

KVĚTY

KNIHA LIII

ROČNÍK XXVI. KNIHA LIII.

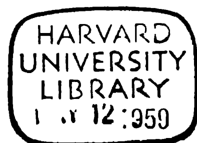
ZODPOVĚDNÝ REDAKTOR A VYDAVATEL

VÁCLAV ČECH.

DRUHÉ POLOLETÍ.

„KVĚTY“ VYCHÁZEJÍ V DEVÍTIARCHOVÝCH MĚSÍČNÍCH SEŠITECH VŽDY NA PRVNÍHO.
PŘEDPLATNÉ NA ČTVRT LÉTA I S POŠTOVNÍ ZÁSILKOU 5 K,
JEDNOTLIVÉ SEŠITY PO 1 K 80 h.

V PRAZE.
MAJITEL A NAKLADATEL VLADIMÍR ČECH.
1904.

ALOIS WIESNER V PRAZE,

KNIHTISKAŘ ČESKÉ AKADEMIE CÍSAŘE FRANTIŠKA JOSEFA
PRO VĚDY, SLOVESNOST A UMĚNÍ.

OBSAH.

Strana

Strana

Vyobrazení: Dvanáct kreseb Mikuláše Aleše. — Pět vyobrazení ku článku „Akragas-Girgenti". — Pět vyobrazení ku článku „Město v moři". — Čtyři vyobrazení ku článku „Črty z Japonska". — Podobizna Leonida Andrejeva. — Sedm vyobrazení ku článku „Andaluzské vzpomínky".

KNIHA LIII. ČERVENEC. SEŠIT I.

JAROSLAV VRCHLICKÝ:

Tiché kroky.

(NOVÁ ŘADA.)

ANDĚL SMRTI.

Od strany přišel západní,
nad každou radostí stál,
kde v očích paprsk svítil, ten zhas',
kde na stromě květ byl, vichrem jej střás',
v poušt změnil pažit zahradní,
s čel králům koruny bral.

Byl velký, přísný, k nebi čněl,
táh' dlouhý přes pole stín,
měl v důlkách očních krvavý nach,
zpod řízy kosu za sebou táh',
svist její travou se chvěl,
až srdce to projelo klín.

U každého se zastavil,
tu soudce, lékař byl tam;
snad proto tak velký a hrozný byl,
by sladil vše, srovnal vše, přivedl v cíl,
by duši silnici upravil
zpět v náruč do hmoty, tmám . . .

—

ANDĚL ŽIVOTA.

Světlý andělík
nad kolébkou žití
slíbal děcka rtík
a to začlo píti;
bílý byl měkký matčin prs
jak bílých růží vonný trs,
jak leknín nad vodou svítí.

S děckem potom rost,
ved je do přírody,
děl: „Buď ráje host,
tvé jsou hvozdy, vody,
tvým země květ s ovocem, moře jest,
tvým ve kšticích noci šperky jsou hvězd,
tvým dílo věčné té shody!"

Dívku dal mu pak,
skráň jich k sobě sklonil,
slunce vrh' jim v zrak,
řízou oba clonil,
nad nimi veliký jak Bůh stál
a křičel: „Žití jsem vladař a král,
bych z rodu je do rodu ronil!

Jde-li na mne stín,
v propast zpět jej hodím,
každý velký čin
k výším zdaru vodím,
Smrt hází velké s vrcholů v dol,
já malé vyvádím na vrchol,
jsem věčný, věčně že rodím!"

VZPOMÍNKA MINULOSTI.

Ve plné sluneční záři
se orel zastavil,
zřel k zemi stopené v jasu,
jak temným bodem byl;
já pod ním s užaslou tváří
a oba jsme pili krásu,
jíž zdroj se jezem rozperlil.

Mou duší vzpomínka táhla
na jakýs minulý stín,

jak orel v mém jasu tkvěla,
bod černý v zářný stín,
však vyslovit ji práhla
nadarmo duše, líp aby sjela,
zkad přišla, do hlubin.

Již orel v dálavě zmizel,
však dotěrný vzpomínky hlod
dál nad mým visí žitím
jak černý utkvělý bod,
jak orel v slunci, tu svízel,
že visí, posud cítím,
jak šlo by mi o život.

—

PÍSEŇ.

Tím okem, které o lásku jen prosí,
tím vlídným, tichým okem holubic
o krůpěji tě prosím vlahé rosy,
jen tolik, co jí v zobáčku pták nosí —
o nic víc.

Svět lásce nepřeje; mně hřích by bylo,
ti vlásek pocuchati bujných kštic.
Jen políbení, jak by se ti snilo,
by rázem nebe se mi rozjasnilo —
pak nic víc.

—

MODERNÍ PARKY.

Sad je květů pln a stmělý,
hustým stínem v pravý ráj!
Kdyby v něm jen neseděly,
fontánu či cest kde kraj,
moderní ty Parky naše,
převzácný sbor Sudiček.
Mládí proto spěchá plaše
kol těch soudných laviček.

Jakás ruční práce v klínu,
v dál však slídí bystrý zor,
kdo s kým setkal se tu v stínu,
jaký zapřed rozhovor,
jaký účes i střih roby,

zda a jak jsou důvěrní?
Kam ten chvat a co tam robí? —
Čert vem Parky moderní!

Lepších Parky starých byly
nad životem, osudem,
vlákno jeho tkaly, víly,
ale ret jich vždy byl něm.
Lidských efemer rod plachý,
jímž jest země pokryta,
netřás před nimi se strachy,
a moh' líbat do syta.

—

NOVÉ JARO.

Odkud mízo žití plná
navracíš se v duši mou?
světla neznámá že vlna
prodrala se ke mně tmou?

Jak to svítí, jak to praská
v řetězu mých dávných pout!
Je to dozvuk mládí, láska?
Kam se rozpjat? Kam se hnout?

Jsi to postrádané zdraví,
lidstva dare nejvyšší,
je to síly pocit pravý,
cíl když kyne nejbližší?

Stromy, květy, záře, svity,
vlny, vánky, pohádky!
v dálku, v duši blesků kmity!
vábný stíne přesladký!

Stoupej žití mízo plna
mořem již, ne paprskem!
Ať to jásá! Každá vlna
dí mé krve: Cítím! Jsem!

A nechť je to — stařec bledý
než můj člun v tmy provodí —
a nechť je to naposledy,
pro věčnost to lahodí.

—

PÍSEŇ.

Přijde-li srdce jako květ bílý
náhodou do cesty nám,
možno tu ještě váhati chvíli?
Utrhnout? Nemám či mám?

Čistě tak dýše, voní a svítí,
v kalíšku hvězdný má pel,
kým by to mohlo zázrakem býti,
lhostejně abych kol šel?

Ale když kolem tolik je květů
a jeden jen pro všecko cit!
Míti, ach, bohatství všech hvězdných světů
a životů tolik též mít!

—

NIC A VŠECKO.

Kdys v dobách mládí, smělé děcko,
jsem od Osudu chtěl mít všecko;
po letech, nedoufaje víc,
od Osudu již nechci nic.

Kdys jásal jsi a nyní kvílíš,
teď nechceš nic — dřív chtěl jsi příliš,
tak nevíš sám, co pravda, báj —
jest za vším v žití jinotaj.

Nic nebo všecko sny jsou dětí,
kdo moudrý, vybere si třetí,
rád, spokojen, když rozum, cit
z ničeho, všeho, něco chyt'.

Tu Horácova stará rada
tě měkkou přízí obepřádá!
též já jsem smával se jí dřív,
než přísným prstem Osud kýv'.

Vše nemůžeš mít, dost a mnoho
dá Osud již, měj radost z toho,
a dá-li ještě méně přec,
nech hořkou moudrost na konec!

—

SKRYTÉ BOLESTI.

Jsou bolesti, jež v hloubi duše skryty
se ozývají občas jen a zřídka,
však živy věčně střehou naše city,
až opadne nám životních dnů kytka.

Ty na dně srdce nejhlubším kdes leží,
zdroj čistých radostí nám ucpávají,
jak bájky ropucha zlá pramen svěží,
jak balvany, jež rýčům odolají.

Spí dlouho, myslíš, svou moc jednou ztratí,
však zbudí-li se, stuhne smích ti v líci,
jdi kol nich po špičkách, nech raděj spáti
ty Ibyka jeřáby dřímající . . .

—

VÝCHOD MĚSÍCE.

Nebe jako perleťová miska.
Zvolna z ní se rudý měsíc zved',
liljí tisíc v hvozdů stíny blýská,
v mechu, trávě stříbrný zříš květ,
a má duše potaji si stýská,
jaký čár můž' kouzlit — mrtvý svět!

Díky, luno! Takto chtěl bych žíti,
až když v hlíně leta budu spát,
mého ducha jasné vlnobití
mohlo plát a květy v duše tkát,
milenci v nichž divy dvakrát cítí,
v srdci básník píseň tuší zrát!

—

MOUDROST HAFISOVA.

(MALÍŘI LAD. NOVÁKOVI.)

Vyčítali Hafisovi,
proč sám v krčmě dlívá rád,
máj kol co se směje nový,
dýše v luh i do poupat.

Klidně k slunci zvedl číši,
plaše pak se usmál jen:

„Necítíte, jak sem dýší
vánky jara v starcův sen?

Allahu, já za padesát
let jsem viděl sever, jih,
v ghazel abych doved tesat
všecky vděky tvorů tvých!

Stejně jarem září stromy,
stejně hoří tulipán,
stejně v první Vesny hromy
bulbul zpívá, noci pán.

Všecku štíhlost dívčích boků,
všecku plnost ňader též
ve číšníka mého oku
a víc v číši nalezneš!

Mlýnské kolo, svět se točí,
stejné bude napořád,
kam tvá bludná noha vkročí,
jeho nezmění se řád.

Proto, já že v krčmě sedím,
nezmění se losů běh,
protože si číše hledím,
slyším jásot planet všech!

Celý svět dlí v dlani boží,
všady radost jako žel,
pouze lidské zloby hloží
v krčmě své jsem nenašel.

Lhostejnosti co se týče . . .
proč má není tobě vhod?
Noe poznal tíhu rýče,
z vinic znát chci jeho plod.

Řekni, celý Hafis, brachu,
zda by za číš jednu stál,
kdyby žíti měl vždy v strachu,
zda by jaro neprospal?

To má v srdci vždy a všude
jako Allaha i rým:
proto první v krčmě bude,
ale z krčmy posledním!

—

SLOKY DO ALBUM.

Mám ti něco v album psáti?
Jedno psal bych: Milovat!
Cele, plně, jak to schvátí,
nikdy s bohy žertovat;
nebo nejstrašnější z všech
Amor jesti, slepý k tomu,
mstí se v blescích, mstí se v hromu,
hned a zítra — v aeonech!

Proto dál tě jíti nechám,
nenapíšu, co bych rád,
smát se nechci lidským těchám,
s bohy nechci žertovat!
Jdi svou cestou, kráso, dál
klidně jako tisíc jiných!
Já v své dumy hvozdech stinných
nechci radost ani žal!

—

POKUŠENÍ.

(ALFR. JENSENOVI.)

Io non Aenea, io non Paolo sono.
Dante, Inf. II.

Tak bylo jemu, jejž ctím mistrem svým,
když Virgil se mu zjevil v pustém lese,
než, co mu řek, víc říci neumím.

Jak ve vichřici list můj duch se třese
a mistra slovy zas mé ruce obě
tvé hledají — co z dálky sem se nese:

„Teď korunu i žezlo dávám tobě.“

10. IV. 1904.

—

P. BENETOVI R. Y BARRIOS

S PŘEKLADEM „ATLANTIDY“ VERDAGUEROVY.

Jest lásky vlastnost, že se vždycky vrací.
Kéž jak ty k mistru svému láskou lneš,
ti české slovo jeho dílo splácí,
v něm najdeš naši lásku též!

20. V. 1904.

—

FREDERIMU MISTRALOVI

NA PAMĚŤ ZALOŽENÍ „FELIBRŮ“ PŘED PADESÁTI LETY.

Tys malý žalud vsadil v otců svatou zem',
dnes dub je z něho velký, rozložitý,
má v snětích národa myšlenky, sny a city . . .
po letech s ním Jsi živ — náš obdiv s láskou vem!

20. V. 1904.

—

JINÁ PÍSEŇ.

Kukačky z lesa zaznívá ton,
provází strání krok náš,
rozumím dobře, co praví on:
„Nejsi tak, jak se mi zdáš!“

Květ jabloňový rozpráší
v koleje cest větru svist,
kukačka ráda prý zanáší
své štěstí do cizích hnizd.

Pověry, dítě, pověry, viď?
Kdož věřit mohl by všem?
Raději rychle polibek chyť,
tvé zmlknou obavy v něm!

—

NENASYTNOST.

Ostne krve věčně živý,
ostruho ty stálá duší,
pod tebou ten hřebec divý
sotva sílu vlastní tuší.

Dále k cíli, dále k cíli!
Ale hřebec znaven klesá,
zoufalý co tvůj let pílí
k Tartaru či nad Nebesa?

Potkáme kdes vlasatici,
dí svou kšticí: „Kam se řítíš?
v světy ve zárodcích spící,
což ty jejich život cítíš?“

Mihoviny! Stíny! Stíny!
Kosmický prach střásáš s čela,
v dávných světů zříceniny
dále hřmí tvá jízda smělá,

Příštích Dantů nové světy
kynou tobě v zory nachu —
dívčích ňader v tom zřít květy,
toneš, klesáš zřícen v prachu!

VERŠE.

(HRABĚTI REINHOLDU BOOS-WALDECKOVI.)

Nad čím si mnohý mudrc hlavu láme,
a po čem snílek mnohý v taji vzdychá,
co štěstím zveme, které často klame,
co nechce jmenováno být ni z ticha,
by hned se neplašilo prchajíc,
co k žití třeba: zdravím svěží líc,
a láska ku práci a k poesii,
to všecko máte, nelze přáti víc;
leč žití dny jak pestrobarvé míjí,
vše hodně, plně užít řadem roků,
číst splněny sny v dětí oku:
Lze mysliti si lepší harmonii?

MEDUSA.

Vše žádá symbol, všecko chce své slovo.
Co ty chceš, masko bolesti a děsu?
Tvář ženy zřím, leč oko titánovo,
chlad žalářů a plíseň dávných lesů
mi vanou v tvář, až před tebou se třesu.

Co do Gracií v lahodných těl sklonu
vlil Hellen krásy, půvabu a něhy!
S Milošské paní jaké moře tonů
se line, boků mramorné vy sněhy,
po letech jaké vrháte v hruď žehy!

Snad všestranný chtěl Hellen vysloviti
též vděku, něhy, krásy opak pravý,
tak zbásnil tvář, z které se hrůza řítí
a kterou krev se ve všech žilách staví,
smrt v šklebu v líc jí dal a zmij kol hlavy.

Čím Zlo a Zmar člověka žitím kruší,
co koktá Beznaděj, kdy všecko zmarem,
v tu masku vtělil zoufající duší,
žil napjetím a tepen žhoucím varem,
co srdce trhá nejostřejším spárem.

Tak nevděk dětí i milenců zradu,
zmar jmění, krvesmilství plné hrůzy,
skřek bídy geniovy, vínky v pádu
s hlav královských i k idealu chůzi,
jež marná chábne, vložil do Medusy.

Ten mistr jistě lidštější byl, větší,
a já ho zdravím, touto písní svojí.
On viděl Kosmu zvrat v poslední křeči.
Jej vidím u bran Věčnosti jak stojí
a Boha ptá se: To jest prací tvojí?

TRÉVAL-VIOLA:

Právo ideálu.

ROMÁN. (Pokračování.)

Nyní narazila o jeho nohu, sehnula se a ohmatala ji. Noha ochladla, dotčena mrazem. Ruka ženy byla těžká, pohyb její jako křeč. Jakýsi chroptivý výdech zašelestil tichem. Ustrnulovi pukala hruď, chtěl vybuchnouti, odhoditi zločinnou ruku, ale již zmizel stín, dveře se zavřely, zapadly do zámku. Osaměl.

Bylo mu závratno. Tedy přišla přece, ale jen přesvědčiti se, že je mrtev. Zase se usmál tomu všemu. Že nebyl den, že nesrazil ji pěstí k zemi! Ano, přišla, protože vraha cos táhne neodolatelně k jeho oběti, ale není to soucit, není to hlas probuzeného svědomí, není to lítost, snaha nápravy — ale pouhý pud, nepovědomý, nízký pud.

Ustrnul ulehl na lože, a z očí vyhrnuly se mu slzy. Cítil, že cosi v něm právě dokonalo, vydechlo naposled, a jako u mrtvých ochrnutím slzovodu vytlačují se posmrtné slzy z očí, tak i jeho mrtvola v prsou cedila tyto slzy. Jako něco cizího, jako voda po kamení svezly se po lících, nesetřeny, nepozorovány a zapadly, nepřinášejíce nikomu úlevy.

Jak hnusno, hnusno je na světě!

Ustrnul probral se teprve k ránu jako z těžkých mrákot.

Růžena!

Myšlenka na ni ho osvěžila. Ano, ona bude nyní jeho, vybojoval si ji s nasazením života, náležela mu nyní více než té, která ji zrodila. Nyní ji ona ztratila, na vždy ztratila, sama neodváží se již po dítěti tom ruku poskvrněnou vztáhnouti. Růžena musí se od ní odvrátiti na vždy, je-li spravedlivá odplata zákonem mravním.

Rozluku svou s ženou cítil již jako raněný, jemuž odňata byla zjíchovatělá, nepotřebná končetina, ohrožující otravou celý organismus. Cítil celkem úlevu, jen na místě, kde provedena amputace, kde dříve souvisel s mrtvým, odpadlým údem, pociťoval jakési mrazení nevole, nemilý pocit, jako by tu ještě byla, jakoby dosud měl si dáti pozor, a zase mdlobnou ošklivost. Snažil se to vše přemoci, neb na to nemysliti.

Ve své ložnici bděla zase jeho žena.

Dobře tušil Ustrnul, že čekala, naslouchala, až strhne se v domě pokřik, až zabouří někdo na její dveře a čísi zoufalý hlas vykřikne: Milostpán leží ve svém pokoji mrtev — dokonává — vzhůru! Vstávej, kde kdo!

Ale nic — ticho! Hluboké, zavilé, zlé ticho. To ji ubíjelo, vyčerpávalo, rdousilo tichým ovíjením kosti drtícího hroznýše. Šla k němu. Ležel na zemi, natažen, byla jista, že mrtev. Pak plížila se k dceři, totiž ku dveřím její ložnice, ale neodvážila se vejíti. Zdržoval ji ostych, že není více hodna dotknouti se jí nevinné, že nemá více práva k tomu, co dříve chtěla. Vrátila se tedy do své ložnice a chystala se k sebevraždě. Zkoušela ručníky, připravovala kličky, zkoumala kliky u dveří, u oken. Pak přikvačila ochablost, sešeření vědomí.

Mučivý pocit napjatého očekávání ji neopouštěl. Byla by sama vstala a vykřikla do té nepochopitelné lhostejnosti vůkol, vykřikla na poplach, jen aby něco ožilo, aby se něco stalo v tom mrtvu vůkol.

Zmírala v jakési chladné hrůze, a bylo jí, jako by slyšela nad sebou tiché syčení ohromné vývěvy, vyčerpávající vzduch kol ní, až zatajovala dech, lovila v hlubokosti ticha jednotlivé šelesty, zvuky jako doušek svěžího, uvolňujícího kyslíku. Hallucinace, že se udusí, dolehala na ni chvílemi tak živě, že vstávala, chtěla rozbíti okno, vyraziti dveře, ať si pak zvědí vše, vejdou k ní s pouty, bodáky, odvedou do žaláře, a ať je konec, konec všemu — odpočinek z té strašné nejistoty.

A zase zdvihalo ji cos, táhlo znovu ven, k němu, znovu přesvědčiti se, že leží tuhý, přemožený, její protivník — tam několik kroků od ní v tmavém pokoji na zemi.

Pak protáhl se šerý pablesk dne oknem do pokoje líně, tiše a tak zavile jako celá noc. Odvrátila se, zavřela oči. Byla by prodloužila nejraději tmu až do skonání. Rozdrážděné nervy žíhaly v úsvitu ranním jako špičky jehel, napínaly se jako struny ostře, řezavě.

Otevřela oči. Rozednívalo se víc a více, tiše, potměšile. Nedivila by se, kdyby tento den začínal úderem hromu, požárem, jekem vichřice. Známé předměty dívaly se na ni cize, výsměšně, zanícené oči její pohlížely na ně pozorně, jakoby teprve poznávala jednu věc po druhé. Nezměnily se, ale ona nebyla více touže jako včera, byla to jiná osoba, sedící na loži, vinice usvědčená, ale ještě neodsouzená.

Snad nemá již rozumu, snad již ani nežije, a duše její svíjí se již v mukách, odsouzená. Kéž by šílila, kéž by celý minulý den byl fantomem, výplodem její nepříčetnosti, ach, kéž by, kéž by! Pak procitla by snad jednou, pak měla by naději, že dcera zůstane u ní — dcera, její dcera!

Ruch probudil se v domě i na ulici, a každý nový zvuk naplnil ji úlekem, než jej seznala a odhadla. Žádný shon, žádný poplach, to bylo nepochopitelné, nesnesitelné. Přece byl mrtev, mrtev! — — —

Ustrnul vstal s ranní zorou a chystal vše k odjezdu. Později přišla Růžena se zprávou, že do hodiny odjezdu bude míti vše připraveno. Těšila se na nový život, jakoby tušila, že bude jinaký, čistší, vřelejší.

Pak šla k matce. Zaklepala na dveře. Jakýsi chraptivý zvuk ozval se z pokoje. Lekla se, otevřela rychle. Matka seděla na loži, v bledé tváři vytřeštěné oči, v nich zračil se děs a noc.

„Dobré jitro, mamá!“

Bez odpovědi odvrátila se paní Ustrnulová ke zdi.

„Smím blíže, mamá?“ tázala se Růžena bázlivě a hladila rukáv matčin. Tato se rychle obrátila k ní.

„Co se stalo?“ vyjekla.

Růžena zděšením ustoupila.

„Nic — nic — totiž — my dnes jedeme —“

„Kdo my?“

„Všichni. Pojeď též — vždyť tě máme rádi!“

„Kdo pojede?“ vykřikla znovu paní Ustrnulová.

„Otec — já — a — a —“

„On tě posílá?“

„Jdu právě od něho.“

Paní Ustrnulová klesla, jakoby ji podťal.

„Co je ti, mamá?“ zaplakala Růžena strachem nad divným počínáním matčiným.

„Jdi — jdi ode mne pryč!“ osopila se na ni matka hlasem takovým, že Růžena rychle vyběhla ven.

Ustrnul nestaral se o ženu, až když bylo před odjezdem. Pak šel s dcerou k matce. Bez otázky hlásila mu Růžena, že matka je asi velmi nemocna, neb že se snad ještě dosud zlobí, hněvá na ně, vlastně na ni. Vyprávěla, jak podivně ji přijala. Otec upokojil Růženu, pravě, že lékař neshledal nemoc její nebezpečnou.

Otevřeli dveře matčiny ložnice. Ustrnul chtěl vejíti mírný, nevědomý, ale hned na prahu se tvář jeho bezděky změnila, výraz její zpřísněl, zkameněl, a oči sevřely se v pronikavý hled.

Vstoupili. Paní Ustrnulová seděla dosud na loži neustrojena. Bylo kol desáté hodiny. Když zaslechla kroky, zdvihla hlavu, pohlédla na muže a rychle sklopila oči. Měla kol nich černé kruhy. Zuby zadrkotaly jí, že by nebyla s to promluviti, poděkovati na pozdrav ranní. Oči její koulely se bojácně v tváři, která měla plachý výraz choroby maniakální, ve chvíli ochablosti.

„Odjíždíme tedy,“ řekl Ustrnul, a hlas jeho zněl mu samému hrobově. Zjemnil jej a pokračoval: „Růžena vzala ze svého jen nejnutnější, o ostatní si dopíše.“

Nepřidal, že Růžena žíti bude střídavě u otce a u matky. Z hlasu jeho nedozníval více hrob, ale řinčelo to jako železnými pouty. Růžena zaražena pohlížela na otce a pak na matku. Tato místo vášnivých protestů, klonila jen tupě hlavu. Jakoby zpětná, chladná vlna proběhla tělem Ustrnulovým. Nyní měl jistotu, že žena tato ho chtěla sprovoditi se světa. Procitlé svědomí ji usvědčovalo. Měla v okamžiku úchvatu sílu ke zločinu, ale ještě ne nestoudnou zatvrzelost starého zločince. Nemohla snésti jeho pohled.

„Naše maminečko,“ zvolala Růžena a poklekla u lože matčina, hledajíc ruku, aby ji políbila. Při tom však neodvracela očí svých od otce. A oči ty tázaly se: „Proč?“

Leč matka vyhnula se její hledající ruce i hlavě. Učinila to rychle a násilně. Odsedla k samé zdi, a tvář její se strašlivě stáhla. Chřípí její se nadmula v supění, a ústa se pevně semknula.

Ustrnulovi bylo ženy líto. Což je vskutku pro něho i dceru navždy ztracena? Nával milosrdenství v něm volal: Ne, pokus se ještě jednou učiniti ji jinou, vychovej ji znovu, v lásce, naprav ji! Neboj se námahy, a měj jen vůli!

„Poslyš Januško!“

Trhla sebou, ale nepozdvihla hlavy. Ustrnulovi nechtěla slova z úst, zachycovala se někde v krku, svírala chřtán, ale překonal to a pravil hluše:

„Pojď s námi!“

„Ano, pojď, mami,“ zaplakala Růžena.

Paní Ustrnulová zalomila rukama a přitiskla je na tvář. Zavrtěla záporně hlavou, klonící se níž a níže.

Ustrnul pocítil odlevu, ale ihned se zastyděl. Nevěděl sám, že je tak zbabělý. Ano, bál se nové zkoušky, nové práce. Obrátil se k Růženě.

„Matka potřebuje klid. Je čas, abychom šli.“

Podal dceři ruku, a nepustil ji více od sebe.

„S bohem ženo!“ — Váhal chvíli, pak pohlédnul na dceru a, skloniv se nad ženou, dotkl se rty svými jejích vlasů. „Pošlu ti doktora Schneeweise. Co mne se týče, jsem zdráv, docela zdráv.“

Řekl to s důrazem, neodvraceje očí od zubožené postavy na loži, krčící se, jakoby smrštiti se chtěla na drobet, na nic, zmizeti. Zaryla hlavu mezi lokte.

Řekl to, aby vrátil jí jistotu, že úklad její se nepodařil, a nechal jí naději, že snad ničeho nepozoroval.

„Žij blaze!“

„S bohem mami, na shledanou.“

Políbila matku na ruce a znovu pohlédla na otce. Chtěla se diviti, pohoršiti nad jeho počínáním, ale cos v jeho tváři jí to zakazovalo.

Paní Ustrnulová osaměla. Dlouho nepozdvihovala hlavy své. Na temenu jejím prořídlými a neladně rozházenými vlasy prosvítaly lysiny. Ramena její chvěla se jako v zimnici, chvílemi škubla sebou a schoulila se.

Když konečně zdvihla hlavu, viděla, že osaměla navždy. Zatočila se kol své osy a zahlížela se do všech koutů se strašnou, zoufalou chtivostí. Vstala a prošla pomálu, ploužívě opuštěným bytem. Prázdnota a ticho uléhaly na vše vůkol, bylo jí, jako by kráčela vodou, proti proudu, stále prudšímu, co ona stále více slábla. Vrátila se. Čelist její poklesla, a zmodralý dolní ret počal sebou potrhávati jako utajeným vnitřním vzlykem. Oči se vypoulily, ale zůstaly suché. Znehybněla na celé hodiny, sešeřilo se v ní, plamen života shasnul.

Pak přišla reakce. Příval prudké, zavilé nenávisti ji zalil, nenávisti k muži, jenž urval jí dceru. Rázem zapomenuto bylo, co spáchala,

strach zmizel, výčitky svědomí umlkly, vše utonulo v rozvodnění lásky mateřské. Vzali jí dítě! Co je vše ostatní na světě proti tomuto zločinu! Byla v právu, když se bránila, když bojovala zbraní žen, úkladem, nelituje, učinila by tak zase, bez rozmýšlení, tisíckráte a chytřeji. Oh, nevstal by více, nevzal by jí to, bez čeho nemohla žíti.

Nepřemýšlela více o tom, jak se stalo, že se muž její neotrávil. Oči se jí rozkoulely, pěstě zaťaly, a z hrdla vycházelo vzlykavé mručení jako raněné medvědice. V zlobě tloukla se pěstí do čela a rouhala se všemu na zemi i na nebi.

Tak zastal ji lékař Schneeweis.

V.

Ustrnul získal si již za svého poslancování v Brně tolik známostí, že necítil se tu více cizím než v Olomouci. Zaměstnán byl sice u německé firmy, ale chefové jeho, starý Riemer a tři jeho synové, byli v otázkách politických názorů liberálních a u úředníků svých hleděli více na zdatnost obchodní než na politické smýšlení. Firma Riemer měla v majetku svém velký cukrovar s raffinerií u Brna a jiný cukrovar na surovinu měla najatý na moravském Slovensku. Mimo to měli Riemerové v nájmu rozsáhlý velkostatek.

Ustrnulovi přiděleno bylo řízení záležitostí cukerních. Oddal se úřadu svému s nemenší svědomitostí, než kdyby jednalo se o zájmy jeho vlastní, a chefové jeho uznali to tím, že mu hned po roce zvýšili služné, které s počátku vyměřeno dosti nízce a jen jako na zkoušku.

Bylo na div, jak Růžena, vychovávaná dosud v pohodlí a přebytku, se rychle a obratně vpravila do nových poměrů. Nedovolila otci najati služku, jen posluhovačka podělkovala jim v domácnosti. Stravovali se z hostince, dokud se Růžena nenaučila sama vařiti. A to dokázala za dva měsíce vlastním studiem a docházkou do kuchyně ženského kláštera. Měla pevnou a vytrvalou vůli, nebylo v ní nic těkavého. Vařila pak otci sama, a nehnula se od jeho boku, když přišel z komptoiru. Vycházela jen s ním a pobývala doma s ním. V příchylnosti její bylo něco exstatického, upřílišeného, ale otec to pochopoval, a nekáral.

Mocná láska, která soustředila se v něm, prohloubila jeho dar pozorovací, obklopovala Růženu a pronikala až k samé duši její, vše bylo mu u ní očekávané, přirozené, jasné.

Ona cítila především velikou touhu věřiti v něco velikého, co by bylo vrcholem jejího dívčího snění. I on cítil tu kongeniální touhu po ideálu. Ona, nemajíc zkušeností a necítíc v sobě ještě pud ženy — což bylo dosti divno, neboť byla zdravá a rozvitá — nechápala ještě, ba, ani netušila citem život celku. Vystihovala však již bystře portrety jednotlivostí, neskládala ještě tvořivě, ale obdivovala již jednotlivé rozložené a zjednodušené barvy obrazu.

Přilnula k otci a věnovala mu veškeru svou pozornost, tak jako on jí věnoval veškeren svůj čas, kdy nebyl v komptoiru.

S počátku vídával na tváři její výraz slavnostně jaksi ztrnulý, bylo to vědomí, že přináší otci oběť, že k vůli němu vzdala se lásky mateřské. Pak rozptýlilo se to jako lehký, oblačný dým, táhnoucí oblohou a mizející v modru.

Otec líčil jí svůj život a hlavně obrod svého smýšlení. Slova jeho působila neodolatelně, protože přimykala se, ba, srostla dokonale s životem, jejž vedl, a žije dle svých zásad, zjevoval se jí jakožto apoštol a mučeník svého poslání. Růžena napřed nerozuměla, sem tam i odporovala, ale na konec dopracovala se jádra vývodův otcových, osvojovala si je, nalezla sladkou chuť skrytou v prvních dojmech hořkosti. Pomálu seznávala jak asi to nynější přišlo, proč otec její, jsa nadanější a pracovitější svého švakra, dospěl k úpadku, kdežto Protiva, pluje s proudem, je bohat, vážen a domněle panujícím tam, kde vlastně, zbaviv se pravého dobra, dal se v služebnost zlu a lži. Obraz otcův stkvěl se ušlechtilostí a čistotou, obraz strýcův potácel se jako obrovská mátoha v šeru a pitvornosti. Vše, co činil otec, zdálo se jí dobré, ba veliké, osvojila si jeho myšlenky i jejich projadřování, přijala jeho názory. Jak dříve Slovany opovrhovala, tak přilnula k nim nyní náruživě a upadajíc, alespoň pokud planula v prvním žáru svého obratu, do kontrastu, nenáviděla nyní Němce, jakožto násilníky a obhajce nespravedlnosti. Upírala jim všech vlastností šlechetných, upírala jim téměř lidství.

Něco dětsky horoucího, výstředního a upřímného vanulo z celé její bytosti, duše její byla pro otce průhledná jako křišťál.

Mezi dcerou a otcem vyvinul se kult. Otec byl Růženě v neznámé krajině světa oasou, k níž vracela se duše její z výletů do pouští a bludišť záhad, na níž odpočívala sesláblá řešením přepadávajících ji otázek. U něho byl klid, bylo bezpečí. A otec nalézal v jasné, oživené tváři Růženině, v čistém pohledu jejím posilu a osvěžení. Žil pro ni, oddával se přítomnosti s plným vědomím, nechtěje se ohlížeti nazpět ani mysliti na budoucnost. Byl-li vzdálen od ní, lakotil s každou chvílí svého času, jen aby co nejdříve mohl zase k sobě, to jest k ní. Snažil se cit Růženin vésti k výši, k ušlechtilosti a především ku spravedlnosti. Láska dodávala mu ženské jemnosti a taktu. Učil dceru nenáviděti vše nízké a hamižné, ať obláčí se to ve chloubu sebe stkvělejší, učil ji v tuhé kázni udržovati impulsy a city. Nevěda ani o tom, doporučoval jí, jako kdysi Teklička, krásu odříkání a pravé služebnosti, která nezotročuje, leč osvobozuje ducha, by i tělo v poutech klesalo. Učil dceru odívati se rouchem pokory, dokonalého souhlasu s nevyhnutelným a vědomím, že ochota je jedinou nutností na světě. Řekl jí, že život má tolik štěstí, síly a krásy, kolik z našeho vyrovnaného nitra do něho vyzáří.

Vše, co bylo v nitru otcově dobré a krásné, bolestnou zkušeností života rozvité, objevovalo se zraku dceřinu v květu a vůni životní moudrosti. Růžena, žijíc s otcem, nabývala nejen jeho podoby, ale i jeho vlastní duše v ní ožívala se svými dávno odletlými illusemi, zvyky, známými pohyby a náklonostmi.

V důvěrných hovorech otec s dcerou kuli plány, jak budou žíti, pracovati pro blaho a vzdělání lidu slovanského, jak pomáhati budou vždy a všude, aby zabránili křivdě. Oba v zápalu, zapomínajíce rozdílu věku, tiskli si ruce po bratrsku, nemyslíce, že mladá dívka jiný výhled má do života než starý muž. Otec nemyslil již nikdy na to, že by osud mohl je rozvésti, Růžena ještě nepomýšlela, že nebude žíti stále u otce, že čas vše mění, i city i smýšlení. Oba žili v jakémsi krátkozrakém egoismu přítomnosti, a síla úchvatu zastírala jim závojem jasné průzory do dnů příštích.

Růžena navštívila brzy matku v Olomouci. Otec nebyl tomu na odpor. Nikdy před Růženou na matku netoužil, ale ovšem též nechválil a nenabádal ji k lásce k ní. Příčilo se to jeho upřímnosti. Mlčíval o ní. Raději snášel tázavé a úpěnlivé pohledy Růženiny, kdykoli zatočila se řeč na rodinné věci, než aby dítěti naznačil pravé důvody své rozluky s matkou. Snad domnívala se Růžena, že rozchod rodičů je náhodný a ne trvalý, že matka čeká jen, až se poměry finanční lépe utváří, pak že zase budou míti společnou domácnost.

Z Olomouce vrátila se Růžena neočekávaně brzy. Byla zamlklá, utkvívala pohledy na otci, uvažovala a srovnávala něco v mysli. Od matky vyřídila jen pozdravy a to činila s odvrácenou tváří. Patrně i ty přidávala ze svého. Ustrnul domyslil se, že matka ji asi proti němu popouzela, svým vášnivým, beztaktním způsobem. Ale upokojil se brzy, znal již Růženu. Nebyla schopna nespravedlnosti. Čekal tedy.

V několika dnech se tvář Růženina zase vyjasnila, a pohledu jejímu vrátila se bývalá něha. Probojovala si svůj boj sama, zodpověděla si své otázky — jak, neodvážil se otec ptáti se. Bylo mu trapno i jen mysliti na to. Byl jen jist, že rozhodla po právu. Drahé, sladké dítě!

Ještě dvakráte navštívila Růžena Olomouc, ale pobyla vždy nedlouho. Pak návštěv zanechala.

V Brně vyhledával a navštěvoval Ustrnul jen společnost českou. Bral Růženu ssebou, a v brzku seznala Růžena několik ušlechtilých duší, zanícených pro vše dobré a krásné. Byli to skromní lidé, beze vlivu a zastiňováni všude ve veřejnosti okázalými frázisty a vypínajícími se hluchými klasy. Od těchto tichých duší slyšela chválu otce, slova jejich jako vláha prosakovala až k samým kořenům její dychtivé duše. Slýchala i posklebky lidí, kteří počínání otcovo nepochopili a jen se mu divili s žebráckým přízvukem posměchu a úmyslné zabořilosti. Byly však též duše, kterým pohled na Ustrnula byl douškem čistého vzduchu v klopotu a kouři. Těm, klesajícím a tisknutým, byla již pouhá existence jeho slibem, že nejsou marná strádání jejich, že to, co dělí je od massy, není omylem, chimérou, ale myšlenkou, dobrou, šířící hruď, oživující a zahřívající a především vymaněním sama ze sebe vysoko nad bázlivé vláčení všedního života. V nadšeném, vroucím obdivu těchto lidí viděla Růžena jako v zrcadle zobrazeny a doloženy všechny snahy otcovy, hrdinské oběti, aby mohl setrvati na cestě práva, aby obstáti mohl čestně v zahájeném boji proti lži a křivdě. Hold nemnohých, kteří otce pochopili, naplňoval srdce dceřino nejen hrdostí, leč rozněcoval v ní dychtivost, by i ona prokázala se světu důstojnou svého otce,

by i ona přispěla něčím ku vítězství práva nad násilím — ve vítězství to pevně věřila — by byla nějak činnou, pomocnou pod praporem, jejž pevně nad hlavou nesl její otec. Přemýšlela, uvažovala, hledala úkoly, přiměřené svým silám. A tu připadla na myšlenku státi se učitelkou, působiti na české škole, kdež mohla celým generacím do útlých srdcí vštěpovati lásku ke všemu dobrému, zvláště pak k rodné zemi a mluvě mateřské.

Chtěla své snahy uplatniti, sama uzráti a zralostí svou sytit jiné.

Minuly dva roky pobytu brněnského. Paní Ustrnulová přesídlila k rodině svého švakra Protivy v Olomouci. Ustrnul zvěděl, že žena jeho pochybenou spekulací na burse pozbyla větší části svého jmění.

Bylo jí asi těžce. Ustrnul nabídl jí písemně, by se přistěhovala k nim do Brna, neb přijala od něho alespoň roční příspěvek. Odmítla obé a zůstala v Olomouci.

Úmysl Růženin, jíti na učitelství, se otci zalíbil. Shodoval se s jeho výhledy do budoucnosti. Neoddělí se nikdy od své dcery.

Růžena vstoupila do přípravny a studovala. Jak bývali si blízci v ty doby! Otci bylo zábavou a potěšením, mohl-li každého večera probírati s dcerou látku učební. Nechodili již nikam do společností, i procházky nedělní konali sami po odlehlých cestách a pěšinách v okolí brněnském. Sem tam navštívila Růženu některá družka z ústavu, aby si pohovořila neb aby pracovaly spolu nějakou obtížnější úlohu. Prospěch Růženin ve školách nebyl zrovna vynikající, professoři však vážili si přímé a opravdové její povahy. Zdálo se, jako by úmyslně nepřevyšovala své družky, protože nechtěla vzbuditi ošklivý cit závisti.

Příchylnost její k otci jako by se stále prohlubovala. O prázdninách, když i otec měl dovolenou, neoddělovali se často po celé dni ani na chvíli od sebe. Pobývali v půvabném okolí blanenském, i na Kunštátsko si zajeli až k romantickým Vírům a k hoře Žákově.

Doma v Brně zpívávala otci písně národní, provázejíc se na harmoniu, a její zastřený alt přimykal se vhodně ku rázovitým, melancholickým nápěvům.

Vyspěla ve ztepilou dívku. Rysy tváře její byly trochu obhroublé — připomínaly matku — ale celý zjev její dýchal svěžím, ranním půvabem, proudila z něho jakási síla zdraví a mládí. Bohaté kaštanové vlasy nosila upravené v trojnásobný vínek kol hlavy. Oči její byly šedé, v zornici neobyčejně pohyblivé, s dlouhými zlatými řasami, oči, v nichž dřímaly a vábily podivné svity, zářily tajemné sliby. Ale hlavním kouzlem byl podivuhodný její hlas. Zněl měkce jako flétna, lichotivě jako zpěv houslí, ohebně jako výkřiky v blankytu se topícího skřivana a v úchvatu barvil se kovově. Kdo uslyšel ten hlas, hledal i pohled její vzrušen a toužně rozněžněn.

Kráčela-li po ulici sama, stíhaly ji pohledy mužů, sem tam oslovil ji některý dotěrně. Ale odmlčel se ihned a odstoupil zaražen, když uviděl její klidný, v neporozumění chladný a přísný pohled. Nechápala smyslu slov nízkých, nemyslila na muže, existoval dosud pro ni jen jediný a tím byl její otec. A jak ten dovedl od ní vzdáliti vše nejemné,

nízké a surové! Citlivost jeho v ohledu tom převyšovala i ostražitost nejpečlivější matky.

Růžena byla nádherným, ale dosud dřímajícím květem, voněla jemně, neomamně, kloníc svou korunu za jediným, živným sluncem a netoužíc ještě po polibcích žáru jiného.

Ustrnul kráčel jednoho dne zamyšlen Rudolfskou ulicí. Kdosi ho pozdravil. Vzhlédnul. Vytáhlý, černovousý pán se na něho usmíval. Byl to Schwert. Stiskli si ruce a šli spolu. Schwert vyprávěl o intrikách a denunciacích, kterými ho obmyslili odpadlíci prostějovští za jeho působení vlastenecké. Lakomý zvěděl to u krajského soudu v Olomouci a psal mu o tom. Obviněn prý byl, že v úředním jednání straní Slovanům na úkor Němců. U vládního vesla bylo právě ministerstvo konservativní, slovanským snahám příznivé, nebral tedy Schwert denunciaci tu tragicky. Proto však přece zajel do Brna k doktoru Boskovskému, jemuž při volbách i jinak mnoho přátelských služeb prokázal, tak že s důvodem se domníval, že mu upřímně poradí. Boskovský prý ho ujistil, že netřeba se obávati, že by ministerstvo padlo, aby se nic nebál, že poslanci slovanští vezmou ho v ochranu, ať jen neochabuje v práci národní.

Slyše to, zakabonil se Ustrnul a pohlédl zpytavě do klidné, veselé tváře Schwertovy. Tázal se ho důtklivě, zda nespěchá na dráhu, a když Schwert odvětil, že ne, vyzval ho, by zašli spolu na malý rozhovor při sklenici vína.

Vešli do vinárny, a Ustrnul, vyhledav osamělý stůl, hostil Schwerta. Rozmlouvali o věcech rodinných. Schwert chlubil se svými nadanými dětmi a jen jen zářil spokojeností. Ustrnul obrátil zvolna řeč a tázal se v důvěrnosti, zda Schwert je vědom si nějakého poklesku v úřadě, nějaké stranickosti.

Schwert pohlédl překvapen na tazatele a zamlčel se na okamžik. Setkal se s pohledem přímým, vážným. Pak zdvihl hlavu a řekl určitě:

„Ne, nejsem si vědom ni nejmenšího. Spravedlnost co nejpřísnější byla a bude bohdá vždy mým ideálem."

V očích Ustrnulových to zasvítilo. „Věřím vám," odvětil vřele, klada mu ruku na rameno, „očekával jsem tuto odpověď. Povaha jako je vaše nemůže upadnouti v nízkost, poskvrniti věc vznešenou. Ale jednomu se divím."

„Čemu, pane Ustrnule?"

„Doktoru Boskovskému. Jak mohl vás zkonejšiti nepravdou?"

„Nepravdou?"

„Máte přece četnou rodinu a prokázal jste mu, jak sám pravíte, platné služby. Nevím, je-li to bezohledná ctižádost u toho muže —"

„Pane Ustrnule," přerušil ho horkokrevný Schwert, „vysvětlete mi, prosím — vše, co víte."

„Mám z dřívější doby známosti. Včera, na příklad, prokázal mi při návštěvě mého chefa, jda mou kanceláří, poslanec Krchlebec čest, že si vzpomněl, že jsme bývali na sněmě kdysi kollegy. Mluvili jsme spolu a též o politice. A tu sdělil mi, že nynější ministerstvo již již se poroučí."

„Jakže?“

„Že nahraženo bude jiným z jejich strany, německoliberální.“

„Není možno.“

„Milý Schwerte, Krchlebec mluví, jen když něco ví, lépe řečeno, teprve pak, když je vše hotovo a nic tím nepokazí. Ostatně, dodal, že jemu nabídnuto bylo portefeuille obchodu. Co tomu říkáte? To je přece již něco konkretního. A, milý příteli, něco vám řeknu. Jsem přesvědčen, že to, co jsem vám pověděl, i doktor Boskovský ví.“

Schwert vytáhl svůj ušňupaný kapesník a utřel si čelo. „Ale to by bylo hrozné,“ řekl.

„Hrozné? Nikoli, ale nepěkné od Boskovského. Pravil jste přece, že nemáte ničeho na svědomí. Nemohou vám tedy na kobylku.“

„Inu, mohou a nemohou,“ odvětil Schwert. „Cesty disciplinárky bývají jako cesty boží.“

„Nevystižné, pochopuji.“

Schwert přikývl hlavou. „Mohou mne prostě z ohledů služebních přesaditi někam, kde bych byl neškodný.“

„Ale soudní úředník je přece nepřesaditelný.“

Schwert mávl rukou. „Máme příklady!“

„Pak ovšem musíte něco činiti,“ řekl Ustrnul. „Jsem vám k disposici.“

V okamžiku tom přinesl sklepník večerní listy. Ustrnul vzal mechanicky jeden z nich a, sotva pohlédl na první stránku, zvolal: „Tu to máme!“

Podal Schwertovi noviny. Tučným písmem stálo v čele listu: Demisse ministerstva B . . .

Schwertovi chvěly se noviny v rukou. „A přec mne Boskovský ujistil —“ pro lítost nemohl dále mluviti.

„Doktor Boskovský je ctižádostivec, jenž kráčí i přes mrtvoly za svým cílem,“ odtušil Ustrnul, v němž nevole i soustrast se Schwertem zápolily. „Nyní musíte jednat, Schwerte.“

„Co mám činit?“ tázal se Schwert, jenž nemohl se dosud vzpamatovati.

„Uvažujme spolu. Řekněte mi, máte vy nebo váš alterego Lakomý nebo někdo jiný z vašich přátel zde u vrchního soudu nebo ve Vídni u ministerstva spravedlnosti nějakého příznivce?“

Schwert se okamžik rozpomínal. Pak pravil rychle: „Já sám bych měl.“

„Koho? Kde?“

„Nějakého Hladkého, u vrchního soudu, zde.“

„Bernarda Hladkého?“

„Ano.“

„Ale to je mocná osobnost. Byl jste u něho?“

„Nebyl.“

„Musíte k němu. Počkejte, kolik máme hodin?“

„Čtyři.“

„Musíte k němu a to hned.“

„Nebude již v kanceláři, mají jednoduchou frekvenci.“

„Pak musíte za ním do bytu. Nic platno. Zde přestávají formality. Běží o mnoho."

„Máte pravdu."

Oba vstali a vyšli ven. Ustrnul řekl:

„Doprovodím vás. Znáte se dobře s panem Hladkým?"

„Velmi dobře."

„Pak on vás může zachrániti."

Kráčeli rychle a mlčky k nedalekému bytu Hladkého.

Byl doma. Ustrnul znal Hladkého z dřívějších dob svých sporů soudních a pocítil často a nemile nepřízeň tohoto favorita, jenž ovládal celý vrchní soud. Hladký byl zarputilým stranníkem vládní strany a zkušeným a vychytralým úředníkem. President udílel jen svou sankci tomu, co mu předložil Hladký. Nižším úředníkům na Moravě byl modlou, Buddhou, před nímž v prachu leželi, a byli i vysocí hodnostáři, kteří o přízeň favorita stáli a s ním si tykali.

Hladký byl čtyřicátník drobné postavy, hustého, štětinovitého vlasu i obočí, načervenalého nosu, a nosil po maďarsku vytočené kníry, ale nestejné délky, jako rafije na ciferníku hodin. Vyholenou bradou jako by zapadal do náprsenky, hlavu nosil na levo nakloněnou. Vlasy jeho přecházely do černa a byly husté bez lysin. Hlas jeho byl tenký a ostrý, pohyby jeho měkké, nenápadné. Při řeči slabě pomlaskával a smál-li se, kloktalo mu v hrdle.

Postřehnuv napřed vstupujícího Ustrnula, svraštil Hladký obočí, a kníry pohnuly se mu jaksi bojovně. Nasládle opětoval pozdrav, přivíraje modrá očka. Když však ukázal se Schwert, jako by mu někdo záclonu s očí odhrnul. Cos teplého, upřímného v nich zajiskřilo a celá tvář jeho jako by prosvitovala ironickou blahovůlí.

Ustrnul měl s Hladkým kdysi častá jednání, ale tak milého pohledu u něho ještě nepoznal. Jako by sama duše na okamžik vyhlédala okénky z hlavy. A za celé další rozmluvy, kdykoli Hladký obrátil se k Schwertovi, byla mluva jeho sice protekční, ale vřelá a přátelská, kdykoli však pohlédnul na Ustrnula, jako by na sklo dýchnul, zatemnily se oči a hlas sesládl falší.

Vyptával se Schwerta podrobně napřed na poměry rodinné, z čehož Ustrnul seznal, že Hladký rodinu Schwertovu osobně zná. O stížnosti, podané na Schwerta nevěděl dosud, ale přijav ujištění Schwertovo, že není si v služebním ohledu ničeho nepatřičného vědom, slíbil, že svému příteli (nazval tak Schwerta před Ustrnulem) ublížiti nedá.

Hladký mluvil s jakousi vychloubavostí, která s obvyklým jeho opatrným, kočičím jednáním nesouhlasila. Chtěl patrně Ustrnulovi ukázati svou moc. Ustrnul byl přesvědčen, že Hladký svému slibu též dostojí. A to ho v zájmu Schwertově upokojovalo.

Než se rozešli, omlouval se Hladký Ustrnulovi, aby mu laskavě nezazlíval, pak-li někdy nucen byl proti němu jednati. Osobně prý si Ustrnula cení, vysoce váží, ač náleží jinému táboru, ale ve věci že rozhodují zcela jiní činitelé než subjektivní city, které vůči Ustrnulovi zůstanou vždy plny vážnosti a respektu.

S tím vyprovodil návštěvu až na schody. Na ulici otázal se Ustrnul Schwerta, kde a jak se s Hladkým seznámil. Schwert se usmál a dobyv ze šosu tabatěrku, šňupnul si s chutí.

„V bouři života jsme se setkali," řekl. „Podal jsem mu ruku, když byl ponížen, a on to nezapomněl."

Více Schwert nemluvil. Ustrnul byl přesvědčen, že byla to důležitá služba, kterou Schwert Hladkému prokázal. Pohlédl pozorně na Schwertovu tvář s neklidnýma očima, tabákem začerněným nosem a v jakési mocné sympatii pochopil, jak muž ten proklestil si cestu i ku zkornatělému srdci potměšilého byrokrata. Jakási dětská bezelstnost vyzírala z celé bytosti Schwertovy. Staromodní černý šátek hedvábný svíral Schwertovi krk, což se stále zvarhánkovatělou bílou náprsenkou, kolébavým krokem nohou v loďkovitých, pohodlných botách, se špicemi poněkud dovnitř, dodávalo mladé dosud postavě Schwertově, dobrodušného, tatíkovského vzhledu.

Chodil nahrben, rozepjatý šosatý kabát vlál při klátivé jeho chůzi sem a tam. Přemýšleje, Schwert stále pokašlával.

Ustrnulovi se vždy Schwert líbil, a kdyby ho měl v Brně, neváhal by přátelství a důvěry jeho vyhledávati.

Hladký dostál svému slovu. Disciplinární řízení proti Schwertovi skončilo tím, že Schwert padl, ale nahoru. Byl přeložen postupem do krajského města, kde byly střední školy, což mu značně usnadňovalo výchovu dětí.

Růžena absolvovala průpravnu, a nastávala otázka, jak a kde nabytých vědomostí zužitkovati. V Brně dosud českých škol nebylo, nezbývalo tedy, než jíti na venkov, jinými slovy, rozloučiti se s otcem. A to bylo pro oba bolestné. Ustrnul, míti dostatečného kapitálu, aby dceři nebyl na obtíž, byl by nejraději nechal všeho a šel s dcerou. Zašel k zemské školní radě. Inspektor slíbil mu, že propůjčí Růženě místo ve Slavkově. Byl tam cukrovar, a Ustrnul nabídl bez odkladu tamnímu řediteli cukrovarnímu výměnu místa a po případě odstupné.

Leč, nežli odpověď na nabídku tuto došla, sběhly se události, které dosavadní poměry zcela změnily. (Pokračování.)

M. JAHN:

Spánek.

Starý Lorenc či, jak mu v dědině říkali, „včelínový“, hrabal se s polí pomalu na své kopečky, opíraje se o svou motyku.

Byl tichý májový večer. Slunce už zapadlo za vrchy, šero se slehalo k dolinám, a ze země zaválo jasnou, omlazující vůní. Kdesi z dola na nivách zatloukla nesměle křepelka: puť puduť, puť puduť.

Stařík se zastavil a chvíli naslouchal.

„Už voláš? A ještě jsi letos nevolala,“ pravil si ze zvyku nahlas a opět se rozešel.

Lesy ve stráni zadychly zřetelnou vůní. Nad nimi hořel veliký měsíc jako rozkvetlý žluťák a rozsvětloval les. Kadeře habrů a břez lehce se kývaly vánkem, a z nitra lesa žvatlali ptáci, jakoby nemohli usnout.

Stařík se opět zastavil a lapal dech. Zdálo se mu, že ten vzduch májový je příliš silný pro jeho uvadlá prsa. Stál chvíli, naslouchal lesním zpěvákům a zase pomalu stoupal. Veliká lípa stařena před samým včelínem připomněla mu, že je už doma. Za ní, blíž k lesu, zasvitly bílé zdi chalupy s mléčnými koši právě rozkvetlých jabloní.

Stařík otevřel rozpadlá vrátka své paseky a pozvolna stoupal k chalupě.

Pokojné ticho vzdálených samot obemklo jeho srdce. Cítil, jak je mu volně na duši, jakoby s večerem smetl s ní všecku svou denní lopotu a za to otevřel dokořán srdce, aby v ně vešel pravý mír boží.

Vešel do síně, odložil motyku v koutě a naslouchal. Zaslechl z jizby hlasitý hovor. To byla skoro věc nebývalá. Do pasek nikdo nechodil, sami tu bývali celé dni, noci se starou ženou, sami jak na dálné poušti. Stařík naslouchal, naslouchal, ale nedovtípil se. Otevřel dveře a vešel.

Soumrakem světničky šel mu naproti mladý člověk v modravých šatech s lesklými knoflíky.

„Vítám vás, tatíčku,“ oslovil starce a hledal mu ruku.

„A vítám tě, Vincku!“ zavolal stařík roztřáslým hlasem a lačně pohlédl na syna, který dnes přišel tak z nenadání.

„No, jak u vás, jste zdrávi?“ otázal se Vincka.

„Jsme, chválabohu,“ řekl Vincek.

„A večeřel jsi už?“

„Večeřel,“ řekla za Vincka stařena, sedící pod pecí.

Vincek se usadil za stůl a naproti němu tváří k oknu stařík, rozpomínaje se, jak je to dávno, co Vincek odešel z domu a dal se na službu při dráze. Počítal, ale nedopočítal se, jakoby číslic neovládal.

„Málo na nás dbáte, tatíčku. Nepřijdete k nám ani se podívat,“ pověděl Vincek s výčitkou.

„Víš, je to s ruky. Mnoho-li člověku přijde pochodit do města. Práce tam není, tak nač se tam vláčit. Jsem rád, že mám pokoj s kanceláří,“ povídal stařík, hmátl po chlebě na stole, ukrojil skývku a pomalu žvýkal.

Do jizby vtrhl veliký měsíc a rozsvětlil soumrak. Hladká tvář Vinckova s knírkem odlišně leskla se od zrytých, vrásčitých tváří starců.

„No, u nás byste měl práci,“ navázal Vincek na starcova slova.

„Pole a zahrady nemáte — což tam jiného,“ namítl stařík.

„No, pochovat chvilku naši malou. Ani vás děti neznají. Někdy se přece vypravte na týden s maměnkou,“ pravil Vincek.

„My jsme už staří, do města nejsme,“ odpověděla nemluvná stařena.

Cosi v ní vězelo, co jenom z daleka nadřekla.

„Víš, že je pořád jakási poprávka na poli, v zahradě, v chalupě, motyka, sekyra nesejde s ruky,“ pověděl stařík a vyhlédl oknem na skupiny stromů stříbrně olemované měsícem.

Zvyk nebo cosi ho lákalo ven. Pořád tam z háje slyšel jakési známé mu hlasy, které mu zabíraly všecku pozornost.

„Někdy si můžete oddychnout, beztoho pořád se jenom v té hlíně drabete. Už jste se od mladu nashýbali toho hřbetu. Na starost vám toho není třeba,“ povídal Vincek zahořkle s jakýmsi úmyslem.

Stařík byl překvapen. Čekal, že Vincek se zeptá na jejich úrody, ale nezeptal se. Jenom jim řekl, že se drabou v hlíně. Bodlo ho to a znepokojilo. Přesedl, napjal sluch a naslouchal temným ohlasům z háje.

„A jste pořád na starém,“ ozvala se od pece stařena.

„Jsme,“ řekl Vincek a zamyslil se.

Přemítal, jak by se dostal k tomu, proč vlastně přišel a co už byl stařeně řekl.

„Ono je v městě lehčí živobytí. Člověk nemusí orat ani kopat a všecko dostane, co duše ráčí,“ povídal Vincek a lichotně barvil svůj život ve městě.

„No, ono je to, jak to kdo vezme. Tam v městě člověk dostane všecko — za hotové, ale my jsme tu zvykli zaorat, zaset, odvézt a vymlátit. Nám už tu nejlepší chutná chlebíček ze zlaté lopaty, našima rukama vyválený,“ pověděl stařík a zpytavě zkoumal řeč Vinckovu, jakoby se hleděl dobrat k její důsledkům, ale nedobral se.

Jenom pochopil, že syn se mu poměštil, odcizil; proto mu nedůvěřoval a vážil jeho slova.

„Ale prosím vás, tatíčku, nejednou jste si naříkal na záda, na klouby, že vás v nich bolí. Taky už máte k sedmdesáti. Vám by už svědčilo na odpočinek,“ pravil Vincek.

„Co člověk naodpočívá. Nejsme tu na světě na rozkoš. Dost se tam člověk naleží pod hlinou. Je pravda, bolívá někdy v těch zádech, ale co dělat, je to tak od Boha," pověděl stařík, zavrtěl sebou a lačně naslouchal zpívajícímu lesu.

Jasněji, hlasněji znělo to z temné skupiny. Nemohl odolat, otevřel okno.

„Slyšíš, jak zpívají!" řekl Vinckovi radostným, dětinným hlasem.

„To v městě můžete slyšet jinačí věci, zpěvy a koncerty," namítl Vincek.

„Já mám strašně rád ty lesní muzikanty. To je ti zpěvu, jak se ty lesy otevřou na jaře. Jenom je poslouchej!" povídal zálibně stařík a všecek byl skoro vytržen, že téměř zapomněl na Vincka.

Všichni na chvíli zamlkli. Stařena odkašlala, Vincek potichu bubnoval prsty na stole, a stařík ničeho nedbal a jenom lačně naslouchal.

„On jenom ty ptáčky poslouchá. A jak se do nich zabere, na všecko zapomene," řekla stařena, jen aby navázala hovor.

„A co se jich tatíček od mladu naposlouchal. Že ho to neomrzí," povídal Vincek, sám rozmrzelý, že pro ty křiklouny z lesa zmátli mu cestu k jeho plánu.

Už se mu zdálo, že je na správné pěšině, ale ten zatvrdlý stařík zmátl mu všecko.

„To se ti nezmrzí nikdy. Tak na to čekám od zimy, skoro-li začnou," mlel stařík svou stále.

„Však tu nic jiného nemáte leda ty ptáky. No, to jsou věci. Přednosta u nás, ten má vám ptactvo — a jaké! Skalního vrabce, kanárky, slavíky z Uher, ze Štýrska a jednoho prý až odkudsi z Ruska. A ten prý zpívá, jak by hrál na houslích. Já bych si taky držel drozda v kleci," povídal Vincek.

„A co pak v kleci? Jaký je ti to pták. To je otrok. Má křídla, a nemůže lítat. To je jak člověk na loži, když sebou nevládne. Co ten ti nadělá veselosti?" povídal stařík skoro zlostně.

„Prosím vás, jak dlouho vám ta havěť tam zpívá? Půl dubna, květen, půl června — a konec. Potom je zima, a jste tu od listopadu zahrabáni až do dubna. To je hrůza — tak tady přebyt půl roku a nezbláznit se. Já bych vám poradil: odstěhujte se do města," povídal Vincek, jsa už, jak se domníval, na pravé stopě.

„Do města, do města," zabublal stařík mrzutě. „A co s chalupou, se zemí? Jak si to myslíš? Člověk to neodnese na zádech jako slimák."

„To jsou věci — poprodat všecko a žít z peněz," pravil Vincek.

„No, to bys to spravil! To radši řekni: prodejte chleba a kupte si nůž. To já, víš, neumím, neorat, neset — a žít. Z čeho — z peněz? Peníze, to jsou čertovské věci. Kolik ty zkazily lidí. Já peněz nepotřebuju. Shospodařil jsem loni dvě stovky, ale co z toho? Uvedl jsem je na vola. Tak něco mám, ale peníze v záložně — to máš jenom tu knížku v hrsti a nic jiného," povídal stařík, ošívaje se nevrle Vinckovým důvodům.

„Však tak já to myslím, koupit si třebas chalupu. Tak vám to povím, jak jsme si se ženou pravili. Vedle nás umřel zámečník. Děti prodají chalupu a rozdělí se penězi. Mluvil jsem s nimi o tom. Žádají

přes dva tisíce, ale na dvou by zůstali. Chalupa je dobrá, jsou v ní tři světničky, kuchyň, dvě komory, na dvorku všecko pro hospodářství a ještě zahrada na čtvrt měřice. Pobývání bylo by tam dobré. My osm stovek seženem, a vy byste dali, řekněme, dvanáct — a pojistili byste si je na chalupě," navrhoval Vincek a mluvil, jakoby to byl vyčetl z knížky.

„Hoho, ale co potom!" zvolal stařík. „A milá brachu, víš, že zeď člověka neživí a plot nezahřívá —"

„No, to vy berete, tatíčku, z hluboka, od kořene," pravil Vincek a počítal úroky z peněz.

„Co myslíš? Kupovat všecko do zrnka? To se ty krejcárky rozletí tak jako vrabci, a v hrsti nezbude ničeho. Tak já těm věcem rozumím," povídal stařík a houževnatě se vzpíral Vinckovu návrhu, ačkoli mnoho počítat neuměl.

„To si tak myslíte. Ještě to nemáte zkušeno. Pěkně si člověk rozvrhne, kolik smí vydat, a žije podle toho," povídal Vincek, stále horčeji naléhaje.

„No, konec, na to ti nesednu. Nač bych se hýbal na starost?" povídal stařík a maně ohmatal rukou lavici, aby se přesvědčil, že sedí v bezpečí.

„Já jsem si myslila, že na to nepůjde," pravila stařena, která jen hlavou třásla, z daleka sledovala všecku řeč a myslila sobě o muži: dobře se mu ten opírá!

„Vždyť my vám nejdeme na zlé. Vyrostl jsem tu, znám to tu a znám to ve městě. A nešel bych zpátky," povídal Vincek závažně, jakoby vyhodil poslední centnýřový důvod.

Ale stařík ještě se vzepřel.

„U tebe je to jiná. Ty jsi šel do města za mlada a přivykl jsi tam, ale my na jiné bydlo s matkou už nezvyknem'. Je to tak: mladý stromek lehko vytrhneš a přesadíš, kam chceš, ale starý strom, ten má hluboké kořeny, tím ani nepohneš, leda až naň přijde sekyra," povídal stařík a hlasitě vydechl, jakoby se sebe shodil balván.

Vincek byl jako omráčen.

Stařík naň vyšel zrovna s takovým nepohnutelným pravidlem anebo s paragrafem, proti kterému nebylo odvolání.

„Já jsem si přece myslil," oddychl a složil ruce na kolena.

Plány jeho se sesuly. Věděl to, a nemohl ničeho říci. Hleděl bez řeči na starce. Ten mlčel a poslouchal ptáky. Bylo mu úzko, že ptáky slyší, ale jeho že nechtěl vyslyšet.

„A jak jsem pospíchal, jak jsem se těšil, že přijdu domů s dobrou novinou," vydechl jakoby pro sebe, ale nikdo mu neodpovídal.

Stařík labužně naslouchal, a stařena chvíli už, chrčíc, klímala. Vinckovi jizba těsněla, zatmívala se a přitlačovala ho k zemi svým nízkým stropem.

Zvedl se rázem.

„No, co se už sbíráš?" řekl stařík.

„A půjdu, co bych tu —" odpověděl Vincek sestudeněle.

„Zůstaň tu na noc a z rána si vyjdi," radil stařík.

„Nemohu, od půlnoci mám službu. S bohem, tatíčku,“ pokročil ke starci a podal mu ruku.

Ruce jejich sotva se setkaly, jakoby si byly cizí.

Stařena spala nadobro. Vincek jí zatřásl ramenem. Zatřásla hlavou a probírala se z dřímot.

„No, co, co? Už se chceš pobírat? Skoro! Nemáš na pilno, pobuď s námi,“ pravila stařena těžkým jazykem a hlasitě zívla; zvedla ruku a pokřižovala se před ústy.

„Dej vám Pánbůh dobrou noc,“ povídal Vincek, podal svou ruku stařeně, sáhl po hůlce a vyšel přes práh.

Stařík se stařenou vyšli za ním.

„Budeš mít jasno na cestu. Pozdravuj doma!“ povídal stařík.

„No, buďte tu zdrávi a přijďte do města,“ řekl Vincek ochládle, jen pro jméno, sestoupl s náspu a rozešel se chvatnými kroky zahradou.

„No no, však přijdeme,“ pověděl za ním stařík do větru a hleděl, jak se mihal pěšinou mezi stromy, jak jeho stín padal dlouze na trávu a jak se ztratil za vrátky, jak by ho tady nikdy nebylo bývalo.

Jasná, stříbrná noc lehla na zahradu a zalila ji lesklým, bělavým dýmem.

Stařík si oddychl, zapálil dýmku a sedl na práh, stařena podle něho.

„To bychom potřebovali na starost,“ zachrčela jen jako ze sna.

„My tu už jaksi do smrti přebudeme, a po nás ať je to, jak chce,“ pověděl stařík a jako neužitečné břemeno shodil s duše ty plavé myšlenky, které mu zkalily večerní chvilku.

Seděl a nemluvil, odevzdán všecek půvabu májové noci.

Měsíc už vyšel nad čáru háje a jasně rozsvítil zahradu. Bělavé koše jabloní zřetelně vyvstaly ve vzduchu, a stíny jako živé rozlehly páchnoucí travou. Chvílemi zaválo sladce a teple od spodu, jakoby země ze sna oddychovala.

Kukačka z lesa ještě volala: kuku, kuku. Za chvíli ozval se jiný zvuk: kukuku, kukuku, kukuku. — To přišel sameček a vítal družku.

„A vidíš, našel jsi ji,“ mluvil si stařík hlasitě.

Rozuměl dobře těm zvukům a vykládal si je.

Potom se ještě ozvala vlha a zpívala pružnou svou kadenci: koně v obilí.

„Počkáš si, než bude obilí,“ pravil si stařík a zase naslouchal.

Někde na blízku rozezpíval se kos, nejpřednější zpěvák lesní. Zpíval dovedně, jakoby ovládal několik nástrojů, znal všecka tajemství přednesu a vystihl dobře vzestupnou čáru od slaboučkého vzdechu až po hlučný hvizdot.

Stařík vděčně naslouchal zpěváku a myslil si, kdyby tak celý rok zpíval, že by hó poslouchal, ale až přijde ta zima v bílém kožichu, nebude slyšet leda ty krákavé vrány a drobné střízlíčky v otypkách suchého proutí. A proto nyní nenavěřil se nabažit barvité kosovy písně.

„A potom chtěl, abych šel do města,“ rozpomněl se stařík na Vincka a chtěl si promluvit se ženou.

Pohlédl na ni a viděl, že dřímá. Měsíc jí svítil do tváří jako do zoraniště.

„Sestarala se se mnou, chudák,“ řekl si stařík, lítostně nad ní rozkýval hlavou a nevzbouzel ji už.

Sám seděl tiše a naslouchal. Pojednou se mu zdálo, jakoby se ty zvuky stále oddalovaly, tišily. Sladká, příjemná tíže ulehala mu na prsa. Tušil, že je to spánek, ale nebránil se mu. Beztoho stařena za chvíli procitne a podle zvyku ho zbudí. A s touto myšlenkou poslední starost vyšla mu z hlavy. Cítil, jak je té chvíle volný a odpoután ode všeho denního strádání, dýchaje v sebe pokoj a sladkost májové noci.

— — — — — — — — — — — — — — — — — —

Najednou procitl z tohoto sladkého pocitu.

Cosi měkkého, teplého přejíždí mu po obličeji. Sáhl rukou a nahmatal černého kocoura. Stál mu zadníma nohama na klíně a lísal se hubou k jeho tváři. Zvětšené kočičí zřítelnice fosforně na něho zaplály.

„Ach, šelmo!“ vydechl stařík a pohladil kocoura po měkkém hřbetě.

Protřel si zamžené oči, zvedl se země vypadlou dýmku a rozhlížel se.

Měsíce neviděl nad hájem, ten stál až prostřed oblohy, jen hvězdy, jak by je rozsil, svítily hojně na bledém nebi. Háj ani nešeptl. Zasnili ptáci i stromy, a jen rosnatý chládek pln vůně dotkl se jeho tváří.

Stařík se rozpomínal, jak se to stalo, že dnes ho stařena nevzbudila, vždyť podle všeho nebylo daleko k půlnoci. Pohlédl vedle a viděl, že stařena sama dnes zaspala. Byla opřena hlavou o veřej a z dlouha a tence hvízdala chřípěmi.

„Maměnko, vstávej!“ řekl jí skoro dětinným hlasem a doteklse jí rukou.

Stařena procitla a rozevřela své bledé, vodnaté oči.

„Co, co je s Vinckem?“ blábolila ještě ze sna a nechápavě bloudila očima.

„Kdež je Vincek! Dávno je doma. To se ti cosi zdálo,“ vysvětloval jí stařík trpělivě.

„No, tak jsem usnula!“ pokárala se stařena a hlasitě zívla.

„Toť macek mne zbudil,“ řekl stařík a shodil s kolenou kocoura.

„A hleďme, jak je chladno! Tak to mnou drkotá,“ pravila stařena zimomřivě a chvatně vstávala s prahu.

Stařík vstal za ní. Zapomněl na kosa, na kukačky a toužil jedině po spánku.

Stařena v síni zašustla obuví a vpadla do jizby. Hned za ní zavrzla závora, a všecko v chalupě ztichlo.

Jen světlá noc májová kouzelným pohledem patřila v chalupu, v níž dva staří lidé dospávali poslední zbytky stlívajícího života . . .

Japonská literatura.

Dle francouzského In. Arnošt Bláha.

(Pokračování.)

Kritika japonská tvrdí o Ghenzi, že převyšuje každé dílo toho druhu v literatuře čínské, a že může býti postaveno po bok mistrovským dílům evropským. Avšak ani nejzatvrzelejší japonofil neodvážil by se ještě jmenovati Murasaki Sikibu vedle Fieldinga, Thackeraye, Viktora Huga, Dumasa neb Cervantèsa.

Jsou v Ghenzi místa pathetická, místa proniknutá opravdovým humorem i hlubokým citem, jeví se tu bystré pozorování lidí i mravů, živé ocenění půvabů přírodních a dokonalé ovládání veškeré bohatosti a všech předností jazyka japonského, jenž tu dosáhl nejvyššího stupně své dokonalosti. Není tu ani hrubosti ani obscénity, jazyk jest důstojný a jemný, a nesetkáme se tu snad ani s jednou vypočítavou větou, která by mohla vyvolati ruměnec studu na tváři mladé dívky.

S Ghenzi Monogatari Japonci rádi srovnávají Makura no Sôci. Pochází rovněž od ženy — Seï Sônagon. Název („podúškové črty") vysvětluje se buď tím, že spisovatelka chovala svůj rukopis pod podúškou a zaznamenávala své myšlenky a svá pozorování, buď když se kladla na lůžko neb když vstávala — anebo jméno to pochází od docela náhodné a bezvýznamné anekdoty vypravované v epilogu.

Makura no Sôci jest první příklad slohu, jenž později stal se populárním v Japonsku pode jménem Zuihitsu čili „co přijde do péra". Není tu žádné uspořádanosti. Autor píše to, co mu napadne okamžitou inspirací. Povídky, popisy a vypočítávání věcí smutných, neslušných, ohyzdných, seznamy květin, hor, řek, črty ze života domácího a sociálního, myšlenky suggerované pozorováním přírody, a mnoho jiných věcí.

Vůči autorce Ghenzi, která se ztrácí svojí osobností ve svém díle, osobnost Seï Sônagon obráží se zřetelně v tom, co napsala. Jest to žena intelligentní, vzdělaná, poněkud cynická, a vtírá se svému čtenáři stále před zrak. Podáváme z jejího díla malé ukázky:

Věci smutné:

Dům, kde zemřelo dítě;
pánev, pod níž oheň vyhasl,
pastýř nenáviděný svým volem;
když se stále rodí dítky ženského pohlaví v domě učencově;
dopis z vaší rodné země beze zpráv rodinných.

Věci protivné:

Návštěvník, který vypravuje nekonečnou historii, když máte na chvat. Je-li to někdo, s nímž jste důvěrně známi, můžete ho vyprovoditi

ze dveří a říci mu, že ho vyslechnete jindy. Ale ti, které nemůžete takto odbyti, jsou skutečně protivní.

Děti, které křičí, psi, kteří štěkají, když chcete poslouchati.

Chrápání člověka, jejž chcete ukryti, a který usnul na místě, kde nemá co dělat.

Lidé, kteří cestují na voze, jenž skřípe a vrže. Podobní lidé musí býti hluší a jsou velice protivní. Jste-li vy sami ve voze, tedy jest protivný jeho majetník.

Lidé, kteří přerušují vaše vypravování, vpadše do řeči svým: „Ó, to já znám,“ a začnou vypravovati něco docela jiného.

Musiti, ať již doma, ať již v paláci vstáti, abychom uvítali nějakého nepříjemného návštěvníka, jemuž jsme chtěli se vyhnouti právě tím, že jsme ulehli.

Lidé, kteří bručí svou modlitbu, i když kýchají.

Prudká kýchnutí jsou protivná, kýchne-li pán domu.

Blechy jsou protivné, zvláště dostanou-li se pod Váš oděv a skáčou sem a tam. Mezi věcmi, které vzbuzují touhou po minulosti, Seï Sônagon vypočítává:

svadlé růže (připomínající slavnosti, k nimž sloužily);

za deštivého dne pročítati dopisy bytosti kdysi milované;

vějíře z předešlého roku (bezpochyby asi s nějakou sentimentální tankou napsanou na papíře);

noci světlé září měsíční.

Atd.

Nalézáme tu mnohdy věci tak pozoruhodné, že nesnadno si představiti, že to bylo napsáno v Japonsku před 900 lety, zvláště přirovnáme-li je k tomu, čím v té době může se vykázati Evropa.

Ghenzi Monogatari a Makura no Sôci jsou pro svoji nejasnost málo čteny i vzdělanými Japonci dnešní doby. Jest toho velice litovati, neboť moderní spisovatelé by mohli míti velký užitek z těchto vzorů antických děl mistrovských.

Tato díla jsou tedy nejznamenitější z periody Heian. Ovšem, jest tu ještě celá řada děl podružných, která však již nespadají do úzkého našeho rámce.

Zmínky snad ještě zaslouží dílo historické Jéigua Monogatari. Vypravování jest oživeno anekdotami a tankami. Obsahuje periodu asi 2. století historie japonské a končí r. 1088. Jiným dílem historickým jest Ô-Kagami, čili velké zrcadlo.

Následuje perioda čtvrtá:

IV. PERIODA KAMAKURA. (1186.—1332.)

Úpadek vzdělanosti.

Vzhledem k peridě Heian, účast žen na literatuře jest v této době nepatrná. Není tu již těch fádních románů, kterými se bavili šlechtici Kiotští ve své prázdné chvíli. Nová literatura se svými vojenskými povídkami obráží v sobě bojovnější temperament této doby. Čili, jak

poznamenal jeden spisovatel japonský, literatura periody Heian podobá se Kaïdo (Pyrus spectabilis), klonícímu se po dešti, literatura periody Kamakura podobá se květu švestkovému, jenž dýchá svoji vůni i pod sněhem a deštěm.

Nejvýznačnější díla této doby náležejí do jejího počátku. Jsou to hlavně díla historická, promísená při každé možné příležitosti tankami. Nejlepší jsou Heïke Monogatari a Ghempeï Seïsuiki.

Zajímavé dílo této periody, těšící se i ještě dnes dosti značné oblibě, jest Hôziôki od básníka Kamo Tehômeï. Jest to malá knížka asi o 30 stránkách, vypravující o osobních zkušenostech autorových.

Po celou tuto periodu psaly se stále tanky na dvoře Kiotském. Zaslouží však poesie této doby zmínku jen proto, aby se poukázalo na to, že kultura nebyla přece jen docela v úpadku v tomto stadiu ignorance.

V této době objevilo se nové metrum, jež nahradilo starou Nagautu. Nazývá se Ima-yo a skládá se z řádek, obsahujících střídavě 5 a 7 slabik.

Díla, psaná za této periody jazykem čínským, dosvědčují jen všeobecný úpadek vzdělanosti. Jsou složena ve špatné čínštině, která může býti dobře srovnána s barbarskou latinou Evropy ve středověku.

PERIODY NAMBOKU-TŠO (1332.—1392) A MUROMATŠI (1392.—1603.).

Doba nevědomosti.

270 let, jež obsahují tyto dvě periody, bylo pro Japonsko zvláště neúrodných na znamenitější díla literární. Jedno či dvě díla quasihistorická, jeden svazeček essayí, několik set krátkých pokusů dramatických (Nô), to je vše, co zasluhuje zmínky. Ze spisů historických vynikají: Zinkôciôtôki od Kitabataké Tšikefusa. Jeho cena literární jest malá, větší však byl jeho význam a jeho vliv politický — ať již přímý, ať již prostřednictvím spisovatelů, kteří se jím inspirovali — na utváření se veřejného mínění, jež za našich dnů podporovalo restauraci mocí mikadů. Podobně jeho Zinkôciôtôki, tak i Taïheïki obsahuje historii snah mikada Go Daïgo o setřesení jha „východních barbarů“, jak byli nazýváni Šogunové z Kamakury a jejich přívrženci; války občanské, vzniklé následkem těchto pokusů, otřásaly Japonskem po více než 40 let. Autorem Taïheïki byl kněz, jménem Kozima. Taïheïki, čili Annály velikého míru, jest podivný titul pro historii jedné z nejbouřlivějších period, jež Japonsko přečkalo. Jazyk Taïheïki jest velice rozdílný od jazyka spisů z periody Heian. Za staré formy nastoupily formy jednodušší a pevnější struktura grammatická; slovník se obohatil množstvím jmen čínských, která byla přímo přejata z knih čínských.

Význam Taïheïki v dějinách literatury japonské jest mnohem větší, než by se dalo souditi podle jeho vnitřní ceny. Neboť více než kterékoli jiné dílo, přispělo k ustavení moderního slohu literárního, a jeho dobré

i špatné vlastnosti nalézají se ve spisech celé řady napodobitelů přímých i nepřímých. Události a osobnosti, jež popisuje, slouží za látku velké části moderní japonské literatury, v níž nalézáme stálé narážky na Taiheiki. Jeho popularitu dokazuje i to, že se utvořila v Jedo a v Kiôto třída učitelů, kteří se živili předčítáním Taiheiki. —

Je-li v literatuře japonské mnoho vyprahlých pouští, jest tam též několik příjemných oas a Tsuré-dzuré-gusa jest jistě jednou z nejpůvabnějších. Jest to sbírka črt, anekdot a essayí o všech možných sujetech. Autor jeho jest znám pode jménem Kenkô Bôci; bôci jest čestné epitheton, asi tolik jako naše „ctihodný". Spisy Kenkovy prozrazují zřetelně svého autora. Osobnost, již líčí, nemá v sobě naprosto nic svádivého. Jest cosi odpuzujícího v tomto člověku, který se hrozil manželství (ne snad však tak, že by mu platil celibát a cudnost za synonyma), jenž považoval děti za mrzuté události rodinné a prohlašoval, že po 40 letech život nestojí za to, abychom ho dále žili. Následující anekdota, kterou sám vypravuje, dostatečně osvětluje jeho zvláštní povahu:

„Lidé, kteří dle našeho domnění nemají mnoho duchaplnosti, mohou někdy říci leccos dobrého. Jistý divoch hrozného vzezření potkal jednou svého souseda a ptal se ho, má-li děti. ‚Ani jedno,' odpověděl tento. ‚Tedy nemůžete chápati ‚ah!' věcí, a musíte jednati pod vlivem srdce, nemajícího nižádného citu.' Tento výrok jest velice pozoruhodný. Jest zajisté pravdou, že lidé prostřednictvím a zásluhou svých dítek stávají se vědomými toho ‚ah!' všech věcí. Bez přirozených náklonností, kterak by mohl býti cit v srdci takových bytostí?"

Znáti „ah!" věcí (mono no avaré no siru), toť fráse, se kterou se opět a opět potkáváme v japonské literatuře, zvláště v periodě klassické. Moudrý kritik Motoöri mluví o ní obšírně ve svém pojednání o přirozené povaze poesie, nadepsaném: Iso no Kami Si-suku-ghen. Touto frasí se chce říci, že třeba míti povahu vnímavou, srdce citlivé a uzpůsobiti se, aby se člověk stal schopným přijímati dojmy, jimiž na člověka nejrůznějším způsobem působí příroda.

Kenkô miloval starověk, ať již ve formě starých uměleckých děl, starých zvyků a slov vyšlých z užívání, ať již ve formě starých knih. S obzvláštním obdivem mluví o Ghenzi Monogatari a o Makura Sôci, jež zřejmě byly vzorem jeho vlastnímu stylu. Jeho řeč silně kontrastuje s nářečím přeplněným narážkami, metaforami a slovy čínskými, jež za jeho doby skoro vytlačilo starý jazyk japonský periody Heian. Kenkô, krátce, jest opozděný klassik. Při četbě jeho essaye podobají se jemným hovorům člověka velkého světa, a mají rys prostoty a lehkost výrazu, která charakterisuje pravé a dokonalé umění. Ke studiu staré literatury japonské jest nejvhodnější zvoliti si Tsuré-dzuré-gusa, neboť není tak nesnadné jako Ghenzi Monogatari neb Makura Sôci.

Kenkô proslavil se též jako básník tanky. Byl nazýván jedním ze „čtyř králů nebeských" (epitheton vypůjčené z mythologie indské), jak se říkalo za jeho doby čtyřem nejpřednějším básníkům.

Ukázka z Tsuré-dzuré-gusa:

„Věci, jež prozrazují špatný vkus:

Mnoho nábytku v pokoji, jejž obýváme.
Mnoho per v jednom kalamáři.
Mnoho skal, stromů a květin v jedné zahradě.
Mnoho dětí v jednom domě.
Mnoho slov při setkání.
Mnoho knih v jedné bibliothéce.

Měsíc a květy nepůsobí nám rozkoš snad jen tenkráte, když se na ně díváme; jarní den, i když neopustíme svého příbytku, měsíční noc, i když zůstaneme v pokoji, již při pouhé vzpomínce nás nekonečně osvěžují a posilují."

* * *

Za těchto period literatury japonské byly stále a ve velkém množství skládány tanky. Čas od času sbírány byly v anthologie, ale, poněvadž nemají té ceny jako v epochách předešlých, netřeba se u nich zastavovati. Třeba však všimnouti si nového útvaru básnického umění, totiž nô čili dramatu lyrického.

Jako staré řecké tragedie a jako mysterie středověké bylo i v Japonsku drama při svém počátku, úzce spojeno s náboženstvím. Toto drama lyrické, nô, vyvinulo se z pantomimy, spojené s tancem, zvané kagura, která se udržela až do našich dob. Když se k tomuto tanci a hudbě kagury přidružil dialog, vzniklo nô.

První nô datují se ze 14. století. Původně to byla představení čistě náboženská, mající za účel získati přízeň nejmocnějších božstev náboženství šinto, a byla hrána výhradně jen jako doplněk ritu. V Izé, hlavním to městě kultu bohyně Slunce, byla tři divadla, v nichž se představovalo nô; rovněž tři byla v Omi a v Tamba, čtyři v Nara; všecka posvěcená službě různých bohů náboženství šinto, vzývaných na těchto místech.

Na počátku periody Muromatši, ředitel jednoho z těchto divadel nô v Nara, jménem Kuan-Ami Kiyotsugu, vzbudil pozornost jednoho vládnoucího Šôguna, který, ze zájmu pro jeho umění, vzal jej do svých služeb. Od té doby nô byla hrána pod zvláštní ochranou Šôgunů, právě tak jako tanky nalezly oblibu a přízeň na dvoře mikadů. I za následující periody Jedo Šôgunové se velice zajímali o představení nô. A ještě dnes jsou v Tokiu a Kiotu dávána představení nástupci těch, kteří umění toto založili před 500 lety, za přítomnosti užšího, ale vybraného obecenstva. Lidu jsou nô naprosto nepochopitelna.

Ze 235 nô, obsažených v nejnovější a nejdokonalejší sbírce (Jôkyoku-Tsughé) 93 se jich přičítá Sé-ami Motokiyo-ovi a asi 15 jeho otci Kuan-ami Kiyotsugu.

Všichni autoři nô měli jedinou tendenci: podporovati rozvoj zbožnosti. V několika případech jest inspiračním motivem též nadšení vlastenecké neb válečné, ale hlavní jádro tvoří legendy, týkající se náboženství buddhistického neb náboženství šinto. Hlavní osobou kusu jest nejčastěji kněz neb strážce oltáře šinto. Oblíbenými thematy jsou:

pohostinství, udílené řádům kněžským, zločin zničení života, chvála některých božstev, nejistota existence a pomíjejícnost všech věcí lidských.

Po náboženství zaujímá v nô hlavní místo poesie. Ne, že by kusy tyto byly básněmi. Setkáváme se tu s místy čistě lyrickými, ale kusy ty jako po stránce metrické tak po stránce rhetorické jsou skoro výhradně psány prósou.

Význačným rysem nô jest obyčejně hojné užívání básnických umělůstek, o nichž jsem se již zmínil s počátku, když jsem mluvil o poesii japonské vůbec.

„Slova podušková“ jsou hojně užívána, a parallelismus jest ozdobou obyčejnou. Podobně oblíbena slova spojovací, jichž se užívá měrou a způsobem, v japonské literatuře dosud neznámým. Takové slovo jest jakýmsi dveřním závěsem (pantem), na němž se otáčejí dvoje dveře, tím způsobem, že první část poetické frase nemá logického konce a druhá část nemá logického začátku; tímto slovem se jedna spojuje a váže s druhou. Tato básnická okrasa karakterisuje zvláště stará dramata a činí studium jich velice obtížným.

Možno říci, že tato spojovací slova jsou chybou ve vážném díle, a že zájem, který ukazují pro tuto malichernou okrasu autoři nô a později dramatikové a romanopisci periody Jedo, jsou charakteristickou známkou literárního úpadku a špatného vkusu. Spisovatelé, jako Hakuséki, Kiusô a Motoôri, jím vůbec pohrdali.

Nô jsou podivuhodnou směsí typických frasí, textů buddhistických a tank starých spisovatelů, a vůbec lze říci, že původnost není nejpřednější vlastností autorů nô. Ostatně, plagiát není u Japonců pokládán za nějaké provinění.

Nô nejsou básněmi klassickými. Aby si tohoto titulu zasloužila, k tomu jim schází jasnost, methoda, souvislost a vkus. Proto však nejsou přece beze všech půvabů. Uzavírají v sobě celý svět legend, pověstí, fantastických imaginací a náboženského cítění, což jest úplně cizí poesii klassické.

Po 16. stol. nô vymizela. Proud myšlení japonského se v době té odvrátil od buddhismu a ode všeho, co s ním souvisí, a zaujal se zvláště filosofii čínskou. Ačkoli se dávala ještě stále představení nô, nepociťovala se již potřeba psáti nová.

Jako dramata nemají nô velké ceny. Nemají dramatické živosti a dramatického effektu, a intrika jejich jest velice prostá.

Možno-li o nějaké jednotě vůbec mluviti, jest to jednota děje, ostatní jsou vůbec zanedbávány. Počet osob kolísá od 2 a 3 (tento počet jest nejčastější) až k 5 a 6. Připojiti třeba ještě chor a hudebníky. Hlavní úlohou choru jest zpívati recitativ, který slouží k doplnění a objasnění děje, asi jako v některých kusech Shakespearových, aneb recitovati básnické popisy, jež nahrazují scházející dekorace.

Nejznámější a také za nejlepší pokládané jest nô zvané Takasago, připisované Motokiyo-ovi, jenž zemřel r. 1455.

Některá z nô jsou dramatičtější než Takasago, ku př. Nakamitsu, neb Tôsen, jehož obsah krátký jest asi tento:

Jeden obyvatel Hakosaki, v Kiusiu, poučuje obecenstvo, že při zajetí lodí čínských učinil majetníka jedné takové lodi svým pastýřem. Synové Číňana přinesou výkupné za svého otce. Dostane dovolenou odejíti, a právě, když vstupuje na loď, objeví se dva synové, kteří se mu narodili v Japonsku a chtějí jej doprovázeti. Když jest jim v tom bráněno a otec váhá a kolísá mezi touhou vrátiti se ke svému čínskému krbu a mezi bolestí, kterou mu působí opuštění dítek japonských, tu po několika dojemných scénách dostane se všem dovolení odjeti. Dramatické jest též Dôzôzi. Sluší se zmíniti ještě o kiôghen (pošetilá slova), která jsou k nô v témž poměru jako fraška k dramatu.

PERIODA JEDO. (1603.—1868.)

Za této periody vliv čínský jako nesmírná vlna zaplavil Japonsko. Nejen vládní ústava, ale i zákony, umění, věda, materielní pokrok civilisace a zvláště myšlenka národní tak, jak se obráží ve filosofii a literatuře, mají na sobě hluboké stopy vzorů čínských. Tento vliv, ani dnes docela nevymizel, přestal však býti důležitým, a r. 1867 jest rokem, kdy Evropa nahradila Čínu jakožto pramen, z něhož Japonci čerpají své inspirace ve všech oborech.

Literatura peridy Jedo vyznačuje se rysem, jejž možno přičísti zlepšenému stavu země. Spisovatelé neobracejí se nyní již jen ke třídě vzdělané, nýbrž k lidu vůbec. Vyšší stupeň vzdělanosti, jenž umožnil i dokonalejší správu a stálejší vládu, dal také život širšímu systému výchovnému. Nejen, že třídy nižší byly uvědomělejší, ale byly též ochotnější kupovati a čísti knihy, které bylo lze mnohem snadněji si opatřiti než dříve. Tiskařství, které v Japonsku datuje se od 8. stol., počalo se šířiti čím dále tím více. Vojska Hidéyoci-ho, vrátivší se z loupežných výprav na Koreu, přinesla s sebou velký počet tištěných knih s písmenami pohyblivými, které sloužily za vzor tiskařům japonským. Iyéyasu, největší státník, jejž Japonsko mělo, byl též ochráncem a horlivým podporovatelem tisku. Od té doby produkce knih stále rostla.

Všeobecná známost literatury za periody Jedo, způsobila však též dosti zla. Mnohá pojednání náboženská a morální dostala se do rukou celého národa, a vědění rozšířilo se neobyčejně. Avšak na druhé straně, průměrné niveau vkusu se znatelně snížilo, a přes upřímné úsilí vlády, spousta pornografických spisů, k nimž nedá se nic přirovnati u národů jiných, zaplavila zemi.

Pro náboženství buddhistické perioda Jedo byla dobou úpadku. Učení Konfuciovo stalo se vírou kasty vojenské, mocné a vládnoucí, kdežto buddhismus spojen byl s nešťastnými osudy mikadů a dvora. Ke konci této periody nastala částečná reakce ve prospěch starého náboženství šinto. Avšak tato reakce má jen význam politický, jako jedna z příčin, jež způsobily pád podivuhodné organisace politické, vlády Šogunátu Tokugava.

(Pokračování.)

DR. J. L.:

Zdraví, štěstí, spokojenost.

HYGIENICKÁ EPIŠTOLA.

Pobožný křesťan, vyprošující si v modlitbě tyto tři dary nebes, i nevěrec atheista, jenž ve chvílích samoty, nejsa šťastný ve svém atheismu, marně pátrá po zdroji pravého štěstí — oba ty extremní zjevy a s nimi davy těch, kteří ani slepě nevěří, ani nejsou neznabohy, ale prostě nepřemýšlejí, sotva beze všeho uvěří spisovateli-lékaři, poví-li, že člověk to, co si vyprošuje od nadpozemských sil, sám má ve svých rukou, žádá-li o to v čas, ne pozdě. Žádá-li pozdě, bez toho mu to bohové nedají. A nemá-li to v rukou, je to tak blízko, že může dosáhnouti štěstí jako zralého jablka na snětí nad ním visícího.

Už staří říkávali: „Suae quisque fortunae faber", což jsme se na gymnasiích učili sčešťovati: Každý je sám svého štěstí strůjce.

Ale nemyslím to tak, jak se tomu obyčejně rozumí. Řeknu hned: Vidím štěstí a s ním spojenou spokojenost ve zdraví, nerušeném zdraví. A kdyby nebylo pro tvrzení mé jiného dokladu, než ten jediný, negativní ovšem, že bez zdraví není štěstí, jak uvykli hygienikové všech dob a odstínů tvrditi, již to by stačilo, aby obhájena byla naše thesa, že štěstí a spokojenost je výslednice zdraví. Jsou však ještě důvody jiné.

Bylo nahoře řečeno, že štěstí může dosaženo býti, protože je ve zdraví. Tím je řečeno, že zdraví máme v rukou. Věta ta vyžaduje však jen malé výhrady. Dědičně zatížení, nenadálými chorobami a úrazy postižení bez viny své přicházejí o zdraví — časem dočasně, mnohdy však i trvale — a tím oloupeni jsou o štěstí života. To je skupina případů, o nichž nelze říci, že by měli štěstí v rukou. Nemají ho, protože nemají zdraví.

Protože však tito jen malý zlomek člověčenstva representují, lze právem říci: Štěstí máme v rukou, majíce v rukou zdraví.

* * *

Netřeba snad blíže dovozovati pravdy, že nemocný je nešťastný. Nemoc, olupujíc o možnost užívati života úplně nebo z části, činí oběť svoji vyvržencem. Oslepí-li, olupuje o dojmy zrakové, jež jsou zdrojem představ krásna, tedy jedné z rozkoší duše. Přišel-li člověk paralysou o pohyb dolních končetin, není mu možno bráti účast na životě veřejném a stává se nehybnou hmotou, odkázanou na svoje lože. Co je chorob, tolik je různých způsobů olupujících člověka o radosti života. Ten, jenž dovede vzíti za vděk málem, i kusem nervstva, jež mu zbylo, nalezne proudy rozkoší, ovšem rozkoší intelektuálních, na nichž fysické útrapy hlodají vytrvale, jako kapky jedu, kanoucí do číše živného nápoje.

Ale gros člověčenstva hledá a nalézá stěstí jen ve hmotných požitcích — a o těch ještě více platí, že jsou závislé na zdraví. Venkovský, duševně nevyvinutý člověk, jenž spatřuje štěstí v tom, že se může několikráte denně dosyta po chuti najísti a napíti, svým způsobem, na př. karbanem, se pobaviti a dobře se vyspati, je hned každou poruchou zdraví na svém štěstí citelně ohrožen. Duševně žijící intelligent velkého města, učenec, spisovatel neb umělec, nalézá vrchovatého uspokojení ve zdaru své práce, a neminul-li se ho, i když churavost nutí ho zdržovati se fysických požitků, může býti šťasten. Takové bylo štěstí prvních křesťanů, silných vírou, kteří ani fysických obtíží hrubě nepociťovali.

Nesmíme však zapomínati, že právě tak, jako je štěstí pojmem relativním, je jím i zdraví. Jsou lidé, kteří tvrdí, že není lidí absolutně zdravých. To bych se neodvážil hájiti. Myslím, že v květu života jsou lidé zcela zdraví. Vždyť vídáme osoby, jimž žádné výstřednosti neublíží, ani takové, jež by churavce zcela jistě zahubily. To je pravé zdraví, které dovede zásobními silami, energií utajenou, napraviti rychle a dobře i to, co ze zevnějška v soulad úkonů tělesných rušivě zasáhlo. Jedna probděná noc, jedna sklenka vína nad obyčejný počet, jeden doutník nadpočetný někoho na lůžko uvrhne. Takové zdraví je velmi relativní, neboť nemá živé síly v zásobě, jež by poruchu uklidila — a tu každá nepatrná chyba má význam pověstné oné kapky, kterou džbán přeteče. Ale jsou zdraví ještě křehčí. Znám lidi, kteří zastávají své povolání s pravidelností dobře jdoucího chronometru. V určitou hodinu vstávají, v určitou dobu ulehají, v určité hodiny požívají určité pokrmy a nápoje, jich práce je přesně vyměřena na určitý počet hodin, minut a vteřin. Kdyby nepatrně třeba pořádek svůj porušili, onemocní. Nepijí lihovin, nekouří, varují se kávy, čaje i jiných dráždidel a raději hladoví, než by jedli pokrmy kořeněné. Proč to? Jen z té příčiny, že všech těch dráždidel nesnášejí. Pokud do jich těla nedostanou se tito rušiví činitelé (tabák, káva, koření atd.), potud jsou zdrávi — jinými slovy a lépe: nejeví choroby. Je to také zdraví, protože choroby u nich nevidíme. Dobře vypadají a na nic si nestěžují. Nazval bych tyto stavy „relativní zdraví". Neměli buďto zásob živé síly,*) nebo ji vydali všecku — nešetřili.

Jsou tedy různá zdraví. Zdraví železné, jež vzdoruje všem nepřátelům, zdraví v pravidelných rozměrech mimo výstřednosti nerušené (toto je asi průměrným majetkem většiny člověčenstva) a zdraví relativní, při němž úkony tělesné dějí se nerušeně, pokud nějaký zevní vliv (ať mechanický neb tepelný neb lučební) nezpůsobil vyrušení.

---

*) Snad by čtenáři mohl býti nejasný tento pojem. Co jím vyrozumívám? To plus, jež má člověk zdravý oproti churavcům, jimiž vše do základu otřese. Ona schopnost, jež porušení harmonie v činnostech jednotlivých soustav zase v soulad uvádí. Síla jistě nervová, neboť nervstvo, jako svrchovaný pán nad všemi úkony těla, nepochybně všeho souladu v úkonech tělesných je strážcem a ředitelem.

Bylo by možno uvésti ještě řadu odstínů (zdraví nepevné u osob, jež občas churaví bez příčiny, t. j. aniž jim patrno, co občasné jich poruchy, na př. migraenu, vyvolává, zdraví churavce, jenž na loži tráví většinu svého života a občas mívá dny, kdy, necítě obtíží, libuje si, jak je mu dnes dobře atd. atd.).

Jak je se štěstím při těch různých formách zdraví?

Protože pojmem štěstí vyrozumíváme (nebo máme vyrozumívati) něco trvalého, sotva budeme mluviti o štěstí u osoby, na niž jako jasný slunný den v polárních mlhách občas jen usměje se několik hodin tichých, prostých bolestí, kašle, dušnosti a jiných podobných obtíží. Jen ti, kdož těší se zdraví stálému, ať už je skálopevné neb jen relativní, mohou býti účastni pozemského štěstí, jak my je zamýšlíme vybudovati svou hygienicko-filosofickou soustavou životní, budou-li jen tomu rozuměti.

* * *

Jeden starý lékař, universitní professor (zahraniční jedné university), pravil mi jednou:

„Prosím vás, kdo je dnes zdráv? Všichni lidé jsou nemocní — ti víc, ti méně — zdráv není žádný.“

Ani jsem mnoho neodporoval, neboť v myšlence jeho, zdálo se mi, vězelo více nežli zrnko pravdy.

Tolik je jisto, že zdraví skálopevné, železné, neochvějné, je v našich dobách fysického úpadku vzácnost. Vztahuje se tedy to, co míníme jako filosofii života zdravého a šťastného zbudovati, k převážné většině obyvatelstva, ke všem téměř lidem žijícím intellektuálně, duševní prací úsilovnou se zanášejícím. „Draze zakupujeme čest býti civilisovaným člověkem“ napsal trefně v „Hluchém květu“ Ola Hansson. Lidé fysické práce mají tělesnou soustavu pevnou, jsou zdravější a tím i šťastnější. Důrazná činnost duševní vyčerpává nervstvo a podvrací zdraví a tím i štěstí. Kdybych měl syna, učinil bych ho zemědělcem, nějakým lesníkem nebo člověkem, zdravou fysickou prací se zaměstnávajícím.

Ale nejenom prací duševní neúnavnou zdraví a tím i štěstí se podkopává. Více ještě trpí požitky, nemírností v jídle a pití a výbušnými vzněty lásky. Každá rozkoš (míním fysickou) je doušek, jejž upíjíme z číše života, kterou nikdo nedolévá...

To jest mé přesvědčení.

Ovšem, že vede k nirvaně buddhismu, neboť, konec konců, všichni zemřeme tím dříve, čím častěji a hlouběji upijíme ze zásob života. Ale, jak znám mládež, k nirvaně není přístupna — spíš k bouřlivému, dovádivému žití, jež nestará se o zítřek, a kdyby mohla, dopila by číši při prvním okusení toho vína... Ani se neobávám, že tato trudná filosofie životní, jež není ani křesťanská (odříkání!), ani materialistická, jež radí k chytrému požitkářství, od Aristippa až po moderní bonvivanty — uvede mládež v náruč nezřízeného života, plného výstřednosti. Jedna část v něm již vězí až po krk, druhá, nemajíc prostředků, nemůže se mu oddati.

Protože je svět krásný a život krátký, nechtěl bych jej zkracovati, nýbrž prodloužiti. A tu by třeba bylo opakovati vše, co už bylo řečeno o makrobiotice.

Zachovávej zdraví! Varuj se všeho, co je poškozuje. Všeho můžeš užiti, ale všeho s mírou. Dosti bude toho, co ve sféře duševní i tělesné zdrojem bude příjemných stavů, aniž bude tím nit života zkrácena o píď. Třeba žít takto pro život budoucích, neboť v nich, v dětech je nesmrtelnost.

Není pochyby, že náš dnešní život ani v celku ani v jednotlivostech není zdravý. Více než kdy jindy působí naň činitelé, mimo nás ležící i v nás samých založení. Dřívější věky neměly tolik škodlivin, co dnešní. Kromě chorob infekčních jen alkoholismus a války byly fysickými poškozovateli zdraví. Co jich je dnes! Jedy nové, těžký zápas životní, nové zdroje nebezpečí z práce uvádím, jen aby nadhozeni byli nejhlavnější odpůrcové zdraví, jichž ve dřívějších stoletích (vyjma konec minulého) nebylo. Proto úsilovněji, nežli naši otcové činili, musíme se sháněti po prostředcích odpomoci, protože bez zdraví není a nemůže býti štěstí, třebas tu větu opakovali lidé s pravým procítěním teprve pak, když zdraví pozbyli navždy. Hotové neštěstí odstraňovati je nepoměrně těžší, než v čas mu předejíti, ne-li zúplna nemožné. A proto je třeba, aby každý znal hlavní zásady zdravotnictví. Ve škole nejelementárnější buď o tom řeč, právě tak jako na vysokém učení (i na fakultách, které nemají dosud přednášek o hygieně), v odborných školách právě tak jako ve přípravných ústavech, jež jenom k studiím vyšším mysl žákovu preparují (gymnasia, reálky). Tu je ještě nesmírně mnoho panenské půdy, o kterou se nikdo nestará, žádný úřad, žádné noviny, žádný spolek — nikdo, žel, že nikdo. Začneme se starati, až bude pozdě, až svět bude ze samých churavců složen, jimž život bude útrapou. Kdyby nebylo dorostu z venkova, velká města jako semeniště chorob vymřela by. Příliv z venkova velkoměstskou lidnatost sic udržuje, ale generace měst v několika pokoleních degeneruje a vymírá, nevrátí-li se k pluhu a půdě, t. j. k fysické práci. Jen ta stálá fluktuace — uprchlíci z měst a parvenuové z venkova, kteří ve městě došli jmění (ne však štěstí, třeba se říká o nich, že přišli ve městě ke štěstí) — způsobuje, že národ nevymírá. Ale je mu hůře, než mu bylo. (Na malém, chudém a proto úsilovně pracujícím národu je to dřív a zřetelněji patrno, nežli u velikých národností, ač předzvěsti zániku povážlivě se ukazují i u národů mocných a intelligentních [Francouzů, Vlachů].)

* * *

Bylo řečeno výše, že působí na zdraví naše rušivě činitelé zevní a vnitřní. Nyní o nich blíže.

Ze zevních je to především nezdravý vzduch. Platí to ovšem jen o velkých městech, na malých třeba učiniti několik kroků z města, aby člověk získal potopu zdravého vzduchu. Ale ve velikých městech není taková procházka za město tak snadná. Jeť i město samo i okolí

snad na 2—3 hodiny cesty obklopeno vzduchem, jenž je prosycen koptem, výpary továren jedovatými a vůbec nezdravými splodinami lidské činnosti. Zajel jsem si jednou do Podbaby a odtud hleděl na Prahu za slunečního dne pozdě odpoledne. Praha ztratila se pod ohromným příkrovem. Jen veliká černá skvrna jako těžký rubáš pošmourně ležela na místě, kde rozkládá se Praha. Pomyslil jsem si: Do toho vzduchu, který se takto z dálky jeví co černý koláč, do té kaše otevíráme velkoměstská okna, do toho ovzduší, v němž je všecko jiné, nežli kyslík v žádoucím počtu objemových jednotek, chodíme na procházky pro zotavenou! Není divu, že se souchotinářům venkovským v Praze vždy stav jejich zhorší.

Druhý škodlivý činitel zevní ve velkém městě je nedostatek světla. Drahé byty nutí využitkovati plochu stavební do krajnosti, a proto ani kardinální hygienický požadavek, aby každý byt měl žádoucí, na jednoho obyvatele připadající prostor vzduchový, nebývá respektován, což v přeplněných bytech chudiny zvláště padá na váhu.

Kde pak slunce! Požadavek zdravotnictví, aby každý byt měl s dostatek světla, s té a s té strany světové přicházejícího, už docela nebývá v praxi brán v úvahu. Zvláště u dětí je nedostatek světla slunečního citelný, a sám jsem to poznal ve své rodině, když jsme obývali temný byt v jednom pražském předměstí. Choť stýskala si na bolestný tlak v očích, u dcerky objevovaly se červené uzlíky na spojivkách, já sám za temných bez toho dnů podzimních byl ku podivu zasmušilé povahy. To se vše k lepšímu obrátilo, když najat jiný byt s pokoji světlými. Námitka, že to, co neposkytne obydlí, nahradí procházka, výlety, a dětem dovádění v parku, je nicotna, neboť děti vždy nemohou do parku (v dobách zimních, za nečasu nebo když není koho s nimi poslat), dospělí pak nemohou po každé na procházku, aspoň co den nikoli, většinou pro těžký, co den těžší životní zápas. Dobře vystihli cenu zdravého bytu Židi. Na byt vynaloží vždy poměrně mnoho, aby byl vzdušný, suchý a světlý, a raději v jiných směrech se uskrovní. Není to jenom tím, že Žid snadno vydělává obchodem. Byty jejich jsou v skutku v poměru k obyvatelstvu křesťanskému neobyčejně pěkné. Měl jsem souseda Žida, jakéhos agenta, který platil krásný byt o třech pokojích za 600 zlatých. Při tom nevěděl otec rodiny často ráno, co budou večer jíst. Ale děti měly vzdušný, slunečný byt.

Další škodlivina je nedostatek pohybu. Muži ztráví většinu dne v kancelářích, školách, obchodech a zbytek dne v dusných, začouzených hospodách. Ženy pak jsou nuceny ruční prací pečovati o domácnost. To je většinou. Zámožnější lidé ovšem činí výjimku, ale i z těch mnozí lákáni pozlátkem blahobytu ještě dokonalejšího pracují celé dny o překot, aby jmění rozmnožili, a večer se obveselují v kroužcích přátel, v klubech nebo spolkových výborech, tož zase v hospodách nebo kavárnách.

Pak je řada škodlivin, na které se obyčejně zapomíná, ačkoli sluší na ně nejdříve mysliti. Nepřiměřená výživa. Tak možno dvěma slovy vystihnouti je všechny. Chyby sem spadající jsou dvojího druhu. Týkají se kvantity a kvality, pokrmů a nápojů, potravin i po-

chutin. Celkem lze říci, že se jí z pravidla příliš mnoho. Ovšem by bylo marno zdravého přesvědčovati, že má vstáti od stolu, když byl jen tolik pojedl, že by mohl ještě nějakou část pokrmu s chutí požíti. Po druhé: přecpáváme se masy, kdežto ostatní druhy potravin v nedostatečném množství do těla přicházejí. Na posty nikdo nepomyslí, ač je to snad nejmoudřejší církevní obyčej. A po třetí: příliš mnoho pochutin do těla svého přijímáme. To jsou látky, jež neobsahují buďto žádné živiny, nebo jen stopy, a které požíváme proto, že nás příjemně vzněcují a ve stavu tom dávají na chvíli zapomínati na umdlenost těla a duše, starosti všeliké a útrapy života. Je to káva, čaj a lihoviny.

Zvláště o těchto bylo už mnoho psáno a tolik jalového natlacháno, že rozumný člověk raději už o tom mlčí. Také úspěch popularisace vědy, není-liž pravda? Tabák škodí zvláště srdci, cévám a nervstvu srdečnímu. To je nepopíratelné a nic na tom nemění faktum, že většina lékařů kouří. Také marno před tabákem varovati. A proto zase už mlčím.

A pak je ještě dlouhá řada vlivů zhoubných. Pohlavní žádosti nezřízené a neovládané vedou k prostituci, ze které choroby pohlavní a jich následky nesčíslné vyplývají, předčasná smrt, rozklad rodin. I výstřednost v mezích manželských se mstí duševní lenivostí a předčasným stárnutím. Kdyby nebylo jiného důkazu než fakta hedonikova, že rozkoš je tím větší, čím bylo delší a důraznější odříkáni, stačí jako výmluvný úkaz, co je zdravé a co nezdravé.

Kdyby si člověk při jakékoli své víře dovedl vésti tak, jako by byl přesvědčen, že není nesmrtelnosti, leč v dětech, a zvláště že není nesmrtelnosti individua, ani těla a pochopitelně proto ani duše, jako by věděl, že s poslední umírající buňkou nervovou hyne i duše, že hyne na dobro, na věčnost a neodvolatelně, že nikdy neožije, zmizí, v niveč se obrátí, žili by lidé zdravěji a žili by život příjemněji a prospěšněji. Morálka, jejíž základy dány jsou v křesťanství, toto náboženství zítřka spolu se zdravotnictvím, jež proniklo v mozek a kosti všechny, jedinou jsou zárukou správného a šťastného žití.

Po nás ať přijde prorok, jenž poučky věd základní stlumočí několikerým desaterem životních pravd, v nichž budou kvintessence moudrosti filosofů (t. j. vědců, nikoli filosofických povídálků) všech dob a všech národů. Dnešní člověk není ještě pro toto poznání zralý.

Voronyj Koniu, hraj pido mnoju, ta rozbij tuhu moju,
Rozbij, rozbij tuhu po temnomu luhu Kozákovi molodomu.

Z KRESEB MIKULÁŠE ALEŠE K NÁRODNÍM PÍSNÍM.

V. CHALOUPECKÝ:

Říjen.

I.

Jsou smutné noci, smutné dny,
a z olova je nebe.
Na lukách kvetou ocúny,
a v duši, v duši zebe.

Je podzim. Ticho. Vše je mdlé.
Je podzim — a vše mlčí.
Zde kvetly v půdě vyprahlé,
zde kvetly máky vlčí.

Mhy toulají se po kraji,
mhy studené, mhy šedé.
Kdo hladí jí, kdo líbá jí
oči a líce snědé!?

Vzpomínám: Les! Zde se mnou šla,
zde líbal jsem její ústa. —
Krajina smutná a zamlklá,
krajina sirá a pustá. —

II.

O. S.

Krajina. Myslivna bílá v ní;
okna jak oči přivřeny má.
A les jí zpívá: Spi tu, sni,
opadá listí, přijde sníh,
a bude zase zima.

Odlétnou ptáci z houštin tvých,
a břízy hlavy svěsí.
Stesk plakat bude v alejích
nad čímsi, kdysi, kdesi

A baráčky ty skrčené
ty v sněhu bude sotva znát.
Zkazky se budou povídat
zas o karkulce červené,
o jaru, květech, o létě . . .
že byli dva lidé mladí,
že byli dva lidé na světě,
a že se měli rádi — — —

Krajina: Myslivna bílá v ní.
Okna jak oči přivřeny má.
A les jí zpívá: Spi tu, sni,
opadá listí, přijde sníh,
a bude zase zima.

III.

Smutný les. V něm starý kříž. —
Lid si vypravuje zkazku
o proklatém městě. — Víš,
tam jsem pohřbil naši lásku.

Měkce nad ní roste mech
a pak lip dva sešlé kmeny.
Nápis jako na hrobech:
je tam srdce s dvěma jmény.

Stromy svými větvemi
šumí a tak smutně klátí.
Řkouce: Co tam pod zemí,
to se nenavrátí.

IV.

Smuteční vrba ční před oknem mým,
a se šeříku opadává listí.
Co milé tak a drahé bylo kdys ti,
teď zříš jak prchá v páru jen a dým.

Studené mlhy stojí nade vším.
Na nebi hvězdy. Hvězdy se již čistí.

Ve spadlých listech pozdní vítr svistí — —
Jsou smutné noci, noci na podzim.

Tak hledíš v dál a maně vzpomeneš,
že bylo jaro, a že kvetly stromy,
že krásného cos kvetlo s nimi též.

Tu cítíš pak se stromem smutečním,
jenž čeká již jen, až jej vítr zlomí.
Jsou smutné noci, noci na podzim.

V.

Dnes v Heineho zabrán jsem vale dal světu...
A tu v něm najdu uschlých pár květů:
zvonky a vlčí mák.

Památka lásky. Kvítí to prosté
u lesa z půdy vyprahlé roste
zvonky a vlčí mák.

Tak divně mi, divně, jak hledím v ty květy,
jak před tisíci dostal bych léty
zvonky a vlčí mák.

Tak divně mi, divně. Mne touha jala
po ruce, která mi darovala
zvonky a vlčí mák.

Kdo ví, kdo tiskne ji, kdo ví, kdo hladí.
Památka. Ano. Lásky a mládí
zvonky a vlčí mák.

F. X. SVOBODA:

Řeka.

ROMÁN.

DÍL II.

I.

V květnu r. 1887 najal Pechan lesní revír se starým barokním zámečkem v těsném sousedství rozsáhlých lesů zbirožských. Z dob jeho veselého, světáckého vdovství zůstala mu láska k honitbě. Bylo mu vždy, jakoby omládl, když se oblékl do loveckých svých šatů a když si vyjel do lesů. Neopomenul takto oblečen podívati se do zrcadla, pociťuje zcela zjevnou radost z tohoto klamu. Zdálo se mu, že byl přímější, že zrůžověl ve tváři, a že v celém jeho těle zaproudila zdravější a mladší krev. Nemohl-li delší dobu do lesů, stával se netrpělivým, zjevně nervosním a sváděl tuto nemoc na množství práce a málo pohybu. „Potřebuju již procházku lesem,“ říkával, „dvě tři šoulačky, aby zas bylo dobře.“

Revír, který najal, míval již před dvanácti lety, ale musil se ho po šesti letech vzdáti. Bylo zde četné srnčí a množství zajíců. Z knížecích lesů zabloudil sem někdy i jelen. Na jaře táhly zde sluky četněji než jinde, a i tetřevů zde hnízdilo větší množství než v sousedním revíru. Mimo to udržoval Pechan se všemi revírníky knížecími přátelský styk, a když revír svůj ztratil místními sváry rolníků a měšťanů, byl zván do knížecích lesů na odstřelování srnců, laní i jelenů.

Hana byla povděčna, že revír opět najal; tehda, když jej měl poprvé, byl zámeček pronajat universitnímu professorovi Malátovi, který v něm po celé léto po šest roků bydlíval. Tento professor, vášnivý botanik, miloval tuto krajinu s jakousi dětinností, ba marotou professorskou, nacházeje v jejích údolích i vrchách cosi zvláštního, čemu těžko jiný člověk porozuměl. Se silnou, ale zdravou a veselou svou paní a se třinácti svými dětmi proběhal všecky koutečky, jež po různých přátelích pojmenoval. Pechan měl v zámečku jediný pokojík, kde spával,

přijel-li na lov. V přízemí bydlil hajný Vondráček, starý lišák, kterého Pechan vydržoval. Když přešla honitba zmíněnými spory na několik let v majetek občanů, zůstal professor Malát v zámečku i pro tuto dobu, ale krátce před jarem r. 1887 zemřel, a nyní najal Pechan i tento milý letní byt. Hana se velice těšila na něj. S rychlostí, s jakou jen ženy dovedou utkati plány ve svůj prospěch, usmyslila si, že stráví celé léto na tomto lesním sídle, a že Vilém ubytuje se po čas měsíční své dovolené v sousední vesnici, ležící nad tichým rybníkem a sotva čtvrt hodiny od zámečku vzdálené. Když se sem na počátku června s mužem podívala, povšimla si, že cesta z vesnice do zámečku je krásná a že vede hustým, zeleným smrčím.

Od návštěvy u Nečasů byla paní Pechanová všecka proměněna. Rozmrzelost její zmizela, tvář se rozjasnila, oko se rozžehlo veselostí. Vše, co konala v domácnosti, konala s radostným zájmem, přebíhajíc z pokoje do pokoje. Prozpěvovala si a méně korrespondovala. Pro množství svých přespolních přátel rychle ztratila zájem. K lidem byla přívětivější, hovor její byl živější, a úsměv její zlahodnil každé slovo. Zdála se mladší, a veselost její činila ji každému milou. Matka její pozorovala ji chytrýma očima svýma a byla povděčna této změně. Soudila, že časté zábavy a množství návštěv způsobily její rozveselení. V tichu, sama pro sebe, cítila zcela správně, co se asi děje, a nijak se proto nerozčilovala. Hleděla na život příliš starýma očima, a mrzelo ji jen, že nemohla uhodnouti, který z mladých pánů Žaninku zaujal.

Hana tehda byla velice pobouřena, ale jaksi šťastně pobouřena. Cosi zvláštního se s ní dělo. Nenapadlo jí, že se prohřešila, že učinila cosi nesprávného, nemyslila na muže, ale myslila na sebe, na svou radost, na své štěstí. Čeho se dříve u Karly tak ulekla, teď jakoby zmizelo a jakoby v její duši zcela jiného smyslu nabylo. Opojení její příliš jaksi se podobalo první lásce. Uvítala vyznání Vilémovo s mladistvou touhou a všecka se jím poplašila. Pro ni nebyla tehdejší procházka mladým bukovým lesem dobrodružstvím, nýbrž událostí životní. Ona cítila mladě a dovedla věřiti v tyto city. Láska zaujala ji jako jasný, krásný sen, jako nevinná radost, táž, kterou cítíme ze zpěvu dívčího a z vůně květin. Věděla, že miluje jinak než Karla, již v základě jinak, že její sen je krásný, a že se jím svědomí ani zatížiti nemůže. Cítila, že se ocitla před budoucností, která jí vrátí mladost, víru a illuse. Domnívala se, že teprv teď prožije kouzlo první lásky, jehož přece jen nepoznala. A se všemi těmito sny a illusemi žila radostné dny.

Vilém si vše zcela jinak představoval. Nebyl ani pohnut, ani pobouřen, ani roztoužen. Pocítil jen příjemnou rozkoš, když tehda na lesní pěšině měkce polibil její plné, vonné rty, a těšil se, že touto chvílí bujná tato bytost bude jen jemu náležeti. Byl uspokojen, a představy jeho rozhemžily se rozkošnickými obrazy. Ale již druhého dne, když přišel k Pechanovům na svačinu, rozeznal, že se mýlil, že bylo vše zcela jinak, než si přál a než soudil. Ucítil dech Haniny mladé víry, rozeznal z každého hnutí její tváře, že očekává cosi vznešeného, neobyčejného, že hledí zcela jinýma očima než on, a rozmrzel se

nepříjemným tím sklamáním. Kdyby nebyla bývala tehda tak milou a veselou, snad by byl všeho ihned zanechal, ale její půvab příliš náhle rozkvetl, a myšlenka, že si ji musí podmaniti, příliš mu zasládla. Veselost její působila naň tehda takovým způsobem, jakoby se mu posmívala.

Vídali se poměrně často. Vilém přicházel v neděli na svačinu a na večírky pravidelně ve středu. Společnost zřídka se měnila. Slečny Pavlánské a pánové Zima s Nedošínským přišli vždy, řidčeji se zde objevili herec Souček a zpěvačka Ryšavá, kteří jaksi nemohli se společností splynouti. Ostatně, účel jejich byl přece jiný než ostatních, byli spíše růžičkami na dortu než dortem, něčím pro ozdobu, jich účel byl jaksi zvláštní, měli přinášeti vtip a umělecký vzduch do ostatní společnosti. Nepřicházeli sami, chodívali sem jindy i jiní členové divadla, balerina Veselá, graciosní dívka sotva dvacítiletá, tenorista Vít a inspicient Hlaváček. Z vrstev uměleckých objevili se tu někdy malíři a básníci, kteří měli podobný účel jako svět divadelní. Večírky staly se tak živými a všem příjemnými. Vilém se na ně těšíval, a paní Pechanová všecka byla uspokojena krásnými těmi zábavami.

Manželé Jelínkovi přicházeli téměř pravidelně. Karla od té chvíle, kdy jí Hana ve kvetoucí třešňovce pošeptala, že se s Vilémem políbila, stala se smělejší a méně nadšenou pro krásu její. Neměla již strachu, nepříjemných oněch poblouznění, nervosní podrážděnosti, jež ji stále skličovaly a děsily, ale plna byla jakési výsměšné radosti, která jí nahražovala bývalé obavy. Krásné oči své neobracela již k přítelkyni své tak přítulně a s takovým obdivem jako dříve, naopak, stala se škádlivou a odvážnou. Velmi snadno Haně vzdorovala a lehce se jí posmála. Nejraději však se jí dotkla skrytě, koketujíc s Vilémem. Činila to s pohyby pardalími, na něž štíhlost její i živost barev jejích těsných šatů samy vzpomínaly. Bylo znáti na ní, když se prohnula, když přivřela řasnaté oči a poodkryla bílé zuby, že očekává určitého vítězství. Těšilo ji i to, že se Janovský podražďoval žárlivostí.

Hana střehla ji a rozpoznala její úmysly. Byla by ráda ukončila staré přátelství s ní, ale nemohla; ucítila vždy její ruku na svém rameni. Byla v její moci. A tak, místo aby se zlostně na ni podívala, musila se příjemně usmáti. Tím však dávala se Karlou ještě více spoutati. S rozkoší, tak často u podobných brunet zjevnou, hrála si s Haniným srdcem a odplácela jí, co tato ani úmyslně neučinila. Vnutila jí o sobě přesvědčení, že není dosti spolehlivou, a že by velmi snadno mohla Pechanovi vyzraditi tajemství její. Mluvila někdy úmyslně tak dvojsmyslně a tak se skryté lásce její přiblížila, že se v Pechanové až dech zatajil.

Již z této příčiny, aby aspoň na čas unikla, těšila se Hana na letní byt. Jelínkovou, již kdysi měla až přepjatě ráda, teď nenáviděla. Tato nenávist sílila v ní každým okamžikem, ale ona sama velice se jí bála. Právě v ní viděla nebezpečí ne pro Karlu, ale pro sebe.

Ve své lásce, kterou si chtěla tak krásně zbudovati, nacházela zapomenutí na tyto nepříjemnosti. Vilém ji ovšem poněkud roztrpčoval svým zcela různým názorem a různým cílem, ale její láska příliš byla

silná a vážná, a tak, jsouc v její moci, sama si rozmary jeho vymluvila. Byla trpělivější než on. Neočekávala rozkoše, ale tichého štěstí.

Přicházela velmi často k Řetovským se srdečností, jež se staré paní velice líbila. Bylo jí zde veselo, jakoby se ocitla mezi milými lidmi, o nichž věděla, že ji milují a že o ní jen dobře smýšlejí. Sama lnula k nim zvláštní láskou, snažíc se neustále způsobovati jim radost. Nosila Miladě dárky a všecka rozněžněna se s ní mazlila. Pozdržela se obyčejně déle a, když jí Vilém doprovázel, zavěsila se v jeho rámě s dětinným blahem, pokud ovšem byly ulice prázdny, a pokud šli méně osvětlenými místy. Přivinula se k němu s vroucností a oddávala se rozkoši, že je jeho ženou, že ji svět pozoruje, a že všichni si vypravují o jejich kráse. I Vilém, naslouchaje šustění jejích hedvábných sukní a pozoruje hlavu její vedle své hlavy, pociťoval podobnou rozkoš. Měl vědomí, že si vede krásnou ženu, a cítě na své ruce její ňadro, podlehal příjemnému rozechvění.

V druhé polovici června, v den jmenin paní Pechanové, vyjeli si kočárem do Krče. V lesknoucím se landauru jeli Pechanovi s Vilémem a Miladou. Bylo nedělní odpoledne, jasno a příjemné teplo. Na polích vonělo kvetoucí žito. Množství lidí černalo se na pěšinách a cestách. Hana měla lehoučké hedvábné šaty s růžovým a bílým proužkem. Pechan i Vilém s Miladou přívětivě ji chválili, jako rádi činíme těm, kteří mají svátek.

Vystoupili na pěšině u lesa. Kočí zajel do dvora většího hostince při silnici. Vilém šel s Hanou, Pechan s Miladou. Na stezce, jež se vinula po kraji lesa nepatrným údolíčkem, a po níž se ubírali, rozlévalo se stromovím sluneční světlo. Ve travách kvetly jahody a pryskyřníčky. Pechan s Miladou brzy se zpozdili. Hana, pamětliva své štíhlosti, šla rychle, tak že se poněkud i Vilém vedle ní opozďoval. Milada v modrých kartounových šatech a bílém kloboučku nesla se radostně jako školní děvčátko. Bavívala se s Pechanem velice ráda, stejně jako on s ní. Byly již povahy jejich v takovém výhodném a veselém poměru, že se oba ihned smáli, jak se uviděli. Pechan se stal šprýmovným, vyprávěl vzpomínky, vymýšlel nemožné příhody, a Milada všecka zrůžovělá smála se radostně jako dítě. Divíval se, jak snadně vtipkoval a jak šťastně dovedl vypravovati před tímto milým děvčátkem, které se mu tak srdečně smálo svým mladým hlasem. I dnes bavili se živě a vesele. Pechan vypravoval podivný příběh, jak se setkal v lese mezi spoustami kvetoucích jahod sám se sebou. Viděl prý se jako v zrcadle, ale hlas jeho tak snadno přecházel v smích, že mu Milada nevěřila. Pak popisoval život v Oděse, a vyličoval bouřlivý výstup, který měl u Černého moře s krásným Řekem, jemuž odloudil bohatou paní kupcovou moskevskou. Až k souboji na nože mělo již dojíti. Ale i při této povídce příliš se smál, a proto ani tomu Milada nevěřila.

Hana, na několik set kroků jim vzdálená, šla stále bystřeji. Stezka odbočila loukou pod švestkové staré stromy. Trávy zde byly větší a květnatější. Vilém šel stále o krok vzadu, a oči jeho lačně stopovaly její mladé, ocelově pružné tělo, jehož každý pohyb byl určitý a půvabný.

„To budeme zas až do večera takto běhat?“ otázal se skoro nevrle.

„Ano; nelíbí se vám to?“ zasmála se.

„Líbí, ale raději bych šel s vámi pozvolna ... lesem ...“

„A sám?“

„Ovšem, sami bychom musili být! Nesnesu společnosti a svědků. Nudím se ihned, jak jsem mezi lidmi. Má láska chce jen samotu; bez ní okamžitě umírá. — Prosím vás — k čemu tak letíte?“

„A co v té samotě?“

„Ach tak! V té samotě! Chtěl bych vás jednou sevříti v loktech a chtěl bych slyšeti bušení vašich tepen!“

„Myslila jsem, že bychom si vypravovali —“

„Vypravovali?“

„Ano, o naší lásce jste mi dosud tak málo povídal. Zdá se mi někdy ... počkejte, až tito lidé přejdou ...“ (pak pokračovala poněkud živěji, jakoby se rozhorlila) „... poznám, že jsem neuspokojena, že chodíme stále kdesi mimo, kdesi ...“

„Ano, ano, právě jsem o tom přemýšlel. Jsou chvíle, kdy se mi zdá vše trochu nudnou historií.“

„A já mám dojem sklamání ... či, nevím, jak to říci, ale již v mládí mi matka říkala, že jsem blázínek, který si všecko jinak představuje, a tak jsem si i naši lásku jinak představovala! Proč si nepovídáme jako děti? Což vy nerad blouzníte? Nejkrásnější chvíle byla přece jen tehda odpoledne v bukovém lesíku ... vzpomínáte?“

„Ano ... ale vy jste příčinou, že krásnější chvíle nepřišly.“

„Já? Já že jsem příčinou? Nežertujete?“

„Dokonce ne! Jak vidím, jste samý předsudek. Znám ženy výborně, ale ve vás jsem se zmýlil.“

„Zmýlil? Chacha!“ Přitiskla si ruce na skráně a popoběhla. Vilém pospíšil za ní.

„Ano, kdo vás vidí, vaše krásné tělo, vaši chůzi, vaše linie, na koho pohlédnou vaše teplé oči, kdo pozoruje vaši mladou sílu, věří, že jste vtělená vášeň, plamen, bezohledná a slepá.“

Sevřela plné své rty a zarděla se. Teplo proběhlo jejím tělem. Napjala ruce a všecka se zachvěla. Líbila se jí tato slova, ale neměla síly něco říci.

„Jste stále trochu cizí,“ pokračoval, „jakobyste mi nenáležela, ale vy jste má a musíte být má! Miluju vás a chci vás obejmouti, chci vám šeptati ...“ (pohlédl na ni) „... vidíte,“ všecka jste se zarděla, to jsou zase jen předsudky ... nejste odvážná!“

„Jsem ... ale pochopte!“ zašeptala, a oči její, v této chvíli modré jako tyrkys, zatěkaly stromovím na dlouhé žitné pole s chrpami.

„Vidíte ... zas máte jedno ale!“

„Nemůže být láska naše jako sen?“ otázala se tiše po chvíli úplného mlčení, které působilo tísnivě.

„Ach, sen!“ zasmál se. „Což jsme děti? Ostatně, sama vidíte, jak ten náš sen vypadá!“

„Žárlíte na mého muže?“ otázala se pojednou zcela jiným hlasem, jakoby byla věřila, že nalezla příčinu jeho poznámek.

„Na vašeho muže? Ne ... jak vás to napadlo?“

„Ujišťuji vás . . . nemusíte žárlit!“

„Žárlím na vaši krásu . . . utíká mi . . .“ Náhle stanul a rozhlédl se. Ocitli se v zátočině, skryté ve stromoví, kde nikoho nebylo. „Jsme sami!“ zašeptal a rozevřel náručí. Měkké, vonné tělo její rychle se k němu přimklo, a rty její přilnuly na jeho rty. Objal ji lačně a snažil se tak ji k sobě přivinouti, aby cítil její ňadra i všecko její spanilé tělo. Poznala to a vymkla se mu z nenadání. Všecka zardělá spěchala stezkou k borovému lesu.

Vilém s hlasitým smíchem jí následoval.

„Zde máte důkaz, že jste oblečena do předsudků!“ volal za ní.

Hana neslyšela, co řekl. „Je jako všichni muži,“ myslila si, „ne, to není láska. Chce mne jen chytiti . . . potom by mne opustil.“ Ale nepocítila ošklivosti, naopak, cítila dosud rozkoš, jak se jí dotkl a jak pobouřil její celou bytost.

„Hněvám se na vás,“ řekl, dohoniv jí.

„Já se na vás hněvám,“ odvětila.

Šli delší dobu beze slova.

„A co by bylo — pak —?“ zašeptala konečně jako ze sna.

„Co by bylo? Nic by nebylo!“

„Ne, to si nedovedu představiti. Myslila jsem, že nikdy o tom mluviti nebudeme, ale přišlo to již. Nemohla bych zůstati u svého muže.“

Vilém se zlostně posmál. Nepříjemná tíseň vnikla mu do nitra. Myšlenka, aby všecken poměr k ní přerušil, zdánlivě opravdová a určitá, opět ho napadla. „Jaká strašná bytost!“ soudil se zjevnou zlostí. „Jako Helena! Jak jen může tak naivně mluvit?“

„Proč byste nemohla u něho zůstati?“ otázal se po chvíli.

„Nemohla bych.“

„A teď můžete?“

Otázka jeho ji zarazila. Poprvé pochopila postavení své s této stránky. Zalekla se a pohlédla zpět. Pechan s Miladou hlasitě se smáli, vystupujíce z téže zátočiny, kde se před chvílí s Vilémem objala. Bylo jí nepochopitelné, že jim vzduch nevyzradil, co se tam stalo. Jakási zmatenost jakoby ji ovládla. Cítila, že se ocitla kdesi v proudu, a že je těžko vrátiti se. V té chvíli zachvátila ji touha, silná jako blesk, Viléma objati a nikdy již se od něho neodloučiti. V její duši svítila jakási závratná víra, že by se tím všechen svět proměnil, a ona že by se ocitla uprostřed kvetoucího štěstí.

„Milujete mne tak, že byste všecko pro mne opustil?“ otázala se v tomto svém záchvatu, a teplé oči její zahleděly se naň nedočkavě.

„Miluju vás,“ odvětil, zblednuv nápadně náhlou tísní, „ale buďte jiná, netýrejte mne svými bláhovostmi!“

Umlkla, sevřevši rty. Šla ještě rychleji.

„Jaká jste divná,“ mluvil Vilém rozmrzele, přerušuje jednotlivé své věty mlčením, poněvadž mu neodpovídala, „taková chladná . . . a pošetilá. Proč byste musila odejíti od muže? K čemu? Opakuju vám, vše může být . . . jenom mlčet je nutno. Dokud je tajemství jen v srdci, není trápení. Vždyť jste byla sama dosud veselá a spokojená. Představte si, že by se byla naše láska — třeba nevinná — vyzradila.

A tak je se vším! Můžete-li nyní klidně zůstati doma, můžete zůstati i potom. A co byste chtěla činiti? Jak si to představujete? Což nejste teď šťastna? Věřte mi — potom byste nebyla . . .“

Hana si stále myslila, že sama již jednou podobně soudila, ale nemohla nijak se vzpamatovati z jakési mučivosti, jež se jí na srdce naplétala.

II.

Došli do Kunratic, kam měl pro ně k večeru přijeti kočár. Zahradní hostinec přeplněn byl Pražany středních vrstev. Množství dětí hrálo si na trávníku pod nízkými štěpy. Příjemný, teplý den povznášel náladu hostí, kteří hlučeli jako včely v úle. Široké, se stran a vzadu smáčknuté slaměné klobouky damské, jen pentlemi okrášlené, živě se míhaly mezi pány. Jednotliví milenci přicházeli i odcházeli nepřetržitě po lesní pěšině lučnatým údolím.

Hana se rozhlédla po zahradě i společnosti, stanuvši na trávě u nízkého živého plotu při potoce. Tíseň její pominula. Dívala se lorgnettem se zálibou velkých dam, milujících lidové zábavy. S několika stran klonili se jí uctivě známí. Děkovala laskavě a zpozorovavši, že stanul Vilém těsně vedle ní, usmála se. Bylo jí příjemno, že tento krasavec tiše šeptal: „Jste krásná . . . buďte ke mně vlídnější a horoucnější.“ Rozevřela lehýnce chřípí a přimhouřila oči. Zdálo se jí, že ucítila jeho dech.

Právě přišli Pechan s Miladou, oba rozveseleni, a přistoupivše k nim, divili se, jak rychle Hana šla. Vilém procházel pak mezi stoly, hledaje místo. V té chvíli klonil se nedaleko stojící mladý muž před Pechanem až k zemi, jako školák, neosměluje se ani dáti klobouk na hlavu. Byl hubený, ve světlých, špatně ušitých šatech s velikým a silným stříbrným řetězem u hodinek. Za ním stála mladá, krásná dívka se starším pánem. Bylo znáti na jejím těle, že nestojí pevně. Když pokročila, ukázalo se, že je v zádech zkřivena. Krásná, bledá tvář její byla smutná.

Pechan v první chvíli nemohl se upamatovati, kdo by to byl. Když však si povšiml přes brejle pátrajících světlých očí, poznal Kubrichta, jemuž zaopatřil místo v zádušním úřadě. Bývalý tento klášterník čekal na pokyn Pechanův, aby s ním mohl promluviti. A dříve ještě, než se tento nadál, šel již k němu.

„Slovutný pan rada dovolí,“ omlouval se Kubricht pokorně, „abych jej směl o něco poprositi.“

„Nu — co? co?“ poněkud rozmrzele nalehal Pechan, aby se této nepříjemné důvěry rychle zbavil.

Hana si povšimla Kubrichta a rozeznavši, že si nechal růsti řídký, poněkud ryšavý plnovous, usmála se.

„Jak se vám vede?“ otázala se přívětivě, dříve než mohl přednésti Pechanovi svou prosbu.

„Zaplať Pánbůh, milostpaní, dobře. Jsem spokojen.“

„A kdo je ta hezká dívka?“

„Právě o tom jsem se chtěl s panem radou poraditi. Mám k němu důvěru jako k vlastnímu otci.“

„Chudinka, ona má trochu vysedlou lopatku!“ řekla Milada, pohrávajíc si s hebkou rukou paní Pechanové. Kubricht se ohlédl po Miladě a vážně přikývl hlavou. Bledá dívka, jakoby cítila, že o ní mluvili, svěsila hlavu, a modré oči její zahleděly se do trávy.

„Je velmi útlá,“ zašeptala Hana Miladě, „a všimněte si, jak má širokou lebku. Měla by se stavěti z profilu, její nosík je s té strany ušlechtilý.“

„Co pak tedy chcete?“ otázal se Pechan.

„Chtěl jsem prositi o radu, co mám činit. Bratr chce, abych si tu slečnu vzal. Má peníze a je hodná; maminka by taky souhlasila. Jenom že manželství je tuze vážné rozhodnutí. Co se mne týče, nejraději bych zůstal svoboden, ale rodina mne nutí. Pro matku jsem musil opustiti řeholi a pro ni musím zanechati panictví.“ (Obrátil oči k modrému nebi.) „Možná, že bude všecko dobře, slečna je zbožná... a jak jsem slyšel,“ (následující slova zašeptal s významnou důležitostí) „je ve třetím řádu! Ano! Velká ctitelka sv. Františka a sv. Augustina! Přicházím tedy k vám, slovutný pane rado, abyste mi poradil. Vážím si vaší učenosti a zkušenosti.“

Pechan se usmál.

„Je bohatá?“

„Je... Ale to je poslední věc, na jmění přece nezávisí štěstí.“

„Nezávisí, ale je dobře, má-li peníze,“ zasmál se Pechan.

„Co mi pan rada poradí, to učiním.“

„V takové věci vám přece nemohu radit. Neznám ani vás, ani tu slečnu. Vaše srdce musí mluvit, ne já.“

„Račte tedy odpustit, že jsem se osmělil, ale já mám k vám, slovutný pane rado, důvěru jako ke svému zpovědníkovi.“ Poklonil se hluboce všem a vracel se k děvčeti, jež se v té chvíli osmělilo pohlédnouti na Hanu. Šedivý pán, otec děvčete, si přihladil vousy. Na jeho prstech zaleskly se veliké prsteny.

„Odpusťte,“ řekl k nim Kubricht, „že jsem se pozdržel, jsou to mí dobří známí. Pan rada Pechan i milostpaní by se horšili, kdybych byl nepřišel.“

Usedl pak se slečnou a jejím otcem k postrannímu stolu.

Hana, když odcházel, pozorovala jej lorgnettem a zašeptala k Miladě:

„Podívejte se, Miladko, na jeho hlavu. Ten člověk je určitě žid, nebo aspoň kříženec. Velice mne zajímá. Škoda, že jsem se ho nezeptala. Mluvil jen o matce, o otci se dosud ani slovem nezmínil. Připomíná ty židy, kteří jsou obyčejně hloupě chytří. Je to z toho plemene, které má vzadu lebku vyboulenou daleko za tenký krk, které je nápadno hubeností a dlouhým, neohnutým nosem. Jen rty jsou veliké — dolejší často nízko visící. Neví ovšem, že je z té krve, ale je jistě náboženským fanatikem.“

Milada se usmívala, ale ne tomu, co Hana se zjevným zájmem povídala, ale Pechanovi, který jí pošeptal, že má asi ta slečna z Kubrichta velikou radost.

Vilém nalezl pěkné místo pod hustým kaštanem. Usedli a posvačili kávy. Pechanova veselost způsobila podivnou změnu v náladě mladé

paní. Pojednou se jí vzájemné poměry s oběma u stolu sedícími muži nejevily tak osudnými a tísnivými jak před chvílí. Naopak, vše bylo prosté a veselé. Přemýšlela dokonce i o tom, proč se její muž tak výborně baví s mladistvou Miladou a proč se s ní vždycky rozveselí? Zdál se mladší a měl množství žertovných nápadů. Mrzelo ji cosi v tomto zvláštním poznání, ale v té chvíli nalezla v jeho rozradování příjemnou omluvu pro své radosti.

O páté hodině, když se chtěli projíti zahradou i okolím, a když pomýšleli i projeti se v loďce na malém rybníčku, shlédli pojednou po louce těsně podle lesa chvátající slečny Pavlánské, za nimiž dosti daleko spěchal jejich otec. Tmavé, těsné jejich šaty slušely jim, a těla jejich zdála se až nápadně štíhlá. Velké, krásné zuby jejich i z této veliké vzdálenosti se zaleskly, a bohaté vlasy se pod bílými klobouky začernaly. Tereza nesla velikou kytici. Pechan je první poznal, a upozorňuje Hanu, že se přibližují, nemohl zatajiti příjemné pohnutí. Milada ihned poznamenala, že jim poběží naproti. Hana se připojila k ní, a obě, smějíce se, rozběhly se po zelené trávě k lesu.

„Byli jsme s tatínkem u vás," volala Tereza svým plným prsním hlasem, „a dověděli jsme se, že jste sem odjeli. Chtěli jsme ti přát k svátku, Haničko; dopoledne jsme tě nemohli budit . . . a šli jsme až k svačině. Jak se máš? Ach — pan Řetovský je zde?" (Podávala Haně kytici růží.) „Ty víš . . . jak tě mám ráda! Přeju ti mnoho zdraví a spokojenosti."

Hana ji objala a políbila. Stejně jí přála i Štěpánka, jejíž útlé tělíčko vroucně se na ňadrech Haniných zachvělo.

Pavlánský, který se zatím přiblížil, políbil Haně teplou a podivně jemnou ruku, šeptaje téměř své přání. Vysoká, štíhlá postava jeho elegantně se uklonila, a černé oči jeho laskavě se zadívaly na mladou paní.

„Jaký je zvláštní," pomyslila si Pechanová, „jaký podivný zatrpklý výraz sedí mu u levého koutku tenkých rtů."

Pavlánský byl padesátník, dosud tělo své ovládající muž, hubený, se šedivým plnovousem a vpadlými, snědými tvářemi. Obě dcery měly mnoho jeho podoby a pohybů. V mladosti své byl elegán, ale života celkem mírného, pokud šlo o ženy a vášně, ale velice bouřlivého, pokud šlo o existenční jeho osudy. Podnikavost jeho neklidného, čilého ducha způsobovala mu mnoho změn, nesla jej brzy do výše, brzy do hlubiny. Život jeho i celé rodiny byl pestrý, někdy až závratný a hrdinský. Z chudého sirotka studentíka vyšinul se na předního obchodníka neustálým přemýšlením a podnikáním. Když ovdověl a když v nešťastném shluknutí nehod všecko své jmění po třetí již ztratil, chtěl se zachrániti novým sňatkem s mladou, bezdětnou vdovou, majitelkou dvou domů, ale nezdařil se mu tento plán. Cosi nesrovnatelného vězelo v povaze jeho obou dcer a mladé vdovy. Uchytil se pak jako disponent větší firmy. Veliké zkušenosti naučily jej mluviti o lidech poněkud s patra, a stárnutí přinášelo více a více omrzelosti do jeho slov. Byl-li v dobré míře, bavíval se mile a obratně, se zvláštním porozuměním, ale obyčejně se jen poškleboval. Jeho slova omezovala se na kritiku všeho, a jen na kritiku úplného odsouzení. Každý skutek jednotlivce, spolku nebo

městské rady, nebo politického klubu posoudil přímým zavržením. Vždy věděl, jak měli jednati, a jak nejednali.

Hana byla potěšena jejich přáním. Vzala Terezu i Štěpánku za ruce a v živém vyptávání vedla je ke stolu, kde seděl Pechan s Vilémem.

Po chvíli vyšli všichni k rybníčku, kolem něhož pobíhaly povykující děti. Tereza přidržovala se Hany se zjevnou úmyslností. Tato vycítila, že s ní chce mluviti.

„Chceš mi něco říci?" otázala se jí.

Tereza se zarděla.

„Ano, dovolíš-li. Ráda bych s tebou mluvila!"

„Pojďme tudy k lesu, kde nikdo není."

Ubíraly se mezi nízkými, sluncem oteplenými a silně vonícími sosnami poněkud do vrchu. Hana vzala Terezu laskavě za ruku; očekávala zprávu, že se ocitl otec v peněžní tísni.

„Odhodlala jsem se říci ti pravdu," všecka nápadně stísněna mluvila Tereza nepevným hlasem, „poněvadž ty jediná můžeš mi vše objasniti. Prosím tě však . . . je to důvěrné."

„Buď bez starosti . . ."

„Po celý týden zápasím — mám-li to říci . . . Poslyš, bude-li se ti to zdát směšností, řekni mi to laskavě, jsem velice rozechvěna."

„Nuže, co se tedy stalo? Důvěřuj mi!"

Tereza si upravila slaměný klobouček na havranních vlasech.

„Nejde nikdo za námi?" zašeptala, ohlédnuvši se. Zahlédla daleko u rybníčka Miladu se Štěpánkou, jak usedají na lodičku. Vilém přinášel vesla a volal na ně, aby usedly na zad loďky. Pechan s Pavlánským přecházeli po hrázi.

„Jsou daleko," řekla Hana, stanuvši.

„Víš, co ti chci říci? Chci se ti svěřiti . . . ostatně, snad jsi to sama pozorovala. Myslím, že mne pan Řetovský miluje —"

„Že tě — Vilém — miluje?" všecka udivena šeptala Hana.

„Soudím, že ano . . ."

„Nemohu to pochopiti —"

„Ano, zdá se, že jistě. Jen si všimni bedlivě, jak mne pozoruje . . . ostatně, vím přece, co mi říká."

Hana se zarděla podivnou úzkostí, ale rychle se vzpamatovala.

„Řekl ti tedy něco . . . že tě má rád?" otázala se.

„Ach ne, ale mám dojem, že mne miluje," mluvila Tereza jaksi zajíkavě, jakoby byla podrážděna, „a mýlím-li se, nezáleží na tom. Chci ti říci něco jiného . . . chci ti říci . . ." (v té chvíli vášnivě Hanu objala a černou svou hlavičku přitiskla k její hlavě), „že jej sama miluju . . . nesmírně miluju . . ."

Hana ji pohladila po jemné, uvadlé tváři.

„Má zlatá," řekla laskavě.

„Ano, mám jej ráda," směleji a rychleji mluvila Tereza, „jak jsem snad nikdy nikoho ráda neměla. Je milý muž . . . a zdá se, nemá žádné známosti! Kdyby měl někde nevěstu, chodil by k ní, a nechodil by k vám . . ."

Hana vrývala hoření zuby do doleního rtu.

„Nebavil by se, jako se baví,“ stále živěji pokračovala Tereza, „zkrátka, byl by svými myšlenkami jinde. Poznala bych s určitostí, kdyby byl někde jinde zamilován —“

„Ty myslíš, že není zamilován?“

„Že není jinde zamilován! Byl by roztržitý! On však se baví tak vesele, jakoby ho nic netížilo!“

„No — a? Co mám činit?“

„Chtěla jsem tě poprosit . . . znáš přece můj život a víš dobře, že se mi každé štěstí zkazilo! Mám dost nápadníků a měla jsem krásná nabídnutí, ale každý se vyptá na náš osud, a odejde! Všecko se mi dosud zkazilo! Nemůžeš si pomyslit, jak se potom stydím, jak je to trapné, jak se bojím i na ulici vyjít! Prosím tě, nemohla bys s ním promluvit a, aniž bys na mou lásku narazila, nějak mu vysvětliti, že nemohu za všecko neštěstí, které otce potkalo? Prosím tě, pozoruji, že si tě váží, a ty jediná mohla bys mne zachrániti! Mám jej tak ráda! Haničko, učiň pro mne něco! Tvoje slovo všecko přemůže! Byla bych šťastna! Představ si, jak jej miluju, když jsem se odhodlala svěřiti se a když jsem se rozhodla prositi tě o pomoc! Víš sama dobře, jak jsem pyšná!“

„Ty jej tak mnoho miluješ?“ otázala se Hana tiše, pociťujíc v srdci zvláštní radost, jakési teplo sobeckosti, jemuž se ani ubrániti nemohla.

„Ano, velice! Je krásný muž, je příjemný! Chová se ke mně laskavě! Mám stále úzkost, že nesmím otáleti, že rozhoduje o mém štěstí každá chvíle. Jsem tak vystrašena svou minulostí, že ztrácím víru již napřed! Prosím tě, je to poslední můj zoufalý pokus! Kdyby se nezdařil, nevzpamatovala bych se! Cítím, že bych dlouho trpěla, že bych nemohla zapomenouti, a to by mne nadobro zničilo!“

„A myslíš, že mám na něj takový vliv?“

„Ano, jistě! Váží si tě! Jde jen o to, aby neměl o mně nesprávný soud!“

„Tvá láska mne překvapuje, Terezo, nebyla jsi nikdy tak uchvácena, abys se přiznala!“ řekla Pechanová poněkud vážnějším hlasem.

„Protože jsem nikoho tak velice nemilovala . . . a potom, že je to poslední má naděje!“

Hana opět pocítila příjemné zavlnění své sobeckosti. Mimoděk se napřímila a uvědomila si svou krásu, která Viléma připoutala.

„A je Vilém opravdu tak neobyčejný, že jsi se mohla takhle zblázniti?“ ptala se jen proto, aby déle svůj příjemný pocit prožívala.

„Je krásný, dokonalý muž. Blouzníme se Štěpánkou o něm každého dne. Kdo jej zná, každý se zamiluje!“

„Myslím, že jsem s ním již jednou o tobě mluvila,“ podotkla Hana všecka v nitru šťastna vědomím, že tento krásný mladý muž náleží jí, „a že jsem se zmínila i o otci. Vysvětlila jsem jeho neštěstí . . . A jak se pamatuji, vyptával se na tebe. Líbila jsi se mu!“

„Myslíš?“ otázala se Tereza hlasem, v němž bylo již cítiti víru. „Jsem již životem tak zmatena, že ani správně nerozeznávám!“

„Promluvím s ním ještě jednou,“ řekla Hana, obrátivši se, „ale do lásky se plésti nebudu. Přičiním se jen, aby neměl o tobě nesprávný

obraz.“ V té chvíli zamávala šátečkem, zpozorovavši, že je Vilém s oběma slečnami zahlédl.

Vracely se rychlým krokem. Tereza byla poněkud sklamána. Stále se jí zdálo, že nebyla Hana dosti ochotna k nepatrné přátelské službě, a že osud její pranic jí nezajímal. Mrzelo ji nyní velice, že se přiznala a že o co prosila. Měla tísnivý dojem, že i slova její byla nevhodná, jaksi neobratná, a že se stala směšnou. Napadlo ji opět, co ji napadalo každého dne, že by Hana měla býti vděčnější, a že by si měla připamatovati, jak jí odloudila Pechana. „Teď by mohla tak lehce všecko nahraditi,“ řekla si, „ale ona pro vlastní zábavu zapomíná na všecko ostatní.“

Hana šla v plném slunečnu, všecka pohroužena v příjemné opojení vlastní mocí a vlastním kouzlem. Poprvé v životě lahodilo jí, že je milována více než druhé ženy, že okouzlila člověka, který je pyšný a zbožňovaný. Cítila, že je jaksi vyšší, že má nyní důkaz své krásy a svého významu. V této hřející samolibosti jakoby nebylo ani stopy soucitu k těm, jimž svým půvabem Viléma odváděla. Ačkoli měla Terezu ráda a často přemýšlela, jak by ji provdala, v této chvíli jakoby o ní nevěděla. Její bláhový plán byl jí pouhou jakousi směšností, o níž zbytečno mluviti.

Došly k rybníčku. Vilém připlul s lodičkou ke břehu. Milada se Štěpánkou vystoupily. Vybídl Hanu, aby s Terezou usedly do lodičky, že objedou kolem, ale jen Tereza tak učinila. Hana zůstala na břehu, jakoby se bála vody. Smála se a řekla Vilémovi, aby nepostříkal slečně šatů. Tereza usedla opatrně, a černé oči její se zálibou hleděly na Viléma, jak zabíral oběma vesly, a jak za nimi proudily kruhy vody. Zdálo se jí, že se cosi důležitého právě rozhoduje, a srdce se jí rozbušilo. Bledá tvář její slabě zrůžověla, a dlouhé prsty pevně se zachytly okrají loďky. Vilém rád viděl její tvář a vždy si myslíval, že je velice zajímavou, ale pro jakousi podivnou její vážnost nemohl se s ní sblížiti. Často po ní zatoužil, často si představoval, že by toto elegantní tělíčko chtěl k sobě přivinouti, chtěl je vášnivě stisknouti, ale když se s ní setkal, vždy cosi zvláštního ochlazovalo jeho vášeň. Život jakoby byl snesl v její duši mnoho chladné nedůvěry a mnoho jakési bolesti, která až zarážela každé lehkomyslné srdce. Zdálo se mu, že by ji nemohl přelhati, že by nemohl s ní žertovati, že je příliš opravdová a smutná. Cítil, jak by ji k sobě přivinul, že by naň hleděla z jejích velkých černých očí silná, teskná bolest. Podivný tento dojem, jaký si z ní odnášel, a současně vzpomínka na její štíhlé, elegantní tělíčko způsobovaly v jeho srdci zvláštní náladu, někdy touze a někdy pošetilé lásce podobnou.

Teď, když se s ní ocitl na rybníčku, umiňoval si, že dlouho zůstane na vodě, aby Hanu vytrestal. Měl dosud nepříjemný dojem z její přepjaté zdrženlivosti a, jak říkával, studenosti. Jak si představil, co se stalo odpoledne v zátočině, kde jich nikdo neviděl, jak se mu vymkla, pocítil náhlou zlost i touhu nějak se jí odsloužiti. Vesloval tiše a vypravoval si s Terezou o umění vdáti se. Dokazoval jí vytrvale, že vše závisí na děvčeti, že on, kdyby byl dívkou a měl zkušenosti, jaké nyní má,

sta ženichů by přilákal. Mluvil tak z jakési upřímnosti Tereze prospěti, i proto, aby ji pro sebe učinil živější a horoucnější. Ubezpečoval ji, že vůle je všecko, že je nutno, aby chtěla muže opojiti, aby se nedávala poutati lichými předsudky, aby si jen všimla, že jsou muži medvědi, na něž se musí líčiti, a aby počítala, kolik světaček se vdá a kolik těch, které sedají ctnostně doma. Tereza byla zaražena jeho výklady, nemohouc rozeznati účel jejich. Naslouchajíc však jeho příjemnému hlasu a zahleděvši se několikráte do jeho vášnivých očí, myslila, že si přeje, aby byla smělejší a aby mu vyzradila, že jej miluje. Tímto vysvětlením všecka ve tváři vzplanula.

Hana chtěla jíti s Miladou a Štěpánkou, ale obě slečny, vedouce se za ruce a prozpěvujíce si moravskou píseň „Nechoď, synku, nechoď naším dvorem“, utíkaly po lesní stezce. Stín stromů a sluneční světlo střídaly se rychle na jejich kloboučcích. Obrátila se tedy k muži a Pavlánskému, kteří velice živě hovořili, nepřerušivše svůj hovor ani její přítomností. Šlo o předvčerejší usnesení městské rady o koupi starého domu na Malé Straně, aby se sbouráním rozšířila Lužická ulice. Pechan se chtěl pochlubiti, že se konečně tato otázka rozřešila jeho zásluhou, ale Pavlánský ihned jako vždy toto usnesení odsoudil. Věděl hned, jak měla rada jednati a co všecko neučinila. Vyličoval usnesení jako chybu a zbytečnost, a dlouho nemohli se proto dohodnouti.

Hana se brzy nudila tímto hovorem. Chtělo se jí volně se radovati a sníti. Byla příliš opojena vlastní mocí a příliš jaksi divoká, jakoby se rozproudila radostná síla jejími žilami. Odběhla asi na sto kroků na volné, travnaté místo, kam do trav a droboučkého kvítí svítilo slunce, a položila se zde. Hleděla k nebi a oddychovala v teplém, vonném vzduchu plným svým zdravím. V té chvíli rozhodila ruce do trávy, a myšlenka, že by chtěla Viléma vroucně objati, aby pochopil, že není ani chladná ani nesmělá, určitě zasvítila v její bytosti. Zachvěla se rozkoší a uvědomila si, jak přítulně a jaksi hebce rozlévá se sluneční teplo po jejím těle.

„Tereza jej miluje,“ myslila si, dívajíc se do hlubokého modra oblohy a přijímajíc hlučení lidí a dětí v nedaleké zahradě jen jako šumění lesů, „a miluje jej sta žen. On však myslí na mne a touží po mně. Je ohnivý a vášnivý. Je jiný než já . . . ne, není jiný, i já jsem horoucí. Neví o tom a zlobí se . . . zlobí se, protože chci, aby láska naše zůstala pouhým snem!“ (Sevřela ruce v náručí.) „Jaká jsem směšná! Což je to možné? Proud nás strhuje stále silněji . . . protože se milujeme! A co se děje s mým mužem, mluví-li s Miladou nebo Terezou? Proč oživne a proč omladne? A proč oživnu já vedle Viléma? Zákon vnitřní tak chce, a zákon lidí mluví jinak! Vida, jaký obrácený svět! A což — půjdu-li za svou láskou? Bude-li pro mne ten vnitřní zákon? Ano, pak musím od muže odejíti! Ano! Určitě! Jinak je to špatný skutek! Ale Vilém se tomu posmívá! Proč se posmívá? Ano, chce býti volný, aby mohl kdykoliv uletěti . . . anebo není jeho láska opravdová.“ (Zarazila se, a krátká zlost letěla jí nitrem.) „Ne, to není možná, miluje mne. Vidím to přece na něm, cítím, že všechen vášní hoří! Co tedy chce? On soudí, že skrytý hřích tvoří největší rozkoš!

Volí to nejkrásnější a nejzajímavější . . . jít stále opojen a svoboden na kraji propasti." (Přemýšlela chvíli o těchto myšlenkách svých a shledavši v nich cosi nepevného, rozmrzela se na krátko.) „Ne, nemohu to pochopiti, jsem jistě v srdci jiná . . . pošetilá, jak on říká." (Naslouchala šumění, které se neslo vzduchem. Tisíce zvuků, některé až odkudsi z dálky, sem zalétalo.) „Všecko je v činnosti," myslila si dále, pociťujíc šíři všeho světa, „nic se nezastavuje. Rodíme se, hyneme . . . Což, až zemru, bude lhostejno, jak jsem žila, nebo nebude lhostejno? A což za sto a což za dvě stě let?" (Zasmála se.) „Ani památky po mně nebude! Ani stopy po mých skutcích! Či budou ty skutky příčinami, jež budou dále živy? A možná, že příčinami dobra . . . Co však mi po nich? Není dobro i zlo v tomto nesmírném hluku světa stejnou písní?" (Zasmála se znova.) „Ano, Vilém má pravdu, je to všechno směšné."

Tou chvílí Vilém přestal veslovati a stanul s loďkou uprostřed rybníčku, odkud se zahleděl na Hanu, jež se odtud v lehce růžových svých šatech a vyčuhující bílé spodní sukni na zeleném, sluncem osvětleném travnatém svahu podobala velikému květu. Cítil s ní, vida ji ležící, podivnou sílu slunečního tepla, jež ji zaplavovalo, a zachvěl se až touhou po ní. Všiml si, jak se napjala, jak se její mladé tělo obrátilo, jak ruce rozhodila, a pomyslil si, že je jako mladá, nezkrocená tygřice. „Však tě uchvátím," mihlo se mu duší, „však budeš má!" A černé, žhavé oči jeho zahleděly se na ocelově silné a pružné to tělo, ležící v zelené trávě jako růžový květ, jehož vůni v teplém slunci cítil až sem zapadati.

„Co jste si teď myslil?" otázala se Tereza tiše, domnívajíc se, že se zasnil na utišené vodě o čemsi krásném, jí blízkém.

„Co jsem si myslil? Že je tu krásně!"

„Viďte, báječně!" A usmála se.

III.

V prvních dnech července odstěhovali se Pechanovi na letní byt, do najatého barokního zámečku v lesním revíru. Hana jela ráda, ačkoli dovolená Vilémova určena byla až na srpen. Nabídla Miladě, aby s nimi jela, ale té se nechtělo pro Bláhu, který byl v Praze a chtěl rovněž až v srpnu někam jeti. (Smluvili se, že přijede do vesničky, kde bude Vilém s matkou a s ní.) Příčiny, proč Pechanová ráda odjížděla již v červenci, byly odvislé od pouhých dojmů a pocitů. Byla jaksi polekána a zmatena Vilémovým kvapivým snažením dosáhnouti jí. Znova a znova cítila tento rozdíl jejich bytostí. Bylo jí někdy až nepříjemno z množství jeho slov, návrhů a plánů. Jeho rychlé skutky způsobovaly jí zmatek v nitru a zcela zakalily její rozhled. Její bytost byla pak taková, že okamžitě přestala jíti ku předu, jakmile neviděla jasně na cestu. Nebyla to však opatrnost, nýbrž určitá nenávist k mátohám. Usilovala vždy o vyjasnění každého citu. Než si osvětlila cestu, na niž dnes Vilém ukázal, zahrnul ji novými a novými nápady. Zdálo se

jí, že ji vleče, kdežto ona chtěla jíti tak, aby prožívala své sny do všech podrobností. „Já chci jíti pěšky," říkala mu, „vy jedete vlakem." A zvláště v posledních dnech června po výletu do Kunratic byl Vilém všechen neklidný, jakoby se stával netrpělivým a zlým. Chvílemi se až pošetile zlobil, jakoby si byl usmyslil Hanu do jejího odjezdu k sobě zcela strhnouti. Vyhledával jí až nápadně často, psal jí denně a zahrnoval ji vášnivými slovy. Tato jeho touha ji tak pomátla, že si přála oddechu, aby si ujasnila vše, co mluvil, a co se s ní dělo. Zatěšila se jako dítě na lesní klid, na procházku alejí modřínů, až půjde sama, a až tato podivná vichřice posledních dní, jež ji strhovala, zcela pomine.

Avšak i Vilém cítil jakési zvláštní a jeho duši lahodné utišení při myšlence, že Hana odjíždí na měsíc z Prahy. Byl na ni rozmrzen, a čím pevněji si umiňoval ji uchvátiti, tím jaksi marněji zápasil a tím více po ní toužil. Byl tak unaven, že mu myšlenka osvobození od těchto vášní jako lahodný dech prošla nitrem. Avšak nebyly to jen tyto příčiny, ještě jiný pocit zalahodil jeho srdci. Jakmile si připustil myšlenku, že nebude spoután touhou a že nebude denně vyhledávati Hanu, přiblížily se k jeho nitru vzpomínky na jiné ženy a dívky, s nimiž dlouho nemluvil a jichž právě pro paní Pechanovou dávno neviděl. Tyto vzpomínky rychle v něm vyvolaly podivný, neukojitelný stesk po těchto bývalých láskách a myšlenka, že bude nyní volný a že se opět může s těmito milenkami sejíti, neobyčejně mu byla milá a příjemná.

První, která jej napadla, byla paní Holubová. Obraz její zdál se mu milý a veselý, její názory svobodné a radostné, tak radostné, jak jedině za správné uznával. Zatěšil se na ni a rozhodl se navštíviti ji.

Učinil tak druhého dne odpoledne. Holubovi byli oba doma. Přivítali jej radostným voláním a pozvali jej ihned na svačinu. V přeplněných jejich pokojích, čistých, lesknoucích se, ale nevkusných, cítil se nějak volnějším. Vládl zde lehčí způsob, rozmarné žertování a anekdotářství. Holub miloval prudký smích, který otřásal celým tělem, a velice byl povděčen Vilémovi, když mu pověděl všecky anekdoty po kancelářích nasbírané. Ostré tmavé oči a určité, jako řezané tahy jeho tváře, o energii svědčící, jakoby měly dvojí výraz. Doma se výborně hodily k prudkému smíchu, v závodech k chladnému stopování personalu a až puntičkářskému rozvrhování práce pro nejmenší stroj i člověka. V duši jeho byly tyto dva světy: práce a odpočinek. Říkal však, že odpočinek musí být veselý, a řídil se dle toho. Stejně jako on byla složena i jeho paní. Pracovala v domácnosti a veselila se. Vedla dům stejně pevně, puntičkářsky a dokonale, jako muž vedl závody. Byla přísná na služební personál a dohlížela na čistění i vaření až k omrzení. A vedle toho se veselila dobrodružstvími, jež prožívala tak snadně a lehce, jakoby se morálka mohla obraceti jako zástěra. Holuba ani nenapadlo mysliti si, že by její veselení zabíhalo tak daleko, neviděl v těchto zájmech srdce hluboko. Bylo proto manželství jejich veselé a šťastné. Měli jediné dítě, dcerušku, kterou oba milovali.

Viléma, o němž se již domnívali, že se rozhněval, uvítali co nejsrdečněji, posadivše si jej mezi sebe. Holub poklepával mu laskavě na rameno a chválil jej, jak zdravě vypadá. Bavili se hlučně, až dovádivě.

Paní Holubová zlobila Viléma narážkami na krásnou paní z Dlouhé třídy, a stále se s ním při tom chytala za ruce.

Když se Holub na chvíli vzdálil do salonu, aby promluvil s bratrancem, který k němu přišel, uchopila jej za obě ramena.

„Stýskalo se vám?“ otázala se, pátrajíc v jeho tváři třpytícíma se modrýma očima. „Přišel jste ke mně? Ano?“

„Ano, stýskalo se mi,“ odvětil.

„Jen — nelžete-li, myslím, že to říkáte všem! Nu, a co stále děláte? To jste jen u paní Pechanové? Či máte zase něco nového? Ani v divadle vás nevidím, ani na promenádě! Před týdnem bych byla s vámi ráda mluvila, zbláznila jsem dva krasavce! Perou se o mne.“

„O vás se jich pere víc!“

„Znáte ještě některé? Myslím, že jich mnoho není! A víte, kdo mi psal? O tom ale ani slova! Slibte mi, že nic nevyzradíte! — Psal mi tedy — ředitel vaší pojišťovny!“

„Vždyť je už šedivý!“

„Ale velice milý... psal mi, že jsem Pařižanka, a že se mu zvláště líbí můj krok. V mé chůzi prý je kouzlo... Viďte, blázen!“

„A co chtěl?“

„Schůzku ve Stromovce!“

„A šla jste?“

„Šla... vy chodíte, proč bych já nešla? Znáte jeho dcery?“

„Obě velice dobře, jsou hezké a elegantní.“

„Bavila jsem se s ním výborně. Chtěl, abychom se scházeli pravidelně jednou týdně.“

„A svolila jste?“

„Ještě ne... Stala se mi totiž nehoda! Strašně jsem se zamilovala, strašně! Ani byste neuvěřil. Říkám, že mimo vás je již jen on mužem, kterého mohu milovat!“

„A kdo je to?“

„Mladý professor!“ zašeptla všecka rozzářena u samého jeho ucha. Pohodila pak hlavou na znamení, že muž přichází.

„Poslouchej, Bohoušku,“ volala na přicházejícího manžela, „pan Řetovský mi vypravuje o své sestřičce, že mne má ráda. Smím věřit?“

„Proč ne?“ odvětil Holub, usedaje k Vilémovi.

Rozveselili se opět. Paní přinesla cukroví a víno. Později vstoupily sem slečna vychovatelka s dceruškou Holubovic, asi šestiletým děvčátkem světlých vlásků a modrých očí. Vychovatelka, štíhlá, ale poněkud smutná brunetka, okřála brzy ve společnosti Vilémově, který s ní vesele mluvil o vyučování dětí. Poznámky jeho ji rozesmály. Malé černé její oči se zálibou obracely se k němu, kdykoli ji oslovil.

Druhého dne byl v divadle. Přední herečka hrála Dámu s kameliemi. Seděl na křesle mezi dvěma veselými paními, které se staraly více o obecenstvo v parteru než o procítěnou hru. Nevšímal si příliš jejich řečí, neboť byl zabrán zvláštní opravdovostí slavné umělkyně, i vlastním processem hrdinky. Přemýšlel o něm a shledával na sobě, že byl dojat. Stále se mu zdálo, že cítil v processu milenců mnoho svého srdce a srdce Helenina. Po celý večer vzpomínal na tuto bývalou lásku svou

a stále ji viděl před sebou. Chvílemi se mu zdálo, že nevidí herečku, ale samu Helenu Polnerovu. Ke všem těmto dojmům přidružilo se ještě něco. Když vyšel před posledním jednáním do kuloárů, aby vypil sklenku sodovky, setkal se na schodech k balkonům vedoucích s Helenou. Mimo ně nebylo zde nikoho. Spatřivši jej, zarděla se a chtěla rychle proběhnouti nahoru. Měla modrou bluzičku, a šedomodré oči její jakoby byly zaslzeny.

Vilém jí zastoupil cestu.

„Jak se máte, slečno?“ oslovil ji skoro rozpačitě, nemaje již odvahy tykati jí.

Nevěděla, co učiniti, ale brzy se rozhodla neodejíti bez poznámky. Všecken její život naučil ji odpovídati slušně i těm, které v srdci nenáviděla.

„Děkuji, teď již lépe,“ řekla.

„Jak to? Bylo vám něco?“

„Ano, snad víte... Ale teď jsem klidnější. Člověk musí pochopit, že i bolest bývá užitkem; otevírá branky poznání.“

„A co stále děláte?“

„Můj život má stejnou barvu! Prosím vás, víte, co je má práce.“

„A hněváte se na mne?“ otázal se sladce, jak činíval jen tehda, byl-li skutečně zaujat. Černé jeho oči zahleděly se na ni žádostivě.

„Ne . . . teď již ne,“ zašeptla.

„Smím tedy přijíti k vám?“

„Ke mně?“ podivila se. „Ne, již ne.“

„Proč?“

„Všechno se změnilo. Mám vážnou známost a snad se brzy provdám.“

Vilémovi se zatajil dech. Zpráva její působila naň jako pokoření. Rty se mu zachvěly.

„Vy se provdáte?“ zvolal. „A vezmete si snad toho továrníka Sýkoru?“

„Ne, odmítla jsem jej,“ odpověděla jednotvárným hlasem, jakým mluvíme v resignaci po velkém zápase, „mohl jste pozorovati, že jsem tehda nemohla nikoho milovati.“

„A teď jste se zamilovala?“ otázal se s pocitem hořkosti, jakoby se sám sobě divil, že ztratil kouzla.

„Ano . . . pozvolna, ale zcela jinak. Ztratila jsem úctu a víru k muži, musila jsem si ji znova vybudovati, abych nezoufala nad celou společností.“

Vilém se zatrpkle zasmál.

„Hle, jaká jste teď přemítavá! . . . Takovou jste tehda nebyla!“

„Tehda jsem věřila a dále nepřemýšlela o lidském srdci. Dnes je všechno jiné. Pochopila jsem, že přece jen není celý svět tak bezohledný a sobecký.“

„Jako já . . . chacha!“

„Ano . . . vidíte! Dnešní má láska je zcela jiná. Ženich můj je prostý učitel obecné školy, ale v něm pochopila jsem, že lze ještě

věřiti v dobro a víru. Není ani krásný, ani vášnivý, ale je upřímný a věrný. Zpověď mou přijal se slzami v očích.“

„Vy jste se mu ze všeho vyznala?“ podivil se Vilém, nemaje v té chvíli ani odvahy posmáti se její zprávě.

„Ano, úplně . . . jako vám . . .“

„Mně? Co pravíte? Mně že jste se zpovídala?“

„Ano, ale vy jste neposlouchal!“ Pojednou si zakryla oči a otřásla se ošklivostí. „Ach!“ zvolala.

Vilém chvíli mlčel. Helena se uklonila a chtěla odejíti.

„Smím vás z divadla vyprovodit?“ otázal se tiše a teple, jakoby jí chtěl ve zvuku hlasu vzpomenouti na dřívější jejich důvěrné styky.

„Ne, děkuji,“ odvětila a, poklonivši se, rychle vystupovala po schodišti.

Hleděl za ní stísněn a pokořen, s pocity, jichž dosud neznal. Bylo mu, jakoby se všecko kolem změnilo a jaksi šumělo. I poslední jednání dramatu jakoby nenáleželo k předešlým a jakoby nemělo účinnosti. Po divadle odešel do restaurace na večeři, aby se mezi známými rozveselil. Nalezl tři přátele z úřadu, k nimž přisedl. Popíjeli červené víno a hlučně se bavili. Vilém rychle se rozveselil, tak rychle, že se až sám této změně divil, ale když zaslechl ze sousední místnosti jemný koncert smyčcového kvarteta, zapadající sem jen lehce, pocítil v nitru nevylíčitelný stesk. Hudba, z jejíchž tonů poznával Mozarta, a poměrně silné víno opojily jej zvláštním způsobem, tak nějak přístupně vzpomínkám, jichž se mu ihned veliké množství v duši probudilo. Zamyslil se a oddal se neurčitému vzpomínání.

„Don Juan v zamyšlení!“ řekl jeden z pánů, ukazuje na Viléma. Očka tohoto člověka, silného a zdravého, leskla se jako sklíčka.

Vilém pohodil rukou.

„Vzpomíná, kolik žen svedl!“ opakoval veselý pán s lesklýma očkama, do jehož srdce nikdy cit nepronikl.

„A myslíte, že je mi při tom veselo?“ poznamenal Vilém hlasem velmi vážným, jak zřídka mluvíval. „Dokonce ne!“

„Mezi damami bylo by vám lépe!“ zasmál se zdravý pán.

„Mýlíte se, dnes ne! Věřte mi, že není dobře, když hned v mládí všeho člověk dosáhne, má potom život pustý, na nic se netěší, a omrzelost zasedne mu do týla! Nedávejte dětem vše, co chtějí, jen je nechte, ať se těší! Ať se těší! Ano, ať se stále na něco těší!“

„Tak jsem byl já vychován!“ připojil jiný z pánů, velký, hubený muž s brejlemi, kouřící viržinku, „V té věci máte pravdu, sám jsem často tuto methodu vychovávání doporučoval.“

Vilém nevšímal si jeho poznámky a pokračoval:

„Řekněte, že jsem měl mnoho lásek! Ano! Měl! Ale dnes cítím, že jsem vůbec lásky nepoznal! Ano, pánové, věřte mi, že nevím, co je láska! Smával jsem se jí a směju se jí! Dobře! Ale přece jen takový krásný cit musí být, když o něm kde kdo mluví, a když je životem všeho umění! A jistě je vzácný a velký ten cit! Tím, že se mu posmívám, sotva jej poznám! Myslím si, že láska je zlatý most k ženě, pouť k ní, toužení po ní! Je prý ta pouť krásnější než vše, co potom

nastane! Jak jsem se neměl smát všem zamilovaným, když musili putovati — a já měl ženu bez pouti! Směšné mi bylo jejich loudavé hledání, když jsem viděl, že jdou někdy po celý život k cíli, kterého jsem dosahoval beze všeho!"

„To putování, příteli," poznamenal vysoký pán s brejlemi, „to je to hezké; měli pravdu, kdo vám tak mluvili! Rozhodně to putování — a snad nejkrásnější je — nikdy cíle nedojíti!"

„Vidíte," všechen rozehřát mluvil Vilém dále, „opět to od vás slyším. Je tedy ta pouť čímsi krásným, čeho jsem nepoznal! Počínám chápati, že jsem lásky, té lásky, o níž jsem mluvil, nepoznal! Přišel jsem o tento cit! Neznám ho! A mám někdy dojem, když mne vše omrzí — a to je dosti často — že nemám, čeho bych se zachytil! Nic mne netěší, ničeho nečekám, na nic posilujícího nevzpomínám. Samý nahý život bez illusí. A zde, v srdci jakobych cítil, že jsem všecko ztratil a ničeho nenalezl. Lítám znepokojen od ženy k ženě, ale ani jediné jsem nemiloval! Je jich na sta spojeno s mým životem, ale ani na jedinou nevzpomínám tak, abych se zachvěl až do hlubiny. Všecky jakoby se mne byly jen slabě dotkly! Teď však tuším, že na takovou lásku, o jaké slýchávám, vzpomíná se celým srdcem a celou duší! Jaká to vzácná krása, když se nemá člověk k čemu v přítomnosti připoutati, když žije stále totéž, a kdy ani v budoucnosti ničeho nečeká! Jak asi se rád uteče k té vše pronikající vzpomínce! Ach, věřte, chtěl bych, chtěl bych dnes aspoň polovinu té lásky, která se mi vyhnula, poznati!"

„Té vy již nepoznáte!" podotkl pán s viržinkou.

„A přece . . ." zašeptal Vilém, zahleděv se na těžkou nachovou tapetu protější stěny, „zdá se mi teď . . . teď . . . že mi z lé lásky, o níž celý svět zpívá, malinký paprsek v srdce zapadá . . . Snad i já bych jednou mohl milovati!"

Jindy by se byli páni této jeho poznámce zasmáli a vykřikli: „Podívejte se, Řetovský nám chce namluviti, že se zamiloval!" ale dnes ničeho neřekli. Byl zcela opravdový a vážný.

„Sklepníku!" zavolal Vilém jaksi roztesknčn, s lesknoucíma se očima a s výrazem tváře, jaký snad ještě nikdy neměl, a který jej činil těmto veselým přátelům milým. „Přineste ještě víno!"

Nalil pak a, pozdvihnuv sklenku, řekl:

„Na zdraví dámy, k níž cítím více než dosud ke všem . . . aspoň paprsek lásky! Dnes — před chvílí jsem s ní mluvil!"

Páni si přiťukli a sklenky vyprázdnili. Vilém zvláštním způsobem okřál, a nepříjemné rozmrzení jeho zmizelo nadobro. Když se pozdě v noci ubíral domů, zatěšil se na příští dny. Byl velice rozjařen.

IV.

Následujícího dne přišel prvý dopis od paní Pechanové, neobyčejně dlouhý, asi na dvaceti stranách, po jejím zvyku čtvercovaně psaný. Oznamovala mu všechny podrobnosti cesty, a poněvadž tento popis vznikl ze skutečnosti, působil dosti živě a barevně. Vilémovi se zdálo,

že byla kresba tak výborna, že jí i Pechana takřka před sebou viděl. Popisovala mu hajného Vondráčka, krajinu, lesy i zámeček, zmiňujíc se (jak již mu ústně pověděla), jaksi významněji, že první její procházka byla přímou cestou hustými smrčinami do vesnice. Zdálo se z jejích poznámek, že tuto cestu milovala více než vše ostatní. Vylíčila mu vše, co zde první den dělala a co si na procházkách kolem zámečku myslila. Více však se obírala popisem kraje a předmětů než svého nitra. Podotkla jen, že mnoho vzpomíná a že touží v srdci svém poměr k němu si ujasniti a ustáliti. Přes tuto nehovornost v nejdůležitější otázce přece bylo z jejích vět i z celého písma cítiti silný dech lásky. Vilém měl z dopisu dosti milý dojem, líbilo se mu, že jej nemučila ani výčitkami ani vybízením ke slibům. Jediná věc byla mu nepříjemnou. Žádala jej, aby došel do jejího bytu a přesvědčil se, zda Anna vyklepala její i Pechanovu garderobu, zejména kožichy, zda sbalila pečlivě koberce a zda vše náležitě posypala naftalinem. Mimo to aby navštívil paní Jelínkovou a obratně narazil na Hanin odjezd, že byl na radu lékaře náhlý, a že proto s nikým se neloučila. Tato jeho poznámka má prý být jaksi mimochodem pronesena, aby pak Jelínková uvěřila, až se jí sama dopisem omluví.

Velice nerad splnil její přání, ale přece je splnil. Došel do bytu jejího a prošel všemi tichými pokoji, páchnoucími naftalinem. Byl i v loveckém pokojíku Pechanově i v ložnici manželů. Anna byla hovorná a stále se snažila nějak jej zdržeti. Ukazovala mu proto nové a nové věci. Vyzradila mu též, že sem po celou dobu letní, co budou na venkově, nesmí nikdo vstoupiti, ba ani paní Nešverová ne. Teď prý byt uzamkne a odjede za paní i s klíči. Vilém teprv teď pochopil, proč jej Hana o tuto službu žádala. Nechtěla patrně, aby zvědavá matka a manželé Láblerovi její věci prohlíželi.

Navštívil i paní Jelínkovou. Byl rád, že ji nalezl doma a že mohl svůj úkol splniti. Uvažoval jen, jak návštěvu svou vysvětlí, aby ničeho nepozorovala. Nebyl zde sám ani jedenkráte, vždy jen společně s Pechanovými. Smyslil si, že se přišel vyptati, jaký vliv má pan Jelínek na jmenování úředníků v záložně.

Když vstoupil, loučila se paní s Jaroslávkem, s nímž šla chůva na procházku. Hošík byl všechen červený zdravím. I sukně jeho i čepice byla červená. Podobal se roztomilému broučkovi. Volal na matku a, když spatřil Viléma, i na něj: „Pa pa!"

Paní Jelínková byla návštěvou Vilémovou příjemně překvapena. Omluvil se, že přichází odpoledne, že mu úřad nedovoluje dopoledních návštěv, a že již dávno chtěl přijíti. Choval se obřadně, jakoby se byli příliš nestýkali. Ale ani Karla nevybočovala k důvěrnostem. Zvláště byla pamětliva, aby se nezmínila o paní Pechanové. Vilém, prohlížeje si portret synáčka, stojícího na bílé kožešině, vyptával se na jednotlivé členy výboru záložny. Teprv po těchto dotazech, které maskovaly jeho návštěvu, poněkud se zabavili vedlejším hovorem. Karla měla červenou hedvábnou bluzu s černým pásem a cremovou sukni; černé vlasy její, právě učesané, leskly se až v havranní modř. Vilém brzy byl pohyby jejího panteřího těla vzrušen a velice rád by se byl stal důvěrnějším,

ale stále bylo cosi chladného a opatrného mezi nimi. Hana často upozorňovala Viléma, aby paní Jelínkové nevěřil, aby se nedal nikdy vylákati ze stráže. Líčila ji jako bytost málo cítící, silně sobeckou, která si hájí své království chytrostí a ostrým drápkem. Jedno sám vypozoroval: Nebylo možno věřiti jí. Zakoketoval by, a zítra by o tom napsala Haně. Cítil, pohlížeje na její veliké černé oči, že číhá za nimi chytrá kočka, která si ze všeho, co se kolem ukáže, robí zbraně. Byl přesvědčen, že nepřijal tento názor od Hany, která snad ze žárlivosti tak mluvila, ale že sám Karlu takovou viděl.

Její obřadnost a zdrženlivost po všech těch stycích, kdy jej očima vyzývala a kdy s ním tak zřejmě koketovala, byla až nápadnou, ale dala se vysvětliti očekáváním doktora Janovského, který jí poslední dobou mnoho vyčítal pro toto pohrávání s Vilémem a pohrozil jí rozchodem. Věděla o něm, že je prudký i mstivý, a velice se ulekla. Hrozila se nenávisti svého milence s toutéž nervosní vyděšeností a fantasií jako tehda, když se prozradila před Hanou. Obávala se, že by Vilém velmi snadno doktorovi Janovskému vše vyzradil. Ona vůbec nikomu nevěřila, a o každém měla mínění velmi určité, že je ztřeštěný, nedůsledný a zlý, právě jakou sama byla. Od té chvíle, co Janovský hrozbu svou pronesl, zalezla jako poraněná kočka. Všude větřila nebezpečí, a každého, kdo se její skrýši blížil, již napřed chtěla učiniti neškodným. Z těchto úzkostných obav a současně i z chytrosti, aby byl Janovský neškodný, opět k němu přilnula. Měla tisíce přání jiných, byla by tak ráda unikla poměru, jenž ji znudil, lásce, jež vyhasla, a byla by všecka ohnivá a sama sebou opojená letěla v nové dobrodružství s tímto milým krasavcem, již proto, aby sobě podala důkaz moci nad Hanou, kdyby nebylo tohoto skličujícího strachu před mstou prvního milence. Všechno by vyzradil, a představy její, rostoucí jako mraky, novou cestu jí rázem zakryly. A tak, ač již Janovského nemilovala, byla nucena lháti mu lásku i dále.

Vilém zmínil se o odjezdu paní Pechanové, jak měl předepsáno. Byl jist, že učinil poznámku šťastně. Karla skutečně ničeho nevětřila v jeho slovech. Když mu oznámila, že očekává doktora Janovského, vstal a chtěl odejíti. Zdržela jej však ještě chvíli. Šlo jí o to, aby Vilém hleděl na ni jako sama Hana. Soudila vždy, že žena je ohněm a že jen žena jedná.

„Víte vše," řekla, „ničeho nechci skrývati."

„O to nejde," odvětil, „ale mám ještě schůzku s přítelem."

„Jste šťastný člověk!"

„Já? Proč?"

„Hana vás miluje."

„A vás miluje doktor . . ."

„Ne tak jako já jej . . . Ach, Bože, kdyby nebyl člověk tak ubohý tvor!"

„Buďme spokojeni, milostpaní," řekl s úsměvem, pocítiv při jejích slovech nepříjemný dojem, jaký míval tak často z naříkání svých milenek, „a pokud mohu soudit, pan Janovský vás zbožňuje."

Okamžitě se její tvář rozjasnila. Věřila, že právě tím hosta oklamala.

Vilém se poroučel. Vyběhl rychle na ulici, obávaje se, že by se mohl setkati s Janovským, čehož však si nepřál. Venku bylo horko a dusno, v ulici mnoho prachu a hluku. Děti a studenti šli právě ze školy. Vilém se obrátil ke Karlovu náměstí. Sotvaže však přešel na druhou stranu ulice, zahlédl Janovského v černých šatech a cilindru, s cigaretou v ústech, jak vstoupil do domu Jelínkovic. Zdál se mu podivně pyšným a hezkým. V té chvíli ucítil v srdci zvláštní rozčilení, že krásná bruneta, kteráž byla k němu chladna, náleží tomuto člověku. Usmál se však, když postřehl příčinu svého náhlého rozčilení. „Jsme jeden jako druhý,“ pomyslil si, „ničemní milenci nudících se žen! Kam jsme se to dostali? Žijeme správně? Zdá se mi, že všechen svět jde jinudy . . . a nám že je do omrzení hloupě!“ Zatočil hůlkou a zcela hlasitě se smál.

Procházel se chvíli sadem na náměstí v náladě velice mučivé. Měl psáti Haně list, ale nechtělo se mu. Byl by rád psal, a mnoho, ale Heleně, o níž dosud přemýšlel, a jejíž zprávy jakoby se zasekaly do jeho nitra. Teď, když se vrátil od paní Jelínkové, aniž se jí opojil, cítil, že je nějak v nitru změněn. Bylo to jakési nepříjemné sklamání, jež jej od několika dnů skličovalo. Tento stav vyvíjel se v jeho duši již dávno, měl však různé podoby a různé hlubiny. Sám nazýval jej omrzelostí a velmi snadno připouštěl si myšlenku odříci se života. Nebylo v té době proň půvabu na celém světě; byla to tedy jakási přesycenost. Teď, když se uchýlil pod akáty postranních alejí, měl dojem, že se ve všem sklamal. Sklamal se v paní Pechanové, sklamal se v Heleně, v paní Holubové i Jelínkové. Vše bylo mu nepříjemné. Jen si přál nějak Helenu přesvědčiti, že ho nepokořila, a že je sama pošetilá. Stále si opakoval v mysli věty dopisu, který jí chtěl napsati. Nevěřil však sobě; chvílemi cítil, že je v srdci Helenině cosi silného i vzácného. Než právě tou okolností, že postihoval tuto povýšenost její nad sebou, rozčiloval se a toužil sraziti ji k zemi.

Nevěděl, kam jíti. Ubíral se Žitnou ulicí. Daleko před sebou zahlédl sestru s Bláhou. Poznal červený její slunečník. Chtěl se jim vyhnouti, ale neučinil tak. Když se potkali, promluvil s nimi několik slov. Bláha mu připomenul, že se naň včera Jindřich poptával, a že bude dnes večeřeti ve Stromovce. Způsobí prý mu radost, půjde-li tam.

Když odešli, rozhodl se Vilém jíti za Jindřichem do Stromovky. Ubíraje se pak loudavým krokem Štěpánskou ulicí, měl stále v mysli veselou tvář Miladinu i Bláhovu; bylo mu však nepříjemno z nich. O sedmé hodině blížil se ke Stromovce.

Jindřich se procházel ještě v hlavní aleji, kde jezdilo mnoho ekvipaží a jezdců na koních. Objevovaly se po chvilkách i dvě princezny v temných, anglických šatech, s cilindříky a bílými závoji, štíhlé až nepřirozeně, s tvářičkami růžovými, vlasy černými a zoubky bílými. Lokaj za nimi jedoucí, s tváří bledou a ztuhlou, přidržoval silnou svou klisnu, aby nevybočila do předu. Jindřich pozoroval tento život, střídající se obrázky v zeleni vysokých lip, ale jaksi netečně. Byl bledší než jindy, a tvář jeho jakoby se stala ušlechtilejší. Partie tenkých koutků rtů, které končily zcela jemnou špičičkou, a zvláštní vypuklinky na nose

nad chřípím jakoby způsobovaly toto jemné zušlechtění. Milé, dětinné oči jakoby svítily smutnou moudrostí, takovou, která vyrůstala z tiché, dlouhé bolesti.

Jindřich sám netušil, že nitro jeho zůstane zachmuřeno tak dlouhý čas, když tehda v březnu za vonného jarního večera poprvé nahlédl na tajemství Bohuščino. Oddal se v prvních dnech svého sklamání nějak příliš snadně naději, že se smířil se vším, a že tušený sen mladistvé Slávky Sochorovy rychle svou krásu a radost rozložil nad hřbitůvkem první touhy. Nebylo vše tak, jak si myslil, a nestalo se tak. Nitro jeho podlehlo tu vytrvalému, silnému působení nešťastné lásky. Jen v prvních dnech kolísalo se jeho srdce, pokud se hladina vlnila oním náhlým úderem, ale později, když se hlubina utišila, viděl, že obraz drahé bytosti je v ní jasně ponořen.

S počátku nemohl se rozhodnouti, stejně jako Jedlička a Včelák, má-li k Marešovům choditi, anebo mlčky styky s nimi nadobro přerušiti. Nechtěl tímto druhým skutkem projeviti snad zlobu, nýbrž chtěl jaksi Bohušce usnadniti situaci. Když však shledával, že chování její je stále srdečné a přátelské, podlehl opět tomuto sladkému kouzlu, stejně jako Jedlička a Včelák. Stýkali se opět. Všichni tři cítili, že by mnoho ztratili a že by odříkání bylo daleko bolestnější. Změna dosti zjevná ovšem v poměru k Bohušce nastala. Všichni byli mírnější a smutnější. Bohuška netušila, že ji viděli, ale soudila, že sama svou láskou se změnila, že ji nemůže tak zavříti, aby ji aspoň necítili.

K Sochorovům chodíval Jindřich pravidelně. Zde vždy se potěšil a okřál jako vláhou. Veselý, zdravý úsměv paní i mladistvé sny Slávčiny velice jej těšívaly. Ale jedno pozoroval: Láska Slávčina, v niž s počátku dosti rád a lehkomyslně uvěřil, nevzrůstala, anebo aspoň se neprojevovala. Mladistvá krasavice, stejně živá i veselá, jakoby ničeho již k němu necítila. Někdy se proto rozmrzel, ale jindy opět shledal, když sám ze své bolesti vystoupil a jí si povšiml, že se hned oči její oteplily a tvář zaplanula.

Jindřich toho roku prožíval skutečnou vnitřní krisi. Nebyla však jen ze sklamané lásky a otázky, jak se chovati ke Slávce, nýbrž ještě jiné příčiny v té době sesílily vnitřní jeho převraty. Poměr jeho k ženě i světu jaksi se prohloubil, přerodil, a tyto processy provázeny byly zřetelným smutkem. Svět čím dále tím více jevil se mu jako surovost a násilí. Hrubost měla přední slovo a poslední pravdu. Společnost zdála se mu všecka prosycena nespravedlností a útiskem. S počátku, když si první stopy tohoto názoru přinášel ze soudní praxe, přenesl se přes vnitřní svůj smutek mladistvou vírou v lepší stránky lidské duše, ale čím dále, tím hlouběji pociťoval, že je přílišným idealistou. Ze svých prvních pohledů na bídu života pozdvihl se obyčejně jen upřímným úmyslem pracovati k úlevě. Zanícení jeho bývalo tak silné a živé, že ani v té chvíli nerozeznával, jak jsou jeho ruce slabé a jeho bytost útlá před nepřehlednými massami zla a bídy. Často i láska k Bohušce povznášela jej k radosti. Dnes však bylo zcela jinak. Stál před světem jako bezmocný člověk. Cítil, že nemá moci změniti cokoli v této surové písni světa. Kam se obrátil, všude viděl bolest a násilí. Když se mu stával tento stav nesnesitelným, uvažoval o tom, zda by

neměl zanechati soudní praxe a věnovati se pohodlnější a jaksi tišší službě. Soudil, že se nehodí k tomuto zaměstnání. Bytost jeho, narážením života všecka rozechvěná, toužívala nejraději na pusté ostrovy mimo všechen život. Zdálo se mu, tam že by spadla s něho všecka tíseň.

Ubíraje se alejí k restauraci, cítil více než kdy jindy moc lidské bídy a přemýšlel právě o tom, má-li člověk právo radovati se, když je tolik bolesti na světě. Nemohl pochopiti, že přecházejí lidé v drahých šatech se spokojenou tváří a že jsou zcela šťastni. Tento stav, který v něm žil i na procházce v bohatém parku, kde vše dýchalo životem a veselostí, kde se vodili milující, a kde se projížděli boháči, rozepjal se jeho nitrem z rozmluvy s chudým chasníkem holičským, kam dnes odpoledne zašel dáti se ostříhati.

Již ze studentských let znal v Kaprové ulici maličký, chudý salonek holičský, kam pravidelně chodíval. Majitel svěřoval se mu s rodinnými starostmi. Věděl stále o všem, co se u holiče v domácnosti sběhlo, ať smutné, ať veselé. Když se odstěhoval ze Starého Města na Vinohrady a později do Žitné ulice, nezapomněl na svého chudého postřihače a jako jindy chodil k němu. Nelitoval dlouhé cesty. Před rokem však zemřel holič mrtvicí. Byl též na jeho pohřbu v kostele u křižovníků; uviděl zde poprvé jeho ženu a dvě děti, bolestně se k sobě tulící. Tiskl jim soucitně ruce a šel až ke hranici města za rakví mezi členy spolku vlasenkářů a holičů. Vdova přijala malého chasníčka a vedla živnost dále. Jindřich pak přicházel jako jindy.

Dnes, když usedl na židli naproti zrcadlu, a když zaklepal chasník nůžkami, otevřela dveře z ulice stará žena s košíčkem na ruce. Spatřivši hosta, ustoupila a dveře opět zavřela.

„Až potom, babičko!“ zavolal chasník.

Jindřich otázal se na stařenu, a chasník, klepaje čile nůžkami, vypravoval:

„Přijde někdy odpoledne, mám-li něco od oběda. Já ji tak trochu podporuju. Dnes mám pro ni knedlík s cibulkovou omáčkou. Znám ji půl roku. Tenkrát přišla, koupím-li si kravatu. No, pro mne ty kravatky nebyly, měla to jen tak pro ty nejchudší po Židovském městě, ale dal jsem se s ní do řeči. Měl jsem tenkrát špatný žaludek, a často mi mnoho od oběda zbylo. A co, babičko, povídám, nechcete kousek husy? — Tím jsem jí trefil do noty. Hlad měla, a jak jedla, rozpovídala se. Pověděla mi, že jí muž leží, a dcera že nemůže chodit. Muž prý má mrtvici, dcera rheumatismus. Dcera prý dělá kravaty, a ona je prodává. Když pak viděla, že poslouchám — no, jsem taky z bídy — svěřila se mi, že shání pětku, aby je z domu nevyhodili. Bydlili tak v podnájmu — jak to zde na Židovském městě je mezi chudinou. Pětka tenkrát byla pro ni celou záchranou. Měl jsem nastřádáno něco, asi tři zlaté, a nabídl jsem jí půjčku. Toť se ví, byla ráda,“ (nůžky v té chvíli rychle klepaly jako husa zobákem) „a půjčku přijala. Splácela ji pak po krejcarech, jak mohla, toť se ví. Teď už má splaceno. Potom si zas pohovoříme.“

Jindřicha napadlo něco jí zde nechati. Pomyslil si, jak málo starostí má vedle této stařenky, a divil se, jak vzácný je krejcar těmto lidem.

Chasník pokračoval se zvláštním zápalem, jakoby cítil, že jej zaujal: „Což, tohle není ta pravá bída... ta je vidět v krčmách. Však to už leckde spisovatelé popsali; právě tak je to. Já mám chromého bratra; snad jsem už milostpánovi říkal? — Ne? — No tak, mám takového bratra, který byl rukavičkářem a oženil se. Chromého člověka nerad svět vidí. Přišel brzy o práci — ta žena jeho byla vždycky moc prostořekou — a z bídy naučil se na harmoniku. Hrál leckde po domech, ale teď má místo stálé, hraje v noci ‚V uchu'. To je taková krčma, kde se všecko darebáctví a luza sejde. Za noc se tam vystřídá množství flámů i nešťastníků, lehkých holek a pepíků. Je tam jako v úle od večera do rána. Bratr ve dne spí a v noci tam hraje za dvanáct zlatých týdně. Toť se ví, hraje, a ničeho si nevšímá. Pít mu dávají, ale má rozum, tuze se neopije. Lepší člověk tam nesmí. Sesednou se k němu, jak říkají ke ‚vráně' a oberou jej. Jak mají peníze, pije všecko, i všecky ty doroty. Ale ty, jak se opijou, začnou plakat, a každá ten svůj román povídá, jak se to stalo, že se do toho dostala. V tom řvaní se až hlava točí. Když se před týdnem můj otec rozstonal, musil jsem k bratrovi, aby to věděl — s jeho ženou nemluvíme, a ve dne nemám čas — musil jsem tedy do ‚Ucha'. Toť se ví, myslili, že jsem vrána, ale bratr hned si mne vzal k sobě. ‚To je bratr,' řekl, a nechali mne ihned. Jen tři lehké holky sedly si pak ke mně a s pláčem vypravovaly mi svoje romány. I přiskočil k nim jeden opilý mladík a se smíchem tahal je za vlasy. ‚Chcete z něho dělat měkkou housku?' křičel vřeštivě. Bylo mi až ošklivo z toho všeho hluku. A stále se tam něco dělo jako na divadle. Tenkrát tam přišel takový člověk z káznice. Povídal: Kamarádi, budu dnes všecko platit, ale hned vám povídám, nemyslete si, že jsem vrána! Ne! To ne! Byl jsem deset let v káznici, a mám peníze! Jezte a pijte, co chcete, dlouho je mít nebudu! Chci první den volnosti užít! — Tak jsem se na to chvíli díval, na ty holky — milostpane, a myslil jsem si, že se dám s nimi do pláče."

„Jaká bída! Jaká bída!" myslil si Jindřich.

Vypravování chasníkovo znova mu připamatovalo svět a jeho zlo.

Teď, když se ubíral k restauraci, kde již Vilém seděl, přemýšlel o lidech, kteří se scházejí v „Uchu", a hádal, jsou-li šťastni, a jaký je jejich život. Sám nazýval je nešťastníky, ale, když déle o tom přemýšlel, nebylo mu jasno, do jaké míry oni své neštěstí cítí.

Vojenská kapela právě se shromáždila v pavilonu k novému číslu koncertnímu. Množství kočárů stanulo na široké cestě proti restauraci. U stolů sedělo četné obecenstvo. Světlé barvy damských toilet a bílé slaměné klobouky oživovaly obraz. Slunce svítilo již rudými paprsky hustým stromovím od západní strany. Kapela hrála předehru k Libuši.

Vilém brzy rozeznal blížícího se přítele. Popošel mu vstříc a vedl jej ke svému stolu. Oba se shledáním potěšili. A z té příčiny, že Jindřich skryl své pocity i myšlenky, a že i Vilém bedlivě zatajil i své, bavili se příjemně a skoro vesele. Oběma tento večer, plný chládku a kouzla, způsobil cosi příjemného: zapomněli pro tu dobu na své bolesti.

(Pokračování.)

PAVEL KRAKOVSKÝ:

Hana.

DRAMA O 4 DĚJSTVÍCH. (Pokračování.)

IV. JEDNÁNÍ.

(Den po prvém jednání. Týž pokoj; pod krucifixem na klekátku rozevřená bible. Na skobě u prostředních dveří divadelní cedule s nápisem „Život — sen".)

1. výstup.

Blodek, JUC. Vacek.

(JUC. Vacek, městský tajemník, as třicátník, kaštanových vlasů a plnovousu, s cvikrem.)

(Při vyhrnutí opony vstávají oba se stolic.)

Blodek (přepadlý, stísněný). Snad se najde někdo jiný.

Vacek. Ah, vy víte, pane doktore, že náhrady za vás není. Imponujete starým a milován jste mladými. Ale já myslím, že pro dobro věci . . .

Blodek. Právě pro dobro věci nelze.

Vacek. Čtyři léta pracuji zde za pokrokovými idealy a třásl jsem se zrovna na ten okamžik, až vy jako nový purkmistr ujmete se otěží. A nyní tak náhle . . .

Blodek. Ano, náhle!

Vacek. Tak náhle, že nezbývá než vyčkati výsledku volby. Snad pan doktor si dá ještě říci . . .

Blodek (kroutě hlavou). Děkuji vám, pane kollego, za práci, kterou jste věnoval mé volbě... Promiňte, prosím. (Podávají si ruce.) Poroučím se vám. (Vacek ukláněje se, odejde.)

2. výstup.

Blodek.

Blodek (usedl ku psacímu stolu s povzdechem). Ah, jak protivno hráti roli lhostejného člověka, zatím co vše jest tady (sahá si na prsa) napjato až k prasknutí.

3. výstup.

Blodek, Brodská.

Brodská (vysoká, elegantní paní, 60letá, šedovlasá, v čepečku a tmavém županu, vstoupivši středem). Co si jen pan adjunkt pomyslí, že ho Žanynka neočekávala?

Blodek (jenž při jejím vstupu vstal a šel jí vstříc). Jest to přítel, jehož si opravdu vážím, a proto jsem se mu cestou k Mrázovým vyzpovídal . . . A co říkala Hanička? Směl bych k ní?

Brodská. Milý Jiří, to nejde u ženy tak snadno a u Žanynky teprve ne. Můžeme mluvit ještě o štěstí, že to tak dopadlo! Byla to strašná rána pro ni!

Blodek (přitakne a svěsí hlavu).

Brodská. Není třeba, abyste věšel tak zoufale hlavu. Tolik moci ještě nad svým dítětem mám, abych vám je dala — po druhé.

Blodek (políbiv jí ruku). To byla noc!

Brodská. Ano, hrozná... Ale nyní již bude lépe. Šla na hřbitov žalovat tatínkovi. Tam již najde klíč od slzí, a ulehčí se jí a nám též.

Blodek. A co Jiříček? Trpí tím též...

Brodská. To víte, k mamince nesmí... (Poslouchá.) Někdo jde — snad se vrací Žanynka... Jděte, prosím! (Ukazuje ke kanceláři.)

Blodek. Možná, že to Helenka — Požádal jsem ji včera, aby dnes přišla... Musím s ní mluvit... A nedejte jí, prosím, ublížit, kdyby snad... Ona za nic nemůže. (Brodská mu ukazuje, aby již šel. Odejde.)

4. výstup.

Brodská, Hana.

Hana (hodně přepadlá, černě ustrojená, vstoupivši, zběžně pohlédne na matku a, nepromluvši, projde pokojem, jakoby něco hledala. Bez účasti bere to i ono do ruky. Pohlédnuvši náhodou na Blodkovu fotografii, trhne sebou a odejde k oknu a dívá se chvíli ven. Pak se svěšenou hlavou chce odejít.)

Brodská (mlčí, stojí a sleduje ji. Když Hana odchází, jde jí vstříc.) Již se takhle na tebe nemohu dívat! Pořád jen hlavu dolů a chodíš jako bez ducha... A proč ten černý šat? Umřel ti někdo?! (Hana jedva znatelně přikývne.) Žanynko, mé dítě jediné, což neznáš cesty k mateřskému srdci? (Rozpíná náruč.)

Hana (stane, dívá se cize na ni, zavrtí hlavou a, sklonivši ji, chce odejít.)

Brodská. Což ty nemáš ani jediného slova pro svou matku?

Hana (tiše, přerývaně). Odpusťte, maminko... popřejte mi trochu času... trochu času... vždyť já... vždyť já se již sbírám a rozhlížím... Čekám na... vnuknutí.

Brodská. Ne, již je dost toho trápení, má Žanynko! Nesmíš se tolik mazlit se svou bolestí! (Přitáhne ji k sobě a líbá na čelo.)

Hana (jemně se vyvinuvši). Nechte mne, maminko... nechte mne jít... až později, později... Mně je teď na světě všechno tolik k smíchu! Kdybyste jen věděla, maminko, jak se mně chce smát! (Zasměje se divoce a pomalu odchází.)

5. výstup.

Brodská.

Brodská (dívajíc se za ní). Rozumím dobře tvé bolesti, ubohé dítě! Ale co zbývá! Žena stvořena k utrpení a — odpouštění.

6. výstup.

Brodská, Hana.

Hana (přijde zase jako bez ducha — zase jakoby cos hledala; hovoří pro sebe). Ah, zde jsem snad již byla... (Rozhlíží se, vrtí hlavou a chce odejít. Pak obrátí se k matce.) Spí Jiříček?

Brodská. Spí... nestarej se... já již vše zařídím. (Hana na odchodu.) Žanynko!

Hana (chvíli postojí, váhá, pak tiše vzdechne). Maminko.

Brodská. Nemuč mne již, Žanynko... Srdce mi to trhá, když tě tak vidím. A ty staré matky nic nešetříš!

Hana (tiše). Kdybyste věděla, maminko...

Brodská. Vím, vím, beruško zlatá. (Líbá a laská ji. Hana zcela passivně laskání přijímá a hlavu věsí.) Ale sebrat se musíš, Žanynko, sebrat a smířit s tím, čeho již změniti nelze!

Hana. Smířit se? Musím se smířit? (Vrtí hlavou; pak hrději.) Neznám žádného „musím".

Brodská. Musíš, Žanynko, jako jiné musily.

Hana. A vy se, maminko, neptáte, zda mohu, zda dovedu!... Já nejsem jako jiné.

Brodská. S pomocí boží dovedeš to, dítě, jako jiné dovedly.

Hana (vrtí záporně hlavou). Je po všem veta, maminko! Pochopujete ten strašný cit: Kdybych si vlasy vyrvala, oči vyplakala, po kolenou se k svatému hrobu doplazila, kdybych proudem dala crčeti krvi z těchto svých žil (zvedá ruce), nic již na tom nezměním, nic... (Zastře si rukama oči.)

Brodská. Nech, děvečko, takového mudrování — Tím se nic nenapraví...

Hana. Zde již nelze nic napravit! (Štká.)

Brodská. Ale jdi, Žanynko... tys byla vždy taková statečná, silná...

Hana. Ano, já byla silná, vždyť jsem to vydržela. A já měla umřít, já měla povinnost umřít! (Kladouc si ruku na prsa.) To bídné srdce jak je přece jen pevné!

Brodská. Stále jen takové divné řeči vedeš!

Hana. Oh, není už na světě nic krásného, nic božského, není! On neměl nikdy náležet jiné — Víte, maminko, co je manželství?

Brodská. Trochu radosti a hodně bolesti... Ale to je každé!

Hana. Já myslila, že to spojení dvou duší. Ale není! Manželství jest soužití dvou živočichů různého pohlaví. Nic víc!... A on byl tak mrzký jako všichni druzí — dovedl jen krásně mluvit, lhát!

Brodská (vine k sobě plačící Hanu). Upokoj se, má beruško, on jest dosud hodným člověkem!... Vyznal se mi ze všeho, a já mu... odpustila. A ty, jeho žena, bys mohla být tvrdší k němu?

Hana. Všechno bych dovedla odpustit, ale tenhle hřích, maminko, ne! A on to věděl!

Brodská. Byla to jen okamžitá slabost, jen jediný poklesek..

Hana. On nehřešil ze slabosti... podváděl mne!

Brodská. Tvá bolest, Žanynko, dělá tě nespravedlivou. Sama tomu nevěříš... nemůžeš věřit... Křehká chvíle, příležitost... Kdybys věděla, jak trpí... Sobě je nepodoben... (Hana dělá odmítavé posuňky.) Kdybys mne jen chtěla vyslechnout... Snad každý muž...

Hana (prudce). Ó, Bože, což opravdu není křišťálově čistého muže?! (Vítězně.) Ale ne! Já sama jsem znala takového muže a divím se, že maminka...

Brodská (znepokojena). Co myslíš, dítě?

Hana. Že jsem znala muže, jenž byl stálý jako hvězda severní. a čistý jako rosa nebeská! Ó, jak závidím té ženě!... Vy ji znáte, maminko!

Brodská (v rozpacích). Já? — Ne... Kdo to byl?

Hana (ukáže na ni). Vy přece, maminko!

Brodská (ucouvne zaražená, zamlčí se a zápasí). Ano, tatínek byl hodný... opravdu, hodný.

Hana. A když tatínek, proč ne on! Což mamince se lehce káže, abych odpustila, když nepoznala ztráty toho, co bylo radostí, pýchou a snad posledním důvodem mého života!

Brodská (nejistě). A což kdybych byla... trpěla stejně a... odpustila... zda bys i ty otci odpustila, čeho muži odpustiti nechceš?

Hana (nejistě). Ne, tatíčkovi nemám... on byl jiný... on nebyl jako ti druzí, on ne... On byl čistý, maminko, on byl čistý!

Brodská (mlčí.)

Hana (úzkostně). On byl, viďte, maminko, on byl... čistý!

Brodská (temně). Nebyl!

Hana. Pro Boha, maminko, víte, co pravíte?! Tatínek že by... můj tatíček... Ne, ne, maminko, to vy jen chcete, abych spíš odpustila.

Brodská (vyhýbá se Haninu pohledu.)

Hana. Ne, to není možná! (Klesne matce k nohám a vzlyká.) Pro všechno, co vám svatého, řekněte, že to není pravda... že jste to řekla jen tak! Nezabíjejte mne, nezabíjejte! (Drží se za srdce.)

Brodská (polekána). Pro Bůh, uklidni se, Žanynko. Máš pravdu, já nemám práva... Já chtěla Jiřímu pomoci... a proto jsem... (tiše) lhala!... Ale někdo přichází!

Hana (rychle vstane a utírá slzy). Těch nesmí nikdo vidět! (Obrátí se k oknu.)

7. výstup.

Helena, předešlé.

Helena (zarazí se, spatřivši Hanu — Jedva slyšitelně.) Ruku líbám!

Hana (prudce se obrátí, divoce změří Helenu a pokročivši s rukou pozdviženou). Co zde chceš — ty... ty!

Brodská (chlácholivě). Žanynko, pamatuj se, prosím tě, zachovej klid... A vy, Helenko, jděte, prosím vás, až později, až přijde...

Hana. Až on přijde snad! Tak tedy to daleko došlo! Ještě nyní... A maminka o tom ví!

Helena (tiše). Já si jen přišla pro...

Hana (zuřivě). Odbytné, zpropitné za svou lásku!

Helena (zadržujíc vzlykot). Milostpaní, milostpaní!

Brodská (béře Hanu za ruku). Ale, Žanynko, nebuď zlá! (Staví se mezi ni a Helenu.)

Hana (vyňavši peněženku). Aspoň malou splátku... nemám tady více... To za něho. (Hodí jí něco drobných peněz pod nohy. Divoce.) A nyní, pryč mi s očí! Svá zastavenéčka musíte si, má drahá, odbývat jinde, dokud já zde budu! — Ostatně, já vám brzy udělám místo...

Brodská (jež stále chlácholila a zdržovala Hanu). Ale, Žanynko, Žanynko! (Hana se jí brání.)

Helena (tiše). Přišla jsem si pro své šaty... a své dítě. A milostpaní myslí! (Obrací se ke dveřím, ale vrátí se a kráčí k Haně.) Milostpaní, zhřešila-li jsem něčím proti nim, odpustěj mi pro lásku Kristovu! (Padne jí k nohám a objímá je.)

Hana (s posuňky ošklivosti se brání). Pryč, slizký hade, nepotřísni mne svou jedovatou slinou! — Maminko, odtrhněte ji, sic umru hnusem z toho baziliška!... Zalknu se! (Helena ji pustí.)

Brodská. Nebuď ukrutná, Žanynko... Křivdíš jí snad...

Helena (vzlykajíc, pomalu vstává a spínajíc ruce). Milostpaní, vždyť já... vždyť já... (Pomalu odchází.)

Hana. Ó, teď již všechno chápu! Proto se's k němu lísala... proto on tě chválil... ty svatá, ty prokletá!

Helena (stanuvši, vykřikne). Milostpaní!

Brodská. Žanynko!

Hana. Ano, ano, tys především vinna... on by nikdy — Tys ho svedla, ty!

Brodská. Žanynko, přemoz se... buď velkodušná... vždyť Helenka...

Hana. Nu, tak mluv, ty svatá, braň se, můžeš-li!

Helena. Ano... milostpán je — nevinen... (Sepne ruce.) Ale již se na něho nehněvaj' a odpustěj'...

Hana (rozhorleně). Ty se opovažuješ!

8. výstup.

Pepka, předešlé.

Pepka. Je zde, milostpaní, nějakej tatík. Poslali ho sem z kanceláře.

Hana (rychle). Ať vejde! (Pepka odejde.)

9. výstup.

Horák, Hana, Brodská, Helena.

Horák (k 60 letům, širokoplecí, šedovlasý, vlasů delších, oholený, v krátkém černém zimníku, v černých koženkách, ve vysokých lesklých botách, s modrým uzlíčkem a beranicí v jedné a holí v druhé ruce). Pochválen buď Pán Ježíš Kristus!

Helena (pokročivši k němu). Tatínku!

Horák (vykřikne). Co ty zde chceš?!

Hana. Dobře že jdete, právě vhod! Dala jsem si vás včera zavolat, abych prosila za ni. Dnes nemám již k tomu síly, a snad by to bylo i hříchem!

Brodská. Žanynko, pro Boha tě prosím . . . abys toho pak nelitovala! Nejsi sebe mocna, nevíš, co počínáš. Mlč, prosím tě, mlč!

Hana. Mlčet . . . ano, před cizími. Ale on to může vědět, on to musí vědět. Aspoň si pak nebude vyčítat, že ji z domu vyhnal!

Helena (zaúpí). Milostpaní!

Horák. Co pak jim udělala ta nezdárnice?

Brodská (prosebně). Pantáto . . . je to přece vaše dcera! (Dává znamení Haně, aby ustala.)

Horák. Od předvčírka nemám žádnej dcery. Měl sem jen jednu dceru, ale bylo by lépe, kdybych nebyl měl ani tu!

Helena (spíná prosebně ruce). Tatínku, smilujte se, neklňte!

Horák. Nejmenuj mě tak, ty! A s očí mně jdi, hanebnice! (K Brodské.) Bejvala mou pejchou a teď je mou — hanbou! (Utírá slzu.)

Helena. Tatínku, tatínku . . . vždyť já . . . (Blíží se k němu.)

Horák. Ode mě, poběhlice! (Zvedne ruku. Helena tiše zalomí rukama. Horák k Haně.) Čím se prohřešila, milostpaní, proti nim? Odpustěj', já za nic nemůžu. Já děti vychovával v bázni Boží a ji sem měl jako oko v hlavě . . .

Hana. A já ji měla spíš jako svou sestru! A víte, jak se mně odměnila?

Brodská (velitelsky). Zadrž, Hano! Zapovídám ti dál mluvit! Já, tvá matka! Slyšíš?

Hana (zarazí se, pak nejistě). Ne, maminko, on to může vědět, on to musí vědět! On je tak nešťastný jako já! (Odhodlaně pokročí k Horákovi.) Víte, to dítě, to dítě . . .

Brodská (hrozivě). Hano! (Přiskočí k ní a chce ji rukou zavřít ústa.) Pro Boha tě prosím, vzpamatuj se, ty nevíš . . .

Hana (vymkne se matce). To dítě jest dítětem mého muže — ona mi svedla muže, slyšíte?!

Brodská (k Horákovi). To není pravda, ona ho nesvedla! (Stranou.) A já nesmím mluvit, jinak jest vše ztraceno!

Hana. Ona ho svedla — sama se přiznala!

Horák. Ó, Bože, je to možno?! Ona že pana doktora . . . Kriste Pane! (Tluče se pěstí do hlavy.) Ó, ty zvlčená feno! Ještě tohle! Tu máš, tu máš! (Bije ji holí. Brodská snaží se ho odtrhnout.)

Helena. Tatínku! Ježíš Maria! (Klesne k zemi.)

Brodská. Mějte přece rozum, vždyť ji zabijete!

Horák. I ať! (Znova ji bije. Helena sténá.)

Hana (jež stála ztrnule, přiskočí a zachycuje rány). Ustaňte, prosím vás, ustaňte, prosím za to já!

Brodská. Vidíš . . . bylo toho potřebí! I jdi, nemám tě nic ráda! Ale to snad ani nemůžeš dělat ze zdravého rozumu.

Horák (chce se znova vrhnout na Helenu; Hana mu brání). Nechaj' mě, já ji musím zabít!

Brodská. Přestanete už! Což jste se i vy smysly pominul! (Zadržuje mu ruku.)

10. výstup.

Blodek, předešlí.

Blodek (rychle vstoupí). Co se zde děje? (Přiskočí k Horákovi a odtrhne jej.) To jste vy? Co zde chcete? Proč týráte Helenku? (K Helence laskavě.) Vstaňte, Helenko! (Helenka zůstane ležet. Pozvedne ji tudíž a donese do lenošky u psacího stolu.) Stalo se vám něco? A krev dokonce? Prosím vás, maminko, trochu vody . . .

Brodská (z umyvadla přinese vody a umývá ji).

Blodek (utíraje ji kapesníkem). Ubohá!

Helena (slabě). Ale to nic nejni, milostpane. To bylo jen od tatínka . . .

Horák. Utlouct sem ji měl, utlouct, nic jinýho nezasluhuje taková oulisnice, co ženatý svádí!

Blodek. Koho že svedla?!

Hana (k sobě). On se může ještě tak ptát! (K Blodkovi.) Tebe!

Blodek. Mne že ona . . . (Dá se do křečovitého smíchu.)

Brodská. Pro Boha, děti, nechte toho již být, vždyť je to všechno tak strašné!

Helena (vstane z lenošky a vrávorá k Haně). Milostpaní, odpustěj', zapomenou. A bude zas všechno dobře... Vždyť sme už všichni dost trpěli! . . . Kdyby jen věděly, jak mě to bolí, že oni mě tak . . . nenáviděj'!

Hana (ustupujíc před ní). Ať se mne nedotýká!

Helena. Bože, já myslila . . . když mě milostpaní bránila . . . (Pak klesne na kolena a šourá se k Horákovi.) Tatínku, vy . . . vy mně taky — neodpustíte? — Vždyť jsem přece jen vaše dítě, vaše Hela! (Štkajíc.) Dejte mně ručičku, tu, která mě bila, ať ji zlíbám za ty rány! Já vím, vy ste mě bil, protože mě máte ještě rád! (Horák zápasí s sebou.) Neopouštějte mě, vždyť mám jenom vás. A bíte mě třeba, ale mějte mě rád! (Objímá mu nohy a líbá.)

Hana (k sobě). Ó, Bože, je to komedie . . . či by snad on . . .

Blodek (tiše k Brodské). Tak podlý nejsem, abych se mohl déle na to dívat!

Brodská (odvádějíc jej stranou). Žanynka myslí, že Helenka je vším vinna . . . A jen tak máte čáku . . .

Blodek. Za tu cenu — nikoliv!

Brodská. Pro Bůh, Jiří, pamatujte se! Vše se shroutí, řeknete-li Haně . . . Nebude snad ani moci odpustit . . . Zabijete ji a té neprospějete . . . Poslechnete-li však, budete moci Helence všechno bohatě vynahradit . . .

Blodek. I ztrátu lásky otcovské a — cti? Což by láska Hany byla vskutku tak malá?!

Horák (jenž byl pozvedl Helenu k sobě). A je to pravda pravdoucí, že bys byla tak špatná?! Ne, když na to pomyslím, radši bych tě viděl sáhu pod zemí! (Chytá se za hlavu.) A to mohlo udělat mý dítě! Kdybys mně byla namíchala utrejchu, byla bys mně uďála dobrodiní! Jdi mi hned s očí, dokud mě to znova nepopadne! (Odstrkuje ji.)

Helena (zalká). Tatínku, já budu hodná, já budu dělat, co jen budete chtít, jen mě nezavrhujte, jen mě nezavrhujte!

Horák (odvraceje se od ní, temně). Nechci o tobě nic vědět — (K Haně.) To mně tedy milostpaní chtěla říct. (Hlava mu sklesne.) Teď už můžu jít. (Hlasem třesoucím se.) Odpustěj', milostpaní, já za nic . . . já za nic . . . já ji dobře vychovával.

Brodská (prosebně). Pantáto, což pak se musíte na ni tak hněvat? Byla vždycky taková hodná . . .

Horák. Byla! Maj' pravdu, byla . . . U mě se nezkazila. A já ji svěřil tady panu doktoroj, a on . . . takovej pán . . . dal se . . . svíst! Ne, dybych ho neznal . . . Já nevím, co si mám o tom myslet . . . Mý dítě svádí takový pány!

Hana. Přiznala se!

Horák (kroutě hlavou). Tak to musí být pravda. (K Haně.) Milostpaní muže . . . a já dítě! (Sebrav čepici a uzlík, jež byl upustil, kývaje hlavou, odchází.) S Pánem Bohem!

Helena (zoufale). Tatínku, můj tatínku, vemte mě s sebou, prosím vás. (Běží za ním.) Aspoň mně řekněte, že se nehněváte, že se . . . už nebudete trápit . . . (Horák ani se neohlédne a jde.)

Blodek. Zůstaňte!

Brodská. Jiří! (Horák se obrátí.) (K sobě.) Všemu konec!

Blodek (pokročiv k Horákovi). Helenka je čistá, jako padlý sníh! Já jsem se jí . . . (tiše) zmocnil!

Horák (zvedaje hůl). Cože vy . . . vy?! (Pokročí k němu.)

Helena (postaví se mezi ně prosebně). Tatínku!

Hana (přiskočí od okna k Horákovi). Nevěřte tomu, toho není schopen! Je mu jí líto . . . znám ho — To je jen taková velkodušná lež . . . ale na cizí útraty! Ty nemáš práva bráti na sebe její vinu, když máš povinnost zachovati rodině aspoň zbytek poctivého jména!

Blodek. Ó, Bože! (Chytne se za hlavu.) Jsem to já? . . .

Hana (k Heleně). Opakuj otci, že tys vinna!

Helena (se sklopenou hlavou zápasí a mlčí.)

Hana. Opakuj! Je to tvá povinnost!

Helena. Povinnost?! Ano! (Tiše.) Jsem vinna, tatínku . . .

Blodek. Je čistá jako padlý sníh! Vinen jsem já, jen já!

Horák (postoupiv k Heleně a dívá se jí ostře do očí). Mluv bez bázně, Helo! Je to pravda? (Helena mlčí.)

Hana. Ty mlčíš! Ty si to můžeš vzít na svědomí?! On není tak podlý, aby s takovým hříchem vydržel podle mne. Byl by se dávno vyznal, umřel nebo zšílel!

Blodek. Ano — kdysi . . .

Hana. Bože, Bože můj! (Zakryje si tvář. Pak náhle.) A kdy se to stalo, jak se to stalo — Chci všechno vědět!

Blodek. Teď rok tu noc, když jsi odjela z Prahy.

Hana. Tenkrát tedy! Tenkrát!

Blodek. Ano, tenkrát! — Víš, ti dva jali se pokoušet Helenku — Poctivě jsem se jí zastal, ale oni nevěřili ani v její ctnost, ani v mou

poctivost a sílu. A ten jeden, odcházeje, řekl mi ďábelská slova: Máš pěknou příležitost zkusit svou i její ctnost!

Hana (ironicky). A tys ji zkoušel!

Blodek (s jemnou výčitkou). Nepamatuješ se již, Haničko, v jaké jsem byl tehda náladě. Myslil jsem, že se mohu všeho odvážit... Pil jsem také více... Ale na to se nevymlouvám! Já věděl, co počínám.

Hana. Tys věděl!

Helena. Ne, ne, milostpaní, milostpán nebyl tenkrát svůj!

Blodek (pevně). Byl... já všechno věděl... Ona se bránila... její odpor mne dráždil, až jsem ztratil rovnováhu — Probudila se ve mně šelma, o níž jsem dřív neměl tušení...

Hana. A co ona, co ona?

Blodek. V nejvyšší úzkosti uchopila tvou podobenku a jí se bránila, ve jménu tvém mne zapřísahala.

Hana. A ty?

Blodek (mlčí.)

Hana. A ty?

Blodek (temně). Vzal jsem ji podobenku a... odhodil!

Hana (vzkřikne bolestně). Odhodil... Oh!... Ale jen dále, dále!

Blodek. Není toho dost?... Ano, já chtěl hřešit za cenu svého života, štěstí i za ztrátu... tebe!

Hana (hlavu v rukách, tiše). A tomu se říkalo — láska!

Blodek. Teď již uvěříš, že Helenka jest bez viny.

Hana (vzchopivši se). Ne, ne — ona není bez viny! Proč neprchla?

Blodek. Prchala, ale já jí vyhrožoval, že se zastřelím. — Vrátila se, aby mně odňala revolver. Ona jest nevinna!

Hana. Není nevinna! Než se poddat, měla raději zabít tebe —

Brodská. Ale, Žanynko!

Hana. ... anebo sebe!

Horák. Sebe?!

Hana. Tak by byla jednala počestná žena...

Blodek. Ano, ona volila to druhé. — Vytrhla se mi a pádila do druhého pokoje, aby se s okna vrhla dolů... Při tom však klopýtla a... byla má!

Horák (k Heleně, jež za zpovědi Blodkovy tiše plakala, přivinuv a pohladiv ji po tváři). Mý dítě, mý ubohý dítě!

Hana. Tedy úplně nevinna!

Blodek. Víc než nevinna! — Když jsem procitl a zoufal si, ona, o květ svůj oloupená, zlomená, nevyčítala mi, ale vroucně těšila a — odpustila.

Hana. Odpustila?

Blodek. Musil jsem jí slíbit, že... budu žít... A druhý den odešla. A pátrat jsem po ní nesměl!

Hana. Ale proč jsi mně lhal, proč jsi mne klamal, proč jsi se mi zrovna nevyznal?

Blodek. I to jsem jí musil slíbit, že budu mlčet... Bála se o tebe.

Hana. Neměl's práva to slibovat!

Blodek. Nemlčel jsem z podlosti — to mlčení bylo strašným utrpením, trestem, pokáním. Prahl jsem po tobě, ale každé přiblížení mi bylo mukou. Tady stále hřímal hrozný hlas: Jsi zlodějem její lásky! . . . A proto jsem se ti vyhýbal . . .

Hana (mírněji). Tys před ní včera klečel a líbal jí ruku!

Blodek. Což nelíbáme též lemu roucha světic?! Ó, ty ještě nevíš, jak trpěla mou vinou! Ze služby ji vyhnali — pak byla v porodnici — ona! — a když z ní vyšla a služby nedostala a peněz neměla, musila žebrat... Přistihli ji a poslali postrkem domů — Doma ji... vyhnali. (Horák šátkem utírá slzy.) Umírala hladem a zimou, a když dítěti neměla co dát, teprve přišla za mnou do kanceláře — Nebyl jsem doma, jak víš, a tu v úzkosti o dítě, šla prosit na ně a podivným řízením zabloudila k tobě.

Horák. Ubohý dítě, co's zkusila! (Hladí ji zase.)

Blodek. A víš, Haničko, jaká byla má první myšlenka, když jsem ji poznal? Pryč s ní, jen pryč! A proč ta podlost? Ze strachu o tebe! Ona chtěla mlčet dál — celý život svůj. — Chtěla odejít . . . Ale tys přišla v čas, Haničko!

Hana. V čas!

Blodek. To je má poctivá zpověď! Hřešil jsem, a čekám váš soud! (Obrátí se ke všem.)

Horák. A já, starej slepák, věřil víc cizím než svýmu dítěti a tomu hlasu tady (bije se do prsou), kterej mi stále říkal, že to nejni možný. Ó, ty rány měly . . .

Helena. Tatínku, prosím vás! (Zavírá mu ústa.)

Horák (vina ji k sobě). Odpusť, Helenko . . . Nediv se, byla to velká rána pro mě . . .

Helena. To byl jen takovej ošklivej sen, tatínku! — Teď zas bude všechno jinačí!

Blodek. Dejž to Bůh nebeský!

Helena. A vy, tatínku, pusťte již všechen hněv ze srdce. Mělo to tak všechno být, byl to již můj osud!

Blodek (přibliží se k Horákovi a podává mu ostýchavě ruku). Můžete mi odpustit? Vím, je těžký můj hřích!

Helena. Ne, milostpán za nic nemůže. Odpusťte mu, prosím vás, tatínku! (Horák odvrací se, pak zamračeně se dívá na Blodka.) No, podívejte se přece na něho jinak — ne tak! A podejte milostpánovi pěkně ruku! Vidíte, on sám . . . Vždyť jste přece křesťan a chcete, aby se vám taky odpouštělo . . .

Blodek. Odpusťte, prosím vás!

Horák. Slíbil jste o ni pečovat, a sám jste ji zkazil!

Helena. Tatínku, tak ne, tak ne!

Horák. Teď je již konec s Vendou, a nikdo s tebe nesmaže, žes byla v porodnici, a že tě přišupovali . . .

Helena. Jen když mám čistý svědomí! . . . A lidi ať si myslí, co chtěj'! A vy, tatínku (béře mu ruku a přibližuje ruce Blodkově).

Horák (vzhlédnuv k Blodkovi). Snad má Helenka pravdu, že to tak všechno musilo být. A když ona odpouští . . . (podá mu ruku).

Blodek (dojat). Díky, díky! O jeden balvan méně!

Brodská (dojata). Jste hodný, pantáto. Bůh vám to odplatí, a my vám toho nikdy nezapomeneme . . . (Podává mu ruku.)

Hana (jež hluboce zadumána jako bez účasti stála u okna, přibližuje se k Helence). Helenko, můžete zapomenout oněch strašných urážek?... Jsem za ně víc potrestána, než tušit dovedete . . .

Helena (radostně). Milostpaní!

Hana. Byla jsem zoufalá, smyslů zbavená, a domnívala se, že jsem v právu. Odpouštíte mi?

Helena. Ale Bože, milostpaní... A smím jim teď políbit ruku?

Hana. Ty? (Schová ruce; pak se rozmyslí, podá jí ruku a, když se jí Helenka uchopí). Ne ty — já, já! (Políbí rychle Heleně ruku.)

Helena (zmatena). Ale, milostpaní, tohle to... to neměly... to...

Hana (objímajíc Helenu). Ty silná Helenko, nech tu slabou Hanu k tobě se přiklonit! (Pustivši ji.) Ó, co takový hřích odkryje na jedné straně velkosti a na druhé . . . (Zavadí pohledem o Blodka.)

Blodek (přistoupiv k Haně, stísněně). Helenka, maminka, tatínek odpustili — odpustí mi i Hana má?

Hana. Já?! — Ne! (Pohnutí u všech.)

Blodek. Ty — ne?! (Zaražen couvne.)

Brodská. Umučený Kriste, což tomu konce nebude? Žanynko, měj přece rozum!

Helena. To nemyslí milostpaní do opravdy — ve svém srdci jistě milostpánovi už dávno odpustila. Řeknou, milostpaní, že ano, já bych byla tolik ráda, kdyby řekly ano. (Hana mlčí.) Netrápěj' milostpána již dýl . . . Vždyť je to tak krásný a tak lehký odpouštět!

Hana. Odpouštět že lehko? (Vrtí hlavou.)

Helena. Vždyť milostpán měl je vždycky tolik rád a oni jeho!

Hana. Jsou ženy, jež, poněvadž milují, neodpouštějí! A jsou věci, jichž nelze zapomenout — Kdyby mě byl miloval, pouhá vzpomínka na mě byla by jej ochránila. Ale ani můj obraz . . .

Helena. Ne, milostpaní, to by nebylo dobře . . .

Hana. Jsou hříchy, jež bych si nedala ani odpustit, já ne!

Blodek (trpce). Dopustil jsem se tedy nového hříchu, že jsem prosil za odpuštění?!

Helena. Milostpán je má opravdu rád. A že se to stalo s tou fotografií, to že nebyl milostpán — s odpuštěním — dobře při svým. Měli ho vidět, jak potom . . .

Blodek. Helenko! (Kyne jí rukou.)

Helena. Jejich fotografii líbal a krásně je odprošoval!

Blodek. Helenko, prosím.

Helena. Milostpaní to musí vědět... Ó, to byla strašná chvíle, když milostpán z lítosti chtěl sáhnout na sebe. Ne, milostpán je má rád, jak by je nikdo neměl rád!

Hana. Mýlíš se, Helenko, to všechno se nedělo z lásky!

Blodek. A z čeho, Hano, z čeho?

Hana. Snad z pýchy, snad ze strachu před škandálem . . .

Blodek. Tys ukrutná! ... Ne já tebe, ale ty mne neměla jsi nikdy ráda!

Hana (temně). Nevím sama. Snad jsem milovala jen tvou ctnost.

Brodská. Žanynko, nebuď tak tvrdá!

Horák. Ne, milostpaní, s odpuštěním, oni jsou opravdu tvrdá! Všichni odpustili, a jen oni se brániej'. A přece před Bohem slíbili, že budou s pánem příjemné i odporné společně snášeti... V tomhle jim opravdu nerozumím.

Brodská. Moudře promluveno, pantáto. Až budeš, dítě, tak stará, jako my, pak se budeš na všechno jinak dívat. Věř a poslechni — nechej těch divností.

Hana. Divností! — Nechápete mne! Což si mohu poručit a odpustit? A odpustit ústy a srdcem nemoci? Ne — byla by to lež! A i kdybych chtěla tak lhát, on by to poznal, neboť to krásné se již nevrátí nikdy ... a trpěl by daleko víc, než ...

Blodek. Než?

Hana. My přece, Jiří, nemůžeme svou věc skončit podle pohodlných morálek?!

Blodek (tiše). A co míníš tedy?

Hana (podpírajíc se o stolici — po chvíli zápasu). Musíme jít od sebe!

Brodská }
Helena } Od sebe?

Horák (kroutě hlavou). Od sebe?

11. výstup.

Malec, předešlí.

(Malec v zimníku, rukavičkách a s cilindrem v ruce.)

Brodská (pospíší mu vstříc.)

Malec. Ruku líbám, milostivá paní!

Brodská. Již jsme pana adjunkta pohřešovali.

Hana (vzchopivši se, vyjde mu též vstříc). Promiňte laskavě, pane adjunkte, že jsem ráno nevyčkala vašeho příchodu ...

Brodská. Já, pane adjunkte, do včerejška byla pryč, a Žanynka po té nemoci ...

Malec. Ale, milostivá paní, na mě jest se omluviti, že jsem nevyčkal vašeho návratu. (Líbá Haně ruku.) Ale snad mne pan choť omluvil ...

Brodská. Račte být bez starosti, pane adjunkte!

Hana. Jste opravdu hodný, pane adjunkte, že jste vážil dalekou cestu a v té zimě ... Vítám vás srdečně.

Malec. Takové služby se nesmí odříkat. A pak smlouva je smlouva. Dá-li Bůh, bude mi to musit Jiří oplatit. (Blodek zamyšleně kyne hlavou.)

Hana. Jak se ráčí paní adjunktová?

Malec. Děkuji, milostpaní, dobře. Vyprošuje si uctivé poručení.

Hana (se ukloní). Lituji, že jsem dosud neměla potěšení osobního seznámení... Ale proč jste, pane adjunkte, nevzal paní choť s sebou?

Malec. Těšíme se, že tak Jiří co nevidět do Prahy se podívá a nám milostpaní přiveze . . .

Brodská. Ale jest již půl jedné, a pan adjunkt bude mít potřebí občerstvení. (K Horákovým.) A vy také.

Horák. Děkujeme, milostpaní, musíme už jít.

Hana. Ne, ne, zůstanete u nás! (K Malcovi.) Pan adjunkt se bude dojista pamatovat na naši Helenku. (Představuje ji.)

Malec (překvapen). To že je Helenka? (Vzpamatovav se, rychle.) Jak bych nepoznal naši Helu!

Hana. Pan Horák, její tatínek. (Představuje jej.)

Malec. Těší mne. (Podá mu ruku, již Horák ostýchavě stiskne.) Máte to hodnou dcerušku.

Horák (kývaje hlavou). Tak . . . tak!

Brodská. Račte! (Ukazuje na pravo.) Žanynko, buď tak dobrá! (Ukloní se a odejdou středem.)

12. výstup.

Blodek, Malec, Horákovi.

Malec (k Blodkovi, jenž po celý výstup předešlý stranou seděl hlavu ve dlaních). Nu, co zde sedíš tak zamlklý? Soudě podle chování tvé milostpaní, jest již vše dobře.

Blodek. Ah, to ji neznáš. Netuší, že jsem ti vše řekl, a když nechce, nikdo na ní nic nepozná. Jest silná za dva muže, ba snad za dvě ženy!

Malec. Nechce odpustit?

Blodek. Chce jít ode mne!

Malec. Od tebe, jít od tebe?!

Horák. Líběj' odpustit, pane adjunkt, ale já si myslím, že milostpaní neřekla ještě poslední slovo.

Malec. To si také myslím — Ostatně, mám nyni také jakousi legitimaci, abych do věci promluvil.

13. výstup.

Brodská, předešlí.

Brodská (otevřevši dveře u salonu, zůstane v nich stát). Ale pánové, račte přece! Helenko, prosím.

Horák (v rozpacích ohlíží se na Helenku a ona na něho). Ráčej' odpustit . . .

Brodská. To by bylo pěkné — To nám nesmíte udělat . . .

Blodek (k Malcovi). Jdi, prosím. (Sám vezme Horáka a vede. Helenka pomalu následuje. Brodská zmizí v salonu.)

Malec (zastaviv se u dveří, k Horákovi). Prosím.

Horák (v rozpacích se brání. Malec s Blodkem všoupnou jej do vnitř. Helenka, jež se též bránila, vstoupí za ním. Pak Malec a Blodek.)

14. výstup.

Lojska.

Lojska (16letá chůva, držíc Jiříčka, prostředkem). Tak dáme Jiříčka do kolíbky . . . tady bude mít pokoj — Musíme se prospinkat, abychom nebyli nevrlí, až přide pan děkan. (Urovná peřinky a klade dítě do kolébky — Jiřík vrní. Kolíbe jej a, polo zpívajíc, hovoří.) Hajej, dadej, Jiříčku malej . . .

15. výstup.

Hana, Lojska.

Hana. Jiříček pláče? — Maminka sama bude kolíbat. — Lojzičko, skoč do kuchyně!

Lojska (odchází.)

Hana (zočivši na ručce dítěte korale). Kde pak jsi přišel k těm korálkům?

Lojska (u dveří). Ty sou, milostpaní, od paní zvěrolékařovy.

Hana. Kdy zde byla?

Lojzka. Jen teď, když byly, milostpaní, v salonu. Jen je Jiříčkovi navlíkla a už utíkala. Povídala, že sou dobrý proti božci. (Odejde.)

Hana (po chvíli). Korale, korale! Marketo, včas jsi se přihlásila . . . Mýlíš se, mé dítě, tak dobrá já nejsem! (Jiřík silně zapláče.)

16. výstup.

Hana, Brodská.

Brodská (vešedši ze salonu). Pan adjunkt zaslechl pláč Jiříčkův, a lituje, že dosud mu nebyl představen. Smí vstoupit?

Hana. Prosím. (Brodská odejde do salonu.)

17. výstup.

Hana, Malec.

Malec (v černém úboru, s bílou kravatou, s doutníkem v ruce). Milostpaní mi snad promine moji ne neoprávněnou zvědavost . . .

Hana (vzavši dítě z kolébky a ukazujíc je). Zde jest, pane adjunkte!

Malec. Jaký to roztomilý, boubelatý klouček! A jak se již dívá rozumně. To není tatínek, viď! Dovolí milostpaní, abych si ho na okamžik pochoval?

Hana. Ó, prosím, pane adjunkte . . . (Nutíc se do žertu.) Čemu se člověk v mládí naučí . . .

Malec (odloží doutník a bera Jiříčka). Jak pak mnoho chová tatínek?

Hana. Ó, ten má jaksi málo času na nás. Také není divu. Kancelář a veřejná činnost . . .

Malec. To již jinak nejde, milostpaní: Der Mann muss hinaus in's feindliche Leben! Za to matka musí milovat dítě za sebe i za něho. (Jiříček zavrní, Hana si jej béře.) Co by matka nedovedla obětovat blahu svého dítěte!

Hana (polo pro sebe). A přece jsou případy...

Malec. Jak ráčite, milostpaní?...

Hana (váhavě). Jsou případy, kdy žena musí zapřít matku.

Malec. Ku příkladu?

Hana. Ku příkladu? (Zaražena.) Hm... nepřipadá mi. Ale což když... jest muž nevěrný? Má žena povinnost zůstat s ním, protože mají děti spolu?

Malec (tonem, jakoby řešil nějaký právnický případ). Zde, myslím, milostpaní, jest třeba rozeznávati. Kdyby muž jaksi z principu byl ženě nevěrný, pak bych se ho nechtěl ujímati, a děti by v takovém otci také mnoho neztratily. (S důrazem.) Ale kdyby byl muž hřešil ze slabosti a upřímně toho litoval, pak by žena, po mém soudě, neměla práva k vůli takovým pokleskům muže opustiti a dítě o otce připraviti.

Hana. A já myslím, že to právo má vždycky, jakmile se muž i třeba jen jednou zpronevěřil. Ovšem, platí to i opáčně!

Malec. Ale to je strašně rigorosní stanovisko, milostivá paní! Co by rodin bylo rozvráceno při takovém pojímání — zbytečně.

Hana (prudčeji). A proč hřeší muži tolik na milosrdí žen! Kdyby ženy byly přísnější, byli by i muži mravnější! Ale pánové mají to výborně zařízeno: Kde kdo — muži i ženy — berou je v ochranu. Za to ženu jemněji cítící štvou důvody opportunosti, vyhrožujíce jí nevážností společnosti a zodpovědností za následky, jež po právu má nésti zpronevěřilý muž.

Malec. Což lítost, hluboká, upřímná lítost, neznamená nic? Což musí být souzen a — odsouzen?! Doživotně odsouzen?!... A on jest přece takový hodný muž a vzácný a mohl by tolik dobrého kolem vykonat a má být odstaven... zničen... obětován pro jakýsi — princip?

Hana (zaražena). O kom, prosím, mluvíte, pane adjunkte?

Malec. Račte prominout, milostivá paní, přítel mi vše vyznal... Zoufá si, že jste nesmiřitelnou —

Hana (ironicky). A tak... on si vás vzal... za advokáta?

Malec (ostřeji). Podnikám vše na svou pěst, milostpaní — pokládám to za svou povinnost již vůči svému kmotřenci.

Hana. Promiňte, pane adjunkte, nechtěla jsem se vás nemile dotknouti.

Malec. Ve svém soudcovském povolání měl jsem nejednou příležitost smiřovat rozvaděné manžely... (S úsměvem.) A dařívalo se mi.

Hana. Budu vám vděčna, pane adjunkte, přesvědčíte-li mne, že nemám pravdu. Že něco působí bolest, není však ještě důvodem, že by to nemělo být!

Malec. Ale když někdo má v moci, aby odvrátil bolest, nepůsobil bolesti? A když ten někdo jest žena, kněžka lásky, anděl slitování, jak my na ženu patřit uvykli? A když ten, komu se má odpustit, jest vlastní muž, a já si troufám říci, dosud milovaný muž?

Hana. A proč vy, páni soudcové, soudíte a odsuzujete? Proč neosvobozujete?

Malec. My musíme! Ale vy, milostpaní, nemusíte soudit svého muže a — trestat.

Hana. Trestat? Ne, křivdil byste mi, pane adjunkte. Snad jsem se špatně vyjadřovala, snad příliš bolestí křičela!

Malec. A proč tedy . . .

Hana. Proč? Manželství bylo nám svatým svazkem. Jeho hříchem byl svazek ten navždy zpřetrhán, a bylo by lží a podlostí chtíti v něm na oko setrvat proto, aby mne snad lidé neodsoudili!

Malec (kroutí hlavou). Ale jest zde dítě, milostpaní! Pro ně se musíte odhodlat přinést všechny oběti i oběť svého přesvědčení!

Hana. Je-li nějaký poměr nemravným, pane adjunkte, nestane se mravným proto, že udržení jeho přineslo by jednomu užitky stonásobně a druhému ukládalo oběti nejtěžší!

Malec. My právníci říkáme: Summa justicia, summa iniuria! Svrchovaná spravedlnost — svrchované bezpráví! Vy, milostpaní, tedy vlastní dítě chcete obětovat pravdě — své pravdě?

Hana. Vlastní spíše než cizí, neboť mé dítě, to jsem vlastně také jen já!

Malec. Vy — nemilujeje svého dítěte?

Hana (prudce). Miluji své dítě . . . (mírněji) ovšem ne láskou těch matek, jež v nich milují vlastně sebe — Ale lež nenávidím víc!

Malec. Milostpaní je tak trochu po způsobu antických matek.

Hana. Trpět musíme všichni. Proč by mé dítě mělo být šťastnější než tisíce — sirotků!

Malec. Žijeme v dobách, milostpaní, kdy nejvyšším příkazem není již zásada nebo kaprice, nýbrž — láska!

Hana. Spíš slovem lásky zahalená slabost!

Malec. A komu tou svou obětí prospějete? Jaký smysl má to vše?

Hana. A což konajíc, co mi svědomí káže, musím někomu prospět ve vašem smyslu? Nestačí, že plním, co mi velí — Bůh? (Klade si ruku na prsa.)

Malec. Zde jest vše marno! Ubohý Blodek!

Hana. Ubohý? . . . Nebude ubohý, neboť on mne snad pochopí!

(Dokončení.)

Girgenti.

ANNA ŘEHÁKOVÁ:

Akragas-Girgenti.

SICILSKÝ OBRÁZEK.

Již Syrakusy svými antickými zříceninami podávají vzácné ukázky řeckých monumentálních staveb. Leč co znamenají tyto oproti Girgenti, kde nejúchvatnější dojmy umělecké doléhají na nás mohutně při pohledu na bývalé řecké chrámy, jež i v své sešlosti a opuštěnosti nepozbyly přísné krásy, prosté velikosti, majestátní veleby. Ač pouhé trosky někdejšího Agraka, „nejkrásnějšího města smrtelníků", jak nazval Pindar řeckou tu osadu, rozkládající se na jižním pobřeží sicilského ostrova, hlásají dosud někdejší moc, slávu a bohatství obce, jež mimo jiné velduchy dala Řecku Sophokla, Sicilii Empedokla.

Což divu, že tváří v tvář přes svou němotu tak výmluvným svědkům zašlých dob myslící člověk, zalétaje mimoděk v minulost zdejšího kraje, táže se historie po osudech těch, kdož, vytvořivše na skvělý důkaz své národní a kulturní vyspělosti díla vzácné a trvalé umělecké ceny, sami zašli v prach pověké nicoty a pomíjitelnosti.

A odpověď dějin?

Věčně stejná píseň. Poroba a ponížení jedněch, síla a povznesení druhých, a všem pak společný konečný zmar.

Prvními ujařmenci byli i tu jako všude po celém ostrově Sikulové, praobyvatelé Sicilie. Král jejich Kokalus, jak pověst vypráví, dal si sice pro své poklady vystavěti nedobytný hrad; leč úzkoprsá ta ostražitost málo pomohla národu. Již r. 582 př. Kr. zakládají zde svou osadu, Akragas zvanou, řečtí přistěhovalci, a domorodci stávají se brzy sluhy

přemožitelů. Avšak i z mladé obce svobodných Hellenův záhy prchá volnost. Jednotlivec strhuje na sebe moc; tyranie béře svůj začátek.

Prvním uchvatitelem vlády jest Phalaris, velmi nadaný, ano geniální, ale násilný a ukrutný člověk. Obcí svěřena mu stavba chrámu Zeva Poliena, a chytrý stavitel, dostav takto do rukou peníze, pracovní lid a nejpevnější, strategicky nejvýhodněji položené místo Akragantu, jednoho krásného dne, když všichni občané oddávali se bezstarostně slavnostním radovánkám, uspořádaným na počest bohyně Ceres, zmocnil se města a tím i panství nad jeho obyvatelstvem.

Phalaris vyspěl v nejkratší době na nejzlovolnějšího tyrana, jemuž byl lidský život ničím. Není prý jen bájí býk tohoto vládce, bronzový netvor, v jehož pekelné nitro byl nemilosrdně uvržen každý podezřelý cizinec a každý byť i jen domnělý domácí odpůrce a nepřítel. Než, jaká to záhada lidské duše, jaký rozpor povahy! Brutální ten ukrutník vyhledával s oblibou společnost mužů povzneseného ducha, vynikajícího vzdělání a dovedl duchaplně vtipkovati s umělci, disputovati s učenci a mudroval s hloubavými mysliteli o tajemství světa a života. A bláhoví filosofové jako Demoteles, Zeno z Eleae, ba sám Pythagoras dali se ošáliti blyskavicí ducha a nadání, a byli dosti naivními, že chtěli násilníka získati opět lidskosti a ctnosti, přemlouvajíce ho, aby zřekl se tyranství na znovuzrození a prospěch občanské svobody. Leč despota odbyl mravokárce, pravě, že s panováním má se to jako s životem. Nikdo prý nechtěl by býti zrozen, kdyby zpředu zvěděl o utrpeních života; než jakmile jsme narozeni, nechceme již zemříti. Tak nikdo nechtěl by prý býti tyranem, kdyby zpředu znal trýzeň, jakou je tyranům trpěti; ale jakmile kdo jím se stane, již se nevzdá.

A rdousil chutě volnost Akragantu dál.

Lid snášel těžké, otrocké jho krutovlády, nalézaje chudou náhradu za ztracenou svobodu v úspěších Phalaria, který, jsa smělý, chytrý, bezohledný, podmaňoval si okolní města, čímž rozmnožoval državu a bohatství obce, upevňoval její moc a váhu. Avšak vřela v něm divá nenávist, jež, tajíc se v hloubi duše každého jednotlivce, potřebovala jen podpalné jiskry nadšené odvahy, aby sežehla očisťujícím ohněm pospolu s nečestnou málomocností ujařmených i škůdce národních práv.

A jiskra ta přiletěla.

Pověst vypravuje, že byl to sám Pythagoras, který první dal podnět k utracení Phalaria. Filosofuje jednou s Akragantskými u přítomnosti vladařově, uvedl jim na pamět, že má se to s lidskou bázní před tyrany jako s holuby, již prchají úzkostlivě před ostřížem, ač by jej snadno zahnali, kdyby postavili se mu neohroženě. Tu jeden z občanův, uchvácen smělým podobenstvím, popadl kámen a mrštil jím po despotovi. Ostatní následovali jeho příkladu, a tyran ukamenován.

Jiná fabule opět jistí, že Zelo Eleat byl hlavním činitelem v spiknutí, jež osvobodilo lid od krutovlády.

Než buď již jak buď, jisto zůstává, že republika opět nastolena v Akragantě, když r. 549 př. Kr. Telemachos nad Phalariem zvítězil. V čelo města postavili se Alkmenes a Alkander, moudří muži vzácné povahy, již řídili osudy obce s největším zdarem. Ovšem lidová vláda

to nebyla; neb jen šlechta dostala se k veslu. Leč občanstvo bylo již spokojeno s tím, že povalen absolutistický monarchismus, nejnenáviděnější všemi Helleny státní forma.

Avšak již r. 488 př. Kr. strhuje na sebe panovnickou moc Theron, potomek Telemachův. Tentokráte na štěstí obce. Neb nový tyran, muž silné povahy ale mírné duše a velkého ducha, řídil moudře osudy Akragantu, povznášeje město na nejpřednější, nejpyšnější a nejbohatší sídlo řeckého umění, kde tyčila se nejskvostnější díla architektonická, kde hromadily se nejlepší výtvory malířství a sochařství, kde žili řečtí učenci, mudrcové a básníci, jako Pindar, Aeschylus, Simonides, Bacchylides a jiní a jiní, jsouce nejmilejšími a nejvzácnějšími hostmi Theronovými. Když pak velký panovník pospolu s Gelonem, syrakusským tyranem, dobyl r. 480 př. Kr. skvělého vítězství u Himery nad Karthaginskými, musil poražený nepřítel, spjat otrockým jhem potupného zajetí, chtěj nechtěj spolupůsobiti na zvelebení města. Co dělnictva takým způsobem obci přibylo, poznáme nejlépe, když připomeneme si, že jednotlivci měli k svým službám až 500 zajatců. Na obecných stavbách pak pracovalo mnoho a mnoho tisíc mužů. V týž čas založeny obrovské, důmyslné vodovody, jež ještě dnes dodávají Girgenti pitné vody. Celý dalný kraj vzdělán na jediný úrodný lán, ztápějící se v zeleni ovocných sadů a vinic. Započaty velkolepé ty budovy chrámové, jež ještě dnes ve svých chudých zbytcích budí obdiv. Tak krvavým potem přemožených dovršeny sláva a bohatství obce. Akragas pospolu se Syrakusy stal se hlavou celé řecké Sicilie.

Theron panoval jen šestnáct let; než vděčný lid, uznávaje jeho veliké zásluhy o rozkvět obce, vzýval jej co národního heroa.

Leč syn jeho Thrasydaios nepodobal se otci. Nenáviděn občanstvem, byl z Akragantu vyhnán a později v Megeře utracen.

Republika nastoupila opět vládu. I ostatní Sicilie vzala si ze vzpoury příklad, svrhnuvši též své tyrany. Demokratismus opanoval na ostrově pole.

Nejvyššího rozkvětu dosáhl však svobodomyslný duch v agrakantském státním rozvoji, když Empedokles nabyl moci. Patře rodem ku nejpřednějším, výchovou ku nejvzdělanějším, duchem ku nejvynikavějším v obci, proslul záhy jako věhlasný učenec a lékař, jako velký filosof a básník. Geniální ten muž byl však též obratným politikem a výtečným znatelem lidu, zároveň nepřítelem tyranie a oligarchie, i zavedl, jakmile dostal se k slovu, ústavu, dopřávající práva, jakáž dosud byla jen majetkem aristokracie, každému občanů. Rovnost všech společenských vrstev byla jeho filosofickým i politickým vyznáním. A tak, zbožňován lidem, vzýván celým Řeckem, jest silou svého genia nejzářnější postavou hellenského období na Sicilii.

Leč přes všechnu povznešenost svého ducha nedovedl se přece Empedokles ubrániti malicherné domýšlivosti a ješitnosti, vyplývající z charlatanismu, tak příznačnému národní povaze tehdejších i nynějších Sicilianův. Přisuzuje si božský původ, božské vlastnosti, přiznával sice rovná práva všem v obci, ale sobě osoboval božství a dle toho si i počínal. Neobjevoval se lidu jinak nežli oděn purpurem, ověnčen

zlatým laurem. V shromáždění lidová vstupoval majestátně, slavnostně, sledován družinou krásných, skvostně ošacených hochů. Své léčby pak obestíral tajemností, čímž vznikla pověst, že dovede i mrtvé vzkřísiti. Ovšem doznati se musí, že neslul jen, ale také i byl jedním z největších lékařů starověku, jak dosvědčuje mimo mnohé jiné osvobození Solinuntu od moru, začež mu byly zachráněnými přiznány a vzdávány božské pocty.

Jest jen přirozeno, že člověk tak neobyčejný stal se oblíbencem a hrdinou četných národních pohádek, které žijí v lidu ještě podnes. I jeho smrt obetkána mythem národních zkazek. Diogenes sice praví, že Empedokles, meškaje delší dobu mimo Akragas, zemřel okolo r. 424 v Peloponnesu; ale národní podání mluví jinak. Jedna báchora povídá, že božský ten muž po vzkříšení jisté mrtvé ženy odebral se s četnou družinou přátel a ctitelů na letohrádek svého přítele Peisanasca, aby obětoval zde bohům v dík za jejich přispění. Když ráno sešli se hosté ku snídaní, Empedokles chyběl. Dotazováni otroci. Z těchto jeden jistil, že slyšel ve spaní nadpozemský hlas, volající jméno pohřešovaného. Probudiv se hrůzou, spatřil záblesk nebeského světla, zář několika pochodní. Než po chvíli zmizelo vše v temnotách a bylo opět ticho hluboké. Toť bohové vzali svého miláčka mezi sebe. A jiná pověst opět vypráví, že vystoupil Empedokles na Aetnu a vrhnul se do krateru, aby upevnil lid v domněnce, že sešel smrtí nadpřirozenou, stal se bohem. Tato pohádková verse jest zvlášť charakteristická pro povahu domyšlivce. Veliký ve všem svém konání, byl velikým i ve své ješitnosti, obětovav jí nejdražší lidský majetek — život. Avšak jak tak mnohá malichernost velkých duchů i tato byla ztrestána posměváčkem náhodou. Aetna vyhodila prý jeden ze sandálů Empedoklových; ten nalezen na svahu sopečném. I prozrazeno, co mělo zůstat utajeno zlým, uštěpačným jazykům.

Než s Empedoklem jakoby bylo štěstí Akragantu odletělo. Přišel r. 409 př. Kr. a s ním Karthaginští, přivoláni domorodci, obyvateli Segesty, kteréžto město patřilo k nejstarším obcím celého ostrova. Nepřítel Řecka měl jim býti spojencem proti ostatním Sicilským, s nimiž žili v stálém sváru a boji. Selinus, Himera padly. Agrakas dostal se na řadu. Ovšem ne hned. Krutý vítěz zašel dříve v domovinu pro posilu. Leč již r. 406 př. Kr. stál před branami obce, již našel nedostatečně připravenu. Agrakantští nemilovali vojenství i vzali si na pomoc cizí žoldneře, najavše si Sparťana Dexippa s 1500 muži mimo lidové tlupy, z Kampaně přišlé. Kdož pak z domácích nalézal se ve vojště, snášel jen těžce a chabě útrapy válečné. Obec musila dokonce přísně nařiditi, aby žádná ze stráží nevzala s sebou do ležení více než jednu žíněnku, jednu peřinu, jednu deku a dva polštáře. Jest to jen nepatrná historická drobnůstka, leč charakterisuje výtečně rozmařilý život nejbujnějšího přepychu, jaký vládl celým Akragantem. Nepravil marně Empedokles o svých rodácích: „Stavějí, jakoby měli věčně žíti, a hodují, jakoby musili zítra zemříti.“

S počátku zdálo se, že přes všechnu neschopnost odporu město se přece udrží. Dostalo se mu spojence v moru, který vypukl v ne-

přátelském táboře a schvátil vůdce Hanibala. Syrakušští pak, již zprvu, žehrajíce na moc a slávu Akragantu, jen klidně přihlíželi, přišli přece k poznání, že Karthaginští co vítězové mohou se i jim státi nebezpečnými, i poslali vojsko s vůdcem Daphnaeuem ku pomoci. Týž porazil také šťastně odpůrce, jenž se mu postavil v cestu, a Akragas zdál se býti již zachráněn. Leč podplacení cizáčtí vůdcové nevyrazili se svým lidem z města, aby dovršili vítězství, a Karthaginští mohli se spasiti útěkem do svého ležení. Zrádcové ukamenováni rozkaceným lidem. Než to málo zpomohlo. Osudná náhoda chtěla ještě tomu, že Karthaginští, hynouce již hladem v táboře, uzavřeném Daphnaeem, zmocnili se lodí,

Chrám Junony Luciny.

přivážejících Agrakantu potravin. Tím záhuba zpečetěna. Občané, již nedovedli se zříci rozmařilosti ani v čas největšího nebezpečí, ztrávili nejlehkomyslnějším způsobem všechny zásoby. Město bylo pojednou vydáno hladu. Ale na tom nebylo dost. Najatí žoldnéři stali se zrádci. Kampaňští přeběhli k nepříteli. Spartaň Dexippus a Syrakusan Daphnaeus odtáhli se svými voji domů, nedbajíce, že vydávají takto své soukmenovce neodvratné zkáze. Ukázalo se, jakým národním neštěstím jest rozdrobenost a nesjednocenost. Sicilie, obsahující tolik malých samostatných država, co bylo velkých obcí, zmítala se stále strannickou vášní, domácími rozbroji, čímž, jak přirozeno, hynula jednota, vzájemnost v zemi, ač všechny její děti zvaly se Řeky. Přikvapilo-li pak neštěstí, nenašlo nikde pomoci. Tak bylo i s Akragantem. Jeho obyvatelé, opuštěni ode všech, propadli zbabělému zoufalství. Nepomýšleli již ani na obranu, ač bylo město dobře opevněno a čítalo na 800.000 obyvatel, číslo to na tehdejší dobu ohromné. Za noci dali se na útěk v šíleném strachu a spěchu, nepostaravše se ani o své nemocné a stářím sešlé.

Vítěz počínal si nemilosrdně. Pobiv každého, koho ještě v městě stihl, drancoval barbarsky. Neušetřil ani chrámů, v nichž roztloukl nejvzácnější výtvory umělecké, zdálo-li se mu, že oheň dost jich neztrávil.

Byla to krutá odveta za vítězství Řekův u Himery. Vnukové pomstili divě svých dědů, již tu před málo léty žili a pracovali v potupném otroctví na velkosti a kráse Akragantu.

Od chvíle té zmizela nešťastná obec z počtu živoucích. Zbavena svých uměleckých pokladů, oloupena o své ohromné bohatství, pobořena, bezmála liduprázdna, zela žalostně v pustý dalný kraj. Teprv Timoleon, Syrakus nejpoctivější republikán, zalidnil ji znovu řeckou kolonií r. 341. Leč nová država, potácejíc se mezi řeckou tyranií a karthaginskou krutovládou, nedosáhla již bývalé moci. Konečně pak v r. 211 př. Kr. Římané, jimž patřila již bezmála celá Sicilie, stávají se pány Akragantu, či jak se začlo po římsku říkati Agrigenta, a dokončují dílo úplné zkázy. Nejpřednější občané jimi popraveni, ostatní prodáni do otroctví. A co snad ještě barbary africkými svého času bylo ušetřeno z ohledu na tradice a zvyk národní, i to padlo nyní za oběť římské brutální hrabivosti. Marně ujímal se Sophokles rodiště svého, háje oproti Římanům práva Agrakantských s vroucí smělostí. Verres, římský ten státem pověřený, ničeho se neštítící lupič, proslavil se jak v Syrakusách tak i zde nejsurovější hamižností. Agrigentum oloupeno jím o poslední své umělecké poklady. V tuž dobu také as zavezena do Říma a postavena před kurie socha Empedoklova, již Akragas byl postavil na počest svého velkého syna.

Tak Řím pospolu s Karthagem dobyly si té smutné cti, že zasadily řecké kultuře, jež rozvila se na Sicilii v nejbohatší a nejpyšnější květ, rány smrtelné, z nichž se již nevzpamatovala.

Od času toho Agrigentum, otčina nejušlechtilejších duchův, jako byli mimo jiné vědec a lékař Pausanias, filosof Akron, historik Philenus, básníci Dinolochus a Karkinos, architekt Phäax, jako država římská jen živořilo.

R. 825 zmocňují se obce Saraceni, a nad těmito vítězí opět r. 1086 Norman hrabě Roger I. Další její osudy splývají již s krvavou historií ostatní Sicilie, aniž by však zasahovaly význačně v zemskou vládu. Neb Girgenti, jak město nově nazváno, pokleslo na chudé a rozdrchané lidské hnízdo, nepřipomínající ničím slávu starověku. Jediné antické zbytky jsou tu základy chrámu Zevova, které pohltil kostel Santa Maria de' Greci, a vysoce zajímavý řecký sarkofag, vzácná to umělecká tvorba, dlátem to v kámen vtesaná báseň o osudech Phaedry a Hippolyta, jenž našel útulek v městské kathedrále.

Monumentální stavby řeckých chrámů třeba hledati jinde. Stojí opodál nynějšího města a jeho všedního ruchu a shonu uprostřed dalné samoty, prosycené hlubokým tichem. Bujná zeleň vlní se jim u nohou, třpytná hladina Lybického moře jest jim grandiosním pozadím. Vše kolkolem, příroda, umění, krása i vzpomínky, dýchá klassicismem.

Nutno nejdříve orientovati se v kraji. Vystupujeme tedy na skálu Atheny — Rupe Atenea — odkud rozhled na všechny strany. Teď na výšině, na níž a kolem níž rozkládala se východní část Akragantu, pusto. Ni památky po chrámech Zeva a Minervy, tyčivších se zde kdysi; jen na jižním svahu skalním smutné, sotva znatelné droliny poznamenávají místo, kde stávaly nádherné svatyně Cerery a Proserpiny. Vy-

hlídce prospívá, že Rupe Atenea jest oddělena od ostatního města skalní prohlubinou, kterou dle národního podání ne příroda, ale Empedokles, veden vědeckým důmyslem, stvořil, aby jí severák tramontana proudil se v kraj na zapuzení nemilosrdné malarie. Pomník to všech ostatních nejtrvalejší a nejcennější.

Zahleděly jsme se k severu. Tam na hřbetě, příkře spadajících horských stěn, kde kdysi zvedala se velebná Akropolis s chrámem Zevovým, malebné spletivo bídných domků, sešlých paláců, starých kostelů s bizarrním věžovím, s rozkošnými loggiemi, s originelními façadami — nynější Girgenti. Na jihu pak, kde horský svah sklání se povolně k mořské hladině, poutá náš zrak neodolatelným kouzlem řada hrdých chrámů, jichž mrtvé zdivo září leskem nesmrtelnosti majestátně v dalný kraj.

Sestupujeme s výšiny, abychom, hnány až dětinskou nedočkavostí, vydaly se ku posvátným těm rozvalinám, kolem nichž soustřeďovaly se Akragantu nejzávažnější a nejnádhernější budovy, tvořící srdce a hlavu obce.

Teď na své cestě narážíme jen na chudé ojedinělé zbytky bývalého toho nejvlastnějšího města, pohřbeného nyní pod malebnými houštinami opuntií, révoví, smokvoňů a citrovníků.

Ubíráme se nejdříve kolem malého gothického kostelíku sv. Nikoly, umístěného jak tak mnohá jiná křesťanská svatyně v Italii v řecké zdivo. Mineme „Fonte dei Greci", ústí to antického vodovodu, 7 km. dlouhého, který ještě dnes zásobuje Girgenti pitnou vodou. Na to ocitujeme se při jižní straně starých hradeb, v jejichž oblasti nalézají se starověké skalní hrobky, columbaria, pohřební výklenky a rotundy. Zde také v jihovýchodním zákoutí zvětralého zdiva započíná chrámem Junony Luciny řada svatyň. Jest to Peripteros Hexastylos nejušlechtilejší krásy o čtyřiatřiciti dorických sloupech, z nichž pětadvacet tyčí se dosud hrdě, ač scirocco hlodavým svým dechem pomalu, ale jistě pracuje na jich zkáze. Ostatní, pouhé úlomky trčí zadumaně v nebes azurovou klenbu, velkolepý ten krov, zbudovaný pohromou věků. Tu a tam pozorné oko postihne na zdivu stopy plamenů — upomínka to na barbarské řádění Karthaginských.

Obešedše v němém obdivu chrám, vypínající se na mírném návrší, slezly jsme čtyři ohromné stupně mohutného podezdiva, prošly dvěma sloupy, na nichž udržel se architrav chudým zbytkem a octly se uvnitř velkolepých těch trosek, jež přes všechnu svou zbědovanost jímají majestátem i v svém pádu vznešené velikosti, zabavujíce naši fantasii kouzlem dávných vzpomínek.

Plinius vypravuje, že Zeuxis, jemuž Akragantští propůjčili za model pět nejluznějších dívek města, maloval svůj nejkrásnější obraz Junony pro tuto její svatyni. Leč Cicero reklamuje vzácný ten umělecký výtvor opět pro Junonu Krotonskou. Buď jak buď, jisto jest, že budova skvěla se nádherou a uměním, odpovídajícím přepychu, bohatství a vkusu Akragantu, jehož obyvatelstvo ctilo své chrámy měrou svrchovanou, stotožňujíc se s nimi v dobách štěstí i neštěstí.

Jen malý doklad:

Když jeden z nejbohatších občanů, Gellias, viděl, že proti všemu nadání Karthaginští ani bohův a jich stanů nešetří, zapálil sám chrám Atheny, kam utekl se před nepřítelem, a dal ztraviti ohněm sebe a své obětní dary, připomínající pohádkové poklady.

Než, něco veselejšího.

Když boháč Antistenes provdával dceru, nespokojil se tím, že uspořádal nevěstě průvod o osmi stech vozích, provázených množstvím jezdců, a že hostil bohatě lid po všech ulicích Akragantu. Dal též zapáliti u večer mocné ohně na všech oltářích všech chrámů, oslavuje tak svatou illumenací svatební večer. Patrno, že i v nejstarších časech potrpěli si na jihu zrovna tak jako dnes na osvětlování až dětinské při každé trochu vhodné příležitosti.

Leč dejme se dál, k západu.

Po nedlouhé chůzi bujnou, svěží vegetací ocitujeme se na mírném návrší, kde trůní druhá svatyně, Concordia zvaná, rovněž Peripteros Hexastylos o 34 sloupích s architravem a frontami. Nejušlechtilejší a nejzachovalejší to budova, nejen ze všech chrámů akragantských, ale i ze sicilských, ano italských vůbec. Nikde jako tu nevystupuje tak výrazně a dokonale jednoduchá velikost, prostá vznešenost a čistá krása řecké stavby.

Pravda, metopy v Solinuntě, znázorňující nám tak poučně rozvoj hellenské architektury a skulptury od jeho počátku až v dobu nejpyšnějšího rozkvětu, jsou velkolepou a vysoce zajímavou zříceninou, ohromující svou rozlehlostí. Než jsou to právě jen spousty kamení. Co zbylo ještě cenného, odveženo do Palerma do Národního musea a uloženo v síni, nazvané Sala delle Metope, jež obsahuje takto jednu z nejcennějších skulpturních sbírek starověku.

I chrám v Segestě, který ani v čas své slávy nebyl dostavěn, jest jen nahou, byť i královskou kostrou, čnějící v truchlé melancholii v dalný pustý kraj.

A pověstné chrámy v Paestum mají se, jak praví dobře Goethe, ku svatyni Concordia jako obraz obra oproti božskému zjevu.

Štěstí bylo, že jak mnohé jiné, tak i této vzácné památky řeckého umění ujalo se křesťanství, ovšem jen mimoděk a po svém způsobu. Umistilo totiž v patnáctém století v pohanských zdech kapli sv. Gregora delle Rape. Z toho času zbylo dvanáct oblouků, zapuštěných v postranní stěny. Avšak po nějaké době kostelík opět zpustnul, a Concordia dík opravám, jež r. 1748 princ Torremuzza podnikl, zase obživla, podávajíc dokonalý obraz dorické stavby, jejíhož ducha krásně vystihují slova učence Gregorovia: „Dorická stavba, nejkrásnější forma starověku vůbec, zjevuje právě tak silně a názorně jako plastika a poesie, jaká síla a jasnost žily v duši řeckého lidu, když byl schopen vynalézti tyto nejjednodušší architektonické zákony. Při pohledu na dorický chrám doléhá na nás poznání, jakými velkými rythmy musil se život Řekův pohybovati, když mohl a směl se národní cit veškerenstva, jenž zpodobuje se nejvšeobecněji a nejpatrněji v náboženské architektuře, vtěliti v taký útvar. Rozumíme sice velmi dobře této harmonii tak jednoduché jak základní geometrický poměr; avšak plného porozumění pro její vniternou souvislost

s lidovou bytostí nemůžeme již míti. Zajisté, tak myslím, jest nám křesťanský dóm v Monreale, nejkrásnější pendant Concordie, mnohem pochopitelnější v své souvislosti se společenským útvarem středověku, než jak může býti řecký chrám. Než kdyby Sicilie neměla nic více než tyto dvě budovy, pomníky to dvou velkých kultur, musila by již pro

Chrám Kastora a Polluka.

tyto platiti za zemi neobyčejnou. — Dorický chrám jest vtělené zobrazení přísného řeckého světového pořádku a jeho tragické nutnosti; každá nahodilost, vše fantastické jest vyloučeno vážnou touto formou. Žádný převážně malebný princip nedostává se tu k nadvládě, aniž jakýkoli nadbytek kresby a různotvárná hra zdob. Dorický chrám jest prost všech okras až na triglyphy a skulptury na metopách a štítech, až na krásné kresby listů a mäandrů na římsách; leč přes to vše nepostrádá polychromických maleb, jichž, jak možno dokázati, užilo se při mnohých sicil-

ských chrámech. Což také může býti jednoduššího než dorické sloupy, jichž mocné hlavice účinkují imposantněji nežli pozdější formy jonického a korinthského slohu. Dorický chrám jest charakteristickým pro povahu Sicilie, jíž bylo příznačným národní nadání pro přísnou vědu mathematickou."

Tak Gregorovius.

Což tu lze ještě přidati? Jen tolik, že Concordia, zvedající k nebesům své zdivo s ušlechtilou hrdostí, neokouzluje jen čistou harmonií, v jakou slučují se její jednotlivé součásti, ale unáší přímo opojným souzvukem, jaký umění a příroda tu spředly.

Další dva chrámy, zasvěcené Herkulovi a Zevovi, jsou již jen obrovské, ale imponující zříceniny. Prvnější byl nejkrásnější a nejnádhernější svatyní akragantskou, jejíž stěny zářily nejživější červení a modří, promísenou bílou a černou barvou. Nejproslulejší umělci byli povoláni, aby vyzdobili vnitřek. Slavný Zeuxis vytvořil pro chrám obraz Alkmeny i byl tak se svou uměleckou prací uspokojen, že, jak se povídá, zdála se mu každá cena malou. I věnoval své dílo bohům. Myron postavil tu svého krásného, obrovského Herkula, miláčka všech Akragantských, kteří samým laskáním a líbáním obrousili až bradu bronzového boha. I Verres dostal chuť na sochu. Ale věděl, že není ani pomyšlení na dobrovolné vydání uměleckého skvostu. I vloupal se jako nejsprostší lupič se svými otroky za noci do chrámu. Leč lid dověděl se o krádeži. I přihnal se v nejkritičtější chvíli svému bohu na pomoc, a Verres musil s nepořízenou utéci před rozvášněným davem. Cicero píše: „I nejstarší a nejslabší, vyděšeni hroznou tou zvěstí, vzchopili se. A tak v krátké době celé město se zbraní v ruce hrnulo se ku chrámu."

Ze vší té slávy zbyl jen kamenný chaos, uprostřed něhož ční jediný polozbořený sloup, co zkamenělý výkřik bolesti nad pomíjejícností světskou.

Nejtíže však doléhá na duši truchlá melancholie zašlých věků v kyklopských rozvalinách chrámu Zevova, který nebyl jen nejslavnějším ze všech svatyň sicilských, ale náležel i k největším budovám starověku. Se stavbou započato po vítězství u Himery. Bezmála po celé století pracováno s největším úsilím; již chyběla jen střecha. Tu přihnali se Karthaginští a s nimi i pohroma olympionu. Himilko zdrancoval vnitřek nemilosrdně, leč budova sama dík své gigantičnosti, pevnosti a povaze architektury odolala barbarskému pustošení. Rodák sicilský Diodōros, slavný řecký dějepisec posledního století př. Kr., píše: „Svaté chrámy a zvláště chrám Zeva dosvědčují nádheru města za oněch časů. Ostatní všechny jsou buď spáleništěm neb zbořeništěm, poněvadž Agrigent často byl dobyt. Olympion zůstal beze střechy, protože válka zabránila jeho dokončení. Po zničení města pak nedostali se již Akragantští k tomu, aby chrám dobudovali. Jest 340 stop dlouhý, 160 stop široký a 120 stop vysoký, nepočítaje základní stavbu. Jest největší v Sicilii, a co do síly podpěrné spodiny vyrovná se všem budovám zemí jiných. Neb, ač chrám nebyl dokončen, přec jest jeho plán zřetelným. Kdežto jinde chrám jen stěnami neb sloupovím jest obstoupen, olympion má obě tyto podpory. Jsou totiž v stěny sloupy zasazeny, zvenčí kulaté, uvnitř

čtyřhranné. Vnější část sloupů, jichž úžlabí jsou tak obsáhlá, že může se v ně postaviti muž, má objem 20 stop, vnitřní pak 12 stop. V neobyčejně velikých a vysokých polích jest na východní straně zobrazen boj gigantů v krásných reliefech, západně pak vidíme dobytí Troje. Každá postava hrdiny jest přiměřenou jeho povaze."

V také podobě viděl ještě Diodōros chrám Zevův. Než další pohromy věků a živlů řádily znovu v olympionu. A co zbylo ještě po nepřátelském plenění, po úkladném zemětřesení, toho zmocnila se nízká ziskuchtivost. Mimo jiné i molo girgentské vystavěno z kvádrů, uloupených Zevovi. A tak v dnešní den tvoří „Palazzo dei Giganti", jak nazval lid poraženého obra, pouhou směs pustého kamení, zarostlou hustou travou, bujnou květěnou, zastíněnou truchlou olivou a zakrnělým zimostrazem. Zvláštně dojímá uprostřed té velkolepé spousty ležící atlant, měřící bezmála osm metrů. Byl kdysi jedním z mohutných nosičů trámoví; teď povalený leží tu bezmocně. Obrovská hlava sotva znatelná, zkadeřený vlas omšený; otlučená rámě, jak obvyklo u karyatid, jsou složena za beztvárným temenem. A přec dýše dosud z mrtvé té massy umění živé, než přísné a tvrdé jako spravedlnost tehdejších časův, trestající nejnepatrnější zločin smrtí.

Řadu chrámů zakončuje svatyně Castora a Poluka — čtyři to dorické sloupy, graciosního vypracování, jež malebně se tyčí.

Chrám Vulkanův a Aeskulapův jsou jen pranepatrná zbořeniště.

Bloudily jsme dlouho velkolepým tím hřbitovem zašlých věků, z něhož vane těžká melancholie mrtvých národův. Kolkolem nás rozlívala se snivá samota, plná chvějného mlčení, prosycená vidinami minulosti. Zlato ranního slunce zjasňovalo a oživovalo velebné to antické zdivo ponuré velikosti, propůjčujíc mu královského lesku. A fantasie nořila se zas a zas v duši minulosti, spřádajíc mimoděk z roje pestrých historických vzpomínek kroniku radostí a vzdechů zhynulých pokolení.

Zatoužila jsem po výletu v okruh zřícenin za měsíčného večera. Dojem byl by musil býti úchvatným, nezapomenutelným. Než nebylo na něco takého ani pomyšlení, ač luna hýřila přímo svou kouzelnou krásou, halíc dalný kraj v pohádkové ovzduší. Bylyť jsme totiž na cestě do Girgenti důtklivě varovány před brigantagií, kteráž prý ohrožuje povážlivě domácí i cizí. Pověstný bandita Varsaloni potlouká prý se v okolí města, a přes všechno úsilí úřadův není nikdo jist před jeho zlotřilostí. Zprvu domýšlely jsme se, že jsou to, jak často jsme doznaly, přehnané smyšlenky, vybavené mnohdy až dětinským strachem tuze bázlivých cestujících. Leč divoké ty historky byly doloženy tak určitými a věrohodnými doklady, že nezbylo než uvěřiti a vzdáti se nočního výletu. Vždyť ani za dne nebyl prý nikdo jist.

Musím se přiznati, že nám, dík povzbuzujícím těm zprávám, nebylo nikterakž volno na našich girgentských vycházkách, ač nenáležíme k bázlivým. Procházely jsme jak jinde tak i v Italii začasté samoty, v které jiný bez průvodčího třeba se neodváží. Leč tu přece jen strach byl vítězem. Snad přičinila se také trochu o naši, nám neobvyklou stísněnost první girgentská noc. Přijely jsme za pozdního večera. Hotelní vůz odvážel nás samojediné hlubokou samotou do města, jež

nalézá se daleko a vysoko nad stanicí. Jízda nebyla k přečkání. Konečně zazářil nám vstříc jako spásná hvězda osvětlený vestibul alberga di Belvedere. Než hotel zarážel nás hluchou pustotou a skličujícím tichem. Zdálo se, jakoby rozlehlý ten dům nikoho nehostil. Velká, elegantní jídelní síň byla jen spoře osvětlena, prázdna, smutna. Sklepník, Ital lstivého vzezření, přinášel a odnášel jídla, odpovídaje proti vlašskému mravu jen lakonicky k našim otázkám. Pospíšivše si s večeří, daly jsme se dovésti do pokoje. Byl pěkný, komfortní, a svou velkolepou vyhlídkou na moře a kraj okouzloval. Ač bylo pozdě, a my znaveny,

Sarkofag Hippolytův.

nemohly jsme se přece odtrhnouti od balkonních dveří. Měsíc měnil dálavu v báchorkovou vidinu. Pojednou dolehlo k nám ryčné volání. Myslily jsme s počátku, že jsou to rybáři na nočním lovu, kteří se takto vespolek dorozumívají. Avšak křik stával se stále divočejším a bědnějším. Bylo patrno, že nedaleko odehrává se buď pustá pranice neb vražedný útok. Teprve po dlouhé chvíli zavládlo opět dřívější velebné ticho grandiosní noci. Zavřely jsme a pokud možná ubednily na nízký balkon vedoucí dveře, jež chtěly jsme zprvu nechati otevřené, abychom užily osvěžujícího nočního vzduchu. Prohlédly jsme i dveře druhé a na to, dík únavě, ihned jsme usnuly. Ráno jevilo se nám vše pouhým snem. Než hle, chceme z pokoje, a zámek nehraje. Byly jsme zavřeny. Myšlenka letěla hlavou: Což kdybychom byly dostaly tak návštěvu banditskou. To byl by býval pěkný útěk. Teprve po dlouhém marném

zkoušení našeho zámku, otevřen sousední pokoj, tu dveře, vedoucí do našeho, a my konečně touto oklikou dostaly se ven. Jsem si jista, že jen pouhá nahodilost, vyvolaná italskou nedbalostí, zavinila příhodu. Leč milé a povzbuzující to přece jen nebylo. Při snídani vyprávěly jsme o nočním povykování, dotazujíce se po příčině. Sklepník pokrčil jen mlčky rameny. A rozpoutaná obrazotvornost, nedbajíc námitek střízlivé rozvahy, ihned věděla, že neučinil tak bez příčiny. Což by to bylo tak divné, kdyby i on byl stoupencem Varsaloniho, jenž se těší v obyvatelstvu girgentského kraje také popularitě, že jej nazývá „náš poslanec", poněvadž jeho přátelé při volbách jen přičiněním banditovým zvítězili. Však se ví, že nikdo z domácích nedotkne se ni slovem smělého lupiče; naopak každý s ním sympathisuje, ano poskytuje mu i bezpečného úkrytu před karabiniery, jichž operační plány ohroženému prozrazuje, varuje ho zároveň před podezřelými slídiči. A tak nejen on ale i jeho rodina žije bezpečně, nerušeně. Před málo dny, tak se nám vyprávělo, a zpráva se osvědčila, koupil své ženě statek za 20.000 lir. Nikdo se nepozastavil nad tím; ano, blahopřálo se šťastné majitelce. Tážeme se plni údivu, čím dovedl si Varsaloni získati tak všeobecnou oblibu. Vždyť nemá pro sebe ani omluvy odvetné pomsty jako pověstný Musolino, jenž dokládal se před soudem: „Musil jsem se státi banditou. Byl jsem nevinně odsouzen pro žhářství a pobyv léta v káznici, prchl jsem konečně. Zabil jsem bídáka svědka, na jehož udání byl jsem odsouzen a skryl se na to v horách. Co jiného mně zbylo, než oddati se brigantství?" Jest jen sprostým loupežníkem, vyšlým ze zvrhlé rodiny, kde zločiny jsou na denním pořádku. Otec zemřel poměrně mlád v trestnici, kdež si právě odpykával dvouletý těžký žalář pro lupičství. Sedmasedmdesátiletá matka nevyšla přes půl století ze styku s kriminálním ovzduším. A z trojice jeho sourozenců byl nejstarší zavřen na dožití pro vraždu, druhý byl zabit v krvavé rvačce, a třetímu vzal život kat. Odkud tedy ta přízeň a ochrana mnohých a mnohých? Tu teprve jeví se nám znemravnělost společenských a lidových poměrů v Italii v pravém světle. Varsaloni zajišťuje si služby všech pouze nejrůznějšími odměnami a úplatky. Avšak pohříchu jak on, tak jeho přátelé béřou si jen takto příklad z těch, kdož mají býti nejpřísnějšími strážci zákona. Ujišťovaly nás osobnosti seriosní, znalé velice italského života, že právě soudnictví jihoitalské a především sicilské trpí bolestnou korupcí. Úředníci, prabídně placení, dávají se snadno svésti k nepoctivým ústupkům a nespravedlivým rozsudkům. Lid pak, přišed k poznání, že straní se boháčům, vyssávajícím často nemilosrdně síly pracovní, ztrácí, jak přirozeno, důvěru v úřady a jich ochranu. I hledí si získati práva, jak se mu právě zazdá a dá, neštítě se ani násilí. Což divu, že za takých okolností trvá dál a plodí zlo od dávných dob smutně proslavená brigantagia, comorra i mafia, které, majíce svůj původ v nezřízené sebeobraně a surové mstivosti, jsou hroznou odvetou za neurovnané a nezdravé, po léta trvající společenské a zákonné poměry na Sicilii. Národní ty hříchy, jimiž mladá Italie a její rozvoj velice trpí, stávají se ještě většími tím, že vzdělanost tu pramalá a bída velice veliká. Uvažme jen, že, jak objevilo sčítání

v r. 1901, na jihu Italie ani polovice lidu neumí čísti a psáti, ano v některých sicilských vnitrozemských provinciích vyzná se v těchto elementárních vědomostech jen 34 procenta mužského a 24 procenta ženského obyvatelstva. A to ještě od r. 1881 počet žen, znalých písma, vystoupil o 11 procent. Čísla to strašlivé výmluvnosti zvláště pak tam, kde dokládají ženské vzdělání. Vždyť ani vyšší vrstvy damské společnosti nemají trochu lepšího a hlubšího vědění. Vyprávěly nám hodnověrné, věci dobře znalé osoby, že ani v Palermu neznají se v písmě mnohé paní doktorky a notářky, ovšem starších let; ale za to vyznají se znamenitě v největším toiletním přepychu. Palermské corso ne po našem úsudku ale podle mínění v té věci velmi zkušené elegantní Pařížanky, dlouho tu žijící, jest nádhernější pařížského. Ovšem, nevzdělanost jde vždy ruku v ruce s bezduchou okázalostí. Bude to ještě dlouho, dlouho trvati, než vymaní se Italie z poroby hrozné této nevědomosti své, jež u žen stupňuje se až v dětinskou bezmyšlenkovitost a tupou omezenost, vypěstovanou uzavřeným životem ženských komnat, připomínajících orient.

Leč navraťme se zase do Girgenti a ku Varsalonimu. Hned v první dopoledne našeho pobytu prohlížely jsme si na cestě ku chrámovým zříceninám v odlehlé samotě zahrady Panitteri nalézající se zbytky antické. Tu vynořil se pojednou z opuntiových houštin štíhlý, hezký chlapík, oděný až parádnicky po sicilsku. Učiněný to Turiddo či spíše dle stáří kmotr Alfiero, „Sedlák kavalír". Sametová hnědá kazajka se stříbrnými knoflíky, takové též krátké spodky, šedé punčochy a střevíce s přezkami pěkně mu slušely. Vlající červený nákrčník a směle posazená starosicilská čapka doplňovaly švihácký oblek. Vyšvihl se na obrubu zdiva, opřel se jednou nohou o povalený jakýs sloup, a složiv klidně ruce na prsa, zůstal nepohnutě státi v této své opravdu malebné póse. Nespustil s nás svých krásných černých ale pichlavých očí. Patrně nás pozoroval. My jeho také. Jenže on činil tak bez ostychu, my potajmu. Prohlížely jsme dále, na pohled klidně antické zbořeniště. Leč všechen náš, pravdivěji řečeno, můj interes zabavoval záhadný náš společník. Což kdyby to tak byl sám Varsaloni anebo některý z jeho lupičské tlupy, prolétlo mně hlavou. I začalo mně býti, tak musím doznati, nevolno. Sdělila jsem se o svou domněnku se sestrou. Ale ta, mne střízlivější, povážlivější a proto pokojnější a statečnější, odbyla mé obavy jako již ráno při snídaní významným, pro mne ne právě lichotivým úsměvem. Než já přece po chvíli ne právě příjemného uvažování měla jsem za to, že bude lépe, uposlechneme-li našeho přísloví „Moudřejší ustoupí". Domnělý bandita nechal nás milostivě odejíti. Myslím, že jeho zkušené oko vypozorovalo, že běží tu o dvě turistky nižšího řádu po stránce lupičské kořisti.

Můj strach, přiznávám, měl as velké oči. Neznámý ten muž byl třeba nejnevinnějším z girgentských přes všechen smělý vzhled. Leč tak úplně bezdůvodně, jak soudila moje posměvačná sestřička, jsem se přece nebála. Neb osobní bezpečnost právě v čas našeho pobytu byla velice ohrožena. Varsaloni počínal si drze, řádil zle. Také za dva měsíce na to dočetla jsem se v novinách, že italská vláda konečně

vzmužila se k činu. Na hlavu Varsaloniho vypsána cena 15.000 lir. Celý obvod girgentského okresu obsazen vojenským kordonem, aby bandita uniknouti nemohl do sousedních krajův. Operace řídil generál Mirri, pro nějž musil býti zřízen zvláštní telegrafní drát, poněvadž by jinak telegrafické jeho rozkazy byly brigantovi prozrazeny. Vlastní vojenská akce pěti setnin četníků byla svěřena majoru Ballantimu, jenž měl k ruce sto tajných policistů. I poslal bandita generálu Mirrimu žádost, aby mu povolil rozmluvu a zaručil svobodný průvod. Chtěl kapitulovati za podmínkou, aby se směl vystěhovati. Na to ovšem úřady nemohly přistoupiti a tak Varsaloni, co toto píši, žije dosud na

Chrám Concordie.

svobodě, ač soud v Římě vynesl nad ním rozsudek, ovšem jen rozsudek kontumační, vyznívající na těžký osmiletý žalář. Potlouká se nadále as kdesi v skalách a samotách girgentských, co zatím někteří jeho druhové a přátelé, byvše přece polapeni a usvědčeni, že byli spojenci lupičovými, došli zaslouženého trestu žalářem na dobu od dvou až do pěti roků. Rozsáhlým a zajímavým tím procesem vyšly na jevo sensační věci, možné právě jen na italském jihu. Ukázalo se, že Varsaloni byl náčelníkem velice rozvětveného sdružení, provozujícího řemeslně loupežné výpravy ve velkém, jemuž napomáhaly osoby nejrůznějších stavů, jak jen mohly. Jeden z hlavních obviněných byl markýz z Montemagiore. V jeho ložnici objevena tajná, 250 m. dlouhá chodba, která, vybíhajíc železným příklopem v osamělé zákoutí, zarostlé divokým křoviskem, vedla do obrovské skrýše, sloužící za skladiště naloupených věcí. Vysokorodý šlechtic unikl zákonným důsledkům svého účastenství na

společných cílech divokých dobrodruhů a sprostých zločinců jen tím, že v kritické chvíli, když poctila žandarmerie návštěvou zámek jeho, utekl, využitkovav tajů svého urozeného bydla. Mezi odsouzenými nalézaly se i ženy a mladé dívky, milenky banditovy, a žádná z nich nevyzradila soudci, kde se Varsaloni zdržuje, ač týž zradil každou z nich.*)

Poměry to a úkazy společenské nám seveřanům přímo neuvěřitelné a nepochopitelné. Opakuji znovu, co jsem již byla řekla. Dlouholeté ujařmení, nespravedlivé útisky, velká bída a malé vzdělání mají z největší části na svědomí děsnou tu znemravnělost jihoitalského lidu, který mimo to, tak musí se doznati, kloní se svou národní povahou k nedbalosti a lenosti a protož právě více než kdo jiný potřebuje vedení, výchovy, jíž se, žel, nedostává. Třeba též míti na paměti, že Siciliané namnoze náleží ještě době, kdy nebylo velikých lidových středisk a železnic, a že tudíž již tím do jisté míry stávají se nepřístupnými jakémukoli pokroku, který ani nemůže vniknouti v hluboké, ode všeho světového ruchu odlehlé samoty. Nejpatrnější toho doklad jest zemědělství. Dosud pracuje se na polích nejprimitivnějším způsobem a špatným předpotopním nářadím. Jen nanejvýš příznivé podnebí a od věků svou úrodností pověstná půda, činící Sicilii obilnicí ostatní Italie, zjednávají zemi dobrou žeň. V posledním čase přihlíží se bedlivěji ke kultuře ovocného stromoví. Pětina ostrova jest tímto způsobem již vzdělána. Výsledky jsou nejlepší. Ročně vyváží se nejrůznějších plodů v ceně 135 millionů lir, což mnoho znamená, připomeneme-li, že devět desetin obyvatelstva sotva jednou do roka pojí masa. Jest mimo chléb a ryby jedině ovoce celoroční potravou sicilského lidu. A přijde-li podzim, nepotřebuje ani chleba již. V týž čas zrají plody opuntie. Tu po celé měsíce živí se všichni jen svým zamilovaným drobným kaktusovým fíkem přisládlé chuti, který nikoho nic nestojí. Pohostinství nejhojnější poskytne i nejchudšímu polní plot, vesnická stráň i skalní zákoutí, kde všude v hojnosti se daří jak opuntia ficus indica tak opuntia amylacea.

Snad staral by se drobný sedlák více o své hospodářství, snad vedlo by se mu i lépe, kdyby nebyl namnoze jen pouhým nájemníkem půdy, jejíž majitel, boháč, jinde žijící, hledí ho využitkovati do krajnosti.

---

*) V nejposlednějším čase přinesly denní listy následující zprávu:

„Z Palerma. Nedaleko Castranova nalezli nádenníci na poli barona Aguella lidskou hlavu, naraženou na kůl. Pod hlavou, již napolo uhnilou, nalezen lístek následujícího obsahu: „Muž, jenž chce zůstati neznámým, touže sprostiti zemi Varsaloniho, pozval jej na honbu a mezi lovem usmrtil jej ranou z pušky. Hlavu oddělil od trupu, trup hodil do propasti.“ Nádenník Gentile, oznámivší nález úřadům, byl prozatím zatčen, poněvadž se předpokládalo, že chtěl uvésti v omyl četnictvo, jakož se již před tím několikráte stalo. Avšak záhy se přesvědčili, že tu jde skutečně o hlavu Varsaloniho. Ač jest již valně uhnilá, jeví na čele, chrupu a vousu různé známky, dle nichž mohlo se státi bezpečné rozpoznání a to od svědků tak důležitých jako jest milenka brigantova, obě jeho dcery a tchýně. Nyní vysvětluje se, což zdálo se nepochopitelným, když projednáván byl před dvěma měsíci soud v Girgenti. Bylo tehdy nápadné, že někteří průvodní svědkové před soudem vypovídali upřímně a bez bázně, kdežto před tím skoro nikdy nebylo lze dosáhnouti výpovědi v neprospěch Varsaloniho, neboť po celé Sicilii báli se jeho pomsty. Nyní se předpokládá, že oni svědkové již tenkráte věděli, že není mezi živými.“

A podobně má se to s dělnictvem, jehož největší část pracuje v sirných dolech. Těžařská společnost obchoduje s čistým užitkem, vyšším 20 procent. Leč havíř plahočí se v hrozné, otravující atmosféře tmavých šachet, postrádajících nejjednodušších zdravotních opatření, za mzdu, která jest v nejkřiklavějším poměru k jeho práci, sžírající sílu a zdraví. Dobrá to půda při ohnivé, prudké letoře sicilské nejen pro starobylou mafii a brigantagii, ale též i pro moderní socialismus a anarchismus. Také během let odehrála se ne jedna krvavá srážka vojska se vzbouřenými dělníky sirných dolů v girgentském okresu, který obsahuje bohatá ložiska síry.

A nejen otcové i jich nevyspělé děti hynou otravnou tou prací. Říká se jim „huntíky“ t. j. malé vozíky. Hoši ti slézají s dělníkem, jemuž jsou přikázáni, v podzemí, aby po celý den koše rudy, drápajíce se po žebříku, z dolů vynášeli. Národní popěvek, povstavší v čase, kdy huntíků bylo mnohem více nežli v dnešní den, klade dětem v ústa žalostná slova:

„Ještě desetkrát vyjeti musíme!
Než tak žíti, totě věru líp umřít!“

A tak hle jako kdysi starověký Akragas i novověké Girgenti hude též svou píseň o bídě lidské, o tom hrozném nezmaru všeho světa a všech věků.

Mihu junák.

RUMUNSKÁ BALLADA NÁRODNÍ.*)

Rozměrem originálu přeložili Ant. Klášterský a Kar. Drož.

I.

K vrchu Mužskému
skály na lemu
jede zpívaje,
jede výskaje
Mihu, mládenec,
pyšný krasavec,
vzácný krásy vzor,
mladý junák z hor.

Jede, zpívá v klus,
hraje na kobuz.**)
v les zní, plný hrůz,
kobuz kostěný,
krásně zladěný.
S reka pohledem;
koni na hnědém
jede noční tmou
Hercskou doubravou.***)
Listí v houšť se splítá,
nocí svit nekmitá,
cesta kamenitá.
Vždy jak vykročiv,
hnědák dal se v cval,
jasných jisker pal
z půdy vykřesal,
den že v noci vzplál.
Jede, hoj, tož jede,
listí spadlé, smědé
stopu mu zavívá,

*) Ze sbírky V. Alecsandriho „Poesii poporale". Alecsandri zařadil „Miha" mezi „cântecele bětrânescĭ sau balade". Dle názorů moderní aesthetiky ovšem „Mihu" baladou není, vždy však zajímavou „starou písní". Alecsandrimu ji zpíval lovec Štěpán Nour z Bikaza na břehu Bystřickém. K. D.

**) Co je kobuz? U Alecsandriho „un instrument oriental", u Carmen Sylvy „eine Knochenflöte", u Barciana (Dicţionar, 1900) „eine Art Guitarre, Zither". Rač si laskavý čtenáři, vybrati. K. D.

***) Les Hercský (codrul Herţeĭ), známé hnízdo loupežnické, tměl se na horní zemi Multanské. K. D.

kde se stezka skrývá.
Jede dál a dál
mládec stezkou skal,
praská pod ním mech,
budí hvozdy v snech
hovor na svých rtech.
— Vpřed, hnědouši, vpřed,
podle stráně v let,
proč mi nedbáš cest,
chceš mi na vrch lézt?
Pancéř-li tě tíží,
sedla pásky víží,
úzda rve tě zlatá,
postroj přebohatá,
nebo zbraně moje
zářné jak hvězd roje?
Jakby's těžko dnes
tělo moje nes!
— Pancéř mne netíží,
sedlo neublíží,
uzda se nevtíná,
příliš pás nespíná,
ale co mě tlačí,
zve jít stranou radši,
je, že kol tu spěti
čtyřicítipěti,
půl sta to bez pěti
zbojců statečných
v mládí uprchlých
od rodičů již
v lesů hloub a tiš.
Usedli v ten čas
slavit hodokvas
v hlubém dole lesů
podle skály tesu,
kde se habry tmí,
v drobném lískoví
k stolu kamennému,
v čtvero rozpuklému,
drátem svázanému,
písmem pokrytému,
písmenami z knihy
zlato kolem rýhy.
K stolu sedl v tlupu,
čeká tě, chtiv lupu,
Januš Uherčík,
starý loupežník,
s bradou nepěstěnou,

v trudu postříbřenou,
pod pás nataženou
pásem přepaženou.
Má on šavle, brachu,
dlouhé ku postrachu,
pušky pevné, nové,
srdce ocelové.
A má mimo zbraně
skalné kolem stráně,
mládci při něm stojí,
po zuby až v zbroji,
hoši jako skály,
ocelové svaly;
každý mocné šije
bez mzdy rád se bije.
Čapka s výše kývá,
vlas spleten jak hříva
na záda jim splývá.
Jak tě uslyší,
na tě pospíší,
a pak v jejich zlobě
běda mně i tobě!
— Vpřed, hnědouši, vpřed,
podle stráně v let,
nechtěj na vrch lézt,
drž se jenom cest,
Mihu s tebou jest!
Zanech všeho strachu,
svěřím já tě, brachu,
těmto pažím statným,
žilnatým a zdatným,
těmto prsům svým,
šírým, brněným,
spasím palašem
s ocelovým rtem.
Uher rád se chlubí,
ale nezahubí,
velkou má sic hubu,
ale málo zubů.
Kolik jich, že klesat?
Půl sta? Osmdesát?
Sto či do tisíc?
Nechť mi přijdou vstříc,
chtí-li zvědět víc,
jaký s Mihem spor,
s Mihem, mládcem z hor. —
Hnědouš řeči dbal,
vrchu zanechal,

cestou dal se v cval.
— Vpřed, hnědouši, vpřed,
podle stráně v let
ku pojaně tučné,
k doubravině zvučné
s travou krásně světlou,
květy porozkvetlou!

II.

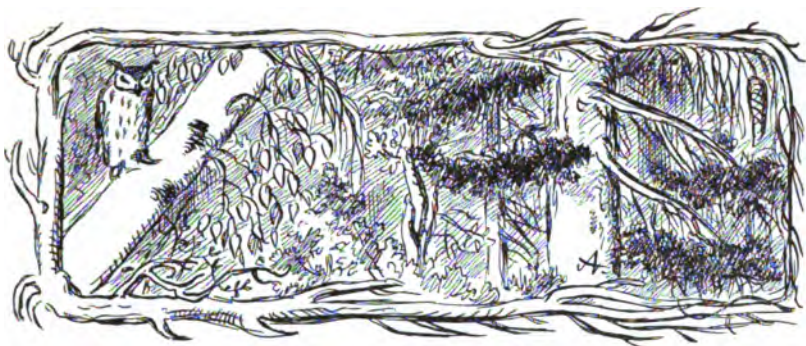
Ajta, v lesa tmáni
Januš z nenadání
v hodokvasení,
plesu slavení
vstane, zkamení
v těžkém myšlení.
Nebo ostražit
slyší hlaholit,
vnikat v lesů klid
krásnou píseň tmou,
píseň junáckou.
Sladký jakby hlas
kobuz blízko třás,
kobuz koštěný,
k touze laděný.
Ajta, v lesa tmáni
Januš z nenadání
zachví se a skočí,
vzkřikne na úbočí:
Muži rekové,
lesní zbůjcové,
vstaňte, poslechněte,
zbraně pozvedněte,
neb jsem slyšel v klus
hru znít na kobuz,
listím zaznívat,
lesy rozchvívat.
Tedy rychle jen
vyražte mi v plen,
vyjděte mu v stopu
ku mostu, hârtopu,*)
na vrchu i dolu,
ku háji topolů,
na pěšinu úzkou,

*) hârtop, vârtop, vârtoape = 1. dutina, rosedlina, 2. hluboko položená bažinatá louka horská. K. D.

na stezičku kluzkou,
k studánce, kde stálo
vždycky vody málo.
Rek-li hudcem tím
s lícem kvetoucím,
mně ho nekažte,
jen ho přivažte;
jat-li čarami,
zkažen ženami,
udeřte jej v ráz,
a nechť běží zas. —
Uhři kvapí v let
reku ve ústret.
Sotva shlíd' jich hlavy,
Mihu tak jim praví:
Muži rekové,
lesní zbůjcové,
kdo vás na mne slal,
o hlavu vám hrál.
Ani nedokončil,
k půtce povykročil,
jenom se otočil,
již je prchat zočil.
Potom dál jede si
zelenými lesy.
A jak vykročiv
hnědák dal se v cval,
jasný jisker roj
z pudy vykřesal,
den že v noci vzplál.
Januš, jak jej zočí,
z místa ihned vskočí:
— Muži rekové,
lesní zbůjcové,
na něj sudlicí,
na něj ručnicí!

(Dokončení.)

ANNA MARIA:

Slečinky a jejich babička.

Byly dvě. Jedna malá, druhá malá, a jedna stará a druhá stará. Mladší, Fany, chodila jen v šátku, měla zapadlé oči s hnědými, na prst širokými kruhy, vysedlé lícní kosti, a žila? Jako koníček v dolech, pořád ve tmě . . . v laciném, přízemním bytě. Starší, slečinka Máry, chodila zašívat prádlo po domech, samých lepších a pořádných, takže jí to nepřáli ani v domě ani přes ulici. Musila a chodila si také líp než Fany. Nosila zavřený klobouček s vybledlou kytkou a mašlí pod bradou, pelerínku spíš zelenou než černou, sukně nad kotníky, a vzadu na řídkých vlasech přišpendlený falešný cop. Když přišla do Prahy jako malá holka, učila se šít slaměné klobouky, ale teď, co měla sestru u sebe, zašívala prádlo, protože to bylo jistější. Aspoň to bylo stejně jak v zimě tak v létě. Ale jeden klobouk pořád ještě před sebou viděla. Byl z černého tafetu, celý sbíraný na povrchu, uvnitř měl všitý bílý ryšek a patřil na hrad pro samotné Její Veličenstvo císařovnu císaře Ferdinanda Dobrotivého. Tehda taky mluvila se sazečem, který jí říkal, že má oči jako černé višně. Ale to všecko uteklo jako voda pod mostem, a sama nevěděla, jak dlouho už živí sestru. Sestra byla neduživá od zrození, ve škole se nenaučila ani číst ani psát, a když teta v Brodě umřela, obec nic nechtěla dát, musila si ji vzít. A Fany jen že tak umyla a vyprala. Ne jednou napadlo Máry, že má u sebe dítě, staré, scvrklé, někdy rozbroukané dítě.

Okno měly jedno na malý dvorek do trojhranu, na kterém si v létě u kanálu děti hrály a ženské praly. Dům byl starý a tak stavěný, že pavlač nad oknem slečinek čouhala daleko do dvora. Když byly dlouhé dny, padl někdy pruh slunce na římsu v prvním patře, ale do přízemního okna slečinek už ne. Když chtěly na něco vidět, musily vyjít na dvorek anebo rozsvítit. Ale petrolej byl drahý jako cukr. V domě bydleli tak dlouho jako kartářka v prvním a truhlářovic u půdy — ti, co nebyli spolu oddáni. Večer byl přece pokojík přívětivější než ve

dne. Nízká lampička svítila na stůl, a slečinky u ní seděly. Na zdi tikaly a kukaly švarcvaldky. Tik tak, tik tak, tik tak... kuku! Na levo od plotny stála jejich postel, a v koutě nad ní visel barvotisk panny Marie s nahým, krvavým srdcem. Na skříni bylo pár talířků, koflíčků a cukřenka ve formě hlavy Turka. Na okně visela prázdná klec. Zůstala po čížkovi, kterého jednou k Vánocům dostala slečinka Máry od jedné ideální dámy. A do půl dveří sahal černý, vojenský kufr, v kterém bylo pár starých hadrů, ohmataných románů a dost.

Jen jako myš po podlaze se mihla týdnem neděle. Ráno si došla slečinka Máry k řezníkovi pro čtvrtku masa, na chvilku v kostele se stavěla, maso postavila, a už — byl večer. Ovšem, v létě, když slečince Máry odjeli páni na venek, bývala slečinka Máry víc doma. Potom sedala se sestrou na dvorku pod pavlačí, anebo šly zelenou alejí do Odkolkovy zahrady. Ale — jíst? Máry dělala potom knoflíkové dírky na tucty do obchodu k obživě.

* * *

Slečinka Máry přicházela domů po sedmé. Fany pletla po tmě a čekala. Když klika cvakla, zvedla se, rozsvítila a někdy se neudržela, aby neřekla: „Že zas tak dlouho nejdeš . . . Máry."

„Nejdu . . . nejdu! Co pak já za to můžu." Klobouček a pelerinku položila opatrně na háčkovanou deku postele, sešitou z bílých čtverců červenou bavlnou, svlekla vrchní a v spodní, červené sukni si sedla. Na stůl položila ruce malé jako dítěte, rozpíchané a scvrklé. Ptala se:

„Metla jsi?"

„Metla."

„Prach jsi utřela?"

„Utřela."

„Štrikovala?"

„Jo."

„A v bratrstvu jsi byla?"

„Ježíš, na to jsem zapomněla."

„Prosím tě, k čemu tedy vlastně jsi?"

Slečinka Máry se tak ptávala, kdy zrovna vzpomněla, ale den, kdy měla platit v bratrstvu, nepřešla. Starala se o vlastní pohřeb, protože si ho zasloužila. Pán Bůh ví! Od prvního dne žila ve shodě s Bohem a svědomím, ani s mužským se nespustila. Přece proto se rozešla se sazečem, že byl tuze horký. A třeba i nevečeřela, jen aby mohla dát stranou pár grošů, a aby měla slušný pohřeb, ne takový jako ti opuštění chudáci z vojenské nemocnice v černém, hladkém voze, bez lidí, kočárů a muziky. S Fany byl kříž, na nic nemyslila, na nic nevzpomněla. Než odešla do šití, musila jí vždycky nakázat: Udělej to — a to — a to — Sama nepřipadla na nic. A ještě že poslechla a se sousedkami neměla, tak jako jí to Máry řekla: „Prosím tě, neměj s nima . . . měj se na pozoru, aby se ti huba nezbláznila . . . sic bude řečí jako smetí, a kdo to vypije? Jenom já . . ." Ostatně, sama na to nebyla. Kde by se tomu byla taky naučila? Přišla nanejvýš k uhlíři, pekaři, hokynářce a do

bratrstva. Ne jako Máry mezi pány. A potom se krčila ještě někde v koutku, oči zrovna připnuté na hrst s penězi. Začátkem adventu jí ale přibyla společnice.

* * *

Bylo to tehdy před svatou Kateřinou, když první sníh napadal. Ráno bylo všecko bílé, ale večer už ne. Podle chodníků na Karlově mostě tekly černé proudy, červená kola drožek se otáčela v blátě, zmoklí koně táhli vozy s těžkým, mokrým plachtovím, jezy hučely, Roland byl černý a nevlídný, a u soch blikaly rudé plamínky. A zrovna u panny Marie v růžičkách nad pavláčkou chytl někdo slečinku Máry za rukáv. Babka stará, stará! Zapnutá do sametové jupky na moc knoflíků, v kartounovém šátku a s taškou. „Pozdrav jich Pán Bůh, slečinko —“ volala a nad šedivýma, jako rozteklýma očima mrkala šedivými brvami. Náhle sebou mrskla k obrazu Panenky, a tak rychle jako mrkala, třemi hmaty si udělala tři kříže, na čele, nose, bradě a čtvrtým si poutáhla uzel šátku. „Ach, moje zlatá slečinko . . . já jsem túze, túze nešťastná . . .“ povídala tence a zpívavě.

„To už tak někdy je . . .“ vzdychla slečinka.

„Ale tak, ani spát nemám kde. Moje nevěsta, Pán Bůh to jí a mně odpusť, je — mrcha zlá! Proč ona pořád ke správě boží chodí? Však on jí to Pán Bůh nemůže odpustit . . . ta se nedostane do království nebeského . . . ani to snídaní by člověku ráno nedala . . .“

„Čí vlastně jsou?“

„Od naproti, ševcovic.“

Šedivé brvy mrkaly pořád, nahoru a dolů. A zas najednou zalomila scvrklýma rukama: „Dobrodinečkové moji, neopouštějí mne! Vezmou si mne k sobě! Ona mne dnes, na svatou Bibianu, mrcha... vyhnala!“

Máry dívala se na malou babku, celou šedivou, a při sobě myslila: chudák starý, taky nemá, kam jít. Znala ji z májové pobožnosti a z povídání domovnice, která byla od muže pryč. A zase myslila: sestra by měla na koho promluvit. „No,“ řekla, opatrně počítajíc prsty, „uvidíme. Čtyři zlaté by mně musily dát, za kvartál . . .“

„Čtyry, čtyry!“ lekla se babka, „jako mládenci v peci ohnivé . . .“

„No, myslejí snad, že to potřebuju?“

A zaplakala babka. Lehce a tiše jí padaly slzy z očí jako májové kapky dešťové. Pro Boha a všechny svaté, ať ji jenom nevyhání, všecko udělá pro slečinku, na světě nemá mimo ni ani blechu, ať jí pomůže — pomůže! A pořád za slečinkou uličkou, průchodem, neodkladně jako stín až do dveří. A co, kdo by komu pomohl, když ne chudý chudému?

* * *

Fany zhasla sirka v ruce, když uviděla babku, neslyšela, když Máry na ni vykřikla, potom prostředním prstem na babku ukázala, jakoby se to patřilo, a zeptala se: „Ta tady bude? . . . Proč? . . . Proč?“ Co by Máry komu povídala, proč, dala jí na večeři, aby byla jenom ze dveří,

a babce to vysvětlila. Aby byla hodná na sestru, že je divná sice, ale zlá není, a blbá, jak lidé o ní říkají, taky není. Až do spaní seděla Fany na bedně na dříví němá, schoulená v šátku a dívala se na babku. Světa divy povídala babka! A oči Faniny hluboko v hlavě se leskly neklidně ze tmy jako oči zvířete, které se bojí. Máry se to poslouchalo pěkně jako román. Povídala babka o mýdle, které prodává, zeleném jako voda, urobeném ne z trávy, ale ze sena, které samo sebou voní a roste v Getsemanské zahradě, jak se tam tehdáž pan Ježíš nadarmo modlil. O jiném lípovém, které bylo odtamtud, co je ta sopka. O růžovém z Dalmacie, kde na polích rostou růže zvící dlaně, jako u nás v kraji pohanka. O generálu, pro kterého vařila, o bídě, Ježíši, cizích zemích, vrchnosti, jablka dohromady smíchána s hruškami v jednu hromadu. A Fany pořád na bedně skrčená, s jednou tváří sivou a druhou červenou. Potom bez říkání se babka piva napila na dobrou shodu. Vyskočily jí dva pruhy jako oheň po plihých tvářích až k uším, a z jupky kus trika jí vylezl špinavého, páchnoucího potem. A pořád víc a víc ze stínu svítily zapadlé oči, celé ustrašené. A zas z nenadání, snadně, sukně rozloženy po prknech jako po trávníku před kostelem, babka zaplakala:

„Ach, moje slečinky, já jsem túze, túze nešťastná . . . a co bych to neřekla . . . ještě jednoho syna mám, zas v horách, chalupu má zrovna u krchova . . . a on, kluk — bezbožník mne škrtil a přes zeď mne chtěl hodit . . . husy zavíral ke mně na noc místo do komory . . . ó, ty můj Ježíši, já jsem túze, túze nešťastná . . .“

„Inu,“ povídala na to Máry, „jen když člověk hlady nezemře, a je takto zdravý . . . to ostatní se už podá . . .“

„Inu, je lehko mluvit, všecko mají . . .“ odsekla babka a hltala očima Turka, koflíčky a prázdnou klec. Potom, tašku pod hlavou, přespala pro jednou na zemi jako pes, jak sama řekla babička slečinek.

* * *

A den na to, o polednách, se přistěhovala babka na dobro. Udělal jí to ze známosti posluha od Křižovníků. Co pak měla! Postel, truhlu, dva špinavé polštáře a koňskou houni. Na dvorku praštěla okna, drobnější děti stály v průchodu jedno na druhém, a školáci natahovali krky do okna slečinek přes hrníčky s lojem a jiškou. Pootevřenými dveřmi byl slyšet z ulice cizí, ostrý, ženský hlas. Potom všecko utichlo, jenom babka na posteli plácala rukama do polštářků a k tomu vzdychala: „Má tak někdo štěstí už na světě, a já jsem tak túze, túze nešťastna . . .“ A zase na ni koukaly ze tmy oči Faniny jako včera; zapadlé a divé. Když toho měla zrovna dost, zeptala se zostra Fany: „Prosím jich, co pořád jen na mně vidějí?“

„Babičko,“ řekla Fany ztěžka a pomalu, „oni jsou hodná, že jo?“

„Ježíš Marja Josef! Abych já hodná nebyla!“ vzkřikla babka a chytla se oběma rukama za hlavu. „Ani kuřeti bych neublížila, a lidé mne pronásledují, ach, ty můj Ježíši . . . neopouštěj mne.“

Fany zase stichla. Babka si jí hrubě nevšímala, připadala jí hloupá, a žádná řeč s ní nebyla jako s člověkem. Smrákalo se pomalu venku,

a v pokoji už svítily jenom oči Faniny. Babka pouštěla mezi suchými prsty zrnka růžence z klokočí a žvýkala k tomu kůrky stejnoměrně. „A co," řekla najednou, „slečinka Máry chodí spravovat prádlo, že jo? To si hezké peníze přinese domů... má tak už někdo štěstí na světě... a nejmíň ten, kdo to zaslouží..."

Potom z okna už nebylo vidět nic. Kapky deštové tloukly o sklo, hodiny rachotily, kuličky dřevěné padaly na sebe, a v pokoji bylo jako o půlnoci. Fany pletla pořád. „Oni nerozsvítějí?" zeptala se babka.

„Ne," řekla na to Fany, „já to umím už jako slepí."

„Jo, jo... chtějí být bohaté... každý se tak za tím mamonem honí, a tys byl přece chudý, ó, můj Ježíši..."

Babka už dávno spala, když o půl osmé přišla Máry a mokrou sukni hned u dveří pověsila na hřebík. A jak se obrátila, uviděla Fany u stolu. Ne ji, jenom její oči. Světlo šlo zdola, a ony byly vmáčknuty dovnitř, víc důlky než oči. A spletené. A bezradné.

„Co tak koukáš?" řekla, „co jsi vyvedla?"

„Tuhle, ona... babička je opravdu hodná... sama mně to řekla."

„A proč by nebyla? Nebo — jste se už pohádaly?"

„Ne."

„No, tak co? Máš zas něco? Není ti něco vhod?"

Fany mlčela.

„Ježíš Marja," řekla Máry netrpělivě, „s tebou je kříž jako s nikým... protože jsi hloupá."

„Ale nejsi hloupá," řekla za chvilku zase Máry, jakoby litovala, čeho řekla, „půjdeme taky spat, k čemu pálit? Když spíš, aspoň o ničem nevíš..." A v posteli po tmě vedle Fany pořád viděla její kouknutí, spíš zlobivé a žehravé než lítostivé, a bylo jí to divné, jako kdyby se hnula stojatá voda nebo řeka tekla do vrchu.

* * *

„Málo platno, musím," řekla ráno babka, když se oblékla, „musím zase jít... dušičko moje rozmilá, zase něco vydělat... řeknou, co bych jedla? Čím hradila drahé živobytí?... Oni mají sestru, koho já?... Kam? K herečce... od divadla. A vědí oni, moje beruško nevinná, co ti od divadla dělají? Do naha, až na maso se svlékají a tak se spolu vyráží a tančí... ach, ty můj Ježíši, je to svět a živobytí..."

V kapse kůrky a klokočí, šla. Choristkám a lehkým holkám prodávala šminku, bílou a růžovou, pižmové mýdlo a čpavé voňavky, chodila na bohaté svatby a pohřby, a při kostele sv. Mikuláše žebrala. Brzy po poledni se vracela domů s červenými, naběhlými pysky od jídla. Když viděla Fany jíst, hýbala k tomu pysky taky. A jak přišla, tak si lehla do postele. Činži platila do slova a do krejcaru, aby slečinky viděly, že není ze žebráckého rodu. S Máry málo se vídala, a bývala na ni medová. Za to s Fany žila ve shodě a neshodě podle vůle Boží a vyspaní. Dívala se na ni s vrchu, odbývala ji zkrátka, dohlížela na její práci, poučovala ji a napomínala jako nepotřebnou osobu, která je pro zlost na světě. Fany při tom oči svítily jako kočce,

když ježí hřbet. Jednou bouchla seslí, a od té doby babka se na ni dívala podezřívavě. Jindy ale babka povídala, protože by si byla snad sama povídala. Říkala Fany, že je šťastná, že šťastnější být nemůže, kdo pak má hned všecko jako ona? Sestru, pokoj, jídlo jako král. Měla by být na babčině místě, tak štvaná jako zvěř. Jen aby jí to Pán Bůh zachoval! Ona je ta poslední, která by jí něco špatného přála, ale co kdyby jí Máry zemřela? Jen aby jí to Pán Bůh zachoval a všichni svatí!

* * *

A bylo to až v masopustě, když večer se na stažených záclonkách mihaly stíny párků tančících, a ve dne zima jako šedivá pára visela ve vzduchu, a hladoví vrabci hopkali po římsách. Tehdy poprvé otevřela babka svoji truhlu, vylepenou obrázky svatých, pouťovými písničkami a pannami z mod. Nohy hadry ovinuté křížem, hrabala chtivě rukama v barevném a lesklém haraburdí. A několikrát neklidně se ohlédla po Fany jako po škodné.

„Proč se mně sem koukají?“ řekla a zatřepala hlavou. „Co tady vidějí? Já tady nic nemám —“ a sklapla víko. „Oni se mně koukaly do truhly, že jo . . . slečinko . . .“

„Ale kdyť ne . . .“

„Ale já vím, že koukaly.“

„Na mou duši, že ne —“

„Proč se tedy dušujou? Co? Kdyby měly čisté svědomí, dušovaly by se? Co?“

Fany se skrčila, nohy vytáhla na sesli nahoru, že bradu položila na kolena a jen jen skočit. Ještě Máry, když přišla, viděla divné, jiné oči Faniny skoro černé nad hnědými kruhy. Položila na stůl ranec starých šatů od radů. „Jejé . . .“ vzkřikla Fany už zas radostná jako dítě. „Tebe mají lidé rádi všude, u radů . . . u hejtmanů, všude, Máry?“ řekla, pyšná na sestru jako dítě. Máry, místo aby odpověděla, roztáhla proti světlu sukni s malými dírkami od molů.

V tom si sedla ale babka taky na posteli. „Ježíš Marja,“ vzkřikla, „to je ale krása a barva! Jaké oni mají štěstí — v téhle sukni by mohla zrovna panna Marja chodit do kostela.“

„Tebe mají páni rádi, viď?“ řekla zase Fany. „Proč by si tě jinak brali do domů?“

„Proto, že mne potřebujou . . .“

„Ale proto přece jenom ne . . .“ řekla Fany a začala se tiše smát do šátku.

A babka povídala: „Mají to ale štěstí slečinky . . . jenom aby bylo požehnané . . . vědí, to si musejí někam uložit, dobře . . . Bůh Otec a Syn a celá svatá rodina jsou hodni, ale lidé . . . no, to se až po smrti všechno v nebi ukáže . . .“

„Ta je ale divné,“ řekla Máry, když babka zase spala.

„Když má přece jenom míň než my . . .“

„Jen si nemysli. Takoví žebráci jsou bohatý. Víš, že má u domovnice knížku na 30 zl., a co máš ty?“

A najednou myslila Máry, co by bylo s Fany, kdyby ona byla nemocná nebo něco takového se stalo? Co potom? A když usnula, zdálo se jí o sukních a hadrech, a pod těmi našla dítě, její vlastní, bylo malé, šeredné, ale ani nezavrnělo. A takové sny neznamenaly nic dobrého, ani vsadit se na ně nemohlo.

* * *

A zas jednou, bylo to k jaru, babka hrabe, hrabe, mrká, mrká a mračí se. Až i Fany napadlo se zeptat: „Je jim něco, hledají něco?“

„Houby,“ odsekla babka, „ó, ty můj Ježíši!“

Potom si stáhla jupku, jako když na něco nebo někoho se chystá, a řekla pevně k Fany:

„Peníze se mně ztrácejí . . . peníze.“

„Kdo by jim je vzal?“

„Kdo? To nevím, můj Ježíši! Vlastně to vím,“ a jako rys se dívala na Fany.

Fany se rozbřesklo, a začala se třást na celém těle. Ale než se vzpamatovala, byla babka pryč. Máry, jak přišla, viděla, že není ve své míře: „Co jsi zase provedla?“ se ptala.

„Štěnice!“ řekla, když věděla, co a jak. „Celou svou truhlu by mohla mít plnou dukátů, já bych jí do toho nešmatla, protože bych se štítila. No, já jí povím . . .“

Po osmé se protáhl někdo dveřmi. Babka. Máry bez copu v spodničce ji přitáhla za ruku k světlu jako před soud. „Já nemyslela, že oni,“ povídala babka, „ale ona —“ a ukázala prstem na Fany.

„To mají už jednu krev,“ řekla Máry, „a když myslejí, že jsme zlodějky, tak jen jdou, odkud přišly, k čertu.“

A babka začala plakat a slibovat. Zlý ji pomátl, má už od pondělka svoje neštěstí, a peníze se jí skutečně ztratily. Oharek rozžehla nad lampou a posvítila do síňky. V zadu za štoudví stálo červené paraplíčko, chatrné, s přelámanými a odpáranými dráty. Tam si babka ukládala.

Máry nevěděla, má-li se smát nebo zlobit. „To si to už líp schovat nemohly,“ řekla, „no, ale byt si najdou, ale ne u zlodějek.“ A Fany byla pořád stejná, jako když chce na babku skočit nebo škrábat nebo škrtit.

A? Babka nehledala, a slečinky zapomněly, protože pro větší se zapomíná menší.

* * *

Koncem dubna, o Velikonocích, byly stromy v aleji celé bílé, jako sněhem obalené. Po ostrově začali se trousit pomalu, pomalu třaslaví pensisti, a jako pensisti invalidi s kouskem červené stuhy na modrošedém kabátě. Děti s vypouklými čely se kolébaly na nožkách křivých jako šavličky před domy a v aleji, nebo hrabaly v písku plechovými lžicemi. Ženy praly na dvorku, a odpoledne z průjezdů zněly písničky flašinetů.

A taky koncem dubna přišla Máry místo večer už v poledne. Bledá jako vosk a sotva stála. Co je? Špatně, a vzaly ji křeče.

„To je zlé . . .“ kývala babka hlavou. „Nemoc . . . a hřích . . . a blín . . . a ty můj Ježíši!“ A dívala se na Máry zrovna tak, jak první den na hlavu Turka, a ostatní dny na šaty a věneček nevěsty do svatebního kočáru.

Fany si nevěděla rady.

„Nechceš jíst?“

Za chvilku:

„Nechceš pít?“

Víc už Fany — nevěděla.

„Ale jenom mne, prosím tě, nech,“ zaťala Máry zuby.

„To tak zkouší Pán Bůh svoje milé,“ řekla babka a začala se modlit dlouhé litanie o věžích slonových, zvučně a zručně, jako sám kostelník. Máry ležela jako bez sebe na neodestlané posteli, a Fany uprostřed pokoje celá bědná, nevěděla nic — pranic!

* * *

Přišly zlé časy. V noci nespaly na posteli jedna pro druhou. Sousedky radily česnek, mák, zaříkání, psí sádlo a jelenní tuk. A všechno stejně dobře nepomohlo. Ze dvou dní, které Máry chtěla zůstat doma, jich bylo sedm a víc. Sukně jí nedržely v pasu, sežloutla jako citron, tak že se každý po ní ohlédl, když vyšla před vrata. V domě věděli všichni, že má černou žloutenici, a kartářce že na ni padlo křížové eso. Okresní doktor jí poručil šetření, silnou stravu a vzal od ní korunu. Když z Turka zaplatila májovou činži, zbyla jí taky koruna. Poslala Fany s nedělním šatstvem do zastavány a viděla už, že do nemocnice musí. Byla špatná a myslila, že nedojde. A když jí v nemocnici řekli, že je zrovna jedna postel prázdná, a že tam může zůstat, byla skoro ráda. Dřív, jako holka a dokud byla zdráva, si přávala jenom, aby nikdy do špitálu nemusila, jen aby mohla umřít doma. Ale teď myslila, umřu tady — umřu tam, to je jedno víno. A když tady zůstanu, nemusím aspoň zas jít domů, mám cestu ušetřenou, a to je taky něco.

* * *

Čas bez Máry byl jako moře. Před roky šla jednou Máry s processím, ale teď jakoby to bylo jinačí docela. Postel bez ní byla studená jako mráz a jídlo neslané. Na Fany bylo vidět, že, když něčím hnula, nevěděla, proč to dělá. Jakoby to „proč“ byla Máry, která byla ve špitálu, a kterou měli lidé, páni, jednoduše každý rád.

„Že jim není smutno, že mají tak tvrdé srdce,“ povídala babka. „Chudák, ta se asi sotva vrátí — to s tím esem vědí, ne?“

Fany skrčená, s otevřenýma očima a stisknutými zuby seděla ruce v klíně, jakoby to někdo jiný někomu jinému povídal.

Babka zapraskala kotníky, zamrkala a zase povídala: „To já věděla, že to tak nezůstane ... nemohlo to tak zůstat, ony byly příliš šťastné ... a štěstí, to, věru, není nebeské kvítko ... ani syn ani matka Boží nebyli šťastni ..."

Fany se koukala na židli prázdnou, na které sedala Máry, a z očí jí káply slzy dvě jako dva hrachy. A zavzlykala, až jí pláč třásl jako vítr mladým lupením, a už to nebyl pláč, ale křeč. Vypadala zmořená, jako když jí něco mačká hlavu a drží srdce.

„Vidějí, vidějí," řekla babka, „tak přece se jim hnulo srdce."

A dlouho ještě na posteli v šatech vzlykala Fany, než usnula.

* * *

Den na to, kousek Fany babička dovedla a ostatek se doptala. Ve velké jasné světnici stály dvěma řadama postele, a v bílých polštářích ležely samé ženské nemocné. Některé měly přimhouřená víčka, některé tváře červené a rozsvícené oči, některé měly zrovna šedivou kůži, některé měly u postele přátelské a známé, a jedna postel byla prázdná. Máry pořád neviděla. V tom jinými dveřmi vešla malá žena, zhrblá, žlutá po tváři, v červené spodničce, nejistě se opírajíc o opatrovnici, Máry!

„No, co?" ptala se Máry, „jak se máte s babičkou? Jako pes a kočka?"

Sálem šel velký doktor, v bílém plášti, od postele k posteli. Zastavil se taky u Máry, přejel jí zlehka rukou čelo, vzal ji za vrásčitou bradu a řekl: „No tak, jak jí je? Nepotřebuje nic?" a zase šel dál.

„To je ale hodný pán," řekla Máry, „ještě s člověkem dělá, jako kdyby byl mladý," a malinko se usmála, že jí bylo vidět zuby přední, vykousnuté do obloučku od nití. Trošku se jí ulevilo, na Fany a starosti nějak nemyslila vůbec, bylo jí příjemno ležet, a jenom jí scházel její vlastní, kanafasový polštářek. „Ať na něj nezapomeneš," řekla Fany. Druhý den portýr, tlustý, v skleněné boudě, Fany nechtěl pustit na sál s polštářkem, a to naprosto nemohla pochopit. Potom přišel k tomu jiný, doktor, něco portýrovi řekl, a ona zase směla na sál s polštářkem, a to teprve nemohla pochopit. Máry zatím už týden ležela na oddělení a dvě postele viděla zaopatřit. A nemyslila jinak, než že půjde ze špitálu na věčnost — jako ta vdova a ta padlá! A jen na svůj pohřeb myslila, na Fany málokdy jí přišla myšlenka. Jen aby ty peníze z bratrstva nepřišly do falešných rukou — aby někdo na to všechno dohlédl! A když přišla sem s myšlenkami, byla v slepé uličce, už na konci, tam, kde se z ní nemohlo ven, stála Fany. A v půli máje jednou řekla Máry:

„Poslouchej, tak na všechno jsem myslila ... jestli pak si to budeš pamatovat? Víš, kde mám cedulky z bratrstva? Víš, v těch modlitbách dole v kufru, co tam jsou ty barevné hedvábné nítě, víš?"

„Jo," řekla Fany poslušně.

„A poslouchej," zase řekla, „víš, kdyby se něco stalo ... tak mi nedávej tu fijalovou sukni do truhly, té je škoda ... tu můžeš ještě ty dobře nosit ... Rozuměla si?"

„Jo," řekla zase Fany.

„Ježíši, Fany, s tebou je kříž —" a obrátila se na druhou stranu, k oknu, z něhož bylo vidět strom, veliký a ještě bezlistý akát. Což to bylo tak jisté, že umře — Máry?

A byl to divný den. Babka se na posteli modlila za duše v očistci a pekle, když Fany přišla tichá, s bláznivýma očima. Sedla na kraj bedny jako první den, skrčila se a zlýma očima se dívala na babku, jako kdyby ona byla přivolala nemoc na Máry. „Sestře je zle, že jo? . . ." povídala babka, „jakoby to předem věděla . . . No, chudák, jde to s ní dolů, nebude tady mezi náma už sedat . . ."

Odkud to všecko babka věděla — napřed? Proč mrkala?

Fany spadly ruce podle těla a spodní čelist.

„No, vidějí," řekla zase babka, „jestli pak vědí, že jsou lidé, kteří nevěří v Pána Boha. Jeden preclikář má na studiích syna a ten nevěří. Takový je svět a lidé . . . Přece je to tak vidět, že tam nahoře něco je, co spravuje a řídí svět . . . člověk má smůlu, a najednou něco utěší a přilítne, jako jim tehdy ty peníze —"

V pokoji hučela slova babčina jako voda. Jako kdyby byla větší tma než jindy. Fany vstala, rozsvítila, všecko jako ve snách, nedala stínítko. Jiné světlo, cizí, červenavé a špinavé jako v uhlířských krámkách se rozlezlo po zdích. Velký stín hlavy babčiny se táhl po zdi, přehýbal se do stropu a, když baba se hnula, hnul se taky. Fany se krčila v koutě s bláznivýma, divýma očima jako před bouřkou.

„Tak vidějí, chudáku," řekla babka, „tak se měly dobře, a teď o to přijdou — a budou sama jako já . . ." Jen to babka řekla, skočila Fany, pořád skrčená, ke stolu, koukla se na stín, koukla na babku a mrštila židlí po babce. Řekl to stín anebo babka? A kde byla babka a kde stín? Zeď byla prázdná, a babka ležela natažená na posteli. Ona ji zabila, to bylo dobře, ale Máry? A najednou stála před Fany Máry v červené spodničce, vyhublá a ptala se: „Co jsi to udělala, udělala? K čemu jsi?" A ještě viděla trestnici s vojákem, kolem které chodila k sestře do špitálu. Rozhlédla se po pokoji očima zapadlýma, plnýma hrozného strachu, jednou a dvakrát, potom vyšla ze dveří, zticha, šla po schodech až na půdu. A na trámu na kalounu od zástěry se pověsila.

Máry slabá, jako moucha, chodila okolo po pokoji, když jí babka přišla v sametové jupce říc', že Fany si sáhla na život, a že do království se nedostane.

„Tak šla přede mnou," řekla Máry a zaplakala. „To ona asi, chudák, pro mne, a já zatím se začínám shrábat . . . vidějí?"

„Chudák . . ." řekla babka a zamrkala šedivými brvami, „ale nejhodnější taky nebyla. Včera pro nic a za nic by mne byla zabila. Povídáme — a najednou seslí po mně praští. Potom pro nic visí na trámu, truhlářka ji našla. Ó, ty můj Ježíši, tak se měla dobře. No, už je na pravdě boží, ale do království se nedostane . . . jen aby se to nedostalo před soud . . . nebyla při rozumu, divná ženská."

„Ach," řekla Máry, „co s pohřbem? Na ten já nemyslila, pro sebe mám, ale teď, když jsem jako moucha, jí to přece dát nemůžu . . . ostatně, to ani nejde, když to je na mé jméno . . ."

„Ale o to se jen nestarají, od čeho by byla obec?“

A ještě než mohla Máry domů, přišla jí babka říc', jaké má Fany číslo na Olšanech, a že leží u zdi, ale přece ve svěcené zemi, když nebyla jako dobře při rozumu. A když se chtělo Máry plakat, vzpomněla, že, když chce být živa, že musí šít, a že když chce šít, musí vidět a šetřit oči. Bylo jí šedesát, a takoví páni, jako ona měla, potřebovali jemnou práci, a ona šila pořád ještě bez brejlí. Jednou se jí taky babka zeptala, má-li si hledat jiný byt — „Ale co,“ řekla, „bylo by tady jako po bitvě —“ A žily podle sebe slečinka Máry s babičkou — a proč by se byly konečně taky rozešly?

ING. ST. VRATISLAV TEYSSLER:

Telegrafie bez drátu.

Žijeme v „století pokroku“. A vskutku, pohlédneme-li zpět, do právě uplynulého století a srovnáme-li spojovací prostředky, které byly v užívání na počátku tohoto století a pak na konci, tu stojíme před změnou bezpříkladnou v dějinách kultury lidstva. Místo poštovních omnibusů rychlíky, místo plachetních lodí poháněných větrem ohromné oceanské parníky, místo omnibusů a dostavníků elektrické dráhy pouliční objevily se během jednoha sta let. Dále místo vozů užívá se nyní bicyklů a motorových vozů, místo těžkopádných, pomalých poslů velikolepé poštovní spojení a místo kurýrů — telegrafie.

Srovnáme-li rychlost všech těchto dopravních prostředků, shledáváme, že telegrafie stojí v ohledu tom na prvním místě. Telegrafie činí často neuvěřitelné možným. Podává zprávy s Evropy do Australie v sekundách, ano, může se i státi, že zpráva o požáru, který vypukl v Praze, již hodinu před jeho vznikem je ohlášena v Americe. Tento úkaz záleží v otáčení se země kol osy, tak, že místa, západněji ležící, mají poledne později, než místa, ležící na východě.

Rychlost, se kterou se elektřina drátem vodícím šíří, jest asi 20 až 40 tisíc zeměpisných mil v sekundě, čili skoro taková, jako rychlost světla. Že telegrammy jdou i celé hodiny z místa na místo, záleží v tom, že ve vodících drátech, obzvláště v podmořských kabelech, vznikají škodlivé vedlejší proudy (zvláštní proudy, Foucaultovy), které rychlost elektřiny umenšují.

Telegrafie je tedy důležitým činitelem ve spojení i ve světovém obchodu. Ale výhody jsou vyvažovány některými nevýhodami při jejím použití.

Předně, telegrafování je drahé, což není následek drahých apparátů, při telegrafii užívaných, jako drahého vedení. Nyní užívá se měděného

drátu, který se isoluje porcelánovými kloboučky, které jej zároveň nesou. Musí-li se ale vedení vložiti do země, tu užívá se kabelu, jaký se klade na dno mořské. To jest řada měděných drátů, které jsou obaleny guttaperchou, nebo naasfaltovanými lněnými tkaninami. Jen takový kabel může vzdorovati vlhkosti země.

Mořský kabel musí býti ještě pečlivěji upraven, neboť musí vzdorovati účinkům jak mechanickým tak chemickým na dně mořském. Je-li pouhý vodící drát drahý, tu kabel, skoro technické veledílo, má cenu báječnou, neboť bez drátu je nemožné telegrafování, to bylo až do konce XIX. století nepřekročitelnou zásadou.

Jak jsme zvěděli, je telegrafické vedení drahé a činí proto telegrafování drahým. Ale to jest jen jedna překážka, druhá je ta, že telegrafování v nynější síti telegrafické jest možné jen do toho města, které v této síti leží. Tu padá též na váhu, telegrafovati s pohybujícího se předmětu, nebo na pohybující se předmět, jako vlak, loď, balon a j. Po předchozích vysvětleních pochopí každý lehce, s jakým nadšením potkal se objev „telegrafie bez drátu".

Jelikož možno touto telegrafií spojit díly světa, pochopíme, jaký význam v budoucnosti je přisouzen „telegrafii bez drátu".

* * *

Tak zvaná telegrafie bez drátu měla by se vlastně jmenovati „telegrafie pomocí jisker". Její původ leží v pokusech slavného, leč brzo zemřelého professora Hertze na universitě v Bonnu. Hertz zpozoroval při svých duchaplných pokusech, že se elektřina ve vzduchu šíří tak jako světlo, t. j. vlnami, čili: elektřina je vlnění se aetheru.

Mysleme si dva dráty, které se navzájem nedotýkají. První drát buď spojen s nějakým zdrojem elektrickým (článkem, dynamem nebo akkumulatorem). Druhý drát budiž stočen v uzavřený kruh. Probíhá-li nyní prvním drátem proud elektrický, tu bude probíhati i oním drátěným kruhem, ačkoli se nedotýká toho prvního drátu, a my pravíme: „Vznikající (zanikající) elektřina indukuje v blízkém vodiči též elektřinu." Jest poznamenati, že indukovaný proud vzniká jen při otevření, nebo uzavření proudu, nebo při sesílení a seslabení proudu v prvním drátě (proudu primárního). Apparáty, které slouží k tomu, vyvozovati indukované (sekundární) proudy, nazývají se indukční stroje. Při nich jsou oba zmíněné dráty navinuty na cívky, které se dají jedna do druhé zastrčiti. Dráty musí býti ale hedvábím isolovány. Důležito jest, že napjetí indukovaného (sekundárního) proudu má se k napjetí primárního, jako se mají k sobě počty závitů na obou cívkách. Můžeme tudíž docíliti takového napjetí, že mezi dvěma vodiči, přeskočí vzduchem jiskra.

Hertz zabýval se nyní tím, určiti rychlost s jakou se elektřina v prostoru šíří. On vyvodil induktorem elektrické jiskry tím, že elektřinu vysokého napjetí ze sekundární cívky vedl ke dvěma mosazným koulím, které blízko vedle sebe stály. Elektrické jiskry přeskakovaly pak sem tam, s jedné koule na druhou.

Ve větší vzdálenosti od popsaného apparátu, který Hertz primárním vodičem nazval, postavil pevně kovovou stěnu, aby zachytil vlny elektrické. Hertz měl totiž tu představu, že elektřina šíří se jako světlo všemi směry, a že se vlny elektrické tedy také jako světelné odrážejí. Vlny, vycházející z induktoru, křižují se s vlnami odraženými, tím povstávají uzly, ve kterých elektrická síla rovna je nulle. Největší elektrická síla je pak ve vrších vln. Od těch dvou koulí šíří se elektrická síla v podobě vln. Aby dokázal Hertz existenci těchto vln, užil podružného (sekundárního) vodiče, který nazval „elektrickým okem“ nebo „elektrickým resonátorem“. Tento resonátor byl v původní formě ne zcela zavřený kruh drátěný, na konci opatřený kuličkami, málo od sebe vzdálenými. Jestliže vlny elektrické projdou tímto drátem, přeskočí mezi jeho konci, opatřenými kuličkami, elektrická jiskra.

Jestliže přeskočila jiskra mezi dříve zmíněnými mosaznými koulemi, šířily se elektrické vlny ke stěně, odrazily se a prošly resonátorem, a jiskra přeskočila mezi kuličkami resonátoru. Resonátor ukazuje nejsilnější jiskry, leží-li ve vrchu vlny, t. j. v polovině mezi dvěma uzly. Nejmenší intensitu jisker ukazuje resonátor v uzlech.

Tak podařilo se Hertzovi určiti délku elektrické vlny, že vzdálenost mezi uzlem a nejbližším vrchem vlny obnášela 2·4 metru. Celá vlna elektrická obnáší tedy $4 \times 2{\cdot}4$ m. $=$ 9·6 m. Vhodnou volbou civek v induktoru máme na ruce, počet jisker v sekundárním vodiči libovolně měniti. Můžeme tak počet jisker respektive vln za 1 sekundu obdržeti. Z toho obdržíme, že elektřina šíří se skoro touže rychlostí jako světlo. Světelné vlny a elektrické vlny šíří se ve vzduchu touže rychlostí. Liší se pouze délkou. Jest ještě doložiti, že Hertz dokázal, že pro elektrické vlny platí tytéž zákony jako pro vlny světelné, t. j. jak zákony o odrazu, tak o lomu hranoly a čočkami atd.

Na tomto základě Hertzových pokusů zbudována jest telegrafie bez drátu.

* * *

Jméno „telegrafie bez drátu“ není šťastně voleno. Správněji by bylo psáti „telegrafie bez vedení“. Nejlépe je říkati „telegrafie pomocí jisker“. Zbudování telegrafie bez drátu děkuje mladému italskému badateli Marconi-mu, podle něhož též toto přenášení jisker nazváno „Marconi-ho telegrafií“.

Marconi vlastně jen pokusy Hertzovy opakoval a v nich pokračoval, protože byly přerušeny Hertzovou brzkou smrtí. Vždy ale ležela mezi pokusy v laboratoři a venku veliká propast, kterou Marconi tak šťastně překlenul.

Vlny elektrické, o nichž bylo výše mluveno, ztrácejí se do dálky, tak, že v určité dálce by se Hertzovým resonátorem nedaly dokázat.

Na tomto bodu počal Marconi pracovati. On sestrojil elektrický resonator o větší vjímavosti než Hertzův, a pojmenoval apparát onen po nesčetných, namáhavých pokusech kohererem. Koherer Marconi-ho sestává ze skleněné trubice, v jejímž středu $^1/_2$—1 mm. tlustá, tedy velmi tenká vrstva malých kovových pilin se nalézá. Marconi užil

pilin niklových. Tato vrstva nahoře i dole je omezena postříbřenými destičkami, v nichž končí oba vodící dráty od induktoru. Postříbření má ten účel, aby byl jistější kontakt s vrstvou pilin. Přeskočí-li na induktoru jiskry, projdou vlny kohererem, a mezi pilinkami přeskočí nesčetné množství jiskřiček, které utvoří dohromady spojený vodič, most. Takto seřaděné zůstanou piliny, i když vlny neprocházejí. Do vedení vepjal Marconi citlivé relais a Morseův apparát telegrafický, jaký se užívá při obyčejném telegrafování. Dokud procházejí kohererem vlny elektrické, jest v činnosti relais i Morseův apparát. Jakmile zatřeseme kohererem, zrušíme most, a činnost relais i Morse-ova apparátu přestává na tak dlouho, dokud nové vlny elektrické kohererem neprojdou. Apparát celý tento nazval Marconi „přijímačem". Nyní se mu jednalo zdokonaliti primární vodič Hertzův, který pak nazval „zasílač". Tento zasílač má za účel vysílati elektrické vlny. Zasílač sestává z dvou koulí, které jsou massivní, z mosazi zhotovené a mají v průměru asi 10 cm. Vzdálenost obou koulí obnáší jen 2 mm. Válcovitá rourka z pergamenu (pergamen je pro elektřinu nevodivý) obaluje prostor mezi oběma koulemi, a je naplněna vaselinovým olejem. Přeskakují-li mezi koulemi elektrické jiskry, musí jíti skrz tento vaselinový olej, čímž se zvyšuje účinnost zasílače. Venku stojí v pravo a v levo od obou koulí menší kuličky, mající v průměru asi 10 mm., které jsou spojeny s cívkou sekundární. Do primárního proudu zapjat je Morseův klíč telegrafický.

Chceme-li telegrafovati ze stanice A do B, užijeme následující postup. V A je induktor, jehož primární cívka spojena je se zdrojem elektrickým a s Morse-ovým tastrem, jehož sekundární cívka spojena je se zasílačem. Na stanici B nalézá se koherer (s kladívkem, které otřese vždy kohererem a zruší vzniklý most z pilin, aby bylo možno vlnám znovu projíti), článek a relais. Od relais rozvětvuje se proud místní onoho článku k Morse-ovu zapisovači.

Ve stanici A stiskneme taster — induktor přijde v činnost — jiskry proskakují vaselinovým olejem mezi oběma koulemi zasílače. Elektrické vlny šíří se od něho všemi směry. Ve stanici B projdou elektrické vlny kohererem, povstane v něm most, proud se uzavře, relais vstoupí v činnost, Morseův apparát zaznamenává elektrické vlny, a současně místním proudem v činnost uvedené kladívko otřese kohererem, zničí most, a přístroj je znovu nařízen ku přijetí nového signálu.

Je-li již nyní princip Marconi-ho telegrafie bez drátu dostatečně vysvětlen, zbývá ještě podotknouti něco o přístrojích, kterých při tomto telegrafování je nutně zapotřebí. Abych se nevymykal z rámce celého pojednání, popíši přístroje jen v krátkých rysech.

Jestliže byl most v kohereru zrušen, uvede se v činnost relais. Při tom povstanou jiskry a elektrické vlny, které se šíří vzduchem, a mohly by v kohereru utvořiti opět most, tak že by se tato střídavá hra opakovala na přijímací stanici. Abychom zamezili jiskření se při relais, užijeme jako Marconi vedlejšího klíče o vysokém odporu, který zdokonalil v nejnovější době dr. Spiesz. Tímto vedlejším klíčem jde klidný proud, tak, že Morseův apparát a ostatní jsou všeobecně uza-

vřeny a při otřesení se kohereru přerušeny. Ukazují se tedy jiskry v čase, kdy se stane otřesení, a tak se škodlivý účinek vln, tím vzniklých, částečně zruší.

Jak výše uvedeno, šíří se vlny elektrické na všecky strany. Jedná se tedy při telegrafii bez drátu omeziti počet vln tak, aby téměř všechny šly jedním směrem. To se stane pomocí parabolického zrcadla, při čemž zasílač nebo přijímač jsou umístěny v ohniscích takových zrcadel. To jest velice snadné k docílení, neboť z Hertzových pokusů plyne, že vlny elektrické se odrážejí dle týchž zákonů, jako vlny světelné.

Nyní jedná se o to, na jakou vzdálenost lze užiti telegrafie bez drátu. Za tím účelem spojme jednu kouli zasílače se zemí a od druhé veďme kolmo drát vzhůru, isolovaný. Též z tohoto kolmého drátu budou se šířiti elektrické vlny kolmo ve všech směrech na směr drátu. Následkem toho stane se přijímač citlivějším, když spojíme koherer na jedné straně se zemí a na druhé s dlouhým, kolmo v zemi postaveným, isolovaným drátem.

Od délky tohoto drátu závisí nyní vzdálenost, na kterou telegrafie „bez drátu“ lze užiti. Tyto dráty „musí se navzájem viděti“, tak, aby mezi nimi nebyly domy, lesy, vrchy ani jiné překážky. Vlny ale ztrácejí do dálky na své intensitě (právě jako světelné) a to v poměru čtverečném se vzdáleností. Intensita v trojnásobné vzdálenosti je 9krát menší, v čtyřnásobné 16krát — — atd.

Když svého času sestavená komisse od italského admiralitního sboru konala pokusy s telegrafií pomocí vln elektrických s ohledem na zemi a loď, nebo s lodi na loď, došla po namáhavých pokusech k následujícím výsledkům:

1. Za příznivých poměrů atmosféry, mezi které patří též vzduch, prostý elektrického napjetí, podařilo se přijmouti depeši na lodi za jízdy až na vzdálenost 16·5 km.

2. Elektrické napjetí ve vzduchu činí telegrafování nemožným.

3. Při čistém, napjetí prostém ovzduší, činí telegrafování nemožným předměty, které se mezi loděmi nacházejí, jako mysy, hory na poloostrovech a j.

Po těchto pokusech podařilo se veliké vzdálenosti překonati, a to více jak 51 km., t. j. mezi Anglií a Francií. Ano zamýšlí se spojiti Anglii s Amerikou pomocí tyčí (na nichž je onen drát kolmý upevněn) přes 3000 m. dlouhých. Ale to náleží posud budoucnosti.

K tomu přidružují se ještě některé nevýhody. Jelikož se šíří vlny elektrické všemi směry, může je i nepovolaná osoba zachytiti, má-li při ruce koherer a Morse-ův apparát. Omezíme-li ale vlny zasílače pomocí parabolického zrcadla, nezamezíme tím volný výstup vln elektrických z onoho napjatého drátu, a tu musíme počítati s možností, že by takovýto telegram mohl býti ve válce zachycen nepřítelem dříve, než tam, kam vlastně určen byl. Proti tomu by byly šifrované telegramy, ale, jak výše vzpomenuto, škodí telegrafování elektrické napjetí v atmosféře, a toho nepřítel by snadno docílil tím, že by upevnil někde zasílač zcela volný, aby se vlny šířily všemi směry, čímž by se stalo telegrafování nemožným.

Nicméně má telegrafie bez drátu velký význam. Nezatlačí obyčejnou elektromagnetickou telegrafii, ale doplní ji tam, kde schází spojení telegrafie elektromagnetické. Obzvláště lodi jsou oprávněny skládati své naděje na telegrafii bez drátu, jako činitele, který je povolán k zajištění spojení pomocí lodí. Nesmíme ale opomenouti, že „telegrafie bez drátu" dosud leží v plenkách. Již krátký čas, který uplynul od Marconi-ho pokusů, podal mnoho zlepšení na tomto objevu. Můžeme míti naději, že věda a technika nedá na sebe dlouho čekati, a že to nejlepší vyhraženo dosud budoucnosti.

* * *

Dva badatelé, Auerbach a Leppin, zabývali se otázkou, zda-li též jiné vlny účinkují na koherer než elektrické. Omezili se pouze na vlny zvukové, a ukázalo se že vlny zvukové působí týmž způsobem na koherer jako elektrické. Ano Leppin mohl i při malé vzdálenosti telefonovati bez drátu, když v Marconi-ho přijímači zapjal místo relais telefon, a vyvodil silný ton, jazyčkovou píšťalou.

Pokusy tyto jsou v každém ohledu velice zajímavy. Ale mnohem důležitější jsou další pokusy Leppinovy, provedené světelnými vlnami. Ukázalo se, že sluneční světlo učinilo po několika minutách koherer vodivým, vytvořilo most. Následovaly důležité pokusy professora Zicklera v Brně, které dokázaly, že je možno telegrafovati bez drátu pomocí světla. Na odesílací stanici dal Zickler elektrickou obloukovou lampu mezi kuličky, které jsou spojeny s cívkou sekundární ale tak daleko od sebe, že jiskry nepřeskakovaly. Lampa vysílala světlo k přijímači. Jelikož elektrické světlo obsahuje hojně ultrafialových paprsků, mohl býti přijímač uveden v činnost. Zasílač je tedy silná oblouková lampa. Na přijímací stanici nalézá se apparát, pozůstávající ze skleněné nádobky, jejíž jedna stěna je z křemene. Touto křemennou deskou mohou projíti ultrafialové paprsky. V nádobce nalézají se dvě elektrody, asi 1 cm. od sebe vzdálené. Kathoda je kruhovitá, anoda má tvar kulového úseku. Padnou-li ultrafialové paprsky na kathodu, tu koherer stane se vodivým, a připojený Morse-ův apparát může zaznamenávati depeši.

Tato telegrafie pomocí světla je daleko před telegrafií bez drátu, neboť zde odpadá onen dlouhý drát s tyčí.

Jestliže však by se telegrafovalo tímto způsobem v noci, tu světelná znamení mohla by pozorovati nepovolaná osoba, a proto neužívá se tmavé komory s otvorem pro světlo uzavíraným a otvíraným, nýbrž skleněné skříně, jejíž jedna stěna, směřující ke kohereru, je z křemene.

Zicklerovy pokusy daří se však jen nanejvýše na dálku 1 km. Dá se však očekávati, že silnými reflektory a s použitím zlepšených vedlejších přístrojů překročí se tato krátká vzdálenost nadobyčejně.

Důležito jest, že místo, ležící přímo ve směru telegrafování, lodi, majáky, pevnosti a j. skoro výhradně jsou opatřeny silnými reflektory, tak že jest možno zavésti telegrafii bez drátu pomocí světelných vln beze všech větších výloh.

Z KRESEB MIKULÁŠE ALEŠE K NÁRODNÍM PÍSNÍM.

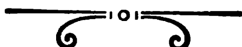
KONRÁD POSPÍŠIL:

Dies illa.

VISE.

V těch dnech, kdy sečtěni dnové jsou Země,
v oblaku hrůzy sestoupil Kristus,
v oblaku hrůzy zasedl k soudu
zbudovat z věrných Království nové.
Přišli pak bohatí, mocní a moudří,
Magové, kněží v ornátech zlatých.
Odvrátiv zraky, zapřel jich Soudce:
Vy nejste hodni Království mého:
marnivost kalí mdlé zraky vaše,
srdce pak vaše — zbílené hroby.
I přišli muži železných paží: Viz, Mesiáši, tu jizvy naše.
Ale, aj, opět zapřel jich Kristus: V Království Beránka netřeba vlkův!
A povstav smuten se stolce soudu, pokynul rukou zástupu bídných:
Přicházím sejmout potupu vaši: pro bídu mnohou, pro rány vaše,
neboť jsou smyti hříchové vaši slzami, potem, ranami, krví.
Vyšly pak zástupy z Bábelu města, nesouce v nádobách krvavé slzy,
vyšly pak zástupy vlekoucí kříže na zhublých ramenech, shrbených šíjích,
vyšli jsou z údolí, Mamon kde vládne, vyprahlou písčinou na horské stráně
ze dřeva křížů svých zbudovat Archu, života símě by ukryla zhoubě.
Vzrůstala Archa jak smršť v bouři mořské, vzrůstala k obloze: hrad Věrných Pánu.
Se srdcem tlukoucím, planoucím okem čekali znamení počátku Zkázy.
Mrazivým třeskotem pozoun když zazněl, počali metati nádoby s hůry,
zřeli pak ztrnule na dílo zhouby: kouřící laviny krvavých proudů,
drtivé bystřiny potoků slzných, žehnoucí lávy hanby a potu.
Zaslechly výkřiky z údolí smrti — zmírněné zředěným výšiny vzduchem,
uzřeli lopotu Mocných a silných: úsilí vzdorovat ortelu nebes,
uzřeli veliký poslední zápas, uzřeli poslední Titanů vzdory.

Se zrakem skleněným, mražením v kostech zřeli, jak topí se záchranné čluny,
záchranné koráby ze zlata Mocných, nezdolné vellodi z ocele Silných:
nebo, aj, nesnesly slzné ty vlny žádného břemene než dřeva kříže.
Když pak i poslední zhlazeny stopy marnosti světa, symbolů Pýchy,
fiály dómů, gotské jich klenby, areny lože i paláce hroty
v ssutinách pohřbily kultury věkův, ďáblovy výtvory i plody Krásy,
v náplavu vyschlém violky zkvetly pod duhou nebes: znamením míru,
chorál se vznesl k nebeské výši, Bratrský choral tklivý a prostý,
ozvěnou nebes zaznělo s hůry: Blahoslavení pokorní srdcem!

PAVEL DVOŘÁK:

Dvojí květ.

DENNÍK UČITELKY. (Pokračování.)

16. listopadu.

Zemanová hodila špičkou po mně, proč prý jsem se v konferenci pro nic za nic zarděla. Zarděla jsem se? Ano, vím, zlostí, že jsem se dala čímsi neznámým zastavit, že jsem se nedovedla ovládnout. Jsem již taková, druhotné příčiny na mne vždy příkřeji působí než přímé. Vysvětlovala jsem jí to — dala se do smíchu, že rdím se zase. Nu ano, zase — stoupala mi krev do hlavy, že jí nevysvětlím dobře svoje nitro, že se bude moci domýšlet — a zde jsem ztratila vládu nad sebou. Neřekla, nepomyslila jsem, čeho by se mohla domýšlet, sama nevím, a o čem tuším, popírám, vždyť — a přece dosud se rdím, že se mohla domýšlet. Ach, ztrácím hlavu, zaplétám se a bojím se, tolik se bojím.

Ne, líp je nemyslit a vrhnout se v práci, jež nedovolí hloubat a zapadat v nejasno, jež dává klid.

Nebudu psát již denník, abych nemohla se vnucovat v trapné strachy roztoužení. Nemyslívám nikdy tolik o sobě, jako když píši. Nebudu psát.

Ale kam se poděju se svými myšlenkami v dlouhých večerech? Vždyť nemohu zkrátit jich, nemohu zmizet, musím je ztrávit zde ve svém koutku, kde, ať se dívám kamkoli, zevšad mi rostou vzpomínky a dumy, jimž neumím se ubránit. Čím zahubím neklid? Jakou práci si mám najít, aby přemohla mne a shltila, absorbovala mou vůli?

A nebude škoda, když o sobě, o svých myslit přestanu? Mám utopit duši v háčkování, vyšívání? Neudělám. Mám tedy studovat, cizími myšlenkami se sytit? To mi napadá pokaždé, co hledám východ ze situací tísnivých, kdykoli hledám cestu novou, abych se vyhnula své

vnitřní budoucnosti — a vždycky dosud prohrála jsem se svou silou, i tehdy, když jsem byla nezkrušena ještě, důvěřivá v sebe. A teď? Nevěřím si nijak, nevěřím. Vím, ať začnu cokoliv, ať bráním se jakkoli, podlehnu, půjdu dál, protože — jsem slabá již k měkkosti až. Jsem — ale ať jsem, jaká jsem. Mám-li podlehnout, nač bránit se? Je lhostejno, jak podlehnu, a není mi lhostejna chvilka neklidného štěstí. Budu přece psát, budu pokračovat o sobě i o dětech.

17. listopadu.

Nejsem svoje; rozhodnout se nemohu pro nic.

Takový zvláštní neklid; chci pracovat, a nemohu; tíhnu k myšlenkám, ale ne vlastně k myšlenkám, spíš k pouhým zvlněním citovým podvědomým, jež mnou chvějí. Vím, že jsou, neznám jich však. Neklid mne prosáknul do posledního vlákna nervového.

Ani psát nemohu. Ne pouze ruka, ale vůle se mi třese nejistě. Nemohu, ač — chci —?

18. listopadu.

Pominulo vše. Musilo pominout. Nesmím se vracet. Za dětmi půjdu.

Dnes se mi zpovídaly ze svých příprav divadelních. Zajímavé. Z Emy vyvinula se dokonalá aranžérka ředitelka. Byla sic odjakživa energická, ale tolik činnosti bych jí nebyla nikdy přičítala. Vybrala kus — Popelku budou hrát — ale tu musím poznamenat, jak k ní došlo.

Původně navrhovaly Radúze a Mahulenu, pan ředitel dovolil, ale ani jediná z dospělejších chovanek hrát nechtěla, že o lásce děvčatům vykládat bylo by směšno, děvčata děvčatům; z malých pak nechtěla vybrat hlavní úlohy, cítila, že by širokou deklamaci nechápaly a nezahrály, těm chtěla dát sestry Mahuleniny, Vratka a ještě kohos. A tak se mělo vše stroskotat. A tu Emča učinila rozhodný krok. Proplakala jeden celý večer, na celý pensionát se hněvala, ale ráno oznámila osmičce, že hrát se bude, a když prý velké nechtějí, ať nechají tak, že se o ně prosit nebudou — osmička totiž, nebo ta platila jaksi za ohnisko myšlenky i za podnikatele. A hned oznámila i změnu programu. Tak došlo na Popelku, jež bude obsazena vesměs drobotinou.

Emča rozdělila úlohy (sama nebude hrát), již i zkoušku uspořádala, vyžádala si návštěvničku, zamkla se se svými, aby ani pohled cizí jich nestihl, a celou hodinu se hrálo. Zpět přišly všecky zrůžovělé, nadšené — v té chvíli, když se kolem nich shrnuly, byly by chtěly všecky hrát, celý pensionát; záviděly jim, ale bylo pozdě. Hrdě a vítězoslavně táhla celá družina do poschodí, kde ještě dlouho stály u okna a rokovaly.

Utvořila se tak nová skupina v pensionátě, kterou hned bylo poznat. Osmička byla jí oživena a rozšířena: přišla Klárka Mixová a Filipka z devítky, Ela z desítky, a zúčastnily se besedy, jíž i neherečky Andula Růžová a Berta obcovaly, jednalo ť se o věc skorem nejdůležitější, o kroje. To bylo starostí! Což Popelka, sestry, macecha, o ty bylo hej, protože parády je na vybranou, ale co s princem? I o korunu by nebylo, ale kalhoty, kabát! Babuška navrhovala, aby se vypůjčily od školníkova Františka. Nepochodila, všecky unisono protestovaly —

takový — kluk! Ani jediné nenapadlo, že je i trochu malý na ně na všecky, zrovna jen klukovství je vzbouřilo. Ela zase myslila, že by stačily — — ah, to bylo teprv smíchu, až je musila Emča násilím ukrotit, aby je přiměla k rokování. Dost ještě navymýšlely, dát si nahonem udělat, z Národního vypůjčit, nu, jsem zvědava, jaký konečně bude výsledek, dnešek ho ještě nepřinesl.

A ještě jedna z dětí mne překvapila: Klárka. Herečka, hotová herečka routinovaná. Každá její poznámka výstižná, a již se i do úlohy vpravovala — bude hrát matku — tak rozšafně i hubatě se někdy rozvykládala, že radost poslouchat, a nic se mne neostýchala, naopak, jakobych ji byla pozdvihla, rozehřívala se mým úsměvem.

Může být pěkné jejich divadlo; zajímavé zcela jistě. Přistoupla jsem úplně na ředitelův návrh ponechat jim co nejvíce samostatnosti a vyvlékám se z pomocnictví, ani jim neradím, jen tak poslouchám. A jde to. Co si jednou umyslí, co se jim zalíbí, řeknou si přede mnou, a to již platí, jakobych byla poradila, ať si přikývnu nebo ne. Jsem tomu ze srdce ráda, nebo také jsem zprvu netroufala do dětí naprostou rozmyslnou odvahu, a velmi ráda budu, zdaří-li se představení aspoň trochu dobře, aby řeč Zemanové vyzněla na plano; ředitele by to, myslím, také těšilo.

19. listopadu.

Mám ráda císařovnin svátek, přichází ť v době, kdy již každý oddech bývá vítán radostně, ale tentokrát mi oddechu nepřinesl. Rozstonala se Korecká a leží v svém pokoji osamělá; smutno jí musí být! A ulehla dole současně Milada Raimanová, náš vzor tiché, milé, pilné, pořádné, zkrátka, vzor vzorné chovanky; všichni ji mají rádi, snad i Berta, a to přece již něco je! Dostalo se mi tedy nemocničky, když jsem tak po ní toužila.

Dost těžký případ, horečka stále vysoká, a tak musím sedět u ní dole. Nečiní mi to obtíží, nebo ji mám ráda jako málo kterou, třeba jsem si o ní dosud nenapsala ničeho. O ní se ani nedá psát; co bych psala? Je hodná, je — ne, musila bych opakovat slova chvály znovu a znovu. Nevtíravá, nenápadná, spíš bázlivá poněkud, aby si jí jen nikdo nevšimnul, a přece ji všichni máme rádi.

Tak sedím, hladím vlásky a rozmýšlím. Divné mi teď chodívají myšlenky někdy. Napadá mi, co bych dělala, kdyby vypukl požár u nás, na celém obvodě najednou, aby ani dveřmi ani okny nebylo východu, nebo kdyby mor najednou zachvátil všecky, všecky děti, nebo i jiné nemožnosti mi klíčívají v hlavě, vše proto, abych mohla nasadit sebe, abych plameny pronesla celou svou osmičku, abych nekonečnou obětavostí mohla vykoupit všecky a pak umřít, umřít v strašných bolestech. Takovou horečku lásky mívám ku svým dětem milým.

V některém okamžiku div že nepřeji Miladce ještě horších chvilek, jen abych sebe pak mohla vysilovat obětí — a neubráním se, mžikem mi proletí celé dlouhé pásmo myslí a nedá mi času přervat je či nedomyslit.

Stávám se nervosnější — stářím? Vždyť je mi teprve, ne to je hloupost, ale nervosnější jsem hodně.

Teď však musím jít za ní zas. — —

Po chvilce.

Bože, horečka ještě stoupla o dvě desítiny — a já jsem jí přála horších chvil. Jak jsem jen mohla tak krutě snít. Připadá mi, jak bych byla na ni zhoršení poslala. Sténá chraptivě a obrací po mně vyděšené velké oči, prosí jimi o pomoc, vyčítá — vše tak tiše, nesměle, o to bolestněji, oč jemněji — a nemohu pomoci. Utíkám na chvíli, abych se zmohla.

Teď půjdu zas, a chci vytrvat po celou noc, musím, jde o Miladku, o moji Miladku.

23. listopadu.

Konečně.

Včera nastal obrat, dnes značné zlepšení; usnula mi v rukou tak hluboce, že se ani nezachvěla, když jsem ji smekla s klínu na peřiny. Budu se moci i já vyspat, poprvé od úterka; však jsem k smrti mdlá. Nedočkám ani osmé, půjdu. Jak vydrží Korecká, přijde-li častěji takový případ?

26. listopadu.

Bylo divadlo.

Po celé odpoledne před ním bylo znát ruch a neklid jakýsi. Malé se rozčilovaly ze ctižádosti jaksi stavovské, aby nestržily smíchu od „slečen“, jak je nyní ironicky titulují, ač jindy samy rády slyší na podobné zavolání; velké byly zvědavy, nebo žádná ještě v pensionátě cos podobného nezažila. Nejčinnější ovšem byla osmička se vší hereckou družinou. V sobotu již si obstaraly zvaní celého sboru, v neděli chodily po pokojích oficielně zvát a roznášet programy, jež si daly prostřednictvím Korecké nahektografovat, zkrátka, rozrušovaly sebe i ostatní. Při svačině ani památky nebylo po obvyklém klidu, večeři pak sotva dojedly; hospodyňky první odložily a pobízely, aby mohly sklízet a zmizet. A u jeviště, jež bylo na rychlo zřízeno, byla hotová tlačenice; každá chtěla nakouknout za oponu, do postranních šaten, ale pořadatelky nedaly — byla to Andula Šebková a Mařka Zoufalá. Stouply z každé strany a odkazovaly, odháněly, Andula se div nepobláznila dychtivou lakotou, s jakou střežila skuliny. Všecky jsme měly co dělat, abychom je co nejdřív uklidnily a vypravily zpět do pokojů, aby se mohla jídelna změnit v hlediště.

Dělo se to co nejjednodušeji: stoly se přistavily ku zdím, židle seřadily uprostřed, v minutě bylo vše hotovo. První řada byla vyhrazena nám, sboru, v ostatních měly se usadit chovanky podle pokojů, napřed ty nejmenší, na konec největší — ovšem, my jsme ustoupili všichni na postranní místa, abychom nezacláněli, ale o velkých chovankách si drobci šeptali, že musejí být vzadu, protože nechtěly hrát; při tom s takovou pýchou a grandezzou se usazovaly v popředí, jakoby byly aristokratické kruhy co nejdůkladněji prostudovaly. Za chvilku se sice prožduchovaly a chichtaly, ale dojem byl učiněn, a to stačilo.

Vzadu bylo nejšumněji, ironicky veselo, nebo snad ani jediná z velkých nešla sem v očekávání něčeho pěkného, než směšného. A nejuštěpačnější pozvedly malé revoluční vzrušení: nebyly spokojeny se svým místem, málo prý vidí; a když se jim odpovídalo pokrčením či úsměvem, poodstrkaly židle, přivlekly dlouhý stůl a utvořily si galerii. Tím byli drobci na hlavu poraženi, nic je již netěšilo v předu, i divadlo na okamžik pozbylo váhy pro ně; takhle obsadit stůl, natlačit se na něj, chytat se strachem na všecky strany a moci zakviknout! Na hlavu byli poraženi.

Na štěstí se ozval zvonek poprvé a strhl oči k oponě, jež se již vlnila přebíhajícími herečkami. Sama jsem byla zvědava, jak vše navleknou, neznala jsem ani kroje, ani scen, ani způsobilosti a odvahy, a tak jsem si mimoděk sestavila ve chvilce mlčení domyslnou kritiku. V té jsem byla sklamána docela, nic se nesplnilo, co jsem prorokovala, byla jsem překvapena, nevěděla jsem si v první chvíli rady s ničím; tak mi bylo nezvyklé a skoro nepřístupné, že mi prvé jednání zmizelo skoro nezachyceno. Vidím jen mámu u stolu, širokou selskými sukněmi, vedle tři dcery, všecky zaražené, vyjevenýma očima do hlediště obrácené, a mám neurčitý dojem rozpaků, jež jakoby všecky zalehly, nás i herečky, dojem trapné nejistoty, v níž se člověk nevolně usmívá, aby tíseň zakryl. Nevím, která se první osmělila a začala, ale cítila jsem, jak celým zástupem naším proběhl šuškavý smích, jak se hlasy zavlnily. Pak vím již jen konec: všecky, máma i s dcerami, shrkly dolů s jeviště a za oponou se rozřehotaly na celé kolo, my s nimi. Zrovna jako ve škole, když shodí po deklamaci nuceně vážnou tvář a seskočí se stupně plny smíchu, jenž se v nich hromadí vždy, když zúmyslně jsou nedětinny, a vybit se musí, aby nastala rovnováha. Bývá to šťastný smích, i když byl nezdar, šťastný myšlenkou, že vše je odbyto.

Snad byl začátek ohnivým křtem, jejž si musily odbýt, aby se jim uvolnilo, a mohly podat, co chtěly. Ostatní šlo skvostně, ovšem herečkou byla jediná — Klárka. Ta rozkládala, hubovala, nu, drobné děti v prvních řadách byly v nadšení takovém, až zapomněly, že jsou v divadle, kterási do řeči jí vskočila, však její jmenovkyně, Klárka Stehlíková, takový diblík prostořeký; a nedala se, macecha obrátila se a pustila se do ní, zrovna jako do své popelky Adélky. Strnuli jsme, ale děti byly nadšeny. Ostatní nedovedly zastřít sebe úlohou, sebe mluvily a jednaly, a to bylo nepochopitelno pro nás, kteří jsme je znali tak dobře, a kteří jsme zvykli vidět na prknech úlohu, ne herce. Považovala jsem to s počátku za nezdar, ale teď, kdy uvažuju o tom, smýšlím jinak.

Jak nekrálovským byl na příklad princ Babuška! Již ústroj: Čísi baret červený s dlouhým pštrosím pérem, z pod něho splývá jeji kovový vlas, rozpuštěn na růžový plášť, přes rámě bokem přetočený — to vypůjčily asi velký šátek od Faninky z kuchyně — po druhé straně vidět bílý kabátek, pak bílá suknice, buď uměle zkrácená nebo od některého drobka vypůjčená, krajkové kalhotky vykukují pod kolínka nad růžovými punčoškami a střevíčky, nu, roztomilý princ, ale tak ženský! A ty jeho námluvy! Oči mu hrají jako trnky, když měří stře-

víčky, popelka Adélka se štíří trochu, smějí se oba, však vědí, že se za sebe dostanou, a ti ostatní to také vědí, proč by se tedy nesmáli? A přece na tvářích diváků leží takový teplý úsměv, ač pointa prozrazena dřív. Však se jim nejedná o nic jiného, než aby očima mohli přeběhnout, co duší jde, a čím dřív se oko ukojilo, tím líp. Je nebavila malba pozadí, ni povah — děj, děj chtěli, proto ta spokojenost, když princ ani nedoměřil a vskočil, nemoha se bezpochyby sám konce dočkat, když přeskočili cos a honem klekli pro požehnání.

To, myslím, se našim dětem líbilo na divadle nejvíce: neobyčejně rychlý spád; herečky totiž instinktivně seškrtaly věty, jež vyžadovaly hry, cítíce, že hrát nebudou, že budou pouze děj vykládat, a tak bylo každé jednání sehráno, než by se otčenáš pomodlil; dětinnost hereček nepřetvářená nijak dojmu nesnižovala, děti jí zkrátka neviděly, tu jsme pozorovali pouze my velcí.

Trojí byl asi výsledek divadla: Malé byly rozehřáty, rozradovány, a nejvíc se jim líbil princ a popelka, protože jim přály, aby se za sebe dostali. Máma se jim s počátku zamlouvala, že promluvila s jeviště, ale pak pozbyla sympatií dočista.

Větší soudily zcela opačně. Klárka sklidila u nich uznání, ostatní odbyly útrpným úsměvem.

A nás konečně několik, kteří jsme přemýšleli, ač jestli přemýšleli, nás uspokojilo vše. Mě aspoň. Usmála jsem se dětem, ale rozuměla jsem jim, usmála jsem se i Klárce a pokývla hlavou, Emči, jež byla neviditelna a proto nepovšimnuta ode všech, té jsem se podivila.

Mělo divadélko význam, nebo to byla karrikatura umění? Karrikatura rozhodně ne, ani pro velké, pro malé bylo osvěžením; ale co nejvýše cením je, co bylo řediteli pobídkou, aby se pokusu ujal: vliv totiž na podnikatelky, jež vytvořily na svoje síly pěknou věc a ztvrdly, zenergičtěly, odvahy získaly do budoucna; pak vliv na nás.

Jakou krásou mnohdy sytíme malou duši, jakou studenou a starou! Až teskno mi, když se probírám do minula. Ne pouze krásou, ale vůbec myšlenkou je ničíme, okrádáme je o svět jejich, cpeme jim, co cpali do nás, oč jsme nestáli a nestojíme posud.

To mi Bartoš řekl po divadle, když jsme chvíli hovořili spolu na dvoře. Prý učím, učím, a nechci-li se někdy blamovat, musím se napřed sám naučit doma, čím je potýrám. Sám jsem dávno zapomněl, a je mi lehko bez toho, a přece — scvrklým rozumem je krmím někdy, že se až hanbím před nimi. Je tomu tak doslovně, vím podle sebe, kolik mi zůstalo z veškeré práce ve škole, odečtu-li právě rok zde ztrávený u ředitele. Víme snad všichni, a není uhnutí, není pomoci, ženem' se setrvačně dál, spokojeni, že jde to tak lehce a hladce, a komu přece svědomí vyčítá, rozže si v pusté tmě světélko omluvy, že nutno duši cvičit, uschopňovat k úsudku a paměti a, bůh ví, čemu ještě. Světélko bliká, bliká — ne, stále se mi vrací myšlenka táž, že není školy, není toho ideálu, po němž toužím, že sama také pouze toužím, a to jen někdy, ostatek jdu vyjetými kolejemi, ba zapomínám mnohdy i na to, co dnes mi bylo tak jasno: že chápe duše dětská jinak než naše dospělá, a nejodlišněji již duše vyspívající; že nevnímá nejen formově,

ale ani obsahově toho co my, že, vpravíme-li jí i něco zcela svého, zůstává to mrtvým zrnem, jež nevzklíčí a užitku nepřinese.

Půjdu zas zpět, kde jsem kdys začala a tak brzo přestala. Začnu znova. — —

Dnes je ještě plný pensionát divadla. Rozleželo se pomalu pozorování a přichází se k detailům, zejména k detailům zákulisním, jež drobnými zradami Elinými se pronášejí. V kratičkých dvou dnech se roztříštila nová družina divadlem seskupená, rozptýlena byla vlivem veřejnosti, zejména kritik. Klárka, oslněna úspěchem a podporou starších, celou osmičku pohaněla a nejvíce Emču, ta že prý je vinna špatnou hrou ostatních; drala prý se o režisérství všemi desíti, poradit si nedala, sama ničemu nerozuměla, proto prý to tak dopadlo. Nebýt jí, být jiná hlavou! Tu se pokaždé Klárka theatrálně zamlčela, aby dala času dohádat se pravé a jediné vyvolené, a docilovala úspěchu. Dnes již všichni přetřásají Emču, ač o ní v divadle nikdo ani nevěděl. Vojna je o ni. Mezi Babuškou a Klárkou nepřátelství na smrt pro ni; osmička obehnala se hradbami solidarity proti všem, i proti své Bertě, jež posud nesplynula s nimi. Na venek jsou hrdy a neústupny, ale doma Andula poplakává, Emča se divočí a kasá se k odvetnému souboji s Klárkou, Adélka je mrzuta, že hrála, Babuška těší všecky a staví se k Emči. Hodily již devítce a s ní celému dospělejšímu pensionátu rukavici, aby si zkusily samy něco udělat, pak aby mluvily, a neudělají-li, že ony, osmička, ještě jiné věci jim ukáží. Na posměšnou otázku předhodily akademii. Vzrušily. Ale podařilo se jim protivníky rozdvojit; Růžena Křížová stoupla na jejich stranu a převedla i Prokšovu a několik vážnějších, jež vycítily v energii Emčině vzpružinu pro sebe a ve slově akademie našly pol, k němuž by mohly zacílit, když divadlo jim nebylo sympatickým začátkem. Výsledkem bude asi, neuhasne-li plamen příliš brzo, že pensionát opravdu uspořádá akademii nějakou. Zásluhou Eminou. Vděkem za myšlenku nabídnutou podporují naše největší a nejváženější její stranu a pomáhají tak k vítězství. Vyhrají, myslím, již zítra, není jinak možno, Klárka bude musit ustoupit poražena, třeba že nejlépe hrála, nebo Ela zatím nestranně vyklepala, že sice si Emča radit nedala, zrovna od Kláry ne, ale to proto, že Klárka radila hloupě; ba prý ji i pokárala a sama říkala, jak co má udělat, a ta že si to líbit dala, protože chtěla za každou cenu hrát. To rozhodlo. Emča jí radila, vida! a kárala ji! a Klárka se jen mstí. Vítězství naprosté je zajištěno, jen co se zpráva roznese.

Dosti klepů zavířilo, dosti drobné zloby vyrostlo z pokusu, ale nelituji toho. Plevel zanikne, otře se, ale símě zdaru ponese, ten výtěžek vyváží vše. Jsem ráda, že bylo vše, i stínům jsem ráda, jež mi několik chovanek vymodelovaly plastičtěji.

Z Ely krom grázlíka vyklubala se povedená klepna, chytrá a dovedná klepna ve stylisaci svých zpráv, ale zase dobromyslné děcko ve výběru a účelu. Klepe pro rozkoš svému jazýčku, smíchá nejvážnější s hlupotkou, co však chytí, umí upravit. Je prý to čistě naše, ženská vlastnost; nevím; mužů neznám, sama jsem vyrostla v lesních samotách, tak že snad nemohla jsem se k této společenské chybičce systematicky

vyvíjet, ale zdá se mi, že málo jsem našla těch, u nichž by půdy neměla. Pensionát se tentokrát účastnil en gros, skoro bezvýminečně. I Veselé se zdálo, že se mnoho mluví.

Jsem zvědava na ředitelův úsudek, těším se naň, proto si dnes tolik píši, abych věděla, oč se rozejdem', v čem se shodnem' as a jak daleko tak stejně hledáme, ve kterých totiž zjevech, myslím.

Budu-li moci, na Křížovu upozorním, jež vystoupla z kalné záplavy minulých dní ještě čistší než dřív; musím ji udržet v ředitelově evidenci, zdáť se mi, že úsilovnou činností se vypracovává k jasu ze svých těžkých rozporů, a bylo by škoda tak čistou a silnou duši nezvednout. Růžena by mohla být někdy velkou, probije-li se.

Na Pavlu Vyskočilovu a Miladu Fuksovu také bych ráda ukázala, zase z opačné strany. Neznám ve svých vzpomínkách tak nesympatických dětí. Pavlin úzký ptačí obličej a nejjizlivější zloba jsou mi skoro identické. Kolportovala včera a dnes věci, jimž i nejtupější uhýbaly. Ještě štěstí, že se mi podařilo přijít jim na stopu a zastavit je dřív, než moje ubožky zvěděly. Pavla je neměla od sebe, než od Fuksové.

Přeptávala jsem se dětí na Miladu. Žádná sic určitě nepověděla, ale z mnohých řečí zrovna čišel odpor, nejvíce z Růženiny, jež instinktivně vycítila hrubost vnitřní, a z řeči Prokšové, která nemá většího přání jako přestěhovat ji z trojky někam daleko, aby se s jejím neomaleným pohybem nebo pohledem nemusila setkávat stále a stále. — Devítka zase s Pavlou je nejnesourodějším pokojem naším: chladný rozum Šímové vedle pathetické mluvkovitosti Klárčiny, v tom Mařka Zoufalá, taková jednoduchá energická přímost, Filipka Mašková s trochou domýšlivosti a konečně Pavla. Nikdy jsem ráda u nich neposeděla, nikdy hloub jich neprohlédala, teď chápu proč; odpuzovalo mne ovzduší jejich roztříštěné a příliš dusivým živlem prolnuté.

27. listopadu.

Jsme u sebe! Tak blízko u sebe, že stejným zrakem hledíme, stejně hluboko vidíme, ba i stejným zájmem řídíme svá pozorování! Jsme u sebe!

Bože, jak jsem tomu ráda! Vždyť čím je mi? Kam jsem si jeho světlý zjev postavila? Nejzazší popředí, nejvyšší vrcholy lidstva jsou mu dostižny, jde k nim celou velikostí své duše a nese s sebou čisté nitro bezmezné dobroty a měkkosti — z něho udělala jsem si lidský ideál, k němuž tajně toužím vyrůst — a nyní, ne, netroufám si pomyslit, netroufám si říci, čím je duše plna a šťastna, tak rozjásána, jak byla bych se poprvé sytým douškem nahltala jara, jara s vlažným silným dechem, se září mladých paprsků, s prvním voláním skřivaním, se vším kypěním rašící zeleně — oh —

Hovořil. A každým jeho slovem jsem rostla a jasněla, až k závrati zardělé radosti se vzpínala — vždyť pravil vše, co psala jsem si sama, jak byl by četl. Byla bych poslouchala život; světnice střízlivá mi pohádkově zkrásněla, usmíval se mi lesklý roh stolu, smálo se okno prázdnem jindy dýšící, smála se mile každá líc, a já jsem byla šťastna.

Šťastna jsem byla; a taková síla nevolaná mne prolnula, že bezděky jsem promluvila, já, zpravidla mlčící, a mluvila jsem o Růženě, Emči, Pavlíně i Miladě, dlouho jsem vyprávěla o svých pozorováních a myšlenkách, že, myslím, všichni udiveni na mne hleděli a zapomněli poslouchat; i tím jsem byla šťastna. Jen on poslouchal a souhlasil. Což souhlas slovy, vždy souhlasívá s dobrým nápadem, však on se podíval, a z jeho pohledu jsem četla souhlas vřelý, jenž mne zvedl až k výškám, jichž se bojím slovem dotknout i zde, sama před sebou.

Či mohu uvěřit, že dostihnu kdys ideálu porozumění a z něho i ideálu života svého vůbec? A kdybych i nedostihla, dnes je mi šťastno, šťastno, šťastno, že nejsem planým členem ve světě, a že —

Ah, šťastno je mi!

29. listopadu.

Že nedovedu si štěstí udržet! Den a noc jsem plynula v měkkém zapomnění skutečnosti, v nekonečných šířavinách snů, v nichž nezřela jsem sebe ni okolí, kde tušila jsem pouze jsoucnost svou uprostřed něčeho krásného; den a noc jsem byla šťastna.

Proč myslím? Proč se zahloubávám, místo abych se sytila, opíjela bez dechu? Jsem již taková, to jediné mi zůstalo ze staré povahy; energie jsem pozbyla, změkla jsem, ale neklid myšlenkový mi zůstal, aby mi rušil chvíle blaha a sesiloval trpké dny. Kam jsem se vehloubala! Již nezdála se mi radost plesem z myšlenkové velikosti, z myšlenkové blízkosti jemu, jinou příčinu jsem si vmýšlela, jež sice jeho blízkost také v sobě měla, však — Můj výkřik byl falešný, jeho jásot měl základní ton —

Ne, nyní když volně stavím slovo k slovu, když myslím o každém, vidím absurdnost svých fantasií, takovou, že ráda bych se zmrskala a zbičovala do krve, kdybych jen mohla říci: nebylo jich. Strhat je moci, udupat a zničit! Již skoro měsíc cítím myšlenky své chodit v stezku dosud neznámou, jejíž cíl mi teprv nyní svítá určitě, měsíc tuším temně, že nesmím dál, a odbočuji, vracím se a vrhám v život, v práci, abych zahlušila touhu v neznámo, však jediná jen chvilka ochabnutí, a stržena jsem zpět, jdu dál, kam nechci.

Tam nesmím, šla bych si pro nejtěžší sklamání, jež mne čekat může v životě, tam nechci, nepůjdu.

Slába jsem. Píši odhodlání a v témž jsem přesvědčena, že lhu si nadarmo, neb podlehnu a půjdu.

Ne, ne! Bože, síly mi dej, vrať mi je, nechci dál, nemohu, nesmím, Bože, nedej mi jít!

3. prosince.

Co se se mnou vlastně —

Ah ne! Ne! Myslím, že bych — ne, raději —

7. prosince.

Babuška měla svátek. Slavila ho svorně s celou osmičkou, jíž pozvala na cukrovinky, buchtu, a co ještě bylo v objemném balíku, jenž přijel již v úterý. Slečna Halmová se dala uprosit, že dovolí jim

svařit čokoládu, a tak se na středové odpoledne schystala rodinná slavnost, k níž jsem i já byla pozvána a jíž jsem se účastnila.

Divně nám bylo s počátku, nevěděly jsme, jak rozvázat, žádná věta nebyla nějak nenucená, bylyť jsme hosty, a chvilku opravdu jsme cítily vážnost okamžiku. Malou chvilečku jen, pak rozehřály se a zrůžověly tváře, rozvykládaly jsme se a rozesmály od srdce, zvlášť Babuška; utišit se nemohla, jak se řehotila — a pro nic za nic. „To je dobrota!" polibovala si Adélka — a Babuška se smála; „škoda, že není každý den takový svátek," dotvrzovala Emča — a Babuška se smála; Anda si brala z mísy či Mařka hrknula židlí, Babuška se smála zas, nekonečně, šťastně, až jsme se jí všechny musily rozesmát. Pak byla nejšťastnější. Mne zobjímala, lásku mi vyznala horoucí, na Emču zpívala chvalozpěvy, Mařku po buclatých tvářích popleskala, službce, jež za čímsi nahoru přiběhla, nandala cukrovinek, rozdávala svoje štěstí plnými hrstmi, a neubývalo ho.

Svačinu měla osmička následkem toho prominutu, já ovšem ne, ale musila jsem slíbit, že přijdu zase a hned. Když jsem přišla, shrnuly se na mne, abych jim dovolila zítra ráno na roráty, celému pokoji unisono, že nechtějí jen hodovat, ale také se pomodlit. To deklamovala Mařka, nejvážnější všech. Dovolila jsem, však chodívají některé každý rok, nebylo tedy nad čím se pozastavovat, slíbila jsem, že je sama zavedu, že nepošlu jinou ze slečen.

„Jen nezaspíme-li," starala se Andula.

Ujistila jsem je, že je přijdu vzbudit. S tím jsme se rozešly.

Usnuly toho večera brzo. —

Pravidelný oddech plnil přítmí pokoje, když procitla Emča. Pozvedla se, vyhlédla z okna, a zdálo se jí, že obloha bledne poněkud, že hvězd je málo ve výši. I v pokoji trčely obrysy loží, stolů a skříní matně do prázdna, viditelny mdlými přísvity, jež odrážely do tmy.

„Je pozdě již —" kmitlo jí hlavou, „kdo ví, přijdem'-li na —" a hlava jí klesla v návratu dřímoty zpět do peřin. Nedomyslila ani; snad ale dosnila, protože najednou sebou škubla, oči si protřela, rychle seskočila a sklonila se nad sousedkou: „Mařko!" Položila jí ruku na hlavu: „Mařenko — je pět — vstávej!"

Mařka se pohnula, protáhla a ospale se zeptala: „Už?" A již jí hlava zas klesla do peřin.

„Vstávej!" zatřásla jí Emča, „slečna učitelka už nás budila —" a již spěchala k Andule, pak k Babušce a Adélce — Berta odřekla večer.

Tiše strojily se po tmě, a když navlékly kožíšky a rukavice, po špičkách vyplížily se, aby nikoho nevzbudily. U mých dveří neslyšely ničeho. — „Slečna již šla," prohodila Ema. Na schodech byla úplná tma, našly dveře do kuchyňské předsíně místo do dvora.

„Co teď?" zašeptala Anda.

Okno do předsíně bylo otevřeno, a proudil jím ostrý chlad.

„Víte co?" zastavila je Ema, „vylezme oknem, co budeme hledat; slečna je beztoho napřed."

Chvíli stály nerozhodně, ale Ema neváhala, vystoupila na židli a již byla na dvoře. Následovaly ji a rozjařeny tutlaly smích, jak se jim to podařilo.

„Hihihi, Faninka by nám dala, kdyby nás viděla," štířila se Babuška.

Když prošly školní chodbu, nalezly zase zamčeno.

„Školník, myslím, za slečnou zavřel a zase už spí," prohodila Adélka, „běž ho, Emčo, vzbudit."

„Nevím, kde má zvonek, pojď se mnou."

„Ne, nechoď," bránila šeptem Babuška, „my tu samy nezůstanem'."

Andula se zasmála: „Bojíš se? Tak pojďme všecky."

Šly, zvonku se dohmataly a zatrhly. Zívaje, vyšel školník, za chvíli, otevřel a přirazil zase za nimi dveře.

„Bože, ten je ospalý! Jako sysel."

Emča si vydychla do mrazíku: „Konečně! Ale teď pojďme, ať slečnu doženem', je, myslím, pozdě."

Vykročily rychle do drobného poprašku sněhového, který povlékal zemi, netknut ani šlépějí ani kolejí. Přikrčovaly hlavy do límců, dýchalť řezavý vánek, a chvílemi přitlačily ruce na uši pálící mrazem. Ulice byly prázdny a němy. Jen lampy hořely svými bílými sloupečky, jiskříce bílá kola skelných odrazů kol sebe.

Míjely roh Ječné ulice. Dlouhá přímá řada světlých bodů pjala se mezi holými korunami stromků, sbližujíc se kdes dole s druhou protější. Strážník, opřený o stěnu, vykročil za nimi, a když se ohlédly, stanul; ještě jednou se ohlédly a zase viděly silhouettu jeho široce rozkročenou a nahnutou.

Strom za stromem zacházel, ulice se krátila, na jejím konci vystupoval kolos chrámu, černý a strnulý, a posud nikde života, nikde hnutí.

„Je pozdě, myslím, nikdo již nejde do kostela."

Přidaly do kroku. Takové ticho všude, ani jediné světlé skvrny v oknech, ani živáčka nikde. Jak je ta Praha ospalá.

Došly portálu, stanuly mezi massivními patami sloupů u brány — zavřené. Stajily dech. Zamrazilo je, rozletělť se černými korunami Karlova náměstí vítr ostřeji, až zasvištěl, zavířil na rohu opadlým listím a zmizel pak. Bylo zas ticho do šíra, ticho zmrtvělé, nehybné.

„Co to?"

„Emčo —"

Všecky k ní obrátily zšířené zornice.

„Proč je zavřeno?" ptala se sama sebe a otřásla se zimou.

Těžký úder zazvonil ve výši, pak druhý, třetí —

Vzpjaly všecky smysly k temným rázům, hledaly další, a nepřicházel, jen z dálky dolehaly po třech, zvolna doznívajíce.

„Bojím se," vydechla Babuška.

Strach temné samoty se jich dotkl, plíže se z vysoké klenby, z bizzarních kontur hlavic a oblouků. A nehýbaly se, aby životem nevzbudily hrůzu celého černého prostranství.

„Kolik to bilo hodin?"

„Tři čtvrti — nevím."

„Bojím se."

„Pojďme," zašeptla Adélka.

„A roráty? — a slečna?"

A zastavily se nerozhodně.

„Bojím se," vzlykla Babuška.

Emča ji chytila za ruku a vyběhla, zadýchávajíc se úzkostí; vždyť ona je vyvedla v tu nevysvětlitelnou hrůzu mlčení.

Vběhly do aleje, jež zdvihala se před nimi řadou svých světel do nekonečna. Běžely, až udýchány musily stanout, pak k rychlým krokům nutily třesoucí se nohy a zase běžely; již věčnost se jim zdála uplývat, však ulice jakoby se nekrátila před nimi.

A stále nikde hnutí. I strážník z rohu zmizel. —

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

Co s tím? Nač to píši? Že o hodinu dříve vyšly, že o mně se jim jen zdálo? Nesmysl. Chci zamlouvat cos v sobě. Zbytečně.

Raděj nepsat nic! Mlčet!

Tak bude nejlépe.

Jen kdybych i v nitru mlčet mohla. Není to ani sladké snění, jež chci zahlušit. Milovala jsem již — mé touhy dýchají horkem.

14. prosince.

Vzpírám se, bráním se, vrhám se k dětem, rozdmychávám svou lásku k nim až k obětavosti, zažehám světla svých cílů kdes v slunných obzorech — a co je to vše? Cíl hoří, a jdu v tmu; děti zbožňuju a ošetřuju, přepínám svoje síly pro ně, ale to se jen chci vydat ze sil, jež ženou mne v tmu a jichž se bojím. Ač všemožně si namlouvám, že je to život, není, není, v hloubi cítím, že konám to jen mimochodem; můj, cele můj život že teprv přijde. Čekám ho tajně, bráním se mu — Proč? Proč lhu? Vždyť chci žít, všemi silami své duše chci k životu, proč tedy lhu si tu lásku k cizím?

Chtěla bych tolik milovat, ale — svoje.

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

20. prosince.

Kam to jdu?

Dost!

22. prosince.

Nic. Domů pojedu.

5. ledna.

Doma jsem byla celé Vánoce. Léčit jsem šla touhy svoje do šírého Dubína, v sněhy zapadlého, do ovzduší naší miloučké myslivny, kde div mne nechovali v náručí, jak roztěšili se. Mamička, tatíček, oba sestaralí ne o dvě ale o deset let, samotou zdušeni, jež nedává jim již naděje, že přijdu mezi ně, leda na chvilku! Nepřijdu. Chtěla jsem zanést svoje mládí k nim, ale nemohu. Nedaly mi lesy klidu, jejž jsem v nich hledala, naopak, zburcovaly staré moje sny, k slunci tíhnoucí, v zasněžené nehybnosti jejich oddech jsem jen četla, po němž budou znovu plodně žít a v každém touhu po životě vzbouzet, kdo v okruh

jejich zapadne. Nepřijdu. Zde zůstanu, neb lidé nemají té síly suggestivní v sobě jako příroda, jim snad se ubráním a aspoň klid si vybojuji, když štěstí nemohu. Dnes píši klidněji, vím již, že marno je proklet sebe, touhy že tím nezahluším, vím, a touhy nezapírám; toužila jsem a toužím po něm. Je marno touhu zapírat, tím roste jenom víc; nuž, přiznávám se k ní, však také klidně, třeba bolestně, klidně si říkám: Toužíš na marnost. Nemožno. Mineš cíl, mineš, jakos minula, druhý hrob nasypeš v duši tam v koutku u zdi vzpomínek.

Všecko vím, dohledala jsem se cesty k sobě za dnů vzdálení, i to jsem řekla, že, má-li zemřít touha, nutno jí pomoci, by spíš zůstalo v duši mrtvé klidno, jež živoření připouští a resignaci staví proti zoufalství. A pro mne není vyhnutí než k resignaci dojít; nebo zoufat nechci a žít nemohu. Tož budu duši svoji, mládí své, sny o štěstí, sebe budu umrtvovat tím, že vzkřísím staré bolesti, jimiž otrávím, co samo zhynout nechce.

* * *

Jdu zpátky do zápisek svých a prohlížím, kde zlomila jsem. Úzko je mi v záplavě radostných řádkův a slov, jimiž opilá vydychovala jsem svou slast zde v pokojíčku, jenž dnes slyší resignaci zatrpklou. Až k samému plesu troufala jsem dojít, až k nejplnějšímu rozjásání jistoty, až k pokraji srázu dovedla jsem vzestoupit v své nepřiznávané odvaze, dovedla jsem si zapřít, co následovalo po oněch dnech — — Samovolně jsem připravovala své stroskotání, nuž — chci se vrhnout dnes se srázu, jejž zamlčela jsem.

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

Dvě léta již.

Růžový šat se na mně vlnil s rudobílým pasem, rudou růží na ňadru, i do vlasů jsem rudou růži zatkla, aby lásku zpívala jak celá bytost má; jen bílá stuha vlála mi z boku, jediný paprsk bílého dne, jenž z lásky mojí vzejde. Tak jsem si symbolisovala svůj zjev za dlouhých půldnů, večerů, v nichž hrbila jsem se nad látkami a snila na nich úsměvně; a radostí mne plnilo, že náhodou a bez úmyslu zvolila jsem nejlepší.

Chodily za mnou dámy tenkrát dívat se a sondovat poznámkami, jež v bezvýznamné řeči vkládaly, a nic jsem nedbala. Smála jsem se, jak bych nechápala, dráždila je svou jistotou, litovala jsem, že se mnou nepůjdou, až náhle zbyla ze všech sama Korecká. Bylo mi divno, odkud náhlé slitování; nu, zvěděla jsem brzo, že i jejich pokoje se plní látkami, jež střihá, šije kdosi cizí.

„Kam půjdou?“ vyhrklo ze mne.

„Kam jinam? Na Žofín.“

„A kdy?“

Korecká udiveně vzhlédla: „Nestav se, však jste se domluvily přec.“

„My?“

Zarazila se na okamžik, pak diblicky si zavrtala prstík do čela a roztančila se mi v koutku se smíchem; nic nedbala mých výkřiků,

že pošlape mi šaty, smačká stužky, jež větrem smetla se stolu. Chytit jsem ji musila a semknout.

„Blázníš, prosím tě?"

„Co by," vydychovala mi na prsou, „což to není zábavné?"

„I jdi, kdož ti rozumí!" pohodila jsem hlavou mrzutě, buď jsem nechápala, nebo zůstala mi v nitru kyselost ze zprávy její prve, nevím již.

„No, no, nechápavá," zadurdila se. „Helo, víš, přeji ti toho ze srdce, ani za tenhle nehýtek ti nezávidím, protože, no zkrátka, protože; ale — Ještě nechápeš?"

Popřela jsem skloněna nad svými stehy; bála jsem se zdvihnout oči vstříc slovům tak určitým, ale chtělo se mi zase slyšet z cizích rtů, co sama jsem si říkala.

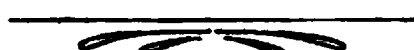
„O čem to mluvíš?" pokusila jsem se divit se.

„Ty —! Nezlob! Ale takové jsou všecky, které srdce nemají. Budete tři — budete tři!"

Rozřehotala se zase na celé kolo i roztančila. Mně bylo horko.

Nevzpírala jsem se již. Nechala jsem ji mluvit a mluvit, zapomněla jsem na ni a kouzlila si ples, pro mne nejplesnější ples, jejž prožít jsem kdy měla.

Tančila jsem, jím nesena v náručí, poddávajíc se jeho přivití tak zcela, že hlava mi poklesla až blízko k jeho ramenu, a do očí mi šlehla smědost jeho líce i krku, nyní zvířenou krví prorudlá. Necítila jsem nikoho kol sebe než jej, jeho ruce horké, jeho dech, jenž vlas mi odvíval a vzdmutím prsou tlukot srdce dával cítit bouřlivý, jeho pohled toužívý — a slova, jichž nevnímala jsem rozumem, jež za to ale palnou rozkoší mi vzbuřovala krev svým šeptem vášnivým. Rty suché rozpukly, chtěla jsem promluvit, a nemohla jsem, ani hlavu pozvednout jsem nemohla, však za mne tělo odpovídalo svým oddáním a srdce, jehož bouř mi ňadro prolamovala a stahovala dech. (Pokračování.)

A. S. DICHTL:

Absolutní krása.

Co nazýváme absolutním? Vše, co existuje samo o sobě, bez vztahu k jiným předmětům. Existuje krása sama o sobě? Nikoliv! O kráse nevíme, dokud tajemnou branou našich smyslů nevstoupí do naší duše, budíc tisíceré ohlasy, rozechvívajíc základní struny celé naší bytosti, budíc to, co nazýváme nadšením.

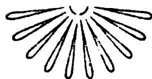
Vše, co budí v nás nadšení, je krásné. Ale kromě na předmětu, jenž je krásným, ať již je to sonata Beethovenova, či znělka Petrarcova, či socha Michel-Angelova — záleží též na našich smyslech a celé naší duši, máme-li pocit krásna. Každý pocit prochází našimi smysly, vtěluje

se do bohatství života duševního — není sám o sobě. Přináší s sebou jistý přídavek, jenž má původ ve smyslu, jímž procházel. Každý pocit krásy je blíže určen smyslem, jenž je pro něj vyhrazen. Krásno hudební je jiné naprosto než krásno výtvarné; krásno poetické zaujímá zvláštní místo, neboť kromě přídavku sluchového, který má společný s krásnem hudebním, chová jistě prvek ideový, jemný nádech z onoho místa duše, kudy prošel při řadění představ buzených slovy. Tak každý pocit krásna je, co se jeho způsobu týče, přesně odlišen od jiného. Marna by byla snaha, chtíti uměle stvořiti přechody mezi jednotlivými druhy krásy, neb vytvořiti synthesu všech. Celý náš organismus se tomu vzepře; jsme lidé, a smysly naše i rozum jsou nám dány, nemůžeme věděti ničeho, co zkušenost nám nedá.

Uvědomíme-li si to, co jsem řekl, pochopíme, proč každý chápe krásu jinak, dle své individuality: hudebník při slově „krása" slyší symfonie Haydnovy, sochař zří Rodinův „Kovový věk", malíř zří Sixtinskou Madonnu, básník vidí a slyší Danteovu „Božskou komedii" — a břichopásek chutná ústřice a kaviar.

Což tedy není absolutní krásy, nezávislé na nás, na naší organisaci? Nelze si odmysliti ten nevyhnutelný přídavek, o němž jsem mluvil? Ano, to lze! A co zbude? Na to zbývá jediná odpověď: Pojem, prázdný všeho obsahu, neurčitá směs, chaos, z něhož se rodí světy, jakmile přistoupí onen smyslový, určující přídavek. Je tedy pojem absolutní krásy možný, ano je skutečný, ale je to logická abstrakce, existující pouze v našem rozumu, které však žádný skutečný předmět neodpovídá; je pomysl čistě rozumový, který nemůže býti ani předmětem nadšení, neboť rozum oloupil jej o schopnost, aby dovedl působiti na citový podklad naší duše.

Sen o absolutní kráse je pouhým snem. Máme snad proto naříkat? Nikoli! Neboť ještě zbývá krása relativní, závislá na naší organisaci, na celém bohatém fondu pokladů duševních. A to posvěcení, jehož se duši dostává při prožívání krásy relativní, jistě předčí onu neukojitelnou touhu po chutnání zapovězeného ovoce — krásy absolutní.

Odpovědný redaktor a vydavatel VÁCLAV ČECH.
Majitel a nakladatel VLADIMÍR ČECH. — Tiskem ALOISA WIESNERA.
V PRAZE 1904.

Národní písně italské z okolí Recanati.

(1904.)

Překlady Jar. Vrchlického.

I.

By Pán bůh dal, já vlaštovkou se stal,
a křídla, abych lítat mohl, měl,
na práce to místo bych pospíchal,
kde milenka má v práci, tam bych šel.
Ke kloboučku bych vyletět jí chtěl
a do oušek jí tiše namlouval!

Jen čtyry slůvka řek' bych: Buďto měj
mne ráda, neb mi srdce vrátit spěj!

Jen čtyry slova řek' bych: K lásce spěch
buď urychli, aneb mne zemřít nech!

—

II.

Pro vodu neposílej mne, ó, máti,
jsem maličká, hlídat se nedovedu,
mladíčka vídám od školy se bráti,
mne zlíbat přísahal, vždy jde mi v sledu.

„Má dcero, ať strach tebe nezarazí,
polibek muže ten nic nepokazí.“

— Má matko, hanbiti se nebudeš,
až zlíbanou svou dceru nalezneš?

„Má dcero, nezdá se ti hříchem být,
zřít hocha vášní hořet, bolem mřít?“

— Má matko, ó, kéž oheň tebe schvátí,
když čest má u tebe tak málo platí.

—

III.

Tam viděla jsem vlaštovičku malou,
do prostřed zahrady mé v letu klesla,
ze stříbra, zlata křídla, peří měla
a v zobáčku jasmínu snítku nesla.

V zobáčku nesla dlouhý stonek zlatý,
korálná ústka, pro vás mřít jsem vzňatý!

V zobáčku nesla snět, jež zlatem kvete,
umírám pro tě, korálový rete!

—

IV.

Když po ránu se z lůžka pozvedáte,
tu bílou košilku si obleknete,
ve ruční zrcádko se podíváte,
jste krásná, aniž do něj nahlédnete,
po stupních pak do ráje pospícháte,
se světci mluvíte — pak psát mi jdete.

—

V.

Jest velká dáma milenky mé matka,
jí říkat „matičko!“ má tužba sladká!

Na hodinku bych „matkou“ zvát ji chtěla,
pak, „babo“, hleď, bysi se poroučela.

Na měsíc „matko“ v sladkosti a žertu,
pak, „babo, kliď se již a táhni k čertu!“

—

VI.

Kdys doba byla — dvě mne rády měly,
bohatá s chudou ke mně láskou vřely.

Bohatá dala stříbro své a zlato,
a chudá šťastné srdce svoje za to.

Bohatá zlato se stříbrem mi přála,
však chudačka mi šťastné srdce dala.

VII.

Jste krásná, tož se nechte milovati
a bolest nedělejte srdci mému,
i kameny se dají milovati
a život nemají ni srdce k všemu.

I kamenům jest dáno láskou lkáti,
což mně, jenž tolik musí milovati!

Ba, láskou lkát i kamenům je přáno.
Jen pomysli, co dělat pro tvé ano?

VIII.

Ó, vlaštovko, jež moře přeletíš,
mně řic' dvě slova zastav pospíchání!
Mně z křídel jedno propůjčiž,
bych lásce svojí napsat mohla psaní.

Když napíšu je, krásné, spanilé
je dones k mojí lásce rozmilé.

Když napíšu je, vtisknu pečet svoji,
je k lásce mé nes, která čeká v zbroji.

IX.

Ó, růže červená, ó, růže bílá!
Jak sličnou matka tvá tě udělala!
Ty královnou bys býti zasloužila,
Španělsku celému bys v čele stála.

Koruna španělská na tvojí skráni
by měla být, ty jeho dobrou paní.

Ty jeho dobrou paní bys být měla
a vládnouti, jak sama bysi chtěla,
Španělskem celým v slavném panování.

—

X.

Mně lidé řekli, že jsi tolik krásná,
ach, odpusť mi, to věřit těžko bylo;
co tebe, dítě, zřel jsem, pravím, žasna,
jsi krásnější, než co se hovořilo.

Co zřel jsem tebe, ač jen rychle, hbitě,
jsi krásnější, než se mi řeklo, dítě!

—

XI.

Před tvoje dveře — milé ti to bude —
zahrádku udělám chaloupky v čele,
fialy, růže zasadím tam všude,
by vůně k tobě šla až do postele.

By vůně táhla až k tvé sladké tváři.
Ó, hleď, jak oranže tam zlatem září!

By v srdce tvé šla vůně z povzdáli,
hleď, jak mám v sádku krásné fialy!

—

XII.

Hned krásná jste a hned jí nejste zas;
klam jímá vás, když za krásnou se máte,
již doba přešla, proměnil se čas,
jen vemte zrcadlo a — uhlídáte.

Čas změnil se, prch s dobou roční dál
i láska, kterou k vám jsem tolik plál!

—

XIII.

Slib v květu mladosti jsem udělala,
že láskou k přistárlému nezaplám,
neb láska dědka hned by vyvětrala,
jak šťáva pelyňku je hned ta tam;
pelyňku šťáva nikdy nesesládne,
a starý dědek nikdy neomládne.

—

XIV.

Kdo svoboden je, tak se spoutat nedá,
víc svoboda než velký poklad platí,
pro vás, má krásko, velká jest má běda,
vás nezřít hodinu, již smrt mne chvátí.

Vás nezřít, chvilku na vás nemyslet,
umírám v křečích, rozladěním hned,

Vás nezřít hodinu, být bez vás sám,
hned rozladěním, smutkem umírám.

—

XV.

Jsem zamilován, dům však neznám ani,
mně zdá se, že to v středu města kdesi,
besídka hustá u dveří se sklání,
a réva muškátu se na ni věsí.

Ta dobrá muškátu tam pne se réva,
a v besídce hrá, zpívajíc, má děva.

Tam réva pne se muškátová, bílá,
v besídce zpívá, hrajíc, moje milá.

—

XVI.

I řekli mi, že miláček můj stůně,
jej navštívit si vezmu dovolení,
já poslala mu kdouli sladké vůně,
kéž by ji snědl k mému potěšení!

Já šátek poslala mu vyšívaný;
mé srdce s jeho spjato z každé strany.

Pak ubrousek jsem poslala mu s chvatem;
mé srdce k jeho připoutáno zlatem.

—

XVII.

Já plakala vždy, co jsem v dálce byla,
zle štkala, nikdo nechápal mne v kraji,
teď zpívám jen, co jsem se navrátila,
mně připadá, že octla jsem se v ráji.

—

XVIII.

Od dětství musila jsem bídu nésti
a v životě jsem nepoznala štěstí.
Když nesli mne v chrám, by mne mohli křtíti,
již jeden z kmotrů umřel na rozcestí,
klíč u kostela nechtěl otevříti,
a kmotra, jež pak vešla, mrtva padla;
ač nerozbité bylo, z umývadla
přec tekla voda, když mne chtěli mýti,
povián, jímž mne chtěli otočiti,
byl v celé délce kol a z každé strany
jen samým černým smutkem vyšívaný,
a kolébka, která mne kolébala,
jen z dříví byla — plodu nevydala.

—

XIX.

Na hoře stojím a v údolí zřím
a vidím domek, dívky svojí tam,
a vidím ho, tvář krásnou nevidím,
a vidím okno, kam zrak upírám,
a vidím domek i pavlače kraje
a vidím lásku svou, tam opřena je,
a vidím pavlač, schody ku pavlači
a vidím lásku svou, jak po nich kráčí,
a vidím schody, náměstí a lásku
svou vidím vycházeti na procházku.

—

XX.

Já vztyčil oblouk, tam kde skály křídlo,
jej démanty jsem, drahokamy zdobil,
na vršku jeho vytvořil jsem zřídlo,
bych milencům žíznícím úkoj zrobil.

Ty zřídlo, přijde-li sem láska v letu,
jí napíti dej ze kalíšků květů;

Ty zřídlo, lásky když kol půjde chůze,
dej napíti jí oliv ze haluze;

Ty zřídlo, cizí půjde-li kol lid,
nic nedej mu a nech jej dále jít!

—

XXI.

Až půjdeš okolo, jdi skromně, tiše,
ať neřekne lid, že se milujem',
když uvidíš mne v okénku mé chýše,
v svou dlaň se dívej nebo dolů, v zem;
a uzříš-li, že hlavu klopím spíše,
tu podařmež se oba pozdravem.

Mně ze sousedství rychle pohled přej,
pak, drahoušku můj, dále pospíchej;

Však na ulici když mne potkáš, s klidem
se milujme a vysmějme se lidem.

—

XXII.

Když v lednu vy jste na svět zavítala,
tu na zem kolem běloučký sníh leh',
a vaše máť se tolik namáhala
vás bílou udělati ze sil všech.

Nad bílý sníh však vy jste bělejší,
plá stříbro, vy jste zlata lesklejší;

Nad bílý sníh vy ještě více pláte,
neb stříbro svítí, a vy zlato máte.

—

XXIII.

Nebylo lidí, když jste zrodila se,
na celém světě tvoru nebylo,
z úst hada vy jste vyšla v bájné kráse,
za matku štěstí u vás pobylo;
vyslanci byli tobě vichry v roji,
a míska moře kolébkou pak tvojí.

—

XXIV.

Nad bílý papír vy jste více bílá
a nevíte, že proto umírám,
vy táhnete mne magnetu jak síla,
z přístavu v přístav že se ubírám;
z přístavu v přístav stále vy mne štvete,
zda živého, či mrtvého mne chcete?

—

XXV.

Mé lásky matka věděti mi dává,
že s láskou mojí spokojena není,
ji upokojím, ať se neobává,
chci s jejím synem své mít potěšení.

Jít z domu pryč mne neuvidí plachou,
ať chce, neb nechce, uvidí mne snachou.

Jít z domu mám-li, půjdu na náměstí,
dej syna mi, ten dostačí mi k štěstí.

A v domě nechceš-li mne, půjdu hned,
jen syna dej mi druhem krásných let!

—

XXVI.

Ba neulehla ještě hvězda moje,
jí v jizbě vidím přecházeti poutí,
máť její slyším, výmluvnosti zdroje:
Jdi, dcero má, hleď sobě spočinouti!

Jdi spočinouti, tváři moje plesná,
já nechci, pro mne bys vstávala ze sna;

Jdi spočinouti, obličeji vlídný,
byť pro mne nespals, nemoh' bych být klidný.

—

XXVII.

Noc celou v myšlenkách skráň sem tam kladu,
že podvedena já jsem láskou tvojí,
že spěcháš spáchat na mně černou zradu
a s jinou začneš novou lásku svoji;
že k jiné dívce novou láskou vzpláš
a bědné moje srdce zanecháš,
že změníte milenku tolikráte,
mé bědné srdce v kusy roztrháte!

—

XXVIII.

Já doslechla, že prý chceš odcestovat,
ó, zlatý člune, kam jet hodláš s ním?
Než odjedeš, hleď mi to opakovat,
mé slzy průvodcem, věř, budou tvým.

Chci slzami ti cestu pokropiti,
má naděje, chci s tebou v dálku jíti;

Chci slzami ti pokropiti dráhu,
naději drahá, s tebou jít, mám snahu.

—

XXIX.

Jdi, povzdechu můj, do dálky spěj v chvat,
jdi od mé dálné lásky a leť prudce,
na moje srdce bude-li se ptát,
rci mu, že Turek drží je v své ruce.

A bude-li se ptát po srdci, žití,
rci, má je Turek, chce se potěšiti.

Ptát bude-li se po žití a duši,
rci, má je Turek, poruč, co se sluší.

—

XXX.

Rci, krásko má, jak přistála jsi dnes?
Od čtyř dnů, cos tu, mne jsi neviděla;
já přikován byl zatím na řetěz,
zpět nemoh' jsem. ač snaha moje chtělá.
Já tebe opustit? Ký blud, spíš věz,
já vrátil se, má krásko, tužbo smělá,
mši slyšel tolikrát, pro samý ples
tvé lásky duše kněze neviděla.

—

XXXI.

Po „dobrém večeru" šla k loži svému,
a nešla-li — ó, hned tam půjde čile.
Na stoličku si sedni tiše k němu,
neb neminula první noční chvíle.

Ba, neminula — však to dobře vím,
můj poslyš zpěv, snem usneš blaženým.

Ba, neminula ještě první chvíle,
můj poslyš zpěv, spát budeš sladce, mile.

—

XXXII.

Jste jako třtina pružná, lehoučká
a kmitnete se jak meč zlehýnka,
nebeský Bože, jak jste krásňoučká,
má byste byla, chtěl bych, maminka!

Má máma aspoň na hodinku malou,
mou paní, já pak vaší služkou stálou;

Má máma třeba na jediný den,
já služkou vaší — Můž' být sladší sen?

—

XXXIII.

Jen od okna na jedno okamžení
se, krásná, hněte, neb chci jíti kolem,
ať sousedé nemají podezření,
bez viny ať pak netrpite bolem.

Vy bolest míti, mne by zarmoutilo,
jak mne by tklo a mne by poranilo,

Vy bolest míti, zle by se mi dělo,
vám zrak, však mně by srdce zaslzelo;

Vám zrak, což každý s pošklebkem by změřil,
mně srdce, což by nikdo neuvěřil.

—

XXXIV.

Co, Lásko, tobě nejsem-li dost krásna,
v milosti tvých očí zrozena?
Mne matka naschvál krásnou nedělala,
jsem moci tvé spíš, lásko, svěřena.

Mne naschvál krásnou matka nedělala,
s důvěrou plnou spíš mne tobě vzdala.

—

XXXV.

Když jste se, vzácná palmo, narodila,
vám dala dar svůj zem též jásající,
vás Cupido naučil milovati,
vám dala Magdalena svoji kštici,
oliva dala vám svůj vrchol v květu,
já lásku dám vám v duše svojí vznětu;
oliva dala vám, čím v květu svítí,
já chci vám duši svou dát i své žití,
oliva dala vám svou palmu květnou,
já chci vám lásku dát i s duší vzletnou.

—

XXXVI.

Ty na vrchu dlíš, já přebývám v pláni,
ty neskloníš se, já se darmo chýlím,
ty kdoule držíš se ve rozkvétání,
já s květem klasu spokojím se bílým;
ty drobných jen se držíš papežských,
já drobných jen se držím florentských,
florentské ažio chtí, s tebou v shodě
jsem v tomto zcela a též ve výhodě,

florentská měna větší ažio žádá,
souhlasím s tebou, těžká je tu rada.

XXXVII.

Byl sváteční den včera, vyšla jsem,
miláčka matku potkala jsem v ráz.
Mi děla: „Kam se ženeš?“ v šklebu zlém,
„Smrt mého syna sama spáchala's.“
Vyňala kužel, zrovna nad čelem
mi ránu dala, koudel nebýt hráz,
moh' raněn jsem být, nebýt koudele,
moh' smrt jsem z toho míti kužele.

XXXVIII.

Jen přistup k oknu, lilje otevřená,
já milovat chci tebe do umření,
já srdce dal ti, jež mi v ňadrech sténá,
suď, mohu-li snad svolit k rozloučení?

Já srdce dal ti, co se stalo s ním?
Myšlenku zaraz, jak to skutkem mým,

Já dal ti srdce, co má býti dál?
Myšlenku zaraz, bych si příklad vzal.

XXXIX.

Ze soucitu i kámen dá se v skok
a stromy jistě místo svoje změní,
ty, krásná, pro mne neučiníš krok,
ač já pro tebe stál bych ve plameni.

Pro tebe v ohni vzníceném bych stál,
když plamen již mne spoutal, pevně spjal,

Pro tebe stál bych v žáru ohně zlém,
když pohledem tvým těžce raněn jsem.

XL.

Svou cestou táhni, nic jsi nedokázal,
když strážcem zahrady jsi mojí byl,
tys růži nerozdech' ni nepřivázal,
květ plný utrhnout, se's opozdil,
zahradník jiný již se po mně tázal,
ten trhá květ, jejž pěstí, ze všech sil.

Já jiného mám nyní zahradníka,
ten trhá květ a v lůno jemu vniká,

Milenec jiný v náruč se mi vrhá,
ten vniká v květ a plný dobře trhá.

XLI.

Nechceš-li vidět, milenec by měl
ti raděj zlaté rozpouštěti vlasy,
nech, jejich proud by čelo zacláněl,
jsou stuhy zlata plny vzácné krásy,
jsou stuhy zlata, hedváb přebohatý,
kdo rozpoutat smí tento poklad zlatý,
jsou stuhy zlata, hedváb kroucený,
kdo tento poklad má, jest blažený.

XLII.

Muž starý jde-li krásné ženě bokem,
ta dívá se naň vždycky zlým jen okem
a v loži dá-li půvab mu svých vnad,
si vzdychne: Dědku, kéž bys mrtvý pad'!
I prosí boha, aby brzy chcíp,
by s mladíkem se mohla bavit líp,
jej obuje si, oblekne jak zlato.
A já jsem tuze dobrá kamna na to.

XLIII.

Ó, věděti jen, že mou lásku cítí,
hlas zvedla bych a zazpívala hned,
však co tu hor a údolí se mihlo,

kam nedoletí hlas a nedolet.
Snět kdoulí v rozkvětu se objevila,
kdo ví, že daleko tak láska byla,
snět olivy se blíž sem natáhne,
kam nedospěl zrak, ruka dosáhne,
snět pak se objevila moruší,
hlas nedojde-li, srdce vytuší.

—

XLIV.

Ô, slunce, pozvedni se, chceš-li vstát,
a z očí mojich vymni tolik spaní,
mně zdá se, že mne chtěl sen oklamat,
milenci prchli všickni z nenadání.

Ó, v milost lásky vrátím-li se jen,
mne spánku prudce nezraď v bílý den!

Ó, v milost lásky mohu-li se vtířít,
ni od snu nechci dát se obloudit!

Ó, v milost lásky mohu-li se vzdát,
ni spánek víc mne nesmí oklamat!

TRÉVAL-VIOLA:

Právo ideálu.

ROMÁN. (Pokračování.)

VI.

Růžena odejela do Olomouce navštívit matku. Švakr Protiva povýšen byl již do stavu baronského, rovněž Krchlebec, nyní již ministr. Jmění Protivovo páčilo se již na obnosy závratné, Ustrnul doslechl, že švakr zařídil se v Olomouci s přepychem. Nejstarší syn jeho byl důstojníkem u jízdy, mladší dva zůstali při obchodě.

Pobyt Růženin v Olomouci protáhl se neočekávaně, byla tam již čtrnáct dní. Psala otci, jako na omluvu, že jsou to poslední prázdniny, kdy je volná, bez závazků svého zvoleného povolání.

Listy její byly podivně neklidné, otec cítil, že nejsou též zcela upřímné. Uplynul zase týden. Otce sžíral nepokoj, tesknota, cítil teprve nyní, čím mu Růžena je, a domysly jeho o příčinách jejího prodlévání nabývaly povahy příšerné. Telegrafoval Růženě, že pro ni sám přijede. Předešla ho a vrátila se.

Ale jak změněná! Kvetoucí pleť její pobledla, přímá postava její, jakoby chvílemi se kolísala, svit očí, dříve pokojný, plápolal a těkal. Postávala nečinně a zase chopila se chvatně něčeho. Nebylo jí do rozmluv, ani do čtení, ani do vyšívání, ale pohlížela často oknem ven na ulici, neb do výše k obloze. Jindy takové zevlování nenáviděla. A nelichotila se již k otci, neotáčela se kol něho jako dříve.

Co se stalo? Napřed domýšlel se otec, že matka Růženě o něm něco řekla, něco špatného, nectného. Ničemná žena, beze svědomí a studu! Patrně to učinila, Růžena zavírala se nyní do pokojíku svého, a kdykoli otec k ní vešel, zastal ji ztrnulou státi, neb seděti, ruce v klíně složené. A zase viděl, že nebylo to nic zlého, hořkého, co mysl její zaměstnávalo. Zapomínajíc se, usmívala se do neurčita s pootevřenými ústy jako spící děcko. Stříbrné jiskry mihaly se jí v perlově zasněných očích. Její neobratnost jakoby se uhladila, vyprostila z něčeho, pohyby její byly

vláčné, ladné. Vycházela v neobvyklé doby z domova, a otec, přišed domů, nenalezal jí a čekával na ni. S obavou a bolestí pozoroval tuto změnu. Nevytýkal Růženě ničeho, neplísnil, jen sledoval ji svými pohledy a vkládal do nich prosby své úzkostlivé duše. Viděl, že chvílemi jakoby procítala, vracela se k němu, že dojímá ji jeho šetrnost, a je mu vděčna. Ale byl to cit letmý, podružný a otec cítil se odstrkovaným, jemně, ale neodolatelně. Šla tentokráte svou cestou bez něho a kráčela s podivuhodnou jistotou. Tvář její chvílemi se rozzařovala, oči její rozvíraly se do světlých, neznámých hloubek. Tu kladla otci ruce kol krku a vzdychala, neuvědomujíc si toho: Kdybys věděl, tatínku, kdybys věděl! A když tázal se jí, co má věděti, klesaly jí ruce, a v tváři i očích cos pohasínalo. Bolelo ho mlčení její, ale neodvážil se otázku opětovati. Přemýšlel, až vzpomenul si, kdy a kde podobné výrazy v tváři ženské již viděl. Vynořily se mu z minulosti obrazy, kdy dojížděl za svou Januškou, kdy miloval — i ona milovala. Prohlédl a podivil se. Podivil, že ho to dříve nenapadlo, něco tak přirozeného. Ona miluje! A v zápětí to zapíral, jako kdyby na něm záleželo, je-li to možno nebo ne. Ale vracelo se to a stále přesvědčivěji. Říkal z počátku: Ona miluje, ale nechápal. Pak pochopil a užasnul. Chodil zabořen do sebe, zápole s domysly a ztracen pro okolí. Čekal, čekal.

Nalezal pohozené obálky listů, na nichž její adressa psána byla rukou mužskou po německu. Roztržita, zapomínala Růžena uklízeti po sobě, opomíjela mnohé, čeho dříve nepřehlédla. Když ji někdo oslovil, ohlížela se kolem, tázajíc se udiveným pohledem: To platilo mně?

Někdy zachytila otcův pohled. Usmála se na něho bývalým sladkým úsměvem, přitiskla svou tvář na jeho, ale v zápětí ponořila se opět ve své dumy.

V noci slýchával otec tlumené lkání z jejího pokoje. Když pootevřel dveře, ztichla, v temnu slyšel jen její dech.

A zase byly dny, kdy zpívala nějak bezstarostně, šťastně, až stěny hlaholily, a vlny zvuku laškovaly jasně a hravě po všem vůkol, a ovzduší zimní jakoby jihlo, naplňovalo se vůní a plesem letního rozkvétání.

Jemným smyslem oteckým pochopil Ustrnul, že Růžena sama ještě svůj cit určitě neodhadla, že vše je jí nejasným, podivným, že zápasí o výraz, o poznání, že zkoumá samu sebe, nedůvěřuje, povoluje a zase couvá a bojí se. A bojí-li se, pak ještě snad nemiluje.

Studoval ji a prozíral k samému vývěru jejích citů. Celé složité dění probouzejícího se srdce dívčího uhádl správně, správněji než ona sama. A pud i rozvaha zároveň mu pravily, že každé nepovolané zasáhnutí do přirozeného vývoje tohoto období uspíší jen rozluštění, dá mu snad nežádoucí směr, nehledě k tomu, že bylo by beztaktností, nepříslušností.

A v nitru svém nepřestával doufati, že vše to jestě pomine, že dojem její, i sebe mocnější, zase se vyrovná, spoléhal na čas, na vzdálenost, na nepřítomnost, na jiné jakési dojmy silnější, sám bůh ví, več vše doufal a čím své tesknoty utěšoval.

Byl vyšinut z obvyklých svých jasných obzorů a ve zmatku prvního seznávání zapomněl zcela pátrati, kdo vlastně porušil klid duše Růženiny.

Přišla-li mu otázka ta, zapuzoval ji netrpělivě jako vedlejší, nezávažnou. Lhostejno, kdo to byl. Měl bolestnou jistotu, že duch mělký nebyl by s to zaujati Růženu. Nepochyboval, že to je muž vzdělaný a při tom jemný, muž hlubokého citu a přede vším pevné vůle. Nevěděl sám, že i prázdní, bezvýznamní krasavci získávají srdce vzdělaných žen, a bylo štěstím, že to nevěděl.

Co v úzkostech se potácel a čekal na projev Růženin, navštívil ho z čista jasna švakr Protiva.

Neohlásiv svůj příchod překvapil Ustrnula za svátečního dopoledne. Byl mladistvě vyfintěn a vymydlen, zubů již porušených a valně vypelichaného vlasu i vousu. Ale celé vzezření jeho dýchalo voňavkou samolibosti a úcty sama před sebou.

Od doby, kdy švakři prvotní politické plány své v cukrovaru bezdružickém kuli, minulo více než třináct let. Poslední leta švakři spolu neobcovali. Ustrnul vídal Protivu v Brně jen při zasedání sněmovním, potkávali se na ulici a míjeli s chladným pozdravem. Tiché zavilé nepřátelství zavládlo mezi nimi.

Byly doby, kdy Protiva přemlouval švakra, by vrátil se do lůna strany německé. Ustrnul pochopoval dobře, proč. Protivovi bylo leckdy z vlastní špatností úzko, chtěl míti soudruha, a nemoha švakra skloniti ke své nízkosti, mstil se mu zákeřnictvím.

Nyní přišel tedy k němu. Co měl asi za lubem? Ustrnul uvítal ho chladně, napřaženou ruku nestiskl. Ukázal na sedadlo, sám zůstávaje státi v mlčenlivém očekávání.

Protiva mluvil rychle, hlasitě, aby zakryl vnitřní nevolnost. Vyřizoval pozdravy z Olomouce (znal velmi dobře Ustrnulovy neshody manželské), jež Ustrnul kvitoval němým úklonem. Pak rozhovořil se Protiva o sobě, o svých úspěších na poli merkantilním, házel sem tam milliony, honosil se úspěchy v politice a officielně zvěstoval švakrovi, že před měsícem povýšen byl do stavu svobodných pánů.

Na to se odmlčel, očekávaje švakrovo blahopřání. Ustrnul nemohl si odepříti bodnouti švakra, od něhož tolik příkoří vytrpěl.

„Ano," řekl, „slyšel jsem již. Nemýlím-li se, s červeným srdcem — v erbu."

Protiva zasvítil zelenavě očima a odfrkl. Leč brzy zase naladil tvář do vlídného výrazu a velebil Ustrnulovu zdatnost obchodní, ujišťoval ho svou upřímnou vůlí pomoci mu, naznačil, že by nebyl proti tomu, učiniti ho svým společníkem obchodním. Ale pod jednou podmínkou, když přidá se k samospasitelné straně německé. Líčil nádhernými barvami obrat, jaký by v osudu celé Ustrnulovy rodiny nastal, kdyby švakr rady jeho uposlechl.

Hovoře utíral si svlečenou rukavičkou kol do kola cylindr, pak poklepával si z lehka na pravé koleno a vymršťoval ukazováček opřený o palec, jakoby oprašoval si nohavici. Zvuk jeho hlasu byl jednotvárný, pak rozehřál se a zvýšil do kazatelské emfase.

„A což rodina," opětoval zas a zase, „zda nejsi povinen vrátiti jí blahobyt bývalý — pardon, neobviňuji tě, že tvou vinou ztracený — ale myslím jen, že je tvou povinností učiniti vše ku jejich štěstí."

„To také chci,“ odtušil Ustrnul, „ač ne z povinnosti, ale z dobré vůle.“

Zarazil se, vzpomenuv, že i švakrová jeho tak mluvívá, když podrobuje se nezbytnosti. Viděl v duchu ironický úsměv její, a bylo mu nepříjemno.

„Jmenuj to, jak chceš,“ opáčil Protiva, „jen vrať jim jmění, postavení společenské, zajisti jim bezstarostnou budoucnost.“

„Nic více? Nic více není mou povinností?“ namítnul Ustrnul ironicky.

„S mého stanoviska —“

Ustrnul ho přerušil. „Ano, štěstí, pravíš. Jen že každý na něco jiného při tom myslíme.“

Protiva otočil kloboukem a pokrčil rameny: „Jsem praktický muž.“

„A já idealista — ne?“

Protiva se ušklíbnul. To rozhořčilo Ustrnula.

„I ty jsi svým způsobem idealistou — barone!“

„Neurážím se.“

„Ale já tím, co ode mne žádáš.“

Protiva se krátce zachechtal.

„Abysi se neexponoval? Proto? Pro nic a za nic neexponoval? Vidíš, předseda besedy brněnské dr. Nekarda je vlastně Němec, mluví špatně česky, ale aby hrál kdesi nějakou úlohu, je Čechem. Bon! Mohu takovými lidmi opovrhovati, ale chápu je. Ale tvé počínání nechápu, skutečně nechápu.“

„Cvrček také ne,“ odtušil Ustrnul.

„Řekni mi, co jsi za to dosud sklidil? Nevděk!“ A zasmál se mečivě.

„Máš pravdu, barone, jen že nesmíš zapomínat, že nevděk není pouze regálem slovanským, ale všelidským. Byl bych pošetilým, kdybych kladl za vinu idei, že jsou nedostateční její zastanci. Ještě jednou, barone, co ode mne žádáš?“

Protiva zatahal se za vousy. „Můj bože, abys nahlédl, že — řekněme — zašel jsi příliš daleko — chybující jsme všichni — a považ jen — nyní se ti staví zlaté mosty — zapomenutí, prominutí — ba čest — jmění tě očekává, umoudříš-li se. Víš, že nebe větší má radost nad jedním obráceným hříšníkem —“

Ustrnul ho přerušil tím, že stanul těsně před ním. Bylo mu při slovech Protivových jako mistru, jenž sebe již nalezl, když pohlíží na nemotorné pokusy dilletanta. Ze samolibé, protekční řeči Protivovy ulpěl na něm jakýsi rmut, bylo mu, jakoby Protiva se oň otíral, sděloval mu kus svého svrabu — až žaludek se z toho bouřil hnusem.

„Co vlastně žádáš ode mne,“ řekl stísněným hlasem, „proč jsi přišel?“ — K vůli Růženě, napadlo ho náhle.

„Máš Růženu rád?“ řekl jako ohlasem Protiva, pohlížeje Ustrnulovi kamsi na vestu. „Vidíš, ten sňatek by byl celé rodině ke cti. Baron je dvaatřicet let stár, je velenadaný muž, jak mi jistil můj syn nadporučík, příbuzní jeho jsou v generalitě, on sám hejtmanem u generálního štábu, a tam je ti postup báječný! Co tomu říkáš, švakře?“

„Ale u všech všudy, o kom mluvíš?“

„Což ti to Růžena neřekla?“ zarazil se Protiva. „Přece víš o všem?“

„Nevím o ničem, o ničem nevím!“ odpíral Ustrnul.

„Neřekla ti tedy, že má známost s hejtmanem baronem Umlaufem? Byl uveden synem mým k nám a u nás seznal Růženu. Ale všecka čest, má to děvče vkus! Její baron je nejen hezký muž, ale i vysoce vzdělán a vkusu právě uměleckého.“

„Vskutku?“ prohodil Ustrnul bezmyšlenkově. Pak bylo mu, jakoby vyznívał z posledních slov švakrových opět hlas paní Protivové.

„Je tvá paní doma?“

Protiva vzhlédl, udiven. „Jest. Proč se tážeš?“

„Jen tak, pokračuj!“

„Bavil se s Růženou, s počátku se přeli, to víš — pro národnost. Baron není přítelem Čechů. Nu, byly napřed hněvy, z hněvů pak, jak již to bývá — láska.“

„Počkej,“ vzpamatoval se konečně Ustrnul, „řekni mi, co je ten tvůj baron za člověka.“

„Člověk comme il faut.“

„A povahy?“

„Povahy, povahy! Jak bych to jen řekl — něco tak — tak korrektního v něm je.“

„Hm!“

„Nechtěl zahrávati si, jako jiný na jeho místě. To je přece korrektní.“

Ustrnul přerušil švakra netrpělivě: „Zakonči, buď tak laskav!“

Protiva pohnul sebou uražen a vytáhl z náprsní kapsy list.

„Včera došel mne list od barona, že konečně přemohl odpor své rodiny, chce požádati o ruku Růženy. Zde máš, čti!“

Ustrnul skřížil ruce za zády. Protiva se odmlčel, očekávaje projev radosti, překvapení, neb alespoň rozpaků. Ale setkal se jen s přísným pohledem a kamennou tváří. Proto nečekaje déle, odkašlal si a pokračoval méně sebevědomě.

„Pouze jedno žádá tvůj nastávající zeť, abysi se vzdal podřízeného postavení u židovské firmy — pardon!“

Ustrnul se ušklíbnul. Jak hluboko stál švakr jeho pod touto židovskou firmou i se svým baronstvím!

„A nic více?“ tázal se ironicky.

„Nic více. Totiž, jenom ještě, abys tak veřejně — tak aggressivně nehlásil se k češství.“

„Jenom?“

„Ano. Vše ostatní bude mou starostí.“

„Jak to, vše ostatní?“

Tvář baronova náhle sežidovatěla. Přitlumil důvěrně hlas, roztáhl prsty pravé ruky a zasmál se mečivě.

„Bude to státi mnoho — ale je to čest pro celou rodinu — dám věno — pardon, když nechceš, půjčím je zatím — ale proč se zlobíš?“

Ustrnul v tváři hněvem hoře, zabodával své zraky do švakra.

„A když to neučiním, když nezradím —“ opakoval s důrazem, „nezradím svůj národ, když nevzdám se svého místa, když nedovolím — ano, nedovolím, aby se má dcera zahodila?“

Protiva vyskočil: „Zahodila?“ zašeptal. Překvapením až dech mu uvázl.

„Ano, zahodila s někým, kdo takového něco může ode mne žádat. Co pak učiníš?“ — Ustrnul zaťal pěstě. „Padouchem je, jdi, vyřiď mu to, padouchem při svém šlechtictví ten, kdo myslí, že jsem prodejný i za cenu sebe vyšší, bídným padouchem! To mu vyřiď!“

„Vyřiď mu to sám!“ opáčil Protiva hrubě, vstal a zastrčil list, jejž dosud v ruce držel. „Ostatně proti jankovitosti jsou ještě jiné cesty a prostředky. Růžena ho miluje, či i to popíráš?“

Pohlédl na Ustrnula vítězně, tento odvrátil oči.

„Bude jednou také plnoletá, a u matky je její domov tak dobře, jako zde. S bohem!“

Ustrnul osaměl. Stál jako přibitý, vše mu v hlavě podivně kroužilo.

Proč, proč mu to neřekla sama?

Však v zápětí poznal, proč. Stud, nepřekonatelný dívčí stud jí v tom bránil. Nebyla s to, ústním vyznáním sama pel tajemnosti a nedotknutelnosti s citů svých setříti, snad ani sobě je tak nepokrytě nevyznávala a neměla tušení, že celá bytost její sama se prozrazuje, že i takoví tupohlaví obchodníci jako strýc její to uhádají. Snad teprve poslední dny nabyla jasnosti o svých citech, svěřila se dopisem matce, strýci, osobě kterékoli spíše, jen ne vlastnímu otci. Chápal velmi jemně stud její právě vůči němu.

Švakr hrozil. Ustrnul domýšlel se, čím. Žena jeho zadá soudně o rozvod manželský a uváděti bude za důvod, že on nestará se patřičně o zaopatření dcery. Snad jí dá soud za právo, spíše dá, než nedá, protože on nepatří do jistého táboru, jak řekl Hladký. Toho všeho by se nebál, kdyby neběželo o ni, o Růženu. Té se bál, měla od jakživa rychlá odhodlání. Nyní, když uvědomila si, neb uvědomí si vše, nyní se rozhodne. Nic nedělala polovičatě, oddávala se celá přátelství i nenávisti. Mohla by dokonce — — ne, nechce ji urážeti, ani v myšlenkách ne, ale ona bude trpěti tam, kde jiná opíjí se největším divem svého mládí. Až zachvěl se hrůzou, představuje si muka její duše. Kéž sám by mohl za ni trpěti! Kéž by alespoň o ničem nevěděl! Oč je nejistota minulých dnů, kterou dřív netrpělivě nesl, lepší, než bezútěšné poznání pravdy.

Pak přišla Růžena. Přistoupil k ní a řekl jí hlasem selhávajícím nějakou výčitku.

„Tatínku!“

Bolest tohoto zaúpění pronikla mu k samému srdci. Byla v tom prosba o slitování, zoufalá lítost, ale především prosba, aby dále nemluvil. Odmlčel se tedy.

A zase zavírali oba oči před něčím, co vznášelo se nízce nad hlavami, co hrozivě a temně sestupovalo mezi ně, jako stále houstnoucí mlha, až s obtíží k sobě prohlédali. Neznámá, ale, jak oba cítili, neodolatelná síla oddalovala je od sebe, jejich cesty až dosud souběžné,

zvolna se rozbíhaly, a duše jejich dosud srostlé počaly se trhati, rozdvojovati. A to bolelo, krvácelo, až chtělo se jim oběma zakvíleti, zalomiti rukama, vzkřiknouti o pomoc.

Chodili kol sebe jako stíny, mluvili lhostejná slova a sledovali se soustrastnými pohledy. Byly okamžiky, kdy připadalo Ustrnulovi, že nesnese déle tu tíži, počal mluviti — ale jediný pohled Růženin zakřikl zoufalé jeho odhodlání a stlačil je nazpět v mlčení a chabé trnutí.

Ze zanechávaných obálek listů poznal otec, že baron Umlauf je v Brně. Snad scházejí se potají, což by ovšem nebylo nic zlého, snad — ale ne! Nedovolí si ničeho dále v myšlenkách.

Počal pátrati, kdo je on, jenž mu dceru chce vzíti. Zvěděl, že je ze štýrské šlechty, stoupenec nynější vlády, zapřísáhlý a rozený nepřítel národnosti československé. Mluvilo se o něm s úctou a jakousi hrdostí zároveň. Byl favoritem všech, a co div, pověst jeho byla bezvadná, ni nejmenší stín mladických hříchů nekalil jeho minulost. Korrektní, zcela korrektní povaha, opakoval si Ustrnul slova švakrova.

Zač považoval on svou dceru mezi ostatními dívkami, za to zajisté považovala i barona jeho rodina mezi muži, za bytost výjimečnou, dokonalou, k níž lnula v naději, že celý rod oslaví, povznese.

Ach, Růžena nemohla přilnouti k muži tuctovému, bylo v tom jakési bolestné zadostiučinění pro něho. A jedno vysvítalo mu z toho jasně, že takový muž neustoupí od svých záměrů nikdy, že žádná překážka ho neodstraší. Hle, zlomil již odpor své rodiny, a v očích nadutých aristokratů bylo to, co od otce nastávající baronky Umlaufové žádali, vůči oběti jejich zajisté jen maličkostí, která se sama sebou rozuměla a kterou splniti on plebej si zajisté přispíší.

Aby on, ženich a baron, od svého smýšlení k vůli němu, starému, již odbytému muži, ustoupil, neb snad k vůli ní, které vlastně největší čest se prokazuje, to očekávati, nazvali by zajisté nejen oni, nýbrž celý svět hotovým bláznovstvím.

Tolik cítil Ustrnul, že nenávidí z celé duše toho neznámého lupiče svého štěstí, nenávidí tím prudčeji, že věděl, že odpor jeho je vlastně nerozhodující, protismyslný, že příroda tu promluvila své všemohoucí, vše vyrovnávající slovo proti němu.

Růžena bledla a tratila se, ploužíc se jako mátoha doma i venku. Dívala se někdy na otce podivně, slzy vylévaly se jí náhle z očí. Jindy vrážela do všeho na své cestě celou silou těla, jakoby si chtěla ublížiti.

Došel list od paní Ustrnulové plný žalob, výčitek a zapřisáhání, aby jakožto otec nestál v cestě ku štěstí vlastní dcery. Podivná žena, usmíval se trpce Ustrnul, trhaje list zvolna na kousky, svědomí ji, jak se zdá, již nehryže. Od paní Schneeweisovy zvěděl, že žena stala se velkou pobožnůstkářkou a přes den že vysmejčí všecky kostely olomoucké. V jakém sofismatu asi nalezla odpuštění svého zločinu a takový klid svědomí, že dovolovalo jí napomínati a napravovati někoho jiného?

Pak pozastavil se nad tím, proč baron Umlauf dosud ho nevyhledal, proč jako muž nepožádal jeho, by svolil ku štěstí své dcery. Ale

mysle na to, pochopil, že asi Růžena tomu nechce, že zbraňuje. Vždyť on je tak korrektní, jakoby slyšel švakra barona.

Viděl ji jíti na nádraží v průvodu štíhlého, ryšavého důstojníka. Odvrátil hlavu a utekl do postranní ulice.

Prázdniny schylovaly se ku sklonku, a Růženě bylo nastoupiti udělené jí místo ve Slavkově. Ředitel cukrovarní na nabídku Ustrnulovu nepřistoupil, nezbývalo tedy než rozejíti se. Ach, jak rád by nyní Ustrnul snesl takové rozloučení vůči blížící se rozluce duší! Ostatně, Růžena místo své ani nenastoupila, resignovala na ně. Otec ani se neptal proč.

Propracoval se konečně svou trýzní k poznání, že Růžena čeká od něho rozhodné slovo aneb spíše rozhodný čin, buď svolení neb zákaz. Cosi nepřekročitelného zdržovalo vlastní její vůli. Bytost její schvácena již byla cele jím, representantem síly, mládí jarobujného, representantem zákona přírodního, ale duše její se vzpírala, ovládala dosud tělo, ta silná duše její, vychovaná v tuhé kázni a poznavší již sladkou chuť sebezapírání. Jak silná, hrdá to blaženost! On, otec, tušil, že na jeho přání, s jeho pomocí by byla s to šlápnouti na své srdce, o zákaz otcovský opřela by se jako o pavezu v boji, jako o hradbu mramorovou a vytrvala by v boji, až by zhynula.

Až by zhynula! Ale právě v tom je trpkost jeho údělu. Vše se v něm bouřilo. Proč byla sladkost prvního milování dítěti jeho otrávena? Jí, která zasluhovala býti tisíckráte šťastnější než jiná?

I kdyby měl zmužilost, zda měl by též právo k tomu, aby od ní žádal poslušenství i za cenu jejího štěstí, snad i života? Bláhový starče, pro ozdobu svého krátkého, vetchého žití obětoval bys bytost mladou, svěží?

Vyšel si ven za Brno do jasného večera pozdního poletí. Ženci z daleké Slovače vraceli se z kosení luk do blízkého dvora. Ženské zpívaly sborem. Vzdálenost změkčila a zlahodnila surové jejich hlasy, že nesly se tišinou chladnoucího dne jako měkké tesknice. Sychravý větřík zdvihl se a počal váti stejnoměrně se strany půlnoční, zatopené již ve tmavofialové barvy. Ptáci létali vysoko, v ovzduší byla směs stuchliny, dýmu a bahenných výparů. Na západě kol tmavé jakés sochy stály tři štíhlé osyky, koruny potopené v purpuru, kmeny černé, hořící v bílé výhni nad zuhelnatělou, modravě hasnoucí spodinou. Listí kmitalo se do modra. Krvavá záplava světla polévala plamenné jazýčky strnišť, a sytým indigem smáčela branami vyrovnané hroudy čerstvých oranin. Na zemi kouřila se zapálená hromada pýřavky, a sytě modrý, vlekoucí se kouř sbalován větrem v přímé, nedohledné sloupy, kladoucí se nad temnotou půdy. Polevil-li vítr, rozkroužil se dým do výše a házel své závoje přes duhová vidma západu. Nad zahnědlými líchami nebylo již žádného lidského pohybu, jen začernaly se chvílemi perutě, zakrákaly vrány a zase následoval tlumený šum, přerušovaný, suše kostnatým ševelem žlutých, červených mrtvol listových, jimiž vír větrný zas a zase zahajoval skočnou v prachu silničním. Prožloutlé zbytky posečené trávy dusily se prachem v silničním příkopě, sem tam leskla se na nich slizká dráha plže. Na kraji cesty černala se mumie rozšlápnuté ropuchy.

Hlas země zněl unaveně, větve stromů vydávaly svůj šat větru na pospas, stromy vzdychaly celým klátícím se tělem. Cos trpícího, toužícího po klidu válo kol, dech bývalé síly, vyvanův již své vůně a rozkoše, utajoval se, váznul, jas života dohasínal.

Západ života, nastávající konec, nikdy tak určitě Ustrnula neproniknul jako v tuto chvíli.

Vrátil se domů ve staré trýzni. Cítil, že povoluje, touží po klidu, kolísá.

Směl povoliti? Vše, co proniklo, vyvýšilo jeho život nad všednost a sprostotu, roztahující se na bohatých křeslech jako v krčmě židově na sudech, ta ušlechtilost ducha, jeho poznaná pravda, jeho ideál — to vše mělo býti povaleno do bláta, vrženo zpět, zapřeno, odčiněno? Měl se kajicně přiznati: Mýlil jsem se? Hřešil jsem, dal jsem neprávem v šanc svůj klid, blahobyt své rodiny i štěstí své dcery? Neb říci dle pravdy: Jsem stále týž, ale k vůli dítěti se ponižuji, odpadám sám od sebe, zbavuji se důstojnosti svého lidství, jež znamená vyznávati i skutkem poznanou pravdu. Či má mlčky, trpně uznávati nadpráví lži? Ne, k tomu ho nikdo nedonutí!

Ale jeho dítě! Co stane se z jeho dítěte? Čím jest jeho chladné, věčné právo proti tomu mladému právu na dlouhá léta slunného života, na štěstí lásky, štěstí mateřské, na to nejvyšší, po čem touží duše i nejušlechtilejších žen?

Právo ideálu!

Smrt jeho dítěte!

Zachvěl se, když tyto dvě myšlenky zároveň se vyhouply nad prah jeho vědomí a okamžitě se vpeřily v sebe, zachytily, skřížily. A nedostal je více od sebe, ať se namáhal jak chtěl, podávaly si ruce, splývaly a nabývaly šklebu fixní idey.

Kdysi býval fatalistou, a nyní osud, jakoby vyčíhal slabou chvíli jeho duše, dřímotu jeho povahy, vyhodil zase fatalismus na povrch jeho vod.

Zachvacovala ho chvílemi panická úzkost, že si Růžena ublíží. Rozběhl se začasté z komptoiru domů, aby viděl, že Růžena neleží tu mrtva, že nepřinášejí odněkud její tělo, že je živa, zdráva, a jen na polo upokojen se vracel.

Tiše a sám sobě to taje, počal smiřovati se s myšlenkou, že obětuje vše — že vykoná duševní samovraždu.

Růžena zahleděla se na něho chvílemi, jakoby pobádala ho ku spěchu, úpěnlivě, a rty její se sbližovaly, aby vyslovily závažné slovo. Ale vždy jakoby se mocně ulekla, couvla, skryla se sama v sobě, vzdálila se zase od duše otcovy.

Chodili kol sebe, bojíce se jeden druhého, trpíce oba dvojnásob utrpením druhého.

Jednoho dne našel Ustrnul na stolku vytržený kus dopisu Růženina. Psala jemu, baronovi: Když jsem veselá, vytýkáš mi Vili — (jmenoval se Vilibald), že lákám, když jsem však smutná, také prý se líbím. Jak se mám tedy dívat? Ale vše jedno, kdybys tu byl ty, věděla bych, jak se na tebe dívat — —

Pak bylo slovo smazané prstem — a list jakožto pokažený odhozen.

Všemohoucnosti lásky! I v utrpení laškuje, z moře zoufalství a bídy lidské noří se jako ostrov blažených. Duše na něm odpočívá, střásajíc rmut i strázeň světa, jenž je někde daleko za vodami, ubohý, hamižný a nikdy šťastný.

Z těchto koketních řádků vála na Ustrnula taková mohutná, na vše vůkol zapomínající vášeň, takový kontrast s beznadějí a tragikou skutečnosti, že čta, trnul ohromen a dojat v hloubi srdce. Poznav, jak Růžena miluje, poznal, co trpí. Zděsil se svého odporu a co dříve k sobě připouštěl v trnutí jako možnost, to vyvstávalo před ním jako blízká jistota.

Smrt jeho dcery!

Musí býti zachráněna!

Co mu zbývá? Povinnost proti povinnosti. Nemá již volbu. Jen ještě den, dva! Malý, krátký odklad jen! Přece nemůže se od něho žádati, aby hned byl jiným, zapřel sám sebe, jako když se převleče kabát. Snad to bude jeho smrt — ale co na tom! Ona především!

A idea? Pokrčil rameny. Byl její vyznavačem, ale ne otrokem.

Zažil toho, jak během let odpadali od svého přesvědčení v zápasu životním mužové, kteří s neméně čistým zápalem než on chopili se štítu a meče za věc spravedlivou. Byly to úžasné pršky, jako když vichr zaduje do jabloní v září a s praskotem řítí se ovoce na zemi, neb jako když v srpnových nocích rozedští se obloha padajícími hvězdami, že zdá se jakoby zhasínalo kus nebe, musila na něm nastati viditelná, prázdná prostora. A zatím stálice zůstaly na svém místě, čistší ještě než dříve.

Tehdy říkal Ustrnul přeběhlíkům: Padouši! A měl je za takové tuláky na zemi, jako ony létající žhounky, za vratké, malé povahy přišlé ve styk s atmosférou hamižnosti, ctižádosti, pudů, s atmosferou země.

Jak se nyní smýšlení jeho změnilo!

Potkal-li někoho na ulici, o kom věděl, že zradil své přesvědčení, zaprodal se, a pomyslil si: Pro své dítě tak učinil, tu by mu za to ruku políbil. Neviděl zrády, ale předcházející utrpení. Cos bratrského ho oválo.

Na všecky myšlenky jeho, jakoby se spouštělo šero. Nestaral se již o čas, kdy má jíti do úřadu, kdy domů, kdy jísti, kdy spáti, chodil schátralý s rukama v kapsách a lokty na zad vystrčenými.

Četl kdes, že kdo požil plodu lotosu, zapomněl na svůj mateřský jazyk. Dal by své spasení za takový plod, aby i on zapomněl, jen aby zapomněl.

Stav jeho dostoupil v hrůze své jakési extase. Zamykal chvílemi oči, chystal se ku skoku do tmy a říkal: Teď! Teď!

Předstoupil v takovém okamžiku před Růženu. Upřela na otce pohled. Viděl, že uhodla vše. Zachvěla se, zadrkotala zuby, ale neodvracela od něho očí. Tvář její zaplanula jako mák a v zápětí zase zbělela jako plátno. Natáhla nevědomky proti otci ruce, jakoby odvrátiti chtěla ránu — do srdce.

Pohlédli si oba do očí a zděsili se. Veškerá vnímavost u obou soustředila se, zbystřila, byla s to zachytiti i nepostižitelné.

A otec četl, četl po dlouhém čase zase jasně v duši své dcery.

Ne! četl v ní, nečiň toho! Bojím se toho více než smrti! A pochopil rázem, čeho se ona bojí. Ztráty svého ideálu, ztráty svého poslání, k němuž již přilnula celá, bála se zpronevěry nade vše. Nemohla bez ideálu žíti, byla jeho pravou dcerou.

On, otec byl jejím ideálem, věřila jen v něho a z víry své vážila sílu k odporu proti lásce své.

Zabiješ mne! Zabiješ mou duši, zpronevěříš-li se, volaly oči její úzkostlivě a velely mu mlčeti, nechati ji třeba zahynouti, ale při tom mlčeti. Cenila si více svého práva na ideál než práva na štěstí, více své duše než svých smyslů. Poddávala se v lásce jen pokud musila, pokud byla v zápasu slabší, ale zde, po boku otcově bylo místo, kde nikdy nebyla přemožena, vrchol, s něhož nezavlál nikdy bílý prapor vzdávání se. A on, otec, zároveň s ní hájil tuto výspu, ve spojení s ním byla silnou, nepřemožitelnou, zde vítězila dosud nad svou láskou. A nyní by on, tvůrce a obhajce její samostatnosti, skládal zbraň v boji, jejž sama ještě nedávala za ztracený?

Ne, nikdy ne! Vše může skončiti ještě vítězstvím. Je mladá, má sílu, má povolání a věří ve své poslání. Je pevně odhodlána volati k celým pokolením, by vyrůstaly k právu a spravedlnosti. Nic nemůže zastíniti vznešenost tohoto úkolu životního, ani manželství, ani láska k muži.

Ne, ne! prosily její oči, nečiň toho otče, zabiješ mne, zabiješ mou duši!

Dech se jí zatajil, ruka její tiskla ruku otcovu silněji, úpěnlivěji, a temná červeň vrátila se jí do tváře.

„Ne, ne!" vykřikl otec a sevřel Růženu do své náruče: „Neboj se!"

Rozuměla mu a pojednou jakoby hrozné napjetí v ní povolilo. Visela v jeho náruči.

„Ne, ne!" opětoval vášnivě. „Nečiň toho, zakazuji ti na něho mysliti, slyšíš, zakazuji!" Hrozil se nyní sám toho, co chtěl učiniti, bylo mu nic jinak, než jakoby ukládal o duši své dcery. Poznával ji ve smýšlení dokonale, pronikal ji a byl by sobě i jí boj usnadnil, kdyby ji byl pochopil dříve. A měl ji znáti, jako nikdo jiný na světě, měl domysliti se všeho, pomáhati jí v jejím zápasu proti přírodě a kategorickým rozkazům jejím, měl síliti její duši v odporu a bojovati s ní. Probudil se teprve nyní z jakéhosi sezvěrovatění ke svému lidství a počal ji milovati jinak než dříve.

Nyní již ani sám sebe ani ji nezradí, tak jako není s to spáchati zločin nízký. Tíha s prsou se mu svalila, obzory se projasnily, vrátil se slunný svit naděje.

Nemluvili ani slova a přece si rozuměli. Pouhé pohledy, narážky, budily resonanci v jejich stejně laděných duších, které přimkly se zase k sobě co nejtěsněji.

Dleli při sobě, jakoby se střežili vzájemně. Čítali spolu vlastenecké romány Vlčkovy a Herlošovy a zase mohutné dramatické scény

z Macbetha a Leara, melancholické verše Byronovy a Máchovy. Pohledy jejich bývaly pak tesklivé a v zápětí hledívali přísně, zkoumavě. Oči Růženiny zasnívaly se, měkly, až bývaly plny slz.

Jeň zmužilost, trpělivost! těšil Ustrnul své klesající srdce. Je-li duše její dramantem, utrpení ji vybrousí do čarovných facett a není-li — jaká škoda?

Byl dalek toho, vkládati do alternativy této brutálnost, jsa přesvědčen, že Růžena diamantem jest. Víra ta dodávala mu pevnosti, aby vytrval v důvěře ve vítězství idey své, která byla právem a spravedlností.

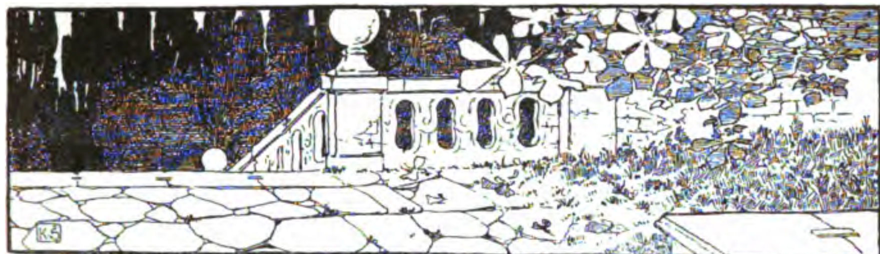
Chodil zase se vztyčenou hlavou, zase těšila ho práce, těšila i smutná příroda podzimní, domov a vzpomínky na zápasy a porážky minulých dnů hřály ho mile. Duch jeho zdvihal se vytříben, zlehčen o jakousi hmotnou přítěž, která stahovala ho k zemi, ze smýšlení přeplněného obavami, starostmi, marnými ohledy. V zápasu tužily se jeho síly, strhován někdy proudem vymaňoval se, opíral patu proti proudu, povznášel se nad něj, jeho zlobný jek a kalný tok. Nabyl tak tuhých perutí, že věděl již, že výši jeho vzletu nestihne již sebe prudší výtrysk zloby, že brka jeho skrápí jen rosa nebes, nepotřisňující, leč osvěžující a krášlící. Hled jeho upíral se v jakési prudké jasnoty a, maje plno světla v duši, neviděl kol sebe strázeň, plahočení, závist, šílení a milování ubohých synů a dcer člověka, lpících na hroudě, objímajících ji křečovitým semknutím, žijících jen a jen z ní, životem bídným, nízkým, plným nespravedlnosti, slepoty a bolů.

Netýkalo se ho to vše, neviděl to. Jeho bývalé otázky uhlazovaly se, pozbývaly hrotů, netlačily, nerozdíraly více, jakási krystallisace všech představ, dojmů, vědomí, smýšlení a projevů počala vystupovati, řaditi se kol jediného bodu z roztoku nasyceného, ale dosud pohyblivého a plného tvůrčí snahy. Formy nádherné, neporušitelné, velkolepé, rýsovaly se již ve svítání jeho myšlenek, přesvědčení přelévalo se, hutnělo a hranilo se v zákon. A zákon ten naplnil ho od hlavy k patě, prostupoval a prolínal jeho duši, naplňoval ji souladem klidu a vědomé velikosti.

Šel stále ku předu, tím pevněji si vykračoval, že věděl, že ve vleku má ji, dceru své duše, že i ona dospěje k témuž hrdému blahu. Neboť blaho bylo v tomto konečném přerodu, jakési opojení nehmotné, vid s výše, přehled, v němž malátní a trpasličí svět se svým živořením. Růžena jde těsně za ním, v srdci jejich je jediná krev, jediný tluk, je to faenomen, vyrovnávající rozdíly věku, tavící je ve své výhni, div lásky k ideálu.

(Pokračování.)

DOLOROSA:

Známá z ulice.

Byl prosinec, bez bílých hvězd, šedý, dušičkový, neumrzlý, fádní... Šla jsem opuštěnou ulicí, chudou, s domečky jako v bázni nezdviženými od země, s porouchaným dlážděním a kalužinami jako na venkovských dvorech, ozářenou ve čtyři hodiny jedinou žlutou ospalou lucernou. Vítr chvátal s mými kročeji jako lítostivý pláč. Hřmotil skrovnými štíty nade vraty, ve kterých stály bílé ženy, s bídou nakreslenou do lící, a rozmýšlely hry ulekané, vyzáblé děti.

Maličký chlapeček jako stín kytky, s očima bez výrazu, v hadříčky nevyprané oděný, táhl těžkopádné, neobarvené sáňky po blátě, jiní chlapci, také bílí jako zvadlé lilie, beze smíchu ověsili chudou ekvipáž, mezi nimi vyrostlá holka, v křiklavé letní blúze, s očima dospělejšíma, než byl její věk.

Sáně přejely, ženy bídné ztratily se s prahů, jen vítr zbyl v ulici a plaché, rozespalé světlo a za mnou kroky málo slyšitelné a velmi spěšné.

Přešla mne dáma.

Elegantní, mladá, v módní kožešině, s kytkami sytými na ňadrech a koketním kloboučkem à la Rembrand. Držela graciosně vlečku anglické drahé sukně jako plesový vějíř a malý, bílý obličej snivě překláněla, snad aby viděti bylo korektní jeho rysy a černé, démantové oči.

Ohromné oči jako u dětí zvědavé a jako u svaté Madonny zarmoucené.

Hledala jsem křídla u té letící, prudké ženy, ale snad právě padala, že krok její tak náhle zkameněl.

Stála jako z mramoru. Přesvědčila jsem se o nehodě. Drahé perly náhrdelníku se rozběhly mezi uplakané, neosvětlené dlaždice.

„Bože!“ zastenala tak bolestně, jakoby ztrácela s perlami život. Obrátila ke mně velké oči a hlasem, jenž pospíchal a chvěl se, prosila jako hladová žebračka u dveří: „Prokažte mi, dobrá slečno, to velké milosrdenství, seberte mé neposlušné perly a kdykoli je přineste na tuto adressu zde — spěchám, a nemohu se zdržovat!“ Podala visitku, nevyčkala mé odpovědi, šust hedvábí a velké vůně skanuly za roh jako padající květ.

Zas ty vyzáblé, neveselé děti sešly se k mravenčí, nesnadné práci, poctivě s opatrností podávaly vyzdvižené, zašpiněné perly a byly tiché a způsobné, jakoby klečely v kostele. Pak žena připlížila se s lucerničkou, žlutá v obličeji a závistivá, z očí číhala žádostivost a skutečný hlad, snad na chleba, snad na ty perly. Plazila se po břiše jako kočka a strkala tvrdými pěstmi do dětí, podávala též, jenže jiným způsobem než ty nedorostlé a naposledy rozkřikla se sprostě: „Slzy boháčů tu bojácně sbíráme, a o těžké slzy chudých nikdo nedbá!"

Odcházejíc, věděla jsem najisto, že ta rozezlená žena celou noc bude slídit u své lucerničky po zapomenuté snad zde některé perličce, za kterou byl by oběd a večeře a zlatý oheň v chudé plotně . . .

Dáma jmenovala se Emma Darkova, bydlela v osmé čtvrti, v Radostově uličce, v pátém poschodí, čísla stéhopátého.

Hledala jsem ji druhý den, a od rána se lilo, v ulicích mačkaly se mokré střechy deštníků, prodavačky horkých kaštanů zalezly pod podloubíčka, se žíznivými kotlíčky, u kterých modré ruce hřály; kdo měl peníze, sedl do kočáru pod střechu, kde se pohodlně v suchu nohy natáhly.

Nalezla jsem Emmu v chudém příbytku, méně nádhernou, než jak jsem si ji dle včerejšího obrazu vykouzlila.

U prahu šeptem prosila, abych matce nezmiňovala se o nehodě.

Matka Emmina jako zvadlá kytička, posypaná sněhem, seděla ve výklenku u okna nad jemným a pracným vyšíváním, opřela o mne bez zvědavosti šedivé oči, na nic se neptala, sotva ku pozdravu poděkovala a šila dále.

Emma byla hrozně bledá a hrozně nepokojná.

„Mamá," řekla s úsměvem, který bolestné tváři nepatřil, „mé perličky se rozsypaly, budu je navlékat na pevnější hedvábí, hodná tato slečna vypomůže mi při zdlouhavé práci."

Zdála se mi zbytečností omluva Emmina, matka vybírala barvu hedvábí a nepozvedla očí.

Vešly jsme do vedlejšího pokojíku s čistou, bílou postelí, pletenými záclonami na okně a kanapíčkem pro dvě. Na stěně visela klec s tichým ptákem a černé, zamyšlené hodiny.

Emma perly nenavlékala. Ruce její snad byly příliš ledové na tu drobnou práci, snad pevnějšího hedvábíčka vůbec doma nebylo, hrála jimi loudavě ve dlaních, perly šustily jako dětský smích.

Prohlížela jsem si Emmu. Byla oblečena do bílých, vlněných šatů, v pase utažených černou stuhou, za jemnou zástěrkou v kraječce tkvěla smutná kytička macošek, vlasy náležely k očím, byly také tak úchvatně černé a obdivuhodné, nechápala jsem, kterak unese něžná dívčí hlava nesnadnou jich tíži.

Žádala skromně o mé přátelství.

„Neznáte mne," pravila jsem v rozpacích.

„Jste přece šetrná, vaše oči jsou jemné, nic u vás neuráží. Kresba má jest tak jednoduchá.

Seznáte mne jedním okamžikem, duše má je otevřené okno, uvidíte bez dalekohledu její snivé háje a barevná, nepokojná jezera.

Nejsem bohatá, to je první má chyba, jsem ješitná jako Evina vzorná dcera, to snad ani není chybou, a miluji v člověku Boha, což nazvala bych těžkou vinou, kdyby to nebyla má největší cnost.

Život zbořil nedávno zlatou mou illusi, co může děvče mladé hroznějšího potkat?

Vy jste čistá, vaše dlaně mé perly posvětily. Mohla jste je tak snadno podržet, ověšet jimi hezoučké své hrdlo, slušely by k vaší snědé pleti, moje ztřeštěné oči ze včírka nikdy více nebyly by vás poznaly.

Maminka o staré naše šperky hrozně se bojí, u mně nemá tato věc ceny, miluji více hvězdy jarních večerů než tepané zlato.

Matka poznala ztrátu peněz, a proto snad počítá je tak dychtivě jako vězeň dny ku vysvobození, a je jí líto másla na chleba a pentle na sukni, ale není jí líto starých očí, které bez povzdechu obětuje placeným květům na hedvábí, pro bílé oltáře jeptišek.

Měla veliké jmění, otec promrhal je na burse a pak srdce prostřelil. Půda našeho rodu je kyprá na takové tragedie . . . Do nedávna vyšívala jsem s matkou, dnes už mé prsty jsou zahojeny, živím se snáze, učím vlaštině a ruštině v elegantních domech, bez únavy, skoro radostně, z peněz mažu máslo na chléb maminčin a svým módním sukním naděluji pentle.

Umění dal mi můj milenec. To bylo tenkrát, když rajští ptáci zpívali v našich stromech a jaro mělo kytky ze zlata. Učil mne trpělivě tři léta. Dnes nemám více milence, neboť jsem již vyučena — —“

Emma přestala hrát perlemi, složila drobné ručky mdle do klína, ke rtům sletěla bolestná vráska.

„Za jeden úsměv dal mi umění,“ pokračovala tiše jako u zpovědnice, „šla jsem po nábřeží, kde ve vlažném večeru voněly akáty a na javorových lavičkách seděly udřené nádennice a nevěstky s falešnými drahokamy na darovaných šatech. Kosi, jakoby chtěli přezpívati noc, do netopýřího chvatného šelestu kladli jásavé své neospalé trylky, vlny obarvené nebem dýchaly hlasitě v těsném objetí sivozelených břehů, pod šedivým mostem, s dlouhými upomínkami.

Byla jsem veselá.

Získala jsem výhodnou zakázku v klášteře jeptišek Sladkého srdce na Velkém náměstí, tenkrát bylo u nás doma o peníze velmi zle, a mou hlavu opil sen o nových šatech, těšila jsem se na výdělek jako motýl, kterému na louce sladké květy rozkvétají. Pospíchala jsem hlučně k matce se zprávou, bez ohledu na ty, kteří si mne prohlíželi.

Kdosi o mne řekl: ‚Ta je nedočkavá!‘

Myslila jsem: nedočkavá na peníze — a zasmála se volně, jak umí se smáti srdce nezadané.

Úsměv můj nepatřil než mé veselé duši, a přece vzal si jej ten, o kterém vám chci vypravovati, můj milenec a učitel, krásný Maria, bronzový od jižního slunce a uhlazený životem jako dokonalá mosaiková vása.

‚Jste hezká!‘ řekl, jakoby neviděl solidních černých šatů a klobouku s vybledlými stuhami a dětských způsobů.

Proč jsem se tehdy nerozzlobila a neukázala hrdost, proč měla jsem v očích radost, takovou nezastavenou, rozezpívanou radost, a srdce odekryté a ňadra divoká v čistém živůtku, jejž vypíraly od soboty do soboty mé malé tvrdé ruce?

‚Jste hezká!' opakoval zticha a vzal mne za ruku jako známý.

Prohlédla jsem si krasavce. Všetečně, neboť jsem byla šestnáctiletá a hloupá i milá.

‚Jak se jmenujete?' ptala jsem se vzorem venkovanky.

Pověděl své jméno a zasmál se.

‚Půjdu s vámi!' řekl zkrátka.

Zvědavost má byla ohromná. Proč půjde se mnou? Co znamená, jde-li muž s děvčetem? Usmála jsem se na celou alej, jakobych ji v náhlé své radosti chtěla rozsvěcovat. Smála jsem se i na nevěstky, kterým neslušely tlusté zlaté kruhy v uších a červené, poprášené tváře, smála jsem se na babičky klímající, jež mého úsměvu vůbec neviděly.

Maria chtěl o mne mnoho vědět, a já vypravovala bez rozpaků, plna štěstí a udivení, že chudá stavbička mého života zajímá elegantního muže s bílými zuby v černých vousech a s očima jako velké slunce, k němuž se večer sklání. Dověděl se, že mám matku velmi ubohou, že šiji za peníze pro kostely bílé lilie, a že se mi nestýská u nás doma, kde se nemyslí na nic jiného než na práci.

‚Přijďte zítra zas!' prosil u posledního akátu, za kterým bála jsem se domova. Svlékl šedivou nitěnou rukavičku s mé ruky a políbil tuto hodně galantně, jako bohaté salonní slečně.

V mé duši vyrostlo štěstí za štěstím — štěstí s granátovým ohněm jako silné, vzácné víno.

‚Znám muže!' říkala jsem si v postélce s kanafaskami hubenými, bez krajek, bez ryšů, s bílou nebeskou září v jarních nocech — a nemodlila jsem se za nešťatného otce jako v jiné dny.

‚Znám muže!' překvapovala jsem znovu a znovu zmatenou svou duši velkou pravdou, a když po půlnoci rozčilená usnula jsem na horké dlani, zdálo se mi o báječné hvězdě, která klesla s nebe do řeky a hořela růžovými plameny na vlnách a spálila bílé jarní akáty po nábřeží a spálila mé tělo pod šaty nevěstinými. Probudila jsem se zděšeně, s velkými slzami v očích a sahala bojácně k srdci, kde pálila lehká košilka jako opravdový oheň.

Když bojácnost snu přeprchla, uvítalo mne ráno sluncem, které mělo sto barev jako učarované mé štěstí, a sto ptáků, jejichž písně v mých ňadrech se probouzely a mýma očima zlatily se na veselý svět.

Toho dne mrzela mne jehla v ruce a maminčin ostrý pohled, slunce slavné nechtělo se ani schylovat, měly jsme světla v jizbě jako nastřádáno na několik dní, šilo se do sedmi, a mne záda bolela i oči.

‚Půjdu ven!' řekla jsem po práci a začervenala se neopatrně.

‚Kam půjdeš do tmy, zpozdilá, nejsi už dítě, aby's před prahem uličníkovala, a do alejí nechodí slušná děvčata.'

‚Půjdu, maminko, do růžové zahrady, kde je ticho, bolí mne hlava, a nejsem ospalá!'

Růžová, klášterská zahrada měla velké zdi, a otvírala ji opatrně vážná žena, a po cestách procházely se modlící babičky s růženci, a na stromech, které měly sivé větve, nerozkvetl nikdy májový sníh.

Matka nečinila námitky. V růžové zahradě neprohřeší se srdce a mladost nezdivočí, a oči si odpočinou.

Lhala jsem poprvé matce. K aleji nesla mne křídla pospěchu, včerejšímu známému vstříc.

Usmál se, když jsme se nalezli, provlékl ruku mou, bez rukavičky, do svého lokte a políbil ji několikrát.

Dlouho jsme nepromluvili, jakoby se nám chtělo poslouchat, jak vlny pod šedivým mostem ladí nástroje k jarním bouřím, a jak šustí hedvábné podsádky hrnoucích se tudy děvčat, z nichž každá měla elegantního milence.

Cítila jsem, že krásné oči Mariovy si mne prohlížejí.

‚Mám vás rád!' řekl náhle ztichounka.

Zvedlo mi to krev do tváří, a srdce náramně roztepalo. Neopakoval: Mám vás rád, ale já stokrát a tisíckrát to uslyšela, vyplnilo to šťastnou mou hruď jako slavné vyzvánění.

Mluvilo se jen o mne a o nebi, které hořelo jako uzardělá nevěsta, a na jedné straně ze smutných závojů pozdravovalo velkou řeku, jež jako zlodějka čekala na jeho zlaté večerní šperky.

Sdělila jsem mu svůj sen. Přiklonil hlavu k mé a tiše líbal kraječku stojatého límečku a vlasy pod kloboučkem, tak tiše, jakoby motýli na ně sedali a neodlétali. —

Denně chodila jsem do růžové zahrady, a maminka radovala se z mých rozsvětlených očí a šťastného úsměvu.

Při jedné schůzce ptal se Maria náhle: ‚Chcete ke mně?'

Nevěděla jsem, co říci, krev zaplavila rozpačitý můj obličej jako velké přání.

Zasmál se a řekl pln radosti: ‚Pojďme!'

Šli jsme ulicemi, které byly jako ze stříbra od elektrických světel a šuměly hlasitě jako bonbóny v sladké limonadě.

Nemluvili jsme, nevedl mne, jen pohled jeho plný záře zastavoval se na mém obličeji a chvílemi hořel jako polední slunce. Měla jsem súžené hrdlo velkou jakousi blaženou hrůzou, držela jsem v hrsti chudou sukénku, jakobych se počítati chtěla ku krásným dámám, které okolo nás přecházely v atlasu a krajkách, s květinami a s koketními úsměvy.

Tenkrát neprokousaly se ještě zoubky ze sprostého oříšku, Popelce dosud nevkradl se do hlavičky sen o zlatých šatech a božských střevíčkách. Byla jsem tak prostá!

Proč si mne překrásný Maria vyvolil?

U jednoho domu, který vyhlížel jako palác a nebyl nový a měl železná těžká vrata a kamenné obry u vchodu, s ohyzdnými svaly, zastavil mne Maria: ‚Zde bydlím!' pravil.

Vzal mne šetrně za ruku jako malé dítě a vedl přes mramorové schody, přestlané koberci, do komnat, jež mne překvapily i zabolely. Dotkla se mne zde má chudoba.

‚Pane,‘ řekla jsem a sepjala ruce jako k velké prosbě, oči nezadržely ohromných slz.

Sebral mé ruce a líbal je drobně a rychle.

‚Emmo, Emmo!‘ stokrát opakoval, tóny, v jakých ptáci k první jarní písni se budí, v jakých vlny odevzdávají se stříbrné, krásné noci v posvěceném máji.

Plakala jsem.

‚Bojíte se?‘ ptal se tak bledý, že bronzu v krásné tváři nebylo znát.

A já nedovedla mu vysvětlit tu širokou úzkost pro svůj pláč, tlačilo mne mé srdce, tlačily tlusté sprosté botky, tlačila laciná sukně, a tlačila vzpomínka na domov, bez koberců, někde na hrázi u potoka, kde čápi koupají své červené nohy a mlhy podvečer ukazují nahá, dlouhá těla. —

Sejmul bez otázek klobouk s mé hlavy a rozplétal pomaloučku vlasy a rozepjal živůtek, jakoby mne chtěl převlékat ve svou nádheru.

Hrůza rozkošná i strašlivá trhla mým dětským tělem.

‚Ne, ne —‘ řekla jsem plaše a zapínala rozhalený šat a vlasy těžké zvedala, ale neuzvedla v mdlých rukou, jimž ohromný pláč a strach vzaly pružný pohyb.

‚Jste má!‘ řekl Maria a šetrně vlasy v hrstech držel a hladil je a líbal a voněl k nim jako k jarním kytkám.

‚Jsi má!‘ opakoval zas a zas, a já nenamítala, že nejsem jeho a dala rozepnout po druhé živůtek a dala obnažit stydlivá ňadra a dovolila černé hlavě na nich odpočinout a pak bláznivě je zulíbat — — teprve když obnaženo bylo tělo, růžové hanbou, skočila poplašná hbitost do údů: zoufale strhla jsem náramné vlasy přes obnažené boky a rozběhla se v kout, který strašil čerností v pološeré světnici. — —

Jeho velká, jemná, bolestná láska uchlácholila mou hrůzu, uchlácholila stud, dobyla se k srdci, které probuzeno netušenou rozkoší odevzdávalo radostně pootevřené čisté kalichy pocelům žhavého, poledního slunce. Proměnila jsem se v ženu tak snadno!

Slavné chvíle stavěly trůn a vyšperkovaly jej rubíny, jež měly posvěcené barvy a nebeské lesky a hvězdy okolo hrdého zlata.

Maria potvrdil mé panování na něm, když stokrát, tisíckrát před smutným Kristem šíleně přísahal: ‚Miluji tě nad Boha, zdrženlivá Emmo!‘

Královnou jsem byla . . .

V těch nejvážnějších chvílích učil mne vlaštině a ruštině, spolehlivě, jako placený učitel, způsobně sedali jsme u stolu s haldami knih, s mědirytinami jakýchsi géniů a s globem, jako ztuhlá blankytná bublina, na náramné kuří noze — tu nebylo vášně s námi, on zdržoval se u výslovnosti jerů a nosovek bez odvolání, i tehdy, když oči mé hořely, gramatika byla posvátností těch chvil — pamatuji se, že kdysi při těžké jedné lekci, složila jsem vzdorovitě hlavu na jeho ruku a prosila: ‚Dnes již dost!‘ — ‚Není ještě šest,‘ chladně zastavil mou touhu . . .

Ano, Maria byl výtečný učitel!

Složila jsem zkoušky z obou jazyků s vyznamenáním.

Přichvátala jsem toho slavného dne bouřlivě k učitelovi, čekajíc odměny svrchované v polibcích za píli a šťastný výsledek, ale zklamalo se srdce, Maria vítal skoro zdrženlivě.

Padal den do řek se zlatem, v předpokoji Mariově zlé stíny číhaly u stropu a ošacovaly do smutků veselé kresby a vásy a delikátní sochy — vedle v přátelském našem salonku hořela již krásná světla a dívala se skrze pokreslená skla se smíchem na odměřenou naši schůzku.

‚Vykonal jsem svůj úkol,‘ řekl Maria pokôjně, ‚jsi samostatná, dá ti to pěkný chléb, musím odejet do vlasti za moře, kde mne čeká matka a . . .‘

‚A?‘

‚Nevěsta!‘

‚Nevěsta?!‘ děla jsem beze zvuku a držela způsobně slunečník v rukavičkách jako drahocennou relikvii.

Podal mi dva dopisy vlašsky psané.

První, s podpisem Turolla, zněl:

Můj!

Těšíme se na Tebe s Tvou matičkou jako ptáci na máj. Vlny líbám, když je mi teskno, a prosím hluboké jejich srdce, by spěšně navrátily mi Tebe, krásný Mario.

Píšeš román o hezké své žačce — —

Emma je krásné jméno, slyším je u nás poprvé — a nebojím se ho. Dorostla jsem do nebe, svět má krátkou pěsť na mé odhodlané čelo.

Polibky sladkých oliv Ti posílá a srdce tlukoucího

Turolla.

Druhý, matčin, zněl:

Mario, světlo mé!

Zprávou o Tvém příjezdu zmládl náš dům. Stará matka Tvá stala se nedočkavou milenkou, na kterou dobrá Ola nezažárlí. Slepé mé oči nenapíší více, ale snad to postačí milému synáčku přeplout moře, jehož pláč bývá v srdci matčině.

‚Proč neřekl jste?‘ ptala jsem se pevně.

‚Zazlíváte mi, že ohřál jsem si studené vaše jaro?‘

‚Ano!‘ děla jsem plná hrůzy a bolesti.

‚Litujete chvil u mého srdce rozkvetlých?‘

‚Ne —‘ odešlo mým rtům.

‚Žádáte odměny za hřích mé horké krve?‘

‚Dostala jsem ji,‘ tiše se zadrženým pláčem odvětila jsem.

‚Z povinnosti rostou kříže lidské!‘ řekl skoro pohnut.

‚Ola je andělem nešťastné mé matky, jsem synem milujícím, a proto platím za matku.‘

‚Máte rád Olu!‘ řekla jsem určitě a bázlivě zaúžila se do svých nádher, které naučilo se tělo nosit k vůli Mariovi.

‚Vážím si jí!‘ pravil bled, bez barev jihu na tvářích.

‚Vážnost je největší láska!‘ hořekoval můj hlas jako zamlžené zvony.

‚Je krásná,‘ tázala jsem se i netázala a čekala s Evinou duší jeho slov.

‚Má krásu svého nebe a svých květů, žhavou ale nevinnou —“ Poslouchaly tepny mé, z nichž odběhla teplá krev.

‚Nevinnou!‘

Zdálo se mi, že posunul se krásný trůn můj královský a já spadla v jedné spodničce na sprostou zem a uhodila se.

Z očí mých vyšel zlý oheň.

‚Taková krása se šetří a miluje?' ptala jsem se nezkušeně a prohryzla ret.

Mlčel.

V hodinkách s ptačí písničkou tleskalo nervně malé srdéčko, v oknech nahoustla tma jako druhá záclona, slyšela jsem hrát na sklo dešťové slzy a lítat šustivé blesky někde nad řekou, nad svlečenými vlnami — a divila jsem se hvězdám, které rozsvěcovaly nevinné oči ve vlnách dvou hustých záclon.

Ticho srdcí bylo tišší než vánoční noc . . .

Zvedla jsem skleslou panskou jeho ruku a políbila ji po žebrácku. —

Za mnou zavlnila bouře vášnivá:

‚Rozlučme se zítra jinak, budu vás čekat v pět — —'

Neohlédla jsem se, neslíbila, zdálo se mi, že hedvábí sukně šustí ze dveří bez mého těla a bez duše, kterou pohřbily za tu krátkou úpěnlivou chvíli nahé studené sochy okolo, jako zabitého ptáčka, pod koberce se sametovými kytkami a pastýřkou cudnou v bílých šatech — Druhého dne uviděla jste mne splašenou nezameškat poslední schůzku. Pýcha a láska jako prudké kameny tloukly se ve mně, a já nebyla rozhodnuta, který z nich pozvednu, kterým zatluku pochované své zlaté jaro u lesklých parket, pod žhavými lustry, v tichém paláci, za mostem, za řekou, za světem . . . Snad omluvíte dnes nezpůsobný tehdejší rozkaz můj, za který bych se byla v jiné chvíli trestala.

Což mohla jsem zůstat kamenně klečet nad perlami, když pohár lásky, s poslední karmínovou krůpějí, chystaly ruce netrpělivé? Přišla jsem k němu schvácená, s prsy ubitými bouří citovou a s tělem bolestně roztouženým, s pokorou i velkou hrdostí a láskou do nebe zdviženou jako slavnostní smutný prapor.

Všimla jste si tehdy mé toilety? Květu divokého na prsou a vyzývavého bílého pláště ze srsti a chvostů růžových na smělém kloboučku — —

Dříve než Maria uvítalo mne zrcadlo, ohromné do stropu a lichotivé, nevinně obtočené liliemi z křišťálů a černými růžemi, se zlatými stonky, s draperií jemně zelenou jako mladá tráva.

‚Setkaly jsme se!' řekla jsem té bláznivě ustrojené ženě na stříbrné ploše, se žádoucíma očima a rudými rty.

Bylo ticho náramné, jen lupen žluté růže, padající z vásičky japonské, zašeptl, a stříbrná moucha nad květinovým zlatým košem naříkala, jako když lehké prsty přes struny běží.

‚Setkaly jsme se, ty a já,' opakovala jsem k nádhernému obrazu v zrcadle, ‚ty zde budeš žít zakletá do skla, nastrojená i nahá — já půjdu jinam — péra ti nechám na památku a kožešiny a brillanty a oči z hříšných drahokamů — jen samety černých vlasů chudému smutku ušetřím — ty jsi marnivost a krása — já jsem bolest a žena . . .'

Kročeje kvapné, tiché odvrátily mne od bývalé Emmy, a já, Emma druhá, stála proti němu:

Zadíval se do mne bojácně a překvapen, jakoby nechápal mých rysů, mé tváře, mých očí... Vzal ruku ledovou a upustil zlekaně, pak poklonil se uhlazeně jako velký kavalír. Sochy jinak nestály na skvostných trůnech, a bílé květinky okolo mřížky v uschovaném výklenku více měly krve a života než ztuhlá naše srdce.

Na cestě bylo mi o minutu, a zde minuty pršely jako slzy dešťové, a nikdo jich nepočítal.

Co jsem zde hledala? Vždyť té krůpěje není více v poháře, pohár je rozbitý na sto, na tisíc kusů, a pěnu jeho vypily neostýchavé třásně žluté zvědavé záclony u postele svlečené, bez rouch a bez tepla.

Spona stříbrná, ukrutně studená na plášti, jako dráp zaryla se v mé úzkostlivé hrdlo, kam skočil pláč ze srdce a hlídal hlasitá slova.

Marně bránily atlasy a krajky krásné tělo.

Tělo dychtivé, hořící, studené a uražené.

V očích pálila nevyplakaná bolest duše jako žhavý kov. Na kvapných ňadrech květy obživovaly.

Ticho rostlo, stříbrná moucha nalezla ananas nakrojený zlatým nožem, jenž se netřpytil, a zapomněla u něho svou bolest.

Nechal mne cudně ustrojenou jako maličké děvčátko, které přišlo z pensionátu, a stydí se mužského příbytku a podané ruky, nechal mne napjatu jako strunu, ze které se roní strašlivá píseň bez doteku smyčce, jako kytku nalomenou, o kterou se někdo hrozně bojí — —

‚Pane,‘ řekla jsem v tom strašně zamlčeném salóně, kde ležely cestovní tlumoky jako čerstvě nasypané hroby a voněly těžké, drahé parfumy a zhasínala světla modrého dne . . .

‚Včera jste mne zval!‘

Nevzal mou ruku, ani nezkusil změnit zvlněné čelo a udivený pohled, řekl temně:

‚Nepřišla s vámi láska, formálního rozloučení litovali bychom oba —‘

Málo těch slov zvedlo duši i tělo jeho do ohromné výše.

Schoulila jsem se v plášť jako Popelka, které ukradeny byly krásy z oříšku, neozvala jsem se, ani nedotekla se . . .

Jen obraz jeho zarmoucených, krásných očí vzala jsem si skromně na památku. Tiše přešla jsem pyšné koberce, a za sebou nechala štěstí, které po druhé do života se nevrací . . .

Znáte chvíli v prsou, kdy city mlčí, jíž zoveme zimou? Taková strašlivá studenost tenkrát mrazila mne, když opouštěla jsem jeho dům. Třásla jsem se v kožešině jako malé, žebrající dítě u chrámových dveří v březnovém jitru, sobolí límec a dvoumetrové boa nestačily prohřát ledy těla a vystydlou řeku krve.

Přecházely mne tovární dělnice, sprostě zpívaly, jakoby házely blátem po bílém večeru, nový sníh klouzal, kdosi měl radost z uplakaných vloček, byly to snad děti, anebo klidné babičky, roztříštilo se plno drobného smíchu kolem mých těžkých kroků . . .

Zadržela jsem si srdce, aby nezaslechlo z cest splašené štěstí, aby nevyšlehl jeho strašlivý hlas —

Náhle postavilo se proti mně dítě, s očima divně klidnýma, v bílém kožíšku jako ovčička, němě a hloupince podávalo mi květ, který vystřikl

ze strakaté ozdoby na prsou jako jedovatá krůpěj — a chtěl být přešlápnut!

‚Proč jsi jej zvedla?‘ utrhla jsem se na malounkého andělíčka, a z pěstičky atlasové vyškubla sprostě kytku a zuby ošklivě roztrhala jako vzteklá kočka.

Dítě plakalo za mnou ... a já hladila šetrně bílé, dlouhé vlasy svého rukávníku a říkala: ‚Neplač, děťátko, neplač, děťátko ...‘

Má duše se zkonejšila tím měkkým lichocením vlastních slov. Velký její pláč utichl ...

Vyzvedla jsem vysoko vlečkovou sukni a kradla se opuštěnou promenadou jako laciné děvče. Kdosi hvizdl na mne, kdosi u boku zamručel drzou větu — pak vítr uškubl se zlostně a vzal mi bláznivý klobouk a vlasy rozcuchal a za boa na prsa lehl jako mazlivé kotě. —

V ten večer osudný jsme se nalezly.

Vy jste byla jemná v mé hrozné bouři jako holubice.

Děkuji vám za perly i milé oči vaše. Nezapomeňte na mne, protože jsem odhozená růže ...“

Ani ne za celý týden šla jsem zase točitými schody do pátého poschodí za svou známou z ulice. Den byl bílý jako smutek malých děvčat, zlaté věže a zkadeřené krvavé střechy upomínkového města nesměle vkreslovaly se do mlh, plujících mezi bezbarevným nebem a černou zemí jako labutě s neslyšitelnými písněmi.

V domě na hrázi bylo truchlivo.

Emma spala s klidem na bílém čele. Oblékli ji v nevěstin šat, ale na růže zapomněli, černý kříž tlačil tichá prsa jako zapomenutá starost ze života.

Krásné prameny vlasů sestříhala lakomá maminka ku prodeji, s chudou hlavičkou vyhlížela románová žena jako dítě.

Neplakalo se u rakve, sousedky byly zvědavé a maminka ulekaná. Pták vyhledal v němém hrdle několik bolestných tónů a rozdával je studené chvíli.

Emma zanechala pro mne dopis a růže.

Loučila se:

Má holubice,

octnete se u rakve mé, a nebudete překvapena, u vás zanechala jsem zpověď, která patřila bohu.

Vypila jsem smrt, když hvězda mého snu pálila srdce.

Usínám šťastně, jako dítě při maminčině pohádce a zpívám jako pták, který už přeletěl velké moře a zasnoubil se mezi vavříny a pomorančovými květy.

Dejte jednu z růží do sametu mého zlíbaného jako útrpná přítelkyně, ostatní připněte šťastněji na svá prsa než ubohá

Emma.

Život otrhal tě, ženo krásná, nešetrněji, než trhá se květina!

Samet rozebraly cizí ruce i s darem ohnivých polibků ...

DR. J. L.:

Strach před úbytěmi.

Novodobá medicina seznala celou řadu chorobných strachů. Nazvala je fobie a pokládá je za projev nervového onemocnění, nejčastěji neurasthenie (nervosnosti), přicházejí však formy strachu před některou nemocí, jež se vyskytují u lidí jinak zdravých, nesouvisejíce s nervosností nikterak a jsouce spíše plodem vychování, nesprávného názoru celých společenských tříd. Sem patří pověrečný strach před průvanem, jenž v podobě moderního bubáka dospělých dětí, zvaného „nastuzení“ (ačkoli jeho chorobotvorný vliv naprosto nepopíráme), vystupuje na jeviště XIX. a XX. století, často odborníky i rheumatofobie nazýván.

Jinou fobii, bakteriofobii zrodil rozkvět bakteriologie, o níž do širších kruhů vnikly náhledy nesprávné na základě kusých zpráv a vědění neúplného.

Do této skupiny patří i fthiseofobie čili strach před souchotinami.

Psychologicko-lékařská tato otázka vyžadovala by bližšího osvětlení zvláště s hlediska psychologického. To ponecháváme odborníkům, obmezujíce se na lékařskou stránku věci.

Sjezdy proti tuberkulose a zprávy o nich v denních listech vpravily za posledních let do obecenstva přesvědčení, že tuberkulosa je nakažlivá nemoc, které každý člověk může podlehnouti. A protože choroba ta vyskytuje se všude a panuje stále, seznáno i v širších kruzích, že je horší nežli epidemie sebe zhoubnější, které, řádivše v určitém kraji nějakou dobu, zase vymizejí třeba i na staletí. Proto počalo si obecenstvo nemoci té všímati, tím spíše, že skoro v každé rodině (v příbuzenstvu bližším nebo vzdálenějším) někdo nemocí tou stonal neb stůně, zemřel nebo zemře.

Čím více lidé čtou o tuberkulose, čím více dovídají se o rozmanitých projevech a tvarech této choroby, tím obávanějším zjevem stává se jim. Strach ten je do jisté míry odůvodněný. Nemoc je nakažlivá, každý může onemocněti, děti tuberkulosních rodičů chorobě také nejednou podlehají, úbytě trvají dlouho, zbavují postiženého nejednou na dlouhý čas způsobilosti živiti sebe a rodinu, lékař a léky stojí peněz — to vše činí fthisu přízrakem obecně obávaným.

Vynikající varšavský internista Sokolowski, který zvláště v oboru chorob dychadel mezi polskými lékaři těší se pověsti autority, přednášel o předmětě tom (fthiseofobii) v Towarystwu lekarskiem warszawskiem. Zajímavé zaznamenal podrobnosti o tomto novém zjevu psychologicko-lékařském. Lze prý rozeznávati tři kategorie fthiseofobů. Jedni, jsouce úplně zdrávi, obávají se nákazy souchotinami a větří stále nějaké příznaky té choroby u sebe. Druzí přestáli před nějakým časem onemocnění

plic určitého rázu, a když nyní jakkoli plicemi onemocní, třeba pouhou chřipkou, už seznávají nade všecku pochybnost bezpečně, že trpí tuberkulosou plic. Do třetí kategorie fthiseofobů řadí Sokolowski ony, kteří jsouce stíženi různými chorobami dychadel nebo jinými, obávají se nesmírně, pobývati v lázních neb léčebných ústavech a sídlech, kde se léčí nemocní stižení chorobami prsními, z obavy před nákazou souchotinami.

Sokolowski míní, že učení o možnosti nákazy cestou dychadel je nedokázané neb aspoň nedostatečně potvrzené. (Toho mínění nejsme, neboť, kdybychom postupovali takovou logikou, nebylo by na světě pomalu nic dokázaného.) To je však prozatím vedlejší. Sledujme, jak Sokolowski ukazuje, které stanovisko vůči té které formě fthiseofobie má lékař zaujmouti.

Především je naší povinností strachy nemocných takových za každou cenu rozplašiti. Zvláště třeba zapuzovati neoprávněné obavy před sanatoriemi. Možnost nákazy v sanatoriích je podle zkušeností hledaného tohoto lékaře minimální. Boj s tuberkulosou třeba považovati za sociální úkol, který možno řešiti zlepšováním hygienických poměrů, otužováním těla lidského atd., nikoli honbou za bakteriemi, bez toho marnou.

Přednáška dr. Sokolowského, jak pochopitelno, vyvodila čilou diskussi, do které zasáhla řada předních lékařů polských, ovšem, především internistů. Debatta ta je nejvýše poučná i pro širší kruhy, jak pro rozšířenost a nebezpečnost choroby, tak pro poučení, jak všestranně a podrobně v kruzích lékařských pracuje se o každém bodu otázky, veřejné hygieny se týkající.

Adam Ciągliński zařaduje fthiseofobii mezi choroby nervové, k t. zv. fobiím (raději bych řekl: mezi příznaky nervové). Po mínění jeho radno takové klienty léčiti jako neurastheniky. Současně připojuje poučnou poznámku o nakažlivosti tuberkulosy. Za jeho paměti zemřelo pět posluchačů mediciny tuberkulosou, nakazili se touto nemocí v anatomickém ústavu. (Znám varšavské universitní ústavy, které jsou v takovém stavu, že mne faktum to podivem nenaplňuje. U nás v Čechách se věci tak nemají.)

Jiný přední internista polský, primář Dunin, obíral se hlavně otázkou nakažlivosti souchotin. Potvrzuje — proti Sokolowskému — že nákaza tuberkulosní dychadly existuje nepopíratelně (a v tom mu dáváme plně za pravdu). Sám pozoroval případy, kde se nakazil muž od ženy a naopak touto cestou a v poměrech, kde manželé žili v dobrých hygienických podmínkách. Za to pokládá nákazu kůže za vyjímečný zjev. Že k rozvoji fthiseofobie mohou přispěti i lékaři, je jisto, ale nelze popříti, že mají lékaři v podobných případech úlohu nesmírně těžkou.

Dr. Dobrzycki akcentuje vliv lékařů na rozvoj obavy před nákazou v sanatoriích. Řečník viděl by odpomoc v tom, že by se nemocným vysvětlilo, jak právě v sanatoriích je zásluhou praeventivních opatření nebezpečí nákazy menší, nežli kdekoli jinde.

Dr. Pulawski řadí fthiseofobii k stavům neurasthenickým, ale nepovažuje fobii tu za nejčastější. Častěji vyskytují se obavy před chorobami

srdečními, žaludečními nebo syfilofobie. Nejčastěji trpí fthiseofobií lékaři,*) ale i to je pochopitelno, neboť nemocní, kteří s počátku prohlašováni na neurastheniky, nejednou zemřeli tuberkulosou. Aby se odpomohlo pověrečnému strachu před nákazou souchotinami v sanatoriích, radí Pulawski, aby obecenstvo bylo poučováno, že předpis neplíti na zem, nýbrž do zvláštních nádob netýká se jenom souchotinářů, nýbrž že je to hygienický požadavek závazný pro každého.

Rychliński pokládá nemocné, již zařaděni do první kategorie fthiseofobů za duševně choré. Jsou to lidé, kteří mají zcela zvláštní psychiku a po celý život trpí rozmanitými fobiemi. Takovou fthiseofobii nevzbuzují lékaři, kteří mohou v nejhorším případu jenom přispěti k tomu, že porucha vypukne, anebo naopak zase stlumiti ji vhodným vlivem konejšivým na kratší nebo delší dobu. Nemocní, kteří se obávají, že se jim obnovuje nějaká choroba, kterou přestáli, mezi fthiseofoby řaditi nelze.

Dr. Ruppert míní, že šíření názorů o léčitelnosti tuberkulosy vůbec a souchotin zvláště mohlo by příznivě působiti k umírnění fthiseofobie.

Rzętkowski upozorňuje na to, že vůbec není známek, které by dovolovaly naprosto a určitě vyloučiti počínající tuberkulosu zvláště u osob dědičně zatížených, i radí proto, aby se případy podobné uvažovaly seriosně. Nemocným budiž vysvětleno, že léčení má u nich jen ten význam, aby se návrat choroby zamezil. Tím se fthiseofobovi neublíží a opravdu nemocnému velký prospěch přinese.

Dr. Pulawski vrací se k předmětu ještě jednou a upozorňuje, že souchotináři neb osoby po rodičích k chorobě té náchylné bývají často současně neurastheniky nebo jeví i jiné poruchy ve sféře nervové. (Všichni fthisikové jsou neuropati, kteréžto faktum ani lékaři, ač vyšlo o tom několik pozoruhodných prací vědeckých, dosud si neuvědomili.)

Chelmoński, který neuropatiemi souchotinářů se zabýval, také zasáhl do diskusse. Nyní upozorňuje na to, jak je důležito, aby nákazy uchránily se děti. Myslí, že dospělí, kteří onemocněli po 20 letech, nemusí se již tak nákazy obávati.

Kozerski upozorňuje na případy nákazy tuberkulosní kůží. Sem patří známý lupus.

Přednášející autor Sokolowski k hlasům, jež do diskusse zasáhly, odpovídá, že přednáškou svojí nevyčerpal a nemohl ani vyčerpati velikou tuto látku. Sám stojí na stanovisku, že tuberkulosa je nakažlivá, ale tvrdí, že cesty, kterými nakažlivina choroby té vniká do organismu, nejsou ještě definitivně určeny. Boj s tuberkulosou nezáleží v honbě za bacilly, ale hledí utvořiti žádoucí hygienické poměry, sociální meliorace a zvýšiti obecnou úroveň zdravotnictví i sesíliti vzdornost. Výsledek těchto snah je zmenšení úmrtnosti na tuberkulosu, kterého na příklad v Anglii dosaženo. Laënnec, slavný internista francouzský, poranil se při pitvě souchotináře a vočkoval si tak tuberkulosu, které dvacet let

*) Prof. Thomayer vypravuje, že skoro každý medik za studií diagnostikuje u sebe tuberkulosu ve 3. roce, když poprvé vidí tuberkulosní a více o ní slyší — ovšem mylně.

po té podlehl. Postavení lékaře je při podobných otázkách vskutku těžké. Jak s ním zacházati? Přísloví francouzské „C'est le ton qui fait la chanson," mohlo by lékaři v podobných případech býti vodítkem. Především sluší bojovati proti neoprávněným obavám před sanatorii.

Brudziński upozorňuje na známé faktum, že v nemocnicích francouzských zřízena jsou zvláštní oddělení pro souchotináře, aby byli isolováni od jiných nemocných.

Dunin považuje zařízení francouzských nemocnic tímto způsobem za úplně odůvodněné. Všechen boj proti tuberkulose, všechno zdokonalování hygienických poměrů, zřizování sanatorií atd. má jedině za účel, aby se zamezilo šíření bacillů, a nákaza jimi aby se znemožnila. Je to tedy vlastně také boj s tuberkulosními bacilly.

Sokolowski ještě jednou upozorňuje, že zřizování zvláštních pavillonů pro souchotináře ve francouzských nemocnicích má právě za účel dosáhnouti lepších pro ně podmínek hygienických a nejen isolovati je od jiných nemocných.

Tím zajímavá diskusse o tuberkulose ve varšavském lékařském spolku skončila.

Čtenář zdravý i nemocný může býti pokojný. Lékaři pečují oň svědomitě — svědomitěji než pacienti o dnešní lékaře.

Japonská literatura.

Dle francouzského In. Arnošt Bláha.

(Pokračování.)

Vzhledem k produkcím periody Heian neb periody klassické jest literatura periody Jedo mnohem objemnější. V periodě této pěstována historie, biografie, poesie, drama, essaye, kázání, množství pojednání politických a náboženských, cestopisy a celá spousta „biblia abiblia", jako slovníky, gramatiky, a jiná díla filologická, bibliografická, díla lékařská, botanická, právnická, vojenská, kommentáře ke klassikům čínským (kolik set), výklady učení buddhistického, encyklopaedie, díla metafysická, studie o starověku, průvodce atd.

Avšak jestliže tato nová literatura jest mnohem bohatší a pestřejší než literatura stará, stojí za to níže po stránce formální. Až na několik výjimek jest forma znetvořena chybami velice hrubými a do očí bijícími. Všude nalézáme výstřednost, falešný cit, pohrdání pravděpodobností, pedantismus, pornografii a jiné vlastnosti, v nichž si libuje špatný vkus, nesnesitelnou plochost, nemožná dobrodružství, unavující nahromadění neužitečných detailů.

Jazyk japonský v této periodě prodělává povážlivou změnu. Aby odpovídal potřebám nové civilisace, stalo se nutným obohacení slovníku, a slova čínská byla přijímána tak ochotně a nerozvážně, že od té doby převyšují značně počet slov původu domácího.

I systém grammatický se v této době valně zdokonalil.

* * *

Na konci periody Muromatši vědění japonské kleslo na svůj nejnižší stupeň. Hidéyoci, ač na vrcholu moci a slávy, byl ignorantem, jak to dotvrzují jeho listy. Teprve jeho nástupce Iyéyasu uznal nutnost vědy, aby jí mohl opříti nový systém sociální a politický, jejž zakládal. Stavěl školy, podporoval tiskařství a zajímal se velice o sbírání knih tištěných i rukopisů.

Mezi učenci, jež podporoval Iyéyasu, byl největším Fuzivara Šeikua (1560—1619). Nezanechal ničeho, co by zasloužilo býti jmenováno jako dílo literární, ale jest nesnadno oceniti službu, již prokázal svým krajanům, seznámiv je s filosofickou literaturou učenců čínských za dynastie Šung: Tšing-Hao (1032—1085), Tšeng-I (1033—1107) a Tšu-Hi (1130—1200), kteří vyložili nauky Konfuciovy a Menciovy.

Sem náleží jeho dílo Kana Seïri, jež mělo Japoncům usnadniti studium filosofie z doby Šung.

Celá literatura periody Jedo jest hluboce proniknuta ideami a morálními zásadami, čerpanými z této filosofie.

Filosofie Šung, prostý to výklad nauk starých mudrců čínských, jest ve skutečnosti podstatně moderní system ontologie, ethiky, filosofie přírodní a zásad politických, látek to, jež jsou neodlučitelny pro Číňana.

Poukážeme jen na ty nejzajímavější body:

Příčinou všech věcí jest Taïkhi, čili Velké Absolutno, kteréžto energií svou dává vznik všemu.

Ethika v systemu mudrce Tšu-Hi jest odvětvím přírodní filosofie.

Věrnost jest páskou poměru mezi poddaným a představeným, poslušnost poměru k rodičům, úcta poměru ke staršímu bratru. Náklonnost upřímná má charakterisovati vztahy mezi mužem a ženou, důvěra mezi přáteli.

Srdce člověka jest od přírody dobré.

Japonci přidali jen málo, či skoro nic k filosofii mudrce. Tšu-Hi.

Při této zmínce o ethice možno krátce se zmíniti o otázce, v jaké asi míře národní charakter japonský liší se od charakteru národův evropských?

Jejich cnosti a chyby jsou celkem tytéž jako naše. V poměru vůči představeným překvapuje slepá poslušnost a naprostá oddanost feudálnímu pánovi. Historie literatury japonské vykazuje nesčetné doklady, až do jaké krajnosti dohnána byla tato cnost, nejen v theorii, nýbrž i v praksi. K této cnosti druží se nepřemožitelná odvaha, pokorná úcta a nezištné sebeodříkání, a sice v také míře, v jaké se s nimi nesetkáváme leč ve starém Římě.

Mezi hlavními povinnostmi vasala neb dítěte vůči rodičům byla především povinnost pomsty. Zapomenutí křivdy nemělo místa v morálním zákonníku uznaném Japonci v této době. Týkala se právě tak žen jako mužů.

Básnická produkce i moderní drama japonské jsou plny historií o pomstě, a tato vášeň zaujímá čestné místo, jež evropští romanopisci vyhražují lásce.

Život byl pokládán za bezcenný. V zákonníku mravním této doby není žádného zákona proti sebevraždě. Naopak, jsou případy nesčetné, jež k tomu přímo zavazovaly.

Poněvadž přirozená povaha lidská všude jest stejná, jsou v jádře i povinnosti, vycházející z poměru dvou pohlaví, v Japonsku tytéž jako v Evropě. Cudnost u muže i u ženy jest pro ně jako pro nás cností. V theorii muž nesměl míti než jen jednu ženu. Náčelníkům bylo dovoleno míti jednu či více souložnic, ale jen za tím účelem, aby mohli míti dítky. Mravní zpustlost a sprostota byla zakázána a stíhána těžkými tresty.

Postavení manželky, jako vůbec ženy, bylo v periodě Jedo velice odchylné od postavení, jež zaujímala v dobách předešlých. Nabyly značného vlivu čínské názory o naprosté poddanosti a uzavřenosti ženského pohlaví. Jen zřídka bylo slyšeti o ženách v životě veřejném, a z literatury mizí docela, což jest fakt zajímavý, vzpomeneme-li mistrovských děl ženských v periodě Heian. První povinností ženy bylo býti poslušnou a věrnou svému muži. Sňatky vdovám nebyly naprosto zakázány, ale ženy, jež se jich odříkaly, byly chváleny, a setkáváme-li se v nějaké knize japonské se slovem „cudnost", tedy se týká této formy cnosti. Manželka byla zavázána pomstiti smrt svého muže. Zajímavo je, že dovoleno jest, ano závazno pro mladou dívku, prodati svoji nevinnost, aby ulehčila bídě svých rodičů.

Kurtisána zaujímá vynikající místo v literatuře periody Jedo, a v Japonsku jako i jinde spisovatelé obklopili ji jakýmsi romantickým ovzduším.

Zbožnost, čímž sluší rozuměti oddanou úctu vůči náboženským obřadům buddhistickým, nebyla příliš ceněna za režimu Tokugava, a vůbec v žádné periodě historie japonské není význačnou cností charakteru japonského.

Pokud se týče poctivosti, střídmosti a štědrosti, byly cnosti tyto stejně ceněny jako na Západě. —

Tolik tedy krátce o ethice japonské.

Fuzivara Seïkua byl předchůdcem celé řady K a n g a k u c ů — kteří sami byli učiteli a své vědění tradovali jiným. Jest nesnadno představiti si horlivost, s jakou Japonci v 17. stol. usilovali o získání vědomostí.

Nejzajímavější z nich jest Kaibara Ekiken (1630—1714). Napsal více než sto děl, obsahujících morální pojednání, kommentáře ke klassikům čínským, učených rozprav o filosofii japonské, prací o botanice a cestopisných vypravování. Jeho jedinou snahou bylo státi se užitečným svým krajanům, a jeho styl, pevný a mužný, jest prost všech rhétorických

ozdůbek a jazykových frivolností, v jakých si libovali romanopisci a dramatikové té doby.

Užíval domácího pravopisu fonetického Kana, aby učinil poučení svá přístupnými dětem i nevědomým. Ač jest snad největším učencem své doby, není u něho ani nejmenší stopy pedantismu. Žádné spisy japonské nejsou pochopitelnější než jeho.

Ekiken byl též básníkem: následující tanka byla složena, když tušil blížiti se smrt:

Minulost
se mi zdá
jako jediná noc:
Ah! sen
více než osmdesáti let!...

Největším pak z nich byl Arai Hakuséki. Byl velice ctižádostivý. Napsal třicetisvazkové dílo Hankampu, historii to daimiů japonských od r. 1600—1680. Nejdůležitějším jeho dílem jest Tokusi Joron, přehled to historie japonské, obsahující dobu 2000 let. Se stanoviska historického má dílo toto velkou cenu. Vedle toho napsal ještě celou řadu podružnějších prací. Narodil se v Jedo 1657, zemřel r. 1725.

Muro Kiusô se narodil 1658, zemřel 1734. Jako všichni, kteří vykládali filosofii čínskou ve stol. 17. a 18., choval hluboké opovržení vůči buddhismu. Ideál života Kangakucy byl docela jiný. Pro buddhistu měl význam jen život duševní. Aby se mu mohli oddati, mají se lidé zříkati věcí tohoto světa, zlomiti všecka pouta rodinná a uchýliti se do samoty, aby tam žili v čistotě a prostotě, ve zbožných meditacích a náboženském životě. Filosofie čínská naproti tomu jest výlučně praktická. Dá se resumovati v jedno slovo: povinnost. Kangakucům této doby jest Japonsko mnohým zavázáno. Své době a své zemi byli solí země a přispěli nemálo k potírání záhubného vlivu literárního směru, jenž od té doby začal zaplavovati zemi, i rozpustilých spisů spisovatele Zicô a jeho školy. Ve svém stáří Kiusô napsal „Siundai Zatsuva“, dílo to, jež potírá buddhismus, pověru a každou heresii, odchylující se od nauk filosofa Tšu-Hi. Dílo to obsahuje filosofii pantheistickou, rozpravy, metafysické a politické, čtení o umění válečném i básnickém, kritiky literární atd. Jeho filosofie není však nikterak originelní, jest to filosofie přejatá od Tšu-Hi — ale ve formě japonské.

* * *

Moderní literární jazyk japonský děkuje mnoho Kangakucům, zvláště však Kangakucům ze 17. a s počátku 18. stol. Starší jazyk jako ku př. v Taiheiki byl naprosto nedostatečný pro vyjádření velikého množství nových idejí, vycházejících z renaissance vzdělanosti a reorganisace státní. Podobně jako moderní jazyky evropské vzaly útočiště k latině a řečtině v podobné tísni, tak Kangakucové obohatili jazyk japonský převzetím velikého množství slov čínských. Ovšem, později se toho nadužívalo. Ale Hakuséki a Kiusô nebyli přepjatí. Byli to lidé praktičtí, používající svého nadání spisovatelského k účelům praktickým. V jejich rukou

jazyk japonský, nejen že rozšířil a velice obohatil svůj slovník, ale nabyl i jasnosti a čistoty.

STOLETÍ SEDMNÁCTÉ A LITERATURA LIDOVÁ.

V témž čase vyvíjela se literatura japonská též jiným směrem. Tento vývoj týkal se románu, dramatu a nového druhu poesie, nazvaného haikai. Ale kdežto Kangakucové psali zvláště pro samuraje, autoři románů, kusů dramatických a haikai psali — poprvé to v literatuře japonské — pro lid. Jejich čtenářstvem bylo hlavně obyvatelstvo tří velkých měst: Jeda, Kiota a Osaky. V Japonsku jako v Číně třída obchodnická zaujímá morálně i sociálně místo velice nízké. Ze čtyř tříd, na něž se dělí obyvatelstvo, samurajové, k nimž náleží učenci, vojáci a úředníci všech stupňů důstojnosti, tvoří třídu vyšší. Pak přijdou rolníci, potom na třetím místě umělci a konečně obchodníci. A v této době „bestie s tisíci hlavami" naučila se čísti a žádala dle svého vkusu i stravu duševní. Resultátem toho byla literatura lidová.

V románu a povídce vykonáno celkem málo. Vlastním zakladatelem nové školy literatury lidové byl Ibara Saikaku. Psal črty ze současných mravů, črty to realistické a humoristické. Jinak vzdělání valného neměl. Psány též v této době povídky pro děti a dramata lidová, která sice v mnohém děkovala starým nô, ale jinak měla rozvoj úplně rozdílný a samostatný. Jejich literárním předchůdcem jest Taïheïki. Taïheïki bylo zpíváno neb recitováno veřejně od lidí, jichž to bylo řemeslem. Potom následovaly historie více méně dramatické, jež recitovala jedna osoba, sedíc u stolku a vějířem označujíc čas neb dávajíc důraz svým slovům. Později se tak dálo při zvucích samisenu čili třístrunné kytary, a historie, jež se vyprávěly při té příležitosti, byly Zôruri ziu-ni dan Sôci, psané ke konci periody Muromatši. Jméno hrdinky Zôruri přešlo pak na celý druh této dramatické skladby rázu milostného.

První Kabuki Sibai, čili lidové divadlo, lišící se od Nô Sibai, čili divadla loutkového, bylo v Kiotě na počátku 17. stol. Po zákazu, jenž zabraňoval ženám vystupovati při nich (mimikou a tancem), nahrazeny ženy hochy. Ale i to zakázáno. A tak vzniklo pak divadlo loutkové, jež až dodnes v Japonsku jest populární. První r. 1661 v Osaka, nazvané Takémoto Za a velice proslavené. O slávu jeho zásluhu si získal Tšikamatsu Monzayemon, jenž jest nepopíratelně nejvýznačnější osobností v historii japonského dramatu.

Narodil se 1653, † 1724.

On stvořil japonské drama. Psal dramata historická a obrazy ze života, většinou pětiaktové, s malými výjimkami tříaktové. Byl spisovatelem velice plodným. Každý kus má asi rozměr kusu Shakespearova. Kiôden o něm vypravuje, že svůj kus „Hara-kiri ženy" napsal za jednu noc. Ať jest to již pravda či ne, svědčí to jen o mínění, jaké měli současníci o jeho snadnosti skládání. Jeho krajané chovají k němu bezmezný obdiv, tak že ho i srovnávají se Shakespearem.

Jest však velice pochybné srovnávati se Shakespearem spisovatele, který kreslí osobnosti své přece jen začátečnicky, u něhož tragika jest

výstřední a nepravdě podobná, jehož praktické filosofii schází originálnost a hloubka, a který uvádí scény často tak brutální, že jsou duchu západnímu až odporny.

Že takový spisovatel nedokonalý zaujímá v Japonsku místo krále spisovatelů dramatických, to svědčí jen o tom, jak nedokonalé a nízké jest měřítko kritiky japonské.

Nejslavnějším kusem Tšikamatsovým jest Kokusénya Kasen (Boje Kokusényovy). Kus tento jest dodnes na repertoiru japonském — taková byla a jest jeho popularita.

Zatím v Jedo vznikla divadla, na nichž jako herci vystupovali lidé; zřízena byla v polovici století 17. Kusy, jež se tu dávaly, byly nejprve skládány od herců; na počátku století 18. však již i od jiných autorů, jichž díla uveřejněna byla pod titulem: Kyaku-bon. Literární ceny nemají. — Veškera jich váha spočívá v dialogu, a chór se svými recitativy a poetickými popisy hraje buď jen roli vedlejší neb chybí úplně. —

POESIE 17. STOL. — HAIKAI ČI HOKKU, HAIBUN, KIÔKA.

Zdálo by se, že tankou, obsahující 31 slabik, poesie dosáhla nejkrajnější meze své krátkosti a stručnosti. Avšak měla učiniti v tomto směru ještě krok dále. V 16. stol. objevil se druh básní, nazvaný haikai, jenž obsahoval pouze 17 slabik. Haikai jest vlastně tanka bez 17 závěrečných slabik. Tato báseň však přece liší se od tanky ještě něčím jiným než metrikou, neboť látka i sloh její jest mnohem méně hledaný než v poesii staré. Připouští i slova původu čínského a výrazy obecnější.

Uvádíme jako příklad haikai od básníka Arakida Moritaké:

Myslil jsem: to květy opaddlé
vracejí se zpět na větve —
Avšak ne — to byli motýli —

Haikai však nezasloužila by snad ani zmínky, kdyby nebylo básníka Matsura Baco (1643—1694), jenž uvedl do haikai vážnější element, zjemnil ji a zdokonalil, tak že z ní učinil i nebezpečného soupeře tanky.

Mezi haikai jsou některé pravé perly, čistotou svého citu a krásou fantasie.

Při překladu často působí obtíž jejich stručnost. Ku př.:

Mrak květů!
Jest to zvon z Uyéno
či z Asakusy?

Jest dosti nesnadno uhodnouti smysl této básničky: „Třešňové stromy rozkvetly v takovém množství, že tvoří mrak, který zahaluje horizont; nemohu rozeznati, zní-li to v dálce zvony z chrámu Uyéno či z Asakusa.“ Avšak „brevis esse laborat, obscurus fit“. Veliký počet haikai Bacových obsahuje narážky tak nejasné a temné, že unikají pochopení nezasvěceného cizince.

Podáváme několik ukázek jasnějších a pochopitelnějších haikai, pocházejících od Baco.

Přicházím unaven
a hledám hostinec —
Ah! ty květy glycinové!

Ah! lespedeza chvějící se,
která zachytí každou kapku
jasné rosy.

Chtěl bych zaklepati
na dveře Miidéra —
dnešní měsíční noc.

To znamená: „Jak krásný musí býti kraj kolem chrámu Miidéra za tak jasné měsíční noci jako dnes — Chtěl bych tam býti, abych to viděl“.

Na suché větvi
sedí havran
v dnešní podzimní večer.

Haibun jest druh skládání prosaického; zmiňuji se o něm proto, poněvadž jest jakousi družkou haikai a směřuje k téže přesnosti a k téže suggestivnosti.

Kiôka (doslovně: pošetilá poesie) jest jakýmsi komickým a vulgárním druhem tanky; vládne v ní naprostá svoboda jak, pokud se týče jazyka, tak i pokud se týče výběru látky. Kiôka musí býti veselá, toť vše. Největší úlohu v ní hraje siaré; jest nesnadno nalézti přiléhavý význam pro toto slovo; nejvíce se tomu blíží vtipnost, duchaplnost; ale to není vše; třeba k tomu připojiti ještě dávku veselosti až rozpustilé, fantasie, a žertovné jiskřivosti.

Jako v dramatě lidovém, i v poesii setkáváme se se „slovy poduškovými“, a s mnohými zvláštnostmi slovních hříček a s akrobatickými skomoleninami a hroznými složeninami, jež tu nelze popisovati.

V době novější stal se populárním druh poesie lyrické; formou se podobá poněkud staré naga-utě. Ku př.:

Klamný byl sen,
v němž se mi zdálo, že jsme se potkali.
Probudil jsem se a nalézám se
ve tmách
nešťastné skutečnosti.
Pokouším-li se doufati,
neb povolím-li temným svým myšlenkám,
v pravdě, pro srdce mé,
není útěchy. —
Jestliže tento svět tak ubohý, že se s tebou nemohu setkati,
oh! nech mne odejíti
do hlubokých vzdálených hor,
A ještě mnohem dále
do hloubek nejvzdálenějších,
kde, neviditelný zrakům lidí,
mohl bych mysliti na svou lásku.

STOLETÍ OSMNÁCTÉ.

Ve stol. 18. studie čínštiny dosáhly svého nejvyššího vrcholu. Na počátku této periody psali a žili ještě Hakuséki, Kiuso a jiní znamenití spisovatelé. Měli mnoho následovníků, kteří uveřejňovali svazek za svazkem kommentáře ke klassikům čínským, díla o vládě, umění válečném, historii, finančnictví, politickém hospodářství, ethice, metafysice a náboženství. Ale, jak praví Heiké Monogatari: „Co rozkvetlo, musí zase uvadnouti" — tak po filosofech přišli sofisté.

V 18. stol. nauka Tšu-hi nebyla již tak všeobecně uznávána za nauku souverénní a nedotknutelnou.

Kangakucové svými výstřednostmi a přehnanostmi sami zavinili úpadek tohoto filosofického učení. Jejich obdiv pro vše, co bylo čínské šel až za hranice rozumného soudu. Lorai ku př. mluvil o sobě jako o „orientálním barbaru" — tak slepě přijímány byly nauky čínské, Následkem této šílené obliby čínštiny byl úpadek skládání japonského.

Zicô a Kiséki musí býti pokládáni za nejlepší representanty karakteristických vlastností národního genia japonského.

Nesmíme též zapomenouti japonského Gullivera Vasôbiôyé.

18. stol. bylo periodou největšího rozkvětu lidového dramatu japonského. Skoro vše, co bylo pěkného napsáno v tomto oboru, náleží do této doby. Tšikamatsu byl nahrazen spisovatelem Takéda Idzumo. Dramatičtí autoři této doby zdá se, že měli zvyk pracovati společně, a sice takto: Utvořili komité, jehož předseda navrhoval sujet. Při příští schůzi každý člen předkládal způsob, jak by onen sujet měl býti zpracován, dílo složeno dle všeobecné úmluvy, a nic nebylo přijato bez všeobecného schválení. I většina kusů Idzumových byla napsána ve společné práci s jinými spisovateli. Povšechným svým rázem kusy jeho podobají se kusům jeho dramatických předchůdců — spisovatelů.

Na konci tohoto století zvláštní druh dramatu, obsahující milostné historie a nazvaný dle hrdinky své Zôruri, úplně upadl.

(Dokončení.)

Mihu junák.

RUMUNSKÁ BALLADA NÁRODNÍ.

Rozměrem originálu přeložili Ant. Klášterský a Kar. Drož.

(Dokončení.)

— Nechte ručnice,
nechte sudlice,
muži rekové,
lesní zbůjcové,
játť jsem Mihu sám
a chci zpívat vám
krásnou píseň svou,
píseň junáckou,
jaké zajisté
neslyšeli jste!

III.

Ajhle, hahoj v tmáni
Mihu znenadání
živě hrdina
zpívat počíná,
počne lehýnce
k touze, vzpomínce
tktivou píseň pět
jeden váb a vzlet,
chlum že hlaholí,
slétnou sokoli,
z dum se budí klest,
planou roje hvězd,
stanou v půli cest.
Stojí Uhrů řad,
slast jim naslouchat,
a sám Januš změklý
mírní hlas svůj vzteklý,
řeč jak nikdy měkká
ke stole zve reka:
Pojď, ty Mihule,
pojď v střed tabule,
ať již hodujem
a se radujem
a pak sami v ráz
vejdem ve zápas.

Všichni pojednou
spolu hodují
a se radují,
bujné v čutor třesk
písně notují.
Když však po chvíli
hody skončili,
jíst ustali již,
Januš z Uherska,
Mihu z Multánska
stranou trochu jdou,
v boj se popadnou.
Krvavý to, hoj,
na smrt, život boj,
koho sklátí tíž,
nezvedne se již.
Uhři v mlčení
s vůdcem spřízněni,
stojí v úžasu,
hledí k zápasu,
jak se točí, rvou,
jak se lámou, pnou
jak dva draci, lvi,
jak lvi, paralvi.*)
Ajhle, hahoj v tmáni,
Mihu znenadání
zastaví se němý,
Januše před všemi
pozdvihne pažemi,
mrští Uhrem k zemi,
a když sražen klečí,
leb mu setne v seči.
Uhři v mlčení
s padlým spříznění,
stojí, zkamení
na smrt zděšení.
Mihu usměvavý
takto jim však praví:
Hoj, vy chlapcové,
lesní zbůjcové,
kdo se najde z vás,
kdo pozvedne as
buzdugan můj výš,
zkusí jeho tíž,
flintičku chce vznést,

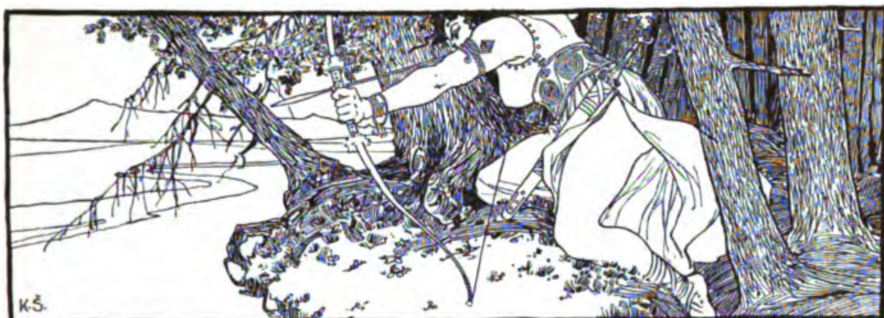
*) Fiinţe fantastice, care figurézǎ ades în poveştile poporale. Alescandri. (Bytosti fantastické, které figurují často v pohádkách národních.) K. D.

kterak těžká jest,
brnění moje,
kterak těžko je?
Ten ať z vás se skví
se mnou v bratrství,
jako rek ať pravý
jméno své proslaví. —
Uhři v naději
hned se sklánějí,
žádný však nemůže
pozdvihnout oruže,
zbraní položených,
zlatem pobijených,
železem kovaných.
— Aj, vy bídníci,
lesní zbojníci,
vykliďte mi les,
zmizte v polích kdes,
nebo nejste vy,
nejste jako my
statečný mi lid,
schopni reky být,
sběř jste ničemníků,
dobrá pro motyku!
A jak praví, v mžiku
Mihu v úžas všem
pouhým malíčkem
zbraně těžké jal,
stezkou jede dál
s hnědcem veselým
lesem listnatým.
Za ním přitmělý
les zní, ševelí
krásnou písničkou,
písní junáckou,
nebo sladký hlas
kobuz vůkol třás,
kobuz koštěný,
krásně zladěný.

Z KRESEB MIKULÁŠE ALEŠE.

F. X. SVOBODA:

Řeka.

ROMÁN. (Pokračování.)

V.

Druhý den o páté hodině opět se sešli. Snad ještě nikdy se tak rádi neviděli jako nyní. Podali si ruce se živou radostí, ačkoli jeden i druhý napřed již všecko nitro své skryli. Jeden druhého jaksi potřeboval, jeden druhého jaksi odváděl z jednostranného světa. Jindřich včera Vilémovi slíbil, že půjdou spolu k Jedličkovi, kde se vytvořil milý svazeček přátel. Vypravoval mu o těchto lidech tak milé věci, že si přál uviděti jich.

Bylo po bouři. Nebe nebylo ještě vyjasněno, ale chodníky byly již oschlé. Malá Strana ostře vystupovala všemi podrobnostmi a zjasněnými zeleněmi. Nábřežím šlo množství lidí. Po Karlově mostě jelo několik kočárů ke kostelu křižovnickému, kde stály hloučky lidí. V posledním voze zabělala se nevěsta s kyticí. Rachocení rychle zanikalo.

V Mostecké ulici upozornil Jindřich Viléma na nový štít se zlatým písmem. „Josef Včelák, obchod antikvární.“ V krámě upravovali truhláři výkladní skříň a podlahu. Vůně dřeva a barev dýchala otevřenými dveřmi do ulice.

„Od srpna bude zde míti samostatný obchod,“ řekl Jindřich, „velice po něm toužil. Nevlastní matka jeho mu jej zřídila.“

„Myslí si snad, že si jej slečna Marešová vezme!“ usmál se Vilém.

„Ano, počítá s tím. Patrně soudí, že nechce ani mne ani Jedličku, poněvadž bychom se oba ženit mohli, a že myslí na něj. Doufá, že tím způsobem všecko rozřeší.“

„Ano, Bohuška na něj dojista čeká! Viděl jsem to tehda na jejích očích!“

„Každý máme nějaké illuse. Těší se i on, tak jako se těší jiní!“

„A prosím tě, má slečna Marešova nějakou známost?“ otázal se pojednou Vilém s nápadnou živostí.

Jindřich pokrčil rameny.

„A to nedovedeš vypátrat?“ podivil se Vilém.

„Nechci.“

„Myslím, že nežije jen tak ... jako všecky krásné ženy! O krásnou ženu dvacetkrát denně zavadí pokušení. Krása je vnadidlo pro cizí i pro vlastní srdce! Musila by být z kamene a nesměla by mít v nitru ani krůpěj ješitnosti, aby nepopřála trochu pozornosti stálému tomu šeptání, že je krásná. A krásu ženskou každý vidí! Ta je jako vůně, pronikne všude. Muži ji cítí i přes hory.“

„Ano, je Bohuška krásná, ale nestýká se s nikým,“ odvětil Jindřich dětinným svým tónem, v němž dobře bylo cítiti, že přece o někom ví, s kým se stýká. „Je snad příliš zabrána starostmi o živobytí!“ dodal tiše.

„Nevěřím, nevěřím, jako pes zvěř, tak muži vyslídí krásnou ženu!“ s velikým důrazem řekl Vilém. „Slečna Marešova je příliš krásná, a — teď snad se zarazíš — a příliš smyslně působí svou křehkostí!“

„Ne, naopak, naopak!“ podrážděně poznamenal Jindřich.

„Ano, na tebe, ale ku příkladu na mne již zcela jinak! Viděl jsem tehda v Besedě, jak je známa a oblíbena! Není možná, aby se nikdo o ni dále nestaral, než vy tři snílkové.“

„A přece tomu tak je. Myslím, že nemá jmění pro takové muže ... a to je asi příčina, že s nikým nemluví!“

Vilém se zasmál:

„Vždyť nejde mužům jen o sňatek, vidí-li krásnou dívku!“

„Ona je příliš dokonalá a něžná vedle hrubého světa. Sama se asi mužům vyhýbá!“ namítl Jindřich, ačkoli stále pociťoval, že se snažil zachytiti něco neudržitelného.

„Ne, dokonce ne, ale vy všichni tři jste na nepravé cestě.“

„Proč? Jak to myslíš?“

„Na té cestě, na které vy s ní bloudíte, láska neroste.“

„Ach ... proč? ...“ zašeptal Jindřich s úsměvem.

„Opakuji, že neroste! Věř zkušeným lidem! Poměr, který jste si vyvinuli, zvláště ty, nepřipouští vášně! Naopak, vynucuje na vás jen jakousi falešnou, předstíranou slušnost a nevinnost. Ty bys nikdy nemohl ji uchvátiti a zlíbati! Ne, jakým jsi se jí vytvořil, takovým jsi: bezmocným šlechetníkem a uctivým přítelem! Takový člověk sám své ruce spoutal! Ano! Jak bys ji chtěl objati, již bys nebyl tím, čím jsi a čím musíš zůstat! Ale ženy milují odvahu, sílu a nebezpečí! Ženy milují vichr a bouři! Rády se dávají strhnouti orkánem!“

Jindřich zavrtěl hlavou a tvář jeho všecka zrůžověla. Rozčilil se poněkud, poněvadž cosi pravdivého žilo v slovech přítelových.

Vilém cítil, že poznámky jeho Jindřicha pobuřují, a pokračoval proto ještě živěji:

„Dobýti tohoto srdce — stálo by za boj! Jsi člověk, který se ožení a který bude hodným mužem! Myslím, zde stačí pouhá vůle. Chtěj a bude tvou! Nebuď před ní snivý, měkký, dokonalý, nevášnivý, ale buď divoký, mluv o svých dobrodružstvích, vypravuj, třeba lži, že

jsi popletl mnoho žen, zkrátka, že jsi romantický dobrodruh, smělý záletník a třeba i lehkomyslný svůdce, a staneš se svatým žen i dívek!"

Jindřich se na dně srdce všechen pobouřil. Vzpomínka na podivného snědého muže, který tehda v prvních jarních dnech za povzbuzujícího večera s Bohuškou mluvil pod Petřínem, jakoby se byla pozvedla z jeho duše a všecko jeho nitro ovládla. Viděl jej před sebou určitě a jasně. A otázka, kdo je ten člověk, snad poprvé zdála se mu důležitou a rozčilující. Mimoděk musil doznávati, že má Vilém něco pravdy; o tom jej poučovala fakta; ale vnitřní jeho názor bránil se tomu s upřímnou vytrvalostí.

„Podle tebe je žena blázen!" řekl a zasmál se.

„Nikoli, ale cítí po svém."

„Ne každá však tímto způsobem! Ty však jsi velice jednostranný! Ženy, tak já soudím, milují vůbec hrdiny, ne však jen hrdiny dobrodružnosti a záletnictví, ale i hrdiny soucitu, šlechetnosti a oběti! Žena se dovede nadchnouti, a možná i hříchem. Neodpírám, ale pak sám cítíš, jaká zodpovědnost padá na muže. Této vlastnosti nesmí využitkovati, bylo by to zbabělství a ničemnost!"

Vilém se rozesmál.

„Potom již nemluví rozum, ale vášeň!" řekl a podíval se na hodiny věže svatomikulášské. Bylo čtvrt na šest.

Za chvíli stanuli před zlatnickým krámem Jana Jedličky. Byla zde ještě stará firma, sotva čitelná, s písmeny jako zrezavělými, se jménem otcovým „Petr Jedlička, zlatník." Za sklem viselo vedle sebe několik řetízků a na dvou plyšových polštářích srovnáno bylo množství prstenů a náušnic. Do krámu vcházelo se skleněnými dveřmi nebo z průjezdu postranním vchodem. Uvnitř byl starý pult a pohovka. Prostředkem postavena dřevěná přehrada, za níž měla slečna Jedličková stoleček k šití. Teprv za touto dosti tmavou místností, byla nevelká dílna zlatnická, kde pracoval starý otec, jeden chasník a jeden věčný učedník, pan Anton, jak se mu již deset let říkalo. Nového nic nepracovali, ale spravovali jen prsteny a šperky pro celou Malou Stranu. Veliký pult stále byl naplněn zlatými drobnostmi v šustící papírky zabalenými, pro něž si lidé četně přicházeli. Starý Jedlička byl již deset let vdovcem, šedesátník, pán uctivého chování a téměř elegantních pohybů. Nosil šedivý plnovous a oblékal se velice pěkně. Tato vlastnost jeho několikráte popletla obě děti tak daleko, že jej podezřívaly z touhy po nové ženitbě. Jan vyučen byl zlatnictví a měl se na živnost tu oženiti, aby sestra Julinka dostala nějaký podílek. Ženitba jeho však stále jaksi vázla. Toužil po jediném: státi se hercem a vzíti si Bohušku. Otec přál si však, aby si vzal jinou a stal se jeho dědicem. Dopoledne a odpoledne až do čtyř nebo pěti hodin byl v krámě, pak jej vystřídala Julinka, dívka nevšedně krásná, jejíž každý pohyb, každý pohled, každý úsměv, každé slovo, zkrátka celá bytost dýchala vlídností. Jan velice ji miloval, říkávaje, že je podobna nebožce matce, o kteréž se mluvilo s největší úctou a láskou.

Letošního roku, když vystoupil Včelák ze služby a připravoval se k zavedení vlastního obchodu, přicházel denně k Jedličkovi. Sedávali

za přehradou často až do večera. Julinka, která přišla vystřídati bratra, bavila se též. Pak přicházely její přítelkyně, brunetka, Anička Turková, kterou později pojmenovali prostě „Tureček“, dcerka sazeče, a slečna Kačenka Hrubá, sestra magistrátního sekretáře, poněkud starší již, ale příjemná a půvabná, silných boků a velkých ňader. Jedlička přivedl ještě Jindřicha Houšku a akademického malíře Srbu, bydlícího naproti. Někdy zaběhl sem i Jeník Mareš a u Jedličků bydlící gymnasista Emil.

Všichni tito lidé nalezli ve schůzkách za přehradou, sedíce na starých pohovkách kolem stolečku Julinčina, cosi milého, společného a příjemného. Bavívali se skoro dětinně, majíce účastenství jeden s druhým, jakoby je společné neštěstí sloučilo. Ostatně trochu pravdy na tom bylo. Malíř Srba miloval nešťastně krásnou dcerku klempíře Adama, děvče cikánské pleti a očí vábivých, která chtěla býti všude milována, ale sama k nikomu nepřilnula, a slečny, jež zde sedaly, všechny měly cosi tklivého v minulosti. Byli to skutečně samí lidé nešťastně milující. Snad tato okolnost působila úrodně na jejich denní styky. K páté a šesté hodině bývali zde již obyčejně všichni. Zasedli a vypravovali si, nebo kreslili a psali do památníků. Zvláště Jindřich zaujat byl pro tyto schůzky. Všichni jej měli rádi, a po krátkém čase všechny tři slečny jej tajně milovaly. Stal se brzy králem těchto milých přátel. Tureček (slečna Turková) těžko své touhy skrývala; byla všecka láskou rozechvěna, a jako nemohla nikdy udržeti smích nebo pláč, tak nedovedla udržeti ani lásku. Podání ruky stačilo, aby se hned přichytila a přitulila. Byla hezká, poněkud pihovatá; hnědé oči její měly teplo i vášeň a bělostné zoubky jakoby vábily k líbání. Říkala, že milovala příbuzného svého, professora Vejvodu, a že pro něj velice vytrpěla. Před týdnem, když ji Jindřich doprovodil pozdě večer domů do Hluboké cesty a na třech kamenných schůdkách u starých vrátek se s ní loučil, všecka se třesoucí stulila se na jeho ňadrech. Nevěděl, co učiniti. Stavěl se, že nerozumí této vřelosti, a rozloučil se, jakoby se nebylo nic stalo. Zcela jiná byla slečna Hrubá, která se chovala zdrženlivě a skoro upjatě, působíc jen svou plností tvarů. Líbila se Včelákovi. Největším půvabem však obestřena byla Julinka, jejíž hlava se světlým bohatým vlasem, modrýma očima a dokonale taženými rty i nosem připomínala klassickou krásu. Cosi cudného, v pravdě libezného a dobrého dýchalo z této vzácné bytosti. Ačkoli po nešťastné lásce ke spisovateli Králíčkovi dlouho byla zasněna, zamilovala se přece do Jindřicha, ale způsobem zcela zvláštním. Vypátravši, že jeho touha náleží Bohušce, zamilovala se i do Bohušky, a upřímně, až dojemně snažila se nějak je sblížiti. Se svými sny však nikomu se nesvěřila.

Když Jindřich s Vilémem vchodem z průjezdu vstoupili, seděli již všichni na starých pohovkách. Návštěva Řetovského způsobila radostné vzrušení. Každý o něm něco věděl z vypravování Jindřichova; měl pověst pravého dobrodruha lásky, vzácného umělce milování. Jedlička se Včelákem nebyli mu příliš nakloněni; podráždil je tehda na večírku v Besedě svým chováním k Bohušce.

Vilémovi se zde okamžitě zalíbilo. Nálada jeho byla toho dne lepší. Odeslalť Haně první list, a ulehčilo se mu, jakoby se byl zbavil ne-

příjemné starosti. Mimo to cítil zde, jako všude, kde se ocitl poprvé, a kde byly dívky, jakousi živost a schopnost vše ovládnouti a rozveseliti. Šero, které zde bylo, a podivná vůně starých pohovek působily naň příjemně, jakoby vyvolávaly vzpomínku jakousi. Ačkoli nebylo zde nic podobného příbytku Heleninu, přece mnoho na ni vzpomínal, na její pokoj a na její jednoduché žití. Nebylo však ve vzpomínkách těch pranic tísnivého, jakoby dnes hleděl na setkání s ní v divadle zcela jinak. Naopak, cítil k ní i zvláštní něžné zanícení.

Jedlička přisedl k Jindřichovi a pošeptal mu:

„Dnes tu byl u mne Mareš."

„Je doma?" tiše se otázal Jindřich.

„Snad. Přišel ke mně a koupil si prsten a řetěz... na dluh. Rozčilil jsem se. Možná, že se doma ani neukáže. Ubohá paní! Potřeboval peníze a přišel!"

„A k čemu řetěz a prsten?"

„To zastaví — a má peníze. Prodělá tak aspoň dvacet zlatých!"

V té chvíli kdosi vstoupil do krámu. Julinka jako jindy vešla dveřmi v přehradě za pult, aby stranu obsloužila. Společnost vzadu stulená utichla.

„Ach, slečna!" zvolala Julinka a skokem objala Bohušku, která sem zašla.

„Už jsem vás dávno neviděla, slečno," řekla Bohuška měkce a postavila červený hedvábný slunečník do kouta. „Jak se máte? Nikam nechodíte a nikdy mne nenavštívíte."

V tom zaslechla, jak kdosi vzadu tichounce vydechl „pst".

Otázala se posuňkem, je-li tam někdo.

Julinka se usmála.

„Přišla jste vhod, slečno... uvidíte celou naši přenosnou universitu, jak říkává pan Houška!" řekla vlídně, dotknuvši se její ruky.

Vzadu se ozval smích. Bohuška popošla do dveří a nahlédla za přehradu.

„Ááá!" zvolala. „Schůze! Nevyrušuji?"

Všecka společnost povstala a přiskočila k ní. Nevěděla, koho dříve pozdraviti a komu se více podiviti, že se zde ukázal. Nahodilé toto setkání rozveselilo ji i všechny tak velice, že se ani ztišiti nemohli.

Jindřich pocítil na okamžik živý stud, jakoby byl něco nepravého provedl, a jakoby se naň bylo vyzradilo, že se tajně bavil s děvčaty. Mrzelo jej i to, že je přistihla v náladě tak veselé, a že nebude již věřiti v jeho vnitřní soužení. Ale brzy shledal, že se jí jejich kroužek zalíbil a že nic neslušného v přátelství jejich neviděla.

Příchod její měl zvláštní účinek na všecky, jakoby v horku přišel svěží větříček. Okřáli jakousi jasností a čistotou. Bylo až nápadno, jak se vedle všech zde shromážděných zdála Bohuška vznešenou a chováním vyspělou. Cítili to všichni a mimoděk jejich pohyby i poznámky se podle toho zařídily. I oblek její, ač zcela laciný, blankytný kartoun, a slaměný klobouček s modrou pentlí — již jaksi jinak jí slušel než komukoli jinému.

Shromáždění těchto všech lidí ji překvapilo. Vilém si přispíšil s poznámkou, že je zde poprvé.

„Jaký krásný člověk," opět si o něm pomyslila, jako tehda, když jej poprvé viděla.

Jindřicha zamrzelo, že se Vilém omlouval, a že sám nemohl říci totéž. Vzpomněl si však, že nebyl zavázán o všech svých stycích se jí svěřovati, když ona zamlčela před ním celou svou známost.

Usedla na pohovku v krámu.

„Hned zas půjdu," řekla, „nevyrušujte se. Chtěla jsem jen promluviti s panem Jedličkou."

Po těch slovech všichni, až na Jedličku, ustoupili.

„Chce se ptáti na otce," pomyslil si Jedlička poněkud zaražen, nevěda, co říci v tomto případě.

„Ach, zůstaňte, prosím!" zavolala laskavě na prchající kroužek, usmívajíc se na Julinku, s jejíž vlídným pohledem se setkala. „Chtěla jsem se jen ptáti, ví-li pan Jedlička něco o výletu Besedy do Roztok?"

„Ano, slečno, bude příští neděli," odvětil Jedlička ochotně.

„Tedy příští neděli. A pojedete?"

„Ano. A vy taky musíte! Všichni vás čekají!" řekl, a myšlenka, že snad přece chtěla mluviti o svém otci, znova jej ovládla. I to jej napadlo, že by jí měl sděliti o jeho přítomnosti v Praze. Mnul si prsty v patrných rozpacích.

„Pojedeme s maminkou!"

„Pan Mareš není doma?" otázal se tiše a se zřejmou tísní.

„Ne . . . Proč?" podivila se, všechna zblednuvši.

„Jen tak . . . Myslil jsem, že snad přijel."

„Ne . . ." A zdálo se jí, že Jedlička o něčem ví. Stísněné poznámky jeho byly jí nápadny. „Snad nechce mluviti před ostatními," pomyslila si a, přistoupivši až k němu, zašeptala: „Víte něco?"

„Ne, nevím . . . Co bych věděl?" tiše řekl a znova si pomnul prsty. Cítil, že dobře odpověděl.

Bohuška povstala a dívala se výkladní skříní na chodník. Tam stálo malé, asi pětileté chudé děvčátko se světlými vlásky a modrýma očima. Hledělo upřeně na zlaté náušničky. Pohled jeho byl tak žádostivý, že nikoho kolem nevidělo, ba ani v krámě stojící Bohušky si nevšimlo.

„Ach, jaký obrázek!" řekla slečna Marešova a vybídla ostatní, aby se podívali na toužebný pohled modrooké holčičky.

„Ona vše vidí," pomyslil si Jindřich, „proč my si nevšimneme takových věcí? Což opravdu máme tak málo srdce pro ostatní svět?"

„Jejeje — ta je roztomilá!" zvolala slečna Hrubá.

Všichni se zalíbením pozorovali malinkého toho človíčka a nalezali množství zajímavostí na chudičké sukni, košilce, na světlých vláscích, na tváři i očích.

Pojednou se děvčátko pohnulo a snažilo se stisknouti kliku u krámu a vejíti dovnitř. Bohuška otevřela.

Holčička vstoupila a stanula zaražena přede všemi.

„Co chceš?" otázala se Bohuška laskavě, sklonivši se k ní.

Děvčátko pozvedlo ručičku, v níž drželo krejcar, a položilo penízek na pult.

„Náušničky . . .“ řeklo chtivě.

„Co? Ty zlaté náušničky?“ otázal se Jedlička, ukázav na ně.

„Koupit!“ živě pravila holčička.

„Ach, má milá,“ odvětil, „ty nejsou za krejcar, ale za pětku!“

Děvčátko si tichounce vzalo krejcar a smutně se zahledělo k podlaze.

„Nermuť se,“ pošeptala jí Bohuška, „dostaneš takové náušničky! Přijď ke mně s maminkou, a já ti takové dám. Mám jedny na památku. Nosila jsem je, když jsem byla malá jako ty!“ A napsavši na visitku svou adressu, dala ji děvčátku do kapsičky.

Holčička vyšla tichounce z krámu. Modrá očka její letmo se podívala do výkladní skříně; pak zmizela mezi lidmi.

Bohuška po chvíli se poroučela. Jidřich i Vilém nabídli se, že ji doprovodí, ale poděkovala jim. Vyšla na ulici sama. A opět si pomyslila, že je Řetovský velice krásný a příjemný. Chvíli viděla jeho lačné oči.

VI.

Bohuška byla bytost velice složitá a pozorována tisíci lidmi kreslila se v tisíci různých obrazích. Byla i nebyla takovou, jak ji viděl Jindřich, anebo jak se jevila Vilémovi. Oba se často o ní přeli a oba pronášeli úsudky o její povaze zcela protilehlé. Vilém měl dojem, že je velice chytrá a vypočítavá; říkával o ní, že je jako kočka, že není její tlapky nikdy slyšet, ale že stále tichounce číhá a že stále se přibližuje ke kořisti. Tento úsudek zdál se Jindřichovi naprosto falešný a nepochopitelný. Rozčiloval jej tento podivný soud a nedovedl si vysvětliti, jak je možná, že vidí něco jiného než on. Ještě však větší měrou jej rozčilovalo, když Vilém tvrdil, že je skrytě vášnivá. Nemohl pochopiti, proč ji tak vidí. Vysvětlil si konečně zvláštnost tu tím způsobem, že každý hledí vlastními skly, zabarvenými vlastní povahou. Byl přesvědčen, že se Vilém mýlil, ale o sobě věřil, že bylo vše tak, jak viděl.

Bohuška byla složitá bytost svou duševní schopností vyplniti nitro kteréhokoli člověka. O této vlastnosti její věděli Jindřich i Vilém, jenom že Jindřich připisoval tuto mohoucnost citu, kdežto Vilém chladnému rozumu. Jindřich byl bližší pravdě. Nevěděla ani o tomto svém nadání, přicházelo vše jaksi samo. S kýmkoli se setkala, již vnikala svou měkkou duší do jeho nitra a úplně jej nasytila. Každý cítil, že jej pochopila, a velice se tomu divil. Všem pak bylo příjemno a sladko v jejích hovorech. Měla tolik povah, kolik jich uviděla a poznala. Nitro její jakoby nebylo k vyčerpání.

K tomuto silnému a zvláštnímu nadání přidružil se záhy velice bouřlivý život domácí, zápasy, převraty, boje a strasti. Vše to musilo přirozeně prohloubiti její schopnosti. Z prvních dob, když chodila ještě do dívčí školy a kdy byla slečinkou v krátkých sukničkách, dříve ještě než ji chtěli zasnoubiti doktoru Humhalovi, přinesla si hojně vybraného, salonního chování. Scházelo se v jejich domě mnoho dam i pánů přední

pražské společnosti, mluvilo se tu o umění, politice i denních událostech, zapřádaly se tu romány a počínaly tu sňatky. Tehda byla Bohuška milým společníkem a jaksi zázračným dítětem. Každý měl za povinnost promluviti s ní, anebo aspoň si jí povšimnouti. Ač dítě, dovedla si již tehda svou živostí a roztomilostí dobyti tohoto významu.

Sváteční vzpomínkou byly jí návštěvy u strýce děkana v P., v malém městě v Polabí, kam jezdívala s matkou několikráte za rok. Strýc děkan byl bratrancem strýce faráře, který paní Marešovou vychoval, a když dávno farář byl mrtev, staral se ještě o jeho neteř i obě děti s upřímnou láskou. Sem jezdívali jako domů, a Jeník i Bohuška prožili tu radostné dojmy. Pan děkan, vysoký, silný muž šedivých vlasů a tváře kardinálské, bílých, hebkých rukou a laskavé řeči, milovník přírodních věd, těšíval se na návštěvu Marešové s oběma dětmi se zvláštním vnitřním roztoužením. Měl je rád jakousi něžnou, starostlivou láskou. Cosi jarního, svěžího a vonného jakoby zapadalo do samoty na děkanství příchodem Bohuščiným. Vše jakoby oživlo a všude jakoby svítilo slunce.

Kdykoli sem přijela, podivuhodně se proměnila. Zdivočela, jakoby se jí čaroděj dotekl. Nejraději se rozběhla do polí, do zahrad, na luka nebo do blízkého listnatého lesa, kde bylo mnoho podrostů a kvítí, a všecka opojena, s vlasy rozpuštěnými pobíhala tu v bílých šatičkách v jakési nesmírné rozkoši. Zdálo se jí, že byla květem jako veškero kvítí, jež bylo kolem, a cítila, že byla ptákem jako bylo všechno vesele poletující ptactvo.

Jednu nezapomenutelnou vzpomínku odnesla si z P., když zde byla v létě r. 1882. Tehda k nim v Praze chodil doktor Humhal. Byla milým poupětem, rozvíjející se dívkou, a velice ostře cítila podivný osud svůj, to starání matčino, aby byla krásná i slušná a aby se tomu muži, kterého přivedou, zalíbila. Nenáviděla ho, a odtud vznikaly tyto její pocity. Tehda, když přijela na děkanství, byl teplý červen, hojně vláhy i slunce, tak že všecko zelení až šumělo a plýtvalo. Květů bylo více než jindy, a i pastviska a svahy u cest a úvozů pokropeny byly sytými barvami květných hvězdiček. Bohuška při západu slunce, v sobotu, nesouc slaměný klobouk v ruce, ubírala se po mezích dlouhých polí v náladě vroucího povznesení. Šedivé oči její nebyly divoké jako jindy na venkově, ale jaksi nádherou podvečerní překvapené a usmířené. Vzpomínala mimoděk na Prahu, na otce, na převraty jejich rodiny i na svůj vlastní osud, a nevylíčitelný, ne však bolestný stesk proudil jejím nitrem. Po chvíli ocitla se u pole strýce děkana, v jehož konci kvetl zbytek dosud neposečeného jetele. Ostatní větší část dávno byla skrmena, a již zelenal se zde hustý nový mladý jetel. Slunce právě nížilo se za doubravu, kde se lesklo Labe, a mírné jeho světlo padalo ještě na cípek bujného kvetoucího jetele. Bohuška povšimla si tohoto zbytku fialových hlaviček, medově vonících, v zeleni se topících, i krvavých máků a bílých kopretin, bohatě z jetele vyhlížejících. Bylo jí, jakoby stála, sama kvetoucí jetel, uprostřed tohoto cípku pole, a jakoby společně se všemi těmi květy cítila krásu večera, vznešenost života, lásku slunce i radost mládí. Věděla, že každý ten květ cítil totéž, co ona cítila, a bytost její právě tak, jako se dovedla vlíti do lidí, dovedla se vlíti

i do nitra kvetoucího jetele, do srdce každého květu, a dovedla s nimi cítiti rozkoš jeho života.

Tímto snem jaksi povznesena ubírala se pak pěšinou k lesu, odkud bylo viděti na řeku. Zde ráda pohlížela na stíny lesních stromů v hladině tiše tekoucího Labe. Nedošla však až k lesu; bylo příliš pozdě, a byla by se domů vrátila až po tmě. Stanula asi pět set kroků před lesem a rozhlédla se krajinou. Západ hořel bílým svitem, a jediný, zažloutlý mráček jako v dálce letící pohádkový pták vznesen byl nad lesy. Tam pak, na poli jetelovém, kde před chvílí byla, stál vůz, a starý Vlk, oráč strýcův, sekal poslední zbytek jetele ke krmení. Když se později Bohuška v tato místa vrátila, vůz odjížděl, a místečko, kde před chvílí snily květy společně s Bohuškou vznešené kouzlo večera a radost mládí, bylo holé.

Zvláštní smutek naplnil její srdce, když se ubírala k P., odkud se ozvalo s věže děkanského chrámu sobotní slavení, bohatý hlahol tří velkých a dvou malých zvonů. Šla pozvolna, jakoby myšlenky, jimiž duše její se vyplnila, chtěly kvésti klidně a dlouho.

Když vstoupila do dvora děkanství, ucítila medovou vůni jetele a vzadu u chlévů zahlédla stojící vůz, plný zeleně a květů. V té chvíli vyběhla ze stáje lysinatá kráva a jala se plnou tlamou žvýkati čerstvě posečený jetel. Fialové hlavičky i veliké bílé kopretiny vtahovaly se do lačné tlamy silné krávy, a pevný chrup její rozmačkával a rozsekával je na pouhý žvanec.

Bohuška stála jako ztrnulá. Cosi strašného a osudného sevřelo jí srdce, když viděla sladké ty květy, s nimiž před chvílí cítila lahodu večera i vznešenost přírody, v tlamě zvířete. Tehda se jí duší prometla podivná myšlenka, snad proto, že se na poli do života květů tak úplně vesnila, že i ona je podobný květ, který se dnes raduje a zítra snad bude dán zvířeti ke krmení. Toho večera pocítila k doktorovi Humhalovi tak živý odpor, že se rozhodla opříti se i rodičům. Vzpomínka na krávu, žvýkající květy, dlouho žila v její duši a pro vždy zanechala v ní stopu zvláštního pojímání osudu mladých dívek. Často se zachvěla lítostí, pozorujíc bělostná, nevinná děvčátka, a zdávalo se jí, že vidí nad nimi neviditelný život, připravený skositi je ke krmení.

Domácí neštěstí, které tak těžce dolehlo na jejich rodinu, odráželo se v její duši jako v zrcadle. V ní žilo vše ještě jednou, v ní pokračovaly všechny ty osudné processy, poněvadž dovedla chápati i otce i matku. Vžila se do otce a uznávala jeho pravdu, a stejně uznávala i bolest matčinu. Čím však určitěji oba chápala, tím jasněji viděla hlubinu, která je dělila, a tím méně naděje měla na srovnání rozvratu. Nemohouc doufati v jakoukoli změnu, hleděla na domácí krisi s těžkou vážností, a ačkoli rozeznávala její velikost, přece se snadno dávala svésti až k dětinné naději, že se stane zázrak. Srdce jaksi více ji táhlo k otci, který se jí zdál nešťastnější, měkčí a povahou bohatší. Na matce viděla neblahou umíněnost, která často zlo zhoršovala. Měla častokráte dojem, že by se bylo již vše urovnalo, že se přiblížila tato vhodná chvíle, ale právě ona nešťastná umíněnost opět vše zkazila.

O tom, že byl otec dnes v Praze, ničeho nevěděla. Doma se neukázal. Spěchala na schůzku do Vlašské ulice, ale netěšila se pro starosti, jaké měla o živobytí. A ještě z jiného důvodu se netěšila. Očekávala jakési náhlé rozhodnutí svého milence, skutek, jehož si nepřála a jejž dávno připravoval. Čím mu byla blíže, tím se jí zdál dnešní den osudnější. Napadlo ji, aby na schůzku nešla a omluvila se nemocí, ale neměla vůle rozhodnouti se. Vzpomínala již po kolikáté na jeho dnešní dopis, opakovala si jednotlivé jeho věty a hledala jejich skrytý smysl. Znova z nich cítila, že je odhodlán k rozhodnému činu. A sotva poněkud prodlela u těchto obav, již se vedraly do její hlavy starosti rodinné. Vždy totéž. Osud jejich snad by jí nebyl býval tak těžký, kdyby pýcha její nebyla tak citliva a tak živa. Vlastnost tato způsobovala její útrapy, ale nejen její, i útrapy matčiny a Jeníkovy. Všichni tři byli pyšni až do krajnosti. Neměli-li ničeho k večeři, nešlo jim o to, že měli hlad, ale o to, aby o něm nikdo nezvěděl. Toto stálé skrývání naučilo je zvláštní sebekázni a přetvářce, kteréž vlastnosti zvláště u Bohušky svítily milou líbezností. Usmívala se, i když se srdce její tetelilo skličujícími starostmi.

Budoucnost stále jí byla temna, jaksi beznadějně temna. Nedovedla si rozřešiti, co se stane s otcem, co s matkou a co s ní. Nejméně světla měla o sobě. Ostatně byla šťastnější, když nemusila na sebe mysliti. Myšlenka, že tehda úmysl rodičů s doktorem Humhalem nebyl jen tak bláhový, jak tehda soudila, častěji teď se vracela. Den ke dni uznávala, že je potřeba peněz, zvláště když počínala chápati, že je nutno Jeníka vychovati a o jeho studie se postarati. Život bratrův byl jí čím dále tím důležitější. V něm viděla příští stěžeň všeho jejich žití, on byl jediný ostrůvek, kam, doufala, se jednou všichni utekou. Nejméně očekávala od svého života. Známost její unášela ji kamsi, kde bylo veselo, ale jí se tam nechtělo. Cítila často úzkost před jakoukoli změnou.

V uličkách, kudy šla, bylo ticho, a chodníky oschly již úplně. Na západě se ukázala zelená obloha, a brzy se odtud rozlilo jasné světlo po očistěných střechách a věžích Prahy. Zahrady se zelenaly bohatě a vesele.

V uličce, tratící se k Petřínu mezi zdě zahrad, tam, kde stojí první kaplička křížové cesty, stál tentýž přímý, snědý a černovlasý muž s oholenou tváří, s nímž ji tehda Jindřich s přáteli svými za příjemného březnového večera viděli. Měl hnědý, pěkně střižený šat a bílý slaměný klobouk. Usmíval se, vida ji přicházeti, tak že rozeznávala svit jeho zdravých zubů na značnou tuto vzdálenost. Vyšel jí loudavým krokem naproti, jakoby nechtěl příliš daleko sestoupiti, aby nemusil pak zbytečně ještě jednou jíti do vrchu. Bohuška vysvětlila si jeho líný krok tímto způsobem. „To je on," pomyslila si, „vždy pamatuje na sebe." Bystrým pohledem pak snažila se rozeznati na jeho tváři, překvapí-li ji osudným rozhodnutím, které se strachem očekávala. Zdál se jí klidný a veselý; soudila, že je dalek všech podobných plánů. Zaradovala se.

Rozběhla se k němu do vrchu, ne z touhy, ale jen proto, aby tímto způsobem pokárala jeho sobectví. Hleděl na ni se zalíbením, vysvětliv si její spěch nedočkavostí. Stiskl jí silně ruku, přitáhl ji těsně k svému boku a zahleděl se do jejích očí.

„Všimla jsi si, co jsem ti psal?“ otázal se nedočkavě a lehkým tonem, jakoby šlo o věci zcela jednoduché.

„Ano,“ odvětila s vážností, pochopivši, že obávaná chvíle nadešla. Srdce jí zabušilo.

„A přemýšlela jsi o tom?“ ptal se s nepříjemnou rychlostí.

„Ano!“ řekla ochotně, jakoby se ho bála.

„Ostatně, jaké přemýšlení? Já jednám! K čemu tobě starati se? Stará se pírko, kam je vítr zanese? V tom je všechen smysl: Já lodičku odnesu . . . však do bezpečí! Já jsem vítr a bouře!“

„Pochopila jsem tvůj list,“ řekla, jakoby nechtěla, aby jej vysvětloval. Srdce jí stále silně bušilo. Do té chvíle nevěděla, co řekne, oznámí-li jí svůj určitý plán. Ve tváři všecka bledá šla stále rychlejším krokem.

„Půjdeme na Petřín?“ otázal se náhle jakoby z pozornosti k ní, aby se příliš neunavila.

„Ano, po bouři bude tam krásně!“ zašeptala. „Chtěla bych dnes trochu si odpočinouti.“

Vystupovali těsně vedle sebe, vedouce se za ruce, na zelený Petřín. Kroky jejich bylo nápadně mezi zdmi slyšeti. Bohuška přiklonila hlavu k jeho ramenu, aby uvěřil, že je zemdlena, a aby zanechal svých úmyslů. Šli dlouho bez poznámky. Cítil její snahu umlčeti jej a rozčilil se poněkud. Černé oči jeho zasvítily. Zahlédla tento svit a obrátila zrak k zemi.

„Znáš mne a víš, že nemiluju velkého rozvažování,“ mluvil určitě, jakoby neuznával její vůle a jejích povinností. „Ty jsi na úhoru, třeba tě násilím přesaditi. Ohledy pro talent neexistují! Budeš-li se ohlížeti, živé vody nepřineseš, a já již dobře vím, co tě hubí. Domov tě hubí!“

Bohuška svěsila hlavu. Chtěla odporovati, ale sama svou námitku porazila. V té chvíli vžila se již v jeho nitro a chápala bezohlednou tu pravdu. Tvář její zrůžověla. Otázka, před níž se ocitala, zdála se jí nepřehledná. Napřímila se.

„Co zachraňuješ?“ mluvil dále. „Proč chytáš bílou rukou hořící trámy? Chceš sama uhořeti? A proč se máš zhubiti, abys něco bezcenného zachránila? Máš větší povinnost k sobě než ke komukoli. Je už vše připraveno! Jsem již netrpělivý, vše mne zde pálí a tvé otálení mne zlobí! Jsi talent, Bohuško, ale talent bez odvahy ničím není! Chci, abychom již zítra odjeli!“ Při posledních slovech učinil důrazný pohyb rukou, jakoby jí rozkazoval.

„Již zítra?“ zašeptala poděšeně a v té chvíli ucítila, jak hluboko bylo srdce její vrostlé do všeho okolí zdejšího.

„Ano, zítra! Rychlík nás unese! Zatočím kloboukem: S bohem, Praho! S bohem tvá rodinko! Ať si tu všichni hnijí dál a ať se tu dále hmoždí se svým malinkým osudem! Tebe se už nikdo nesmí chytati,

abys ho tahala z bláta! Ať se chytí kohokoli, anebo ať se tam třeba utopí! S bohem, s bohem, krtkové!“

Unavil se poněkud vášnivou řečí i chůzí po schodech a na chvíli umlkl. Ve dvířkách, vedoucích do strahovské zahrady objevil se praemonstrátský kněz v bílé klerice. Ustoupil však, přivřel dvířka a skulinkou díval se na půvabné tělíčko Bohuščino.

„Pojedeme do Španěl!“ pokračoval s novým ohněm. „Tam je pro mne půda! Miluju Španěly, miluju jejich slunce, barvy a starou kulturu!“

Bohuška byla překvapena tímto plánem. Zdálo se jí pojednou, že je to sen, který zůstane snem. Okamžitě si vzpomněla na Carmen, a zvláštní teplo prošlo jí srdcem.

„Usadíme se tam někde u moře v jižním městě, nebo na vesnici,“ mluvil dále s rostoucím nadšením, „a budeme žíti nový, svobodný život! Tam se rozepnou má křídla, a tam se pozvedne i tvá zdupaná duše. Až mi tam uzraješ a až slunce oteplí tvou krev, pojedeme do Madridu! Budeš spisovatelkou a já malířem! Sláva se bude k nám slétati! Zde ničeho není, zde hyneme, zde vadneme! Je třeba jednou již se rozhodnouti, a na světě platí neohlížeti se. Jaké starosti? Jaké ohledy? Víc odvahy, Bohuško, víc odvahy, a podpatky musíš mít tvrdší, abys jimi snadno i srdce zašlápla!“

Naslouchala jeho řeči uděšena, ale s jakýmsi krásným opojením. Duše její rychle se vesnila v neznámý život kdesi u moře, mimo vše, mimo tento svět neustálých strastí a zápasů, a zdálo se jí, že ji cosi velikého unáší. Neřekla však ničeho.

„Zítra se sejdeme na nádraží odpoledne, nebo večer. Lépe večer! Pojedeme do Mnichova. A radím ti: z domova odejdi se zamhouřenýma očima a s myšlenkou ‚pryč, pryč, se vším pryč!‘“

Nevěděla, co říci. Úmysl jeho byl jí dávno znám, a často o něm hovořili, ale jí se přece jen zdál snem, jenom jakousi pohádkou, o které je příjemno blouzniti, ale kteréž nelze splniti. Ačkoli čekala, že jednou s touto myšlenkou přijde, přece byla zmatena a překvapena. V jeho přítomnosti bylo jí, jakoby neměla vůle a jakoby se ocitla v jeho moci. V nitru byla přesvědčena, že není možná, aby tímto způsobem opustila domov, aby se dopustila tohoto činu, ba cítila, že toho neučiní, ale podlehala mimoděk jakési síle, která jakoby ji strhovala ve svou vichřici.

Ocitli se na Petříně v lipové aleji. Nebylo zde nikoho. Na stromech leskly se krůpěje. Vzduch byl tichý a svěží.

Stanuli. Bohuška pozvedla k němu šedivé oči. Tvář jeho byla vážná a skoro přísná. Černé oči jakoby svítily odhodlaností. Pozoroval na ní, že je v rozpacích a dobře cítil, že ji postavil před těžkou otázku, ale byl přesvědčen, že koná dobro. Od té doby, co se s ní seznámil, a co mu pověděla upřímně všechnu nešťastnou jejich historii, usiloval odvrátiti ji od domova. Nenáviděl její rodiče i bratra jako rez, který ji hubil, a při každé příležitosti dokazoval jí nutnost sebelásky, nutnost setřásti tyto lidi jako škodný hmyz. Důvody jeho a všechen způsob jeho řeči působily na ni silnou mocí, tak že ke všem útrapám, jimiž bylo její srdce plno, přidružoval se ještě tento zmatek. Jakkoli podlehala jeho bezohledné theorii, jakkoli ji chápala i uznávala, přece nikdy se

nerozhodla opustiti domov, ba ani na okamžik nepřipustila si podobné myšlenky. Vyslechla obyčejně jeho rady pozorně a pak tichounce vyložila mu neštěstí rodičů. Nepřesvědčila ho, pravda, ale přece docílila aspoň toho, že se na ni nerozhněval. Dnes však, když promluvil rozhodně a když odkryl celý plán, podlehla úzkosti. Plán jeho zdál se jí tak výstřední, že jej nemohla postihnouti. Bylo jí, jakoby se o ni tahaly dvě síly. Chtěla mu říci: „Co tě napadlo? Co chceš učiniti? Jakou pošetilost chceš spáchati? Což mohu opustiti nešťastný domov? Což mám takové svědomí jako ty? Myslíš, že bych byla šťastna? Jak jsi bláhový! Naopak, nešťastna bych byla!“ Ale pohlédnuvši naň, nemohla říci ničeho. Jen strach ji sklíčil. Seznala však, že čeká na její slovo, a úsilovně přemýšlela, co říci.

„A musím se již teď rozhodnouti?“ zašeptala, a dech se jí až zatajil.

„Ano, vždyť jsi měla dosti času. Věděla jsi, že musilo k tomu dojít.“

„Nevím, co se děje se mnou . . . Až zítra ti řeknu . . .“ bránila se pojednou s bolestným podrážděním. „Točí se mi hlava, a ty jsi tak neuprosný. Je přece času dost! Den pranic nerozhoduje. Možná, že budu zítra odvážnější!“

Vzal její hlavičku do svých rukou a přitáhl ji něžně ke svým rtům.

„Vždyť všechno to děje se pro Bohušku,“ šeptal, hladě jí vlásky, „aby byla šťastna! Pojedeme vesele cizinou, slunce bude svítit, nebude starosti, co se děje kolem, nebude trapných otázek, nebude stálého strachu. Moje Bohuška bude osvobozena, v nitru si ponese vítězství vlastní síly, svět vítati ji bude radostně i přátelsky, a to břímě, ty balvany, ty hrozné okovy — vše zůstane tady!“

„Nelze jinak?“ řekla tiše.

„Ne . . . tak, jak jsem řekl! Všecko jsem již připravil na cestu!“

„A rozhodnu-li se, že neodejdu z domova?“ překvapila jej pojednou, odhodlavši se k obraně.

Zasmál se a pohodil pyšně hlavou:

„Potom odjedu sám!“

Neřekla ničeho. Šli tiše alejí. Slunce stálo již za stromovím. Dva tři lidé ukázali se chvílemi na pěšinách.

Když se vraceli po serpentinách Nebozízku, vzal ji za ruku. Ucítila jeho sílu, která ji vždy uchvacovala a jaksi osvobozovala. V této jeho rozhodnosti a odvážnosti bylo i tajemství její lásky. Milovala jej proto, poněvadž toužila po pocitech uvolnění, které v ní vyvolával. S ním bylo jí vždy lehčeji, jakoby měla více síly a jakoby se aspoň na chvíli pozvedla ze svých denních strastí.

„Co tedy učiníš?“ otázal se tiše, ale pevně, když se ocitli u paty Petřína. Pohled jeho žádostivě stanul na její tváři, jež se zarděla.

„Zítra o desáté hodině přijdu do Vlašské ulice!“ odvětila. „Dnes se nemohu rozhodnouti. Nemám sil!“

„Dobře . . . počkám tedy!“ řekl ještě. A díval se za ní, jak spěchala úzkou uličkou k Újezdu.

VII.

Jmenoval se Adolf Hodura a byl rodem Slovák. Neměl již nikoho a od dětství žil v Praze, v Mnichově a Paříži. Dokud se stýkal se soudruhy, říkali mu Dolfa. I Bohuška jej tak jmenovala. Život jeho nesl se pestře a neklidně, skoro dobrodružně. Živý, ba výbušný temperament byl osudným jeho životu. Vnitřní tato náhlost unášela jej hned sem hned tam. Nikdy nevěděl dnes, co překotného učiní zítra, a učinil-li pak třeba celý převrat, nebo cokoli záhubného, nikdy skutku svého nelitoval. Svědomí jeho nemělo dosti citlivosti a života; proto i ohledy jeho k lidem neměly dechu. Jako chlapec, synek světem prošlého chalupníka, přišel do Prahy na studie. Vzdálený strýc jeho, sluha u pošty, popřával mu zdarma bytu. Když však rodiče Dolfovi zemřeli, byl zcela na suchu. Ke všemu hádal se vášnivě s professory i žáky a ač nadán, musil opustiti realku. Přes to však dále žil v Praze a byl pojednou žákem malířské akademie. V pražských ulicích objevoval se někdy v slováckém kroji, hezký, přímý, smělý a energický. Neměl ničeho, ale přece byl stále pěkně oděn a stále zdráv. Protloukal se nejrůznějším způsobem: Vyučoval, kreslil cokoli pro kohokoli, illustroval poslední časopisy a pokoušel se portretovati. Později jel do Mnichova, kde pracoval u dvou předních malířů a konečně se dostal i do Paříže, kde mezi českou kolonií natropil mnoho veselých, barbarských skutků. Když se vrátil do Prahy, měl již dobré jméno, a jakýsi přísvit dobrodružnosti. Byl vášnivým naturalistou, hlasatelem pravdy, bezohledným potíratelem illusí, ač sám, jak již v životě bývá, vyznačoval se až přepjatou illusivností. K citovosti a chorobnému snění choval se příkře a odmítavě, velebě sílu, sobectví a bezohlednost jako jedinou cestu rozvoje. Skutky jeho dodávaly mu barvy hrdiny, a pro tyto vlastnosti velice se líbil ženám, zvláště sentimentálním. Neměl však mnoho smyslu pro tyto ctitelky a rád se jim vyhnul.

I Bohuška viděla v něm hrdinu. Všichni muži, s nimiž se stýkala a které znala, jaksi se chvěli citem i touhou, cosi měkkého žilo v jejich povaze, ale jak se ocitla vedle Dolfy, jakoby hleděla pevné síle do tváře. Hned při prvním setkání na výletě v Jirnech, kde byl Hodura v slováckém kroji a kde se jí energicky zastal, ač neznámé dámy, proti dvěma dotěravým důstojníkům, učinil na ni dojem síly a bezpečnosti. Od toho dne se milovali. On byl první muž, který ji uchvátil. Její zmítaný cit, její složité, stále jaksi rozpracované a rozezvučené nitro poprvé se v jeho síle jako v silné ruce ztišilo. Zvláštní, omamující a silný byl tento její první pocit bezpečí, vzniklý z jeho určitosti a odvážnosti. On mimoděk byl bytostí, již mohla milovati, tou bytostí, kterou chtělo býti veliké množství pánů. „Jaký to bude člověk, do koho se zamiluje?“ ptávali se všichni.

Sama byla příliš kouzelná a pro oko malíře příliš vzácná, aby se ubránil roztoužení. Zamiloval se do ní prudce. Jako jí bylo sladké přibližiti se se svým rozvířeným srdcem k jeho tišící síle, tak bylo jemu čímsi drahým i příjemným objati bytost velikého rozbouření, na něž i síla jeho jakoby nestačovala.

Znali se již rok. Bohuška úplně známost svou utajila z jakési velké úcty k ní, obávajíc se, že by ztratila láska jejich pelu a kouzla, kdyby se jí dotkly všetečné prsty. Mimo to měla ještě obavy, že by nikdo Hodury neocenil, že by jej nazvali bláznem, a že by i její význam v jejich očích klesl. Věděla určitě, kdyby Jindřich je potkal a kdyby se jí pak otázal, je-li onen snědý, vojensky napřímený muž jejím milým, že by jej nadobro zapřela, ba byla by se ohradila s velkou rozhodností proti tomuto podezření. Rozeznati tento její pocit nebylo lehkou věcí, neboť snadno se mohl vysvětlovati studem a neceněním Hodury, byly však to upřímné obavy, že by ho druzí nechápali. Všechna její bytost byla citliva vůči jakékoli poznámce o něm. Milovala jej silně a sama kritisovala jej podrobně, jako kritisují muže všechny ženy, ale cizí kritiky o něm, třeba i její kritice podobné, by byla nesnesla.

Rok lásky jejich přinesl jim mnoho krásného i zvláštního. Scházívali se dvakráte týdně na odlehlých místech. Bohuška vždy se zaradovala, kdykoli si uvědomila, že nikdo o její lásce neví. Měla příjemný pocit, že schůzka s Hodurou je opravdovým ostrovem oddechu, svěžesti a uklidnění. Taková chvíle vedle vesele hledícího muže byla čímsi výstředním v jejím stálém zápasení. S touhou až lačnou spěchávala k němu. Jindřich, kdyby byl poznal povahu Hodurovu, nedovedl by pochopiti její zanícení. Představoval si zcela jinak muže, kterého by ona mohla milovati, a jistě by byla v jeho očích klesla.

Hodura bydlil v starém barokním domečku v Janské uličce. Domeček byl jednopatrový, se zahrádkou, v čele se čtyřmi okny a ušlechtilou výzdobou. Zahrádka byla za domečkem a zvedala se do výše. Na nevelké terasse, planým vínem porostlé, měl nyní Hodura zřízený atelier. Pracoval pilně, usiluje o zachycení živých barev přírody i ulice. Kypění života a barevnost velice jej dráždily. Viděl život ve všem, vše mu bylo zázrakem, vše problemem. Nalezl-li ochotného a vnímavého posluchače, rád se rozpovídal o svých myšlenkách. Měl stále nějakou novou komposici v hlavě, stále měl ideál, stále o něčem horlil, ale dosud se výsledkem své práce bolestně zklamával. Neovládal ještě látku tak daleko, aby sama protékala jeho citlivými prsty a sama se již před ním podle jeho velení proměňovala v krásu. Rozvíjel se dosti zvolna.

V nitru jeho hnízdila zvláštní netrpělivost, ona netrpělivost mládí, která by ráda okamžitě všeho dosahovala. Jenom že u něho propukala zřídka, za to však silně a otřesně. V takové chvíli, když se mu pojednou zdálo, že není ještě dokonalým umělcem, a když myslil, že není tím vinno jeho mládí, nýbrž závist, hloupost kritiky i obecenstva, a když si připamatoval tragiku geniů, jdoucích před dobou, vždy se rozčilil a všechno kolem sebe převrátil. V takové chvíli zatoužil do ciziny počíti zcela nový život.

Láska jeho k Bohušce byla plamenná a nepokojná. Bohuška byla bytost, již nebylo možno překonati, jejíž šířku citovou nebylo možno obsáhnouti. Dávno by byl vychladl a dávno zapomněl, kdyby nebylo této jeho slabosti naproti ní. Nedovedl ji sevříti ve svou moc tak, aby mu na všech stranách neunikala. Láska jeho byla stálý zápas s jejím rozvířeným citem. Někdy se tím pobouřil a provedl hrubý čin, ale

14*

Bohuška posuzovala tyto výbuchy laskavě. Když ji jednou spatřil s Jindřichem na ulici, pospíšil domů, roztrhal dvě nové skizzy a připravil se k odjezdu za hranice. Často se přihodilo, že přišel na schůzku nakvašen, skoro hrubý a bezohledný, jsa poštván onou netrpělivostí mládí, kteráž se nemohla dočkati, aby byla Bohuška zcela v jeho moci. Ona dovedla pochopiti i tento jeho stav a jen tak mohla zůstati laskavou. Když mu na jaře děkovala za zaslaný sekretář (domnívala se tehda, že jí jej on poslal), velice se rozčilil, proč takové dary přijímá, že je od cizího dotěravce, a že jej musí okamžitě vrátit. Byla překvapena, že není od něho, přijala jej tehda jen v této víře, ale komu jej měla vrátiti? „Ještě máš doma ten sekretář?“ ptával se často. „Nevíš-li, komu jej vrátit, proč ho nevyhodíš na ulici?“ bouříval. Říkávala, že snad se dárce přece jednou vyzradí a pak že jej vrátí. Ačkoli provedl mnoho takových skutků, přece byla láska jeho živá a silná. Hovory jejich o umění a srdci lidském byly oběma drahými a nezapomenutelnými. Někdy, opojeni štěstím i láskou, vedouce se za ruce, šli mlčky vedle sebe stezičkami zahrad jako malé děti.

Snad ještě nikdy nebyla Bohuška tak pobouřena jako po rozloučení s Dolfou, když jí oznámil, že s ním musí ujeti do ciziny. Všecka zmatena veběhla do Všehrdovy ulice, ale u vrat domečku, kde bydlili, pojednou cítila, že takto uděšena a nerozhodnuta nemůže jíti domů. Otázka, co činit, táhla ji do své moci. Musila nějak rozvířenou mysl srovnati a k nějakému rozhodnutí se dopracovati. Obrátila se rychle a kráčela ke Smíchovu. Zde procházela se podle řeky až k mostu Palackého, dávajíc si otázku za otázkou, na něž odpovídala opět novými otázkami.

Po krátkém přemýšlení zabředla vždy v neurčitou jakousi mlhu, a všecky představy se jí rozutekly. Musila začíti znova. A tu vždy si řekla: „Co se tedy stane, odejdu-li zítra tiše a nevrátím se již?“ Jedna věc byla nápadna: nemyslila, co se s ní stane, ale co se stane doma, v malém domku ve Všehrdově ulici. Živě a neobyčejně účinně vznikl v její představě chudý jejich byt s vyhlídkou na dvůr, na dřevěný mlýn a vrcholky topolů Střeleckého ostrova. Vše viděla, jakoby doma byla. I počala si představovati, co se zde bude díti toho večera, až se nevrátí. Matka bude seděti u stolu a připlétati lidem punčochy, Jeník se bude učiti u svého stolku náboženství. (Katecheta velice jej pronásledoval.) Staré empirové hodiny tiše budou tikati. Od Karmelitánů zavzní klekání: Matka odloží brejle a otáže se Jeníka, kolik je hodin. Odvětí, že osm. Matka neřekne nic a bude tiše připlétati roztrhané paty punčoch neznámých lidí. Snad si pomyslí, že si Bohuška příliš přidala na procházku. Za hodinu však starotlivě povstane, vyjde snad i před dům a, navrátivši se, pomyslí si, že šla asi do divadla. Vzpomene si ihned, že se dvakráte tak stalo. Potkala na ulici známé dámy, nebo Včeláka s Jedličkou, kteří jí nabídli lístek. Jistě i dnes někoho potkala. Když však uplyne desátá hodina a když se Jeník podívá na plakáty divadelní, v kolik hodin byl konec představení, znepokojí se matka a všecka pobledlá bude přecházeti bytem. Minuta za minutou bude uplývati, a s každou tou minutou šířiti se budou nitrem jejím úzkosti. Otázka „Kam to dítě šlo?“ tisíckráte se jí zachvěje ve svadlých rtech. Zvenáhla přejde úzkost

i na Jenika. Hnědé oči jeho budou ustrašeně pozorovati matku, a dlouho ji bude konejšiti všelikými domněnkami. Budou se tak stále upokojovati, ale nové a nové úzkosti budou je zachvacovati. Matka konečně pošle Jeníka ke Včelákovi a Jedličkovi, vědí-li něco o Bohušce. Dlouho se nebude hoch vraceti. Tato doba bude pro matku hrozně rozčilující. V plachém těkání s místa na místo počne si připouštěti strašlivé představy smrti. Vůz ji přejel, utopila se, vlak ji rozdrtil. Nikdo jí nevymluví tuto představu, a ubohá matka všecka vytřeštěna poběží Jeníkovi naproti. Sotva se však vzdálí, vrátí se ihned ze strachu, aby Bohušku nepřivezli mrtvou nebo nemocnou domů, když tam nikoho není. Byt však je prázdný, tichý a smutný. Pak se vrátí Jeník a udýchán vypravuje, že jí ani jeden ani druhý toho dne neviděl. Úzkost vzroste, obavy se rozmnoží a mnohem určitěji a vážněji zabarví. Uplyne opět hodina. Teď již počne matka věřiti v neštěstí, a oči její budou slzeti a hlava třeštiti. Bez rady, všecka zmatena poběží s hochem na policejní úřad a bude pátrati, a domů se vraceti, a znova hledati až do rána v největší úzkosti... A nyní se představy Bohušce rozplývaly. Stanula u zábradlí při řece, dívala se na světla, kteráž sem tam již se kmitala, a naslouchala hučení jezů. Tepny jí bušily silně, a srdce jakoby chtělo hruď rozraziti. A opět se přibližovaly otázky, a opět se snažila odpověděti si na ně a opět si odpověděla tím, že si začala představovati, co by se doma stalo, kdyby zítra odešla, a vždy měla v duši jediné přesvědčení, že neodejde. Tento zmatek, tuto bolest, tuto zoufalost, jak si je živě představila, nemohla nikdy způsobiti. Teprv potom, když se ubezpečila, že není možná, aby z domova utekla, napadaly ji otázky, co se stane, zůstane-li. Řekla si jaksi snadně: „Má-li mne rád — a on mne má opravdově rád — musí mi odpustiti a musí se ke mně vrátiti.“ Soudila, že se asi jejím rozhodnutím velice rozčilí a že odjede do ciziny sám ... ale snad za měsíc, snad za rok bude hněv jeho rozhlodán vzpomínkami i steskem, a potom se vrátí ...“

Po Malé Straně zvonilo klekání, když se vracela domů. Byla však dosud neuspokojena, jakoby byla ničeho nedomyslila.

Vstoupivši do pokoje a spatřivši matku, sedící u stolu a připlétající punčochy, pocítila zvláštní rozpaky, jakoby se byla již prohřešila. Silná lítost zachvěla jí srdcem, a všecka vzrušena přiskočila náhle k matce a vroucně ji objala. Jeník, sedící u stolku nad latinskou úlohou, ohlédl se mrzutě.

Matka vzala Bohušku za ruku a vedla ji do kuchyně se zřejmým výrazem ve tváři, že jí chce něco zajímavého říci.

„Byla tu Hrdličková,“ šeptala jí, „přišla ti poděkovat, že jsi se přimluvila u pana rady, a že dostal její muž místo metaře. A hned mi povídala o Andě, co je Anda, a jak ji máme příště vyhodit.“

„Tak se jí chce odplatit?“ podivila se Bohuška, pocítivši nepříjemné klzamání v srdci.

„Pochopit jsem to nemohla!“

Anda byla hezké mladé děvče, které přišlo z nemocnice a, nemohouc pracovati, žebralo. Chodila k Marešovům, kde jí dali, co mohli, a vy-

pravovala tu svůj osud. Upadla do rukou lidí, kteří ji před dvěma roky zavlekli do lehkého světa. Onemocněla pak a když se z nemocnice vrátila, plna byla ošklivosti k vlastnímu životu. Pověděla Bohušce i paní Marešové o svém zoufání a často tu dlouho plakávala. Pak vypravovala, že bydlí u Hrdličků, chudých starých lidí, kteří jsou ve veliké bídě, a že ji přemlouvají, aby si namluvila nějakého starého pána. Později prosila Bohušku, aby svou přímluvou zaopatřila starému Hrdličkovi místo metaře. Bohuška stále se opakující její prosby splnila. Překvapila ji proto matčina zpráva, jak se Hrdličková ubohé Andě odměnila. Položila si hlavu na ruce, jakoby chtěla dojmy své ztišiti.

„A proč to Hrdličková povídala?“ otázala se.

„Závidí jí, že u nás někdy něco dostala, a myslí si, abychom to dávali jim. Zle ji pomluvila.“

„A vždyť sem již Anda nechodí.“

„Ano, taky jsem jí to řekla, že sem nejde, a že asi nalezla nějaké místečko.“

„Často si na ni vzpomenu,“ podotkla Bohuška, sevřevši bolestně rty.

„Hrdličková mi řekla, že už je docela zpustlá. Je už prý jen pro ty flamendry a trhany, co táhnou od vesnice k vesnici. Běhá prý po polích, je sama tulák a je jen pro ty tuláky.“

Bohuška si zakryla oči.

„Strašné, strašné!“ zašeptala. A bylo jí líto i Andy, která se po polích toulá, i Hrdličkové, která přišla tuto ubohou Andu o poslední přízeň připraviti.

Zpráva matčina způsobila, že nebylo Bohuščino rozrušení pro návrh Hodurův zjevno. Usedla po večeři ke stolu a kreslila vzorky na prádlo. Byla tichá a bledá, neobyčejně krásná.

O jedenácté hodině šli spat. Bohuška nemohla usnouti. Pod bíle povlečenou tenkou dečkou zmítalo se v nepokoji a v horečce mladistvé její tělo. Upadala do zmateného snění a do nepříjemného polospánku. Zdálo se jí, že šla s Hodurou jakýmsi kypivým, barevným loubím v plném slunečnu, kdesi od Prahy daleko, kde byly jiné květy, jiné listí, jiné slunce a jiní lidé, kde se modralo nebe jako hluboký ultramarin a kde poletovalo neznámé ptactvo. Potkávali ženy i muže s černýma, lesklýma očima, s červenými šátky a opasy, s jakýmisi zvláštními, úskočnými pohyby. Přicházeli ke zbořené zdi, po níž kupila se réva se zrajícími hrozny, a u níž na lávce sedělo několik mladých mužů s bílými zuby, zpívajících živou, vášnivou píseň o lásce, jež zachvacuje srdce jako oheň. Hodura byl rozjařen, byl by rád zpíval s nimi, ale jí bylo smutno, jakoby záhadný stesk vnikl do jejího srdce a nedopustil zaradovati se. Dolfův pohled vyčítal jí, ale nemohla se vybaviti z této neurčitosti. Zlá hořkost jakoby se jí šířila nitrem. „To je píseň o naší lásce,“ šeptal Dolfa, pokládaje si její hlavu na své srdce a líbaje její teplé rty, ale ona nijak nemohla pochopiti těchto slov. Celá noc byla propletena tímto stále se opakujícím snem, jehož krása ji tížila.

VIII.

Druhého dne byla klidnější, a rozhodnutí její zůstati doma bylo pevnější. Sama ani nevěděla, kdy přešlo pobouření i silná úzkost před Hodurovým plánem, a jak se stalo, že ji ovládlo toto určité utišení. Vše zdálo se jí samozřejmé a prosté, že ani nechápala, proč se včera tak vyděsila a proč vlídně Hodurovi neřekla, že je plán jeho bláhovým snem. Dnes viděla vše jako jednoduchou touhu srdce, jeho nedočkavého srdce, touhu mladosti, která se dává nésti motýlky pošetilosti, a nelekala se, nýbrž cítila z nápadu toho dech teplé, silné jeho lásky. Představovala si, že budou dnes mluviti o tom jako o něčem, co se jim zdálo. A tak byla až rozveselena zaniknutím znepokojujícího plánu. Teprv o půl desáté, když se oblékala, aby byla o desáté hodině ve Vlašské ulici, podlehla znova vážným rozpakům a obavám. Čím byla schůzka jejich bližší, tím zjevněji cítila určitost a smělost Dolfovu, a tím přirozenější se jí zdálo, že na své myšlence setrval. Bytost jeho jakoby se jí blížila a vytlačovala všecky její dřívější úvahy. Snažila se představiti si, co se stane, až mu řekne své rozhodnutí, ale nedovedla toho.

Připjavši si slaměný klobouček, přiskočila k matce a lehce ji políbila na rty. Zdálo se jí, že na ni matka vděčně pohlédla, jakoby byla uhodla, co se v její mladé duši dělo. Vyhledala pak v zásuvce sekretáře polohedvábné bílé rukavičky a, přišpendlivši si na světlou bluzičku lehoučký volán, obrátila se rychle ke dveřím.

Když však vyběhla z kuchyně na chodbu, stalo se něco neočekávaného. Bohuška ztrnula, a oči její náhlým překvapením se rozšířily. Nemohla ani vydechnouti, ani promluviti.

U dveří stál její otec.

Byl divný, v první chvíli neurčitý, jako přízrak, s očima plachýma a tázavýma.

„Je doma? Je doma?" ptal se šeptem, pohazuje hlavou směrem k pokoji. „Je-li tam — je-li doma? Tam?" opakoval.

Byl šedivější, bledý, jako uvadlý, s očima zarudlýma. Zvláštní jeho rýhy kolem retních koutků, tak určitě o hořkosti v srdci mluvící, jakoby byly hlubší. Na hlavě měl starý, schlíplý širák, a hnědé šaty jeho velice byly ošuntělé.

Bohuška se nemohla dlouho vzpamatovat. Zjevení otcovo působilo na ni jako zázrak. I jeho hlava, když sejmul širák, zdála se jí jen obrazem, který se záhadným způsobem náhle objevil. Pozvedla ruce a otevřela mladistvé, vonné rty.

„Tiše!" šeptal Mareš, domnívaje se, že vykřikne. „Tiše! Lekla jsi se asi, viď? Musil jsem přijít, musil, srdce nedalo pokoje! Snad mne ráda vidíš . . . jsem to já, jsem to já! Tak co, je doma?"

„Tatínku!" zvolala se silnou vášní a prudce jej objala. Zdálo se jí v té chvíli, že jsou oba stejně nešťastni, že jsou oba neseni vichřicí a zmítáni cizími proudy. Bílé její ruce zapjaly se za jeho prošedlou hlavou.

Mareš ovinul rámě kolem ní a přitiskl si ji k sobě. Když pozvedli hlavy a pohlédli na sebe, měli oba slzy v očích.

„Maminka je doma,“ řekla Bohuška radostně a tahovým hlasem, že mu vyjádřila i jak je vítán všemi, „pojď jen dál!“ A táhla jej za ruku do kuchyně. Nedočkavě pak, otevírajíc dveře pokoje, volala: „Maminko, pojď sem, podivíš se, kdo přišel!“

Mareš stál se smeknutým kloboukem v kuchyni, usmívaje se. Bohuška vzbudila v něm jako vždy milý dojem i důvěru zároveň v jakési blízké možné štěstí, jemuž byl ochoten znova a znova věřiti. Duše jeho rozvířila se neurčitými, jakoby jen přeletujícími vzpomínkami, lítostí i touhou. Pocity jeho měnily se rychle v živém tom hemžení a nade vším jejich zmatkem jakoby zůstával jeden určitý dojem ze všeho života i světa, jakýsi dosti zřetelně chápaný sen, jak snadno mohl být jeho život krásný a pokojný. Pocit tento se však v myšlenku nepromĕnil, zůstával jen tušen a jako oblačno nad duší rozestřen.

Marešová pochopila, co se stalo. Přihladivši si černé, zcela nepatrně šedivící vlasy, šla z pokoje ke kuchyni. Zahlédnuvši muže, zbledla, a výraz její tváře se stal okamžitě odpudivě chladným i bezradostným. Ne, že by byla nepocítila radost, nebo že by byla netoužila po smíření, ale z jakési rozpačitosti, či snad i pýchy, podlehla této uzavřenosti. Nemohla se usmáti, nemohla přívětivě promluviti, nemohla rozevříti náruč. Blížila se k němu jako studená výčitka. Uvědomila si, že chybuje, cítila, že každým krokem všecko smíření hubí, věděla o svém studeném pohledu, ale přes to nemohla se nijak ovládnouti.

Mareš pocítil v prsou svíravou zlost a pokořující lítost, pocit, nutící jej, aby se zasmál silným hlasem a okamžitě odešel. „Jaký jsem já bláhový osel!“ pomyslil si. Znal dávno tuto vlastnost ženinu a dávno znal i svou podrážděnost, která vždy po setkání následovala, ale znova na to zapomněl a znova byl studenýma očima své ženy uražen a překvapen.

„Ach — tos ty?“ řekla Marešová tenkým hlasem.

Mareš měl sevřené hrdlo nepříjemnou rozmrzelostí na svou bláhovost. Bohuška cítila, že každé chvíle něco prudkého řekne a odejde. Pochopila kupící se nebezpečí a se živým smíchem uchopila rodiče za ruce.

„Jdi jen dál, tatínku,“ mluvila čile i vesele, tlačíc jej do pokoje, „a nediv se, že nevíme. co děláme! Překvapil jsi nás, a obě jsme, jak vidíš, zcela beze smyslu! Máme radost! Víš přece, že tě čekáme a že stále na tebe myslíme! Bože, Bože, kde jsi se tu vzal? Tatínku! Nemrač se, vždyť my máme obě radost! Maminka ti potom poví, co se na tebe navzpomínáme! A což Jeník, až přijde ze školy a uvidí tě doma! No no, maminko, nestyď se za svou radost, však tatínek už ví, že jsi štěstím všecka zaražena!“

Veselý a laskavý její hlas ukonejšil Mareše a ulehčil tísni matčině. Usmála se a podala muži ruku.

Vstoupili do pokoje. Mareš položil klobouk na židli a rozhlédl se po stěnách, povzdechnuv si. Marešová, slyšíc bušení vlastního srdce, jala se upravovati stůl.

Bohuška se přitulila k otci z jakési veliké radosti.

„Pomazli se se mnou, tatínku,“ řekla důvěrně, „stýskalo se mi po tobě!“

Mareš ji pohladil stárnoucí rukou. V té chvíli však si uvědomil, kde je, a nemohl pochopiti, že naproti němu sedí jeho žena a na srdci svém že má vonnou hlavu své dcery.

„A kam chceš jít?“ otázal se jí.

„Jen něco vyřídit své přítelkyni,“ odvětila, vzavši něžně hlavu jeho do svých rukou a políbivši jeho uvadlé rty, „ale nejraději bych zůstala doma! Za chvíli se vrátím, za malou chvíli!“

Políbivši i matku a pošeptavši jí do ucha, „maminko moje zlatá, jak je smutný . . . potěš ho,“ vyběhla rychle na ulici. Byla všecka změněna, a otázky útěku z domova jakoby již vůbec nebylo. Návrat otcův byl jí událostí, před kterou všecko mizelo. Jako častokráte již, uvěřila opět, že se stal zázrak a že touto chvílí již začal u nich spokojený život. Radostně rozechvěna spěchala sluncem zalitými ulicemi, nikoho si nevšimajíc. Byla nesena silnou představou, jak se Hodura s ní rozraduje, jak pochopí tuto velikou událost, jak pronikne její štěstí a jak se dá strhnouti jejím rozjásáním. Byla přesvědčena, že v té chvíli, jak mu svou radost vyjeví, zapomene na své plány, vzdá se cesty do Španěl. Musí přece pochopiti, že v domově jejím se všechno změnilo, že se rozešly mraky, a že se objevuje veselé slunce. S touto vírou spěchala Tržištěm do Vlašské ulice, představujíc si s dětinným poblouzněním, jak rozmetá jako prach smělé jeho plány dechem své radosti a jak tvář jeho zaplane jejím zanícením.

Ubírala se podle tmavého paláce s velikými okny a aniž věděla proč, dvakráte se ohlédla. Teprv po chvíli pochopila, že se ohlédla z obavy' aby jí neuviděl Jindřich. Před ním styděla se za lásku k Dolfovi, jakoby byla její slabostí. Musila si uvědomiti, že tou dobou seděl Jindřich v úřadě, aby se zbavila nepříjemného pocitu, že na ni hleděl z některého okna paláce. Vzpomenuvši si naň, zatoužila sděliti mu nějak, že se otec vrátil, on by jistě pochopil její radost, cítil by ji živě i silně, a s očima dětsky věrnýma by hleděl na její štěstí. Bytost jeho rychle se jí přibližovala a za chvíli všecka byla s ním.

V tom však zahlédla již Hoduru, přecházejícího s hůlkou v ruce u paláce Lobkovicova. Vzpomínka na Jindřicha zanikla a na chvíli ovládla ji příjemná nedočkavost. Brzy však jí počalo bušiti srdce tísnivou rozpačitostí. Víra její, že Dolfu svým štěstím uchvátí, rychle zmizela, jak uviděla jeho přímé, pyšně vypjaté tělo a zvláštní onu určitost i smělost ve všech jeho pohybech. Její názor ustupoval jeho názoru, a jeho plány jako těžká síla opět se ukázaly. „Co se stane?“ zašeptala, vydychnuvši z hluboka.

Hodura chodil zde již delší chvíli. Zahlédnuv Bohušku, podíval se na hodinky, aby jí tím naznačil, že se opozdila. Před tím procházel se již na Petříně. Měl nitro přeplněné dojmy, jakousi lítostí, kteráž měla původ v tom, že Bohuška nečinila ochotně vše, co si přál. Zdálo se mu, že ho nemá dosti ráda a že mu ubližuje. V takových chvílích, naříkaje si na ni sám sobě, velice ji miloval. Ze včerejší schůzky odnesl si zvláštní sklamání, jaké cítí člověk, když chtěl způsobiti dobro a byl nepochopen. Odhodlal se k rozhodnému tomu činu, čekal, že ji

uchvátí, že ocení jeho odhodlání, jeho víru, jeho lásku, a ona zatím byla uděšena a odpovídala vyhýbavě. Nejprve se rozčilil pro její slabost i pro její předsudky a názory o povinnostech i mravnosti, pro vlastnosti, jež ji činily hlubokou a jež byly i živoucí příčinou jeho lásky; ale později, když se uklidnil, pocítil onu lítost, jakoby mu byla nešetrně ublížila. Když se dnes procházel na Petříně, napadalo jej, aby s ní již nemluvil a odejel sám bez poznámky; ale tyto úmysly rychle se proměňovaly.

Promýšlel znova svůj plán. Byl určitý a správný. Zvykl mu již a těšil se na osudy budoucnosti, a zvláště na rozvoj Bohuščin. Věřil, že je tvůrčí, že je v ní skryta budoucí spisovatelka, a byl přesvědčen, že je jí nutno osvobození od hubící rodiny, aby rozkvetla. Pro tyto účely stal se mu plán jeho svatým. Kdyby byla Bohuška včera zajásala a dnes s ním s vírou v počátek nových tužeb odjížděla, nebyl by snad v celém životě prožil většího blaha. Myslí svou v posledních dnech žil již ve Španělích.

Dnes, procházeje se alejí, kde nikoho nebylo, myslil o tom, zda večer odjedou spolu... Sladký, horoucí byl to sen... A představuje si, jak by se tím stala jeho ženou, zachvíval se štěstím. Opíjel se rychle představami a rozřešoval si tak otázku svého života. Za takových poměrů, v jakých Bohuška žila, nemohl si ji vzíti. Cítila to sama a proto nikdy o této otázce nemluvila, ba hleděla na svou lásku jako na pouhý pomíjející sen. Nenávist jeho k paní Marešové i Jeníkovi, v nichž viděl zhoubu její, byla tak nezničitelna, že nemohl žíti s nimi společně.

„Ne, ona se nerozhodne pro mne něco podstoupiti," říkal si, dívaje se větvemi a listím k modru jasné oblohy, kde jakoby bylo volno a čisto, „přijde a bude mi vymlouvati můj sen! Tak mne nemiluje, aby zapomněla na vše, aby pro mne neviděla jiných! Však jsem stakráte již řekl, že je příliš chladná, bez vášní, bez touhy! Ne, ona nikdy neocení mou lásku... a já ji tak nesmírně miloval!" Představil si její líbeznou hlavičku, její měkké, laskavé pohledy, její půvabné úsměvy a stále měl pocit otřásti jí prudce, aby se k nějakému životu probudila.

Když ji zahlédl blížiti se, i jemu zabušilo srdce. Vložil do jejího rozhodnutí vlastní osud a vlastní štěstí. Očekával, ač od včerejška zviklán, že jej přece pochopí a že nemůže ani jinak jednati. Rozeznával z daleka, že chvátá a že je jaksi rozveselena, kterouž zvláštnost ihned si vysvětlil příznivým rozhodnutím.

Šel jí rychle vstříc. Temné oči jeho upřeny byly na její tváři. Uchopil ji za obě ruce a srdečně ji pozdravil.

„Jsem dnes šťastna!" spěšně promluvila.

„Ano?" řekl radostně, a rty jeho zůstaly pootevřeny, jakoby se dále potichu tázal.

„Jsem šťastna," opakovala živě, „všecko se dnes změnilo! Tatínek se vrátil!"

Dolfa pustil její ruce, napřímil se a zčervenal.

„Kdo že se vrátil?" otázal se udiveně, jakoby byl nepochopil.

„Tatínek! Ano! Teď přišel, právě když jsem vycházela; proto jsem se o něco zpozdila! Ano! Tatínek se vrátil, Dolfo!"

„A zítra zas odejde!“ řekl Hodura podrážděně. Nitro jeho naplnilo se zvláštní rozechvívající zlostí.

„Ne, zdá se, že již neodejde!“ ujišťovala jej Bohuška s dětinnou radostí. „Poznala jsem okamžitě, že se změnil!“

„Ach — staré illuse!“ zasmál se. Zuby jeho se zaleskly pod plným rtem. „Totéž slyšel jsem již desetkráte! A zase odešel!“

„Ne, teď již zůstane doma!“

„A, co že přišel?“ promluvil náhle Hodura podrážděně. „Proč? Co chce doma? Co zde hledá? Přišel se snad podívat, jste-li živi a zdrávi? Jaký smysl je v tom? Přijít a odejít! Co je to? A ty této malé události říkáš veliké štěstí? Jaké štěstí? Nepoučil tě ještě život, že tak snadno věříš?“

Zadívala se k zemi.

„Člověk musí věřit . . . bez víry všecko by zpustlo,“ řekla tiše.

„A konečně, kdyby i doma zůstal,“ mluvil Hodura stejně prudce, „není to totéž, jako když odejde? Jakého vlivu má mít taková hloupá událost na náš život? Myslím, že je nám lhostejno, co učiní, že se konečně vymaníme z těchto starostí!“

Srdce mu bušilo. V mysli jakoby se přenášely obrazy vysněného budoucího života.

„Není lhostejno, zůstane-li otec doma,“ řekla tiše, aby ho nepobouřila, a aby ji vyslechl. „Bude-li se starati o rodinu, pominou všecky příčiny, pro které mne chceš vzíti z domova!“

Hodura měl sevřené rty. Tvář jeho se zachmuřovala, a oči jakoby se přivíraly. Pohazoval vzdorně hlavou.

„Ty to nemůžeš posouditi jako já,“ pokračovala se zjevným opojením, „ale můj život mne mnoho naučil. Zdá se ti snad divným, řeknu-li, že se těším na otce, ale je to pravda! Těším se, že budu konečně šťastna —“

Dolfa se zasmál.

„Konečně šťastna!“ řekl pohrdlivě. „A se mnou bys nebyla šťastna?“

„Ano . . . vždyť i to přijde!“ odvětila laskavě. „Teď však se těším, že uvidím doma trochu upokojení! Vždyť to bylo hrozné! Spěchala jsem říci ti, že je otec doma! Všecko se tím změnilo!“

„Nic se nezměnilo!“ řekl Dolfa pohněvaně a příkře. „Stejná louž a stejné brouzdání blátem. Co se změnilo? Dříve jsi se starala o dva, teď se budeš starati o tři. Myslím, že si jen něco namlouváš, abys omluvila svou nerozhodnost! Ale takovou tě nechci mít!“

„Teď je mne doma velice zapotřebí . . . jde o zachránění celé rodiny!“

Obě tyto věty pronesla s upřímným důrazem a tak se naň podívala jako na dítě, které nemůže pochopiti prostou pravdu.

Pohodil rukou a zasmál se.

„Zachraňovat bezcenné lidi!“ zvolal. „To je právě tolik, jako sbírat kamení na horách. Ať se každý sám zachraňuje! Proč bys měla zapomínati na sebe a starati se o jiné? Je na čase vyléčiti tě z planého soucitu! Proto nejsi talentem, má zlatá, abys vyplýtvala na zachraňování ztracených lidí všechno cítění i snažení! A co na nich zachráníš? Oh,

jak bych tě rád naučil pýše a pohrdání a bezohlednosti! Ale ty si příliš libuješ ve svém soužení!"

„Jak málo chápe můj život," šeptala si pro sebe, „jak se mu zdá všechno lehké a jednoduché."

Pohlédla naň laskavě.

„Což ty nechápeš mou touhu napraviti život rodičů?" otázala se všecka udivena.

„Nechápu, máš pomýšleti na svůj život!"

„Což tím i na něj nepomýšlím?"

„Už včera jsem poznal, že nemáš k ničemu odvahy!" prohodil zlostně a rozhodně. „Čekal jsem, že tě má myšlenka uchvátí, a představoval jsem si něco velikého a smělého! Zapomněl jsem však, že jsi zapletena do těch svých trampot jako do bejlí, a že jsi opravdový chudák, který ani netouží vyjíti na čistý vzduch! Chtěl jsem tě odnésti z této bídy, ale ty jsi se mi vytrhla, a je ti tak dobře! Tak jen si tam buď, buď, ale potom si nenaříkej!"

„Nenaříkám. Snad tobě jedinému jsem si posteskla!" odvětila vážně, jakoby ji byla poznámka Dolfova zamrzela. „Nezjevuju ráda své city lidem, které miluju. Nevěřím též, že bych se nějak útěkem z domova pozvedla. Takovým způsobem se nedá srdce ošidit! Pro úzkost a vzpomínky bych ani klidu neměla! A myslíš-li, že bychom si tak zbudovali štěstí, mýlíš se."

Stanul a zahleděl se jí do šedivých očí. Usmála se naň vlídně, s jakýmsi smutkem, který jej zabolel.

„A máš mne tedy ráda?" zašeptal vyčítavě.

„Však jsi o tom přesvědčen . . . Zůstane-li otec doma a bude-li se o rodinu starati, budu svobodna."

Hodura o této poznámce chvíli přemýšlel. Pojednou však rozhodil oběma rukama a zasmál se nepřívětivě. Oči jeho zasvítily.

„Nepojedeš tedy se mnou?" otázal se úsečně.

„Ne, není možná! Musím zůstati doma, záleží na mně mnoho!"

Umlkli na dlouhou dobu. Hodura všechen zardělý chvílemi cosi prohodil, co nemělo smyslu. Přecházeli okolními uličkami v dosti tísnivém napjetí. Slunce svítilo bíle a silné jeho teplo rozlévalo se vzduchem. Kdesi hrčelo množství kočárů. Dolfa se zahleděl na zelenou báň věže svatomikulášské, odtud velice nádhernou, ale neviděl ničeho z této krásy Malé Strany, zapadaje do slunných představ neznámých krajin a měst španělských. Měl pocit, že byl o cosi krásného okraden, že byl těžce zklamán, a bylo mu jako člověku, jemuž se všechny naděje shroutily.

Pojednou podal jí ruku.

„S bohem!" řekl krátce a odcházel rychlým krokem k Janské uličce.

Hleděla za ním všecka ztrnulá. „Jak umí ranit!" myslila si.

„A ty odjedeš?" zavolala za ním.

„Ano!" odvětil. Kroky jeho ztrácely se již za rohem.

Svěsila hlavu a ubírala se domů.

Hodura veběhl do barokního domečku, v němž bydlil, a několika skoky ocitl se po schodech v atelieru. Drobné skizzy, které tu byly ještě včera rozházeny a rozvěšeny, měl složeny a svinuty. Několik

portretů Bohuščiných, nevypracovaných, ale šťastně a vášnivě vržených, připravil si na cestu. Přešel dvakráte prudce, rozhodil si černé vlasy a zlostně se pochechtával. „Za otce, který jim utíká, za tuláka mne prodá! Však je třeba, abych prohlédl!“ mluvil hlasitě. „Je již nejvyšší čas, abych si nenamlouval, že mne miluje! Naprosto mne nemiluje! Není v ní ani vášně ani lásky, a blouznění mé o jejím talentu je čirý nesmysl! Je střízlivá a studená, bez srdce a bez horoucnosti! Musím zapomenouti, musím zapomenouti! Taková lhostejnost a taková příchylnost k rodičům, kteří ji jen hubí, se mi musila zprotiviti! Oh, nenávidím ji v této chvíli a nikdy již nechci ji spatřiti! Pojedu sám —“ (rozpřáhl ruce a hleděl v neurčito) „daleko, daleko . . . a budu veselý!“ Mluvil ještě dále tímto způsobem, ale mezitím, co Bohušku odsuzoval, co pronášel prudká slova nenávisti, měl stále její bytost před očima, stále ji viděl, a nikdy se mu nezdála tak drahou a krásnou jako nyní. Šedivé oči její, velké a kulaté, svítící něžností i trpělivostí, dívaly se naň přívětivě i oddaně, jakoby čekaly, až se vybouří. Rty její, málo pootevřené, se dvěma bílými tečkami zoubků, růžové a teplé, jakoby se bály usmáti. Plavé její vlásky, visící v houpavých vlnách až na skráně, leskly se zlatě a hebce. Hleděl na ni se zanícením a jakoby se styděl za tento dojem podmaňující představy a jakoby chtěl toto kouzlo zničiti, znova a znova ji hlasitě odsuzoval.

Na stolku leželo psaní, které ráno napsal, a kterým oznamoval příteli malíři, že odjíždí a že mu atelier podle dřívější úmluvy přenechává. Přečetl si toto psaní a zalepil je.

V té chvíli si vzpomněl na Bohuščinu poznámku, že bude svobodna, zůstane-li otec doma, a jakoby cosi velice závažného v této poznámce žilo, ztišil se a usedl na malé sedátko ve výklenku umístěné. Přivřel oči a bytost její stála opět před ním. Hleděla naň tiše a vlídně, se smutným výrazem v jemné tváři, bez výčitky a bez trpkosti. Zvláštní pokoření jakoby jej bylo v té chvíli proniklo. Moc její opět se nad ním rozestřela.

„Bude-li se o rodinu starati otec — bude Bohuška svobodna, a vezmu si ji!“ zašeptal jako ze sna.

A vše zdálo se mu jasné, ku podivu jednoduché.

Psaní, které chtěl příteli poslati, roztrhal, a portrety Bohuščiny opět si rozvěsil. Cizí země se všemi svými barvami, sluncem i lidmi neměla proň kouzla, když tam nebyla ona.

IX.

Ačkoli poslední slova Dolfova i jeho rozloučení byly prudké a nevlídné, přece bylo Bohušce volněji, když se ubírala rychlým krokem k domovu, jako je srdci lidskému, když se po velikém napjetí konečně něco rozhodne. Ať tak neb tak, jen když pominula nejistota. Obávala se, že bude Dolfa divočejší, a přes to, že odešel tak rozmrzen, nabyla přesvědčení po krátké chvíli, že neodjede. Uhodla, jako všechny chytré ženy, že na hedvábné niti lásky udrží i nejdivočejšího medvěda. Řekla si brzy, což by muž nedovedl, že Dolfa v Praze zůstane, a nemyslila

již na to. Tato záležitost byla rozřešena. Ba, ani nepříjemný dojem v jejím nitru nezůstal.

Spěchala domů, jakoby se obávala, že za její nepřítomnosti rodiče se opět nepohodnou. Myslila netrpělivě, co učiniti, aby všecka stará nedorozumění odstranila. Zdálo se jí, že by bylo potřeba veselosti, jakési lehkosti, pro kterou by otec i matka zapomněli na útrapy, a která by je přes všecky trpkosti přenášela, anebo jakési vzájemné důvěry, jakési ochoty pochopiti druhého. Cítila i sílu způsobiti lepší poměry v domově a opojovala se těmito sny tak rychle, že vzpomínka na Hoduru i jeho vyhrůžky zmizela jako pára.

„Teď je jedinou mou starostí udržeti otce doma,“ opakovala si několikráte. A pokaždé si vzpomněla na Jindřicha se zvláštní něžností, ba i touhou, jako si vzpomínáme na srdce, jež nás rádo a s porozuměním vyslechne. Rozhodla se, že mu napíše, aby ji navštívil. Jeho laskavá slova často jí utěšila, a v jeho radách vždy bylo mnoho něžné péče a upřímnosti.

Když se blížila domečku, kde bydlili, pocítila tíseň, strach, že se zatím doma přihodilo cosi hrozného a že snad již otce ani nezastihne.

Veběhla do dveří, až se matka i otec ulekli. Odhodila klobouček i rukavice a rozveselena přiskočila k rodičům, líbajíc je s jasným smíchem. Povšimla si (bylo to první, co přilákalo její pohled), že je matka vesela a že je ve tváři jemně zardělá. Prvního dne Marešova návratu vždy tak bývalo. Jak zmizela první tíseň a jak se umíněnost rozplynula, ukázala se u obou manželů určitá a dosti vřelá opravdovost, dobrá vůle a touha změniti trudný osud. Oba žili nešťastně a oba v té chvíli přáli si změny jakékoli. Vždy věřili, že nastává lepší doba, a rozhovořili se poněkud dětinsky o svých dobrých úmyslech.

Bohuška vrátila se v této dobré chvíli. Otec seděl u okna ve staré lenošce a díval se na jasně osvětlený mlýn a dvůr, na němž stály dva vozy s obilím. Do šedých, řídkých, zježených vlasů jeho svítilo slunce, a prsty poněkud nepravidelně a nervosně bubnovaly na opěradle lenošky.

„Bohuška musí jinak žít,“ řekl hned, jak k nim usedla, „takhle by byla zničena. Mějte však trpělivost, vždycky se nedá svět převracet, ale změní se to. Takhle nemůžeme být živi, ne, takhle nemáte vy nic a já nic. Co vydělám, utratím a vám ani groše nepošlu. No — podívejte se“ (vytáhl z kapsy černou, umastěnou peněženku a vybral z ní dvacet zlatých, které podal Marešové), „to jsem přivezl, to je výsledek mé práce, mého namáhání . . . oči si člověk zkazí, celé dni dřepí a tohle vám přiveze.“

„Vždyť říkám,“ odvětila ihned Marešová, pohladivši Bohuščiny plavé vlasy a zatajivši na chvíli dech, „že bys neměl pracovati na venkově. Doma přece můžeš malovat; nač platit dva byty? K čemu sedíš ve městě? S objednanou prací můžeš jeti domů a obrazy pak rozešleš poštou. Lepší by to bylo, a měli bychom tě doma, jsme jako bez hlavy a bez ochrany.“

„Nikdy bychom ti nepřekáželi,“ přívětivě řekla Bohuška, vzavši otce za ruku, jež byla suchá a horká, „každý si něco pracuje pro sebe. Světlo je zde i ticho . . . a bylo by tu krásně!“

„Ano, sám to vidím! K čemu mne čert nese na venek?“ živě mluvil Mareš, jemuž bylo v nitru příjemno, jakoby se byl ocitl z vichřice a zimy v teplém zátiší. „Musím to teď jinak zařídit, ano, docela jinak! Vždyť bych až plakal, jak je mi u vás dobře! Jsem zas doma! Cizina je studená a falešná, ale tady je člověku dobře!“

Bohuška jej prudce objala a celou jeho tvář zlíbala v radostném vytržení.

Po jedenácté hodině přišel Jeník. Když se ukázal ve dveřích a spatřil usmívajícího se otce, odhodil knihy na postel a letěl k němu.

Marešová odcházela do kuchyně. Mareš s dětmi zasedl ke stolu, a vypravovali si. Bohuška byla veselá, zvonivá, jak dávno již nebyla, vyhovujíc každému pocitu otcovu. Jeník, jemuž končil školní rok, těšil se na prázdniny a smlouval se s otcem, jak mu bude pomáhati v práci.

Odpoledne, když odešel do školy, vyšel si Mareš s Bohuškou na Nebozízek. Nebe bylo bez mráčku, vzduch tichý a vedro silné. Vystupovali po serpentinách pozvolna, nemluvíce mnoho. Bohuška zavěsila se v otcovo rámě a přitulila se k němu. Lidí zde nebylo mnoho, ale všechny lavičky byly obsazeny. Kdykoli se na některé stezce před nimi zakmitla mužská postava, vždy se Bohušce zdálo, že zahlédla Hoduru. Nepocítila však tísně.

Vystoupili do aleje před restaurací, odkud bylo viděti na Prahu, a stanuli zde. Malá Strana, vložená do zahrad a sluncem zalitá, plná šedých starých domů s červenými prejzami, samý štít, arkýř a věžička, nepravidelná, s klikatinkami ulic, s obrovským chrámem sv. Mikuláše, jehož zelená báň jako starý plyš drahocenně se leskla, tato Malá Strana, ovinutá pod hrdlem královského hradu jako skupina červených sekaných korálů, kde se Mareš narodil a kde prožil své mládí i většinu svého samostatného života, dojala jej svými barvami tak silně, že mu oči zamžikaly a zvlhly. „Mládí, daleké mládí!“ zašeptal a ruka jeho stiskla ruku dceřinu. Bohuška pochopila, co mu prošlo duší, a počala mu vypravovati, jak ráda se odtud dívá na Malou Stranu, na Hradčany i Vltavu i Nové Město, na skupiny věží náměstí staroměstského a na zamlžené obzory.

„Jakobych se znova narodil,“ pravil Mareš z jakési málo procítěné hovořivosti, „jakobych omládl o dvacet let, tak je mi dnes! Nemysli si, že nejsem u vás rád, naopak, rád tu jsem, ale ty to znáš . . . na konec mi musí ona všechno zkazit. No, snad je už moudřejší a snad už se všechno změní.“

„Jen buď trpělivý s ní . . . zkusila pro tebe!“ řekla Bohuška tichým hlasem, prohlížejíc si třpytící se Vltavu, na níž přejíždělo za ostrovem několik lodiček. „Teď už nikdy nesmíš odejít!“ zašeptala mazlivě, obracejíc se tváří k němu.

„Vždyť není radostí toulat se z města do města sám a žíti jako nějaký pastýř na horách. Vám je doma jistě lépe!“

Bohuška mu přisvědčila z obavy, aby neprohlédl, že ví mnoho o jeho životě a že mu nemůže věřiti.

„Musím se teď postarati o tebe,“ pokračoval způsobem, jakým mluvíme k dětem, jimž chceme malováním budoucnosti způsobiti radost,

„jsi už dorostlá a hezká. Mám z tebe radost, moudrá jsi a milá! Budu se starati o živobytí sám, a ty půjdeš do společnosti. Rád bych tě měl zaopatřenou, rád . . . to mi leží na srdci."

„Ach — na mně nezáleží —"

„Záleží, záleží, na tobě nejvíce záleží, pro tebe zůstanu doma."

„Jeník tě snad ještě více potřebuje."

„Taky, ano, potřebuje. Postarám se i o něj! Oh — jen kdyby člověk nebyl už taková hrachovina! Šedivý jsem a hynu . . . ale s boží pomocí . . . Jen prosím tě, ať jsme svorni a ať se máme rádi. Ty jsi hodná, ano, ty jsi hodná . . . proto se chci o tebe postarati."

Vystoupili ještě výše, stále se zastavujíce a stále se dívajíce na Prahu, oba v náladě, jíž musily předcházeti převratné události. Ani jeden ani druhý nemohli se osvoboditi od toho, co v posledních dnech prožili, a skrývajíce bedlivě vše, mluvili i jednali roztržitě. Neupřímnost, kterou musili projevovati, jakoby způsobovala oběma nepříjemnou rozpačitost a sťálou jakousi nespokojenost s vlastním jednáním. Bohuška by byla nejraději otci řekla, že ví o něm vše, že zná jeho život i jeho neštěstí, že ví i o druhé jeho ženě; toužila po tomto prudkém vyznání jako po otřesu, který by je oba osvěžil, chtělo se jí rozblouzniti se a rozeštkati se ve vzájemném pochopení i odpuštění. Jen po takové silné chvíli bylo možno trvale otce domovu přiblížiti. Obávala se, dokud nepomine všecka lež, že ani nedůvěra a cizota nepominou. Neměla však odvahy říci otci tuto skrývanou pravdu, cítila, že se jí dech tají před tímto skutkem.

Mareš se na ni zahleděl. Usmála se.

„Víš, co se mi na tobě líbí?" řekl slabým hlasem, odkašlav. „Že nikoho neodsuzuješ. A pamatuj si: nikdy neodsuzuj! Pochop a nic víc! A kdyby se ti zdálo o některém člověku, že je hříchem až černý, a kdyby ho celý svět odsoudil, ty se pozastav a neodsuzuj. Nic není bez příčiny! Polituj jen, ale neodsuzuj!"

„Zapamatuju si, co jsi řekl," odvětila. V té chvíli však se myšlenky její rozšířily a od smyslu otcovy poznámky odpoutaly. Pocítila tlak všech událostí posledních dnů, a bylo jí, jakoby neměla vůle a jakoby ji nesly vlny kdesi v mlhavém moři mimo všechnu oblast jejího života. Setkání s Dolfou zdálo se jí nyní pouhým rozčilujícím snem, který zanechal v ní zákeřně vzrůstající stesk. Chtěla zašeptati otci: „Ach, kdybys věděl! Ach, kdybys věděl, tatinku!" A opět měla v nitru touhu objati otce a ze všeho se mu vyzpovídati. Chvěla se po této vášnivé chvíli, kdy oba by se rozplakali, a kdy proměnila by se všecka tíseň v očistné slzy, ale opět cítila, že nemá odvahy učiniti ji skutkem. Zrak její jakoby nabýval schopnosti více viděti a představy jakoby se šířily a ujasňovaly. Rozeznala, že vše, co se s ní dělo i děje, je velice vážné, stejně vážné jako osudy otcovy, a ulekla se téměř. Srdce jí zabušilo před budoucností, a duší jí prošla myšlenka, že se k ní i k otci přibližují neznámé, veliké události. Ovládl ji dojem, že jich neunese.

Mareš si povšiml svitu jejích očí.

„Jaká je ušlechtilá," pomyslil si, podlehnuv podivnému studu, „a jak jsem já bídný! Ani mluvit by se mnou neměla! Či já bych měl od ní daleko utéci, abych jí neušpinil! Myslí si o mně to nej-

lepší — ale kdyby věděla, kdyby věděla! Propadl bych se, zhynul bych! Všichni ať se všeho dopátrají, jenom ona ne, jenom ona ať se ničeho nedoví!"

Stanuli a dívali se k Vyšehradu. Marešovi bylo divné, že tato dívka je jeho dcerou. Upozorňoval ji na jedoucí parník, aby aspoň něco řekl. Odvětila, že vidí ještě jiný parník, menší, kdesi až u Podola, ale i ona učinila tuto poznámku jen proto, aby něco prohodila.

Po chvíli sestupovali. Pod restaurací nalezli prázdnou lavičku a usedli si. Hustý keř zastiňoval tato místa. Po zemi bylo rozházeno několik papírků. Malá slečinka, která zde seděla a kterou viděli na dolejší serpentině kamsi spěchati, rozhazovala ještě další takové papírky. Smála se a bílý její klobouček ztrácel se v zeleni.

Bohuška měla v nitru nepříjemný dojem, že nemluvila dobře, že je neveselá a že více pokazila než napravila. Myšlenka tato velice ji znepokojila a ještě více ochromila. Marně se snažila něco radostného říci, marně vymýšlela různé zprávy, kterými chtěla otce rozesmáti. Nepříjemný onen dojem jí neopouštěl.

Mareš nevěděl o těchto jejích starostech. Přemýšlel, co bude třeba zítra učiniti, jakou práci začíti a jak se o výživu starati. Zahleděl se na město sluncem svítící, přimhouřil oči a uvažoval, jak si získati objednávky na malování podobizen. Vzpomínal na různé své známé, na bývalé přátele i na takové lidi, kteří k nim kdysi chodívali, ale na konec bylo mu nepříjemno z myšlenky, že by jim šel na oči, a že by naň hleděli jako na ničemu. Jal se pak uvažovati, má-li inserovati (složil si ihned v mysli celý inserátek), anebo má-li vyvěsiti někde některou svou lepší práci. Vzpomněl si též, že včera zahlédl na Václavském náměstí malovanou podobiznu, která se mu velice líbila a jejíž pozadí bylo ohnivě červené, a že by sám mohl takového pozadí užívati. Těmito myšlenkami se rozveselil.

Když se ubírali k domovu, znova si Bohuška pomyslila, že otec zůstane doma jen tehda, vypoví-li své utrpení.

Potkávali mnoho lidí, kteří teprv nyní šli do sadů. Marešovi se sestupovalo špatně, jakoby nohy jeho nebyly zdravé. Dvakráte klopýtl a zachytil se Bohušky. „Je anděl, je anděl," myslil si a znova pocítil skličující stud. Ačkoli byl přesvědčen, že ani ona ani žena jeho o ničem z jeho života nevědí, přece neměl odvahy stavěti se jí na roveň, a chování jeho bylo jaksi pokorné, jakoby se jí chtěl zalichotiti a odpuštění získati.

Večer se všichni rozveselili. Marešová nápadně okřála a tvář její jakoby oživla. Byla velice hezká, zvláště oči měly výraz nově vzbuzené důvěry, a plné, malé rty, jaké mívají děti, usmívaly se mírně, projevujíce hlubší vnitřní radost. Život pronikl svými nárazy její jednoduchou povahu a naučil ji mnohému poznání. Jen veseliti se nedovedla jako Bohuška, Jeník i muž, jakoby neměla smělosti. Pohlížela s jednoho na druhého, hovořila a radovala se z jejich nálady. Jeník vykládal živě o škole, o professorech i o zkouškách. Otce jeho řeči zajímaly, ale Bohuška při nich vzpomínala na Hoduru. Události posledních dvou dnů jevily se jí jako sen a odjezd do Španěl jako dětinné blouznění. Byla

přesvědčena, že nyní sedí doma, anebo že se prochází po Hradčanském náměstí před zámkem, odkud se dívá na Prahu, vycházejícím měsícem osvětlenou. Viděla jej, jak prudce přechází, a vnikala do jeho pobouřené duše. Teď, když bylo doma vše veselé a jako urovnané, zatoužila po procházce s Hodurou, ne však proto, aby jej pouze viděla, nýbrž proto, aby všecko rozladění jeho nitra usmířila. Věděla, že je uražen, a bylo jí nyní nesnesitelno, že se trápí.

Šli spat až o půlnoci. Mareš však o jedné hodině procitl z nepříjemného sna, vybouřen prudkým bušením vlastního srdce. Ulehl na levém boku a způsobil si tím znepokojení srdce, kteréž vyvolalo strašný sen, jak utíká před splašeným, rozzuřeným býkem. Procitnuv, naslouchal, co se děje kolem. Všichni spali. Pokoj byl osvětlen hebkým svitem měsíčním, zvláštním jasem, a otevřeným oknem zapadalo sem s příjemným chládkem i široké a konejšivé hučení vltavských jezů.

V první chvíli nemohl pochopiti, kde je. Zvláštní, tklivý dojem jej ovládl, když si uvědomil, že je na Malé Straně. Vstal tichounce a usedl u okna do staré lenošky. Noc byla tichá a teplá, plná vzpomínek a důvěrnosti, prozářená laskavým měsícem, vábivá svou hebkostí i jasností. Mareš hleděl chvíli na dvůr i mlýn i topole, i vzdálené, zcela lehoučké obrysy Národního divadla a podivil se, jak je čilý. Pak položil hlavu na opěradlo lenošky a přivřel oči. Jemný chládek dotýkal se jeho horkých skrání. „Jsem doma,“ myslil si, aniž se snažil mysliti, „jsem doma! A je pravda, že jsem skutečně doma? Kde je můj domov? Nemám domova... ani zde není můj domov, třeba si to namlouvám. Jen jedno je pravda, že jsem ubožák, člověk s těžkým srdcem a s těžkým hříchem. Běhám od jedné své rodiny ke druhé . . . ne, nikde nemám domova, zde i zde mne tíží vzpomínka na druhou ženu a druhé děti. A co zde chci? Komu chci pomoci? Komu chci ublížiti? Proč mne sem opět touha zavlekla? Ne, ne, tady není můj domov, zde je mi smutno, zde se cítím pokořeným . . . zde se musím styděti a zde se musím doprošovati, aby se srdce moje upokojilo. A co tam? Tam u té . . . u té . . .? Tam teprv není domova, tam je vše hrubé a nečisté, tam člověk schází . . . ale tam netrpím studem, tam je snesitelněji. Kdo by mi tvrdil, že má člověk svobodnou vůli, řekl bych mu, že je hloupé dítě! Ba ne, ne, nemáme svobodné vůle. Vždyť dnes ani nevím, jak se všecko stalo, jaké proudy mne to nesly . . .“ (Přitiskl si ruce na zavřené oči.) „Ach Bože, Bože, já jsem nešťastný člověk! Z čeho se mám radovati? Z čeho? — A snad by bylo dobře, kdybych se tam osvobodil, kdybych se odhodlal odříci se jí . . . ale co ty malé děti? Vida, v jaké se honím slepé uličce! Nešťastný člověk jsem, nešťastný.“

Pocítil únavu, a rozkoš dřímání jakoby jej obestřela. „Ani zde, ani tam není můj domov,“ myslil si v neurčitém snění, „můj domov byl rozmetán, můj domov se potopil ve vodách . . .“ A vzpomínka na černookou dceru učitelovu pozvedla se se vším smutkem a s veškerou krásou z jeho duše. „Ach Bože!“ zašeptal, a všecko jeho nitro se zachvělo, jakoby jím prošlo jediné štěstí života. „Ach Bože, vidím tě, má jediná!“ Bledá, hezká její tvář byla smutná, a bílé prsty její ležely na klávesech. Viděl ji před sebou jakoby živou, ba zdálo se mu, že

slyší i zvuky piana, píseň jakousi, neznámou a starodávnou. Temná, hluboká bolest rozžala se v jeho srdci. Chvěl se lítostí, žalem pro nenávratné, steskem po bytosti, již miloval, a bál se, že svými myšlenkami zaplaší její zjev. Osudy tehdejší, kterých nerozeznával ve svém mládí, dnes byly před ním odkryty. Démon matka, která chtěla vůlí svou přemoci všecky síly a všecko tajemství, která uznávala jen své oko, jakoby i v této chvíli prošla jeho obzorem a na chvíli stísnila jeho srdce. „Není návratu, není návratu," šeptal si, podlehaje dřímání. A sen, jak vidí smutnou dceru učitelovu a jak slyší starodávnou píseň, se rozšiřoval. Šel úzkou uličkou k jejímu oknu, stanul zde a mluvil s ní . . . nebožtík učitel, šedivý a veselý, seděl u stolečku a psal . . . a kanárek zpíval . . . a její hlas zněl . . . a její oči se vroucně dívaly . . . a jakási výčitka zabolela . . .

Usnul, a sen se rozplynul.

Asi o druhé hodině Bohuška procitla. Při svitu měsíce rozeznala, že sedí otec v lenošce u okna. S chvějícím se srdcem šla k němu. Hleděla chvíli na sestárlou, měsícem osvětlenou jeho hlavu, a jemně ji políbila.

„Tatínku," zašeptala, „zde bys nastydl."

Mareš beze slova šel k posteli. Vzpomínky a sen, které jej obestřely, jakoby ještě nyní jej nesly v oblačně hebkých svých vlnách. Bylo mu, jakoby se bylo k němu mládí přiblížilo, a jakoby vše, celý život jeho, i všechny skutky byly jediným tajemstvím. (Pokračování.)

PAVEL KRAKOVSKÝ:

Hana.

DRAMA O 4 DĚJSTVÍCH. (Dokončení.)

18. výstup.

Brodská, předešlí.

Brodská (vstoupivši ze salonu). Směla bych vám sem poslat ty ostatní? . . . Musíme v saloně udělat zase trochu pořádek.

Malec. Prosím, milostivá paní. (Brodská zpět do salonu.)

19. výstup.

Horák, Helena, Blodek, Brodská, Hana, Malec.

(Horák, vycházeje ze salonu, utírá si modrým šátkem čelo. Za ním Helena, Blodek, Brodská.)

Brodská (k Heleně a Haně). Helenka bude zatím tak dobrá a pohlídá ti chlapečka.

Horák. I to já, milostpaní, zastanu sám. Helenka může vám pomoci.

Brodská. A to by bylo pěkné, pantáto. Jen si pěkně sedněte a odpočiňte si. My si svou práci již s našima holkama spravíme. (Odejde. Hana s ní.)

20. výstup.

Horák a Helenka (v pozadí u kolébky hrají si s dítětem). Blodek, Malec (v popředí).

Blodek (k Malcovi, jenž drží uhaslý doutník). Proč nekouříš? (Podává mu sirky s psacího stolu.)

Malec. Děkuji, Jiří, zašla mi jaksi chuť. Měl jsem s milostpaní disput. Je jako skála. Chce jít od tebe do opravdy. (Blodek mlčí.) Ty nejsi překvapen?

Blodek. Milý příteli, byl bych překvapen, kdyby tomu bylo jinak.

Malec. A co nejhoršího: nechce jít od tebe z ženské umíněnosti, ale — z přesvědčení, že jinak ani jednat nesmí!

Blodek (svěsiv hlavu). Dokud člověka nic konkretního netlačí, cítí v sobě theoretickou sílu trpět jako sám Kristus. Ale běda, jde-li do živého! Hned má tisíc vytáček a výkrutů, jen aby nemusil pustit kořist i sebe hubenějšího „občanského" štěstí!

Malec. Takoví, milý brachu, jsme snad všichni! Kdož rád klade hlavu na špalek?!

Blodek. Ale já měl za to, že jsem jiný. A nejsem — už nejsem!

Malec. A proč chceš být jiný? Vždyť jsi dobrý člověk!

Blodek. Snad nejsem zlý, ale jsem nejvýše takové prima tuctové zboží. Nic velkého ve mně není. Ulpěl jsem na široké, pohodlné koleji života, jejž vedu, a nechce se mi již po úzké, skalné, strmé pěšině výš!

Malec (srdečně, hladě ho po zádech). Jsi skleslý, Jiří, a proto ty chmury. Co vidím? Bílé pavučiny zapletly se ti do černého pralesu tvých vlasů!

Blodek (smutně). To tak kvetu!

Malec. Vzmuž se, Jiří. Vždyť ty si vlastně vyčítáš, že jednáš rozumně, rozvážně, jak se právě na muže tvého vzdělání a zkušeností sluší.

Blodek. Ano, to je to bídné! Zmoudřel jsem protivně, jsem státnicky umírněný, rozvážný a . . . není po mně nic.

Malec. Ale jdi!

Blodek. Býval jsem také trochu hrdým. A teď domáhám se pardonu.

Malec. A ještě jsi snad ani slova neprones'!

Blodek. Ale jiným, kde komu, dávám za sebe mluvit.

Malec. Ne však k vůli sobě — k vůli ní a k vůli dítěti!

Blodek. Ale to ušlápnuté já se také při tom svíjí!

Malec. Za to nemůžeš! A pravda je na tvé straně!

Blodek. Ne, pravda je jinde, jinde!

Malec. Kde, myslíš?

Blodek. Kde jinde, než u ní, u Hany!

Malec. A ty bys tedy chtěl jít od ní?

Blodek. Chtěl! Ó, Bože, chtěl! Od ní jít, od ní chtít jít . . . Ne že bych chtěl, ale měl! (Mluví potichu dále.)

21. výstup.

Pepka, předešlí.

Pepka (prostředkem vstoupí a jde ke kolébce). Poďte, mladej pane, pan děkan zde bude co nevidět. (Béře Jiříčka z kolébky.)

Helena. Prosím vás, Pepičko, kam jste mi včera uklidila šaty? Ráda bych se převlíkla.

Pepka. I jen si nechte tyhle, ty už beztoho žádnej nosit nebude — Ostatně, chcete-li je, poďte si se mnou. (Odchází s Jiříčkem.)

Helena (k Horákovi). Přijdu hned, tatínku. (Odejde za Pepkou.)

22. výstup.

Blodek, Malec, Horák, Brodská.

Brodská (v zelených hedvábných šatech ze salonu). Prosím, pánové! Pane kmotře, račte! — Pan děkan již přichází.

Malec. Již jdeme, milostivá paní. (K Blodkovi). Nevíš, kam jsem položil rukavice — Jsem již zapomenutý jako . . . Ale to je z vás dvou. — Již vím, jsou vedle.

Blodek (k Horákovi, jenž se nemá k odchodu). Prosím, pane Horáku!

Horák. Nevím, pane doktore, jak bych se hodil mezi panstvo takhle. (Dívá se po sobě.)

Malec. I vždyť vám to pěkně sluší.

Horák. Musím počkat na Helenku.

Blodek. Ta trefí za námi. (Odvádí ho. Všichni do salonu.)

23. výstup.

Helena.

Helena (ve svých šatech prostředními dveřmi). Jsou asi vedle — Počkám tady ... Je mi tak úzko ze všeho. Kdyby se Pámbů smiloval a všechno v dobrý obrátil! (Postaví se ke krucifixu a sepne ruce.)

24. výstup.

Helena, Pepka, četník.

Pepka (k četníkovi v plné zbroji, jenž vstoupil před ní do pokoje) Tady je.

Četník (přistoupiv k Heleně a nahlížeje do listiny, již vyňal z pláště). Helena Horáková z Ranné, ano?

Helena (zaražena tiše). Ano.

Četník. Měla dítě, ano?

Helena (v rozpacích). Ano.

Četník. Nemanželské, ano?

Helena (zmatená). Ano.

Četník. Je mrtvé, ano?

Helena. Včera umřelo. (Zajiká se.)

Četník. To dítě neumřelo samo ...

Helena (tlumeně). Ježíši Kriste! Já že bych snad ...

Pepka. No, takhle to je! Ó, já si to hned myslela!

Četník. Všechno se vyšetří! Jménem zákona! (Ukazuje jí před sebe.)

Helena. Já že sem dítě zabila? To nejní pravda, jak zde před Bohem stojím! (Dívá se na krucifix.)

Četník. To se teprv ukáže! Sebrat se a jít! (Béře ji za rameno.)

Helena. Ježíši můj! Ještě tohle! (Zalomí rukama.) A to musím hned?

Četník. Hned!

Helena. Což ani s tatínkem ... (Prosebně.) Je tady vedle.

Četník. Zavolat ho!

Helena (rozběhně se ku dveřím salonu, před nimi se zarazí. Pak se vrací k četníkovi. Spatřivši čepici Horákovu, chytne ji, tiskne k prsům a líbá. K Pepce.) Pepičko, až se budou ptát, řekněte, prosím vás, že sem v tom nevinná.

Pepka. To říká každá.

Helena (s důrazem). Jsem nevinná, vyřiďte to, prosím vás (sepne ruce) už k vůli tatínkovi —

Pepka. No, já to řeknu —

Helena. A milostpaní že prosím, aby se pro mě netrápila a odpustila ... Pak že si z ničeho nebudu nic dělat.

Pepka. Jen jesli si to budu všechno pamatovat!

Četník. Tak už jít! (K Pepce.) S Bohem!

Pepka (s respektem). Poroučím se, pane fír!

(Helena, za ní četník odejdou.)

25. výstup.

Pepka.

Pepka (dívajíc se za nimi, vzdechne si). Jo, jo, sou to teď holky. To se to nejdřív ... a pak to morduje! Směl by mně tak někerej přijít! No, Franc je jinej ... Ale co jen ti naši páni maj'! Ona nemluví, nejí a jen se kaboní — On chodí schlíplej jako ... Stará paní tajně vzdychá. A s těma pajzány dělaj' jako s ňákou vrchností. Nechci nic říkat, ale tady něco ... (Čichá.)

26. výstup.

Hana s dítětem, Lojska, Pepka.

Hana (ve světlomodrých svátečních šatech položí dítě do kolébky a dává mu karkulku. Dítě pláče — Lojska, též ve svátečních šatech, snaží se ho upokojit.)

Pepka. Tak už to má mladej pán odbyto!

Hana. Kde jste byla? A kde je Helenka?

Pepka. My dvě sme nemohly přijít, měly sme zde návštěvu. Hádaj', milostpaní, koho.

Hana. Nemám chuti. Koho?

Pepka. Četníka (pohodí hlavou).

Hana (zaražena). Četníka?! Co zde chtěl?

Pepka. Inu, milostpaní... (Usmívajíc se, schválně otálí s odpovědí.)

Hana. Co je? Rychle! (Odvádí ji stranou.)

Pepka. Inu, přišel si pro jejich Helenku ...

Hana (zděšena). Pro Helenku četník? Probůh, co provedla?

Pepka. Vědí, milostpaní, ona prej měla to dítě zabit.

Hana. Zabit! To je lež neb omyl, jenž se musí vysvětlit! Ubohý otec! (K sobě.) A Jiří! ... A co říkala Helenka?

Pepka. Že je v tom nevinna. Mám prej jim to vyřídit. A starýmu taky! To ale říká každá taková.

Hana (přísně). Mlčte, vy ... ona je nevinna!

Pepka. I toto, milostpaní! To ona se jen tak dělá! Šak ona vyjde pravda na jevo, jen až ji tam vemou na paškál.

Hana (s nevolí). Jděte mi s očí!

Pepka. Že se jí chtěj' porád zastávat! Šak oni ...

Hana. Jděte!

Pepka. Už du, aby nebyly zas zbytečný mrzutosti. (Jde ke dveřím, ale vrací se.) Jo, co mi eště nepojdala. Že se nemaj' pro ni trápit a odpustit. To by měly taky pro koho! (Pichlavě.) A komu maj' od-

pustit a co, to já nevím, to oni budou vědět nejlepší. (Odchází — Hana zamyšlena stojí. Pepka ode dveří se náhle obrátí.) A aby věděly, že po ní nic nejni: ani s vlastním tátou se nerozloučila! Místo toho, pomyslej' si, objímala a líbala jeho čepici! I aby tě! Aktérka je a dost! (Odejde, ohlížejíc se po Haně, co tomu řekne. Hana mlčí zadumána.)

27. výstup.

Hana, Lojska.

Hana (vytrhnuvši se z myšlenek, postoupí ke kolébce). Půjdeš, Lojzičko, s Jiříčkem trochu na pavlač. Tam ho spíš ukonejšíš — (Lojska chce bráti dítě.) Ale počkej! Jdi dřív do salonu a popros sem pána. (Lojska odejde.)

28. výstup.

Hana.

Hana (se skloněnou hlavou). Což o ni, ona je nevinna! Ale Jiří, ubohý Jiří!

29. výstup.

Hana, Blodek, Lojska.

Blodek (vešed ze salonu — za ním Lojska. Měkce.) Chtěla jsi mi, Haničko? Já také chtěl s tebou promluvit —

Hana (dávajíc dítě Lojzičce). Již zavírá očka — bude spát. Jen jím tak trochu hourej —

Blodek. Dej mi jej na chvilku, Lojzičko — vždyť tak již ... Vidíš, jak se dívá, jakoby všemu rozuměl — A po tobě se otáčí, Haničko. Co by ti asi řekl, kdyby mohl. (Hana odvrácená mlčí.) Podívej se přece na něho. (Hana se plaše podívá.) Vidíš, šelma, on chce k tobě, jen k tobě.

Hana (vezme jej). Jiříček musí dadat. (Pochová jej chvilenku, pak dá Lojzičce, jež s ním odchází.)

30. výstup.

Hana, Blodek.

Blodek (dojat, pro sebe). „A šťastě naše bylo tak vozmožno, tak blizko." Pamatuješ si, Haničko, jak jsme si kdysi nad Taťanou zaplakali? To byly krásné doby. A všechno — navždy ztraceno!

Hana (temně). Mou vinou ne!

Blodek. Mou, vím! ... Dlouho se mi nechtělo z teplého hnízda. Ale ty trváš na tom, že se musíme rozejít. (Pozvednuv hlavu, dívá se Haně do očí.) Rozejdeme se tedy!

Hana (ucouvnuvši, tiše). Ty tedy souhlasíš?!

Blodek. Ano ... Ty mne již s kazem nemůžeš mít ráda, a manželství bez lásky —

Hana. Jest nemravným poměrem — říkal's to sám!

Blodek. Ano. Ale když již musíme se rozloučit, chtěl bych, Haničko, aby se to nestalo s výčitkami, hněvem neb pohrdáním, ale v lítosti a lásce.

Hana. Odpusť, Jiří, byla jsem krutou k tobě, vím. Ale nediv se! Moře pelyňku zalívalo mi srdce, a ta methoda homeopatická mne dráždila až k šílení. Aby mne vyléčili z hnusu k bědnosti lidské, přesvědčovali mne, že jest všeobecná, že nikdo . . .

Blodek. Hano! Prosím tě . . . (Svěsí hlavu.)

Hana. Ó, jak se mi chtělo všechno ztroskotat, zahladit nehodný svět! . . . Ale když jsem zase viděla, jak trpíš, a jak maminka se souží, a pomyslila, že jediné mé slovo . . . Ó, jak jsem trpěla a zuřila na sebe, že nemám síly či lásky je říci!

Blodek. Haničko. (Vezme ji za ruku.)

Hana. A vy jste snad myslili, že mi nebylo o dítě! Ó, já měla také své chvíle slabosti! Ale já jim nesměla podlehnout. Já ne!

Blodek. Láska, Haničko, by byla měla tolik síly, aby podlehla oné slabosti!

Hana. Láska měla tolik zločinné síly, že dala trpět nevinné! . . . Láska roznítila takový oheň hrubé a nízké vášně, až hořko vzpomínat . . . Zoufale jsem se namáhala, abych zveličila její vinu tak, aby tvá vedle její mizela . . . abys ty zůstal . . . čist! Já si tě bránila, zoufale bránila, Jiří . . . proti sobě!

Blodek. Haničko, Haničko — díky! (Líbá jí ruku.)

Hana. Když se mi to nepodařilo, zavrhla jsem tě nejdřív. Ale po tvé zpovědi, hnulo se tady cos . . . (Sáhne si na srdce.) A nyní, když sám přicházíš se se mnou rozloučit, cítím, že se stal zázrak, v nějž jsem nevěřila.

Blodek. Jaký zázrak? (Vzrušen.)

Hana. Že mé srdce je větší, než jsem myslila . . . že i já dovedu, co dovedla Helenka: odpustit.

Blodek (jásavě). Ty mi tedy odpouštíš! Ó, díky, díky! Poslední balvan svalil se mi se srdce. Teď mi teprve porostou křídla, uvidíš! Ta lež jako hrozná můra na celý život mi šedivá křídla kladla a z každého úspěchu med radosti vyssála. Jsem zase volný, sobě i tobě vrácený, srdcem uzdravený! Ah, já nemusím od tebe, já nemusím od tebe!

Hana (při posledních slovech zaražena couvla). Ne, Jiří, my musíme od sebe!

Blodek (zavrávorá — mlčí chvíli — po chvíli zlomeným hlasem). Což jsi neřekla, že odpouštíš?

Hana. Odpouštím! Ale což tys si nepřál více, než abychom se v lásce — rozešli?

Blodek (s nevolí). Hano, to byla ukrutná hra!

Hana (smutně). Jiří mne nechce chápat. (Zvedá k němu ruce.) Potřebuješ mé krve? Otevři mi žíly! Ale já dovedu víc, Jiří: z lásky k tobě — jít od tebe. Pamatuješ se, kdy jsem ti to slíbila?

Blodek (kývne.)

Hana (srdečně berouc jej za ruku a kynouc, aby se posadil. Usednou oba.) Blíže ke mně, Jiří, jako tenkrát. (Blodek poposedne.)

Blodek. Tenkrát!

Hana. Ty myslíš, Jiříčku, že můžeš ještě nyní se mnou žít?

Blodek. Kdybys do opravdy odpustila . . .

Hana. Dokud jsi se bál o mne a tajil vše k vůli mně, mohl jsi snad vytrvati vedle mne. Nyní ti to není možno víc!

Blodek. Není možno víc?!

Hana. Kdybych i já zapomněla, že svatý svazek náš byl roztržen, nezapomněl by toho Jiří: Kdybych ti byl nevěrným, řekl jsi tenkrát, nechtěl a nemohl bych s tebou žít, i kdybys ty odpustila. Řekl to Jiří?

Blodek (přetíraje si čelo, mlčí, pak tiše). Ano.

Hana. Můj Jiří se štítil frasí — Každé jeho slovo brala jsem, jakoby bylo vysloveno pod přísahou. Můj Jiří je hrdý muž, jenž nepřijímá milostí z žádné ruky.

Blodek. Ani z ruky své ženy?

Hana. Z její ruky — nejméně.

Blodek (trpce). Z tvé ruky nejméně?

Hana. Dnes ještě nejsi si vědom, že já mám pravdu. To odpuštění mé, jak ty je chápeš, bylo by jako balvan, pod nímž by shrben kráčel můj Jiří. Tak ho nemohu vidět. On musí jít s hlavou vztyčenou. Ne se mnou nyní, ale beze mne budeš šťastnější!

Blodek. Bez tebe, bez tebe . . .

Hana. Jiří hřešil jako . . . ti druzí. Mám-li uvěřit, že není jako ti druzí, musí nyní jednat, jak nedovedou ti druzí. Tvoje pokání . . .

Blodek. Hana mi ukládá pokání!

Hana. Ne já, ty sám si je musíš uložit — již k vůli mně, máš-li mne dosud trochu rád, ale ještě více k vůli sobě! Víš, čím tys chybil a čím i já?

Blodek. Čím?

Hana. Že jsme se chtěli spokojit s tím lidským štěstím. To bylo příliš málo pro naše touhy. A strach o ně sráží v prach. Jak jsme zevšedněli!

Blodek. I ty, Haničko?

Hana. I já, Jiří . . . Chtěla jsem tě mít pro sebe . . . Žárlila jsem na práci, jež mi tě brala . . . Zapomněla jsem, že ty nenáležíš mně . . . A což bych se byla mohla k Helence . . . Strašno vzpomínat! (Mávne rukou.) — Víš, Jiří, kdy jsi byl největším a nejšťastnějším?

Blodek. Kdy, Haničko?

Hana. Když jsi chtěl jít za Ním. (Ukazuje ke krucifixu.) Když jsi nic pro sebe nechtěl a celý jsi se chtěl přinést v oběť svému národu.

Blodek. Myslíš, že je to dosud možno?

Hana. Je to tvou povinností. Musíš vrátit své štěstí, jež není štěstím, jen jeho přeludem, abys lehkou nohou vystoupil na onen Montblanc, s něhož jsi sešel do blátivých nížin. A nevezmeš jiné odměny než vědomí, že jsi tomu nejvyššímu všechno v oběť přinesl a ničeho si nenechal.

Blodek. A což, nemohu-li již výš?

Hana. Nemůže výš, kdo nechce jít výš. Jiří, jenž by nechtěl jít výš, nebyl by můj Jiří, a nebyl by hoden mé lásky.

Blodek. Hano!

Hana. Kdo řekl, že, bude-li silně chtít, všeho dosáhne a všemu zabrání?!

Blodek. To byla zpupná slova, a byl jsem za ně hrozně potrestán.

Hana. Není-li v tvé moci vítězit, je v tvé moci bít se o nejvyšší metu. Ale ty budeš vítězit! Což vědomí, že ničeho pro sebe nedobýváš a ničeho již ztratiti nemůžeš, není pramenem ohromné síly?

Blodek. Přeceňuješ mé síly. Tady jsem snad byl na místě, ale tam, na té velké areně . . .

Hana. Je malý ten . . . Ne, Jiří, my ještě neznáme, jaká ohromná síla dříme ve vůli naší.

Blodek. Stále mě bičuješ mými slovy . . .

Hana. Jen za svědka si tě volám. Ten teprv žije podle sil svých, kdo žije nad síly své.

Blodek. Ó, vědět, že to vše nebude marno!

Hana. Marno? Ne — věř své ženě. Žena má slabé ruce, ale silné instinkty, jež jí neklamně zvěstují, co miláček smí a může — Žena jej musí vést, pamatuješ přece! Ty půjdeš výš a výš. Já ti nedám stát. Kdo stojí, klesá, umírá — A já chci, abys šel, spěchal, běžel, abys žil, krásně žil, jinak je život strašným břemenem. Ku předu půjdeš, a abys mohl, půjdeš sám!

Blodek. Což, Haničko, nemůžem' spolu . . . Kdybych se pokořil a přijal milost z ruky tvé . . .

Hana. Řekl jsi tenkrát, že to možno, a já ti — uvěřila. Ale tys také řekl, že osud nás obou leží v rukou mých. „A kdybys myslila, že nemůžeme jít podle sebe, na tvůj pokyn opustím všechno a všechny a půjdu — sám.“

Blodek (bezděčně pro sebe). Opustím tyto drahé oči, tu zlatou řeku vlasů a půjdu. Řekne se to tak lehce . . . Ne, to není možná, to není možná.

Hana. Jiří byl vážný muž! — Ty půjdeš, Jiří, já vím, že půjdeš. To ještě jen ten člověk v tobě zápasí, marně zápasí . . . Bůh zvítězí!

Blodek. A co dítě, dítě naše? Což k němu nemám žádných povinností?

Hana. A což ty své Haně nechceš zůstaviti žádného podílu na své oběti, svém vítězství? Já ti je nezkazím, neodcizím. Ty pro národ, já pro tvé dítě . . . Ó, jak ti závidím!

Blodek. Závidíš! Čeho mi závidíš?

Hana. Že budeš tak krásně, tak vysoko žít! Co může být krásnějšího na světě, než moci tak celý, každým dechem, každým tepem srdce žíti, bojovati, mříti pro velikou ideu. Ó, že mužem nejsem! Že nejsem tebou!

Blodek. A což . . . Helenka. I k ní mám . . . povinnosti.

Hana (zarazí se). Ano, Helenka . . . Ale i tu péči zůstav mně. Bude žíti se mnou, s námi, až . . .

Blodek. Až?

Hana. Až se vrátí . . . Ty nevíš dosud . . .

Blodek. Co se stalo?

Hana. Přišel pro ni četník . . .

Blodek. Četník! A proč?

Hana. Že prý to dítě . . . zabila!

Blodek. A proč jste mne nezavolali?

Hana. Kromě Pepky nikdo nebyl při tom — A Helenka nechtěla vyvolat škandál . . . Vzkázala, že je nevinna.

Blodek. To vím! Ale kdo jen . . . To jistě ten doktor Souček. On mi není přízniv . . .

Hana. Nevina Heleny se prokáže . . . Ale o koho běží, jsi ty, Jiří. Budeš nyní hrdinou dne . . . Ó, když si vzpomenu, že taková individua, jež nejsou hodna, aby se dotkla šatu tvého, budou ukazovat prstem na mého Jiřího . . . Musíš odejet! . . .

Blodek. Utéct, Hano?!

Hana. To nebude útěk. Mně k vůli odjedeš! . . . Víš, koho mi nejvíc líto?

Blodek. Koho?

Hana. Těch, kteří stáli při tobě, věřili v tebe. Ó, kdybych jim tu víru mohla zachránit! . . . Ale tys povinen jim dokázat, že jsi takovým, jakým jsi se zdál, ne, daleko větším, než jsi se zdál. Množství nejde za zásadami, nýbrž za lidmi, a padnou-li tito, padnou i ony!

Blodek. Máš pravdu, Hano, musím jít, musím.

Hana. A žít, aby viděli všichni, že hřích se mohl dotknouti mého Jiřího, ale nemohl ho — poskvrniti!

Blodek. Díky, Haničko! (Líbá jí ruku.)

31. výstup.

Hana, Blodek, Brodská.

Brodská. No, takhle vás ráda vidím! Zaplať Bůh nebeský! Věděla jsem . . . Ale nyní, děti, jest již sháňka po vás, hosté se chtějí poroučet, a vy tak dlouho . . .

Hana (ujavši Blodka za ruku). Pojďme. (Všichni do salonu.)

32. výstup.

Horák.

Horák (vstoupiv prostředními dveřmi). Zde taky nejni. Kde jen zůstala? (Kroutí hlavou.)

33. výstup.

Horák, Pepka.

Pepka (prostředními dveřmi, ustrojena v zimní šat). Nejni zde milostpaní?

Horák. Je vedle. Ale medle, mladá, mi řekněte, kde jen ta naše holka tak dlouho je. Někdo ji poslal někam?

Pepka (bezděčně padajíc do jeho tonu). I to to, pantáto, oni si pro ni přišli.

Horák. Kdo pak ale?

Pepka. Četník. Kdo pak jinej!

Horák (chytne se za hlavu). Rány Kristovy!

Pepka. Máte to trápení, pantáto, já vás lituji. Vy se zdáte hodnej. No, rodiče za děti nemůžou.

Horák. A proč?

Pepka. Inu, že to dítě jako zabila.

Horák. Ona že... Ne, to nejni pravda! A to ste mě nemohli zavolat?!

Pepka. Ona vás nechtěla vytrhovat, a vzkazuje vám, že je v tom nevinná. Ale to říká každá. Pámbů vás potěš! (Odchází do salonu.)

Horák. A ani se slovem se mnou nerozloučila!

Pepka. Ona se za vás rozloučila s vaší čepicí. Tu hubičkovala... (Zasměje se řezavě.)

Horák. Já musím za ní! (Uchopiv čepici, odkvapí prostředními dveřmi. Pepka do salonu.)

34. výstup.

Malec, Blodek, Hana, Brodská, po chvilce Pepka, nesouc kufřík.

Malec (oblečen na cestu). Mějte se zde dobře...

Brodská. Ale to je škoda, že se pan adjunkt nemůže zdržet aspoň přes zítřek ještě.

Malec. Byl bych rád, milostivá paní, ale mám inspekci zítra.

Hana. Užil jste s námi málo radostí, pane adjunkte. Promiňte laskavě!

Brodská. Až ráčíte přijít po druhé, pane adjunkte, to již ti dva se nebudou štířit. To již zase bude vše v pořádku.

Blodek (teskně). Ano, vše bude v pořádku.

Malec (k Haně). Tak je to nejlépe, milostpaní. Mějte se hodně rádi! Co má také člověk na světě, než trochu té lásky. (Líbá ruku Brodské, pak Haně.)

Hana. Odpusťte, prosím, pane adjunkte, že vás nevyprovodím, jsem strašně unavena. Na paní adjunktovou vyprošuji si uctivé poručení.

Brodská. Já budu prosit také, pane adjunkte.

Malec. Děkuji, děkuji... A milostpaní ať si vyhledá postýlku. Je vskutku nějak bleda. Ale kde zůstali Horákovi?

Pepka (jež, držíc kufřík, stála stranou). On se rozběh' za ní, když jsem mu to řekla.

Hana. No, jděte, Pepičko, ať nezmeškáte. (Pepka odejde.)

Malec. Jiří, budeš tak laskav a omluvíš mne. (Blodek kývne.) Ruku líbám. (Podávají si ruce.)

Brodská. S pánem Bohem.

Hana. Šťastnou cestu!

Malec (ve dveřích). Děkuji. Děkuji. (Ukloniv se, odchází. Blodek s ním.)

35. výstup.

Hana, Brodská.

Brodská. To je opravdu nějaký hodný pán. A s Jiříčkem jak se pěkně rozloučili. Hodný pán!

Hana. Zdá se. Má aspoň upřímné oči, a není pochlebník. (Jdou k oknu a mávají šátky; pak odstoupí od okna.)

Brodská. A nyní, Žanynko, abys si šla lehnout . . . Jsi opravdu nějak . . . unavená. Nezapomínej, že's rekonvalescentkou.

Hana. Ale to nic . . . Trochu srdce zlobí. A jak jinak: dnes a včera . . .

Brodská. Ano, to byly dny! Ale teď již, chvála Bohu, bude zase dobře. Tak se mi ulehčilo!

Hana (pro sebe). Ah, Bože, na jak dlouho! Srdce mi klesá.

36. výstup.

Blodek, předešlé.

Brodská. Což jste, Jiří, nedoprovodil pana adjunkta na dráhu?

Blodek (jenž přišel dveřmi z leva). Je ještě dost času; musil ještě zajít k Mrázovům — Půjdu za chvilku za ním.

Hana. Kam jen ten ubohý Horák šel! Ale, maminko, vy ještě nevíte, že Helenku odvedl četník.

Brodská (polekaná). Četník?! A proč?

Hana. Podezřívají ji z vraždy dítěte.

Brodská. Z vraždy! Kdo tohle mohl . . .

Hana. Její nevina se dokáže. Ale Jiří . . .

Brodská. Vždyť nikdo nic neví a . . . nedoví se.

Hana. Snad tuto chvíli ne. Ale zítra, pozítří.

Blodek. Hana má pravdu, maminko, musím odjet a odjedu ihned.

Brodská. }
Hana. } Ihned?

Blodek. Bude to tak nejlépe, a učinil jsem již v kanceláři potřebné disposice — (K Haně.) Zde jsou klíčky od pokladny. Máš tam peníze a papíry — vzal jsem jen své úspory . . . Bude-li čeho potřebí, obrať se na pana koncipienta, jest informován. Mé věci mi pošlete později, až budu psáti. Z nábytku vezmu jen tenhle svůj stůl.

Brodská. Bože, já nechápu, proč tak náhle . . .

Blodek. Pojedu s Malcem a požádám kollegu Švestku, jenž právě hledá, kde by se usadil, aby mne substituoval a pak převzal mou kancelář. Přijde mu to vhod asi.

Brodská. Jiří, neukvapujte se, prosím vás. Na to je ještě času dost. Ostatně, lidé mají krátkou paměť. Jakmile bude po sensaci, vše se vrátí ve staré koleje.

Blodek. Již nevrátí!

Brodská. A konec konců, co vám po kom. Když vás na krásně nebudou chtít, budete se věnovat své rodině. Živ máte být z čeho. Však z té veřejné činnosti málokdo cti došel.

Hana. Maminko, tak Jiří nesmýšlí! A myslím, ani vy ne!

Blodek. Odjedu, maminko, ihned a — navždy.

Brodská (sepne ruce). Navždy? Vždyť já myslila ... Ó, Bože!

Blodek. Uznal jsem, že Hana ...

Brodská (naříkajíc). Děti, děti, máte-li zdravý rozum? Víte, co počínáte? Já vám nerozumím. Smíříte se a jdete od sebe. Což pak je přirozenějšího, než smířit se, odpustit si a žíti spolu dál?

Hana. Jiří dosud nebyl šťasten. Ale teď bude, když nebude žít sobě a svým, ale jiným, všem ...

Brodská. Jiným, k nimž nemá povinností, jako je má k vám, k tobě, dítěti!

Hana. Zbavila jsem ho všech povinností, beru vše na sebe.

Brodská. K tomu nemáš práva ani sil. Ne, já z toho nic nechápu. Miluješ ho a vzdáváš se ho, miluješ dítě a loupíš mu otce! A svými fantasiemi jsi již i Jiřího popletla!

Hana. Maminko!

Brodská. Což vy, Jiří, již ji nemáte rád, že ji můžete opustit?

Hana. Jiří mne opouští, poněvadž mne má nejvíc rád. Bez této oběti nemohla bych snad ani žít!

Blodek. Co by mi bylo platno, maminko, kdybych měl Hanu fysicky, kdybych duše, její duše neměl! A já ji nemám, já ji ztratil, a obětí celého života musím si ji zpět dobývat. A žije nyní všem, budu přece jen žíti jí!

Hana. Můj Jiří, můj drahý, drahý Jiří! Ano, tys to opět! Ne, tys mne neztratil! Mé srdce půjde s tebou, kamkoli kročíš. Teď teprve budu tvou! Nebude myšlenky, aby tobě nepatřila, do vrchu si naplním svou duši tebou. (Vine jej k sobě.) A celý svůj život budu se těšit na okamžik, až umdlí tato dobrá ruka (líbá mu ji) a zbělí tento vlas (hladí jej) a skonáno bude dílo života tvého ... až umře vše lidské v nás a jen to svaté zůstane. Jaké to bude shledání! Krásnější ještě než v „Ráji srdce“!

Brodská. Ó, ty romány, ó, ty fantasie! Nejsou ze života a nejsou pro život!

Hana. Ó, ty krásné, maminko, jsou! Jenže je tak málo těch, kteří pochopují, co je to žít, krásně žít!

Brodská. Děti, mé děti, což to myslíte do opravdy!

Blodek. Nemůže jinak být, již nemůže! (Přistoupiv k Brodské.) Děkuji vám, drahá maminko, za všechnu lásku, za všechno to dobré ... (Zajíká se; pak políbí ruku.)

Brodská (tiskne jej k sobě a líbá, vzlykajíc). Můj Bože, Jiří, co myslíte, já vás nepustím!

Blodek (vyvinuv se, jde k Haně, jež odvrácená se svěšenou hlavou stojí opodál. Brodská jde ke krucifixu a, kleknuvši, modlí se chvíli.) Odpusť, Haničko, že jsem ti připravil takové... strašné chvíle ... Buďte zde ... šťastni! (Podává jí ruku.)

Hana (zápasíc těžce, podává mu ruku — Pak náhle.) Ne, tak nesmíš odejít, Jiříčku! Pojď, polib mne — naposledy!

Blodek. Nesmí to již být! (Brání se.)

Hana. Tak nesmíš, Jiří, odejít, nesmíš! Máš pohled obětovaného, a já chci, abys odcházel s pohledem vítěze!

Blodek. Upokoj se, Haničko . . .

Hana. Tebe trápí, Jiří . . . (Náhle.) Ty pochybuješ o mé lásce! — Všechno, všechno, Jiří, jen nemysli, že jsem frivolní. Ne, já neházím rukavičky do jámy lvové, abys ji zvedl!

Blodek. Vím, vím . . .

Hana (dívajíc se mu pátravě do očí). Ty trpíš tím, že jsem tě dovedla obětovat. Že bylo něco většího než má — láska k tobě! A já přece ti vždy říkala, že nic není většího. Uhádla jsem? (Blodek mlčí.) Nejsi-li, Jiříčku, přesvědčen, že to tak je dobře . . . já . . . já . . . já se — pokořím před svou láskou . . . já ti vracím všechna tvá slova! Tu mne máš, já zůstanu, můžeš-li ty zůstat, neboť tvé odhodlání nesmí být vítězstvím mým, nýbrž tvým!

Brodská (radostně). Bože, tak přece! (Vděčně pohlédne ke krucifixu.)

Blodek (vzrušen). Hano, Haničko nejdražší! (Obejme ji a vášnivě líbá. Pak vyvinuv se.) Teď půjdu rád!

Brodská (lomíc rukama). Jiří, Jiří!

Hana (objímajíc Blodka). Je mi tak líto tebe, že musíš tam do studené ciziny. Kdybych tak mohla všechna tvá utrpení vzít na sebe, a ty abys měl jen radost z vítězství!

Blodek. Pro mne se již netrap! Musilo to tak všechno být . . .

Hana. Ano, vše musilo již tak být! (Rozjasněna.) Ó, jak mi jest najednou vše jasno! Tys musil, Jiříčku, okusit toho pozemského štěstí, abys poznal, že není v něm pro tebe štěstí, že tys stvořen a vychován pro jiné větší, jiným nedostupné štěstí. Ten hřích musil přijít, ty nejsi vinen ničím, tys čist, neposkvrněn dosud! Ó, jak jsem tím šťastna!

Blodek. Můj miláčku —

Hana. Tys chtěl, abych, ať přijde cokoli, byla silná a velká dost. Bůh mi dal síly, že jsem vytrvala . . . I já již žiju nad síly své.

Blodek. Tys mi dala světlo pravdy!

Hana. Ne, Jiříčku, vše je tvé, já jsem ty! Byla jsem jen svítilnou, jež ochránila tvé světlo. Já ti je jen vracím rozhořelé. Byla jsem nástrojem oné neznámé Ruky a skonala jsem již vlastně poslání své — Teď mohu již odejít.

Blodek (polekán). Odejít, Haničko!

Hana. Ne, ne, já chci žít — vždyť budeme nyní tak krásně žít — Teď teprve budeme žít ve svatém manželství, v čistém spojení duší, jak jsem o tom snila kdysi. Vždyť i Jiří chtěl kdysi žít volný — Nebudu mu již přítěží, ale křídlem.

Brodská. Ty blouzníš, dítě!

Hana. Ne, ne, maminko, já věřím svému vnuknutí. Nelekej se, Jiří, jdeme dobře. (Dívajíc se blouznivě do dálky.) Vidím kraj . . . propasti, hory . . . A kdosi velký jde se vzpřímenou hlavou, zářícím okem, přeskakuje lehce propasti, jde po těch horách výše a výše . . . A ohlíží se radostně po někom. Jiří!

Blodek (znepokojen). Haničko, prosím tě.

Hana (berouc jej za ruce). Tyto ruce to břemeno budou zvedati a zvednou. Blodek zbloudil, Jiří zvítězil!

Blodek. I Jiří zbloudil, ale Hana nezbloudila.

Hana. Odšumí život jako sen. Ó, jak se těším na tu poslední jeho hodinu, až budeme účtovati s ním. Jak budeme šťastni, že jsme se nedali zmásti zdáním štěstí ... Vše má dobrý smysl a spěje ke krásnému konci.

Blodek. Haničko, ty mne ... lekáš. Ty musíš chtít žít. Já chci mít svědka. Když tě nebudu mít vedle sebe, chci aspoň vědět, že žiješ ...

Hana. Budu žít, budu chtít žíti ... v této své podobě. Ale, i kdybych odešla ...

Blodek. Nesmíš!

Hana (pokračuje). ... nebude zoufat Jiří. Budu tě čekat v tom jiném životě, kde je vše tak krásné, křišťálově čisté i bez těch zdání hříchu — Víš, zde dole se musí hřešit, trpět, zoufat, aby bylo lze pochopit to nekonečné štěstí tam. Ta víra, Jiříčku, je tím nejkrásnějším dědictvím, jež jsi mi zůstavil.

Brodská. Jiří, odložte své rozhodnutí. A, Haničko, pojď, jsi unavena, rozčilena, potřebuješ klidu, odpočinku ...

Hana. Nevěř, Jiří, neblouzním. Ale vy, maminko, byste se měla radovati, že se ještě našli lidé, kteří dovedou jíti za idealem, jíti a jíti a že jsou to vaše děti! My půjdeme, Jiří, i kdyby nás nikdo nechápal, a všichni se nám vysmáli.

Blodek. Půjdeme. S Bohem, Haničko ...

Hana. Než odejdeš, Jiří, mám k tobě poslední prosbu. Až Helenka bude volná, vezmu ji k sobě, budu jí sestrou a, pokud to dovedu, i učitelkou. Všemu ji vyučím, uvidíš. A kdyby se stalo, že by mne nebylo ...

Blodek. Stále ty řeči! Haničko!

Hana. Maminka je již stará, a dítě potřebuje ženské ruky. Ty bys si ji — vzal.

Blodek. Já Helenku za ženu — S tebou nesmím žít a s ní ...

Hana. Musíš žíti. Ne k vůli sobě, ale k vůli ní a k vůli našemu dítěti.

Blodek. Ne, to není možno, Haničko.

Hana (s úsměvem). Teď, dokud žiji, ovšem ne, ale pak ... Ona tě má ráda ... jinak by nebyla mohla tak trpět pro tebe ... a mně připadá, že i ty ...

Blodek. Hano!

Hana. ... bys ji mohl míti rád ... Co na tom, že je to prostá dívka, jen když má srdce velké! A to ona má ... Ona je hodnější než já, ona je pravá žena —

Blodek. Ne, Haničko ...

Hana. Ona nebude tvou přítěží ... nebude ti těžší tvého stínu. A zaplatíš jí svůj ... velký dluh ... Ona ti bude rozumět — s ní budeš moci svatě žít ... Ano, té tě mohu dát ... A Jiříček dostane milující matičku. (Utírá oči.)

Blodek. Což pak ti, Haničko, něco je? Budu se bát odejít! (Prudce.) Snad nezamýšlíš něco strašného?

Hana. Ó, ty malověrný! Nestrachuj se, chci žít. Ale vždyť víš, mé srdce... to může být náhle... A já chci... Ne, slib mi to, prosím.

Blodek. Ty chceš, abych ti byl nevěrným! I mrtvé ženě lze být nevěrným! A tys slíbila, že tam...

Hana. Ne, ne, to nebude nevěra. Tam všechny dobré duše se milují bez žárlivosti a splývají v jedinou nekonečnou... Slib mi to, Jiříčku!

Blodek. Slibuji, Haničko, když na tom trváš... Ale ty musíš žít!

Hana. Budu chtít... budu... upřímně, Jiříčku!... A teď je mi lehčeji. A nyní mne ještě jednou polib, jedinkrát — dlouze naposledy, jako za těch... krásných dob, s celou duší. (Líbají se.) To bylo rozloučení se vším lidským. (Dělajíc mu křížek.) Požehnán buď každý tvůj krok, a radostny buďtež dny života tvého. Kamkoli kročíš, já jdu s tebou.

Brodská. Bože, Bože můj! (Stojíc u okna, tiše pláče.)

Hana (tiše). Něco mi říká, že budeš ještě jednou hodně šťasten i tím štěstím pozemským. Přijde-li k tobě a nebude žádati oběti něčeho velkého, přijmi je pokorně a nebraň se mu. Budu to já, jež ti je vyprosím. (Chvatně jej políbí.) A teď jdi s Pánem Bohem! Jdi rychle, a neohlížej se. S dítětem se rozluč tam venku, já nechci vidět — Jdi. (Obrátí se zády ku dveřím, ruce k srdci přitisknuty, s hlavou svěšenou.)

Blodek (pomalu odchází se skloněnou hlavou. U dveří spočine pohledem na divadelní ceduli. Tiše.) Život sen? Calderon či Longfellow?

Hana (neohlížejíc se, tiše, ale s důrazem). Život — sen, ale ne marný sen!

Blodek (zastaviv se u dveří, dívá se ještě na Hanu).

Hana. Jdi, Jiříčku, pro Boha tě prosím, jdi... nedívej se — cítím to!

37. výstup.

Pepka, předešlí.

Pepka (vstoupí celá udýchaná. Jak dveře otevře, slyšet hudbu. Nechá chvíli otevřeno, pak zavře.) Slyšej', milostpane, to hrajou jim. Jsou zvolenej pulmistrem. Letím, co mně nohy stačí. A ňáká deputace k nim přide.

Blodek. Což již pan adjunkt odejel?

Pepka. Milostpán adjunkt mě sám poslal. Snad ho ještě stihnou, milostpane. (Odkvapí.)

38. výstup.

Předešlí bez Pepky.

Blodek (utkví dlouhým pohledem na Haně, pak na tchýni a sahá po klice).

Brodská (vytrhnuvši se, pokročí k němu). Jiří, vraťte se! Ta volba je vyšším pokynem. Což i vy můžete obětovat své dítě?! Vždyť já z toho sama ještě zešílím!

Blodek. Já již, maminko, náležím všem a nikomu zvlášť! Hanička bude Jiříčkovi matkou i otcem. Já frašky nehrál . . . (Kývaje smutně hlavou.) Tak s Pánem Bohem!

Hana (neohlédnuvši se, tichounce). S Pánem Bohem. (Blodek odejde.)

39. výstup.

Hana, Brodská.

Hana (rozběhši se několik kroků za Blodkem, stane). Jiří, Jiří, můj Jiří!

Brodská (rychle). Já ho zavolám, Žanynko, já jdu pro něj.

Hana. Ne, ne, maminko, nevolejte . . . to já jen tak . . .

Brodská (naléhavě). Já jdu pro něj. Vše se dá napravit!

Hana. Ne, ne, nemůže, nesmí to být! Já také frašky nehrála!

Brodská. Ale ty chceš, aby se vrátil, já to vidím. Ty bez něho nemůžeš žít!

Hana. Musím.

Brodská. To je nad tvé síly! (Chce jít ke dveřím.)

Hana (zastoupivší jí cestu, brání jí a po zápasu se vrátí). Ne, maminko, máte-li mne ráda! Pro Boha ne! (Brodská zoufale zalomí rukama. Hana s pohledem na krucifix.) Dokonáno jest!

40. výstup.

Lojska s plačícím dítětem, předešlé.

Brodská. Co to dítě tak pláče?

Lojska. Milostpán se s ním tolik loučil, až se Jiříček rozplakal.

Brodská. Dej mi to dítě. (Vezme jí dítě.) Můžeš si jít. (Lojska odejde.)

41. výstup.

Hana, Brodská.

Brodská. Vidíš, to dítě je měkčí. Ale tys tvrdá jako kámen. Ó, ty bez srdce, po kom jenom jsi! Po mně ne! Bůh tě bude jednou za tohle trestat!

Hana (pro sebe). Trestat?

Brodská. Můj drobečku nešťastný, vlastní matka tě připravila o tatínka! Ubohý sirotečku!

Hana. Maminko, maminko, Bůh je můj svědek . . .

Brodská. Mlč! Jsi tvrdší než kámen! Kámen by změkl, ale tys si postavila hlavu.

Hana. Jiří to uznal.

Brodská. Ale tys ho dřív uštvala, pomátla. Já se mu nedivím. On je hrdý muž, a nemohl se dát jen tak vyhnat. Ó, Bože, mohli jste být živi jako dva andělé v nebi, a ty . . .

Hana. Maminko, ustaňte, prosím vás, zabíjíte mne! (Drží se za srdce.) A já chci žít, musím ještě žít, nějaký čas aspoň . . . pro něho . . . dítě . . . Helenku.

Brodská. Nechceš slyšet pravdu, viď, pálí tě! Tebe mají jiní šetřit, a ty, ty . . . jsi nikoho nešetřila. Ne, já u tebe nezůstanu, na toho sirotka bez lítosti bych se nemohla podívat. Vyhnala's jeho, vyžeň i mne!

Hana. Kriste, ty víš, že jsme nemohli jinak! (Klesne ke krucifixu se sepjatýma rukama.)

Brodská. Nerouhej se! Své pýše jsi nás všechny obětovala. Tys nechtěla dobré —

Hana (vstane a vrávorá). Ne dobré, to lepší a těžší, nejtěžší od sebe i od něho.

Brodská. Ano, nejtěžší, do nebe volající hřích, řekni.

Hana. Do nebe volající hřích je poznané pravdě odpírati. A to my nechtěli a nemohli . . . Ale vaše slova, maminko, jsou jako krupobití. Ne, vy jste mne neměla nikdy ráda!

Brodská. Já že tě nemám ráda, já?! . . . Ale poslyš, Žanynko, ještě je čas. Já se za ním rozeběhnu a řeknu mu, že to všechno byla jen zkouška, že se má vrátit.

Hana. Maminko! Nikdy!

Brodská. Žanynko, ještě jednou tě prosím pro toto dítě. (Zvedá je k ní. Hana mlčí.) Já vím, tobě se je těžko pokořit. Ale viz, tvá matka kleká před tebou, aby ti příklad dala.

Hana (chce ji zvednout). Vstaňte, maminko!

Brodská (zůstavši klečet). Mám ho zavolat?

Hana (svírajíc rukama srdce). Ne!

Brodská (vstane a odloživši dítě do kolébky). Tvá matka se pokořila jako žádná jiná. Ale ona má právo žádat od své dcery, aby jí neotrávila posledních dnů jejího života!

Hana (mlčí).

Brodská. Já jdu pro něho.

Hana. Ne.

Brodská (prudce). Hano! . . . Ale co jsi neudělala k vůli dítěti a matce, uděláš snad k vůli — otci!

Hana. Maminko, prosím vás. (Spíná ruce.)

Brodská. Neboj se, neboj! Ty teď už vydržíš všechno, nemám strachu o tebe víc. Slyšíš? Otec tě prosí mými ústy, abys ho nesoudila tak přísně!

Hana. Maminko, co chcete tím říci? (Zavrávorá.)

Brodská. Co chci říci? Že jsem ti ráno lhala ze strachu o tebe. On nebyl čistý — byl větší hříšník než Jiří, a já mu odpustila . . . k vůli tobě, Žanynko! Já také strašně trpěla, a — odpustila. Ale opravdu odpustila. Teď snad již smím zavolat Jiřího?

Hana (slabě). Ne. (Klesne k zemi.)

Brodská. Žanynko, pro Boha, co je ti?!

Hana. Maminko, já se dusím... já... Maminko, odpusťte, já... (Chce se vztyčit.) Ale já chci žít, já... musím žít. (Klesne k zemi.)

Brodská (klekne k ní, rozpíná jí šaty, poslouchá a zalomí rukama). Žanynko, Žanynko, vždyť já ti rozumím, dítě, já už všechno vím, všechno chápu... je to tak dobře... to já jen tak. (Béře ji za ruku a třese.) Vzpamatuj se, mé dítě, vždyť já tě mám ráda, já bez tebe... (V úzkosti vstane a jde k obrazu Madonny a spíná ruce.) Panno Maria, smiluj se nad matkou! (Pak spěchá zase k Haně, vrhne se k ní a strašně vykřikne.) Mrtva!

Opona.

JAROSLAV KAMPER:

Anton Pavlovič Čechov.

LITERÁRNÍ SILHOUETA.

Klamná naděje, která tak vytrvale bdí u loží souchotinářů, oklamala i lékaře A. P. Čechova. Ještě dne 12. (25.) června psal z německých lázní Badenweileru, kam se byl uchýlil, hledaje úlevy v těžké své chorobě, že se vůčihledě zotavuje, a jediné, nač si stěžoval, byla nuda. A již časně ráno dne 2. (15.) července z týchž lázní rozlétla se do světa zvěst, že tam o 3. hodině ranní tiše dokončil život Anton Pavlovič Čechov. Když k tuberkulose, kterou od let těžce strádal, přidružila se i slabost srdce, rozpoznal, že smrt je blízka. Hleděl jí vstříc s klidem a mužně, „se stoickým klidem a jako rek“, jak telegrafoval jeho lékař přednímu ruskému listu. Do poslední chvíle byl při vědomí. Když v poslední noci lékař ho navštívil, Čechov přijal ho klidně a řekl: „Brzo, doktore, zemru.“ Přinesli led, aby jej přiložili na choré jeho srdce. Ale umírající poznamenal tiše: „Mrtvému srdci nelze pomoci ledem,“ a když v poslední ještě chvíli lékař posílal pro jakýsi lék, Čechov ho upozornil, že dřív, než lék dojde, bude po všem.

Nemýlil se. Tiše a bez zápasu zemřel v náručí své choti za prvního ranního rozbřesku dne 2. července. Zvěst o předčasné jeho smrti — byl teprve čtyřicet čtyři léta stár — bolestně překvapila. Vědělo se, že mu není pomoci, ale tak rychlého konce se přece nikdo nenadál. Padl za oběť téže chorobě, která již jeho bratra, nadaného karikaturistu Nikolaje Pavloviče Čechova zklátila. Ale byl-li již zárodek smrtelné choroby v něm, dvě věci urychlily, jak přátelé jeho ujišťují, její rozvoj a přivodily předčasnou smrt: Strádání a hmotné zápasy mladých let

a pobyt na Sachalině, jehož vražednému podnebí připisuje G. Doroševič zhoubný vliv ve vývoj tuberkulosy Čechovovy. Jako syn nevolníka — narodil se dne 17. ledna 1860 v Taganrogu — musil se na studiích vydržovati vlastní prací. Na gymnasiu úmornými kondicemi, na universitě literárními pracemi, jež v prvních letech osmdesátých minulého věku počaly se objevovati nejprve v humoristických časopisech, později ve sloupcích denních listů a učinily jeho jméno tak známým, že, absolvovav studia medicinská, ani se nepokusil o praxi lékařskou, nýbrž věnoval se výhradně literatuře. „Novoje Vremja“ dlouho přinášelo drobné, rozměr průměrného feuilletonu nepřekračující jeho práce humoristické, v nichž z počátku jeví se tak značný vliv humoresek J. A. Lejkinových, že tento autor právem mohl vzhledem k nim říci o sobě, že je Čechov jeho „literárním kmotřencem“. Lejkin ostatně uvedl i formálně Čechova do literatury.

Jsou to ony hravé, pestré a veselé povídky a črty, jež založily jeho slávu a získaly mu svou rozmarností, svým jiskřivým humorem a nenucenou svěžestí tolik čtenářů. Statisíce čtenářů na Rusi, ale i v cizině okřívali četbou roztomilých těchto črt, lehkých a šumných jako pěna, mihotavých jako dobrodružný sen a plných zemité, silné vůně domoviny autorovy. Do nedávna se „v Evropě“ skoro nevědělo, že vtipný autor drobných těchto prací již dávno ze sloupců denníků uchýlil se do tlustých svazků ruských měsíčníků, a že období, v němž vzniklo tolik půvabných, rozkošných piéç, je proň již dávno zavřeno a překonáno, a že bohatý talent jeho tíhne k cílům nepoměrně vyšším, vznešenějším a zářnějším. Jeho novelly překládaly se do celé řady jazyků, jeho dramata přešla přes nejedno cizí jeviště, ale nezakotvila nikde. Co podnes získávalo mu nejsilnějších úspěchů, co vždy znovu a znovu se tisklo a v nesčetných exemplářích zpod knihtiskařských lisů se rozlétalo do světa, byly stále jen svazečky drobných humoristických črt, nad nimiž čtenáři neustávali slzeti smíchem a (nevědouce snad ani o tom) pohnutím. A když z nenadání zvěst o jeho úmrtí vzrušila nepřehlednou obec jeho ctitelů, dojista většina, převážná většina z nich vzpomněla spíš na vtipného humoristu, než na znamenitého líčitele mužické bídy a rozervanosti ruské intelligence, zatruchlila víc pro autora „Svícnu“ a dvaceti, třiceti jiných veselých črt, než pro básníka „Strýčka Váni“ a „Černého mnicha“.

Zjev, v literární historii ostatně dost častý: Nejsou to vždy nejlepší díla, z nichž roste populárnost spisovatelů, a od nejednoho přijímaly a přijímají se raději drobné, třpytné penízky, jež dal do oběhu, než mince ryzího zrna a tvrdé, těžké ražby. Anton Pavlovič Čechov „v Evropě“ slynul stále ještě jako neobyčejně svérázný, směšnosti a zvrácenosti lidské povahy paprsky slunného svého humoru osvětlující feuilletonista. Ale doma, v Rusku, již dávno věděli, že význam jeho jako předního současného spisovatele, netkví v těchto črtách, kde jasné paprsky humoru pronikají jakoby slznými mlhami, ale v těch hlubokých, prostých a tak mohutně uchvacujících pracích, do nichž vdechl všechnu bolest, všechny pochybnosti, všechen smutek svého zmučeného, zklamaného srdce. A teď, kdy nad jeho dílem pluly šedé mlhy a černé, zoufalé mraky, dílo jeho bylo jim ještě dražší, než tehdy, kdy po něm

tančila mihotavá světélka humoru, tak jasná a chvějná jako zlaté jiskry na hřebenech vln, když moře z hloubi světélkuje.

* * *

Básník zklamání, básník marného stesku po ideálu, básník šerých, soumračných dnů dnešního Ruska byl Anton Pavlovič Čechov. V době, kdy pseudonym jeho „Čechonte", jímž spočátku podpisoval svoje črty, počal se objevovati ve sloupcích časopisů, bohaté dílo generace let čtyřicátých bylo dovršeno, a slavná epocha vyznívala velkolepými, vítěznými akkordy. Někteří představitelé této velké doby ještě žili a dočkali se chvíle, kdy ruský román nastoupil už triumfální pochod světem, viděli také, jak řada mladých, svěžích talentů, menšího snad rozpjetí, ale ještě jemnějších, ještě niternějších, vstupuje v jejich šlépěje na literární líše. I politicky, zdálo se, že se bude žít volněji a bohatěji. Veliká hnutí, tušená a signalisovaná slavnými mistry ruského románu, rozvíjela se, zasahujíce čím dál širší vrstvy, na všech stranách kvasilo a vřelo. Mladé hlavy jen hořely sny o slávě a velikosti zítřka, mladá srdce bouřně bušila této zoři nového dne vstříc. V té době Anton Pavlovič Čechov, student mediciny, psal prvé své práce humoristické, plné hravého rozmaru, bujnosti a veselosti vítězného mládí. Zachytil v nich řadu vděčných figurek svého okolí a vylíčil směšné, veselé příběhy, jichž byl svědkem a o nichž slyšel, nebo jež mu mladá, hravá fantasie vykouzlila. Směle zasáhl do tmavých tůní života ruského měšťáctva, a pokaždé řada komických, pitvorných lidských živočichů uvízla mu v ruce: Podplatní, nadutí, omezení byrokrati, bodří, žízniví statkáři, ctižádostivci a šplhavci, hlupáci a darebáci, napálení sobci a ješitní hejskové, záletné paničky a mlsné vdovičky, fifleny, klepny a kokety.

Lov byl hojný, a kořist stála za to. Bavil se její studiem a líčením. Spokojil se vždy jen několika, ale za to hluboce rytými a plastickými rysy, jediným, ale za to až do neskrytějších záhybů duše a srdce pronikajícím pohledem. Potlačil raději řadu rysů, jež se mu zdály méně význačnými, a vyzdvihl, zmnožil, sesílil jeden, zvláště příznačný. Úzký rámec feuilletonní črty určuje jeho techniku a činí úsečnost, břitkou a co nejvíc vyhrocenou, skoro epigramatickou, základní zásadou jeho tvůrčí práce. Vše je zhuštěné, co nejvíc soustředěné, vzácně ucelené. Dvě, tři črty, a postava musí životná a plastická státi před očima čtenářovýma, ve dvou, třech větách musí býti zakleta intimní nálada místa a chvíle jako vůně ve flakonu. To vše vede přirozeně k zvýšené bystrosti postřehu a stupňované schopnosti, vyjadřovati se přesně, určitě a plasticky. Tam, kde je tak nutno hospodárně zacházeti se slovem, není příležitosti k oslňujícím stilistickým ohňostrojům. A v tom je kouzlo těchto prací: Podávají hluboké, pronikavé pohledy do duší ve formě úžasně zjednodušené a úsečné. Nad to není zde levných šprýmů na cizí účet ani fraškovitých, vypočítavě nastrojených situací. Právě naopak. Soucit ze všeho mluví, soucit, jenž sice nedovoluje drsného výsměšku, ale také nemá moralistních účelů. Nechce nikoho poučovati ani napravovati. Praví prostě: Zde je zrcadlo, libo-li, podívejte se, jak vypadáte.

A ty výjevy, jež nás tak baví, dovedou nás rozesmáti jen proto, že se vyvíjejí a podávají samy z líčených povah a že nekřičí na míli cesty svou vypočítavostí a strojeností. Takovým milým teplem to všechno dýše, teplo, jež vychází z hlubokého srdce a z hluboké duše.

* * *

Tito lidé, jež nám předvádí, jsou snad směšni svými malichernými zájmy a touhami, svou ješitností a svým chytráctvím, které zpravidla tak zle pohoří, svou úzkoprsostí, domýšlivostí, šplhalstvím, chtivostí peněz, moci a titulů, ale nejsou vlastně zlí. Jen slabí, poddajní, příliš měkcí. A to je rys, který nás s nimi smiřuje a získává jim naše sympatie. Taková passivní měkkost, oddanost, takové čistě ruské „bezsilí", pohodlný fatalismus slovanského člověka mluví z jejich očí i rysů, dýše ze záhybů jich oděvů, leží jako opar nad těmi hlubokými lesy, divokými, polozpustlými sady, nad těmi zamlklými nížinami, jimiž plynou tiché, melancholicky hučící řeky, a kde hluboké bařiny vydechují zemdlívající své dechy nad rozlehlými lukami, kde bují vysoké, šťavnaté traviny, nad těmi zasněženými poli, zapadlými dvorci a dačami, ospale trčícími do žhavého letního úpalu, nad zaprášenými kancelářskými pokoji a špinavými krámky, slovem, nad všemi těmi místy, kde tito lidé souží se malichernými starostmi, těší bláhovými nadějemi a rvou se o kousek chleba. Cítíte, jak toto ovzduší samo je tak enervuje, jak jeho vlivem mdloba a passivní, apatická oddanost rozlévá se jim do žil, srážejíc každý prudší, volnější rozmach a rdousíc každý výkřik vzdoru a vzpoury proti osudu. Tím vysvětlíte si jímavé kouzlo humoru Čechova: Jeho světla kmitají mlžnými clonami této měkké passivnosti a lámou se v slzách.

Ale ten, jenž s takovým mistrovstvím líčí tyto poměry, jenž jako v knize čte v duších a srdcích drobných těchto lidiček, nezoufá ještě nad mravní i hmotnou bídou, pošetilostí, zvráceností a utrpením, na něž se dívá se slunných výšin humoristy, vyrovnaného s životem, a pozorovatele, unikajícího jeho nízkosti a plochosti. Má dokonce chvíle, kdy podléhá svodům bujného, rozpustilého rozmaru. V takových chvílích vznikají některé z nejdrastičtějších, skoro již anekdotovitých jeho črt i veselé aktovky, jako „Medvěd" a „Námluvy", jejichž nakažlivé veselosti divák neodolá, a jejichž šumný, kypící rozmar s takovou lehkostí a gracií přenáší se přes hranice pravděpodobnosti a možnosti. Ale život, jenž ho inspiruje, a jehož vřava bouří kolem něho, je příliš smutný, příliš plochý, příliš bezútěšný, aby takové stavy duše mohly potrvati. Dostavuje se zklamání. Illuse mládí žalostně se ztroskotaly, rozmach, jenž tak slibně začínal, ztrnul, proudy, jichž vření tolik slibovalo pro budoucnost, rozběhly se v písku. Generace let sedmdesátých dožívá se bolestného zklamání. Všechny hrdé naděje rozvál mrazivý dech skutečnosti jako lehké pýří. Na Rusi je smutno, smutněji snad ještě než dřív. Hořkost zklamání a bolest z poznání, stesk po marném ideálu rozvlňují srdce a jako mrak leží na duši.

Co smutku, co bídy, co beznaděje je všude kolem! Zorný úhel rozmarného vypravovatele vlivem všeho toho se zúžuje. Co vidí, je jen chmura, stín, dusivý, černý mrak, a nikde, nikde jediného světlého paprsku, nikde záblesku nového rána, jenž by vítězně prolomil noční mlhy. Obrací se k lidu a zachvívá se hrůzou při pohledu, jenž se mu zde naskytuje: V bídných, polospadlých chatrčích, na zpustlých, zanedbaných statečcích žijí mužíci v nouzi a ve špíně, „jako zvěř", jak praví mlynář Stěpan v „Mém životě", ubozí, nevědomí, stále jako podrážděni, otráveni bídou své existence, zpitomělí alkoholem a jako ochromeni starostmi a věčně stejnými myšlenkami, z jichž bludného kruhu nemohou se vyprostiti, podlomeni těžkou prací, jejíž výsledky sotva stačí, aby jim zabezpečily bídnou, ubohou a smutnou existenci. Jdou schýleni jhem života, nevědouce kam a proč, jako slepí, bez radostné, povznášející víry, oddáni temným, hloupým pověrám. Mravní i hmotná bída jako rakovina rozežírá nejen jednotlivé existence, ale celé rodiny, vesnice a kraje. Jsou plni lži a podvodu, stále zaměstnáni jakýmisi chytráckými, ale velmi průhlednými lstmi, potácejí se životem jako ve tmách, nečekajíce již ničeho od zítřka a v tupé resignaci smířeni s dneškem. Hrozná beznaděje, pusté zoufalství, které již nemá ani výkřiku ani gesta odporu — to jejich život, plochý, trudný, nekonečně smutný. A co nejhroznějšího: Ti lidé konec konců nejsou ani vinni tou bídou, v níž žijí. Nejsou ani zlí a špatní, jsou jen nevědomi. Těžko je říci, kdo vlastně je vinen. A proto zlo je nevyléčitelné, že není znám jeho původ a kořen.

Od této bezmezně smutné tragedie mužické bídy, tak mistrovsky vylíčené v „Mužících" a „Mém životě", Čechov obrací se k intelligenci. I v této nejvlastnější oblasti svého umění, v kruzích středního měšťáctva, shledává jen bídu a beznaději. Ani tito intelligenti nevědí, proč žijí, přijímajíce prostě s tupým fatalismem život jako nezměnitelné faktum, jako jev, vymykající se úplně dosahu lidských sil. Táž plochost, bezúčelnost a nuda tu i tam. Jako prolhaní, omezení mužíci přes všechnu lež, klam a šalbu, jimž jsou oddáni, lnou vášnivou láskou k jakési abstraktní pravdě, kterou hledají, tak i zde intelligenti na nudu a bídu života snaží se zapomenouti, všechny bolesti srdce přehlušiti a umrtviti vášnivou prací, jejíž účelu vlastně sami neznají, ale v níž spatřují jediný lék proti bídě života. Krásně vyslovují tuto touhu po práci, jako narkotiku, jež dává zapomenouti na vše, čím život bolí, Irena a Tuzenbach v dramatě „Tři sestry" a Soňa v „Strýčku Váňovi". Co smutku dýše ze slov podplukovníka Veršinina („Tři sestry"), jenž v rozmluvě s baronem Tuzenbachem praví: „Smějete se, poněvadž se domníváte, že jste šťasten. Ale já bych vám rád dokázal, že pro vás není štěstí, nesmí ho být a nebude. My máme jen pracovat a se namáhat, ale štěstí, toho se dostane teprve našim dálným potomkům." A Irena v témže dramatě příčinu prázdnoty a smutku svého života vysvětluje výstižně slovy, jimiž přisvědčuje Tuzenbachovi: „Máte úplně pravdu, je nutno pracovat. Nejsme veseli, a život se nám zdá tak chmurným, poněvadž neznáme práce, poněvadž jsme potomky lidí, již práce neznali."

Zde názor Čechova stýká se s učením Tolstého o významu práce.

Ale kdežto Tolstému práce je samým smyslem života, jeho posvěcením, štěstím a požehnáním, Čechov vidí v ní jen prostředek, uspati bolest života, zapomenouti na jeho bídu. Tím názorem proniknuti jsou intelligenti v jeho dramatech z poslední doby. (Volil formu dramatu, aby účinněji, než v povídce, vyložil své myšlenky, ponurý svůj názor v svět a život.) Ale také oni právě jako mužíci mají ještě jedno narkotikum, jež jim dává zapomnění: alkohol. A zde jsou to především postavy tří lékařů, na nichž demonstruje, k jakým až koncům mohou dospěti intelligenti: Je to doktor Ragin v myšlenkově hluboké povídce „Na šestce" („Palata No. 6."), jenž jako tolik intelligentů u Čechova „máchnuv rukou nad životem," který proň je pouze „nebezpečná past", oddává se filosofickým úvahám a — alkoholu, vojenský lékař Dr. Čebutykin ve „Třech sestrách", jenž otevřeně se přiznává, že vše, co před čtvrt stoletím znal, již zapomněl, dávno již žádné knihy nečetl a stále se opíjí, a konečně hluboce nešťastný doktor Astrov v „Strýčku Váňovi", jenž zklamán životem, kartograficky vystihuje úpadek své domoviny a zapomnění hledá v pití. Jsou to v jádru lidé dobří, bystří a poctiví, ale jako slaboši bez energie, bez sebekázně a síly. A takovými jsou téměř všichni intelligenti, s nimiž se u Čechova setkáváme: Slaboši, kteří oddaně pojímají svůj osud jeho nezměnitelný fakt a nemají ani odvahy ani energie, aby se vzpružili k činu. Takový je „strýček Váňa", jenž celý život dře se na svého svaka, professora Serebrjakova, a jenž nemá energie, aby shodil toto jho, jakmile poznal, že zbožňovaný svak, jenž tolik let ho oslňoval svou učeností, je vlastně nulla, takový je Konstantin Treplev v „Čejce", Andrej Prozorov ve „Třech sestrách" a řada jiných postav v povídkách a dramatech Čechova.

Tito slaboši stávají se obětmi sobců, jdoucích za svým cílem neodvratně a bezohledně i přes mrtvoly jiných: Herečka Irena Trepleva a spisovatel Boris Trigorin v „Čejce", zaměstnaní jen svými zájmy a svou slávou a šlapající po srdcích Konstantina Trepleva a Niny Mironovy, Natalie Prozorova, energickými rozmachy loktů klestící si cestu k svému prospěchu a štěstí ve „Třech sestrách", a esthetik professor Serebrjakov v „Strýčku Váňovi" jsou typy takovýchto bezohledných sobců, s nimiž v pracích Čechova tak často se shledáváme. A vždy, jakoby za těmito bezútěšnými výjevy, plnými skličující a rozechvívající tragiky, se vztyčovala sympatická hlava autorova, a jeho unavené, smutné oči jako by se ptaly: Proč jedni vítězí a druzí podléhají, proč ten zoufalý zápas, proč všechno to hoře, ta prázdnota, plochost a nuda života? Kdo je vinen? Nedostává se mu odpovědi na otázku. Zdá se jen, jakoby neznámá, velká moc vládla osudy lidí a kovovou, surovou pěstí je srážela k zemi. Bezútěšné smutno, zoufalá prázdnota, stesk a bolest — tak vyznívají všechny novější práce Čechova, především jeho dramata, jež nejsou vlastně pevně ucelenými, organickými výtvory, ale shlukem scén, zpravidla jen tenkou nitkou navzájem spojených, ale uchvacujících mistrovskými analysami lidského srdce, hlubokými pohledy do lidských duší a úžasnou pravdivostí detailů. Jsou to díla technicky dost nedokonalá, ale neubráníte se při nich mocnému, nezapomenutelnému dojmu. Kým neotřásl by konec „Strýčka Váně", tento jako

z nedozírných hlubin zraněného, zašlapaného srdce, z bezedných propastí lidské bolesti stoupající akkord? Síla těchto her je v kresbě postav. Ale jednotlivé postavy nepůsobí energicky vedenou, pevnou, ucelenou linií (v tom směru leckde autor pochybil), nýbrž především silou, pravdivostí a výstižností detailů. Je to v podstatě umění miniatur, ale umění vyhnané k svrchovanému mistrovství.

* * *

Černá mlha těžkého, bezútěšného pessimismu leží na všem, co Čechov v posledních letech napsal. Jen sem tam otevře se perspektiva jasnější, ale to jsou hluboké průlomy do budoucích dnů. Pro přítomnost, pro tuto smutnou dobu přechodu není světlých paprsků. „Za dvě nebo za tři sta let“, tak zní smutná taková útěcha, již ukládá v ústa podplukovníku Veršininu, „nu, třebas za tisíc — na lhůtě nezáleží — nastane nový, šťastný život. Nebudeme sice účastni toho života, ovšem, ale už nyní pro něj žijeme, pracujeme, ano trpíme, tvoříme jej a toť účel naší existence a, liboli, našeho štěstí . . .“ A v posledním dramatě, v labutí písni jeho dramatické musy, „Třešňovém sadě“, praví student Trofimov (neznám hry, cituji dle ruské kritiky): „Zpozdili jsme se alespoň o dvě stě let. Nemáme naprosto ničeho . . . Abychom mohli žíti v přítomnosti, musíme nejprve smířiti svou minulost, skončiti ji.“ V tom všem je arci málo útěchy. Snad život přece není tak bezútěšný, tak zoufale smutný, jak jej líčil on, jenž zklamán, mučen chorobou a přízrak blízké smrti maje jako lékař, chorobu svou znající, stále před očima, v životě neviděl a snad ani nechtěl vidět nic, než věčný řetěz běd, takovou „nekonečnou marnost všeho“, jak pěl Leopardi. V této bídě a v tomto smutku jeho vřelý soucit s trpícími, čistá lidskost, tep vroucího, zlatého jeho srdce, v němž stonásobně resonovalo, co zmítalo srdce jeho krajanů a současníků, je nám skoro jedinou útěchou. Z tohoto ponurého pessimismu, v němž tu i tam (jako ku př. v „Černém mnichu“) ozvou se i zastřené spodní zvuky mystické, byla často činěna výtka spisovateli, jenž získal si přízeň a lásku svých čtenářů rozkošnými, veselými črtami a skončil tak pourými, šerými pracemi.

Krásně proti této výtce obhájil Čechova Vlad. Bozjakovskij v nekrologu, otištěném v denníku „Rus“. Budiž mi dovoleno citátem z pozoruhodné stati této dokresliti zběžně načrtaný tento literární portret. „Není pochyby,“ píše Bozjakovskij, „že Čechov všechnu velkou sílu svého ducha věnoval na vylíčení obyčejných nicotných, všedních lidí a jich malých zájmů, ale tím není vinen Čechov. Osmdesátá léta nedala vyklíčiti ničemu jinému, neposkytla jiných typův a obrazů. Čechov pozoroval různé společenské vrstvy tohoto období svým drobnohledem. Je nesprávno, vytýkati mu jednostrannost. Hleděl do nižších i vyšších vrstev společenských, ale obě vzbudily jeho úžas svou hrubostí, plochostí a ztrnulostí. Jako Diogenes hledal Čechov marně člověka. Nenalezl ho ani mezi hrubými a nevzdělanými sedláky, ani mezi úředníky, mezi spisovateli, ba ani mezi professory . . . Všude viděl ne tak lidi, jako spíš pouzdra, do nichž se lidé skryli, kolem sebe zřel ne život,

ale „plesnivinu“, jak řekl Glěb Uspenskij. V nejlepších letech svého života sám do této epochy a této společnosti náležel. Bylo těžko, podati něco jiného, než co Čechov podával, ale ještě tíž bylo, zachovati si víru v lepší budoucnost a neutonouti sám v tomto bahně. A Čechov si tuto víru zachoval. Ukryl ji hluboko ve svém nitru, jakoby se obával, že by močál, jímž byl obklopen, mohl tuto víru svými výpary pokáleti, že by ji mohl někdo špinavýma botama do bahna zašlapati. Říká se, že Čechov neměl určitého programu. Pravda, nepodporoval určitých snah a běžných tendencí. Nevěřil v praktické následky prázdného tlachu o samozřejmých pravdách. Ale program měl, a to velmi určitý. Věděl, že takový hrdina, jako jeho Lajevskij, jenž všechnu sílu vyplýtvá v protestech proti každému triumfujícímu praseti, ničeho nedosáhne. Učinil si úkolem, ukázati celé ruské společnosti, jak zploštěla a v jakém močálu se ocitla.“*)

*) Hlavní díla Čechova (sebrané spisy jeho obsahují deset svazků) jsou: povídky „Skazki Melpomeny“ (vydané r. 1884 pod pseudonymem), „Pestryje razskazy“ (1886), „V sumerkach“ (1887), „Step“, „Ogni“ (1888), „Skučnaja istorija“ (1889), „Duel“ (1890), „Palata No. 6“ (1892) „Mužiki“ (1897), „Chmuryje ljudi“, „Razskazy“, „Tri goda“, „Kaštanka“ a j., dále dramatické práce, „Ivanov“ (1889), „Lebedinaja pěsnja“ (1889), „Tragik po nevolě“, „Jubilej“, „Medvěd“, „Predloženie“, „Čajka“ (1896), „Djadja Vanja“ (1899), „Tri sestry“ (1902) a „Višněvij sad“ (1903) a konečně cestopis „Ostrov Sachalin.“

LAD. VAŠEK:

Hrůza.

PSYCHOLOGICKÁ STUDIE.

Vlak, stanuv na zastávce, hvízdnul a s hukotem hnul se v tichou noc. Světlý mrak kouře vytryskoval rytmicky, stále vzdáleněji, až zmizel v zatáčce.

I zvuk uléhá, zapadá do jícnu hladového ticha a nesmírného mlčení.

Hvězdy třesou se na nebi, na východě číhá ohromný, krvavý měsíc. Cesta hlubokým prachem svým svítí jako bílý popel ve vyhaslém žárovišti.

Je po půlnoci.

Kráčím mezi domy, mlčící přádelnou a ztichlým hostincem. Okna budov jsou tmavá, dveře pevně uzamčeny. Ale mám pocit, že jsou všude oči, ale v spánku uzavřené. Že mohou se však každé chvíle otevříti, prohlédnouti.

Na blízku hučí tiše jez.

Je málo vody v řečišti. Vyprahlé kameny na březích jako by byly vápnem obíleny.

Pod obloukem mostu spí široký tok, tmavý, hladký, bezezvuký.

Pojednou vmísí se do šumu od jezu jiné zvuky. Hlasy lidské. Jsou dva, jasné, ženské. Hovoří. Jsou přede mnou, ne daleko.

Zrychlým krok, až stanu na vrcholu oblouku. Nikdo.

Za mostem tmí se hustá alej kaštanová. Otvor do ní zeje jako tunel v neproniknutelno.

Hlasy žen zazní mi zcela určitě. Jsou v aleji. Hovor jejich je jasný, nenucený, jako u lidí podle sebe jdoucích.

Zrychlím znovu kroky, abych je dostihl. Vnikám do tmy, napínám zrak.

Zdá se mi, že při plotu zahrady pod kaštany kmitají se stíny.

Vyjdu z aleje. Nic, nikdo. Daleko, široko ani živé duše. Přelud, hra náhody, myslím si. Kráčím dále.

Nyní zase, není tu již klamu, na mostě druhém, zazněly znovu ony hlasy. Při zábradlí mostu někdo kráčí, spěchá. Zrychluji stále krok. Na mostě nikdo.

Přelud čidel, konejším svůj nepokoj a snažím se na to nemysliti. A proto právě tane mi to na mysli tím neodbytněji.

Proč to stále zní přede mnou? Proč ne vedle mne? Proč ne za mnou? Nebo střídavě?

Zahnu kol rohu ulice. Schody dvakráte lomené kol rohu výší se přede mnou.

Vystupuji. Na vyšším rameni schodiště ozvou se hlasy. Nyní zcela blízko. Rozeznávám barvu, výši hlasu. Hlasy dívek sedmnáctiletých. Proč sedmnáctiletých? Tak! Utkvělo mi na mysli, že sedmnáctiletých.

A já je musím předstihnouti. Přelétnu téměř první oddíl schodů. Stanu na stupni druhého. Stupně jsou prázdné, zcela prázdné až k ústí svému do ulice.

Srdce se mi sevřelo.

Vystupuji. Všecka čidla má jsou poplašena, napjata bolestně. Čekám něco, lekám se něčeho, tuším cos zlého na blízku. Krev buší mi v hlavě.

Vzmužím se a pohlédnu do výše. Noční motýl pluje nade mnou v šikmém letu. Dívám se na silhouettu jeho šerou, pohlcenou záhy všeobsáhlým šerem. Měsíc klade zelenavé barvy, na stupně, a stín můj vystupuje fialový. Jakési plápoly pobíhají po střechách a po stromech pode mnou.

Nikde ani človíčka.

Zahnu v ulici kol rohu a jdu úzkou soutěskou mezi zahradami. Na pravo vystupuje nové schodiště.

Proč nikoho nepotkávám? Je teplo, jasno a chlad po parném dni.

Zatoužil jsem prudce po nějaké živé bytosti, člověku, kočce, psovi. Leč nikde ani známky života.

V tom uslyšel jsem hlasy zcela zřetelně a zcela blízko. Ulevilo se mi na okamžik. Pak poznal, jsem že jsou to mé hlasy, můj přelud. Několik kroků ode mne, na schodech v pravo odbočujících zazněl smích. A do toho tleskot.

Studený žas polil mne od hlavy k patě. Stanul jsem. Nervy mé trnuly jako rozvířené struny.

Přemáhám podivný pocit svůj a chci dále. Místo toho obrátím se a kráčím nazpět. Napnu vůli a stanu, uvědomuji si, že vše to je klam, fantom předrážděných buněk mozkových. A zase přeběhne to po celém těle jako chladný, železný válec.

Dívčí hlasy zanikly, ale já nemohu již zpět. Pomyšlení na schody, kterými jsem již nesčíslněkráte za dne i noci prošel, naplňuje mne hrůzou. Takovým elementárním, nesmyslným, odporným pocitem. Spílám si a naslouchám. Zavilé, číhavé ticho. Zuby mi zajektaly. Chce se mi běžeti pryč odtud, běžeti slepě, úprkem. Ale napínám vůli a couvám jen krokem. Připomínám si směšnost své situace, ale nemohu to překonati. Z přízemních oken, kol nichž jdu, sahají po mně tmavé ruce, z domovních dveří nastavuje mi kdos nohu a šeptá důrazně: Stůj!

Půda propadá se přede mnou v jámy, a divím se, že není tu výstražných luceren. A zase couvám krok za krokem. Po zádech pobíhá mráz, v nohou jako by rozlézali se mravenci.

Někdo běží za mnou. Učiním bezděky dva, tři skoky ku předu. Chci se obrátiti, nemohu. Letím dále. Kdos za mnou prudce oddychuje. Čekám útok, ránu do záhlaví.

Žlutý svit okna staví můj útěk. Městská strážnice. Hovor strážníků, pleskot karet, dým tabákový zapudily rázem tísnivé přeludy.

Postál jsem chvíli, potom dal jsem se unaven, ale též uklidněn cestou k nedalekému domovu.

Huláni, huláni!
malovaný děti:
Kde která panenka,
ta za vámi letí.

Z KRESEB MIKULÁŠE ALEŠE K NÁRODNÍM PÍSNÍM.

Z básní Jiřího Mahena.

PIANISSIMO.

Tak hledíš na mne a usmíváš se.
Lze přece všechno říci tak krátce:
Ty jsi má milá, já zas tvůj milý —
tak jsme se našli a políbili.

Tvé oči září, a rty tvé se smějí
nad starou, rouhavou beznadějí.
Srdce mi bije tak splašeně, prudce:
Dej sem své ruce, dej mi své ruce!

Můj bože! Zlíbal bych za den je tisíckrát,
vše to ti nepoví, jak tě mám rád.
Ukaž své oči! V nich slunná spí říše —
Chci je dnes zlíbati tichounce, tiše —

PÍSEŇ.

Tu píseň horoucí — ó, slyš ji, slyš!
Ji zpívá potápěč nad vodou nachýlen:
Spí poklady u lesů korálných
a čekají, kdy boží spatří den.

Tu píseň mučivou — ó, slyš ji, slyš!
Ji zpívá potápěč nad hrobem schýlený:
Buď s klidem tu, kdo předčasně jsi kles
a v plavbě zemdlel slabý rameny —

Ó, slyš tu píseň přece, tolik dojala
a tolik roztesknila, příliš pravdivá:
Mír budiž s tím, kdo nad poklady spí,
klid budiž s tím, kdo v hrob se podívá.

Můj potápěči, jedno zbylo však.
Květ divný roste až u sama dna.
Dnes vezmi ho. A přines na světlo,
by ztichla bolest touhy záhadná.

—

LETNÍ DNY.

Zahořklá příchuť letních dnů
zas otravuje, uspává.
Den ke dni oči smutnější
má trpká moje obava:
hýřilo jaro nadarmo?

Sněhoučká bělost mraků však
duši mé nedá usnouti.
Kdybych dnes věřit trochu moh,
že to vše zítra se nezhroutí,
včera co dostavěli jsme.

Obzory, dálky, vy lesy!
Já míval vždy tolik vás rád!
Leč dneska, nevím proč — nevím —
je mi tak cizí váš chlad,
je mi tak cizí, tak cizí —

Snad po dnech bouří že pláču
krvavým pláčem, jenž čeká
odnést i to, co tu zbylo,
a čeho divoká řeka
citů kdys neurvala.

Zahořklá příchuť letních dnů
vzpomínky čisté mi mate.
Za dveřmi čeká též příští
chuďoučké, nebohaté —
na prsou bolest spí — skála.

—

PÍSEŇ O ZLATÉ PŘÍLBĚ.

Tak zvolna táhli černí koně
mi zrezavělý, starý pluh.
Zas rovné brázdy vzpomínkami
jsem oral, starý dobrodruh.

A slunce hřálo. V tichém poli
se šeptalo o příštích žních.
Zas vzpomínal jsem hospodářů
už přede mnou, též podivných.

Pták zpíval, k nebi vzhůru cíle
dnes směšněsměšným letem svým.
A já se smál svým divným dojmům
a směšněsměšným perutím.

Mí koně ržáli. Koně černí
zaržáli náhle z hluboka.
Pluh zarazil se. Co jen skrývá
má brázda směšně hluboká?

Je kámen to, či balvan — skála?
Zrak vlhne, prudce chví se ret:
Hle, zlatá přilba! Zlatá přilba!
— Já neměl tak v hloub zajíždět!

A HŘÍMÁ ŽIVOT.

A hřímá život. Kovovými hromy
zní jeho písnička.
Tvé srdce spí však. Je i lidská bolest
dnes tobě maličká?

Já vyprávěl, leč oči mrtvé byly.
Já vypravoval zas,
a bylo bezvětří. Ni lísteček
se v stromech nezatřás.

Jen květy voněly a tolik vábily.
Tys vzpomínal.
Já pro útěchu srdce mučeného
si zazpíval.

Noc sklonila se nad odvahou hlasu,
temná a smířlivá.

A vyšlo slunce. Za horami hřměla
hromová kladiva.

Tu přišlo to. Tak z nenadání, rychle
jak prudká lavina:
Řekni mi, zda jen také mého smutku
si někdo vzpomíná?

A zase ticho. Zas ty klidné oči —
Slyšíš ty hromy bít?
Je marno vše. Dnes kopí zahazuje,
jak včera štít . . .

—

DÉŠŤ.

Mrtvo je a pozdě na noc.
V okna kapky bijí.
Na nebi dnes zase pějí
nejsmutnější litanii.

Zšedly duše, zchudla víra,
málo odvahy je
po výpravách po křižáckých . . .
V okna déšť mi bije.

A má hlava unavená,
marným přemaháním bledá,
ptá se po té odpovědi,
již nám nikdo nedal, nedá.

A na nebi zase pějí
nejsmutnější litanii.
Mrtvo je a pozdě na noc.
V okna kapky bijí . . .

—

BEZBOŽNÝ TANEC.

A ještě tady ta jedna spirála!
Když už ses tolik jich protančit nebála,
nač ještě otálet, nač ještě váhati,
když zmýlená neplatí?

Oklamat chtěla's-li, ošálit, otupit,
pak můžeš jít!

Leč pro ta muka a bolesti smutné
já nebýval bit.
Ruce mi vázali, svědomí klidnili,
po hlučných trzích mou dušičku vodili,
občánci tolik rozmilí.

Vzpomeň! Ten útěk, kdy spolu jsme prchli,
ty — růže ve vlasech s úsměvy rána.
Podzemní práce vášnivých chvílí
jak byla požehnána!

Do větrů bouře jsme vyjeli prudce,
koníček zařehtal hola! tak vesele!
Neviděl, netušil, dlouhá jak cesta
v krajině smutně je setmělé . . .

Neplač, že zahynul. Vím, je ho škoda.
U srdce často zlá bolest hlodá.
Zahynul. Zahynul. — Šli jsme pak pěšky.
V západě krvácel, mrak deštěm těžký.

Uhnutí na pravo, uhnutí na levo,
čtyřicet spirál jsme protančili,
čtyřicet spirál nemělo konce,
tisíckrát spolu jsme pochybili.

A ještě tady jediná spirála!
Když už ses tolik jich protančit nebála,
nač ještě otálet, nač ještě váhati,
když zmýlená neplatí?

Tanči! Číš plná je na stole u mne.
Přijď ke mně, štěstí mé nerozumné!
Je tvého hříchu více už třeba
než denního chleba —

PAVEL DVOŘÁK:

Dvojí květ.

DENNÍK UČITELKY. (Pokračování.)

V tom schumeleném klubku cizích těl, jež týmže horkem sálala a nezřela než mlhu růžovou svým vlhkým okem, rty jeho se dotkly vlasů mých i čela.

Oh, slunce! Slunce!

Zahořelo nade mnou. Šum lesů dálných přilétl se živou písní ptačí, kraj širý rozpjal se kol v teplém rozechvění a vůní dýchal k nebesům, tam k slunci. Tak bylo mi, a oči zvedla jsem, jež lásky štěstím slzely a žďály nových polibků.

Sen.

Pod oknem třásly se holé pruty větví, snad větrem kousavě studeným, a ve světnici ticho. Korecká zmizela, nevím kdy, stěny mlčely, nábytek mlčel, i po něm rozhozený, nehotový šat, však slza zůstala, jež v oko vypryskla. Nesetřela jsem jí, nechala ji víčko tížit, by nevyprchal s ní i sen.

Pak dál jsem šila a v stehy svoje štěstí vsnívala. Spěchala jsem, nebylo daleko již do plesu.

Když do školy jsem šla, vždy jsem toužila, bych potkala ho dole zrovna, mohla s ním jít vzhůru a aspoň tu chvilku s ním sama promluvit. Zřídka kdy se zdařilo, jen dvakrát tak zcela podle přání; to byl vesel, smál se a žertoval, nic nebyl zádumčivě roztoužen jak já, však díval se tak laskavě a měkce v smíchu svém, že poddávala jsem se, smála jsem se s ním. Jindy vyšla jsem na prázdno, někdy setkali jsme se, však v cizím průvodu, a tu jak divnou náhodou jsme hovořívali vždy o plese, o našem plese, a volívali jsme cizí, chladný ton, jakým se o všednostech mluví. Mně působilo zvláštní rozkoš, když cítila jsem uvnitř vroucí vzrušení a musila jsem chladná slova pronášet, vtipy na své vlastní sny. Po takých scenách zdávalo se mi, že prudší a čistší pučí ve mně radost, kdy doma jsem vzpomínala na své i jeho

pohledy, jimiž jsme se usmívali, zasvěceni v jakés tajemství, jež umíme tak v prázdných slovech jiným skrýt a sobě sdělovat.

Bylo to v pátek před plesem, když přišly zase za mnou obě dámy.

„Tož, jak to uděláme zítra?“ začala Veselá.

Chápala jsem, ale nebyla jsem právě v náladě, nepochopila jsem tedy.

„Myslím, jak pojedem' na ples?“

„Ah tak — a vy také jedete?“

Zemanova se urazila, co že prý se dělám, jakobych nevěděla.

„Opravdu, nevím, samy jste neřekly, a já jsem měla tolik práce, že nestarala jsem se o nic, co se kolem dálo.“

„Jak, tedy pojedete?“ vyhrkla Veselá, „sama?“

Usmála jsem se, mělať jsem vzdálenou tetu, však jsem půl roku u ní pobyla před zájezdem do Lausannu na frančtinu, ta ráda mi průvod slíbila, nemajíc nikoho jiného, s kým by se vyvezla do reje mladých, jak mi řekla.

„Jsem emancipovaná, jela bych,“ prohodila jsem, „kdybych náhodou jinak nemohla.“

Odešly nazlobeny; měla jsem pokoj.

Poslední den jsem byla poněkud nervosní očekáváním. Nemohla jsem na nic určitě myslit, při ničem se zdržet, vše mi padalo z rukou, a přece zadumat jsem se nemohla, zapadnout v nějakou vidinu, jíž jsem přivolávala; hned jsem se vzrušovala rozechvělá, a myšlenky mi neklidně běhaly duší jak ve zmatku.

„Večer!“ napadlo mi, a zatřásla jsem se. Blýskly mi v očích lustry, zavlnily se řady toilet, zmizely, ale třásla jsem se dál, nedomyslivši, nedokreslivši.

Nebo jeho podoba se mihla přede mnou, a tu jsem klesala. Otázku jsem si řekla: Promluví? A již jsem škubala se sebe všecko, jakobych i ji tím mohla strhnout, zlobila jsem se. Pak z ničeho zase do smíchu mi bylo kypivého, rozhopkala jsem se kol stolu, i židli uchytla a zatočila jí, jak kdysi doma, když jsem se tančit učila. Svolat všecek pensionát se mi chtělo, aby se se mnou radoval a smál a tančil, děti jsem chtěla zobjímat, i je, Veselou a Zemanovu, bych byla objala, tak mi bylo bujně krásně. Za chvíli jsem již plakala na studené tabuli v okně, tesknila a žalostnila — proč? Ach, nevím. Plno mi bylo slzami v nitru, něco neuvědomělého mi jasno v duši zkalilo.

Však dočkala jsem se.

Děti věděly, že jdem', a tak, sotva se naše pokoje uzamkly, seskupily se na chodbách, aby uviděly; smělejší i ku dveřím se přišouraly, hledajíce klíčovou dirkou zákmit světla; každou chvíli slyšela jsem drobný šuškot, někdy i utajený výbuch smíchu, pak zašumění šatu na dveřích a rychlé odťapkání a zase šouravé kroky blíž. Byla jsem tomu ráda, že dychtění moje zazáří i jim, že chtějí je vidět rozžato v líci i v zraku.

A mimoděk jsem rozjiskřovala oko touhou vypovědít jim, jak štěstí vyrůstá, kam tíhne duše naše vždy, kam půjde jejich také, jež dosud ve snách pluje, a přece neurčité přání v sobě má, by uzřít mohla cizí rozjásání a jím se probudila k pochopení. Spěchala jsem i čekala zároveň, kdy zašeptnou mi do dveří, zda podívat se smějí.

To bylo brzo. Vilma Perthova zaprosila — dnes je zasnoubena již. Mívaly jsme se rády tenkrát, byla podobna mé Karluši svou měkkou mazlivostí a milotou. Vpustila jsem je. Vhrnul se jich houfek, plná světnička jich byla, a stanuly s očima vyjevenýma na mne.

„Jej, vy jste hezká!“ zadivila se Babuška upřímně, až jsem se zarděla.

Ani jediná se nezasmála dětinsky, tak byly ponořeny, ne ve mne, ale v sebe, nebo v nitru jejich vyrůstala touha neznámá, již moje oko rozžehlo, to viděla jsem na nich, když dívaly se, jakoby neviděly. Teprve po chvíli se dětství dívčí zvedlo v nich, a začaly mne prohlížet. Malé zapomněly, že na okamžik byly princeznami, a divily se dlouhé pentli s boku visící, velké mne otáčely kriticky kol do kola.

Byla jsem hezká, vím, slušel mi jednoduchý šat svým švihem sukně ohnivým, i sama jsem byla krásná vnitřním zjasněním, jímž jak bych byla prokvetla. A byla jsem šťastna, když to řekly děti též, nebránila jsem se skromně, nebo nepovažovala jsem všecku krásu za svou jaksi, bylo mi, že jemu ji ponesu, pro něho že ji chci.

V tom vědomí jsem proběhla chodbou, dvorem, školou zčernalou, když školník pro mne přišel, že kočár čeká již. Zabořila jsem se vedle tety opatrně, ujistivši ji, že vše je dobré, že i jí se budu líbit. Po celou dobu až sem opustilo mne rozechvění, byla jsem zaujata prací, ani jsem určitě nevzpomněla, k čemu se chystám, až teď v tmavém kočáře roztřásla mne opět zimnice, jež mne neopustila až do sálu.

Vkročily jsme. Rušno a hybno již bylo, barvito, a vzduch plnil se jemným dechem vůní; byl vlahý a přítulný, nevtíral se ještě drsným dotykem prachu a horkých par, byl takový pobízivý a milý, že pousmála jsem se mimoděk, sklidněla a zjasněla jsem hned. Nerozčilil mne ni černý zjev, jeho zjev, jenž rozhoupal se proti nám, sotva jsme vkročily; vlídně jsem se usmála, když tetě představoval se a uváděl nás kamsi daleko až v popředí, ba naopak, v jeho úsměvu a pohledu jsem uviděla svoje štěstí vítězné a hrdě pohlédla jsem sálem na promenádu i na galerie kol. Šťastna konstatovala jsem, jak nám to sluší, když mihnuly se naše stíny zrcadlem, a zasmála se svým mladým kdysi smíchem v lehkém žertu.

Ještě jsme nedosedly, když zazvučel prvý akkord polonézy. Bartoš se sklonil, dvornou frázi prohodil tak polo ze zvyku a polo žertem vědomým, a již jsme šli ruku v ruce v proud. Vypjal se křepkým krokem, i mně šlehla v žilách plnost síly, a mimoděk se naše paže stiskly, nebo uviděli jsme kolik hlav a očí k sobě upjatých s cizím obdivem, tak aspoň mně se zdálo.

Nevím dál přesně, co bylo, jen vzpomínám, jak mlčky šli jsme k sobě přituleni, jak mlčky pak mne přivil k sobě, tak těsně k sobě přivil a letěl vírem se mnou — kam? Nezřela jsem lidí kol sebe, necítila jejich dechu, nic, nic jsem nevnímala. Vzdávala jsem se, jak ve snu doma tam, přilínala k jeho hrudi a spalovala se horkou záplavou bezuzdného štěstí, jež zbavilo mne i vědomí sebe. Má ruka horká stiskla jeho dlaň, má hlava neklesla, jak myslila jsem, ne, zaklonila jsem ji v zad a žárem vzňaté oko v jeho jsem upřela, suché, výmluvné,

jak bouř smyslů mnou právě prolétla. Chtěla jsem schvátit ho v náruč vášnivě, přitisknout k svým prsům rozdýchaným a rozplynout se zase v jeho vroucím slově, nyvá, měkce roztoužená, bílá, vše rázem chtěla jsem, ale ne jemu říci, než sobě přiznat jen. Však vlády nad sebou jsem pozbyla, a oko moje mluvilo, čím horké rty se chtěly rozechvět. Tak hlavu zaklonila jsem — a on se zadíval a upřel ve mne na dlouho. Náhle přivil mne k sobě v prudké bouři tonů, jež na hlavy nám padaly a samy rytmem svým nás hnaly v chumel dvojic rozlétlých; v té bouři strhl hlavu moji až ke svým rtům, jež na líci jsem ucítila lehkým dotekem. A tu jsem se zlomila v své vášni prudké. Má hlava poklesla jak v snu, má ruka vzdávala se jeho prstům, hruď bušila svým srdcem rozjásaným na jeho tak oddaně, tak důvěrně. Oči jsem přivřela a snila jsem, snila bez obrazů, beze slov, jen oslnivá zář mi duši plnila, teplá a třpytně chvějná, mladistvá — snila jsem o slunci.

Poslední tony dozněly. Ruce naše se ještě chvíli držely, než klesly k tělu zpět, jak nechtělo by se nám odtrhnout se od sebe. Šli jsme mlčky cizím zástupem. Na tetu jsme se letmo usmáli a spěchali jsme dál. Já na okamžik znenáviděla jsem davy kolem sebe, přála si stanout s ním doma na stráni, kde sama dovedla bych mu říci, co zvířovalo naši krev; pak ráda jsem zas byla všem a vděčně jsem je odprošovala, neb kryli mne svým množstvím, svým zaujetím pro sebe, jež nezří dál než k ruce s vějířem, a toužně jsem čekala, až promluví. A on se jen zahleděl ve mne z boku, hladil mi prsty, však nemluvil.

„Nač slova ostatně?“ napadlo mi pojednou. „Jsou zcela zbytečna.“

Šla jsem mlčky s ním a mluvila si hovory nepromluvené.

V tom uzřeli jsme Veselou a Zemanovu. Šly nedaleko před námi. Veselá se ohlédla, a když mne uzřela, cos promluvila k Zemanové, usmály se na nás, hlavou pokývly, a když tanečníci se obrátili a poznali s Bartošem, stanuli a dočkali nás. Škoda, že znali se — či vlastně — proč škoda, když — ah jak se vesnívám zpět, že zapomínám skutečnosti. Nuž dočkali nás. Veselá pohrozila prstem, a neviňoučce se usmála: „Vy spolu? Nás jste neviděl přijít, pane Bartoši? Počkejte, počkejte!“

Rozesmál se, rozhovořil, zavtipkoval galantně, a šli jsme zas.

„Víte, co to znamená?“ naklonil se ke mně.

Přikývla jsem s povzdechem.

„Musím tancovat —“ vzdychl i on.

„Jen tolik?“ podivila jsem se mimoděk. Myslilať jsem dál a hloub jsem promítala úsměv nevinný.

„Nu, ano, tancovat, s nimi ovšem.“

Nerozuměli jsme si — či již v tom okamžiku nechtěl mi rozumět? Neuvažovala jsem dál, řekla jsem si, že neznal všeho, co u nás předcházelo, že vidí tedy povrch jen. Ale líto mi bylo nálady nevyslovené, jež mnoho tušit a cítit dávala, líto mi bylo, že nejdem' mlčky dál, nebo okamžikem, kdy prolomila se hráz hovoru, rozmluvil se, rozvykládal, přívětivě se rozhovořil a vesele. Na chvíli mi stesk přelétl čelo, smutek krásy ztracené, však jen na chvíli. Poddala jsem se, vpadla v hovor též a v smích, již k vůli němu, když jsem viděla, že tomu chce.

A zapomněla jsem zas na mlčení, šťastno mi bylo v hovoru, kde hlavu ke mně plně obracel a líce zjasňoval; netoužila jsem po jiném. Sama vybídla jsem ho, by zavedl mne k tetě a šel konat povinnost; to jsem ironicky podškrtla.

Zůstala jsem sedět sotva přes půl věty. Kmitla se mi světlá hlava před zrakem v hluboké úkloně, i bílých rukavic jsem si všimla, co po boku visely, a šla jsem. Klidně dala jsem se objat, otočit, klidně hleděla jsem přes jeho rámě do sálu, jehož hemžení teprve teď jsem určitěji vnímala, a bavila jsem se trženými větami, jež odříkával mi, snad aby ukázal, že v tanci vůbec mluvit dovede, aniž by krok si popletl. Nu, odpovídala jsem slabikou, hleděla jsem na vlnění hlav a nemyslila jsem, zůstalť mi v duši sled jasna krásného. Kmitl se i Bartoš mimo a usmál se; tančil s Veselou.

Když usedla jsem po druhé a usmála se na tetu, vydychla jsem spokojeně, z hluboka. Toužila jsem po chvíli klidu, bych zaklonit se mohla, zamyslit a podívat se v sebe i štěstí svoje změřit. Teta hovořila s kýmsi z dávných známých a nevšímala si mne příliš, a tak jsem mohla klidně zapadnout. Vzpomněla jsem chvíle, kdy také tak jsem se mu zaklonila v náručí, však ovinuta, přitisknuta k němu, jeho, jeho. Hledala jsem v zástupu jeho postavu, chtělo se mi uvidět ho, jak asi Zemanovu vede v kole a zrakem hledá mne. Dohledala jsem se, ale neohlédnul se, ba ani se Zemanovou to netančil, než s neznámou, s jakýmsi děckem mladičkým.

Nevím, proč mne rázem přešla jasná nálada, ale zmizela. Zachladil mne vítr zvířeného vzduchu, křiklavou zdála se mi hudba, směšným onen starý tetin známý, jenž dvorně tučné tělo prohýbal, a protivným člověk, jenž ke mně mířil z daleka, a jehož frázi již již jsem mu na rtech četla. A musila jsem jít, nesmíme jinak. Snad nikdy jsem tak těžce nedýchala cizí přítomnost jak jeho právě, ač za nic nemohl. Odporná mi byla ruka, jíž jsem v pase cítila, kde dřív mne držel on, odporným prsou zvlnění i jeho dech, jenž mi vlasy nad uchem odvíval, nesnesitelným jeho žvást, týž hloupý tlach, jejž odříkával mi můj blondýn lhostejný. Musila jsem odpovídat na jeho otázky, neb nedovedla jsem být neslušnou, ač jiná otázka mne pronásledovala: Proč s ní netančil? A kdo to byl? Hledala jsem je, však nenašla: můj tanečník mne vlekl vpřed. Když konečně ucítil, že zbytečně se řečí namáhá, a k tetě vedl mne, napadlo mi náhle: Nu, a proč měl zrovna tančit s ní? Snad byla v kole, jinou tedy vzal. A vlídně jsem se usmála na svého tanečníka, jenž uražen se klaněl již. Udivila jsem ho; stanul okamžik, než skončil úklonu, a pak se ještě jednou za mnou ohlédl. Což, ať myslil cokoli, bylo i je mi dosud lhostejno, jméno dávno vykouřilo se mi z paměti. Hůř bylo mi, když zavýskla fanfára k besedě, a pro mne neznámý kdosi šel. Co promyslila jsem v tom okamžiku. Přijde on? Nezadali jsme se, však — a nepřijde-li a já odmítnu? Úzkostně jsem ohlédla se po sále, zda nepřichází. Nešel, ač dozněla již: „Slečna zadána?"

Malomocně pohlédla jsem na tetu — a přisvědčila jsem.

Teta zeptala se: „S kým?"

A on posud nešel.

Horko mne zalilo nachem, neodvětila jsem nic, jen po sálu jsem hleděla.

Ah, konečně! Jak mi bylo volno pojednou. Přece šel. Přišel a omlouval se, že meškal dlouho, jak byli bychom se smluvili. Bylo mi zase šťastno, jásavo a do skoku. Stiskla jsem mu vděčně ruku.

„Vždyť jste neměl slíbenu mou besedu!“ zažertovala jsem.

„Opravdu? Vy byste s jiným byla šla do kola? To se přec rozumělo samo sebou, i když jsem neřekl.“

„Také jsem myslila — a odřekla jsem komusi, ale tak mi bylo horko, že nepřijdete, že — i teta se ptala, s kým jsem zadána.“

Přiznávala jsem se prostě, upřímně, říkala jsem, co musilo ho zajímat, cítil-li jako já. A prostým začátkem jsme rozpředli hovor, jenž přerušován byl jen chvílemi, když tanec nás vzdálil od sebe.

Já jsem mluvila. Vyprávěla jsem o svém Dubíně, o nádheře léta v jeho klenutích, o nekonečném podzimu, jak duši mi stísnil tuchou nejasnou, pak smáli jsme se svému setkání za zimní vánice, jak prchala jsem před ním a svou stopou za sebou ho lákala až k nám, o neklidu rašícího jara mluvila jsem, o slavných dnech slunečného záření, jež vplývaly do nitra jak touha bez konce, touha po štěstí a po teple, touha snivě vášnivá, o všem jsem vyprávěla, nedbajíc, zda naslouchá, mluvila jsem, že nitro mi přeteklo a proud mne strhnul v sebe, sotva prvým krokem do něho jsem vstoupila. Vše řekla jsem, nehledíc na něho, upírajíc oko kamsi v neznámo. Teprve když jsem dořekla, pohlédla jsem naň, plna ještě světel dalekých a snění šťastného. Co chtěla jsem číst v jeho oku? Nevím; nemyslila jsem, co bude pak, nemyslila jsem vůbec v budoucno, ale zamrazilo mne, co jsem spatřila. Oko zdivené. Ne údiv radosti, ne úžas porozumění, pouhé podivení, jež ostýchá se ruku stisknout, jež neumí ni slovem přijít vstříc; protože hloubky bojí se, v niž mohlo by sáhnout a v níž musilo by pak i setrvat, což důvěrnosti žádá — a tu jsem nezřela.

Chlad.

Byla jsem udeřena jeho pohledem. Zjasněla mi skutečnost. Mžikem, zdálo se mi, že přehlížím vše, co bylo, naše rozmluvy před plesem, naše setkání a — —

Krev mi zavřela oči, celá jsem zkrvavěla náhlým studem úzkostným, jenž nohy mi lámal, rukama chvěl a slzy vnucoval.

„Zdálo se mi —!“ zahučelo mi v hlavě.

Zdálo se mi — a — duši jsem strhala v nahotu před ním — vzdala jsem se.

— — — — — — — — — — — — — — — — — — —

Jak jsem tehdy dotančila? Proč jsem neklesla?

A on? Viděl a rozuměl, musil rozumět, ale proč mi ruku pak pohladil? Pohladil mi ji, slova neřekl, vedl mne sálem, ne k tetě, ale dokola promenádou.

„Teď nesmíte k tetě —“ pravil mi.

Jak jsem as musila vypadat! Neodporovala jsem, vlekla jsem se s ním, mdlá a znechucená sebou k smrti.

„Co jste si myslil o mně?“ vypravila jsem ze sebe, když jsme již stáli u sedadla.

„Já? Smím být upřímným?“

Mluvil vážně, ani stín výsměchu mu líce nekřivil.

„Že krásnou věc jste mi pověděla, že dala jste mi nahlédnout do dívčí duše hluboko, že však — jsem toho snad nezasloužil — právě já od vás snad ne.“

On ne ode mne. Snad.

Oh, pravda! on ne — on ne! Falešně jsem viděla, zbloudila jsem, jdouc za světlem, jež sama jsem si rozžehla. On ho neviděl.

Nedovedla jsem odpovědít, vzhlédnout, nic; hluše jsem padla. Tehdy odešel a nechal mne s sebou se dohovořívat, sebe prohlédat.

Slunce! Slunce, kam jsi mi zapadlo! — A právě v tom okamžiku, kdy odešel, kdy zmizel, ve chvíli, kdy cítila jsem, jak se břeh se mnou utrhl, a jak padám v temno, v tom schvátila mne touha po slunci, po něm, touha hrozná, silnější studu minulého, silnější mého zoufalství, touha taková, že sevřít jsem musila rty, bych jeho jméno nevykřikla, zachytit se křesla, bych nerozběhla se za ním. Mít ho, znovu ho obejmout, smazat vše, co právě bylo, a vrátit se k začátku do jeho náruče, po tom jsem se rozdychtila šíleně.

Čím jsem to byla tehdy? Dnes ptám se zdivena, jak mohly se směstnat dva tak krajní záchvaty ve mně, zda bylo by i nyní možno? A byla bych schopna toho, co následovalo?

Odrazil mne od sebe přímo a určitě, byla jsem jista tím — a přece jsem doufala, ba víc, hledala jsem cestu zpět, chtěla jsem překlenout strž mezi námi. —

Přišly za mnou naše dámy, usedly, jakoby se na dlouho chystaly, a spustily příval řečí, v nichž hemžilo se přihrocenými slovy, ptaly se na něho před tetou a mnohovýznamně se zamlčovaly; ať o čemkoli začaly, vždycky k němu došly jako náhodou. Byla jsem na trní. Nitro se mi chvělo slzami, jež hrozily propuknout, a musila jsem komedii hrát o nechápavé dívčině, naivní a chladné ke všemu. Někdy jsem mlčet musila, bych místo slova vzlyk nevyrazila, a nešly, seděly, co jsem skonávala rozporem studu, úzkosti, záští k nim a touhy po něm, jež nejvíc mne nutkala urazit je, utéci jim k němu, za ním.

Hudba mne jich zbavila. Osaměla jsem na chvíli. Proklínala jsem řád, jenž nedovoluje nám činit, co chtěly bychom, jenž donucuje nás čekat a čekat, až zda-li osud o nás rozhodne, proklínala tanečníky, již přicházeli ke mně, sami lhostejni, mně protivni, a kteří vlekli mne do zástupu, když čekat jsem chtěla pořád, bez ustání, by mohl přijít on, kdy jen by chtěl. Hledala jsem ho aspoň očima. Stál uprostřed a hleděl do stropu, kams místo na lidi, pak tančil s ní, s tou mladičkou dívčinou, a zase stál.

Kdo je to dítě? ptala jsem se, ne ze žárlivosti, ale tak upřeně, jakoby budoucnost v odpovědi ležela. Nežárlila jsem, nebo jsem byla jista, že nemiluje jí, že nikoho nemiluje, a nepropustila jsem ho dosud ze svých snů, byl mým, zcela mým; ještě jsem chápat nedovedla, že jiné by mohl náležet, věřila jsem, že získám ho, protože v té víře byl

můj život. Pro něj jsem dýchala, jemu myslila, žila, tož musil být můj. Chtěla jsem, musila jsem chtít. Ale stále jsem se ptala: Kdo je to dítě? a každým taktem, jenž míjel mi bez něho, rozechvívala jsem se víc, že nepřijde, že slušnost mne zavraždí, jež donutí mne čekat, nevyjít mu vstříc. Nikdy nenáviděla jsem bídnosti zvykové víc jak v oněch nekonečných minutách.

Však přece přišel. Vážně se sklonil, vážně se mnou šel i zavířil, nic z radostného vzplanutí začátku v něm nebylo. Ve mně byla bouř sporů. Zajásala jsem, když jista jsem byla, že ke mně jde, zajásala jsem, že mohu zrušit svým slovem odklon jeho — nebo v tom okamžiku, nevím zkad, byla jsem jista, že neporozuměl mi dobře, že já ho oddálila nejasností svou — a zase úzkost mnou třásla, že nenaleznu slova onoho a prohrám vše, a naleznu-li, že stud zvyků prokletých mne zlomí, S úzkostí jsem sledovala, jak kruhu ubývá, co zatím nebyla jsem ještě sebou jista, co učiním. Míjelo sloupoví, vzdalovala se estráda, již zatáčeli jsme zas blíž, a ve mně místo všech dřívějších citů rostl strach, že ustane, jak dotančíme zpět, pak že bude konec všemu. A místo, abych chtěla začít, čítala jsem vzdálenost, a bála se a bála.

Přetančili jsme dál. Vydychla jsem; za rozhodnuto považovala jsem vše.

„Nehněváte se — nesmějete se mi?“ zašeptla jsem.

Po celou dobu jsme nehleděli na sebe. Teď zaklonil se, oddálil mne od sebe, by zplna mi mohl v oči pohledět.

„Tak mne podceňujete?“

Mluvil trpce. Ve mně vytryskl světlý proud radosti při tonu jeho slov. Byla jsem slepá prve? Lítost mi poručila mluvit dál.

„Ne, ne, tak nemluvte — prosím vás, tak ne, ptala jsem se tak, že — bála jsem se — o vás — protože —“

Přitulila jsem se k němu šťastna, nadšena.

A on mne k sobě nepřivil. Chladná zůstala jeho ruka v mé a neopětovala stisknutí.

Hrůza.

Zalkla jsem se.

Hanba, hanba.

Šílila jsem. A on mluvil něco, čemu jsem nerozuměla, ale otcovský ton jakýsi v těch slovech mne bil, bil mne po lících, že svíjela jsem se každým švihnutím. Cos o vzájemné upřímnosti mluvil, o pokání. Ah, ano — a já se svíjela.

„Musím se kát, prosit vás za odpuštění, vždyť sám jsem vás vlákal, vehnal v léč, jíž jsem sic nechystal, jíž jsem však zadrhl. Prosím vás, jedno mi odpusťte; že byl jsem floutkem na chvilku, mizerným floutkem bez síly, a dal jsem se strhnout okamžikem. Dnes, víte, začátek — byl jsem bídný, vím. Ale nechci jím být dál. Nemohu za vámi v kraje slunečné, nuž, jsem upřímným, třeba bolest působím.“

Mluvil akademicky plynně, jak by měl nastudovánu svou řeč. Znám jeho hlasový spád. Byl to ton, kterým nás ve škole chytal.

„Maska! nízká maska!“ křičela jsem v nitru a strhovala se sebe ta jeho slova jako pavučinu ošklivou, utéci jsem chtěla, ale zase ta

slušnost kletá mi nedovolila a strach před Veselou a Zemanovou; šla jsem dál a plakala v sobě bolestí, hanbou, zášťím k němu i k sobě, nesnesitelnou útrapou masky, již jsem tiskla na svou líc — — —

— — — — — — — — — — — — — — — — — —

Ne, nemohu dál. Chtěla jsem se brodit v svém ponížení, roztrhat staré jizvy, ale nemohu dál. Stud mne rozkrvácí. Ještě teď hořím a planu, ač vím, že sama jsem; sebe se stydím víc než koho jiného. Nechápu, jak mohla jsem nezemřít v tu chvíli, jak jsem mohla vyžit dál, ba, jak jsem mohla někdy i šťastna být, nechápu, že nehynu dnes, že neubije mne myšlenka, jak zítřek čeká mne, jak i jeho potkám a s ním promluvím, jak neshořím v jeho pohledu v pohledech těch ostatních, kteří mne viděli, kteří se dohádali snad, či všecko zvěděli. Připadám si nahá před nimi a bez duše, dalať jsem jim v ni nahlédnout tak hluboko, že v nejhlubším koutečku již necítím se samovládkyní, i tam se potkávám se sledy cizích zraků, cizích bytostí, jež studí tak drsně, tak odporně; nejsem v ní svá, nepatří mi samojediné.

A žila jsem a budu žít.

Tuhý má člověk život, tužší než zvěř.

Když vzpomenu, co bylo pak, po hrozném plese, jenž konce nechtěl mít —

Tma a studeno bylo v mé světničce. Bála jsem se světla. Strhala jsem šat se sebe, odkopla ho v kout a svinula se pod peřinu, hlavu zakryla, by ani Bůh mi nezřel přímo v tvář, a plakala jsem, plakala celou svou bytostí, jak dítě umí jen. Horko mi bylo palčivé, však křečovitě tiskla jsem podušku na sebe proti přívalu studu, jenž jediný mi zbyl.

Neusnula jsem. Horečka mi spalovala mozek změtí obrazů. Nevím, co snila jsem, pozbyla jsem snad vědomí, snad nechtěla jsem vidět svítání dne a zajít; zmalátnělá rvala jsem se plicemi o kus vzduchu a tiskla na rty podušku, obojí bez vůle, až vzbudili mne, vlastně vytrhli mne z mrákoty.

Bylo tmavé ráno. Kalně uzřela jsem šat se povalovat po zemi, však pusto mi bylo v duši, nedovedla jsem vzpomnět, co to znamená. Mechanicky vecpala jsem do šatníku vše a ustrojila se. Hlava mne bolela, oči mne pálily, tělo se hroutilo jak zbito, zlámáno, říkali mi, že jsem zsinalá, a oči že mám krvavé, nutili mne zpět, bych lehla si, však nešla jsem.

Hodinou jsem se v třídě provlekla, vláčela se pokoji svých dětí, bez smyslů vše, do nemocničky zašla jsem a ovázala hlavu kterés chovance, jež na mne čekala — co bylo jí, to nevím, nevěděla jsem — a šla jsem domů.

Přišly děti, chtěly mne potěšit svým lísáním. Stírala jsem je se sebe jako hmyz dotěrný — odešly. Pak oběd, při němž se na mne přišly dámy podívat. Smály se, že nejsem zvyklá probdět noc, že ze svých zdravých lesů sílu nedonesla jsem. I jeho jméno jsem slyšela. Ale i ony mne nechaly, bylať jsem mrtvě bezvládná i apathická.

Večer jsem zavřela za sebou, zbytečně, tehdy bezpochyby ani jediná z chovanek za mnou nepřišla, ostatně, nevím, padla jsem a usnula těžce, beze snů.

A ráno — ah, jak nízko jsem klesla najednou! — ráno jsem vstala zdráva, silná, necítila jsem bolesti a ničeho — a přemýšlela jsem, jak oklamat bych mohla jedovaté oči sboru. Ah fi! Ah fi!

Moje duše! Snívala jsem pyšně o její ryzosti a čistotě, a ejhle, co rostlo v ní, mnou nevidčno, trpěno. Dnes i víc si mohu říci: Když se rány zjízvily, když stlačila jsem ponížení svoje hluboko, hluboko až k prahu zapomenutí, jak zpychla jsem zas v nitru marnivě, jak čistou, ryzí, dokonalou jsem si připadala, že mohla jsem se jiným usmát útrpně, že všecko bylo pode mnou, a sama stoupala jsem k výškám závratným.

Jak špatným může „dobrý" člověk být!

To se chci k němu až vznést? K němu, jejž jsem si učinila ideálem dobra, krásna, duševnosti? I kdybych zapomněla všeho, co bylo kdys, nesmím se mu blížit, nesmím k němu ani vzhlédnout v myšlenkách, ale —

Ah fi! Jak jsem seslábla!

Začala jsem psát své nejtrpčí vzpomínky, bych zhubila v sobě touhu po slunci, po něm, bych sešlehala duši, mízy plnou a vysílila ji, a hle, jdu za ním; ještě jsem neukončila a zapomínám.

Ne, nepůjdu, nesmím jít, chci-li si novou bolest dlouhou ušetřit a nové ponížení. On o mně neví a nikdy vědět nebude. — A měly by se mi vrátit dny tehdejší? Kdy každý cizí pohled se mi zdál říkat: Tys —; kdy každé slovo bezvýznamné se mi zdálo mířit tam, kdy v strachu, by tam hovor nezašel, jsem sama bředla a sváděla řeč v bahno svých bolestí, kdy škrabošku jsem nosila a ničila jí květ svých mladých dnů; kdy domů jsem se vracela zničena a sténala jsem pod tíží její? Ó, ne, tisíckrát ne!

Dnes jsem již o zkušenost bohatší, o trpkou zkušenost, vidím příliš hluboko a chladně, než abych citu podlehla, takovému chvilkovému vzedmutí vody životní, jež posud nepotáhla se barvitým zákalem hnilobné smrti. Smím se resignovaně zadívat v své mládí minulé a mohu čekat jednotvárnou budoucnost — vlastně ne jednotvárnou, vždyť není jenom láska k muži vzruchem, oasou, životem. — Ne. Budu žít a chci žít plně dál, ne k slunci těla teplého, k slunci duše, k velké práci, z lásky k dětem vytrysklé.

Vracím se k metě té, ač jsem ji kdysi zvrhla v nervním záchvatu, vracím se, probojovavši se z bouřlivých vod k břehu, zkad smím se klidně dívat, bez bázně, že pod nohou mi ustoupí a bezvládnou pak bude pohazovat mnou. Vracím se, bych neodešla již se své stezky tvrdě vytčené.

20. ledna.

Klid mi vzešel. Je štěstím velký klid, snad celým štěstím, jak dnes se mi aspoň zdá. Chci zachovat jej, a kdybych znovu měla hubit touhy své.

21. ledna.

Myslím tak upřímně? Ne, ne, bráním se své tvrdosti. Nechci — chci — jsem slába; bouř mi ještě nepřešla, a nevím — ale —

22. ledna.

Dnes je ředitelův svátek. Jeho svátek.

Konec bouře.

Hlupota bylo vše, co jsem psala, co jsem si theoreticky vybudovala. Hlupota, hlupota, nekonečná hlupota — protože ho miluji.

Miluji!!!!

Tak nekonečně, jak nekonečně jsem byla hloupá, když lásku k němu jsem chtěla ubit. Nač to? Snad rozkvetlo mi štěstí, z mé „síly" nesmyslné? Snad aspoň klid?

Ah, tyto dny! Tisíckrát horší byly oněch, jimiž jsem je chtěla zaplašit, neboť co je lítost, hnus, bolest ztráty, co je vše utrpení proti touze neukojené a potlačované?

Maskou byly moje vzpomínky, maskou všechny obrany mé dřívější, pod nimiž rvala jsem se s jistotou, s jasnou jistotou; již jsem popírala a přiznat nechtěla. Dlouho jsem vítězila nad sebou — proklaté vítězství, jež o moře blaha mne zloupilo! — jedinkrát propukla ve mně pravda bouřlivě, dnes po druhé, dnes navždy a docela.

Ó, zcela jinak píši dnes. Je mi lehko jak z jara květu. Zvrátila jsem lež, chci mluvit přímo, prostě, chci tak i žít. Na tom mi nezáleží, že cíl svůj vidím nedostižným; zřím ho, a to mi stačí docela, jsem šťastna, že k němu jdu.

Smím to, protože chci.

Nuž, miluji ho; zbožňuji ho; upínám se k němu jak svlačec a zvedám oči svoje až k jeho zrakům hnědým; mluvím s ním o lásce své v svých snech a líbám ho a objímám; hřeji se jeho přítomností stálou a lichotím se k němu dětinně; říkám mu: drahý! — můj —!

Oh, jak je mi krásně, nádherně!

Jsem šťastna.

Co ještě mám psát? Nad každým řádkem zastanu, roztoužím se v modro. Cítím, jak vlny radostného blaha mi k duši stoupají, a když chci slovem je zhutnit, chvěju se, jsem neklidna a nejista — nestačuje mi slovo nižádné, jsou hluchá, prázdná pro mne, střepiny bezbarvé — a já jsem šťastna.

Šťastna.

23. ledna.

Šťastna jsem. Usmál se včera na mne, mluvili jsme spolu. Divná věc. Dřív mluvila jsem s ním vždy v rozpacích, nebyla jsem s to klidně hovořit, ať jsem se třeba proto na sebe i zlobila, bylo mi neklidno v jeho přítomnosti, a snad právě proto připadal mi jeho pohled divným i jeho úsměvy. A nyní nepřemýšlela jsem o sobě, bylo mi, jak v šíru pod sluncem bych stála, jak v jeho paprscích bych hrála dlaní a svěřovala myšlenky své obzorům. Zjasněla jsem si.

Bylo to včera o jeho svátku; šly jsme mu gratulovat všechny dlouhým řadem. Na chodbě již čekaly chovanky ze tříd, naše dvě pensionátní se přidaly k nim, my za nimi, nu, malé processí nás bylo. Má chudák trampotu, než všecko přeslechne a zodpoví, než nám všem

ruce podá, ale při nás se již nenuceně směje. Tentokrát poprvé sezval všecko na dýchánek do pensionátu, nikdy dosud toho neudělal. Chovankám řekl, aby saranžovaly nějakou akademii bez přípravy, jen tak pro sebe, co by si večer mohly posedět společně a popovídat s námi. Sbor externí přizval.

Bylo to hezké večer. Jídelna změněna v salonek, živě seskupený, všecko se pestřilo světlými barvami, pouze páni naši se černali mezi námi, sirotci. Děti deklamovaly — Zemanova nacvičila s Prokšovou velkolepý úvod, strašlivě pathetický — ale dnes přece nechci kritisovat ani reformovat! Ať nacvičila, jak nacvičila, snad je to i lepší, než dovedu posoudit — ale — Pak hrálo se, tu vynikala Růža Křížová. Takový slunný obrázek jarní pohody vyperlil se zpod jejích prstů, že mimoděk jsme všici úsměv shovívavý vyměnili v úsměv nálady. Dobře ji vedl její nápadník, dobře ji vede i náš nejvyšší ředitel veškeré muziky.

Tak. Stále odbíhám kamsi; vždyť jsem chtěla vlastně o něm psát a o sobě. Ale je mi tak volno, necítím břehů a vím, že mohu psát dlouho, dlouho, že smím se rozběhnout na toulky do šířky, než půjdu dál. Ano, tak mi právě připadají nynější dny: Jsem doma, šťastna volností, chci k slunci v mýtině se vydat na návštěvu mazlivou, a místo spěchu si rozpustile hrám pod hustým listem na schovávanou. Honím jeho paprsky, ke květům se shýbám, k travině, bych pohladila je, a myslím si: však ty mi neutečeš, najdu tě. Ale pak! Počkej jen, až —

A již jsem tu; jsem u něho a hledám stezku, kterou bych se měla rozběhnout zrovna v nejteplejší.

Mluvili jsme spolu hodnou chvíli. Napřed o nemocných, to se ví, my již ani jinak neumíme začínat, ale pak sklouzli jsme s Křížové na život a na umění a mluvili jsme, mluvili, až příliš dlouho, až ostatní si toho všimli. A on se usmíval. Mám ráda jeho úsměv, je více v očích než na rtech, je takový přátelský, teplý. Kdy se byl tak na mne usmíval před čtrnácti dny! To by bylo záhad a otázek, pochybností, zápasů, jak mám jej přijmout, jak zničit účinky — ach, k smíchu je mi všecko dnes. Nu, smál se; možná, že podivil se, jak plynně a lehce a jak samostatně jsem mluvila, možná, že proto se usmíval, anebo jakás nová pěkná myšlenka mu rostla pod čelem, co hovořil; to stává se mu často, jak říkává; nu, to či něco jiného, smál se, a já jsem jeho úsměv chytala.

Bylo mi volno; mohla jsem i s Bartošem mluvit klidně, aniž bych cítila stud jakýs nepravý či výčitky. Nic, nic; a nač také? Nesmyslné ženské dědictví, které nás nutí jen sebe a sobě lhát, a pravdu přímou za hanbu pokládat. Což zlého bylo v mém životě tehdy? Že cítila jsem? nebo, že cit svůj jsem řekla?

Volno mi bylo, nový život se ve mně vyhranil, jenž dovolil mi úsměv jasu a štěstí, když bylo mi úsměvno. A to mi bylo. Vrhla jsem se ve šťastnou chvíli celá, celičká, bych vypila rozkoše, co dalo se, by neušla mi ani krůpěj, kterou bych si musila vyčítat. Věru, tak se mi zdá, že, kdyby dnes vědět chtěl, řekla bych mu vše, klidně a docela, nic bych se nebála, že štěstí moje bude zrušeno, když cizí oči shlédnou

je; vím, ani špetky by mi neubylo, protože dospěla jsem jasna v sobě a nestavím své radosti tak chabě, by cizí dotek zbořil je.

To mi připadlo v jeho rozmluvě. Mluvil o štěstí, jak všude a ve všem je, i v největší bolesti, jen musí prý je umět člověk vyvážit, právě jak krásu, kol níž chodíme a jíž nezříme, ne, že by jí nebylo, ale že neumíme nebo nechceme vidět jí.

„Děti! Co divukrásných duší kvete v těch malých a polovzrostlých tělech. Když sedím někdy před nimi a dám jim do rukou myšlenku, jež donutí je na mne zapomnět, jak rozjiskří se malý svět jejich třídy! Dívám se na ně rád, sytím se zrovna jejich dětskou krásou, chytám každý nápad a ukládám k svým jiným poznáním, bych jejich obraz si zjasnil, ba, někdy i jenom tak, ne pro poznání, než pro rozkoš svou i jejich, abych osvěžil sebe i je, abych setřel prach, jenž na všecky nás se ponenáhlu ukládá a zabíjí v nás čistý vznět, činí z nás stroje učící a z dětí školáky. Je nám třeba oběma těch chvil. Pak vždycky díváme se laskavěji na sebe a přinášíme si tolik ochoty vstříc, že nestačí nám všecka moudrost světa, by touhu po práci v nás nasytila. A mně je jedno: krása a štěstí; jedno v druhém je. Modlím se, aby mi duše dětská nesevšedněla, abych nestupěl ke kráse její, nebo pak bych přestal žít svůj život, stal bych se dokonalým učitelem, řekněme, kantorem takovým, jakého chtěli ze mne udělat. — I v těch ‚zlých' je krásná duše, tu však bývá nejtíž najít. Zkuste to však. Uvidíte, že, podaří-li se vám, tím okamžikem zmizí pro vás ‚zlo', zůstane jen úhor, jejž třeba obdělat; to ovšem je zas těžká věc, nezdaří se vždy. Sám neuznávám naprosto dětí zlých. Nejsou. A přece někdy se dám strhnout a odsoudím, ale to se ve mně probudila zděděná a naučená neomylnost, jež nesnese nezdaru. Rád bych dospěl tam, kde sebe se bát člověk nemusí."

„Vy tam jdete také," dodal na konec s týmž milým úsměvem, jakým začal. Pokýval hlavou — to jeho pokynutí, jak je pěkné! — a nedal mi bránit se. Ostatně, ani jsem nechtěla, řekla jsem si totéž, a tak jsem se prostě a šťastně usmála, nehloubala jsem nad slovy jeho, vzala jsem je za pravdu, jak byla, vždyť zvučela má duše stále souhlasným tonem, ni jednou se nevychýlivši, vzala jsem je k svému štěstí, uložila a zálibně je uhladila v kouteček a šla jsem světlem dál za ním, za jeho zjevem, když ode mne odešel. Byla jsem jista, že neujde mi nic, že budu moci hloubat doma kdys — bylať to jeho slova.

Ah tak. Zase vzdychám nad sebou; zase jsem sešla z cesty své a zaběhla kams v jiný kout mýtiny, kde sice totéž slunko hřeje jako uprostřed, však v sousedství vážných doubrav vysokých. Chtěla jsem se smát. Vyhlaholit náladu smíchem radosti, hrou dětské honičky, jež hopká, jásá, zajíká se dychtěním, vybuchnout na ráz nitro své, aby se denník můj rozkrásněl mládím. A již to nepůjde, vidím, zbloudila jsem daleko. Ale ať. Ať zůstane smích ve mně ještě chvilku; až dopíši a zavřu, škubne mnou, rozskáču se, roztančím, rozhopkám a roztočím, rozzpívám a rozbouřím, že otřese se pokojík; pak padnu na stůl celičká a udýchána zahledím se z okna do sněhu, jenž za chvilku již sejde, jen co se roztancuje jaro jako já. Jen cípkem sukénky až fikne k nám,

ten pojede se střech k okapům a bude plakat dole žblunkavě i okno mi kropit slzami. Nu, počkej jen, uvidíš!

Tak.

26. ledna.

Mám přemýšlet nebo ne? Chce se mi totiž myslit víc na něj než na jeho slova, když ale jsem tak rozumná!

Tož budu přemýšlet.

Napřed o sobě a o něm, pak o něm a — nu, o sobě.

Rozpusta jsem a ne rozumná! Jakobych byla pod dvacítkou, a zatím mi roste třetí křížek již — ale nesluší prý se prozrazovat věk po dvacítce. Zase již — to bude asi filosofie!

Tak milá Helenko, nech šprýmů a začni vážně, hodně vážně. Třeba: jak to, že ses v několika dnech tak, ale tak radikálně změnila? Dřív samo zoufalství, rozervanost, bolavost, a teď — ah ne, nebudu o sobě přemýšlet, protože mám špatné zkušenosti, jak se umím zničit filosoficky. Ví Bůh, že právě na vlastní dušičce mi všechen um selhává. To je ostatně vedlejší, dnes bych, myslím, ani s tou záhadou nehnula.

Tedy o něm.

Kdybych tak chtěla kriticky uvažovat o jeho řeči, kterou jsem si napsala. Je možna až závěrečná věta? Není zlých dětí, je každá duše krásná? Měla bych rozšířit prvou polovici na všechny lidi, nebo je-li každá dětská duše krásnou (my mluvíme i o nejstarších chovankách jako o „dětech"), je vůbec každá.

Hle, jak se mi daří, sotva jsem vběhla do jeho duševní oblasti! Div, že chápu sama, co jsem napsala. — No, zase již!

Já sama jsem dosud nedošla tak daleko, vím na sebe, že Veselou a Zemanovu dost jsem obviňovala ze zla, ba i o dětech jsem řekla nejpříkřejší odsouzení, o Pavle a Fuksové. Chybila jsem? Byla to jen uražená neomylnost? Bezpochyby. — Možná, že soudí jiní také tak, ale to jsme právě my drobní lidé.

Má vina. Sice jsem tím ještě nedokázala pravdu jeho slov, ale zdá se mi, že na cestě jsem. Velká láska, velké slitování nám chybí, jež hledá právě ony duše každým odstrkované, jež nejsou zlé, jsou pouze ubohé a v slabosti své krásné. Kdož ví, zda právě Pavla, zlá Pavla, není nejlepší, když vkročí s důvěrou v pochopení a v soucit na pole svých světlých stránek duševních, když zapomene, že je zlou, že musí být zlou, protože každý se jí bojí, každý vyhýbá.

Nemohu, ale ráda bych dokázala jeho slova; i proto, že jeho jsou, i proto, že každá krajní apodiktičnost mne vábí samoděk, a pak, že toužím po velké lásce, velkém slitování; je taková trpitelská touha v mé povaze. Jakoby láska byla utrpením! Jinak jsem měla říci, ne hromadně falešným úsudkem: jsem s to vidět štěstí v lásce nesplácené, odmítavé.

Hle, i k tomu jsem došla, že štěstí může být a je i v každé bolesti, jen třeba umět hledat je.

Měla bych se panu řediteli, svému milému panu řediteli nabídnout, že dokáži každou jeho větu a obhájím.

Ten by se vytrhl. Ó, je!

27. ledna.

Tak co dnes, můj milý?

Měla bych ti vlastně vyznat lásku, jak se sluší a patří, vždyť krom svého bláznivého výkřiku jsem posud nepromluvila, ale — Nu, nemysli si, že neumím, oh, dobře, dobře, Bartoš by ti mohl říci, ale — Když jsem již taková, že ráda dělám všecko na ruby, jinak než předpisuje řád! A pak se mi zdá, že v mém případě vlastně je to zbytečno — tobě přec po tom nic, pranic není, to je zcela má intimní záležitost, no ne? Ty jsi tu, abys mi byl radostí a ne, abys si předpisovat směl. Zde ve svém království smím s tebou zatočit, jak chci, tykat ti smím a poroučet — ale což to — smím víc, můj zlatý, víc, a to ti ani nepovím, leda trošku. Zde si tě smím chytit za kučery, otočit k sobě tváří, očima, těma hnědýma, milýma, jež zřídka upřeš na mě ve svém království úředním. Nu, počkej, počkej, to ještě není vše, to vlastně ještě není nic. Když v oči se ti nahledím, smím si tě zlíbat kol a kol, na čelo, na oči, na líce — ale počkej zas — hlava se mi točí poněkud a péro nechce sloužit — počkej ještě, nebudu již rozpustou.

Tak je to, když nezvyklému plným douškem pít se dovolí. Následek špatné výchovy. I na to bys měl — ah, zase již jsem v kolejích, ale nedbej, milý, miloučký, nic ti nepomůže. Chci si zvykat pomalu, a tvou hlavu z rukou nepustím.

Ještě 27. ledna.

Proč se mi nechce ven, a proč se tak rychle vracím, když musím za dětmi na chvíli? Je mi tak sladce mdlo, závrativo v mém pokoji, jak byla bych vzduch prosytila sny a vzpomínkami o tobě, jak by každá vlna jeho mi tě přivívala na čelo a líc i do očí, jež zamhlívají se pak vlahou rozkoše. Je mi jak zakleté princce v pohádce, víš té, co v růžích spala staletí, na svého prince čekajíc. Ano, jsem v růžích; jejich vůně zmámila mne v polosnění; dýchám je v šťastné agonii těla a poslouchám šeptům jejich nad sebou. — „Nepřijde tvůj princ, nikdy nepřijde, nedočkáš“ — tak ševeli a nádhernými květy houpají, objímajíce se v sklonech, líbajíce v listných splynutích — „nepřijde tvůj princ, nebo kolem šel, k nám přivoněl, a tebe neviděl; nepřijde, nepřijde nikdy již zpět.“ — A zase se květy nad mou hlavou kolébají tiše, a když se políbí, vůně jejich prší na mne. Je mi úsměvno. Ty nepřijdeš? Což na tom; však šel jsi kolem, do mých růží dýchnul jsi, a já v jich vůních tebe dýchám, v jich slovech zřím tě blížit se a v dálky mizet zas, tvůj obraz vplétám do jich větví trnitých, by nevymknul se mi. A sním, sním, chci věky, věky snít; nečekám, nebo můj jsi celičký, třebas mne neviděl . . . Můj — —

Tak je mi.

(Pokračování.)

K. JONÁŠ:

Náš Buddha.

POVÍDKA.

Švec Liška probudil se na mezi u žitného pole. Rozesmáté jeho oči zatěkaly vesele po šumících klasech, jakoby v nich hledaly zbytky příjemného snu, a pravice bystře šermovala horkým vzduchem. Najednou však zůstala kolmo trčet, a současně ztvrdl i Liškův zrak.

„Ne, ne," zahučelo ševci pod rozcuchaným vousiskem, „sny jsou jen sny, ale pravda jest nad nimi —"

A v témž okamžiku pustil Liška ruku, zvedl se a protáhl. Jenže protáhnutí jeho bylo zcela jiné než u ostatních lidí. Mělť on podivně zklikacené tělo, tak že ať šel nebo stál, vždy se zdálo, jakoby si chtěl každé chvíle usednout; a když údy své natřásal a vytahoval, tu hlavu svěsil, rukama po stehnách jezdil a záda obloukovitě prohýbal, až v nich praštělo.

„Ba, ba," hovořil mezitím, „ve snu lze všechno dokázat. I Piláta poučit a sám zbohatnout."

Při vzpomínce na Václava Piláta hluboce povzdychl a rázem přestal se protahovat; krk poněkud nadnesl a tváře svraštil. „Tak co počít, co počít?" přemítal úsilovně a v myšlenkách představoval si, jak by mohl Pilátovi vrátiti štěstí, které na cestách ztratil.

Václava Piláta cenil Liška ze všech městských lidí nejvýše. Nejen proto, že byl postavy vysoké a krasavec obličejem, ale hlavně z té příčiny, že měl mnoho peněz a přes to zabýval se otázkami, jimiž boháči se obyčejně netrudí.

Pravda ovšem, že i Pilát promařil valnou část svého života daremně a nicotně. Ubíjel se mezi ženami bez vlastní ženy, kradl lásku vdaným i svobodným a pil bezmála tolik piva co třešovický sládek.

Ale jednoho dne síly v něm zdřevěněly a krev zledovatěla. Musil ulehnout. Přišli lékaři, předepisovali mediciny, radili lázně a doporučovali husté lesy. Pilát poslouchal jako malé dítě — avšak ledy v něm nepukaly.

Zavolal si tedy ševce Lišku, proroka místní chudiny, mudrce a učitele ubohých lidí.

Liška se dostavil. Ale ne sám, dva svědky přivedl s sebou, kominíka Hulce a hostinského Varšavu, aby na vlastní oči viděli, co se stane. Pilát přijal je všechny uctivě a dlouho se jim omlouval, aby odpustili, že nemůže z postele vstát a náležitě je pohostit.

Švec usedl na židlici u jeho hlavy a děkoval tichým hlasem za uvítání. „Vám je zle," pokračoval pak a zavřel obě oči, „zle, pane Piláte! Duše i tělo trpí a třeba pomoci. Vydejte se na cesty, na daleké cesty. Peněz na to máte dost, jste svoboden, nikdo vás nezdržuje —"

„Na cesty?" přerušil ho Pilát a udiveně pohlédl ševci do obličeje. „Vždyť jsem nemocen!"

„Právě proto! A budete tak dlouho, dokud neopustíte krajinu, v které jste tolik hřešil. Jsou choroby, které nikdo a nic nevyléčí než namáhavé cestování, a vy máte takovou," tvrdil přesvědčivě Liška, jakoby se vůbec nemohl ani mýliti.

Pilát se sotva znatelně pousmál a zavrtěl hlavou.

„Jaký to nápad!" vydechl za chvíli a přitáhl hedvábnou pokryvku až pod bradu. „Na cesty!"

Ve tvářích Liškových objevily se hluboké rýhy, a čelo se zachmuřilo.

„Proč jste mne tedy volal?" ozval se vyčítavě a žilnatou pravicí prosekl jemně vzduch, jakoby v něm cosi neviditelného uhlazoval, — „máte-li větší důvěru k doktorům, buď si! Ale já povídám, dřív se neuzdravíte, dokud mne neposlechnete."

A na to vstal, pokynul svědkům a odešel s nimi.

Když Pilát osaměl, odplivl si opovržlivě a chrupem prodralo se mu ostře: „Blázen!" Obrátil se pak ke stěně a chtěl usnouti. Ale nedařilo se mu. Jakýsi nepříjemný pocit vlastní nespokojenosti jej rušil a pálil. „No, nač bych se trápil tím, co povídal? Hloupost to byla pro hlupáky —" utěšoval se v duchu, ale současně v něm ozýval se i jiný hlas, který volal: „A což, měl-li pravdu?" Zlobil se na tento hlas a usiloval jej v sobě udusit.

V tom vstoupila po špičkách posluhovačka. Šustivé její kroky neobyčejně ho podráždily, a zlost, kterou měl sám na sebe, vylil si hned na ni: „A proč pořád chodíte a dveřmi vržete? Chcete mne usmrtit? Už mám toho po krk!"

Posluhovačka pohnula obrovským svým tělem a polekaně vyrazila z prsou: „Mám zavolat doktora?"

„Ne, ne, ne!" zavichřil a jakoby vymrštěn neznámou silou vyskočil s postele a zpříma se postavil na obě nohy.

Jakmile však ucítil pod sebou pevnou půdu, zlost se v něm roztrhla. Zasmál se upřímně, a oči mu zajiskřily.

„Podívejte, vždyť já stojím a nepadám," žasl radostně a udělal hned několik kročejů. Kolísal se sice a trochu vrávoral, ale došel přece až k oknu. Slzy mu bezděčně vyhrkly a ruce se rozpřáhly, jakoby chtěly někoho obejmout.

„Zavolejte ševce!" pravil třaslavým hlasem a zachytil se o rámě služčino. Ještě toho večera přišel k němu Liška poznovu.

* * *
*

Za měsíc vzpamatoval se Pilát úplně a připravoval se na cesty. Na výlohy odpočítal několik tisíc, ostatní peníze uložil v spořitelně a nábytek daroval bratranci.

„A kam pojedete?“ tázali se ho známí a přátelé.

„Nevím, ale hodně daleko! Za moře!“ odpovídal úsečně na podobné dotazy a záhadně se při tom usmíval.

Jednoho pak dne z města náhle zmizel. S nikým se nerozloučil, jen se ševcem Liškou.

Osm let nebylo po Pilátovi slechu. Zapomnělo se již téměř na něj. Ani „dobrodinec chudiny“ nevěděl, kde mešká a také si tím hlavu nelámal. „Však on se ve světě neztratí!“ říkal sám sobě, když si na Piláta časem vzpomněl.

A opravdu se Pilát neztratil. Tak jak byl náhle odejel, tak se i vrátil. Nikomu se neohlásil, nikomu nepsal, z čista jasna objevil se v městě a tvářil se hned tak necize a domácky, jakoby byl žil tu nepřetržitě a nikdy rodiště svého ani neopustil. Než — nebyl to přece jen v pravdě onen Pilát, jak ho znali měšťané před osmi roky.

Dosud sice měl pružnou, vysokou postavu a krásnou hlavu, ale obličej jeho změněn byl co do výrazu i barvy. Pleť zbronzovatěla, lesk očí se zmírnil, a kolem úst usadilo se cosi nevýslovně jemného, laskavého, onen zvláštní rys, který vídáme jen u lidí, kteří odtrhli se nadobro od všedního života.

I chůze jeho byla jiná než za dob minulých. Vymizela z ní všechna švihácká ohebnost a elegance, krok jeho zvolněl, stal se důstojným a klidným. Právě tato změna v jeho pohybech každého nejdříve překvapila, poněvadž byla nejzřejmější, a kde kdo v městě mimoděk se tázal: „Co se to s tím Pilátem jen stalo? Jak to divně chodí!“

Za několik dní vypátrali však na něm měšťané ještě jiné a daleko závažnější podivnosti. Předně nemohli pochopit, proč se odstěhoval k ševci Liškovi, dále z jaké příčiny straní se hospod a společností, a zejména proč neslídí už po lásce vdaných i svobodných žen.

„Patrně se ve světě už všeho nabažil!“ rozhodl starý soudce ve vinárně, kde se o Pilátovi mnoho mluvilo.

Zcela jinak však soudil o něm švec Liška.

Pilát hned, jak z cest do města přibyl, přímo z nádraží zaměřil k „dobrodinci chudých“. Zastal ho v zahradě za chalupou, kde čistil švec záhony, sehnut jsa hlavou až k rozmoklé půdě.

„Pokoj vám, mistře!“ pozdravil jej polohlasmo.

Liška se zvolna ohlédl, a oči jeho tázavě se rozšířily.

„Jste to do opravdy vy?“ vyhrkl za okamžik a ruče povstal. „Vítám vás srdečně!“ A podával Pilátovi umazanou ruku. Ale v tom si uvědomil, že špinavými prsty by hosta poblátil a chtěl pravici rychle otřít o spodky.

Pilát mu však ruku zachytil, stiskl a potřásl. Švec něco namítal a pokyvoval rozpačitě hlavou.

„Tak jste mne poznal, mistře?“ přerušil jej host a mírně se pousmál.

„Abych nepoznal!“ vyříhl radostně Liška a přivřel zrak, jakoby se chystal Pilátovi proniknout až do útrob. „A odkud, odkud?“

„Z Indie!"

„Z Indie?" divil se švec, ale bylo patrno, že diví se jen proto, aby nemusil doznat, že o Indii nemá ani potuchy. „A posloužilo vám to, posloužilo? Jak by ne!" pokračoval chvatně, „zdraví z vás zrovna sálá."

„Posloužilo!" přitakoval Pilát. „Teď však chci zůstat už zde až do smrti. Hledám byt!"

„Eh, ten se najde! Mohl by vám ostatně odstoupit váš bratranec své pokoje, beztoho je po vás podědil i s nábytkem!"

„Ne, v městě nebudu bydlit. Rád bych zůstal tady, u vás, za městem."

„Zde? U mne? V chalupě?" tázal se nedůvěřivě Liška, a obličej jeho komickým úžasem se prodloužil.

„Ano, u vás, mistře!"

„To není možno! Pro vás je třeba pohodlí, velikých světnic a široké postele. Musíte do města!" bránil se švec.

Pilát položil ruce na jeho ramena a podíval se mu přímo do očí: „Tak vy mne vyháníte, příteli?" Slova ta pronesl tak měkce a jímavě, že Liškovi až krev se sběhla k hlavě.

„Ale proč bych vyháněl?!" koktal rozčileně, „naopak, byla by to čest pro mne. Jenže třeba uvážit!"

„Máte komoru?" vpadl mu do řeči Pilát.

„Mám!"

„Tak mně ji ukažte!"

Švec povytáhl si spodky a utřel spocený krk. Pak mávl rukou směrem k chalupě, a šli.

Komora byla nízká a páchla po stuchlině.

„Zde přece nemůžete bydlet," pravil Liška a schválně zacpával si nos, aby námitku svou zdůraznil.

„Pěkný pokojík!" liboval si Pilát, jakoby ani ševce neposlouchal, „až příliš pěkný. A kdo mně bude vařit?"

„Vařit?" rozesmál se Liška, „u nás nikdo. Musíte do hostince!"

„Což vy nejíte, mistře?"

„Jím, ale jak! Moje sestřenice mi kuchtí: kaši, brambory, kyselou polívku —"

„Tak mne vezměte za strávníka! Spočítejte, mnoho-li budu měsíčně platit."

Teď byl švec už pevně přesvědčen, že si Pilát z něho tropí šašky. Tleskl vesele rukama a prohodil žertovným tonem: „To se vám povedlo!" Hodlal ještě něco dodat, ale v tom zabloudil zrakem na Pilátův klidný a pravdivě vzhlížející obličej a okamžitě zmlkl.

„Nuž, mnoho-li chcete měsíčně?" opakoval nalehavě host.

Liška ještě otálel; ale pak rozštěpil několik slov v ústech a řekl: „Deset zlatých!"

„Třicet!" opravil ho rychle host a vtiskl mu do ruky závdavek.

* * *

Když přinesli Pilátovi z nádraží veliký, měchatý vak, opásaný širokými řemeny, dal jej hned dopravit do komory a vyňal z něho šedivý, hrubý kaftan, jejž na sebe navlékl.

„Teď jsem teprv ve své kůži!" prohodil k Liškovi a spěchal rovnou do zahrady, kde se položil pod deštníkově vypouklou klenbu košaté jabloně. Ruce vmáčkl pod hlavu a oči upřel do syté zeleni hustého listoví.

Švec přišel za chvíli za hostem a nevěděl, zda nespáchal by hřích proti slušnosti, kdyby se posadil vedle něho. Přešlapoval proto kolem štěpu tak dlouho, až jej Pilát vybídl, aby si v trávě pohověl.

„Nu tak, odkud jste to vlastně přijel, pane Piláte?" načal mistr hovor, když host neměl se sám k řeči.

„Z Indie!"

„Hm! Tam asi žije pronárod!"

„Ne — lidé jsou všude stejní, ba řekl bych, že v Indii lepší než u nás!"

„Proč ne?" obrátil kvapně švec, ale hned potutelně dodal: „Jenže samí pohani." A mrkl při tom tak prudce, jakoby měl sám radost nad tím, jak hosta porazil.

Pilát nepatrně se v trávě pohnul a chvíli neodpovídal.

„Poslouchejte, mistře," ozval se posléze, „myslím si o vás, že jste muž přírodou dobře nadaný. Máte jistou životní moudrost, pomáháte svým bližním a chápete často věci, ku kterým jiný potřeboval by zvláštních studií. A právě proto chci vám říci něco, o čem bych s jinými nemluvil. Slyšel jste někdy o Buddhovi?"

„Ne!" doznal otevřeně Liška.

„To byl tedy světec, prorok starých Indů," zašeptal se zjevnou úctou host, „prorok veliký, který žil několik století před Kristem." A jakoby chtěl naznačit, že o takovém světci nesmí se hovořit jen tak ledabylo, nazvedl se a posadil. „A víte, čemu osvícený ten muž učil?" pokračoval jako ve snách, upíraje oči do trávy, „že vše, co jest, dříve nebylo a zase nebude. Život lidský trpí paterým zlem: narozením, nemocí, stářím, nespokojeností a smrtí. Člověk musí proto řádným, ctnostným životem snažiti se o to, aby žádná z oněch slabostí neměla na něj pronikavého vlivu, a toho dosáhne nejspíše tím, když má co možná nejméně potřeb a když se zřekne žen —" To vše pronášel v jediném proudu, nedávaje na žádné slovo důrazu, jakoby všechna pokládal za stejně důležitá a významná.

„Aj, aj, tedy bez žen?" zvolal švec a sepjal dlouhé prsty, „a kdo by pak se staral o potomstvo?"

„Ti, co nikdy veliké pravdy nepochopí. Není všechno pro všechny!" odtušil host a sklonil hlavu k prsoum.

Liška zaškubal brkem na znamení, že není s odpovědí spokojen a poposedl.

„A jak bych příkladně," namítal Pilátovi, „mohl se bránit řádným životem tomu, abych se nenarodil? Přece jste pravil, že je narození zlo —" A chytrácky stáhl levou tvář.

Host nepohnuv ani svalem, odpovídal suše a klidně: „Rodíme se stále, dokud nejsme dokonalí. Kdo špatně žije, po smrti musí na svět znova a znova snáší trampoty života. Jen ten, kdo slabostem naprosto unikne, nenarodí se už vícekráte —"

„A co z toho má?" vybuchl švec, jemuž celá ta řeč připadala jako bláznovství nebo rouhání.

„Mír a klid věčný —" řekl Pilát slavnostně; a na to vstal a odešel do chalupy.

Švec zíral za ním a okoralý jeho obličej vnitřním vzrušením přímo svítil.

„Učený, dobrý člověk!" hučel sám k sobě, „ale chorobný. Tak jsem si jeho uzdravení nepředstavoval." A něco jako lítost zažířilo mu v prsou. Přemítal pak o tom, co byl právě slyšel, ale smyslu toho se nedobádal. „Neměl jsem ho přece jen posílat na cesty —" mrzel se a potíral čelo pravicí.

Nejvíce hnětlo ševce, že Pilát zříká se žen. Byltˇ přesvědčen, že zdravý člověk má se oženiti a že, nečiní-li tak, hřeší na celém lidstvu a proti všem zákonům. „Snad v tom ostatním má pravdu, ale v tomhle jistě ne —" opakoval si několikráte. „Musím mu to vyložit a ještě dnes!"

Ale když se večer opět sešli, uvízla náhle ševci slova v krku, cítil se před Pilátem stísněným. Zdál se mu pojednou osobností vysokou, neobyčejnou, ačkoli ještě před chvílí pokládal ho za svého učedníka, který musil na cesty jen proto, že jej na ně mistr vyslal.

„Odkud ten obrat?" mudroval švec u sebe, ale odpovědi na otázku tu nenalézal. Od těch chvil však cenil Piláta nade všechny boháče a učence celého města přes to, že s náhledy jeho nesouhlasil.

* * *

Do města z chalupy zabloudil Pilát málokdy. Jen když do spořitelny šel pro úroky nebo k bratranci na návštěvu.

S počátku zastavovali jej všichni známí, s nimiž před lety hýřil a zdraví utrácel. Vyptávali se ho, co dělá, a vybízeli, aby na ně nezapomínal. Ale Pilát krátce odmítal jich pozvání a s opovržením mluvil o svém dřívějším způsobu života. „Ne, nepřijdu nikam!" zněla po každé jeho odpověď.

„Pomátl se," roznášeli o něm pak bývalí jeho přátelé a sami se mu na sto honů vyhýbali.

Mezitím však stala se událost povážlivější. Švec Liška ve své dobrodušnosti vypravoval komusi, že je Pilát neobyčejný člověk, ale že velmi chybil tím, když se zřekl Pána Boha a chytil se indického Buddhy. Zpráva o tom ještě téhož dne rozlétla se po městě a vyvolala všude veselí a smích.

„Náš Buddha" přezdívali měšťané od těch dob Pilátovi a volali na něho tak i veřejně, když ubíral se kolem jejich domů. On však po každé tvářil se tak, jakoby úsměšků těch neslyšel, což bohabojné občanstvo velmi mrzelo, ba uvádělo až v nepříčetnost. „Musíme mu něco vyvést —" nadhodil sám policejní pan rada a potají sehnal veškerou

městskou chamraď a vyslal ji k Liškově chalupě. V čele hadovitého průvodu nesl poblácený trhan žerď s nápisem: „Ať žije náš Buddha“, a za ním hnali se muži i ženy a řvali o přítrž: „Hanba mu! Ať pojde pohan!“

Ale ani tím nepřivedli měšťané Piláta z klidu; jediné, co učinil, bylo, že na radnici zaslal přípis, v němž zdvořile děkoval za oslavu a přiložil k němu sto zlatých na ošacení chudé mládeže.

„Toť drzost!“ zlobil se pan policejní rada a navrhoval, aby se Pilátovi peníze vrátily. Ale ostatní radové byli moudřejší, obnos uložili do obecní pokladny a rozhodli, že bude dobře, když štvanice proti Pilátovi vezmou za své.

A opravdu, od těch chvil přestalo se město o Buddhu zajímat a starat. Za to staral se tím usilovněji o něho švec Liška. Do jeho mozku zahryzla se hladově myšlenka, že Pilát jen předstírá klid i spokojenost, a že je vlastně v hlubinách své duše rozerván a nešťasten.

„A to já zavinil, já sám, že poslal jsem ho na cesty,“ naříkal často u sebe švec, „jest proto mojí povinností, chybu tu napravit. A napravit lze ji jen tehdy, když ho ožením!“

Než uznával při tom, že oženit muže, který se ženám úmyslně vyhýbá, jest věcí nesnadnou a těžkou. Ale věřil, že se celá ta otázka přece jen rozluští a to brzy. Neměl ovšem ani tušení, kdo a co ji rozluští, spoléhal toliko na náhodu a sny. Chodil denně do polí a usínal na mezích; v přírodě prý nejspíše dostaví se člověku pravé vnuknutí. A ve snách skutečně zasnuboval Piláta s krásnými ženami velmi hladce a prostě; ba dostával za to i značné summy peněz, z nichž budoval chudobince a útulny pro ubohé řemeslníky. Sny ty byly vždy velmi živé a přesné; nechtěl ani uvěřit, když se z nich probral, že by mohly býti pouhým výtvorem jeho přeludných tužeb a horečných přání. Před Pilátem ovšem o těchto svých mukách nezmínil se nikdy ani slovem.

„Překazil by moje plány, umačkal by je v zárodku,“ usuzoval a jistě že správně.

Posléze ho napadlo, aby napřed v městě vyhledal ženu, která by se pro Piláta hodila.

„Nesmí to být jen tak ledajaká —“ a sám se styděl za to, že myšlenka tato přišla mu na mysl teprve teď, ačkoliv byla přece tak závažná, ano rozhodující. „Která žena by to však byla?“ tázal se sama sebe a napjal paměť, při čemž oči upřel zpytavě na střevíc, jejž právě spravoval a svíral mezi koleny.

„Tato!“ vyrazil najednou nahlas a pozvedl střevíček do výše.

* * *

Střevíc onen patřil vdově, statkářce Melické.

Dvorec její, čistý a bílý, s břidlicovými střechami, stál na druhém konci města blíže nedorostlého, zkaženého lesa.

Liška vypravil se k ní ještě týž večer. Kráčel pružně, mrštně, tiskna v pravici uzlík se spravenou obuví. Vdova seděla té chvíle před domem na lávce, stíněné šťavnatými vějíři mladých kaštanů a četla noviny.

Když švec došel až k ní, vzpřímila nedbale hlavu, a jedva patrný úsměv nadzdvihl vrchní její ret.

„Už jste hotov?“ tázala se poněkud ostře a ukázala dvě řady svítících, zdravých zubů.

„Ano, prosím!“ odvětil s úklonou Liška a rozbaloval uzlík.

„Nemělo tak na spěch!“ poznamenala již laskavě, a výraz její tváře prozrazoval cosi jemného a příjemně shovívavého. Vzala z Liškovy ruky střevíce, prohlédla je znalecky a šedivýma, poněkud do modra zbarvenýma očima dala na jevo plnou svou spokojenost.

„A co dělá váš Buddha?“ zasmála se najednou, jakoby si vzpomněla na zábavnou anekdotu.

„Přemítá!“ pravil přesvědčivě švec a přelétl zrakem rychle její postavu, jež zdála se mu překypovati nadbytkem čehosi, což těžko dalo se vyjádřiti slovy. Byla to bohatost černých vlasů, na spáncích málo prošedivělých, byla to záře její pohledů i upřímnost čilého smíchu, jenž zaplavoval jí celý obličej, a k tomu i bystrost pohybů a nevtíravá okrouhlost forem jejího těla — to vše jaksi dohromady, v čem švec spatřoval onen nadbytek, který jej tolik překvapoval a omamoval.

„Ano, ta to jest!“ pomyslil si v té chvíli a bezděčně se opět uklonil.

„Tedy přemítá —“ opakovala zatím vesele statkářka a povstala z lavičky. „Škoda tak mužného člověka, že nemá tuto všecho v pořádku!“ připomenula za okamžik a zatřepetala prsty na čele.

„Že nemá v pořádku, a kdo to řekl?“ ozval se výbojně švec, a tvář jeho zvážněla. „Samé pomluvy!“

Melická vybuchla v hlasitý smích, vidouc Lišku tak naježeného.

„Ale mistře —“ řehonila se, „vždyť sám jste o něm roznesl, že vzývá Buddhu. A pak — jak on žije —!“

„Dobře žije, jinak než zdejší šosáci a odtud ten vztek —“ ohražoval se Liška, „měla byste s ním sama promluvit a se přesvědčit.“

„Eh, co —!“ odmítala vybídnutí a pohodila rukou.

„A zrovna vy, milostpaní, zrovna vy byste se měla přesvědčit,“ vpadl jí do řeči ohnivě, jakoby se bál, aby neodbočila na jiný předmět, „vy jste dáma vzdělaná a moudrá, s ním byste se dobře pobavila. Víť on mnoho a mnoho viděl ve světě —“

„A každému se vyhýbá! Morous!“ přerušila ho a učinila pohyb, jakoby si už nepřála, aby o Pilátovi dále vyprávěl. Ale v tom cosi se jí rozžehlo v očích, a ona změněným hlasem, v němž ozývala se zřejmá zvědavost, náhle opáčila: „A máte pravdu, mohla bych s ním přece promluvit. Byla by to aspoň zábava —“

„Tak přijďte k nám —“ chytil ji lačně švec za slovo.

„Já?“ divila se vdova. „Co by si o mně pomyslil?“

„Nic se nedoví! Zastavíte se u nás jako namátkou, třeba k vůli novým botkám nebo tak nějak —“ radil jí a domlouval.

„A jste vy poťouchlík,“ bránila se ještě, ale způsobem už takovým, jako když se přitakuje, „nu, uhlídám!“

* * *

Asi za týden přišla. Byla oděna v tmavomodrý šat, upjatý až ke krku, a na hlavě měla jednoduchý klobouk s bílou stuhou. Vypadala svěže a prostě a mluvila s onou nenásilnou roztomilostí a přirozeností, jež vyspělým ženám tolik sluší.

Švec, všecek rozradostněn, vedl ji hned na zahradu a schválně křičel, aby ho bylo co nejdál slyšeti: „Tady je tedy náš sad, milostpaní, o němž jsem vám povídal!“ — Při tom však dával jí znamení očima, že Pilát je na blízku a že se třeba tak tvářiti, jakoby ho našli zde jen pouhou náhodou.

Kráčeli po ušlapané trávě až do nejzazšího kouta podlouhlé zahrady, kde na plazivých větvích rozsochaté hrušně seděl Buddha.

Když je zahlédl, seskočil, uklonil se a chtěl jim uniknout.

„Milostpaní Melická —“ hlásil mu však už Liška a slovy těmi ho zastavil.

„My se dávno známe, že ano!“ pravila živě, podávajíc mu ruku, a bystrým ženským pohledem zavadila o jeho hrubý kaftan.

Pilát stiskl její prsty a pevně odpověděl: „Ano, staří známí!“

„Tančívali jsme spolu, och, vy jste býval zábavný, znamenitý společník!“ pokračovala nenuceně a s úsměvem.

On však nepřál si patrně pokračovati v hovoru takým tonem a stlumeně zahučel: „Ani se už nepamatuji.“

„Totiž nechcete se upamatovat,“ řekla již vážně a odmlčela se. Najednou však nadnesla krásná ramena a vzníceně se tázala: „Prosím vás, příteli, co se vlastně s vámi stalo? Vždyť vy jste docela jiný člověk, než jste býval!“

„Jsem,“ souhlasil a nepatrně se pousmál.

„Proč se na příklad vyhýbáte ženám, jež jste dřív tak miloval? Aspoň to mi povězte!“ naléhala na něj útočně a pohlédla mu odhodlaně do hlubokých, zádumčivých očí.

„Proč?“ opětoval po ní váhavě, jakoby se rozpakoval, má-li odpovědít nebo ne.

„Ano, proč, proč?! Kdo vás k tomu přiměl?“ zdůrazňovala svůj dotaz, při čemž švec živě pokyvoval hlavou.

„Pojďte tedy, povím vám to —“ pronesl Buddha polohlasno a pokynem ruky zval ji ku procházce zahradou. Švec viděl, že by darmo překážel a nepozorovaně zmizel zatím do chalupy.

„Milá paní,“ začal po chvíli Pilát, upíraje oči na opálenou svou pravici, „obrat můj stal se velmi jednoduše. Jel jsem na lodi s obchodníkem a jeho ženou, vraceli se z Německa do Indie, kde měli veliký závod. Žena byla hezká, já starý záletník — dovtípíte se tedy — že jsem jí strojil úklady. Chtěl jsem osobu tu svést — a přemlouval ji proto k hříchu. A tu mi řekla: ‚Ano, poddám se vám, ale pod jedinou podmínkou!‘ — ‚A ta jest!‘ ptal jsem se dychtivě já. — ‚Strávíte půl roku mezi indickými kněži, kam vás sama doporučím. Až se vrátíte — jsem vaše!‘“

„A vy jste na podmínku tu ovšem přistoupil!“ přerušila ho statkářka, kráčejíc volně po jeho boku.

„Uhodla jste," potvrzoval. „Myslil jsem si, proč bys nešel mezi indické kněze, o nichž se tolik podivuhodného píše? Omrzí-li tě to u nich, opustíš je, ne-li, tak vydržíš tam půl roku, a čeká tě za to sladká odměna. Nu a já tedy šel."

„A za půl roku?" tázala se ona.

„Za půl roku nestalo se nic, zůstal jsem mezi nimi plných sedm let — ano, paní, sedm let —"

„A vrátil jste se pak k oné dámě?"

„Ne, o té jsem vůbec už ani slova neslyšel. A nechtěl slyšet. V Indii jsem poznal, že jest něco jestě vyššího a vznešenějšího než žena a její milování —" pravil skoro nadšeně.

„A co to jest?" vyzvídala statkářka.

„Mír, urovnanost duše, sebezdokonalení."

Melická zklamaně upřela k němu zrak, jakoby chtěla namítati: toť jsou samé fráze.

„Soudila jsem —" prohodila za okamžik, „že řeknete: práce —"

„Práce? Toť jen prostředek k uklidnění ducha. Pracuji také — ale jen vnitřně. Či mám honit se za nějakým zaměstnáním, z něhož jsou jiní živi, a ubírat jim takto chleba? Nebo snad mám dávat do nejistých podniků své peníze, které chci jednou odkázat chudým? Ne, milá paní. Přemítám jen a tím také pracuji —"

„Jste podivín!" prohodila polorozmarně, polopravdivě, ale tak, aby slovům svým ubrala přihanné ostrosti. „A vy že skutečně jste zanevřel na všechny ženy?" vydechla náhle s překypující silou, při čemž z očí vyšlehl jí plamen a kol úst vystoupil rys jakési dravosti.

Pohlédl na ni s úžasem a, vida rozvášněný její obličej, zachvěl se mimoděčně jako vězeň, jemuž náhle po dlouhé době vlétl do tmy oslnivý paprsek. Ucítil drásavé teplo ve všech údech, a hrdlo jakoby mu kostnatá ruka stáhla. Těžce oddychl.

Ona to zpozorovala a vítězoslavně se usmála.

„Příteli!" mluvila úlisně a jemně, „o tom si ještě porozprávíme. Přijdu sem zase —" A stiskla mu obě ruce.

„Ano, přijďte —" přitakoval, ale sotva slyšitelně a jako v mrákotách.

Když odešla, padl na trávu a obličej zastřel si dlaněma. Ležel nehybně až do pozdního večera.

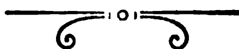
Pak se zvedl a vyhledal v chalupě ševce.

„Mistře, co myslíte, přijde sem ona paní zase, nebo jen tak žertovala?"

„Ale přijde!" ubezpečoval ho Liška a radoval se v duchu nad jeho nedočkavostí.

Pilát se obrátil a kráčel klidně zpět na zahradu, jež v měsíčním stříbře vyhlížela jako čerstvě posněžena . . .

Od té doby neviděl Buddhu v městečku už nikdô. Zmizel.

A. S. DICHTL:

Statika a dynamika v umění.

Každé umění je zdánlivě samo sobě cílem; vše krásné vyvolává ve vnímající duši soubor představ, citů, nálad libých, a v tom spočívá čaromoc umění; ale přece každý druh umění působí jinak, jiným způsobem, dotýká se jiného druhu představ, a proto není účinek všech umění stejný. To je prvý rozdíl mezi druhy umění, psychologicky odůvodněný různými druhy představ, jež vyvolává; sem patří rozdělení umění na výtvarné, slovesné a hudební — je to rozdíl mezi nimi formální — abstraktní, neboť nepřihlíží blíže k jednotlivým konkretním případům, k jednotlivým výtvorům uměleckým.

Pro jednotlivé konkretní případy naskytuje se jiné hledisko, rovněž psychologické; vystupuje totiž otázka, jak se chovají představy, vzbuzené dílem uměleckým, k ostatním, v duši už přítomným představám; zda se budí pouze představa jediná, či zda tato představa umění přechází v jiné, volněji, či rychleji; zda má — určitěji řečeno — dílo umělecké za cíl vzbuditi náladu jedinou — či vzbuditi rychlý, plynulý pohyb a střídání nálad různých. Prvý účinek — vzbuzení jednoduché, jediné krásné představy nálady — nazývám statickým účinkem umění — a dílo, jež takto působí, nechť sluje statickým; druhý účin — kde vlivem díla uměleckého nastává více méně čilý ruch v mysli, pohyb, vření představ — nechť sluje dynamickým; názvy tyto jsou pouhá jména, utvořená z obdob v mechanice.

Zkoumáme-li různá umění s tohoto hlediska, shledáme, že umění výtvarná jsou takřka výhradně statická. Není zde ruchu, ani pohybu; sochy, malby jsou znázornění pohybu, zaraženého v jistý okamžik; stadia, jež předcházela a jež následují, musíme si sami ze své zkušenosti doplniti. Ale prvý, bezprostřední dojem výtvarného díla — a o ten prvý dojem nám při našem zkoumání jde — je jediná krásná představa — jež je nehybná, nemění se. Dynamickým uměním výtvarným by bylo možno nazvati umělecký tanec, ale jeho vzácnost za našich dob svědčí, že dynamika není vhodná pro umění výtvarná.

Při umění slovesném — poesii v nejvlastnějším slova smyslu — setkáváme se s obojím: se statikou i dynamikou. Statika se pravidelně jeví v lyrické poesii — ale ne vždycky. Velmi často báseň má účelem vzbuditi určitou, jednotnou náladu — pak je zde statika; ale daleko častěji se při čtení nálady rychle střídají, jedna vyplývá z druhé — báseň je lyrická, ale přes to dynamická.

Dynamika sama o sobě je cílem poesie epické, především však dramatické. V epice přece možno se setkati s místy čistě statickými, poesie dramatická, má-li dramatickou zůstati, nepřipouští vůbec ničeho takového. Drama musí míti své stoupání, vrchol a spád, musí se děj

za dějem střídati, vše nechť je v pohybu, ruchu. Odtud pochopíme, proč byl veden tak úporný boj proti monologu v dramatu. Monolog neškodí dramatu, pokud nezdržuje spád děje — ale je třeba zde shakespearovského ducha, aby tento požadavek splnil.

Třetí druh umění — umění hudební — je nade vši pochybnost povahy čistě dynamické. Zde je stálé střídání dojmů, stálý pohyb nálad, vše je rozrušeno; stále přichází cosi nového, nové akkordy, nové věty; a i opakují-li se věty, není to totéž, neboť při opakování staré kombinace přicházejí za jiných okolností než dříve. Není možno si ani představiti statickou hudbu — takový kus by se mohl napsati jen v jediném akkordu.

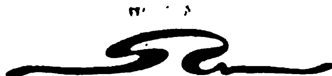
S hlediska rozdílu mezi uměním statickým a dynamickým můžeme zkoumati ještě jinou otázku: které umění jeví nejhlubší účinek na duši lidskou?

Jest jisto, že představy, jež jsou v duši přítomny, brání se, vniká-li jiná představa mezi ně; tento boj — ale nezapomeňme, že je to pouhý názorný symbol — bude jistě tím úpornější a hlubší, čím více nových představ účinkem uměleckého díla do duše vniká; a tedy, čím více nálad a představ se v duši lidské střídá, tím hlouběji vniká účinek k základu duše lidské. Dynamická díla umělecká tedy musí jeviti daleko hlubší účinek než díla statická.

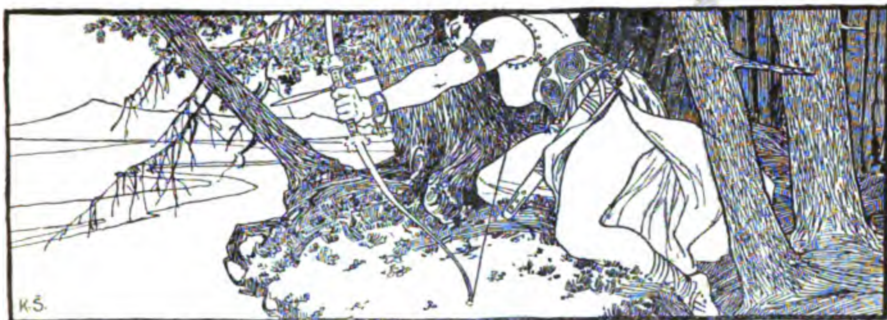
Že tomu tak, svědčí to, že hudební umění — čistá dynamika — se všeobecně pokládá za nejvnitřnější, nejduchovnější a nejúčinnější umění. Proto také poesie dramatická se považuje za vrchol poesie vůbec.

Chápeme však i jinou věc; v posledních letech vyskytla se díla poetická, jež si libují v čisté statice; hlavně nejmladší lyrika se béře tímto proudem. A díla tato — přes to, že jsou krásna, zůstavují nás chladnými — podobně chladnými, jako zůstáváme chladnými pozorovateli krásných soch i obrazů — byť bychom i v tom chladu se cítili nadšenými.

Jest jisto, že, čím více pohybu, ruchu, dynamiky — života vzbudí v nás umělecké dílo, tím stoupá více jeho cena. Život žádá, aby byl prožit, aby se projevil pohybem; zastavený, fixovaný pohyb vzbudí v nás vždy jen zamrazení i při pocitu krásna.

Odpovědný redaktor a vydavatel VÁCLAV ČECH.
Majitel a nakladatel VLADIMÍR ČECH. — Tiskem ALOISA WIESNERA.
V PRAZE 1904.

KNIHA LIII. ZÁŘÍ. SEŠIT III.

JAROSLAV VRCHLICKÝ:

Tiché kroky.

(NOVÁ ŘADA.)

NA VESNICKÉM HŘBITOVĚ.

Hřbitov byl heřmánku plný
a lobečku, máty a routy,
přes hrobů zčeřené vlny
kývaly vlhké mi kouty.

I v největším úpalu vedra
zde chládek, svěžest a vůně;
zde tím je příroda štědrá,
čím žití tak bolestně stůně!

Já s prašné silnice zašel
v ten oddech záhrobní říše
a vteřinu tady jsem našel,
jež smírem duchovým dýše.

Já těkal přes hrobů řady,
já neznámých bratr se cítil,
kam hnul jsem se, ze všech stran všady
cíp rubáše kosmu jsem chytil.

A smuten jsem pravil: „Ó, hroby,
jste jisté dědictví naše,
proč hledí k vám člověk, pln mdloby,
tak nejistě, bázlivě, plaše?

Jak jinak na vás by hleděl,
vy zrcadla věčnosti kalná,
za živa kdyby zde zvěděl
vše kosmu tajemství valná!

Vy mlčíte v zeleni svěží,
tak plny chládku a vůně,
klid má ten, ve vás kdo leží,
boj věčný, kdo nad vámi stůně!“

Hřbitov byl heřmánku plný
a lobečku, máty a routy,
můj sen táh' přes hrobů vlny,
sen otroka, jenž třese pouty!

A jedině smutnílek tmavý
s okrajem křídelek bílým
se v letu mojí tknul hlavy
a znikl zas kdes mezi býlím.

POSLÁNÍ HVIEZDOSLAVOVI.

Po dlouhé době přátelská mi ruka
Tvůj přinesla zpěv nadšený a silný.
Dík za všecko! — Však orlí zrak Tvůj sdílný
vše s výše zří pod úhlem věčnosti.
Chtít osud opravovat — nová muka
je strojit v sobě, v troskách vlastní dílny
pak sebe hledat — pouhou marností.
Tož bratrsky dlaň za vše Tobě tisknu
a místo díků jen si v tichu stýsknu.

Ne, příteli, já aspoň o tom nevím.
Mne neposlouchá nadšen národ celý,
ten za jinými hesly jde, já smělý
jsem příliš málo, žvýkat mu je zas;
já spokojím se rád úsměvem děvím,
jenž nad mou písní řídce osamělý
se kmitne čtenářce mé z vlhkých řas
a věř to, jedno dívčí srdce jaté
mi nad laury jest vysněné i zlaté.

Ne, příteli, té slávy tolik není,
jak v básnickém snu zdá se Tobě býti,
mé prosté jest a jednotvárné žití;
co pálo v srdci, ztuhlo po letech.

A všední starost, všední utrpení,
boj o groš, za kterým se davy řítí,
pro existenci denní shon a spěch,
to rub je mince, jejíž se líc směje
růžemi lásky, laurem epopeje.

Však nechci žalovat. Tak býti musí;
svůj osud každý od kolébky vedl,
já líp svůj utvářiti nedovedl,
to vina má, ji nutno až v hrob nést.
Vše vyzpívat, co dáví, rve a dusí . . .
Kdo jako Ty jsi příbojem zlým bředl,
zná hloubky vod však též zář jasných hvězd;
na výši té my v lásce, ve souzvuce
poctivci chudí stiskneme si ruce.

—

SÁM.

Nech této struny — hořkost dýše z ní,
je sladká, ale v sled o hrobech zní.

A já bych tuze žil a žil bych rád,
chlad ňader chtěl bych, ne však hrobů chlad.

Chlad ruky toužím, jež by na skráň mou
se lístek jasmínový snesla tmou.

Tak málo to za cenu života!
Žel, v ústa hlínu cpe mi Samota.

—

PARTE.

Co jich již mrtvých jest
kol mojí dráhy,
ubitých v půli cest,
uštvaných záhy!

Zdá se mi, zdá se mi,
mrtvých jen řadou
denně že po zemi
kroky se kladou!

Ulehneš v noci jist
snům do objetí,
nevíš, že černý list
za tebou letí.

Vstáváš a netušíš,
list že v čas tady,
otevřeš, čteš a zvíš,
hrobů že všady!

Rostou až v mračen zeď . . .
Tu ptáš se maně . . .
Nečekáš odpověď,
spínáš jen dlaně!

—

DVĚ ČÍŠE.

Zda bylo to pouhou náhodou
či sen mi rozmysl kalil?
Sám v půlnoci přišel jsem v prázdný byt
a žízní týrán a roztržit
v dvě číše vína jsem nalil.

A teprve když bylo nalito,
jsem jasně omyl svůj viděl;
na druha, milenku myslil jsem snad?
Však v prvním mžiku jsem v rozpaky pad'
a za ten přehmat se styděl.

Však nalito bylo již a dobře tak.
Což víme my, kdož tu žijem',
kdo vznáší se kol nás ve vzduchu?
A v žalu či radosti výbuchu
pít bude s námi, když pijem'?

Snad nepřítomné milenky ret
s mým potká se v purpuru vína?
Snad soudruh, jenž zapomněl věku půl,
v též chvíli za mořem pohárem hnul
a v tom se rozpomíná?

Snad mrtvý dávno již v hrobě svém
měl jasný moment v té chvíli
a cítil jemně, kdyby živ byl,
kterak by v půlnoci se mnou pil,
veselí jak bychom byli!

Či mohu zde samotář věděti,
kde kdo mne vzpomněl teď právě?
Chce ťuknout si se mnou? Nuže, zdráv buď,
neznám tě, bratře, leč k hrudi tvé hruď
věř, přitisk' bych v pijácké slávě!

V zdar všemu v radosti připil bych,
ve vichřici citů tak srázné!
Ví bůh, jak z jedné jen číše jsem pil,
kdož by mi bez taje vysvětlil,
že obě v tom stály tu prázdné?

—

POESIE.

(SVÉ DCEŘI EVĚ.)

Tak v mladé duši tvé ta rušná peruť vzlétla,
jež z husté pudů tmy si dobývá vrch světla,
by orlem skončila, pěničkou začíná;
jež tryská vřídlem výš a kaskadou se valí,
již v nedostatku jsme v sled Poesií zvali,
jež bohů jest i lidí hostina!

Já stojím udiven a hladím tvoje vlásky;
pod spánkem průsvitným, kde sled matčiny lásky
v polibku přítulném poslední kouzlí nach,
má láva vzkypěti všech velkých, svatých citů
a požár nadšení a touha srázných štítů
se zmoci povzletem a světlo vítat v tmách!

Ty sama nevíš snad, že, dítě, nožku bosou
jsi potřísnila již tou nejryzejší rosou,
jež medu, mléka půl se roní s hory té,
pod kterou u Askry Hesiod starý dřímal,
kde mythu Orfeus fantomy obejímal,
stům zvuků poslušen, jež v slujích ukryté.

Teď zpátky nelze víc! Duch silnější tě drží.
Zřím tebe vznášet se nad bezednou tou strží,
jež sluje život, vír a opojení jen,
zřím zpět na drahu svou a spínám ruce obě
a ptám se, dá-li jen, co dala mně, díl tobě
ta, Nejvyšší, jež lidstva sen!

* * *

Když tedy mladý sluch ty svaté hlasy slyšel;
když tedy vyjít chceš, jak, dítě, já jsem vyšel,
když na háv poutníčí si škeble připínáš;
(neť básník poutník vždy, jenž nikdy stání nemá,
jenž tenkrát hovoří, když ústa všech jsou němá,
a jenž, když všichni spí, jest nejbdělejší stráž):

Pak vyjdi s prostotou své dětské mysli ryzí,
svou cestku najdi si, jež zraku orla mizí,
a nikdy neptej se, zda naslouchá ti kdos,
a nikdy neptej se, zda budeš filomelou,
jež lesy rozjásá, či jiřičkou jen stmělou,
jež s trilkem chudičkým povzlétá nad rákos.

Své noty jen se drž, Bůh dal ti ji jak ptáku
a věrně to jen piš, co zjevno tvému zraku,
co lidem k radosti můž' být i ku pláči,
byť se souzvuku sfer vpad' akcent v tvůj zpěv jeden,
to stačí trpícím otevřít těchy eden
a v snítku vavřínu i tobě dostačí.

Nech klidně kráčet dál ty velké zpěvu krále,
k nim hleď jak na štíty, kde věčná zora stále,
pro slunce budoucna své lesky zažíhá,
ty v stínu s bludičkou své dívčí písně skryta,
buď sadu konopka a budiž cvrček žita,
nad klasů úroveň, jež zpěv svůj nezdvihá.

A kdyby bylo snem a klamným pouze zdáním,
čím dojat, básník sám, se nad tvou písní skláním,
ty další pro život si toto jedno vem:
Kdo zpíval v žití kdys, nechť zmlk' by v dráze chudé,
pro krásu nadšení, pro lásku míti bude
vždy srdce přístupné, a to, věř, není snem!

* * *

Věř, pralesem jest poesie,
jenž v nekonečnost táhne se,
zkad chlad a úkoj každý pije,
když tužba jej tam zanese,
sta kaskad oblouky se řítí,
stem duh a brillantů se svítí,
se tříští v skvostné, prosté kvítí,
jak větrů van vln dotkne se.

Tu cestiček je nešlapaných,
a všady vůně, svěžest, chlad

a sítí zlatých záři stkaných
ti přes ně vbíhá odevšad,
jdou jimi milenci a děvy,
o druhu druhý ani neví,
jdou loubím břečtanu a révy,
jdou čilimníky v růží sad.

Před vzchodem slunce kdyby vyšel,
kde stane udivený krok?
Pták zpívat začne — on tě slyšel,
dál růžencem svých láká slok,
ze sluji polo skrytých mechem
zní otců vážná moudrost echem,
co hrdliček zpěv sladkým vzdechem
zní v křiky pávů se stem ok.

Do růží stulen zlatohlávek
na síti chví se libella,
u lekníny zarostlých lávek
se temně země zachvěla,
na mechu křižák pavouk civí
skrz chvějné osyky a jívy,
se měsíce srp nejvíc diví,
jak brzy se noc setměla.

Jak sálavě to z hlubin dýchá,
plamínky vyzařuje vřes,
zní ze všech křovin hudba tichá,
to lidstva bolest je i ples!
A lační rtové hovor vpijí:
„Já, kterou zvete poesií,
přes doby zášť i nedbu žiji,
jsemť věčná včera, jako dnes!“

Já s každým člověkem se znova
zas na svět rodím, boží div,
mým jádrem cit, mým hávem slova,
jdu, krotká laň, kdo na mne kýv,
k hrobům se vracím od kolébky,
snů lidstva stkávám závoj hebký,
plám v dívčí skráň i v starců lebky,
jsem živa, pokud člověk živ!

Kdys šeptala jsem u Dodony,
kde starých dubů tklivá šeř,
pak rozhoupala jsem vše zvony
a s Dantem děla: Bojuj, věř!
Též věků nesklála mi křídla,

má stejně vrchovatá zřídla,
výš tryskajíce, nevystydla,
jsemť Psychy nejpyšnější dceř.

Ku trpících se shýbám skráni
a pouze „Miluj!“ radím teď,
na ránu vdychnu požehnání,
mám na škleb úsměv v odpověď,
a lidských poutí na spirale
já k polu ukazuji stále,
jsemť věrna v každém ideale,
pták, hvězda, zachytit mne hleď!

Ty nelekej se, že jsi malá,
čím světlušce jest Orion?
Jak jednou jsem v tvé duši vzplála,
již najdeš v odvet pravý ton,
ó, nech jej vyznět, celou duši
vlož do něho, čím srdce buší,
čím je ti svět i v jeho hluši,
tvůj zazní zvonek jako zvon.“

* * *

Leč kdo zná budoucnost? Kdo můž' dnes pravdu říci?
Tímž okem jako ty zřel snivě ku měsíci
hoch Dante, nad štíty jak florentských vzplál střech,
snad nežli chůvy hlas mu skončil starou báji,
od světa vnikal v svět, od taje chvátal k taji,
a slyšel svatých hymn i zatracenců vzdech.

Jich před ním tisíce a tisíce zas po něm
se vzneslo v kruhy sfer, kdo za to, on že koněm
byl nesen křídlatým, jenž s kopyt hvězdy třás'?
Sta dolů kleslo jich a pohlceno mrakem,
on vzletěl nad mraky, bylť nesen Alborakem,
jenž v nozdrách, ve očích má slunce plný jas.

Kde chce, tam vane duch. Z nejmenších často vstává,
jak Saladina lev jde za ním krotká sláva,
jak Dante Arvers živ jest jedním sonetem.
Co velké, malé jest? Co zmizí tu, co zbývá?
Duch, jenž vše objímá se k jádru všeho, dívá
a stejně spíjí se kosmem i poupětem!

* * *

Toť poesie taj. Jen krása vše tu měří,
jíž pravda v boku jde, když krása pravdě věří,
tu okno otvírá se v taje tvůrčí v ráz;
ty ohněm projít nech i ledem tuhé zkoušky,
pak poesie mok plnými budeš doušky
ne pít, leč lokati, s ním radost, klid a jas.

Pak poznáš, andělským že poesie chlebem.
Byť šla jsi Saharou, ty půjdeš jako nebem,
nad nízkou všedností tvůj vznešen bude cit,
a všecko sklame-li i láska, idealy,
„Ty velké lidstva sny,“ si řekneš, „za to stály,
je písní žíti zas a s nimi šťastná být!“

—

VELTRUSKÝ PARK.

(PO TŘICETI LÉTECH.)

Zde bylo to — již vzpomínám,
jak pustil se čas v cval
od oněch dob, co zde jsem sám
čet' poprv Locksley-Hall.

Já na prahu stál mladých let,
vše byla tužba, vděk,
park stíny tměl se, voněl, kvet',
a tu jsem k sobě řek':

Za třicet let zas přijdu sem
a zas tu budu číst,
los jakým skutkem, jakým snem
mi popsal žití list.

A stinný park v své paměti
jsem Locksley-Hallem zval.
Dnes přišel jsem po třiceti
zas ve svůj Locksley-Hall.

Jak bylo tu, se obracím,
vše staré hledám zas
a úžasem se potácím,
čas oba změnil nás!

Park plný stinné nádhery
dlouhými vedry spráh',
jak splihly keře veškery,
květ v kalichu měl prach!

A s dubů, s kterých splývalo
kdys mejlí v kyticích,
až brčálem svým zpívalo
v směs větví kypících,

List suchý těkal trávníkem
v předčasný hrob on kles',
víc havranů mrak s povykem
se v mračno nepovznes'!

Neb na všecko tu prstem svým
čas všemohoucí psal,
že nepoznal jsem, ni můj rým,
náš mládí Locksley-Hall.

U starých všech jsem stanul míst,
kde hoch kdys verše snil
a všady jen ten sžehlý list
mi v kroku zašustil!

Tu velký pocit lítosti
se v moje srdce vdral,
když pustý zřel jsem v spráhlosti
svůj starý Locksley-Hall.

A tu jsem cítil dvojnásob,
jak oběma zahrál čas
a nechal troucheň, prázdno, hrob
a veršů vyznělých hlas.

A já zřel celou mladost svou,
jak zpět mne lákala,
pod prachu tíhou dusivou
ta hořce plakala!

„Vím, starý brachu, dobře vím,
své stáří s mojím spoj,
jaks neměl spráhnout — lakomstvím
když vod ti vzali zdroj?

Tvých netykavek odkud snět
má svěžest novou brát?
A rudbekie v zlatý květ
jak mohou takto vzplát?

Obrovských vrbic thyrsy jak
se mají u vln vznést,
vždyť kde zbyl květ — jak mrtvý zrak
u prašných civí cest!

Kde pávi táhli ve rose
chvost modrý s očí stem,
jen jedno pero lesklo se
na písku nečistém.

Bažantí domek prázdný zel
a s draky na štítech
jak odhozená hračka zřel
v polední jas i žeh.

Mars pohmožděn zle na líci
se díval tupě v dál
žeň suchých listů v přilbici
si letem nachytal.

A jen ta sfinga u vody
svůj věčný snila sen
a nad rulíku jahody
vzleť tetřev vyplašen.

Můj Locksley-Hall! Kde břečtanu
proud halil plot i hráz
a lijany kde s platanů
svůj travou táhly vlas!

Zda nejsem jak ten spráhlý hvozd,
se duše svojí ptám,
jejž míjí havran, míjí drozd,
jenž v slunci dumá sám?

Ó, parku, tobě zdroje vod,
mně vzato mládí mé,
zda znovu v svěžest, květ i plod
se oba vrátíme?

Pod strání vlaku ostrý hvizd
se táh' jak srdcem nůž
a úzkost zela z prázdných hnizd,
děs lesní prochvěl hluš.

Ó, dnové čistých radostí,
kdy života strom kvet',
ó, parku můj, ó, mladosti,
víc nepřijdu k vám zpět!“

BOŽ. VIKOVÁ KUNĚTICKÁ:

Holčička.

DRAMA O JEDNOM DĚJSTVÍ.

Sefa.
Slečna Stázi.
Pan Vladimír Hlava.
Paní Podolská.
Vojtěch, syn zahradníkův.

Stinná část parku proměněná v letní pokoj se zeleným stropem nádherných kvetoucích lip, ve kterých zpívají ptáci. Stůl, zahradní židle, lenoška a pak vše ostatní, čeho se používá ku pohodlí, ku čtení, k mlsání, k toilettě. Cesty jdou různým směrem za různým cílem. Jedna do zámku, jiná k bassinu a ještě jiná ztrácí se v růžovém sadě. Vůně, krása, pohodlí.

Sefa (sedí v lenošce a dívá se na překrásný růžový keř, na němž svítí květy růžovou září). Věříte, slečno Stázi, že i to nejmenší poupě dnes v poledne puklo? Nesneslo toho žáru.

Slečna (vyšívá). Je úžasné horko.

Sefa (s důrazem). Ale to nejmenší, slečno.

Slečna. Musilo býti přece vyspělé. Příroda nepřipouští extrémů. Vyspělo rychleji.

Sefa. Bezpochyby, protože bude z něho docela slušná růže. Žádný zákrslík. (Zamlčení. Slečna odkládá vyšívání a vzdychne.) Proč vzdycháte, slečno Stázi?

Slečna. Vydychuji pouze.

Sefa. Jaký je v tom rozdíl?

Slečna. Vzdychnouti, vydechnouti a pak oddechnouti. Což pak ten rozdíl necítíte?

Sefa (vášnivě). Ach, slečno Stázi, chtěla bych si oddechnouti!

Slečna. Něco vás bolí, Sefo?

Sefa. Celé tělo mne bolí.

Slečna. Je to patrně od horka.

Sefa (neklidná). Přijde snad bouře. (Zamlčení.) Slečno Stázi, bylo vám taky někdy šestnáct let?

Slečna. — bezpochyby —

Sefa. Urazila jsem vás?

Slečna. — a! — (Zamlčení.)

Sefa. Byla jste někdy zasnoubena?

Slečna. Nebyla.

Sefa. Nebyla! — — Ach, slečno Stázi, vy jste byla tedy báječně šťastná!

Slečna (udivena). Nerozumím vám.

Sefa. Když jste nebyla od dvanácti let zaslíbena! Mám větší zkušenosti než vy.

Slečna. Co to mluvíte, Sefo. Budu žalovati mamá —

Sefa. — ale ne — nežalujte. Myslila by, že jsem nadobro zkažena.

Slečna. Vám je nejspíše veliké horko, Sefo.

Sefa. Strašlivě.

Slečna. Půjdeme se vykoupat, chcete-li. Než se mamá s panem otcem vrátí, budeme dávno hotovy. Zdrží se stejně pozdě do večera.

Sefa. Nebudu se koupat, slečno Stázi.

Slečna. Jak chcete, ale myslím, že by vám to prospělo.

Sefa. Proč?

Slečna. Osvěžila byste se. (Zamlčení.)

Sefa. Povídejte něco, slečno.

Slečna. Co vám mám povídati? Má autorita je u vás u konce. Nemohu vám býti již vychovatelkou a na přítelkyni nestačím.

Sefa. A proč to povídáte s takovou jistotou?

Slečna. Změnila jste se. Od nějakého času chodíte po špičkách jako kuna.

Sefa. Teď jste správně nemyslila, slečno. Kuna nechodí přece po špičkách. To je rozený dravec a ne vypěstovaný.

Slečna. Vidíte, že vás nemohu již vychovávati! Unikla jste mně, jako jste unikla mamá a všem ostatním. Dovedete již samostatně myslit i cítit. Můj vůdčí poměr k vám je u konce.

Sefa. Ale nechci být sama!

Slečna (krčí rameny).

Sefa (prudce). Odpovězte obšírněji, abych nemusila skákat s myšlenky na myšlenku. Vždyť jsou to krkolomné skoky.

Slečna. Co vlastně chcete ode mne, Sefo? Jsem u vás deset let, a víte jistě, že vás mám ráda. Je vám nyní šestnáct let, Sefo, a máte právo si dávat odpověď na otázky sama.

Sefa. Oh, jsem úžasně nespokojena, slečno.

Slečna. Na vašem místě, Sefo, bych pilně a s láskou pracovala na své výbavě, abych se hodně zaměstnala.

Sefa. Vždyť zbývají ještě dva roky! Považte, slečno Stázi, dva roky! Bože, (zlomeným hlasem) dva roky!

Slečna. Není způsobné, ani dívčí, mluviti tak netrpělivě. Vezměte si příklad z pana Hlavy. Za celá čtyři léta, co jste mu zasnoubena, neurazil vás, ani koho jiného nijakým disharmonickým výbuchem. Je šťasten, že rozkvétáte a že — — jste mu slíbena.

Sefa. Chtěla jste říci něco jiného, slečno.

Slečna. Snad.

Sefa. A proč jste to neřekla?

Slečna. Protože mně je padesát a vám šestnáct, milá holčičko.

Sefa. Mám vám říci, co to bylo?

Slečna (pozorně na ni hledí). Zajímalo by mne to věděti k vůli vám.

Sefa. — — a nezardíte se, slečno Stázi?

Slečna. Budu skutečně na vás žalovat mamá i panu Hlavovi.

Sefa. Oh, panu Hlavovi byste neměla odvahy. — To je vzácný muž, viďte, slečno?

Slečna. Jistě.

Sefa. Má větší velkostatek než můj otec.

Slečna. To přece není nejlepší jeho vlastnost!

Sefa. A co tedy?

Slečna. Jeho karakter, Sefo. Pamatuji se, jak měl vaši nebožku sestru rád a jak hluboce byl otřesen, když zemřela. Milá Sefo, není každý schopen takové bolesti jako on!

Sefa. — a takové lásky —

Slečna. Ani té. Považte, že vám bylo dvanáct let. Takové nesrovnané, divoké děvče jste byla. Nic na vás nebylo pro něho zárukou, jen vaše zdraví a vaše dobré vychování. A jemu to stačilo, že řekl tenkráte vašim rodičům: Vychovejte Sefu pro mne. Budu snadněji žít. Je jí tak podobná.

Sefa. A?

Slečna. Je v tom neobyčejný cit.

Sefa. Ke komu?

Slečna (trochu rozpačitá). To je divná otázka.

Sefa. Cit! — Myslíte, že mne má pan Hlava rád?

Slečna. Jak bych nemyslila, Sefo! Pečuje o vás jako o nejdražší svůj skvost. Když před rokem byla jste nemocna, klečíval u vašeho lůžka bez pohnutí, a nebylo mu obtížno dvakrát denně v dešti přijížděti sem, aby se na vás podíval. Jediná hodina vašeho vývoje mu neušla. Povšiml si každé nové stužky ve vašich vlasech, každé bluzičky, věděl, co nejraději jídáte, co nejraději vidíte, co je vám protivné a co milé. Jeho celý život točí se kolem vás, jako kolem světla. A teď, když jste dospěla, je pyšný na vás, na vaše mládí —

Sefa. Proč?

Slečna. Protože učiní jej šťastným, Sefo.

Sefa. — á — tak —

Slečna. Ten ton! Co pak vám na tom nezáleží, aby byl šťasten? Milujete jej tak málo?

Sefa (vtáhne do sebe vášnivě dech). — — ó — — — — Chtěla bych, aby bylo všecko jiné.

Slečna. Je snad nespravedlivé od vás, že chcete více.

Sefa (náhle, jakoby skočila odněkud bez úvahy). Povězte mi, slečno Stázi, proč je pan Vladimír Hlava tak klidný — tak nepochopitelně klidný?

Slečna. Ach, milá Sefo, ve třiceti letech se již tak nebouří. Zde již je mnohé vyměřeno a mnohé prožito. A pak, proč by nebyl kliden? Jeho pole jsou výtečná, jeho koně dostávají ceny, je zdráv, čeká jej život rodinný vám po boku — —

Sefa (dlouho na ni hledí).

Slečna. Proč tak zkoumavě se na mne díváte?

Sefa (skoro dutě). — — ale — — já nejsem klidná, slečno Stázi.

Slečna. To spočívá ve vašem mládí.

Sefa. A co to znamená: spočívá to ve vašem mládí?

Slečna. Těžko odpovídat.

Sefa. Ach, slečno Stázi, musí být báječně krásné, když je člověku padesát let!

Slečna. Myslíte?

Sefa. Vždyť je zoufalstvím být šestnáct let stará!

Slečna (se usměje).

Sefa. Ó, ne — tak mě neposlouchejte s tím úsměvem!

Slečna. Nuže, nesměji se.

Sefa (vyskočí). Slečno Stázi, chtěla bych křičet, chtěla bych se rvát! — Víte, tak s obnaženýma rukama, s hrudí vypiatou, se rty pootevřenými a nedívat se, zda-li zabiji, anebo budu zabita. Ach, pro boha — cítím v sobě sílu jako lvice. Miluji slunce, hvězdy, květiny, vás, mamá, otce — ale to je málo! Ach, opravdu se mi zdá, že to vůbec nic není. Z vody nevyjdu osvěžena, od stolu nejdu nasycena, od květin nejdu ukojena, a ráno se probouzím neposilněna. Slečno Stázi, mám ruce žhavé, a dotknu-li se jimi čela, tak se spálím.

Slečno. Sefo —

Sefa. Do středu země bych musila kopati, abych všecku svou sílu vydala.

Slečno. Stište se přece, Sefo!

Sefa. Má-li mne pan Vladimír rád — proč nevidí ten můj zoufalý neklid — proč ho nevycítí?

Slečna. Sefo — jaká jste nerozumná holčička ještě —

Sefa. Ne! Já — všecko vím.

Slečna. Nemluvte tak hlasitě — Vidíte, Vojtěch nese jahody.

Sefa. Kde?

Slečna. Jde růžovým sadem.

Sefa. Pozoruji ho často z okna. Víte, že líbá květiny?

Slečna. Snad když tuší, že se na něj díváte?

Sefa. Neví o tom. Jsem skrytá za záclonou.

Vojtěch (vejde).

Slečna. Tolik jahod, Vojtěchu! Proč tolik, když není nikdo doma než já se slečnou?

Vojtěch. Na vrchách je viděti dva jezdce na koních. Pan velkostatkář Hlava přijíždí s paní Podolskou. Přitrhal jsem tedy jahod. Přijdou jim v tom parnu jistě vhod.

Slečna. Dohlédneš až na vrchy?

Vojtěch. Dohlédl bych ještě dále, kdyby to bylo možné.

Slečna. Dej jahody na stůl a můžeš zase jít.

Vojtěch (tak učiní. Pak smekne a chce odejít.)

Sefa (skočí k němu a chopí jej za rameno. Dívá se mu do očí. Pak prudce.) Ne, neklop oči.

Vojtěch. Nemohu — se — dívat — na slečnu — —

Sefa. Musíš!

Vojtěch (namáhá se ke klidu. Hledí na ni.)

Sefa. Co chceš za ty jahody?

Vojtěch. — ach — slečno — co bych mohl —

Sefa. Chceš políbiti tuto růži.

Vojtěch. Rád. (Chce se skloniti k růži.)
Sefa. Ne — Mne polib!
Vojtěch (ztrne).
Sefa (krátce jej políbí, jakoby dýkou jej ranila. Pak zaraženě.) Jdi!
Vojtěch (zarudlý v tváři utrhne růži s keře a hodí jí Sefě k nohoum. Zběsile uteče.)
Slečna. To bylo přenáhlené, nejšetrněji řečeno, Sefo —
Sefa. Vím to.
Slečna. Co si ten mladý hoch o vás pomyslí?
Sefa. To je mi lhostejné.
Slečna. Porušila jste poměr velitelky k sluhovi —
Sefa. Ó — — — nevadí. (Je slyšet Hlavu, jak cosi volá. Stázi rychle rovná, co se srovnati dá, na stole, na lenošce atd. Sefa vyjme z kapsy zrcádko a upravuje si účes. Tvář se jí mění.)
Slečna. Myslím, že přijel pan Hlava sám. Hoch se nejspíš mýlil.
Sefa. Totiž, k nám přijel sám —
Slečna. Paní Podolská nesestoupila?
Sefa (hledí napříč stromořadím). Ne.
Slečna. Zabočila bezpochyby k myslivně.
Sefa. Zaslechla jsem její smích.
Slečna. Jistě přijde později.
Sefa (tiše). Jistě. (Její pozornost jest upiata na cestu, kudy přichází Hlava. Ten objeví se s různými balíčky v rukou a jde rychle, netrpělivě ku předu.)
Hlava (z daleka). Sefo!
Sefa. Pane Vladimíre!
Hlava. Kde jste v těch květech? Nerozeznávám vás mezi poupaty?
Sefa. Ach, to jsou již růže, pane Vladimíre! Poupata pukla všechna do jednoho.
Hlava (vejde a podává jí ruku). Opravdu? To nemůže ani být! A skutečně! Růže! Růže! (Líbá Sefě ruku.) Zbylo zde jen jediné poupě. Má úcta, slečno Stázi.
Slečna. Vítám vás, pane Hlavo.
Hlava. Snad nejste samy?
Slečna. Pán s paní odejeli na křtiny do Lešan.
Hlava. K starostovým?
Slečna. Ano. Nemohli to odříci — —
Hlava. Je veliké vedro. Jsem úplně zpěněn po té jízdě.
Slečna. Přijel jste sám?
Hlava. S paní Podolskou, ale ta zastavila se v myslivně.
Slečna. K nám ani nezajde?
Hlava. Ó, ano. Chce se rozloučiti před odjezdem do lázní.
Slečna. Upravím tedy trochu kávy a seženu zákusky —
Hlava. Zákusky jsem přivezl. Snad Sefě přijdou k chuti.
Sefa. Cukroví?
Hlava. Ano — čerstvé. (Podává jí balíček.) Nalezne tam Sefa všecko, co ráda: mandlové kousky, nadívané, vanilkové —
Sefa. Krémové?

Hlava. Také, holčičko drahá. A zde vám vezu verše a zde podobizny. Zdařily se všecky.

Sefa (hledí na něho, jakoby ještě něco očekávala).

Hlava. Nu? — — Co chce ještě Sefa?

Sefa. — orchideu jste mi nepřivezl?

Hlava (zaražen). Orchideu!?

Sefa. Vypravoval jste přece, že vykvetla vám červená orchidea.

Slečna. Jste horší, než malé dítě, Sefo. Vykvetla-li panu Hlavovi orchidea, není tím ještě řečeno, že by vám ji musil přivézti.

Sefa. Vyprosila jsem si ji od pana Vladimíra včera.

Hlava (hluboce otřesen). Zapomněl jsem na to.

Sefa. Měla jen jediný květ?

Hlava. Jediný.

Sefa. Přivezte mi jej tedy zítra — —

Hlava. Ani zítra ne, Sefo —

Sefa. Že ne?

Hlava. Nemám ho již, milá moje Sefo. (Zamlčení.)

Sefa (změněným, těžkým hlasem). Daroval jste jej?

Hlava. Nevím sám již určitě. Není to důležité. A ani na tom nezáleží. Horší je, že orchideu pro Sefu nemám — — — — Tedy, slečno Stázi — ano — odpusťte — mohl bych prositi o trochu kávy? Černé kávy?

Sefa (netečně odkládá balíčky).

Slečna. Mileráda! Sama ji připravím —

Hlava. Jste velice laskava.

Slečna (odejde. Mlčení.)

Hlava (otevírá balíčky). Nemáte zde talířek na cukroví?

Sefa. Košíček. (Podává jej.)

Hlava. Ach, to je ten z Paříže. — Srovnáte si sama cukroví, Sefo?

Sefa (rovná cukroví).

Hlava. Zde ten dort, Sefo, jest prý výtečný! Nechcete jej ochutnat?

Sefa. Ne, děkuji.

Hlava. Jste snad churavá, Sefo?

Sefa. Čelo mne pálí.

Hlava (sahá jí na čelo). Pálí skutečně.

Sefa (se shroutí a položí mu těžce hlavu do dlaně).

Hlava (šetrně vzdálí ruku. Mlčení.) Je zde přílišná vůně, Sefo. I rezedy a fialy je sem cítiti. I lípy voní. — Z přílišné vůně bolí vás hlavička, Sefo.

Sefa. Celé tělo mne bolí.

Hlava. Uložíme tedy malou Sefu do lenošky. (Měkce ji přinutí, aby se posadila.) Pod nožky jí dáme stoličku (učiní tak), sedneme si vedle ní (sedne si) a budeme jí vypravovati pohádky.

Sefa (se zavřenýma očima). O čem?

Hlava. O třech liliích na zlatých stonkách.

Sefa. Ne — —

Hlava (béře ji za ruku). Dejte mi ručičku, lépe se mi bude povídat. (Prohlíží jí prsty a dlaň.) Máte takovou jemnou, malou ruku, Sefo. Je na

ní vidět, že dosud strojila a odstrojovala panny. — — Máte ještě Lelu, Sefo? Byla jste taková šťastná, když jsem vám ji přinesl! Lelu, blondýnu s nádhernými vlasy?

Sefa. Nevím o ní —

Hlava. Tak málo jste se o ni starala?

Sefa. Nebylo pro ni zájmu.

Hlava. K vůli učení?

Sefa. Ach ne! Nebylo zájmu ani pro učení.

Hlava. Co vás tak hluboce zajímalo?

Sefa (mlčí).

Hlava (hladí jí vlasy na skráních). Nemáte přece tajemství?

Sefa. Nevím, je-li to tajemství.

Hlava. Hleďte, Sefo, sedím-li tak u vás, cítím se jiným člověkem. Lepším a bělejším. Myslím si: Sefa a já — Sefa a já — jakoby mi bylo šestnáct let a žil s vámi každou vteřinu denní. Není pro mne tajemství ve vaší duši, kterého bych neuhodl, anebo o němž bych nevěděl. Jsem vám roven myšlením i cítěním. A kouzlo absolutní nevinnosti a světla, které z vás přejímám, Sefo, činí mně vás tak drahou — tak nekonečně drahou!

Sefa. Povídejte jen —

Hlava. Znám vaše sny, ba i chvíle nejintimnější samoty, kdy přemítáte o svých prvních dlouhých šatech, a kdy celý život jeví se vám v nich jako báj nepochopitelná a tajemná.

Sefa (se krátce usměje.)

Hlava. Proč jste se tak divně usmála?

Sefa. Život není pro mne bájí.

Hlava. Že ne? — Ach, vy dětino rozumná!

Sefa. Znám vás již několik let, mnoho týdnů a tisíce, ó, tisíce hodin!

Hlava. Ovšem.

Sefa. Šla jsem s vámi od svých dvanácti let — ne já vás, ale vy jste mne vedl —

Hlava. Co tím chcete říci?

Sefa (vyskočí). Cítíte-li vy vedle mne mých šestnáct let — cítím já vedle vás vašich třicet. (Zasměje se.)

Hlava (přimhouří oči a hledí na ni zaražen a zkoumavě. Pak klidným hlasem.) Zdám se vám býti stár, Sefo? —

Sefa. Ach, tak jsem to nemyslila?

Hlava. A jak jste to myslila?

Sefa (prudce, se tváří horečně rozpálenou). Jsem také třicet let — také jako vy třicet let stará! (Mlčení.)

Hlava (sleduje ji pohledem). Mám vás rád, Sefo, ne proto, že jsem zkušený člověk, ale proto, že jste poesií a krásou! Řekl jsem vám, že vedle vás připadám si také dítětem! Mé myšlenky a city jsou tak bílé a jasné jako vaše — —

Sefa (přistupuje k němu po špičkách. Pak vztáhne ruku po něm, ale nechá ji klesnouti.) Uletí! — Měl jste na rameni motýla —

Hlava. Byl to snad ten, co sedí nyní tam na trávě?

Sefa. Ano, ten —

Hlava. Počkejte, chytím vám ho. (Vstane tiše a pozorně jde ku předu. Pak hodí šátkem a shýbne se.)

Sefa. Máte jej?

Hlava. Mám — — Ale pozorně! Tak, zde — vezměte si jej.

Sefa (vytrhne motýlu tykadlo).

Hlava. Proč jste jej tak ranila?

Sefa. Chci, aby měl bolest, a to velikou! (Pustí motýla do vzduchu.)

Hlava. Jistě se vám to podařilo. Podívejte se, jak klesá zase.

Sefa (přistoupí těsně k němu). Pane Vladimíre —

Hlava. Co pak chcete, Sefo?

Sefa. Mluvíme všecko, co si myslíme?

Hlava. My dva spolu?

Sefa. Ano.

Hlava. Já jistě, Sefo. Jste mně příliš milá, než abych mluvil s vámi konvenčně.

Sefa. A jak hovoříváte s paní Podolskou?

Hlava (po chvíli). Přátelsky.

Sefa. Vážíte si paní Podolské?

Hlava. Do jisté míry — jistě.

Sefa. Nepřipadlo vám nikdy, že byste se mohl o ni ucházeti, když je vdova.

Hlava. Nikdy.

Sefa. Ale ona je krásná, pane Vladimíre.

Hlava. To ještě není zárukou, že bych s ní byl šťasten.

Sefa. Je zábavná a vzdělaná —

Hlava. Ani to není zárukou.

Sefa. Vadí vám snad, že je vdova?

Hlava (pobouřen). Jaké jsou to otázky, Sefo!

Sefa. Ach, nehněvejte se! To je tak přirozené, že se ptám. Paní Podolskou znám již tři léta — od té doby, co pronajala statek a žije beze vší starosti, že může jezditi na návštěvy k nám, do města — k vám —

Hlava (zaražen) Ke mně? —

Sefa (pokračuje). — a byla jsem ještě moc naivní, když jsem viděla v ní něco — nevím, co to bylo — — Ale vím, že jednou dotkla se ruky mého papa, a já — bych — ji — byla kousla — za to. Skrčena dívala jsem se na ni, jak se směje a dýchá, tak vzhůru — dolů — vzhůru — dolů — nikdy tiše, ale vždycky z hluboka a těžce, až hedvábná bluza na ní šelestila. Snad jste to také pozoroval?

Hlava. O čem jste přemýšlela, Sefo, když jsem se domníval, že si hrajete!

Sefa. Nehrála jsem si.

Hlava. Vůbec jste si nehrála v posledních letech?

Sefa. Nikdy.

Hlava. Ale pak jste nás klamala, Sefo, když jste si převlékala panny a upravovala jim lůžka.

Sefa. To všecko jsem skutečně dělala, ale nehrála jsem si při tom.

Hlava (pozorně). Sedávala jste stranou, anebo při procházkách šla jste za námi, jakoby nebylo ničeho, co by vás mohlo zajímat v našem hovoru.

Sefa. Myslíte, když jste šel s paní Podolskou?

Hlava. I s vaší matinkou.

Sefa. Nejčastěji však s paní Podolskou, vždyť bývala u nás skoro denně s vámi. — Ano, to je pravda, sedávala jsem stranou a chodívala za vámi. Obyčejně jsem cítila, že mne nepostrádáte.

Hlava. To není možné, Sefo.

Sefa. Mluvili jste spolu takovým zvláštním způsobem! Nemohla jsem postřehnouti slov, ani významu. Často jste nedokončili větu i jednotlivá slova, jakobyste rozuměli jen hláskám. A pak paní Podolská dovedla se smát tak krásně, až se to rozléhalo po zahradě, po polích a lesích, jako když pták zpívá. — — Což pak já — se svou školní zástěrkou, v krátkých sukních — což pak já — hubená a opálená — Měla jsem botky zamazané, jak jsem bařinami a příkopy se prodírala — — Co pak já — — (V očích jí blýskne.) Ale přece jen — ó, nemyslete — když jsem si večer uvolnila vlasy, zdálo se mně, že rozumím všemu, co jsem viděla a slyšela — co jsem tušila a cítila.

Hlava (s pronikavou úzkostí). — a modlívala jste se, než jste šla spat —?

Sefa. Ne.

Hlava. Je mi z vás úzko, Sefo — —

Sefa (usedne do lenošky, nahne hlavu na zad a jako v absolutním vzdání se, nechá ruce klesnouti). Povídejte mně tedy pohádku o třech liliích na zlatých stonkách.

Hlava. Znáte všecky mé pohádky.

Sefa. Oh — nepamatuji se ani na jedinou —

Hlava. Což jste mne neposlouchala, když jsem vám večer na verandě vyprávěl?

Sefa. Bývalo vlaho, a měsíc svítil. Na to se pamatuji. Paní Podolská bývala ozářena bílým světlem, a její veliké oči někam se dívaly. Nemohla jsem uhodnouti, kam se dívá. Jednou rozepial se jí náramek a spadl na zem. Hledala jsem všude, ale nenašla jej. Když jsem pak vstala se země, již jste jí ho zapínal na ruce a pravil jste: „Drží teď pevně.“ A ona se usmívala, a její bílá obnažená ruka byla v měsíčním světle jako ze sádry. To bylo tenkrát, když jste vyprávěl o třech zlatých liliích na zlatých stonkách. Tedy, prosím vás: Byly tři lilie — — (Mlčení.)

Hlava (mrtvě). Nemohu, Sefo.

Sefa (nakloní se k němu. Tiše.) Nač myslíte?

Hlava (odchýlí tvář). Jaký horký dech máte!

Sefa (vyskočí. Naslouchá.) Ano — to je ona.

Hlava (vstane též, ale těžce, jakoby se přemáhal.)

Podolská (přichází v jízdeckém obleku. Na prsou má nádherný červený květ.) Dobrý den, Sefo. To věřím ráda: v chládku, u růží — u jahod — Pan Hlava proto tak pospíchal?

Sefa. Ruku líbám, milostivá paní.

Podolská. Máte zde příjemně, pod tím zeleným baldachýnem. — V myslivně jsem nikoho nezastala, jen starý hafan na mne vrčel — — A s hrůzou pomýšlím na zítřejší cestu ve vlaku. — To bude k zbláznění v tom ohavném horku!

Sefa. Milostivá paní pojede již zítra?

Podolská. Již zítra! Již! Vypravuji se tři neděle. Pro boha prosím pana faráře, pana doktora, pana Hlavu: řekněte, abych již jela, ale žádný z nich nemá dosti síly, aby mne odsud vypravil. Pan Hlava ještě dnes ráno vymyslil si čtyřičet stupňů tepla, aby mi otrávil nadšení.

Hlava. Je čtyřicet stupňů. Ty jsem si nevymyslil.

Podolská. Nu — dobře. Co pak nerozumíte žertu? Vymyslil jste si také nepohodlí v kupé a přeplněné hotely v lázních.

Hlava. O tom jsem vůbec nemluvil —

Podolská (se smíchem). Pak chcete patrně, abych odjela, stůj co stůj?

Hlava. To jest tak čistě vaší věcí, milostivá paní —

Podolská. Ach, ovšem! Není zde nikoho, kdo by řekl: upečete se ve vlaku za dvacet čtyři hodin jízdy, jen správce se divil, že se přicházím loučit. A mamá je prý ve městě na křtinách?

Sefa. Odejeli již ráno —

Podolská. Nerozloučím se s ní tedy. Řekněte, pane Hlavo: Ale to je nemožné! Co by si pomyslili ti dobří lidé —

Hlava (netrpělivě). Ani to bych neřekl, milostivá, kdybych věděl, že byste vykládala si to v neprospěch svého odjezdu.

Podolská. Tedy: stůj co stůj! Není vyhnutí? Nezbývá mně nic jiného, než říci: adieu! Při tom však dovolíte, abych na chvilku odložila. (Odkládá klobouk.) Mám velikou žízeň! V ústech mi hoří — Prosila jsem Vojtěcha o sklenici vody, ale ten má nějaký hrozný žal! Pláče u bassinu jako malý kluk —

Sefa. — — že pláče?

Podolská. Strašlivě! Neviděl mne vejít, a tak jsem slyšela všecky jeho stony, vzlyky a vzdechy! Mou žádost o sklenici vody patrně ani neslyšel — —

Sefa. Pláče. — Tedy pláče?!

Podolská. Alespoň jahodu. (Vezme si ji.) Připadá mi, že rty mně pukají.

Sefa. Ale to je divné! Ráda bych viděla — — Na chvíli jen — odpusťte! (Odběhne.)

Podolská (sedne si do lenošky). Ty jahody jsou výtečné a osvěžují. Není možno dýchati. Mám pocit, že vdechuji oheň — —

Hlava. Milostpaní, buďte tak laskavá a zahoďte tu orchideu.

Podolská (udivena). Proč?

Hlava (rozčilen). Neptejte se a zahoďte ji!

Podolská (sejme orchideu a hodí ji do trávy). Nu, když myslíte —

Hlava (třesoucím se hlasem). — a sedněte si jinak, prosím vás!

Podolská. Jak?

Hlava (vybuchne). Nevím — nějak jinak — Vždyť přece není nutné, aby bylo vám vidět punčochy — —

Sefa (přichází s Vojtěchem, který nese sklenici vody). Ukaž, donesu ji. (Vezme vodu a postaví ji před Podolskou. Rychle se k němu vrací.) Slyš, Vojtěchu — neodcházej! Tys plakal? Opravdu? — Ukaž — ukaž, blázínku —

Vojtěch. Pro živého boha vás prosím — slečno — nechte mne odejít —

Sefa. Ale ne, dřív musíš mně říci —

Vojtěch (zoufale). Slečno — prosím pro Boha —

Sefa. Zlobíš se na mne?

Vojtěch. Jak bych mohl — vždyť jsem jen tak — Neodpovím již — neodpovím —

Sefa. Budeš ještě plakat, když tě takhle pohladím?

Hlava. Sefo!

Sefa (lhostejně). Co pak?

Hlava. Propusťte toho hocha —

Sefa. To proto jsi plakal? — — A co, kdybych ti řekla: potřebuji leknín z prostřed rybníka? — — Vidíš? Potřebovala jsem to! Potřebovala! — Vidíš hlupáčku, jak se ti oči jasní. Neplač tedy —

Vojtěch (tiše). Nebudu, slečno —

Sefa. A zazpíváš si, až budeš zalévat záhony?

Vojtěch. Zazpívám.

Sefa. Tak tedy tu nejkrásnější píseň, kterou umíš. Budu poslouchat —

Vojtěch (mlčky přikývne, ukloní se a odejde).

Sefa (užaslá). Myslil, že jsem mu chtěla ublížit, anebo snad, že jsem ho snížila! Ten blázínek! Ó, vím, že člověk pije, má-li žízeň. Pije kdekoliv! U studánky, ze dlaně, anebo z nádherných sklenic při hostině. Mně je to tak jasné a jemu ne. Políbí si kytičku, když myslí, že jej nikdo nevidí! Blázínek!

Podolská. Plakal tedy k vůli vám, Sefo?

Sefa. Ale, ano! — Rozhodně! — Jsem dnes taková divná — Tak — nu. A nejen dnes, ale již dlouho je to, jenže dnes najednou vystoupilo to přes kraj a zaplavilo mne celou. V hlavě, na rtech, v konečkách prstů to cítím — — —

Hlava. Co jste udělala tomu chlapci, Sefo?

Sefa (přistoupí až k němu a dechne mu vášnivým dechem do tváře). Políbila jsem ho. (Mlčení.)

Hlava. — A jak jste k tomu dospěla?

Sefa (zasměje se). To nebyla vražda — to byla jen hubička!

Hlava (přísně). Mně není do smíchu, Sefo! — Snad byste mi mohla alespoň říci, bylo-li toto nedopatření nutné?

Sefa. Jistě nutné! — Jak bych vám řekla? — — Mně nestačilo políbiti květ — — (K Podolské — překvapena.) Ale — kam jste dala, milostivá paní, svou orchideu?

Podolská (zmatena). Ach, skutečně — Patrně mně upadla.

Sefa (hledá). Nevidím ji nikde!

Hlava (netrpělivě). Nechte toho, Sefo — Milostivá paní orchideu zahodila, když slyšela, že jsem vám ji slíbil.

Sefa. Zlobila se snad k vůli tomu?

Podolská. Ach, ne — rozhodně ne — Sefo! Pan Hlava myslil pouze, že se může předejíti nedorozumění —

Sefa. Nedorozumění —? Ale já přece všemu dobře rozumím.

Podolská (s hlasitým smíchem). To je upřímné! (Směje se, aniž by se mohla zdržeti.) Ach, něco tak výborného — tak drastického — —

Sefa (k Hlavovi). Proč se vlastně směje milostivá paní?

Hlava (pokrčí rameny. Jeho tvář je plná hněvu a přemáhání.)

Podolská. Pojďte sem, dítě! — A podejte mi ruku. (Otírá si oči, jež se jí smíchem zarosily.) Nuže?

Sefa. Nepodám, milostivá paní.

Podolská. Že ne? — Vy tedy revoltujete? — — Nechtěla byste mi snad říci něco hodně nepříjemného?

Sefa (mlčí).

Podolská. Něco, co by mne zdrtilo?

Sefa (mlčí).

Podolská. Neděláte snad ve svém denníku u mého jména vykřičník v závorce?

Sefa (mlčí.)

Podolská. Anebo neříkáte „ona", když o mně mluvíte?

Hlava. Milostivá paní!

Podolská. Pardon! Pardon!

Sefa (přejde a usedne proti ní. Položí si hlavu do dlaně. Je vážná, tesklivá a vyspělá. Dlouhé mlčení.) Chtěla bych vám skutečně říci něco nepříjemného, milostivá paní, něco, co by vás zdrtilo. Dělám skutečně ve svém denníku u vašeho jména vykřičník v závorce. — Říkám o vás také „ona", když na vás myslím.

Podolská (úsměšně). — — a líbáte Vojtěcha, abyste se napila —

Sefa. — — a líbám Vojtěcha, abych se napila. (Mlčení.)

Podolská. Pane Hlavo, slečna Sefa mně imponuje, a to je v jejích šestnácti letech dosti významné.

Sefa. Milostivá paní, mám na to jen jednu odpověď, a ta je moc smutná: Mně již není šestnáct let. Teď v této chvíli to cítím tak jasně, jako nikdy před tím. Hleďte, milostivá paní, dívám se vám do očí takhle z blízka — tak z blízka — tak pevně — — Nepřemáhejte se, není to nic platné — Musíte oči sklopit — musíte — protože nejsem již dítě, ale žena jako vy. — Nesklopila jste! — — Nu, dovedete se dobře ovládati, nic víc — — Ale jste v nevýhodě, protože nemáte pro sebe zadostiučinění.

Podolská. Viníte mne z něčeho?

Sefa. Vás? — — Ne.

Podolská. Nenávidíte mne?

Sefa. Celou duší — —

Podolská (se vzchopí, vezme klobouk a obléká se). Je to rozhodně nepříjemná situace, slečno Sefo. Jsme-li dobře vychováni, neříkáme hosti takové zdvořilosti —

Sefa. Nejsem dobře vychována.

Podolská. To je ovšem pádný důvod. (Je hotova.) Ještě něco, slečno Sefo —

Sefa (třese se na celém těle). Ach, ne, mlčte již — mlčte již.

Podolská. Vyřiďte poručení mamá. Adieu, pane Hlavo! (Odchází.)

Sefa (těžce oddychujíc). Nevěstko! Ne—věstko! (Učiní několik kroků za ní, pak shroutí se na zem.)

Hlava (zvolna k ní přistoupí a násilně obrátí jí obličej k sobě. Hledí na ni dlouze a pln zuřivé zoufalosti.)

Sefa (tiše). To je jedno: ona, nebo já — jenže mě srdce bolí —

Hlava (ji pustí z rukou). Hrozné.

Sefa. Ale — ne mou vinou — vaší, vaší, neboť šla jsem jen tudy, kudy vy jste šel. Leta — — Cáry visely s mého dětství — — Cítila jsem je. — Cáry visely — Prodělala jsem s vámi slečnu Adélu před třemi lety a prodělala jsem s vámi „ji", „ji" — Jako kuna byla jsem všude, kde jste o mně nevěděl. Hltala jsem vaše orgie, po nichž přicházel jste mi vypravovati pohádky — důstojný — klidný — klidný! — Vždycky klidný!

Hlava. Což — nemáte stud, Sefo?

Sefa. Stud? — —

Hlava. Představte si, kam jsem si vás postavil! Na oltář svých nejčistších snů, na oltář jako světici růžemi ovinutou.

Sefa. Na to jste neměl právo. —

Hlava. Ne — právo? — Ach, vy mne chcete uhodit? Vy jste se na to připravovala?

Sefa (mlčky přikývne).

Hlava (vypukne v řezavý smích).

Sefa. Věděla jsem, že jednou se to stane, ale představovala jsem si, že to přijde až v tu noc, kdy se stanu vaší ženou —

Hlava (s úžasem se na ni podívá). — — — á!

Sefa. Věděla jsem, že pak všecko pochopíte, neboť jsem hynula žízní.

Hlava. Jste při smyslech? Neblábolíte?

Sefa. Vždyť tomu musíte rozumět! Od té chvíle, kdy jste řekl, že se stanu vaší ženou, probudil jste ve mně otázky, na které jsem čekala odpověď. Šla jsem za vámi — jen za vámi, a byly noci, kdy jsem přeskakovala ploty, abych byla přítomna, až nebudete sám — Schoulena pod oknem, nebo pod balkonem, skryta v houští — ach — Cáry visely se mne! Jednou v závisti zbila jsem třináctileté děvče, když pletlo si věneček na louce za potokem. Nejhorší při tom bylo, že jsem věděla, o co jsem připravena slíděním, myšlenkami svými a vším tím — vším, co jsem viděla i tušila. Mně již není šestnáct let. — Vojtěch dobře cítil, že jsem jej svým políbením zneuctila — —

Hlava (chopí se za hlavu). Spím? — Spím?

Sefa. Nemohlo být jinak. — Nemohlo! — Bylo to příliš lákavé a neodbytné. — Viděla jsem vás poprvé v lese, na sříceninách políbiti slečnu Adélu a cítila jsem, jak jste ji k sobě přivinul, krátce a vší silou, až vykřikla. Byla jsem nedaleko vás, a vy jste myslil, že trhám květiny — — Od té doby mrak ležel v mé mysli — tajemství vašeho života. — Chtivá — lačná — Prsty se mi třásly jako v zimnici, když jsem si oblékala panny, a vy jste tiskl ruku slečně Adéle pod stolem —

A pak přišla „ona". Skutečně jí říkám „ona", neboť všecko, co dosud mi nebylo jasné, při ní nabylo světla. Byla příliš výbojná a nedovedla se mírnit. — Z vašich prvních styků sršely jiskry. Spalovaly mne na tváři, na krku, na rukou — —

Hlava. Ušetřte mne již, prosím vás. — Co pak nevidíte, že je to nad mé síly? — Jediná žena, kterou jsem ctil, jste byla vy — — Viděl jsem ve vás dar boží — světlo života, byl bych klečel před vámi a modlil se — To probuzení je příliš kruté —

Sefa. Vyčítáte mi něco, pane Vladimíre?

Hlava. — — — a komu jinému? — Komu? Vždyť jste mne sklamala v nejšlechetnějších mých snech! — Otrávila jste mi život —

Sefa. Proč?

Hlava. Ach, netvařte se tak udiveně po tom všem, co jste mi řekla. — Co pro mne znamenala Adéla, co paní Podolská! — Jediná chvíle ztrávená s vámi měla pro mne větší cenu, než celá leta prožitá v jejich společnosti. Tak (Hvízdne.) To byly ony! Tak, hlavou hodit a klobouk si dát na stranu! — (Zasměje se.) Na tucty, na kopy takových žen, a nerozeznám jejich jména. — Ale zde je zasaženo mé srdce, neboť jsem pro vás chystal své jméno a chtěl vás učiniti svou ženou. Chápete, jaký je v tom rozdíl?

Sefa (udivena). Ne.

Hlava. Má žena je má čest, lepší část mé bytosti, má pýcha, posvátná a nedotknutelná! Takovou jsem si myslil svou ženu — a zatím přicházíte znetvořena a pošpiněna blátem, ve kterém jste se zúmyslně hrabala! — A já vám vyprávěl pohádky, které jsem čerpal z nejčistší studnice svého nitra! — A spíš bych byl zahynul jako pes, než abych vás poskvrnil myšlenkou, anebo dotknutím.

Sefa. Proč?

Hlava. Protože potřebuji víru v ženu — nebo jak to mám říci?! Zkrátka, potřebuju ideál čistoty — Teď je všecko ztraceno! — Ztraceno na vždy! (Klesne na sedadlo a zastře si tvář. Mlčení.)

Sefa (se vzchopí a tiše se plíží k němu. Chvíli u něho stojí a pak ho obejme). Miluji vás! Miluji vás!

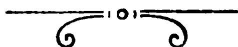
Hlava. Co si přejete?

Sefa (vášnivě). Miluji vás.

Hlava (prudce ji odstrčí a jako vlky štván prchá zahradou).

Sefa (hledí tupě za ním, až zmizí. V zahradě ozve se zpěv Vojtěchův smutně nejistě, ale na Sefě je patrno, že jej nevnímá. Zapotácí se k místu, kde Podolská seděla. V trávě leží pohozena orchidea. Sefa ji zvedne a vypukne v dravý, srdceryvný pláč.)

Opona.

TRÉVAL-VIOLA:

Právo ideálu.

ROMÁN. (Pokračování.)

Hovořil-li s Růženou, upadal v jakési nadšení, květnaté výrazy plynuly jeho řečí či spíše tkanivem jejím, hořícím barevnými obrazy. I ona poddávala se úchvatu, zapomínala na toho jiného, neohlížela se po okolí, jen spěla, spěla za ním, svým vůdcem a otcem. Stačila zcela dobře jeho kroku, vyrovnávala se, ba, předstihovala ho v zápalu. Otec jásal, a síly jeho rostly. Ona oprostí se jako on, potře vše, co smýšlení jejímu se v cestu staví, spojenými silami smetou, zdeptají to, a pak — pak — nedomýšlel, jen v jakési závrati radosti zavíral oči.

Tak minula zima. Jaro, předčasně teplé, zahrnulo svými květy a vůněmi veškeren kraj. Byly úvaly a hluboké cesty kol města, v nichž roztával poslední nahnědlý sníh, na okraji jeho kouřila země prudkým rašením, o krok výše jásaly již květy mochny, smály se pampelišky. Jakýsi kvap a dychtění hlaholilo z hlasů cvrčal v sadech, ba, dokonce i chroust si přivstal, probuzen horkým dechem večerů.

Ustrnul vracel se z komptoiru domů. Kráčel, ani nevěda proč, rychleji a rychleji, neznámý nepokoj probouzel se v něm. Srdce ustávalo mu chvílemi tlouci. Když došlápl na dlažbu silněji, zahučelo mu vždy v uších kovově. Okraj slaměného klobouku, otřásaje se, zvučel mu na hlavě.

Záchvat nemoci srdeční, myslil si Ustrnul a zvolnil chůzi. Srdce se však neuklidňovalo, nepokoj měnil se v jakýsi děs, v neznámé, jako vlny připlývající úleky. Dech mu váznul.

Teprve doma záchvat povolil. Odkládajícímu šat bylo, jakoby odkládal i svou tíseň. Vydechnul volně, pociťuje atmosféru, prodchnutou vůní bytosti přátelské. Sečkal chvíli a pak zavolal.

Žádná odpověď. Není asi doma, pomyslil si Ustrnul a podivil se, proč zase ta úzkost sáhla po něm. Růžena nebývá přece častěji doma, bude tu za chvíli, za nedlouho.

Otevřel dveře jejího pokoje. Byl prázdný. Jaksi zvědavě rozhlédl se kol. Bloudil zrakem po harmoniu nezavřeném, jehož lesk utlumen byl prachem. Proč nesetřela jej Růžena, tak čistotná přece? Pak utkvěl na zelenavých, pruhovaných lenoškách — přede dvěma lety jí je matka poslala k svátku — oči svezly se na měkký, smyrenský koberec na zemi, zamotaly se do jeho spletitých vzorků, vyrvaly se jim a skočily pohledem na zeď, na dvě krajinářské akvarelly Manesovy. Před rokem je teprve koupil — na Buchlově u kastellána, umělec je tam zanechal, když se toulal po Moravě. Nyní zasvitla mu do očí přívětivě hladká starobylá kredence, vykládaná loveckými výjevy rokokovými. Měla klekátko, ovšem, vždyť byla z pozůstalosti faráře Ustrnula. Kdy pak jen zemřel? Patnáct — ba ne! Padesát let je již tomu, jak ten čas utíká! Byl nebožtík jeho prastrýcem. A pak smekl se pohled na psací stolek u okna, palissandrový se zlacením ve slohu empirovém, s tenkými, pevnými nohami. Daroval jej Růženě před třemi lety. U toho sedávala, studovala, psávala. A vida! Je na něm list — dopis v obálce — popsané.

Přikročil blíže. Adressa zněla jemu. Strnul. V prsou jeho utápělo se srdce v hluché, prohlubující se tišině.

Písmo adressy bylo chvatné, jako usekané. Nemohl odtrhnouti oči od rukopisu. Přece Růžena tak ráda dočrtávala konečná písmena slov ozdobnými kudrlinkami.

Vzal dopis do ruky a obrátil. Byl zalepen. Rozhlédl se znovu vůkol. Vzduch jakoby kolem zhoustnul, cos napjalo se v něm, v uších zněl slabý sykot. Pootevřeným oknem zavál sem vlhký dech blížícího se deště, a mrtvé listy umělé palmy za psacím stolkem zaharašily suchým šelestem hřbitovních věnců. V šeru kouta temnil se obrys lože, nad ním slzel originál Matky sedmibolestné, darovaný Růženě spřátelenou malířkou brněnskou. Proti loži roztahovala se rokoková, zeleně květovaná pohovka s třepením, před ní byl stolek s bibeloty a soškami.

Otec, drže list v třesoucí se ruce, ulpíval na těchto věcech lačně, dlouho, s jakousi touhou zapomenouti na něco, oddáliti něco, alespoň na chvíli, zapříti to, co řičelo již na něho rouhavě, rozpřahovalo se k ráně. Zavíral oči a rozvíral ramena, aby trefen byl v plnou hruď, aby najednou všemu byl konec. List mu vypadl a zašustěl na zemi, v očích se zatmělo, hlava zabolela. Pak uvědomil si, že se usmívá, či spíše rozesmykují se mu čelisti v úškleb. A chtělo se mu přece plakati, volati o pomoc, prositi za smilování kohosi.

Vydechnul, zaťal zuby a zdvihl list. Otevřel jej a četl: Otče, opouštím tě. Musím! Cítím hluboké sklamání! Tvá Růžena.

Ledový úžas, hlucho, prázdnota! Ustrnul potácel se do svého pokoje a klesl na sedadlo.

Dluh země! Daň lichváři! — Musím! — To znamená, musím zapraviti daň svému mládí, svému ženství. Ano, to byla Růžena. Impulsivní, rychlá v odhodlání, jako všichni nepřísně vychovávaní jedináčkové.

Vybledly myšlenky, odstoupila rozvaha. V hloubi mysli cos potácelo se, krvácelo, hlásila se spavost, pud po rozplývání, odpočinku, zničení.

Nebude žíti, přestane žíti, velmi brzy, neboť jsou věci, které přežíti je prostě směšno.

Ustrnul octnul se na ulici v bezhvězdné noci. Měsíc bloudil mezi oblaky jako žhavý uhel v tmavém troudu. Kalužiny právě napadlého deště bělaly se v temných místech, jako kry ledové. Po zemi přeletovaly a honily se pablesky měsíce se žlutými skvrnami svítilen. Divil se, že ještě něco svítí, jeho temnota uzavírala se nevraživě všemu svitu. Šlapal po něm na zemi, zběsile jej potíral, přeje si horoucně zatemniti vše vůkol. Zahýbal do úzkých, neosvětlených uliček, srážel se s podezřelými postavami, ale nebyly mu více než jako patníky, nezavřené křídlo dveří, strouhou špíny na cestě, již dlužno přeskočiti.

Šum vlastního zmateného nitra pokrýval všecek hlas vůkol něho a naplňoval svět nemožnými hallucinacemi. Pohlížel na ně jako divák, zvědavě. Bylo mu jakoby viděl Růženu v té, v oné postavě, jen jíti, osloviti ji — a procitne. Pak viděl otevřenou rakev, v ní mrtvolu, sama sebe, plápol voskovic, kmitající se stíny, měkký, přidušující rachot hlíny, vzdálené pění a nade vším tichá bezmyšlenkovitost, volnost, blahodárný odpočinek. Hmota, navracející se do hmoty, rozštěpení, odloučení se od čehosi a oddech blahý, svoboda. Bylo v tom poletující vědomí a zapomenutí zároveň, podivná a sladká antithesa.

Vítr se přiostřil. Ustrnul prohlédl. Byl na Starém Brně, v dáli tměla se silhouetta Petrova. Na blízku zahučela řeka, Švarcava. Připomněla mu, že je čas.

Je čas, opakoval si polohlasem, vtlačuje si klobouk do čela a zapínaje kabát na všecky knoflíky. Dal se bez chvatu k volající vodě. Bílý stín ženy mihl se pod svítilnou, kýval na něho a slabě zasykl. Vzpomněl zase na Růženu. Dává mu s bohem. Cos vzbouřilo se v něm, zareptalo. Chtělo se mu proklínat. Ale nač? A náhle, jakoby se dotekl žhavého železa, celá duše jeho sebou trhla bolestí . . .

Před ním kráčeli stínové, dva, tři. Jeden vysoký, přímý jako svíčka, s cylindrem na hlavě, druzí dva, zavalití, v blusách dělnických. Jeden z dělníků nesl na rameně žebřík a lucernu, druhý jakési páky. Pán měl něco pod paží, šel za oběma dělníky, šouravě, těžce.

Ustrnul je předešel. Uslyšel pozdrav. Známý hlas. Ohlédl se maně, poděkoval, nepoznávaje. Kdosi chytil ho za ruku.

„Wohin?“ Zase známý hlas. Ustrnul poznal Schneeweise. Zabručel něco a chtěl dále. Ale lékař ho nepustil.

„Vám něco je,“ řekl svým určitým a přece měkkým hlasem a nahnul se k Ustrnulovi, aby v šeru rozeznal výraz jeho tváře. „Vám něco je!“ Tonu těchto banálních slov Ustrnul neodolal. Jakoby Schneeweis nějakou záklopku v něm otevřel. Z očí vylily se ručeje slz, prsa rozechvěla se ve vzlykání křečovitém, nezadržitelném.

Srdce rozjihlo ze své ztuhlosti a sdílnost vtrhla do jeho nitra jako povodeň. Zakypěl touhou vypověděti vše, co ho tísnilo, hned, zde na místě starému příteli. Neosušuje ani slz, vyprávěl vše, líčil štětcem vlastních obnažených nervů, a vše jakoby odplývalo od něho. Schneeweis chodil s Ustrnulem sem a tam, kýval hlavou a prohodil sem tam slovo

účasti, dobré, stařecké, jako když strom v jeseni se třese — šelestí — leccos setřese se srdce — sešelestí. Rozhovořil se i sám, kamže tak pozdě v noci jde. Že jedná se o důležitý vědecký výzkum. Objevil prý se na evropském kontinentu případ moru, a není vyloučena možnost, že i do Brna nevítaný host bude zavlečen. První jeho známkou bývá, prý hromadné hynutí krys ve stokách. Proto že pokládá jako městský fysik za nezbytno, aby věc vyšetřil osobně. Chce za tím účelem dnešní noci sestoupiti do městských kloak. Má ssebou též mikroskop. Průvodčí jeho jsou cídiči stok — koná svou missi důvěrně — s lidmi těmi spustí se do hlubiny a vykoná svá šetření.

Ustrnul upnul znavenou svou mysl na věc, o níž Schneeweis hovořil. Bylo mu, jakoby procitl z hrozného snu, snu o smrtelné nemoci Vše ho zajímalo, toužil po nových dojmech. Prohlížel si Schneeweise, a zdálo se mu, že velmi schátral. A jak by nebyl vetchým, sehnutým, zralým k pádu, dětinským? Ustrnul v náhlém rozjasnění svého duševního zraku vše uhádal, rozpoznával. Tato dozrávající kořist hrobu nedá si pokoje, trudí se, ne z pouhého vědomí povinnosti, ale ze zájmu, z lásky k vědě, k něčemu abstraktním, ke svému ideálu. Což nebylo všeobecně známo, že povolání Schneeweise do Brna bylo míněno jako čestný odpočinek, výslužba spíše než služba, a že skutečnou práci úřední vykonává za něho dr. Kotlář? A přece něco v tom starci je, že tak mladě, činorodě smýšlí, jakási vzpruha v něm působí, jakýsi plamen hárá. Láska k vědě! To je jeho síla. On, pouhý patron chirurgie a věčná, nezměrná hloub vědy! Jaký to nepoměr! Čím on, trpaslík, může jí prospěti? Nanejvýš jen suggestivní svou vírou, svým zápalem pro ni. K čemu bral ssebou mikroskop a v noci? Patrně nezná ani užívání moderního tohoto nástroje. Byl ubožák přesvědčen, že koná platnou službu vědě i lidstvu, a to odzbrojovalo všechen výsměch. Stáří jeho zvalo ho k odpočinku, on je zapíral, nehověl si, ba, odvažoval se zdraví i života v nezdravém a nebezpečném ovzduší podzemních stok.

To vše činil horlivě a z naivní víry ve své poslání lékařské. Huboval vždy na kollegy graduované, ale nevolí jeho probleskovala závist a úcta. Jemu, pocházejícímu z chudých, nevědomých rodičů, nebylo dopřáno nabýti vzdělání, po jakém duch jeho toužil. Byl holičem a teprve ve třiceti letech studoval ranlékařství v Olomouci. Neměl tedy žádoucí průpravy, neměl již snad pružné energie k soustavnému studiu soukromému, ale doplňoval své vědomosti, pokud mu to čas mimo praxi dovoloval. Nevážil si mnohého z graduovaných svých kollegů, ale jen jako osoby, ale jakožto representantu vyššího odborného vzdělání, každému doktoru volky, nevolky vzdával úctu.

Ustrnul věděl, že dětinství, jež právě stařec ten chtěl vykonati, je v očích jeho důležitým výkonem. A byl mocně pohnut, a za nic na světě nevzal by mu tu illusi. Vždyť jíti za dobrem, je též cílem, a pevná víra tohoto starého idealisty okouzlovala ho, že jevil se mu Schneeweis jako světlý, na zemi zbloudilý nebešťan. O paprsky, vycházející z tohoto zapáleného starce, vznítilo se i zraněné srdce Ustrnulovo, propalovalo cos těžkého, svírajícího, až pouta jakási se roztavovala, stékala v horkých krůpějích kamsi dolů.

Zda i on nebyl takovým amateurem v umění žíti, jako Schneeweis, zda i jeho snaha nebyla mnohým směšna, jako mikroskop ve tmě, absurdní, nepochopitelna?

Staroušek zmizel ve tmě, a Ustrnul osaměl. Pohlédl k nebi. Již neprotivil se mu pablesk luny, vzešlé čistě na bezoblačném již nebi, již nerozdupával světlé skvrny na dláždění, změnily se mu v obrazy květů a, nebojácně díval se vzhůru do nesmírnosti nad sebou, v extasi, v pocitu kongeniálnosti, neboť ho více netísnila. Mohl čeliti jí jinou nesmírností, nesmírností ideálu.

Ubíral se odtud bez kvapu, neodcházel více k smrti, ale k životu. Pocit sladký, klidný, jakoby kolébal v něm opadající příboj vln citových. Výbuch otřásl, ale nerozkotal jeho ovládavou sílu. Shledal se pevným a jakoby zbavil se všech v sobě ještě zbylých škvár. Jen popel padal ještě a temnil výhled svým jemným, teplým mrakem. Ale Ustrnul věděl, že se brzy vyjasní, neboť měl v duši neklamný pocit klidné zory a krásného dne.

Kráčeje ulicemi, vzpomněl dávného výroku paní Protivové, která řekla přítelkyni, do dětí svých příliš zamilované: Vidíš, Agnes, já se na děti příliš nepoutám, abych, ztratím-li je, z toho nesešílela.

Kdysi pokládal výrok ten za sobecký, nelíbil se mu, nyní nalézal v něm mystický význam, kvintessenci rozhledův a zkušeností všech mudrců lidstva.

Nic není na světě důležitého, pravdivého a svobodného, než právo, a žádné větší štěstí než věřiti v ně pevně, vytrvati při něm, pozvednouti je na prestol ideálu, nezmarného i v pomíjení všech věcí. Prodchnul ho pocit neranitelnosti, jako vyznavače poznané pravdy při ordaliích, necítil více žhavosti půdy, po níž kráčel, znecitlivělý žhavějším ještě přesvědčením. A neprotivil se ovládavému citu tomu.

Co je právo na štěstí jednoho, ba, tisíců proti právu ideálu!

V nitru rozezvučel se základní ton, plný jasu, naděje, bývalé rozvraty uhlazovaly se, zaválo po nich smířlivě, a z ran klíčily zelené stonky v příští drn moudrosti, pokrývající vše i hroby. Válo to v nitru hudbou, či spíše tichou hymnou. Pěla o početí idey, o čistotě a kráse jejího vzrůstu ve skrytu, daleko od prašné cesty všedního plahočení, o nádheře jejího rozkvétání, o vůni a opojném medu na dně její koruny, o plamenech, které obklopují čarovný květ, dopřávají nepovolaným jen pohled z dálky, zastřený, neúplný, nedovolujíce přiblížiti se duším povrchním, motýlovitým. Jen duše ryzí, prošlá plamenem utrpení a sama plamenná, proniká až k samé bytosti idey, pije ze zdroje její vůni a med, a nesena výdechem jejím, vzlétá vysoko nad mraky zemské atmosféry do čirého čista, kde není sobectví země, ani bolesti těla, ani krátkozraké soustrasti.

Cítil, že nabyl sebe, to jest, nabyl světa.

Nyní vzdával se své dcery dobrovolně, věda, že vrátí se mu zase, když ne hned, když snad ne v tomto životě, tož jednou jistě — někde jinde.

Tak pěla mu hudba jeho duše svou píseň o věčnosti, o zdeptání tělesna, rozkvašení, lisování a proměně ve víno, v lahodu, jejíž

sladkost požíváním nehořkne a nepřesycuje — tak zněla mu píseň o obrodě a shledání duší.

Proč je tak málo lidí, kteří dopracovali se jeho smýšlení? Kolik jich zná? Snad dr. Lakomý, snad Schwert, a kdo více? A přece, hledaje vůkol sebe, vytušil prostor naplněný, bezpočtem neviditelných, kteří podávali mu vzdušné ruce v tajemných dotecích zasvěcenců. Bylo jich tisíce, těch výkvětů věků, bylo však jich přece málo proti tisícům millionův ostatních.

Pak vrátil se zase do skutečnosti. Spatřil na rohu ulice následující veselý výjev. Malý strážník zakousl se jako křeček do obrovského opilce, snaže se dovléci ho na komisařství. Chlap šel několik kroků, pak se opřel a zabočil stranou, vleka za sebou malinkého nepřítele. Ustrnul vzpomněl si, jak viděl kdysi tři chasníky vésti býka. Zrovna tak sebou zvíře chvílemi smýklo a zrovna tak brali průvodci jeho pochopy a skákali jako kobylky, nebo spíše jako korkové kuličky kol nabitého induktoru elektrického.

Ustrnul stanul před nádražím. Z dáli zazníval hvizd dojíždějícího vlaku. Na východě již svítalo, ale ranní pára nevystupovala ještě ze země. Vše dýchalo na Ustrnula tiše a velebně, jakoby dlel pod chladným, vonným, tmavozeleným baldachýnem.

Ustrnul pokročil do proudu lidí, vycházejících z nádraží. Byli to většinou venkované, nesoucí potraviny na trh. Viděl zvětralé tváře, pokorné pohledy i jablkový nádech na lících mladých venkovanek. Přišla mu na mysl první jitra, kdy bloudil ulicemi před lety, hledaje sám sebe. Jaký to rozdíl, nyní a tehdy, světlo proti tmě!

VII.

U svítilny před nádražím stanula vysoká, tmavě oděná ženština. Opírala se, jakoby klesala, a klonila hlavu. Na cestovním plášti jejím klátila se povadlá větvička z they, jejíž květ, kdož ví, kde ztratila. Vlasy pod kloboukem byly neupraveny, zrak pohaslý, obruba šatů poblácena.

Byla to Růžena.

Otec šel k ní. Divil se sám, že není překvapen. Vrátila se, řekl si prostě. Vzal ji pod paží. Vytřeštila na něho oči a počala se silně třásti na celém těle, do tváře vstoupil jí nach.

„Tatínku!“ drkotala jako v zimnici a skutečně, měla ruce žhavé, a v očích kmitaly se chorobné plaménky.

„Pojď dítě!“

Zakolísala. Podchytil ji pevněji. Klonila hlavu níž a níže.

„Ach, ty nevíš, tatínku,“ šeptala, „ty nevíš.“

„Pojďme!“ Táhl ji odtud. „Nemluv — až doma!“

„Ne!“ zastavila se Růžena. „Slib mi, že nikdy nebudeš se tázati — že nikdy —“ Vzlyk přerval jí další řeč.

„Nikdy,“ odvětil Ustrnul chvatně. „Upokoj se, nikdy se nebudu tázati na nic. Neboj se, a pojď domů!“

„Domů!“ opakovala Růžena poslušně a kráčela s otcem krokem spěšným, nestejným. Doma uložil ji otec na lože a prosil jí, by spala. Měla modré kruhy pod očima, a po lících poletovaly jí popelavé stíny. Zavřela oči, ale nemohla spáti. Náhle zavolala otce.

„Zastři okno — aby zde bylo šero. Musím ti něco říci.“

Otec spustil záclony.

„Musím ti vše říci, tatínku.“

„Ne Růženo, především si odpočiň!“

„K tomu není, času otče, není času!“

Otci zdálo se, že Růžena blouzní. Sáhl jí na čelo. Bylo studené, ale dlaně její pálily.

„Slyš mne, otče!“

„Ale musí to býti?“

„Musí.“

Klesl u jejího lože na kolena a mlčky líbal její ruce, horké, trhající sebou chvílemi. Tisknul na ně rty své tiše, zbožně a jaksi prosebně.

Růžena nepohlížela na otce a bylo, jakoby se poddávala potřebě samomluvy, zpovědi své duše.

„Nechtěla jsem — ó, ne! nemyslila jsem na nic — nebyla jsem jeho, ach, ne! Počkejme, jak se to stalo! Řeknu ti napřed, jak to přišlo, že jsem si ho oblíbila. Nebyl mi z prvu sympatický, spíše surový, pánovitý — o národu našem mluvil tak pohrdlivě — znal jej pouze z novin — hněval se sám na sebe, že se mu líbím, mrzelo ho, že nejsem jeho smýšlení. Urážeje mne, ironisoval sám svou lásku. Pak litoval, když byl sám, opovrhoval sám sebou hůř než já o něm smýšlela. Ach, já ho nenáviděla — až jednou, šla jsem po ulici — on šel přede mnou s jinými důstojníky, mne neviděl — na rohu klesla venkovská dívka na zemi, svíjela se v křečích. Důstojníci se smáli — on je okřikl, takže přestali. Pak pokryl děvče svým pláštěm vojenským a zavolal povoz. Odvezli ji do nemocnice. Viděla jsem, že je dobrý — a tím mne dobyl.“

Zadýchala se na okamžik, a jakási fysická bolest kmitla její tváří. Čelo jí zahořelo. V dechu jejím zněl praskot jako rychlého požáru.

Ustrnul, nemluvě, vstal a přiložil dceři na čelo studený obklad.

„Nemluv, dítě, přitěžuje ti to.“

„Ne, nech mne, tatínku! — Pak seznámili jsme se blíže. Byl vzdělaný, jemný a nikdy mne již neurážel. Uchvátilo mne to jako vichr. Proč, otče, proč? Milovala jsem, než jsem se nadála, celá, celičká jsem vzplanula. Ale já nechtěla — on vyrval mi to z duše až později. Chtěl k tobě, mluviti s tebou, ale já zakázala, já chtěla býti jen tvou a bála se, že on tě přemluví. Chtěl — ano, chtěl, bych se odnárodnila, k vůli němu, a něco ve mně svolovalo. Bála jsem se, že by i tebe svedl. Měl strašnou sílu. Ach, jak jsem se ulekla, když chtěl jsi tehdy večer mluviti, chtěl mne obětovati sám jemu — dáti mu i mou duši, která nenáležela jemu — která bránila se, a dal bys mu také duši svou — viď, že také duši svou?“

Chopila do svých palčivých rukou jeho hlavu a hledala jeho pohled.

„Také duši svou?“ opakovala.

„Ano,“ odvětil otec, snímaje z lehka ruce její se své hlavy a ukládaje je na pokrývku, jež zdála se býti chladnou a jako provlhlou. Růžena pokračovala chvatně. „Nevíš, tatinku, jaké dobrodiní jsi mi učinil, žes to nevyslovil. Já bych nemohla — ale ani ty bys nemohl žíti — bez ideálu — nikdy bych se nenaučila dívati se na svět jinak. Jen tvůj zákaz — ne, tvé nesvolení jen bylo mou spásou, já odolávala — a při tom víc a více ho milovala. Jaká to záhada!“

Zase uváznul jí dech. Otec hladil ji něžně po rukou.

„A nyní, Růženo, když duše naše jsou svoje, řekni svému otci — on — on miluje tě?“

Pozdvihla energicky hlavu. „Ze vší síly. I já ho miluji. Ale něco miluji ještě více.“

„Vím, co to jest — vím, Růženo.“

„A nemyslíš, otče, že je to nejsilnější na světě?“

„Ano, neboť přemohlo to sílu mládí, sílu lásky — a sílu smrti,“ řekl Ustrnul slavnostně.

„Sílu smrti,“ odvětila Růžena nadšeně. „Jak je to krásné!“

Otec přisvědčil němě.

„Ale ona se zase vrátila, láska k němu a přemohla to. Ale ji zase přemohl jsi ty, ano, ty, otče!“

„Vypravuj!“

„Měla jsem okamžiky, kdy mi cos našeptávalo: Nech všeho a uteč! Včera ráno, když jsi odešel přišlo to na mne jako lavina, náhle, neodolatelně. Napsala jsem ti: Musím. A bylo to pravda. Utíkala jsem odtud, vše se mi tu zprotivilo — utíkala jsem k matce, k němu utíkala jsem od tebe. Ale nemohla jsem daleko. Stále jsi mne volal. Vsedla jsem do vozu. Byl tu též mladý, churavý muž a floutek — či se pletu? Ne — vzpomínám, že mluvila jsem s průvodčím vlaku, a floutek, jak uslyšel, že mluvím česky, počal se mi posmívati — prohodil něco, že je záložním důstojníkem. A tu churavý z kouta vstal a uhodil ho rukavicí do tváře. Strhl se povyk. Pak zvěděla jsem, že chorý, co se mne zastal, je dr. Lakomý z Olomouce. Vracel se z lázní domů. Drzý člověk pak byl žid, obchodní cestující. Dr. Lakomý řekl mi, že jede domů zemřít. Přála jsem si býti na jeho místě. Neřekla jsem mu, kdo jsem. Mluvil o zmařeném životě svém — o ideálech — z hlasu jeho stále slyšela jsem tebe, otče — tvoje myšlenky — vše jeho bylo také tvé, a zoufalství rozdíralo mne. Nálada moje se měnila. Napřed ta blažená touha, až setkám se s ním, Vilibaldem — jak mne obejme — jak na mne pohlédne — a pak, když Lakomý mluvil — tak vřele a krásně — popadlo mne to jako luňák, když zatne drápy — ne, to nebyl můj pocit — padlo to jako paprsek do tmy. Zděsila jsem se, srdce usedalo. Kam? Co tropím? Zpronevěra! Zpronevěra! bilo to ve mně na poplach. Proč se mi nic nestane? divila jsem se. Proč neudeří do mne blesk? Ach, bože, bože, můj!“

„Dítě — nemluv déle! Ubližuješ si. Vím vše, domýšlím se všeho. Již dost! Nechci nic více. Vždyť jsi se vrátila.“

„Ne, nech mne otče, dopověděti.“

„Až později, děťátko mé!“

Odhrnula si netrpělivě vlasy s čela. „Ne, tatínku, dopovím to. Ulevuje mi to, ať se toho zbavím! Já toužila po tobě a bála se tě zároveň, že bys nepustil mne k němu — a stále silněji jsi mne volal — i v hlasu Lakomého bylo tvé volání, a ve mně jakoby se rána prohlubovala, neb napínalo se něco bolestně vížícího — napínalo a již již trhalo — byla to šílená bolest a nesnesla jsem ji déle. V závrati smyslů vystoupila jsem — já musila — na jakési malé stanici — čekala tu na vlak zpáteční až do noci — vstoupila zase do vozu — a pak se to utišovalo — bolest ustupovala a zase hlásila se jiná — touha po něm, Vilibaldu — ale bolest o tebe byla větší. Tys dovedl otevříti mi oči, učiniti mi svět krásnějším — i on zkrášlil mi svět, ale jinak — ale tys jediným, nezapomenutelným duši — ach, otče, otče! Nyní věřím i neuvěřitelnému — vždyť ty jsi to dokázal, ty jsi vítězem — kol tebe je světlo — a blaho, blaho!“

Veliká duše její dívala se na otce, sklánějícího se nad ní. Ovanulo ho to jako chladnoucím dechem Alp, šumem líbezných rozpomínek od jezera lemanského, vůní narcissových kvetoucích luk montreuxských z dob, kdy léčil tam choré své tělo.

Pak pomyslil na Tekličku, a nevěda o tom ani, opakoval hlasité životní její sentenci: „Jediné je štěstí, a to zve se oběť.“

„Ano, oběť,“ vzdychla Růžena a přivřela oči unaveně. Vztáhla ruce a líbala tvář otcovu, ale dech její byl těžký, a polibky dopadaly dusivě.

Ustrnul poslal omluvenku do komptoiru a vzkázal pro doktora Schneeweise.

Lékař shledal horečku, překrvení plic a pustil Růženě žilou. Nemocná jakoby se utišila. Leč nemohla spáti. Kmitavý pohled její sledoval otce, když hovořil s lékařem. Schneeweis vyprávěl o výsledcích své noční výpravy. Nebyly valné. O nějakém moru neb nakažlivé nemoci nenalezl stopy. Za to pohmoždil si ve stokách nohu a kulhal. Ale byl spokojen a přesvědčen, že vědě prokázal službu znamenitou. Oči jeho svítily mladistvě, podobaly se očím Růženiným. Byl v obojích odlesk ideálu.

Na příkaz lékařský obložena Růžena studenými obklady. Horkost odstupovala. Nepouštěla ruku otcovu ze svých, a spráhlé rty její šeptaly každou chvíli: „Tatínku, můj tatínku!“

Zdřímla. Pak probrala se a řekla:

„Co řekneš lidem, až umru?“

„Jak to — dítě?“

„Co řekneš, pověz mi!“ Umíněný rys po matce zahrál jí kol úst.

„Žes byla vzorná, upřímná, ideální dcera.“

„A ještě něco,“ dodala, tajemně se usmívajíc. „Nakloň ucho tatínku! Že byla jsem šťastna, velmi šťastna u tebe.“

Oba se zamlčeli, ponořeni ve své pohledy, a jediná hudba zněla jim v duších, hudba odmítající slova, jejíž úchvat ani jasně se nepromítal do vědomí, jež byla plna tajemného obdivu, sladkosti a více než nahražovala vinutí lásky i polibky.

Ticho chrámu rozhostilo se v nitru Ustrnulově. Ona nazvala ho vítězem, ale spíše cítil se objevitelem, vynálezcem. A zase ta slastná otupělost, nevnímavost rozlévala se mu v žilách, bylo mu, jako by nic nemohlo ho více překvapiti, polekati, všecky podobné city jakoby spalovaly se na jakémsi ohni, otáčejícím ho jako hradba a nic nepřipouštějícím k jádru jeho bytosti.

Lékař přišel opět a zakázal Růženě mluviti. Ani Ustrnulovi nebylo do řeči.

„Vše bude zase dobře," říkal chvílemi a usmíval se tajemně. Chodil jako ve snách, a tvář jeho zářila. Růžena neodvracela od něho očí. Jak starý, šedivý, shrbený byl! Lpěla na něm celou duší, a obcházelo ji to chvílemi studeným závanem, jakoby se měla s ním rozejíti, jakoby on měl zemříti, opustiti ji. Slýchala o mrtvicích, a on měl dávnou organickou vadu srdeční. Vypadá tak do sebe ztracený, jakoby odumíral světu a hleděl již v neznámé dálky. Takový divný, nevídaný, nadpozemský pokoj vanul z celé jeho bytosti.

Chudák, málo dobrého zkusil na světě, vše postavilo se proti němu, tomu dobrému — i ona sama.

Píchlo ji na prsou a přitáhla ruku otcovu k sobě, podložila si ji pod hlavu, dotazujíc se zas a zase: „Viď, tatíčku, že mne neopustíš, že budeme spolu stále, že, až se uzdravím, nerozejdeme se nikdy více?"

„Nerozejdeme," odpovídal jí vždy hlasem jistoty, která ji upokojovala. „Nikdy se již nerozloučíme. Můj život náleží tobě, dobyla jsi ho, a bude vždy tobě náležeti, děj se, co děj!"

„Děj se, co děj — ano," opětovala Růžena blaženě a chtěla něco doložiti. Ale zmizelo jí to, jen vzdychla a tiše vinula se k ruce otcově.

K večeru se jí přitížilo. Lékař při šetření svém vraštil čelo a odkašlával starostlivě.

„Horečka ještě neminula — a zdá se — zdá se —" Nedomluvil a zakroutil hlavou.

„Co myslíte, pane doktore?"

„Měli bychom snad ještě jednou pustiti žilou," řekl lékař zdlouhavě. Ale pak odložil věc na zítřek. „Nevídáno," řekl, „je mladá, něco vydrží."

Nařídil ledové obklady a odešel. Noc byla nepokojná. Růžena i pod ledovými obklady jen jen hořela. Hltavě pila vodu a upadala spíše v mrákoty než spánek. Dech její sykal ostře a krátce. Bylo kol prvního kuropění, venku šeřilo již, když zavolala na otce.

„Tatínku, noc — noc!"

„Rozednívá se dítě, hned zhasnu lampu."

„Ne, den můj se sklání, tatínku — temno padá na vše — polib mne otče — tak, a dobrou noc!"

Otec posvítil jí lampou do tváře a jakoby zem pod ním zakolísala. Slabost ho obešla. Ale do mdloby těla mohutněji zazněla neumlkající hudba duše. Pochopoval pravý stav věcí jasně, věděl, že dítě mu umírá, ale místo miserere mei, místo zoufalého lkání, vítězný chorál provázel, loučící se duši.

Poslal pro kněze. Přišel, vyzpovídal, udělil poslední pomazání. Do Olomouce odeslal Ustrnul telegram manželce, aby přijela.

Přišel lékař a přivedl konsiliáře, dra Kotláře. Zánět plic, řekl tento, vyšetřiv nemocnou. Schneeweis jen přikývl hlavou. Dr. Kotlář nebyl přívržencem pouštění krve a trochu se se starým pánem nepohodl. Od nového puštění žilou odstoupeno, a předepsán pouze lék vnitřní.

Růžena sledovala každý pohyb lékařů, lovila každé slovo.

„Co řekli?" tázala se otce, když odešli.

„Zánět plic, Růženo."

„Budu žíti?"

„Budeš, budeš a u mne, svého tati."

„Dej mi své slovo na to."

„Upokojí tě to?"

„Ano."

Pak usnula. Po poledni — Ustrnul dřímal v křesle — probudilo ho tlumené stenání, jako skonávajícího ptáka. Přikročil k loži nemocné. Umlkla a za chvíli otevřela oči. Měly výraz cizí, zlý, nepřátelský. Zčernalé, spálené rty její se pootevřely a sípavým, ostrým hlasem obořila se na otce: „Kde je on? Kam jsi ho schoval?"

„Koho, Růženo?"

„Vili. Byl tu přede chvílí. Chci ho míti, chci ho viděti. Kam jsi ho zavřel?"

Ustrnul pohlédl na dceru, bludičky hrály jí v očích. „Ale, dítě, ty blouzníš."

„Podvod," vyjekla Růžena a na chvíli div se nezalknula překotem hrnoucích se slov.

„Nemluv, dítě, víš, co řekl lékař."

„Podvod," vyrazila ze sebe Růžena a oči její vyjeveně vystoupily z důlků. „Oklamána, oloupena o štěstí života, o svou lásku! O vše připravena! K čemu jsem žila? Vlastní otec mne oklamal, hanba! Otrávil mne nabubřelými slovy — krmil plevami — veteší naplnil mou duši — brakem — jako bych nebyla mladá — já jsem mladá, jsem, jsem a chci žíti! A užívati, milovati — toho, kdo je pánem mé duše — a to je on a ne ty."

Zase došel jí dech, a zlobou přeskakoval jí hlas v hrdle.

„Dítě! Růženo!" Líbal její ruce, studené, potem svlažené.

„Nech mne! Maminko! Maminko! Kde je on? Pište mu, telegrafujte! Vili! Vili! Co mi po vašich mapách národnostních! Chci milovati — milovati a býti milována! Vilibalde, miláčku, miláčku! Maminko, pomoz!"

Zakončila vzlykem jako usínající děcko, a poloviční mdloba ji obestřela.

Zase obešla Ustrnula slabost, ale zase ukonejšily ho ty vnitřní harmonie. Seznal, že duše Růženina předešla rozklad těla, že zemřela — dnes k ránu, kdy loučila se, předpovídala noc. Nyní ta noc nastala. Co zde před ním na loži se zmítá, je jen mrtvola duše, trup bývalé hrdé, krásné, vroucně milované děvy. Slzy tiché, uvolňující vylily jeho oči.

Když Růžena nabyla zase vědomí, nedívala se již na otce, ale na dveře, neodvratně, vytrvale. Třesení zenic, kosé, jako šilhavé pohledy objevily se, kdykoli ji otec oslovil. Napjatost, nedočkavost potrhávala jí lícními svaly. Čekala toho, jehož milovala.

Otec věděl, že on sem přibude, že mu bude někdo telegrafovati. Nitro jeho bylo ku podivu klidné, ač měřil jasně dosah všech věcí, ač vznášela se před ním smrt.

Sloužil své dceři, poopravoval tu polštář pod hlavou, tu přikrýval ruce, podával vodu, měnil obklady, odstraňoval vlasy, přepadávající do čela, deroucí se do očí, utíral pot a přikrýval studené ruce i nohy.

Trpěl, ale zápas jeho nebyl zoufalý, trpěl za ideu, za svou důslednost ve víře, trpěl s ní a v ní. A neklesal.

Pomsta země! Z prachu vzešla a v prach se navrací. Tak dlouho přemáhaná země hlásí se před smrtí, surově, bezohledně.

V Ustrnulovi rozhořelo se jakési prahnutí po zničení všeho, po oběti i toho nejdražšího na světě, a prahnutí to dodávalo mu jistoty, že nekořil se bohům falešným, právo ideálu roznítilo v něm plameny, prožehující vše a očisťující od malicherností lidských běd. Bylo i přemáhání v tomto prahnutí. Odpoledne počala Růžena třeštiti.

„Můj Vili — byli jsme hanebně oklamáni — pojď, pojď ke mně! Proklínám — zapírám vše, co nám bylo na odpor. Místo lásky ideu — vysmějme se jim. Žebráčku, zde máte mé šaty! Ideál — to je slovo ledové — odmítám je, chci život — vřelý, ne papírový — sem ke mně, Vilibalde — zamkni za sebou — podej ruku — neboj se, tvá jsem, tvá, cítiš, jak mi tluče srdce, miláčku? Vem si mne celou, celičkou — ach! Nechte si svou vymudrovanou lež doktore Lakomý, nemohu, nechci rozuměti! Chci život ženy, život krve a ne principu. — Kyrie eleison!

Neplač, neplač můj miláčku,
že mne mečem opásali,
zrodily nás české matky,
bychom pro vlast bojovali."

Rozepěla se vzpomínkou vlasteneckou, zakončila chroptěním a vyplivla rudě. Pak zapadly jí oči a zvoskovatěla tvář. Nos prodlužoval se jí do podivné špičky, chřípě se povytáhla a přepážka vynikla jako ostří nože.

K večeru dětský jakýsi hlas probudil Ustrnula ze dřímoty. Růžena seděla na loži a hovořila.

„Tekličko, Tekličko, odkud jsi se tu vzala?"

A zahrabala prsty na peřině jakoby probírala se ve strunách kytary. Pak zakývala si hlavou v pravo, v levo takt a začala tenkým hlasem dětským

Chimmt a Vogerl geflogen — — —

Hlas její mohutněl, co melodie při každé sloce klesala o ton níže, až rozepěla se Růžena plným zvukem svého čarovného kontraaltu. Ustrnul všecek ztuhl, srdce mu těžce a zdlouhavě bilo v prsou, mlha padala mu na oči. Všechny předměty vůkol poslušně rozezněly se velitelskému zpěvu tomu v doprovod. Šum rozvířených zvuků a šelestů zavlnil prostorem, jako když rozezpívá se les v doprovod ranní písni drozda. Okna drnčela melancholickým zněním Aeolovy harfy a zase bassem bezčetných, bubnujících krůpějí, ze stěn světnice dulo to široce jako z varhan, mahagon nábytku vydával zvonivé hvizdy, jakoby vy-

bavoval ohlasy tropického kosa, jenž kdysi v pralese v loubí jeho vyzváněl, záclony při nedovřeném okně zaplápolaly do toho chvílemi potleskem, odkudsi ozýval se šustot větru, metoucího přes žlutavé lenoviště. Z obrazů zíraly naslouchající tváře, krajiny sešeřily se, kmitaly a prohlubovaly své perspektivy v tajemné stínové hře, v šepotu a pablescích.

Dusivým, hrdličím chechtem zakončil zpěv, křečí bránice, vyčerpáním kapacity plicní.

Pak následovala mdloba, dlouhá, nepřekonatelná.

Ještě jednou procitla Růžena z bezvědomí, když přišla matka.

Přibyla pozdě večer. Ustrnul neviděl choť svou již několik let. Vyhýbal se Olomouci, a ona nepřijížděla do Brna. Byla nyní suchá, našedlé pleti, stále sklopených očí a obláčela se do tmavých barev. Ustrnul vzpomněl si na dávnou zálibu své ženy. Chodila vždy ráda na pohřby. Nyní šat její jakoby souhlasil s libůstkou její, nyní se hodil.

Přišla i nyní jen na pohřeb?

Pozdrav manželčin opětoval vlídně, ale bez účasti, tichým hlasem, jímž mluví se v pokoji umírajících. A týmž hlasem dotazovala se ho žena po příčině nemoci Růženiny. Co jí měl říci?

Že jela k ní do Olomouce, že si to rozmyslila na cestě a vrátila se k němu? Chtěl to říci, ale pak se zastyděl. Ať zví ona pravdu, celou, hrdou pravdu, že dcera její umírá na svědectví ideálu, za jeho právo.

Řekl manželce vše. Nerozuměla asi mnohému, ale nestaral se o to. Zdvihala k němu chvílemi chladné, modré oči, které za vypravování jeho jakoby nabývaly smělosti a síly. Ale byla to jakási zlá, vysměvačná síla. Rozehrály se ve světélkování jakoby vykřikovaly: Vidíš, to spáchal jsi ty!

Když vyslechla vše, teprve přikročila k dceři. Volala ji, brala ji za ruce. Růžena otevřela oči a zamumlala: „Jen chvílčičku — chvílku!

Hned na to vzdychla a zavřela oči. Nemluvila více, polibky matčiny neoplácela . . . (Dokončení.)

Santa Maria del Salute.

Fotografoval Milán Fučík.

DR. D. PANÝREK:

Město v moři.

VISE Z CEST. Z KNIHY „NAPOLI VEDERE“.

V kajutě druhé třídy bylo té noci srpnové na vlnách Jaderského moře dusno a parno k zalknutí. Co platen rudý plyš sedátek, když seděti pro únavu nelze a k ležení každému cestujícímu dopřáno jen jakési šuple, prostorností nic nezadávající rakvi, jichž při stěně několik řad nad sebou a vedle sebe postaveno. Moudřejší a zkušenější přišli na loď dříve a zaujali v sametové, teplé jižní noci místo na palubě, kde je plno lenošek a sedátek pohodlných pod stanem nočního nebe, v konejšivém šumu vln, lodním šroubem rozrážených.

Zkusím ještě jednou, nezůstalo-li některé z lehátek na palubě náhodou prázdno.

Jest asi jedna hodina s půlnoci.

Nad mořem, nyní černým a nevlídným, jako nesmírný hrob, rozepnula se noc pohádkového původu. Aksamitová její říza, posetá nesčíslným šperkovím hvězd, mlčí tajemným mlčením. Kosmogonické záhady vyvolává v duši, na něž není odpovědi . . . Moře z ticha oddychuje v dálce. Dech jeho je kořenitý a slaný. Ze zádi kazí jej zápach rybího nákladu, dováženého ví bůh kam. Loď se otřásá se zvláštním šumem,

dobře známým turistovi, který lze těžko vylíčiti, kdo jej nepoznal, dosti zřetelným každé chvíle a ne tak hmotným, aby člověka vyrušoval z myšlenek nebo vadil procházce. Neť moře při pohodě — vane slabý větřík — klidné.

Konkvista po skrovném jen místečku k odpočinku na palubě dopadla docela nepříznivě. Vše jest obsazeno. Jen při zábradlí, dosti nízkém pro sebevrahy, je několik tvrdých lavic volno. Ulehnete na nějakou, po chvíli již bolí vás celé tělo, a pro obavu, že byste při nějakém náhlém pohybu živého snu mohli se skutálet zcela snadno do moře, usnouti nelze. Opodál polo sedí, polo leží na dvou sedátkách z režného plátna, na dřevěné kostře napjatého, těsně k sobě přituleni, pod ochranným hávem ze šálů a šátků dva jistě si velice blízcí (aspoň na ten čas) smrtelníci. Nejspíš novomanželé. Ona stepilá, ladných tvarů, pokud lze pod záplavou přikrývek rozluštiti. (Ráno jsem spatřil, jak je krásna. On byl však ošklivý ryšavec, napadající na levou nohu — Hefaistos a Afrodité.) Chvíli si šeptají, chvíli dřímají, klidně oddychujíce, s hlavami k sobě přikloněnými.

Nějaký Angličan v povědomém kostkovaném oděvu, bez něhož není žádný Brit ani ve skutečnosti ani ve verniadách ani na divadle myslitelný, se dvěma chlapci spokojeně chrápou na samé přídě.

Chvílemi nějaký námořník, jenž má noční službu, s dýmkou v zubech klátí se po palubě.

V tom vynořila se z útrob kajuty dvojice mladých mužů. Mluví česky. Pomalu je sleduji. Nemohou spáti, a přišli se na palubu osvěžiti. Po chvíli sestupují zase do kajuty. Šourám se za nimi a chci navázat při vhodné příležitosti rozhovor. Dole v kajutě, uprostřed, u stolu stojí mladá dáma ve snesitelném negligée a češe si nebohaté, temné vlasy. Je příjemné tváře, černých, trochu malých, ale jiskrných očí a chvílemi mluví do jednoho ze šuplat, neznámo s kým . . . Také česky. Český člověk má takovou tklivou radost, slyší-li mateřštinu několik mil od své vlasti. Už jsme si jí všimli bystřeji, i já, i oba neznámí jinoši.

Z vlaského hovoru se sousedem, temperamentním Italem, jenž se právě probudil, skočím do českého hovoru, adresovaného oběma mladistvým turistům, bedlivě při tom pozoruje vlastenku, česající se a ospale konversující se šupletem. Otočila líně hlavou ve směru českých slov, ale oči se nerozsvítily. Je jí to nejspíš zcela lhostejno . . . Nu, také dobrá.

Trochu disgustován tím nedostatkem národní sympatie, trochu horkem kajuty puzen, šplhám zas na palubu. Zatím se hodně rozjasnilo. Není ještě jitro, ale černé stíny řídnou, ustupují šeru, jež obrysy osob a věcí činí nějak určitějšími a bližšími. Ryby páchnou dále, moře je však méně nepřátelské; nabyloť barvy světlejší a jakéhos měkkého, vlídného lesku. Zemi však nikde neviděti. Jeden břeh dávno zapadl za obzor, a druhý ještě se nevynořil.

Novomanželé spí spokojeně. Angličan v kostkovaném plášti chrápe, jeho hoši, růžoví v tváři, pohrouženi v kosmopolitické sny. Sem tam pohne se někdo, porozhlédne, oddechne z hluboka, zívne, zachumlá se dále do svých šálů a spí znovu. Protivná Židovka, která

se mi plete do cesty už několik dnů, s napjetím všech sil zvedla se s lenošky a kolíbá se jako kachna kamsi.

Nahnut nad zábradlí hledím do vod. Chvílemi mihne se ve vlnách nějaká větší stříbrná ryba. Maně vzpomínám na mořskou nemoc, která mi plány na první mořskou cestu povždy kalila. Ale netřeba se báti... Je pěkně a bude zas pěkně. Nebe je šedivé, jak bývá před východem slunce, a mračen neviděti...

Mezitím osiřelo několik sedátek, jichž dočasní držitelé tělo, rozlámané od neobvyklého přespávání, odešli napravit malou procházkou po palubě.

Bezděky usedám na jedno. Zadívav se na jasnící se obzor, k němuž spějeme, zapadám ve sladkou lenost, hlava kloní se maně vzad. Pojednou rozptýlí se myšlenky — — — Řekl bych: „Myslím, že spím," kdyby spící, jenž nemá snů, byl vůbec schopen taková pozorování na sobě samém činiti.

Známý tichý hlas, volající mne jmenem, probouzí mne najednou. Je to přítel Sova... Otvírám oči... Obzor je modrý a bělá se parami, čím níže oko po něm k moři se stápí. V těch parách mlékovitých nějaká červená věž vysoko ční. A opodál řada architektonických obrysů, neobvyklých, malebných, podivné, zubaté cimbuří, stádo kupolí chrámových, paláce šedé a bílé a holoubkově modré vyrůstají z vody. Campanile, dožecí palác, Santa Maria della Salute, Riva degli Schiavoni — probírají se v paměti jména známá z fotografií terstských obchodníkův i obrázky z Průvodců a cestopisů.

Ve světle jitra, rozbřesknuvšího se nad Italií, starý šperk její, Venezia, vynořil se se všemi svými vděky. Dávno vyhasly mozky bohatě umělecké, podnikavé, odvážné, výbojné až násilnické, ale ideově plodné, ač počtem nečetného kmene conquistadorů, jichž dílo — vedle stop po výbojích Janovských — na Balkáně, v Jižní Francii a Španělích, Severní Africe i daleko na Východě, při březích moře Černého i v Malé Asii patrno podnes. Hrstka jich byla — a jak byli slavní. Ne počet jedinců, ale kvalita té záhadné nervové hmoty tenkráte rozhodovala. Iniciativa jedněch vedle malátnosti druhých učinila malý ten kmen, dnes takřka jen z facchinů a gondolierů složený, světovým. Jejich duch stal se nezapomenutelným celá tisíciletí, ač dnes už Venezia žije jen z cizinců, a ta tam sláva dožat, zpěv záletných šlechticů pod balkony; dýky úkladných vrahů zapadly do moře i s obětmi vládních pletich, po nichž jediný svědek „Ponte dei Sospiri" přes lagunu se vzpíná, a podzemní komůrky ve státním vězení příšerné stopy zůstavují. Campanile zbyla dnes už jen ve vzpomínce turistů, a za ní postěhuje se i dožecí palác i jiné smělým vzmachem benátských architektů vybudované arcistavby, z nichž nejedna spustla, nejedna k účelům všedním, za továrnu a skladiště adaptována, jiná za hostinec slouží, všechny, všechny zas zmizejí ve změti věků, vrátí se v chaos nejsoucnosti. Sic transit gloria mundi...

Šťastný instinkt turistický vedl nás do jednoho hotelu na Riva degli Schiavoni, kdys asi sídla mocného velmože benátského. Spleť chodeb a chodbiček, klikatících se v šeré budově, plné koutů a záhybů,

odboček a tajných dveří, že ještě po mnohých dnech bloudil jsem vždycky, hledaje svoji komnatu, ve třetím as poschodí, vysoko nad mořem, nad úzkou lagunou, naproti starému domu, kde domorodý Vlach, rozený tenorista, co večer zpíval svoje roztoužené sloky. Podivný ten labyrinth, jehož koncepce mohla se zroditi jen v mozku důmyslném a spolu dobrodružném, nemá na celém světě obdoby. Jen moři zvyklý národ, jemuž moře dalo netušené bohatství, mohl přijíti na myšlenku zbudovat tu město, lid moři zvyklý, moře milující, moři vděčný . . .

Palác Vendramini.

Fotografoval Milán Fučík.

Co všecko kulturní historie o ojedinělém nárůdku benátském zaznamenala, od tajemných počátků slovanských uprchlíků, již město vystavěli na 136 ostrovech, až po dny slávy světového vládce za Aretinů, Tintorettů, Tizianů, Dandolů a přes mrtvolu Marina Faliera, utraceného, že chtěl zlomiti moc šlechty, až k nesčíslným rovům bezejmenných bohatýrů na benátském „Cimitero“, v moři, kteří se bili za svobodu Venezie proti rakouskému panství — to vše rodí se v mysli a zní tóny válečných pochodů, svatebních intrad, plesových melodií, smutečních nářků i milostných barkarol. Co hudba vzala z Benátek, co věda, co román dobrodružný a erotický, co umění výtvarné, v pestré směsici táhne duchem — benátské gondelliedy Mendelssohna (jediného Žida, jehož miluji, a který, myslím, všecko své umění vzal odtud),

pletky Mussetovy se Sandovou, oplozující intuice Nerudova, všecko, všecko, co kdy trávilo na lagunách den, ba snad i hodinu.

Škoda toho národa. Jako Athenští nezůstavili potomků, dnešní Benátčané jsou jen ledajaká chamraď proti generacím, jejichž díla zaznamenána umělecky na plátnech dožecího paláce a četných obrazáren a museí evropských. Obchod je pozvedl, obchod je zhubil, když objevením Ameriky dychtění evropských konkvistadorův obrátilo se jiným směrem, aby přineslo zdar zas jiným národům, Španělům, Portugalcům, později Holanďanům a Angličanům.

* * *

Kdo vymyslil cla, byl bídník. Před nejvábivější poesii postavil do cesty turistovi takovou nechutnou, ba odpornou prosu. Všecek nedočkavý, okem i duší obraz města takřka ssaje, musí trpělivě čekati, až se celní zřízenec, ušpiněný a, jako všude, nezdvořilý, probrodí odloženým prádlem i zásobami prádla čistého. Jiné věci bez toho rozumný turista s sebou neveze, a praktičtější, jemuž o nějaký pár tenkých letních ponožek tak příliš neběží, vyhazuje je cestou z okna rychlíku, čímž se jeho tlumok stává o to lehčí, oč mu nepřibylo na váze všelijakými dárky z cest, souveniry, alby atd.

„Niente per la dogana," naléhám na nesympatického celníka, jenž z pobřeží loďkou přijel k parníku a před schůdky se postavil se svou assistencí, bedlivě prohlížeje nitro kufrů a kufříků a všech zavazadel. Div, že do kapes nevleze. — Bisogna ortare, nevrle odpovídá a s trpělivostí podivuhodnou rozbaluje váleček svinutých ponožek, není-li v nich několik cigar uschováno. Nekouříme s přítelem S., ale když už bychom chtěli kouřiti, stačilo by vstrčiti zásobu dobrých trabuk do kapes, kam ještě ingerence vlaské dotěrné dogany (celních úřadů) nemá práva vnikati. Přece nelze žádati od cizince, aby kouřil na př. benátské „Firenze", doutníky na způsob viržinky, které se uprostřed přelomí (— na obou krajích mají slámku —) a nyní každý kousek kouří se zvláště.

Mezi prohlídkou celníkovou klidně, ale šťavnatě nadávám, ovšem, po česku, maje při tom radost aspoň z toho, jak se čeští spolucestující radují z mého pohoršení. Však počkejte slečno, známá neznámá z parníku, na vás také dojde. Budem aspoň vidět, co máte v tlumoku . . .

Konečně šťastně odbyta nepříjemná prohlídka, a jsme v gondole. Gondola — kolik tu vzpomínek romantických! Škoda, že to věc již tak známá. Slušný turista nesmí už ani v nejzapadlejším horském hostinci o ní se rozhovořiti, nechce-li vyvolati úsměv pohrdlivý u posluchačů, kteří přece všichni, nebyli-li právě v Benátkách, znají věc aspoň z románů a novel.

Gondola brzo stane u nábřeží slovanského, Riva degli Schiavoni, poblíže zvoleného hotelu. Nějaké ošumělé individuum přiskočí k loďce, a přidrží ji, aby panstvo mohlo bezpečněji vystoupiti na břeh. Platí se gondolierovi, platí se i pobudovi, jehož nikdo nevolal. Druh žebroty nejprotivnější, takže brzy v Italii nabudeš přesvědčení, že je to země skvostů uměleckých a nejraffinovanějšího žebráctví. Říká se o Rusku,

že je krajem žebráků, a mám o tom ještě jedna kapitolu in petto. Ale Vlachy hned tak nepředstihne. Tu žebrá malý košilatý uličník, facchino, jenž vám jakoukoli, třeba zcela zbytečnou službu prokázal, žebrá i ciceron, jemuž jste zcela dobře zaplatili, a který jest ostatně v Benátkách zbytečný zúplna. (Dobrý plán Benátek, znalost vlaštiny a vhodný tištěný průvodce — nejlépe italský — postačí úplně; pravému Čechu je bez toho německý, až hrůza lámaným jazykem přednášený výklad průvodce, jehož kvalifikace umělecká a vědecká jest rovna nulle, v nejvyšší míře protivný, nehledě ani k tomu, že ciceron spěchá, a nelze si takřka ani prohlédnouti to, co se líbí vám.) Žebral by tu snad i dože sám, kdyby podnes Venezia, „královna Adrie", měla tyto vládce v čele. Ostatně — čemu se diviti — žebrá i Jeho Svatost v Římě.

* * *

Čtenář nechť je nadále upokojen. Vím, že se obává dalších statí, v nichž čenichá (— odpusťte, spanilá čtenářko! —) spoustu údajů, jakých lze se dočísti v každém lexikonu. Nic takového. Nic o šesti okresích, nic o trojúhelníkovém tvaru půdorysu Benátek — řekl bych spíše, že se podobá šunce — nic o canalech, nic o chrámech s takovou a takovou mosaikou, která pokrývá tolik a tolik čtverečních metrů plochy, nic o obrazech Tizianových, Veroneseových, Tintorettových, stavbách Sansovinových, skulpturách Canovových, nic o palácích Vendraminových, Contarini Fasana atd., nic o arsenale, nic o dožecím paláci s knihovnou a obrazárnou, s pověstnými olověnými komorami „piombi" (— bez toho mám vždy ten malheur, že se právě to nejpozoruhodnější opravuje a je tudíž nepřístupno, když to přijdu prohlížet —), nic z dějin Benátek za doby republiky, panství rakouského a svrchovanosti italské. To vše je v každém průvodci, v každém slovníku.

Nic o životě, byť to byly zlomky pouhé. Spíš něco, z čeho bylo by lze poznat, co není v každé knize. Bez toho je neslýchané umění psát o Benátkách, o nichž už tolik českých per, počínaje Nerudou, výtečně psalo. Co chvíle skočí druhé já člověku do řeči s námitkou: Tohle je v „Obrazech z ciziny" — — —

Benátky žijí se svými 134 tisíci obyvatelů — pardon, to jest jistě v každém slovníku — život sešlého aristokrata, který s grandezzou přijímá milodary, bez nichž by zhynul hlady. Nezapomenul dosud, co byl, co ve světě znamenal, a dosud hrdost předků rozpíná mu hruď. Jak by ne, když tolik cizinců co rok dvakráte hrne se na jih, do Benátek, Říma a Neapole, snad ještě do Florencie, Verony, Milána a několika měst jižních — a on jim všem ukazuje, co všecko Venezia — znamenala. Při tom zapomíná, že z nich žije, z těch cizinců. Stává sic ve slovnících, že Benátky živí se obchodem a průmyslem (továrny na asfalt, čistěnou síru, stroje, bronzy, mosaiku, sklo, svíčky a mýdlo, krajkářství, barvířství, rukavičkářství atd.), ale nezapomeňme, kde by Benátky byly, kdyby neměly cizinců, kdoby to všecko kupoval, co tu vyrobí.

Leč upadáme zas v reminiscence z četby. Benátky působily na mne dojmem lenivého, požívavého a proto vyděračného města. Snad mělo vliv na dojem ten horké letní počasí — návštěva naše padla do srpna — kde i seveřan pracuje raději méně, a snad tu hraje větší úlohu vrozená rasová zvláštnost, společná všem jižním národům a jistě s vlivy teploty souvisecí nechuť k jakékoli svalové práci, jež vždy, jak fysiologie učí, vede ku vzniku tepla — a toho mají Italové nadbytek od sluníčka.

Jen tři obrázky nakreslím z tohoto města cizinců. Koncert na Piazza san Marco -- návštěvu v továrně na skleněnou mosaiku —

Profil Benátek od příjezdu parníků terstských.

Fotografoval Milán Fučík.

a koupel v moři na Lidu. Z těch tří skizz lze poznati více, nežli se na první pohled zdá: jak se svět benátský baví a jak odpočívá, jak pracuje, a jaká je lepší (t. j. bohatší) jeho část, jež navštěvuje bagni di mare na Lidu, neboť v tak parném létě — říkali jsme svorně s domácími lidmi: Caldo affricanissimo (horko nejafričtější) — cizinců tu mnoho není, leda těch, kteří mohou cestovat jen o prázdninách, a to není žádná noblessa, to Benátčané vědí a dle toho se chovají.

* * *

Má sic Venezia prý na 200 malých náměstí (campi), ale prostorná náměstí na způsob našich velkoměstských pojmů má jen dvě, vlastně jen jedno, Piazza san Marco, protože druhé sami obyvatelé nazývají jen „náměstíčkem“ (Piazzeta).

Náměstí sv. Marka je prostor (lichoběžník), od východu k západu se táhnoucí, vzadu starými Prokuraciemi, v předu (k moři) novými Prokuraciemi vroubený,*) se třech stran paláci s arkadami obstoupený, na východ pak kostelem sv. Marka uzavřený. Nepravidelný ten čtverec má prý 176 *m* zdélí a 56—80 *m* zšíří. (Už zas opisuji, co jsem si do zápisníku zaznamenal z vlaského průvodce.) V Prokuracích jsou úřady, obchody, kavárny. Na náměstí hrává k večeru hudba. Z náměstí táhne se k moři Piazzeta, skoro 100 *m* dlouhá, na jejímž jižním konci stojí dva žulové sloupy, jeden s bronzovým okřídleným lvem Markovým, druhý s mramorovou sochou staršího patrona Benátek, sv. Theodora. Podle moře k našemu hotelu rovnou téměř čarou bělá se pěkné nábřeží Riva degli Schiavoni, přerušené několika mostky přes laguny (rii).

Takové je velkoměstské milieu.

Usedáme před jednou kavárnou na Piazza san Marco, k malému mramorovému stolku, opodál hudby. Nebe je zamračené, a vzduch je dusný. Vzhledem k tomu citronová limonada s kousky ledu přijde k chuti. V rychlosti staví jí cameriere na stolek s lahví vody, s cukrem a kousky ledu, jakož i nezbytnou slámkou, kterou se chladící mok tak příjemně ssaje. Sousední stolky jsou vesměs obsazeny. Převládají dámy. A jak se zdá, dámy z kruhů menších pretensí. Sluší jim ty černé krajkové šátky, upevněné na hlavách a po šíji spadající.

Je sic viděti, že jsou to dámy z lidu, ale jich šik, národní vlastnost, je nepopíratelný. Při tom šermují očima velmi významně a — srozumitelně. Srkají své limonády nebo pijí kávy a živě se baví. Jako sprcha zní v uši to pronikavě ostré jejich š (podobné polskému ś), které se rovná spisovnému italskému s. „Šubito, šubito“,**) říkají v Benátkách, což ovšem se liší od ruského sičas t. j. hned, neboť Rus sice hned slíbí, ale za hodinu vykoná, kdežto čiperný benátský temperament nedává na vykonání rozkazu čekat. „Gracie, šiňore!“ pikantně splývá s úzkých ale rudých rtů malých ústek, v tváři bledě olivové, rasově tak krásné, ale u stárnoucích žen záhy ve vráskách podivně hrubé. Leccos líčidlo sic zakryje, jako u přitloustlé sousedky, která chce s námi dle všeho koketovat, dojemně letité (as 40leté) dívky (kdož ví!), ale tady bych neřekl s Máchou: „I z vrásky vyrůstá ještě krásy květ.“ To jsou dvě dívčice u stolu v pravo jinší krasavice. Oči co uhel s hnědým odstínem, významně poletující s tváře na tvář jako motýl, rty samý úsměv, plny šveholení altového, tílka svižná, útlá v pasu, třeba nevysoká a nožky malé, na vysokých podpatcích střevíčků. Šije s nimi čertík neposedný. Co chvíli podupávají s taktem veselé italské

*) Staré a nové Prokuracie spojuje příčný trakt paláců.
**) Hned, hned (brzy, vl. rychle).

musiky, jež právě zanotovala nějakou skladbu. Nu, chorály jsme neočekávali, ale tohle je přece trochu divoké.

Na štěstí — počalo pršet. Hudba chtěla sic drobounký, ale vytrvalý deštík zaplašit, záhy však umlkla. Švadlenky, aby nezkazily své roby švarných barev, rozutekly se, jako když do vrabců střelí. (V Benátkách bylo by sic místnější říci: „jako když do holubů střelí," ale ti holubi, bez nichž se dosud žádný cestopis, ani můj — aspoň v závorce — neobešel, nejsou tak plaší, a myslím, že by snesli i dosti hrubou střelbu z mitrailleusy, jako holubinky, „sartorelle" (švadlenky) z koncertu na Piazza san Marco, které zamilovanější a ohnivější pohled forestiera hned tak nezaplaší.) Obecenstvo kaváren rozuteklo se jednak pod arkády kaváren, jednak do sterých ulic a uliček (calli a rami), nebo přes prostorná nábřeží (fondamenta). Inu — myšky. A my máme po studiu. Bez toho člověk neví, má-li hledět po sousedkách sličných i méně sličných, či k nebi, rozpláče-li se či nerozpláče . . .

Nezbylo nic než uchýlit se rychle domů a doma popsat hrst pohlednic, které za dovádivé hudby, na památném náměstí benátském, suggestivnější nápady by vyvodily, pro vzpomínku po letech milou, nežli v těsném pokojíku Sandwirthova hotelu, za jednotvárného šumu deště, rozbíjejícího se o tabulky špatně přiléhajícího okna a sytícího prostor mdlým odeuřem čerstvě skropeného prachu.

Ty pohlednice. Moda, jež má jednu dobrou stránku, že člověk přátelům i známým (tudíž nepřátelům) nevtíravým způsobem může dát znamení, že je dosud živ. Přátele tím potěší, nepřátele neškodně zarmoutí. A to je povinností každého spořádaného občana, každého spořádaného státu, mezi jaké přec nepopíratelně patří i Rakousko.

Tak skončil mi první den v Benátkách, na jehož historickém náměstí, kde jsem doufal vykutati z mozku jaksi umdlelého kabinetní kousek cestopisného umění a kde skončil jsem den pohlednicemi — banálností . . .

* * *

Přátelé, kteří navštívili Benátky, vybízeli nás vyhledati známou továrnu na mosaikové zboží, umístěnou v starém paláci, kam zaveze vás zamlklý gondoliere, po mrtvých, zelenavých lagunách, jichž ticho zoufalé ruší jen jeho táhlé — „aiéé" „aiéé", na rozích lagun se ozývající, aby srážce s jinou loďkou, protivným směrem se plavící, se zabránilo. Zní to jako sten o pomoc volajícího provinilce, jemuž náhle na Ponte dei sospiri půda zmizela pod nohama v tiché noci, a jenž řítí se do bezedna moře.

Zasmušilý palác vítá nás ve svých zdech. Z rukou gondoliera přejímá nás zřízenec závodu, jenž ochotně továrnou provede, neboť každý z návštěvníků jistě něco koupil. Z prostorů, dělnictvem naplněných, jež neúnavnou prací se zaměstnává — proslulé mosaikové šperky hotoví děvčata — kráčíme do skladiště, kde zvláště umělecké motivy zrcadel poutají, leč cena odráží. Leč přece podnes lituji, že jsem si neopatřil zrcadlo, tvaru půlměsíce, s duchaplnou dřevořezbou, jehož cena nepřevyšovala 26 lir. Kdož ví, co by byli slevili . . . Ale zradila mne

dáma z družiny: „Rozbijete to cestou!“ Proti tomu nebylo lze vskutku nic namítati. Snědé dělnice, víc děti ještě, ale pohledů sebevědomých a vyzývavých, ba někdy drzých (dělnice tovární jsou všude stejné, v tabákových fabrikách moskevských jako v pařížských vyrabitelnách světové mody), taví žárem kahance, dmuchavkou zostřeným, různobarevné tyčinky skleněné, v tenká vlákna je vytahují, tenounké válce takové pak seřaďují do kovových formiček jehlic, broží atd. ve zdobné formy, ulamujíce nízké sloupečky z nich. Neradno však příliš zájmu o práci

Chrám sv. Marka.

Fotografoval Milán Fučík.

projevovat. Hned počnou si šuškat dívčice, notně posměvačnými pohledy zošklivi turistovi pobyt v prostoru, nedovolí-li si dokonce poznámku hlasitou, kterou, nejste-li Benátčan, však sotva chápete — jen podle výrazu tváře tušíte, že to bylo sotva lichotivé.

„Kudy ty holky chodí domů?“ tázal jsem se sama sebe, odcházeje. „Snad ne po gondolách?“ Na to by jich výdělek nestačil, žádalo-li by se od nich jako od cizinců hned po liře za krátký kus cesty. Leč ulice a uličky benátské mají také chodníky, ne-li všude, aspoň většinou, a lze jistě v labyrinthu lagun nalézti spojení domu s domem, abych tak řekl, suchou cestou.

Ještě jednou bylo nám přáno zříti ten jarý výkvět dělného lidu italského, vycházejícího z továrny. Škoda jich, těch — dětí. Italská

žena je vůbec drobná, jakož všecka italská rasa dnešní jeví vzrůst nižší. Vidíme to na vojácích, kteří (jak i anthropologové trojspolku kdesi dokázali) vedle rakouských a německých velikostí jsou na třetím místě. Ale tyto dělnice, snad 14leté nebo 15leté, pomahající rodině, ze které pošly, krutou existenci uhájit špatně placenou prací v továrně, příliš záhy přestávají býti dětmi. Jich pleť — zrovna taková, jakou má slečna Slavíková v úloze Tosky, nebo Santuzza v Sedláku kavalíru*) — vyhlíží jako hněď červeně podmalovaná (— zde ze mne mluví divadelní lékař —), vyhlíží jako tovární nános čoudu na pleti původně růžové. Jsou útlé v bocích, drobných nožek, čiperných pohybů, vždy veselé a trošíčku vybízivé. Mládí, mládí vše ozlatí — i galejní kouli tovární práce. Aspoň veselý chechtot dvou děvušek osmahlých, ohlížejících se po cizincích, kteří je pozorují snad příliš nápadně, neprozrazuje nikterak, že by je osud jich hnětl, že by hloubaly o osudech dělnictva skrušeného, věčně rvoucího se o kus chleba, přesně odměřený lenošícími kapitalisty. A přece je v Italii tolik anarchismu, a v něm i ženy participují značně. Ovšem, je hůře jinde v Italii dělnictvu, než tady v Benátkách. Sicilské solfatary s resignovanými výkřiky dětí: „Sarebbe meghiu se sarei nasciutu porcu“ **) jsou toho dokladem nejvýmluvnějším.

* * *

Parníček, který obstarává vícekráte denně spojení mezi Benátky (molem blíže Piazzetty) a Lidem,***) za nepatrný poplatek dopravil nás jednoho sličného rána, kolem ostrova San Giorgio Maggiore, do proslulých lázní.

Kdo si učinil z mořských lázní na Lidu pojem o všech mořských lázních, zklame se ještě mnohokráte, navštíví-li později, řekněme, černomořské nebo jihofrancouzské lázně, kde se jemnější noha snadno zraní o hrubé a ostré kameny do krvava. Lido má půdu z jemného písku tak drobného, že by přímo mohly se jím plnit nádobky na posejpátko. I nejhebčí nožka útlé krasavice může nechráněna, bosa stoupati po tom jemňoučkém písku. Znenáhla jen sestupuje břeh v moře klín níž a níže. Jste hodně daleko od břehu, a voda nesahá ani po pás. Zde je již ticho, ostatní tlumy koupajících se zůstaly daleko od vás při břehu. A stále týž drobounký písek cítíte pod chodidly. Moře je tiché, vlnky krotké. Je bezvětří, a slunce hřeje s chutí, jak jen v srpnu nad Italií hřát dovede. Voda je teplá — jako kafe, řekli by plavčíci na Žofíně. Trochu si poplavem v širém moři. Zamíříme k bárce, jež v dálce tiše se vznáší na vlnách, jako němý strážce lázní před nebezpečím z moře. Nic vás netísní, ležíte na znaku, hledíte pánu bohu do oken, chvilkou jen přivede zas na povrch lehké tempo dolní končetiny, zapadající do „slání“ (jak stává v Homerovi). Oč se také starat? Liry přesně spočítané,

*) Ty Italky to dobře odkoukaly od našich heroin.
**) Lépe by mi bylo, kdybych se byl narodil prasetem — výrok 14letého dělníka.
***) „Lido“ ve vlaštině znamená břeh, nábřeží, a zovou se tak zvláště písčité dýny mezi lagunami benátskými a mořem, kde jsou proslulé mořské lázně.

a hodinky v ochranu převzal zřízenec lázní, a známka od nich houpá se u plavek uvázaná. Jiných precios mladý turista nemá. Co z cest chce přivézt, doma v hotelové komnatce dřímá v kufru. Je ticho v přírodě, tak ticho, jaké jen v moři daleko od břehu být může. Na písku mělčiny pískají děti a ženské brebentí, tam chvílemi ohlušující šum splývajících výkřiků škádlených dívek, káravých hlasů matron, humpoláckých žertů židovských bankéřův i řezavého smíchu lázeňského personálu. Etablissementy lázeňské jsou tak zařízeny, že kabiny pro muže a ženy jsou

Pohled na dožecí palác a okolí.

Fotografoval Milán Fučík.

odděleny, a oddělit se musí i manželé, dle nejtrvanlivějšího katolického kanonického práva spojení. Ale moře vše zase spojí a sladí. Je sice mezi mužským a ženským oddělením provaz napjatý, ale plavci obojího pohlaví dále v moři mohou se stýkati nerušeně.

Ale nepozoruji, že by kdo, mimo mne, dával přednost tichu širokého moře, před rušným životem pobřežním. Však i ten třeba poznati z blízka. Páže delším plaváním trochu umdlené zase odpočinou, a po chvíli možno se vrátit do moře.

Při břehu je živo. Dovádějí tu skupiny dětí. Jiné si hrají na břehu v písku. V ženském oddělení besedují menší kroužky dam, tam lze ne snad šilhati, nýbrž hleděti plným obličejem. Kdo byl kdy v mořských lázních, nepochopí haremové zařízení našich koupelí říčních, které zbytečně

svou nápadností a úmyslností burcuje myšlenky, jež by v tom ústředí jaré radosti přírodní nikoho neznepokojily, jako neznepokojí v moři. Barevné skupiny živým rytmem se proplétají jako obrazce v kaleidoskopu. Živé barvy koupacích toalet a živé temperamenty koupajících se, mezi nimiž živel domácí teď mimo turistickou sezonu převládá, tím živější, čím radostnější je koupel ve volné přírodě, t. j. čím slunce žárnější a voda příjemnější, důrazně připomínají diváku, že je ještě na světě radost života, ne-li stálá, aspoň chvilková, a tu že lze nalézt v lázních. Pohleďte jen za červencevého odpoledne do basenu pro neplavce na Žofíně a přisvědčíte. V tom moři modře nebeské a zeleně Adrie, vroubené pitoreskní letohrádkovou a parkovou garniturou ostrova, červené a modré tóny dámských oděvů hrají jako duhové barvy.

V tom vzbudila pozornost moji hubená dívčina, příliš světlé pleti na ten jižní svět a drobná hnědá očka, jako pražená kávová zrnka, mrskla po mně snopcem zrakových paprsků. Hned však hledí jinam. Ah, to je naše známá z terstského parníku, jejíž papínek, zbohatlý živnostník v X., kalil nám suggesci svými historickými poznámkami v dožecím paláci, tak sytě upomínajícími na figurku ze Stroupežnického „Paní mincmistrové“, potakávající stále ostatním, jichž poslední slova opakuje, jakoby jeho vlastní moudrostí byla. „Ano, štánweg říkají,“ zní mi v uších pisklavý hlásek měštěnína kutnohorského, a s ním vynořuje se knallprotzovská tvář měšťana xského, jemuž hravě bylo lze namluviti, že „toť jest vězení, kde odpraven byl poslední dože benátský Krištof Kolumbus, neb Abraham Lincoln“. S chutí jsme se vymluvili, když zaslechnuv vlaský rozhovor jednoho z nás s gondolierèm, chtěl s námi obývati jeden hotel a všech výletů našich stát se účastným . . .

Slečinka se stydí, patrně za své hubené tílko. Choulí se zimomřivě a chová se nápadně a nevkusně, jak jen česká dívka v těch letech bakfišovských dovede. „Ale, slečinko, nezlobte se — budete ještě usedlá, až dožijete se let matinčiných. Tohle vše je jen předehra. Vplujete ve svatý stav manželský a znenáhla s lety budete nabývati na kulatosti. Až Vás ta boubelatost v letních vedrech bude mrzet a raději zůstanete doma o prázdninách, jako Vaše maminka, když čilejší členové rodiny podniknou výlet do některé zahraniční villegiatury, aby mohli potom aspoň deset roků v maloměstské společnosti renomovati turistickými vzpomínkami.“

Tak a podobně hovoří k ní soucitné srdce krajanovo přes provaz, dělící obě pohlaví. Ale mluva oka nebyla as pochopena. Slečinka mrskla ještě jednou okem po spoluobčanovi širší vlasti rakouské — tentokrát trochu zlobně a šourala se (— promiňte, čtenářky, ta chůze, ve vlnách nezvyklým nohám cizinky obtížná, jistě tak vypadala! —) pryč mezi tlumy koupajících se dam.

Mládež vůkol tančí svoje reje, v mužském oddělení horlivě na sebe stříká; v ženském pak benátské krasavice, ve skupinách po dvou, po třech, víří hladinu, horlivě přetřásajíce místní záležitosti, sotva as politické.

Hlad záhy se probouzí v koupeli . . . Už jsme dvě hodiny ve vodě. Zdravotní rádci povolují jen půlhodinku . . .

V jedné restauraci s pěknou vyhlídkou požili jsme pak něco, co se italsky v jídelním lístku jmenovalo, a co jsme neznali. Bylo to dobré. Snad to bylo nějaké tvorstvo mořské! V Italii prý se jí vše, co se hýbe v moři. Také jsme si zvolili něco, co jsme znali — patate (brambory), ale — to nebylo dobré . . .

Proto budem v Italii raději jíst, co neznáme . . .

—a—d—á:

Architektura, dekorační a na průmysl užité umění.

Devatenáctý věk znamená pro umění dekorační a užité nejhlubší bod kleslosti, ale i poznání a překonání tohoto úpadku a počátek obrody. Odkaz jeho dvacátému věku na tomto poli je zvláště významný, bohatší sice výstrahami než kladným statkem, ale právě proto plodný a plný smyslu — neboť pochopení úpadku a přiznání se k němu jest vždycky v umění semenem naděje a první předzvěstí příštího jara i léta. Jest tomu jako v přírodě, kde nejtužší mráz mluví k silnému srdci jen jednou řečí, řečí naděje: Což může být daleko jaro?

Hluboký úpadek dekorativního umění, který se zdál zvláště v druhých dvou třetinách devatenáctého věku chvílemi a místy až bezedným, měl vlastní pojmovou příčinu v bludu a omylu mnohem starším. Mínim rozdělení a rozloučení nebo lépe rozpadnutí se původního jednotného umění v skupinu tak zvaných krásných umění (sochařství, malířství, architekturu) a v skupinu umění dekoračních, nebo, jak se říkalo a říká, uměleckého průmyslu, čímž jsou míněna všecka umění v dřevě, v hlíně, v kovu, ve skle a textilní. Na tato posléze jmenovaná umění začalo se hleděti již od renaissance jako na umění podřízená a malého významu, a bývala podle toho již i označována jako „umění malá“, „umění drobná“, „umění nezletilá“, „arts mineurs“, „Künste zweiten Ranges“. Kdežto v heroických velikých dobách umění (v antice, v gótice) všecky uměny a všecky dovednosti nesly se k jednomu cíli, pracovaly účelně na celku, na výzdobě lidského domu a šíře i ulice, náměstí, města, rozpadalo se nyní výtvarné umění v jednotlivé speciality, nesouvisící ve spolek a sledující jen hmotnou virtuositu: malíři malovali atelierové obrazy a málo se starali o to, kde budou umístěny a jak zdobí příbytek, sochaři, kteří jindy ovíjeli svým uměním jako živým věncem šplhavé květiny římsy, klenby a pilíře budov, tvořili nyní abstraktní sochy, které mohly stát všude a nepůsobily — nikde.

Umění stalo se neživotným a abstraktním. Nejen, že byl ztracen smysl účelnosti, smysl, kterým část slouží celku a každé umění pokládá se jen za základ a podklad vyšší synthesy, ale zakrněly tak i všecky silné cnosti výtvarné. Je známo, jak vymřel v generaci našich otců skoro všechen barevný smysl, radost z barvy, z její síly, z jejího lesku: obrazy byly malovány v šedém atelierovém světle a ceněny jen právě touto konvenčností. A stejně tak vytratil se i smysl pro silný jadrný tvar: neboť kde měla vzíti pro něj cit generace, jejíž sochařství honilo se jen za hladkou elegancí, za čistě záporným ideálem nikde nenaraziti, za bezcharakterní líbivostí?

K této vnitřní a pojmové příčině přistoupily i příčiny časové a vnější, které dovršily žalostnost poklesnutí umění dekoračních a užitých. Revolucí francouzskou vstoupil do kulturního života nový činitel, liberální měšťáctvo. Jednu dobu zdálo se, že tento nový člověk obrodí i kulturu a umění a vtiskne jim ráz svého ducha, svého charakteru, svých snův i svých potřeb: empire zdál se jednu dobu býti slibem a prologem nové výtvarné aery. Ale záhy ukázalo se, že měšťáctvo jest v hloubi své duše živlem nejen kultuře cizím, ale přímo jí nebezpečným a vražedným. Záhy vrhlo se vším svým úsilím na dráhy zištnosti, na výdělkářství, kterému všecky potřeby krásy byly nejen cizí, ale jež jich záhy začalo nenáviděti nenávistí Calibana, primitivního tvora, bez tradice, bez minulosti, nesložitého, žijícího jen nejhrubším požitkům. Sobectví cenilo umění, jen pokud bylo předmětem vlastnictví výlučného a uzavřeného majetku.

Měl-li kdo z lidí tohoto způsobu a druhu jakousi jiskřičku zájmu na umění, vrhl se na sběratelství: založil si sbírku, museum a do něho snášel a pod sklo a zámek uzavíral výtvory lepších mrtvých dob. Umění bylo ceněno podle své vzácnosti, nebylo sbíráno jako umění, než spíše jako kuriosita. Všechen živý smysl vášnivé krásné lásky k umění, která miluje je proto, že krášlí, množí a stupňuje život, pohasl, zbyla jen honba za historickými kuriositami, příživnictví na hodech minulých stylů a kultur. Umění přestalo býti funkcí života a záležitostí srdce, přestalo býti tvořeno z překypující plnosti života a přestalo samo plamenem svým zažehovati život a dávati mu nové tvary — stalo se předmětem zájmu archaeologů a historiků. Umění netvoří, umění napodobí: neboť opravdu není třeba živého umění nikomu. Život moderního plebejce obchází se bez něho. Umění není více potřebou a nutností života, jako bývalo člověku starých kultur, umění je luxem a kuriositou pro chvilku, na který se snad boháč, který si ho může popřát, podívá jednou za týden, ale s nímž a v němž žíti ho ani nenapadá. A tak začíná maškaráda historických stylů devatenáctého století, kterou se zopakuje celý rozvoj výtvarné kultury: od románského stylu ke gotickému, od gotického k renaissanci, od baroka k rokoku, od Louis XVI. k empiru s různými exotickými extempory a učeneckými exkursy do Orientu . . . Všecko bez významu pro opravdové, živé umění, doba učenecká a mrtvá, která parafrasuje a skládá v mrtvém jazyku učenou, školskou poesii, ale nemá mateřského jazyka k vyjádření všedního dne práce, radosti, víry a síly.

Současně upadá i to, čemu se říká umělecký průmysl, po stránce technické a řemeslné. Práce, které vyráběly se druhdy nákladně, trpělivě, oddaně a poctivě prací ruční, začíná nyní dodávat rychle a levně továrna — a modernímu člověku stačí úplně tato tuctová práce, s níž je setřeno všecko kouzlo osobnosti. Jest mu lhostejno také, že bere zkázu a hyne takto i technická vyspělost minulých dob. Na tom všem mu nezáleží: jeho jedinou péči jest láce. Chce býti třeba klamán a podváděn — jen je-li lacino podváděn a klamán. A tak žije moderní barbar svůj život jako provisorium uprostřed ošklivosti, lstí, klamův a podvodů, život ničím neposvěcený, řídký a ochuzený: žije jej z odpadkův a špatně užitých a nepochopených drobtů minulých věků, žije jej z klamů přítomnosti. Poslední, pevné a svědomité kusy nábytkové jsou z třicátých let XIX. věku: co následuje po tom, jest i po stránce řemeslné práce malé důkladnosti a poctivosti, pohodlného a laciného provedení.

Zjednati pochopení strašného výtvarného úpadku moderního, vykřiknouti z úzkosti a tísně doby pusté a pokleslé, přivésti ke cti umění dekorační a řemeslná, vrátiti jednotu umění a spojiti je pak se životem obrodou obou, bylo životní misií Johna Ruskina — misií, neboť on byl prorok a věštec v první řadě. Zbožňovatel gotického věku ukázal na něm jednotné pojímání všeho umění, vlastní této veliké době, oddanou službu velikému ideálu celku, v níž bratrsky stáli vedle malíř i sklenář, umělec i řemeslník, který ctěn i vážen pracoval svobodně a individuálně na své sebe menší líše. Ruskin byl to, který podal jednotnou definici umění, v níž jest obsažena všecka reforma nejen umění ale i života: „Uměním jest každá práce s radostí konaná, každá práce, v níž jest patrna radost, s jakou byla konána." Úpadku techniky a řemesel čelil tím, že vzkřísil průmysl rukodělný po vzoru středověkém: ve vsi Westmorelandské řezbářství, v Keswicku tkalcovství, na ostrově Manu předení na kolovratu. A poněvadž poznal, že obroda umění nemá horšího nepřítele než zprahlého ducha moderního liberálního industrialismu, volné soutěže, celý „atheistický atomismus" moderního rozkladu hospodářského i společenského, zasadil i sem své kopí a bojoval úsilně o obrození společnosti k duchu živé víry a lásky, oddané vroucnosti a velikodušné síly.

Myšlenku jeho domysliti a všem zárodkům v ní obsaženým dáti vyklíčiti stalo se úkolem ohromné životní činnosti následníka Ruskinova, Williama Morrise, básníka, kreslíře, uměleckého řemeslníka všech skoro řemesel a technik, theoretického spisovatele, propagatora a činného socialisty, myslitele i organisatora na hospodářském i společenském poli. Myšlenku Ruskinovy společenské obrody, která byla tu obrácena do středověku, domyslil Morris ve velmi vášnivý socialismus přítomnosti se zřejmým sklonem k anarchistickému individualismu. A umělecké sny Ruskinovy o obrodě dekoračních a řemeslných umění stávají se u Morrise skutkem, krásnými a výraznými činy dlouhého a vášnivého úsilí, řízeného velmi přísným a ryzím ideálem krásy. Morris poučoval se dlouho o způsobu, jakým se zřizují všecky části domu, o malířství na skle, o tapetách, tištěných i tkaných tkanivech, o práci kobercové i hrnčířské, o výzdobě knihy i stavbě nábytku. A vyzbrojen pouze primitivními

nástroji těchto řemesel, postavil se proti továrnímu průmyslu, podnikl nerovný boj proti ošklivostem tovární výroby i surovostem moderního obchodu a vyšel z něho vítězem. Anglický interieur nabýval zvolna jiného očistěného vzhledu, přestával býti skladištěm nevkusu a stával se rozumnou, účelnou, krásně učleněnou výtvarnou myšlenkou. Jako Ruskin lnul i Morris ke gótice, kterou pokládal za sloh posud nevyžitý, jehož rozvoj byl přerušen, a v níž viděl mnoho vývojových možností. Byl okouzlen, jako Ruskin, její poctivostí konstruktivnou, jasnou logikou, kterou pracuje, a které bylo tolik třeba právě nyní, kdy všude se roztahoval podvod, klam, přecpaná a neorganicky nalepená ornamentace. Proti ní vedl Morris boj na nůž. Žádal poctivost materialu, účelnost a jasnost stavby; ornamentika plyne u Morrise přímo a bezprostředně z povahy předmětu, který má býti zdoben; nic zbytečného, nic bezdůvodného, nic neorganického, nic, co nejde z podstaty a jádra látky a z cíle, jemuž je určena a věnována! Anglický vkus očistil se činy Morrisovými nesmírně: vědomí zákonnosti, přísné a ryzí krásy logické a účelné zapustilo jeho působením kořeny v anglickém umění dekoračním. Forcí jeho jest nyní mužný, čistý, srdečný vkus, pohádkově sensitivní, který nepřeslýchá dissonancí a dovede výtvarnou myšlenku vypracovat do veliké rytmické čistoty a hudebnosti. Čistota a úzkostlivost jeho má něco až asketického — ale jen touto cestou mohlo dojíti anglické dekorační umění ke kouzelnému náladovému interieuru Baillie Scotta nebo Mackintoshe, které působí jako čistě zladěné akkordy, jako stělesnění hudebních vět. Všecka hmota jest tu jen látkou k přehodnocení a k harmonisaci, jako zvuk v symfonii.

Jinou předností obrozeného anglického umění dekorativního jest jeho tradice; Ruskin i Morris kladli stále důraz na to, že se vracejí vlastně k národnímu umění gótickému, a vědomí této ne vnější souvislosti, nýbrž vnitřního a pojmového příbuzenství živí a sílí i dnešní, daleko radikálnější jejich pokračovatele, kteří naslouchají otevřeně potřebám a touhám dneška a hledají pro ně nový, srovnalý výraz. Jest to již nedocenitelnou výhodou Anglie před pevninou, že rozvoj dál se tam ve všem životě souvisleji, klidnějším a pevnějším tokem a rytmem než na pevnině, kde byl často násilně rušen; výhoda ta je zvláště patrna v dnešní obrodě dekoračních umění; té propasti mezi starou šablonou a novými pokusy, která se rozevřela v poslední době tak bezedně ku př. v Německu, tam neznají.

Impulsy, dané Ruskinem a Morrisem, nezanikly v Anglii beze stop, nýbrž záhy učlenily a organisovaly se v celý, soustavný směr a proud. Jakási velikodušná touha a oddanost, potřeba služby krásným a životným hodnotám zachvacuje nejlepší současné duchy anglické. Probuzené charakterné svědomí pudí je pracovati na obrodě umění, které více než co jiného chce sloužiti životu a splývati s ním. Malíři, kteří nedávno ještě snili sny samotářské pýchy, zahazují štětce a učí se zacházeti řemeslnými nástroji — ano více: advokáti utíkají od svých kariér a společenských vyznamenání a učí se řemeslům! Tak Cobden-Sanderson, jeden z nejtypičtějších představitelů obrozené anglické dekorace, vystoupil z advokátství, vyučil se knihvazačství a tvoří díla zvláštní

spanilosti, která jsou z nejdokonalejších a nejryzejších prací svého druhu. Řada krásných a bohatých uměleckých intellektů dává se do služeb umění dekoračních a applikovaných. Uvádím z nich jen duchy nejvýznačnější, kteří stvořili díla typické čistoty a bezesporné, vyrovnané krásy, tak Waltera Cranea, umělce velmi pružného a všestranného, líbezné, dětsky čisté obraznosti, který zrevolucionoval výpravu knihy, architekta Charlesa R. Ashbee, jehož práce kovové a šperkářské jsou kouzelné čistoty a jasnosti a při tom výrazně graciesní, tvůrce nového typu tiskařského a zakladatele „Essex Pressu" Cambdena, dekorační kreslíře, spanilého R. Anninga Bella, slavnostního Heywooda Sumnera, plnozvukého koloristu Geralda Moiru, architekta velmi bohatého a čistě tryskajícího fondu, tvořivého Seddinga. C. F. A. Voysey, architekt, mistr tapety a tištěných látek, jehož visací koberce znamenají vrchol, jakého dostoupilo v Evropě toto umění, Selwyn Image, Harry Wilson (původně architekt, nyní zlatník a klenotník), Edgar Wood, Lewis C. Day, George Frampton, jsou vesměs mnohostranné a krásné výtvarné intellekty, které se daly do služeb umění dekoračních a applikovaných a podaly díla typické ryzosti, vášnivě cítěného tepu a krásného vzletu.

Nejdéle vzdorovala novým, obdobným silám architektura, dlouho dusila a svírala rozpuk dekoračních umění. Dál-li se posud vždy rozvoj nových forem a stylů tvarových tak, že architektura přetvářela se současně s uměními dekoračními a applikovanými, stojíme v dnešní naší obrodě před nepravidelností a porušením tohoto souběžného rytmu: dekorační umění, která se probudila daleko dříve než architektura, tlačí svým rozpukem a životem na vnější, tuhý architektonický rámec a vynucují tak jeho přerod. Z toho plyne nová nesnáz a nepohoda pro klidný, pevný a bezpečný rozvoj nového dekoračního umění: kdežto jindy přimykalo se jako doprovod k přesně vyhraněnému a uzrálému architekturnímu stylu, postrádá nyní této opory a direktivy a jest odkázáno více, než zdrávo, na experimentování, které — není divu — u duchů malé sebekázně a malé síly organisační zabíhá lehko v libovůli bizarních a hluchých nápadů nebo v absurdnost nehoráznosti. Anglie i tu byla šťastnější než pevnina: i v architektuře pohnuly se mízy a stoupaly současně s obrodou dekorační a zase šťastným způsobem bez porušení tradice a vývoje. V starých, prostých domcích XVIII. století, v tak zvaném stylu Queen Anne (královny Anny), nalezly obrodné snahy architekta R. Normana Shawa (a druha jeho, Edena Nesfielda) šťastné východiště. Tento smělý iniciator odvrátil se v šedesátých letech od hotových fasádových frásí historických stylů, málo odpovídajících charakteru i potřebám severního anglického života, a toužil vytvořiti domácí, intimní architekturu, která by byla věrným výrazem vnitřního charakteru anglického života. Maje zřetel k podmínkám a zvláštnostem anglického podnebí i ustrojení anglického života, vyčaroval z domácího levného materialu, měkké, hluboce červené cihly, které později ztvrdly, rozkošné malebné stavby, poctivé, hovorné, bezelstně přítulné, plné vnitřní logiky a účelnosti, prosté vší falše a všeho nalepeného dekora a kothurnu. Od malých, rodinných domků (cottage) přešel k větším,

obchodním domům, které řešil stejně poctivě a se stejným charakterně čistým rysem, a stvořil naposled i krásně členěnou uliční frontu malebného vzhledu pouze poctivým a charakterním vyslovením vnitřních potřeb života. Touto charakterní poctivostí dosáhl bezesporně jakéhosi rysu přísné velikosti, který činí jeho díla dnes již klassickými. Týž cíl charakterné poctivosti a logické účelnosti sledoval na jiné dráze druh Morrisův, Filip Webb. A záhy přes to, že t. zv. architektura veřejná a monumentální pohybuje se posud ve vyjezděných drahách starých stylů, které — třeba často velmi duchaplně — parafrasuje, byla přece stvořena tradice nového stylu pro dům rodinný a částečně i velkoměstský dům obchodní. Řada znamenitých umělců, tak John Douglas, Ernest Newton, George & Petto, Burges, Horsley Lethaly, W. Owen, A. Mitchell a j. očistila anglickou architekturu od frasovitého nevkusu a stvořila díla stejně osobní jako účelná. Vrcholu umělecké čistoty a charakterní krásy dostoupil tento směr, formující vnějšek podle potřeb nitra, v pracích Baillie Scotta. —

Anglická dekorační renaissance vyhnala již květy a přinesla již krásné plody, kdy na pevnině se o ní posud nevědělo mnohem více než několik legend. Teprve v devadesátých letech dostal se anglický nábytek ve větším počtu na pevninu a vzbudil tu pozornost vnímavých umělců, v první řadě Belgičanů. V Bruselu bojovala tehdy o nové umění impressionistického směru skupina mladých, vysoce nadaných malířů, kteří se zvali Les Vingtistes (Les XX.), a mezi nimi vyskytli se první přeběhlíci k uměním dekoračním a applikovaným. Byli to zvláště Lemmen, Finet a H. van de Velde (dnes professor ve Výmaru), kteří přesedlali, a puzeni touhou, působiti radostně a do větší šířky, oddali se vášnivě snahám o obrodu uměleckého průmyslu a dekoračního umění. Zvláště poslední z nich jest opravdový a bohatý výtvarný intellekt, který jako architekt interieurů udal částečně směr i dráhu, jakou se brala renaissance uměleckého průmyslu na pevnině. Proti anglickým výtvorům, které, jak ukázáno, nelámou s historií a tradicí, působí práce nového hnutí na pevnině radikálněji, nověji a příkřeji. Příčina toho jest v tom, že zde v bezprostřední minulosti nebylo útvarů, k nimž by se mohly upnout reformní snahy: kdežto v Anglii tradice zdravého umění tekla nepřetržitě, třeba jen tenkým vláskovým pramínkem, zde v pevninné Evropě vyschla a ztratila se na chvíli úplně. Bylo proto třeba racionálně principem logiky a účelnosti, odvozeným z velikých a celých dob umění, a očistěným vkusem, prošlým úzkostlivou školou přísné kázně, stvořiti umění nové, dnešní, racionálné skrz na skrz — úkol, který s velikou charakterností a důkladností řešil právě van de Velde. Ostatně, ani u tohoto nejsmělejšího z novateurů nelze mluvit o naprosté nehistoričnosti a naprostém popření tradice. Každému, kdo pozorněji se zadívá na interieury van de Veldovy, kdo se v ně vmyslí a hlouběji vcítí, neujde jejich vnitřní příbuznost, struktivní i náladová, s duchem rokoka, s duchem stylu Ludvíka XV. Táž jasná logičnost, táž myšlenková lehkost, táž diskretnost a tichá, nervy uklidňující nota, vlastní tomuto umění, chvěje se jako náladová atmosféra nad uměním nejen van de Veldovým, ale právě všech nejlepších moderních umělců dekoračních.

K pochopení tohoto faktu, který snad překvapuje zvláště u nás, kde rokoko bývalo velmi pomlouváno, bylo by třeba odstraniti nejprve všecky předsudky, nanesené proti němu hlavně německými historiky umění. Rokoko není koncem a úpadkem veliké stylové epochy, posledním seslabeným výběžkem renaissance a baroka, jak bývá pomlouváno, nýbrž prvním členem nového stylového a kulturního útvaru, který, žel, byl ve svém růstu k zrání přetržen na více než sto let. Rokoko jest dílem vysoce kulturního moderního člověka, který se odvrátil od hlučné, matoucí a zmatené fanfary baroka a zamiloval si zjemnělými, přísně lišícími smysly jasnost, průhlednost, logickou čistotu a racionálnost: rokoko jest dílem moderního ducha skrz na skrz, jeho úzkostlivé nervové citovosti, smyslu pro čisté formálné cítění, pro logiku a kázeň vkusu. Po tom jest jasno, proč moderní obroda dekorační cítí se přitahována zvláště k rokoku. Nemůže se tu ovšem mluviti o jednotě tradice, neboť moderní umělci dekorační nechtějí napodobiti vnější tvary rokoka — a právem: půl druha století leží mezi nimi a stylem Ludvíka XV., a celý charakter doby, jejích potřeb, ideí, techniky je změněn.

Ale může se právem mluvit o pokračování v tradici rokoka, o rozvíjení této tradice: příbuzenství principu, formového jazyka, vkusu, cítění, tvarové logiky. A problémem jest právě applikovati tento princip na potřeby nové doby, nové společnosti, nových úkolů technických i průmyslných: jde o tvoření a ne o opakování. Tedy tradice v tomto širším a jedině správném a rozumném smyslu slova nechybí nejlepšímu novému umění pevninnému: radostná záruka, že jest neseno silným a krásným rytmem vývojové nutnosti a logiky.

Toto nové obrozené umění dekorační a applikované představilo se souborně poprvé v Paříži v říjnu 1896 otevřením výstavy „Art nouveau" a v Německu výstavou v Drážďanech v květnu 1897. Byly to dvě rozhodující bitvy, plné vzrušení a kvasu v obecenstvu i v kritice, v nichž se jednalo o žití a bezžití nového obrodného směru. Přes zuřivý odpor spojených velmocí hlouposti, pohodlnosti i zištnosti (továrníkům a průmyslníkům, zásobeným starými modely, bylo to otázkou obchodního bytí či nebytí, zvítězí-li či podlehne-li nové hnutí) a přes to, že výstava pařížská byla spíše improvisována než důkladně připravena, nezabránilo se, aby se obrodné hnutí a principy, jimiž bylo neseno, neujaly a nešířily. Majetník „Art nouveau", p. S. Bing, který se zajímal delší dobu soustavně o moderní umělecký průmysl a procestoval za jeho objevením i Ameriku, odkud uvedl do Evropy i Tiffanyho, představil na své výstavě dobrý výbor současného tvůrčího dekoračního a applikovaného umění, jména, která ještě dnes většinou stojí v zenitu svého významu. Byli to kromě van de Velda: mistr školy nancijské, který veden silným osobním vkusem mimo ostatní ruch a proud pracoval v nábytku a zvláště skle vzácných kvalit, Emil Gallé, Němec Köpping a zvláště Američan Tiffany, vynálezce „favril glass", kouzelník zázračné čistoty a dokonalosti; hrnčíři: August Delaherche, Bigot, Delpayrat, Dammouse; šperkáři: Louis C. Tiffany, Morren a zvláště francouzský mistr René Lalique a j.

Výstava „Art Nouveau“ vyvolala ve Francii mnoho krásného ruchu umělecko-průmyslového; charakterem tohoto nového rozpuku zde jest, že se soustřeďuje hlavně na díla přepychová a že jest spíše nesen rozmary a hrami fantasie a touhou apartnosti a bizarnosti než účelnou logičností a užitečností. Forcí francouzského uměleckého průmyslu jest hlavně šperkářství. René Lalique, mistr finess přímo byzantinských, tvůrce umění těžké úpadkové vůně a záře, jest tu velikým iniciatorem. Vever, Fouquet, Lucien Gaillard a Falize pracují na témže poli. Krásným a velikým příkladem vzácného a celého umělce, který se dává rád a s ochotnou dychtivostí do služeb uměleckého průmyslu různých odvětví, jest sochař Alexandre Charpentier. Architektura budov i interieurová vyvinuje se pomalejším tempem ve Francii než jinde; příčinou toho jest charakter francouzský, více než jiný milující historickou tradici, a pak i skutečnost, že i druhé císařství („second empire“) mělo ještě svoji stylovou notu, a že tu tedy tradice umělecká stále žila a volně se obrozovala. Francouzské umění nevyniká konstruktivností, síla jeho jest v rozkošnosti podrobností a graciesnosti vkusu, jeho jiskřivosti a při všech dobrodružstvích neselhávajícím taktu. Přes tento základní konservativní rys vznikly i v Paříži domy nového moderního stylu, řešící a vyjadřující vlastním jazykem dnešní potřeby, jichž autoři jsou Plumet a Guimard. A jako interieuroví architekti a dekoratéři sledují nové dráhy a cíle Plumet a Selmersheim, E. Gaillard, Henri Sauvage, Benonville a mnohostranný, delikátní kreslíř George de Feure.

Zvláště mocný byl dojem vystoupení obrozeného moderního dekoračního umění, předem Henriho van de Velde (jehož interieury z výstavy pařížského „Art nouveau“ rozšířeny o nový interieur, přešly na výstavu drážďanskou) v Německu. Tato země trpěla více než jiné bezestylovostí a poklesnutím všeho vkusu i tyranií akademických šablon a historické učeneckosti. Po založení říše obracela se dlouho všecka činnost skoro výlučně na pole hmotné, teprve nyní, kdy nahromaděné bohatství vyvolalo luxus a potřeby umělecké, začali si Němci uvědomovati problemy výtvarné kultury a jali se doháněti západní Evropu. O obrodě uměleckého průmyslu a dekoračního umění začali tu pod impulsy cizími pracovati pokrokoví malíři, blízcí skupinám tak zvaných Secessí, které se utvořily v hlavních městech Německa na obranu a propagaci uměleckého pokroku proti stagnaci a neplodnosti starých výstavních spolků a družstev. Za příkladem „vingtistů“ přesedlala a z malířství k uměleckým řemeslům obrátila se řada nadaných a výrazných mladých umělců, jako zemřelý již Otto Eckmann, jehož některé práce, zejména koberce, jsou plny distinkce a díla vkusu stejně sensitivního jako výrazného, Obrist, Peter Behrens, Riemerschmidt, Bruno Paul, Bernhard Pankok, a blahodárné účinky jich působení stávají se den ode dne patrnějšími: jich přičiněním dobylo si Německo čestného uznání na světové výstavě pařížské r. 1900 i na veliké I. mezinárodní výstavě v Turině r. 1902, výlučně věnované modernímu dekoračnímu umění, o níž jako o nejdůležitějším činu v našem oboru z posledních let pojednáme obšírněji níže.

Moderní architektura německá, pokud se odvrátila od kopírováni historických stylů a hledá tvořivou intuicí nový výraz nové době, podala již několik velmi slibných děl, tak práce prof. Messela (Wertheimův obchodní dům v Berlíně, který nese ještě poněkud stopy přejaté ornamentiky), Endella v Mnichově (smělého architekta, ale logiky posud ne dost jasné a souvislé) a ve Vídni předem umělce bohatého tvořivého fondu a vyslovené konstruktivné charakternosti, prof. Otty Wagnera. Na zvláštních stezkách mimo směr hlavního vývoje, z kořenů velmi zvláštního, bohatého vkusu ryze osobního a stejně lichotného, jako temperamentního vyrostlo dílo vídeňského stavitele budovy secessní, Olbricha; s počátku ryze náladový a fantastní architekt tento teprve v posledních pracích v umělecké kolonii darmstadtské opřel se o jasnější a vyslovenější konstruktivnou logiku. Vedle něho jest Petr Behrens, tíhnoucí za slavnostním a plnozvukým výrazem moci, vlády a silné vůle, nadějí moderního architektního hnutí německého.

* * *

Po tomto všeobecném vypsání podstaty a smyslu, základu i vývoje moderního obrodného hnutí ve stavitelství i uměních dekoračních v západní a střední Evropě budiž stručně vzpomenuto významných událostí a činů nového umění, předem výstav, v prvních třech letech dvacátého věku a budiž při té příležitosti podrobněji charakterisován směr a stav dekoračních a applikovaných umění u jednotlivých národů v jednotlivých státech. (Dokončení.)

ĎÁBEL PŘI STAVBĚ CHRÁMU VYŠEHRADSKÉHO.

Když chrám sv. Petra a Pavla na Vyšehradě stavěli, přinutil sv. Petr ďábla k tomu, že musil z celého světa snášeti kamení ke stavbě této. Ďábel tak učinil, ale ze zlosti nad nucenou prací svou trousil na každé takové cestě kameny z pytle, v němž náklad svůj nosil, a každá krajina, kam kamení ono padalo, zůstala pak kamenitá a neúrodná. V Čechách učinil tak v kraji táborském, který jest od té doby kamenitý a ze všech krajů českých nejméně úrodný.

(Josef Svátek: „Pražské pověsti a legendy".)

Z KRESEB MIKULÁŠE ALEŠE K NÁRODNÍM POHÁDKÁM A POVĚSTEM.

ANT. KLÁŠTERSKÝ:

Sonety.

— — -

ZAS KVETOU ŠÍPKY.

Zas kvetou šípky lesním při úvoze,
kde — dávno to — jsme chodili tak rádi;
ten jejich květ jak do vzpomínek svádí,
než osud kouli připjal k naší noze!

V říš poesie prch jsi žití prose,
a zdá se ti: sny, touhy, plesy mládí,
jež tehdy žil jsi, oči na obloze,
se změnily v ty květy, čas jak pádí.

Ó, všecko mohlo nyní jinak býti,
jen na rozcestí cestou dát se jinou,
té neudělat tehdy malé chybky;

mžik nepropást, jenž dán jen jednou v žití,
rty zlíbat, které jednou pouze kynou,
kdy duch je mlád a v srdci kvetou šípky!

—

BÁSNÍK MLUVÍ:

Z všech, kteří slouží před oltářem Krásy,
jsem nejmíň šťasten, losem nadán zlým:
Cos buduji, cos tvořím, kuju, sním,
leč pro koho, ach, pro koho jen asi?

Jak pták, jenž mizí, list, s nímž vítr hrá si,
jak dech, jenž zniká — kam, och, což já vím! —
vše tratí se, co srdcem projde mým,
zda v cíl či v prázdno, clony kryjou řasy.

Ach, malíř, sochař! Šťastnější jsou oba!
Zří v chrámech, síních, v tesech kamene
své dílo, které pochopila doba.

A jakou těchou snílku samotáři
mít kolem sebe sny své vtělené,
jichž úsměv tvůrci v mroucí líce září!

—

UMĚLEC ODPOVÍDÁ:

Ó, bláhový, co smutný los ti zdá se,
mně výhodou, mně štěstím tvým se vidí;
či chtěl bys zříti chladný pohled lidí,
jak na tvé snaze, boji tvém se pase?

Jak kupčí s tebou, ryjí se v tvém mase,
jak co dnes slávu, hymny davů klidí,
se kácí zítra, smete, nenávidí
a v rum a veteš hází v krátkém čase?

A díla svá mít kolem? Smutné věno!
Ó, bláhový, že tobě odepřeno,
stesk uspořen ti velký, děkuj nebi!

Ne úsměv, jenom nedostižná meta
a za snů krásu skutečnost jen kletá
a málomoc tvá s nich se na tě šklebí.

—

SONET O KRÁSE A STÁŘÍ.

Stár, osleplý již, podle staré zvěsti,
ku soše, která — právě našli ji —
div Hellady a lilje lilijí
tak svítila, dal Angelo se vésti.

A žasli všichni, vlnu linií
jak jeho prsty hladí, tisknou, pěstí,
jak božskou krásou co se opijí,
tvář starce chorou polil záblesk štěstí.

Byl slep, byl zbaven slunečního jasu,
a přece smysl zbyl mu cítit krásu,
a pro ten tiše nesl stáří sudbu.

Ach, ano, tak, ať los můj jakýkoli,
ať odrán žitím třeba, strom jen holý,
přec ještě moci veršů vnímat hudbu!

BÍLÁ NOC.

Rád vzpomínám si oné noci jedné.
Na zámku starém nad řekou to bylo!
Kol na vše světlo měsíční se lilo,
a bylo bílo, bílo jako ve dne.

Věž svítila, to starých věků dílo,
na stromech jak když sníh a květy ledné,
a v řece sta se bludic roztančilo.
A bylo bílo, bílo jako ve dne.

Do dáli kolem, dáli nedohledné,
jak vše když vymřelo, co kdy tu žilo.
A bylo bílo, bílo jako ve dne.

Jak nebylo by v světě muky bědné,
jak o andělích bílých vše by snilo.
A bylo bílo, bílo jako ve dne.

STARÁ MÍSTA.

V ta místa, kde jsem mládí slavil svátky,
jsem zalít na mžik: vběh jsem do aleje,
kde vůní lip, včel bzukem vzduch se chvěje,
v park nahlíd, v kostel na čas vešel krátký.

Ve starý hřbitov pohlédl jsem vrátky,
kde drn již tolik známých tváří kreje,
a zachvěl se, když povědomý, sladký
zvuk zámeckých vpad hodin, čas jak věje.

Kol cizí tváře; svátečně jen ztichlý
kraj vítal mě, a stromy staré vzdychly;
leč od lesa když ohléd jsem se zpátky,

tu svítila běl štítů v zeleň skrytých,
jak dvě tři ruce postav neurčitých
by vlály za mnou bělavými šátky . . .

BOHUMIL BRODSKÝ:

Po osamělých cestách.

ROMÁN.

I.

Tři káry červeného kříže zastavily před františkánským klášterem v Banjaluce. Udýchané erární koně zastavili se, vydechli zhluboka a, svěsivše hlavy, odpočívali po dlouhé jízdě. Vojáci zdravotního sboru, po jednom doprovázející vozy, seskočili s vysokých kozlíků a jako na povel podívali se na záď třetího vozu. Na stupátku stála mladá Srbka, zpola nedospělé děvče, zpola žena. Také váhavě postavila se na zem a plaše se ohlédla.

„Už jsme na místě," volal jeden z vojáků a ukázal ke klášteru, jenž z venčí vypadal jak ponurá stará pevnost. Neměl téměř oken, a kde přece byla, podobala se spíš střílnám než oknům. „Teď se musiš, Petko, se svým mladým mužem rozloučit," dodal škadlivě.

Petka se zamračila, a její černé, lesknoucí se oči pod krásně sklenutým, hustým obočím se vyhrůžně zasvítily. Neřekla nic, ale hned zase vstoupila na stupátko. Z vozu ozvalo se tiché žahořekování, a její svraštěné čelo se vyhladilo. Lesk očí pohasl, a úzkostlivá lítost ukázala se jí ve zraku.

„Naříká," zavolala prosebně po srbsku. „Otevřte vůz."

„Hned, krasavice, musí nám z nemocnice přinést nosítka."

„Dělejte už, dělejte," hučel voják vozataj, jenž řídil první spřežení. „Koně jsou hladoví, a musíme hned nazpět."

„Bože, to je život, stále se po vozech harcovat, neodpočinout si, nevyspat se, poctivě se nenajíst," posteskl si jeden z vojáků, opatřených na páží červeným křížem, a zaměřil ke klášteru.

„Nelíbí-li se ti služba, hlas se, strčí ti flintu, a sto jiných bude rádo jezdit místo tebe. Uvidíme, jak ti budou kulky chutnat," volal

za ním červený, hranatý vozataj a, směje se, ukázal své zdravé bílé zuby, v nichž držel zbytek cigarety. Napadený se jen pohrdavě po něm obrátil a, přidav do kroku, chvátal ke dveřím. Byly zavřené. Zatrhl zvoncem a naslouchal. Za okamžik otevřely se dveře, a osmahlý, opálený frater, s hlavou do hola ostříhanou objevil se mezi dveřmi.

„Vezeme transport raněných," ohlašoval voják, vzpřimuje se a salutuje.

„Kolik?"

„Šest mužů, čtyry naše, dva bosňáky."

„Z kterých končin?"

„Od Jajce. Zle se tam naši dnes s bosňáky utkali. Od časného rána střílejí kanony, a naši musí vrchy obcházet, aby je sehnali. Dobře se drží."

„Junáci jsou," přikývl frater všecek rozradován, a oči se mu zajiskřily. Ne nadarmo měl za uchem znát jizvu, a ne vždy tak nečinně visela v jeho cele dlouhá, arnautská puška. „Bude hodně raněných?"

„Brzy za námi přijede nový transport, a k ránu bezpochyby budeme tu zas. Polní nemocnice je plná."

„A kam se my vrtneme? Dřevěné baráky nejsou ještě hotovy, a pomalu ani kde jíst nebudeme mít. Šest mužů vezete?"

„Šest."

Frater zmizel, a za okamžik ozval se na dvoře zvonec. Druhdy zvával mnichy k jídlu i modlitbě, teď sděloval lékaři a ošetřovatelům, že přijeli s nemocnými. Už čtrnáct dní opakoval se tento zvuk, v prvních dnech jednou denně, pak vždy častěji. Rakouské vojsko, vzavši na sebe nevděčný a málo sympatický úkol okkupovat Turkům odejmuté území, přestalo na okkupaci patřit jako na nevinnou hru a na povstalce jako na zástup otrhaných tureckých otroků. Svit svobody, který vítězstvím ruských zbraní zamihotal se bědné raji bosenské, zachvátil porobenou slovanskou haluz, a v jejich hlavách zašuměla vítězná píseň o svobodě a volnosti. Ale zatím, kdy jeden nepřítel vyklízel území, a prsa si volněji oddychla, druhý nepřítel, o nic méně nenáviděný než Turek, valil se do země. Ohně zahořely po kopcích, válečný pokřik nesl se údolími, a Bosna byla v plamenech. Slovanské pluky šly rozbíjet svá čela o slovanské kopce. Maďaři, lačně patříce na kořist, kterou by byli rádi rozmnožili své území, ztratili po hanebné porážce svých parádních husarů chuť zakousnout se do bosenských a hercegovských skal. Jejich rozpálenými mozky zmítala horečná představa budoucí evropské velikosti Maďarského státu, k němuž předem Bosnu a Hercegovinu počítali, ale horké kaštany za ně měly vytáhnout české pluky.

Již několik týdnů kropila česká krev Bosnu, a Banjaluka, kde zřizována na chvat veliká polní nemocnice, jakoby se stala českou kolonií. Vojáci byli Češi, lékaři Češi, ošetřovatelky Češky a také mezi oddělením jeptišek, které se nemocnici banjalucké přidružilo, byla polovina z Čech. Před dvěma dny opouštěl upřímný Čech dr. P., plukovní lékař, Banjaluku, volán za vojskem, u něhož se dostavoval citelný nedostatek lékařů. Ranění se množili, lékaři v pohyblivých nemocnicích, které se stále posunovaly za vojskem, byli přetíženi, a do Banjaluky

poslán pouze assistent Vojtěch Výtoň, který sice lékařská rigorosa složil, ale promoci svou musil, byv náhle k činné službě zavolán, odložiti až po skončení okkupace.

Čekala ho perná práce. Půltřetího sta nemocných umístněno již v klášteře, a jejich počet každým dnem stoupal. Ohlašovány brzké bitky, poněvadž povstalci, obsadivše pásma hor na jih od Banjaluky, houževnatě je bránili. Očekávány krvavé srážky, než bude nepřítel ze svých posic vytlačen, a na zahradě klášterní o překot budovány dřevěné baráky, tak aby bylo místo pro raněné, a zároveň oddělené baráky, kdyby nakažlivé nemoci vypukly.

Assistent Výtoň nejevil žádného velikého potěšení ze svého zaměstnání. Už ta okolnost, že musil obléci vojenskou uniformu, dráždila ho zle. Byl by přinesl, kdo ví, jakou oběť, kdyby byl mohl kabátec strhati a svým občanským šatem nahradit. Nenáviděl vůbec každé omezení svobody, a jako se jeho podivínská povaha vůbec velmi málo hodila pro hlučný život, tak zvlášť naprosto se nehodila pro stav vojenského lékaře. Běda, kdyby býval zavolán byl k činné službě někdy jindy v době míru! Byli by ho poučili, jak se má chodit s kabátcem zapjatým, jak má být dle předpisů vojenská kravata upravena a tak dále do nekonečna. Teď ovšem byla válka, a v té přísní páni představení zavírají obě oči, jsouce rádi, že mají, co potřebují, třeba to silně civilem zavání.

V prvé chvíli, když Výtoň poprvé vstoupil do nemocnice a podíval se po těch řadách nemocných, zarazil se, a strach smíšený s úzkostí jím zalomcoval. Ale pouze na krátce. Nebyl tak nesamostatné, choulostivé povahy, aby se na dlouho něčeho lekal. On už probojoval mnoho a dovedl čelit všemu, třeba nebylo vše, zač bojoval a na čem urputně stál, vždycky správné. Podivínská povaha jeho byla příčinou, že svá studia místo v obvyklých šesti rocích dokončoval v desátém a v roce okkupace doplnil se jeho třicátý rok věku.

Minulost jeho byla psychologicky zajímavá. Byl synem pekaře malého okresního města, člověka zámožného, starosvětského a dobrého, ale nevědoucího nic o světě, o knihách, o novém světovém ruchu. Žil stále ještě z tradic, ve kterých ho vychoval otec, cechmistr počestného pekařského a krupařského umění, a podroboval se vedení své ženy, která byla dcerou místního krupaře a žila v týchž představách, v témže okruhu a názoru myšlenkovém. Považovali své řemeslo za konec a cíl svého snažení. Otec střádal peníze, aby pro děti našetřil věna, matka starala se o domácí plátno a peřiny, aby měly děti na čem spát.

V této jednotvárné domácnosti vyrůstal Vojtěch Výtoň se svou sestrou Anežkou. Nezažili bídy, nezažili také radosti. Přísný řád domácí byl pro ně nepřestupitelným, a ani jim nenapadlo, aby v něčem ho porušili. Nesměli účastnit se her ostatních dětí, a v jejich očích nezajiskřila se nikdy rozpustilá veselost mládí. Cosi těžkého, každou radost v zárodku dusícího tkvělo ve vzorně čistotné a puntíčkářsky spravované domácnosti. Na dětech bylo znát účinek domácího vzduchu. Byly také vážné, plaché, přes příliš uctivé a svých rodičů se víc bály, než je milovaly. Zvlášť Výtoň, doma jinak slepě poslušný a tichý, byl mezi

svými sourostenci ve škole vyhlášen za neurvalého a nevlídného spolužáka, k němuž se žádný nepřivinul, jehož žádný ke společné hře nepozval, a jenž byl ve své třídě jaksi osamocen. Třeba toho neprojevil, popuzovalo ho to vniterně, a při každé příležitosti mstil se, jak mohl.

Sestra zdála se být citlivější bratra a, nemajíc dovoleno udržovat nějakých přátelských styků se sobě rovnými družkami, hloubala jiným směrem než bratr. Stávala se předčasně duševně vyspělou, vážnou, svéhlavou a obracela mysl svou k náboženským věcem. Bylo cosi nepřirozeného v nábožnosti toho útlého děvčete, které každodenně ráno chodívalo do kostela a odpoledne po škole chodilo opět s matkou k večerním pobožnostem do tmavého kostela. Někdy brávala matka ssebou také Vojtěcha. Chodil bez odporu, choval se tiše, ale necítil žádného vzrušení. S myslí těkající trávil chvíle v kostele, nenacházeje nic, co by ho mohlo rozehřát a zanítit.

Časté docházky matčiny do kostela pramenily jednak z dob jejího panenství, poněvadž rodiče její patřili k několika těm rodinám, které neopomenuly den co den některým svým členem pobožnosti kostelní navštíviti. Jednak přispívala k tomu okolnost, že bratr matčin jako mnich zastával jedno z důležitějších míst řádových. Na tohoto bratra, pátera Gaudentia, patřilo celé příbuzenstvo jako na svou pýchu, a považován za cosi vyššího, posvátného. Návštěvy jeho u přátel byly svátkem, který veškeré příbuzenstvo očekávalo ne bez rozechvění. Po řadě všechny navštěvoval, a při návštěvách těch sváteční ruch panoval v rodinách vyznamenaných.

Páter Gaudentius nebyl člověk zlomyslný a pyšný. Byl ve svém jádru dobrý a své přátele měl upřímně rád. Podporoval je, jak mohl, stále si s nimi dopisoval a byl by se jim stal upřímným přítelem a druhem, kdyby to byli sami nezkazili. Ale způsob, jakým se před ním téměř otrocky kořili, přemrštěná úcta, kterou mu projevovali, a strach, jejž nebyli s to zakrýti, vypěstoval v něm cosi pánovitého a nesrdečného. Sedě mezi svými, nerozhovořil se s nimi vřele. Vyptával se jako soudce na všechny poměry, skrblil pochvalou a malé poklesky dosti tvrdě káral. Sám tykal všem, ale jeho příbuzní mu vykali a ruku líbali a to ne pouze při prvním setkání, ale pokaždé, kdykoli se při jídle neb návštěvách scházeli. S počátku se tomu bránil, potom však, když viděl, že to považují za jakýsi výraz jeho nespokojenosti a cizoty, povoloval, zvykal si na to a neodporoval. V městě pátera Gaudentia Výtoňovým záviděli a svou chválou příbuzenstvo utvrzovali v chybném nazírání na příbuzného kněze. Věděli, že Gaudentius posílá peníze, že jeví starostlivou něžnost o své přátele a že i jinak než penězi svým příbuzným pomahá, dětem jejich ve světě cestu razí a, jak může, život jim ulehčuje. Neokusiv sám nikdy kouzla rodiny, přirozeným pudem ujímal se zpříbuznělých rodin a neostýchal se pro jejich děti dosti značně se vydávati výtkám, že jeho starost o děti přátel působí nemilé obtíže řádu.

Vojtěch byl Gaudentiem předurčen ke studiím. Matka Vojtěchova byla Gaudentiovi nejmilejší ze všech přátel. Spolu vyrůstali, k sobě přilnuli, a kdykoli bratr na návštěvu přijel, bydlil u Výtoňových. Při té příležitosti naučil se Vojtěch svého strýce znát, ale také se ho bát.

Vida přípravy, úzkostlivou starost před příjezdem strýcovým, byl vždy mimoděk zachvácen také úzkostí, a v duchu vznikalo neurčité přání, aby strýc dlouho nepřijížděl. Nic ho netěšilo, že o dnech návštěvy byl stůl bohatěji opatřen, že strýc přivážel také pro něho dárky, že ho po hlavě hladil a sliboval, jak se o něho bude starati. Připadal mu cizí, srdce se mu starostí svíralo, aby se nic nestalo, co by strýce pohněvalo, poněvadž potom tísnivá nálada dlouho spočívala na celé domácnosti a činila ji ještě nevlídnější než před tím.

V těch dobách nepozastavoval se nad tím, že si dává strýc od matky ruku líbati, že trpí, aby ho neoslovovala bratře, ale že přijímá celý titul, jakoby nebyl mezi svými pokrevnými, ale cizími. Když však uplynulo několik let, a on dle vůle strýcovy odešel na studie, vliv života, jenž kolem něho zašuměl, vždy výrazněji zvedal v něm nechuť ke strýci. Tlumilo ji pouze vědomí, že strýc téměř polovinou na jeho studie přispívá, že svými známostmi mu leccos usnadňuje a že jednou, až bude v praktickém životě, vliv jeho bude mu velice ku prospěchu. To, co se v něm dálo, bylo dosud neurčité a nepřekonalo vštípené bázně a úcty ke strýci. Studoval pilně, nikoli však ze ctižádosti a přirozené chuti, ale ze strachu, aby strýce nerozhněval. Vždyť to jinak doma neslyšel, přinášíval-li svá vysvědčení. Ani otec, ani matka ho nepochválili proto, že jim radost dělá, ale proto, že bude páter Gaudentius spokojen.

Způsob života, jakému jako hoch uvykl, šel svým strnulým krokem i tehdy, když jako dospělý student vyspěl v příjemného mladíka. Nesměl se účastnit zábav svých druhů, veselících se a radujících o prázdninách, nesměl účinkovat při výletech a divadlech studenty pořádaných, nesměl zajíti si do hostince mezi přátele, bavící se zpěvem a hudbou.

„To není pro tebe," zněla odpověď matčina na veškeré jeho nesmělé narážky a ostýchavě pronesené prosby. „Počkej, až budeš svým pánem. Kdyby se to dověděl tvůj pan strejček, velebný pán, rozhněval by se na tebe i na nás."

A tak rodiče sami živili v něm onen cizí živel, který vždy více mohutněl a vždy hlouběji zapouštěl své kořeny do jeho srdce. Byl si už jist, že počíná nenávidět svého strýce a, nemaje dosti zkušenosti a rozhledu, aby poměry střízlivě posuzoval a k jejím kořenům nahlédl, veškerou vinu a s ní spojenou trpkost obracel na strýce.

Jen jednou se v něm cosi ozvalo, co jeho nenávistí otřáslo a na čas oviklalo. To tehdy, když po skončených studiích gymnasijních měl se o další budoucnosti rozhodnout. Tehdy rodiče pevně na tom stáli, aby byl knězem, patříce na tento stav jako ideál a jako cíl svých tužeb. V něm však všecko vzpíralo se učinit tento krok, o němž věděl, že by byl jeho neštěstím, poněvadž mu k tomu scházela láska. Poprvé nabyl tolik síly, že se rozhodně postavil proti přání rodičů, kteří byli jeho odporem celí ustrnulí. Pohrozili mu strýcem, a když ani ta pohrůžka nevzpomohla, sáhli k nejdůraznějšímu prostředku, žádali strýce o návštěvu.

Přijel opravdu a Vojtěch, tetele se rozčilením, připravoval se na rozhodný boj. Na jedné straně zápasila úzkost před strýcem, která byla

mu minulým životem hluboko vštípena, na druhé straně strach o život budoucí dodával mu síly, aby ani před ním nepovolil. Gaudentius, valně sestaralý, samotou kláštera nervosně podrážděný a stářím ve svých názorech zkostnatělý, vyslechl nářek své sestry i švakra a pozorně se díval na Vojtěcha, který bledý, chvějící se stál vzdorně u okna.

„Ty nechceš být opravdu knězem?“ ptal se strýc, když všechno vyslechl.

„Ne, pane strýčku, nemohu být knězem, byl bych velmi nešťasten,“ vyrazil úzkostně.

„A proč? Z jaké příčiny?“

„Nemám k tomu povolání lásky, nechci se vázat pro celý život, vím sám, že bych toho kroku litoval.“

„Když je to takové, nebudeš knězem,“ řekl strýc pojednou se vším důrazem. „Vím, že na tvém rozhodnutí mnoho zaviňuje tvá mladická nezkušenost, že snad později budeš litovat, ale ať. Jaký stav se ti líbí?“

„Rád bych byl lékařem,“ zajektal pln náhlého ulehčení a div neběžel strýci ruku políbit.

„Dobrá, budeš lékařem.“

„My to nevydržíme, Anežka dorůstá, potřebujeme pro ni věno,“ zanaříkala matka sklamaně.

„Dokud jsem já živ, nebude vás Vojtěch mnoho stát,“ odbyl Gaudentius sestru dosti příkře, nejsa zvyklý odporu své sestry. „Nestál vás až dosud mnoho, a kdybyste ho byli u pekařství nechali, taky byste byli musili mu do živnosti pomoci. S takovými nářky mě darmo nezlob.“

Matka stichla, polekaný otec vyběhl do krámu, a chvíli bylo ticho. Vojtěch tuše, že má strýc rozmar pokažen, staral se také, aby ze světnice zmizel, a než se vrátil, podařilo se matce bratra usmířit. Přes to však cosi tísnivého spočívalo nad domácností, a strýc nebyl tentokráte tak hovorný a milostivý jako při předešlých návštěvách. Po jeho odjezdu nastaly obvyklé přípravy rodičů, chystajících pro svého studenta zásoby k akademickému studiu. Poněvadž také Anežka neměla daleko do sňatku, starosti plnily domácnost pekařovu, a Vojtěch často zaslechl narážku, jak zbytečně jsou rodiče přetěžováni, a jak necitelně mnohé dítě trvá na svých rozmarech, jen aby vzdor svůj vyplnilo.

S hořkostí ve svém srdci loučil se Vojtěch s domovem. Nebyl to více domov, který zanechává v srdci teplou vzpomínku, který ještě v stáří zalévá duši vzpomínkami sladkými, a po němž zatouží mysl unavená zápasy o vezdejší chléb. Nevlídný byl ten domov pro mladou duši, která upadala v horečku vznětů a otevírala se blouznivému snažení, chlad vanul z oteckého domu, a odcizení vždy ostřeji se dostavovalo. Na jedné straně měl Vojtěch na paměti nepochopení rodičů ke všem mladistvým snahám a tužbám. Nikterak duši jeho nerozehřáli upřímnou, obětavou láskou. Z jejich jednání jasně rýsovalo se sobectví. Chtěli mít po starostech, chtěli uchránit své úspory jednak pro sebe, jednak pro sestru. A jeho chtěli obětovat svým sobeckým snům. Otec i matka přáli si mít syna knězem, aby se jím mohli chlubit a aby přátelé měli

zase takového příznivce i podporovatele, jakým byl strýc Gaudentius. Ten stárl, dni jeho byli sečteny, a až on umře, kdo bude tak nad nimi bdít a tak se o ně starat?

S díky, které Vojtěch pro Gaudentiovo zakročení k témuž cítil, počalo se pojit neurčité dosud, ale správné chápání, proč se strýci všechno kořilo. Nebylo to výslednicí upřímné a vroucí zbožnosti, ve své prostnosti jdoucí dál, než měla jít, ale bylo to klanění se pomocné ruce, která byla příbuzenstvu štědře otevřena, která neklidila sice za to srdečné přivinutí se, ale aspoň zevnější nátěr ponížené oddanosti.

Hanba pojímala Vojtěcha, když se rozpomněl na různé výjevy z vlastní rodiny i z domácnosti příbuzných, při nichž býval strýc středem pozornosti a úsluh. Co otroctví v těch výjevech leželo! Co neupřímnosti, pokrytectví, sebesnižování! Nemohl pochopiti, že toho strýc, člověk jinak vzdělaný, nepoznává, že mu není jasno, jak nedůstojno jest jeho i těch jemu nejbližších takové neupřímné obelhávání, taková nesrdečnost, taková hra, při které přece nešlo o nic jiného, než aby kapsa strýcova zůstávala otevřena. S hanbou dostavovala se také ostrá nechuť k zevnějšímu motivu, který nepřirozený ten poměr kryl, ke zbožnosti. V jeho mladé duši, která neměla řádného pevného podkladu, která nemohla se o nic čistého podepřít, v této duši, náhlým vírem uchvácené a zmítané, připadala zbožnost matky i sestry jako záludné přetváření se, kterým by strýc kněz byl ve své náklonnosti k rodině udržován. Vše to vypadalo jako škraboška, pod níž nebylo o pravé zbožnosti ani potuchy. Soudil sám dle sebe, poněvadž, řídě se vůlí matčinou, často s ní k pobožnostem docházel, ale nudil se, porovnával v duchu svůj život se životem ostatních studentů a napájel své nitro ošklivostí k takové přetvářce.

Tato ošklivost v něm rostla, vzpomněl-li si, jak často odporují skutky domácích přísnému účelu zbožnosti. Zvlášť sestra ho až zarážela svou dvojakostí. Nevynechávajíc ani jednou svých obvyklých cest do kostela, sháněla se doma lakotně, aby nic na zmar nepřišlo. Místo obvykle dávaných krejcarů žebrákům zavedla, že almužna udělována po trojnících. Sama nevycházejíc do zábav, doma pomlouvala své družky, které si veselé zábavy neodepřely a bez určitých podkladů podezřívala je z věcí tak ošklivých, že málomluvný otec často ji okřikoval, aby snad někým z krámů nebyla potupa vynesena a nepřinesla neblahých následků.

Tyto rozpory mezi slovy a skutky kvapně tvořily vždy více se šířící propast, a když po roce studia vracel se Vojtěch domů na prázdniny, byl z něho hotový cynik. Neměl v duši omluvy pro rodiče, sestru a Gaudentia. Pohrdal jimi, jejich názory a jednáním, a zbyl mu pouze onen každému vrozený cit pro hnízdo, z něhož vyrostl. Poněvadž strýc svými příspěvky platně spolupůsobil k pokračování ve studiích, neodvážil se přímo vytknout, co jako kámen zhořklo v jeho nitru a domov v jeho očích znechutilo. Mlčel, a pouze pohrdavý úsměv byl jeho odpovědí na různé narážky a staré zvyky. Rodiče, chovajíce se k němu nyní, kdy už byl jaksi větším pánem než gymnasista, s větším ohledem, nedolehali, aby se řídil jejich vůlí, a ponechávali mu více svobody. Mohl

užívat víc, než před tím, ale scházela mu odvaha. Stopy zastrašení držely jeho vůli, a tak i nyní neúčastnil se živě zábav svých kollegů. Vycházel pouze ven do polí nebo, usednuv někde v zastrčené hospůdce, pil mlčky své pivo.

K sestře, v městě za obchodníka provdané, na nepatrné výjimky vůbec nechodil. Sám se lekal odporu, který k ní cítil. Její mladá, dosti sličná, ale jako unavená tvář byla mu nepříjemná. Nemohl snést jejího volného, zpívavého hovoru a stálých nářků na starosti. Litoval svého švakra, člověka veselého, snaživého, který věnem své ženy svůj obchod rozšířil a jenž, maje dost rozhledu a energie, snažil se dobýt si blahobytu a zámožnosti. Arci, při tom nechtěl sám trpět, lakotit, nerozumně hrabat. Napínal veškeré své síly, ale po práci vyhledával společnost, zábavu, osvěžení. Žena byla z toho zoufalá, mučila ho výčitkami nehospodářství, lehkomyslnosti, ale on, neztráceje naděje, že ženu předělá, že ji také k rozumnějšímu a družnějšímu životu přivede, smál se jí a chlácholil. Zvával Vojtěcha do své domácnosti, ale ten děkoval. Bál se, že by se se sestrou střetl a při té příležitosti vyčetl jí všecko to, co se v něm kupilo a vřelo.

S chladem rozešli se po prázdninách, a Vojtěch toužе, aby co nejdříve byl hotov, aby mohl na vlastní nohy se postavit a zbavit se dobrodiní strýcova — ostatně dost nápadně záviděného sestrou, která by byla také ráda kapsu strýcovu do svého krámu obrátila — začal studovat s houževnatostí jemu vlastní. Ve čtyřech letech dokonal dvě rigorosa, a zbývalo mu jediné. V té době musil nastoupit rok vojenské služby, a v té dostavila se zřejmá roztržka mezi ním a rodinou i strýcem Gaudentiem.

V uniformě lékařského eleva přijel na velikonoční svátky domů a zastihl zde strýce. Uniforma působila na rodinu více než jeho prospěch ve studiích. Očividně se k němu přiblížili, a sám strýc byl dost blahosklonný. Ale právě proto, že vycítoval, jak ne hlas krve a srdce, ale zevnějšek je obměkčil, byl pobouřen a musil se velice přemahati, aby nevybuchl.

A přece vybuchl. Bylo to třetího dne u večír, když zasedli všichni ke stolu. Sestra Anežka, dosud bezdětná, o hodně hubenější, s ostrými rysy a nepokojným i nespokojeným výrazem, dostavila se se svým mužem, který už také nebyl tak veselý jako druhdy. Něco Vojtěch zaslechl, že začíná pít, že často odchází do hostince, že je Anežka nešťastná, ale nechtěje takovým bolavým místem hýbat, nevyptával se matky, která mu to s pláčem žalovala. —

Po večeři byla dosti stísněná nálada. Strýc trpěl asthmatickými návaly, byl opravdu churav, a k vůli němu zdržovali se ostatní hlučného hovoru. Nepříjemnými věcmi strýcovu náladu u večír kazit nechtěli, třeba Anežka hořela touhou přede všemi vysypat své stesky a žaloby na muže. Snad až bude po jídle, bude veseleji, všichni si myslili. Sotva odneseno nádobí se stolu, povstal švakr Vojtěchův a, vyňav pouzdro s doutníky, podával Vojtěchovi. Ten vzal doutník a, zapáliv si, vypustil spokojeně modravý obláček dýmu do vzduchu.

V tom zaharašila židle strýcova. Zamračen vstával a, chápaje se své tabatěrky, pravidelně na stole položené, obracel se ke dveřím.

„Kam jdete, pane bratře?“ ptala se matka Vojtěchova zaleknutě.

„Do svého pokoje půjdu,“ křikl hněvivě. „Vyháníte mě odtud.“

„Co se stalo? Co jsme udělali?“ ptala se uděšeně.

„Víte to, že jsem churav, že nesnesu kouře, a žádný se na mě neohlíží. Takové nešetrnosti nesnesu.“

Vojtěch vyňal doutník a, odhodiv ho ke kamnům, vstal také.

„Měl jste nám to říci, byli bychom si nezapalovali,“ povídal podrážděně. „Jindy jste kouříval také.“

„Měl jsem tě snad prosit, abys měl ohled ke starému nemocnému strýci?“ vyjel strýc uraženě.

„Nebylo třeba proseb, stačilo pouhé upozornění. Nejsme snad v cizině, aby se člověk lekal každého pohnutí.“

Strýc otevřel šíře oči a podíval se vyjeveně na Vojtěcha. Takovým tónem mluvit ještě ho neslyšel.

„Mlč, cizina tě zkazila,“ vybuchla sestra, a její zdržované rozčilení vehnalo jí krev do tváře. „Jsi právě jako můj muž, necita, nevděčník. Děláte, jakobyste měli všeho dost, jakobyste se neměli na koho ohlížet, jakoby vám po nikom nic nebylo. Takhle brát cizí peníze, to vy umíte, ale vzpomenout si, za čí peníze pány děláte, to vám nenapadne.“

Tohle znamenalo pro Vojtěcha konec ohledům. Zbledl, zamračil se zle a ruku sevřel v pěst.

„Vím, kam biješ,“ povídal, sníživ hlas, jenž se mu třásl zlostí. „Myslíš, že o ty cizí peníze stojím? Myslíš, že by mi nebylo tisíckrát milejší, kdybych mohl jít svou cestou a nebrat almužnu, která dřív, než se mi podá, musí se mi otrávit, abych si byl vědom, že žiju z milosti? Já takový sobec a pokrytec jako ty nejsem. Ber ty, co jsem bral já, já se už o nic neprosím, ani krejcaru nechci a nevezmu, ani od rodičů, ani od strýce. A až se mi podaří, že něčím budu, přinesu všechny ty peníze, které jsem kdy dostal, a hodím je pod nohy těm, kteří svými dobrodiními chtějí zakoupit nejen mou duši, ale také tělo. Stydím se za tu krev, která ve mně koluje.“

Už nemluvil tlumeně. Rozčilil se a křičel vášnivě. Strýc už nestál. Seděl na své židli a, maje ruce na stůl položeny, třásl se leknutím. Matka s rukama sepjatýma dívala se na syna jako na šíleného. Nikdo nebyl s to něco odpovědít. Za hrobového ticha vycházel Vojtěch. Sejmul se hřebíku visící šavli, vtiskl na hlavu čapku a už se mihl venku kolem oken. Opravdu odcházel, aby nikdy víc se nevrátil.

U Výtoňů bylo Boží dopuštění. Strýc dostal asthmatický záchvat, že musili poslat pro lékaře, a muž Anežčin, použiv zmatku, utekl do hostince, z něhož se domů vrátil až po půl noci, krátce před návratem Anežky z domova. Hádka nalezla zde svého pokračování, a druhý den nosila Anežka tvář zavázanou, aby zakryla modřinu, první modřinu, jež byla důsledkem její manželské laskavosti a lásky.

Ale třeba ji to pokořovalo, třeba v duchu ještě více nenáviděla svého muže než dříve, radovala se tomu, že obnos, který dosud putoval

z ruky strýcovy do ruky Vojtěchovy, putoval nyní do ruky její. Ovšem ne dlouho, poněvadž do roka strýc zemřel.

Po Vojtěchovi se nesháněla a hněvala se na rodiče, že jeví o něho starost, že ho litují a že vždy směleji ho obhajují, svalujíce vinu na její jedovatý útok, kterým bratra rozhořčila. Psali Vojtěchovi, poslali mu peníze, ale obé přišlo zpět s poznámkou, že adressát v předešlém bytu je neznámý. Lekli se toho, těšili se však, že až ho hněv opustí, zase se usmíří. Ale rok utekl, a nebylo po něm ani slechu. Doptávali se tedy studentů, vědí-li něco o jejich synu. Věděli dost. Zanechal studií, přijal místo písaře u advokáta, ale kde bydlí, kam chodí, co jinak dělá, to nevěděli. Nechodí prý mezi ně, odstěhoval se kamsi na předměstí a tam asi si vybral nějakou hospůdku, protože propije, co vydělá.

Takové sboření jejich snů je zdrtilo. Měli stále ještě před očima syna svého sličného ve vkusné uniformě a těšili se, jak brzy bude mu patřit titul doktora. Smířili se s tím, že nebude knězem, on má lékař ještě větší úctu než kněz, a ožení-li se bohatě, bude moci jednou k stáru o ně se lépe starat, než jako se Gaudentius starával. Hledali usilovně stopu Vojtěchovu, ano, tak daleko šla jejich lačná touha po ztraceném synu, že se obrátili na zetě, se kterým se už nestýkali, aby ten pomohl hledat Vojtěcha.

Odepřel tak učinit a netajil se škodolibou radostí, že je něco trpkého potkává.

„Dobře má, že se nehlásí," odpovídal drsně. „A dobře má, že pije. Aspoň něco užije a zapomene na to, co se mu doma stalo. Nedivil bych se, kdyby se jednou zastřelil. Líp z takového otroctví se dostat, než v něm žít."

Sám arci neměl sil setřást otroctví, v němž se potácel. Žena energičtější jeho dokázala toho, že obchod přešel do jejích rukou, že o všem sama rozhodovala a muže svého snížila na pouhého kupeckého mládence. Lakotila, až byla známa svou hrabivostí. Obchod nešel jako dříve, a ona úbytek chtěla dohonit úsporami. Sestarala, zkostnatěla, stala se nevlídnou, protivnou, ale jmění její se netenčilo. Věděla, že muž potají pije, věděla, že ho neuhlídá, ale to jí zlhostejnělo. Čím dřív se upije, tím líp. A on pil všechno, pil na konec nejhorší druhy kořalky, aby v sobě udusil roztrpčení nad svým mravním úpadkem, nad svou málomocností v domácnosti, kde, maje být hlavou a pánem, byl trpěným darmochlebem. —

Když všechna naděje na smíření se s Vojtěchem zmizela, oddali se staří rodiče tupé resignaci. V jejich myslech žil syn, jak ho znali dřív, švarný, hodný, statný, s vyhlídkami ve skvělou budoucnost. Vzpomínky na jeho úpadek zdály se jim býti snem, který se rozplyne, až jednou zase se syn vrátí.

Vrátil se ke konci čtvrtého roku. Sám přišel. Dolétla k němu zpráva, že otec je smrtelně nemocen, že není naděje na uzdravení, a že mnoho trpí. To jím otřáslo. Vzpomněl si na otce, který ve svém životě užil málo radostí, vzpomněl si na jeho tvrdý život, na tisíceré probdělé noci při obtížném pekařském řemesle, napadlo mu, jak otec mlčky podroboval se vedení matčinu a teď na sklonku života odchází nejen tělesně

zmučen, ale také s vědomím, že nic mu život za jeho práci nevrátil. Za večera přišel domů a, jat jakýmsi zvláštním rozčilením, objal matku, když přišla mu otevřít. Rozplakala se usedavě, a bolest jí zatřásla. To nebyl víc její Vojtěch, statný a švarný, to byl člověk dost chatrně oblečený, vyhublý, bledý, se známkami pití ve tváři. Vyhýbal se plaše jejímu pohledu a váhavě přestoupil práh světnice, ve které otec ležel.

Po celou noc seděl vedle lože nemocného. Kdyby i byl chtěl, nebýval by mohl otce opustit, poněvadž držel pevně jeho ruku a, jakoby se bál, že by mu syn zase odešel, obemýkal svými vlhkými prsty jeho dlaň. Ničeho synovi nevyčítal, na nic se ho neptal. Poslouchal trpělivě, když matka mezi pláčem vypravovala Vojtěchovi průběh nemoci, když líčila strádání, jichž zažili, náklad, který na udolání nemoci vynaložili. Jen maličko hlavou přikyvoval, trpce se pousmál a, podívav se plaše na syna, jenž se díval k podlaze, zase obracel své oči ke stropu. Když matka vypravovala, jak u dcery se všechno změnilo, jak je nešťastná, nepokojně sebou pohnul.

„Toho nech, toho nech," povídal rozčileně. „Má, co chtěla, bídy nemá, ať také něco zkusí."

Matka zmlkla a začala o něčem jiném. Teprve když ji únava překonala, a odešla spat, stal se otec nepokojný. Vojtěch se ho tázal, přeje-li si něčeho, ale on plaše zatěkav pohledem po pokoji, přitáhl ho blíž.

„Rád bych se tě na něco zeptal, ale ty se nebudeš hněvat, viď," povídal chvatně.

„Ne, nebudu," odpovídal, cítě, že tu chvíli poprvé s ním otec hovoří srdečně, že v něm vidí dospělého syna, se kterým chce hovořit víc jako přítel než jako otec.

„To jsem rád," řekl otec radostně. „Ve dne v noci leží mi to na mysli a nedá mi to pokojně umřít. Ty už nestuduješ, viď?"

„Ne, nestuduji," odpovídal Vojtěch tiše, a cosi jako hanba jím otřáslo.

„Já se proto nezlobím, vím, že ti bylo ublíženo. Ale teď, když už je všemu konec, když velebníček hnije, a já půjdu brzy za ním, rád bych viděl, kdybys se k tomu vrátil. Vidíš, že to nechci pro sebe. Ale pro matku, pro lidi, kteří se radovali, že jsme tak děti špatně vychovali, a hlavně pro tebe. Neudržel bys se, vzalo by to s tebou zlý konec, a to by mě trápilo, že bych ani umřít nemohl. Vojtíšku, budeš zas studovat, slib mi to."

Vojtěch cítil, jak se mu ruka třese, a nesmírné pohnutí ho zachvátilo. Totéž, co otec mu říkal, mnohokrát šlehlo mu hlavou. Cítil své ponižující postavení, styděl se za svůj úpadek, ale neměl dosti sil přemoci se a vzepřít se jednak touze po pomstě, jednak zvyku, který ho do nečinnosti zavlékal. Teď jakoby se hráz protrhla, touha po práci, po dokonání studií ho zachvátila. Sklonil ještě hlouběji hlavu a políbil otcovu ruku.

„Budu studovat, tatínku," povídal slavnostně.

„Zaplať Pán Bůh," vydechl otec zvolna, a jeho utrápená tvář se rozjasnila. „Já to věděl," pokračoval po krátké pomlčce, „já si byl jist,

že mne poslechneš, ale nemohl jsem ti to říci. V nemoci jsem se těšil, uzdravím-li se, že tě budu sám hledat, ale to bych tě už byl nenašel. Neboj se, postaral jsem se také o tebe. Anežka je lakomá, ta se obrátila na jiné cesty, pro tu není na světě nic než peníze. Ona by byla ráda, abych tě byl vydědil. Potajmu jsem musil závěť dělat, aby nevěděla, sice bych byl pokoje neměl. Není toho mnoho, co dostaneš, ale dostuduješ za to pohodlně. A potom si už dělej, jak rozumíš, jen někdy na matku dohledni. Ona není zlá, ona je jen nezkušená. Ví také, že Anežka nejedná správně, ale bojí se jí, je od ní omámena, a to že nežije s mužem v lásce, stále ji trápí. Tak, synu, děkuji Bohu, že tě přivedl sem, dokud jsem živ. Už si nic z nemoci a bolestí nedělám. Ty na mém jménu hanby nezanecháš, Vojtíšku."

Mluvil takovým vroucím, sladkým, radostným hlasem, že Vojtěch byl jako zdrcen vědomím, jak nespravedlivě otce posuzoval. Mnoho dobrého v něm dřímalo, bohatá duše, ale neměl odvahy samostatnost svou projevit. I teď ještě se bál před ženou s ním o takových věcech hovořit.

Vojtěch Výtoň dodržel slovo. Sečkal doma do smrti otcovy a potom odjel znovu do Prahy. V síních lékařské fakulty objevila se nová tvář starého studenta, kterou málokdo znal. Musil mnoho dohánět, musil veškerou vůli svou napjati, aby přemohl návaly vracející se lhostejnosti, touhy po nečinnosti a po hodinách, strávených v zastrčené a začazené hospůdce předměstské. Tělo často vypovídalo službu, ale na konec zmohl vše. Dokončil svá rigorosa a v den, ve který domů psal matce, že za týden na to bude promován, aby přijela na promoci, doručen mu rozkaz k okamžitému nastoupení činné vojenské služby. Pluk, kterému byl přidělen, byl na kvap mobilisován, nedostatek o lékaře v době okkupace byl velmi veliký, a tak nepopřáno mu ani času, aby mohl dokončit formalně své lékařské studium.

Cestou došel druhý rozkaz, aby jel přímo do Banjaluky, kde bylo lékaře nezbytně potřebí, a tak se ocitl hned na poli činnosti, o které se mu před tím ani nezdálo. Nevrlý, jízdou unavený a zažitými dobami svého mládí roztrpčený dojel na místo. Plukovní lékař letmo ho provedl po nemocnici, stiskl mu ruku, a už byl sám. (Pokračování.)

Japonská literatura.

Dle francouzského In. Arnošt Bláha.

(Dokončení.)

VAGAKUCOVÉ ČILI UČENCI A STAROŽITNOSTI JAPONSKÉ VE STOLETÍ 18.

Přehnaný obdiv Kangkakuců pro vše, co bylo čínské, a jejich vytrvalé úsilí, potkavší se z velké části s úspěchem, uzpůsobiti myšlenku i instituce japonské dle vzorů čínských, vyvolalo nezbytně reakci ve prospěch rozvoje opravdu národního. Toto hnutí tvoří jeden z nejzajímavějších rysů moderní japonské literatury.

Počalo obrozením se studia starých japonských památek literárních, jež po řadu století byly zanedbávány. O starých dílech literárních psána pojednání, psány k nim kommentáře, a znova vydávána. V tom směru pracoval Keitšiu, Kighin, jenž vydal Ghenzi Monogatari a Makura Zôci, a Mabutši, jehož Motoori nazývá „otcem studií starověku". Mabutši byl puristou slohu a pokusil se vyloučiti ze spisů svých, pokud možno nejvíce, slova čínská. Zanechal četné kommentáře a jiná díla učená, nezbytná dnes ještě těm, kdo studují starý jazyk japonský.

Největší z Vagakuců a jeden z nejznamenitějších lidí, které stvořilo Japonsko, jest Motoori Norinaga. Pocházel ze Samurajů a narodil se r. 1730. Život jeho byl vyplněn prací. Vedle spisovatelské činnosti učil i sta žáků, jež sláva jeho jména k němu přivedla; zemřel r. 1801 a dle vlastní vůle pochován byl ve své rodné zemi, na pahorku, který vyčnívá nad chrámem Miôrakuzi; jedle a třešeň byly zasazeny na jeho hrob, a vztyčen na něm kámen náhrobní, na němž vyryto bylo pouze jeho jméno.

Motoori byl spisovatel velice plodný. Jeho sláva jako učence a spisovatele opírá se hlavně o jeho Koziki-den, kommentář to ku Koziki, posvátné knize náboženství šinto.

Koziki-den jest dílo cenné nejen pro obrovské vědění, jež v sobě uzavírá, nýbrž i proto, že bylo silnou ranou, namířenou na supremacii morálních a filosofických škol čínských. Staré zvyky, staré náboženství, starý jazyk tu ostře osvětleny září nadšeného patriotismu.

Motoori vydal znova Kokinciu, napsal cenné dílo kritické a exegetické o Ghenzi Monogatari, totiž Tama no Oguci, dále pojednání o poesii, spis polemický, namířený proti filosofii čínské; Sakitaké no ben jest vyvrácení různých mylných názorů o bozích z Isé a jejich kultu.

Tamagatsuma může býti nazváno zápisníkem Motoori. Jest sbírka zápisek, obsahující poznámky o ritech náboženství šinto, o staré literatuře, o grammatice a orthografii, o poesii, starých zvycích atd.

Před Motoorim nebylo japonské grammatiky, a jeden či dva slovníky. Hlavním jeho dílem grammatickým jest Kotoba no Tama no vo, v němž formuloval a objasnil jistá pravidla japonské syntaxe. V Kotoba no Jatšimata formuloval jeho syn Haruniva poprvé celý system deklinace a ohýbání adjektiv a sloves japonských.

Motoori osvědčuje krásnou sympatii pro ubohý stav selský a hlásá omezení ne-li zákaz hara-kiri.

Díla jeho přispěla k osvobození Japonska z poroby morální a intellektuelní vůči Číně a vzbudila duch patriotismu a důvěry v sebe. Přesvědčen jsa o výtečnosti starého náboženství národního, vytkl si za úkol životní restaurovati je mezi krajany. Ale bylo již příliš pozdě vyvolávati božstva starého pantheonu japonského ze zapomenutí, do něhož je uvedla národní lhostejnost. Ovšem, jest podivno, že člověk takového vědění, jako byl Motoori, muž, který znal filosofii čínskou a indickou, mohl akcepovati takové dětské bajky, jaké obsahuje šinto, za základ své víry. Ale Motoori se řídil starým japonským příslovím: „Záleží na kvalitě víry, třebas by předmětem jejím byla hlava sardinky."

Jednou z důležitých zásluh Motooriho jest i to, že stvořil nový dialekt literární. Jest pravda, že vzorem stylu jeho byl více méně sloh učitele jeho Mabutši. Avšak tento užíval jazyka japonského čili, jak se mu říká, „vabun" tak, jak se s ním setkával. Nepoddajný a zastaralý jsa, nemohl nikterak sloužiti k vyjádření idejí moderních. V rukou Motooriho nabyl ohebnosti, malebnosti a výraznosti. Jen jednu chybu měl: rozvláčnost.

„Vabun" Motooriho měl mnoho napodobitelů a velký vliv až do dob nejnovějších.

STOLETÍ DEVATENÁCTÉ.

Výtečný theolog, Hirata Atsutané (1776—1843), narodil se v Kubotě a pocházel z rodu Samurajů. Studoval čínské klassiky, medicinu a konečně se docela oddal, přiveden k tomu spisy Motooriho, studiu starožitností japonských. Z děl jeho počátečních nejhlavnější jsou Seibun a Kicin Sinron (Nové pojednání o bozích). Hirata věřil v nesmrtelnost duše. Ač byl žákem Motooriho, Hirata byl výlučněji theologem než jeho mistr. Všechna svá díla, ať již přímo, ať již nepřímo, určil ku podporování víry v šinto, k němuž vědomě či nevědomky přidal několik nových rysů, tak jako nauku o nesmrtelnosti duše. Díla, o něž opírá se jméno jeho jako vědce a učence, jsou Koci Seibun a Koci-tšo a Koci-den.

Snaží se sharmonisovati a spojiti mythy Koziki a Nihonghi a jiných starých knih v jedno souvislé, logické vypravování psané starým dialektem díla Koziki.

Dílo však, jež přispívá nejvíce k rozšíření našich vědomostí o staré době japonské, jest Koci-den.

Se stanoviska čistě literárního spisy jeho nemají velké ceny.

Z Kangakuců, kteří ve stol. 19. psali jazykem japonským, zmínky zasluhuje Ohazi Zunzo (1816—1862), hlavně pro svůj spis Hekiza-sô-ron, pošetilý to a prudký útok na morální a filosofické ideje evropské.

Pojem o obsahu možno si učiniti dle nadpisů kapitol: „Evropa nezná filosofie“, „Evropa nezná nebe“, „Evropa nezná poctivosti a náklonnosti“ atd. —

* * *

Úsilí Motooriho a Hiraty o restauraci šintoismu zůstaly marny. Buddhismus pohltil šintoism. V této době vznikla nová škola; hnutí to nazývalo se šingaku a pokoušelo se sloučiti buddhismus, šintoismus a filosofii a ethiku čínskou. Hlasatelé této školy byli v jádře racionalisté, a prameny učení šingaku byly zásady Konfuciovy a Menciovy. Tomuto hnutí dostalo se officielní podpory v první polovici 19. stol. Ale konečně, jak ani jinak býti nemoho, se stroskotalo. Neboť pokus o sloučení tří elementů tak sporných, jako byl buddhismus, šintoismus a konfucianismus, musil se potkati s nezdarem.

LITERATURA KRÁSNÁ VE STOLETÍ 19.

V 18. století autoři románů historických nepokusili se o to, aby vynalezli intriky aneb uvedli do románův osoby typické, ačkoli popustili uzdu své fantasii, pokud se týče detailů. Santô Kiôden (1761—1816) první složil román v pravém slova smyslu. Po něm následovali Bakin, Tanéhiko a jiní menšího řádu.

Spisy Kiodenovy mohou býti zařaděny mezi romány emoční. Překvapení, úžas a hrůza, toť dojmy, jež, nikterak bez úspěchu, snaží se ve čtenáři vzbuditi. Jeho styl jest prostý a nehledaný, místy i malebný; netouží po raffinovanosti slohové, k níž byli tak nakloněni jeho současníci i jeho nástupci, a který tak zaráží čtenáře evropského.

Jeho dílem mistrovským jest Inadzuma Hiôci, jedna z historií pomsty, jimiž tolik oplývá japonská literatura. Jest tu tolik osob a tolik komplikovaných intrik, že stěží lze podati obsah toho díla. Nalézáme tu mnoho živě a do detailu popsaných vražd, hara-kiri a jiné samovraždy, krádeže, ženy prodávané svými rodinami, hrůzy bojů, úskoky, nebezpečí, nekonečné hovory umírajících; potkáváme se tu s výtečným líčením japonského trhu, s boudami plnými zboží, s jejich výmluvnými prodavači, s šarlatány a vypravěči různých dobrodružství. Jsou tu i dívky podivuhodné krásy, před nimiž měsíc se zahaluje studem a květiny se zavírají. Jsou tu démoni sebevraždy a nemocí, magické a čarodějnické scény se „sny a hrůzami magickými, s formulemi zázračné moci, s čarodějkami a duchy, kteří se potulují v nočních hodinách.“ Krátce, směs různého materiálu, stačícího vyplniti román o 20 kapitolách a 300 stránkách. Zasloužil-li by některý japonský román býti přeložen do jazyka evropského, byl by to jistě román Kiodenův.

Jeden z několika málo spisovatelů japoských, jehož sláva došla až do Evropy, jest Kiokutei Bakin (1767—1848). Ve své vlasti nemá soupeře. Ptejte se Japonců, kdo jest jejich největším romanopiscem a devět z desíti vám odpoví ihned: Bakin. Narodil se v Jedo. Po životě nestálém a nerozhodném seznámil se s Kiodenem, jenž si ho oblíbil. Žil pak s ním a v té době napsal i svůj prvý román.

Kiodenovi se tak líbil, že zvolal: „Za dvacet neb za třicet let budu zapomenut.“ V 70 letech oslepl. Zemřel v 81. roce svého věku, byv činným jako spisovatel více než 60 let.

Bakin byl povahy zasmušilé a málo družné. Jediné slovo urážlivé znepřátelilo ho pro celý život. Ani Kioden se s ním konec konců nemohl shodnouti. Slavný umělec Hokusai, který illustroval některé jeho romány, měl též důvody stěžovati si do jeho nesnesitelně mrzuté povahy.

První léta století 19. byla pro něho periodou horečné činnosti literární. R. 1805 uveřejnil „Jumihari Dzuki“ (Zakřivený luk čili Nový měsíc), jejž někteří pokládají za jeho dílo mistrovské. Jest to skutečný román a nemá v sobě nic historického, ač některé osoby mají jména vypůjčená z historie. Hrdinou jest jakýsi Hatširo Tametomo, pověstný lučištník 12. století, jehož dobrodružství vyplňují více než 800 stran.

Seiyuki (Cesta k západu) není dílo originelní, nýbrž napodobení čínského románu Siyuki, v němž buddhistický kněz, provázen opicí a vepřem, odchází do Indie, aby tam hledal knihy buddhistické. Toto dílo jest plno nepřirozených a nadpřirozených událostí a unavuje lidský zájem.

V Sitšiya no Kura (Krám majitele zastavárny), majitel zastavárny jedné noci se probudí a slyší, kterak každý z předmětů v jeho krámě vypravuje svoji historii.

Musobiôyé Kotšô Monogatari jest román allegorický, v němž hrdina navštíví zemi dětství, zemi rozkoše, zemi opilství, zemi lakomství, lži, zlých žádostí, žalu a radosti.

Nejpověstnější z románů japonských, nesmírné to dílo, nadepsané Hakkenden, bylo počato r. 1814 a skončeno r. 1841. Ve formě původní obsahuje 106 svazků, ve vydání moderním 4 veliké díly skoro o 3000 stran.

Hakkenden (Historie 8 psů) vypravuje dobrodružství osmi hrdin původu napolo psího, kteří představují 8 základních cností. Dílo toto jest plno nemožností fysických i morálních a k tomu ještě nudných. Nelze se dosti diviti oblibě díla tohoto v Japonsku.

Mimo romány napsal Bakin též Jenséki Zasei, jež podává zajímavé podrobnosti o sujetech folkloristických a pověrách lidových.

Bakin, jak ukazují jeho spisy, byl muž velkého vědění, sběhlý v historii, náboženstvích, literatuře a folkloru japonském i čínském. Jeho sloh jest jasný a elegantní. Všude ve svých spisech zachovává přísnou morální slušnost.

Bakin byl duch velice vynalézavý. Co by se mu mohlo vytýkati, jest, že často překračoval hranice možnosti a vypomáhal si: deus ex machina, ve formě ducha, démona či zvířete nadaného schopnostmi nadpřirozenými.

Povaha lidská tak, jak ji Bakin kreslí, zdá se nám příliš sofisticky sestrojenou, a nevzbuzuje proto našich sympatií. Ukazuje nám muže i ženy, jakými by byli, kdyby byli ustrojeni dle zásad mudrců čínských a, aby si získal dokladův, obrací se příliš často ke knihám místo ke skutečnému životu.

Bakin uzavírá v sobě nejlepší vlastnosti mnoha lidí. Nalézáme v něm mnoho podobnosti se Shakespearem. Nejsou to jen ženy a děti kupců a sedláci, kteří ho obdivují; i lidé intelligentní jsou jím dojati až k slzám či k smíchu, skřípou zuby či svírají pěsti při čtení jeho spisů.

Neznámější ze současníků Bakinových jest Riutéi Tanéhiko (1783—1842). Mezi jeho romány dlužno se zmíniti o Ava no Naruto, Asamagataké Omokaghé Zôci, a o jeho pokračování Siuzaku Monogatari; intrika těchto dvou posledních děl vypůjčena jest ze starého japonského dramatu, odehrávajícího se ve 14. stol.

Skládal také haikai.

Jeho hlavním dílem jest Inaka Ghenzi (Venkovská Ghenzi, v 90 svazcích); jest to napodobení Ghenzi Monogatari, pověstného to románu z periody Heian.

Sôhonzidaté, čili dramatické povídky Tanéhikovy liší se velice od obyčejného románu japonského převahou dialogu nad vypravováním a větší dávkou realističnosti.

Má tutéž chybu jako Kioden i Bakin. Travestoval přirozenou lidskou povahu, tak že ji lze těžko skoro poznati. Neboť kterak můžeme míti hlubší zájem o patnáctiletou hrdinku, která vydá se do světa, aby vyhledala vraha svého otce, s úmyslem svésti ho a nalézti tak příležitosti k jeho zničení? Jaký zájem můžeme míti o vraha — magického čaroděje, jenž může se udělati neviditelným a užívá tohoto daru k tomu, aby olupoval pocestné?

Škoda, že spisy Tanehikovy trpí tak hlubokými a zásadními vadami.

Sikitéi Samba (1775—1822) psal romány, jež se těšily značné popularitě a byly mnoho nápodobeny. Tak Ukiyo-furo (Lázeňský dům) obsahuje řadu realistických črt. Kniha tato jest zábavná. Někteří japonští kritikové jí dávají přednost před Hizakurighé. Chce-li kdo zvěděti, o čem hovoří mezi sebou Japonci středních a nižších tříd, když se potkají, upokojí tato kniha v tomto ohledu velice jeho zvědavost.

Zippenca Ikku († 1831) byl syn malého úředníka v Suruga. Počátek jeho života byl dosti bouřlivý. Třikráte byl ženat. Se svojí ženou nikdy nevydržel dlouho. Jeho biografové vypravují o mnohých podivínských kouscích z jeho života. Jednou byl na návštěvě u bohatého občana jedského a zalíbila se mu jeho vana. Tento mu ji nabídl a tak ji Ikku sám nesl domů na hlavě, vrážeje po ulici do kolemjdoucích a provázen jejich mrzutými a nevlídnými poznámkami.

Jednou na Nový rok, přišel k němu jeden nakladatel. Ikku jej uvítal zdvořile a nabídl mu, aby se u něho vykoupal. Když host odešel do koupelny, Ikku se oblékl do jeho šatů a šel vykonati své návštěvy. Když se po dvou hodinách vrátil, rozplýval se v děkování, neomlouvaje se však ani slovem. Když pracoval, usadil se na rohožku v pokoji, kde knihy, péra, inkoust, podušky, atd. ležely pêle-mele po zemi, takže nikde nezbylo ani místečka prázdného. Žádný sluha nesměl nikdy vkročiti do této svatyně nepořádku.

Poněvadž se rád napil, nezbylo mu peněz, aby si zaopatřil i to málo nábytku, jež Japonec pokládá za nezbytné. Proto nakreslil si na zdi výkresy, představující části nábytku, jež mu chyběly.

Když umíral, nařídil, aby ho nemyli, nýbrž spálili tak, jak jest, a svým žákům nařídil, aby na hranici položili vedle něho několik zapečetěných balíčků, jež jim odevzdal. Když čteny byly obětní modlitby, vhozen byl svazeček na hranici, a tu, k úžasu přátel a zarmoucených žáků, nastalo několik výbuchů, a množství hvězd vytrysklo z hranice. Drahocenný balíček obsahoval malý umělý ohňostroj.

Nejlepším jeho dílem jest Hizakurighé. Jest to nejkomičtější a nejzábavnější kniha, jež napsána byla jazykem japonským. Jest to vypravování o cestách dvou mužů, jménem Jazirôbei a Kidahatši. Jazirôbei či Jazi jest asi Ikku sám; jeho druh by mohl býti bratrem Falstaffovým, Sancho Pansovým, Sam Wellerovým či Tartarinovým. — Jazi a Kida nejsou nikterak reky. Jsou bázliví, pověrčiví a nestoudní. Lži „velké jako hory, viditelné a hmatatelné", vycházejí z jejich úst při každé příležitosti. To nejlepší, co možno o nich říci, jest to, že jejich drsnost a hrubost, jest hrubost člověka přírodního a nedotčeného kulturou. Není snad většího rozdílu než mezi Ikku a školou spisovatelů románů. Ikku odvrhuje přítěž fantastických pojmův o dobru a zlu, umělých citův a nadpřirozeného zakročování. Ikku jest spisovatel realistický v dobrém i špatném slova toho smyslu. Hizakurighé jest malba života skutečného, jehož každý detail prozkoumán byl osobním pozorováním.

Tvrdilo se, že není v jazyce japonském terminů pro sprosté nadávky. Nuže, poklony, jež si vyměňují v Hizakurighé všelijací ti kuliové a čeledíni, jsou dostatečným vyvrácením tohoto tvrzení. Co však jest neznámo v Japonsku, to jest klení. Jediná kletba, tu pronášená rekem Hizakurighé, jest nevinné Namu San neb Namu Sambo, t. j.: U tří svatých věcí: Buddhy, zákona a kněžstva! Ač se to zdá paradoxní, pochází to snad z nedostatku opravdu hlubokého citu náboženského u Japonců. Jejich jazyk nemá naprosto rčení, jako: Pozdrav Pán Bůh! Zaplať Pán Bůh! neb s Bohem!

* * *

Od r. 1820—40 velice byl v oblibě druh románů, jako Ninzôbon čili Knihy sentimentální. Byly konečně vládou zakázány, tak jako jejich předchůdce a vzor Siaré-bon.

Spisovatelem tohoto druhu románů byl zvláště Taménaga Siunsui.

Nejpověstnějším jeho dílem jest Mumé Koyomi a jeho pokračování Siuneoku Tatsumi no Sono (Zahrada východní, Barva jara), jež vyšlo r. 1833. Jest to malba z nejnižšího života, osoby jsou tanečnice, kurtisány, fraškáři ze řemesla a jiní lidé tohoto druhu. Se stránky morální dílo toto hájiti nemožno.

Iroha Bunko, jež jest pokládáno za nejdůležitější dílo Siunsuiho, není typickým ninzôbon, ačkoli po některé stránce náleží k tomuto literárnímu druhu. Jest to jedna z těch nesčetných versí historií o pomstě. V díle tomto chtěl Siunsui sloučiti pravdu historickou a fantasii. Není vždy možno rozeznati Siunsuiho, historika od Siunsuiho, romanopisce.

Velkou službu prokázali Siunsui a ti, kdož skládali ninzôbon, tím, že pozornost autorův i čtenářův obrátili od fikce k přirozené povaze

lidské jako k pravému sujetu umění romanopiseckého. Ovšem, ninzôbon neukazuje nám přirozenou lidskou povahu s toho nejkrásnějšího hlediska. Společnost, do níž čtenář jest uveden, není nikterak vybraná, a mravnosti tu vůbec není.

— — — — — — — — — — — — — — — — — —

Za periody Jedo měl jazyk čínský v Japonsku totéž postavení jako latina ve středověku v Evropě. Ke konci periody Jedo literární užívání jazyka čínského v Japonsku ochablo. Dnes se ho užívá jen ve specielních případech potřeby, právě asi jako latiny v Evropě.

PERIODA TOKIO*) 1868—1900.

O nejnovějším rozvoji literatury japonské.

Po pádu Šogunátu zaveden byl v Japonsku nový vládní system, jenž se udržel až do nynější doby. Byla to správa centralisační, která byla zemi s velikým prospěchem a uvedla Japonsko na vysoký stupeň moci, blahobytu, svobody a osvěty. Velká část tohoto prospěšného převratu stala se zásluhou idejí západních. Pádem Šogunátu padly i politické a morální ideje, o něž se opíral, a Japonsko obrátilo se k Evropě, aby se orientovalo. Reorganisace správy a zákonů, založení armády pozemské i námořní, stavba silnic, drah, telegrafu, zřízení nacionálního systému výchovy, to vše bylo něčím, co vzbudilo všeobecnou pozornost. Avšak zjevná převaha Evropy v této věci přivedla studium knih evropských a zvláště anglických, jakožto zřídla vědomostí praktických.

Mnoho mladých lidí z nejlepších rodin odebralo se na studia do Evropy, a nestyděli se ani vstupovati do služby, aby měli příležitost naučiti se jazyku anglickému. Škole cizích jazyků dostalo se potvrzení a podpory státní, a rozvíjela se rapidně. Brzy tu byla celá řada spisovatelů, kteří podávali překlady i díla původní, aby vyhověli četným žádostem a všeobecné dychtivosti seznati vědění, zvyky, zákony a instituce evropské. Nejznamenitějším z nich jest Fukuzava Jukitši. Jeho Seiyô Zizô (Stav zemí západních) vyšlo r. 1866, a po něm následovala ještě celá řada děl, uzavřená jeho autobiografií r. 1899. Zemřel r. 1901, v únoru. Toto Seiyô Zizô výborně poučuje o zásadách a ideách lidí, kteří stvořili nové Japonsko. Přeložena dále Nakamurou Smilesova „Svépomoc“ a Stuarta Milla „O svobodě“. Po nich následovali krátce na to Kant a Spencer, kteří nahradili zbožňovaného kdysi Konfucia a Mencia.

Novým svědectvím dychtivosti po vědění jest založení denníkův a časopisů. První časopis, zasluhující si to jméno, založen v Tokio Skotem Blackem asi r. 1872. Na konci r. 1894 existovalo, vzdor přísné censuře, přes 814 denníkův a různých časopisů. Od několika let velký počet časopisů zabývá se literaturou a má skutečnou literární cenu. Mezi jinými možno citovati Kokumin no Tomo (Přítel lidu), Sékai no Nihon, Taiyô a Tentšizin.

*) R. 1869 jméno hlavního města Jedo bylo změněno na Tokio.

Vyjímaje překlady a díla určená seznámení se s Evropou, literatura nejevila ještě r. 1879 valných stop vlivu cizího, až teprve, když začaly vycházeti překlady románův evropských.*)

Resultátem byla naprostá revoluce v románu japonském. Zastaralé hříčky slovní, konvencionelní malba charakterů, fantastická morálka, výstřednosti Bakinovy a školy romantické mají dnes již velice málo napodobitelů. To vše nahradil již styl střízlivější a rozumnější.

Tsuboutši Juzo (pseudonymy: Harunoya a Šôyô) byl hlavním šiřitelem tohoto hnutí. Za dlouhé své karriéry jako kritik, konferencier, dramaturg a romanopisec učinil více, než kdo jiný, aby přivedl národ k rozumnějším zásadám literárním. Působil k tomu díly svými Sôsetsu Sinzui (Duch básnictví), Sósei Kataghi (Typy studentů). Pokusil se i o drama. Vedle Julia Cesara, verse to dramatu Shakespearova, napsal Maki no Kata, v němž jest sice několik vražd, krvavých bojův a dvě hara-kiri žen, avšak obsahuje scény skutečně mohutné a úchvatné. Velice se chválí i Kiku to Kiri (1898) a Kiri Hitoha.

Specialitou spisovatele Sudo Nansui jest román politický. Jest velice sběhlý ve věcech evropských. Zná dobře Shakespeara, Dumase, Gladstona, O' Connella. Nejlepší z jeho prací jest román „Dámy nového stylu" 1887. Romány Sudoovy jsou zábavné, ale jeho krajané řadí ho až na třetí místo.

Jamada Takétarô (pseudonym Bimyô) jest hlavním bojovníkem o to, aby místo forem a grammatických pravidel starého tradicionelního literárního dialektu nastoupila moderní grammatika. Napsal několik románů a novel dle principu, který, kdyby byl přijat, ušetřil by národu japonskému práci učiti se mimo grammatiku pro hovor obyčejný ještě jiné grammatice, aby mohli čísti a psáti. V poslední době se o tomto pokuse v kruzích japonských mnoho mluvilo.

Japonsko se dnes nalézá na tom stupni jako Italie za doby Dantovy. Stojí na rozhraní mezi tradicionelními formami jazyka, jehož den ze dne méně se užívá, a jazykem mladším, živějším, jenž dosud plně nerozkvetl. Tento nový styl, ač se již uplatnil v literatuře krásné, neprorazil si dosud cestu do historie, filosofie a vědy, a malý pokrok učinil v žurnálech, časopisech a listovní korrespondenci. Ovšem, že jednou přece jen zvítězí. Toto vítězství usnadní pak jistě i zavedení fonetického systému písma (ať již Romadji neb Kana).

Jamadovy Natsu Kodatši (Letní stromy) jest řada novel, jež nesou na sobě stopy studia evropského. Jedna z nich jest versí historie o Appiovi a Virginii. Jenšoovy povídky a romány jsou psány lehce a prostě, ale nemají ceny literární.

Nejpopulárnějším a nejplodnějším romanopiscem dnešní doby jest Osaki Tokutarô (pseudonym Kôyô). Zná anglicky a jest velkým obdivovatelem Zolovým.

---

*) Mezi spisovateli evropskými, jichž díla byla přeložena do japonštiny, možno citovati Dumase (Tři mušketýři), Cervantesa, Ridera Haggarda, Julesa Vernea. Jistá dáma japonská přeložila s úspěchem též „Malého lorda", „Telemachovy příhody" a „Robinson Crusoe" nalezly též mnoho překladatelů. V poslední době překládají se hojně romány francouzské, německé a ruské.

Jeho román Namu-abida-butsu vypráví smutnou historii mladé souchotinářky, která se šíleně zamiluje do mladého muže, jehož nikdy neviděla. Umírá právě v okamžiku, kdy přichází jí fotografie toho, jehož miluje — Román Taziô takon (Mnoho citlivosti, mnoho nenávisti) jest též velice plačtivý.

Největším však umělcem ze současných romanopisců jest Kôda Nariyuki, známější pode jménem Rohan. Jeho historické romány se vyznamenávají velkou mohutností imaginativní, vznešenými cíli, a pečlivým, vybraným jazykem, jenž se nikdy nesnižuje k vulgárnosti a povznáší se často k poetickým popisům opravdové umělecké ceny. Kreslí též realistické scény ze života domácího. Jest spisovatel velice plodný.

Ivaya Sasanami jest znám zvláště svými pohádkami, jichž uveřejnil již 24 svazků.

Higutši Natsu (pseudonym Itšiyô) zemřel r. 1896 ve 24 letech. Napsal několik románů, jimiž se velice proslavil. Srdce lidské, a zvláště srdce ženské bylo jeho oblíbeným sujetem. Jeho díla jsou často zastřena melancholií.

Murai Kenzai ve svém Hinodécima (1898—1900) obratně a zábavně vylíčil několik fasí konfliktu mezi sociálními idejemi starého a nového Japonska — mezi Čínou a Evropou. Ve svém románě vzal si za cíl — rys to vzácný u romanopisce japonského — ukázati svým krajanům na zla, jež přivádí s sebou přílišná snadnost rozvodu. Avšak nemožno ho nazvati dobrým spisovatelem; jeho komedie hraničí s fraškou a jeho portréty s karikaturami. Mimo to má chybu, společnou všem spisovatelům japonským: rozvláčnost.

Celkový dojem románu a dramatu japonského z posledního dvacítiletí jest příznivý.

Sociální postavení autorů románů bylo nedávno zrevolucionováno. Za periody Jedo byli to bohemové a vyděděnci, v ustavičném styku s policií a spolu s herci řaděni byli mezi vyvrhel národa. Nyní jsou váženými členy společnosti, a někteří z nich, jako Tsuboutši, byli dokonce diplomováni císařskou universitou. Vzdor nepatrné ceně, za jakou se knihy prodávají — Tadjôtakon, o 500 str. s illustracemi stojí asi 70 kr. naší měny — má romanopisec japonský přece slušné důchody. Jano Fumio za peníze, které mu byly vyplaceny za Keikoku Bidan (Román ze života thébského, s rekem Epaminondou), mohl si dopřáti cesty po Evropě a ze zbytku vystavěl si krásný dům.

V historických spisech nebylo valného pokroku za posledních let. Nejdůležitějším z děl toho druhu jest Kaikoku Šimatsu (1888) od Simada Sabura; jest to sbírka dokumentů, vztahujících se k otevření Japonska zahraničnému obchodu r. 1859.

Sôrai no Nihon (Japonsko budoucnosti) od Tokutomi Itširo jest předpovídání budoucnosti Japonska na základě zkoumání historie minulosti. Ve dvou letech dílo po 5kráte vydáno. Kompetentní kritikové japonští pokládají je za jedno z nejpozoruhodnějších děl doby. Autor byl křesťan.

Zmínky zasluhuje ještě „Kommentář o konstituci“ od markýze Ito.

Dnešní stav jest příznivější produkci poesie japonské mnohem více než za kterékoli z period předchozích. Jazyk jest poetičtější a ohebnější — Mimo to jsou tu vzory evropské, zvláště anglické.

První, jenž poznal všecky ty výhody, jež může japonský básník míti ze studia vzorův evropských, byl Toyama Masakazu, professor na císařské universitě, dále Jatabe Riokitš a Inujé Jetsuziro, kteří společně uveřejnili dílo „Sintaisišo“ (Poesie nové formy) r. 1882. Jest to smělý pokus o reformu umění. Autoři nechávají tanku úplně stranou a nagautu snaží se přizpůsobiti moderním podmínkám. Starý princip střídání vět pěti- a sedmislabičných, avšak věta sedmislabičná klade se na počátek. Znatelným a opravdovým pokrokem jest rozdělení básně na páry veršové neb na stance stejné délky.

Avšak nový styl liší se hlavně jazykem od starého. Tojama a jeho druzi pokládali starý jazyk za nedostatečný k vyjádření nových idejí a skoro za nepochopitelný modernímu obecenstvu, proto přijali i moderní jazyk, jakým psali již všichni romanopisci, svrchu uvedení.

Sintaisišo obsahuje 19 básní, z nichž pouze pět jest původních, ostatní jsou překlady z angličiny. Básně tyto vzbudily celou školu napodobitelů, mezi nimiž nejlepším jest romanopisec Jamada.

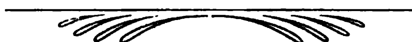
Některé pokusy o rýmování veršů, jichž se podjali básníci nové školy, potvrzují jen mínění již vyslovené, že jazyk japonský nesnese této formy poetické ozdoby.

Nová škola básnická jest dnes v plném rozkvětu. Skládají se sice ještě tanky i haikai, avšak, abychom věděli, co se pravě děje ve světě poesie japonské, dlužno se obrátiti k dílům, jako Hana Momizi od Sivoi Uka a dvou jiných, Kuré-bujetiu od Usady a Wakana siu od Simaaki Fuzimura. Bylo by snad předčasno zmiňovati se o zásluhách této nové školy, ale dlužno přece poznamenati, že tyto sbírky ušlechtilých a melodických básní slibují lepší dny pro umění a poesii japonskou. Třicet let jest příliš krátká doba, aby símě, zaseté revolucí v r. 1868, bylo mohlo již přinésti ovoce v literatuře. Zdá se, že to, čeho jsme dnes svědky, jest počátkem nového a důležitého rozvoje.

Assimilace nových idejí, jež zaujaly Japonsko za posledních 30 let, jest ještě nedokonalá, zvláště po jedné stránce: ačkoli velká část myšlení evropského, neodlučitelná od křesťanství, byla Japonskem svobodně přijata, náboženství křesťanské tam učinilo pokrok poměrně malý. Spisy periody Kamakura a dvou následujících jsou prosáklé buddhismem a spisy periody Jedo morálními a náboženskými myšlenkami, vypůjčenými v Číně. Zbývá křesťanství, aby vtisklo svoji pečeť literatuře periody Tokio.

Možno očekávati události důležité v tomto smyslu ve století, které počíná. Stará národní historie japonská připravila Japonsko na přijetí víry vznešenější. Buddhismus nemálo přispěl k udržení ideálu svatosti, humanity a odříkání světa. Konfucianismus připojuje ušlechtilá pravidla morální a poměrně dosti rozumný system filosofie. Šintoismus učil úctě k mocnostem božským, které stvořily svět a člověka. Avšak žádná z těchto tří nauk nedovedla uspokojiti srdce a ducha národa japonského. Možno věřiti, když se jim naskytne náboženství, které jediné jest

schopno uspokojiti všechny vznešené touhy lidské povahy, že Japonci se svým duchem eminentně receptivním neuznali by jeho nesmírnou povýšenost? Přijali již filosofii a vědu evropskou. Nedá se mysliti, že by za nimi nenásledovalo náboženství křesťanské.*) Ovšem, jak to bylo i při buddhismu, nebude asi přijato bez některých změn. Historie japonská dává tušiti, že bude asi forma křesťanské víry více racionalistickou, než jak tomu jest v Evropě. *Ἀλλ' ἤτοι μὲν ταῦτα θεῶν ἐν γούνασι κεῖται.* Budoucí historik literatury japonské bude o tom moci více pověděti.

V. CHALOUPECKÝ:

Čeští Němci.

PŘEKLADY.

I.

CAMILL HOFFMANN.

PÍSEŇ.

Já srdce plné touhy mám,
jak jabloň má svůj květ;
a kloní se hned sem, hned tam,
jak bez touhy by květ byl sám
jen jara sen a vznět.

Mé srdce touhou přetéká;
neb lásky dech v ně dých.
To mění mne dobrého člověka.
Jsem jako kos, jenž teskně lká
v svých písních májových.

Já srdce plné lásky mám,
má touha je zpěv a rým.
Proto se kloní sem a tam,
jak bez hoře květ štěstí sám
by sladkým byl vzkypěním.

—

*) Dnes jest v Japonsku 113.000 domorodých křesťanů.

VILLA SCH.

Růže. — V temných cypřiších
píseň vodometů.
Na moři pak v červáncích
vlaštovek roj v letu.

Z bílé villy splývá v tiš
nářek plný tísně.
Paní hrá a zpívá, slyš,
z jiných dnů tam písně.

A tou tiší hlubokou
vodotrysk jen šplýchá. —
Dálné písně — hlasy jsou
zvučícího ticha.

—

VEČERNÍ MELODIE.

Vždy večer tiší modrých dolin lem,
vždy večer tiší chorá srdce vším.
Jak včelí bzukot v poli makovém
se ticho nese; vše je zázrakem.
Kdo smuten byl, ten teď je smutnějším.

Tu na tě myslím . . . Kol je večer náš . . .
Tys mojím snem, ty, jež jsi touhou mou,
ty děckem z pohádky se vždy mi zdáš,
že srdce dobré a tak smutné máš,
že oči tvé tak zvláště smutny jsou.

—

SOUMRAK.

Večer. Zvony. S nimi táhle
zvučí les i sad.
A v mou duši jejich náhle
hlas i ohlas pad.

Večer. Zvony. Ticho jasné.
Po čem srdce zavzlyká,
náhle hasne —
zaniká.

—

TOUHA PO DOMOVĚ. PÍSEŇ.

Kdys prosté české písně
jsem spolu zpíval též.
A nejdivější hoši
z nás stichli, plni tísně —
to nezapomeneš!

A naše líce plály;
jen bolest v hlubinách
nám bděla s velkou láskou —
a dálky v zpěv se daly
pak s námi — jako v snách.

Kdo písně ony skládal
tak čisté, kdo to byl?
Před lety v tichý večer
snad touhu do nich vkládal,
již nikdo neztišil.

Pak snílky našly. — Ti snili
o dobách ztracených,
a štěstí u vod lesních.
A proto smutni byli
v ubohých srdcích svých.

Ti housle potom vzali,
a s tajemstvím sladkým svým
tam do ciziny šli chladné.
A když se domů brali,
hořelo srdce jim.

A slyším-li české písně,
já nevím — divný cit! —
Jak zmatena, má duše
je náhle plna tísně
a domů chce, domů jít.

MÁ TICHÁ PÍSEŇ.

Ty ptáš se, proč já smuten sním?
Mne matka měla naposled.
Jak bývá, jsem teď trochu bled,
však jejím cílem jediným.

Žít veselá hra není však;
ubohá paní chybila,
když pod srdcem mne nosila,
že snila tak, že snila tak.

Duch její tisíc přání lkal,
ať v práci, v klidu, nocí, dnem,
tu pak byl synek básnílkem,
a fantastou se snivým stal.

To po ní je mým dědictvím:
Mně zdá se celý boží svět
jen samý sen, a samý vznět,
a život pestře zbarveným.

A mnohdy tiše, tiše sním,
že všechno to jen kouzlem jest,
v němž srdce zří své štěstí kvést,
a — já jsem dítkem královským.

Neb hleď: zvuk každý, vůně, lesk,
a večera vždy ruka mdlá
jak v říši by mne zavedla,
k níž domova mne volá stesk.

Tu vypráví věc každá pak
o smyslu skrytém, pradávném;
vždyť já přec jejich bratrem jsem,
a dívek všech zří na mne zrak.

Má touha bledne, mizí v tiš,
je skromná jak hlas klekání,
a každá bolest písní zní,
zvuk každý mizí v ticha říš.

O, matičko má, rci mi tu,
nebyl jsem já kdys rusý, mlád?
A nekorunoval mne měsíc snad
kdys září svého přísvitu?

ZJEVENÍ.

Červnová čistých květů noc
vzbudila tisíc modrých divů.
A zámek s parkem v šíř i dál
polila září luny.

Vše bylo tiše: hvězdy plály tiše,
a labutě a stromy spaly tiše. —

Ze zámku ven
šla šerým parkem, v světle koupajíc
se zcela nahá v rusé kráse své,
šla o půlnoci mladá královna!
Vše bylo tiše: hvězdy plály tiše,
a labutě a stromy spaly tiše;
a nikdo neví, kdo ji zřel:
Možná, že uzřel ji sám král,
možná, že snědý ji páže zřel.

—

NA MALÉM MĚSTĚ.

Při Ave v snech vždy tam jdu zpět.
Ulice staré v dumách stojí,
jež dávno jsou za dobou svojí,
kdy plný divů býval svět.

V jich strastech není hněvu již.
Můž' stichnout v kašně písně váda.
Dál jednotvárně stoupá, padá,
a smutnou činí noci tiš.

Již v oknech plane světel jas.
V tmě náměstí i loubí dříme.
A věci, jimž již nevěříme,
zas dostávají pravdy ráz.

—

NÁŠ PODZIM.

Spát zahrádka již naše bude v tiši . . .
Poslední plody teď jen listí halí,
tak žluté, svadlé. Zimní časy číší,
a vlaštovky již spějí k vyspám v dálí.

Již hlásí se i deště dlouhé, šedé,
jež písní na střechu vždy domku bijí,
v němž předem my sny svoje choré, bledé,
a při zkazkách o žití čas nám míjí.

Hleď, touha teď vše po míru jen jímá.
Je mrtvý kraj, a každá víska dřímá,
a babí léto po polích stře nitě.

Spát zahrádka zas naše bude v tiši . . .
Z cest touha bez konce a z dálných říší
zas k tvému srdci vrací se, mé dítě.

BÍLÁ KRAJINA.

Na lukách se bělí sníh,
ztvrdlý sníh —
Žal naříká ve hrudích —

Z dálek smutných zří přes lán
modrý les;
naříká skřek drsný vran.

Ó, jak znaví ten sníh kol!
Zdřímnu-li,
zdřímne snad i temný bol.

A ty vrány přibudou
černé sem . . .
Naříkat též nebudou.

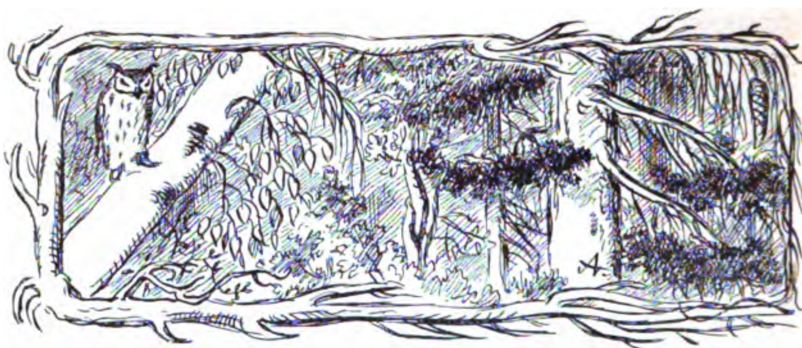
ZVONY.

Tak zvláštně zvoní . . . V tonech ponurých
zní otčiny mé starých zvonů sten.
Jak pohádek by sen snad dřímal v nich,
že hlavou kývá nad tím nejeden.

V spuchřelé zvonici dá pojednou
kov tmavorudý zvuk . . . Jak by se třás',
vlá večerem a stichlou dolinou
té písně chmurný a zas plný hlas.

Když bolestí jsem ze sna probuzen,
kdes v cizí zemi, a v čas půlnoční,
hlas zvonů slyším, jak by z dálky táh . . .

Tak z města pohřbeného v hlubinách
na vodách lodník slyší zvonů sten.
A nikdo neví, jak ho rozteskní.

F. X. SVOBODA:

Řeka.

ROMÁN. (Pokračování.)

X.

Asi za týden k večeru po horkém dni sešla se Bohuška s Jindřichem Houškou na Střeleckém ostrově. Pozvala jej sem, aby s ním promluvila a aby jej uviděla. Snad ani po Dolfovi se jí tak nestýskalo jako po něm.

„Odpusťte, že jsem vás vyzvala na schůzku," pravila k němu, podávajíc mu ruku, již on políbil, „ale vy se sám zřídka ukážete, a já mám mnoho bolesti v srdci. Chtěla jsem vám psáti již před týdnem, ale pro události v oněch dnech jsem nemohla."

„Vzpomínal jsem často, co děláte," odvětil, ubíraje se s ní stezkou po severní části ostrova, „a když jste onehda odešla sama od Jedličků, bylo mi smutno."

„Ach tak... ale bavili jste se dobře. Záviděla jsem vám ty milé zábavy. Slečna Jedličková je jemná bytost dobrého srdce."

„Ano, velice hodná."

„Ale druhý den bych byla s vámi ráda mluvila. Potřebovala jsem více než kdy jindy přátelského slova. Víte, co se stalo? — Otec se toho dne vrátil. Přišel z nenadání... až jsem se ulekla."

Jindřich pokývl hlavou.

„Tedy přece!" řekl.

„Věděl jste něco o tom?" otázala se spěšně, vzavši jej za ruku.

Zarazil se poněkud z obavy, že snad prozradil něco, co měl smlčeti, ale okamžitě si pomyslil, že na celé věci pranic není, a řekl:

„Byl totiž toho dne, jak jste přišla k Jedličkovi, dopoledne u něho."

„A vy jste mi ničeho neřekli?" zvolala téměř.

„Nevěděli jsme, zajde-li domů, a nechtěli jsme vám způsobiti zbytečnou bolest."

Bohušce bylo nejasno, proč byl otec o den dříve u Jedličky. Poznala, že byl v Praze a že se snad rozmýšlel, má-li se podívati i domů.

„A zůstal doma?“ otázal se Jindřich s obavou.

Zavrtěla hlavou.

„Opět odešel?“ podivil se Houška.

„Ano, třetího dne... ani se nerozloučil.“ (V očích se jí zaleskly slzy.) „Čekali jsme jej k obědu... ale nepřišel již, ačkoli jsme byli ráno všichni veseli.“

„Snad zase přijde —“ podotkl Jindřich z jakési rozpačitosti a tísně.

„Teď ne... snad až za dva, tři měsíce! Proč ale odešel? Proč? Byli jsme všichni šťastni, nikdo mu neublížil, měli jsme jej rádi — a maminka byla hodná! Pokud na mně bylo, věnovala jsem mu všechnu péči, všechnu lásku... Proč tedy odešel? Zdá se mi, že je štvaný člověk, že je velmi nešťastný. Musilo se kdysi něco přihodit, co ho na vždycky rozbilo.“

Jindřich pokývl hlavou.

„Ano, stalo se,“ pomyslil si, „o čem ty nevíš, drahé dítě.“

„Nemohu jej odsouditi,“ mluvila dále tichým hlasem, jakým hovoříme po velikém pláči nebo po veliké lítosti, „cítím, že mnoho trpí. Chtěla bych jej slyšeti, aby sám všechno řekl... mně, aby mi v pláči všecku svou bolest odhalil. Je to divný člověk... smutný... až srdce bolí. Chodila jsem s ním a stále jsem cítila, že mluví cosi jen tak, aby zastřel nitro.“

Jindřich uvažoval, má-li jí něco z minulosti otcovy sděliti. Byl přesvědčen, že ničeho o sebevraždě učitelovy dcery neví, stejně jako Marešová. „Ne, nesmím ničeho říci,“ pomyslil si s úzkostí a poprvé si uvědomil, že tajemství, které zná, je cosi hrůzného a osudného.

Bohuška naň pohlédla.

„O čem přemýšlíte?“ otázala se laskavě, jakoby litovala, že mu vypravovala smutné věci.

„O vašem otci,“ prohodil.

„Řekla bych vám něco o něm,“ zašeptala, „vám jedinému.“

Ucítil její dech, jak se k němu přiklonila.

„Máte-li důvěru,“ řekl se zatajeným blahem a zvláštní vnitřní rozkoší, „prosím, slečno.“

„Můj otec je sveden ženou... špatnou ženou,“ řekla nepevně, nemohouc ani vydechnouti. Jemné chřípí její bylo do plných obloučků otevřeno. Srdce jí bušilo, že je až Jindřich slyšel.

„Přihazují se takové věci,“ poznamenal z rozpačitosti.

„Myslíme, že se s ní stýká,“ pravila tiše, „já však tomu nevěřím. Maminka si tak všecko vysvětluje, ale já přece nevěřím.“

Jindřichovi bylo až úzko.

„Máte pravdu, nevěřte!“ řekl, aby ji potěšil. „Je-li na tom něco, ať sám vypoví, jak se to stalo. Souhlasím s vámi. Jen on může vysvětliti, co se sběhlo, jiný člověk do příčin nemůže viděti! A nermuťte se tím, všecko přejde a všecko zlé promění se v dobré!“

Usmála se. Pověděla mu pak, že dostal Jeník dobré vysvědčení a že nyní užívá prvních dní prázdnin. Jindřich byl rád, že se hovor přesunul na jiné věci a zatoužil říci jí nějak, čeho se před třemi dny dověděl. Setkal se totiž náhodou u přítele malíře Vaňka s Hodurou. Poznal jej ihned, že je to tentýž přímý, silný muž, s nímž tehda v březnu Bohuška mluvila. Seznámil se s ním, ale o ní se ani slovem nezmínil. Dojem, jaký naň Hodura učinil, nebyl právě nejlepší. Pomyslil si však, že snad byl hned v první chvíli, jak v něm poznal Bohuščina milence, vůči němu zaujat, a že ho neposuzoval spravedlivě. Nicméně bylo mu přece jaksi příjemno, že v něm nenalezl dokonalého muže. Hodura jej překvapil drsností a jakousi snahou vše snižovati a přezírati. Zvláště způsob, jakým zatracoval všecky dřívější školy malířské, jak kácel celé řady drahých mu umělců, urážel jej hluboce. Nemohl pochopiti, že by Bohuška milovala tohoto barbara. Všechen udiven a zmaten vzpomínal na vše, co Hodura mluvil, a stále se mu zdálo, že není možná, aby jej milovala. Počal pojednou věřiti, že se tehda mýlili, že snad to byla jen prchavá láska, že asi dávno vše skončilo, a zatoužil nějak věci té se dotknouti.

„Znáte, slečno, malíře Hoduru?“ otázal se po chvíli.

Postřehl, že rychle zakryla své překvapení.

„Ano,“ řekla jakoby bez účastenství, „znám.“

„Mluvil jsem s ním.“

„Jak se vám líbil? Co o něm soudíte?“ otázala se jako mimochodem.

„Je poněkud hrubý,“ řekl Jindřich, a v téže chvíli jej zamrzelo, že tak promluvil. „Snad je hrubý,“ pomyslil si, „ale já jsem to řekl přece jen z jakési žárlivosti a snahy snížiti tohoto člověka. Možná, že má mnoho krásných vlastností, o nichž nevím.“

„Zdál se vám hrubý?“ zašeptla v rozpacích.

„Ano . . . ostatně, snad se mýlím; není to muž mého srdce.“

Bohušce bylo těžko při těchto slovech, ačkoli dávno věděla, že by se Hodura Jindřichovi nelíbil. Přes to však byla přece jeho úsudkem zaražena. Zdálo se jí nyní, že má pravdu, že je Dolfa hrubý, a že jej musil Jindřich tak posouditi. Měla dojem (jaký již častěji ji zaujal), že je Hodura skutečně takový barbar, za nějž se musí styděti. Byla by nedovedla říci, v čem vězela příčina těchto podivných obav. Jen proto se se svou láskou nesvěřila. Věděla, že by byl Jindřich sklamán a že by i ona mnoho obdivu v očích jeho ztratila.

Zpráva jeho, že s Hodurou mluvil, tak ji rozčilila, že se nemohla přemoci. Bylo vše viděti na jejích očích, tváři i rtech i pobouřených ňadrech. Množství myšlenek kypělo jí v duši; byla by se ráda vyptávala, kdy s ním mluvil, kde se setkali a o čem mluvili? A pak — byla-li též o ní řeč? Ale tím by se byla prozradila. Rozhodla se, že bude již mlčeti.

Jindřich postřehl její pohnutí, a myšlenka, že skutečně Hoduru miluje, svitla mu hlavou. Divná lítost sevřela mu srdce, a ku podivu, v té chvíli zdál se mu Hodura opět hrubým, nesnesitelným člověkem. Všecky jeho řeči jakoby znova slyšel.

„Zdá se, že si pan Hodura příliš vysoko cení své umění," řekl s jakousi radostí, jejíž povahy nerozeznával, a pozoruje Bohuščiny oči, podlehal zvláštní touze říci ještě více o tomto nepříjemném člověku. „Musím se přiznati," mluvil dále, ačkoli se ho Bohuška na nic netázala a ačkoli hovor jeho zdál se jaksi nevhodný, „že se mi nelíbilo ani jeho chování, a že mne překvapilo, jak málo chápe různé umělecké nazírání! Má jen svůj naturalismus, jejž příliš hlučně velebí!" (V prsou jakoby se mu ulehčovalo a nová slova rychle se tvořila.) „Nemá úcty k práci — to první, co žádám na opravdovém člověku! Myslím, že ani k ženě nezaujal jemné a poctivé místo! Nelíbil se mi, nelíbil! Celý den jsem měl velice nepříjemný dojem."

Cítil, že se mu ulehčilo.

Bohuška hleděla k zemi bez poznámky. Jindřich pozoroval její rozechvění, a bylo mu jí líto. Cítil, že jí způsobil bolest, a zalekl se svého skutku. Opět jej zamrzelo, že mluvil tímto způsobem, ale nevěděl, jak nevlídný dojem svých poznámek setříti.

„Proč jsem ji ranil?" myslil si. „Proč? Proč mi bylo v té chvíli tak sladko? Jak se jí rty chvějí . . . a oči jak má smutné!"

Vzpomněl si teď, že se chtěl ještě Bohušky zeptati, jak Hoduru zná, aby zkoumal její rozpaky, a poděsil se až ze své nelaskavosti. Bylo mu teď trapno z vlastní slabosti, a mlčení Bohuščino působilo mu nevylíčitelnou tíseň.

Ona však netrpěla takovým způsobem; jí bylo smutno, poněvadž věřila jeho slovům. Jindřichův duševní obzor jevil se jí širší a spravedlivější než kohokoli jiného. A kdykoli mluvil tímto poněkud smělejším způsobem, vždy se jí líbil. Jeho názory činily na ni dojem, jakoby vycházely z hlubiny, jakoby byly určité a pravdivé.

Do cesty připletlo se jim asi tříleté dítě s tlustýma ručkama, táhnoucí za sebou v nitěné síti pomalovaný míč. Chtělo se podívati na Bohušku, ztratilo však rovnováhu a upadlo. Kdesi na lavičce se ozval ženský smích. Bohuška je zvedla a pošeptala mu do růžového ouška:

„Víš, děťátko, co si myslím? To mne napadlo, vzpomeneš-li si někdy, až dorosteš, jak jsi upadlo, a jak tě neznámá slečna zvedla? A budeme potom od sebe daleko, daleko!"

Hnědé oči dítěte udiveně pohlížely na Bohušku. Usmála se na ně a pohladila je.

„Co dělá pan Řetovský?" otázala se Jindřicha, když se zahnuli na druhou stezku. „Mluvíváte s ním?" Otázkou svou chtěla se osvoboditi od posledních dojmů. Bála se, aby před Jindřichem své lásky neprozradila. Jen jedinou otázku by byla ráda vyslovila, mluvil-li s Hodurou o ní, ale neměla odvahy.

„V posledních dnech mluvíme spolu často," odpověděl.

„Jaký je to člověk, prosím vás? Nepřekáží vám jeho ješitnost a jeho krása, na niž klade takový důraz?"

„Ano, překáží, ale on má i jiné struny v srdci."

„Nemyslí si, že podmaňuje svět svýma očima?" zasmála se Bohuška, představujíc si se zvláštní zálibou Vilémovu tvář.

„Ano, podmaňuje — ale není spokojen. Vítězství ho neuspokojuje, naopak velice se často rozmrzí. Mám ho rád, ačkoli mi to mnozí lidé vyčítají. Mluvil jsem včera se slečnou Polnerovou, jeho bývalou láskou, zvláštní opravdovou duší, ne právě jemnou a raffinovanou, ale podivuhodně upřímnou a ve vůli silnou, a debatovali jsme o něm živě jako politikáři o světové situaci. Chtěla odejeti odpoledne na venek, ale debata ji zajímala tak velice, že jela až dnes. Procházeli jsme se u Košíř až do večera."

„Měla ho ráda ... a zajímalo ji všecko, co jste jí o něm povídal."

„Možná, nedivím se tomu. Chtěla se snad dověděti, co se s ním děje; myslím, že jí byl v životě závažným rozhraním, snad prvním sklamáním. Ale zdálo se mi, že mne hovor o něm bavil více než ji. Jevilať se mi při tom i ona v novém světle. Představte si, že to byla krásná, nepřemýšlivá, důvěřivá bytost, jak bývají ženy, které věří, a že nyní mluvila vážně, že pronášela věty zvláštní moudrosti, jakoby se byla všecka přerodila. Podivná její síla a celý její proces velice mne zajímal. Má novou známost, k níž přistoupila jako k čemusi svatému... skutečně, co jsem se dověděl, povzneslo opět mou víru v člověka. Nikdy bych byl netušil, že v této učitelce dřímá tak zdravé a silné jádro."

„Jednoduchost bývá často známkou síly," řekla Bohuška, již zmínka Jindřichova o slečně Polnerové velice zajímala.

„Ano, přesvědčil jsem se o tom. Slečnu Polnerovu jsem dávno znal a vždy se mi líbila, ačkoli jsem jí příliš necenil. Pravda, umění milovala, zvláště divadlo a hudbu, ale myslíval jsem si, že ji v divadle baví více herci a herečky než vlastní umění. Taky jakási živelná, přímá její síla mi překážela" (pojednou se mu zdálo, že ji popisuje jako Hoduru a na chvíli se zarazil), „a nečekal jsem mnoho v její budoucnosti, ba ani za dobrou učitelku jsem ji nepokládal. Pomyslete si, jak jsem byl překvapen, když mi po svých dvou prvních láskách, do nichž šla slepě, řekne, že je nutno, aby byla známost pravá a cenná, přistoupiti k ní s čistým svědomím, s úctou a vírou jako ke každé svátosti. Uchvátila mne svým štěstím a svou opravdovostí."

„Pana Řetovského tedy již nemiluje?" otázala se Bohuška, pocítivši lítost, že její láska nepodobá se lásce slečny Polnerové.

„Ne, naprosto ne ... a to je snad příčina, proč on říká, že by mohl milovati jedinou ženu: Helenu Polnerovu!"

„Jedinou?"

„Teď prý jedinou. Před časem jmenoval dvě: Helenu a — Bohušku!"

Zasmála se, a oči její zatěkaly po hodinách na vodárně staroměstské.

„Za pět minut osm hodin," řekl Jindřich, „prosím, obejděme ještě jednou ostrov."

„A oč jste se tedy spolu přeli?" otázala se.

„O to, je-li ve Vilémovi něco lepšího, co by jej učinilo jednou dokonalým mužem."

„Ona tvrdila, že ne?"

„Ano, opakovala neustále, že je ženami zcela zkažený, bez víry, bez touhy, bez lásky. Pouhý prý požitkář."

„A vy?"

„Já jsem tvrdil, že jej znám velice dobře, že jsme přáteli, a že v jeho nitru je ono lepší, co se jednou rozšíří a co jej zachrání.“

„A věříte tomu?“ otázala se s účastenstvím, s jakým jemné ženy rády zachraňují zbloudilé lidi.

„Ano, úplně. Znám jej výborně. Vím, že má chvíle, kdy nenávidí svůj život a kdy shledává požitky prázdnotou a sebeničením! Věřím v jeho obrodu a mám jej proto rád. Vyhledává mne v takových chvílích — a možná, kdybych se ho s láskou neujal, že by zašel nadobro.“

Bohuška si uvědomila, že si představuje Vilémovu tvář a že se obírá se zvláštním zájmem poznámkou Jindřichovou, jak před časem jmenoval Vilém i ji jako bytost, kterou by mohl milovati. Takto zabrána nepochopila již posledních slov Jindřichových.

„A nezdá se vám, že jej kazí jen ženy?“ otázala se.

„Ano . . . krása je často záhuba srdce a mravnosti.“

„Ona ho tedy odsuzuje?“

„Helena? Ano, úplně, téměř s rozhorlením. Myslí si o něm, že je uličnikem, který beztrestně otrhává květ panenství. To jsou její vlastní slova!“

Bohuška zabočila na schůdky, vedoucí k železnému mostu. Pocítila touhu býti sama a zrychlila proto krok. Jindřich ji doprovodil až ke vratům malého domečku. Cestou byla roztržita. Zpráva Jindřichova, že mluvil s Hodurou, i jeho příkrý soud o něm, velice ji rozčilovaly. Stále o tom myslila a nepříjemný stud dusil všechen klidnější soud její. V srdci však cítila, jak vroucně Dolfu miluje, jak je jí milý i drahý a jak neztrácí v jejích očích ani pravdou. „Miluju jej takového, jaký je,“ myslila si, a bylo jí toto prosté vysvětlení zcela přirozené.

Jindřich se vrátil na Střelecký ostrov, zatouživ blouditi místy, kde s ní před chvílí chodil. Zdálo se mu, že vdechuje její sladkou bytost, že se úsměvy její, slova, dech i vůně nachytaly v zeleň stromů, a že jda po pěšinách, dotýká se jejích stop. Myslil o všem, co spolu mluvili, a snažil se ze slov, která ona pronesla, vyčísti, co se dělo v její duši. Bylo mu, jakoby se bál učiniti rychlejší krok a jakoby neměl ani dýchati, aby neporušil prediva, které si o ní splétal.

Byl nespokojen v srdci, které bylo vrchovatě naplněno dojemným steskem po této drahé dívce. Byly to jakési pocity žárlivosti, jež jej tížily. Mimo to mrzelo jej, co jí řekl o Hodurovi. Vyčítal si tuto slabost jako beztaktnost a známku nedokonalého sebeovládání. Myslil si, že si před ní ublížil, že si utvořila o něm horší soud, ba shledával v tom, že mlčela, dotvrzení své domněnky.

Na ostrově nebylo již nikoho. Jen v druhé části za mostem sedělo několik lidí v zahradní restauraci. Jindřich přecházel tichými pěšinami všechen rozladěn a smuten. Myšlenky jeho znenáhla docházely k poznání, že Bohušky nezískal vlastní vinou, že je ve Vilémových názorech skryto cosi pravdivého, že byl vždy příliš tichý a snivý, že se jí brzy se svými touhami prozradil a že se stal tím, čím byli Jedlička a Včelák. Cenila jej výše, pravda, ale i jemu říkala „přítel“ a věděla jistě ihned, že ji miluje. Byla mu nepříjemna tato myšlenka, a stále se snažil něco učiniti, aby se v jejích očích pozvedl. Umiňoval si, že jí napíše dopis

a hlasitě si jej skládal. Zavrhl však všecko, jakoby jej ještě více každé slovo kompromitovalo; až později, když se již stmívalo, zalíbil se mu tento obsah: „Vím, nemilovala jste mne, přece však jste znala moji lásku, pozorovala ji laskavě a byla něžna k jejím vlnám. Snad byla vám i neradostnou a obtížnou, nikdy však jste neprojevila nevlídnosti k ní. Dnes toužím, aby tato moje láska zapadla, aby v samotě setlela jako růžové lístky, a aby již nikdy nebylo slyšeti jejího dechu. Budeme přáteli . . . a láska má ať se tichounce vzdálí. Dává vám tedy s bohem . . .“

„Ach, jaký nesmysl!“ zašeptal všechen dojat obsahem nenapsaného dopisu. „Vždyť je to bláhovost . . . musila by se mi vysmáti.“

Na nábřeží zažlutala se světla. Jednotvárný poklus tramwayových koní nesl se nad vodou. S Letné zapadaly sem zvuky vojenské kapely. Jindřich si vzpomněl, že má jeti s přítelem na Alpy, ale zatoužil prožíti dovolenou v Praze, kde bude i Bohuška.

XI.

V posledních dnech července stýkal se Jindřich s Vilémem každého večera. Bylo-li krásně chodívali ve Stromovce nebo na Letné, a bylo-li deštivo, sedávali v bytě Jindřichově. Hovořívali mnoho o Heleně a Bohušce, nesvěřujíce se však s vlastními pocity dosti upřímně. Jindřich snažil se osvětliti nitro obou slečen, aby Vilém pochopil, že nejsou všechny ženy stejné a slabé. Tyto hovory bavily je neobyčejně a vydrželi mluviti o stejných, stále se opakujících věcech dlouho do noci. V bytě si při čaji něco četli, vlastně Jindřich předčítal buď z bible nebo z některého filosofa. I dramata a romány čítali. V těchto posledních dnech července četl Jindřich nahlas zápisky Marka Aurelia, jichž silný a vážný duch mocně oba mladé muže ovanul.

S paní Pechanovou dopisoval si Vilém často, ačkoli nerad. Od ní přicházely dlouhé dopisy s množstvím otázek a žádostí. V každém mu něco uložila vykonati. Vyptávala se na tolik podrobností jeho života i známých, že jeho odpovědi zaujímaly vždy několik stran. Zlobil se velice prudce na tyto její dotazy, ale na konec přece vše vykonal a na vše odpověděl. Po některých dopisech jejích cítíval opět stesk po ní, jaký cítíval i dříve, a skoro se již těšil na blížící se dovolenou. Navštívil ještě paní Jelínkovou a jel s nimi jednou na Jiloviště kočárem. Nebyl však na této cestě vesel, stále měl nepříjemný pocit, že jej Karla vybídla, aby s nimi jel, jen proto, poněvadž chtěla něčeho tím dosáhnouti. Pozoroval všechen rozdurděn na ní i na Janovském (který též s nimi jel), že se něco záhadného děje a že má přidělenou jakousi velice hloupou roli, ale nijak nemohl rozeznati jakou. Mimo to dráždilo jej poněkud i to, že se nedovedl rozveseliti a že mluvil málo, kdežto Janovský že toho dne byl živý i odvážný, ba zvláštně krásný. Hnědé jeho oči s dlouhými řasami leskly se teplem i rozmarem, a pleť jeho měla tak šťastný růžový tón, že se v něm uhelně černý knírek i plné rty s bílými zuby slučovaly v jímavou krásu. Poznával to i na roznícení mladé paní, která si Janovského velice všímala.

Mimo Jelínkovy navštívil i Holubovy, kde se rozveselil a kde se seznámil s několika novými lidmi, pak zašel i do atelieru slečny Taucovy, kterou nalezl se čtyřmi děvčátky, sedícími na židlích, jež pastelem malovala v strakatém pozadí své stěny na papír značného rozměru. Byla svou prací tak nadšena, že všecka zářila a ochotně poučovala Viléma, jak se dociluje jednotlivých světel a stínů na dívčích portretech, nedbajíc jeho šeptání, aby poslala děvčátka domů. Smála se těmto jeho nápadům a stále malovala. Za hodinu odešel, poněvadž děvčátka vytrvale seděla. V posledním tomto týdnu prožil pak ještě dvě nové známosti, jež rychle vznikly a rychle zanikly. Takovéto známosti vyskytovaly se v jeho životě hojně, a měly pro něj zvláštní, zcela odlišné kouzlo od delších známostí. Osvěžovaly mu duši a ješitnost jako příjemný deštík zelenou trávu. Kudy šel, všude jeho bytost probouzela tyto krátké, jiskřivé a prchavé lásky, jichž nepočítal, a které provázely jej jako světlo hvězdu. Zapomínal na ně, ale po všech zůstával mu milý, hřejivý dojem a uspokojení. Tyto dvě poslední vznikly na Žofíně při koncertě. Na promenádě opil očima mladé děvčátko v krátkých sukních, které patrně uniklo rodičům, sedícím v restauraci, a s nímž se setkal pod velikým kaštanem na uzoučké pěšince. Mluvil s tímto poupětem jen pět minut, ale za krátkou tu dobu rozvířil jeho duši i city nejvyšší měrou, tak že svítilo očima, točilo se, smálo a blouznilo, jakoby se bylo ocitlo na prahu ráje. Druhého dne sešli se opět a opět na krátko, aby to nebylo rodičům v restauraci nápadno, a za několik těch minut pověděli si, že mnoho vzpomínali a že se milují. Třetího dne však již Vilém nepřišel, a děvčátko v krátkých sukních marně všecko zakaboněno přecházelo celým ostrovem. On však mluvil na Letné s mladou vdovou, ještě ve smutku zahalenou, která jej přivábila světlýma, očím nepodobnýma očima, a která jej zahrnula svým životopisem jako deštěm. Vypravovala tak záhadné události a tak dramaticky silné příběhy, že naslouchal s velikým účastenstvím. Byla velká, štíhlá, dívčího tenkého těla, a dlouhé růžové prsty její pěkně přidržovaly chvílemi černý závoj. Zdálo se mu, že je zcela opojena, a lahodilo mu její zaplanutí. Po chvíli drželi se za ruce a v živém jich hovoru vznikaly rozechvívající pomlčky. Na druhý den smluvili si schůzku, na kterou Vilém nepřišel, aniž mohl vysvětliti toto náhlé vychladnutí. Mladá vdova čekala v nervosním rozčilení dvě hodiny, šeptajíc si: „Zmizel sen, krásný sen!“ Dlouhé, růžové prsty dotýkaly se chvílemi horkých skrání. Světlé, očím nepodobné oči hleděly teskně na západní nebe se žlutou záplavou, která věštila déšť.

Matka s Miladou čistily byt, ukládaly šatstvo, balily koberce a do dvou košů rovnaly prádlo i vše, co si chtěly vzíti na venek. Obě byly veselé, jen chvílemi paní Řetovská zahubovala, že se Vilém neukáže doma, že jim nepomůže, ba že jim ani neřekne, co mají z jeho věcí do košů složiti.

Milada ve světlé halence, žvatlavá a stále veselá, zpívajíc si chvílemi úryvky písní i oper, skládala své bílé prádlo, dlouhé košilky s kraječkami, šátečky i bluzičky, a počítala v duchu, kolikrát se uvidí s Bláhou, než odjedou. Obírala se i sněním, jak za nimi přijede na venek, a jak půjdou

lesem na procházku, i příjemnou myšlenkou, že se po prázdninách zcela určitě seznámí s paní Sochorovou a se Slávkou. „Dosud nebylo příležitosti,“ soudila; ale příčiny byly zcela jiné. Paní Sochorová nijak nespěchala, ba velice ráda se každé podobné příležitosti vyhnula. Učinila to vždy nenápadně, tak že ani ona ani on toho nepozorovali. Nečinila toho však z odporu proti této známosti, nebo snad ze zvláštních plánů se svým bratrem, nýbrž jen proto, že se jí takové seznámení zdálo předčasným. Myšlenky, aby si jej vzala Slávka, zcela se již zřekla, právě jako se zříkáme s úsměvem pošetilého snu. Proti Miladě ničeho již nenamítala; dověděla se o ní jen milé zprávy. Obávala se však, že je bratr příliš mlád, že ještě studuje, že dlouho ještě nebude samostatným mužem, a že třeba sám v lásce ochladne. Cítila, že by seznámením s Miladou přidala mladé té známosti mnoho vážnosti, jež by se stala třeba i nepříjemnou, a možná i Miladě nepříjemnou. Viděla v jejich lásce pouhý sen, jemuž nechtěla ubírati povahy snu. Kdykoli nevyhověla přání bratrovu, vždy si myslívala: „Na tyto věci je dosti času, a možná, že mi jednou poděkuje. Nesmím hleděti na jejich touhy tak mladě jako oni, i zde bych si snadno přivodila velikou zodpovědnost.“

Milada toužila seznámiti se s ní téměř až dětinně. Vyvinula se k ní v jejím srdci oddaná láska, zvláštní něžná příchylnost, a často snila o tom, jak jí políbí ruku, jak se před ní skloní, a představovala si, jak ji potom paní Sochorová pozvedne ke svým rtům a jak ji sevře v náručí. Stejným způsobem těšila se i na Slávku, kterou viděla již několikráte na promenádě ve Stromovce a v divadle.

Stará paní Řetovská žila všechny její pocity. Domluvila se vždy, kdykoli tušila, že se něco událo. Stálým naříkáním na snachu, na Viléma i na vnuky, že jí ničeho neřeknou, nutila Miladu k pošetilé upřímnosti. Pověděla vše. Matka jí však nenapomínala, ba ani jí příliš neradila, jí šlo více o to, aby se mohla starati a aby se mohla s ní radovati. Ve dnech, když se připravovaly na venek, odjížděla i snacha Marie Řetovská se všemi dětmi na letní byt do malé, v lese ležící vesničky v poříčí Sázavy.

Posledního července, den před odjezdem, vybíral si Vilém košile a límečky, které mu měla Milada vložiti do koše. Pohvizdoval si a přemýšlel, jak si musí rozděliti čas, aby se rozloučil s Jindřichem a aby se postaral o některé úřední záležitosti. Netěšilo ho, že úřad jeho převzal pro dobu dovolené rytíř Vaněk, který si liboval v přílišném pomlouvání a který o každém úřadě, jejž zastupoval, později rozhlašoval, že je pohodlný a snadný. Již způsob, jak všecka akta i malou příruční pokladnu od Viléma převzal, byl nepříjemný. „Osel,“ myslil si o něm Vilém, nemoha se rozveseliti, „on mne bude učiti počtům! V čem že vězí jeho sláva? Proč že se naň ředitelství dívá jako na světlo světa? Nevidí-li to páni, já to vidím! Moudrost jeho vězí v tom, že někde něco uvidí a za své to vydá! Reformuje úřadování, zavádí novoty — ano, vydává cizí rozumy za své!“

Zapálil si doutník a chtěl vyjíti. V téže chvíli však mu oznámila matka, že přišel k němu neznámý pán. Nemohl se upamatovati, slíbil-li mu někdo návštěvu, a skoro rozmrzen vyšel do předsíně.

Spatřil tu u dveří stojícího Kubrichta, který naň hleděl přes brejle a hluboce se klonil. Tvář jeho byla již zcela zarostlá.

„Musím poprositi pana Řetovského za prominutí, že obtěžuji," promluvil tiše a pozvolna, jakoby o každém slově přemýšlel, „ale dověděl jsem se, že již zítra odjíždíte, a věc má je důležitá."

„Prosím, račte dál," vybídl jej Vilém do pokoje. Kubricht se poklonil a vstoupil.

„Nebudu dlouho zdržovat," mluvil ihned, jak Vilém zavřel dveře, „mám zde plán" (vytáhl z kabátu několikráte přeložený papír, jejž rozložil na stůl), „a chci vás poprositi, abyste si toho všiml. Tady vidíte, co musím v úřadě dělat já, a co dělají druzí. Tady jsou jména pánů, tady je počet poukázek, počet kont, konsignací a tady jsou větší referáty. Tak prosím, tyhle zápisy jsou moje. Osmnáct tisíc kont, a prosím, kolik ostatní? Každý pět, šest tisíc. Myslili si: ťulpas! Mladík, hlupák, ať poslouchá a ať za nás dělá!" (Rozohňoval se, kroutil očima a pohazoval hlavou.) „Ale to není spravedlivé! Proč já mám dělati více než druzí? Proto snad, že jsem nejmladší? Ó, ne, nikdy ne!"

„A jak vám mohu já pomoci?" otázal se Vilém s úsměvem, prohlížeje si směšný výkaz Kubrichtův.

„Na to se musí, prosím, jíti chytře. Vy ráčíte mít vliv na pana radu Pechana. Prosím vás, nešlo by snad — podstrčiti mu tento výkaz, aby viděl pravdu, prosím pravdu, aby poznal, co se děje, a aby to přednesl na příslušném místě?"

„To je těžké, milý pane, a tak nějaké —" usmál se Vilém, vrtě hlavou.

„Proč těžké? Budete-li chtíti, všecko se stane. Nesmíte říci, že jsem vás o to žádal, tím byste všechno zkazil, poněvadž bych byl ve světle líného člověka a toho si nepřeju! Vy řeknete jen tak, jakobyste si náhodou na to vzpomněl, že musíte panu radovi ukázat, jak to vypadá v úřadech. Řeknete: Ku příkladu v záduší! Tak! A vytáhnete tenhle papír. Dal jsem seznam přepsati a pan rada nebude mít ani tušení, že jsem to tak zařídil! Potom snadno řeknete: Chudák tenhle Kubricht má nejvíc práce! Milý pane, ta nespravedlnost musí na pranýř, musí! Až se slavná městská rada otáže — potom promluvím!"

„Já vám mnoho nepomohu, na mne nespolehejte! Možná, že na to vůbec zapomenu!" bránil se Vilém, a jen proto, že bylo cosi směšného v jednání Kubrichtově, neodbyl ho nepřívětivým slovem.

„Prosím vás, ne pro mne, ale pro mou starou matičku!" prosil Kubricht pokorně, pokyvuje hlavou.

„Zmíním se o tom," řekl Vilém, ale jen proto, aby hovor nějak ukončil, „ale ničeho vám neslibuju."

„Děkuju, děkuju," klonil se Kubricht a podával Vilémovi složený výkaz, „pan rada již učiní pořádek! A kdybyste se ráčil přimluviti u milostpaní, abych se stal brzy úředníkem, vykonal byste dobrý skutek."

„Učiním vše . . . ano, ano . . . a teď již laskavě promiňte, mám mnoho práce."

„Prosím tedy za odpuštění," řekl a hluboce se poklonil. Pojednou se však jeho tvář rozzářila a s úsměvem jakéhosi vnitřního blaha a opo-

jení vytáhl z kapsy přeložený dopis. „Dovolil bych si ještě malou prosbu. Píšu k svátku panu provinciálovi do Olomouce . . . račte mi říci, napsal-li jsem to dobře.“

Vnutil téměř Vilémovi dopis a všechen rozzářen pozoroval, jaký dojem v něm vyvolá. Písmo bylo školácké, velké, a obsah tento: „Veledůstojný pane provinciále, otcovský můj příteli! Bůh Všemohoucí požehnej Vaší záslužné práci a dejž Vám milostivě zdraví i spokojenosti i dlouhého věku. Prosím co nejpokorněji o přijetí mého přání, kteréž vyplynulo z vděčného srdce. František Kubricht.“

„Velmi hezké,“ řekl Vilém, ohlížeje se po pokoji, jakoby se chtěl vrátiti ke své práci.

„Myslíte tedy, že mohu ten dopis poslat?“ otázal se Kubricht s rozzářenou tváří.

„Ano, beze všeho uvažování, pan provinciál bude šťasten!“

„Děkuju tedy a prosím za prominutí.“

Poklonil se a odešel. Vilém se díval za ním, jak vystoupil z předsíně na chodbu, na jeho hubené tělo, na němž visel nevkusný, laciný šat, a napadla jej otázka, přetvařuje-li se tento člověk, anebo je-li v nitru skutečně takovým zbožným pošetilcem? A nedovedl si odpověděti.

O páté hodině vyšel současně s Miladou z domova. Sestra velice spěchala. Řekla pojednou: „Já musím jít!“ vzala sbalený deštník, posadila si na hlavu klobouček se světlou pentlí a natahujíc si po schodech nitěné polorukavice, vyběhla na ulici. Na Václavském náměstí očekával ji Bláha skoro netrpělivě již. Měl nové, hnědé, lehoučké šaty, slaměný klobouk a velkou hedvábnou kravatu, široce na prsou rozloženou. Zahlédnuvši jej, rozběhla se Milada k němu. Přiskočili k sobě, stiskli si ruce a přiklonivše hlavy, živě se rozpovídali. Nevěděli ani, koho potkávají a co se děje na ulicích. Milada hlasitě se smála. Ustanovili v dopisech, že si dnes budou poprvé tykati, a jak na sebe promluvili, pletli se a radovali se z toho. Oběma bylo příjemno, když řekli poprvé „ty“. Nevýslovné kouzlo bylo v této důvěrnosti, ba zdálo se jim, že je od té chvíle mezi nimi silnější pouto, že určitěji jeden druhému náleží. Mluvili rychle, a každé „ty“ jakoby je rozehřívalo. Milada se stále smála radostí, všecka opojena vírou, že láska jejich je upřímná, a že Bláha pomýšlí na sňatek. Pocit, že mu náleží, že si ji důvěrností osvojil, lahodil jí a vléval do jejího srdce dětinnou něžnost. Očekávala návrh na tykání dávno a dlouho se dnes pletla. Kdykoli se zmýlila, vždy přitlačila k němu hlavičku a rozesmála se. Když se poněkud utišili, vypravovali si, co budou o prázdninách dělat, jak budou vzpomínat a jak si budou psát.

Oběma bylo sladko a volno. Šli do Novoměstských sadů.

Vilém zabočil do Žitné ulice k Jindřichovi, ale nenalezl ho doma. Napadlo jej, že je u Jedličky v krámě a vzpomenuv si takto na milý ten krám s důvěrnou společností, rozhodl se, že půjde za ním.

Bylo po dešti, čisto a příjemně chladno. Nebe se již vyjasnilo, jen k severní straně sehnaly se bílé mraky, jako nesmírné hory ve veliké dálce seskupené. Chodníky byly jako omyté, vyhlídka neobyčejná. Na nábřeží procházelo se veliké množství obecenstva a kvapem jelo

tudy množství kočárů šlechtických s lokaji a pyšnými koňmi. Vilémovi bylo veselo a lehko, jakoby zde v Praze ničeho nezanechával a jakoby se všemi lidmi byl vyrovnán. Po celou cestu myslil již na venek, na odpočinek, na lesy, procházky, na teplé večery a na paní Pechanovou. Jednotlivé vzpomínky z minulých jejich styků pojednou se opět pozvedaly, a stesk, který cítíval, opět se v jeho nitru šířil.

Jindřicha skutečně nalezl v krámě u Jedličků. Sešla se již všechna příjemná společnost. Uvítali Viléma radostně, se smíchem a křikem. Tureček vyskočil a živě mu tiskl ruku. Julinka se usmála a pustila jej na starou pohovku mezi slečny Hrubou a Turkovou. Usedl ihned a rozveselil se. Vzpomněl si, že nalezl dnes na Miladině stolečku papír, na němž bylo stakráte tužkou napsáno: Milada Bláhová. „Co by asi tyto slečny psaly?" pomyslil si, a černé oči jeho obrátily se na Jindřicha, jehož tvář byla zardělá a veselostí oživena. Malíř Srba mezitím kreslil do Julinčina památníku profil Vilémův. Tureček, zdálo se, zamiloval se vedle Jindřicha i do Viléma. Živá tato dívka, kteráž nedovedla ničeho zatajiti, mluvila jaksi nesouvisle a blouznivě, jakoby byla rozohněna. A skutečně, tvář její byla červená až nepřirozeně. Měla radost ze všeho, co se té chvíle stalo. Byla ráda, že zde byl Jindřich, o němž snila jako o dokonalém člověku, a těšilo ji, že přišel Vilém, o němž si s Julinkou často povídaly. Ještě však více ji zaujala dosud všem neznámá změna, která se stala se Včelákem. Dnes poprvé všímal si jí a poprvé se odvracel od tělnaté slečny Hrubé. Tento obrat v nitru Včelákově postřehla rychle, a třeba se jí Jindřich i Vilém daleko více líbili, přece mu přikládala větší důležitosti než úsměvům těchto pánů. Tajila svou myšlenku a nevěděla chvílemi, co se mluví, jak byla jí zaujata. Včelák, který se někdy zahleděl do jejích hnědých očí, stále si v duchu rozpočítával, co mu dala macecha a mnoho-li ještě potřebuje. Věno Turečkovo, o jehož výši byl dnes bezpečně zpraven, vyhovovalo jeho plánům. Vše souhlasilo, a mezitím, co se druzí bavili kresbou Srbovou, představoval si, jak si obchod pěkně zavede, jak si vezme Turečka a jak bude spokojen... Sen o Bohušce zanikal do mlhavé dáli...

Když se o osmé hodině vraceli Vilém s Jindřichem na Nové Město, řekli si, že jim bylo příjemno, jakoby byli na celý svět zapomněli. Rozloučili se pak velice srdečně.

XII.

Druhého dne ráno o sedmé hodině vyjel Vilém s matkou a s Miladou ze smíchovského nádraží na letní byt. Zapálil si doutník, díval se oknem na modré nebe i na domy Zlíchova, a poslední dojmy ze včerejší zábavy v krámě u Jedličků nesly se jeho duší.

„Bude mlčeti celou cestu," pomyslila si matka, prohlížejíc si z režných nití upletenou taštičku svou, v níž měla na cestu víno a šunku.

Milada měla na klíně kytici volně sepjatých růží, kterou jí přinesl Bláha na nádraží, a vše, co si před chvílí řekli, znova se jí ozývalo. Oči její byly veselé a se zalíbením pozorovaly jednotlivé růže, jakoby v jejich barvě, vůni a kráse jeho srdce rozeznávaly.

Po deváté hodině vystoupili na malé stanici u lesů. Za hůlkovým plotem zahlédli kočár s paní Pechanovou, oblečenou jednoduše, s malým slaměným kloboučkem, bílou bluzou a s rozevřeným hedvábným bílým slunečníkem nad hlavou. Shlédnuvši je, seskočila s kočáru a spěchala jim vstříc. Byla opálená, všecka zářící, se zuby bíle svítícími.

Vilém i Milada měli stejný dojem: Zdála se jim elegantnější a krásnější, než jak žila v jejich vzpomínce. Oba pocítili rozpaky před ní a oba se podivili, že tak rychle a skoro rádi na ni zapomněli. Viléma náhle zamrzelo, že jí psal krátké a poměrně chladné listy, ale jak uslyšel její laskavý hlas, přiskočil k ní a políbil jí ruku všechen osvěžen a rozveselen.

„Těšil jsem se na vás!“ zašeptal.

Hana mu stiskla jemně ruku a, obrátivši se k Miladě, rozevřela náručí. Ta přitulila se k ní vroucně v modrých svých šatičkách, a prudce se zlíbaly.

Stará paní Řetovská přibližovala se s úsměvem. Cítila, že paní Pechanová její děti miluje, a již z té příčiny byla jí neobyčejně příjemnou. Políbily se srdečně, jakoby byly nejlepší přítelkyně.

„Pro zavazadla pošleme vůz,“ řekla Hana energicky, „není sem daleko! Snad jen tento kufřík byste mohli nyní vzíti. Tak — prosím, sedneme si!“

Vilém si povšiml, že je šťastna, a příjemná nálada jej ovládla. Rozhlédl se vesele po stanici, na níž sestoupilo jen několik lidí, a vstoupil za damami do kočáru.

Jeli okresní silnicí mezi poli, lukami i malými lesíky za silného vedra. Vzduch však byl lehký i příjemný, vůní zralých žit nasycený. Kolem v obzorech modraly se veliké lesy a leskly se hladiny několika rybníčků. U jednoho bělaly se statky v zeleni zahrad, a vyčnívala tam tenká věžička starého kostelíčka. Hana upozornila paní Řetovskou, že je to vesnička T., kam jedou a kde mají připravený byt.

Za půl hodiny dojeli do T. Potkali několik měšťáků, kteří zde byli na letních bytech a ubírali se do lesů. Vilém si všech dobře povšiml a kde zahlédl slečnu, se zájmem pozoroval, kam jdou; ba i příjemno mu bylo v nitru.

Statek, na jehož dvůr zajeli, byl nový, prostorný, s velikou zahradou, táhnoucí se k rybníku. Zahrada byla ovocná, nemoderní, s velkými hrušemi i jabloněmi, se stromy švestkovými i třešňovými, bujnou travou zarostlá. Mladá, as třicítiletá selka vyšla ze statku a poklonila se paní Pechanové.

„Přivezla jsem vám letní nájemníky,“ řekla Hana, „uveďte je do světnice.“ A seskočivši s kočáru, pomohla vystoupiti paní Řetovské. Selka se usmívala a obcházela ochotně hosty. Byla silná, zdravá, s nepravidelnými zuby, stále se dobromyslně smějící. Uvedla je do prostorné, dosti pěkně pomalované světnice se třemi okny do zahrady na sluneční straně. Paní Pechanová pozvala je do zámku a poroučela se. Vilém vyšel s ní ke kočáru. Hleděl za ní, dokud nezmizela na silnici v zahradách. V poslední chvíli ještě se ohlédla a zamávla šátečkem.

U vesnice, kde silnice zabočovala od rybníka k lesům, potkala veliký žebřiňák s obilím. Sedlák Smutný, u něhož najala byt pro rodinu Řetovských, šel za vozem. Byl silný, s černým vousem, upocený, s očima jiskrnýma. Vůně žita táhla se silnicí.

„Už jsou u vás!“ zavolala naň Hana s kočáru. Smekl slaměný klobouk a potřásal vesele hlavou.

Kočár uháněl k lesům. Milý jejich chládek příjemně se dotkl tváře Haniny. Položila se pohodlně, nařídila kočímu, aby jel krokem a s nedočkavou lačností jala se přemýšleti o Vilémovi, jakým se jí jevil, jak promluvil a jaký dojem učinil. Zdálo se jí, že je těchto dojmů nesmírné množství a že nesrovnány působí jí nepříjemné znepokojení. Přivřela oči, naslouchala chvíli, jak svištěly ohony koní, jak bzučely kousavé mouchy a jak chvílemi uhodil některý kůň kopytem; pak se jí přiblížil Vilém. Na její tváři s přivřenýma očima a živou červeností jevilo se úsměvné štěstí. Toužila již po něm v posledních dnech a vše, co dnes učinil, i co řekl, bylo jí příjemné.

Tehda, když odjela na venek, zatěšila se do samoty z jakési únavy, již jí působila Vilémova vášeň, ale hned, jak se ocitla mimo Prahu a jak se ubytovala v lesním zámečku, oddala se vzpomínkám i vnitřnímu přemítání o své lásce, kteráž ji zcela zaujala. Vše bylo u ní jiné než u Viléma. On na ni zapomínal, a mrzelo jej pouze to, že nemohl zcela zapomenouti, kdežto ona snad nikdy o nikom tak nesnila jako o něm. Všecko její přemýšlení, všecko cítění, všechen zájem soustředily se k této lásce. On jí byl vším na světě. V prvních dnech, když se toulávala sama lesními pěšinami, nebo když sedávala na blízké pasece, vonící červenými jahodami, oddávala se zvláštnímu opojivému štěstí, jež vznikalo z vědomí, že je milována. Nepřemýšlela o ničem, byla blažena jen příjemnou tou skutečností, kterouž radost, pobíhajíc lesem, vypravovala svým krokem, svým pohledem i svým prozpěvováním všemu stromoví. Několik těchto prvních dní bylo snad nejšťastnějším snem jejího všeho života, poněvadž toto štěstí nemělo pražádné určitosti, ale jen opojného vzrušení. Byl to jakýsi odpočinek, bylo to uklidňování rozhoupaných vod, příjemné utišení štěstím rozvířené duše. Po tomto zvláštním a nezapomenutelně milém stavu duševním, v němž, jak sama si řekla, byla lepší a dokonalejší, přišly dny zájmu a svědomité péče, aby o všem, co ona zde dělá, věděl, a aby s ní tímto způsobem žil ve stálém svazku. Nepochybovala, že je mu příjemno vše, co o ní zví, a přála si rovněž věděti o všem, co on dělá. Co činila, co myslila, vše bylo určeno jemu. Neodpovídal ovšem tak podrobně a tak vřele, jak si přála (při prvních jeho listech se i poněkud zarmoutila), ale brzy si vše vysvětlila jeho pýchou a nechutí ke psaní. Po této době sdělování, již v posledních dnech července, vzrůstala v ní touha po něm, touha, jež byla silna a vroucí. A tak tento měsíc samoty prohloubil její lásku a uklidnil. Daleko závažnější ještě byl názor její na manželství, vždy v ní žijící, ale dosavad stále ohrožovaný a neustálený, který se však za měsíc života v osamělosti lesní uklidnil a upravil. Nepokoj, který v ní ve styku s Vilémem vznikal, byl v podstatě jen útočení jeho vášně a jeho volného názoru na její vrozenou stálost. Hnal ji v život, kam mohla

vejíti jen přetvořena. Za tuto dobu, co ho neslyšela prudce a smyslně blouzniti, co neviděla jeho žádostivých očí a co netrpěla jeho chvatem, navrátila se k sobě a i o něm utvořila si vlastnímu srdci odpovídající soud. Láska jeho jakoby se očistila a zvroucněla v jejích očích. Viděla ji schopnou činu a věrnosti. Účel její mohl býti jediný podle jejího názoru: manželství. To byl čin, který v její pravdě viděla. Nedovedla si představiti, že by mohla žíti jako Karla. Od té doby, kdy se jí tato svěřila, že náleží Janovskému, rozleptalo se jejich přátelství. Hana nenáviděla její lhostejnost k nesmírné té události, že náleží dvěma mužům, a že nemá odvahy žádati na svém milenci, aby ji odvedl z domova. Nedovedla si nijak tyto nesrovnalosti vysvětliti. Nešlo jí jen o rozkoš jako Karle, šlo jí i o čin.

Vilém se jí v prvních stycích jevil asi jako Janovský, a odtud vznikaly její častá roztrpčenost i vytrvalost, s jakou se bránila jeho vášnivému útočení. Teď, když se vzdálila z Prahy, mohla pokojně o všem přemýšleti. Uvažovala o manželství i o zákonech a snažila se najíti světla v nich. Cítila, že k něčemu závažnému spěje, že se přibližují události životní důležitosti a chtěla míti rozhled před sebe. Vzpomínala, jak se sňatky uzavírají, jak se manželství utváří, kdo všecko působí na jejich vznik i trvání, a nacházela omluvu i pro vše, co se s ní stalo. Manželství její vzniklo právě tak lehkomyslně, právě tak snadně a s vnitřním životem nezávazně, jako většina ostatních, a právě tak, jako se děje křest dítěte. Nemělo kořenů v jejích citech a nemělo proto ani morální síly. Bylo jí k smíchu, jak se sňatky uzavírají, a jaké nepřirozené a nemožné věci se od těchto pochybených útvarů žádají. Jevilo se jí to jako past na nevědomé srdce. Manželství brzy se jí ukazovalo jako zlo, poněvadž bylo chomoutem, do kterého vstoupili lidé po tmě, s myšlenkou, že si jdou hráti a ne táhnouti. Ze všech těch důvodů nebylo jí svátostí lidské manželství, a proto ani rozbití jeho nezdálo se jí hříchem. „Však i Sláva přeje si uvolnění," myslila si, „právě jako já. Proč bychom si tedy neučinili tento vzájemný dar?" Toto stálé a rozsáhlé uvažování bylo živo v její povaze, tak že jí otec již dávno říkával „Žaninka Opatrná". Nikdy nevstoupila na led, aby neohledala jeho nosnost a nic neučinila, co neprozkoumala. Přes to musila si přiznati, že nejvážnější skutky její byly nesprávné. Takové omyly učily ji však ještě větší opatrnosti.

Snad o ničem tak složitě a tak široce neuvažovala, jako o své lásce. Přiznávala si, že je tato láska její první opravdovou láskou. „Co cítí takové mladé žábě," myslila si, „není vážná láska, to je pouhé omámení smyslů. Tehda není v ní žena ještě, její srdce, její oběť, její bystrost a její složitost, tehda je jen svěžím mládětem, a muži, kteří milují tato mláďata, jsou pouzí požitkáři a vyžilci." Řekla si, že tehda, když o své svatbě upustila v kostele růži pro svého prvního milence, necítila a nechápala ani stín toho, co nyní žije. Již tím, že si lásku k Vilémovi jako jedinou označila, oddala se jí celou bytostí. Veškeren čas, který zde strávila, každý den od rána do večera, vyplněny byly úvahami o budoucnosti. Nejvíce zajímal ji rozvod, kteréž otázce věnovala denně celé hodiny. Objednala si několik dramat Duma-

sových i některé romány francouzské, obírající se touto látkou, a velice se rozhorlovala na rakouský zákon o rozvodu. Zdálo se jí, že by bylo vše velice snadné k rozřešení, že její případ ukázal by se prostinkým příběhem, kdyby se mohla rozvedená žena znova provdati. V těchto spisech nacházela mnoho své duše, mnoho svých názorů i citů, a čtení jich v lesních samotách způsobovalo jí zvláštní rozkoš.

Když však si představila, že se v případě rozvodu nemůže znova provdati, rozhorlila se proti zmatenosti lidské stejně prudce jako autoři knih, jež četla. Přecházela lesní silnicí rychlým krokem a znova a znova si dávala otázku: „Co se tedy stane?" A představovala si řetěz příhod, jak se budou vyvíjeti. O jedinou věc se nestarala, totiž o tu, miluje-li ji Vilém a přeje-li si takového života, o jakém ona sní. To zdálo se jí samozřejmé a rozhodnuté. Bylo jaksi zcela přirozené, že touží-li po ní, přeje-li si tak nedočkavě, aby mu náležela, přeje si i žíti s ní. Neviděla jiného úmyslu a ani by byla nepochopila, že možno jinak smýšleti. Zde tedy nebylo příčiny pozastavovati se. Viděla jediné: „Vilém z lásky ke mně touží žíti věčně se mnou!" Srdce její naplněno bylo touhou vyhověti tomuto přání, ale předsudky, veřejnost i zákony bránily jí v tomto štěstí. Uvažovala proto neustále o všech možných cestách, jimiž bylo možno jíti. Nemohla však nalézti ničeho. Rozvod pozbýval smyslu, jakmile nevracel volnosti; stejné volnosti dával jí pouhý odchod od muže. Tento způsob zdál se jí prostší a příjemnější, bez účastenství všetečnosti lidské.

Rozhodla se, rozvine-li se láska jejich tak, že se jí oddají, od muže odejíti (ale zcela v dobrotě, přátelsky, po laskavém vysvětlení rozporu) a žíti s Vilémem. Jiné cesty neviděla. Dlouho však se nemohla srovnati s touto myšlenkou; cítila, že by postavení její ve společnosti bylo těžké, snad i nesnesitelné. Hledala-li jiného rozřešení, našla jen život, jaký žila Karla, ale takový způsob se jí protivil, její bytost nesnesla by těch stálých obav, že bude vyzrazena, toho stálého přemítání, jak klamati, a toho trapného poměru k muži, od něhož přijímala by živobytí. Když se blížily srpen a Vilémova dovolená, byla ustanovena na svém plánu, a zdálo se jí, že je všecka budoucnost její určitě osvětlena. Bylo jí dosti veselo v srdci, jakoby nebylo třeba veliké odvahy k vykonání takového rozhodnutí. Teprv v nejposlednějších dnech odvaha její se zatemnila nevlídnými obavami, a v této zvláštní tísni zatoužila po Vilémovi v silné víře, že je stálým přemítáním zmatena a že potřebuje jeho pevné ruky. Pozastavila se i nad tím, je-li Vilém skutečně takovým, jak jej viděla po měsíční své samotě, a těšila se na první setkání. Věděla, že rozdíly představy a skutečnosti v této chvíli určitě se objeví.

Navracejíc se k zámečku, měla jeden živý dojem: vše bylo jiné, než jak čekala, ale jaksi krásnější a veselejší. Vilém ji okouzlil tak silně, že byla až pomatena jeho pohledem. Tvář jeho, oči, úsměv a hlas jakoby jí byly přinesly zcela nový svět, veselejší náladu a lehčí pojímání života. Vážné její uvažování zdálo se jí nyní nesprávným. Srdce její vyplněno bylo neurčitým těšením, touhou po budoucích dnech, po oživení lesní samoty, po změně života v zámečku a po procházkách.

Vznikla v jejím nitru dětinná radost, že se bude s Vilémem toulati stezkami podle lesní bystřiny, že jej zavede na paseku k vysokému borovému lesu, kde prosnila celé hodiny, že mu ukáže starý jedlový les se zelenými podrosty a že bude mu povídati o pocitech, které jí zde srdce naplňovaly.

Zámeček stál mimo silnici na pozadí černých lesů. Od silnice oddělovala se k němu krásná, travou zarostlá vozová cesta s mladou dubovou alejí. Neveliká louka vinula se podle této aleje a zabíhala jazykovitě podle chladného potoka do smrkových lesů. Před průčelím zámečku stálo několik vysokých javorů a buků, zbytek bývalého parku. I dvě zašlé skulptury, travou a mechem zarostlé, připomínaly někdejší luxus majetníkův.

Když se kočár přibližoval starodávnému vjezdu s barokními vásami na postranních sloupech, vyšel Pechan s hajným Vondráčkem před zámeček. Byli zabráni do mudrování o dnešním pozorování několika kousků srnčí a o otázce, bylo-li by záhodno nasaditi zde bažanty. Vondráček, drže v ruce vyhaslou dřevěnou dýmku, živě hájil přesvědčení, že by nasazení bažantů bylo velice dobrou věcí. Pechan však vymýšlel stále nové a nové důvody proti tomuto nápadu.

Hana seskočila s kočáru a šla k muži. Pechan se usmál, zahlédnuv ji, a pospíšil jí naproti.

„Přijeli?“ otázal se živě, jak nebývalo jeho zvykem.

„Ano, všichni,“ odvětila a pomyslila si: „To je zvláštní, jaký zájem projevuje, jde-li též o Miladu.“

Ucítila zápach vyhaslé dýmky Vondráčkovy a odvrátila se. Nečekajíc pak na průvod Pechanův, odebrala se po široké pěšině v úplném slunečnu do zámečku. Bylo neobyčejné teplo, takové, kdy umdléváme a usínáme. Když vystupovala po dřevěných, jemně vonících schodech na širokou, bíle natřenou chodbu se třemi starými, bezcennými obrazy jakýchsi lesních výjevů, dnes již zapomenutých, zalekla se podivné, ostře vzniklé myšlenky, že se rozhodnutí rychle přibližuje. Dotkla se růžovými prsty svých přivřených očí a prudce vydechla.

XIII.

O třetí hodině vyšli Pechanovi ze zámečku Řetovským naproti. Oba byli jasné mysli, jako osvěženi. Pechan byl oděn téměř švihácky, s bílou čepicí a stříbrem vyzdobenou holí. Těšil se na Miladu i Viléma na pohled daleko více než sama Hana, a ku podivu byl hovorný, nevšímaje si ani zvěře ani ptáků. Když došli na silnici, zapálil si cigaretu. Sivé oči jeho zahleděly se v dálku, kde se silnice zahýbala do nízkých smrčin a kde se ukázali právě jejich hosté. Pozdvihl bílou svou čepici a zamával jí. Hana radostně poskočila. Milada s Vilémem odpověděli zatřepáním bílých šátků.

Po chvíli se sešli, a Hana pozvala je ihned na svačinu. Odebrali se alejí podle louky k zámečku. Pechan se přidružil k Miladě a upozorňoval ji na podrobnosti zdejší krajiny, žertuje po svém způsobu. Oběma bylo stále do smíchu.

„Jaký je roztomilý," myslila si o něm paní Řetovská, „jak je veselý a žertovný."

Vilém šel s Hanou o několik kroků před ostatními. Díval se na její profil, na skupinu plavých vlasů a lehoučký krajkový klobouček, jehož pavučí sítí bylo viděti i barvu vlasů, a nemaje určité látky k zábavě, šeptal jí:

„Jste krásná!"

Lehoučký úsměv zachvěl se po jejích rtech.

Uvedla hosty do velikého, bohatě, ale již příliš dávno vymalovaného pokoje, kde nebylo nábytku a obrazů mimo stůl a několik židlí. Anna, všecka rozveselená a opálená, přinášela kávu.

Po svačině provedli je zámečkem, ukázali jim velikou terassu s vyhlídkou na lesy a na Brdy směrem ku Příbrami, a procházeli s nimi jednotlivé části revíru, kde byly neobyčejně malebné skupiny lesní a rozmanité pohledy. Hana byla tímto prováděním hostí velice šťastna a byla by jim ráda vše ukázala a o všem něco pověděla, znala však příliš mnoho podrobností, tak že jí nebylo možno obsáhnouti všecku látku. Projevovala něžnou péči o starou paní, upozorňovala ji na neschůdná místa, na mokřiny i houštiny, a každé chvíle stanula a svolávala hosty:

„Počkejte přece, odtud se musíte podívat! Zde! Vidíte ty břízy? A tam tu louku? Vidíte srnce? Vidíte hory?"

Pro tuto zvláštní touhu vše ukázati zapomínala i na svou lásku. Viléma čím dále tím více zlobilo, že nejde s ním, že bylo již tolik příležitosti k políbení a k objetí, a vysvětloval si toto její počínání zcela nesprávně. Soudil, že jej chce úmyslně zlobiti. Kdykoli se ocitl ve skupině stromů, kam nebylo viděti, vždy se zlostně zamračil, poněvadž místo aby sem k němu přiskočila a vášnivě jej objala, jen její vzdálený hlas slyšel. Došli až ke knížecím lesům, k úhledné myslivně s velikou zahradou a včelníkem. Pod ovocnými stromy pobíhala dvě děvčátka s rozpuštěnými vlásky, a v otevřeném průčelním okně stál vousatý lesník s dýmkou v ústech. Pozdravil se s Pechanem a klonil se Haně.

K večeru vraceli se k zámečku. Paní Řetovská odmítla večeři, že by se příliš zdrželi, a vyšli hned k vesnici. Slunce se nížilo nad nízké, daleko obzor uzavírající smrčiny. Příjemný chládek rozšířil se vzduchem, a slabé šumění potoka bylo chvíli slyšeti. Ve výši tichounce přeletěli dva jestřábi.

Pechanovi šli s nimi až na konec lesa, odkud bylo vesnici T. zcela jasně viděti. Po celou cestu lesem nepodařilo se Vilémovi odloučiti se s Hanou od ostatní společnosti. Hovořilo se stále takovým způsobem, že nebylo možno vyhnouti se jednotlivým otázkám a odpovědím. Hana cítila, že je Vilém proto rozmrzen, ale bylo jí těžko splniti jeho přání.

Pechan vyptával se na události v Praze i na známé osobnosti.

„Prosím vás," otázal se též Viléma, „viděl jste někdy pana Kubrichta?"

„Ano, byl u mne."

„Tak? Psal mi...“ (zavrtěl hlavou) „nevím, co si o něm myslit. Vylíčil mi celý svůj život, a na základě toho chce se státi úředníkem, a hned akcessistou, tak že by přeskočil asi padesát lidí. Představuje si to vše velmi lehké.“

Vilém se zasmál.

„Jen padesát?“ zvolal.

„Nedivte se mu,“ zastala se Hana Kubrichta, „každý člověk se snaží povznésti se.“

„Ano, ale nesmí to být směšné!“ řekl Pechan. „Napíše si sentimentální žádost na městskou radu, že má chudou matičku, o kterou se chce starati... a žádost tu mi pošle, abych prý mu poradil, má-li ji podati. Napsal jsem mu, aby si ji schoval a půl léta se za to styděl.“

„Víte, že se s tím hezkým děvčátkem rozešel?“ otázala se Hana, pohlédnuvši na Viléma vroucíma očima. „Pamatujete se, jak byl tehda v Kunraticích?“

Vilém hleděl v dálku, jakoby se nemohl upamatovati.

„Ach, ta, ano!“ řekl po chvíli.

„Byla velmi hezká... a takové divné nedorozumění se stalo. Teď jsou oba nešťastni, aspoň on velice. Myslím, že se měli rádi. A taková hloupost je to! Byl chudák u mé matky a svěřil se jí se svým zármutkem. Psala mi o tom před týdnem. Byl prý všechen sklíčen a rozplakal se usedavě, tak že ani mluviti nemohl. Šli prý s tou slečnou z kostela a vypravovali si jako děti o svém budoucím štěstí. Mezi řečí pronesl on tato nešťastná slova: Pan otec nesmí zapomenouti, že máte tělesnou chybu! — Ovšem, jsou to ošklivá slova, ale on je řekl bez úmyslu, bránil se patrně. Maminka psala, že asi s ní mluvil o věnu a že jí chtěl naznačiti, aby chtěla na otci co možná nejvíce, ale já tomu nevěřím. Maminka ráda vidí všechno zlé a ráda si vše přibarví na černo. Jak prý tato slova řekl, děvče se rozplakalo a odešlo bez rozloučení domů. Tam prý se strhla pravá bouře. Otec její velice se rozčilil a došel okamžitě ke Kubrichtovi. Hodinu prý křičel jeden na druhého, jakoby rozumu neměli!“

„Představte si tu scénu!“ podotkl Pechan a usmál se na Miladu, jejíž hnědé oči hleděly k západu.

Vilém se zasmál.

„A jakou měla chybu?“ otázal se.

„Vysedlou lopatku... nepamatujete se?“

„Ne... myslil jsem tehda na něco jiného, milostivá paní.“

„Ach, ano, přicházely tenkrát pěšinou slečny Pavlánské.“

„Nemluvil jste s nimi?“ otázal se Pechan.

„Jednou jsme se setkali se slečnou Terezou na Žofíně,“ odvětil.

„Psala mi o tom,“ řekla Hana a zadívala se na Viléma, jakoby chtěla uhodnouti jeho náladu, „a velice jste se jí líbil.“ (V té chvíli bylo jí příjemno, že řekla tato slova a že odvrací jimi podezření Pechanovo. Ačkoli nepotřebovala těchto vytáček, připojila ještě následující větu.) „Mohl byste si slečnu Terezu vzít!“

„Je zajímavá... a velice milá,“ prohodil s jakýmsi zalíbením, představuje si Terezu i Štěpánku, jejichž bílé zuby a snědá pleť při-

pomínaly mu Španělky, a pohlédl na Hanu, aby postihl, jak jeho slova na ni působila. Zdálo se mu, že se zarděla, ale mýlil se.

„Byly samy na Žofíně?“ otázala se se zvláštním zájmem.

„S otcem a s professorem Nedošínským.“

„Aj?“ podivila se. „Slyšíš, Slávo? Nedošínský s nimi byl.“

„Vždyť mi psal, že se často baví se slečnou Štěpánkou,“ řekl Pechan.

„Procházel se výhradně s ní,“ poznamenal Vilém, vzpomínaje si na krátkozrakého professora s brejlemi, jehož neobratnost a špatně střižený šat upoutávaly tehda pozornost okolních lidí.

„A já mohu ještě více sdělit,“ prohodil Pechan, „že se teď často baví se slečnou Terezou — pan Zima!“

„Bože, ty jeho protivně modré oči vidím někdy i ve snu!“ zvolal Vilém.

Milada, naslouchajíc bedlivě, myslila, že mluvil o Jindřichovi, a pohodila hlavou.

„Je stokráte lepší než ty!“ řekla s upřímným rozhorlením.

„Kdo? Zima?“ obrátil se k ní Vilém s posměšným úsměvem.

„Ne, Jindřich!“

„O tom nemluvíme!“ zasmál se a dotkl se svých kotletek.

Pechan se přiblížil k Miladě. Byl by jí rád ještě dopověděl, co se mu přihodilo v Rusku, kde jezdíval na koni. Bavil ji před chvílí různými příběhy tak šťastně, že zapomněla i na své vzpomínky, a že se i paní Řetovská neustále k nim přibližovala.

„Nechme je, ať si to dopovědí,“ živě řekl a zatlačil Miladu na levou stranu silnice, „a já ještě . . . tak, kde jsme byli? Aá — ano! Jak se se mnou ten kůň splašil. Představte si, že jsem na něm seděl, a že se rozletěl přes všecko v děsném trysku, a že před námi byly rokle, tůně, potok, stráň. Ke všemu dostal uzdu mezi zuby, tak že jsem jej nemohl strhnouti. ‚Konec, je konec,‘ šeptal jsem si v úzkosti, ‚za chvíli sřítíme se někde do propasti, kde zůstanu ležeti rozmlácen i s ním.‘ Zvíře řičelo, a strašlivá vášeň třásla jeho tepnami. Zdálo se mi, že se nedotýká země a čekal jsem, že mne každou chvíli strhnou větve stromů. Před vesnicí shromáždili se lidé a křičeli zděšením. Povolil jsem uzdu úplně, jakoby mi na ničem nezáleželo. Sliny sběsilého koně, letíce v kusech od jeho tlamy, padaly mi chvílemi do uděšené tváře. V úzkosti té vzpomněl jsem si na něco, co mi o splašených koních kdysi vypravoval starý hulán, a ihned jsem to vykonal. Chytil jsem se koně levou rukou kolem krku a s pravé si namáhavě stáhl rukáv kabátu; pak jsem se zachytil pravou a stáhl rukáv s levé ruky. A teď, maje svlečený svůj kabát, hodil jsem jej splašenému koni přes hlavu. Kůň, jakoby ho někdo strašnou silou strhl, stanul rázem a počal se všechen chvěti jako v nejvyšší úzkosti. V duchu jsem děkoval vzpomínce na radu starého hulána. Byl jsem zachráněn!“

Milada si oddechla všecka zrůžovělá; i paní Řetovská všecka rozčilena pohlížela na Pechana, jehož tvář byla rozveselena a oživena.

V té chvíli pošeptala Hana Vilémovi:

„Zítra o deváté hodině přijďte do lesa. Asi sto kroků v pravo od silnice vchází do smrčin pěšinka, tou jděte.“

Vilém jí stiskl ruku a, pokloniv se obřadně, přistoupil i k Pechanovi. Milada se rozběhla k Haně a objala ji.

„Nebyla jsem protivná, milostivá paní?“ otázala se mazlivě.

„Nikoli, milá a příjemná jako vždy,“ odvětila Hana, přivinuvši si ke svým rtům její pečlivě upravenou hlavičku. „Jak mne to dítě miluje,“ pomyslila si, usmívajíc se příjemnou vnitřní rozkoší, „jak se ke mně tulí, a jaký zvláštní je její pohled!“ Pohladila ji po tvářích a znova ji políbila.

„Jednou si promluvíme o samotě,“ řekla s vědomím, že jí tím slibuje cosi drahého a milého, „přijďte někdy sama!“

Milada přislíbila v radostném vzrušení.

Paní Řetovská, držíc po chvíli ruku paní Pechanové, děkovala se slzami v očích za lásku, kterou jí i jejím dětem projevila. Hana všecka dojata uchopila šedivou její hlavu a líbala ji s jakýmsi náhlým vytržením na hebkou, vrásčitou tvář. Nečinila to však z přímé příchylnosti, ale z jakéhosi pocitu, jejž bylo těžko pochopiti. Měla zcela určitou fysickou rozkoš, bylo jí sladko a příjemno líbati tuto jemnou ženu, jež byla jeho matkou.

„Kdykoli k nám přijdete, vždy budeme šťastni,“ připojila veselým hlasem a dotkla se oběma rukama svého pasu, jakoby byla příliš stažena a chtěla si ulehčiti, „a bude-li to často, jen radost nám způsobíte!“

Rozloučili se. Pechanovi šli rychlým krokem lesní silnicí, oba uspokojeni. Nad krajinou spočíval příjemný večerní klid, úplné ticho ovládlo lesy, západ svítil poslední září již chvíli zapadlého slunce. Odkudsi zavznělo zabučení krav a volání pasákovo. Pechan prožíval ještě dojmy, jež vyvolal svým vypravováním, a zájem, jaký o jeho povídky Milada projevovala, způsoboval mu lahodnou rozkoš.

Hana si povšimla jeho veselosti.

„Mluvil s Miladou a je jako omladlý,“ pomyslila si s neurčitou rozmrzelostí, jíž nedovedla pochopiti, poněvadž vězela v její ješitnosti. Obrátila se k němu.

„Jak mluvíš se slečnou Řetovskou,“ řekla, „jsi okamžitě vesel!“

Pechana tato poznámka překvapila, ale než co odpověděl, uznal, že řekla pravdu.

„Ano, s nikým se tak nepobavím jako s ní,“ prohodil po chvíli zcela klidným hlasem.

„A proč?“

„Nevím.“

Umlkli. Hana vzpomínala na Viléma, a Pechan obíral se poslední otázkou své ženy. „Proč je mi slečna Milada tak milá? Co cítím? Mám ji rád, ano, o tom není sporu, ale co je tato má láska?“ A zdálo se mu, že je jedna teskná touha v jeho srdci neutišená, touha po dítěti. Neuvědomil si nikdy s takovou určitostí tuto myšlenku jako dnes. Jakoby v této chvíli oči jeho prozřely z šedivé mlhy a jakoby vše jasně viděly. Ano, láska k Miladě jakoby se mu pojednou rozřešila. Ano, tato žijící touha v jeho nitru měla tuto barvu, a jakmile si své city tímto způsobem

vysvětlil, již chápal, že Miladu miluje touto láskou a touhou. Všechen dojat představoval si, jak by bylo krásné, kdyby toto milé děvče bylo jeho dcerou, jak by o ně pečoval, o ně se staral, je poučoval! Myšlenky jeho zapřádaly se v život i sen, barevné jakési příběhy šťastných dní kupily se před ním, až podlehl jejich kráse, jejich nemožnosti i prchavosti a neobyčejně se rozteskníl. Sivé oči jeho hleděly po ztichlých lesích, a ve všem, co viděl, jakoby žilo cosi nového, nepochopitelného.

Zadíval se na Hanu, jdoucí po druhé straně silnice bystrým krokem, a pocítil zvláštní hořkou výčitku. „Prohřešil jsem se na ní," pomyslil si.

V dubové aleji dohonili Vondráčka. Kouřil z dýmky, a sotvaže Pechana spatřil, stanul a živě rozložil ruce.

„Právě teď o tom myslím," řekl hlučným hlasem, jak bylo jeho zvykem, „že sem přece jen ty bažanty musíme nasadit. Musíme!" (Otřel si dlouhé, šedivé licousy a dýmku vzal do levé ruky.) „Už teď pasu po škodné. Všecky straky vystřílím! A jen si pomysleme, když uvidíme tamhle slepici, tamhle kohouta, nebo když nám to udělá najednou frrrr a takhle v tom tichu poletí bažant — s tím dlouhým ocasem — přes houštinu!"

„Promluvíme si o tom někdy," odvětil Pechan, nezastaviv se.

Hana se usmála. Zatěšila se na dnešní večer, až usedne k otevřenému oknu a bude uvažovati o dnešních dojmech.

V zámečku v zadní části v přízemí, kde bydlil hajný, zaštěkal pes.

Tou dobou paní Řetovská s dětmi svými byla dávno doma. Již dlouho nebylo jí tak příjemno a veselo jako dnes. Manželé Pechanovi učinili na ni dojem neobyčejné laskavosti. „Šťastní lidé," myslila si, „a oba hodní. Vida, co se namluví o jeho stáří, a zatím jsou šťastni, a on je jako mladík. Velice hezký pán! Jen dítky kdyby jim byl Pánbůh dal, jen to! No, aspoň mají rádi nás!" Usedla si po večeři se selkou Smutnou a jejím mužem do zahrady, a vypravovala jim o svém životě. Vše se jí zde líbilo. Dvě děti Smutných, šestiletá Anda a čtyřletý Pepík, přitulily se k ní. Hladila je něžně po světlých vláscích.

Vilém se procházel vesnicí podle statků, před nimiž tekl chladný potok k rybníku. Ačkoli bylo nitro jeho všecko zaujato Hanou, jež jej překvapila svou krásou a vonným zdravím, přece mu bylo příjemno ukázati se všem zde bydlícím slečnám a paním. Věděl, že se dívají buď otevřenými okny nebo ze zahrad, a vykračoval si, pozastavuje se, jako tenorista na jevišti. Tato procházka byla mu právě tak milá jako čistý vzduch nebo čerstvý nápoj. Lahodilo mu vědomí, že je pozorován, a byl by rád slyšel, co si o něm kde povídají. Tyto pocity žil však jen jaksi mimoděčně, bez vlastní vůle, jen tak, jakoby se dával větérkem ovívati, jakoby samy čeřily jeho nitro, kdežto vzpomínky na Hanu zachvacovaly jej neobyčejnou silou. Snad nikdy ještě neučinila naň takového strhujícího dojmu jako dnes, když ji uviděl po měsíční přestávce. Překvapila všecky jeho představy, které v poklesnutí jeho sil snížily její krásu. Stále jakoby šla před jeho očima bystrým krokem, v tenké modré sukni, jež ochotně prozrazovala linie nohou, ve světlé bluze, v níž chvěla se při každém kroku její ňadra, ve tváři růžová a pro cosi zanícená. Všechna její bytost byla taková, tak krásná, tak zdravá,

tak silná a pružná, jakou si muži jeho druhu ve chvílích své přežilosti představují, aby se probudili. Znova a znova se divil, že jí psal tak mrzutě a nerad, že na ni rychle zapomínal a že se dal zavléci do směšné sentimentality Helenou a Jindřichem.

Když se stmívalo, představoval si, jak půjde zítra dopoledne lesní pěšinou a jak se s Hanou setká. Zachvěl se nedočkavostí.

Při všech těch představách, jimiž se opíjel, a jež mu působily rozkoš, nenapadlo ho připomenouti si, že je Hana vdanou, že má muže, že má k němu povinnosti, a že vše, co ji sám nutí učiniti, je hříšné. To vše jakoby nebylo a jakoby svědomí jeho zůstávalo stále jasné. Po všechnu dobu, co ji znal, nedotkly se ho starosti, jimiž Hana trpěla.

Na obloze kmitaly se již hvězdy; chlumy s černými lesy zcela ztemněly. Kdesi v polích volala křepelka. Jemný chládek a sotva znatelná vůně rosná nesly se hebkým vzduchem. Vilémovi se zdálo, že cítí vonný dech Hanin, když se ubíral ke statku, v němž bydlili. Zaslechnuv v zahradě matčin hlas, šel k ní.

Milada seděla v pokoji u stolu a psala již hodinu při nízké lampě Bláhovi list. Tvář jí planula, jak živě cítila vše, co psala. Byla veselá, a zdálo se jí, že za tuto hodinu prožila mnoho krásné důvěrnosti. Když se podepsala, přečetla si tichým hlasem svůj list, ohlédnuvši se dříve pozorně, není-li tu nikoho.

„Drahý Jarouši," zněl dopis, „slíbila jsem ti, že dnes večer vypíšu své první dojmy, abys věděl, co se se mnou děje. Po celou cestu ve vlaku vzpomínala jsem na tebe. Maminka to tušila a nijak mne nevyrušovala; i Vilém byl hodnější než jindy. Paní Pechanová přijela nám na nádraží naproti a zavezla nás svým kočárem do vesnice. Bydlíme u rolníka Smutného. Je veselý a žertovný, jako bývají ti, kdo mají v koutečku srdce uschovaný hořký smutek. Jeho žena se mi velice líbí, a ještě více mne zaujaly jejich dvě děti Anda a Pepíček. S těmi, zdá se, prožiju největší část prázdnin. Jim budu vypravovati pohádky, i o Praze, a víš, komu budu povídati o tobě? Stromečkům a květinkám, lesům i polím. Těším se na tyto procházky beze svědků, kdy je v nitru čisto, a kdy každý pocit je přímý a vroucí.

Odpoledne jsme byli v zámečku u Pechanů. Maminka si nenaříkala na dlouhou cestu, ba ani potom, když jsme snad ještě dvě hodiny procházeli revírem, si nezasteskla. Bylo nám veselo. Pan Pechan, jak jsem ti již často povídala, umí pěkně vypravovati své vzpomínky. Poslouchám ráda tyto jeho příhody. Ke všemu tomu je velice hodný a starostlivý, tak že jsem si stále v něm představovala svého zemřelého otce. Stejně něžná a pozorná je k nám jeho paní, má nás všechny upřímně ráda. Ukázala nám vše, co je v zámečku i v jejich revíru zajímavým. Byli jsme šťastni a stále jsme se smáli. Když jsem stála před milým barokním tím zámečkem pod vysokým javorem, přála jsem si, abys byl mezi námi. Paní Pechanová v té chvíli na mne pohlédla a, pohladivši mne, laskavě se usmála. Uhodla jistě, na koho jsem myslila.

Snad se mi nevysměješ, sdělím-li ti, nač jsem při návratu do naší vesničky myslila. Hleď, říkává se, že nemůže být šťastné manželství, kde je tak značný rozdíl věku jako u Pechanů. Sama jsem tak mlu-

vívala. A najednou vidím, že i takové manželství může býti šťastné. Oni jsou skutečně šťastni. Dnes, když je oba znám, nedivím se tomu, jsouť milí, laskaví a veselí.

Měla jsem strach, že bude Vilém k paní Pechanové hrubý a že nebude mít chuti navštíviti ji, ale polepšil se. Maminka měla radost, že se tak slušně choval.

A co ty děláš, můj drahý? Pojede paní Sochorová se Slávkou do Ostende? A vidíš někdy pana Houšku? Vyřiď mu, že jej upřímně pozdravuju.

Zde je krásně. Náš statek má veliký ovocný sad u samého rybníka, na němž jsou koupelny a lodičky. Jenom ty, jenom ty zde nejsi, má největší radosti! Vzpomeň si na mne někdy, a věz, že — kdykoli si vzpomeneš, i já v té chvíli budu vzpomínati. Tvoje Milada."

Zapečetila list a šla k otevřenému oknu. Příjemný chládek ji ovanul. Po nebi leskly se hvězdy. Matka s Vilémem a s manžely Smutnými vracela se ze zahrady. Srdcem Miladiným zachvěl stesk.

XIV.

O sedmé hodině druhého dne Pechanovi snídali. Hana změnila zde svůj řád nadobro. Bylo jí líto prospati dopoledne, a spala proto v noci. Seděli venku na březové lavičce pod širokou lipou, oba v náladě nápadně veselé. Den byl jasný, bez mráčku, rosa dávno již oschlá. Pechan nahlédl do novin a přečítal si včera odpoledne přinesené dopisy. Byly to většinou úřední věci. Jedna listina, týkající se stavebního sporu, poněkud jej rozmrzela. Byl v prvním jednání při komissi, a z listiny vysvítalo, že bude v nejbližších dnech nová schůze této komisse, na kterouž bude nutno odjeti do Prahy. Když oznámil tuto nepříjemnou věc Haně, zaradovala se, jakoby cosi osvěžujícího a osvobozujícího prošlo jejím nitrem.

Mezi dopisy byla i zpráva Pavlánského, že přijede s dcerami a pány Nedošínským, Zimou a Kubrichtem na svátek Panny Marie do jejich zámečku. Připsal několik žertovných vět, jak toho dne bude na Pechanově revíru veselo, a zamlouval si kuřata na turecký způsob k vyčastování. Pechan se hlasitě zasmál a, požádav Hanu, aby mu odpověděla, odešel do lesa. Byl by se jí ještě rád zeptal, setká-li se někde dopoledne s Řetovskými, ale netroufal si. Cítil, že by tato otázka zněla podivně, a že by prozradil své přání. Odešel tedy jaksi neuspokojen, jakoby byl něco zameškal a o příjemnou zábavu se připravil, se zvláštní nenávistí k Haně. Stále se mu zdálo, že vše to zavinila ona a ne on. Původně chtěl jíti na hranici knížecího lesa, kde již po dva dni pozoroval přecházeti do svého revíru srnčí, ale mimoděk, aniž měl takový úmysl, poddávaje se jaksi jen náladě své, ohýbal směr svůj víc a více, až se ocitl v končinách u vesnice T. — Nezůstal zde však dlouho, ba ani se příliš nestaral o ty, které by byl rád viděl, ukážou-li se někde na procházce. Vzpomněl si na dopis Pavlánského a teprv teď si uvědomil, že s nimi přijede i Kubricht, a velice se tomu podivil, jak se

seznámili. „Ten člověk je jako zápach,“ pomyslil si o Kubrichtovi, představuje si jeho nábožný pohled přes brejle, „všude vnikne, a kdyby se člověk, jak chtěl, chránil, opět a opět ho cítí.“ Z oznámené návštěvy, až na příjezd slečen Terezy a Štěpánky, které vždy rád viděl, neměl zvláštní radosti. Nejvíce jej mrzel sám Pavlánský, jemuž říkal „otrávený protiva“, a po jehož každé návštěvě měl dojem, že je na světě všechno převráceně a zcela hloupě zařízeno. Nesouhlasil s Pavlánským, odporoval jeho omrzelému kritisování, ale na konec přece měl tento nepříjemný dojem, že vše, co se v poslední době stalo, bylo špatné a pochybené. Obíraje se těmito lidmi, došel do odlehlého údolí, kde byl příjemný chládek v hustých olších u hlučícího potoka. Zde usedl na studeně zelený trávník a, vytáhnuv z kapsy lehkého svého kabátu složenou listinu, jal se ji čísti a studovati. Byl to opis protokolu o schůzi komisse v příčině onoho stavebního sporu.

Hana, když odešel, napsala Pavlánskému list, že se na návštěvu těší a že je budou očekávati na nádraží. Vystoupila pak na terasu a dívala se po lesích. V té chvíli přepadla ji náhlá, nepříjemná nervosa, které ještě nikdy nepocítila. U krku tísnil ji límeček bluzy, a poněvadž jej nemohla ihned rozepnouti, trhla jím tak silně, že dva knoflíčky uletěly. Tato zvláštní nervosa učinila ji zlou a nepokojnou. Byto to tím podivnější, že nebylo nijaké vnější příčiny k této duševní změně, a že se to stalo ve chvíli, kdy se těšila na setkání s Vilémem. Všecka jako podrážděna odběhla s terasy do kuchyně, aby nařídila Anně, co se má upraviti k obědu, které věci má dáti poslovi a co má objednati na příští den. Ale způsob, jak to nařizovala, byl tak nezvyklý, ostrý a náhlý, že Anna, ač klidná a poslušná, podlehla dráždivé té nervose a, všechna se třesouc, odpovídala stejně ostře. Za krátko křičely obě tak prudce, že nebylo ničeho již rozuměti. Hana uražena dala rozčilené služce výpověď a odešla do svého pokoje. Zde usedla na pohovku s úmyslem stejně nevysvětlitelným jako její nervosa, s určitým úmyslem, nejíti na schůzku s Vilémem. Měla zlost na všecko. „Ta Anna mne rozčilila!“ opakovala si několikráte a po chvíli se jí zdálo, že příčinou jejího všeho rozechvění byla Anna.

Ta stála v kuchyni všecka ztrnulá a zmatená. Nedovedla si nijak vysvětliti, co se stalo, ba nemohla již pochopiti, proč své paní odmlouvala a proč se rozčilila. Všecka nešťastna rozplakala se a rozbědovala. Propuštění mělo pro ni zlé následky. Měla známost s člověkem, kterému slíbil Pechan místo sluhy v obecním ústavě. Teď se jí všecky sny rozplynuly; tímto nešťastným výstupem ztratila vše. Vzlykala, a slzy řinuly se jí po bledých tvářích. V této úzkosti zasvitla jí myšlenka: poprosí pana Řetovského, aby se u rozhněvané paní přimluvil.

Hana nevydržela seděti ve svém pokoji. Seběhla po schodech před zámek, na trávník sluncem oteplený a přecházela zde loudavým krokem, jakoby o něčem přemýšlela. Stalo se jí opět něco zcela nového: vzpomínala na různé příběhy, ale vesměs na příběhy nepříjemné a trapné. Vše, co se jí kdy nemile dotklo, vše hloupé, co kdy provedla, jakoby oživlo. Výstupy, které měla s matkou, se sestrou a s Láblerem, nej-

trapnější spory s mužem, i onen výstup u Karly, když se v její předsíni setkala s Janovským — vše se jí před očima probouzelo a vše zanechávalo skličující dojem. Bylo jí opět tak trapno jako tehda, a všecka se až zarděla studem. Vzpomněla si na všecky příběhy z dětství, kdy něco špatného provedla, a měla dojem, že celé její nitro je přeplněno těmito trapnými poklesky. Největší tíseň způsobily jí vzpomínky na Karlu. Co s ní žila letošní zimy a letošního jara, jakoby se teď seskupilo v jediný obraz. Pocítila ošklivost a všecka stísněna náhle se hlasitě zasmála.

Po hodině se utišila. Nejdříve pocítila lítost s Annou a sama ji vyhledala v kuchyni s přáním nějak nepříjemný ten výstup zmírniti. Anna všecka uslzena stála tiše, ani se nepohnuvši. Paní počala mírným hlasem hovořiti o výborném másle od selky Trnkové a vyptávala se, mnoho-li přinesly včera děti z vesnice ryzců k nakládání. Shlédnuvši pak, že Anna pláče, jala se ji konejšiti a ihned odvolala výpověď. Anna uchopila její ruce a líbala je.

O půl deváté vyšla do lesa, převleknuvši se do růžové hedvábné bluzy. Vzala si Shakespearovu veselohru „Jak se vám líbí“, a ubírala se rychlým krokem dubovou alejí k silnici, s níž odbočila na uzoučkou, krásnou stezku, plnou trávy a kvítí, vinoucí se na rozhraní smrčin a vysokého jedlového lesa. Sotvaže však se ocitla v těchto místech, kde bylo ticho, kde jen mouchy se zakmitaly v pruzích sem vnikajícího světla slunečního, neměla v nitru ani touhy ani radosti, jakoby všecko její srdce vyvětralo. Určitá ošklivost se rozlila v ní, a otázka, na niž si nedovedla ani odpověděti, „proč si určila schůzku na tomto odlehlém místě?“ vyčítavě ji napadala. V prvním okamžení těchto pocitů chtěla se vrátiti, ale brzy se rozhodla jinak. Rozběhla se stezkou, aby se s Vilémem setkala až na kraji lesa u vesnice. „Co si může o mně mysliti?“ říkala si hlasitě, spěchajíc pěšinou a stírajíc si s tváře pavučiny. „Jak si může vysvětlovati takovou schůzku? Co mne to napadlo? Jak se to stalo? Pravda, unesla mne touha a láska, ale zapomněla jsem, že by snadno tímto způsobem tato má touha nabyla jiné barvy! Ne, on nesmí o mně souditi nízce, on nesmí viděti ve mně záletnou ženu, nesnesla bych tohoto pokoření, ale on musí viděti ve mně ženu milující. Má láska je bezmezna, větší, než on tuší, ale nesmí býti stržena do bláta!“ (Tváře její silně zrůžověly a oči zmodraly vnitřním teplem. Hlas její zněl dosti silně, tak že by ji byl snadno mohl někdo slyšeti. Na štěstí však nikoho zde nebylo. Rozohňovala se každým slovem svým ještě více.) „Láska má nesmí se podobati lásce Karlině . . . takové špíně . . . ne, nikdy ne, musí být poctivá aspoň sama v sobě, ve svém zákoně, když nemůže nalézti zastání v zákoně světském!“ (Stanula, prohnula se a ruce napjala v mocné vášni.) „Ach, jak silně jej miluju! Tak silně, že se dávám unášeti své vášni a zapomínám na vše. Ale musím míti rozum . . . musím se ovládati . . . nesmím ztratiti světla! Bože, jen sílu abych měla! Teď, teď to vše vidím, teď mám před zrakem jasno . . . naše láska nesmí být založena na špatném základě, ne, sesypala by se v rumy jako stavení bez malty. Nebudu-li pamětliva této věci . . . všecko prohraju! Jen sílu, jen se ubrániti vášni, jen pozdvihnouti tuto

lásku co možná nejvýše!“ (Na chvíli umlkla, aby si oddechla.) „Bože, tak daleko je ještě les, a já se s ním zde nesmím setkati!“

Umlkla a zrychlila běh. Myšlenky její vzrůstaly, spřádaly se a navazovaly v nekonečný řetěz. Dnes cítila, že její láska k Vilémovi je její jediná láska a že již tato skutečnost dává jejímu srdci nejvyšší právo ji prožiti. Zde v lesní samotě jakoby směla povoliti svobodu svým snům a jakoby si směla s horoucností říci, jak nesmírně Viléma miluje. Nesla ji jakási zvláštní víra, jakási dětinná důvěra, radost i strach, tak že neustále klečela před osudem a neustále děkovala ve svém srdci za vše, co ji potkalo. Snad poprvé žila toto rozpoutání citů, a zdálo se jí, že se dřívější její tíseň všecka rozplynula v tomto rozčarování.

Zajásala, když se ocitla na pokraji lesa, aniž se s Vilémem setkala. Pospíšila k silnici a šla nyní k T. Pátrala ve stromoví, kam se silnice zaplétala, uvidí-li Viléma. V té chvíli již jej zahlédla. Šel zcela pomalu, jakoby nespěchal na schůzku, se zapálenou cigaretou v ústech, vesel a bez starosti. Točil lehkou hůlkou a rozhlížel se krajinou. Spatřiv Hanu na silnici, zamračil se. Pochopil ihned, že se nyní, jak vystoupila do volné krajiny, nemůže s ním do lesa vrátiti, a zlostně pohodil hlavou. „Opět ta stará komedie,“ řekl hlasitě, „opět se mi bude vyvlékat! Ale uvidíme, můj bujný, divoký koníčku, kdo s koho!“ Pozoroval ji, jak se blížila v růžové bluze a blankytné sukni, jak spěchala, a jak na jejím šatě pobíhalo sluneční světlo.

„Proč jste nepočkala v lese?“ zavolal na ni vyčítavě, stanuv.

Přiběhla k němu.

„Poněvadž jste dlouho nešel,“ zasmála se a vydechla.

„Spěchala jste . . . nechtěla jste čekati.“

„Ano, nechtěla.“

„Kam teď půjdeme?“ tázal se poněkud již nepřívětivě.

„Navštívím vaši maminku a slečnu Miladu.“

Rozesmál se prudce.

„Ach tak!“ řekl.

Šli k T., nemluvíce delší dobu. Na polích vázali žito; v dálkách ztrácely se lesy v mlhách. Slunce jakoby pálilo a vše pronikalo. Vzduch pln byl mušího šumu a cvrčení cvrčků.

„Jak krásně by bylo v lesním chládku!“ povzdechl si konečně Vilém.

Hana pocítila touhu seděti v hebkých travách lesních mezi chladnými, svěžími smrčinami.

„Teď se nemůžeme vrátiti,“ řekla. „Půjdeme do vaší zahrady k rybníku. Těšila jsem se, že si budeme mnoho vypravovati.“

„Vy jste se těšila na vypravování, a já jsem se těšil na vás!“

„A nedočkal jste se?“

„Ne, vyhýbáte se mi . . . nemáte mne ráda!“

Usmála se a zahleděla se mu do očí.

„Jak měříte velikost lásky?“ otázala se vesele, způsobem, jakým oslovujeme děti.

„Jak ji měřím? Dle toho, s jakou mocí unáší srdce člověka! Já se neptám na nic, neuvažuju o ničem, toužím jen po vás! Zdá se mi, že není ničeho na světě mimo vás! Kdybych věděl, že jdu vstříc nej-

větší úzkosti, zápasu, strádání, boji, třeba i smrti — přece se nevrátím, nevyhnu, a jdu slepě za svou vášní. Taková je moje láska. A co vy? Vy neustále uvažujete, neustále se ohlížíte a neustále posuzujete! Jaká je to láska? Vy se pro ni nedovete vrhnout do propasti! Vy nejste slepá, nejste opilá, nejste bezohledná, nejste unesena a rozvášněna!"

Nevěděla, jak odpověděti. Zdálo se jí v první chvíli, že vyřkl pravdu, a hledala pro sebe omluvy. Brzy však rozeznávala, že nejsou jeho důvody nijak dotvrzeny, a upokojila se.

„Snad bude vaší i mé lásce uložena těžká zkouška," promluvila tiše, „uvidíme, která ji vydrží."

Poznámka její dotkla se ho nepříjemně. Vzpomněl si na Helenu.

„Co je v těch ženách za divné ohledy a předsudky?" pomyslil si. „Co se to v nich vzpírá?" Napadla jej slova Jindřichova: „Ty si namluvíš, že jsou všechny ženy bez morálky, bez vrozené cudnosti, pouhé nástroje tvé vášně, a když se přesvědčíš, že jsi se mýlil, nadáváš jim!" a tato přítelova poznámka jakoby mu v té chvíli přinášela trochu světla. Rozmrzen rozhlížel se po polích.

Hana jej pozorovala. Bylo jí ho líto.

Došli do vesnice. Paní Řetovské a Milady však již doma nenalezli. Odešly před chvílí kamsi do polí k malému rybníčku s dětmi Smutných. Hana byla ráda, že byly pryč; přála si promluviti s Vilémem vážně. Myslila, že i on touží po takové chvíli a že i on připravoval se na ni. Byla povděčna všemu, co se stalo, za tuto chvíli.

Ubírali se travnatou zahradou k živému plotu, pod nímž leskl se tichý, dosti hluboký a veliký rybník. Hana cítila, že se jí zmocňují rozpaky a neurčitá, skličující tíseň. Odhodlala se říci Vilémovi některá svá pevná rozhodnutí, aby mu bylo jasno její chování, ale když chtěla začíti, neměla jaksi slov. Odvaha jí nescházela, ale ani jediná věta, kterou chtěla říci, neměla tohoto smyslu. Byla však přesvědčena, že přišla doba, kdy musí mluviti, poněvadž blížily se dny čehosi rozhodného, dny, na něž se oba těšili a kteréž si oba jaksi připravili. Před těmito blížícími se dny a událostmi nesmělo zůstati skryto její pevné ustanovení. Bylo jisto, že všecko, co se stane, bude míti jiný smysl a jiný význam, promluví-li s ním tak, jak se rozhodla.

Šli mlčky, jakoby se byli na sebe rozhněvali. Hana hleděla do trav. Srdce jí bušilo. Hledala dosud věty; ale tísní nemohla promluviti. „Snad začne sám," pomyslila si, „a potom již nějak zabočím k naší otázce."

Došli ke plotu a hleděli na rybník, rozlitý do lučin, s krásnými sítinami a puškvorci, na němž stály dvě lehké lodičky.

Hana dala ruce za hlavu a prohnula se, vydechnuvši dlouze.

„Vy nejste mou," řekl tiše, pohlížeje na její vypjaté tělo, „ba nejste."

„Ne, nejsem," odvětila úmyslně, aby mohla zavésti hovor na své cesty, „ale chci býti vaší!" (Tváře jí náhle zaplanuly.) „Toužím státi se vaší!"

„Proč jste tedy nečekala v lese?"

„Poněvadž jsem si přála s vámi dříve mluviti.“ (Zajíkala se. Měla dojem, že počala příliš chladně a jasně.) „A proč se vyhýbáte rozmluvě? Není vám tato chvíle stejně milou, jakobychom šli lesem? Mně je i zde příjemno, jako vůbec všude, kde jste vy.“

„Ano, ale vy snad nechápete, jak srdce touží, abych vás jednou směl sevříti v objetí a opojiti se vašimi polibky.“

Sklonila hlavu a zarděla se. Rty její jakoby byly vlhké červeností. Sladké teplo proběhlo jejím tělem. Vyhledala ruku Vilémovu a jemně ji stiskla.

„Pojďme do lesa,“ zašeptal, „lze to snadno provésti. Jděte silnicí, a já přijdu oklikou za hodinu za vámi.“

„Až jindy,“ řekla všecka rozechvěna, aniž si mohla ujasniti, co se stalo, že se tak poddala touze. „Vždyť víte, že se potom musí všechno změniti!“

„Co by se změnilo? A proč?“

„Všechno, celý náš život!“

„Náš život? Ještě máte v hlavě tyto pošetilosti?“

Napřímila se, a čelo její se svraštilo nevlídností. Poznámka jeho dodala jí odvahy, aby řekla vše, co mu chtěla říci.

„Miluju vás a chci býti vaší!“ počala přitlumeným hlasem, všecka se chvějíc. „Je-li vaše láska tak silná jako moje, snadno dosáhneme svého štěstí. Nežádám nic hrdinského! Žádám totéž, co vy: abychom si náleželi! Po čem jiném mohou toužiti tak vroucně se milující duše? Vztáhnete-li po mně ruce, budu vaší, ale nikoho již jiného. Půjdu za vámi. Tou chvílí opustím muže! Budu vás milovati věrně, protože jste má první láska! Nemáte-li však odvahy k takovému životu, nevztahujte ruky po mně! Oklamati se nedám! Stala bych se zlou a velice bych trpěla! Cítím, že bych byla uražena i pokořena, a že bych vás nenáviděla až na smrt.“

Pozvedla k němu oči; nesnesl jejich tepla. Zahleděl se do trav. Bylo mu nepříjemno a jaksi do posměchu.

„Tak všecky mluví,“ pomyslil si, „ale potom mají jiný rozum.“

Hana byla bledá úzkostí, co jí řekne.

„Hm, vždyť jsem vždycky říkával, že při veškeré lásce přemýšlíte, co a jak činiti!“ prohodil s úsměvem na stažených rtech.

Silná lítost a bolest sevřely jí srdce. Musila se rychle brániti, aby jí nevyhrkly slzy z očí. Tato lítost vznikla z poznání, že její opravdový a vroucí cit zůstal zcela nepochopen. To stalo se však v prvním okamžení. Po chvíli hleděla již na vše zcela jinak. Zdálo se jí, že se odvážila příliš daleko, že promluvila způsobem, jakého srdce milující nesnese. Přes to byla ráda, že řekla, co chtěla říci. Uvolnilo se jí v nitru, poněvadž nesmělo býti pochybností v jejich poměru.

(Pokračování.)

1904.

Na Kvartýr.

Z KRESEB MIKULÁŠE ALEŠE.

M. JAHN:

Nepokoj.

Letního večera seděl na prahu svého výminku malý, skrčený stařík Bašta s očima bledýma, zastrašenýma a dlabal v dýmce svým kostnatým prstem, aby mu lépe hořela.

Na dvoře bylo tichoučko. Kvočna s kuřaty hrabala, kočka se lízala na slunci, a bílý králík vykukl ze stáje a zase se schoval.

Tak sedal starý Bašta každého rána, v poledne, večer před svým kurníkem, jak říkal výminku, a hleděl na bílé synovo stavení, které byl před lety vystavěl. Sedával na prahu výminku sám jako prst. Žena mu dávno umřela, a syn se snachou si hleděli pole a neměli času na povídání. A tak tu zůstával opuštěn, jenom se svými myšlenkami. A co se navzpomínal těch starých časů! Ti mladí mu ani nerozuměli, darmo povídat. Myslili, že praví pohádky, a nevěřili mu. Ale on povídal pravdu, čistou jak slovo boží, ničeho nepřidal, ničeho nepřilhal. A nač by také? Neměl by z toho žádného užitku.

Ale časem bylo mu divno, že tak už nyní ledacos nechápe, jakoby se mu kalilo v hlavě. Než dlouho se tím netrápil. Myslil si konečně: ať je to, jak chce, nebudu tady na věky, nech se tím sužují, co tady zbudou. A vskutku, tento svět pro něj pozbýval významu. Všecko se obracelo v horší stránku: vzduch byl jakýsi těžší, slunce tak nehřálo, a rok s roku bylo více té zimy a mlhy. Proto raději hledíval za čáru života, kam ho vždy lákalo ve chvilkách samoty.

„Co jenom tam je?" zpytoval nejednou, a konce se nemohl dobrat.

A nejhorší bylo, že ani kamarád jeho v sousedství, Antonín, týž, který loni v únoru zemřel, nešel mu povědět. Přece si řekli: Kdo spíše umře, dá druhému do roka zprávu, jak a co je tam. A dosud nešel.

„Nemůže, nebo co v tom vězí?" rozmýšlel bezpočtukráte, ale pokaždé nadarmo.

Vždyť znal kamaráda Antonína, že neměl za svou duší žádných těch skvrnek — a přece nešel.

Tento nepokoj zase ho přepadl. Podlubal v dýmce, foukl, a dýmka sloužila. A zase zpytoval, proč nejde Antonín povědět.

„Nemůže, nemůže ... věčnost je věčnost," myslil si a při tom vzpomínal, jak jednou, dávno už, díval se s vysoké hory za světlé červnové noci.

Země se táhlo před ním nesmírná spousta až do těch stříbřitých dálek, a nad ním stála obloha s celým svým bohatstvím. Bloudil tenkráte očima po ní, jakoby trhal ty zlaté květy jeden po druhém, ale strhat jich nemohl. Vzdychl jen: Panebože! a sepjal ruce.

Tak sobě myslil, že je taková věčnost. A nebyla. Sám sobě řekl za chvíli, že věčnost není taková. Jaká — ví jenom kamarád Antonín. Ale nešlo mu na rozum, proč pořád odkládá, jakoby nesměl anebo nemohl přijít.

V tom vešli do dvora syn se snachou, ještě statni a plni síly. Starcovy myšlenky náhle se rozlétly.

Syn Josef se s ním zastavil.

„Tatíčku, nešel byste se mnou do louky? Nemohu naptat sekáčů, všeci jsou zamluveni," povídal Josef jádrným hlasem a starostlivě si přejel prsty ve vlasech.

„No, pomohu ti, proč bych ti nepomoh'? Kolik useku, tolik useku, do vůle boží," řekl stařík, pln tiché ochoty a běžel pod kolnu.

Sundal svou kosu s kolíku, sesadil s držadla, shledal si kovadlo, kladívko a klepal na prahu. Skoro byl rád, že vyjde z kurníka, kde se mu pořád motalo v hlavě, co je tam, za čárou života.

Sklepal svou kosu, zase ji osadil, upevnil klínkem a pověsil na staré místo. Potom šel hledat svůj starý krbík, hledal a hledal, a nenašel.

„Josefe, krbíka nemohu najít o živý svět," zavolal za synem.

„Nestarejte se, mám dva krbíky, vezměte si můj!" řekl mu Josef oknem a zase se schoval.

Snacha mu za chvíli donesla mléka, aby se posilnil na zítřek. Stařík po něm lačně sáhl, odlil si trochu do hrnka a večeřel. Pomalu žvýkal svůj černý chléb, ale všecek nedojedl; ostatek schoval do komory.

Potom si sedl na práh a kouřil. Zdálo se mu, že mladí v jizbě rozprávějí.

Josefova dcerka Annuša přeběhla kolem staříka. Chtěla mu říci, že černá kočka má na hůře čtyry koťata. Ale stařík, jak se jí zdálo, nehleděl vlídně, a proto ho mlčky obešla. Stařík to cítil, ale nevolal ji.

Seděl a naslouchal, jak v jizbě rozprávějí. Obráželo ho to, že ho nezvou. A co on se nachoval na rukou dětí, nastaral se o ně, a naposled zůstal jako kůl v plotě. Bolelo ho to jako stará rána. Zdálo se mu, že by hned odešel k druhému synovi anebo k dceři, a že by mu tam bylo lépe. Zde ho tak všecko svíralo, obkličovalo, že sobě nevěděl rady.

Stařík si poseděl na prahu až do soumraku. Jedna, dvě hvězdy zamrkly na čistém nebi — a to býval jeho čas ke spaní. Vyklepal dýmku, odešel do své světničky, poklekl, vyříkal všecky obvyklé modlitby za nebožku ženu a, toť se ví, také za kamaráda Antonína, svlekl se, lehl, povzdychal a potom usnul.

Přešly tři, čtyři hodiny — procitl.

Staré dřevěnky na stěně chraplavě zahrčely. Hvězd byla plna obloha, ale kohout se neozval.

„Co dělat do rána?“ přemítal stařík a zase myslil, že k němu Antonín nepřišel.

Dal na modlení za něho — a nejde. Což, kdyby to byl nebožtík starý strýc Pochyla, nedivil by se. Ten by snad nepřišel. Co ten se navyváděl na světě kousků — a také je tam už.

A v mysli starcově rozsvětluje se vzpomínka z dávných časů.

Jezdil s ním, se strýcem Pochylou, do Holešova. Tenkráte dělali v dědině kaši a prodávali ji Hanákům v červených gatích. Milý strýc Pochyla nikdy nevezl s sebou pícoviska. Kde k čemu přišel, všeho si půjčil — a vrchovatě. Byl silný, červený, prsatý, jak by ho dnes viděl, a hlas měl jako lev. Jeli jedenkrát k samému ránu okolo lučiny. Seno už bylo složeno v kopkách. Měsíček zapadal, tichoučko bylo a v poli nikoho, jenom okolo strouhy olšová křoviska. Milý strýc Pochyla shlédl se na seno. „Na, podrž opratě,“ povídá jemu, tenkráte chlapci, a hup! Už byl s vozu. Jde k první kopce, rozpřáhne ruce — a měl je jako dubčisko, zabere do spodku a vleče na vůz. Jde po druhé ke kopce — a z křoviska vyskočí červený Hanák. Spustí na strýce Pochylu: „Co tady hledáš?“ „Nic, tebe,“ povídá Pochyla. A Hanák za ním až k vozu. Šelma strýc Pochyla vozil s sebou i kosu, aby měl čím co uséct. A jak byl Hanák před samým vozem, popadl kosu, rozpřáhl se naň a zařval jako býk: „Pojď, setnu ti hlavu!“ A chudák Hanák dal v nohy jako před živou smrtí. A strýc šel ke kopce a bral si jako ze svého, až celou kopku naložil. Potom vyskočil z předu, popadl opratě, vjo! a už jeli.

Takový byl ten strýc Pochyla, Bůh mu hřích odpusť — a taky je tam už.

A jeden obrázek táhne mu za druhým pamětí do nekonečna. A divná věc, všecko je jiné: obloha jasnější, tráva zelenější a pole samý zlatý klas. Takové časy byly dříve. Byly, a nejsou. Svět je teď jiný, a div, že nespadne. Chybí mu základ. Všecko se staví, buduje o překot. Za stara večery: svítili dračkami, kolovrat vrčel, scházívali se sousedé. A dnes každý jenom pro sebe, div, že si vrata nezabije. Oh, jiné jsou časy, jiné!

Stařík se dlouho převracel s boku na bok a byl by už po druhé usnul, ale v tom ozval se kohout.

„S kohoutem do louky,“ pravil si stařík, nabral do hrnéčku vody, umyl se, nahodil šaty na sebe, poklekl a zase říkal za ženu, za kamaráda Antonína, třeba že zase nepřišel.

Potom šel budit Josefa. Zatloukl mu na okno, aby vstával.

Ale Josef byl ztrmácen po včerejšku a dlouho nešel. Stařík si myslil, že naschvál nejde, a pravil si: „No, jak si uděláš, tak máš.“ Zapálil dýmku a sedl si na práh kurníka.

Teprve za chvíli vyšel Josef ze síně s uzlíkem. Nemluvil ničeho, a stařík si myslil, že Josef na něho špatně pohlídá, ale vzal kosu, dal na rameno a stoupal za synem.

Šli tichou, dřímavou vesnicí s kapličkou a dali se polem k lučině.

„Žbán jsi vzal?“ povídá stařík synovi u studánky pod starým klenem.

„Vzal,“ řekl Josef, sehnul se k studánce a naplnil žbán.

Šli zase mlčky. Josef se mrzel, že kdosi mu vyžal kus jetele, a proto nemluvil. Stařík se neptal, proč nemluví, jenom si myslil, že proto, že ho dřív budil.

Přišli na louku.

Louka se ztápěla v šedivé rose, a válo z ní chladno. Tichoučko bylo, jen Kecal vrčel, a ve rži tloukla křepeluša.

Začali kosit. Složili pokos a rozmluvili se.

„Dobré seno," povídá Josef.

„Dobré," přichválil stařík.

„Tráva je řezná."

„Je."

„Chválabohu, že ostřice není."

„Chválabohu."

A zase načali druhý pokos.

Stařík se pomalu zpotil. Ruce se mu třásly. Myslil si, až se rozseče, že se třást nebudou. Ale žízeň ho začala trápit. A zatím, co Josef brousil kosu, šel k prvému pokosu, kde byl žbán s uzlíkem. Vzal žbán do rukou, a že byl mokrý a ruce měl neohrabané, pustil žbán z rukou.

Až ho při tom sevřelo v prsou. Pohlédl na střepy a smuten šel zpátky.

„Hleď, co se mi stalo. Beru žbán do ruky, a nevím jak to, vyjel mi z rukou, bác na zem a rozbil se," oznamoval Josefovi.

Nebylo mu líto sebe, že měl žízeň, ale žbánu.

Josef neřekl ničeho, a pořád brousil.

„Já nemusím brousit, sklepal jsem ji," povídal stařík.

Josef se ani neozval, a jenom ostřil.

„Je stará, ale dobrá," řekl stařík.

A Josef zase nic, až se to mlčení staříka dotklo.

„A co nic nemluvíš?" zvídal dychtivě.

„Je škoda žbánu . . . škoda na škodu," odřízl Josef a brousil.

„Tak, žbánu škoda, žbánu škoda," reptal stařík, a rázem ho podešla lítost.

Popadl kosu a cupal domů.

Josef naň hleděl a volal: „Co se vám stalo, tatíčku?"

„Když škoda žbánu, tak škoda žbánu," odreptal stařík a, jak stoupal, tak stoupal, domů.

To, na co čekal, teď přišlo. Neměl tu stání od smrti Antonínovy, pořád ho něco hnětlo, svíralo, ale nyní bude mít pokoj. Bylo mu, jakoby ho někdo odvázal a dal mu svobodu.

Přišel domů a potkal snachu.

„A co už jdete, tatíčku?" řekla mu snacha a nechávala oči na jeho žlučivé tváři.

„Když škoda žbánu, tak škoda žbánu," odsupěl stařík, zavěsil kosu pod kolnu a vlezl do svého kurníka.

Hrabal tam dlouho. Víko od staré truhlice praštělo, když ji zavíral. Kde co bylo, vpěchoval do ní, klekl na víko a zamkl. Peřiny svázal

do plachty, zamotal kus chleba do uzlíku, převěsil na ruku čagan, přežehnal se svěcenou vodou a z venčí zamkl svůj kurník.

„Živ vás tu Pánbůh,“ řekl a vyšel ze dvora.

Bylo mu lehko, jakoby měl žít po druhé.

Přeběhl dědinu a bral se k městečku se dvěma věžemi, ale minul je a dal se na levo. Ještě se ohlédl na svou dědinu. Byla malá, jenom jako hřádka na přísadu a tratila se mu v očích.

Přišlo mu jíti okolo hřbitova na kopečku. Nemohl přejít, aby se nestavil.

Zašel tam. Bylo ticho, na křížky, na hroby svítilo slunce. Trávy a kvítí dýchaly jako v zahradě. Bylo to místo pokoje, kde nevyčítali rozbitých žbánů.

Stařík poklekl do trávy u hrobu nebožčina, poříkal, šel dále ke hrobu Antonínovu a také poříkal.

„Bratříčku, ty víš, jak je tam — a nejdeš povědět,“ vyčítal skoro tam tomu dole, aby to slyšel, a potom pokojně odešel.

Ještě se chvíli ohlížel, ale dědina se mu ztratila v očích, jakoby ji mlhy nebo co shltilo, a druhá dědina na jiném kopečku vyhoupla se mu před jeho zraky . . .

* * *

Stařík s radostí zahlédl dědinu. Mladší syn jeho Tomáš se do ní přiženil. Ale dědina byla mu cizí. Byl tam na námluvách, o svatbě synově a ještě dvakrát — to bylo všecko. Stařík najednou schladl. Dědina byla rozházená, kam která chalupa, a jeho rodná dědina byla taková milá a teplá, chalupy pohromadě jako kuřátka. Ale což, měl tam syna, nešel k cizímu.

Tloukl se cestou a vešel do dědiny.

Hledal synovu chalupu a nenašel ji. Tak se mu zmátly ty chodníky v očích, že bloudil a musil se doptávat.

Konečně našel chalupu. Byla zastrčena, jako do břehu vsazena, ale tak na pohled milá jako klec pro kanárky. Zahrádka před okny kvetla, hřebíčky voněly. Potáhl dvakrát, aby se načichal. Ale soudil, že dříve hlasněji voněly.

Postál chvíli před vrátky a potom vešel na dvorek.

Tomáš pod kolnou seděl na strýčku a strouhal mečíky do žebřin. Hned poznal otce. Zahodil pořiz a běžel k němu.

„Vítám vás, tatíčku! No, kam to napsat, že jste k nám přišel!“ povídal udiven.

„Ja, škoda žbánu, škoda žbánu,“ řekl stařík a strašně žaloval na Josefa, až se mu brada třásla a žluč v těle přelévala.

Pak přišla snacha, přivítala ho, a stařík zase žaloval. Žaloval jako na soudě a čistého vlasu nenechal na Josefovi.

Slova jeho padala na lačnou půdu. Tomáš beztoho řevnil, že otec pustil chalupu Josefovi, když ji moh' docela dobře pustit jemu. To byla příčina, proč bratři k sobě nedocházeli a, jestli se v městečku sešli, byli si cizí, jen pro tu trochu zdi a země.

„Vidíte, to je odměna, že jste mu pustil chalupu. Nač ji potřebuje. Má všeho všudy jedno děcko," pravil Tomáš a mínil své čtyry drobné, hltavé krky.

„Ja, tak se člověk zmýlí," vzdychl stařík a v duchu přistupoval na řeč Tomášovu.

„No, už je darmo, stalo se. Ale pro to vás nedáme ušlapat. Nemusíte být pod Josefovou palicí. Taky vás ještě uživíme," povídal Tomáš.

„Aby svět poznal, co v nich sedí, když vlastní otec neubyl při nich," dodala snacha.

A stařík se třásl radostí nad těmi slovy. Myslil, že šla z lásky. A nešla. Tomáš měl na mysli chalupu, a snacha zase hedvábné šátky své švakrové, které jí v duchu záviděla. Ale stařík už neviděl do jejich duší, ale slepě se držel slova.

Zavedli staříka do světnice a zase hovořili. Mluvili, pomlouvali a dělali plány. Děti se shrnuly okolo staříka a hleděly na něho, jakoby spadl s nebe. Divily se, od čeho má tu bílou, svítivou hlavu tak jako pahrbek v zimě, ale nedověděly se.

Okolo desáté šel Tomáš sušit a stařík strouhal pod kolnou mečíky, aby darmo nejedl. Děti měl okolo sebe a musil žvatlat. Zeptaly se ho na jeho vlasy. Povídal, že mu sedla na hlavu jinovatka, proto že jsou tak bílé.

A druhého dne jel Tomáš do rodné dědiny pro tatíčkovy krámy. Jel s chutí a pyšně. Soudil, jak bude dědina na nohou, až bude odvážet starcovy věci. Přijel do dědiny a napřed stavil se v hospodě. Dal svolat sousedy a prodal jim otcovu úrodu na stojato. Pak schoval stržené peníze a zajel do dvora k Josefovi.

Neohlásil se u bratra, ale odemkl kurník a vynášel věci. Josef už tušil, co bude, a vyšel na práh. Bratři se pohádali. Lítala hořká a krvavá slova, a bláto stříkalo na oba. A zatím Tomáš naložil, uzamkl kurník a vezl tu trošku rozpadlých prken, jež kdysi byly nábytkem.

V dědině hleděli na povoz, ale povídali si: „Což sobě staříček navybírá, pěšky jak za vozem. Jaké chtěl zázraky!"

Ale Tomáš si myslil, že pokořil bratra, a pomalu, pyšně jel dědinou.

Doma složil mu krámy, spřibíjel hřebíky, kde chtěly držet, a stařík vlezl do nového kurníka.

Myslil, že mu tu vzejde nový život. A nevzešel.

Všecko tu bylo jako v tom prvém kurníku a ledaco horší.

Jiný lid, jiné zvyky. Tam aspoň bývalo ticho, v té malé dědince, ale tu lidé více pili a dělali křiky. A stařecí spánek jako pavučí vlákno; hned se přetrhne. Ani v té noci neměl pokoje, a proto reptal.

A ve dne děti visely na něm jako pijavice, pořád se ptaly a pořád zvídaly. Aby je stále krmil slovem jak hladové špačky, odbyt se nedaly.

Ptaly se: „Proč má kohout na hlavě hřeben?"

Řekl jim: „Protože mu tam narostl."

Ale někdy jim neuměl odpovědět. Myslil si, že jsou hloupé, protože se pořád ptají. Někdy jim řekl, aby je odbyl, na jejich: proč? — „Pro staré kvoč, aby stará nekvokala, že nemá proč."

Ale ani to nepomohlo, jakoby si myslily, že je to dobrá odpověď, a ptaly se zase.

To byly děti, ale ti starší nebyli lepší. Napřed mu dali pokoj, ale potom ho obtěžovali pracemi a až těžko.

Tu přijde snacha hned ráno: „Tatíčku, pochovejte mně na chvilku Marušku, hned přijdu."

Vzal oděvačku a choval. Ale snacha přišla až k poledni, a stařík musil chovat.

Pak přišel Tomáš o svačině, a povídá: „Děti se rozběhly, nemá kdo popást. Vyžeňte na chvilku, tatíčku."

Vyhnal a seděl při kravách do večera.

A to bylo pořád: pochovat, popást, useknout jetele, naklepat kosu, uštípnout dřeva a bůhví co všecko. Kdejakou práci jím vymetli. Napřed si myslil: „Aby si neřekli, že jím darmo." Ale pak ho to obtěžovalo.

Nejednou sobě pomyslil, jaký byl pokoj v tom prvém kurníku. Žil si tam pansky, pro sebe. Měl svůj násep, který ho dělil od synova dvora. To byla čára důležitá. Josef přecházel přes ni málokdy, on také. Zvykli si tak, a bylo dobře.

Ale tu nebylo čáry: jedna síň, jedna střecha. Jenom si všichni dveře podávali od výminku. Nejednou se mu to představovalo, když lehl.

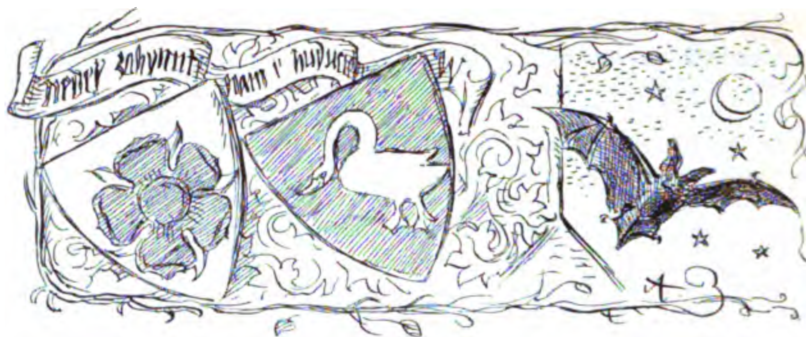
Pravil si: „Je to tu pohon, jedni sem, druzí tam — a všecko o ten kus chleba. Ale jak je tam? Je tam lepší?"

A zase vzpomínal na kamaráda Antonína, který nešel a nedával zprávy. Byl stále v pochybách o té věčnosti.

Vzpomněl si, jak mu zemřelo první dítě. Šel spravovat pohřeb a plakal. Starý velebný těšil ho: „Neplačte, máte andělíčka." A podle zvyku dali děťátku do truhly bíloučkou zástěrku, aby si do ní mohlo klást kvítka. Vzpomněl si na to a myslil: „Tam není chleba, není starosti, jenom kvítka se trhají." Pravil si, že snad je taková věčnost. A nebyla. To mohl vědět jenom kamarád Antonín. A nešel a nešel.

(Dokončení.)

Z básní Adolfa Heyduka.

VRBA.

BAJKA PRO DĚTI.

Stála měkká vrba při potoku,
stála sama, stála mnoho roků,
a nechť vichr druhdy rval ji krutý,
přec, co rok, vždy svěží hnala pruty

Na ty pruty hojně všelijací
slétali se zpěvní nebes ptáci,
někdy o samotě, někdy v davu,
jak myšlenky v snivou lidskou hlavu.

Pěli pestré písně, zvučné kvítí,
jásali i lkali, jak šlo žití,
a ta stará vrba ňadry zněla,
vždyť v těch písních všecko štěstí měla.

Tu kdys přišli chlapci, velcí, malí,
z prutů vrby píšťal nařezali,
pískali a děli po té práci:
„Nepějem-li lépe než ti ptáci?“

Byla vrba chvíli prutů prosta,
ale brzy vyhnala jich do sta,
a zas různí ptáci na přeletu
zpívali v nich kytky zvučných květů.

Znova chlapci do vrby se dali,
lezli na ni, pruty ořezali,
leč ta vrba posavad se vejší,
jen že tvrdší je a hlavatější. — —

Já — duch lidský druhdy divně těká —
měl tu bujnou vrbu za člověka,
ba, já sám se skoro vmyslil do ní,
také mně zpěv ptačí v hlavě zvoní.

Řežte, hoši, řežte s dětskou chutí,
bijte, tlucte k vrby zahynutí;
měkká byla vrba, tuze měkká,
stuhla však, je hlavatá a čeká.

Čeká chvíle, až se bouře ztiší,
tuší, ví, že pohoda ji zvýší,
že ti chlapci těkáním se schvátí,
ale ona, dál že bude hnáti.

Ba, že někdo klidný z lidstva směsi
z ní pár svižných proutků uřízne si,
by ty hochy rozpustilé tuze
vyplatil, ač pozdě, po zásluze . . .

PENÍZE.

„Pryč s penězi, pryč se zlatem! . . .“
Ká podivná to věta,
leč pravdivá! Zda chtěl je snad
Bůh při počátku světa?

Pryč s penězi, pryč s penězi!
pryč do ohně a žáru,
jsou z papíru-li, věru jsou
jen z chudákových cárů.

A ze zlata-li zrobeny,
tu věřte, že to zlato
je z jeho očí blýskavých
a z lesku čela vzato.

Pryč s penězi! Proč nemá být,
jak bylo v světě prve?
Pryč s penězi! Ten kov, jenž v nich,
je z bídákovy krve!

Pryč s penězi; ten jejich kov
zní jako výkřik žalu,
jsouť zrobeny a raženy
jen z mozolů a svalů!

Co s mědí, stříbrem, se zlatem
v tom lidstva času novém?
Jen železo má jasný zvuk,
jen železo je kovem.

Tím nejlépe se vyplácí,
co lid je dlužen komu,
jen železo a tu a tam,
hrst olova též k tomu.

PAVEL DVOŘÁK:

Dvojí květ.

DENNÍK UČITELKY. (Pokračování.)

Neumím se kouzlu vyrvat po vůli, a když mne samo propustí, jsem opilá nádherou. Pak, pak — rozhýřím se rozpustile, neznám mezí, za kučery chytím tě.

Tak tak.

Tak bývá po vážných sezonách. Vždyť já — oh, netroufala jsem si ještě včera, předevčírem myslit jinak o tobě, než jak o panu řediteli — o panu — panu — ale ne, je mi do smíchu. A do tance.

Smím se zatočit, smím klidně psát, vlastně, klidně ne, ale — no tak — protože jsem zamkla opatrně a klíčovou dírku zavřela, aby ani paprsk za mnou nemohl. To musí být, když tvůj obraz na návštěvě mám. Pensionát by se pobouřil — ó, jé!

Jak by as vypadal? Dovedeš si představit? Ten výkřik, zděšení, ta gesta — hu! Umřela bych, myslím, hned. — E, hlupotky. Neví a nezvědí, a neumru, a budeš můj, můj, můj!

29. ledna.

Dnes seděly při obědě vedle něho Slávka Šímová a Babuška. Nasmála jsem se. Vím, že každá se trochu nervosně třese, když řadou postoupí k němu, neboť musí být vzorem společnice, musí pěkně jíst — vzorně (v ústraní přece se jí podaří pohodlně si zabříst do starodávných zvyků) — musí i rozmlouvat, čehož se každá strachuje nejvíc.

Což někdy! Někdy mu ani nenapadne zavádět v úmyslnost, ale někdy přece. A neumět odpovědět — ó, to je hanba.

Babuška se připravovala již od rána, Šímová, myslím, také, ale nedala na sobě znát, aby si nezadala; měla jistě připravenou otázku, kterou hodlala začít v příhodné chvíli, aby se poučila (blýskat se sice dovede, ale nevyhledává nikdy úmyslně příležitost). Na neštěstí měl pan ředitel spadeno na Babušku; smál se s ní, i dobíral si ji trochu; ona chvílemi dětinsky k němu vzhlížela — to jsem jí záviděla — a když nevěděla, kudy kam, točila rozpačitý pohled kol stolu a červenala a rudla, vidouc úsměvné obličeje k sobě obráceny. Výsledkem byl dvojnásobný smích, sotva tajený. Sotva však začal ředitel něco jiného, rázem bylo dobře. Koketně sklonila černou svou hlavičku, po očku naň pohlédla a nedala se pobízet.

Slávka byla na trní. Je hodně nervosní, ale to v ní takřka klidného dechu nebylo. Stále pohrávala prsty po ubruse, stále vlas uhlazovala a čelo vraštila, vrtěla se, rty pohybovala, jak cos by odříkávala, a upjatě lpěla na Babušce, brzo-li ustane, brzo-li k ní se ředitel obrátí. Bylo mi jí až líto.

A najednou se obrátil. Neočekávaně. Podíval se na ni s úsměvem ještě z Babuščina hovoru. Zarazila se, pootevřela rty — a, pozbyvši vlády nad sebou, vyhrkla svou nachystanou otázku.

Podíval se na ni zkoumavě, a ona ihned postřehla dosah své ukvapenosti — hádala na hranici směšnosti. A tu se mi líbilo, jak třeba se nervosně třásla, přec řekla upřímně: „Chtěla jsem se ptát, pane řediteli, ale ne teď, to tak, já nevím, jsem, myslím, rozrušena.“ Smluvili se spolu, a Slávka se dostala, kam chtěla, do učeného hovoru o svých filosofiích.

Což to, ale Babušce jsem se musila usmát mimoděk, jak náhle se jí uvolnilo. Šibalství jí kmitlo černýma očima, pošťuchla sousedku, na mne se uštířila, na pana ředitele pokukovala, když byl odvrácen, vše, jen aby na sebe svedla všecky oči, šelma. A pak, jak se honem potají křížkem přežehnala, když se k ní obracel, a jakého svatouška ze sebe vyvedla! Diblík!

Škoda, že i my se nestěhujem' s dětmi vždy o místečko, škoda, byla bych skoro ráda, kdybych na místě Babuščině se mohla, nu, třeba červenat, proč ne. Škoda.

Tak jsem se zabrala do pozorování, že jsem nepostřehla ani, jak nezpůsobně houpe malá Klárka nohama, a ta, vidouc se v bezpečí, poťouchle šťuchla sousedku a pošeptala jí, že „slečna učitelka je dnes anděl.“ Pak mi ještě podstrčila svůj rohlík a nahlas se zasmála z plna hrdla, když jsem jej rozlomila. Ovšem si hned ústa rukou zavřela a prosebně se zatvářila, ale zasmála se zas, když jsem se zarděla a nevěděla hned, co bych udělala. Seskočila se židle, přivila se mi ke klínu a škemrala sepjatýma ručkama: „Slečno učitelko, prosím vás, já to již neudělám, slečno učitelko, prosím!“

„Vy rozpustilá!“ pohrozila jsem jí, ale musila jsem se zasmát.

A Klárka poskočila, chytila svůj rohlík: „Smím si ho zase vzít,“ ptala se, „smím?“.

31. ledna.

Můj milý, milý! Jak ti mám říci, kterým slovem vyjádřit vše, co cítím, když si tě chci přivolat, když tě ve snech již mám, či když se s tebou loučím již? Proč nemá jazyk slov, jež hořela by žhavým plápolem, jichž pouhý zvuk by vznítil extatické chvění v nitru? Proč není slova, jež mohlo by být modlitbou, touhou, radostí a žalem, nadšením, vším současně, bych tebe jím nazvala? Tebe, můj — můj — ah, nemám toho slova, ač se jím duše chvěje celičká.

Ano, modlím se k tobě v pietním vzhlížení, adoruji každý tvůj rys a každý pohyb, každé slovo, každý stín tvé myšlenky; ty rozzařuješ se v mém zbožnění, pozbýváš své lidskosti a taneš v prostoru, v bezmezném nadsvětí, planoucí slunce mé, k němuž ruce spínám. Mé tělo nemá krve vášnivé, já v aether touhou měním se a splývám s paprsky. Modlím se k tobě, pane můj.

A miluji tě také vší vášní vzkypělou, jíž schopna je duše spitá cílem jediným. Ó, miluji tě i v své modlitbě i v snu, i v práci, v každém dechu, miluji jen, není pro mne jiného.

A toužím po tobě, můj milý — to má radost nejnádhernější. Vím, že jsi mi daleko; a právě proto je touha moje nejprudší, je krajním vypjetím mé bytosti, je nejvyšším, co mohu, pane můj. Toužím. Víš, kolik tu síly ve mně bouří, aby rozervala hmotu, prostor, čas, aby rozbila pouta lidství a s tebou splynout mohla? Víš, kolik bolesti je v každé porážce, v každém poznání bezmoci? Ta bolest je přízvukem mé toužné rozkoše a její vůní. Toužím, milý můj. A loučím-li se s tebou přec, to abych mohla toužit znovu po tobě.

Když nejjásavěji tě líbám, tvůj obraz když hýčkám v hravém zjasnění, i tenkrát vzchází ve mně touha má. Nebráním se jí, chci jí, chci, pro bolest její chci, a protože v ní jsem nejceleji tvá.

Touha mým květem v každé náladě, touha mým tonem základním, jenž prochví se ke všem závěrům, byť nad ním splýval jakýkoliv proud, touha je teplem mým, mou duší, já všecka jen touhou jsem. Můj úsměv, filosofie i mlčení, což je to než tajné toužení, jež ostýchá se věčně týmže slovem volat: Toužím jen?

Proč není slova, jež by mohlo vystihnout mne celou, celičkou v jediném tonu, proč není výkřik, jejž bych zvolat směla místo dlouhé písně, aby všecko pověděl? Nepsala bych nic než jej. Ty milý můj! — Ty milý můj!

1. února.

Dnes jsi byl u mne na hospitaci. Jaks mi býval jindy nemilý v hodině! Bála jsem se mluvit, bála mlčet, bála se chodit po třídě i stát, všecko ze snahy, abych byla co nejdokonalejší a neprohřešila se proti žádnému z pravidel paedagogických či didaktických. Mívala jsem plnou hlavu sebekritiky, zvážila každé slůvko, jež jsem měla promluvit, a byl-li na něm jen stín, neřekla jsem je, mlčela jsem trapně a hned na to trapně mluvila, abych unikla prvému. Malým očistcem mi bývala tvá inspekce, a peklem pak prázdná chvíle po škole, kdy jsem se hubovala, zlobila, proč neučím aspoň jako jindy, proč násilně si ničím

dojem dělaností a nuceností svou; a platno to nic nebylo, příště jsem byla táž, ne-li horší.

A dnes? Věru, jsem ráda, že tě zbožňuji, vlastně, že jsem se sobě k tomu přiznala. Nelekla jsem se tě, vítali jsme se úsměvem, s chovankami 's mluvil, pak se mnou — a bůh ví, o čem, ne o škole; byls takový, jak býváš třeba v pensionátě, když přijdeš za námi. Radostně se mi mluvilo, a děti to poznaly. Byly jako vyměněny, hlásily se, mluvily vesele, prostě, že ani, když jsme samy v třídě, nevykládají mi tak. Miloučká hodina, budem' všichni rádi na ni vzpomínat.

Je to maličká domýšlivost od mne sice, ale což, myslím si tak přece, aspoň hádám podle tvého pokývání hlavou, jež je tak charakteristické pro tě ve spokojených chvílích. Ještě něčeho jsem si všimla: zvláštního způsobu, jak umíš dodávat výrazem tváře a pohybem hlavy přesvědčivosti svým slovům. Na děti to má zvláštní kouzlo, visí zrovna na tvých větách, přitakají si, a já — já beztoho věřím každému tvému slovíčku, jak teprv takovému. Dnes jsem si to teprve ale uvědomila.

Ale dosti dnes, vždyť mluvím jen o tobě, a to je hýření, když děje se tak den co den. Polepším se, mluvit nebudu — radš myslit jen, to prý je menší hřích. Uvidím.

2. února.

Dnes nemluvím ani slovíčka, protože včera jsem si umínila. Kreslím jen.

Studie k tvému portrétu.

Včera při hospitaci mi to napadlo. Několik náčrtů již mám, chci ještě drobné doplňky. Což na tom, že budou vnější jen, vždyť duši tvou kreslím pořád beztoho — a tvůj vnějšek mne teď tuze zajímá, ví bůh proč.

Tedy náčrtek z konference:

Chumel dam, jenž ti ustupuje z cesty, ale hlučet neustává, šumí ještě dokončením svých klepů a hovorů. Usazuješ se, nehledě před sebe, přerovnáváš papíry a otevíráš zápisník; však víš, že šum ti neustane dřív, než promluvíš, a tak si ještě třemi prsty pouhladíš knír, na lokty se vzepřeš poněkud a, nezvedaje očí, začneš. Kde bereš ta slova, jež smějí být přeslechnuta? A je ticho. Teď zvedneš oči nad nás, kams na linku pod stropem a vykládáš, vět nekončíš, schytáváš je neladně, až některá ti vyhoví, že rozvinout ji můžeš ve svou myšlenku — a pak bych tě nejraději za kučery chytila, kdyby to — eh, to nepatří ku skizze, ale neumím si pomoci, protože, když se na mě podíváš, nic jiného nevím říci.

A víš, jak pozdravuješ? Ne vždy, tak z nenadání, když ti někdo padne známý pod ruku, nebo když jsi v hovoru a mechanicky smekáš? Takhle: Tělo nalomíš, ruku s kloboukem ohneš před sebe a hlavou jaksi v před a na bok pokýveš v úsměvu a vlasy uhlazuješ pak — ne, nehněvej se, že se směji, mám tě v tom nejradši, líbí se mi to, protože to nikdo nedělá než ty.

Ale dost, neumím to — a pak mám tvůj obraz hloub, než lze načrtnout.

4. února.

Drobečci moji, co mi to zas svedli! Požár v pensionátě uhasili, zrovna včera o půl noci. A tak tajně, že nikdo ani tušení neměl; nu, to jsou moje děti. Teprve odpoledne se přišourala Babuška, abych prý za nimi večer ještě přišla, že mi něco povědí. Celá osmička asistovala ovšem a významně tajůplně se usmívala, že „něco moooc velikého".

Přišla jsem.

„To jste hodná, slečno," vítala mne Emča, „již jste u nás nebyla tři dny."

„Noo, všecky slečny chodí k svým chovankám, jen vy se na nás hněváte," žalovala Adélka.

Musila jsem se omlouvat prací, únavou, ale lhala jsem trochu. Několik chvil jsem proseděla nad denníkem a snila jsem, snila o něm divukrásné pohádky, ale to jsem jim přec říci nemohla, ač bych se byla tak ráda právě o něm s dětmi rozhovořila. Nedaly se uchlácholit tak lehce, ale viděla jsem jim na nosíku, čím si je udobřím.

„Zvaly jste mě," pravím, „a vadíte se se mnou, místo abyste mi povykládaly, co jste slíbily. To já sem zase dlouho nepřijdu."

„Ale, slečno učitelko," pověsila se na mne Babuška, „to my jen tak, že vás máme rády, však nás znáte. Když vy se s náma vadíte, také si z toho nic neděláme."

„No, pěkně, pěkně, Babuško."

„Ale ne, víte, slečno, já jsem hloupá."

Děti se rozesmály, obchytly mne se všech stran a vedly k Emině posteli, v koutě u okna, tam byly nejdál od světa, nejbezpečnější, tam se jim nejlépe besedovalo.

„Tak víte, co se stalo, slečno?" začala Adélka vážně.

„No?"

„Dnes vám v osmičce hořelo."

„Ale? Snad jste neshodily lampu?" ohlédla jsem se rychle na stůl.

„Ale kde," zavrtěla Babuška hlavou, kterou mi položila do klína, a usmívala se blaženě, vidouc moje leknutí.

„To jste tedy tropily něco s prostěradly a některé jste spálily, že?"

„Ó, ne, ó ne, my nic," bránila se Emča.

„Víte, kdo zapálil?" zadychtila vítězoslavně Adélka.

Již již mělo z ní vyhrknout, ale Babuška jí nedala.

„Jdi, neumíš to tak vykládat jako Ema, pokazila bys to. Emo, vykládej."

Všecky souhlasily, jen Andula se potutelně štířila a Emča se bránila.

„No, nedej se prosit, Emo," pobídla ji sama Adélka.

„Tak když chcete, ale nesmíte mne splést," svolila konečně a vydechla si před začátkem.

„Tak včera o deváté jsme shasly, byly jsme tuze hodny, ani jsme nečekaly na služky, shasly jsme a jdeme spat. Andula mně tuhle přes mezeru ještě chvíli potahovala pokrývku a nedala se upokojit, že prý má roupy."

„Ta dostala od Adly!" vyhrkla Babuška.

„Ale nevyrušuj! Také bych to byla řekla. Víte, slečno, je takový rarášek — Roupcův.“

„Jako ty, Emoušku.“

„Nu, třeba. Ale konečně usnula jako kámen, všechny jsme usnuly. Bylo tichoučko jako v hrobě. Najednou, asi tak v půlnoci, škubnem' sebou všecky a skočíme, co to. Někdo vykřikl. Ohlížím se rozespalá, ulekaná a vidím na Andulině posteli někoho stát, celého bílého. — Ježíš Marja, hoří! vykřikne polohlasně a skočí dolů. Byla to sama Andula. Všecky jsme byly v okamžiku dole, Babuška se dala do breku, v devítce a v desítce se probudily, sběhly se, a do všeho křikne Mařka Zoufalá: Tady teče voda! V tom donesly z devítky svíčku. To jste měla vidět. Na podlaze jezero, Andula vylila na oheň umyvadlo i džbán, sama stojí vyjevená uprostřed, celá bílá, my kolem dokola, a ve dveřích se mačkají z devítky a desítky, no, to vám bylo pěkné. — Co se to děje? ptá se Zoufalá. — Tuhle hořelo, povídá Andula, ulila jsem to. — Ale vždyť prý není nic cítit, pochybovala Šímová. Jak to řekla, všechny jsme vám na ráz zvedly nosy a čichaly; a opravdu, nic nebylo cítit. — Je tam něco spáleno? ptá se Šímová. Andula se ohnula, hledá, hledá, nenašla nic. Ale vždyť prý dobře viděla, hořelo tam něco. Devítka se nám smála, že se utopíme, a ještě víc se řehotaly, když jsme začaly sušit; nepomohly nám. No, rozetřely jsme to trochu, a spěchaly jsme do postele, bylo nám zima. Andula byla zoufalá, prý musila bláznit nebo co, že se tak mohla zmýlit. Ale najednou se nahne ke mně a šeptá: A přece tam hoří, podívej se! Ve mně se vám dech zatajil; opravdu, u stola jakoby ze země malý plamének svítil. — Běž se podívat, řekla jsem jí. A ona šups pod peřinu, ani vlásku jí vidět nebylo. Tož jsem se sama odvážila, když to nerostlo. Slezu, jdu, a víte, co hořelo?“

„To měsíček zapálil,“ vyhrkla Babuška a tak se mi skulila v klíně, jak se chichtala.

A všecky se rozesmály i s Andulou.

„Jak to?“ ptám se.

„No, měsíček svítil dirkou v zácloně a udělal zrovna uprostřed světnice takové kolečko.“

„A ona myslila, že hoří!“ bušila si Babuška pěstí do dlaně. „Ta měla, panečku, ráno po roupech! Chodila vám od postele k posteli a žadonila, aby to na ni neříkaly, i služky prosila.“

„A vy jste to nepověděly, že?“ pohrozila jsem jim.

„Ale co pak vám, slečno učitelko, to nic není. Takhle slečně Novákové, to by nám, panečku, oběd nechutnal.“

Tak vida, nic si ze mne nedělají, drobotina. Ale co s nimi? Mám se vadit pro trochu mokré podlahy, když za to nemohou? Nu, děti. Andula se nejvíc mrzela, že zrovna jí se to stalo, o které říkají, že je chladnokrevná a flegmatik. Opravdu, počíná být neklidnou, zdá se mi, že dospívá. Ano, ano, všimla jsem si jich. Jak vyrostly za dobu, co je znám! A nenápadně jaksi, jako potají, teprve včera jsem si jich všimla vědomě. Dospívají, jdou v neklidnou dobu duševního i tělesného přerodu. Tajůplná tušení, horké noci nových snů, morosní dny, utajení

sebe vůči vnějšku, bezpříčinné rdění, láska, jiná láska než ta Babuščina, ah, co všecko čeká na ně!

6. února.

Ty milý, milý můj! Ty —

8. února.

Hle, ani jsem nevzpomněla, že za týden je konec pololetí, a že s koncem jeho se blíží náš obvyklý pensionátní ples malých i větších; děti mi to připomněly; těší prý se již. Nu, budu se těšit zároveň s nimi na věneček, jenž je i tak trochu pro nás.

Nezapírám, těším se opravdu. Jednak mne pobaví, myslím, zástup mladistvých tanečníků — bývají zváni známější akademikové, někteří ještě s tváří skoro dětskou, ale všichni s vědomím dospělosti v pohledu i v řeči, zvlášť v řeči, a i ti nejmladší u vědomí jakési povinnosti chodí pro nás; to je zábavné — a pak se mi chce letos smát moudrým a zralým již mládencům i otcům rodin, kteří jaksi dohlížejí na naši mládež. Ti chodívají obyčejně pro nejmenší drobky, ovšem, pro velikou jejich zlost a pro svou i naši zábavu. A konečně — bude tam on.

Děti se také těší, když třeba ani ponětí nemají, co bude, co budou dělat, co mluvit. Jakési kouzlo romantičnosti obestírá jim večer, kdy projdou ohněm plesu, kdy položí ruce svoje do mužských a promluví ponejprv s někým, na koho se dívaly dosud jen v snu nad románem, nad růžovým lístkem kterés nevěsty. Bývá to tušení a dohadů, než přijde poslední, rozhodný pokyn: tedy půjdeme! Sladké bázně rozechvělé! Pravda, drobečci nejmenší se smějí, dámy z trojky a čtverky se usmívají, ale to vše zaniká v přívalu neurčitého ovzduší středu, jenž zaleje konečně všecky svou suggescí, které se rády poddávají i ty největší a zkušené, protože — oh, i já se mu letos, myslím, vzdám, protože — ale ne, já jen z toho důvodu, že nevím určitě, jak mi bude, a že jsem se vrátila o léta v mládí zpět v svých touhách. Já pro rozkoš okamžiku, jejž vyssaju a nepřesadím v naděje, naše děti, pro okamžik i možnost budoucích snů se rozechvějem' neurčitým jitřením.

Jak asi se chystá moje osmička? Krom Anduly ovšem a Babušky, které sotva jsou v dívčích snech, ale Emča, Mařka a Adélka, moje trojice? Což ony mi povědí všecko před plesem; jen zda-li také po plese? Nezapadne jim do mladých srdcí něco, co stají ponejprv?

Každý rok posud některá se „zamilovala“, jak tomu říkají. To znamená týden vnitřního neklidu, pak dlouhou vzpomínku, úsměvem provázenou, a konec? Nic. Jedou domů.

Ty lásky našich dětí! Učitelky-li nečítám a katechetu, jsou všichni naši páni zbožněni, ředitel, Bartoš i Kokora, nejvíce ředitel, nejbližší z nich absolutní ideálnosti.

(Dokončení.)

VRATISLAV TEYSSLER:

O barvě vzduchu.

Vzduch, Boží duch", dí staré české přísloví. Nebýt vzduchu kolem naší zeměkoule, zel by na nás černý světový prostor. Účinkem vzduchu zdá se nám, že se nad námi v nedozírné dálce rozprostírá kulová klenba, sáhající kol celé naší země. Obloha je za dne modrá, není-li právě zakryta mraky, při východu a západu dostává barvu nažloutlou, oranžovou a i krvavě červenou, kterýžto úkaz zove se červánky. Avšak obloha nemá pouze barvu modrou a červenou, ale všechny barvy spektroskopické i bělavou.

Přihlédněme nejdříve k červánkům. Červené zabarvení západní části oblohy, které se často při západu slunce ukazuje, a obzvláště krásně se vyjímá na temně modré ostatní obloze, když ojedinělé mráčky na západním nebi plují vzduchem, to jsou červánky. Tyto červánky objevují se někdy i při východu slunce. Podklad úkazu toho je v tom, že částice vodních par, které jsou v nižších vrstvách atmosféry zcela neprůhledny, ze všech paprsků, ze kterých se sluneční světlo skládá, výhradně červené a oranžové propouštějí, kdežto ostatní pohlcují. Nestojí-li zrovna slunce příliš hluboko pod obzorem, tu svítí též na ony, vysoko plující mráčky, a jelikož musí světlo jeho vykonati dlouhou cestu spodními vrstvami zemské atmosféry, dostihnou na tyto mráčky pouze paprsky, které byly propuštěny, t. j. červené. Odtud pochází červené zabarvení mraků, při východu nebo západu slunce, jakož i červené zbarvení, až i nachové měsíce nebo slunce, bezprostředně u slunce před západem, u měsíce po východu. Modř nebes a barvy červánků jako barvy doplňkové, protože ve světle červánků, t. j. ve světle propuštěném jsou ty barvy, jež se neodrazily.

Odrazem od plynných částí atmosféry vzniká barva modrá, průchodem barva oranžová neb červená, odrazem od pevných a kapalných částic bílá.

Rivolli ze svých pozorování soudí na to, že jen za suchého počasí jeví se červánky v barvě oranžové neb červené, kdežto za počasí deštivého a vůbec vlhkého, převládá prý barva žlutá a zelená.

Brücke a Lommel připisují jak modř nebes, tak i červánky jedině odrazu světla slunečního od částic pevných a kapalných, stále ve vzduchu jsoucích.

Vzduch je pak jakési zkalené prostředí, které se před tmavým prostorem světovým, t. j. ve světle odraženém jeví více nebo méně modré, a před jasným pozadím, tedy ve světle procházejícím, načervenalé nebo nažloutlé, dle hustoty kalící látky. Lommel však soudí, že hlavně kuličky při kondensaci vodních par vznikající v nejspodnější vrstvě atmosféry, jsou hlavními činiteli rudého zabarvení oblohy. S červánky stejného způsobu je „alpský zážeh", který vzniká, když slunce obzvláště skvěle vychází neb zapadá a obloha je žhavě rudě zabarvena. Zdá se, že

právě je to „alpský zážeh“, který vzniká při kondensaci vodní páry v kuličky, jak výše podotknuto.

Krásné červánky objevují se obzvláště na Islandě, zvané morgunrooti neb kvölrooti. Peyer a Zirkel popisují je takto: „Jedním z nejkrásnějších úkazů na Islandě jsou a zůstanou červánky. Nejenom ona část nebe, kde slunce zapadá neb vychází, září barvami nejžhavějšími, nýbrž celý nebesklon zlatem a nachem hoří, a nejpodivnější útvary oblakové co nejroztodivněji zbarvené strhují diváka k němému podivu. Jakoby příroda rozkoš v tom nalézala, že může vytvářeti na nebi rozličné přízraky a jako v kouzelné svítilně předváděti udivenému oku lidskému fantastické obrazy, karikatury a krajiny. Jen ten, kdo viděl ‚zážeh Alp‘, může si učiniti přibližný pojem o západu nebo východu slunce na Islandě.“

Soumrakovou zář vykládá Brücke pohlcováním modrého světla, purpurové světlo ale ohybem. Jako na potvrzenou této theorie uvádí, že neobyčejně intensivní červánky byly po výbuchu ostrova Grahamova r. 1831 a r. 1883 po výbuchu sopky Krakatau v úžině sundské, kdy vmeteno do vzduchu, až do jeho nejvyšších vrstev, ohromné množství plynů a prachu. Tento prach rozptýlil se kolem zeměkoule v celém ovzduší a poskytoval při západu červánky krásy nevídané. Ve dne se tento jemný prach prozrazoval nahnědlým kruhem okolo slunce.

Forbes přičítá původ červánků výhradně vodním parám. Vodní páry, dle něho, jsou-li ve stavu zcela plynném, jsou průhledny, ve stavu přechodu, což bývá z rána a k večeru, propouštějí barvy oranžovou, červenou a žlutou, kdežto ve stavu kapalném způsobují bělavé zakalení oblohy. Jelikož z večera bývá vodních par více ve vzduchu než z jitra, jsou též večerní červánky mnohem intensivnější než ranní. Jsou-li pak i ranní červánky silně intensivní, je patrno, že je mnoho vodních par ve vzduchu, které jsou blízky stavu přechodnímu, z čehož lze souditi na blízký déšť.

Tímto probrali jsme červenou barvu oblohy a poohlédneme se nyní po bílé.

Náhledy různých badatelů o určení barvy oblohy rozcházely se hlavně v tom, která součást ovzduší zemského jest nejvíce činnou při vzniku barvy nebes. Dle některých plynné částice odrážejí světlo kratších vln, světlo delších vln za to propouštějí. Helmholtz naproti tomu nechává nerozhodnuto, pochází-li odraz ve vyšších sférách, modř nebes způsobující, od velmi jemných částic, v něm se vznášejících, nebo od jeho molekulů. Beze vší pochyby avšak závisí dle něho barva světla odraženého na velikosti oněch částic ve vzduchu obsažených. Malé vlnky na hladině vodní se odrážejí od drobných kousků dřeva, kdžto velké vlny se přes ně přelévají. Tak je to i zde. Světlo kratších délek vln odráží se od jemných částic, vzduchem plujících, ale světlo větších délek vln prochází jimi. Proto prý je modř nebeská tím sytější, čím menší jsou částice ony. Naproti tomu hrubší částice odrážejí stejnoměrně všechny barvy, a dávají tím vznikati bílému zakalení oblohy. Vodní páry, kondensované v kuličky nebo zmrzlé v jehličky ledové, způsobují úplný odraz všeho světla, a obloha je bíle zakalena, a to tím více, čím více v sobě má vzduch částic pevných nebo kapalných.

Zelená barva nebes neobjevuje se nikdy ojediněle. Vždy zároveň s červánky, a vzniká bezpochyby jen jako úkaz subjektivní, totiž kladením se žluté barvy na modré pozadí. Obě dvě barvy, žlutá i modrá, elementární, dávají dvojnou zelenou, komplementární. Jdou asi barvy takto při červáncích: Rudě červená, oranžová, přecházející ve žlutou, tato v zelenou, a ta ve světle modrou, stále sytější a sytější až indychovou.

Nejrozšířenější barva vzduchu je však modrá. Modř nebeská má všechy odstíny od slabě namodralé až do tmavě indychové barvy. Tato sytost modři byla též měřena, a to několikerým způsobem. První měření provedl slavný švýcarský fysik Saussure svým přístrojem, kyanometr zvaným. Přístroj ten skládal se z 53 proužků modrých, od nejsytější barvy indigové až do barvy bílé. Tyto barvy byly položeny na obdélník, jedna vedle druhé. Přístoj Saussurem sestrojený, zdokonalil Alexander Humboldt tím způsobem, že oněch třiapadesát odstínů barev nanesl na kruhové výseče. Kyanometr tento zván je rotačním. Kyanometr francouzským fysikem Parrotem sestrojený má základ v míchání barev bílé a černé s takovým množstvím barvy modré, až se docílí barva, shodná s modří nebeskou.

Nejspolehlivější kyanometr zhotovil Arago, navrhnuv užití lístků křemenových, které při určité tloušťce dávají ve světle polarisovaném modř takovou, jaká je modř nebes. Přístroj ten nazývá se kyanometrem polarisačním. Wild měřil svým uranometrem nejen intensitu světla denního, ale i sytost modři nebes. Pokusy podobnými, pomocí spektrofotometru zabývali se Crova, Vogel a Houdaille, kteří zároveň shledali, že nejsytější modř je v zenitu, odkudž jí ubývá k horizontu, kdež se stává obloha bělavou.

Sytost je odvislá též od místa a doby. Hluboce blankytná obloha je v krajinách rovníkových; rovněž s výškou stává se modř sytější. Saussure, měře sytost modři na vrcholu Mont-Blanc, shledal 39 stupňů své stupnice, kdežto dole v Ženevě pozorováno bylo pouze 22·5 stupně, téže stupnice. Rovněž ve vnitrozemí je modř sytější než nad mořem. Crova, pozoruje oblohu na Mont-Ventoux, shledal nápadnou podobnost mezi změnami intensity modři a intensitou tepla sluncem vyzařovaného. U obou jevilo se v poledne značné ochabnutí (depresse).

Modř nebes byla již různě vysvětlována, ale dosud nezvítězila ani jedna ani druhá z theorií. Všechny pak theorie lze roztříditi na dvě skupiny podle jejich stoupenců, z nichž jedni považují modř nebes za úkaz objektivní, druzí za subjektivní.

Nejvýhodnější je theorie ta, podle které atmosféra odráží paprsky větší lámavosti, modré a fialové, a propouští paprsky žluté, oranžové a červené. Následkem toho obloha jeví se nám ve světle odraženém modrou. Tím liší se modř vzduchu od modři čisté vody, že voda je modrá ve světle procházejícím. Kdyby vzduch měl modř tak intensivní jako voda, musilo by se slunce nám jeviti tím modřejší, čím delší dráhu probíhaly by paprsky naší atmosférou, tedy čím více by se blížilo obzoru, tak jako se jeví kámen tím modřejší, čím hlouběji leží v čisté vodě.

Mimo to však modř nebes i červánky vysvětlují se jako barvy tenkých vrstev, vznikající interferencí světla prošedšího. První zastance

této myšlenky byl Angličan Isak Newton, domnívající se, že kuličky vodní způsobují modř nebes, působíce jako tenké vrstvy. Náhled Newtonův rozvinul Clausius ve svém pojednání „Lichterscheinungen der Atmosphaere“ v Grunertových „Beiträge zur meteorologischen Optik 1850“. Clausius pokládal bublinky vodní za duté. Spolupůsobení prachu Clausius vylučuje. Bublinky ty při nejmenší možné tloušťce jeví prý ve světle odraženém modř prvního stupně tenkých vrstev.

Jestli se tedy ve vzduchu vznášejí bublinky tak tenké, má obloha modř výše zmíněnou. Roste-li vlhkost vzduchu, roste nejen tloušťka bublinek, ale i počet. Pak jeví obloha barvy tlustých vrstev, jež se smísí na bílou, která stále více a více zatlačuje modř, a to tím více, čím více bublinek se ve vzduchu vznáší. Ve světle procházejícím jeví tyto bublinky barvu doplňkovou, čímž Clausius vysvětluje červánky.

Tato theorie dlouho držena byla za správnou, obzvláště v Německu, ale když v nejnovější době dokázali Kiessling, Rothe, Assmann a Charles Ritter (Annuaire de la Société météorologique de France 1885 a 1887), že kondensovaná vodní pára tvoří kuličky ne duté, nýbrž massivní, mlžinky, samozřejmo — padla theorie Clausiova.

Když roku 1880 francouzští fysikové Hautefeuille a Chappuis shledali, že zkapalnělý ozon je barvy modré, přičítali modrou barvu vzduchu rozptýlenému ve vzduchu ozonu.

Zastancem myšlenky této je W. N. Hartley, dle něhož stačí, v rouře 70 m. dlouhé, 1 cm.^{2} v průměru mající, 2·5 mgr. ozonu, aby se objevila krásná blankytná modř; dále shledal, že ozonovaný kyslík pohlcuje fialové paprsky a jeví slabě modrou fluorescenci. Má tudíž za to, že modř vzduchu způsobena je jednak průchodem paprsků rozptýleným ozonem, jednak fluorescencí vzduchu. Dle něho též páry vodní nemají daleko toho významu jako ozon.

Muncke, později Lorenz v knize: „Lehrbuch der Klimatologie“ a nejnověji Nichols pokládají modř nebe za zjev subjektivní, tvrdíce, že rozbírá-li se světlo od modré oblohy odražené, obsahuje všecky barvy světla bílého; též neosvětluje předměty modrou barvou a opticky i chemicky působí zcela jako bílé denní světlo; proto nelze modř nebes míti za odražené modré, nýbrž bílé světlo, které pouze současným působením temného pozadí světového prostoru v nás vzbuzuje subjektivní pocit modré barvy. Nichols na dotvrzení této domněnky ještě uvádí, že spektrofotometrické vyšetřování světla od oblohy odraženého dává tytéž výsledky, jako jiného odraženého světla slunečního, což E. B. Pickering na základě svých polarimetrických měření upírá, prohlašuje modř nebeskou za zjev zcela subjektivní.

Odpovědný redaktor a vydavatel VÁCLAV ČECH.
Majitel a nakladatel VLADIMÍR ČECH. — Tiskem ALOISA WIESNERA, knihtiskaře České Akademie cís. Frant. Josefa pro vědy, slovesnost a umění. — Papír ze skladu České společnosti pro obchod a průmysl papírnický G. WIESNER, DUFFEK a spol. v Praze.
V PRAZE 1904.

KNIHA LIII. ŘÍJEN. SEŠIT IV.

JAROSLAV VRCHLICKÝ:

Veronica Gàmbara.

(1485 — 1550.)

ELEGIE.

(LORENZU DE' MEDICI, VÉVODĚ URBINSKÉMU.)

I.

Když vidím zem se v době jara stkvíti,
v tisících líbezných a vonných květů,
když zřím, jak v nebi každá hvězda svítí,
zde různé barvy září v starém vznětu,
zvěř každá, zřím-li, čile jak se řítí,
jsouc přirozeně hnána v běh i k letu,
ať z lesů vychází či dávných skrýší,
si hledá druha ve dne, v noční tiši;

II.

Když různé trávy vidím ošacené
krásnými květy v novém listí puku,
tak různé nápěvy když rozptýlené
pět slyším v ptactva sladkém čarozvuku,
co řeka, jež se květným luhem žene,
se ozývá vln v šumotu a hluku,
kdy příroda, jak láskou k sobě vzplála,
by žasem nad vlastním svým dílem stála;

III.

Dím v zamýšlení k sobě: Jaký mih
jest křehký věru naše žití bědné!
Ta stráň nedávno byla samý sníh,
teď květy svítí místo kůry ledné;

dřív těžkým vzduchem kalným sotva stih'
zrak nebes krásu v spoustě nepřehledné;
co líbezných tu květů věnčí hory,
dřív holé byly stráně ty a bory.

IV.

Šept něžných bylin, ptáků luzných hlasy,
zde ve souzvucích sladkých nezazněly,
jen vichrů zuřivých zde hřměli ďasi,
že květy svadly, ptáci oněměli,
i bystré řeky v ledu stuhly řasy,
potůčky nejmenší se uzavřely,
co teď se jeví čilé, ozdobné,
počasem nylo dřív mdlé, chorobné.

V.

Tak prchá čas a v dravém tomto letu
unáší roky a náš život s nimi,
že touha v nebe, chtíč po větším květu
mdlou nadějí jest mezi nejistými.
Jen umřít! jediná věc jista je tu,
ať hrdá naše krev, ať vlní mdlými
se kapkami, los blažší nemůž vzpláti
nad ten, jejž soucitná smrt můž nám dáti.

VI.

Ta ukrutná již mívá to v svém zvyku,
že nejslavnější krále kláti v hrob,
kdy nejvíc žíti chtějí, naděj v mžiku
jim žezla béře, život plný zdob.
Co králů moc jest? Ve triumfů křiku
co trofeje, co sláva příštích dob?
Jak oni v moci své my v zmar též zříme
bez naděje, že se kdys navrátíme.

VII.

A při všem tom jsme ubozí a štváni,
jsme vlastní dobra svého nepřátelé,
v blud těžký sami žijem' pochováni,
zlo vlastní hledáme i škody směle;
ples vzácný host nám, bolest bez přestání
a nuda těžká stíny v skráň nám stele,
co zakusíme běd a jaké zmatky,
jak život chorý jest a příliš krátký!

VIII.

Ten slávy nabýt sjezdí světa díly,
když mladostí se křepkou pozastkvívá,
hrdého Marta službě vzdá své síly,
zde tisíc mečů a střel tisíc kývá,
tam vrhne se, za uměním tím pílí,
a co si myslí, že mu věnem splývá
ve krajích dálných věčná paměť lesklá,
se drtí rychlej křehčí střepů ze skla.

IX.

Ten druhý, lačný pouze na poklady
se nevěrnému záhy svěří moři,
a strachu pln i bolestí on všady
od břehu k břehu druhému se noří,
však v rozhněvaných proudů hlučné spády
se řítí s křikem zoufalce a v hoři,
neb v mžiku, kdy měl zbohatnouti právě,
svou naděj, život ztrácí ve vln vřavě.

X.

A jiní u velikých tráví dvorů
svých mladých roků nejkrásnější květ,
čest hledají a zisk ve hnízdě sporů
a najdou urážky, zášť, pomluv jed;
ba knížat nevděk, podvod, lež, sto vzdorů,
až srdce mají plné naposled
před tváří světa mrzké nečestnosti,
škod veřejných a nízké lakotnosti.

XI.

A jiní zas chtí stále býti ctěni,
prvními chtějí býti napořád,
ve zlatě chodit, šperky ozdobení
a nejdražšími jako slunce plát,
pak nevděční ať v ohni, ve brnění
se vlasti tyrany a škůdci stát,
po žití nehodném i paměti
mřít (sláva jejich s nimi) v prokletí.

XII.

A jiní zase v stálém milování
dvou krásných očí, líčka líbezného
se živí vzdechy, steny bez ustání,
vždy zápasíce o půl srdce svého,

jen líčené a chabé pousmání
jim vyloudí zde radost a ples z všeho,
když na venek se veselými jeví,
bol samý živí uvnitř, steré hněvy.

XIII.

Ten bez oddechu, v shonu musí žít,
jsa vzdálen sladké tváře milované,
ten sobě sám se musí zošklivit
tu pohledem, tu slovem, které skane;
tím nové žárlivosti zmítá cit,
až k smrti trudí se a hněvem plane,
ten v tisíceré, zlé se hněte péči,
jež, čím jest líbeznější, bývá větší.

XIV.

Tak nezkrotivše tyto touhy marné
rozumu uzdou stále jdeme dál
za cílem jakýms, pouze muky žárné
česáme v žití, jež jest pouhý žal.
Jak čisté mohlo, jasné být a zdárné,
byť vášní, vzdechů nepoznalo pal,
jak nebes dar nám lehce mohlo plynout,
nám ve skromnosti kdyby mohlo kynout.

XV.

Jak za šťastného bylo dávnověku,
kdy plodem zeleným a bílým mlékem
lid prostých živil se a zdravých vděků,
jen chudou stravu, kterou sbíral s vděkem;
kdy neslýcháno v strašlivém trub jeku
třesk bitev dunět v davu, jenž hnán vztekem,
sbor nahých kyklopů kdy nekul v boje
na zvučných kovadlinách těžké zbroje.

XVI.

Kdy naděj, touha nenítily v lidu
jen slávu získat bohatství a čest,
kdy těžký trud je neburcoval z klidu,
strach prchavý a ukájená lest,
chtíč podmaňovat, lid vrhati v bídu,
kdy cizí byla neslýchaná zvěst,
kdy neznámé ty hrozné byly vášně,
jež později týraly pak lidstvo strašně.

XVII.

Kdy bez myšlenek byli spokojeni
svým pluhem tvrdou hroudu obraceti,
kdy největší své měli zalíbení
zřít klidná stáda v lukách v pestré změti;
kdy útěchou jim bylo písní pění,
jímž tížící trud mohli zaháněti,
kdy scházeli se mezi kvítím v trávě
s nymfami pastýřové ku zábavě.

XVIII.

Kdy v borovic neb jilmů loubí stinném
byl dráze o závod vytýčen cíl,
kdo dohodil neb doběh' druhů klínem,
ten věncem z lupení pak zdoben byl;
kdy klasy Ceres, Bacchus byl ctěn vínem,
jež v oběť v číše každý v dar mu lil,
kdy takto klidně žili do dnů stáří
ten život, v němž se bol a trud teď sváří.

XIX.

Toť onen zlatý věk, toť ono žití,
v němž otec Saturn zalíbení měl
i jeho rod, než v času vlnobití
zlá ctižádost všem padla za úděl;
ta zlý mor porodila, s ní se řítí
do světa závist, kudy pár ten šel —
a spolu vždy šly — pokazil se svět,
jenž dříve radost byl a smích a květ.

XX.

Neb mnohem sladší bylo snění v trávě,
pod stromy spánek poklidný a jist,
než na prachovém loži v zlatohlavě
a nachu, na němž bdívá nenávist.
Myšlenky chmurné zaplašil spíš v hlavě,
kdo s tichým srdcem uleh' vesel, čist,
stád slyšel řev tíhnoucích k nápoji
nad koncert nejsladšími nástroji.

XXI.

Bláh tenkrát byl, jen blahým lze-li zváti
na světě smrtelníka, pokud živ,
a můž-li zde se někdo šťastným zváti,
bláh, šťastný mohl takto býti dřív;

leč fenixem kdo zasloužil se státi,
jsa nesmrtelné slávy žádostiv,
ten milovat hleď onu pro věčnost,
jež sladká chrání, zprvu hořká dost.

XXII.

Já myslím Cnost, jež světlem opásána
a nehasnoucím k nebi v let se nese,
ať závoj těla hustá její schrána,
vždy mocným křídlem stále výše pne se,
kdo za ní jde, i Smrti tomu brána
bez bázně v samé záři zjevuje se,
neb časy zdeptajíc, jich škodu, hnět,
ku žití křísí mrtvé tisíc let.

XXIII.

Co knížat velkých, slavných, drahých davu,
již zhaslo, v žití jmenem není víc,
co chuďasů má nesmrtelnou slávu,
laur snahy jen že vetkli do svých kštic,
že šťastni ryzímu a ctnému mravu
jen žili, že je nezhltilo Nic,
jak jasné hvězdy mezi námi planou
a, pokud svět, být ctění nepřestanou.

XXIV.

Ctnost duši takou krásnou nítí tužbou,
jsouc sladkou službou jí a plnou slávy,
že nebeských jí věcí dělá družbou,
v říš ducha unáší nás bez únavy,
taj lůnem přírody i nebes kružbou
nám odhaluje vlídná bez obavy,
že zapomenem s ní vše slasti jiné,
i každá jiná radost když nás mine.

XXV.

Sta příkladů bych dala v písni své
těch, jejichž slávou letopisy zvučí,
dost bylo takých velkých tam i zde,
ku zdobě lidstva v každém věku pučí.
Co, Minulosti, zhltlo lůno tvé!
Co Dnešek má jich, zkušenost nás učí,
však o jednom se zmíním, druhým v žití
jenž jako slunce nad vše světla svítí.

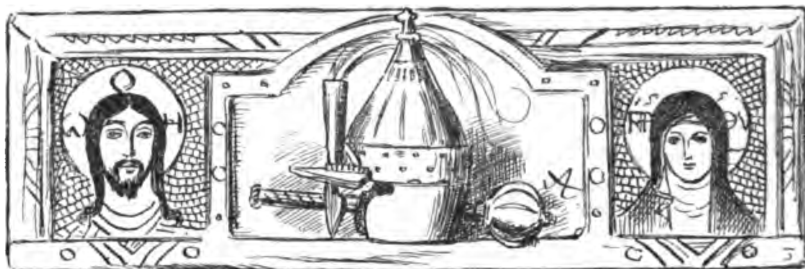
XXVI.

Tož o Vás, šťastná sněti šlechetného,
hrdého Lauru, nejlepší vy z lidí,
v němž slunce, svítíc moře od maurského
až k indickému, vlastní slávu vidí,
že ve slavném a svatém stínu jeho
šperk, zlato, skvost jen malou slávu sklidí,
cnost s velkostí jejž zdobí na zemi,
až před tím každý jazyk oněmí;

XXVII.

Tož kráčejíc ve stopě Vašich kroků
co nízké, za sebou vše zanechám,
za cností drahou, s vírou po svém boku,
že mimo tuto tužbu — každá klam.
Tak štěstěny i losu ve útoku,
bez bázně, zhrdnouc jiným, vytrvám,
s tou duší, pokud živa, do skonání
chci žíti v stálém cnosti milování.

TRÉVAL-VIOLA:

Právo ideálu.

ROMÁN. (Dokončení.)

VIII.

Než vzešla šedá, zamlžená zora následujícího dne, zhasla Růžena Ustrnulova ve dvaadvacátém roce svého života.

Tak tedy rozluštěna byla hádanka této horoucí, hrdé a hluboké duše.

Když naposled vydechla, zdvihl se šerý stín od jejího lože — matka. Vykročila k otci, jenž, opřen o rám okenní, pohlížel na smrtelný zápas své dcery.

Ta, která mu ji kdysi darovala, stanula nyní před ním. Oči její nebyly více sklopeny. Podávala muži ruku s podivným úsměvem. Mechanicky uchopil ji Ustrnul.

„Odpusť, Franc, jakož i já odpouštím. Zhřešili jsme stejně.“

„Stejně?“ opáčil Ustrnul bezezvučně. V myšlenkách jeho bylo šero nechápavosti.

„Ano, stejně. Proti pátému přikázání božímu.“

Jako spálený odtrhl Ustrnul ruku svou, nabral hluboce dechu a vyrazil v úžasu: Nezabiješ!

Couvl od ženy a zadíval se na ni. I paní Ustrnulová pohlížela pronikavě na manžela, naklonila hlavu k němu a ztlumila hlas v přerývaný šepot.

„Nebyla jsem, Franci, u zpovědi — od té doby — víš —?“

„Vím,“ přerušil ji rychle Ustrnul, jemuž bylo, jako když za mlada u zpovědnice bezděky slyšel kárající šepot kněze, jmenujícího hříchy, které zpovídajícímu se nebyly ke cti. Nepříjemný ostych ho ovanul. Bál se, aby před tváří mrtvého dítěte neuslyšel zpověď z něčeho, nač dávno již zapomněl, vymazal ze svého života.

Staré nepřátelství k ženě v něm zakypělo, ale jen na okamžik. Základní tón neochvějné pokojnosti vyplul zase na povrch chvilkových vln.

Znovu a pevněji chopil se ruky manželčiny.

„Odpouštím, odpustil jsem již dávno. Ale já nežádám odpuštění za toto — ukázal na mrtvolu — od nikoho, Janůško. Mýlíš se. U mne není tak, jak myslíš, mé svědomí je čisté.“

„Gratuluji," zkřivila paní Ustrnulová rty, které jí náhle zpopelavěly. „Upřímně gratuluji!"

Vymknula ruku svou z jeho, neopětovavši stisk jeho. V hlasu jejím připomínalo cos nepřátelský zvuk slov Růženiných, když zemřela její duše.

Ustrnul vyšel z domu, otřásal se mu při chůzi bubínek sluchový, jakoby stoupal po dunícím sklepení neb po klenuté hrobce.

Vrahu!

Vybavilo se to ozvěnou. Stanul. Nebyla to žena jeho, co ho tak nazvala? Stavěla ho sobě na roveň, stavěla, co on vykonal, snad níže ještě než svůj zločin. Ona chtěla jen zabíjeti, on zabil.

U ní to byl fakt, o jehož pohnutkách neuvažovala. On zapíral, dle jejího mínění zatvrzele zapíral, tam, kde ona se přiznala, kála. Opovrhovala jím v hloubi své omezenosti. Což ona ví o právu ideálu, ona, slepá, neprobudilá hmota!

A zase ji omlouval. Chtěla se mu přiblížiti, snad pomoci mu nésti břímě viny, aby on za to podchytil klesající její duši. Aneb snad pouze smrt, ta veliká měnitelka věcí a smýšlení, vstoupila mezi ně, pudila je k sobě, spojujíc je, po letech zase poprvé společným zájmem — hořem.

Ale nemohl uposlechnouti, alespoň nyní ještě ne. Hořkost ze srdce dávno sice již vyšla, ale nic nenastoupilo místo ní, zbylo lhostejné prázdno, odcizení.

Nevrátil se domů. Přenechal byt ženě a mrtvole. Byly to pro něho mrtvoty dvě. Najal pokoj v hotelu, a usnul tvrdě na několik hodin. Pak šel do kavárny a četl noviny. Z Olomouce otisknut byl telegram o smrti doktora Lakomého. České listy přidaly k tomu zprávu o štědrém odkazu jeho pro studenty slovanského gymnasia olomouckého. Ustrnul se zarazil. Nebohý přítel jeho zemřel v touž hodinu jako Růžena. Vzpomněl si, jak odpírala Lakomému v blouznění, když ji zdáli volal. Zda nyní obě šlechetné, ideální duše se našly, združily?

Zašel domů. Z pokoje ozvalo se zařinčení šavle. Vyšel důstojník v plášti, naryšavělý, s pihovitou tváří a narudlými víčky. Stanul před Ustrnulem a zabodnul do jeho tváře oči zanícené prchlivostí zoufalství.

Ustrnul nelekavě, s jakousi sveřepostí čelil jeho pohledu. Konečně setkal se s ním tváří v tvář, věděl, že je to baron Umlauf. Naklonili oba hlavy, spíše k srážce než k pozdravu, a probodávali se pohledy. Ustrnul nesnesl na dlouho palčivosti záštiplného pohledu. Ne bázeň, ale ostych ho jal. Vždyť způsobil člověku tomu bezděky hroznou bolest. Odvrátil pohled z úcty před utrpením, nepřiznávaje si při tom žádné křivdy, jíž by se byl dopustil.

„Sie — Sie —" zajektal baron, a zuby mu zaskřípěly. Nemohl domluviti. Křeč potrhávala mu ústy.

V soustrasti vztáhl Ustrnul ruku. Neměl nic proti tomuto muži. Nyní, když byla Růžena mrtva, pohaslo zcela jeho nepřátelství. A zase pocit triumfu zavlál jeho nitrem. Vždyť živou mu ji odloudil, zvítězil nad jeho láskou, jeho mládím, energií, on světem oklamaný, opuštěný stařec.

Leč baron ruky nepřijal a kvapně odešel.

Vrahu! četl Ustrnul i v jeho pohledu, vrahu! překládal si a doplňoval to dvojí německé Sie. Leč střásl to se sebe lehce a vkročil do pokoje k Růženě.

Tu ležela již bílá, ustrojená jako nevěsta.

Pohlížel na ni a pomýšlel, že nikdy již nenalezne ji, vrátě se domů, skloněnou nad sešity a knihami u okna, v záři rudě zapadajícího dne, neuvidí plápolati ojedinělé, z účesu se vybavivší vlnky vlasové. Nikdy více neuslyší polohlasý její šepot, vyslovující abstraktní slova učebnic, věty vysoustruhované dřevěným slohem professorským. Když zavírala knihu, usmála se vždy na otce, někdy vyhrnula na něho mazlivě spodní pysk, někdy přitiskla bradu na hřbet jeho ruky. Pokuřoval a usmíval se na ni.

Nebude již poznávati ji mezi tisíci, jak jde po ulici, levé předloktí majíc ve vodorovné poloze u pasu, ruku z lehka otevřenu, jakoby držela květiny, neb pohrávala si vějířem neb peněženkou. Nebude více obdivovati se chůzi její, lehké a jisté, jak špičky kladla nejdříve na zemi, než nastoupila plným šlapadlem, a přece to bylo v jediném tempu, tak přirozeno ve své gracii, tak jednoducho. V chůzi ohýbala se jen v pasu, ostatní tělo její bylo vzpřímené, rovné, jako když šine se krásná socha. A jak se obracela! Jen z nutné potřeby skláněla hlavu, pozdravovala více očima než prohnutím, a přece, jak uměla pozdravovati i děkovati, co úcty a vlídnosti dovedla vložiti v pohled a malé nachýlení! Vzpomínal na mluvu tmavošedých očí její, dřímal v nich oheň jemný, hluboký jako zamlžená jiskra v opálu. Jak rozhořívaly se v nadšení! Metaly celé katarakty ohně, podmaňovaly, rozkazovaly, tavily vše, jako plamenné výtrysky pod dmuchavkou. A její hlas! Zvuk jeho perlil se měkce a čistě jako krůpěje májového deště, promykující se mladou zelení bříz a modřínů, lahodil sluchu svou modulací, naplňoval prostor a kolébal myšlení . . .

Nyní nebylo jí více. Nemohl se bez fysické trýzně dívati na zápas jejího mladého, silného těla, rvoucího se se smrtí divoce a bezúspěšně. Vzpomínal — v nucených představách — jak dokonávala, chrčela, jako když suchá klesť praská na ohni, a zase cvrlikalo to z hrdla, jako z hnízda mláďat, a krev v ústech čpěla nasládle, mdle, až těžko bylo z toho. Zároveň s její agonií zatajoval i on dech na mnohé vteřiny, až zrudl v tváři a škytal, co ona sinavěla a ukládala se zvolna v nehybnost. Chvěl se i on, když tep rukou její jak tenká nit se třepetal, když tvář její voskovatěla, nabývala přísného výrazu a hluboké stíny kladly se kol očí a zaostřujícího se nosu. Počítal krůpěje potu, jež vyskakovaly na její tváři, on, otec, zaléval se potem úzkosti, viděl slzu, vystupující do očí, obracejících se v sloup . . .

IX.

Smrt Růženy Ustrnulovy pobouřila celou společnost brněnskou bez rozdílu národnosti. Ustrnul pozoroval záhy, že veřejné mínění — a sice, co neočekával, i na straně slovanské — obrací se proti němu nepřátelsky. Obviňovali ho přímo z vraždy, spáchané na vlastním děcku, z vraždy

pro chiméru, na níž stařecky tvrdošíjně ulpěl, a které jediné dítě své obětoval. Byl v očích davu tvrdým, nepochopitelným, byl sobeckým otcem, odstrašujícím příkladem, byl zločincem. Tváře potkávajících ho lidí se před ním zachmuřovaly, pohledy nevraživé, hněvné stíhaly ho, kam se hnul.

Celý ten bzučící a šumící roj, který shromáždil se ku poslednímu doprovodu mrtvé krasavice, tlum hlav, z něhož sta rukou napřahovalo se k němu se stiskem soustrasti a banálními frásemi útěchy, celý shluk, jenž zasypal rakev věnci, který vzlykal nad otevřeným hrobem zlomené květiny, co on, otec, jako zjevný zlosyn neplakal, neklonil hlavu k prsoum, neklopil oči, protože nepovažoval za důstojno projevovati něco, čeho v nitru jeho nebylo, celý ten roj byl rozezlen a v obvyklém očekávání zklamán, v názorech uražen takovou zavilostí, necitelností.

Chvílemi chtělo se Ustrnulovi vzkřiknouti k nim: Bláhoví, ona nezemřela, ona jen usnula. A myslili by, že blouzní, nepochopili by jeho jinotaj.

Nebyl v něm hrdý smutek, ale triumfující jistota, pozvedající ho nad dav: Vy všichni jste ji neznali, ale já ji znal.

Věděl, že, kdyby k nim promlouval jazyky sterými, přece by ani stý díl toho neřekl, co v jeho vlastní duši vydávalo za ni svědectví, že zůstala věrna tomu, čím nejdříve probudila se její duše, že byla znalecky vážena a shledána plnocennou. Jak měl jim vysvětliti, že ona byla krvosvědkem, mučennicí, světicí v ideálu? Jak těžko chápali by, že nejen život, ale i smrt v ideálu usmiřuje a nikdy nezarmucuje, že idea rozplétá všecky záhady, projasňuje zrak, že již míti touhu po ideálu je náběhem k dokonalosti, míti však ideál v sobě že je ctností samou, to jest, štěstím jediné pravdivým na světě.

Nechápali by, nepoznali by to. Proto skryl jim své smýšlení raději a uzamknul rty k marným dotazům. Věděl, že půjde za ní, za dítětem své duše, že je již podťat a k vývratu připraven a stojí jen, protože není větru, který by ho sklátil. Ale rozluka jejich nebude na dlouho, zachvíval se tuchou odumírání.

Když odešel kněz od hrobu, vzala ho choť pod paždí, aby doprovodil ji odtud. Vzpíral se a zůstal. Švakr neb někdo jiný odvedl paní Ustrnulovou.

Zbyl tu posléze z příbuzenstva sám a, stoje mezi cizími, patřil do otvoru hrobního, lokajícího valem sypkou, měkce se sující hlínu. Oči jeho lovily z hnědé záplavy proužky bíle natřené rakve. Již jen v nohách se to bělalo, hlava bylo již všecka zalehlá drobnými, dopadajícími hroudami, z nichž zelenala se tu a tam větvička, zasvítila živá barva květin, naházených družičkami na rakev. Poslední z odcházejících akademiků odepjal tylovou šerpu s ramena a spustil ji do hrobu. A padající hroudy šepotaly, a otec s nachýlenou šíjí naslouchal jejich tajemnému rozhovoru a vzdechům.

Dav počal reptati, ozývaly se hrozby. Ustrnul probral se a porozuměl, že jitření platí jemu. Obrátil se. Ženy cizí, sprostých tváří, ho obklopovaly. Oči jejich byly rozpálené záštím, a z rozšklebených

úst stříkaly nadávky. Smýkaly jím, zvedaly deštníky a slunečníky, dosahovaly po něm přes hlavy jiných, aby ho zbily, shodily do hrobu k jeho oběti.

Mörder! (Vrahu!)

Byl sláb proti zběsilé přesile, nemohl odolati mocnému tlaku a již již klesal do jámy.

V tom zakolísal zástup mocným nárazem, rozdělil se. Kdos uchopil Ustrnula za ruku a táhl ho za sebou, ven ze skučícího kruhu. Ustrnul poznal barona Umlaufa.

Několik hrud, ran deštníkem zasáhlo Ustrnula, slina dotkla se jeho tváře. Baron tasil šavli. Ječíce ustupovaly lítice.

Octl se v bezpečí u východu ze hřbitova. Chtěl ochránci svému děkovati, ale baron ho předešel.

„K vůli ní," řekl příkře a ukázal hlavou směrem k hrobu, „k vůli Rose." Zasalutoval, pohlédl na Ustrnula odmítavě a přísně a vskočil do vozu.

Ustrnul díval se za odjíždějícím. Bylo mu ho líto. Jak snese Umlauf hroznou ztrátu svou, nemaje takové opory jako on, ztrátu, kterou cítil snad bolestněji, jistě však neměl správného pojmu o její ohromnosti? Jediný dovedl ji změřiti, a to byl on, otec.

Ustrnul vzpomínal dlouho na osiřelého nápadníka dceřina. Ku vzpomínkám připojila se něha, když po roce četl zprávu o jeho náhlé smrti. Zabil se pádem s koně. Noviny přinesly i jméno bělouše, na němž baron jezdil. Byl to závodní běhoun Lilie.

Ustrnul žil jako na odchodu, bez kvapu vyřizuje úkoly životní. Nové jaro obsypalo stromy listovím, léto rozdýchalo lípy v medovou vůni, podzim purpurem nádherné zralosti barvil plody i listí, a zima drsnou houbou smazala zase všecku tu pýchu, až zbyla z ní bílá, čistá plocha pro novou malbu, novou tvorbu.

Srdce jeho bilo volně, nic z bývalé choroby nezbylo. Měl stále pocit vyrovnanosti, plnosti, nevnímal více tak hluboce jako dříve. Zůstal v Brně, ale pouze proto, že někde musil býti.

Firma, u níž byl zaměstnán, propustila ho ze svých služeb s odbytným. Předešla jen jeho vlastní úmysl. Uznával sám, že místo své v poslední době nevyplňoval, a neměl ani ambice k tomu. Nepřál si života, proto nestaral se ani, jak bude žíti. Neucházel se o žádné odborné místo, ale vzal za vděk místem opisovače v kanceláři advokáta Hodana. Malé úspory — myslil kdysi, že budou zálohou pro Růženu — ač zmálily se výdaji pohřebními, zabezpečovaly mu skrovnou existenci na několik let.

Nečekal na smrt, protože byla mu odměnou, a nečinil si na ni nárok. Avšak nežádal si ani klidu, k němuž osud ho odsuzoval. Nikdo si práce jeho nežádal. Čas jako by na něho zapomněl, nechával ho nedopatřením mezi živoucími, k nimž se vlastně již nepočítal. Minula tři, čtyři léta, z těch bylo pět, šest let. Rov Růženin, jejž denně navštěvoval bez okázalosti smutku, obrůstal již dřevitými šlahouny břečťanu, a po šesté odkvétaly na něm lilie. (Za živa milovala tuto královskou květinu nade všecky.) A on byl tu stále, žije již v pokolení, které ho

neznalo, jež mu nerozumělo, a jemuž ani on nesnažil se rozuměti. Dotekl-li se někdo zvědavě jeho minulosti, svinoval se jako želva, a neukazoval světu nic než všední, ochranný svůj štít. Proto zůstával dorůstajícímu pokolení vydoutnalým kmenem, přežilým, hroutícím se památníkem dob nejasných. Zvědavějším a psychologům byl obrazem, originálem zčernalým neznámého mistra, netušili jeho krás, v černi a hnědi nynější nerozeznávali bývalé hořící barvy, a zbytky, sem tam plamenně probleskující, odnášely se v jejich názorech přítomných cize, ba komicky, jako vulkanické pablesky na čeřenu ledovce.

I na zevnějšek Ustrnulův jakoby usadila se patina staroby a nepotřeby. Zhubeněl, nahnul se do předu, zúžil se v ramenou, vpadl a zbledl v tváři, vous nepěstěný sbělel mu a splýval vlnou proroků na prsa. Profil jeho nabyl jakéhos asketického, přísného rázu, oči v tváři zapadly, ale vysílaly svity, nepřipouštějící domněnku, že by vycházely z dílny, kde sídlí banální myšlenky.

Zemřel Schneeweis, jediný jeho důvěrník, zemřela i žena jeho v Olomouci. (Odkázala zbytek svého jmění prebendářům kapituly olomoucké.) Ustrnulovi bylo divně, jako by padaly kulisy na jevišti, na němž i on hrál, jako by zapomněl heslo svého odchodu, ohluchl k výzvám neviditelného napovědy. K další hře scházela mu chuť, k dobrovolnému odchodu podnět, vůle.

Nelitoval nikdy ani na okamžik, co učinil, ani kdyby tím Růžena znovu ožila. Zrovna tak by to zase učinil. Nelitoval, protože věděl, že ve zbytku jeho života není na to místa, nelitoval, protože, kdyby dotekl se ho jen stín pochybnosti, měl-li práva k tomu, co učinil, klesl by rozvrácen a ubit ve tmy.

Nořil se hloub a hloub do svého snění, které věrně a milosrdně při něm setrvávalo. Věci vůkol něho nebyly mu němy, naslouchal jejich důvěrnému šepotu, vnímal historie jejich života, tajemné, pohádkovité, které si ani jasně nepromítal do vědomí. Melancholie byla jeho ovzduším, ale ne černá, ale vyjasnělá, konejšivá. Naslouchal hlasu světa a přisvědčoval kyvem hlavy, neb odpíral ztichlým vzdechem. Upomínky vynořovaly se úryvkovitě, ve zlomcích, a rozplývaly se v klidnou, vzdalující se mlhu, a bylo mu při tom klidně. Tak prosnil dny a na noc zbývalo mu plno záře.

Chvílemi jakoby probral se z dřímoty a prohlédal k věcem, které se sunuly kol něho, zaspalého starce. Vracel se mu bývalý bystrozrak, ba nekonečně zjasněný. Viděl vzrůst rozsívky své tam, kde dříve marně po něčem pátral. A srdce jeho zatlouklo křepce a hlásilo se ke svým, lidem i skutkům. Viděl, jak za vzory českými i na Moravě vznikají průmyslové školy a odborná učiliště. Úhory bývalé zelenaly se slibně, a hrdé vědomí, že mnohde jeho popud, jeho práce to byla, která vsadila semena do syré země, rozpínalo jeho hruď jako skrytá křídla.

Ale bylo mu těžko žíti. Míval i nouzi, hlad, pracoval, by zjednal si nejpotřebnější, odpíraje si mnohé, čemu dříve byl zvyklý.

Potkal-li nějaký průvod pohřební, bylo mu, jakoby z tváří truchlících četl výčitku: „A ty ještě žiješ?“ Byl to pocit nemilý, obsahující zklamání, netrpělivost i ostych, a nazval jej studem života.

Vzpomínka na Růženu nebyla pokryta prachem let, ale osvěžovala se, kdykoli spatřil dívku jí podobnou. Byla to vzpomínka plná smíru a jako z dáli znějících zvonků. Nepřivolával ji, netesknil po ní, nehledal ji více na zemi a v dojmech smyslových.

Divil se někdy, že nikdy nepřicházela mu na mysl tak, jak byla den před smrtí, rozezlená, nepřátelská, proklínající. Jen usměvavou, milující, zanícenou ji viděl. Vzpomínal nejraději, jak zaplála poprvé pro spravedlnost ve sporu jeho s matkou, než odešli z Olomouce do Brna. Neméně drahou byla mu upomínka, jak v šlechetné úzkosti o svůj ideál vinula se k němu, chtícímu jí oloupiti. Tvář její kmitala se mu jaksi zdrobnělá, vzdálená. Dlíval celé hodiny, zvláště v neděli, u jejího rovu, naslouchaje šveholu pěnic. Když událo se mu spatřiti jiné, právě vykopané hroby, otevírající lačně jícen svůj na zítřek, bylo mu, jakoby ocítal se nad prohlubní, vzduch řítil se dolů, život se nížil, prosakoval ze světla pod zemi, do tmy, a on, poddávaje se proudu, toužil: „Vssaj mne do sebe, mateřská zemi!“ Tu uvědomoval si, že je již starcem, ač bylo mu sotva šedesát, že zbraně jeho dlouho již rezaví, korouhve jeho zatknuty nad tímto lánem zetlívají, nad lánem bez budoucnosti, nad půdou, která ničeho neslibuje a jejíž plody a žeň náleží jinému světu.

Se závistí sledoval odlet ptactva na podzim. Ach, stěhoval by se také, býti na jejich místě, věděl by dobře kam, a nevrátil by se více.

Posléze přišly doby, kdy nerad probíral se ze svých dum. Vše na světě, co vymáhalo si jeho zájem, připadalo mu těžké, nenáležité, trapné. Snažil se žíti, aby byl nepozorován. Když napnul vůli, snadno zapuzoval cizorodé dojmy, zamýšlel se na celé dny, noře se do snění, jež připlývalo k němu jako vlnky ztichlého oceanu s loskotem, přilínavě a lichotně. Vidiny neznámé, nevylíčitelné lahody přilnuly k jeho bytosti nerozlučně, jako malba ku stěně a dodávaly tváři jeho výrazu vytržení a soustředěnosti.

Činnost jeho společenská ochabla, nikoli však příchylnost jeho k lidu. I nyní pracoval, ale s obměnou své bývalé horkokrevnosti. Miloval své, ne v chybách jejich (neušla mu dekadence citu pro právo), ale dle zákona ideálu. Nestranil se života tak, aby z rýhy své zcela vyšel, aby nechtěl věděti o ničem, což u něho značilo, aby nepomáhal. Přemáhal svou bezúčastnost, zastával se i nyní slabých a všech, jimž bylo křivděno, a, nemohl-li pomoci, ulevoval jich bídě účastí. Pomáhal dle sil svých při zakládání českých škol v Brně. Pocit blížícího se jitra spravedlnosti naplňoval ho trpělivým mírem. Nezlobíval se již jako dříve, nepohoršoval se a překypuje nesázel vše na buď anebo. Víra jeho v budoucí lepší doby lidu uhnětěného byla nezlomná, tvrdá jako démant, a malomocně tříštila se o ni tíha doléhajícího života, nouze a strádání. Ve víře té vše bylo mu přechodné, přirozené, nutné. Nebylo mu při ničem ani trpce ani blaze, bylo mu klidno.

Nedělního odpoledne zašel oklikou přes pole ke hřbitovu. Byl listopad, zima se již dostavila, ostrý severák províval bezlistými stromy a zachvíval ojíněnými stébly, vyčnívajícími z mrtvých hrud a ozimin. Větrem poletovaly jednotlivé hvězdice sněhové, a v prudším závanu větru perličky ledové rozšlehávaly tvář jako žahadla kopřiv. Nebe mělo

barvu naběhlé oceli, bylo v parách, a slunce prosvítalo nejistými, rozeklanými obrysy, jakoby terč jeho rozpouštěl se a rozpadával v žíravém louhu. Paprsky poletovaly vzduchem nejistě a roztříštěně a barvily vše nafialovělými obrubami. Z měkkot a úvalů vystupovaly páry, ne podzimní bílé a vlhké, ale průsvitnější, iridující a nesoucí se vzhůru spíše jako vlnité výtrysky, vodomety, než aby naléhaly líně, očekávajíce prudšího prometu větrného. Chvílemi nesl se ovzduším zvuk jako chvění a drnčení ohromného cymbálu, bylo v něm rokotání, hukot, sesílený hlas sta telegrafních, ve větru znějících drátů, bassový otřes bouřky. Vítr se rozdivočil, roztáčel se, jakoby sbíral své síly v náběhu, pak zavyl, skočil a rozvířil vysoký sloup prachu, stébel, listí a odhozených papírů, letících vysoko, ztrácejících svou běl, až jako černé tečky zanikaly v ocelové šedi. Pocit mimovolného úžasu zachvacoval duši. Vše znevlídnělo, a málo chodců viděti bylo po cestách a na silnici k městu. Chocholouši poletovali po kolejích, ale vítr zahnal je do skrýší. Přede chvílí šlo před Ustrnulem několik dětí po silnici, i ty nyní kamsi zmizely.

Zašel na hřbitov, zde bylo klidněji. Stanul u rovu Růženina. Očistil barvínek a astry od navátého listí a stébel, dotkl se kamenu náhrobního i mříže, prohlédl obal růžového keře v hlavách, zda vítr neodfoukl slámu a nevydal mrazu na pospas trnitý kmen ohnivé Rohanky. Zadumal se. Na blízku v křoví počítal opozdilý chřástal neúnavně své nykláky, vrzy jeho chřestily, jako když ořechy sype. Mlha na obloze zatím zhoustla, a od severozápadu přitáhl černý mrak. Stíny ulehaly na zemi.

Ustrnul probral se ze zadumání teprve, když chumelenice sněhová rozvířila se, a sníh dral se mu do tváře, za límec a do rukávů. Vítr hnal ho ze hřbitova. Rozpoutal se v pravé běsnění a s rychlostí závratnou metal celé mraky sněhu na zemi. Zahaliv se do haveloku, octnul se Ustrnul u východu ze hřbitova. V bělavém temnu začernala se ostře socha. Postava Panny Marie neb jiné světice. Kamenná hlava pojednou zazářila. Ustrnul promnul si oči a pohlédl bystře, zda není to klam optický. Ale úkaz nezmizel. Zářil fialovým, stále jasnějším světlem v metelici. Vločky sněhu míhaly se černě v jeho jasu. A nyní, tvář kamenná, jakoby obživla, hnula sebou, vzdychla, svitla známým úsměvem, kynula pokynem očí: „Brzy, brzy!“

Růžena!

Srdce se mu ozvalo bouřlivě, chytil se rukama za spánky, neodvraceje očí svých od světelného zjevu.

Znamení!

Trnutí rozbíhalo se mu po celém těle, cit potlačil na okamžik rozvahu. Pak nastal odliv.

Oheň svatého Eliáše, elektřina, namítnul chladně rozum. Leč, jakoby fysikální poznámkou pronesl rouhání, v zápětí to ve výši zadunělo, zhaslo, a Ustrnul pocítil ránu v nohách. Zapotácel se, ale hned se vzpamatoval a přistoupil k soše blíže. V záhybech kamenného roucha jejího ležel měkce a chladně sníh, přepasuje celou sochu rovnoběžnými pruhy. Tmavě rýsovala se hlava kamenná v chumelenici, tmavě a cize.

Noha Ustrnulova zavadila o něco u podstavce sochy. Leželo tu děvče asi sedmileté, patrně omráčené výbuchem elektřiny, bleskem. Tvářička bledá, zdánlivě neživá.

Ustrnul vzal dítě do náruče a vrátil se s ním na hřbitov k hrobníkovi. Zabalil dítě do haveloku a přitiskl k srdci. U hrobníka, jenž nebyl doma, třel dítě sněhem za pomoci hrobníkovy ženy. Procitlo, otevřelo oči.

„Maminko!" řeklo česky.

„Jak se jmenuješ?" tázal se Ustrnul.

„Růžena Králova," odpovědělo děvče, rozhlížejíc se zvědavě a ustrašeně kolem. Vyzvěděli od ní, že zašla s dětmi za město, že, když šly kol hřbitova, oddělila se od nich, aby zaskočila podívat se na hrobeček bratra. Potom že děti venku už nenašla. Když začalo sněžiti, bylo jí zima, a schovala se za sochu.

Ustrnul tázal se jí, zda chodí do školy. „Ano, do matičné, české," odpověděla. Otec její je obuvníkem a domovníkem v domě pana doktora Boskovského.

Odměniv ženu hrobníkovu, vydal se Ustrnul s Růženou na cestu do města. Leč sotva ušli kus cesty, seznal, že dítě klesá, patrně následkem úrazu bleskem, snad nějakého ochrnutí čivů. Vzal tedy dítě do náruče a nesl je. Chlad ze šatů promočených na dítěti studil ho a vnikal téměř k srdci. Celý v potu skoupán došel konečně domu doktora Boskovského. Matka pobíhala kol domu hořekujíc, zoufalá, že ztratilo se jí dítě. Vyrvala je Ustrnulovi z náruče, přitiskla je s křikem k srdci a spěchala domů.

Ve svém pokojíku Ustrnul ulehnul na lože. Zimnice mu podlamovala nohy, cvakal zuby, házel na sebe, kde co nalezl. Pak rozrazila ho horečka, a zase odhazoval pokrývky. Hlava bolela, a srdce pálilo víc a více. Nespal, později dostavilo se prudké píchání v levém boku, tělem žehaly plameny, v kříži byl od bolesti ztuhlý.

Přikládal si studené obklady na hruď. Svítil. Počítal hodiny, dle čtvrtí i celé, jak odbíjely na nedaleké věži. K ránu upadl v polosen, děsivý, trapný. Pobíhal kol něho neustále bílý, srstnatý pes s modrýma očima. Kruhy jeho byly užší a užší, a již již po něm chňapal. Ustrnul psa znal, věděl, že kdysi za mlada jej míval, ale marně vzpomínal na jeho jméno, aby naň zavolal. Trýznil svůj mozek, hledal v končinách dávno zapadlé minulosti.

Moro! Již to měl. Moro! Uhádnutím jména toho zmizel přízrak, jakoby jej sfouknul.

Ustrnul poslal ráno posluhovačku pro lékaře doktora Brixe. Lékař rozpoznal prudký zánět srdečníku. Nařídil absolutní klid, ledové obklady na bok a dobré ošetřování. Než lékař odešel, vzpomněl si Ustrnul na svou chráněnku.

„Co dělá Růženka?" tázal se lékaře. Věděl, že doktor Brix je v rodině doktora Boskovského domácím lékařem, a předpokládal, že i ostatní obyvatele domu jeho léčí.

Doktor pohlédl na pacienta starostlivě a sáhl mu na čelo. Ustrnul seznal, že lékař myslí, že blouzní o zemřelé dceři. Doktor ji znal, byl v době smrti její medikem a nesl ji s jinými studenty do hrobu.

„Růženka Králova," vysvětlil Ustrnul.

„Ah tak! To jste byl vy, co ji přinesl?" Lékař znovu usedl a rozhovořil se.

„Zajímavý případ, dendritické kresby na kůži po zasažení bleskem. A obrna některých skupin svalových, zejména v chodidlech. Pamětihodný případ, hodlám jej uveřejniti v Časopisu českých lékařů."

„Ale uzdraví se, pane doktore?"

„Najisto."

Lékař mluvil ještě dále o zjevech při zasažení bleskem, Ustrnul však již neposlouchal. Pak lékař odešel.

Bolesti na prsou se vzmáhaly, až Ustrnul zatínal zuby, aby nevykřikl. Chvílemi bylo mu, jakoby železní ježci bodliny své vráželi mu do prsou, až tryskal mu pot ze všech porů a obcházely ho mdloby. Vědomí se mu kalilo.

„Brzy, brzy!" kynula mu z mživé dálky hlava jeho Růženy s fialovou září kolem. Ve vidině té jakoby bolestí necítil, stėnání jeho provázeno a přehlušováno bylo jakousi neustále znějící, tu blížící se, tu vzdalující se hudbou.

Pak vyvstávalo mu před očima tisíce kroužících koulí, ohnivých, kolotajících, jedna ve světle bílém, druhá v červeném, třetí v modrém, že ani nestačil stihati jejich barvy. On sám též hořel, svítil, koloval mezi nimi. A nebyl ani sám, nýbrž podvojný. Po boku jeho kolovala krásná hvězda, ona, Růžena, hvězda bledá, bílá a líbezná, v jas proměněná lilie, stejným svitem jako on napájená, stejnou stranou obrácená k jakési vzdálené hoře světla, kol níž dělo se všecko to kolotavé víření světů.

Poznával horu Ideálu.

Jak byla milá, usměvavá, jak byla blažená jeho Růžena!

Mezi tělesy hrály akkordy, bylo tu souznění tisíců melodií, disharmonií, výkřiků i kleteb, vše tu splývalo, musilo splývati po jakémsi neznámém, ale všemohoucím příkazu ve souzvuk, ve slávu a blaženství. Zněly tu zvuky, jichž sluch pozemský nikdy neslyší, plny cizorodého, nevýslovného půvabu, duše hudby, rozkoš a štěstí, proměněné ve zvuk, soustředěné a zhutnělé ve zpěv, podobný záření, přecházející v čarojas barev, ve vlnění vůní, ve výchvěvy dětského, perlivého smíchu.

Vlny blaženství omývaly i jeho, koupal se v nich celý, osvěžoval se, a nesmrtelnost vlévala se mu do žil, obměnou nepřestával žíti, kolovati, existovati na věky.

Hora ideálu nepřestávala svítiti na jeho koloběh svými paprsky, podobnými úsměvům.

* * *

Prodíral se kdosi houštinami, mlhami, plaval vodami, šumem a přeléváním spěl k povrchu, hladině, k jasu. Ten kdosi prohlédl, vyplynul, a jakési obrysy, ještě splývavé, jako za tenkou vrstvou vody neb skelnou stěnou zakymácely mu před očima. Ten kdosi byl někde, kde, nemohl hned pochopiti. Oči se chvěly a převalovaly jako balony, vyklouzlé ze svého síťoví. Ten kdosi spatřil před sebou cos červeně pruhovaného

a na tom cos bílého. Teprve po chvíli rozeznal klouby, žíly, tvary prstů — byla to ruka — na ní mezi palcem a ukazovákem známá jizva. A nyní se sám poznal a podivil se. Byl to on, ještě on, Ustrnul. Ruka ležela na něčem vypouklém, zachvívajícím se, byla to hruď, slabě to v ní zapíchalo, zavařilo.

Pohlédl vzhůru. Šedá stropní plocha. Zrovna nad ním zavlnila bílá čára, vlákno pavučiny se stropu. Blízko ní celý roj černých teček — od much. Jedna z nich bzučela mu dotěrně kol uší.

Obrátil hlavu. Řada žlutavých pelestí zasvítila mu do očí, nad nimi řada černých tabulek jako náhrobní kříže.

Ustrnul poznal, že je v nemocnici. Patrně ve mdlobách převezen byl sem. Nikdo se k ošetřování jeho nehlásil, nemohl ho tedy lékař doma nechati. Pokusil se zdvihnouti hlavu. Maličko se mu to podařilo. Rozhlédl se vůkol. Ležel u okna, v prostranné jizbě, šedě natřených stěn. Podle něho a proti němu byly jiné postele v řadách a na nich nemocní. Hlava zatočila se v závrati, klesla, v očích se zatmělo. Zvolna projasňoval se průzor.

Za chvíli opřel se rukama, aby usedl. Nemohl. Ruce podlamovaly se slabostí a chvěly se, nohy byly jako neživé klády, na prsou bodalo to při každém hlubším vdechu.

„Jen ležte, staroušku," přišla k němu opatrovnice, drobná, černovlasá Ludvička.

Poprosil ji, by mu podložila hlavu, aby mohl rozhlížeti se kol sebe, vyhlédnouti oknem.

Ludvička posloužila, a Ustrnul se rozhlédl. Bylo k polednímu. Tváře vyhublé i opuchlé, mladé i staré, rudé i bledé dívaly se s postelí na něho, neb tupě do stropu. Někteří kouleli očima v horečce, skřípali zuby, jiní sípěli, v koutě přistavovaly opatrovnice zelené plenty kol postele, na níž kdos právě dodýchal. Soused mrtvého, mladý konvalescent, chápal se přineseného oběda, polykal ústy i očima, čelisti jeho rychle žvýkaly, zdravé zuby jen jen sekaly. Na stěně tikaly hodiny, moucha jakýmsi potácivým letem zabzučela nad bíle prostřeným stolkem s umělými květinami v hrncích a usadila se na rámu křiklavě malované Matky sedmibolestné. Pod obrazem blikala červená olejová lampička. Na okenním prkně vyhřívala se na poledním slunci tučná, mourovitá kočka Ludviččina a předla. Ve chvílích utišení znělo to jako chraptivý šept modlícího se starce.

Nemocní hovořili tlumeně a o zcela jiných věcech, než lidé venku. Vše bylo u nich důležito, kdy se který probudil, kde mu bolesti přibylo, kde zase odlehlo, komu o dvě desítiny horečka klesla, kdo promluví dnes s doktorem, jak a co. Byl tu skutečně jiný svět. Zde se jen stonalo, umíralo neb vycházelo z nemoci, a myslilo se a mluvilo jen o tom, co s tím souviselo.

Ustrnul vyhlédl oknem. V zahradě nemocniční zlomil včerejší vítr vysoký jasan, a průrvou, takto vzniklou, viděti bylo do dalekého, volně se zvedajícího kraje. V dáli bylo vše bílé, na sněhu pohybovaly se tmavé tečky. snad zvířata, snad lidé, kdož to ví.

To byl konec, nyní jistě. Přál si kdysi ležeti v témže hrobě s Růženou, neb alespoň jí na blízku. Nyní nezáleželo mu ani na tom, ať si ho dají kamkoli, však duše jeho ví, kam zaletí.

Měkká laskavost jako olej rozlila se v nitru Ustrnulově. Nemocní zde kol něho i ti zdraví venku přiblížili se mu jaksi; nyní, kdy ubíral se od nich, cítil, že jsou mu blízci, milí, stejné krve s ním, stejných pocitů, potřeb, tužeb i bolestí a především stejného osudu.

Všem bylo jednou zemříti.

Nepřipadlo mu již, tázati se: Jsi ty Čech, jsi Němec? Dobrý či zlý? Jsi muž neb žena? Jsi vzdělaný či nevzdělaný, chuďas nebo bohat? Nepochopoval pojednou, že by bylo něco vážného na takovém třídění, divil se, že sám tomu kdysi holdoval, miloval, nenáviděl, dychtil po chimérách, ať zval je tak neb onak.

Proniklo ho, že musil se vrátiti odněkud ještě na několik okamžiků sem, aby ten pocit seznal a si uvědomil. Byla v tom hlubohá lhostejnost, emancipace ode všeho lidského. Zaujalo ho to cele. A přece nebyli mu vlastně lhostejni ani ti, ani oni, ale nerozeznával je již takovým způsobem, jak to činil dříve, byli mu především, ba výhradně lidmi. Cos všeobsáhlého, oteckého přiklánělo ho k nim, ke všem bez rozdílu. Projasnilo se mu tušení ku pojetí vyšších ideálů, vystoupil výše na hoře světla. Cítil však zároveň, že tyto květy nových ideálů rozhořívají se již pro jiný svět, že nejhrdější z nich, spravedlnost, v absolutnosti své přece je jinaká, než pojem její na oběžnici, zvané Země, a za tímto královským květem kývalo štěstí, jiné, než dává myšlenka a sen člověka, štěstí, jehož řetěz vyvírá z pravého poznání, za článek připojuje si pravou svobodu, která zůstává v čisté podstatě i v nejtěžších okovech. Přestává nutnost tam, kde vše vyplývá z vůle.

Pohlížel do nesmírných dálek a rozpínal peruti, mohutné a přece lehké jako závěj slunečního prášku. Pokrývaly celou jeho postať. Soustředil se všecek v pomysl na syna člověka, na dceru člověka. Vybavená vůle jeho měla sílu, která pronikala vše, chápala se všeho a přitahovala mocně. Chtěl spatřiti tvář, v níž zhustil vše, co dosud v něm zbylo pozemského, vše, co šlechtí i snižuje tuto podobu Boha.

Konečně toho dosáhl, a ruce jeho vztáhly se proti fantomu, v němž sliti byli v jedno potlačení i urážející, bolest i násilí, první výdech života i úškleb agonie. Poznal a četl. Ústa jeho otevřela se k blahořečení.

„Vstaň bojem k vítězství! Měj v duši víru v sebe, cit pro všecky, touhu po jediném poznání, a opřeš nohu svou o sílu, která nezklame, a přivineš se k ideálu, ba k samému Bohu, z jehož lůna síla vychází. Ideál státi bude v chvílích těžkostí ukazatelem na křižovatkách bludných cest, věrným, nešalebným, on uvede tě na tu, která je pravá a jediná. Sami sebe klamati budou protivníci jeho, když, sestrojíce sobě nepravou modlu, posměchem rváti ji budou v nízkosti své. Nedosáhnou ani výše jeho podnože. S ním trp, synu, s ním bojuj, dcero, s ním doufej a miluj, duše, abys cíle svého došla a vrácena ti byla samospráva věcí tvých. V něm zůstaneš všem nepřátelům na vzdory dubcem, rostoucím z povaleného kmenu, vyspěješ v sílu a rozkošatíš v nádheru a v dobro.

Požehnání mé přemož i vazby těla i hranice světa i odpory světla a tmy, provázej tě věrně a neodstupuj v zasvěcení smrti. Tisíckráte zapřený povstávej vždy v tisíci vzkříšeních, až vyprší dni skutků tvých. Blahoslaven buď v mírnosti, v pokladu vědomosti a v moudrosti."

Ruce Ustrnulovy klesly, a hlas jeho zvučel ztichlou prostorou. Mlha spouštěla své závoje před ním, nepostřehl již, že nemocní pohlížejí na něho, na rozsvětlené zřítelnice jeho, na vlající, bílý vous, a že naslouchají v podivu a bázni. Nepostřehl, že Ludvička vyšla ven po špičkách, že za chvíli vešel kněz v rochetě s kostelníkem a ubíral se k němu.

Teprve když těsně před ním objevila se mladá, oholená tvář kněze, prohlédnul Ustrnul. Vztáhl znovu ruce pohybem volným, velebným, a hle, kněz sklonil sám hlavu.

Úsměv vítěze objevil se kol očí Ustrnulových, obracejících se zvolna v sloup.

Závoje mlhy zhoustly v oponu, snášející se v šumivém vlnění do hloubi. Byla bílá, a nad vlnami jejími vyplývala jako jitřenka jasná, bílá lilie. Vlnění zrychlovalo se, šumělo to tišeji a tišeji, neslyšná blýskavice zasršela, lilie bledla, až zanikla v slávě rozhořívající se zory.

Poslední mávnutí křídlem, poslední odraz veslem, a jako po hladině připlývala hora věčného Ideálu.

—a—d—á:

Architektura, dekorační a na průmysl užité umění.

(Dokončení.)

Časově první v dvacátém věku z výstav, které se dotýkají našeho předmětu, byla mezinárodní umělecká a průmyslová výstava v Glasgowě r. 1901. Výstava byla očekávána s tím většími nadějemi znateli a milovníky moderního dekoračního a průmyslového hnutí, čím dokonaleji a vítězněji upozorňovalo posud na sebe při každé příležitosti skotské umění dekorační, zvláště škola glasgowská. Skoti byli vůdci nejjemnějšího a nejdelikátnějšího vkusu, hlavně v dekoraci interieurů, celé ostatní Evropě — jména Baillie Scotta a Mackintoshů vyslovována jsou zbožně jako jména uměleckých světců celou mladou Evropou. S velikou zvědavostí a s velikými nadějemi byly očekávány také výstavní architektury, a kladena otázka, jak se osvědčí na moderních úkolech skotský styl, plný národního charakteru a místní barvy. Ale všecky tyto naděje byly z valné části sklamány: odpovědí na tyto naléhavé a nesnadné otázky nedostalo se osvíceným návštěvníkům vůbec, vystavovatelé nepokusili se ani jich řešiti. Výstavní architektura byla v celku konvenční, jako bývá dle starých, osvědčených clichés slepená architektura kterékoli výstavy pevninné, a ani jinak nepřekvapovala výstava bohatostí a charakterní silou. Většina zajímavých předmětů byla — z pařížské výstavy předešlého roku. Nejpozoruhodnější byla

řada interieurů, vystavovaná domem Whylie and Lochhead v Glasgowě, delikátní dekorační noty a toho tichého, diskretního umění, hudebně sladěného a skoro neurasthenicky stlumeného, které jest charakteristickým znakem všeho, co nese v moderním dekoračním oboru skotskou známku.

Mezinárodní umělecká výstava v Drážďanech r. 1901 měla průmyslové a dekorační oddělení celkem slušně zastoupeno. Plny opravdové umělecké vůle a snahy byly některé moderní interieury, tak občanský pokoj Schaudtův, salon Melicharův (z Vídně) a jiné vervně řešené interieury Pankoka, M. H. Kühne z Drážďan (čekárna lékařova) a Otty Gussmanna (čítárna). V keramice kromě proslulých francouzských jmén, na počátku našeho článku uvedených, upozorňovala na sebe rodina R. von Heider; ve skle Köpping a Kolo Moser; v pracích kovových svícny Riemerschmidovy, měděné nádoby Th. Mangoldovy, stříbrná mísa na ovoce Obristovy jisté, delikátní ruky.

V červnu a v červenci 1902 pokusilo se Rakousko uměleckoprůmyslovou výstavou, na svou pěst v Londýně pořádanou, upozorniti na sebe Anglii a navázati s ní obchodní styky. Výstava byla spíše konservativní než pokroková; všechen radikalismus uměleckého novotářství vyloučen byl hned z předu z programu. Základní nota byla historisující, a vlastní vůdcové umělecké obrody v Rakousku se jí neúčastnili. Přes to působila výstava dobrým dojmem, a umělecký průmysl poutal hlavně svojí solidností a technickou dokonalostí. Z interieurů zasluhují zmínky čiperné práce Sigmunda Iáraye ve Vídeňanům tak oblíbeném „biedermaierstylu“, O. Weigela (pánský pokoj), barona Krause (navazujícího na vídeňský empire). Režisér této výstavy, vídeňský architekt L. Baumann, který také inscenoval rakouské oddělení na světové výstavě pařížské i následující umělecko-průmyslové výstavě turinské, vystavoval rovněž několik interieurů. —

Při této příležitosti chceme stručně charakterisovat ráz rakouského či vlastně vídeňského umění dekoračního a architektního, pokud nesetrvává na konservativném plagování historických stylů a pokouší se o umění nového výrazu a tvaru. Snahy mladé Vídně nesou se zřejmě za vytvořením zvláštního lokálního stylu, vídeňského umění, o něž v literatuře zcela obdobně zasazují se ku př. Hermann Bahr a Arthur Schnitzler nebo Petr Altenberg. Vídeň zachovává si odedávna v německém umění zvláštní svoji notu, notu roztomilé, smyslné gracie a jižní lahody a rozmarnosti. Týž rozdíl jest patrný nyní při obrodě umění architektních, dekoračních a aplikovaných. Kdežto v ostatním Německu horuje se pro umění racionálné, umění přísné logiky, a nová tvorba hledá nový tvar a výraz bez opory minulosti, moderní Vídeň navazuje většinou nu biedermaierovský výběžek empiru, na lokální tradice a reminiscence. Nejde jí tak o charakterní pevnost a čistotu jako o lichotný, okouzlující, náladově opojný dojem. Není často v tomto umění všecko zlato, ale třpytí se to a hraje vždycky. Jest přirozeno, že umění takto podmíněné a založené, cítilo se přitahováno zvláště novým skotským náladovým uměním interieurovým, a zejména manželé Mackintoshovi, kteří byli povolání před třemi roky k dekoraci a režii jedné výstavy

secessní, nepřešli Vídní beze stop. Ale nálada, o niž většinou mladí Vídeňané usilují, není tak jednotně čistotná a étherická jako ona, kterou podávají pravidelně mladí Skoti; bývá hrubšího zrna, někdy ne dost přebraného.

Z interieurových architektů vídeňských na prvním místě jest jmenovati distinguované umělce velmi jemného a apartního vkusu, Josefa Hoffmanna a Leopolda Bauera, dále Kolo Mosera a posléze Josefa Urbana, který někdy pracuje společně s malířem H. Lefflerem. — Z architektonických konstruktérů vynikl v poslední době zejména žák Otty Wagnera, Hubert Gessner, tvůrce budovy vídeňského „Arbeiterheimu", směle a nově cítěné a při tom zcela účelně tvořené a promítané z vnitra na venek. —

Daleko sáhající význam pro obrodu umění dekoračního a užitého, pro nové opravdu tvořivé jeho směry měla výstava turinská (od května do listopadu 1902): vůbec první mezinárodní výstava moderního dekorativného umění. Důležitost její je v tom, že poprvé veliká mezinárodní výstava vyloučila zásadně ze svého programu pouhé reprodukce a kopie starých stylů a položila přímo celý důraz na skutečně novou tvorbu v nových tvarech, na díla vskutku původní, snažící se o obrodu a rozvoj forem a stylů, o nový výraz a nové řešení nových dnešních úkolů. Podnětem k výstavě této byla všeobecně cítěná kleslost a ochablost v italské tvorbě umělecko-průmyslové, která zvláště na světové výstavě pařížské byla trapně patrna: Italie přítomnosti, snad právě proto, že je dědičkou tak svrchované a úžasné umělecké kultury minulosti, pokulhává daleko za jinými národy, snad právě proto, že břemeno minulosti příliš ji tíží a dusí rozpuk nových sil. Moderní výstavou mezinárodní měly býti jí podány vzory pokročilejších evropských národů, hodné následování: měl býti povzbuzen v ní duch soutěže a dány podněty nové, svěžejší a odvážnější tvorbě.

Na výstavě samé Italie ještě nedostoupila ani úrovně ostatní produkce evropské. Většinou podala jen zřejmé napodobení moderní tvorby anglické, belgické, rakouské a německé, při čemž si volila dosti často vzory spíše nápadné než vnitřním zrnem bohaté. Jedva že kmitlo sem tam jméno, vzbuzující do budoucnosti naději charakternějšího a osobitějšího vývoje.

Nejvyspěleji, nejhotověji, nejceleji vystoupili na výstavě zase Angličané a Skoti, zvláště poslední.

Anglické oddělení podalo výborný přehled krásné kulturní práce vykonané úsilím velikých umělců, které jsme jmenovali v úvodu. Těžiště anglického oddělení bylo v souborné výstavě Waltera Cranea, která zaujímala ze tří pokojů dva, takže ostatní mistři nepřišli často dle svého významu k slovu, ačkoli byla zastoupena skoro všecka stěžejná jména, na nichž spočívá rozvoj moderního umění anglického.

Krásným jednolitým dojmem a notou mladé síly a krásy působilo oddělení skotské.

V jednotný, celkový rám a v celkové sladění sepjal toto oddělení svým tichým, cudným a při tom vášnivým uměním Charles R. Mackintosh. Společnou prací s chotí Margaretou vznikl kouzelný růžový

boudoir. Manželé Mc Nairovi (J. Herbert a Francis) s charakterní čistotou řešili pracovnu. Vedle nich vynikli z mladších dekorační architekti George Logan, Ernest Taylor, Gaff Gillespie. Ve výpravě knihy práce dvou dam glasgowských jsou zjevy vrcholné: pohádkově sensitivní kresby Iessie Kingové a epicky zrnité práce Dorothy C. Smythové. Ve výšivkách Iessie Newbery a Ann Macbethové representují glasgowskou školu pracemi typické čistoty a úzkostlivé ryzosti a delikátnosti.

Zevní veliké umělecké vnímavosti a krásných nadějí ukázala se ve svém, poněkud nepřebraném oddělení, Belgie. Dychtivěji než jiné země přijala Belgie sémě myšlenky nového uměleckého stylu dneška: jest v té příčině velmi citlivou a vnímavou přední stráží Francie, která sama jest dosti nehybna. Zde vznikly v pracích zemřelého již architekta Hankara první vážné a opravdové pokusy o moderní styl architekturní, zde žije a tvoří jeden z největších architektů dneška Horta, tvůrce kromě jiných budov brusselských hôtelu Solvay, hôtelu van Eetvelde a dělnického domu „Maison du peuple“, vesměs typicky moderních a odvážných staveb, zde působí mladí architekti Leon Sneyers, Leon Gevaerts a v Lutichu Paul Jaspar, vesměs duchové krásných cílův a ušlechtilých snah. V architektuře interieurové upozorňoval na sebe Georges Hobé výrazností své logiky. Mnoho nového podávají železné práce Paula Duboisa, a bohatým, sytým a podivuhodně vervním uměním okouzlují díla sochaře, ebenisty, dekoratéra a šperkáře Filipa Wolfersa. Dekorační malíř Adolphe Crespin je výrazný zjev s neobyčejným smyslem účelně připjaté nálady. Krásně sladěná panneaux „Jaro“ a „Léto“ jehlou celá léta vyšívala pí. Rudderová dle kreseb svého manžela Isidora Ruddera.

Velmi imposantně představilo se na turinské výstavě Německo. Jest pravda, že bezpečný a vyhraněný vkus není posud zvláštní silou tohoto umění, jest pravda, že často ještě proběhne tu nehoráznost a siláctví, ale jest také pravda, že v málokteré zemi pracuje se opravdověji, vášnivěji o novém umění, a že málokde jest k němu tolik podmínek charakteru a síly. Německo, které dlouho kulturně spalo, začíná doopravdy dohánět západní národy. A tato dychtivost a žízeň kultury, toto stoupání míz, mrazem tak dlouho zadržených, jest to, co činí mladé německé umění milým i velmi přísným a upjatým soudcům západním: i když se sejde na scestí, nelze zapříti, že původní směr byl čistě a správně pojat, a jen osobní vlastnosti a síly selhaly.

Vedle uvedeného již a charakterisovaného Petra Behrense, který koncipoval předsíň, Hamburkem vypravenou, a nakreslil Kochovu knihovnu, vynikli jako architekti interieurů Bruno Paul, Bernhar Pankok (ze Stuttgartu), Friedrich Adler (ze Stuttgartu), Anton Huber (z Berlína), Arno Kömig (z Berlína), J. M. Olbrich (z Darmstadtu, zvláště kouzelné Hessenské pokoje), H. E. von Berlepsch (z Mnichova) a j. Ne všecko, rozumí se bylo ryzího zrna, leckdy vedlejší a nedost výtvarný nápad přehlušil logiku tvarovou, jinde honba za bizarností a fantaskností přestoupila linii vkusu — ale celkem bylo tu patrno mnoho vášnivého uměleckého cítění a smělého, nového hodnocení stylového. Mnoho zdatnosti ukázaly i německé dílny řemeslné a průmyslové, tak Spojené

dílny pro umění v řemesle v Mnichově, zkušebné a učebné dílny král. školy průmyslové ve Stuttgartě, saské továrny porculánové a kovové a král. pruská porculánka v Charlottenburce, jejímž ředitelem jest Théodor Schmutz-Baudiss, té doby nejlepší odborník německý.

Rakouské zastoupení za to nebylo nejvzornější: neúčastnila se nejen vídeňská Secesse, ale i všecky umělecko-průmyslové školy se zdržely od obeslání. Po vzoru darmstadtském inscenoval Ludwig Baumann úplně zařízenou villu. Interieury podali Rudolf Hammel (těžký mahagonový pánský pokoj), Josef Wytarlik (lacinou užitkovou jídelnu), Karl Witzmann (jídelnu, bohatou v kresbě i v provedení) a j. Gustav Gurschner vystavil řadu delikátně pracovaných menších děl. Výhodně upozornil na sebe také Otto Prutscher, který arranžoval práce „Jungbundu“, nejmladšího uměleckého sdružení vídeňského. Práce Kolo Mosera (vázy) a R. Marschalla (krásně ryté sklenice) měly i tu obvyklou krásnou úroveň. —

Celkový výsledek výstavy turinské byl velmi povznášející: ukázala, že moderní styl, po němž tolik bylo touženo, a jehož nemožnost tak často byla dokazována, stává se skutkem a tělem a poráží úplně chladná a neživotná opakování akademických motivů minulosti. Ukázala nejen, kolik nového života, který se nedá více poutat do starých forem, proudí Evropou, ale i jak mnoho definitivních již a uzralých forem přineslo nové tvůrčí hnutí. —

Z menších výstav našeho oboru zvláště sympatický cíl sledovala výstava moderních interieurů v Obchodním domě A. Wertheimově v Berlíně r. 1903. Chtěla ukázat, že moderní umění není jen snem umělecké fantasie, který může uskutečnit a v hmotu vtělit nanejvýš luxus boháče, nýbrž,. že má schopnost vniknout i do měšťanské a občanské domácnosti, prohřáti, prosvítiti a posvětiti ji krásou. Šlo o to ukázati, že nové moderní umění chce a může býti uměním opravdu užitkovým, sloužícím potřebám všedního dne, že může — zachovávajíc všecku svoji vnitřní noblessu a povýšenost — přizpůsobiti se úzkému rámci běžného života průměrného množství. A většina z oněch dvanácti dekoračních architektů, kteří se výstavy účastnili (byli to Curt Stöving, Ant. Huber, Rich. Riemerschmid, Peter Behrens, Paul Schultze-Naumburg. Dánové Thorwald Jörgenssn & Karl Petersen, Angličan Baillie Scott, Sepp Kaiser, August Endell, Arno Körnig, Paul Tróost a Patrik Huber), ukázala opravdu, jaké vzácné prameny užitečnosti jsou v moderním umění a jak, správně vycítěny a dobře užity, prospívají stejně umění jako životu.

V souvislosti s výstavami chceme se zmíniti stručně i o pozoruhodném činu kulturním, který může míti veliké a dalekosáhlé účinky na povznesení umělecké úrovně německé: míníme založení umělecké kolonie v Darmstadtě vévodou hessenským Arnoštem Ludvíkem. Tento přítel a milovník moderní umělecké obrody, který si dal vystavěti a zaříditi před lety nový zámek Ashbeem a Baillie-Scottem, učinil smělý krok, aby se moderní umění zakořenilo v život: povolal sedm umělců výtvarných, Olbricha, Behrense, Patrika Hubera, Hanse Christiansena, Habicha, Rosselta a Bürcka

a poskytl jim prostředky, aby si vystavěli a úplně zařídili domy, v nichž by trvale bydlili a žili. Tak vznikla na výšině Matildině, která svojí rozkošnou polohou lákala kdysi již Richarda Wagnera k vystavění divadla, a na níž již stálo několik moderních vill od Wallota, Hoffmanna a Masella, umělecká kolonie, obsahující kromě divadla, galerie či, jak se zde říká, „domu pro umění plošné“ a společného domu representačního („Ernst Ludwig Haus“), sedm velmi graciesních domů. Účel podniku toho je zřejmý: umění výtvarné, které bylo posud jen náhodnou výjimkou a svátečním výstavním předmětem, učiniti vládcem celého života; poskytnouti příležitost, aby umělec jednotně řešil celý dům; z umění, které bylo posud předmětem tržních výstav, učiniti životní moc. Staré kulturní sny různých velikých duchů německých, od Goetha po Wagnera a Nietzsche, vedly muže, který pojal tuto myšlenku — budoucnosti musí býti zůstaveno, aby ukázala, pokud se mohou ujmouti a vzrůsti v dnešní civilisaci.

Architektonicky jest skoro celá kolonie (až na dům Behrensův, který vystavěl sám Behrens) dílem vídeňského mistra Olbricha a dílem neobyčejně šťastným, plným lahody a zvláštního teplého kouzla, vlastního tomuto velikému umělci. Vnitřní zařízení a dekorace každého domu pochází až do posledního hřebíku vždy od jediného umělce. A poněvadž všecko fabričné zboží bylo naprosto a úplně vyloučeno a všecky i nejnepatrnější předměty byly zvláště vyrobeny dle uměleckých nákresů, dostalo se tím i technice řemeslné nových úkolů a nových impulsů, které nemohou nestupňovati její zdatnost a nepovznésti její úroveň. Jinak jest však podotknouti, že darmstadtská kolonie nebude míti asi většího vlivu na vžití se moderního umění, poněvadž většina umělců postavila se ve svých interieurech mimo potřeby běžného života. Domy jsou výtvory pohádkovými, stělesněnými sny uměleckých duší, sny sice vzácnými a kouzelnými, ale často i bizarními a odvrácenými úplně od života; po té stránce alespoň, zdá se, bude darmstadtská kolonie jen sklenníkovou květinou.

* * *

Posléze budiž věnován odstavec výkladu rozvoji a obrodě stavitelství a dekoračních a aplikovaných umění u nás, v Čechách, a připojeno budiž i několik slov o mohutném a krásném kvasu v těchto uměních na mladé Rusi. Vyjmuli jsme tyto dva národy z povšechného evropského přehledu proto, že nebyla jim poskytnuta na výstavách západních náležitá příležitost k ukázání a rozvinutí všech jejich sil, zejména české umění, nucené vždy vystupovati v rámci umění rakouského, bylo tu velmi stísněno a obmezeno.

Nedá se popříti, že u nás až do posledních let a většinou i dnes vládla a vládne v architektuře konstruktivní i dekorační žalostná stagnace, jejíž příčinou je historismus, vedoucí k netvořivému, ryze učeneckému plagování starých, dovršených a hotových stylů, k mluvě o mrtvých citátech a frázích. Za takového nazírání hyne všecka umělecká tvořivost a vysychají všecky prameny silného a zdravého umění: stačí a hledá se pouhá kombinace dle starých hotových vzorů, práce erudice a mecha-

niky. Tento neplodný a mrtvolný historismus, který u nás nad to požívá privileje umění zvláště vlasteneckého a národního, ač není v pravdě ničím jiným než nejuniversálnější akademickou šablonou a patronou, zohyzdil Prahu i venkovské město nevkusnými a pitvornými nebo v nejlepším případě dutými, studenými a neosobními výtvory, zničil úplně všechen rozdíl mezi architekturou městskou i venkovskou, setřel všechnu lokální barvu a vůni a natropil svojí bezduše nivellující akademickou šablonou a vylhanou frází bezměrných škod v celém našem životě.

Teprve v poslední době vyskytují se známky obratu k lepšímu, ale posud jsou sporadické a narážejí na žalostnou tupost a často i posměch širších vrstev. Co jsou platny nové, původní, silné návrhy budov, když zůstávají snem tvůrcovým, když žijí jen v jeho studijní mapě nebo na papíře, v odborné publikaci, co zatím vyložená prostřednost a nemohoucnost vítězí v ulici i na náměstí a ubíjí soustavně poslední zbytky vkusu?

Z opravdových předchůdců moderního stylu a jeho iniciatorů u nás jest jmenovati na prvém místě prof. F. Ohmanna (nyní ve Vídni), který ovládá znamenitě rokoko a způsobem pro moderní umění charakteristickým, který jsme osvětlili výše, právě z něho vyšel. V Praze jest jeho koncepcí „Hôtel Central“, který dle něho provedli B. Bendelmayer a A. Dryák. Dílem posléze jmenovaného architekta jest několik jasně a charakterně pojatých výtvorů.

Velmi mnoho krásného a zdravého kvasu vnesl v naše umělecké poměry architekt Jan Kotěra, žák vídeňského professora Otty Wagnera a od r. 1898 professor dekorační architektury na pražské uměleckoprůmyslové škole. Ve své tvorbě i ve své činnosti učitelské jest veden přísnou, logickou kázní, konstruktivnou výrazností a charakterností, individuálným vkusem, odvracejícím se od všech klamů a lstí, a hledajícím poctivost a sílu. Pro rozvoj opravdu tvořivého českého umění jest litovati, že mu posud bylo velmi zřídka přáno realisovati své architektonické výtvary a sny; až na výjimky — dům na Václavském náměstí, výstavní budovu spolku „Manes“ na úpatí Kinské zahrady a j. — pracoval posud Kotěra pro svůj umělecký růst a doufejme i pro užitek a k potřebě nedaleké lepší budoucnosti. Jeho učitelská činnost znamená obrodu architektní školy; vedením Kotěrovým vyrostla tu řada mladých charakterných talentů, slibujících v budoucnosti pěknou žeň; jsou to mimo jiné: J. Eck, Fr. Cuc, A. Telenský, K. Šidlík, A. Foehr, E. Pelant, O. Novotný. (K podrobnějšímu studiu doporučuju publikaci Jana Kotěry, „Práce mé a mých žáků“, 1898—1901. Nákl. Ant. Schrolla a spol. ve Vídni.)

V souvislosti s jménem Kotěrovým budiž uvedeno i jméno jeho přítele a kollegy z vídeňské školy Wagnerovy, Slovince Jože Plečnika. Plečnik jest neobyčejný výtvarný intellekt, skrz na skrz charakterní a individuálně výrazný, při tom daleký vší titěrnosti a malichernosti, duch v jádře silný a přísný, nesený touhou po velikosti, zvláštní zatrpklé národní chuti. Jeho vnitřní dekorace rotundy na vídeňské výstavě r. 1896 stala se východiskem mnohého dnes s úctou jmenovaného dekoratéra vídeňského. Jeho návrh na pomník Guttenbergův (společně

se Schimkowitzem) jest dílo krásné a veliké intuice a charakterné úrovně u nás neobyčejné. (Viz souborné číslo „Volných Směrů" r. 1902 Plečnikovi věnované.)

Jaksi mimo dráhy školské moderní architektury ze zdravých lidových kořenů vyrostl milý a teplý zjev slováckého architekta Dušana Jurkoviče. Studium lidových staveb slováckých, stejně logických a účelných jako malebných a náladových, bylo východiskem jeho tvorby, která se rozvinuje často v stísněném rámci pěknou milou vnitřní logikou, den ode dne bohatší a smělejší, sebe i cílů svých vědomější. Budovy jeho rostou přirozeně jako rostliny z půdy a terrénu a zachovávají v konstrukci, materialu i dekoraci milou příchylnost k ní; je to milé, pestré, srdečně hovořící umění. Pustevně na Radhošti, villa v Rezku a posléze řada staveb v lázních Luhačovických na Moravě ukazují tento šťastný vzestupný rozvoj. (Srovnej 3. číslo „Volných Směrů" r. 1903—1904.)

Interieury architekta Antonína Pfeifera velmi zralého a distinguovaného vkusu svědčí o šťastném talentu a slibují pěkný rozvoj. Totéž platí o obdobných pracích Jana Beneše, s milou jadrností cítěných a pojatých.

Pěkný a mnohoslibný ruch rozšuměl se v poslední době u nás v mnohých odvětvích dekoračních a aplikovaných umění. V první řadě jest jmenovati práce v kovech i kůži Franty Anýže a šperkářské práce J. L. Němce, nesené v obou případech vkusem stále se zjemňujícím a čistícím. Pěkné práce kovové provádí také sochař-ciselér Prokop Nováček. Dekorační práce pí. Anny Boudové mají mnoho distinkce; J. Benešovy šamotové dlaždice jsou hodny vší pozornosti. Některé rozkošné tapety nakreslil Vojtěch Preissig, umělec pěkné gracie. Dobrý zvuk mají bronzové odlitky Bendelmayera a Červenky a keramiky Mařana a Pavlíka (Družstvo pro výrobu keramiky).

Ze spousty nevkusně vypravených knih českých musí se vyjmouti a na zvláštní čestné místo postaviti pohádkové knihy mistra Hanuše Schwaigera o „Hastrmanovi", Říhovy knihy o „Svatbě krále Jana" a „Bobši a Růžence" illustrované Artušem Scheinerem, kreslířem vzácné distinkce a noblessy. Že i na poli umělecké výpravy knižní začínají se cítiti naše nedostatky a počíná se pracovati o nápravu, ukazují některá pěkná nebo alespoň dobře míněná díla novější. Jmenujeme zde zejména dětskou knihu „Broučky", Vojtěchem Preissigem illustrovanou, jubilejní vydání „Babičky", vypravené Kašparem, a dětské knihy Laudovu a konečně i Wenigovu.

Modernější duch provanul v posledních letech i umělecko-průmyslovou školu pražskou. Výstava v letě r. 1902 pořádaná ukázala některé velmi pěkné výsledky těchto obrodných snah. Na prvém místě jmenujeme školu prof. J. Ambusche (dekorační látky), školu prof. Jakuba Schikanedra (dekorační kresba), školu prof. Stanislava Suchardy (sochařskou), prof. J. Kastnera, Celdy Kloučka a uvedenou již školu prof. Kotěry.

Na úsvitě krásného a silného moderního rozvoje dekoračních a aplikovaných umění stojí dnes Rusko. Zvýšenou tepnou bije tu v posledních letech výtvarný život. Nový výraz, nové formy, nové city

hledá si mnohostranná ruská duše. Bohatý výtvarný list „Mir isskustva" jest organem těchto obrodných snah, nesených velmi silnými a uměleckými individualitami, před nimiž poklonila se již několikráte západní Evropa. Několik velikých mistrů dekoračních, v první řadě Apolinarij Vasněcov, nesený ryzí touhou velikých a slavných akordů, a neméně opravdový Konstantin Korovin, předcházejí snahám a touhám nejmladší generace. Dekorační a applikované práce M. Vrubela, Alex. Golovina, S. Maljutina mají mnoho ryze výtvarného kouzla a při vší umělecké výlučnosti i mnoho specificky ruské vůně. Výšivky a illustrace pohádkových knih, jichž autorkou je Helena Poljenova, dýší uměleckou distinkcí, stejně jako majoliky A. Auberta. Keramiky Mamontova drží se svojí uměleckou noblessou a čistokrevností vedle nejlepších vrcholných děl západních.

V poslední době věnuje se celá řada mladých nadšených umělců ruských dekorační architektuře a dociluje tu krásných a mnohoslibných výsledků. Jest přirozeno, že v první umělecké vášni proběhne lecjaká bizarnost, že lecos zůstane jen dobře míněným experimentem, ale zkušenost záhy sestřihne tyto výstřelky a života schopná jádra zapustí kořeny. „Souvěké umění" nazývá se význámný výstavní podnik petrohradský, věnovaný stálým výstavám moderního dekoračního a aplikovaného ruského umění; zakladately a účastníky jsou přátelé z kruhu „Miru Iskusstva": Alex. Benois, L. Bakst, J. Grabar, Konst. Korovin, E. Lanceray, A. Golovin a j. Některé práce, které podali zmínění umělci, jsou apartně cítěny a myšleny, ale účelnost a užitkovost jest odstavena skoro všude ještě do druhé řady. Jen půvabná čajová komnata Korovinova slouží krásně a čestně těmto základním dekoračním ctnostem. Jest jisto, že krásná iniciativa ruských umělců povznese úroveň ruského výtvarného vkusu; výsledky, jak slyšíme, zvolna sice, ale nezastavitelně se již dostavují.

Velmi milé překvapení přinesla v zimě 1902—3 moskevská výstava „36" výtvarníků ruských, přátel „Miru Iskusstva", svojí částí architekturní. Řada mladých ruských architektů, vesměs čistých snah a někdy i krásné dovednosti a hotovosti umělecké představila se poprvé nejen ruskému obecenstvu, nýbrž i znalcům a hostem západu, Mackintoshovi a Olbrichovi, byl to jakýsi křest mladé ruské architektury. Orlov, Filenský, Korovin, Davidová, Brajilovský, Jatmanov, Denisov a j. podali poctivě a mile cítěné práce, většinou interieury. Ale těžiště výstavy bylo v pracích moskevského architekta Fomina, velmi opravdového pracovníka, který cele a výlučně myslí ve svém materiálu a je statným a plodným odborníkem v nejlepším smyslu slova. Přes vliv Olbrichův, který prokmitá jeho pracemi, jest v nich ještě dosti čistého ruského jádra a zrna, při všem vkusu školeném na západních vzorech mnoho národního charakteru, který se hlásí ke slovu nenuceně a nehledaně prostou jsoucností své síly a psychické disposice.

Rusko, tato země nevyčerpaných možností, připraví Evropě brzy jistě i na poli architektury a dekorace mnohá a krásná překvapení.

RŮŽENA JESENSKÁ:

Píseň slunci.

Krvavé Slunce, stůj nad modrými břehy moří,
a nezapadej,
milosrdné, dávej růže, které ti v prsou hoří
početím nocí, nejžhavější svým obestřením,
zúrodni polibením milostné mysterie
zítřku mých teplých: v pohádku ať je změním
jezer tvých zelenavých, labutí na nich snících,
zázračných, nepřístupných zahrad a čekajících,
intimních komnat, kde se žárlivě štěstí skryje
před celým světem, Slunce, před celým bílým světem,
ach, Slunce, pro mne plýtvej, pro nás svým rudým květem —
a nezapadej!

Nokturno snivě dýchá. Dívám se na Západy.
Domov mé lásky! Člunek z lastur je zlatem slepen.
Moře tvé svítí. Slunce, hlubiny srdce zbádej!
Zpívej mým příštím nocím tajemné serenády
barvami krve, sladce rozlité z horkých tepen.
O slunce v odcházení, zemdlená křídla skládej
na moje prsa! Zůstaň! Finalem ohňů třešti,
omdlévej umíraje v polibků žhavém dešti,
a nezapadej!

Ach, Slunce, philtrem věčné touhy mi napoj duši,
plameny soumraků mi házej na polštáře,
Monstrance lásky, v náruč dýchej své vonné záře,
Pečeti záhad, zůstaň, tma sladká neví nic, Vše tuší,
vzkříšení Lampo, zažeň stíny, jež snem se plazí,
slavíky srdcí dlouze probouzej do extasí,
Rubíne v agonii, nádherou netušenou,
purpurem zamyšleným posvět můj šťastný Západ,
chci krásně umřít s hlavou v krvi tvé ponořenou,
nejvyšší, strašnou rozkoš Lásky a Smrti chápat.
Ohnivé Srdce, Slunce — šílené rythmy spřádej,
veliké bachanale smrti mé žhoucí skládej — —
a nezapadej. — —

M. JAHN:

Nepokoj.

(Dokončení.)

Napletlo se mu toho v hlavě doboha, protože hned se mu spánek rozešel, a z toho pak dlouho nemohl usnout. Myslil a myslil. Zase ty obrázky z minula přehazovaly se mu myslí jako barevné karty.

Dnes viděl v zahradě třešně, a ty se mu pořád motaly v hlavě.

Bylo to dávno, kamarád Antonín už byl dva roky ženat a hledal mu nevěstu. Našel mu děvčici v nejbližší dědině. Přeptal se na ni a, toť se ví, také na peníze, a konec konců rozhodl: mohlo by to být.

Šli spolu v neděli po nešporech. Slunečno bylo, réž jenom šeptala, a jetele sládly jako medové plástve.

Přišli do chalupy. Staří je uctili koláči, ale Vinceny nebylo.

Volali všude: Vinceno, Vinceno! Nebylo jí.

Seděli, rozprávěli, čekali, Vincena nešla. Až když se rozcházeli, kde se vzala, tu se vzala — Vincena, zdravá, červená jako pivoňka. Kde byla? Na třešni. Styděla se, chudák, a celé tři hodiny stála tam na třešni. Natrhala plný košík a stydně přišla do jizby. „No, obírejte,“ řekl Antonín a šuchtal se s rodiči po venku. Jenom sami dva s Vincenou zůstali. Vincena napřed nechtěla mluvit a zakrývala si ústa, ale za chvilku mluvila. Pomalu, pomalu, až se k ní sblížil a vzal ji za ruku. „Co, vezmeš si mne?“ řekl. Vincena zakryla oči a plakala. Vzal ji za obě ruce. „No, jak myslíš?“ řekl, a Vincena potichu položila mu hlavu na rameno. Plakala ještě, ale už plakala jinak. A druhé neděle šli s Antonínem na jisto vyjednat svatbu.

Takové byly časy. Ale už nejsou. Slunce tak nehřeje, voda tak neběží, kvítí tak nevoní.

Stařík se zamyslil. Žil se svou nebožkou čtyřicet roků. A co se nestalo? Po její smrti sběhl s výminku a hledal nové bydlo. Co to bylo, proč odešel? Nevěděl, jenom že cítil, že jeho srdce je siré a teskné, a nikde nemá stání.

A přece tam bylo lépe, u Josefa. Kdyby ho nebylo hanba, vrátil by se. Bylo tam ticho, nebylo dětí, nebylo klopot, ušlo to. Ale tu přišel s deště pod okap. Do duše se mu nalévala trpkost. Den ze dne bylo mu hůře. A k tomu přišly horší věci.

Tomáš mu stržil šedesát zlatých za úrody. Je pravda, dal mu je, ale ne, jenom půjčil.

Chybělo na daň, řeklo se: „Tatíčku, prosím vás, půjčte.“ Chybělo na to a ono — a zase šli k němu. A tak se ty zlatečky seschly, že zbylo jich už jenom deset.

A ještě z daleka nadvrhovali, že má pět stovek hotových. To vrazili do něho poslední klín. Stařík se dovtípil, že by ho svlékli a vyzuli na čisto.

Teď viděl, že tu nezbude. Ošíval sebou, jakoby ho tu štípali mravenci. Už neměl stání. Chtělo se mu přeletět na jiné místo. Ale kam? K Josefovi? Ne, k němu nepůjde, vždyť ještě má dceru, Lojzku, půjde k ní. Tam snad bude lépe! Ale jak odsud odejít! Kdyby do toho přišel zase nějaký žbán! A přišel.

Byly žně. Dřeli se od svitu do smrku, a ještě nestačili. Úsilí jejich se lámalo o dešť. Byly chmury, mraky a málo slunce. Pokosy černaly na zemi. Potom se ukázalo slunce. Smýčili s pole o překot, ačkoli slunce bylo nestálé.

Hned z rána chtěli po něm tři zlatky. Pravil, že nemá. Ale měl, oni věděli, ačkoli truhlici zamykal. Padl zlý pohled, srstnaté slovo, a příze se trhala.

Odpoledne sváželi do úpadu.

Naložili nespůsobnou fůru, a cesta sám úvoz a kámen. Zbyl ještě mandel.

Tomáš povídá: „Klaďme!“ A stařík: „Neklaďme, zvrátíme.“

Nekladli, a sotva dojeli, začalo slévat jak s konve a slévalo do rána. Stařík se vyhrabal z kurníka.

„Mohl být mandel doma,“ pravil Tomáš.

„Člověk nevládne počasím,“ řekl stařík.

„Já jsem chtěl naložit — a vy jste nedal,“ horlil Tomáš.

„Nač jsi mne poslouchal? Mohl jsi naložit,“ pravil stařík.

„Naložit, naložit. Myslel jsem, že máte rozum — a vrány vám ho vypily. Včil mandel na poli shnije. Vy jste tím vinen. Vy jste mne okrad' o mandel svou jalovou řečí,“ dotíral Tomáš a chtěl svým pohledem spálit.

„Když okrad', tak okrad',“ odsupěl stařík a zalezl do kurníka.

Už to měl na talířku, že okrad'. Myslil si, jak to tak chodí na světě: tam žbán a tu zas mandel. A nyní cítil, že je volný, že může zase ochutnat nového chleba. Beztoho pod ním hořela půda, a strop se sesouval.

Zase to bylo jak dříve. Svázal si uzlík, vzal čagan a běžel.

Tomáš byl na dvoře. Stařík mu ani nedal s bohem.

„Jděte si, když pořád přeletujete jako kukačka,“ pravil Tomáš za ním a běžel do výminku.

Za starcem něco bouchlo. Ohlédl se. To vyhazoval Tomáš jeho krámy.

„Když vyhazuješ, vyhazuj!“ řekl si vzdorovitě a stoupal dědinou.

Ani se za ní neohlédl. Měl ji zle zapsánu v duši, a běžel od ní, aby mu ani na oči nepřišla.

* * *

Putoval k nové dědině půl třetí hodiny. Znal ji, že není vesela, z dřívějška. Byl všeho všudy třikrát u dcery, a vždycky z té dědiny běžel, jak by mu někdo vypráskal.

Jeho rodná dědina byla skoro v dolince, a lesy jenom z daleka vídal. A tu v té dědině hrdlily, dusily strašně. Zdi tady nebylo, jen samé dřevo, chalupa od chalupy na dobré dohození. Vzpomněl si, že tomu říkají paseky, a myslil, že pasekář a vlk nejsou daleko od sebe.

Konečně přišel ztrmácen do pasek.

Borové lesy temně se čachřily, a z jejich šera jakoby hleděly na něho veliké, lačné dvě oči.

Hledal dceřinu chalupu, ale všecko si spletl. Všecky ty chalupy byly jednaké: živý plot, zahrada, dřevěná kuča a za ní borové lesisko. A potom aby se člověk v nich vyznal.

Zeptal se dětí v košilích na svého zetě a jaksi došlapal k zahradě.

Stála na kopečku jako zámek, ačkoli ani u zahrady nebylo zámku, jenom taková hloupá kozí vrátka. V zahradě bylo ovoce na stromech. Díval se, opravdu, úroda na podiv.

Ale ta role, myslil si, to je pustina! Ve ztvrdlé žlutici trčely ovsy jenom jak špendlíky a kam který jeden. Uhodl, že jim tu roste chléb na stromech a ne na zemi.

A zase šlapal, stále do kopce, až přišel ke kuči.

Byla obložena zdělaným dřevem až po střechu, jenom že okna z ní mrkala. A za ní les, jenž jakoby rozpínal spáry a chrčel naň: tebe já zadusím.

Stál, hleděl jak omámen. Z boudy vylezlo nasleplé, ježaté psisko, cenilo zuby a řvalo.

„Bůh mi buď na svaté pomoci!“ myslil si stařík a bral se do kuče.

Byla zamčena, a proto sedl si na práh, až snědl svůj krajíc, leda že kus hodil psovi do boudy na usmířenou. Jenom se po něm olízl a jako na zázrak díval se na starce, v jehož uzlíku se rodil chléb.

Stařík poseděl chvíli a pak se sebral a šel hledat zetě. Třískal se po polích s bídnou lebedou, které tu možná říkali obilí, a dlouho hledal. Konečně jej našel. Vázal i s Lojzkou jakousi smotlachu, ale ne, réž.

Pozdravil po křesťansku. Hleděli na něho úročitýma očima.

„Táto, kde jste se tu vzali?“ řekl zeť udiven, a Lojzka běžela k němu jako slepička.

„Já okrad', já okrad'...“ povídal stařík, rozpovídal se o Tomášovi, o Josefovi, a všecko od základu pověděl, aby si ulehčil.

Ale ti tu s ním neklevetili, jenom vázali bez ustání. Nechtěl jich meškat, položil čagan a vázal.

Zeť jeho, suchý jak tříska, díval se bledýma očima na staříka, mudroval cosi, ale ničeho nepravil.

Jaké máte úrody?“ zeptal se stařík.

„Chválabohu,“ řekl zeť.

„Obilí také a zemáky taky,“ řekla Lojzka.

Stařík si myslil, že Lojzka už také při horách zhloupla. To byly úrody! Obilí jako krám a zemáky vzácné jak šafrán.

„Ovoce doboha a medu taky,“ chlubil se zeť.

Ovoce, med — opakoval si stařík, samé takové plané, dětinské věci. Divil se, že stromy musí jim rodit a mouchy na ně dělat. Zdálo se mu, že tady je svět na ruby obrácen, že tu chléb lítá v povětří.

Ale slovem se o tom nezmínil. Jen vázal a potil se. Přišla naň žízeň. Šel k mezi a hledal.

„Co hledáte, táto?" ptal se ho zeť.

„Ja, pil bych a hledám žbán," praví stařík.

„Nemáme krbaně, rozbila by se. Ale tam v kopečku je zřídlo, běžte se napít," povídal zeť a jenom pohodil hlavou k lesíku.

Stařík se sebral a stoupal čertovským kopečkem.

Už jim tu rozuměl trochu. Neměli krbaně, aby se nerozbila, ale Josef měl žbán. Rozbil se a koupil druhý, protože nemohl býti bez žbánu. Ale ti tady byli bez něho.

Co bylo dělat, lehl si k čistému zřídlu a hltal z pramene.

„No, jako pes!" řekl si v duchu, zasmál se tomu a běžel zpátky.

Bál se těch kopečků, že si na nich udře své nohy, ale pomoci nebylo, srovnat se nedaly, když je sám Pánbůh nesrovnal.

„Zůstaňte s námi, táto. Jsme s Lojzkou sami, sejdete se nám," řekl mu zeť, když přišel dolů.

Domluvili se s Lojzkou, zatím co stařík se hrabal ke zřídlu.

Stařík se vymlouval, ale v duchu byl rád, že ho přijali pod střechu, protože jinde už neměl místa.

Vázali, chrtili až do večera a stařík s nimi.

Doma pojedli černý osušek s otrubami a staříkovi ustlali ve stodole. Měli světničku malou, div se v ní obrátili. Ale jim stačila, protože dětí neměli.

Stařík vstal jako zlámán, protože byl udřen po včerejšku, a naříkal si.

Zeť pravil, aby zůstal doma a hlídal včely. Měly se rojit. Stařík pojedl režného osuška, sedl si povzdalečí od úlů a hlídal.

Odpoledne se mouchy sbíraly. Začaly hučet, lítaly vztekle a rázem se vychytly v chomáči a vzhůru na jabloň. Zavěsily se dolů jako hrozen.

Stařík nebyl obeznámen se včelami a proto vyběhl na konec zahrady a křičel na zetě: „Hej, včely se rojííí!"

Obadva nechali práce a běželi domů. Zeť běhal s nábožnou pilností, kropil a smradil jakýmsi práchnem, donesl síto, smetl naň mouchy a dal je do úlu.

Stařík se divil, jak se ti lidé tak mohou piplat s mouchami. Ale když mu zeť ukázal na hůře veliké hrnce medu a řekl, kolik zaň ztrží, přestal se divit, jenom si řekl: jiný kraj, jiní lidé.

Myslil, že zeť mu na chléb namaže medu, ale nenamazal. Měl ho v těch nádobách jako svatý olej, a sám se ho ani nedotkl, tak byl šetrný.

Každý den obešel zahradu a počítal jablka a, kdyby mu žaludek strávil jedlovou kůru, byl by snad celý les obecní oloupal z kůry. A Lojzka při něm byla už také taková.

Neměli na koho škrtit, ale škrtili a byli takoví hladní a nenajedeni jako chrti. A stařík musel škrtit s nimi. Stonal a naříkal a pořád se sesýchal dřením.

Zeť mu dovezl krámy, ovšem, když pršelo, aby nemařil času, a přivezl jenom ze všeho střepy a padrť, a všecko zavlékl na hůru, protože stařík nábytku nepotřeboval.

Jablka, hrušky počaly dozrávat. Divoké větry střásaly ovoce anebo červivé padalo samo. Stařík měl uloženo je sbírat. Lojzka z padalek vařila chamulu třikráte denně, aby ovoce zužitkovali. Teď se měl stařík teprve po tenku, protože Lojzka už ani osušků nepekla. A kdyby aspoň mléko bylo. Ale kdež! Lojzka všecko mléko uvedla na sýr a na máslo a týdně s tím běžela do města přes dvě hodiny.

Potom zas přišel zeť na nový plán.

Měl kdesi při lese v kotlině druhou zahradu a bál se o ni. V sousední dědině ničeho nedělali a jenom kradli. Kradli na poli, v zahradách, v lese, kde se co dalo. Zeť se jich obával jako živého ohně. Sbil staříkovi boudu, vystlal ji slamou, dal mu pořádný opukál (čagan) do ruky a poslal jej hlídat.

Tak tu žil stařík dnem nocí jako na poušti. Co chtěl? Zeť myslil, že není lepší jako jemu. Lojzka mu ráno odnesla chamulu v hrnci, aby nepošel hlady, a na zloděje měl řádný opukál, to bylo hlavní.

Stařík tu pociťoval, že ho opouští život.

V těch lesních samotách za jasných nocí zářijových zdálo se mu, že zem se mu tratí, a jiný svět nahoře že mu hledí v oči svou nekonečností a že ho zdraví tou nesmírnou, mlhavou září. Všecko ho zradilo, opustilo, a jenom ona zůstala, ta čirá, nesmírná věčnost. Hleděl jí bojácně v ústret a cítil, že teď ji pochopil. Byla strašná a neúprosná. Nebyl ničím před ní, ba, skoro méně. A přece se od ní nemohl odtrhnout, jakoby ho svým kouzlem přičarovala.

Ani se v duchu neptal, proč nejde Antonín. Jak že by mohl z takových dálek! Ani duch se z nich nedostane, myslil si a spokojil se tím. Soudil, že všecky svazky jsou zpřetrhány. Tady svět, tam svět, a každý svůj, pro sebe. Ale čím křehčí, útlejší byly naděje v pozemský život, tím silněji rostla v něm víra v ta světla. Zde všecko mu hořklo. Zde byly jenom ty rozbité žbány, pomoklé mandele a bůhví co ještě. Život ho svíral jako ty lesy, které se černaly s obou stran za noci, a tiché, tajné přání konce probíhalo živěji jeho myslí.

Sny o minulém životě nepřicházely. Co mu teď bylo po tom, jak bylo dříve, jak nyní. Pravdy nebylo v ničem, leda jen hloupá motanice tak jako v zástupu, kde jeden do druhého strká, a proto nikdy se nemůže dostati ku předu a stále je tísněn. Všecko to viděl jako na bíledni.

Hle, napřed měl kurník, svůj, oddělený, potom už pod touže střechou s jinými, a na konec nebylo ani kurníku, leda psí bouda.

Oblek měl zedraný, ve tváři zarostl jako dub mechem a žil tu jako vlk v lese. Ale skoro byl tomu povděčen, že ztratil člověka s očí. Nereptal, netoužil. Věděl, že nikdo neujde tomu, co na něj čeká. Vběhl do slepé uličky, z níž není východu. Myslil, že sedne si tady a bude čekat, až přijde ta s kosou, a přál si, aby už nebylo žbánů ani mandelů.

Ale přišly opět.

Za šera k ránu, kdy stařík podřiml v boudě, přišli zloději, vylezli na strom a trhali. Obrali nejlepší jabloň. Ale jeden z nich sletěl s jabloně a zařval bolestí. Stařík se vzbudil a běžel s opukálem. Zloději všichni se rozběhli. I ten, který spadl, našel své nohy a běžel.

Stařík se díval na jabloň. Ach, tak ji okradli, obrali, že na ní jablíčka nebylo. Bál se, co řekne zeť, a čekal s bázní, až přijde.

A přišel. Ohlížel stromy a stanul jako zařezán před očesanou jabloní. Zlé jeho oči pohlédly na starce, který se třásl osykou. Ty oči byly takové hrozné a neúprosné. Čekal, co řekne.

„Obrali . . . nejlepší jabloň!“ zakřikl zeť a pral se pěstí do čela jako pominulý.

„Jak jste to hlídal? Slaměný hastroš by uhlídal — a vy neuhlídáte,“ křičela z něho zoufalá lítost.

Stařík jen mlčel a trnul. Nebylo v něm už odboje, toliko trapná, bolestná pokora. Díval se na zetě očima prosícíma. Ale v tom se mu zablysklo v očích. Pocítil na spánku zeťovu pěst a shroutil se k zemi.

Za chvíli, když se vzpamatoval, sedl a plakal: „Bože můj, Bože!“

A zeť v dálce hučel jako vzdalující se bouře.

Teď viděl stařík, že je hotov. Poslední větev se pod ním zlámala. Napadlo mu, že teď může zemřít, protože nikam nepatří. Jen jako světélko v mlhách namátla se mu myšlenka, aby šel k Josefovi a zemřel tam, kde se zrodil.

A tapal za tímto světélkem. Vyčíhal chvíli, kdy zeť s dcerou odešli, svázal svůj uzlík a jako stín člověka vlekl se z pasek.

Stavil se opět na hřbitov a zase poříkal za ženu, za kamaráda Antonína a řekl mu dolů: „Ty máš už pokoj, ale i já budu mít pokoj, dá Pánbůh.“

Šel, koupil v městečku žbán, aby měl záminku a ztěžka bral se k rodné své dědině.

* * *

Přišel až k večeru k dědině.

Zapadající podzimní slunce obráželo se na ní třesavou září, jakoby se s ní loučilo navždy. Dědina zdála se mu teď daleko menší, než byla tehdy, když ji byl opouštěl, ale byla mu nesmírně milá. Přišlo na mysl čiperné dětství, veselé chlapectví, mladost, pak život se ženou a naposled ubohé stáří. Všecek jeho život byl svázán s touto dědinou, a proto byla pro něho nesmazatelna.

Ale, když nyní jí prošel, zarostlý, pochřádlý, nikdo ho nepoznal, nikdo ho nevítal, jakoby přišel cizince.

Šel zrovna k Josefovi. On, snacha, dcerka seděli u stolu a večeřeli. Hleděli na příchozího jako na žebráka, a nepoznávali.

Ale když stařík pozdravil a postavil žbán, hned se jim rozbřesklo.

„Tatíčku!“ zvolal Josef a vedl starce ke stolu.

Bál se, že se mu v rukou rozsype.

Snacha už měla výčitku na jazyku, ale spolkla ji. Jenom z ní ostalo: „Proč jste odešel od nás?“

Stařík neodpovídal, ale sám byl živou odpovědí.

„Dobře jste se tam neměl, tatíčku,“ řekl za něho Josef, a stařík vysypal před ním uzel svých těžkostí, které ho trápily u dětí.

A když se jimi Josef probíral, bylo mu hořko.

Myslil si: kdyby ne žbánu, nebylo by těch těžkostí. Tak jako krvavá žaloba stál před ním nový žbán.

„Nač jste ho přinesl?“ řekl starci.

„Rozbil jsem ti tvůj, přijmi ho ode mne,“ pravil stařík, jakoby prosil za odpuštění. Josef si vzpomínal na ty minulé chvíle, a trpkost mu podlila duši. Nemyslil tenkráte, že to tak řekne, ale v náhlosti řekl, že škoda žbánu.

„To přišlo tak, tatíčku...“ povídal Josef a řekl starci, jak to bylo.

„Víš, synku, já jsem byl vinen. Žbán jsem rozbil — a bylo ho škoda. Ale bylo v tom jiné. Neměl jsem stání, jako když ptáček má umřít — hledá místo. Tu, tam, všude mně bylo těsno. Rád bych byl čemusi utekl — nebylo možná. Člověk neuteče,“ povídal stařík, nyní už tichý a zmoudřelý.

Poslouchali a hleděli na jeho zarostlou bradu, na vlhké, zapadlé oči a suchoučká prsa a myslili sobě, že se tu rozpadne před nimi.

Dali mu večeři, a, když se nasytil, povídal, povídal celý večer. Nereptal, neklevitil, bral všecko, jak bylo, protože v něm už nebylo nepokoje, toliko mírná a tichá oddanost.

Ustlali mu prozatím v menší světničce, a ráno Josef snesl s půdy svůj starý stolík a lože a postavil je starci ve výminku, neboť stařík jiného nepotřeboval, leda kus nábytku, na němž byl pojedl, a druhý, kde by moh' umřít. Vysloužilý voják přišel ostřihat, oholit starce, aby měl lidštější podobu.

A teď vešel stařík zase do svého kurníka.

Měl už pokoj. Smířil se s kamarádem Antonínem, a nevyčítal mu, že nejde. Nebyla toho třeba. Sám se dopracoval k tomu poznání, že člověk je jako strom: roste, štěpí se, nese květ, ovoce, a na konec chřadne, neboť takový je osud všech věcí od Boha. Všecko jde jedinou cestou. Jiných cest není. A konec všeho je noc, ale i ta má své hvězdy.

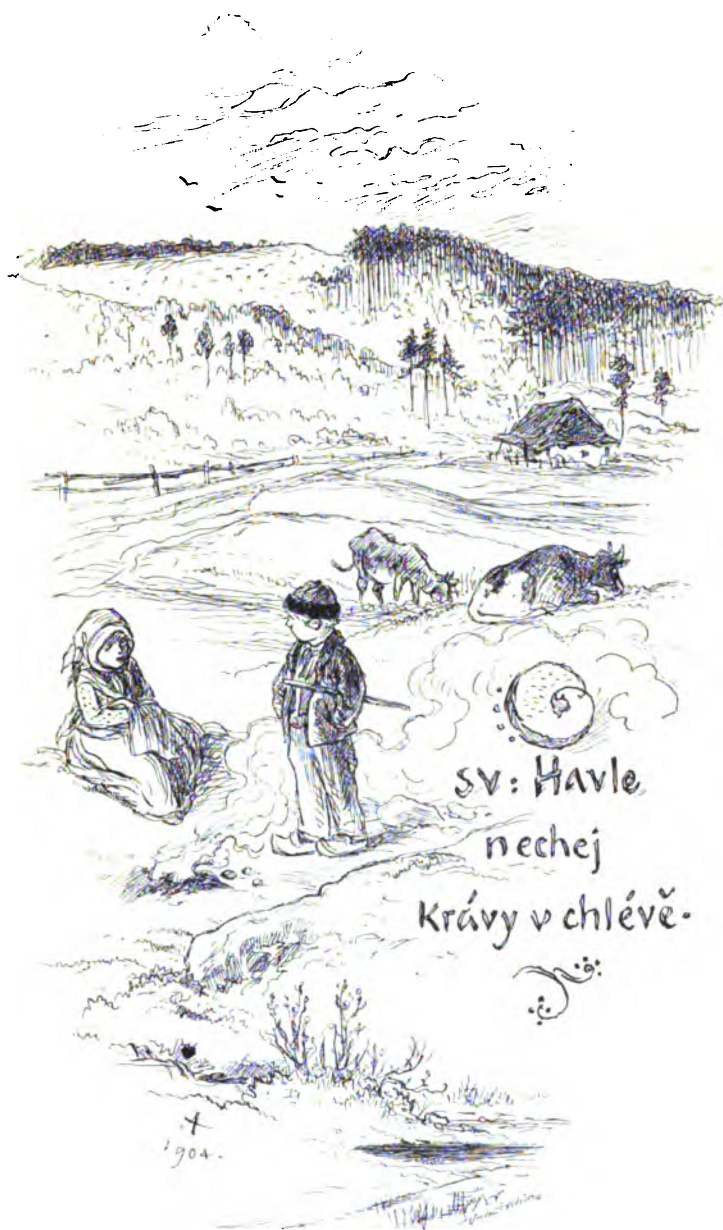
A zase sedával za jasných dnů na prahu svého kurníka. Sedával ráno, v poledne, večer jako dříve. Ani už nemyslil na násep jako na čáru. Vždyť jí už nebylo třeba. Josef ho nehonil do práce, a byl k němu vlídný, snad pro ten žbán. A ani Annuša už se ho nebála, a sedávala s ním. A on jí povídal takové divné věci, že jim Annuša nerozuměla, jakoby to byly pohádky.

Požloutlo listí na stromech a zvolna pršelo dolů. Stařík se tratil a menšil. Svázat ho mohli do uzlíku. Pak přišly mlhy a deště. Zroseným oknem stařík už neviděl slunce. A ono bylo a hořelo, jenom že pro mlhy nikdo ho neviděl.

Jednoho rána našli na loži starce. Byl tuhý a schladlý, a na jeho tváři, podobné lijici, byl nesmírný pokoj záhadných dálek.

Zatlačili mu oči, aby neviděl žbánů, mandelův ani sčesaných jabloní, a otevřeli okno, aby to, co není v člověku hmotného, svobodně mohlo odletět v sídla věčného pokoje...

Z KRESEB MIKULÁŠE ALEŠE.

F. X. SVOBODA:

Řeka.

ROMÁN. (Pokračování.)

XV.

Vilém byl rozhněván, a prudká jeho pýcha šuměla po několik dní. Nejprve byl krátce rozhodnut: s Hanou nebude mluviti. Procházel se toho dne v lesích, daleko zámečku, rozladěn a úplně rozezlen. Vězela mu v hlavě myšlenka, že je Hana umíněná, tupá, pošetilá, a že takovým ženám nejlépe je vyhnouti se. Opakoval si v lese po chvílkách její věty a vždy se jimi podráždil k hlasitému, zlostnému smíchu. Nedovedl si představiti, že by mohla rozumná žena mluviti tímto způsobem, a že by nedovedla pochopiti, jak si má upraviti život, aby byla šťastna, totiž aby měla i milence i klid v domácnosti. Vrtěl hlavou nad bláhovostí, s jakou by se Hana uvrhla v zoufalý, odporný, nesnesitelný život. Znova a znova viděl v tom pouhou tupost, která se žene za přeludem. Nijak nemohl rozeznati základní rozdíl své a její touhy. „Co chce?“ myslil si. „Doufá bláhová, že by si utvořila lepší poměry, než jaké nyní má? Může-li býti osud k ženě štědřejší než jak byl k ní? Může-li míti žena šťastnějšího postavení, než jaké má ona? Co chce ještě? Nemá a nemůže mít všechno? Dosáhla velikého jmění, má muže, který jí netýrá a který jí nesouží láskou, člověka vybouřeného a dosti svobodomyslného, který jí dopřává volnosti i zábavy, ba který by jí dopřál i skrytý román ... vždyť to vidím! Teď se vyšvihla na rajský ostrůvek, kde nemusí mít pražádných starostí a kde se může oddati jen lásce, krásné, slepé, bláznivé lásce! Proč toho nechápe? Bude míti ještě někdy tak šťastné posice? Nikdy, již nikdy ne, protože krása a mládí prchají jako bystřiny! A ona místo aby plnýma rukama trhala květy požitku ... dá se zaslepiti hloupou myšlenkou! Co si to usmyslila? Náležeti mi! Jak to? Což by mi nenáležela, kdyby byla mou?“

Zapálil si cigaretu a dvakráte se hlasitě zasmál. Kráčel pěšinou podle studeného potoka, propletenou mezi mladými olšemi.

„Odejíti od muže a žíti se mnou!“ řekl hlasitě a rozesmál se.

Kdesi v dálce padla rána. Stanul a naslouchal. Kouř z cigarety unikal mezi zelenými olšemi do jasného, horkého vzduchu.

„Žíti se mnou,“ myslil si dále, „jaká hloupost! Co si tím slovem myslí? Je tak naivní, že nevidí, co by to znamenalo? Nevidí, že by to byl konec naší lásky a ne začátek? Myslí si, bláhová, že by měla i potom tolik kouzla jako teď, když je paní, paní starého muže, když je bohatou, když má drahé toilety a všechen čas jen na vymýšlení, jak hřešiti? Což neví, že by potom byla chudou, že by nebyla v drahých šatech a že by nebyla paní — ale že by byla nesnesitelným břemenem? Je skutečně tak zaslepena? Vždyť je celá věc tak prostá a jasná! Kdyby si rozuměla, vypěstovala by se teď při všech prostředcích do takové krásy a zajímavosti, že by podmanila všechny muže! Milovali by ji, jak nikdy již! Žene-li se však za láskou touto cestou, dojde k pěkným koncům! Nebude milována, ale bude každému muži neštěstím!“

Pěšinka odbočila přes malou louku do vysokého smrkového lesa. Vilém pohlédl na hodinky. Bylo půl šesté. V lese bylo úplné ticho; jen veverka asi dvakráte zachrastila kdesi ve výši.

„Žíti se mnou . . . tak . . . na divoko,“ říkal si všechen touto představou rozladěn, „jaký nevkus! Jak jen mohla Hanu napadnout taková hloupost! Což je to tak snadné? Nebyl bych ani ve společnosti možný, ba ani v úřadě ne, a měli bychom bídu! Navykla si teď přepychu, lenošení a chtěla by žíti s úředníkem!“ (Hlasitě se zasmál.) „A chudá! Chudá . . . a k ničemu! Bože, což nemůže pochopiti, že by všecko kouzlo odchodem ze svého domu a svého postavení svlékla a že by přišla ke mně jen v šedivých starostech a trampotách? Vždyť je to dětinná romantika! Ale to je vychování, to je její otec, ten má takové krejčovské zásady, všecko chce ustřihnout podle staré míry! Kdykoli jej vidím, vždy více Haně rozumím. Stará Nešverová nebyla jistě tak svatá . . . snad doma, aby ničeho nepozorovali, ale v nitru jistě ne . . . vždyť vím, jak nevázaně mluví, a ostatně, jak Štěpánek tvrdí, není Hana dítětem starého Nešvery, byla tedy stará volnějších názorů, když si dovolila míti vedle muže milovníka a když i jeho dítě klidně měla doma a vydávala je za dítě mužovo! A najednou takové názory!“

Toto nepřátelství a rozmrzení, jimž v první chvíli podlehl, poněkud se v následujících dnech změnilo. Domníval se, že jej chtěla Hana svými poznámkami jen pozlobiti, anebo že zkoušela jen jeho srdce. Chvílemi se mu dokonce zdálo, že zkoumá, pokud by mu mohla důvěřovati, že se staví na toto vážné a přísné stanovisko jen proto, aby byla kryta, kdyby ji nemiloval. Stále však jej cosi dráždilo a stále toužil po odvetě. Ještě později, asi týden po oné rozmluvě, vytvořil se jejich poměr zcela jinak. V těchto prvních dnech se jí vyhýbal, pokud mohl. Za tento celý týden viděl ji dvakráte, ale promluvil s ní sotva několik slov. Z tohoto důsledného vyhýbání vzrostl v jeho srdci zvláštní, lahodný stesk, podivné sladké přesvědčení, že Hana trpí. Ale i jeho pocity měly jakousi sentimentální barvu. Rozlévala se v něm rozkoš z tohoto vzdalování, poněvadž cítil, jak současně s ním vzrůstá její i jeho láska. Usmyslil si dále se jí vyhýbati, dále její stesk rozněcovati, dále ji soužiti, a byl přesvědčen, že se mu konečně vrhne všecka přemožena a roztoužena do náručí.

Přes to však, že ji tímto spůsobem trestal, shledával, že po ní touží daleko více než dříve, a ať šel kamkoli, vždy se zatoulal k zámečku a vždy pátral, kde by ji zahlédl. Po uplynutí každého dne měl radost, že se ubránil touze a s Hanou nemluvil. Čím však déle tento poměr odříkání trval, tím silněji si přál věděti, co si Hana myslí a co dělá.

Za tu dobu navštívila je s mužem v T. dvakráte. Byla zjevně sklíčena, bleda a smutna. Snažila se ovšem před paní Řetovskou a Miladou zakrýti toto své rozechvění, ale Vilém je pozoroval. Musil se velice přemáhati, aby nepodlehl stesku. Hana byla nápadně pozornou k paní Řetovské, právě jako Pechan k Miladě. Vilém jakoby nikoho nezajímal, přecházel s nimi zahradou beze slova. Hana položila lehce ruku na záda staré paní a živě se s ní bavila o jejích starostech, o domácích poměrech, o snaše Mařeně, o vnucích a o Miladě. Paní Řetovská všecka šťastna, že někdo poslouchá, vypravovala se zanícením své malinké příhody, o něž se nikdo na světě mimo paní Pechanovou nechtěl starati. Bledá tvář její poněkud zrůžověla a oči se rozveselily. Pechan jevil o Miladu péči jako o vlastní dítě. Když zakašlala, široce jí vykládal, aby byla opatrna, aby nezapomněla pravidelně jísti (na to kladl hlavní důraz), aby náležitě větrali, poněvadž prý jsou venkovská stavení vlhká, zvláště taková, která stojí v zahradách, a aby se po koupání v rybníce dobře prošla.

Při první návštěvě odjeli Pechanovi k večeru kočárem a při druhé vrátili se pěšky. Vilém s Miladou je doprovázeli daleko do lesa. Hana všecka rozechvěna uchopila Miladu a rychlým krokem unikla Vilémovi. Vyptávala se jí na Bláhu a kladla své otázky tak rychle, že bylo její rozechvění i Miladě patrno. Vilém s Pechanem šli daleko za nimi, bavíce se dosti živě o krásných večerech předešlého týdne, jejichž lahodu zvláště Pechan vyličoval popisováním, jak byl každého toho večera na čekání u lesní louky pod bukovými stromy, a jak myslil více na všechen svůj přešlý život než na srnce. Pak si povídali o slečně Tereze a oba se dosti vřele o ní rozblouznili. Pechan pak několikráte Vilémovi vysvětloval, že po třicátém roce počne čas šíleně utíkati a život člověka že se podobá splašenému koni.

Aby se nezdálo, že se Vilémovi stýská, nebyl za necelých těch čtrnáct dní vzdorování vícekráte v zámečku než dvakráte; právě jako Hana v T... I zde, pokud bylo možná, vyhnul se delší rozmluvě. Snažil se zakrýti své rozcitlivění veselými poznámkami, ale nedařilo se mu pranic lépe než všem lidem, kteří se domnívají, že se dovedou tak přetvařovati, aby jejich viditelného pohnutí druzí neviděli.

Jedné zvláštní věci si povšiml: že byla při všech těchto návštěvách Hana velice vkusně oděna a že byla krásnější než kdykoli jindy. Vysvětloval si toto neobyčejné kouzlo její steskem, jímž trpěla, a kterýž rozléval po její tváři jemnou bledost a z očí zářil silným smutkem. Aby pochopil, že se mu jevila krásnější i proto, že sám po ní v těchto dnech toužil, nebylo ani možná.

Přes to, že se jí vyhýbal a málo s ní při těchto návštěvách mluvil, pozoroval ji ostražitě a věděl o každém jejím pohledu, o každém zachvění rtů i o každém trhnutí rukou, ba věděl i o výmluvných pohybech, které se ani nestaly.

Hanu v prvních dnech, když rozeznala, že se jí vyhýbá, počínání jeho překvapilo a sklíčilo. Nevěděla si rady, co činiti, a všecka pobouřena měla dojem jakési veliké události, převratu, čehosi, co musí otřásti celým jejím životem. Zmocnila se jí těkavost i jakési podráždění, jež běží ve stopách velikého pokoření, a toulala se daleko po lesích, neustále přemýšlejíc, co se to přihodilo. Věřila, že její láska je skončena, že se vrátí bývalý její život, a tu poprvé cítila, že mnoho, nesmírně mnoho ztratí. Teď teprv jevil se jí sen její jako vzácný ráj, jako skutečné naplnění života, jako jediná radost, a počala se rmoutiti, že se tak záhy ztroskotal.

Hledala vysvětlení, proč se Vilém vyhýbá, ale nedovedla si nijak odpověděti, aspoň ne bezpečně odpověděti. Ku podivu, pravou příčinu, že mu jde jen o rozkoš a ne o povinnosti, jakoby neviděla, ba nedovedla jí ani viděti. Setrvávala při domněnce, že mluvila příliš prakticky o citech, jež nesnesou takových řečí, a ne-li to, tedy že jej urazila podezřením, že by byl schopen něčeho jiného než toho, o čem sama mluvila. Vyčítala si svou střízlivost a přemýšlela, jak by přenáhlení své odčinila.

Doma neměla stání. Toulala se po lesích, sedala na pasece, anebo jezdila kočárem daleko do lesů ke sv. Dobrotivé a zřícenině hradu Valdeka. Bylo jí příjemno zajeti do hlubokých, tichých lesů a zde při pouhém kroku unavených koní rozjímati o svých otázkách. Večer nemohla steskem vydržeti o samotě, jako v době, když ještě byl Vilém v Praze a když se sama po večeři procházívala dubovou alejí. Seběhla teď buď k Vondráčkovům, kde vyslechla všechny trampoty hajného i jeho ženy, nebo se bavila s Annou v kuchyni. A tu se přihodilo cosi zvláštního v její duši. Anna se jí svěřovala již dávno se svou láskou, tak že prožívala s touto služkou celý vznik a rozvoj její známosti. Radila jí a i dopisy jí psala pro milého. Měla Annu velice ráda, a osud její lásky zajímal ji jako vlastní otázka. Zvláště v době, když poznala Viléma a když si znenáhla navykla myšlence, že jej miluje, měla pro malé osudy Anniny něžné porozumění. Teď však jakoby se stal nepochopitelný převrat v její bytosti, při každém slově Annině o jejím snoubenci náhle se rozčilovala, jakoby nemohla snésti té řeči, anebo jakoby ji strašlivě bolelo cizí štěstí. Když přečetla dopis, který jí psal a v němž se prostým spůsobem rozblouznil o budoucím rodinném životě svém, odhodila prudce list a pocítila v nitru palčivou lítost i zlost, i zvláštní touhu ulehčiti si rozbitím Annina štěstí. Jala se prudce přecházeti a zasypala služku množstvím podkopných vět, takových zlých pochybností o všem, co tato snila a čemu věřila. Snad ani vzdalování Vilémovo, ač ji bolelo do hluboka, nemělo té prudké jitřivosti jako tyto zvláštní pocity, vzniklé z radostného těšení Annina. Haně bývalo na procházkách až nesnesitelno, všecka byla stísněna, všecka se chvěla, na vše se zlobila, a když hledala příčinu tohoto stavu, vždy narazila na Annino štěstí. Neuvědomila si však a neujasnila si tyto pocity.

Když ubíhal den za dnem, aniž se Vilém k ní přiblížil, se sklamáním a bolestí počítala, že uplynula bez mála polovina jeho dovolené a že vše, o čem snila, nepřišlo. V té době stala se Pechanovi, Von-

dráčkovům, Anně i kočímu nebezpečnou. Všichni se přesvědčili, že je nutno mluviti opatrně a tiše se jí vyhnouti. Mžikem se podráždila, tak že ten, kdo to způsobil, nemohl ani pochopiti, jak se to stalo. Její poznámky zněly ostře a neobyčejně ranitelně.

Dva dni před Pannou Marií přijela v kočáře do T. a vzavši si Miladu k sobě, kázala kočímu, tichému, hubenému, ale hezkému mladému muži s černým knírem i vlasem, aby jel s nimi silnicí až k vysoké jedli u Obecnice. Milada nebyla příliš potěšena. Byla u ní slečna Matylda Navrátilová, dcerka zámožných rodičů, jedináček, která tu byla s matkou na letním bytě a seznámila se s Miladou při koupání v rybníce. Matylda, či jak jí říkali, Tylda, byla as osmnáctiletá brunetka, hezká, veselá, někdy až nevázaná, ale přece slušná a půvabná, takový mladý blázen, roztomilý vyjevenec, jejíž štíhlé tělíčko vynikalo zvláštní úhledností a pohyblivostí a jejíž bohatý černý vlas leskl se jako havraní peří. Miladě se zalíbila touto svou živostí. Pobíhaly spolu za příjemného večera v růžových koupacích šatech, podobné loutkám, a neustále se chechtaly. Když si pak sdělily, že má každá v Praze milého, a když shledaly, že je osud jejich nápadně stejný, zachvátila je rychle horečka přátelství. Den co den vycházely spolu do lesa, do polí, do zahrad i k rybníkům, majíce tolik řečí a žvatlání i smíchu na srdci, že štěbetaly třeba obě najednou. Všechno jejich povídání mělo stejný obsah, radostnou lásku, a všechny vzpomínky nesly se k Jaroslavovi Bláhovi a Janu Přibíkovi, mladému medikovi, spisovateli a příteli malířů. Usedly do trav a třeba po několik hodin oslavovaly v nadšení své milence planouce horoucností. Četly si jejich dopisy, ba přečítaly si i vlastní odpovědi, a blouznily již o brzkém shledání s nimi.

Přátelství dcer sblížilo i matky. Paní Navrátilová chodívala k paní Řetovské do zahrady a sedávala tu dvě, tři hodiny. Byla paní as čtyřicetiletá, hezká, černooká, se zuby zdravými a pletí velice jemnou. Jen vlas byl prošedlý a rty málo červené. Čítala zde noviny se zvláštní zálibou a zajímaly ji věci, o nichž paní Řetovská ani neslyšela. Činila proto dojem dámy velice vzdělané, ač to byl pouhý klam, neboť dovedla-li jmenovati dva, tři malíře domácí neb cizí, neznala ještě malířství, a tak byly všechny její vědomosti. Dovedla něco říci o hudbě, o divadle, prohodila něco o porcelánu, o malování na hedvábí, o americkém spisovateli, o galeriích světových měst, o osudech některých geniů, a ač to nebylo často správné, přece to způsobovalo zdání o její vzdělanosti, poněvadž to dovedla říci se zvláštním důrazem a vždy jen lidem, kterým bylo podobné vzdělání úplně cizím. Dopoledne chodívaly s paní Řetovskou do lesa nebo do polí a vždy se zapovídaly tak důkladně jako jejich dcery. Obě měly mnoho látky v minulosti i přítomnosti a i osud dětí velice je zajímal.

Vilém jednoho dne k večeru seděl s děvčaty na louce u rybníka. Poslouchal jejich blouznění a házel po nich zrnky písku. Měly bílé bluzičky a na hlavách holandské čepečky. Trávy, v nichž seděly, byly vysoké a plné květu. Zapadající slunce osvětlovalo dívčí profily a vrhalo dlouhé jejich stíny do květnaté louky. Milada blouznila o Jarouškovi, Tylda o Caesarovi, jenom že v přítomnosti Vilémově mluvily neurčitě,

říkajíce jen „on". Vilémovi se Tylda velmi rychle zalíbila a počal ji okouzlovati pohledy svých zkušených černých očí. Milada to zpozorovala a napomínala jej; i Tyldě kladla na srdce, aby mu nevěřila. Ačkoli jí Tylda přisvědčila a Vilémovi se do tváře vysmívala, přece se všechna pod jeho pohledy zachvívala a zamilovala. Jen to, že tak mnoho blouznila o svém Jeníkovi, zabránilo, aby nepověděla, co cítila. Vilém dobře uhodl, co se v ní děje, a chodil s nimi od té chvíle každého dne. Zajímavá nevěra mladistvé dívky způsobovala mu příjemnou zábavu. Brzy však poznal, že jej mladá brunetka sama vyhledává, a oči jeho, jakoby se jich zmocňovala rozkoš z úspěchu, ještě žhavěji stopovaly její kroky i pohledy. Zatoužil po ní a věděl, že není těžkou věcí tuto poněkud výstřední bytost s panenským pelem úplně získati. Byla jako zmámena horkem jeho očí. Ještě více přispěla k jeho lehkomyslnému přání poznámka Miladina, již jednou matce pronesla:

„Tylda má krásné tělo, maminko, jako řecká socha je, bílá a pravidelná!"

Od té chvíle pozoroval Vilém její pohyby s jinými myšlenkami než poprvé, představuje si vždy její bílé tělo. Při nejbližší příležitosti ji uchopil a zlíbal. Všecka se zarděla a všecka se chvěla v jeho náručí. Líbání jeho, smyslnost rozněcující, rozbláznilo její srdce.

Od té chvíle chodila za ním jako podmaněná všecka planouc.

Díval se často oknem na zahradu, kde se procházela ve travách, a pozoruje její mladistvé tělíčko radoval se, že hledá, jak by mu přinesla sama všecko své vonné mládí, svou krásu, své sny.

Cítil, že je v jeho moci, a byl uspokojen, že si dále dopisovala s Jendou Přibíkem. „Pochopila mne," pomyslil si.

Když přijela Hana s kočárem a Miladu k sobě vzala, stál Vilém s Tyldou pod starou hruší v živém hovoru. Pozdravil a poklonil se, aniž šel ke kočáru. Hana se zarděla a rychle poručila kočímu, aby vyjel. Dlouhé, růžové její prsty nervosně urovnávaly záhyby na hedvábné sukni. Vilémovi se zatajil dech, jakoby byl při zlém přistižen. A skutečně, aniž by byl dovedl uhodnouti příčiny, ocitl se v rozpacích. Tylda se po chvíli rozesmála a pošeptala Vilémovi:

„Není ta dáma trochu přepjatá?"

Kočár rychle projel vesnicí a blížil se k lesům.

Hana se střežila, aby neřekla něco o Vilémovi a neznámé dívce, ačkoli na nic jiného nemohla mysliti. Tepny její bušily rychle a silně, a tvář její hned zahořela a hned pobledla. Chvílemi musila se položiti, aby se ubránila náhlé závrati.

Teprv v lese okřála a ovládla se. Vyptávala se Milady, co dělala po tři dny, co se neviděly, a vypravovala pak o sobě, že je mrzuta a že by nejraději odjela do Prahy. Když se za hodinu asi ocitly na silnici, vedoucí od sv. Dobrotivé k Obecnici, byla již veselejší. Miladě líbily se vysoké lesy, dlouhé stráně, široká údolí s čistými potoky i hluboký klid odpolední. Nebylo toho dne přílišné vedro a mouchy jakoby byly téměř vyhynuly.

„Měla jste tam jakousi slečnu na návštěvě?" otázala se Hana opatrně, když všecko rozčilení její pominulo.

„Ano, Tyldu Navrátilovu.“

„Kdo je ta hezká dívka?“

„Je s matkou na letním bytě v T... Mají na Starém Městě dva domy. Máme se velice rády a touláme se spolu celé dni.“

„Pan Řetovský chodí s vámi?“ otázala se Hana tiše vychýlivši se na pravo z kočáru, jakoby se dívala do údolí, kde hrčel potok.

„Někdy... ale nestojíme o to!“ odvětila Milada s jakýmsi rozhorlením. „Vilém mne velice zlobí; kdybych vám řekla, milostivá paní, co dělá, taky byste se zlobila!“

„A co dělá?“ otázala se Hana spěšně, položivši ruku na Miladino rámě.

„Blázní Tyldu! A ona má známost, a mají se s Jendou Přibíkem rádi! Vilém však je taková lehkomyslná koketa, že je mu jedno, otráví-li její srdce!“

Hnědé oči Miladiny zasvítily rozhorlením.

Hana vydychla a stiskla si v pasu korset, aby zabránila nepříjemnému pocitu, že se bluza její roztrhne.

„Snad se mýlíte,“ řekla.

„Vždyť přece znám Viléma. Nikoho nemiluje a každého blázní! A Tylda je takový dětina, který všemu věří!“

Hana podlehla v té chvíli podivné jakési nenávisti, která však, což bylo téměř nepochopitelné, patřila Miladě více než Vilémovi. Mrzelo ji, že si pro ni dojela, a přála si jen, aby byli již doma. Měla touhu běžeti sama loukou u zámečku a vzdorně se sebe setřásti všecku slabost. Takto podrážděna oživla a mluvila více než před tím. O šesté hodině vrátili se do T., a po chvíli byla doma. Na louku skutečně vyběhla, jak si byla přála, a strhnuvši s hlavy klobouk, letěla travami a kvítím, jakoby mladé její tělo překypovalo silou. Srdce její šumělo dosud nenávistí.

Pechan hleděl na ni s terasy vrtě hlavou. Kouř z drahého doutníku tiše unikal do výše.

XVI.

Den před svátkem Panny Marie přišel Pechan rozveselen do zámečku, objal Hanu a oznámil jí, že pozval na zítřejší odpoledne, aby bylo co možná živo, paní Řetovskou s dětmi; poněvadž však mu Milada sdělila, že přijede Bláha s Houškou, pozval prý i tyto pány.

„A přijdou?“ otázala se rychle skloniv̌ši hlavu při jeho objetí.

„Ano, slíbili s radostí!“

Zpráva ta ji vzrušila radostně. Nenávist, kterou cítila, brzy se rozplynula, a brzy si všecko chování Vilémovo vysvětlila po příznivé stránce, jako činí všichni sebe milující optimisté. S Tyldou se bavil jen proto, aby jí, Haně, ukázal, že netrpí. Pýcha jeho nutila jej k tomu. Byla přesvědčena, že dnešním dnem končí jejich nedorozumění a zítřejší návštěvou že se všechno změní.

Pechan povšiml si její radosti a zatěšil se, že bude nyní na zámečku veselejší život. Ačkoli snášel trpělivě poslední její rozmrzelosti,

přece si přál z celé duše snesitelnějšího stavu. Skutečné příčiny posledních jejích rozmarů se nedovedl domysliti, vše označoval slovem „divná", a ze zkušenosti věděl, že toto podivínství po jisté době pomine. Nejvíce dobrých účinků slibovala společnost, která byla na zítřejší svátek ohlášena, jak nyní již na rozveselené tváři Hanině pozoroval. Jen proto pozval i Viléma s Miladou a matkou, neotázav se ani. Věděl, že nechybí.

Hana se postarala o bohatý oběd pro pražské hosty a o dobrou svačinu pro rozmnoženou společnost. Pechan jí říkával, že příliš přepíná v častování hostí, že její hostiny připomínají slavné hodování u bohatých statkářů a kupců na Rusi, ale nikdy jí nepřesvědčil o zbytečnosti tohoto přepychu. Stále se jí zdálo, že bude oběd chudý, a stále přemýšlela, co by ještě přidala. Zde v lesích, přes to, že si Pavlánský objednával kuřata na turecký způsob, snažila se obědu dodati lesního přízvuku. Vondráček i Pechan přinesli v posledních dnech dosti koroptví, zajíců i divokých králíků, a srnčí kýty byly již déle naloženy. Z panství hořovického objednala si bažanty. Kuřata koupila v T., odkud donášel jí posel i ostatní potřeby.

V noci se snesl nad lesy silný dešť bez bouřky a potrval až do svitání. Slunce na svátek Panny Marie vycházelo v posledních ztrácejících se mracích a od západní strany hluboko k východu modralo se jasné, veselé nebe. Pechan, zahalen v županu, s čepicí na hlavě stál na terase a rozhlížel se po obloze. Vzduch byl příjemný a vonný, příroda osvěžena, lesy zelené a čisté.

Oblekl se pak a vypiv sklenku slivovice odešel na procházku. Bylo mu lehko, jako zdravému člověku, ač jeho zdraví nikdy nebylo pevné. Nočním deštěm osvěžený les i trávy a první paprsky vycházejícího slunce působily naň tímto způsobem. Necítil ani starosti ani slabosti, a když mu přišly myšlenky na prchání času a vlastní stárnutí, nijak se nezasmušil jako jindy. Měl v té chvíli jasnější pohled na přírodu i život, a vzdálil se jaksi svému nitru. Ba nebylo mu ani těsno při vzpomínce na nesrovnalosti v jeho manželství, tak se mu vše v přírodě i v životě lidském jevilo správným a přirozeným. Pomyslil si, že i nespokojenosti je třeba a že snad i soužení je čímsi užitečným. „Nevím, od čeho mne chrání mé trampoty," řekl si s úsměvem, „kdož může říci, čím bych bez nich byl a do jakých neřestí bych třeba upadl!" Chvílemi stanul a díval se po zelených smrčinách. Vydechl z hluboka a v té chvíli si vzpomněl na Miladu s jakousi starostí, že málo užívá lesního vzduchu, že by měla choditi při slunci na pokraji borových hájů zdejších a tak z hluboka dýchati, jako on nyní vydechl. Myšlenka, že ji miluje nezaujatou láskou otcovskou, přišla opět do jeho nitra, a touha po dítěti zcela zřetelně se v něm pozdvihla. Představoval si, že jdou s Hanou, a před nimi že pobíhá hezký plavovlasý synek, vkusně oděný, s očima modrýma a veselým smíchem. Vysnil si ženu tak jasně, že viděl jako skutečnost její růžovou tvář, vznícenou velikou láskou k líbeznému synkovi. Představa jeho byla tak živa, že se rozesmutnil, když si uvědomil, že se v něm zdvihala pouhá illuse. „Zde je všecko tajemství naší nespokojenosti," pomyslil si, a ač se ho podobné úvahy již dříve

dotkly, přece tak jasně nechápal této pravdy jako nyní. Ku podivu, teď se dovedl vžíti do nitra své ženy, a bylo mu, jakoby jí zcela porozuměl a jako by pochopil všecky její skutky. Zalekl se až skutečnosti, že tuto mladou bytost k sobě připjal a že její život a její srdce odvrátil od pramene štěstí. Řekl si, že se dopustil hříchu, že je Hana obětí, ale přiznání jeho plno bylo jakési temné úzkosti. Měl děsivý pocit, že mu uniká tajemství a že je viděno světem. Snažil se rychle vše zahrabati jinými dojmy, a tak z radostné nálady, jež jej před chvílí nesla jako ptáka, přešel do nespokojenosti, do jakéhosi strachu, že se k něčemu zlému přiznal, o čem neměla ani jeho myšlenka věděti.

O deváté hodině usedl s Hanou do kočáru, aby dojeli na nádraží hostům naproti. „Možná, že sedáme spolu naposled," pomyslila si Hana, aniž věděla proč, a položivši se v kočáře, zasmála se hlasitě. Kočí zapínal ještě řemení, a koně hrabali předními nohami. Vondráček běžel ke kočáru, aby políbil paní ruku a aby pak zavřel vrátka. Popleskal ještě náručního koně, hnědého, lesklého valacha s krásnou hlavou a pyšně neseným krkem, který se právě rozběhl, a již kráčel za unikajícím kočárem před zámeček.

Pechan měl úmysl býti co možná veselým a nějak Hanu baviti, ale jak se ocitli na silnici a jak se Hana zadívala do zelených stromů, myslil, že mu chce říci nějakou výčitku, a nálada jeho se zakalila. Tak se stalo, že po celou cestu mlčeli.

„Ach, Bože, jak jsem ráda, že nemluví!" pomyslila si Hana, kteráž nenáviděla jeho přívětivého žvatlání. „Neumí být laskavý a milý, ať tedy mlčí!" A dívajíc se na zeleně stromů i trav vzpomínala si s pozorností na vše, co viděla, když byla s kočárem zajela pro Miladu a když zahlédla Viléma s Tyldou.

Na nádraží přijeli několik minut před příjezdem pražského vlaku. Hana ustanovila, že obě její sestřenice, slečny Pavlánské, pojedou s ní kočárem do zámečku, kdežto páni že půjdou společně pěšky. Pechan seskočil, pomohl paní a odešel s ní na peron. Zde nalezli Miladu s Tyldou a Vilémem, bavící se vesele, kteří očekávali Jaroslava s Jindřichem. Zvláště Milada byla rozjařena, a ačkoli neměla příjemný dojem z poslední jízdy s Hanou, přece nyní, spatřivši ji, přiskočila k ní a prudce ji objala.

Vilém přistoupil k paní Pechanové poněkud obřadně a políbil jí ruku. Podržev tuto ruku déle, usmál se přívětivě. Nitrem jejím tímto okamžením jakoby zazářilo slunce. Oživla a jala se vyptávati jeho i Milady, co dělá matka a přijdou-li odpoledne určitě, jak byli Pechanovi slíbili. Při té příležitosti představila Milada slečnu Tyldu, jež přiskočila, živě se poklonila a nějak rychle se pohledem svých černých očí Haně zamluvila.

„Jak líbezné je mládí," pomyslila si tato, pohlížejíc na obě přítelkyně, oblečené v jednoduché šatičky šedé barvy s bílými kvítky, téměř stejného vzorku.

Vilém bavil se s Pechanem o jednotlivých zdejších partiích, při čemž se dosti hlučně přeli o vzdálenost Žebráku. Hana stopovala, o čem si povídají, a shledavši, že je Vilém v dobré náladě, uchopila obě slečny a jala se s nimi rychle přecházeti po peroně.

Po chvíli přijel vlak s prudkým sykotem páry a veselým zpěvem do Plzně jedoucích Sokolů. Byl zpozděn o několik minut, a úředník ve službě i kondukteři snažili se rychle sestoupení a vstoupení obecenstva provésti. Vše chvátalo. Bláha s Houškou spěchali až z posledních vozů. Milada shlédnuvši je rozběhla se k nim. Tylda ji následovala. Společnost, jedoucí k Pechanovům, vystupovala z hustě obsazeného vozu, kde bylo neobyčejně hlučno. Několik pánů a dam podávalo jim ruce. Pavlánský, oděn v lehký světlý šat, se svrchníkem přes ruku přehozeným, kynul rukou rozveseleným dámám. Krátkozraký professor Nedošínský, v krátkých, příliš vytažených spodcích, s hedvábnou modrou mašlí pod bradou, mžoural brejlemi při ostrém svitu slunečním, kam se má obrátiti. Hnědé, skoro světlé, po francouzsku střižené vousy jeho se až zježily, jak svraštil všecku tvář. Pátral po strýci Pechanovi, kterého chtěl nejdříve pozdraviti. Mladý živnostník Zima, červený jako rajské jablíčko, pečlivě učesaný, s knírkem ulízaným, směje se plnými rty svými, kteréž nijak nemohly přikrýti zdravé, veliké zuby, spěchal poněkud těžce (přeseděl si nohu) k Haně, aby jí políbil ruku dříve než Nedošínský. Kubricht s novými brejlemi, s tlustým stříbrným řetězem a velkým prstenem na ruce, v šatě venkovsky ušitém, s rukavicemi poněkud křiklavými vedle hnědého šatu, šel s Pavlánským. Tereza se Štěpánkou vyletěly v temněmodrých, přilehavých šatech jako dvě vlaštovky a mžikem byly u Hany i Pechana. Spatřivše vedle stojícího Viléma, který právě kynul rukou blížícímu se Jindřichovi, přiskočily k němu a živě se s ním pozdravily.

Když se všichni sestoupili a když se Kubricht i Houška s těmi představili, s nimiž se dosud neznali, vyšli z nádraží. Všichni byli v jasné náladě a každý něco povídal, tak že hlučeli jako dav židů na konkursním prodeji. Návrh Hanin, aby s ní Tereza se Štěpánkou jely, nenalezl ohlasu. Nikdo si nechtěl sednouti, ba sama Hana, všecka náhle jako zázrakem šťastna, raději šla pěšky. Tereza, která se poněkud přítomností Vilémovou pobouřila, přála si jíti s ním a vysvětlovala proto velice živě, ba skoro podrážděně, že raději chodí pěšky. Na konec nutili všichni Pavlánského a Pechana, aby jeli, ale ani těm se nechtělo. Oba stejně živě dokazovali, že je lépe jíti pěšky. Tu vystoupil Kubricht a pohleděl přes brejle na Hanu.

„Nechce-li nikdo jeti," řekl vážně, „dovolil bych si sednouti sám!"

„Prosím, prosím!" přisvědčila Hana a za ní všichni ostatní, jakoby si toho skutečně přáli.

Kubricht vstoupil do kočáru a usedl pozorně. Měkké polštáře způsobily mu příjemný pocit. Bylo na něm viděti, že sedí v takovém drahém kočáře poprvé a že veškerou pozorností obrácen je k tomuto požitku. Hana s úsměvem pozorovala jeho chování, jak usedl i jak se rozhlížel, a pomyslila si: „To je židáček . . . zcela určitě bije v něm židovská krev."

Kočí vzal opratě a koně se rozletěli. Kubricht se ohlédl a poklonil. Po chvíli vrtěl se zvláštním štěstím a na všechen svět se usmíval. Do hrčení kol a do dusotu koní zpíval si jednotvárnou píseň marianskou, kterou nedávno předzpěvoval v třetím řádu u kapucínů. Byl šťasten

a přál si jen, aby jej viděla velebná matka malého kláštera milosrdných sester v jeho rodném městě, jež byla velice krásná a ušlechtilá a kterou vroucně miloval.

Milada šla s Bláhou v předu ve veselém hovoru. Všichni hleděli na ně s příjemnou vlídností, nikdo jim nezáviděl, a každý měl radost z jejich mládí i z jejich první lásky, asi takovou radost, jakou cítíme při pohledu na kvetoucí strom ve chvíli úplného vnitřního smíření. Hana se usmívala, dívajíc se na tento mladý sen, na tyto dvě štíhlé děti, jež pro veliké štěstí své zapomněli na vše ostatní. „Její tělíčko je zvláště hezké," pomyslila si, „dýšící svěžím panenstvím, a jeho přímá postava svědčí každým hnutím zad, rukou i nohou, že se pohyboval v salonech. Co bych mohla pro ty dvě krásné děti učinit?" A pocítila touhu dosti silnou státi se jim nějak drahou a milou.

Milada spěchala, aniž o tom věděla; unášelo ji štěstí. Chvílemi zachytly se jejich prsty a něžně se stiskly. Bláhovi se zdálo, že je zde vše krásné a veselé. Líbila se mu všechna krajina, lesíky, louky, pole i rybníky, ve všem jakoby žilo cosi mu blízkého, cosi důvěrného, vše jakoby jej vítalo a šeptalo mu o ní, o jejích kročejích, o jejích stopách, o jejím snění i zpívání. Mluvil rychle, stejně jako Milada, ale všechna jejich slova, otázky i odpovědi byly totéž, byly stejnou radostnou i žhavou písní mladistvé, horoucí lásky. Hnědé oči Miladiny jakoby nabyly krásy květin, rty její jakoby hřály teplem toužení i polibků, a oběma jakoby se chtělo běžeti po travnatých lukách při veselém zpěvu daleko, až k modravým lesům, k nimž se schylovalo modré, laskavé nebe.

Ostatní společnost seskupila se zcela neočekávaným způsobem jinak, než si každý přál. Pechan šel s Pavlánským, ačkoli se chtěl jeho mrzutému posuzování vyhnouti a ačkoli by si byl z celého srdce přál poznati Bláhu, jejž — ku podivu — neobyčejně měl rád. Bylo by jej těšilo jíti s mladými milenci, radovati se s nimi a baviti je milými vzpomínkami svými. Hana netušila, že smíření s Vilémem bude tak rychlé, a přála si jíti s Jindřichem, o němž slýchavala od Milady mnoho nadšených slov, ale zatím k ní přistoupil Vilém, a jakoby se nebylo mezi nimi nic přihodilo, ihned se živě bavil. Než i on původně neměl úmyslu mluviti s Hanou, nýbrž s Tyldou, kteráž se proto zasmušila, ale v jeho nitru stala se náhlá změna, on uviděl Hanu veselou, smějící se, mladě živou, bez vážného výrazu a bez opravdového pohledu, takovou, jakou ji chtěl míti, a mžikem byl všechen okouzlen. „Již nemá pošetilosti v hlavě," pomyslil si, a krása její opět jakoby nabyla vlády nad ním. Tato změna ve všem jeho poměru k ní způsobila jí nepřemožitelnou radost. Tvář její i oči hřály štěstím, rty se rozhovořily, srdce se rozbušilo.

Cosi podivného však stalo se s Terezou. Spatřivši Viléma zaradovala se v srdci jako malé dítě. „Přišel, aby mne viděl," letělo jí hlavou a v nitru pocítila tíseň, lítost, že se v poslední době příliš sblížila se Zimou. Uvěřila s nepochopitelnou snadností, jako všechny starší slečny, že ji přece jen miluje, a přijavši jeho stisknutí ruky i jeho pohled jako výraz této lásky, zajásala v duši a byla přesvědčena, že se k ní připojí.

Tím větší bylo sklamání její, když Vilém všechen potřeštěn spěchal k paní Pechanové. Zaražena a rozčilena ocitla se vedle Tyldy, jejíž černé oči byly smutné. Několik kroků před nimi šla Štěpánka mezi Nedošínským a Zimou.

Tylda hleděla na Miladu a Bláhu, kteří šli daleko v předu.

„Nikdo není šťastnější než ona!“ řekla poněkud smutným hlasem.

Tereza se podivila této poznámce, poněvadž ji vyslovila dívka tak mladá a hezká.

„Což vy nejste šťastna?“ otázala se.

„Já již tak ne . . .“ odvětila Tylda svěsivši hlavu, „jsem již zcela jiná bytost. Myslila jsem, že se jí podobám, že jsem právě taková jako ona, ale ne, naprosto ne, jsem zcela jiná!“

„Soužíte se pro něco?“

„Ano . . . soužím.“

„Vy se již soužíte?“ podivila se Tereza. „Ne, vy se příliš nesoužíte, to je pouhá, krátká trampota, vždyť jste mladá a hezká! Vám není třeba soužiti se! Ne! Vy se radujte, protože máte vše, protože máte mladost!“ (Při těch slovech však myslila na své sklamání tak živě, že měla oči zaslzené a že by se byla nejraději dala do vzlykání.) „Váš los je šťastný, vy nikdy nepoznáte tolik hořkosti jako já . . .“

Tylda vzala Terezu za ruku.

„Co je vám, slečno?“ otázala se, přitulivši se k ní soucitně.

„Co má říci člověk, kterému osud zakázal poznati štěstí?“ odvětila Tereza s vášnivostí, všecka se chvějíc. „Tak vám nikdy nebylo a nebude! Nikdo se nedoví o mně, že bych dovedla být vroucí, že bych mohla být i roztomilá, i vtipná i rozmarná, a každý bude o mně souditi, že nemám citu, že jsem vypočítavá a že kupčím se svým srdcem! Ano, kupčím, ano, tak jsem ubohá! Ale kdo mne takovou udělal? Kdo? Dosáhla jsem v životě něčeho? Dosáhla jsem jediného přání svého? Nikdy! Mně se vždycky radost vyhne!“

„Možná však, slečno, že se vám přece jednou nevyhne! A možná, že je takové štěstí nedaleko!“ mluvila Tylda laskavě, hladíc něžně Terezinu ruku. „Někdy prý člověk musí trpěti, aby štěstí později pochopil!“

„Nic již nepřijde nic dobrého,“ pokračovala Tereza poněkud hrubě, jakoby se byla v nitru rozmrzela, „já budu vždycky ta chudinka, která se musí spokojit se zbytečkem! Musím se dožebrávat o něco, co nechci, musím prosit o to, co nenávidím, a za to jsem prospěchářka a všední duše. Kdyby to nebylo smutné, bylo by to k smíchu!“ (Zasmála se bolestně, skoro křečovitě.) „Milá slečno, snad nikdy nepoznáte osud takového chudáka, jako jsem já! Ale já bych nemusila být takový chudák! Byla jsem a snad ještě teď jsem dosti hezká, ještě teď nejhezčí muži se za mnou obracejí, taky promluvit dovedu, a obléci se umím! Proč tedy jsem taková ubohá? Proč utíkají všichni, aby si mne nemusili vzít? Proč? Jsem snad příliš upřímná? Či snad nejsem dosti neslušná a koketná? I to jsem slyšela, že prý neumím s muži provozovati hru, všecko prý je hra! Mám tedy takové chyby! Ale jsou to chyby? Neříkají muži těmto vlastnostem ctnosti, mají-li je jejich ženy? Vidíte, slečno, jaký je smysl v tom?“

Tylda nechápala jejích slov, ale litovala ji.

„Vždyť, slečno, nevíme ještě, co se stane v budoucnosti," namítla tiše, aby ji potěšila.

„Co se stane?" řekla Tereza rychle a zasmála se. „Málo se stane! A povím vám, co! Možná, že se konečně vdám, že si mne pan Zima vezme! To je dnes můj cíl! Ale já ho nemám ráda, já o něj nestojím... a přece musím pečovati o každé hnutí, aby se mi neodcizil, a aby si mne vzal! Jak je to možná? zeptáte se. A vidíte, je tomu tak! Musím dobývati jeho lásky, ačkoli ho nemiluju! Jsem chudáček, který se musí v životě nějak uchytiti, osud mne nutí, že musím přijmouti, ba i dobýti si třeba hořkého chleba!"

„A vy nikoho nemilujete?" otázala se Tylda, a dětinné oči její se zahleděly na zajímavou tvář slečninu.

„Ach — ano... ale marně! Mám v cestě jednu ženu, která již podruhé odnáší mi štěstí před očima."

„Vytrvejte tedy... snad se to změní."

„Já nemohu čekati... mládí utíká."

V té chvíli obě pohlédly v před, jakoby je byl někdo vybídl. Hana s Vilémem živě se smáli, hledíce si z blízka do očí. Vilém vzal ruku krásné paní a něžně ji políbil. V jeho očích zasvítila vášnivá touha.

Tylda i Tereza se zarděly a pohlédly na sebe. Ani jedna ani druhá nedovedla se ubrániti zvláštnímu, neobyčejně nervosnímu rozechvění, a obě byly rády, že se k nim přiblížil Zima a hned po něm Houška. Jindřich se zalíbením mluvil s Tyldou, jejíž živost se mu zamlouvala, a velice se mu líbilo její sdělování o zdejším kraji. Pozoroval, že je rozechvěna, ale vysvětlil si stav tento dívčí nesmělostí.

XVII.

Paní Řetovská vyšla jim před vesnici naproti v černých hedvábných šatech a v krajkovém černém čepečku. Nesla v ruce staré modlitební knížky s bílým šátečkem; bylať na ranní mši a nezašla již domů. Pozorovala z dálky, kdo přijel a kdo s kým jde. Před půl hodinou již zahlédla kočár s Kubrichtem a nemohla si dosti bezpečně vysvětliti, proč jede tento pán sám. Pamatovala se naň dosti jasně, když přišel před odjezdem jejich k Vilémovi, a nemohla si jaksi srovnati v mysli jeho vnější skromnost s touto jízdou v kočáře. Daleko více však ji zajímalo, s kým půjdou její děti. Očekávala, že půjde Vilém s Tyldou a Milada s Jaroslavem. Tyto rozeznala nejdříve, jak spěchali silnicí přede všemi. „Nevím, nevím, bude-li co z toho," pomyslila si dosti starostlivě, „srdce lidské plamének v průvanu. Kdož ví, co se stane! Muži jsou ve hře, Bůh ví, kdo o Bláhu metá los. Veliké víry nemám... ne, ne, příliš ten chlapec hoří a příliš staví větrné zámky. Nevím proč, ale mám vždycky starosti, kdykoli si na ně vzpomenu. A vida! Vilém nejde s Tyldou, jde s paní Pechanovou! Taky dobře udělal, sluší se, aby s ní promluvil! Ostatně — nemusí o tom každý vědět, že se mu Tylda líbí."

Snažila se rozeznati, kdo ještě jde a koho zná. Osobně neznala ani Pavlánského, ani jeho dcer, ba ani professora Nedošínského, ani

Zimy. Poznávala jen ztuhle zpřímeného Pechana a pozorně jdoucího Jindřicha. Teď, když viděla Miladu s Bláhou daleko přede všemi v radostném spěchu, pocítila opět své obyčejné starosti i všecku nedůvěru, kterou vůči této známosti měla. Třeba se někdy dávala unésti nadšením a blouzněním Jaroslavovým, a třeba jí leccos lichotilo, zvláště jeho postavení v pražské společnosti i jeho rodina zámožná, přece si často musila přiznati, že je to všechno přelud, který by mohl Miladu sklamati a po případě jí i škoditi. V prsou bylo jí až těsno, když nyní viděla tyto mladé bláhovce tak vesele spolu spěchati. Kývala zkušenou hlavou a vyčítala si, že neměla tak záhy přivoliti, aby spolu chodili a aby k nim Bláha docházel. Znepokojila se tak silně, že se jí až dech tajil, a zdálo se jí, kdyby byl muž živ, že by se to nestalo, že se ženy snadno dávají zaváděti dojmem. „Přišel tak slušně,“ vzpomínala a pochopovala, „políbil mi ruku tak uctivě, tak něžně, a prosil tak vroucně . . . hned se mi zalíbil! Pravda, jak jsem ho mohla zamítnouti? Kolik tak hodných a tak slušných mladíků člověk vidí?“ A ku podivu, ačkoli se chtěla těmito vzpomínkami jen omluviti, ucítila zcela něco jiného: nepříjemná tíseň zmizela a v té chvíli již hleděla na Miladinu známost veseleji i důvěřivěji. Více však, než láska dceřina, zajímala ji Tylda s Vilémem. Osud synův byl jí důležitější již z té příčiny, že byly s Miladou závislými na jeho příjmech. Myšlenka ženitby jeho ji strašila, a ačkoli se jí stále obírala, přece jí nemohla navyknouti. Měla jediné přání: aby se neženil. Lekala se každé zprávy o jeho známostech, ať si byla dívka bohatá nebo chudá. Pokud mohla, bránila se, ale při Vilémově uzavřenosti málo věděla o jeho plánech i o jeho životě, a tato okolnost strašila ji neobyčejně. Stále se jí zdálo, že má někde známost, jistě s chudou dívkou, a že jí i manželství dávno slíbil. Aby odvrátila podobné překvapení, počala se obírati sny, jak by jej sama oženila s nevěstou, kterou by znala a kterou by si napřed pro sebe získala. Této myšlence navykala rychle, tím rychleji, čím snadněji pochopila, že asi nebude Vilém věčně svobodným, a že by ji mohl překvapiti nějakým rozhodnutím mimo její dohled.

Takovou vhodnou nevěstou ukázala se jí slečna Navrátilová. Již to, že se sblížila s její matkou, jejíž vzdělání ji tak okouzlovalo, nutilo ji k těmto úvahám. Cítila, že by v této rodině nalezla nejlepší přátelství, že je Tylda skutečně líbezná dívka, že je mladá, vzdělaná, že se Vilémovi líbí, ba, že je i bohatá, a že by si její srdce dovedla úplně nakloniti. Ostatně, zdálo se jí, že již teď zcela si tuto mladistvou bytost získala. Vypozorovala na ní různé dobré vlastnosti, a některé její něžné skutky i poznámky dokonce ji nadchly. Tímto způsobem doufala rozřešiti otázku, jež ji neustále mučila. Hned, jak si řekla, že by tak bylo dobře, oddala se svému plánu se zájmem matek, s celým srdcem. Vše pozorovala, co se dělo, každé hnutí synovo i Tyldino, jak pohledli, jak se usmáli, kam šli a co řekli. Některé drobnosti a některé poznámky, jež slečna Navrátilová učinila a řekla, líbily se jí a nemohla se jim dost vynadiviti. Všechny, zdálo se jí, svědčily o veliké něžnosti a prostotě, a ze všech bylo patrno, že by nikdy nebylo v rodině jejich sporů a hořkosti.

Pro všechny tyto starosti myslila málo na Pechanovy a ani dnes příliš nebyla potěšena jejich pozváním, naopak, skoro byla nerada.

S úsměvem, jakoby nebylo již tísně v jejím srdci, přivítala Bláhu, který hbitě přiskočil, aby jí políbil ruku, a popošla se stejně laskavým úsměvem i k ostatním, kteří se v jednotlivých hloučcích přibližovali. Paní Pechanová představila ji Pavlánským a pánům Zimovi a Nedošínskému.

V T. se společnost rozdělila. Odtud k lesu ubírali se již jen Pechanovi a jejich hosté. Nedošínský s jakousi bezohledností, jakoby se nyní rozhodovalo o jeho životě, přidržoval se Štěpánky, stále cosi na ní vyzvídaje. Tereza pochopila jeho úsilí a shledavši, že se Zima ocitl vedle Hany, přistoupila k otci a Pechanovi, dosud rozechvěna pohledem Vilémovým i zvláštním, skoro nevysvětlitelným chováním Zimovým, které jí způsobovalo tremu.

„Dobře, že slečna přišla k nám," řekl Pechan, „aspoň se dostaneme ze schůze městské rady."

Tereza se zasmála a vyptávala se hned Pechana na jejich život. Pavlánský při každé větě jeho namítal, proč to bylo tak a ne jinak. Vždy věděl, jak to mělo být. Ačkoli zde byl poprvé, ačkoli neznal lesů, zvěře a honitby, ačkoli neznal ani poměrů zdějších, přece při každém zařízení, při každé poznámce Pechanově o jeho zábavách i úpravě zámečku věděl, že to bylo vše špatně, a vždy věděl, jak to mělo být. Tím ovšem dával stále příčiny ke sporům. Hovor jejich byl živý, zvláště Pechan byl již rozčilen.

Zima šel s paní Pechanovou úmyslně. Přál si promluviti s ní dříve, než dojdou na zámeček. Věc, o níž mu šlo, zasahovala příliš do celého života jeho a příliš se mu jevila těžkou, téměř nemožnou. Chtěl se poraditi, jakým způsobem požádati Terezu o ruku, anebo aspoň, jak jí vyznati lásku. Otázka na pohled nepatrná, prostá, která se řeší někdy pouhým pohledem, nebo několika slovy, nebyla Zimovi lehkou a prostou, ale nepřehledně velikou a těžkou. Proč tak viděl a cítil, těžko bylo vysvětliti, poněvadž i ten, kdo jej znal, ba i ten, kdo často s ním mluvil, musil uznati, že byl Zima pán poměrně dosti chytrý, čilý a vzdělaný, který miloval zábavné řeči a zvláště náchylen byl lidem, s nimiž se stýkal, něco provésti, nebo něco jim namluviti, aby byla z toho veselost. Nápady jeho byly dosti vtipné a při debatách měl vždy dosti obratnosti. Nikdo proto netušil, že by neměl vůle a že by si nevěděl rady ve vyznání lásky.

Zima byl jediným synem nemocné staré paní, již dvacet let ovdovělé, která jej milovala a která jej do své lásky zapletla jako do sítí. Ač byl již třicetiletý, ač se staral o rozsáhlé pekařství jejich, ač spravoval tři své domy, zkrátka, ač se zdál jako samostatný muž, přece byl čímsi slaboučkým a dětinným v rukách matčiných. Tato stařenka byla podivná matrona, která musila mít kolem sebe jen pokoru a ochotu, která nesnesla odporu a která pečovala jen o to, aby všichni pečovali o jejího synáčka, na nějž se nedívala jako na dospělého muže, ale stále jako na mladinkého hošíka. O každý jeho krok se starala, o oděv, o jídlo, o vše, co potřeboval i co činil, jakoby neměl ani hlavy. Již z dětství nesl si toto matčino poručnictví a navykl mu zcela, ba, potřeboval ho již.

Měl jednu velikou touhu: oženiti se. Matka přála této touze, jenom že by jej byla musila oženiti sama. On bez ní v této otázce nebyl schopen činu, neboť tyto starosti podle všeho jejich zvyku vždy sama měla a prováděla. Poněvadž však pro chorobu nikam nechodila a s nikým se nestýkala, nemohla mu dáti nevěstu. Uložila mu tedy, aby se o ni staral sám. Přinesl zprávy o různých dívkách, a když po jeho sdělení matka rozhodla, že ani jediná není vhodnou, přijal ustanovení její jako vlastní rozhodnutí. Teprv Tereza, kterou sestry páně Pechanovy milovaly, vlivem těchto se jí zalíbila, a ustanovila, aby se o ni ucházel. Tu však poprvé ucítil, jak těžko jedná bez matky, a nevěděl si v ničem rady.

Paní Pechanová byla povděčna, že se k ní připojil, a ani jí nenapadlo, že se tím Tereza podráždila, kteráž se bála, že se i Zima pobláznì a že po třetí bude jí krása Hanina zhoubou.

„Slyšela jsem, že mluvíváte často s Terezou," poznamenala, přestoupivši na jeho levou stranu, aby jí slunečník nepřekážel. „Co se to stalo? Myslila jsem, že se nemůžete spolu snésti."

„Naopak, milostpaní," odvětil živě všechen potěšen, že začala hovor o ní, „rozumíme si a rádi se spolu bavíme. V Praze se vídáme velice často na Žofíně, nebo ve Stromovce, a taky v divadle. Já jsem se chtěl milostpaní právě ptáti — totiž -- chtěl jsem milostpaní poprositi o radu."

„O radu? Prosím!"

„Jde o slečnu Terezu!"

„O Terezu? Nuže, to mne velice zajímá! Podívejte se na ni, jak jí to pěkně sluší! Je téměř tak velká jako můj muž, a její krok je pyšný, jako laní! Nuže -- co jste mi chtěl říci?"

Zima se zarděl. Modré jeho oči zatěkaly kolem, jakoby se bál svědků. Hana se usmála, ne však posměšně, nýbrž ze skutečné radosti. Tušila již, co chce a počínala věřiti, že se Tereza konečně provdá za mladého i bohatého ženicha.

„Chtěl jsem poprositi," začal po chvíli nesmělým hlasem, jakoby neměl ještě větu promyšlenou a jakoby hledal slova, „vlastně musím nejprv všecko vysvětliti. Stalo se to tak: Mně se s počátku líbily obě slečny Pavlánské stejně, zamiloval jsem se do obou!"

„Do obou?" rozesmála se Hana, zatočivši krajkovým slunečníkem.

„Ano! To bylo pro mne fatální!" (Tohoto slova užíval často.) „Nemohl jsem se rozhodnouti, při které mám zůstati. Miloval jsem je obě stejně, úplně stejně, jakoby to byl osud nejjemnějšími vážkami rozvážil."

„A vy jste tu lásku tak pečlivě měřil?"

„Ano, byla skutečně stejná!"

„Měl jste rozhodnouti na kopretině, nebo losem!"

„Nemůžete si, milostpaní, pomyslit, jak jsem se toho rozhodnutí bál! To bylo fatální, že se mi ihned více líbila ta druhá, když jsem si řekl, že zůstanu při první."

„Měl jste tedy pátrati, která z nich vás má ráda, a tu si pak vyvoliti!"

„Myslím, že mne ani jedna nemilovala.“

„Myslíte?“ otázala se paní Pechanová tak jemně a významně, že pochopil z toho radostnou naději.

„Nevím,“ řekl, „někdy se mi zdálo, že mne má trochu ráda slečna Štěpánka, a jindy jsem zas věřil, že slečna Tereza.“

„A jak jste se rozhodl?“ otázala se ho Hana přívětivě.

„Stalo se totiž, že professor Nedošínský vyvolil slečnu Štěpánku, a tak jsem již neměl těžký úkol.“

„Jaké veselé zprávy! Ví někdo o tom?“

„Nikdo! Snad ani slečny ničeho netuší! Rozhodli jsme se s Nedošínským, že jim zde v lesích řekneme všecko. Zalíbila se nám ta myšlenka . . . myslím, milostpaní, abychom měli na takovou chvíli milou vzpomínku, aby i příroda kolem byla krásná. Je to snad dětinské, ale nám se to líbí. To je však fatální, že nemám teď dosti odvahy.“

„Nuže, poradím vám,“ živě mluvila Hana, „jak to učiníte. Po obědě odvedu obě sestřenice do naší zahrádky, po případě do lesa, a vy přijdete za námi. Odejdu pak . . . a vaše krásná chvíle bude zde!“

„A pochodíme?“ otázal se Zima radostně, začervenav se.

„Ano . . . ujišťuji vás.“

Dostihli Terezu, s oběma starými pány se bavící. Hana se k nim připojila a pošeptala jí, že jde Zima sám, aby šla s ním. Tereza pohlédla na Hanu tázavě, jakoby nemohla hned pochopiti, co má učiniti, ale v té chvíli již postihla, že stojí Zima těsně za ní, a oddělivši se od otce přistoupila k němu. Nebyla však tím nijak potěšena. V duši měla teplé vzpomínky na Viléma.

Vstupovali právě do lesa. Všichni pozorovali stromoví i trávy, jako činí po zeleni lačnící měšťáci, a všem bylo příjemno. Jasný a vonný vzduch, vyplňující vše kolem nich, lehký a vlídně chladící, jakoby všechny povzbuzoval k blaženému mlčení. Šli téměř v jediném hloučku. Pechan chvílemi prohodil něco o jednotlivých skupinách smrků i buků, o rozložení revíru, a hlavně o místech, kde střelil jakoukoli zvěř.

Hana již dávno nebyla tak šťastna jako nyní. Rozrušení z uplynulých čtrnácté dní pominulo jako zázrakem.

O jedenácté hodině došli do zámečku. Kubricht s úsměvem na rtech vyšel jim několik kroků naproti. Na sklech jeho brejlí odráželo se slunce, takže se podobal tenkému muži se svítícíma očima.

Již o půl dvanácté zasedli k obědu ve velkém pokoji s bohatým, bíle natřeným štukovým stropem a starými, barokními kamny.

O druhé hodině, když přinesl Pechan doutníky a když vzal Pavlánského na terasu, odvedla Hana obě své sestřenice do zahrádky. Zima s Nedošínským, oba velice rozčileni blížícím se rozhodnutím, hledali, jak by se vzdálili, aby Kubricht ničeho nepozoroval. Než on jako úmyslně setrvával při nich. Nedošínský se zmínil o terase, že jsou tam páni sami, ale ničeho nedocílil. Kubricht se naň podíval a vážně mu přisvědčil. Konečně napadlo Zimu, že paní Pechanová sama Kubrichta odvede, a ihned sestoupili do zahrádky. Kubricht šel s nimi, stále se rozpačitě ohlížeje. Chování obou pánů bylo mu podivné.

Paní Pechanová s Terezou a Štěpánkou seděly pod stinným javorem na lávce. Páni k nim přistoupili v nápadné tísni. Kubricht kouřil. Počínal si jako člověk, který je šťasten, že kouří poprvé drahý doutník.

„Pane Kubrichte, viděl jste vyhlídku s naší terasy?“ otázala se ho Hana, pochopivši situaci.

„Ne milostpaní,“ odvětil pokorně, „dosud ne.“

„Nuže, dovedu vás tam!“

A odvedla jej ze zahrádky.

Nedošínský si poposadil brejle, ačkoli toho nebylo potřeba, a přisedl ke slečnám. Zima zůstal státi naproti nim, naplétaje si nepokojně na prsty dlouhý, tenoučký zlatý řetízek. V prsou cítil tíseň a úplný nedostatek slov. Srdce mu bušilo. Vzpomněl si na matku a zdálo se mu, že její oči naň upřeně hledí. V té chvíli Tereza rozhrnula trávník špičkou svého střevíčku a pozorovala malého kovově se lesknoucího modrého broučka. „Ano, chtěl se mnou Vilém mluviti,“ pomyslila si po chvíli, jakoby sama sebe přemlouvala, „jenom že nebylo příležitosti. Hana je bezohledna, jakoby mne chtěla úmyslně týrati. Ví, že ho miluju, a činí jí potěšení ukázati mi, že má jej i mne i naši lásku úplně v moci.“

Nedošínský se rozhlédl kolem a pozvedl oči mezi veliké listy stinného javoru, který dýchal líbezným chládkem.

„Přál jsem si, slečno,“ řekl ke Štěpánce, jež si hbitě upravila vlasy za uchem, „abych s vámi jednou seděl v takovém lesním zákoutí.“ (Tu si pomyslil, že by bylo lépe, kdyby Zima s Terezou odešli.) „Dnes se mi přání to splnilo.“

„Vy si stále něco přejete,“ zasmála se Štěpánka, „ale nikdy nepovíte co, takže vám již není možná ani věřit, že si vůbec něco přejete.“

„Nežertujte, prosím . . .“ zažebronil.

„Nežertuji, myslím to upřímně,“ řekla a napadlo ji, že jí chce Nedošínský vyznati lásku. Myšlenka ta ji tak pobouřila, že se zarděla a že se jí stáhlo hrdlo. Bylo jí, jakoby se mělo něco příliš důležitého státi, něco, co bylo nesprávno, poněvadž professora nemilovala. A přece to byla chvíle, na niž čekala již několik měsíců v starostlivých úzkostech. „A co po tom? Co potom?“ pomyslila si.

Nedošínský pohlédl na Zimu.

„My jsme se s přítelem rozhodli,“ mluvil poněkud směleji a pevněji, jakoby si byl v té chvíli umínil býti silným, „že vám řekneme všecko . . . protože je tak nejlépe. Ostatně, dobře asi víte, co chceme říci.“

„Ne . . . nevíme . . .“ zašeptla, a ruce její sklesly na klín.

Tereza si povšimla posledních slov, a srdce jí zabušilo. Cítila pojednou i ona, že se přiblížila chvíle, kterou toužila míti, ale které se přece neobyčejně bála. Přiklonila se ke Štěpánce, jež, jakoby pochopila její úzkost, tělem i hlavou se k ní přivinula. Stiskly si ruce jako při loučení, jako na znamení, že si porozuměly, a prudce se zachvěly.

„Vy víte . . . obě . . .“ promluvil Zima tiše, aby pomohl Nedošínskému, „že jste se nám staly drahými . . .“ (Ztichl a dech se mu ztajil.)

„Odhodlali jsme se říci vám, že vás milujeme,“ připojil professor téměř šeptem a rozevřel ruku před Štěpánkou. Oči mu zvlhly, a tvář jeho všecka zahořela očekáváním. Pohled jeho prosil.

Štěpánka položila svou hebkou, malou ručku do jeho rozevřených prstů. Sevřel ji vroucně a přitiskl si ji ke rtům. Štěpánka se odvrátila a v očích zaleskly se jí slzy.

Tereza, jež to zahlédla a jež věděla, komu ty slzy platily, pochopila hořký osud sestřin a chtěla odejíti.

Zima ji zadržel.

„A co mi vy řeknete, slečno Terezo?“ poprosil něžně.

V té chvíli stalo se s Terezou cosi zvláštního; její všecko nitro naplnilo se nadějí, že ji Vilém miluje. Pohlédla na důvěřivé, modré oči svého nápadníka a prudce se obrátila. Silné rozčilení probíhalo jí štíhlým tělem. Děkovala v duchu osudu, že se neukvapila a že neodpověděla tak rychle jako Štěpánka.

„Co vám řeknu?“ po chvíli odvětila, dotýkajíc se napjatými prsty horkých svých tváří. „Jsem překvapena . . . prosím vás, dejte mi na odpověď lhůtu . . . aspoň do večera!“

„Přejete-li si,“ řekl Zima stísněně, „ale může-li to býti dříve, učiňte tak. Chtěl bych míti krásnou vzpomínku na dnešní den.“

„Možná . . . teď však jsem rozčilena.“

Zasvítila jí v srdci poslední naděje. Odhodlala se k čemusi smělému, ale nejasnému, k jakémusi pokusu získati Vilémovo srdce, přesvědčiti se, miluje-li ji.

Odběhla ze zahrádky plna neurčitého chvatu a strachu. Měla dojem, že vše kolem ní letí a že se celý svět proměnil.

Za hodinu, když Pechan ohlásil, že již zahlédl v aleji blížící se hosty, vyšla Hana bez klobouku, vedouc si obě sestřenice své za ruce, několik set kroků naproti. Páni Zima, Nedošínský a Kubricht je následovali.

Vilém se rozběhl a pominuv Terezu spěchal přímo k Haně, aby jí políbil ruku. Černé oči jeho plny byly touhy. Tereza snad nikdy nepronikla lidské srdce tak určitě a úplně jako v této chvíli. Pochopila, co se děje v jeho nitru, a silná zlost i pýcha i vzdor prolétly jí duší.

Obrátila se, a přistoupivši k Zimovi, podala mu ruku.

„Nuže . . . ano!“ zašeptala, a musila se ho zachytiti, aby neupadla. Poslední sen její rozletěl se jako lehoučký dým.

XVIII.

Rozhodnutí, které se tak neočekávaně do života obou slečen Pavlánských dostavilo, způsobilo v jejich nitru nepokoj a zmatek. Byla to přece jen příliš velká událost, která je úplně vyrušila z obyčejného jich klidu, jenž jim vtiskoval příjemnou eleganci. Řekly si, držíce se za ruce, že neřeknou ještě otci, co se stalo. Z poznámek Haniných uhodly, že o všem ví, a požádaly jí, aby prozatím ničeho neříkala. Radost její z této události byla srdečná a značná. Měla touhu utéci se sestřenicemi do lesa a blouzniti s nimi o jejich šťastné budoucnosti, o všem, co přijde, kdy budou svatby, kde budou bydleti a jak si zařídí všechen svůj život. Tato touha její prýštila z vědomí, že sama nejvíce přispěla k tomuto štěstí, a že si přála slyšeti lahodící mluvení o své péči. Avšak slečny nebyly nijak uneseny, jak se domnívala, nýbrž jen rozechvěny a zmateny.

Společnost, jež přišla z T., přinesla mnoho ruchu na zámeček, kdež bylo po obědě až nápadně mrtvo. Pechan s Pavlánským, kouříce na terase, nemluvili příliš. Slečny se svými nápadníky neměli mnoho smyslu pro zábavu s ostatními, zvláště s Kubrichtem, jemuž i Hana stále utíkala. Unavoval každého dlouhými výklady a vyptáváním. Toto jeho vyptávání bylo tak důkladné, že se stávalo brzy směšným. Kladl otázky se všech stran, aby se dověděl vše co možná nejlépe, třeba byla věc, na kterou se tázal, nepatrností. Přes to, že mu všichni utíkali, nechápal příčinu jejich vyhýbání, a byl stále v nejveselejší náladě. Přecházel v nepěkných svých šatech s místa na místo, vše prohlédl, všude vlezl a na vše se dotazoval. Při pečlivé své pokoře zažíval zde vše s jakýmsi labužnickým lačněním. Stále se usmíval a stále se ohlížel, kde by ještě co snědl a kde by ještě něčeho užil. Liboval si a bylo mu příjemno, že je u městského rady, že má tuto známost a že je jako kterýkoli jiný host vyznamenáván.

Paní Řetovská nepřišla. Byla unavena, a ani se jí nechtělo. Nebyla příliš potěšena ani tím, že odešly k Pechanovům její děti, a nejvíce ji mrzelo, že Vilém se nemohl ani odpolední vycházky dočkati. Nezdržela ho ani návštěva paní Navrátilové s dcerou. Poklonil se, zažertoval, a jako veselý vítr uletěl z domova.

Pechan s Pavlánským sestoupili s terasy před zámeček mezi ostatní společnost, jež stála na trávníku v plném slunci. Nedaleko pod stromem na staré lávce seděl hajný Vondráček se ženou a dvěma dětmi. Ve výši přeletovaly vrány. Hajný po chvilkách za nimi pátral.

Hana vybídla hosty ke kávě, připravené v nevelké zahradě na severní straně zámečku, tam kde před hodinou Zima s Nedošínským prožili nejkrásnější chvíli života, jak sami o sobě Haně pošeptali. Odpoledne byl zde úplný stín a příjemný chládek. Pod pěknými stromy stálo několik menších stolů, nyní k sobě přistavených, a na všech stranách množství březových hrubých židlí.

Po kávě usedl Pechan s Pavlánským na lávce pod javorem.

„Celá věc je tak: obmezencům záře nedáš!“ pravil Pavlánský dosti příkře a nevrle. „Mají tolik opatrnosti v srdci, že se mým dcerám šetrně vyhnou. Připoutají-li někoho jejich hezké oči, točí se okolo, zkoumá, váhá a na konec se vytratí. Nesedí prý štěstí v našich pokojích. Nejde jim o to, sedí-li tam vzdělání a vtip, ach, ne, ale sedí-li tam slepé štěstí! Však tam ti dva se stejně vytratí!“

„Možná, podobá se tomu,“ odvětil Pechan, jemuž se dávno zdálo provdání Terezy a Štěpánky nemožností, poněvadž věřil, že je Pavlánský nesnesitelný otec, který každého slušného člověka ze svého domova vykouše, a jehož pochybné podnikání tolik peněz stálo. „Bohužel, slečny trpí takovými případy. Myslím, že je čas přemýšleti o tom.“

„Zdá se mi — a to mne uráží —“ řekl rychle Pavlánský, zrudnuv, „že se Zima obává jedné věci: abych nepožádal o jeho jmění k novému podniku! Ano, toho se bojí, a to mne uráží. Nepotřebuju takové pomoci, a nikdy bych jí nežádal. Sám se ještě pozvednu! Věřím, že nezůstanu do smrti při zemi, že myšlenka má opět se zdvihne, a jen vlastní silou!“

„Máte mnoho nepřátel —“ podotkl Pechan, maje určitý úmysl sděliti mu, že jeho chování není takové, aby mu získávalo přízně.

„Ano, mám . . . a zuřivých.“

„Ale — proč?“

„Proč? Poněvadž nespekuluju na lidskou hloupost, a poněvadž jdu zpříma a neprosím nikoho, aby mne šetřil.“

Pechan potřásl káravě hlavou.

„Měl byste mít přece jen chladnější krev!“ řekl.

Pavlánský se zasmál.

„Dobře vím, že jste si to vždycky myslil,“ odvětil s pošklebkem „ale mne nikdo nepředělá. Před ničím jsem necouvl a ničeho jsem se nebál. Uvidím-li, že překážím štěstí svých dětí . . . budu mít odvahu ustoupiti jim.“

„Snad nebude tak zle . . .“

„Možná. Doufejme! — Ale můj den přijde, příteli, přijde! Nedobyl jsem si marně svých trpkých zkušeností, z nich přece jen na konec musí vyrůsti květ. A kdyby bylo na světě ještě dvakráte tolik hlupáků, prorazím jejich řady.“

„Nehorlete, příteli, proti okolí, ale vždycky raději proti sobě!“

„Ah tak! Tedy jako vy to děláte!“ zasmál se Pavlánský kousavě, až se mu oči zablyštěly. Chtěl říci ještě: „Není tedy vina Hanina, že je mladá, ale vaše, že jste starý!“ — neřekl však ničeho. Ovládl podrážděné své nitro, a duší mžikem se mu rozložil vlastní jeho život, plný vzedmutých vln, nepokoje, smělého podnikání a příkrých pádů. Prudká nenávist ke všemu okolí rozpálila mu tvář.

V té chvíli přiblížili se k nim Vilém s Hanou, aby je vybídli k procházce na paseku. Pechan si přál aspoň jedním směrem projíti s hosty svůj revír a rychle povstal, uchopiv ženu za konečky prstů, jež políbil. Pavlánský odešel k Tereze, bavící se s Jindřichem, aby se jí otázal, bolí-li ji dosud hlava. (Tereza si mu před chvílí postěžovala, že ji rozbolela hlava.) Jindřich zdvořile odstoupil; Tereza naň laskavě pohlédla.

Zima stál nedaleko s Kubrichtem v živém hovoru. Byly chvíle, kdy se tito dva páni pěkně bavili. Zima vedle podobných lidí sám před sebou vyrůstal a jako bohatý synek, rozmazlený svým okolím, tropil si z nich nejrůznější žerty. Najednou měl rozum a najednou oživl, smál se a hrál roli duševního povýšence. Teď však byl příliš zaujat vlastním štěstím i představami, jak večer přijede domů a jak oznámí matce Terezin slib. S Kubrichtem mluvil jen tím způsobem, že mu živě přisvědčoval.

„Věřte mi, pane Zimo,“ znova a znova opakoval Kubricht, dotýkaje se ruky Zimovy, „že první mou zásadou je: aby byla budoucí má žena zbožná a mravná. Peněz nemusí mít, ne, na to se ani nezeptám, a nepřisuzuju tomu pražádného významu. Měl jsem lásku, když jsem studoval na gymnasiu, chudou dívku, a, pane, chtěl jsem si ji vzít! Ano! Ale přesvědčil jsem se, že nebyla zbožná, ne . . . smutnou zkušenost jsem z ní měl.“

Zima pozoroval jeho rychle se otevírající a stahující se rty, jež se měnily jako gumové, i s celou tváří, nos, jenž jakoby čenichal, a oči, jež zvláštním vyjevením doprovázely každou větu. Výraz této celé tváře připomínal kázajícího kněze, a i hlas, jakým své věty říkal, podobal se kázání.

„Slečna Tereza je hezká a hodná," pokračoval Kubricht, uhodnuv, že ji Zima miluje, „a bude dobrou ženou. Šťasten, kdo si ji vezme. Pozoroval jsem její chování, a, pane, všecko vzorné! Milá, velmi milá slečna. Vidíte, koho by napadlo ptáti se, má-li jmění? A možná, že má! Co myslíte, má jmění?"

„Nevím, neptám se na to, právě jako vy."

„Dobře činíte . . . Jen aby byla zbožná!"

„Ani o to se nestarám."

„Ovšem, ale kdybyste se o ni ucházel — ó, pane, to by bylo něco jiného! Jak vidím, zajímá se o vás."

„Myslíte?"

„Je hezká . . . A prosím vás, co se to dělo s jejím otcem?"

„Nevím, a snad ani na tom nezáleží."

„Slyšel jsem ho chválit, má prý mnoho darů od Boha! Jen jich lépe užít! Vstávaje lehaje má za ně Pánu děkovat a dobře je obrátit k prospěchu. A, prosím vás, znáte pana Bláhu blíže?"

„Ne, dnes ho vidím poprvé. Má známost se slečnou Řetovskou."

„Tak? A je prý bohatý! Má bohatou sestru a neteř. Tu neteř neznáte?"

„Ne . . . jednou jsem slyšel, že je mladinká a bohatá!"

„No vidíte, že mám pravdu. Paní prý je hodná a nábožná. Dala do kaple obraz; pan katecheta z Holešovic mi o ní povídal. Počkejte, mám tu její adressu."

Vytáhl z kapsy svazek papírů, jež převracel.

„Mám takové všelijaké poznámky. Tadyhle mám seznam všech úředníků na radnici. U každého mám poznamenáno, kdy se narodil, co studoval a jak dlouho slouží. Pozoruju to, jak postupují. A zde, podívejte se, kde je kolečko, má úředník rozlitý ocet. Něco provedl a nemusí postoupit. Všecko vidím, jak se personál pohybuje! Mne nikdo neošidí. Až budu žádat o místo, ukážu po případě listinu i městským radům. A zde mám krasopis, učím se, mám ošklivé písmo — checheche — a zde účetnictví . . . A tu mám pokladniční denník naší kongregace. Vidíte, plné kapsy toho mám! Počkejte, zde, zde je ta adressa. „Slávka Sochorová, dcera majitelky továrny v Holešovicích."

„To je adressa slečnina!" namítl Zima s úsměvem.

„Ano, slečnina. — Tedy nic bližšího o nich nevíte?"

„Ne, pranic!"

Právě oznamoval Pavlánský, že půjdou do lesa na procházku. Kubricht se ohlédl a popošel k Pechanovi.

„Pane rado, zde je krásně," řekl pozdvihuje oči k nebi, „pravý ráj, že člověk s obdivem nepřestává se ohlížeti."

Pechan se usmál stoje zpříma jako voják. Sivé oči jeho hleděly do dáli, kde se vznášel veliký dravý pták.

Kubricht přistoupil k Vilémovi.

„Prosím vás," oslovil ho s jakousi důvěrností, jakoby měl většího přátelského práva než ostatní, „znáte slečnu Sochorovu?"

„Neteř Bláhovu? Znám!" odvětil Vilém. „Ale jen z vypravování sestřina a Jindřichova.

„Je prý mladá a bohatá!"

„Ano. Slyšel jsem, že je krásná."

„Uchází prý se o ni pan Houška!" zašeptal Kubricht. „Víte něco o tom?"

„No — chodí tam a jsou dobrými přáteli. Ale Jindřich asi na ni nepomýšlí. Je jinde zamilován."

„Tak? Opravdu? Hned jsem si myslil, že to není pravda!"

„Slečna Sochorová bude asi toužit výš!"

„Proč? Nemyslete si! Právník! To je něco! Úředník! Státní úředník!"

Po těchto slovech oči jeho slídily po všech osobách.

„Myslíš-li si na slečnu Slávku," soudil Vilém o Kubrichtovi, jehož přešlapování nutilo ho do smíchu, „jsi k politování! Takového rozviklaného člověka by si ani nevšimla!"

Vyšli dubovou alejí k silnici a odtud krásným průsekem po měkkých travách v levo do nitra lesů. Byly čtyři hodiny, nebe jasné, krásně modré, horko příjemným větříkem zmírněné. Společnost hlučela a živě se smála. Hajný Vondráček, se psem po pravé straně, stál na silnici a hleděl za nimi. Byl jaksi nespokojen s celou touto společností, která si ho téměř nevšimla. „To náleželo mně — vésti je revírem," huboval hlasitě, „všecko bych lépe ukázal a vysvětlil. Znám každý stromek a každou pěšinku. Co pak on zná? Nic! Abych mu i srnce podržel, má-li ho střelit!" Rozmrzen vracel se domů. Chvílemi ozvalo se jeho hubování i zbytečné okřikování psa, který již ani nevěděl, jak se chovati.

Bláha s Miladou rozběhli se jako dvě kozlátka. Brzy byly daleko přede všemi. Nedošínský se Štěpánkou snažili se jich dostihnouti. Tereza, jež šla se Zimou, zachovávala slušný, skoro střízlivý ton, jakoby se styděla před Vilémem. A skutečně, v jejím nitru probudila se obava, aby Vilém nemyslil, že Zimu miluje, a že lásku k němu, pokud ji dala na jevo, předstírala. Cítila však zároveň i to, že je tím Zima rozladěn, ale nijak se nedovedla přemoci.

Kubricht si vyhlédl Jindřicha a připojil se k němu hned jak vyšli.

„Dávno jsem si přál seznámiti se s vámi," řekl, poklepávaje Houškovi na rameno a usmívaje se domluvně.

„Slyšel jsem již něco o vás. Tuším to, že jste byl v klášteře."

„Možná. Ano, byl jsem v klášteře. Škoda, nemoh' jsem tam zůstat. Ten život by mne těšil. Škoda!" (Na chvíli se odmlčel.) „A co to, že nepřišla s vámi ta slečinka?"

„Která?" otázal se Jindřich.

„Ta, co byla na nádraží ráno, přítelkyně slečny Milady."

„Áá — slečna Navrátilová? Nevím, snad nebyla pozvána, a snad se jí nechtělo."

„Milá, dobrá duše! Znáte ji blíže?"

„Jen tak, co mi o ní Vilém pověděl, a co jsem mohl vypozorovat."

„Je prý bohatá?" nadhodil Kubricht.

„Ano, velice bohatá."

„Nevíte, má-li známost?"

„Má. Sama mi o tom vypravovala! Směje se krásně, všiml jste si?"

„Ano! A nevíte, s kým má známost?" téměř šeptem otázal se Kubricht.

„S medikem Přibíkem. Neznám ho!"

„Podívejme se! Už známost! Ale medik — to ještě nic není! A co její maminka? Je nábožná?"

„Nevím, ale příliš asi ne!"

„Na toho medika by neměla myslit, to se mi nelíbí! Zdá se, že je příliš mladá a nezkušená! A co otec, znáte ho?"

„Ne, je v Praze. Přál byste si sblížiti se s nimi?"

Kubricht se zavrtěl, jakoby se bránil.

„Ani ve snu mi nic takového nenapadlo! Ani pomýšlení! Toto!" řekl a pohyboval oběma rukama s rozevřenými prsty, jakoby něco od sebe odháněl. „Já se nehodím mezi takové pány! Moje místo je jinde!" (Ohlédl se a na chvíli umlkl.) „A jak to ti mladí páni zařídí, chtějí-li se seznámit s takovými slečnami?"

„Jednoduše. Buď je někdo představí, anebo se poznají na zábavách, ba i na ulici."

„Podívejme se . . . Na to já ovšem nejsem! Škoda, že nepřišla! Víte, co si myslím? Že je nábožná! Hned jsem na ní poznal pěkné vychování a že ctí Boha! Zvolila pravou cestu!"

„O tom ničeho nevím, ale učinila na mne velice milý dojem!"

„Nevíte, kam její otec v Praze chodívá?"

„Nevím, ale mohl bych se zeptati," nabídl se Jindřich ochotně.

„Ne, děkuju." (Tu se podivně usmál a ukázal na přední tři párky i na Hanu jdoucí s Vilémem.) „Jak pěkně se sestavili! To je krása! Sluší jim to! No, dej jim všem Pánbůh štěstí!"

Umlkli. Kubricht úsilovně sestavoval si nápady a plány, jak by se seznámil se Slávkou a s Tyldou. Že není hezký, že nemá vkusu, že nemá náležitého postavení a že by bylo těžko kterékoli z nich si získati, ani nepomyslil, poněvadž byl přesvědčen, že vše na světě se dá nejrůznějšími cestičkami a trpělivostí dobyti.

XIX.

Procházka lesem se všem zalíbila. Dávno již nebyl tak vonný a příjemný den, a dávno již nebyla zeleň trav i stromů tak jasná. Pechan i Hana uneseni byli opět rozkoší lidí, kteří mohou se zápalem ukazovati divícím se divákům své milé předměty. Pechan ukazoval, kudy bloudí srnčí, kde viděl jelena, kde střelil tetřívky a kde se mu ukázala liška. Na každém místě žila nějaká vzpomínka jeho, kterou všechen šťasten vypravoval. Hana ukazovala, kudy chodívala, kde čítávala dramata i romány, a kde sedávala v myšlenky a vzpomínky pohroužena.

Na pasece chvíli poseděli. Bylo tu mnoho vysokých květin i trav i malin, místy již zrajících. Zvláštní, tajemné ticho jakoby zde žilo a duši lidskou opojovalo. Hana upozornila je na tuto záhadnou krásu tohoto zákoutí, a všichni jakoby nyní totéž pocítili.

Vilém si povšiml, že Jindřich dlouho již trpí Kubrichtem a umínil si osvoboditi jej. Upozornil Hanu, která ihned Houšku zavolala. Kubricht, jenž zůstal o samotě, rychle se připojil k Pavlánskému a Pechanovi, kteří debatovali o otázkách náboženských. Takové debaty jej rozněcovaly až k fanatismu, a proto ihned se mezi oba pány vetřel. Pokládal za nejsvětější povinnost svou všude, kde se o náboženství, zejména o církvi katolické nepřátelsky promluvilo, debaty se účastniti a církev obhájiti. Hořel touhou získati si zásluh u Boha a neobával se sporu ani s nejbystřejšími hlavami. Věřil bezpodmínečně, slepě, a dovedl obratně své názory posilovati a šťastně se s nimi bez úrazu i nejpádnějšími důvody provléci. Velebil neustále církev a kněžstvo; zvláště řeholníky miloval jakousi vrozenou, mocnou vášní a silou. V debatách podobal se knězi na kazatelně, a bylo jisto, že řeči jeho, obraty i věty nasbírány byly z přečetných kázání, kteráž pilně poslouchal. Působilo mu rozkoš toto náboženské hádání, a kdyby nebylo bývalo někdy prudkého rozčilení, slabému jeho zdraví škodlivého, kteréž vznikalo neslušnými poznámkami odpůrců, byl by je sám vyhledával. Bohužel, jeho slepá víra a jeho tvrdost ke všemu, co nebylo věrno církvi, dráždily někdy druhou stranu k ostrým poznámkám, jež jej rozčílily. Zrudl, žíly mu naběhly, oči se rozevřely, a prudká řeč se rozlévala. V těchto chvílích se zapomínal a vyhrožoval přísností boží, peklem i světským zákonem. Debata, kterou zaslechl u obou pánů, zasládla mu a přivábila jej, jako přivábí špek hladovou myš. Urovnal si nové své brejle a čenichavě, bedlivě naslouchaje, přistoupil k nim, aby rozeznal stanoviska a mohl obranu věci katolické do zápasu účinně zaplésti. Pechan se zvláštní podrážděností žádal, aby v nitru člověka byla silná vůle jakékoli pokušení přemoci. Jakési vnitřní přání nutilo jej, aby měl tento názor, ačkoli odporoval bývalému jeho životu. Poněvadž však podobné horlení vyskytuje se velmi často u lidí, kteří žili zcela obráceně, nebylo proto ani u něho nepochopitelnou věcí. Přál si nyní, aby se dovedli lidé přemoci; ba přál si to s jakousi podrážděností. Pavlánský se tomu posmíval jako naivnosti a říkal: „Dobře, vy tu vůli máte, a silnější, než je pokušení. Ale což — nemá-li někdo té vůle? Je-li to pokušení silnější? Co potom? Může za to, že té vůle nemá? Proč mu jí Bůh nedal? Jakou zásluhu má ten, kdo ji dostal?“ Při vyslovování svých důvodů hlasitě se smál, dávaje tím na jevo, že se mu názor Pechanův zdá pošetilým. Kubricht se zaradoval, že se musí přidati k panu radovi a sotvaže rozeznal, oč jde, zasáhl obratnou svou dialektikou do debaty. Zaujal stanovisko, že má člověk Boha neustále prositi, aby mu dal milostivě dar této dobré vůle stejně jako dar víry. Nemá-li toho daru, jak Pavlánský namítal, ať tedy o něj prosí Boha. Pechan poněkud jinak se vyjádřil. On věřil, že se dá u každého člověka tato dobrá vůle vypěstovati právě tak, jako se dá květina vypěstovati. Oba myslili, že řekli Pavlánskému dosti závažné důvody, ale když se jim stále smál

a stále tvrdil, že mluvili jeden i druhý úžasnou naivnost, snažili se znova a znova jej přesvědčiti. Zvláště Kubricht se rozohňoval, poněvadž útočník rozváděl myšlenku svou v důsledky, že není hříchu, že Bůh sám hříšníky tvoří právě jako hodné lidi, že tedy je Bůh největší hříšník, a že různost lidí je právě tak stvořena jako různost ovoce. Tyto myšlenky Kubrichta dráždily k vášnivé obraně, tak že oči jeho byly velice vypouleny a tváře rozpálené. Horlil, jakoby chtěl z kořene tyto bludy vyvrátiti. Cítil však, že důvody jeho jsou slabé i nejasné, a proto stále připomínal, že není theologicky tak vzdělán, ale že je ochoten přivésti professory, znamenité prý muže, kteří Pavlánskému řeknou, jak bláhově mluví. Tento však, vida, že se Kubricht rozčiluje až do krajnosti, zmírnil své útoky a rozhovor zavedl k pokojnější látce. Vypravovali si o zbožnosti venkovanů. Kubricht se utišil. Zůstali daleko za ostatními a bavili se živě až do návratu.

Jindřich setrval již ve společnosti Vilémově a paní Pechanové. Byl povděčen této náhodě; toužil poznati, co se mezi nimi stalo a jaký je jejich styk. Již ráno, když se setkali na nádraží, a pak z řečí Vilémových poznal, že se nestalo tak lehko to, o čem mluvil Vilém v zimě na koncertu citeristů, když se s Hanou poprvé seznámil. Ze všech známek prozrazovalo se, že mu Hana nepodlehla a že jí dosud prokazoval úctu. Měl radost z tohoto poznání a potřásaje hlavou pomyslil si, že asi přítel více o lehkomyslnosti své mluvil než ji žil.

Hana byla přívětiva a, jak bylo z každého slova i gesta patrno, se vším spokojena. Jindřicha přála si dávno blíže poznati; učinil na ni tehda o koncertu příjemný dojem. Vilém jí o něm ničeho nesdělil. Teď teprv mohla si jej sama prohlédnouti. Modré oči jeho, dětinnost prozrazující, nejvíce ji zaujaly. Stejně se jí líbily jeho ruce, snažící se pohybem velice mírným doplňovati smysl vět. „Je velice jemný,“ pomyslila si a usmála se naň.

„Co stále v Praze děláš?“ otázal se ho Vilém.

„Totéž, co dříve. Úřaduju. Zítřejším dnem počne má krátká dovolená, ale nepojedu asi nikam.“

„Myslím, že tě Bohuška zdrží v Praze — viď?“ zasmál se Vilém.

„Ano, velice často teď spolu mluvíme, téměř každého dne.“

„Kdo je Bohuška?“ otázala se Hana.

„Krásné děvče, známá pana Houšky,“ odvětil Vilém, „a to druhé si již představíte.“

„Aj?“ zasmála se radostně a oči jí laskavě zasvítily. „Tedy nevěsta vaše?“

„Ach ne, naprosto ne,“ bránil se Jindřich, „pouze přítelkyně. Slečna Marešova je bytost neobyčejná, pravda, a miluju ji, ale mezi námi je pouhé, ale za to upřímné přátelství.“

„Což jste se teď nezblížili?“ otázal se Vilém.

„Ano, snad až příliš. Rozumíme si dnes tak, že jsme jeden jako druhý. Bohužel, ztrácíme se téměř v sobě. Máme příliš stejné oči a zdá se, že vidíme svět nápadně v jednom světle, ale cítím, že to není dobře. Oba totiž vidíme na lidech i na jich životě jen smutek a jen hoře. Nevidíme nikdy lidskou radost, ale vždy bolest. Potkáme hocha

učedníčka, který si pohvizduje a jemuž je snad veselo, ba snad veseleji než nám, a my si řekneme: Chudinka hoch, kdo ví, co ho čeká, kdo ví, jak se dře, jaký má hlad, a kdo ví, jakou má nesplnitelnou touhu v srdci. Za chvíli víme toho tolik o jeho žalu, že se až nad ním rozslzíme!"

Vilém se rozesmál.

„To je výborný obrázek!" zvolal.

„To je milé!" řekla Hana.

„Ovšem, toť malý příklad," živěji mluvil Jindřich, jejž hovor o Bohušce vždy zajímal a rozehříval, „ale tak se děje ve všem. Sejdeme se často v náladě velice jasné a rozejdeme se utrápeni ubohostí lidí, těžkým jich osudem, jich lopotou a bídou. Neseme si oba celý náklad žalu na svých bedrech!"

„Vida, jak dobře je, že se z vás nestanou manželé!" podotkl Vilém. „Zavlékli byste se vzájemně do takového trápení, že byste si jistě zoufali."

„Možná, poněvadž nelze změniti to, co bychom musili změniti, aby naše srdce nebylo smutné. Bohuška je snad ještě více proniknuta touto bolestí než já. Myslívám si o ní, že je skutečně bytostí, která vydá své síly, ba celý svůj život pro jiné. Je přece přirozeno, že má každý člověk nějaké trápení vedle radosti, ale Bohuška na každém okamžitě uvidí jen toto trápení a jen to. Hned ví, co jej tíží, a hned snaží se mu nějakým způsobem pomoci."

„A pochopila by i moje soužení?" se zvláštním zájmem otázala se Hana, kteráž byla charakteristikou slečny Marešovy velice zaujata.

„Jistě, milostpaní!" odvětil Jindřich. „Mám příklady, že vypozorovala hoře lidí, kteří se až úzkostlivě uzavírali. Bůh ví, oči její mají tuto záhadnou moc proniknouti všechno býlí duše, všechno rostlinstvo ať takové nebo takové, a uviděti třeba nejskrytější travičku bolesti!"

„Probouzíte mou zvědavost," s účastenstvím zvolala Hana, „chtěla bych ji znáti!"

„Nic snadnějšího," podotkl Vilém, ačkoli jej v přání Hanině cosi zamrzelo. „Až přijedete do Prahy, setkáte se někde!"

„I vaši bolest by viděla, milostpaní," živě pokračoval Jindřich, „protože i vy máte nějaké hoře. I pro vás by se trápila, i pro vás by vše možné činila, aby přemohla tento váš žal. Uznávám často, že bych se jí měl opříti a vzdalovati ji těchto snah, ale já naopak přijímám její partu a zabřídáme do beznaděje a zoufalosti nad celým světem i účelností člověka. Poznáme, že chceme odvaliti skály. Mně snad by bylo pomoci, poněvadž v takové chvíli, když shledám, že ničeho nezměním, a že úleva, kterou světu přinesu, je pouhou krůpějí do mořských vod, že tedy ničeho z hoře světa neodstraním, dovedu pochopiti tuto marnou práci a vzdávám se jí, ale Bohuška nikoli! Jí ani skály neodstraší, i ty chce zdvihnouti a odvaliti. Já si řeknu, že je to marné, ale ona svýma trpělivýma rukama znova a znova tyto skály zdvihá! Její život je proto jediná práce a starost! Čím lépe ji znám, tím jasněji vidím, že je obětována lidem. Každé chvíle se ukáže nový a nový chudák, kterému nějak pomáhá. Všude je účastna, všude ulehčuje; bohužel, cítím, že

se hubí, a tu se mi často zdá, že je sama největší chudák, jemuž je nutno pomoci. Soužím se tím a nejvíce mne trápí myšlenka, že ji sám ještě v této snaze podporuji. Trpím s ní, pláču s ní!“

„A proto tě nemůže nikdy milovati!“ řekl Vilém zapaluje si cigaretu.

„Je hezká?“ otázala se Hana.

„Krásná!“ horlivě povzdechl Jindřich, a obraz její zatanul mu v duši jako živý.

„Jaké má oči?“ ptala se dále paní Pechanová.

„Šedé a velké.“

„A vlasy?“

„Světlé, téměř plavé jako vy.“

„A bezmezně je ctnostná — jako vy!“ poněkud posměšně řekl Vilém, dívaje se po lese.

Hana, kteráž nedovedla Bohušku dosti pochopiti, přece měla o ní při těchto zprávách milý úsudek. Po poznámce Vilémově se usmála.

„Zdá se, že je zákon v přírodě, kterým přicházejí takové bytosti na svět, aby ničily zlo,“ zcela již nadšeně mluvil Jindřich, jehož tváře horečně zrůžověly. „Z těchto zjevů vznikl obraz anděla strážce. Není to jen báj nebo náboženská fantasie, jsou tito andělé a chrání nás ode všeho zlého, aniž třeba o tom víme. Není jich mnoho, zřídka se ukazují, ale jsou na světě. Řeknu vám něco o Bohušce, co učinila v posledních dnech. V jejich okolí je krásná služka, které zmátl hlavu mladý synek obchodníka. Bohuška viděla je často u vrat v živém hovoru. Z útočení a z řečí, které zaslechla, cítila, že chce synek děvče svésti, a od té chvíle, aniž kdo co tušil, bděla nad touto krásnou, důvěřivou dcerkou. Co jí bylo do ní? Nemusila si toho nebezpečí ani všimnouti, jako to učiní tisíce lidí, kteří všichni se starají o sebe a ne o druhého člověka. A Bohuška přes to, že měla své těžké boje, nemohla opustiti toto mladistvé děvče, které poslali rodiče do velkého města s úzkostí. Uhodla úmysly mladého muže a jako náhodou promluvila se služkou. Ta byla zcela poblázněna sliby jeho a věřila, že bude obchodnicí, že syn doma všechno řekl, že otec jeho i matka se vším souhlasí, že si dokonce přejí, aby se oženil s chudou dívkou, zkrátka, věřila vše bláhově, co jí nalhal. Ukázala Bohušce i dárky, které jí dával, a kterými ji nejvíce přesvědčil, ale jejichž cena nebyla velká. Vynikaly jen nevkusem. Černé oči dívčiny prý svítily vírou a láskou, když tyto lesklé dárky ukazovala. Bohuška jí ničeho neřekla, ničeho jí nevymlouvala, ale počala pátrati po životě mladíkově. Dověděla se, že je v obchodě neschopný, skoro hloupý, že obchod nedostane, že má staršího bratra, který se právě připravuje ke svatbě a ke převzetí obchodu, a dověděla se, že synek, v obchodě až přihlouplý, má několik známostí, ba s jednou že má i rok starou dcerušku. Po těchto zprávách bylo děvče zachráněno. Teď chodí k Bohušce z jakési vroucí vděčnosti. Řekněte mi, co jí bylo po této služce?“

„A k čemu ji zachraňovala?“ zasmál se Vilém. „Co by bylo, kdyby ji byl ten synek získal a kdyby mu byla i náležela? Jaký smysl to má v životě? Co záleží na služce, je-li počestná nebo není-li počestná?“

„To přece má velikou důležitost,“ důrazně řekla Hana.

„Milostpaní, Vilémovy názory neberte příliš vážně,“ poznamenal Jindřich, „podle řeči myslila byste, že je bezohledný divoch, ale podle skutků je zcela hodný muž.“

„Tak — tak — omluv mne,“ pochechtával se Vilém, „ale já přes to pravím, že na takové služce pranic nezáleží, a je-li hezká, ať je aspoň k něčemu na světě. Služka má sloužit a hezká služka má i milovat! Jaké sentimentálnosti? Co slečna zachránila? Pro koho to má význam? Hlouposti a marná práce!“

„Na štěstí tak nesmýšlíme všichni!“ poněkud stísněně řekl Jindřich, jejž zamrzelo, že Vilém tak málo ocenil srdce Bohuščino. „Já věřím, že na světě se ani jediné zrnko neztratí a že každý dobrý skutek přinese užitek. Nic není nadarmo. Ostatně — právě si vzpomínám, jak i slova zapadají a dále žijí. Hleďte, nedávno jsem mluvil s Bohuškou o slečně Polnerové“ —

Vilém potřásl hlavou a zachechtav se bezhlasně, pohodil rukou.

„Jen jsem se zmínil o ní, jen jsem řekl, že je zajímavá a že se velice krásně vyvinula, jen jsem podotkl, že prožila asi nějaké sklamání, a ačkoli jsme se o ní dále nestarali, přece má slova z její duše nezmizela!“ s nápadným důrazem mluvil Jindřich obraceje se živě hned k Vilémovi hned k paní Pechanové. „Pojednou se dovím, že si dopisují! Představte si!“

Vilém se zamračil.

„Ta slečna Bohuška je skoro nepříjemná!“ zvolal s kyselostí. „Vyhledává patrně zajímavé historie! Ano! Helena je zajímavá!“

„Kdo je ta slečna?“ zvědavě se otázala Hana, kteráž měla nemilý dojem z těchto poznámek.

„Naše známá, mladá smíchovská učitelka!“ odvětil Vilém nedbale.

„Velice krásná a velice zajímavá bytost!“ připojil Jindřich. „Slečna Bohuška je nadšena jejími listy. Obě se těší, že se po prázdninách osobně seznají!“

Vilém byl náhle všechen podrážděn.

„Nestvůra! Bohuška je nestvůra!“ křičel. „K čemu se plete do všech lidských srdcí? Má k tomu práva? Však skoro se zdá, že je to touha po klepech! Odporné je to a nelíbí se mi taková zvědavost, čpí to špehounstvím! Pěkný anděl strážce!“ (Silně se rozesmál.) „Takové vlastnosti jsou zcela špatné, milý příteli, a je směšné, že o nich mluvíš s obdivem!“

„Proč? Myslím, že Helena s Bohuškou budou nejlepší přítelkyně!“ namítl Jindřich, jemuž bylo rozčilení Vilémovo nejasné.

„Nepřál bych si, aby o mně mluvily!“ prohodil Vilém ostře.

„Těžko si nepřáti! Budou mluviti o tobě i o mně.“

Hana si pomyslila, že minulost Vilémova vyplněna je touto Helenou Polnerovou; nedovedla by říci, proč si to pomyslila, poněvadž podráždění Vilémovo ani jí nebylo jasné, ale jakoby jí to byl někdo s určitostí řekl, byla přesvědčena, že skutečně tak tomu je. Zatoužila nyní, aby o ní déle mluvili, ale Jindřich jako úmyslně odbočil jinam. Hana nechtěla prozraditi na sebe, že ji Helena zajímá, a nevyptávala se proto.

„Řekneš: touha po klepech!“ vášnivě pravil Jindřich. „Ale tím jsi upadl do bludu jako balvan do bláta! Ne, ale touha po dobrém skutku, touha po pomoci trpícím! Ano! Nechápeš jednoduše tento krásný tón její duše! Vycítila, že Helena trpěla! V tom je vše, ale ty jen tak, abys něco řekl, zvoláš: Touha po klepech! Ne, příteli, mýlíš se! Ona trpí s lidmi, ona nežije jejich radost, ale jejich bolest! Jaké jsou zde klepy? Uvaž jen tento případ: Zná mladého, hezkého herce, známého dobrodruha v lásce, člověka, který se vychloubá po všech společnostech, kolik žen svedl. A pojednou jej uviděla s mladou, sotva rok vdanou paní. Kdyby to byla touha po historiích, mohla býti již tím, že je viděla, spokojena. Látky ke klepům bylo dost! Ale ji zachvátila úzkost o život této mladé dámy. Byla rozechvěna jako každý, před nímž se odehrává tragedie. Toužila otevříti její oči, toužila vzmužiti ji tak, aby pochopovala, co se s ní děje a co by se s ní stalo, kdyby se dala hercem zavésti.“

Haně se tajil dech a srdce počínalo silněji bušiti. Poslední věty Jindřichovy dotknuly se přímo jejího nitra. Pohledla na Viléma, ale jeho tvář ničeho neprozrazovala. Díval se kamsi na modravou stráň lesní, z níž vystupoval dým; patrně pálili tam uhlíři milíř.

„Nemusila si přece všímati této lehkomyslné dámy,“ poněkud živěji mluvil Jindřich, „vždyť nikdo z nás by toho byl také neučinil. Ale ona byla tím všecka rozrušena! Hledala jako nervosní bytost, jak by nalezla východu z tohoto kruhu, jak by mladou paní vrátila pokojnému životu. Neptala se, stojí-li za jakékoli namáhání žena, která zapomíná na všecky sliby i povinnosti, která se žene za nízkým citem, za mouchou požitku, ale ihned jednala. Došla k ní a vroucí svou řečí ji nejen přesvědčila, ale zcela proměnila, tak že se objaly a rozplakaly.“

Hana hleděla k zemi. Zvláštní, neobyčejně silná touha po Bohušce a po rozmluvě s ní jakoby jí naplnila celé nitro. Cítila v té chvíli cosi nesmírně krásného a konejšivého, cosi podobného snu o veliké dokonalosti lidské. Již již chtěla Jindřicha požádati, aby sem s Bohuškou přijeli, ale náhle se v ní cosi hrdého tomuto přání opřelo, a neřekla ničeho.

V té chvíli slečny Pavlánské a oba jejich nápadníci počali zpívati píseň „Ten vsetínský mostek prohýbá sa.“ Hlasy jejich nesly se tišinou lesní na všechny strany s veselou lehkostí, jakoby chtěly všude svou radost rozsypati.

(Pokračování.)

Nagasaki.

J. KOPECKÝ:

Črty z Japonska.

Jak město Kobé jest jednotvárné, tak krásné a romantické jest jeho okolí. Již v malé vzdálenosti od města vypínají se vrchy, porostlé lesy šťavnaté zeleni, jež poskytují plavci, uvyklému a odkázanému na pustou hladinu moře, lahodný pohled. Bylo mi nejmilejší zábavou stráviti několik hodin v této lesnaté krajině, toulati se po stezkách anebo seděti nad propastí, do níž s hlučným hukotem řítí mocný vodopád své stříbropěnné vody, které, prodírajíce se mezi roklinami v zelené kotlině, spěchají k rýžovým stoupám a odtud, vykonavše svou práci, ubírají se volným tokem do širého, nesmírného Tichého oceanu.

Cesta k tomuto zátiší vedla mě mimo ony rýžové stoupy, jichž odměřený tlukot se rozléhal v údolí. Několik mužů, zcela nahých, opásaných toliko kusem šatu, obsluhovalo primitivní stroj, kterým Japonci čistí rýži. Vyzáblé údy dělníků svědčily o bídě a nouzi při těžké práci. Vařená rýže, zelenina, solené ryby a málokdy nepatrný kousek masa tvoří zde stravu všech chudších tříd. Čaj bez cukru, velmi slabý, druh to, jehož požívají toliko Japonci a Číňané, nevyvážejíce jej do Evropy, jest nejen národním nápojem, ale slouží též k přípravě některých pokrmů, kdežto lihový nápoj „saki“, připravený taktéž z rýže, nahrazuje lihoviny.

Skromnost nebo chudoba tato jeví škodlivý vliv na tělesný vývoj národa, a proto Japonci, ač jsou duševně velmi čilí a živé letory, nesnesou těžké práce a namáhání, trvajícího delší čas. Dělnické třídy žijí v poměrech mnohem horších než v Evropě, neboť při největší šetrnosti nemohou pomýšleti na nějaké úspory z velmi malé mzdy. Nejvíce trpí tím ženy, jež pracují denně dvanáct hodin za poloviční plat mužů. Tyto poměry arci přispívají velmi k povznesení průmyslu, jenž v krátkém poměrně čase v mnohých odvětvích vyšinul se na značný stupeň, ale vyvolávají tím smutnější poměry společenské, jež dříve či později přivodí katastrofu jako v dřívějších dobách otroctví.

Nemoha se dorozuměti s dělníky, ubíral jsem se do hustého zeleného háje, v němž nalézá se velký chrám Buddhy, vystavěný v známém čínském slohu zcela ze dřeva. Nesčíslné sošky, guirlandy a jiné okrasy ho zdobí, tak že se podobá vesnickým kostelům katolickým nebo pravoslavným, a nechybí v něm ani množství hořících voskových svíček. Podobnost tuto vidíme ve všech buddhistských chrámech nejen v Japonsku ale i v Číně, a v mnohých věcech překvapuje nás i podobnost náboženských obřadů. Přes tu vnější podobu nepodařilo se křesťanství proniknouti hloub mezi buddhistské národy, neboť má proti sobě jednak ohromnou hierarchii jejich duchovních a mnichů, jednak odpor vlády, poněvadž ohrožuje základy celého ústrojí státu. I Japonci, kteří studovali v Evropě nebo v Americe, ačkoli dokonalí nevěrci, přece jsou hlavními strážci náboženství lidu, podivné to směsice buddhismu s pohanstvím.

Tyto myšlenky vzbudila ve mně svatyně a panující v ní život. V tichý šumot háje mísil se šepot pobožných ctitelů Buddhy a ob čas dunění mosazného gongu, zavěšeného před chrámem. Několik kroků od chrámu přešlapoval netrpělivě bělouš, uvázaný za krk, předmět to zajímavé pověry. Před koněm stály misky s boby a pokladnice, do nichž mimojdoucí házeli po jednom „kéši", načež každý vysypal jednu mírku bobů koni do koryta.

Následoval jsem jejich příkladu, aniž mi přišlo na mysl, že tím vzbudím pozornost přítomných. Mnozí z nich, vidouce mé počínání, usmívali se potutelně, a jakás dívka oslovila mne lámanou angličinou, promísenou japonskými slovy, tak že jsem jejímu štěbetání porozuměl. Tak jsme se seznámili, a nerozmýšlel jsem se, provázeti ji domů. Ve svém národním kroji byla to skutečná krasavice. Dlouhé roucho, opásané pestrým šálem sáhalo jí až po kotníky a prozrazovalo dosti patrně mladistvá ňadra. Drobné, pěkné její nožky vězely v dřevěných střevících, jež při chůzi klepaly jako trepky. Šli jsme dobré půl hodiny polními stezkami po zelených stráních, na nichž stojí dřevěné domky jako přilepené, až jsme dospěli k jejímu obydlí.

Zde zaklepala na dveře, v nichž po krátké chvíli objevila se mladá žena, nemálo překvapená mým příchodem. Když obě promluvily spolu několik slov, uvedly mne do dvora, ale tu mi napadlo, že se snad odvažuji do pasti, ze které živ nevyváznu, neboť Japonci přese všecku civilisaci nenávidí cizince, jak jsem se přesvědčil v Amoji, kde jsem

se jen chladnokrevností a pohrůžkou revolverem z podobné nástrahy vyprostil. Ale brzy jsem se přesvědčil, že to není čajovna nebo vykřičený dům, nýbrž obydlí rodiny.

To mi dodalo smělosti, a puzen dobrodružnou zvědavostí, vešel jsem do světnice, kde jsem s počátku zůstal samoten, neboť obě ženy zmizely. Byly tu čtyry stěny, na nichž tu a tam nalepeny japonské průpovědi z pozlaceného papíru. V koutě umístěn byl oltářík se soškou Buddhy nebo snad jiného bůžka, což jsem nedovedl rozeznati, bylť

Vodopád u Hiogo-Kobé.

neúhledného tvaru a ozdoben pozlacenými papírky. Obklopen byl žlutými voskovými svícemi, právě jako ikony v bytech pravoslavných křesťanů, před nimiž hoří věčná lampička. Jest překvapující, viděti u tak různých národův a vyznání týž zvyk, sloužící témuž účelu. V průčelí na zemi na pánvi s doutnajícím uhlím stál bronzový kotlík s vařící vodou. Na podlaze byly postlány rohože z rýžové slámy a pokrývaly i malý výstupek při stěně, sloužící za lůžko i za pohovku. Mimo malinký stolek, asi půl metru vysoký, nebylo ve světnici, do níž malými, průhledným papírem zalepenými okny vnikalo jen slabé světlo, nijakého nábytku.

Takové jest zařízení všech bytů středních a nižších tříd a překvapuje svou neobyčejnou prostotou. Lože v našem smyslu není v oněch třídách známo, za to musí si ženy od dětství navyknouti na zvláštní

torturu. Poněvadž účesy jejich velmi umělé a složité, vyžadují delšího času k úpravě a dle ženského rozumu jsou nevyhnutelně nutnou okrasou, spávají ženy a dívky na malém okrouhlém podstavci, který podkládají pod šíji, tak že se hlava s účesem nedotýká lůžka. Bylo by to směšné, kdybychom nevěděli, kterak se ženy civilisovaných národův ochotně podrobují mnohem větším mukám, škodlivějším zdraví, v domněnce, že se tím stanou krásnějšími. V té příčině nemohou ženy nejcivilisovanějších národů nic vytýkati ani svým sestrám, ve střední Africe nebo v pustinách australských žijícím, jež přidržují se kroje Evina v ráji. Rozdíl mezi nimi tvoří toliko vkus, neboť co do věci jest jedno, nosí-li žena péra papoušků, pštrosův a pávův a květiny na pestrobarevném kloboučku, či v chundelatých vlasech, nezřídka úhledně a uměle učesaných a upletených.

Květiny nesmějí chyběti v žádné japonské domácnosti, neboť Japonci jsou velicí milovníci přírodních krás, a potěšení z nich nahrazuje jim mnohé zábavy. Proto podnikají často dlouhé cesty a pouti, zejména v době květu ovocných stromů, by se pokochali pohledem na romantické kraje, vysoké hory, porostlé hustými lesy, na jícny sopek, rozervané vulkanickými silami, nebo na ječící vodopády a křišťálové bystřice v rozkošných údolích. Nejsou to krátké výlety, a nepodnikají je toliko zámožné třídy. Do vzdálených končin, vyhlášených svými přírodními krásami, putují celé davy, aby pohledem na ně okřály. Nejoblíbenější, ač s obtížemi spojen, jest výstup na posvátnou horu Fusijama. Pouti pak ke chrámům a klášterům, v nichž se nalézají divotvorní bůžkové, jsou u Japonců právě tak v obyčeji, jako u tak zvaných civilisovaných křesťanů starého i nového světa. Pozoruhodno při tom jest, že přes tuto zálibu v cestování jest i v krajinách, těšících se velké návštěvě, o pohodlí cestujících velmi málo postaráno. Nedostatek tento lze si vysvětliti jen tím, že jako v domácnosti Japonci nečiní nároků na pohodlí a vyhýbají se velkým výdajům.

Přemýšleje takto samoten, stál jsem uprostřed světnice, neboť jsem si nechtěl sednouti na zem, po krátké chvíli byl jsem vyrušen příchodem své průvodkyně ve společnosti jiných dvou žen. Nejstarší z nich byla as dvacítipětiletá a vdaná, neboť měla oholené řasy a zuby obarvené černým lakem, jakož bývá u vdaných žen po narození prvního dítěte. Dívky přinesly malé koflíky na čaj a kytaru. Vloživše do každého koflíku špetku čaje, naplnily jej horkou vodou, načež usedly na zem okolo stolku. Tímto způsobem připravují čaj Japonci zámožných tříd, právě jako Číňané, vždy bez cukru, v drobných koflíčkách. Tím stává se aromatičtějším a nenasytí se theinem, jenž jej činí trpkým. Podobným způsobem připravují kávu všichni Orientálové, a v každé lepší domácnosti turecké a vůbec orientálské čistého rázu nalezneme množství drobných mosazných hrníčků s držadlem, v nichž se připravuje černá káva pro každý koflíček zvlášť, aby se nesvařila a vylita do koflíčku tvořila na povrchu hustou pěnu, bez níž se nikdy nepodává vzácnějšímu hosti. K tomu cíli musí být káva umleta na jemný prach; a ještě lépe prý chutná, není-li mleta, nýbrž tlučena v kamenném hmoždíři.

Že by právě japonský „domácí“ čaj byl zvláště lahodný, nemohu tvrdit, ale to mi nevadilo vypíti tolik koflíků, kolik mi dívky nalily. Viděl jsem, že je má neostýchavost těší. Při tom mi jedna po druhé podávaly drobounké japonské dýmky, mosazné, asi jak náprstek velké, s japonským tabákem, které se obyčejně nosívají za pasem. Pro kuřáka, který kouří denně osmdesát cigaret, takovéto dýmčičky nejsou, a také málokoho uspokojí japonský tabák, ale můj rakouský tabák též je neuspokojil, když se pokoušely kouřiti cigarety, jež jsem jim dal,

Buddhistický chrám v Hiogo.

neboť byl pro ně velmi silný a spůsoboval jim prudký kašel. Vzdaly se tedy dalšího pokusu, a jedna z nich, chopivši se kytary, počala hráti, kdežto druhá ji doprovázela zpěvem.

Tak jsme strávili delší dobu, rozmlouvajíce o různých věcech, pokud nám bylo možno dorozuměti se. Poněvadž vdaná žena znala několik anglických a mimo to i několik francouzských slov, dověděl jsem se, že její muž jest zaměstnán na jakési plachetní lodi japonské a vydělá asi čtyry yeny (dolary) měsíčně, že obě dívky jsou její sestry, a že jich otec žije v jiné části města a má nyní druhou ženu. Samy pěstují bource a předou hedvábí, z čehož výtěžek jim dostačí na výživu, poněvadž obě svobodné dívky vydělají i svými vnadami, tak že mohou podporovat i otce. Nežily tedy, jak jsem viděl, ve skvělých po-

měrech, i seznav, že moje návštěva není na obtíž, dal jsem jim několik shillingů, aby přinesly japonské cukrovinky a saki. Přání tomu vyhověly s radostí, a naše společnost stala se i živější a nevázanější, neboť přivedly ještě jiné tři dívky.

Bohužel, musil jsem pomýšleti na návrat, což je velmi nemile překvapilo, neboť očekávaly, že u nich zůstanu přes noc. Poněvadž se zatím setmělo, a byl bych stěží nalezl cestu k přístavu, doprovázely mě všechny dívky, by mě dovedly na silnici ke městu. Nevím, zda úmyslně nebo náhodou dovedly mne až k veřejné lázni, vybízejíce mne, abych se s nimi vykoupal. V lázni koupalo se společně několik mužů, žen a dětí — zde nikomu nenapadá, aby se pohoršoval nad obnaženým lidským tělem — a než jsem se nadál, byly i moje družky v obleku Evy a vlézaly jedna po druhé do nádržky, plné horké vody. Nebyl bych váhal následovati, ale, poněvadž jsem se byl kdysi v Nagasaki z neopatrnosti opařil, sáhl jsem dříve rukou do nádržky. Voda lázně byla horká přes 40° C. Musil jsem si tedy odepříti tuto zábavu a pospíchal jsem k přístavu.

Takovéto lázně jsou ve všech japonských osadách, a teprve v posledních letech obmezeno v přístavních městech jich používání různým pohlavím, kdežto na venkově panuje dosud plně starý zvyk, že se všichni, bez ohledu na pohlaví a stáří, koupají pospolu. Zámožnější rodiny mají vlastní domácí lázně, jichž užívá celá rodina večer v zimě i v letě.

Stud, v našem slova smyslu, jest Japoncům neznámý; ten byl jim nepatrnou měrou vštípen civilisovanými národy, ale v širokých vrstvách lidu ho není. Nahota nevzbuzuje mezi lidem ani pozornost, a není nikterak na újmu dobrým mravům, jež se zakládají ve zvycích, obyčejích toho kterého národa. Jak snadno si člověk na ni zvykne, vidíme nejlépe u lidí, kteří žijí nebo žili mezi divochy. V Africe neb v Australii neurazí nahota tuzemců cizince, jenž by se zhrozil, kdyby v Evropě na ulici uzřel polonahého člověka. Táže-li se sama sebe, proč, nedostane jiné odpovědi, než že nahota není v Evropě ve zvyku a považuje se za hanbu. V Japonsku není ani újmou cudnosti a počestnosti dívky a ženy. Vskutku jest v Japonsku méně nevěrných žen, než v civilisovaných zemích, kde ženy se honosí svrchovanou stydlivostí, ačkoli by právě Japonky měly více příčin k nevěře, poněvadž Japonci neznají manželské věrnosti a smějí si bez trestu vydržovat veřejně i několik souložnic, kdežto nevěra ženy podléhá přísnému trestu. Vysvětlení tohoto zjevu však nacházíme ve společenském postavení ženy, jež jest velmi podřízené a ve mnohé příčině i ponižující.

Buddhismus sám prohlašuje, že žena nemá duše, a proto že jest jí třeba, by se zrodila znovu a proměnila v mužského tvora. Dle filosofických názorů, jež Japonci převzali od Číňanů, jest žena živel ničující a prvopočátek všeho zla. Názor ten vidíme též u jiných národův a také u křesťanství v historii o Adamu a Evě v ráji a o hadu, který použil ženy, aby svedla muže ke hříchu. Názor tento ostatně panuje takřka všeobecně, a fráse „cherchez la femme“ — hledejte ženu — dává mu každodenně výraz. V japonských románech a dějinách setká-

váme se ovšem též se ženami, které se proslavily hrdinstvím, ale při tom vždycky byly odvisly od duševní síly muže a jednaly z jeho popudu anebo musily se mu podvoliti, tak že při všem, co učinily dobrého, velkolepého neb obětovného, možno říci: „Hledejte muže, který k tomu dal podnět!“ Nikde a v ničem nepovznášejí japonští spisovatelé ženu tak vysoko, by se objevila samostatnou ve velkých a dobrých činech, za to však, kde jde o zlo, hrá žena často u nich roli ďábelskou.

Všeobecně uznané tyto názory umožňují nám, představiti si společenské postavení ženy japonské lépe, než mnohé jiné okolnosti a samy zákony. Ale z toho nesmíme odvozovati, že by osud Japonky byl tak

Spící ženy.

krutý, jak u divokých národův, anebo že by byla mužem týrána. Takového jednání nedopouští Japoncům jejich civilisace, která, ačkoli se valně liší od naší, přece zušlechtila zvyky a obyčeje a ženám vymohla u značné míře lidská práva.

O jakési vzdělání žen bylo již v dávných dobách postaráno, tak že velký jich počet zná číst a psáti prosté písmo „hirakama“. Za panování vasalů dostávalo se jen jejich dcerám povrchního vzdělání, neboť dívčí školy jen těmto byly přístupny, ale nyní stará se vláda též o vzdělání dívek jiných tříd a zřídila k tomuto účelu mnoho různých učilišť, pochopivši, že by její snaha, zavésti evropskou civilisaci, byla marna, kdyby ženy, tvořící více než polovinu obyvatelstva, byly úplně zanedbány, a kdyby takto povstala mezi oběma pohlavími ještě větší duševní propast, než jest nynější. Tím učiněn krok k emancipaci žen čili k jejich hmotné neodvislosti, ale minou snad století, než Japonka

se neodvislou stane. Toho možno dosíci jen změnou zvykův, obyčejů, mravův a státních a společenských zřízení. Taková změn však vyžaduje dlouhého času anebo všeobecného převratu.

Jako dívka jest Japonka dnes úplně podřízena otci, jenž ji považuje za svůj majetek, kterého může využitkovati ve svůj prospěch. Moderní zákony mu to ovšem zakazují, ale poněvadž se příčí starým zvykům a všeobecným názorům, ba i platným náboženským zásadám, neuznává jich nikdo. Proto považují dnes rodičové prodávání dítek nebo využitkování jich k prostituci za své právo jako v dřívějších dobách, aniž by se tím veřejnost pohoršovala nebo zazlívala jim to. Panenství a tělo dívky jsou majetkem otcovým, počestnost ženy jest majetkem manžela. Nynější zákony obmezily moc otcovskou jen potud, že nemůže dceru přinutit, aby se zaprodala, ale nepotrestají ho, stalo-li se tak se svolením dívky, které se dostalo vychování takového, že jest s tím vždycky srozuměna. Jak patrno, jest takovýto zákon nesmyslný a musí se minouti cíle jako každý zákon, který nespočívá na přirozených základech a nevyplývá ze zvykův a obyčejů. Z velké části jest tato prostituce následkem velké chudoby, ale přečasto též ziskuchtivosti, poněvadž není na úkor dobrému jménu dívky, jež nepoznala pohlavního studu a od dětství byla vedena, podříditi se bez odporu otcovské vůli.

Jak ji otec zaprodal jako „jošivaru", tak ji provdá za muže, kterého uznal pro ni dobrým, aniž se jí ptá, miluje-li ho. Na první pohled zdá se to býti kruté, ale, povážíme-li, že dívka jako jošivara pozbyla veškeré poesie a illuse, shledáme, že jí není těžko, pojmouti za manžela muže, kterého pro ni určil otec, a státi se výhradným jeho majetkem.

Vstoupí takto do manželského stavu bez ideálův a illusí, by nalezla zaopatření, a proto nedožije se oněch sklamání, jež u nás přečasto vedou k úplnému morálnímu rozvratu a neštěstí pro celý život. Z toho patrno, že jest velmi těžko rozsuzovati, pokud má ta která civilisace nějaké přednosti vůči jiné, tím spíše, jelikož se japonské ženy vyznamenávají věrností a počestností. V našich očích získala Japonka manželstvím tolik, že se stala majetkem jediného muže. Byl by to velký morální zisk, ale v japonské společnosti jest to dosud bez ceny, neboť muž nepohlíží na ženu ani s vroucí láskou, ani s důvěrou, protože od dětství mu bylo vštěpováno, by se střežil nejvíce své ženy, a v nevázaném mládenectví pozbyl úcty k ženě.

Žena jest v rodině více méně toliko prostředkem k udržování rodu a v domácnosti první služkou, podrobenou vůli muže, a v nižších třídách nucena jest vykonávat i těžké práce. Ve stáří třicíti let, porodila-li několik dětí, sestárla jako ženy u nás, když překročily padesátku, a vzdavši se všech nároků na manželská práva a zábavy, vyhledá sama svému manželi, dovolují-li toho jejich prostředky, mladší družku „mekaké". Žije s ní spolu svorně, a obě pospolu obstarávají domácnost, polní práce a společné děti. Jest to mnohoženství, jež zvyky a obyčeje uzákonily, a jehož moderní zákony nemohou odstraniti. Ovdoví-li žena předčasně, stane se hlavou rodiny její syn, je-li plnoletý, neboť on jest povolán, vykonávati posvátné obřady, oběti a slavnosti za zesnulé předky a udržovati jméno rodiny.

Z toho patrno, že postavení Japonky jest lepší než jiných orientálských žen, ale není důstojnější, a že toliko měkčí povahou mužů do jakési míry zušlechtěné zvyky činí je snesitelnějším. K tomu velmi přispívá jejich vychování, směřující k tomu, aby si uvykly na podřízenost vůči mužskému pohlaví. Hlavní základ vychování a celého vzdělání žen tvoří „Malé učení" čili návod k „Velkému učení" žen, pojednávající o morálních povinnostech ženy, „Návod k vedení domácnosti", obsahující pravidla pro rodinný život a etiketu, „Morální učení", „Anthologie" z různých básníků, líčících život vynikajících žen, „Čtyryačtyrycet dětí", anekdoty, povídky a některé drobné spisy populárně psané. Díla čínských a japonských učencův a filosofů jsou ženám nepřístupna, neboť jich nedovedou ani čísti, neznajíce spisovného jazyka. Jen nepatrný počet žen povznesl se nad tento stupeň vzdělání. Dívky šlechtických rodin učí se některým vědám a uměním, jako hudbě a malířství, a cvičí se i v šermu a v jízdě, ale tak povrchně, že to nemožno jmenovati vzděláním, neboť jest to určeno jen pro pouhé blýskání se ve společnosti.

Za takých poměrů jest toliko přirozeno, že ženy jsou velmi pověrčivy a že věří v nejpodivnější nadpřirozené tvory a bytosti. Mužové jim ostatně v té příčině mnoho nezadají, neboť kněži se starají, by se jim nedostalo pravého poznání zjevů přírodních, a by se nevymanili z říše pověr a divů. Zavedením moderního školství nebylo dosud možno osvítiti široké vrstvy národa. Největší část pověr mají Japonci společnou s Číňany, a ačkoli dnes panuje mezi ethnology spor o jejich původu, jsem přesvědčen, že by se dalo na základě různých zvykův a obyčejů, pověr a starobylého náboženství, k němuž se přiznávali před zavedením buddhismu, dokázati, že náležejí ku plemeni čínskému a nikoli, jak mnozí soudí, ku plemeni malajskému. Že se i s Malajci pokrevně mísili, jest nepochybno. Také lze snadno dokázat, a jest zcela přirozeno, že v žilách jejich proudí mnoho krve praobyvatelů, chlupatých Ainů. Na ostrovy japonské přišli již smíseni s praobyvateli Číny, tak že je možno považovati za pestrou směs různých národů.

Z té příčiny liší se obyvatelstvo různých ostrovů japonské říše co do postavy, tvaru hlavy a povahy často tak nápadně, že nás rozdíl ten překvapuje. Během tolika století změnily též přírodní zjevy značně jejich prvotní čistě mongolskou povahu. Ohromné a náhlé změny atmosférické, vulkanické výbuchy, zemětřesení dodala jejich povaze rázu, který se zrcadlí jasně v jejich politickém i soukromém životě, vyvolávaje neočekávané převraty. Sami se rádi nazývají Francouzi Orientu. Jsouce čilí a intelligentní, nemilují práce, jež vyžaduje vytrvalého namáhání, dychtí po zábavě a rozčilení, při tom však nemají nijakých zásad, a povaha jejich jest těkavá. Jeden nedůvěřuje druhému, a jeden obelhává druhého nejúkladnějším způsobem. Proto celý jejich společenský život spočívá na frásích a poklonách, jimiž jejich řeč jako u Číňanů jest přebohata. Domácích společností, plesů, večírků, koncertův a podobných společenských zábav neznají. Jejich šlechta tvoří dosud uzavřený kruh jednotlivých rodin, jež, nedůvěřujíce jedna druhé, žijí osamotněle. Chybí tu žena, sdružující různé živly společnosti a oživující ji nebo dodávající jí půvabu.

Z básní J. Oratora.

ROZHOVOR.

Již konec? — Ano, zdá se, bude lépe,
až poslední má světla doplanou,
až k spánku zavru oči žárem slepé
a v prázdno pošlu duši ztýranou.

A kam chceš jít? —
Já nevím. Tak se zdá mi,
že kdesi v horách na mě kdosi čeká.
Já nevím, kdo. Však jistě dobrý známý.
A myslím, slzí proud že po skráni mu stéká.

A potom? — Potom? Nevím ani.
Však jistě konec jaký chtěl jsem mít.
Upřímnou ruku tisknout v chladné dlani,
a nad sebou plačících očí svit.

AŽ PŘIJDE ON . . .

Teď ještě mlč a nechej vinu spát!
Ať svědomí se opíjí.
Výčitky ať se skrčí do doupat,
do tiché noci ať mi nevyjí.

Je ještě čas, a ještě chutná pít,
a píseň ještě zní.
Nech poslední mě číši vyprázdnit,
tu nejchutnější číši poslední.

A čekej, čekej, až přijde tvůj den.
Pak můžeš vzbouřit spící chimery,
výčitky vyhnat pláčem z doupat ven,
ať vyjí v moje smutné večery.

Až přijde on, jejž vášeň vyvolala,
pak zavru knihu, kde jsem dlouho čet.
Až přijde on . . .
Až přijde on — já přijdu k tobě zpět.

JE TŘEBA . . .

Je třeba krví zalít záhony,
ať roste bujně, co má život zmnožit!
Otevřít všechny žíly do kořán,
svou žhavou sílu v símě vložit.

A nečekat, až slabá sprcha přijde,
jež skrápí jenom usazený prach.
Jen krví rostou silné kmeny,
zaseté na horách.

A neprosit o pěkné časy!
Ať jenom bouře burácí.
Ty z krve vzrostlé kmeny klidně stojí.
Jen slabé mlází vítr vyvrací.

Je třeba krve . . . A je krve málo.
Ať všechna vyteče nám z otevřených ran!
Za námi přijdou z krve narození.
Otevřte žíly do kořán.

—

TULÁK.

Toulám se, toulám, nevím kam.
Kde cíl je — bůh ví sám.
Tolik už hor jsem přešel — a stále ještě dál
přes pustá pole, bahnem, útesy srázných skal.

Vím, marně bloudím, není nikde cíl.
Já příliš daleko se odvážil.

A cesty tratí se, a rostou závěje.
A noci dlouhé jsou, a duše pusta je.

Už na nic nečekám, o nic už neprosím.
A jen to jedno jistě vím:

Že bude smutný večer v údolí,
daleko od lidských chat,
tam přijdu, až klekání zazní,
tiše umírat.

BOLESLAV L. ČERNÝ:

Blázen.

Stín shlédl kdys, že jeho kroky střeh',
a šerá nenávist se bouří vzňala,
hruď dmula se a zrak mu hněvem sálá
a hrůza nezměrná mu úží dech.

Pěst uzavřel a v divý dal se let,
štván větrem, strachem oči mhouří,
prach zvedá kol a prchá v jeho kouři
a v dáli uniká, jak byl by klet.

Však osud zlý! Když znaven přece pad'
a zrakem zděšeným zřel k zemi,
stín příšerný, jak věčnost němý
shléd' s hrůzou u svých stop se rýsovat...

Jak dravec raněný svou bolest nes'
a touhou zuřivou jen zmíral,
o hroudy chlad se v křeči vzpíral
a v slinách krvavých lil duše děs.

Pěst sevřel víc a vášní svojí spit,
spit v hrudi bouřícím se hněvem,
syn zoufání vzkřik' děsným řevem
a strašidelný stín svůj počal bít...

IN. ARNOŠT BLÁHA:

Idealismus.

(NEIDEÁLNÍ KAPITOLA.)

Nehodlám mluviti o idealismu jako o filosofické škole, o filosofickém systemu, jak jej formulovali Berkeley, Schopenhauer, Fichte, Hegel, Schuppe atd. Jedná se mi o ten idealismus, jehož jméno béře se dnes nadarmo v ústech celé řady prohnaných ničemů, jež se stalo salonním oblekem tajných pokrytců a malichernou hračkou v rukou naivních snílků.

A řeknu hned předem — jsem proti idealismu, čili určitěji vyjádřeno, jsem proti idealismu falešnému, poněvadž idealismus tento nebývá často ničím jiným než ubohým konservativismem, jenž, opíraje se o tradice dávno překonané, stojí nutně v rozporu se stávajícím pokrokem věd a života; idealismus falešný hraničí dále často s historismem a osvojuje si česť vykonané práce předků, stojí v póse Jeremiáše zbaběle a plačtivě nad spoustami nevykonané práce, v přítomnosti se mu naskytující či do budoucnosti se ohlašující, a vysílen svým pláčem a dlouhým padáním svých laciných slz, nemá dosti energie, aby zvedl ruku k této práci. „Jak to bývalo krásné dříve, jací byli ti naši předkové!“ volají tito idealisté v soukromí i před shromážděným lidem — ale jejich stesk a lítost není pláčem pro zapadlou minulost — jest to bolestná předtucha, že děti jejich nebudou již tak mluviti jako oni, protože s ošklivostí se odvrátiti musí od otců, jejichž místo v dějinách zůstalo vlhké slzami a prázdné, a kteří nezanechali stopy své vůle a své práce v životě národa — a jejichž význam spočívá jen v tom, že byli příkladem odstrašujícím — pro své vlastní děti. V tom je celá bolest a celá nemoc těchto ubohých idealistů.

K idealismu opírajícímu se o překonané tradice a do jisté míry i o falešný historismus náleží i tak zvaný idealismus náboženský, či chcete-li, náboženský optimismus, který podivuhodně ústí a vrcholí v náboženském fanatismu. Jest to to mlhavé tápání v pojmech o účelu náboženství, ta přílišná a slepá důvěra ve známé: „A brány pekelné jí nepřemohou!“ důvěra v tisíciletou historii a z ní čerpaná naděje v nová tisíciletí života, láska ke starým formám, dogmatická samospasitelnost — a veškero to hájení ztrnulého, suchého formalismu historicky sice oprávněného, ale dnes docela přežilého, a člověku modernímu i nábožensky cítícímu — neboť církev a náboženství není totéž — naprosto cizího a odporného.

Ať se církev nemýlí — Kristus učení své určil pro lidi — a církev s lidstvem se měla vyvíjeti, s ním býti dítětem, s ním růsti, s ním se přizpůsobovati. To jest to slavné: „Přizpůsobovat si národy, přizpůsobujíc se jim“ —!

Ať se církev nemýlí. Lidstvo tu není pro ni — nýbrž ona pro lidstvo. Přijde doba, kdy přestanou táhnouti pouti a processí, kdy před prázdnými kathedrálami odehrávati se bude zevšednělý ceremoniel a lesknouti mrtvá nádhera pontifikálních mší, kdy přestane lid věřiti ve škapulíře a talismany, růžence a obrázky, kdy zprotiví se všecko to modlářství, kdy nepřiláká a neupoutá již ani výmluvnost ani několik těch dobrých příkladů kněží skutečně poctivých.

A ten okamžik jest jen otázkou času. Lid nabude uvědomění, neboť pokrok se nedá zastaviti. Tenkráte se pochopí, že církev jest vlastně jen byrokratický stát s papírovou ústavou lásky a rovnosti všech lidí, podobný známému státu s papírovou konstitucí. Ať necituje zbožně církev: „A brány pekelné jí nepřemohou.“ To znamená, že učení Kristova brány pekelné nepřemohou — to bude žíti dále v nových, moderních svých vyznavačích. A tak církev příliš zpyšnělá během věků svojí mocí a svojí vládou bude umírati v ústraní bolestně, ale neodvratně — protože nepochopila své úlohy — demokratičnosti svého poslání — bude umírati jako zvětralá, rozpadávající se sekta.

Neboť těžko si srovnati, že by ten Bůh, jak my máme o něm své pojmy, že by byl ustanovoval papeže, kteří začasté kompromitovali jeho náboženství, jeho učení svými světskými choutkami, že by byl hlasateli svými činil biskupy s důstojnickým životem a preláty s širokými hrdly a velkými žaludky. Tak uboze my si svého Boha nepředstavujeme.

Ať se tedy církev nemýlí. Neboť se může přihoditi, že se stane církev učitelem bez žáků, ovčincem bez ovcí — — —

Ale jsou ještě jiné druhy falešného idealismu. Slyšeli jste jistě často říkati: „To je ideální děvče, to je ideální hoch“. — Nechci podrobně se rozpisovati o tom, co se touto větou myslí či nemyslí. Záleží mi jen na některých složkách tohoto idealismu.

Věta ta často znamená naprostou nevědomost a nezkušenost v otázkách pohlavních. Někdy se tomu říká též naivnost.

Viděli jste dívky červenati se, když se mluvilo o kolébce, o dětské výbavičce? Znáte tu horkost, která pronikne tělem mladého hocha, zastaví-li se v románě u slov „bílá krajka dívčí košilky“ atd? Myslím, že jest to jeden ze symptomů chorobné fantasie mládí drážděné tajemstvím, a bude úkolem budoucí školní výchovy, úkolem příštích školních lékařů a učitelů přírodopisu atd., bude to povinností intelligentních matek, aby otázky pohlavní a otázky týkající se narození člověka nezůstávaly dále mladým lidem i dětem tajemstvím t. j., aby účelně a pravdivě ve shodě se stupněm vývoje dětské duše jí byly tradovány. Nebojme se, že děti naše se stanou blaseovanými, naopak naučí se dívati se střízlivě na tyto otázky, zmizí všechen ten opar smyslnosti, který dětské, mladé a vznětlivé fantasii vznášel se kolem těchto otázek. Neboť probouzející se instinkty a pudy mladého těla tuší za těmito otázkami a fakty, střeženými úzkostlivým a zbytečným mlčením rodičů, učitelů a celého výchovného prostředí, něco sladkého, vzrušujícího a příjemného, protože neznámého, něco svádivého, protože zakázaného.

Či snad myslíte, že tato pravda o otázkách pohlavních nedala by se mladé duši podati čistě a paedagogicky? Jak ubohá by byla naše paedagogika — A směšně jest namítati: Ano, ale ukažte nám jak? Na tom jak záleží! —

Myslím, že to bude úkolem paedagogicky vzdělaných školních lékařů, aby tuto správnou cestu vycítili a nalezli. A čas ukáže, zda ji naleznou a vycítí. Já věřím, že ano — —

Je třeba zničiti a zbořiti vše, co dává příležitost k pokrytectví. A zde jest dána taková příležitost. Či snad si opravdu myslíte, že mladému děvčeti a mladému hochu zůstane dnes tajným řešení těchto otázek až do té doby, kdy tomu milostivě dovoluje společenská morálka klepen a pruderistických paedagogů obojího pohlaví? Doví se to jistě — a pokrytecky, se škodolibým úsměvem vědoucích projdou kolem starostnosti a péče svých vychovatelů, po straně se těšíce ze svého vědění a posmívajíce se krátkozrakosti dozorců — a trhajíce snad i tajně ovoce tohoto zakázaného stromu — třebas předčasně. Jaké jsou to paedagogické zásady, které vedou k těmto koncům?

Oč se vlastně jedná? Děti se toho všeho doví jistě — a jedná se o to, aby se to dověděli cestou rozumnou, dobrou, účelnou, paedagogickou. Té jest třeba dávati přednost, a zbaviti se konečně již jednou toho úzkoprsého šosáctví a ptačího nazírání na vážné životní otázky a pravdy.

Pravdou se neboří idealismus, a špatný je idealismus, ničemná je paedagogika, která stojí na lži a vede k pokrytectví. Pravdou je třeba vychovávat.

A myslíte snad, že životní názor dětí bude proto černější a smutnější?

Nebojte se —

Pravda přírody lidské chová v sobě mnoho poesie, do toho poháru nemusí dolévati své umělé, trpké lektvary — a jest třeba čísti knihy a píti radosti této poesie v pravý čas, ne předčasně — ani pozdě.

A já myslím, že tímto věděním mladistvá, chorobná smyslnost se ochromí a ochladí — že pudy dítěte nepodporované horkem a sluncem nezdravé fantasie nebudou zráti předčasně, že nevinné, mladé duši tyto akty stanou se jen pouhými akty bez přidání všech barev smyslnosti a rozkoše, že se mládež naučí dívat na vše s pravého stanoviska a naučí se chápat pravý účel a smysl všeho toho — že spojení dvou bytostí mu nebude později jen účelem žádosti k vůli upokojení rozkoše, ale že v tom najde to pravé jádro radosti čisté z tvoření nového života — svého pokračovatele — a ta rozkoš smyslná že bude jen jako neúmyslně přidána — — —

Ovšem, rozkošníci a požitkáři půjdou dále svou cestou, neboť těch nikdo nepřesvědčí, ale o ty se nám prozatím nejedná, nám se jedná jen o ty ubohé oběti nevědomosti a nezkušenosti — —

Vždyť mladý člověk, jemuž vysvětlení těchto otázek zůstalo tajným, vidí v přírodě kolem sebe (jak o tom již často bylo psáno), ku př. v životě zvířat, tolik zjevů, které jeho nezkušenosti dávají pole k tolikerým osudným tušením a dohadům —! a pak — vzpomeňte jen, jak brutálně mnohý z vás potají, ochotou svých přátel či kohokoli jiného, byl uveden do poznání těchto zjevů.

Tak jako já mohl by každý udati příklady ze své zkušenosti, a mohl by dosvědčiti, že to uvedení často mělo naň vliv osudný.

A u mladých dívek — jak by tu bylo zabráněno nesčetným nemocem dítek zaviněným jen tou nevědomostí, a vážným nedorozuměním o pozdějším manželství.

A stále jest jenom princ a princezna z pohádky, všecko vzdušné, bílé a fantastické, sladká slova, červenání a tajné pohledy — a najednou přijde svatební noc. Ovšem, vždycky to tak nebývá — ale často. Či myslíte, že se často naopakují takové scény, jak jsou líčeny v Maupassantově „Životě“?

A jak jest ten život pak brutální, sprostý a zvířecký, neboť se naň naučily dívati ve světle falešného idealismu.

Ale ovšem, odpusťte — naše slečinky musí věřit, že vrána přináší děti na svět, musí se upejpat při žehlení mužské košile, a červenat, mluví-li se o posteli.

Pryč s falešným idealismem, který založen jest na lži a vede k pokrytectví — opakuji znovu.

Výchova musí býti postavena na pravdě a upřímnosti, neboť jinak dítě brzy pochopí, že jest cosi, co „mohou věděti jen tatínkové a maminky“, a při své zvědavosti bude se snažit, aby se to dovědělo — a buďte jisti, že se to i doví — a záleží velice na tom pro jeho příští život — jak se to doví.

* * *

Rozumná a účelná výchova bude dále dbáti, aby duše mladých lidí se nenaplnila nesmyslnými báchorkami a nemožnými představami o světě, životě a jeho úkolech.

Idealismus mládeže tak, jak se všeobecně pojímá, totiž ta důvěřivá naděje v jasný příští život, ta síla a chuť k práci, ta víra v překonání všech překážek, jest mládí skoro přirozená. Jest to pokračování a jakási setrvačnost té původní dětské bezstarostnosti — jen hračky se vyměňují.

Dítě si ovine kolem kousku dřeva několik hadrů — a jeho fantasie řekne: panna, princezna —; z hole táž fantasie vykouzlí mu koně.

Pozoroval jsem nedávno, jak si hrály děti na ulici. Jeden z hochů měl jakýsi ubohý luk, a ostatní před ním utíkali. „Já jsem nejstarší jelen“, křičel jeden z nich — — a měl pravdu. Aneb jindy: přijímacím aktem do lupičské dětské bandy byla slova: chleba, chleba, chleba, jež každý nový adept musil silně vykřiknouti. A měli jste viděti, jak obřadně ta primitivní přísaha byla vyslovována.

To jsou děti. Později hračky a hry se vyměňují. Otvírají se nové pohledy do příštího života. Ale fantasie zůstává. Dítě si místo věcí začíná hráti s myšlenkami, pojmy. A tuto fantasii, která jest hybnou silou idealismu — přináší si dítě do školy jako energii — a jest třeba svésti tento proud na kola — aby se stal užitečnou hnací silou, aby netekl jen nečinně, líně a bezúčelně.

Ale požadavky školy neuspokojí většinou tuto mladou, rozpálenou fantasii. Stále se čeká něco jiného, něco více. A není ničeho, co by usytilo tu žízeň, co by odpovídalo této touze, těmto obrazům. A tak

jsou to již velké děti — a přece ještě hůl pokládají za koně. A vyjde se ze školy — přijde se do života, a přijdou mnozí, kdo se vysmějou a řeknou: „Vždyť jest to jen hůl, to není kůň". A najednou mladý člověk poznává, že opravdu jezdil dosud na holi — t. j. že představy jeho ho sklamaly, že neodpovídají skutečnosti — a co následuje, jest hořkost, trpká nechuť k životu — resignace a lhostejnost.

A přijdou-li tací lidé do úřadů, zvolí-li určitý stav, stávají se z nich úředníci chladní a mechaničtí, omrzelí, bez nadšení a lásky. Jsouť nespokojeni, to není práce pro ně, stále čekají jinou, stále touží po jiné a chválí jinou, místo aby pracovali ideálně na tom stanovisku, kam je život postavil. A někdy ve chvílích intimity, když svědomí jejich se probudí, tu, aby je ohlušili, vzkřísí z hrobu staré, nemožné sny, stýskají nad sklamanými nadějemi, nad tím, jak byli neuznáni, konstruují smělé reformy života (které mají jen ten význam, že by vyhověly jim) — a kritika dojata jejich neštěstím a jejich rozhořčeností na špatnost života, říká jim —: idealisté. — —

Ale jsou i jiní, kteří ani pak neuvěří, — dále jezdí na své směšné holi, t. j. přidržují se svého idealismu, svých frasí a hesel — ale žijí daleko jinak.

Ze směšné hrdosti a v snaze po důslednosti nevzdávají se svých názorů — ale jejich život je v rozporu s těmito názory, protože ani jinak býti nemůže, neboť jejich sny byly vzdušné a nemožné.

Dokud bylo mládí, byly tu pohádky, představy o princeznách a princích. Tenkráte ta princezna měla snad jakousi nevinnou a mlhavou podobu sousedovic Lidky či Mařky; — a potom přišly školy, a disciplinární řád, bdělosť učitelů a rodičů vystavěla hráz vysokou, přes kterou se nemohlo za tou princeznou. A pak přišla náhlá svoboda až se hlava zatočila — to se už přišlo na universitu — a zároveň svobodné byly pudy dosud spoutané a dřímající. A ten, který ve svých dětských a studentských snech viděl vznášet se hrdou krásku — princeznu, a který tento sen nosí snad dosud ve své duši, v praktickém životě veden pudy přichází k materialistickému pojímání ženy, vidí v ní jen nástroj k utišení svých chtíčů — neboť nepoznal dříve ženu jinak pravdivě, v její skutečné ideální kráse.

A tu je pramen té dvojí morálky. Co by žádal a bude žádati od své příští ženy, nežádá od sebe. Nemůže v životě najíti děvče, jež by vyhovovalo jeho pojmům, jeho představám o manželství — neboť neumí hledati pravé ženy — jsa stále sváděn dvěma svými fixními ideami — dvěma extremy — ženy — princezny — — a ženy — samice. Také idealista.

Nevzpomíná na pohádky, kde všichni princové své princezny vysvobozovali ze zajetí, zbavovali kouzla prokletí a bůh ví čeho.

Nemá toho pravého, činného idealismu, který by mu řekl, aby si také svoji princeznu vysvobodil, aby ji zbavil toho prokletí morální poklesloti či nevědomosti, aby ji k sobě povznesl, aby ji udělal takovou, jak si ji přeje — a tím přispěl ke kráse života, k přiblížení se života k jeho ideální dokonalosti. On nechápe, že všecka rozkoš záleží jen v tvoření, ne ve sterilním, neplodném, onanistickém snění.

On, egoista skrz na skrz, chce, aby život měl stoly pro něho již prostřené, a přináší si jazyk vybíravý a mlsný. Život je pro něho ochutnávárnou neb laboratoří, kde dělá své pokusy na útraty štěstí a pokoje jiných. Vzpomínám slov, jež Henry Bordeaux užil při jiné sice příležitosti, ale která se sem dají dobře applikovati. Ti, kteří experimentují, ochutnávají v lásce, podobají se lékaři, jenž přichází k nemocnému, udělá diagnosu a řekne: „Tato diagnosa jest pro mne velice důležitá. Později snad vyléčím jiného nemocného.“ Nemocný mu právem odpoví: „Co mi záleží na tom, jaké jméno dáte mé nemoci, jen mně, probůh, nedejte zemříti.“

Takové experimenty nikdo nemá práva dělat. A přece potkáte tisíce takových idealistů, kteří hledají jen ovoce, jež by vyhovovalo jejich chuti, kteří žádají od života, aby jen pro ně nesl dary, aby jim vše připravil již hotové — tak jak to chce jejich pohodlnosť, a jejich egoismus jak to nadiktuje. Ovšem, oni by tomu řekli: „moje štěstí“ — a každý ma jistě právo na své štěstí — ale štěstí vlastní se nesmí stavět na zbořeném štěstí cizím, a tuším že Gorkij správně řekl, že štěstí se musí loviti silnýma, svalovitýma rukama — — —

V tom dobývání je pravá radosť dobyté kořisti. Jmění zděděné neb darem získané nás netěší tak jako ono, jež jsme poctivou vlastní prací vydobyli.

Takový idealista nechápe, že manželství není nadvládou ani područenstvím, že není číší rozkoše a sladkého požitku, jíž pije buď jen muž, neb jen žena, nýbrž spolupracovnictvím a (sit venia verbo) spolusebezdokonalováním — —

Ale ovšem to vše žádá, aby egoismus trochu se skrčil, to vše žádá upřímnosti a chuti k práci, to vše žádá odvahy k velké práci. A slaboši před velikostí přirozeně ustupují — aneb fňukají.

A tak žijí tito idealisté — prakticky se vlekouce špínou života, a své poskvrnění a zablácení zakrývajíce těmi svými nemožnými ideály a požadavky, jež nafukují ve veliké barevné bubliny frasí, — jimiž cinkají jako blázni, ověšení rolničkami, jen aby ohlušili své svědomí, jen aby spletli krátkozrakou kritiku, která komedii jejich říká: idealismus!

Tito idealisté bývají také pokrytci a slaboši, kteří se stydí a běřou proto na sebe masku. Bývá to tak často, že nad skutečnou praktickou znemravnělostí, slabostí a ničemností vyrůstá jako bílý květ nad močálem theoretický idealismus. Je to nutná sebeomluva kotvící v egoismu. A pak tak mnozí chtějí býti dnes obdivováni, a na oklamání není mnoho potřebí — pak jsou snad z poctivých rodin — a to také pomáhá k jejich slávě — — —

Ale kdo chce, ten prohlédne za ten papírový idealismus a za tu líbivou pósu.

Tito nepřišli do života pracovat, nýbrž jen mluvit a se líbit. Svět a jeho krása není jim leč lačným divadlem pro lenochy, a život jest jim jen řečnickým výkonem; co pak nejvíce milují, to jsou uši jejich posluchačů.

Nevidí v práci jiných zrcadlo své malosti, nevidí v potu jiných hořkosť, která bude přilita do jejich vlastní číše.

Jen slabochům a lenochům jest svět stupínkem, na němž odříkávají své plačtivé žalmy o špatnosti života, o svých bolestech, třebas při tom pokrytecky šilhali po dobrých jídlech, tučných úřadech a poslušných holkách.

Silným svět byl vždy dílnou, v níž ukazují svoji sílu a svoji dovednosť pro svoji slávu, pro dobro jiných — pro krásu světa.

Vinu tohoto falešného idealismu nese společnosť sama. Společenské svědomí jest příliš tvrdé, příliš málo citlivé. Pokládá se za přečin či za zločin jen to, co trestá zákon. Wundt ve své „Ethice" (602.) praví: „Aber unser Gewissen ist allzu stumpf solchen sittlichen Verschuldungen gegenüber, die von keiner Strafe getroffen werden können, weil sie kein Rechtsgesetz verletzen." S rozvojem moderní kultury vyrostlo i její nadužívání, zneužívání prostředků, jež ona dává člověku do rukou; starý zákonník pojal v sebe jen přečiny a zločiny své doby — ale od těch časů odstínění a různosť zločinů, přestupků a provinění vzrostla, a tento přebytek, nejsa pojat do zákonníka, není trestán, není vžita ošklivosť vůči němu do lidské mysli, která tolik miluje zvyk a tradici — a poněvadž stejně miluje autoritu, a autorita zákona neodsuzuje a nestojí proti těmto novým čistě moderním proviněním, chodí doba a její lidé kolem nich lhostejně a bez opovržení.

A tak mi připadá, že ta lidská poctivosť jest jako ohrada — stáda lidí v ní chodí a se honí — a nepřekročují dále, poněvadž jim brání ohrada zákonů, poněvadž tam za ohradou jsou snad šelmy a propasti, poněvadž tam za ohradou jsou exekuce a bodáky, žaloby a žaláře — A zločin či provinění jest jen to, co jest proti těmto autoritám.

A tak se stává, že celé tlupy ničemů, pokrytců a lhářů tu chodí obdivovány, přijímány, milovány, chváleny a odměňovány — neboť oni se neprovinili proti žádnému psanému zákonu, a pak — mají výbornou masku.

Ale Napoleon již řekl: „Tout se paye" — i ta maska sevšední, opotřebuje se, stane se tenkou a průhlednou.

A pak jest ještě něco, co podporuje tento falešný idealismus. Prosím Vás, člověk je tak křehký tvor — a když padne — slovo, krásné slovo jest dobrou mincí, která zaplatí hřích a ostudu toho pádu. A jest ještě mnoho těch, u nichž má dobrý zvuk tato mince.

Ano — řekne se, člověk je křehký — je to pravda, ale jest i mnoho toho, co jest zaviněno zlomyslností, i u lidí, kde můžete vypočítati celé litanie předností — a pro ty přednosti se odpouští. Avšak čím více předností, tím přísnější by mělo býti měřítko — s ideálu člověka se nic neslevuje. A neváhám tvrditi, že se dnes proto tolik chybuje, protože se tolik odpouští. Stalo se to jakousi běžnou frasí, jakýmsi přikázáním křesťanské lásky a shovívavosti: — „Vždyť každý máme své chyby" — a tak se toho tolik benevolentně přehlíží, dělají se krotké kompromissy, a lavina špatnosti valí se pohodlně dále a roste — a roste.

Jsou lidé, jimž se snad nedá nic vytknouti, jsou dobří učitelé, dobří paedagogové, dobří redaktoři — a najednou pro nepatrnosť,

třebas jen pro to známé: „nepozdravil u vrbiček", rozpoutá a provalí se z nich všecka ta po léta přemáhaná a utlačovaná zlomyslnosť a škodolibosť.

Ale ovšem, oni mají velké přednosti, snad i velkou moc, dokonce snad až v zemské školní radě, a proto se jim to odpustí, třebas ten jeden okamžik propuklé zlomyslnosti zavinil osudné neštěstí.

„Aber unser Gewissen ist noch allzu stumpf."

Neodpouštět — pracujeme-li k ideální kráse světa činem a nejen frasí. Odpouštět těm, kteří se snaží výše a přece někdy padnou, protože nohy zemdlí, zrak seslábne a dech se zarazí, — ale neodpouštět těm, kdož pyšni na svou dokonalosť a na svou moc stávají se vinníky — neodpouštět těm, kdož krásným slovem lhou svoji dokonalosť. Kritika ovšem oběma říká: idealisté! — — —

Nám však idealismus znamená něco jiného — ne krásně smýšlet a krásně mluvit, ale krásně jednat. Zdá se to tak všední a samozřejmé — a přece jest to nesnadné.

Nenosit si do života barevných bublinek, jež prasknou při prvním vanutí větru skutečnosti — nenosit si do něho pohádkových obrazů a představ, ale snažit se poznat svět tak, jak jest, a dle toho teprve konstruovat si cestu práce k uskutečnění života a světa, jak by býti mohl a měl.

Zdá se mi to neštěstím, že má mládež příliš mnoho nepravého idealismu, totiž že si nese v duši obraz nějakého nemožného, fantastického světa, v němž by chtěla bydlet, milovat, dívat se k hvězdám — a pak překvapena a znechucena vyhýbá se špíně života — a tím i práci.

Nám ideální jest ten, kdo nejen koná své povinnosti, ale kdo je krásně koná, a kdo koná více než jest jeho povinností, kdo nedělá cnost z toho, co se rozumí samo sebou, kdo, jsa v určitém stavu a povolání, příkladem svého života, své práce a svého nadšení strhuje jiné, aby ho do stavu toho následovali, kdo jiným z krátka ukazuje krásy toho stavu, a ne ten, kdo zbaběle fňuká před forem na to, že se sklamal, čili jinými slovy, že neumí pracovat.

Nekonstruujte si ideálních světů a nemožných forem příštího člověka, „Lasst uns Menschen werden, ehe wir Engel werden," volá Jean Paul. A máme ještě daleko k tomu, abychom vyplnili obsah toho pojmu Mensch — člověk.

Ale ovšem Jste idealisty — a hrajete svoji idealistickou písničku, a máte své diváky, své posluchače, své žáky dokonce — a najednou to ve vašem flašinetě hrkne — něco falešně vyzní.

Ano, ovšem, Vy Jste idealisty, zachtělo se Vám tučnějšího místa — šli Jste se pokorně pokloniti, snad Jste i slevili, a na chvíli zahráli svoji písničku krotším tempem — ale co na tom — dostali Jste své tučné místečko — přeskočili Jste třeba řadu jiných zasloužilejších — ale proč se také nepřičinili? —

A písnička se hraje dál — — atd. atd. . .

Ale dejte pozor — žáci to viděli — posluchači to prohlédli. Vzpomeňte, že jste byli příkladem, že dvacet jiných to bude dělati

po Vás a udělá si definici idealismu: „Aha, už víme, idealismus to je hrát krásnou písničku o poctivosti a při tom dělat kompromissy podlé a bezcharakterní.“

A proto v našem životě to stále tak vypadá, špatnosti a špíny neubývá.

Vidíte denně ve společnosti, že nad těmi, kdož důsledni svým zásadám zůstávají ku př. pozadu v kariéře, ještě se krčí rameny, jako nad lidmi, kteří nemají dobrého rozumu, a říká se: „A co z toho mají?“ „Co z toho budeš mít, když provedeš svou?“ Tak mluví moudře na tisíce opatrníků.

Ubohá společnosť, kde sláva poctivců se zlehčuje a pomlouvá, kde nezdar důslednosti a poctivosti dává se za odstrašující příklad. Ubohé lidstvo, v němž česť a charakternosť jest bláznovstvím.

A tak nám idealismem jest česť, ten pojem dnes tak ohebný a pružný, který se nedá dosti vystihnouti žádnou definicí, ale který nosíme správně vymezený a určený ve svém svědomí — — a nejvyšším ideálem nám stále ještě zůstává člověk!

TĚSNOHLÍDEK R.

Světla táhnou nad jezery.

(Z LEGENDARIA.)

I.

Kus hřbitova proměnili v sad, ticho však zůstalo i hoře. A nikdo tu nechodil, v zimě jen ptáci už na smrt hladoví slétali na bobule a při nejmenším šelestu zděšeně zafičeli táhle při zemi, a jejich křídla se rozbolívala, jakby stěží unikala před pochmurnou pokutou svatokrádeže. S jarem hřálo tu svou tepelnou vůní tisíce fialek, s podzimem rozesmutňoval se měsíc po stezkách k bělostnému sousoší, jež vystupovalo jako vidění z prostřed stromoví — ale v letě, když okřávala údolí rosou, přicházela Kaja po svém návratu z velkého města. Posedala v zákoutích, napojených mírem, a bloudívala třaslavě jak opozděný paprsek. Na odchodu usedala ke zdi a těžce se zahleděla k jihu, kde býval její domov, a k západu, kde nechala svoje štěstí, a na východ, kam se vracívala k dědovi do rodiště matčina. Jen sever byl prázdný.

To již nebyla Kaja, lesní ženka, ani již nehledala v neznámých městech šlépěje neživých. Její pohádky měly už velké oči, jež poznaly pláč, měly rty, na něž usedali bourci hoře, a kolem rukou svinuly se sněti malení a nechávaly za sebou hebké, červené niti.

Ale všechny měly důvěřivý úsměv panen klášterních. Ona sama šla ostražitě a naslouchala před sebe, jako slepci rukama se zachycují.

Jde luční cestou.

Teď tam kvetlo dumavé podzimní kvítí, a našla již parnassie, stopy hvězd, jež začínaly padat, stříbrné a se vzdálenou, nepochopenou vůní. Vracela se k domovu těch, kdo byli, kdo ji předešli dávno již, vracela se jako v jeseni květy na snětí jabloní. Procitala, jak po cestě podzemím. Nevěděla, že proto zúskostlivěly její oči a šíj vzpjala se do daleka a ruce chtěly se rozpřáhnout vstříc — komu? Všecko, co vložilo to okolí do duší předků, zastavovalo se před ní, nabývajíc vlastního skorem života, ztělesněno v duchovou bytost . . . ochranné bílé paní.

V ní sloučila se dávná minulost a stoupala mízou ke konci haluze v jediný květ. Poslední letorost vydal strom v opuštěném poli.

Kaja jde. Naříkavý halas odjinud provane jí. Nebyla to usmrcující touha po novém kmeni, jejž nutno štěpovat roubem druhu vzácného stářím?

Vzadu, na pozadí lesů úplně tmavém, bez hnutí zrcadlí se vesnice. Ani úlomek života sem nezaniká. Lukami vinou se potoky, podzimní květiny zbledlých barev a zlatavá záře posledního slunce.

Kaja chodí bez duše kolem úlů. Staré stromy neutěší. Z vnitřku zní tikot hodin, jež určovaly už snad staletí hodiny zrození a skonu, a dům zdá se pochýlen a prosycen odrazem všeho štěstí i žalu, které tu zrály. V oknech stály květy — týchž druhů, týchž barev, jak před sto lety.

Laskání těch, kdož ji milovali, nerozuměla.

A stařecké ruce ji ošetřovaly.

Jak vyjemněla mateřská láska v duši matčiny matky . . .

A když ji chtěli utěšit vzpomínkou domova, zaplanula roztouženě, a když dohasla touha, táhl se studený, odumřelý popel, a na duši zbyly černé vypáleniny. Vzpomněla na svou matku v těch okamžicích, smutek její zastudil srdce jí. A Kajiny rty rozželely se po jejích polibcích, a v prsou vybujelo najednou nesčetně stesků, jež zůstanou nevyznány a zastíní studeně stezky, jimiž nic už nepůjde. Zahynula tam přesazena jako květ zahrad na skalách. Zde to tajemné údolí, kde ji rosilo nesčetně ozvěn a trsy světla — a tam širá, rovná pláň a lesy jiných tonů a jiného šera a jinak vonící. Kaju přec odtud strhávalo neprůhledné, tajemné přání. Ach, tam co ran dostal hebký letorost. Nechaly stopy, jemné jizvy ve spleti žilek. Chtěla-li tu vyplakat žal, tkanivo nepřijímalo slz jak útržek dávného rubáše. Tam čekal život, aby je hltal, aby se hasil jich přívalem a kouzelným klíčem otvíral jizvy. Duší Kajinou začalo se rozkládat mlčení pouště, bez oas, obzorů do křídova vybledlých, a pod mrakem visícím ledově pod západem (slunce utápělo se v něm jak oko hladového v podlitinách) světélkovaly kosti zasypaných karavan.

Vrátila se Kaja v svatvečer svátku.

Kraj byl němý, a lidé ztráceli slova, na všem zahnízdila se zkáza úpadku jak prokletí, zlověstné dusno neprotrhávala slova, a vášnivou radost i bolest vyzpovídávaly vrávoravé posunky.

A Kaja zaryla hlavu do starobylého roucha.

Suchý vítr chodil vesnicí, a vody ve studnách zněly kamenně jak roztavený kov, srážený v kusy.

Ptala se, nezabloudila-li.

A minulost usedla k ní a začala hovořit dlouhou pohádkou, ale Kaja věděla, že má mrtvé ruce a pohřební, černomodrý šat s kovovým vyšíváním. Byl už sinavý večer, a stařečkové pozorovali starostlivě vnučku. Viděli, že je květ, na který se nedostalo slunečního tepla, a že je stonavá po teple jak ptáče, jež nepoznalo mateřských křídel. To si každý z nich pomyslil, ale skrýval svou myšlenku, aby nečetla ve zracích jejich očekávání osudu. Chodili mimo ni jak u lože neznámou chorobou nemocného, o němž s potřásáním hlavy se šeptá bázlivé: „Vystůně-li se . . .?“

Ač byli milosrdni, nevpustili toho večera němou příbuznou, pozvolna vleklou agonií hynoucí, rdoušenou láskou, jež nemohla odpovědět živými slovy.

Klečela venku, objímajíc dveře, bílá, stříbrný lyšaj s rozemknutými křídly.

Chtěli, aby přišla až ráno, až bude rosa.

Chtěli večer přemluvit Kaju, aby ji připravila na smrt.

Němá vlekla se potlučeně do tmy. Šla, niterně plačíc, pozadu kolem zahrad jako provinilá. Och, ona kdysi toužila po nesmírné lásce, ničivé jako mráz. Nastalo dusivé léto, vyděšující výparem lích, vadnutím rostlin, přeletem lidí a ptáků. Stálá bdění žhářských nocí, stálá obranná vyčíhávání smrtících průtrží mračen. A tenkrát stála sama v polích a čekala. Neznámý hlas držel ji zpět. Večer ji našli. Neznámý klečel nad ní, zahřívaje vyhaslá ústa, zmrazené do modra prsty. Kolem jak morem zemřelých strhané tváře zela pole, zničená krupobitím. A když ji odváděl domů, provázen ostatními, led chřastil po cestách, ona byla bělejší a studenější ledu. Na jeho prosby, aby promluvila, odpověděla zachvěním rtů a víček. Od těch dob již byla němá a průsvitná, polonežívá. Ale on ji naučil mluvit, několik záhadných, hlubokých slov, a naučil ji číst očima na rtech. Vsávala se do něho závratnou rozkoší a, když se večer stmíval, aby ni slovo neuniklo, lpěla bez dechu na jeho ústech.

Podobala se Kaji téměř jak dvojník její. Jestli se někdy na večer ubíraly zčernalým obilím po mezích bíle zářivé, vracívali se opozděnci, aby jich nepotkávali.

A tu měla Kaja připravit na smrt.

Ona čekala od ní vždy zvěst radostnou a spasnou — měla ji připravit na smrt.

Kaja ji nemilovala již po tomto návratu. Velké město vtlačilo hluboko do její bytosti otisk černé ruky, zločinnou stopu. Kdyby však bývala věděla, co se s ní stalo. Kdyby věděla, že zapomněla mluvit.

Proto nebránili Kaji, když vstala v šeru jizby tak nezlomně, jakby se chtěla čemusi vymanit, nebránili visionářským krokům. Nechali ji. Otevřela náměsíčně a šla volnými kroky po trávníku zahradou, ani nestavila se a nenaslouchala při úlech, prošla tichými stezkami za ves, jde jako přízrak po hrázi jezera, teď slije se na ni dešť měsíčna . . . A Kaja usedla na pokraji vody, spustila vlasy a ruce na ztuhlou hladinu.

A nad topoly zvolna vystupuje velký, udivený měsíc.

Kaja dá pochovat křehké, drahocenné tělo poduškám sítin a travin a nohy dá líbat teplým vodám a vlnám vlažných par.

Vysoká noc léta stojí nad ní, otvírá ohromnou bránu k severu.

A Kaja šepotá v doprovod snětím dvou topolů.

„Ego . . .

Chtěla bych za tebou. Nohy mi prostydly večerním chladem. Jsou bosé a mokré. Poslouchám šepot dvou topolů rozšlehaných větry. Ční nade mnou jako vyhrůžné prsty k zamračenému nebi. V nastalém soumraku vyhlížejí jako postava pochýlená s rozhaleným šatem, derouci se násilně ku předu.

Tak mlčky jsem se pohroužila v jejich hovor. Povídají si jemně, laskavě, a listy jejich ševelí polibky.

Já sama teď jsem jako utichlá řeka v záhybech skal. Neposílám vyzvědače prohlížet cesty.

Přála bych si, abys viděl teď moje nitro. Je tam jak ve svatyni, velebné ticho.

Cítím svou vlastní duši, jak se odlučuje zvolna od těla, třepotá jako motýl kolem a pak ulétá vysoko, vysoko do modravých sfér. Jak sladce by se nyní zemřelo — a lehce.

Teď, teď se naše duše setkaly — bílým polibkem se křídla jejich propletla. Slunce moje —

Ego . . .“

Tak šepotala, a zdálo se, že usíná, překonána tíhou. Poslední slova byla jako krůpěje života, linoucí se dechem z umlkajících rtů. A jak stichala, vlny zbázlivěly, rozšuměly se hlasitěji a úsilněji a splynuly s řečí topolů, a měsíc rozházel světlo jak lekníny.

A když utichla naprosto, staruška, stojíc na prahu, v bázni o ni nesměle zavolala:

„Co děláš, Kajo?“

„Modlím se.“

„A co se modlíš tak vroucně, Kajo má?“

„Zvěstování andělské, babičko.“

„Zvěstování andělské . . .“

Staruška přemítala o tom jméně: Ego. Zatanula kamsi nesmírně daleko. Světla již uhasla, němá jistě již spí, a silný pach nalévajících hroznů obtěžkal vzduch.

A bílá letní noc, upínajíc šat, zavívá světelný obzor.

Kaja se vrací.

Sta stříbrných stop jde hladinou. Jdou klidně nad hlubinou i nad zálivy rašelinišť. I vodní hmyz je dnes ticho, i ptactvo, a světla táhnou nad jezery. V starušce zadrželo se teplo několika budoucích dní, jakby něco života ztrácela sladkou ranou, přivíjí hlavu Kajinu na prsa.

Praví smířlivě, jako sklon větví jilmových:

„Vím.“

A Kaja rozpláče se teplým pláčem rozvíjejících se květů.

Nehnutá světla svatě táhnou nad jezery.

II.

Němá přišla za úsvitu. Bylo ticho dosud v starém domě, a vesnicí jak výstražný signál prochází kuropění. Usedla na práh. Dlouho se dívala před sebe. Doufala, že pes aspoň zaštěká a probudí posud snad spící. Ale ten přišel a lehl jí k nohám. Zhrozila se. Přízrak nočních krveprolití kmitl jí duší.

Chtěla utéci, dech však jí selhal.

Zaklepala tiše.

Kaja vyšla, prodýchána již vůní své květnice, jež těžce překonávala dech starodávných rouch. Předivo zašelestilo jitřním vzduchem šelestem rouch mešních. Stála tu vstříc jak vybájený prostý kalich liliovitý.

Němá přivinula se k ní.

Jak obětní plamen rozpálа v ní jediná prosba, aby jí neříkala, co pohledy ostatních.

Ale Kaja dala jim bloudit v dálku na stráně, na lesy v pozadí. Jakby měly rozřešit onu nepроniknutelnou oponu . . .

A tu poznala ubohá, že je odsouzena neodvolatelně, neboť nikdo neměl tak milosrdných a šetrných rukou jako Kaja.

A řečí nejtěžší je mlčení.

— Odjížděla na černé, ohromné lodi po temnosinných vodách? — Vzdalovala se, vzdalovala, je nedozírna minulost v bezdechém tichu.

Jemný praskot provlekl se celým stavením.

Slunce vyšlo, a na vrchu topolu trčela zlomená, prvá suchá větev.

A němá ohlížela se, klečíc na kolenou, zda uvidí ještě toho, kdo ji naučil mluvit.

Složila ruce křížem na prsa, úsilně hledala — tak se vybavuje pramen z nitra skal — úpěnlivě pátrala po jediném slově, které by nechala po sobě dlouho znít v němém oddání smrti.

Řekla hlubokým, podrytým hlasem:

„Žaluji . . ."

A zdálo se, že v tom okamžiku tíhou výčitky zastavil se život. Vzlyk utrpení i něha radosti zněly odděleně jak dvě zřídla kadidla před oltářem. Oba ty proudy měly kruhová, oblouková zvlnění do výše, vzhůru se volně ztrácela.

Když zmizela a Kaja byla sama, nějaký nejasný zvuk pronikal ovzduším jak léčivé vody solnatým jílem. Útěchou to znělo a nadějí, velebná křídla vlnila mírně posvátné ráno.

A Kaji se zdálo, že v souzvuk toho štěstí a odevzdanosti na milost a nemilost, v ten souzvuk jako duha přes řeku a vysvobozující sen, vzpomínku dětství, v to jakby mísil se hlubší, spodní souzvuk. Odlehlá tucha modlitby zádušní, svatost pokání za mrtvé.

Vztáhla stále ještě doufající ruce. A toho jitra nešla do svého sadu. Utíkala do luk, květiny rozdýchaly se dotykem jejích kroků jak zlatistý prach, do únavy běžela po rosnatých mezích a hltavě vdechovala podzimní vůni strnišť — a za ní probouzela se každodenní lopota v slzách

a v únavě, na chvílích odpočinku se zachytávající jak uprchlík z požáru na žebříku, který svrchu začíná hořet. Utíkala, aby ji nevolali. Mezníky potřísnila krví, zedrala střevíce, jež tlumily její kročeje, protrhla živé ploty.

V skřivánčím umíravém zpěvu supělo to děsivé, mrazivé „žaluji“, na němž lpěla horká krev srdce. Bylo jak smluvené znamení zločinu všude, všude, v opozděných mácích, v červáncích, jež se rozlévaly v rozkvětlé růže, v záblesku hor, na listech kaštanů. Všude. Prameny nedaly pít, stromy odpíraly ovoce, neboť všude lpělo znamení.

Kaja, ležíc pod lipami na konci obzoru, u nohou domovy oba, zahořekovala tím proklínajícím a protestujícím:

„Žaluji.“

Viděla, že v ní život zabíjí blízcí láskou, z níž vyrostla, že lavina se valí, a že sama je zlatavou jihnoucí krůpějí svíce, na kamenném hrobě svatých obětované. Ale rozlétnout se vzlétavým chvěním aromat anebo štíhlým vzrůstem topolů . . .

A když se vrátila, řekli jí:

„Myslíme, že tu byl kdosi.“

Usedla do studeného koutku jizby, kam nepadalo jakživo slunce, a párala svatební šat svojí matky, neboť ona . . . „Uzdraví-li se . . .?“ A na stěně odbíjely hodiny, a prach zlatem třásl se v mdlivém slunci, a bílá vidění míjela bez hlesu, vír zmučených, bledých tváří, rukou a kročejí pospíchajících opatrně a stajovaně, jak chodívaly k lůžkům nemocných.

A na večer, když klesalo slunce a vzduch byl čistý jak horská lázeň, v tom přízraky oživujícím tichu vztáhla ruce nad hlavou, a v tvářích ledověla úzkost (květy zimní na oknech), že se hroutí na ni přes úsilnou veškeru obranu zduchovělý dům předků.

Děd upřel na ni studené oči.

Staruška ji políbila na ústa.

Ale Kaja zašeptala vnitřní vroucností:

„Domů.“

Chtěla jít skutečně domů, kde uvadla její matka — na skalách. Když zadívala se do pochmurné krajiny, výsměšné a výhrůžné, stěží se zadržela topolu, aby nepadla. Svíral ji úžasný, žíravý bol. Sebevrah dohnaný k smrti, aby se jí vyhnul.

— Neboť i živé bytosti mají být odhmotnělé kořeny v zemi, kterou žijí.

III.

A přišel Ego.

Byl týden od té doby, co rozkvetly svlačce v dešti. Znovu zas prahla země, a jediná jiskra byla by zanítila celý kraj.

Domů šla Kaja. Prošla pod oběma topoly a stanula na hrázi jezerní, zachytit se snažila vzdálený dech rodných lesů a strání tam, kdesi za obzorem, za táhlými chlumy a skleslými mračny.

Nesmírná tíže ji držela zpátky.

Jakby ji vázala neviditelná pouta a sta duchových spáčů dřímalo před ní, stráž, které bylo uniknout, a všechny neslyšně překročit, všem se vyvinout. Jakmile našeptala procitlým, že jde domů, skonejšili se trochu, ale nedůvěra nedala jim usnout docela, domnívala se, že slyší za sebou volání loučících se.

A nahoře pod oběma lipami stál Ego.

Viděla černý, smrtelný stín, až zmýlila ji nejistota, že jsou to polosesutá boží muka, ale, když vyšel měsíc, poznala jeho hlavu, rozpjala ruce k němu. Sestupoval tiše v ústrety.

Tíha otřesů po nesmírné bouři prochvěla zemí. Úpění rozlétlo se do všech končin, jen sever zůstal něm. Sněti topolů zasténaly loučením, bílé vidiny ji zadýchány obklíčily, a zdaleka od prahu zněl za ní tichý pláč a mávnutí šátku. Propastně zamlklá byla noc. Ani měsíčné světlo se nehnulo, visíc jak drahocenné třepení od světlých a bezhvězdných nebes k opuštěné zemi.

Ego jí podal obě ruce. Vtiskla mu přemítavou hlavu na srdce, a on přijal ji do svých loktů a nesl ji, silen její blízkostí a teplem. Jakby se spojily dvě květiny mléčnou a sladkovonnou krví.

A němá, přízrak, je doprovázela úvozem do půli cesty. Šla za nimi vztýčena, ruce zdviženy k nebi, její bezhlasná ústa zledověla, mrtvolně černý kosatec, a pod odumřelýma očima stály dvě slzy. Ohlédli se za ní až od lip a viděli, že sedí ztrnule, jako socha na křižovatkách. Pak ještě bledý, sněživý úsměv.

Celou svou oddaností vzdechla:

„Ego!"

Ale on ji utišil deštěm květných pocelů jak vítr rozvírající poupata.

Svinula se k němu a vztáhla ruku do dálky a zašeptala:

„Domů."

Ale on zavrtěl nehlasně hlavou a, líbaje oči její, ukázal přímo k severu.

Vinným nachem hořely pozdní červánky noci.

Vcházeli do lesa.

Odprošoval ji zrakem. Nevěděla, proč. Děsivá mlha je obklíčila. Šel podle ní jak stín, bez dechu, bez tepla. Všecky jeho myšlenky se soustřeďovaly a předlétaly je jak ptáci z domu, zapáleného bleskem. Zavolala. A mlha, mlha neprostupná a kalná, odpovídala nesrozumitelnými slovy. Kaja podívala se tázavě na něho. Připomněla si němou.

A tu pozorovala, co jí chtěl říci:

„Ano a ne je v řeči té mlhy totéž. A zavoláš-li, odpověď i otázku stejně vrátí. Zabiji se i zabijí život, který se sotva zrodil."

A tak jdou mlčky dál, a les hlaholí mrtvou tišinou, jakby se rozvíraly kry nad hroznou hlubinou. Únava stoupá a lomí ji.

Ale on prosí rozpjetím rukou:

„Únava není smrt, ale pokračování smrti. Kajo, pojď!"

Snad víží kdesi pouta, aby ji strhla zpět.

Docházejí na pokraj lesa. Och, teď ji chytla úzkost nových rovin, sebe překřikujících plání. Nevede ji k domovu, vede ji na sever, kde je bouře a chlad. Zachytla se sněti. Ale to byl tlakem kamení sražený trnovník. Rudá krůpěj zazářila na bílé roušce, kterou se halili v chladu noci.

Přitiskl na ni své horečně rozpukané rty.

Řekl:

„Spasila's... Vnitřní teplo nás odráží se od mrazu severní noci."

Ulekla se a něhou své lásky zeptala se pokorně:

„Ego, kudy to jdeme?"

Zašeptal:

„Mléčnou drahou, Kajo."

Podlomila ji obava, že nemůže jít, zanaříkala teskným pláčem, a rákosí u cesty zasykalo, jakby se na něm nedávno pořezaly bílé prsty. Zachvěl se.

„Nebudu-li moci já jíti po tvojí cestě?... Neboj se, umřela bych raději než bych ji potřísnila. Všechen svůj život zůstavím u tebe. Ego, zalknu se steskem."

Potom šuměl zdlouhavě, hojivě vítr pozdní noci. Vcházeli černou branou do vymřelého města. V prostřed leželo horské, smolnaté jezero. Severní slunce stálo nad bílou věží. Zvenčí jednotvárně hovořil vzdálený příboj vln a hvozdů jediným, nekonečným souzvukem. Hlas odlehlé samoty; svíce jezer, kde mohla stanout světla.

Seděla nad ním jako milosrdné zjevení. Zachvěla se hrůzou samoty. Říkala mámivě do naslouchavé dálky:

„Pamatuješ, Ego, když jsme tam stáli v jemném písku a čekali přívozníka? Šuměly kdesi v dálce osyky. Naše duše hledaly — — Pamatuješ, že jsem je slyšela? A vzduch pištěl krvežíznivými komáry, a listí po vyschlých bažinách kol našich kroků ozývalo se hady. Pamatuješ, jak se svíjely zlobou ty hadí oči, když jsem držela úzkou a úskočnou hlavu v prstech? Hmyz nás ranil a živil se naší sladkou lidskou krví. Zakletý les pohádky. Zlá čarodějnice v poledním slunci seděla nám nad hlavami a smála se žhavým smíchem našim útrapám. Ale prošli jsme vítězně."

Ego, líbaje rty její, líbal její duši, její nitro, rozkvetlé v jasný květ jeho, jen jeho a dusil její slova:

„Ach, Kajo, tenkrát... Světla dlouho táhnou nad jezery a žijí svými odrazy, až sebe naleznou."

— — — — — — — — — — — — — — — — — — —

Tak hledali nový domov mimo skutečnost ostatních.

Z KRESEB MIKULASE ALEŠE.

BOHUMIL BRODSKÝ:

Po osamělých cestách.

ROMÁN. (Pokračování.)

Nerozhodnost jeho trvala jen několik chvil. Potom s celou houževnatostí pustil se do díla. Bez oddechu chodil od nemocného k nemocnému, prohlédl je, zařídil ošetřování dle svého úsudku a přijímal nové pacienty.

Byl dost spokojen. Pouze jedna okolnost ho jaksi znepokojovala. V nemocnici byla vedle jeptišek a žen, přijednaných ke konání hrubých prací, ošetřovatelka, kterou Společnost červeného kříže sem poslala, a tato působila na Výtoně zvláštním spůsobem. Ačkoliv mu byla podřízena, ačkoliv nevyžadovala žádných zvláštních ohledů, ačkoliv konala pečlivě veškery své povinnosti, přece jen cítil se v její přítomnosti nevolný, a její objevení se v té či oné síni, ve které konal právě své povinnosti lékařské, naplňovalo ho zvláštním rozčilením, podobným ostýchavosti. Zlobil se sám proto na sebe, zlostně si umiňoval, že ošetřovatelce určí pevný obor činnosti a dá jí pocítit váhu své moci, ale veškeré jeho úmysly ztroskotaly se, jakmile ji shlédl.

„Lína Durasová," představila se mu hned tehdy, když teprve několik hodin v nemocnici dlel a v průvodu plukovního lékaře se s ní u lože nemocného setkal. Kollega neměl času blíže je seznámit, povědět mu obšírněji, kdo jest a kterak sem přišla. Druhého dne ptal se jedné z jeptišek, kdo to je.

„Slečna Durasová?" ptala se jeptiška udiveně. „Ošetřovatelka je to, poslaná Červeným křížem. Neptaly jsme se jí, odkud je, nevím, odpověděla-li by nám, nebo neurazily-li bychom ji zvědavostí. Hádáme, že jest z velmi řádné rodiny. Tají vše, a my se neptáme. Poněvadž se prokázala doporučením vysoce postavené dámy, má dojista výborné známosti. Upozorňuji pana doktora, že je to dáma velmi obětavá, dovedná, že se žádné práce neštítí, a že své věci rozumí. Pan doktor časem ocení ji sám. Máme ji rády, třeba se vyhýbala užším stykům s námi."

„Vím tedy tolik, co dřív," usmál se Výtoň. „Co na tom? Ošetřovatelek potřebujeme a, bude-li konat své povinnosti, dobrá. Na mazlení nemáme zde času, již teď ne a, jak pozoruji, později teprve ne. Nemám rád v nemocnici osoby, které vyžadují mnoho poklon a ohledů."

„Slečna Durasová nic takového nežádá," ujišťovala ho jeptiška.

„Tím líp pro ni," řekl jaksi tvrdě, až jeptiška překvapeně se naň podívala. Výtoň už dál se nic neptal, ale, když zase Lína se objevila, nepozorovaně změřil ji pátravým pohledem.

U ďasa, ta ženská netrávila jistě od svého mládí v nemocnicích. Jest na ní vidět jinou minulost, jemné vychování, takt a cosi jímavě smutného. Není už nezkušeným děvčetem. Hádá, že jí bude asi osmadvacet, ne-li celých třicet roků, ale přes to je dosud velmi půvabná. Vysoká, jemných linií, něžné pleti, pravidelné tváře, obestřené smutkem, který také hledí z jejích hnědých, měkkých očí. Oblečena byla v úplně jednoduchý, černý šat, přes nějž oblékala velikou, bílou zástěru, jaké se v nemocnicích užívá. Ruce má bílé, malé, prostý účes, a nemocní, jak pozoroval, velmi rádi ji u svého lože viděli. Hovořila na ně líbezným hlasem, ze kterého vanul vřelý soucit a velmi obratně konala své povinnosti. Několikrát pomáhala mu, když převazoval velmi těžké rány pacientů, při nichž bylo potřebí fysické síly, aby byl nemocný nazvednut nebo pevně přidržen, a tu se v duchu divil, kde se v jejích drobných rukou béře síla. Jen maličko při tom ve tváři zrůžověla, ale dodávala úsměvem nemocnému síly a trpělivosti. Také při operacích, které musil podniknout, aby amputoval zanícené končetiny, assistovala mu. Tehdy bývala velmi bledá, maličko oči mhouřila, ale vytrvala.

„Zavoláme sestry," nabízel jí po prvé.

„Není potřebí, mají jinde práci," řekla tiše.

Její klid ho vzrušoval. Byl by velmi rád se s ní rozhovořil, ale kdykoliv bylo po operacích a přehlídce, ztrácela se kamsi v tom spletitém bludišti chodeb a cel, naplněných nemocnými. Vedle neznámého hněvu, který se ho proti ní zmocňoval, byl to také živý zájem o tuto podivnou ženu, která vypadala jako světlý přízrak v pochmurném svém okolí. Snažil se, kdykoliv byla přítomna, býti dvojnásob pozorným, pečlivěji a laskavěji s nemocnými zacházel a přál si, aby to viděla, aby pronesla svůj úsudek, že není o nic horším lékařem, než byl předešlý přednosta nemocnice. Ale tak, jak ona nezdála se čekat na jeho chválu, nerozdávala ji také, žijíc dle všeho pouze svému povolání. — —

Když frater oznámil příjezd transportu, sešel Výtoň dolů, a za ním tichým krokem přichvátala Lína. Poohlédl se a, spatřiv ji, jaksi netrpělivě sebou pohnul. Popošel dále ven, aby byl přítomen přenášení raněných. Vojáci otevřeli dveře a zvolna vyzdvihováni ranění a ukládáni na nosítka. Teprve teď všiml si Výtoň Petky. Stála u jednoho z vozů a, nahlížejíc do vnitř, cosi chvatně hovořila. Teď vojáci přišli, odstrčili ji a vynášeli muže Petčina, Bosňáka Petroviče. Zasténal, a Petka, uchopivši jednou rukou jeho ruku, druhou ho po osmahlém obličeji pohladila. Byl to ještě mladý junák, odrostl sotva jinošským letům, ale rysy jeho svědčily, že už mužné činy zocelily jeho povahu. Byl střelen do nohy, která byla otočena prozatímním obvazem a působila mu velké bolesti.

„Kam jdeš?“ křikl na Petku Výtoň, když, jdouc těsně podle nosítek, došla až k bráně klášterní.

„S mužem jdu,“ povídala směle a podívala se zpříma na lékaře.

„Do nemocnice nemůžeš, nemáme tam místa. Rozluč se s mužem a vrať se domů.“

„Nepůjdu od něho,“ rozkřikla se úzkostlivě. „Nevyháněj mě, nemohu od něho. Jsem jeho ženou, teprv měsíc jsme svoji, umřela bych bez něho.“

„Však ty neumřeš,“ povídal s lhostejným úsměvem.

„Nepůjdu od něho, nepůjdu,“ křičela vášnivě. „Smiluj se, nevyháněj mě. Vždyť od vás nic nechci.“ Ruce sepjala, a oči se jí naplnily slzami.

„Nech pláče, nezlob,“ řekl tvrdě, zastupuje jí cestu. „Zde je nemocnice a ne tvoje kuč.“

„Pane doktore, snad byste přece jí to mohl dovolit,“ ozval se vedle něho prosebný, měkký hlas. Ohlédl se a spatřil Línu Durasovu. Prosila ho také svým pohledem, před nímž mimoděk sklopil oči.

„Považte, slečno, že to není možno,“ pravil mrzutě. „V nemocnici není hnutí, a kdyby se nám s každým nemocným přistěhovala žena a na konec snad také děti, co bychom si počali! Cit je krásná věc, ale, když je vojna, musí cit stranou.“

„Nenutím vás, pane doktore, ale prosím,“ řekla tiše, a hlas se jí chvěl. „Považte, měsíc jsou teprve spolu, oba tak mladí a takovým neštěstím zdrceni. Snad by za několik dní se oba upokojili, a potom by ona mohla odejít.“

„To je všecko hezké,“ ošíval se, cítě, že je mu velmi těžko odporovat prosebnici. „Přijde-li prohlídka, dostanu důtku, že takové věci trpím ve vojenské nemocnici.“

Podíval se na Línu a viděl, že v jejím pohledu je cosi jako milý úsměv, jako přesvědčení, že on sám své výmluvě nevěří. Chvatně obrátil pohled jinam a zadíval se na plačící Petku.

„To se nyní nestane, pane doktore,“ povídala Lína mírně. „Teď nemá nikdo času na prohlídku, a kdyby i přišla, vy jste příliš svědomitý, než abyste se musil nějaké výtky bát.“

První pochvala z jejích úst. Překvapila ho, a nemohl potlačit světlý úsměv.

„Nu, baví-li vás to, dívat se na takové dva pošetilce, budiž,“ řekl rychle. „Ty, Petko, ať dáš v nemocnici pokoj, jinak tě do opravdy vystrčím. A teď rychle ku předu.“

„Děkuji vám,“ ozvala se za ním Lína neobyčejně vřele a, nečekajíc na přenášení ostatních raněných, šla vedle Petky do kláštera. Petroviče odnesli do jedné z prázdných cel a položili ho na hrubé lůžko. Zavíral mdlobou a únavou oči, a Petka, přikrčivši se u hlavy lůžka, hladila muže po vlasech. Zpráva vojáků, že brzy přijede druhý transport, nutkala všechny ke chvatu. Výtoň rozhodl hned raněné prohlédnout, převázat, aby byl hotov, než přijdou noví ranění.

„Obvazy, příruční lékárnu, vodu,“ poroučel úsečně a přistoupil nejprve k raněným vojákům. Dva z nich byli hned na bojišti operováni,

a pouze obvazy bylo nutno doplnit, ránu ohledat, aby se předešlo sněti. Druzí dva byli ranění a na obvazišti spokojili se zastavením krve. Teď nastávala obtížná práce hledat kulky, očistit rány, zamezit jitření.

Výtoň nabýval v nemocnici praxe i klidu. Pevnou rukou ohledal rány, opatrně ponořoval sondu do krvavých otvorů a, nedávaje se mást nářkem raněných, zručně pokračoval v lékařském svém díle. Na čele se mu zaperlil pot, prsa rychle pracovala, ale ani jediné nevrlé slovo nepřeklouzlo přes jeho rty. Hotov jsa, dával krátké rozkazy ošetřovatelkám, jak si počínat, a už chvátal k dalším raněným. Neurčil Línu ke své assistenci, ale ona šla za ním, jakoby se to rozumělo samo sebou. Byl tomu rád. Vojáci, kteří byli komandováni k pomoci lékařově, byli neobratní, nevěděli, co počíti a darmo překáželi.

Na konec došli až k raněnému Petrovičovi. Petka, spatřivši je, zbledla a upřela polekané oči na lékaře, jenž, oděn zástěrou, tu a tam krví zbrocenou, připadal jí jako příšera.

„Nedám ho, nedám," volala úzkostlivě a, přitulivši se k muži, objala jeho hrdlo oběma rukama.

„Zde máte odpověď na své samaritánství," usmál se Výtoň, nechvátaje na odstranění obvazů. Přál si oddechu, jehož potřeboval.

„Vždyť ona poslechne," řekla Lína důvěřivě. „Petko, chceš, aby tvůj muž byl živ?"

„Chci-li! Umřu bez něho," vybuchla vášnivě.

„Poslechni tedy a vyjdi ven. Za čtvrt hodiny budeš se smět navrátit. Neposlechneš-li, umře ti muž, a tebe vyvedou vojáci. Nezdržuj nás."

Petka zadívala se udiveně na neznámou paní, jejíž hlas zněl tak měkce jako hudba, a jejíž tvář byla tak laskava.

„Nezabijete mi muže?" ptala se úzkostlivě.

„Uzdravíme ho, zase bude junákem a bude s tebou chodit po bosenských horách."

„Bůh dej," vydechla mladá žínka a zvolna vstávala. „Neumřeš mi Ivane, duše moje?" ptala se neobyčejně sladce a násilím zdržovala pláč.

„Neboj se, vrátíme se spolu do kuče nebo spolu umřeme," šeptal Petrovič, toče po ní oči.

„Ba, zemřeme," řekla dotvrzujíc, že je na smrt odhodlána, a zvolna vycházela.

„Vás každý poslechne," prohodil Výtoň, schyluje se k nemocnému.

„Umím prosit," odpověděla tiše, a už se vedle jeho rukou ukázaly její prsty. Velmi jemně odstraňovala zakrvácený obvaz, a, Výtoň zapomínaje na vše kolem sebe, upíral zrak na zraněné místo. Kulka vjela Petrovičovi do kolena, poněkud se strany, a poněvadž výstřel byl dosti zdaleka, neroztříštila celé jablko, ale, vrazivši polovinou do kosti, trčela napolo ven.

„Velmi řídký a velmi obtížný případ," zahučel Výtoň, když, omyv ránu, ohledal sedící kulku. „Postavte se k hlavě raněného, musí být klidný. Závisí na tom, bude-li nutno přikročit k amputaci, nebo, bude-li noha zachována."

Mlčky poslechla a mezitím, co Výtoň připravoval přístroje, aby se pokusil o vypáčení kulky z těsného otvoru, nahnula se nad raněným.

„Ivane Petroviči, jsi junák, musíš být trpělivý," pravila něžně, dívajíc se mu zblizoučka do očí. „Pan doktor odstraní kulku, a ty budeš za několik týdnů běhat jako dřív, budeš moci zase se svou ručnicí a šavlí bojovat, a tvá mladá žena bude mít zdravého muže. Nebojíš se bolesti, viď?"

„Nebojím," řekl odhodlaně, a tvář se mu rozjasnila. „Než nohu si dát uříznout, raději umřít."

„Zachováš si nohu, ale nedbej bolestí, Ivane Petroviči, nezapomínej, že se o tvém junáctví doví tvoji brati, že je bude velebit tvá žena."

„Ej, dělejte se mnou, co chcete, ani prstem nepohnu," pravil nadšeně a pousmál se na tu bledou, bílou paní, která tak laskavě se naň dívala.

Potřeboval opravdu být junákem. Zde nešlo o to, vylovit kulku z roztřepeného svalu, zde bylo nutno vyrvat ji z pevného, tvrdého ložiska, jehož stěny staly se vodičem bolestí, jakmile Výtoň pevnou rukou kulku zachytil. Se rty pevně sevřenými pracoval Výtoň, a bylo na něm znát, že vynakládá veškeru sílu fysickou, aby bez ublížení kosti kulku vytáhl. Nešlo to hned. Kleštky sesmekly se vždy, kdykoliv kulku zachytil. Bylo nutno napřed vyčnívající část nějak sploštit a pak teprve bylo možno jí pohnout. Čtvrt hodiny úmorné práce trvalo, než se kulka pohnula a než se octla venku. Petrovič byl zsinalý, mdloba usedala na víčka, a v jeho hrdle sípalo to bolestí. Rty do krve zuby zranil, ale ani jednou nevykřikl. Zavřev oči, zachvíval se posledními návaly utrpení, když mu rána vymývána, obvazována a do desek upevněna.

„Slavný jsi junák, Petroviči," řekla Lína, pohladivši ho. „Zasloužíš si hodné ženy. Teď už máš vyhráno. Jen buď pokojný a uvidíš, že ještě budeš bojovat."

Pousmál se bolestně, ale oči neotevřel. Teprve, když Lína, vyšedši ven, přivedla Petku, v hrozných úzkostech se tetelící, pootevřel oči a podíval se na ženu. Padla vedle lože na kolena, a zabořivši tvář vedle něho, rozplakala se bolestným pláčem.

Lína Durasová, omyvši si ruce, vyšla zvolna ven. Potřebovala zotavení. Síla její energie byla vyčerpána. Procítovala při operaci veškeren duševní stav raněného, třásla se hrůzou, podaří-li se Výtoni kulku odstranit, amputaci předejít. Třeba byla už zvyklá patřit na veškery ty hrůzy, které se kolem ní kupily, přece osud těch dvou mladých lidí jaksi hlouběji se jí dotýkal a mocně ji rozrušoval. Teď, když se ocitla na malém nádvoří klášterním, zhluboka si oddechla a přejela dlaní své bílé čelo.

„Nesměl bych mít každý den několik takových operací, byl bych brzy hotov," ozvalo se vedle ní. Výtoň potřeboval také oddechu. Vyčerpal se tělesně i duševně a hledal venku osvěžení. Zapaloval si cigaretu a poprvé se po přátelsku přiblížil k Líně. Byla překvapena, pohnula sebou, jakby váhala tu zůstati, ale potom skřížila ruce na zádech, aby mohla volněji vydechnout.

„To se vám pouze zdá," řekla vesele. „Člověk mnoho vydrží."

„Snad, ale jsou přece jisté hranice, za kterými vypovědí službu i nejsilnější nervy.“

„Možná, že v jistých případech se člověk klame a přeceňuje své síly, ale obyčejně jest s to snést víc, než se původně domnívá. Já také se zprvu bála, že nesnesu vše to, co se kolem kupilo, ale teď už vidím, že tohle je teprve začátek něčeho většího. Dnes jsem neobyčejně veselá, že se vám podařilo zachránit Petroviče. Dle mého zdání bude sice i po uzdravení poněkud na nohu napadat, ale jen když není mrzákem.“

„Máte bezpochyby větší soucit s jeho ženou než s ním,“ prohodil Výtoň škádlivě, odfukuje spokojeně kouř.

„Bylo by to snad cosi nepřirozeného?“ ptala se klidně. „Muž je vždy silnější ženy, dovede jako mrzák smířit se se světem a dojít ke klidu duševnímu. Co je však žena bez muže, nebo u muže mrzáka?“

„Slečno, nechci být škodolibý, ale odpustíte mi zajisté, tážu-li se, proč zdůrazňujete tak, že žena postrádá mnohem víc muže než ten ženy?“

„Co vám mám odpouštět? Že se tážete na věc tak přirozenou? Ne, pane doktore, na to se mě může tázat každý, každému ráda odpovím. Vždyť je to tak prostinké a jednoduché. Žena, a zvlášť ta, která přilnula k muži, stává se jeho nevolnicí, myslím to v ušlechtilém slova smyslu. Bez muže není žena téměř ničím. Schází jí pevná ruka mužova, aby ji vedla a chránila, a schází jí také předmět, na nějž by přenesla celé bohatství svých duševních darů. Žena se rozvíjí a vyspívá teprve v blízkosti muže, stává se vůní květu, který ruka mužova vytvořila, stává se oduševněním, zjemněním jeho činů, posvěcuje jeho city a odstraňuje steré drobné překážky, které se mu v cestu kladou. Sloužit svému muži, přemýšlet, čím by mu prospěla, čím by mu život osladila, trpět s ním a radovat se s ním, to jest údělem ženy. Nedivte se, že vidíte takovou náruživou touhu Petčinu, být v blízkosti muže. Vždyť je jejím světem, jest jejím vším, co má a več doufá. Ztratit ho. znamenalo by pro ni ztratit život. Proto jsem vám nesmírně vděčna, že jste ji neodehnal.“

Výtoň překvapeně poslouchal. Obrana ženy z jejích úst zněla zcela jinak, než uvykl slýchat. Ačkoliv je svobodná, ačkoliv si vybrala takové místo, kde o něžnosti ženy k muži není řeči, přece svým jemným citem odekryla záchvěvy srdce ne-li všech, tedy aspoň veliké většiny žen. Odkud vyvěralo její přesvědčení? Jaká byla její minulost, když nyní tak soudí? Kolik zažitých chvil štěstí asi chvěje se za záclonou uplynulých let prvního mládí? Kolik představ a jaké snují se před jejím duševním zrakem?

„Domníváte se, slečno, že jsou všechny vaše družky stejného s vámi smýšlení?“ ptal se po maličké pomlčce.

„Snad všechny ne, ale ty, které jdou za hlasem svého srdce, a které nehoní se za křivými představami o povolání žen jako rovnocenných mužům v každém ohledu, ty dozajista stejně smýšlejí jako já. A třeba si toho nebyly vědomy, a třeba jejich duševní obzor byl tak úzký, že by nechápaly, za čím jdou, jejich jednání dosvědčuje, že je vnitřní hlas

vede za tím cílem, ku kterému byly stvořeny. Lituji těch, kdož se tomu smějí. Netřeba se s nimi příti a je usvědčovati, že bloudí. Jsou potrestány samy sebou, svým duševním nepokojem a nespokojeností."

„Máte pravdu, znám sám takovou ženu, která zmýlila se ve své cestě a která zamotala se v předivo, z něhož se nedostane."

„Narážíte snad na mě?" ptala se se smutným úsměvem.

„Bůh chraň," řekl chvatně. „Moje vlastní sestra je to," dodal jaksi tvrdě. Podívala se naň překvapeně a potom ostýchavě se podívala stranou. Nevěděla, co říci. Také Výtoň chvíli mlčel. Napadla mu sestra Anežka, a zlost jím zalomcovala, když si na ni vzpomněl, když si vzpomněl, jak tvrdě zničila své štěstí a štěstí člověka, který by byl s jinou šťasten, který by byl, maje hodnou ženu, užil života a jeho radostí, byl jiným milým společníkem a své rodině dobrou vůdčí hlavou.

„Slečno Durasová, snad vám nejsem sympatickým," povídal pod vlivem roztrpčenosti, jež ho zachvátila, „ale sešli jsme se daleko od domova, a až naše úloha bude zde dokonána, zase se rozejdeme, aniž se snad zas uvidíme. Považujte to, co řeknu, za výrok člověka, nemajícího zásad, nebo za člověka podivína. Nemám rád žen. Nikdy. A pro nic. Bývaly časy, kdy jsem dost hluboko klesal, ale ani tehdy jsem nemohl vystát společnost žen. Nebyl jsem schopen ani surových požitků, poněvadž jsem se přesvědčil, že špatná žena je strašlivá kletba muže."

Mrštil zbytkem cigarety o zem a vjel si prsty do vlasů.

„Tolik vám bylo ublíženo?" ptala se rozechvěle.

„Nejen mně, jiným ještě," řekl nevrle. „Všem, které jsem znal. A Bůh ví, ani svou matku nemohu vyjmout. Bezradostné jsem měl mládí. Říkává se, že jsou ženy jemnější, citlivější, ale lež to je, dětinská představa. Snad někdy, nebo na oko, ale vždy jdou pouze za tím, aby spoutaly ruce mužovy a udělaly ho nehodnou hříčkou svých rozmarů a vášní."

„Tvrdíte, že je výjimka pravidlem a pravidlo výjimkou," povídala pokojně, nedívajíc se naň.

„Proč tedy všechny ženy, které jsem poznal, šířily kolem sebe místo světla stín?" ozval se ostře. „Moje matka je živa, mám o ni strach, rád bych, aby byla dlouho ještě živa, ale nemohu se zbavit přesvědčení, že ona mého otce, který byl v jádře svém dobrý, šlechetný, držela ve svém područí po celý život a udusila v něm každou volnost, každou radost, každou touhu po samostatnosti. Ještě na smrtelném loži se jí bál. A moje sestra svého muže v pravém slova smyslu ubila. Z člověka nadaného, bystrého, hodného, udělala podomka, udělala opilce, připravila ho o čest na venek a o spokojenost doma. Kde je tu něha? Kde je tu oslazení života? To je, slečno Durasová, pouhý přelud, to je pouze vidina, kterou se těšíme, ale, nahlédneme-li k jádru, ustrneme. Vás ovšem se má slova netýkají, ale nelze říci, že by se mohlo o hodných ženách mluvit jak o pravidle. Jsou, zkrátka, sobci, sobci svého pohlaví a hledí na muže jako na prostředí, ve kterém mohou dosáhnout, po čem touží."

„Vy jste asi byl velmi nešťasten, že tak soudíte,“ řekla Lína tiše, a její pohled, plný měkkého soucitu, spočinul na Výtoni.

„Byl jsem, vždyť jsem vám to řekl. A špatný jsem byl, studii jsem zanechal a po hospůdkách mezi chátrou se opíjel. Ale kdo tím byl vinen? Žena. Ne, mě nepřesvědčíte.“

„Není to také mým úmyslem. Myslíte, že nevím, kolik žen dnes nechápe svůj úkol? Kolik jich násilím se dere ku předu a křičí, že mají být stejná práva a povinnosti? Kolik jich poukazuje na slabost žen a dovolává se citů mužů, aby jim nebránili v tom, po čem se jim zachtělo? Ale dovolte mi otázku, kdo to zavinil. Myslíte, že ženy? Bůh chraň. Mužové je tomu naučili. A zase jen mužové chabí nebo takoví, jejichž nervy podlehly moderní chorobě. Dnes neváží si ženy pro její vznešený úkol, pro její čistotu, ženskost. Koří se jí jako prostředku k ukájení svých raffinovaných požadavků. A ženy, vidouce jejich zbabělost, nemužnost a, řekněme, také zvrhlost, nemohou je ctít. Nebojí se mužů, a pohrdají jimi. A pohrdajíce šlapou svýma nohama po jejich šíjích a volají, že se sluší, aby byl muž k ženě pln ohledů, poklon, soucitů. Naučte ženy ctít a vážit si mužů, imponujte jim, vraťte jim stud, o nějž jste ji oloupili, vštěpte jim vědomí, že jsou povolány k velikému úkolu lásky a milosrdenství, a vaše domácnosti stanou se teplými krby, při nichž sídlí vzájemná láska, vaše domácnosti přestanou býti místy, na nichž sídlí lhostejnost, podvod a úskok.“

„Ano, imponovat,“ hučel Výtoň, všecek zmaten slovy Líninými, která mu byla něčím novým. „Čím má muž ženě imponovat? Má ji snad bít?“

„To ne, pane doktore,“ zasmála se, „ačkoli právě zde, v Bosně, patří to k pravidlu, a, jak sám seznáte, ženy jsou při tom mnohem spokojenější, než u nás. Tak daleko zacházet pro prostředky k ukájení autority mužovy není třeba. Zde dostačí prostředky ušlechtilejší. Mají-li vymizet nečestné ženy, musí vymizet nečestní mužové. Nemá-li se stávat, aby ženy vládly, nesmí jim mužové vládu popouštět. A mužové musí přestat patřit na svou domácnost jako na místo, kam zanášejí ze světa své špatné rozmary, kam mohou přicházet vylévat si svou zlost, kde trochu něhy a lásky ukázat bylo by hříchem. Skloňte se trochu k ženě, a žena vděčně bude spěchat za vámi. Řekněte sám, jaký život by měla žena, která by si vás vzala, když s takovým pohrdáním o ní soudíte?“

„Nebudu se ženit,“ řekl krátce.

„Budiž, vy nikoliv, ale snad mnozí, kteří smýšlejí právě jako vy? Když se před ní objeví obraz takového manželství, když vidí, jak se vše, co ji těšilo, več doufala, na co se spoléhala, jak to vše bylo pouhý klam a mam, probouzí se v ní hořkost, touha nahradit si to jinde a jinak. A proto buď potají muže klame, nebo začne zápasit o prvenství v domě. A protože ji sílí její opuštěnost a zoufalé vědomí, že není ničím, často svou houževnatostí vítězívá. Naučte se na život patřit smírněji a světleji, pane doktore, dožijete se ještě horších věcí.“

Hlas Línin byl provanut pohnutím a čímsi nevýslovně smutným. Výtoň zahleděl se před sebe, nevěda, co říci, sáhal pro cigaretu, aby si zapálil. Ale v tom od fortny kláštera zazněl zvonec. Druhý transport byl tu a nebylo času na pokračování v rozmluvě.

„Povinnost volá," řekla Lína tiše a popošla ke dveřím. Neřekl nic a šel jaksi zamračený za ní. Přivezli devět raněných a hlásili, že jich do večera přijede ještě jednou tolik. Přikývl zamyšleně hlavou a kráčel napřed k celám, aby vše připravil. Na chodbě setkal se s jeptiškou, která k němu ulekaně chvátala.

„Pane doktore, račte se jít podívat k jednomu nemocnému," prosila ulekaně. „Nevím, co se s ním děje."

„Nemám teď času, jsou tu noví ranění," odbýval ji zkrátka.

„Ale tohle je vážné, obávám se, že je to — tyfus," řekla úzkostlivě.

Výtoň sebou trhl. Tyfus! Tady v nemocnici, a stavění baráků bude ještě několik dní trvat! Chvátal za jeptiškou a teprve po dlouhé chvíli vracel se k raněným. Lína sama konala přípravné práce a hovořila s raněnými. Když Výtoň vešel, všimla si jeho vážného vzezření.

„Připravte se, slečno, přibyl nám nový nepřítel," pravil se zvláštním úsměvem. „Důtklivě vám radím, abyste žádala o přeložení třeba k pohyblivým nemocnicím. Je tam sice krve víc než zde, ale není tam zákeřníků."

Nechápala, co povídá. Pozoroval její podivení, a úsměv mizel z jeho tváře.

„Slečno, odejděte odtud, máme tu tyfus," řekl vážně.

„Proč bych utíkala?" pravila prostě. „Tím více je mne tu zapotřebí. Zůstanu."

„Čiňte, jak je vám libo, varoval jsem vás v čas," řekl jako rozhorleně, a nevšímaje si jí již, přistoupil k raněnému.

II.

Její klid ho naprosto pomátl. Že má dost síly ošetřovat raněné, chápal. Ale že ona, dosti mladá, sličná, intelligentní, nesnaží se uprchnout před zavilým a zákeřným tyfem, který, zahnízdiv se jednou, bude jako šelma rdousit a lapat oběť za obětí, zvlášť v této primitivní, všeho pohodlí postrádající a prostředků k omezení nemající nemocnici, toho nemohl pochopit. Není morousem, její srdce není otráveno chabým světobolem, není mužatkou, pohrdající radostmi života, a dozajista, že by smrt uvítala s hrůzou. A přece se jí nechce vyhnout. Proč? Opravdu, z milosrdenství? Nebo by se snad byl mýlil, a ona pod svou pokojnou tváří hledala schválně smrt daleko od domova?

Zvláštní nepokoj o ni se ho zmocňoval. Byla mu přece lhostejná, viděli se od nedávna, jejich styky byly odměřené, a dnes poprvé spolu hovořili. Dřívější setkání odbývala se několika suchými slovy, a Lína mohla pozorovat, že takový příliš světlý zjev nevidí rád na místě, kde není k ohledům a poklonám času. A přece v tu chvíli, když se u nemocného přesvědčil, že náhled jeptišky je správný, že tyfus zaťal první spár na hradby, za nimiž hledaly útočiště oběti boje, první vzpomínka platila Líně. Uteče, prolétlo mu hlavou, když, nařídiv osamocení nemocného, vracel se k operacím.

Neutekla. Plnilo ho to jakousi zlostí, proč si chce hrát na hrdinu, proč se stydí učinit to, co je přirozené. Přišla do války konat milosrdenství u raněných, od nichž jí nehrozí nebezpečenství nákazy, ale nepřišla posluhovat při epidemii, která jako stín vleče se za každým krvavým bojištěm. Tyfus, a zvlášť zde, v tom dusném podnebí, kde není ani dostatek dobré pitné vody, bude mít široké pole, na němž bude hýřit.

Proč působit raněným darmo nových bolestí, vtíralo se mu do hlavy, když dřív či později tyfus ubije jejich zbičované tělo? Ten, který prvně onemocněl, přestál amputaci ruky, už mohl na loži se sám obraceti, už se mu radost ze života vkrádala do očí, a ejhle, teď leží rozpálen v novém zápase o život a smrt. Těžko vyvázne, jeho tělesné síly jsou vyčerpány bolestí prvou, nestačí na odpor novému nepříteli. A tak to půjde dál, epidemie bude tím lačnější, čím více obětí bude zachvacovat, čím méně odporu najde. Nespokojí se pouze raněnými, labužnicky sáhne po zdravých, zachce se jí také svěží, nevyčerpané krve. A Lína, ta jistě onemocní. Jediný pohled na její jemnou, bílou pleť, na celý její zjev, jenž připomíná doby blahobytu, dosvědčuje, že nemá vrozené, vzdorné síly, která by mohla čelit tak výbojnému odpůrci.

Podivně rozrušen, konal své práce a při tom vyhýbal se, jak mohl, přímému pohledu na Línu. Nechtěl, aby zvěděla, že má o ni starost, aby se nedomýšlela, že snad ho k této starosti něco jiného dohání. Ostatně, také neměl opravdu času věnovat jí osobně pozornost. U Jajce šlo to do tuha, a večer přivezena nová řada raněných.

„Nestačím na vše sám," povídal zlostně, když mu hlásili, že bylo zvědy dokázáno, jak kolem Fojnice hromadí se veliká síla nepřátel a lze očekávati, že každý krok ústupu budou platit krví. „Ať sem pošlou ještě jednoho lékaře, zvlášť, když máme tyfus v domě. Také personál se musí rozmnožit, za týden by ošetřovatelky byly zničeny."

Chvatně provedl prohlídku nově přibylých a pozdě v noci odebral se do malé, úzké komůrky, která sloužila za jakousi kancelář, ve které odbýval porady s ošetřovatelkami, a kde mohou i zaměstnané ošetřovatelky občerstvit se sklenkou vína a konservami. Usedl a napsal zprávu na velitelství, že má veškery místnosti přeplněny, že se vyskytl tyf, a že je naprosto nutno vyslat pomoc do nemocnice banjalucké. Ještě v noci odeslal list po ordonanci a ulehl ke krátkému odpočinku. Za svítání budil ho zvon, oznamuje příliv nových pacientů. Nebylo místa, kam je dát.

„Vyklidíme svou ložnici," sdělovala mu Lína, když rozčileně vytýkal veliteli zdravotního sboru, jenž přijel s transportem raněných, že jest to nerozumné přeplňovat nepřipravenou a stísněnou nemocnici banjaluckou.

„A kde budete spát vy, kde jeptišky?" zvolal příkře. „Myslíte, že vydržíte stálé ponocování? Snad den, dva dni, ale potom zůstanu bez ošetřovatelek, a pak je konec léčení."

„Budeme se střídat, prospíme se v kanceláři na pohovce," odpovídala mírně.

„Řekněte na konec, že budete spát na chodbě," křikl zlostně.

„Bude-li nutno, také se tak vyspíme.“

Zasmál se posměšně, ale ranění byli přece uloženi do ložnice. O kancelář musil téměř bojovat, když před klášterem zastavoval se transport za transportem. V největším chvatu umístňováni nemocní po chodbách a konečně zanášeni do baráků. Nestačil prohlížet sám raněné, ošetřovatelky pomáhaly a jemu ponechávaly nejtěžší případy, při nichž bylo nutno sáhnout k operačním nástrojům. Neptal se již, bude-li některý naříkat, zmítat sebou. Odbývaje jídlo v běhu, chvátal od lože k loži, za ním dva, tři vojáci, kteří raněného drželi, a on amputoval, sondoval, odbýval hlavní věc, a za ním Lína Durasová dokončovala vymývání a obvazy.

Třetího dne dojeli do nemocnice dva lékařští elevové, studenti, kteří byli od přednášek zavoláni, oblečeni ve vojenskou uniformu a posláni do praxe. Theoretické jejich vědomosti nebyly úplné, praxi neměli téměř žádnou, ale v nouzi musili pomáhat. Třesouce se strachem, plni úzkosti, aby se nedopouštěli chyb, přistupovali k nemocným. Lína a jedna z jeptišek je provázely, poučovaly, někdy přiběhl Výtoň, ukazoval rozčileně, plísnil je a pobízel k činnosti. Vše by bývalo se provádělo chladnokrevněji, kdyby býval tyf nevisel jako blížící se bouře nad nemocnicí. První jeho oběť zápasila v baráku se smrtí, a vedle ní uloženy další dvě oběti.

„Všechny nás to zabije,“ hučel Výtoň, přecházeje chvatně místností. Došel až k loži, na němž spočíval Petrovič. Už mu bylo lépe, noha se nezanítila, a Petka, sedíc vedle něho, usmívala se na lékaře i Línu jako na dobré známé. „Teď bys mohla odejít, darmo tu zahyneš,“ osopil se na ni.

„Ach, ne, dobře je mi tu,“ zavrtěla hlavou.

„Počkej, až se rozstůněš, až dostaneš tyfus, budeš želet, že jsi neodešla.“

Ale ona se pouze usmála, jakby mu nevěřila. Zlobil ho tento úsměv, a měl chuť ji z nemocnice vypověděti, ale blízkost Línina ochromovala jeho odhodlání. Hučel cosi pro sebe a vyšel raději do vedlejší cely. Slyšel, jak za ním Lína cosi hovoří s Petkou, a, maně se obrátiv, všiml si, jak je Lína bledá. Není divu. Nespí celé noci, je stále na nohou, hýří svými silami, a pak není nemožností, že také co nejdříve propadne nemoci. Kde béře sílu? Nemračí se, není nevrlá, s úsměvem jde od nemocného k nemocnému. Je exaltovaná, příliš si důvěřuje a, až bude pozdě, teprve bude volat po pomoci.

Za několik dní stali se elevové zručnějšími, mohlo se mu ulevit, kdyby býval nával do nemocnice tak úžasně nestoupal. Marně posílal zprávy k vrchní zdravotní radě, že jsou poměry v nemocnici zoufalé. Přicházely stále stejné odpovědi: Není jinde místa, vše je přeplněno. Sotva bylo nařízeno, aby ty nemocné, kteří mohou snést převezení a kteří se trochu zotaví, posílal za Sávu, rozmnožil se počet nových obětí tak, že často musili býti ranění uloženi na nádvoří a do zahrady. A pak došel poplašný rozkaz, aby vůbec nikdo nebyl z nemocnice jinam posílán, poněvadž případy tyfové epidemie vyskytovaly se v oněch nemocnicích, do kterých byli nemocní z banjalucké nemocnice překládáni.

A zde rostl tyf jako dravec. Ne deset, ale sto a přes tento počet leželo nemocných v horečce, jež různým způsobem své oběti týrala. Ten v blouznivém návalu horečky prozpěvoval, onen chroptěl, ten divoce sebou zmítal, jiný oteklými rty a naběhlým jazykem blábolil. Pohled hrůzy poskytoval dlouhý barák, naplněný nemocnými tyfem, a, kdo do něho vešel, jakby do jícnu smrti byl vržen. Dvě z jeptišek rozmnožily řadu onemocnělých, čtyři vojáci ze zdravotního sboru zápasili se smrtí, a, kolik k těmhle obětěm ještě jich přibude, nikdo nedovedl určiti.

Výtoň jakby ztratil cit. Od noci do noci chodil svým smutným královstvím, lhostejně těkaje pohledem po sténajících, a mlčky naslouchal nářkům a přáním, které nemocní pronášeli. V pestré směsici namačkáni tu vojáci, Turci, Srbové, povstalci i mezkaři, prostí vojáci i důstojníci.

S Línou nemluvil čtrnáct dní. Spala střídavě s jeptiškami v kanceláři, obyčejně ve dne, poněvadž v noci bývalo při stoupající horečce více potřebí dohledu a pomoci než za dne. Chodila stále vztyčená, hbitá, ochotná, ale nadlidské namáhání bylo už zřejmě znát na její vyhublé tváři. Úsměv její zmizel, oči zapadly, a její ruce byly hubené jako nemocného dítěte. Stokrát měl na rtech vybídnutí, aby odešla do města, aby někde ulehla a spala několik dní, ale tuše, že by ho neuposlechla, mlčel. Co konečně na tom? Ať zahyne! On také nedoufá, že odejde zdráv z toho místa, jehož vzduch je prosycen nákazou, a odkud den co den odnášejí zsinalé mrtvoly.

Střídaje se s elevy v noční službě, zašel jednoho večera do kanceláře, aby se napil vína a snědl kousek konservy. Nechutnaly mu, necítil potřeby jídla, ale věda, že musí jíst, jedl lhostejně vše, jen aby ho síly neopustily. Kancelář byla prázdná. Lína před chvílí chvatně opouštěla kancelář, volána do tyfového baráku. Lhostejně sáhl po láhvi, nalil si sklenku vína a na okamžik usedl. Zrak jeho bezmyšlenkovitě bloudil po úzké prostoře a náhodou zůstal tkvěti na jakési knize, která byla zastrčena na polici, upevněné nad pohovkou. Neměl v ruce knihy od té doby, kdy odjel na bojiště, a povstav, sáhl po knize. Otevřel ji a spatřil, že je do polovice naplněna prázdnými listy papíru. Převraceje listy, otevřel šíře oči. V přední části knihy popsány byly stránky drobným, úhledným písmem, v němž poznal ruku Líninu. Znal její písmo z poznámek, které zapisovala při noční hlídce u jmen jednotlivých nemocných. Podíval se na konec, a úžas jeho stoupal. Tam postřehl své jméno.

Jakoby ho únava opustila, jakby nepotřeboval již odpočinku, otevřel počátek knihy. Bez nadpisu počínaly zápisky, a on okamžik váhal. Dozajista, že to, co je zde napsáno, jsou nejvniternější záchvěvy její duše. Nedopustí se neslušnosti, že bez dovolení chce vniknout v její tajemství? Arci, zeptal-li by se jí, mohl být jist, že by mu nedala dovolení přečíst si ony listy, dost obšírné. Ale zájem Výtoňův, nahlédnout až na dno duše její podivné bytosti, porozumět vlivu, který ji činil tak statečnou, dovědět se, odkud čerpá onu obdivuhodnou silu ke konání svých těžkých povinností, seznat její minulost, to ho tak mocně zaujalo, že nepřemýšlel, čeho se dopouští. Lína je mezi ne-

mocnými, jeptišky u raněných, a ostatní ošetřovatelky spí v bývalém zimním refektáři klášterním. Je tedy bezpečen asi hodinu, ve které může část přečíst. Co nedočte dnes, dočte jindy, jen když ví, kam Lína skrývá svého svědka životních tajemství. Usedl pohodlně a četl.

„Nebude se ti zdát, drahá matinko, urážkou, že se chci zabývat tvou minulostí? Odpustíš mi, že mě cosi neodbytně nutí, abych zachránila každou myšlenku, která je s tebou nerozlučně spojena? Nehněvej se pro to na svou Línu, která tě stále před očima vidí jako světici, ku které ji srdce táhne, na kterou nelze zapomenout. Vidíš, že tvá Lína je také tak nešťastna jako ty, ano, že je nešťastnější tebe, poněvadž tys měla vzpomínky na drahého tatínka, na jeho mužnou lásku, a já nemám nikoho, kdo by mě pochopil, kdo by se mnou cítil. Půjdu aspoň ve chvílích smutku k této knize a, až se budu probírat jejími listy, jakobych s tebou mluvila a s tebou se potěšila. Viď, že se už, matinko, na Línu nehněváš?“ — — —

„Živě mi tane na mysli náš pokojík v předměstském jednopatrovém domě. Byl téměř poslední na konci ulice, vybíhající ven do polí. Ulice byla úzká, tichá, a málo povozů tu projelo, poněvadž polní cesta, kterou končila, táhla se mezi městská pole a neměla žádného pokračování. U našeho domu byla zahrada s ovocnými stromy, tichá, obehnaná zdí, bez květin a cest. Rok co rok zazelenala se pod stromy tráva, rozkvetlo luční kvítí, které pokosili k mému velikému žalu. Chodívala jsem sem s matinkou den co den. Náš domácí dal u zdi udělati stolek a sedátko, a tam moje matka sedávala a šila. Já, batolíc se kolem ní, měla jsem velikou radost z každého kvítka a z každého ptáčka, jenž se v korunách stromů ozval.“

„Nemajíc společnosti jiných dětí, bavila jsem se svými představami, a pamatuji se, jak často se matinka smávala mým nápadům. Milovala jsem a dosud živě miluji ty staré, rozložité jabloně, které z jara podobaly se obrovské kytici. Jak voněly, jak jemně šelestily, jak jsem nastavovala své malé ruce, když květ opadával, a, majíc plné ruce něžných růžových lístků, nosívala jsem je matince a sypala na její klín. Věděla jsem, že mě matinka vždycky pohladí, políbí, že mi něco laskavého řekne, a zvykla jsem si na to jako jiné dítě na svůj mls. Matinka uměla tak krásně líbat, tak něžně hladit, její oči tolik krásně se na mě dívaly, že jsem nikdy víc nepostřehla takového hlubokého zvláštního pohledu.“

„Tatínek se také hezky díval, jeho oči byly také hezké, ale býval nějak polekaný, tak že jsem se víc bávala. Ostatně tatínek tak zřídka k nám chodíval, každodenně sice několik hodin byl s námi nahoře nebo v zahradě, ale zase odcházel. Než přišel, bývala matinka velmi veselá, ale, kdykoliv odešel, sesmutněla a často plakávala. Ptala jsem se, proč pláče, ale ona místo odpovědi brala mě do náručí a líbala, dlouze, vášnivě, až to někdy bolelo. Ale já nikdy nekřičela, bála jsem se matinku rozhněvat, když sama tolik trpěla.“

„Dokud jsem byla malá, byl můj život opravdu krásný. Ráno přicházela matinka k mé postýlce a probouzejíc mě, líbala mě na rozespalé oči, probírala se v mých rozcuchaných vlasech a hrála si se mnou. Na tyhle chvíle jsem se nejvíc těšívala. Matinka jakoby byla také malým

dítětem, žvatlávala se mnou, smála se a dováděla, až všecka ve tváři zrůžověla. A to tolik matince slušívalo, že mi připadala jako ten obraz, který nad její postelí visel, a před nímž se večer dlouho modlívala. Do dnes nevím, líbilo-li se mi na světě něco víc, než moje matinka. Jak byla sličná! Jak bílé měla ruce, hrdlo, tvář! Jak něžný výraz, jak sladký hlas! Byla tehdy ještě mladá, hádám, že asi dvacetčtyři roky. A milovala kolem sebe všecko bílé a růžové. Když ke mně přicházívala, celá bělounká, mívala jsem představu, tak že vypadají andělé."

„Když jsme dost se nadováděli, vynesla mě matinka z postýlky, učesala, umyla, oblékla a při tom stále něco povídala. A já, abych její hlas stále slyšela, schválně jsem jí dávala otázky, schválně dělala nevědomou, a ubohá matinka trpělivě povídala. Spolu jsme posnídaly a potom jsme buď šly na chvíli do zahrady, nebo matinka vařila, a já cupkala po pokoji, zpívajíc si, a stále za matkou dobíhajíc do kuchyňky. Ven bez ní jsem nešla. Matinka mi to zakázala, a já se také bála sama vyjít. Vedle nás bydlil nějaký starý pensista úředník, mrzutý a bručivý, se dvěma stárnoucími dcerami, které stále chodily na procházku a stále se mezi sebou hašteřily. Neměly mě rády, a matinku asi také ne. Nikdy ji nepozdravily, a dívaly se na ni zlostně a pyšně, že jsem, byť jsem nic nechápala, neměla jich ráda a mračila se na ně také."

„Po obědě jsme se doma málo zdržely. Matinka vzala si práci, a šly jsme do zahrady. Jen v zimě nebo když pršelo zůstávaly jsme doma, a tu mě obyčejně matinka ukládala na pohovku, a přes to, že jsem si umiňovala nespati, usnula jsem vždy. Za to v zahradě nechtělo se mi nikdy spát. Když jsem trochu poodrostla, mívala jsem v zahradě své stálé známé. Věděla jsem o každém hnízdě, a moje největší radost bývala, když mladí ptáci, učíce se lítat, poletovali po zemi nebo nízkých větvích. Mohla jsem až k nim blizoučko dojít a dívat se na jejich černá očka, na jejich chmýřím potrousené peří, a divívala jsem se, proč staří tolik úzkostlivě kolem lítají. Vždyť přece vědí, že mladým neublížím."

„Sdělovala jsem to matince, a ta povídala, že se ptáci proto o své mladé bojí, poněvadž mají mnoho nepřátel, a protože mnohé nezbedné děti je chytají a zabíjejí. Kdyby to byla neříkala matinka, které jsem tolik věřila, nebyla bych uvěřila, že může někdo takovým něžným ptáčkům ublížit."

„Jednou jsem se přesvědčila, že nejen lidé, ale ještě jiní škůdci pronásledují mé chráněnce. Kočka odněkud ze sousedství zatoulala se na zahradu a právě, když jsem přišla pod strom, skočila po mladém ptáčku. Staří se úzkostlivě rozkřičeli a já s nimi. Matinka, všecka polekaná, běžela za mnou, a já, neschopná slova, jen křičela a ukazovala na strom, kde seděla kočka, majíc v tlamě ptáčka a dívajíc se na nás svýma zelenavě se svítícíma očima. Matinka hodila po ní kouskem suché větve, kočka skočila na druhou větev a úprkem se dala na útěk. Ale ptáčka nepustila. Proplakala jsem celé odpoledne a ještě prý v noci jsem byla nepokojná. Aspoň ráno vyptávala se matinka, plná starosti, není-li mi nic. Nebylo, pouze hlava mě pobolívala. Ale od té doby nenávidím kočky, a kdykoliv ji spatřím, jakby mráz mi tělem projel."

„Někdy jsem také vylezla vedle matinky na lavičku a dívala se ven do polí. Bývalo tak hezky venku, a moje malá duše toužila po toulce mezi zeleným obilím, v němž mihaly se rudé skvrny máku, modraly se chrpy, a odkud byl slyšet jásot skřivánků a cvrčení cvrčků. Jako neznámý, lákavý svět zdál se mi otevřený kraj, a neznámá touha táhla mě ven ze zdí zahradních. Kde jsi, moje stará, tichá zahrado, abych mohla v tobě nalézt odpočinku a útěchy po těch strastech, které jsem ve světě utrpěla!“ — —

„Vídávala jsem také ze zahrady, zvlášť tehdy, když už obilí bylo posečeno, řady vojáků cvičit se po polích, a snažila jsem se rozeznat, kde je tatínek. Několikrát vybídla jsem matinku, aby šla se mnou podívat se za tatínkem, že bude mít radost, až nás spatří, ale matinka mě vždy sundávala z lavičky a tvrdila, že to nemůže být. Nebývala v těch chvílích tak laskavá jako jindy, a mně se zdálo, že to není od ní spravedlivé. Arci nemohla moje dětská hlava tušit, proč tak matinka činívala. Často již odprosila jsem matinku, aby mi odpustila ony chvilkové, dětinné nápady nelásky. Jak asi ona trpívala, když, sedíc za zdí, slyšela vojenské povely, hudbu a hřmot pochodu!“

„Tehdy mi nenapadlo, že vedle mne, jež jsem se cítila tak neskonale šťastnou, jež jsem zbožňovala matinku jako vzor štěstí a životní radosti, sedí matinka s otevřenou ranou ve svém srdci, jejíž krvácení přede mnou zakrývala! Snad jsem svým dotíráním ještě více její bolest rozdírala. Jak asi ráda byla by si vyšla ven, aby se podívala na tatínka, jak asi rád by býval také on ji viděl, ale mezi nimi stála hráz, která je dělila, bez milosrdenství a bez útěchy. Netušila jsem tehdy ještě, že smím naň volati „tatínku“ pouze doma nebo v zahradě, venku že není mým otcem, tam že mohu mluviti pouze o své matince.“

„Kdykoliv se vrací chvíle, ve kterých trpce žaluji na svůj smutek a zklamání, nejlíp mě ukonejší vzpomínka na matinku. Ta jistě trpěla více, než trpím já. Život její zašel na bludnou cestu, ze které nebylo návratu. Otec její, jak jsem se později dověděla, byl vojenským kapelníkem. Měla pečlivé vychování, a zvláště její matka byla velice jemná a milá žena. Moje matinka byla velmi sličná, velmi milá, ale neměla peněz. Mohla se vdát za muže podřízenější, ale ti z ostýchavosti nepřihlásili se, až už bylo pozdě.“

„Můj otec, jehož jméno nosím, a kterého matka stále jen křestním jménem, Ladislave, oslovovala, byl do garnisony přeložen a jako výborný hudebník pověřen plukovníkem, aby spolu s mým dědem kapelníkem sestavoval programy k vojenským koncertům a zábavám. Docházel k rodičům mé matinky do bytu, a byl by býval slepcem, aby neviděl půvabů mé matky. Docházel vždy častěji, docházel také v době, kdy otec nebýval doma, a moje matinka nejen že rozuměla jeho pohledům, ona je vítala jako své probuzení. Milovali se upřímně, protože můj otec patřil k těm řídkým zjevům, kteří nevidí v ženě pouze předmět k ukojení své záliby. Duše mé matinky ho zachvátila, a, když se navzájem ujistili svou láskou, nebylo lze je rozvést. Darmo děd matince domlouval, ukazoval na nemožnost sňatku, poněvadž nemohl složiti kauce, darmo

na prosbu dědovu můj otec přestal docházet do domu a žádal za přeložení. Matinka zoufale čelila, hrozila, zapřísahala, až děd ustoupil. Tehdy se moje matinka rozhodla následovat mého otce do nové garnisony. Pronajala si zde byt, ve kterém jsem se potom narodila.“

„Moje narození zachránilo ji před zádumčivostí. Otec zůstal jí věren, odmítal nabídnutí k lákavým sňatkům, snesl domluvy plukovníkovy a živil svou lásku dál, jak se dalo, jak toho jeho postavení dovolovalo. Uskrovňuje se na míru nejmenší, dával matince určitou částku na výživu, a den co den, vyjímaje manévry, přicházel k nám. Trpěl velice vědomím, že nemůže matinku postavit na roveň ostatním ženám důstojníků, musil často snést poznámku, která ho potupovala, ale to ho nebolelo tak, jako pohled na mou sličnou matinku, jež, obětovavši mu vše, co měla, svůj mladý život trávila v úplné odloučenosti. Nestěžovala si mu, ale on dobře vycíťoval, jak vnitřní bolest ji drásá, jak touží po procházkách ve volné přírodě, ale, obávajíc se, aby se jí nedostalo někde potupy, aby nestížila postavení otcovo, raději dobrovolně snáší své vězení.“

„Měla aspoň mě, a chápu, jak jsem se jí stala nezbytnou a drahou. Často se domnívám, že by bylo pro mne lépe, kdybych byla zemřela jako dítě, obklopena láskou a hýčkána teplem vřelé náklonnosti matčiny. Ale jak krutě byla by se asi dotkla matinky moje smrt, která by byla osiřela! Už proto nežehrám na svůj život, poněvadž aspoň něčím přispěl k rozjasnění života tolik mi drahého.“

„Měla jsem záhy naučit se znát, co se rozumí tak zvanou lidskostí a milosrdenstvím. Dosud ušetřena nárazů zvenčí; měla jsem začít chápat celou tíhu života. Můj otec byl už setníkem, když mě jednou matinka připravovala k čemusi novému.“

„Jsi veliká, přestaneš být hloupoučkou dívenkou a musíš do školy,“ povídala mi u večer při svlékání. „Zítra tě dovedu do školy. Budeš hodná, viď, Líno?“

„Divila jsem se, k čemu mi je dobré chodit do školy, když jsem takhle spokojena, ale matce odporovat jsem se neodvážila. Ostatně vyhlídka na školu mě cele zaujala. Horlivě jsem se doptávala, co je škola, co tam budu dělat, a slyšíc, že tam budu sedat ve společnosti asi padesáti jiných děvčátek, věkem mi rovných, že mě tam bude pan učitel učit číst, psát a počítat, že se tam dovím mnoho nového, byla jsem všecka rozechvělá. Konečně se tedy dostanu ven do světa, přesvědčím se, co je za naší zdí, uvidím z blízka děti, které jsem jen z pozdálečí pozorovala. Bez odporu dala jsem se druhého dne ustrojit a s jakýmsi nábožným obdivem patřila jsem na matku, jež byla také jinak oblečena než obyčejně. I klobouk měla a přes tvář si dala hustý závoj. Plakala toho dne vyjímečně také ráno a potom před zrcadlem zakrývala stopy pláče. Byla málomluvná, neodpovídala jak obyčejně na mé, dnes četnější otázky, a vzavši mě za ruku, vyvedla mne na ulici.“

„Mlčky jsem s ní šla, divíc se všemu. Překvapovaly mě domy i krámy, překvapovalo mě množství lidí, jež jsme v živějších ulicích potkávali, a na konec byla jsem všecka ustrnulá nad množstvím dětí, které se kolem školy rojily. Byla bych se ráda zastavila, rozhlédla se,

ale matinka šla velmi rychle. Dovedla mě do třídy, ve které mou pozornost upoutal vysoký pán s černým plnovousem. Matinka s ním cosi hovořila, a on, skloniv se ke mně, pohladil mě po tváři. Ukázal mi místo, kam si mám sednout, matinka mě políbila a odcházela."

„To byl pro mne hrozný okamžik, když jsem poprvé byla od matinky oddělena. Jakobych všechno ztratila, jakoby mě cosi hrozného očekávalo, seděla jsem na svém místě s tlukoucím srdcem, těkajíc kolem sebe a čekajíc, brzo-li se mi stane něco zlého. Přicházely matky s ostatními děvčaty, a některé z těchto rozplakaly se usedavě, volajíce, že chtějí domů. Byla jsem také blízka pláči, ale cosi mě tu zdržovalo a dodávalo síly. Matinčin rozkaz a pohled, který mi živě utkvěl v srdci, když mi nařizovala, že musím být spůsobna, že nesmím pana učitele zlobit a odejít, až mi dovolí, to mi vnuklo sílu, že jsem zbaběle se nerozplakala a ke dveřím neprchala. Přispěl také k tomu pan učitel, který velmi laskavě na nás hovořil a takové roztomilé pohádky nám vypravoval, že jsem se s ním smířila a ve svém dětském rozoumku usoudila, že je po matince a po tatínkovi nejhodnější bytost, kterou znám. Umínila jsem si, že mu jednou povím, jakou máme hezkou zahradu, a jak je tam hodně ptáků, i také, že ošklivá kočka na ptáky chodí. Možná, že mi poradí, jak kočku zahnat."

„Vedle mne seděla dvě děvčátka, obě lépe ustrojená než já. Byla kurážnější než já, a ta, jež mi seděla po pravé straně, hned se začala se mnou kamarádit. Měla černé oči a vypadala jako panenka, které jsem vídala na obrázcích namalované. Měla plnou kapsu cukrovinek a jednu mi milostivě podala. Vzala jsem ji, a bylo mi líto, že také já něco nemám, abych jí mohla dát.

„Jsou dobré, viď," povídala, labužnicky srkajíc sladkou šťávu. „Já jich doma ještě mám!" A pojednou, jak by si na něco vzpomněla, obrátila se ke mně a s důležitou tváří se mě ptala:

„Čí jsi?"

„Durasová."

„Proč tě pan učitel volal Járová? Jak se jmenuje tvůj tatínek?"

„Nu, Duras," tvrdila jsem, ale v mém srdci ozval se zmatek. Chápala jsem, že tu není něco v pořádku, že pan učitel opravdu mě jinak volal, než jak se tatínek jmenuje.

„A čím je?" vyzvídala má společnice nedůvěřivě.

„Hejtmanem," řekla jsem pyšně.

„U vojska?"

„To víš, že u vojska." Měla jsem radost, že jsem se mohla pochlubit. Společnice spočinula na mně dlouhým pátravým pohledem a chvíli mlčela.

„Můj tatínek je také hejtmanem," povídala potom trochu přátelštěji. „Kde zůstáváte?"

„Tam u zahrady. Máme takovou krásnou zahradu. A ptáci jsou tam, a kočky na ně chodí."

„My zahrady nemáme," přiznávala se už poraženě. „Ale já řeknu tatínkovi, a on mi zahradu taky koupí. A tys viděla kočky chodit na ptáky?"

Oslovení pana učitele přetrhlo další naši zábavu. Měla jsem radost, že, byť jsem nemohla rozdávat cukrovinky, aspoň jsem měla něco, co moje sousedka neměla. Po škole čekala na mne posluhovačka, která matince všecko donášela, a odváděla mě domů. Všechna šťastna přiběhla jsem domů, a bylo povídání bez konce. Neopomenula jsem matince sdělit příhodu s cukrovím a také svůj triumf nad svou sousedkou. Při tom jsem si vzpomněla na rozpor při jmenování.

„Že se jmenuji Durasová a ne Járová," povídala jsem všecka rozohněna.

Matinka zbledla, udiveně se na mě podívala a přestala se usmívat.

„Pan učitel má pravdu, jmenuješ se Járová," řekla vážně.

„A proč se jmenuje tatínek jinak?" dotírala jsem s dětskou zvědavostí.

„Neptej se, tomu ještě nerozumíš," řekla matinka, a náhle se rozběhnuvši, utíkala do kuchyně. Polekala jsem se a neodvážila se hned za ní jíti. Jistě jsem jí ublížila, a vědomí viny mě skličovalo. Teprve po chvíli zvolňoučka jsem za ní šla a viděla, jak pláče. Myslila jsem si, že se na mě hněvá, ale ona mě chytila do náruče a, nic neskrývajíc slzy, líbala mě vášnivě. Měla jsem ji ještě radši a umiňovala si, že se už nebudu ptát, jak se tatínek jmenuje.

Druhého dne, dříve než jsem odešla do školy, nařizovala mi matinka, abych nikomu neříkala, že se jmenuji Durasová, a že je můj tatínek hejtmanem. Járová jsem, a dosti. Poslechla jsem bez námitek, ale bylo mi jaksi nevolno, že při druhém útoku své sousedky podlehnu. Ale zatím jsem ji měla ztratit. Tehdy jsem tomu nepřikládala žádné váhy, ale dnes je mi tak hořko, že, nebýt matinky, zaplakala bych nad svou uraženou ješitností. Když jsem přišla do školy, nebyla moje sousedka ještě ve škole. Usedla jsem na své místo už odhodlaněji než včera, když se otevřely dveře a v nich se ukázala moje sousedka. Nešla sama. Její matka ji vedla. Pan učitel jim šel vstříc, a cosi hovořili. Potom se podívali oba na mě, pan učitel pokrčil rameny, paní cosi rozhorleně povídala, a on, přikývnuv hlavou, provázel ji ke dveřím. Vrátiv se, zavolal na mě, abych si vzala své věci, a posadil mě na opačnou stranu, mezi dvě děvčata, děti řemeslníků.

Byla jsem velmi udivena, a hanba mi bylo. Tušila jsem, že příchod matky mé bývalé sousedky souvisí s mým přesazením, a slzy se mi v očích ukázaly. Propuknout v hlasitý pláč jsem nechtěla, cosi vzdorovitého ve mně klíčilo. Pan učitel se na mě podíval a, jda mimo, pohladil mě.

„Máš hodné sousedky, buď, Járová, také hodná," povídal laskavě, a mě ta slova velice potěšila. Když po vyučování vyhrnuly jsme se z lavice, uzavírala jsem přátelství se svými novými družkami. Stará moje sousedka přitlačila se v síni ke mně a škodolibě se na mě podívala.

„Heď, tvůj tatínek není hejtmanem jako můj," povídala pánovitě. „A nejmenuješ se Durasová, ale Járová. Nebudu už vedle tebe sedat, matinka to zakázala."

Neměla jsem, co odpovědět. Sklopila jsem hlavu a cítila, jak ostatní poslouchají a zvědavě si mě prohlížejí. Dala jsem se na útěk a utíkala domů. Posluhovačka už na mě nečekala a, předběhnuvši ostatní, chvátala

jsem k domovu. Teprve, když jsem byla blizoučko u obydlí matčina, napadlo mě, mám-li doma něco říci. Vzpomněla jsem si na včerejší den a umínila si, že nic neřeknu. Matinka sice pozorovala, že jsem jaksi plachá, ale neptala se mne na nic.

Až večer, když přišel tatínek, poslala mě matinka, abych si hrála. Neušlo mi, že matinka si otírala oči, a tatínek, cosi prudce vykládaje, přecházel pokojem. Potom vzal hlavu matinky do rukou, hladil ji a líbal. Viděla jsem vždycky ráda, když tatínek matinku líbal. Bývali potom oba ke mně laskavi více než jindy. Po chvíli mě tatínek zavolal a, posadiv mě na klín, ptal se, vedle koho sedím. Řekla jsem a velice se divila, že už ví, že sedím jinde, než včera. Ptal se mě, kdo mě přesadil, kdo přišel do školy a, když jsem pověděla, co jsem věděla, pohladil mě po vlasech.

„Nic si z toho nedělej, máš hodné sousedky, a pan učitel tě má rád. Jen zůstaň hodná, a tam s tou ani nemluv, nevšímej si jí.“

„Však já ne,“ slibovala jsem kurážně, všecka šťastna, že jest tatínek při mně. „A viď, že jsi hejtmanem?“

Tou otázkou uvedla jsem ho do rozpaků. Políbil mě do vlasů a chvíli neodpovídal.

„To víš, že jsem,“ řekl potom laskavě. „Kdo ti nevěří, ať se přijde zeptat mne.“

Spustil mě s kolena a obrátil se opět k matince. Co jí povídal, nerozuměla jsem, ale pamatovala jsem si, že hovořil cosi jako o vypořádání, o žalobě u plukovníka, a matinka ho chlácholila.

Od té doby přestaly mé úzkosti. Řídila jsem se přáním tatínkovým a nevšímala si ani své první sousedky, ani těch, které se s ní přátelily. Našla jsem si družky z rodin řemeslníků, kterým jsem platila za cosi povýšenějšího. Lichotilo mi, že jsou ke mně laskavé, že obdivují moje šaty a že mi věří, že jsem hejtmanova. Z ješitné touhy, abych se mohla pochlubit, že je pan učitel se mnou spokojen, bývala jsem ve škole až nábožně tichá, a každá pochvala z úst páně učitelových plnila mě blahou spokojeností. Tu a tam tábor nepřátel prohodil nějakou posměšnou poznámku, dal na jevo pohrdání, ale já, jista si ochranou pana učitele a pamatujíc na ujištění tatínkovo, přehlížela jsem skryté útoky, jakobych byla už tehdy tušila, že bych, pustivši se do zjevného zápasu, podlehla. Proč, nebyla jsem si vědoma. Bylo to dětské tušení, které nahrazovalo rozvahu. Rok ubíhal za rokem, a u nás se nic neměnilo. Matinka zdála se mi stále sličnou a mladou, třeba její svěžest prchala. Dovedla opravdu uchovat si zvláštní, jímavou krásu, které si i jiní povšimli. Teď, když jsem já docházkami do školy jaksi zvykla na veřejnost, také ona často se mnou vyšla ven, ale vždy pod večer a nikdy do města. Chodívaly jsme spolu po mezích mezi poli, o dnech, když jsem měla prázdno, často až do lesů jsme dorazily a obě jsme se nesmírně radovaly. Ale přes to zůstala zahrada naším nejmilejším útulkem.

Začala jsem neurčitě chápat, proč se matinka lidem vyhýbá, její úzkost zmocňovala se také mne, a velmi pečlivě jsem se vyhýbala všemu, co by bylo dotklo se poměru tatínkova k matince. Zvlášť před vojáky, a především před důstojníky jsem měla bezděčný strach, třeba

mě matinka nijak neděsila. Jako dítě důstojníkovo měla jsem nesmírnou touhou docházet na vojenské cvičiště nebo aspoň někde v ulici se zastavit a podívat se na vojsko, táhnoucí do města nebo z města. Ale cosi mě pudilo k útěku. Skrývala jsem se, nebylo-li jinak, do průjezdů domů a se stajeným dechem hledala jsem štěrbinu, abych mohla se přesvědčit, je-li tatínek mezi důstojníky. Několikrát jsem v pravém slova smyslu dala se na útěk, když jsem měla potkat společnost důstojníků s paničkami.

Před matinkou jsem se takovými věcmi nepochlubila, ale divím se dnes, že ve mně nenabyla vrchu nenávist, že moje povaha u vědomí surovosti, s jakou se kruhy, ku kterým otec patřil, chovaly k matince i ke mně, nezvrhla se a moje duše nepropadla nízkým vášním. Snad právě blahodárný vliv matčin to byl, jenž mě tak střežil, a každý stín z mé mysli svým světlým zjevem zaplavoval. Přes to, že matinka velice trpěla, že strádala tolik, kolik ani obyčejná žena dělníka strádati nemusila, zachovala si zvláštní takt, dovedla vítězit nad stínem, jenž její život obklopoval nevlídným mrakem. Myslím, že nalézala svou obdivuhodnou sílu ve veliké, obětavé, nezištné lásce, která dovedla odpouštět a která byla spokojena vědomím, že tatínek ji má hlouběji rád, než by se mohly pochlubiti paničky ostatních důstojníků.

Také od té doby, kdy rychle dospívající můj rozum a šířící se rozhled chápal, jak velkou oběť přináší otec matince, šířila se moje zbožňující láska k otci. Ani jednou nevynechal své návštěvy u večer, ani jednou neslyšela jsem hrubého slova z jeho úst. Tak se něžně k matince choval, že jsem někdy byla až žárlivá a domnívala se, že by si mne měl víc všímat.

První hluboká rána, kterou mi osud zasadil, a která matince přinesla mnoho slz, stala se, když jsem byla asi dvanáctiletá. Rychle jsem dospívala a, jak matinka ve slabých chvílích své něžnosti prozradila, byla jsem prý tehdy velmi milé a dosti sličné děvče. Navštěvovala jsem první rok měšťanskou školu a stala se miláčkem třídní své učitelky, starší, vzdělané, ale velmi skromné slečny. Její přízeň budila mezi ostatními družkami mnoho závisti, a já byla dost zlomyslná, že jsem v duchu zažívala škodolibou radost výsměchu proti nim.

V městě mělo být biřmování, což pochopitelně vzbudilo vzrušení mezi žačkami. Šlo tu hlavně o naději dárků budoucích kmoter a o šaty, kterými se měla každá pochlubit. Mně také působilo mnoho starostí, kdo bude mou kmotrou, a stále jsem dorážela na matinku, aby mi pověděla, koho budu mít za kmotru. Spolužačky, které byly dcery důstojníků, okázale se chlubily svými velmi mocnými kmotrami. Moje nepřítelkyně z první třídy, jež zatím vyrostla v silné děvče, vědomé si své povýšenosti, neopomenula rozhlásiti, že její kmotrou bude sama paní plukovníková, rozená baronka, a také její družky budily mou závist sdělováním, že té bude kmotrou paní majorka, oné paní purkmistrová nebo jiná vynikající dáma. Ostatní chudší žačky také už vyprosily si nějakou kmotru z občanského kruhu, a zbývalo něco málo nejchudších, mezi nimi já, které jsme nedovedly říci, koho budeme mít my.

Byla jsem všecka smutná, a třeba jsem doma nic neříkala, matinka to pozorovala. Působilo jí to starost, a s tatínkem několikrát o tom hovořila. Tatínek navrhoval, abych tentokrát k biřmování nechodila. Těšil se, že bude přeložen do Prahy a tam že bude moci bydlit s námi, a já že budu moci jít k biřmování, kdykoli budu chtít. To mě však polekalo. Bála jsem se, že bych teprve hodně trpěla výsměchu, a s pláčem jsem prosila, abych mohla jít k biřmování teď. Matinka se mnou souhlasila, a já vyhrála. Kéž bych byla poslechla tatínka!

Den po rozmluvě, když jsem přišla ze školy, řekla mi matinka, abych se oblekla, a když jsem se ptala, půjde-li na procházku, sdělila mi, že půjdeme k slečně učitelce požádat jí, aby mi ona byla kmotrou. Překvapilo mě to radostně, a šla jsem velmi ráda. S jakousi dychtivou ostýchavostí šla jsem s matinkom a byla jsem velmi rozčilena, aby slečna prosbu matinčinu neodmítla.

Přijala nás velmi vlídně a s matinkou hovořila uctivě. Když jí matinka řekla, proč přichází, vzala mě za ruku, přitáhla k sobě a hladila po líci.

„Mileráda vašemu přání vyhovím, slíbila jsem už několika děvčatům ze své třídy kmotrovství, upozorňuji však na to, že jsou to většinou děvčata chudá."

„To jest lhostejno, my nejsme také bohatí," povídala matinka vesele. „Při takové příležitosti nemá býti dbáno bohatství nebo chudoby."

„Arci, úplně správné, ale Bohu žel, některé dámy, snad nevědomky, používají takového úkonu ke tvoření kast. Jest to pro výchovu mladých duší velmi záhubné, zanáší se do jejich srdcí mnoho křivých názorů, které v pozdějším životě jejich povahy svedou na nepravou cestu. Kdybych směla v té věci poroučet, nařídila bych, aby u školních dětí byl kmotrem vždycky třídní učitel. Takhle už od malička živí se v nich duch nesnášelivosti a nesmyslné hrdosti."

„Nám to nevadí, bude-li snad někdo míti bohatou kmotru. Lína vás velice miluje a vzpomene si aspoň ještě po letech na vás."

„Je to pravda, Líno?" ptala se slečna, sklánějíc se ke mně.

„Já na vás nikdy nezapomenu," povídala jsem v náhlém návalu vděčnosti.

„To jsi hodná. Tolik děvčat jsem již učila, ale málokterá si vzpomene na tu, která je všechny milovala. My se budeme mít rády. Jen se pěkně připrav, a o biřmování se shledáme."

Plna radosti, šla jsem s matinkou domů. Byla jsem hrda na přátelství se slečnou učitelkou a neopomenula jsem se jím druhého dne ve škole pochlubit. Byla jsem však velmi záhy ve své ohnivosti schlazena. Po mém příkladu pochlubilo se ještě asi pět nebo šest družek, a to těch nejchudších, že jim bude slečna kmotrou, a ostatním velmi málo moje sdělení imponovalo.

„Nic nedostanete," volaly ostatní. „Slečny učitelky berou si za kmotry ty, kterým nikdo nechce jít."

Seděla jsem celý den ve škole jak utrápená, a učitelka asi pozorovala, co je toho příčinou. Aby mě pozvedla a potěšila, vybrala mě po vyučování z ostatních, abych jí odnesla sešity do jejího bytu. Bylo

to jakési vyznamenání, o něž se žárlivě přední žačky přely, a já byla za ně velmi vděčna. Když jsem donesla sešity, zadržela mě slečna a odevzdala pouzdro.

„Zde máš dárek k biřmování, neříkej ostatním, že je ode mne. Všem nemohu dát a nechci, aby mě považovaly za nespravedlivou. Dobře si to uschovej a, až budeš velká, vzpomeň si na mne. Buď hodná ke své dobré matince, aby neměla z tebe zármutek, a nedbej lidského výsměchu.“

Políbila mě, a já v náruživém záchvatu vděčnosti, vycitujíc, jak jemně mě těší, a jak, vědouc o postavení matinčině, nechce dotknout se nešetrně její bolesti, ovinula jsem ruce kolem jejího hrdla a rozplakala se usedavě. Byla překvapena, chvěla se, vidouc mé rozčilení, a něžnými slovy mě chlácholila. Od té chvíle chovala jsem k ní nejen úctu jako k učitelce, ale považovala jsem ji za poloviční příbuznou, před kterou nemusím mít tajností. Když jsem potom doma otevřela pouzdro a našla tam sličný a dosti drahý náramek, byla jsem jako v nebi. Také matinka a otec byli překvapeni, a tatínek povídal, že se půjde sám slečně poděkovat.

Jak veselo mi bylo, jak jsem zažívala chvíle radostného zadostučinění, když jsem se svým tajemstvím seděla mezi ostatními a slyšela, jakými dárky se chlubí! Mohla bych vás porazit, zahanbit, ale nechci, až později vám ukážu, že jsem šťastnější vás. A zatím bylo mé pokoření nedaleko.

V den biřmování oblékla mne matinka, sama se také připravila, a šly jsme. Pod mohutnými lipami kolem kostela rozestaveny, čekaly děti se svými kmotrami. Poznala jsem, kde je moje třída, a vedla matinku tam. Slečna učitelka stála u skupiny dám, a já pozorovala, že je mezi nimi také paní plukovníková, před kterou jsem měla bezděčnou hrůzu.

„Paní plukovníková,“ šeptala jsem matince. Trhla sebou, a já se až lekla, jak byla matinka uděšena. Její ruka, ve které jsem měla svou ruku, se třásla, a hlavu sklopila. Učinila jsem také tak a přála si, abychom už byly hodně daleko.

Když jsme přecházely kolem dám, uklonila se matinka, ale žádná z dám její pozdrav neopakovala.

„Jaká smělost,“ slyšela jsem pronést jednu z paniček.

Ruka matinčina sebou trhla, okamžik jakby se zastavila a chtěla se vrátit, ale potom chvatně popošla. Zaslechla jsem bolestné zavzlyknutí, a neměla jsem síly podívat se na tvář matinčinu. Bylo mi k pláči, neviděla jsem na cestu, a kdo ví, kam bychom byly odešly, kdyby nás byla slečna nedohonila.

„Počkejte, tam nemůžete jít, tam stojí hoši,“ povídala, berouc mě za ruku. „Vraťte se kousek, neobávejte se ničeho, nesetkáme se s nimi, a já budu u vás.“

Hlas se jí třásl, ale hovořila přitlumeným hlasem, aby nevzbudila pozornost okolostojících.

„Co jsem jim udělala, že mě tak veřejně tupí,“ zaúpěla matinka, dávajíc se vést slečnou.

„Jejich chování bylo hanebné, řekla jsem jim také, že se dopouštějí urážky bezbranné paní, a budu jim to opakovat, kdykoli si toho budou přát. Buďte nyní statečná, lidé nás pozorují, a víte, jak jsou lidé škodolibí. Za chvíli bude po všem."

Srdečná její slova povznesla matinku. Zůstala tiše stát, neohlížejíc se, a sotva bylo po biřmování, odcházela. Slečna nás vyprovázela. Teď, když jsme se octly na volnějším místě, rozhorlila se do opravdy.

„Ono zvolání pocházelo z úst paní hejtmanové Smolíkové, která se domnívá, že její bohaté věno opravňuje ji ke každé urážce. Její pýcha nese ovoce při její dceři, která je, mi ze všech mých žaček nejméně sympatická. Kdybych se byla nadála, čeho se dopustí, nikdy bych se byla k nim nepostavila."

Ale ať těšila matinku, jak mohla, nemohla ji potěšit. Tak veřejně ji potupila! Zástupy lidu nás pozorovaly, viděly dozajista úsměšné pohledy paniček, které svými lorgnety dotěravě si nás prohlížely. Cítila jsem, že já jsem onou příčinou, pro kterou musí matinka trpěti, že já jsem živoucí hanbou, která matinku označuje jako ženu špatnou, a nevím, zanechalo-li ve mně něco větší trpkost a rozhořčení, než tento malý výjev.

Celý den strávila matinka v pláči, a, když přišel tatínek, nemohl ji utišiti. Já, skrčena v koutku kuchyně, také hořce plakala, a tatínek dříve než jindy odcházel, aniž mě políbil. Byl zle zamračen, a viděla jsem na něm, že se nehněvá pouze na matinku. Druhý den přinesl matince malé zadostučinění. Kdyby bývala povahou povrchní, mohla být spokojena, ale, poněvadž rána jí zasažena šla hlouběji, nedalo se očekávat, že jen tak lehce vše se své duše setřese. Záhy po snídaní přišel tatínkův sluha a donesl nějaký lístek. Matinka byla velmi rozčilena a, sotva sluha odešel, chvatně počala se oblékat a mě také vyzvala, abych se lépe oblékla. Při tom pobíhala po pokoji a, uklízejíc náš pokoj, jakoby pro sebe hovořila.

Před polednem ozvalo se zaklepání. Matinka sebou trhla, zbledla a tiše zavolala: „Vstupte!" Já teprve nyní chápala, proč se tak lekla. Dva důstojníci k nám vešli. Jeden z nich byl hejtman Smolík, otec mé dávné nepřítelkyně, druhý, rovněž hejtman, otec děvčete, o něco mne staršího. Ustoupila jsem za postel a s očima strachem naplněnýma dívala se, nejdou-li matince ublížit. Stalo se něco jiného. Představili se, a hejtman Smolík, pomalý, zavalitý pán, počal německy se omlouvat. Neuměla jsem tehdy dobře německy, ale něčemu jsem přece rozuměla. Matinka stála proti nim a třásla se a najednou zavzlykla. Rozplakala se tak bolestně, že jsem nemohla se zdržet slz. Vyběhla jsem ze svého úkrytu a, chytajíc ji kolem pasu, přitiskla se k ní v návalu strachu o ni. Důstojníci byli plni rozpaků a počali matinku těšit, chlácholit, domlouvat ji.

„Stalo se tak bez našeho vědomí, velice toho litujeme a prosíme, abyste ráčila odpustit, že naše dámy dopustily se takové beztaktnosti," hřmotně ujišťoval hejtman Smolík.

„Proč zrovna venku před lidmi mne tolik snížily?" volala matinka náruživě. „Netrpím dost od jiných lidí? Mohu za to, že nemám peněz, jest snad Ladislav špatný důstojník a já snad tak špatná, aby veřejná hanba byla na mne metána? Čím jsem jim ublížila? Kam mám utéci? Což nejsou ženami a nechápou, že mě tu drží dítě?"

Ano, mé tušení bylo pravdivé. Já byla ten stín, který matinku provázel. Nebýt mne, nikdo by býval matinku neurážel, nikdo by ji býval hanou nestíhal. V mém srdci se cosi odehrávalo, co potom bylo kořenem mého přesvědčení, že zbytečně žiju, že pro nic dobrého jsem nevyrostla. Mimoděk jsem pustila matinku a odešla do svého úkrytu. Důstojníci ještě chvíli se omlouvali a, když se matinka upokojila, odcházeli. Matinka si i potom zaplakala, ale přece jen byla klidnější a, když přišel tatínek, poslouchala ho tichounce, jak jí rozhorleně vypravoval, že se postaral u samotného plukovníka, aby matinka měla pokoj.

Tehdy jsem poprvé slyšela matinku prosit, aby tatínek žádal znovu o přeložení. Mě to polekalo. Loučit se se zahradou, učitelkou a se všemi známými, k nimž moje mladá duše přirostla, připadalo mi velice kruté, že jsem už se chtěla ozvat a prosit, aby toho tatínek nečinil. Ale když tatínek povídal, že už tak učinil, byl konec mým úmyslům. Hněvala jsem se na sebe, proč jsem na biřmování chodila, proč jsem tatínka neposlechla. Ale, žijíc ve stálém strachu, neodvážila jsem se jako jindy před matinkou srdce své otevřít.

Čekala jsem s tlukoucím srdcem na okamžik, ve kterém se dovím, že nám nastává stěhování. Místo stěhování nová, tentokrát strašlivá bolest nás čekala. Přiblížilo se léto a s ním velká cvičení v okolí města. Tatínek měl na celý týden odejíti, a když se s matinkou loučil a ona plakala, hladil ji a povídal, aby byla trpělivá, že po manévrech nastane překládání důstojníků. Plukovník prý jeho žádost podporoval, a tak tedy brzy již si oddechnou. Mě také zlíbal a, žertuje se mnou, nařizoval, abych byla veselá a hodná, od matinky abych neodcházela, aby jí nebylo smutno.

Tak nějak nezvyklé smutno mě pojalo, že jsem ještě za tatínkem vyběhla a, když časně ráno vojsko vycházelo z města, vyskočila jsem z postýlky a běžela k oknu, spatřím-li ještě tatínka. Chodily jsme nyní každodenně s matinkou ven do polí a naslouchaly, jak v dálce několika hodin duní výstřely dělové a ozývá se monotonní praskot hromadné střelby z ručnic. Počítala jsem, kdy tatínek se vrátí. Už uplynuly čtyři dni, za tři přitáhne vojsko, a to tatínek dozajista přímo z kasáren poběhne k nám.

Pátého dne odpoledne chystaly jsme se s matinkou na procházku, když před domem zahrčel kočár. Matinka přistoupila k oknu a lekla se.

„Kdo to sem jede?" povídala starostlivě. „Kočár je prázdý, a na kozlíku sedí voják."

Za okamžik dostalo se jí vysvětlení. Do dveří vrazil tatínkův sluha. Byl všecek polekaný a podával matince dopis, prý od pana plukovníka.

„Co se stalo, Jene?“ volala matinka zděšeně. Chudák sluha byl špatný diplomat. Přešlapoval a nevěděl co říci. Bezpochyby mu bylo nařízeno, aby nic neříkal, a teď se octl v nesnázích.

„Mluvte přece,“ křičela matinka zoufale. „Ladislav je mrtev?“

„Pan hejtman spadl s koně, a kůň se skácel na něho. Ale mrtev není, je ještě živ. Pan plukovník prosí, aby ráčili jet hned se mnou.“

Matinka vykřikla srdcervoucím hlasem a div neupadla.

„Ladislav mrtev, náš miláček mrtev,“ lkala tak zoufale, že jsem i já se v návalu hrůzy zapotácela.

„Pojď, Líno, musíme k němu, musíme ho zachránit,“ volala matinka za okamžik a nedbajíc, je-li vše zavřeno, vlekla mne dolů ke kočáru. Sluha vyskočil na kozlík, kočí švihl do koní, a tryskem jsme vyjeli z města. Ujížděli jsme s větrem o závod, a mezitím matinka trhala obálku. Plukovník několika větami jí sděloval, že tatínek je raněn a že si přeje matinku viděti. V zájmu matinky samotné že je nutno, aby co nejdříve se vydala na cestu.

(Pokračování.)

Nové básně Jana Rokyty.

— —

POTKAL JSEM PÍSNĚ NEVYZPÍVANÉ . . .

Potkal jsem písně nevyzpívané
na lesní cestě v šumění jedlí —
poznal jsem řízy ze snění tkané,
poznal jsem oči, jež ke mně se zvedly.

Pohlédly na mne zamženým zrakem,
jakým se na nás minulost dívá,
když, co kdy bývalo, odlétlo ptákem,
který kdes za lesy daleko zpívá.

Hluboko v duši hleděly dlouze
závojem z pavučí minulých roků —
a já jsem náhle zachvěl se v touze
od světa dáti se v sled jejich kroků.

A já jsem náhle pocítil sílu
servati pouta, jež bytost mou tísní,
obludu strasti, jež chvátí mne v týlu,
utéci od světa za svojí písní . . .

Utéci v hluboké, hluboké hvozdy,
o nichž mé mládí uprchlé snilo,
samotám vyzpívat s lesními drozdy,
co ještě v úkrytu duše mé zbylo — — —

Prudký vzmach rukou — a řetězy chřestí,
zjevy, jež potkal jsem, zlekány mizí,
v mroucím jich oku mře písní mých štěstí —
za mnou se chechtá kdos hrubý a cizí . . .

—

V MÉM KRÁLOVSTVÍ.

PŘÍTELI LUDVÍKU KUBOVI.

Jsem-li otrok v zemské slzí dolině,
jím-li v potu tváři denní chléb svůj tvrdý —
tady na svých snění pyšné výšině
pán jsem sebevládný, na své panství hrdý.

Zde mně nesmí nikdo dáti pohany,
nikdo nesmí na mne vrhnout pohled křivý —
sám jsem pán svůj tady, sám svůj poddaný,
věčný chléb zde jídám, vzrostlý z duše nivy.

Lidskou zášť jsem tady vyplel z kořene,
květů, jež tu rostou, nikdo nepokálí —
sám zvu k hodům pouze duše spřízněné,
které světem chodí, které zašly v dáli.

Rány zasazené nic tu nebolí
v kruhu čistých duchů, v slunci věčných záři:
a když pohled padne v zemské údolí —
jak jsou malincí tam naši otrokáři!

—

DÁLE!

Po dalekých stráních poli
stuhy cest se vinou bílé.
Svítí v dálku do okolí —
i k mé duši zasmušilé.

Na výsluní po úbočí
tichounce se k slunci plazí —
nemohu s nich strhnout očí,
touha k nim až v těle mrazí!

Stíhám jejich zátočiny,
jimiž k návršině míří —
a dál za ni ve svět jiný,
jenž se bůh ví kam až šíří . . .

Jaké jsou tam lesy, nivy,
jaké dědiny a města? . . .
Pojď, má duše, zřít ty divy,
každá z těch k nim vede cesta!

Až nás doprovodí k výším,
kde teď obzoru jest čára —
snad v své hrudi neklid stiším,
jenž v ní věčným ohněm hárá.

A když cesty jiným směrem
půjdou tam zas v dálné hory —
půjdem s touhy Ahasverem
dál zas, jiné za obzory! . . .

—

CO JSI TO V MOU DUŠI NASIL? . . .

Co jsi to v mou duši nasil,
věčný, nezbádaný bože!
Marně toužím v míru asyl,
marně v hebké klidu lože.

Podupáno, pošlapáno
zas to kvete petrklíči —
udušeno, zprobodáno
zas to hlavu k slunci týčí!

A již duše žízní prahne,
vzhůru, vzhůru, řičí oři! —
rychle v klus, kam oblak táhne,
zpátky neohlížej se, tam hoří!

—

V JITŘNÍM SLUNCI.

V jitřním slunci do daleka
pole, hvozdy v mléčné páře,
pod oblakem bílým řeka —
a vše plno čisté záře.

Všecko pod závojem ticha:
ještě dříme lidská bída,
štěstí, pokora i pýcha,
a co vše se žitím střídá.

Les jen z hloubi oddychuje,
stráň je rosou stříbrošedá,
nad krajinou oblak pluje,
v mlze nárys hor se zvedá.

Nezní ještě lidská slova,
spí ruch lidský, shon a štvaní —
zní jen píseň skřivanova,
kukaččino zavolání.

Jenom z dálky v jitro svěží,
jež se skvoucí rosou nítí,
úder hodin s městských věží
krátké měří lidské žití . . .

—

STARÝ POKOJ.

Veliký pokoj tmavé malby
ve zlatém poli na stěnách,
zaniklý život v něm jak spal by
po všechněch kolem proměnách.

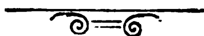
Jak by byl zaklet za tím prahem,
přes nějž se zřídka přechází,
jak by byl zaklet s dávným blahem
v zčernalé na zdích obrazy.

Dumavé, dávno shaslé oči
z rámu se na mne dívají,
zdá se mi, za mnou že se točí,
který sem vnikám potají.

Zdá se mi, měkkých rysů paní,
v kterých sní duše dobrota,
dívá se na mne v usmívání
prchlého dávno života . . .

Štěstí, jež kvetlo tady kdysi,
utkvělo na zdech růžemi,
dívá se na mne tváře rysy,
rozpadlé dávno pod zemí . . .

V lenošku starou tich jsem klesl,
kouzlím si zašlé půvaby —
v tom jak by za mnou blíž se nesl
těžkého šelest hedvábí . . .

AUG. EUG. MUŽÍK:

Axýles.

(IGNÁTU VYSOKÉMU.)

... V úpravné sídlel Arisbě,
na statcích bohatý a milý byl veškeru lidstvu,
hostíval každého u cesty přebývaje sídlem.
Ilias VI.

Tys věru nejkrasší si zvolil osud žití,
když neznám rekům všem jsi obýval svůj statek
a všem's dal pocestným vždy chutě jíst a píti
a znojné cesty tíž jim v náhlý měnil svátek.

Když sečí záhubou tě bohův osud srazil,
vše valem spustlo tu, a bědní poutníci
kol smutně chodili, se ptali, kdože zmrazil
jim štědrou veselí a žití studnici!

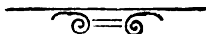
A dlouho čekali, kdy soumrak klesal stmělý
na tvoji Arisbu, zda vrátíš přec se k nim,
a těžce míjeli tvůj práh teď osiřelý,
a zítra hynuli kdes parnem strašlivým.

Však za tisíce let jda poutník širým lesem
té básně obrovské se u tebe rád staví,
verš krátký opáčí si s vděčností a plesem,
a jako host tvůj sám tě — hostitele — zdraví.

Neb cítí stísněnost a bídu pozdních věků,
jsou mrtvi bohové — — on marně zírá k nebi,
víc nikdo nedruží se v lásce ku člověku,
a jenom příšerné se Fatum na něj šklebí.

Jsme Děsu zajatci, Čas naše hryze údy
jak pes, jenž kosti rval si poutníků tvých divý,
a jen kdy z hrudi nám proud slední vzkypí rudý,
my v hrůze cítíme, že doposud jsme živi.

A naše nicotná a malicherná jména
proud písku zasype — — kde Homér našich dnů?...
A jaká, bohové, je v této době cena
těch v boji s všedností a bídou hrdinů?!...

PAVEL DVOŘÁK:

Dvojí květ.

DENNÍK UČITELKY. (Pokračování.)

A vida Helu! Jak si ho umím pochválit, protože sama -- Ale ne, dušuji se na to, je opravdu nejblíž ideálnosti, opravdu. Možná tím, že v něm vidíme duši školy, inspirační ohnisko, a že jsme se podřídili jeho cílům a tím si ho postavili k výšinám, možná, ale o tom nebudu uvažovat, myslila bych jistě falešně. Zkrátka, jej zbožňuje půl pensionátu — a já. Schvaluji to — i u sebe. Bez té lásky by dětí neovládl, povahy by se mu v rukou rozběhly, takhle strhují jeho zbožňovatelky svým zanicením kde koho, jdou v jeho slovech, v jeho myšlenkách, vyrůstají novými květy, jeho květy — vše bez vědomí skoro, že by se měnily, že by byly ovládány. On to ví a nevzpírá se tomu, a přece nikdy ještě nepřekročilo zbožnění jeho hráz tajemství a denníků. Myslím, že i o nás ví, kdy ho která milovala — a ani tomu se nebrání. Jsou to ony platonické lásky v daleko, v neznámo.

Ale, božíčku, proč jen stále mluvím o cizích, když mám a chci mluvit o své? Abych ji omluvila? Nebo abych s ní nemusila mluvit, abych si hrála s ní jak kočka s myší, odhodila na konec péro a vrhla se v náruč svému samotářskému hýření?

Baže to poslední. Vždyť již cítím, jak se mi nitro usmívá, co ještě píši slova lhostejná, jak radost stoupá k očím, jak se mi ruka roztřásá — a leť si, denníčku —!

9. února.

Dnešní sny! Bojím se na ně vzpomenout, abych nezapadla při otevřených očích v snivé šílení. Jak takové mi mohly vejít do duše? Nevěřím, že sen přivádí jen to, co člověku již kdysi myslí prošlo, protože -- ne, ne, to jsem nemyslila, nemohla myslit, to jsem necítila, nemohla cítit.

A přece jsem se chvěla ještě rozkoší, když jsem procitla. Ano, ano! Teprv když vrátit jsem se chtěla znovu k začátkům, vzepřelo se něco ve mně. Já?

Kdo jsem já? Ta v snech, či ona, která se bráním?

Kde jsem? Bože, kde jsem?

12. února.

Sny se mi vracejí. Ne v noci již; když sednu k oknu, kde jsem somnambulně bloudívala v šiřavinách štěstí slunné lásky, nedovedu již myslit klidně na něho. Slunce mi zrudlo vášnivě, pálí a žhne, necítím pružné rozkoše rána svěžího, matně se vleku vpřed, hlava mi hoří, oko pálí, myšlenka utkvívá v strnulé žádosti.

A nechci tak. Nemohla bych se mu již dívat tak lehce do očí, ni mluvit bych s ním nemohla, ztraceny byly by chvíle mojí radosti, nebo bych musila zavřít se v sebe, v samotu, spalovat se hořkostí touhy nemožné a znovu umírat.

To nechci. Nechci!

15. února.

Děti moje! To je dnes rozruchu v nich. Z pola prořídly, mnoho jich odjelo domů, ale ty, co zůstaly, plovaly celičký den v malé horečce. Chystaly šaty, přehlížely, páraly a přišívaly nové pentličky, kupily se v šeptu a zase zamyšleny zahleděly se v dálky, aby po chvilce pokoj se roztřásl jejich křepčením. Roztančily se kol stolu se židlí v náručí, roztančily se po chodbách divokým kvapíkem a zadýchány, rozřehotány padaly ze dveří v zahradu, kde dosud plno sněhu po stromech i pod nimi.

Zdaleka začaly koule přeletovat a ovšem i žensky chybovat, plníce jen vzduch zvířeným prachem jiskrným, pak, když ruce ustydaly a krev se rozbíhala živěji, pak strany nepřátelské blížily se stále více. Již nedělaly koulí, jen hrstě sněhu nabíraly a na sebe se jimi vrhaly, schovávajíce slepě hlavu do rukou, když ránu tušily. A křik a jásot a piskot se nesl za zdi sousední. Naráz se sebraly a zase zpátky úprkem, střásajíce z vlasů sníh a dýchajíce do prstů zarudlých.

Když jsem přišla do osmičky, začaly se mi ponenáhlu svěřovat, co smýšlejí, a vyptávat se, co bude.

„Já s nikým nepudu tancovat,“ svěřovala se Emča.

„A já jen s Mařkou,“ přitakala Adélka.

„Opravdu? S pány tančit nechcete? Budou tam.“

„A! Co bych z toho měla!“ pohodila zase Emča hlavou. „Mluvit s ním není o čem, a mlčet? A potom se dívat, jak si šuškají a smějí se? Vím, jak to bylo vloni. Nebudu tancovat.“

„Ani kdyby pro vás přišel — no, třeba pan učitel?“

„A jé!“ zadivila se Adla. „Ten by pro nás přišel? To by bylo směšné, kdybych tak já s ním měla tančit. Pořád bych si myslila, že mne začne zkoušet, a jistě bych se v kroku popletla. Brr, shořela bych hanbou, kdyby musil zůstat stát.“ Tak zatřásla hlavičkou, jak jí bylo z toho zima.

„A co vy, Emičko?“ zeptala jsem se znovu, ač jsem věděla, že ji trochu stísním.

„Já?“

„Nu ano.“

„Já — já nevím. Myslím, že bych nešla.“

„Opravdu? Vy byste dovedla mu dát košík, aby musel odejít, jak od velké dámy jakés uražen?“

„Ne, to ne," zadýchávala se.
„Tak byste šla?"
„Ne — ale já nevím, slečno učitelko."
„I šla by," prohodila Mařka.
„No, ty to víš nejlíp," zahněvala se.
„Jak pak ne, vždyť ho zbožňuješ."
„A šla bych, abys věděla. Půjdu!"
Děti se trochu rozčepýřeně na sebe podívaly. Vida, vida!
„To pak musíte jít s každým, Emčo, protože by byl košík všem ostatním urážkou."
Podívala se na mne široce, zamyšleně a nepromluvila chvíli. Pak vyklouzlo jí skoro bez vůle: „Opravdu?"
Pokynula jsem s úsměvem.
Zabořila mi hlavu do klína, objala mne a stiskla. A když pozvedla horké oči zase vzhůru, zašeptla mi: „Tak půjdu, slečno."
Tak půjdu! Oh, jak lehko se rozhodla, jak prostě se rozhodla. A já? Já?
Bojím se sebe.

17. února.

Mdlo. Teskno a prázdno.
Po věnečku.
Sice všecko minulo, všecko je za mnou, ale kalná náplava mi tíží hlavu i krev.
Proč na mne dnes přišly všecky? Cítím včerejšek v jejich slovech, ale vždyť — co chtějí na mně? Byla jsem šťastna. Šťastna okamžikem, tak jako jsem si představovala. Slunný klid byl na všech lících, slova, i prázdná, se chvěla přítulně v jasu mé nálady, a já jsem se vzdávala celá, celá. Snad mi z očí proudil jas, snad můj úsměv byl příliš šťastným, nevím, věděla jsem jen, že stíny horké klesly v zapomnění, že vrátila se mi prostá, rostlinná schopnost žít pěkně pěknému okamžiku, a že jsem žila tak.
On přišel pro mne. Tehdy se pamatuji, že jsem se usmála, nebyl to však jásot vítězství, pouhé štěstí to bylo jen. Mluvil přívětivě svým nejteplejším tonem, i já; a lehce jsem se od něho pak odtrhla v úkloně.
Rozuměly mi?
Ne, nerozuměly, ale vyčetly mi to. Nejsou s to mne chápat, mou lásku bez nároku, lásku pro rozkoš milovat. Jinou mi podkládají a včera se daly strhnout čímsi. Ne mně, jemu patří jejich uražený hněv, on je urazil, vlastně, ani ne je, jako jakous neznámou mi hořkost v nich.
Smím nyní žít lásce své ještě dál? Dnes ne, dnes bych nemohla. Kal na ní leží. A dál? Zítra, pozítří?
Oh, Bože můj!

19. února.

Proč nemohu tě mít v svých snech zase tak čistě jako kdysi, proč vyvřelo mi vedle lásky k tobě cosi trpkého, co kalí mé štěstí, co přivolává ony kalné sny, jichž se bojím. Proč otevřely ve mně ono zřídlo nevytoužené? Proč?!

23. února.

Taje. Stromy zčernaly a slzí, vydlabávajíce důlky v písku blátivém. Venku vlhko a sychravo, plno mlh se válí pod mrakem, drobný déšť sijícím, a v nitru také tak.

Co se nestalo Růženě Křížové! Denník si psala, tak vážně pěkný denník, jak ona sama je; četla jsem ho. Byla tam však poznámka o Pavle Vyskočilové, jak smyslná je, jak v slovech smyslnost její proráží, a jak jdou Klárka s Elou v jejích stopách, příliš se tím netajíce. Byla i prudká, odmítavá kritika připojena, jakou jen mladá duše k pojmu čistoty se prodravší může napsati. A její denník padl chovankám do ruky; Ela jí ho vybrakovala ze zásuvky, u níž náhodou klíč zapomněla. Neměla nic pilnějšího ovšem než shltat něco z něho a běžet za Pavlou. Urážka, hněvivá bouřka v pokoji, jizlivé nadávky, žaloby u dam — ke mně nešly, ač jsou z mých pokojů — pak u ředitele, uražené slzy pokaždé. Vyrostla ze všeho afféra. Dámy byly na straně Pavlině, dávaly to i cítit zřetelně: jak prý vůbec může dívka o takových věcech myslit? A jak se smí odvážit pomluv o jiných, soudí-li pouze podle sebe?

Ředitel byl bezmocným proti tajnému kypění. V dámách se vzbouřilo ono něco. A Růžena sama vycítila, že ostří je namířeno proti ní ne právě pro několik slov, ale pro cosi, co uvolnila v ovzduší. Odhodlala se ustoupit. Odjede. Brzo již, dobrovolně.

A já? Není touhou všech, abych i já šla, která jsem hněv jejich odkvětu vzbouřila?

Já jsem již stupěla.

Ubohá Růžena! Nerada jde, třeba dobrovolně; teprve se zde poznala, našla, zde se doufala vypracovat — a musí zpět. Co znamená pro ni návrat do poměrů rozštěpených, do ovzduší stlačujícího vzlet a sílu? Boj, jenž skončit může podlehnutím, úpadkem, protože bude postavena ona, slabá a nehotová proti tvrdosti nekonečně dlouhé, léta, léta dlouhé. Snad je její budoucnost hozena v propast všednosti.

A proč? Pro upřímnost vůči sobě? Padla v ovzduší, jež já jsem zvířila — tedy já jsem tím vlastně vinna. Pro mě jde — ač — i já jsem celkem podružnou příčinou, ta poslední, hlavní, je v nitru sboru, v jeho hrozném zlu.

Co je to zlo? Dnes poprvé se mi staví před oči v zlostné grimasse nedůtklivosti. Co je?

Budu i já —? Ah, ano, ano, ano.

Hrůza! Budu takovou? Jsou všecky takové?

A je tam snad složka mých hořkých rozvratů nynějších?

Zase 23. února.

Nemožno. Myslila jsem celé odpoledne o tomtéž. Kdy začíná? Proč začíná — a proč by mělo být hrozné to stáří naše?

Nejsou všecky stejny. V našem sboru externím Letochova třeba, jaká je veselá, milá, vždy nejjasnější jas; Rochovská, Hrádkova — ne ta grimassa je falešna a nemožna. Kde také by našla oprávnění? Nemůže být výsledkem jakési tělesné indisposice, musí to být stav čistě

duševní, jemuž jsem hledala podklad. Zdá se mi, že jsem ho našla již, jsem však v nejistotě; vůbec si nyní netroufám myslit ani cítit apodikticky, bojím se jakékoliv určitosti. Ale myslím tedy, že — jak bych to řekla — ale zkrátka, nesplněná touha, sklamání životem nebo tak něco, a ostatně, snad i tělesnost.

Čekáme lásku, čekáme — a tu náhle, v nejvyšším vypjetí, vidíme svůj odkvět přicházet a tušíme, že — naše sny se sřítí, že zůstane něco nám neznámo, co bylo nám vlastně přáním, nejvyšším cílem života.

Ó, ano, tehdy může být trpko, zoufale trpko, nekonečně, divoce, nenávistně hořko.

Nebudu zazlívat našim, křivdila bych jim, dokud nekladu na váhu jejich cítění i tuto položku.

Mně čeká totéž — — ? Musí být sklamání, má-li být duše nešťastna — nuže, nesmím být sklamána.

25. února.

Co znamená poslední věta?

27. února.

Můj — ne, nemohu již, ač —

1. března.

Rvu se sama s sebou, abych vyvázla svým myšlenkám. Padá na mne všecka hrůza budoucnosti nejasné, do níž jdu slepá. Marně se snažím se zastavit, nelze, jdu a jdu a za každým krokem čekám strašný pád v propast neznámou, která hladova zívá nedočkavě. Nepadám, a úzkost roste. Chytám čas, nemyslím na nic, jen lapám po březích času, na nichž se chci zachytit, lapám do prázdna, však dychtím zuřivě zas a zas.

5. března.

Co znamenala ta věta poslední? Vracím se k ní stále a stále, cítím v ní záchranu nejširší — ale bojím se jí, bojím.

8. března.

Ah, buď anebo. Buď lásku nebo strhat květ mladých myšlenek a zastavět obzory zdmi askese a nových cílů. Lásku, tu velkou lásku — kde najdu ji? Ó, já, já bych ji našla, ale kdy a kde najde ona mne? Jsem bezmocna vůči ní. — —

Nuže, strhat!

9. března.

Budu mít síly dost? A musím zničit vše? Nejsem na cestě falešné, na které mohu zničit své štěstí sic, ale kde nové nevzroste? Jen jistotu kdybych měla, snad našla bych i sil, ale tak —

Nemohu — a musím.

Proklínat neumím, Bože můj, a modlitby mi vyschly.

16. března.

Z Růženina denníku:

„Pěkný okamžik stačí na dlouho; ale kde najít to pravé, obsáhlé, co by vyplnilo duši pro celý život?“

Vypsáno odkudsi.

Často mne o samotě zvláštní cit schvátí. To bývá v podvečer, kdy tvary věcí hasnou, a kraj celý dokola v šerých florech splývá a chladne, chladne. Za mlhou, za nocí, tam plane bílý den, tam svítí štěstí. A já jdu, jdu v pohádku soumraku, však cítím, až svítat začne v lunách, že protrhnu se s otázkou: Proč nejsem šťastna doposud? Hledím v dálky, potácím se v nich, a to nejbližší, možná, že ani nevidím —? Chvěji se touhou po tom, co snad ani není, vysiluji se přemýšlením — a zapomínám žít —? Žít!

19. března.

Jaro již voní v zahradě. Slunce hledí teple den co den — ani bych o tom nevěděla, kdyby mi byla zahrada pod oknem nevyschla. Hruš nalila se mízou, její větve, plné síly rašící, šeptají divné písně v poledni, kdy pluje slunce nad nimi, a mísí dech svůj v zemitý opar trávy, jež zelenými kotrči se rozlézá po hlíně černavé.

U nás v Dubíně snad již jaro o krok dál. Stráně rudnou, žloutnou a fialoví mladou korou větví vzbuzených, kosi se zdvihli z křovin do korun a volají svou vláčnou píseň lásky jaru vstříc. Nad planskými nivami již zvoní skřivan, houkají křiky oráčů, jichž tvrdé obrysy se odrážejí od niv splývavých.

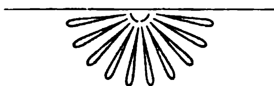
Kdo bloudí těmi kraji letos nenasycen, pln touhy a nadšení? Ó, kdybych mohla zpět! Jak bych zlíbala každičký proutek, každý kmen, byla bych šťastna každou stopou zaječí a křídel úderem, nechtěla bych vidět více než našich slípek natřásání, naše holuby, co sedí na střeše a zdvihají se občas hejnem do modra, v němž plovou velkým kruhem, rozjásáni štěstím jara.

Zpět! zpět!

20. března.

A nestrhám ničeho. Půjdu, kam jsem šla, chci jít k jaru, k lásce, chci být šťastna teď. Neznám budoucnosti a nechci jí znát. Nechť přijde si — až pak.

(Dokončení.)

MARIA BACIOCCHI DEL TURCO:

Hlasy času.

Z ital. přeložila Marie Kalašová.

I.

„Stín odděluje den.“
Sluneční hodiny.

„Cum umbra nihil, sine umbra nihil.“
Sluneční hodiny.

Na světě buší dech času, a jest to bezmezný rythmický oddech světla a tmy.

Tudíž, žádná věc není, nestřídá-li se.

A přestávka, jež míjí mezi jedním a druhým trylkem slavičí písně, mezi jednou a druhou žilkou v mramoru, mezi jedním a druhým záchvěvem plápolu hvězd, jest neuchvatitelnou podstatou žití a krásy.

„Nic se stínem, nic beze stínu,“ zpívá slunce člověku, jenž pláče, člověku v zlobě, člověku opojenému radostí nebo hrdostí. Každá nepřítomnost a každá přítomnost jsou neklamným slovem oživujícím. Ze sémě života smrt, ze sémě smrti život.

A je-li oko ještě polozavřeno, ať zotvírá se duše celá: jestli zřítelnice ještě nerozpoznává, ať duše přijímá a miluje a žehná, kdyžtě bez ticha nebylo by melodie, ni bez noci zory, ni lásky bez samoty.

II.

„Nihil sub sole novum.“
Sluneční hodiny.

Nesčetné duše, po věky čekají, touží, nyjí, bez konce a beze změny.

Ale mnoho jest těch, již touží osaměti, uzavříti se se svou radostí, nebo se svým žalem, nebo se svou bázní, již považují sebe za střed všehomíru a za jedinu svou radost, svůj žal, svou bázeň, zpřetrhajíce takto celost impulsu, rozdrobujíce krásné síly bratrství v malé energie člověka proti člověku.

Pod sluncem, od první slzy a od prvního úsměvu, jest tatáž radost, jež zpívá, tentýž bol, jenž lká, tatáž tužba, jež, ze samého srdce lidstva, neúnavně otazuje se taje a prahne po ukojení své žízně.

Připojiž každý z nás sílu vlastního vnitřního dramatu ku sboru, jenž v čase jde k Bohu.

III.

„Vulnerant omnia, ultima meat."
Sluneční hodiny.

Jako z oceanu bez vlny, bez rhytmu a bez odlesku přicházejí hodiny z věčnosti, spojeny jedna s druhou nerozlučně tenkou nitkou vteřin: tepem měří vesmír, dávají životu jeho význam, pak zapadají nezměněny do víru, jenž nemá dna.

Ale jsou paními hvězd a ticha, bylin a slov, za nich rozkvétají a odkvétají mezi lidmi síly a polibky, horečky, naděje a sny.

Jsou duchem Boha; i vzpoury Kosmu by se rozbily o jejich jasnou celost: lidé slabí utvářejí z nich své hříčky, rekové své vzněty.

A ony, jedna po druhé, věrně, zarážejí mimo jdouce do ňader každého člověka varovný šíp.

Všecky zraňují, jedna po druhé, poslice věčnosti: poslední, přísná a, milosrdná, zotvírá brány pravdy nad nekonečnem.

IV.

„Budiž kterákoliv, snad poslední."
Sluneční hodiny.

„Čas plyne jako voda."
Sluneční hodiny.

„Pomni, že tento den nikdy již se nerozední."
Sluneční hodiny.

Zázrak dne, jenž zmírá, opakuje se bez konce nad hlavou tvou, člověče.

Neustále odpovídá čas na neodvolatelné volání a hrouží se nezvratně v minulo jako nekonečná, zvolná řeka, jež plyne a zaniká v moři.

A ty s ním nebudeš už nikdy na věky tím, jímž jsi v přítomném okamžiku, proto snaž se bez přetržení býti v budoucí vteřině čímsi větším a krasším, a tužba tvá nechť nikdy neutuchá.

Bez ustání zmírá nenahraditelný den, a, odcházíš-li i ty, člověče, vše, co tvého jest, zůstane. Slova tvá i tvé myšlenky, bez počtu, ty, jež zrodily se na vrcholu hory jak orlové, i ty, jež zrodily se v bažinách nížin jako plazi: tvá gesta třeštění nebo soucitu, tvá jednání vůči světlu a vůči temnu, i vůči tobě samému, vůči radosti a lásce a bolu tvému i tvých bratří, vůči životu a smrti a jistým hlasům a jistým mlčením.

Vše, co tvé jest, nezměněno, a vedeno tvým úmyslem a tvou vůlí, hromadí se v tichých špižích v bdělém očekávání krásné hodiny spravedlnosti.

V.

„Oč neoloupí člověka krátká hodina?“

—

„Nehybny, měříme pohyb slunce.“

—

„Při východu slunce dechu nabírám, při západu slunce končím a zmírám.“

—

„Naši přítomnost slunce sotva naznačí na poslední čáře.“

—

„Hleď, stárneš.“

—

„Tážeš se, kolik je hodin, a co se tážeš, čas prchá.“

Sluneční hodiny.

Závratný je běh hvězd, i hodiny běh, jež odnímá člověku vteřiny jeho života, jednu po druhé, jak upír, jenž ssaje krev neopatrného spáče, kapku po kapce.

Slunce, sotva vyšlo za úsměvu zory, již se schyluje a mizí v tragických plamenech západu: ale za krátké pouti nemělo kdy projeviti svou krásu a svou moc? Dokonati své dílo? Nebyla jeho paprskem oplodněna semena, vysušeny bažiny, potěšena srdce?

A každý den, byť sebe prchavější, nebéře ničeho sobě, dává sebe vždy cele, i každý život, byť sebe kratší, nutně má dostačiti úkolu, jenž mu jest uložen, jako každá rostlina má dáti svůj květ, každá hvězda svou zář, každá duše bolest svou a radost.

Jen člověk, jenž nedovede se probuditi, může rozbiti a zmařiti schopnost času, nutě jej k účelům neužitečným a nesouladným.

VI.

„Dokud možno, užij času.“

—

„Sloužíme času.“

—

„Času dost, času dost: kdo jedná, jedná, kdo nejedná, jeho škoda.“

—

„Fili, conserva tempus.“

Sluneční hodiny.

„Synu, říkají slunce a moudrost, mnozí lidé, oslněni hemžením vteřin, neustálým rozkvétáním hodiny, domnívají se, že pramen je nevyčerpatelný, doba květu věčna, a jako děti u potoka nebo na louce nabírají vody, sbírají květy, a plnýma rukama házejí je do prázdna. Jiní všemožným způsobem zabíjejí čas, aby se zbavili jeho tíhy: utápějí jej v smíchu nebo nečinnosti, otravují jej v nespravedlnosti a ve lži, dusí jej bědně v nenávisti.“

„Synu, zadrž čas, naplniv jej. Nechť neodejde svou cestou, leč naložen tebou vším nejkrásnějším ovocem tvé duše. Sleduj bdělým okem jeho krok, pevnou rukou třímej jeho uzdu, aby nevzdálil se příliš od tebe, bez tvého vědomí, a ty pak neuspěl svěřiti mu každého dne poselství svého dokončeného díla.“

VII.

„Ničí naše životy jeden bod stínu."
Sluneční hodiny.

„Jak zatím prchá, prchá nenapravitelný čas."
Sluneční hodiny.

„Nevrátí se hodina, jež uplynula."
Sluneční hodiny.

„Horae quidem cedunt, et dies et menses et anni, nec praeteritum tempus unquam revertitur."
Sluneční hodiny.

A období života jsou jediná: stejná mnohdy roční dobou a světlem a lidmi a událostmi, bude různá jejich chuť a význam.

Každá hodina pro každého člověka jest čímsi, čím nebyla předešlá, čím nikdy nebude příští. Věčně jiné, jako vlny moře, jak oblaka nebes, jako plameny krbu, jako stromy, jako větry, jako lidé.

A všecka naše námaha znovuvzkřísiti radost jednou prožitou bude vždy marna: nebude již nikdy onou předvídanou, a my jí nepoznáme, máme-li oči jasny.

Duše naše je hranol, ale zřítelnice naše sedminásobná, zrcadlíc se v čase, rodí odlesky bez počtu.

Proto, nepokoušejme se nikdy obnovovati své radosti, nebojme se nikdy znovuprožívati své strasti a bázně, ale přijímejme každou událost jako novou zkušenost, a čiňme, aby každá hodina promluvila své slovo a ne jiné: každá přináší jediné nutné poselství, byť nám připadalo nesouladným nebo nedostatečným.

A buďtež srdce naše a duch náš naplněni všemi dary přítomného okamžiku.

VIII.

„Jsem rovněž synem slunce, ač jsem stín."
Sluneční hodiny.

„Druhem světla, stín."
Sluneční hodiny.

Nerozlučným v světě lidí bylo učiněno spojení dobra a zla. Zdá se, že tyto dva principy, byť mezi sebou stále zápasily, jsou rovněž nuceny každého okamžiku sloučiti se navzájem tak pevně, že duchu lidskému nikdy se nepodařilo rozpoznati nebo ztvrditi celé dobro, celé zlo.

Jako jsou jiskry v nejhlubší temnotě, jako je zhrzení smrti v nejhoroucnějším žití, tak žádné krásné snaze nebylo dáno projíti cestou, jež vede k uskutečnění, aby nesebrala některé zrno prachu, žádný jedovatý květ nebyl stižen tak krutou sudbou, aby od rozpuku do zániku nebyl pojal v kalich svůj paprsek slunce nebo hvězdy.

Přes to má býti naší stálou snahou osvoboditi své myšlenky a náklonnosti ode všeho, co jest falešné, zejména však souditi s opatrností o svých bratřích: ba, laskavě, z uctivosti ke světlu obsaženému v každém stínu.

IX.

„Čas jest otec pravdy."
Sluneční hodiny.

Spolek času a pravdy je nepřemožitelný, protože pod dozorem Božím vede boj proti klamu, proti lži a proti legiím jejich úskoků.

Jako na vrstvách nejtvrdší půdy klíčí semena a zarážejí kořeny, tak i z nejhustší spleti událostí a slov vypučí v sled květ pravdy: jako nejtvrdšími balvany a kameny prosakuje ručej tak dlouho, až spatří slunce a hvězdy a zapěje volně svou píseň, tak čisté vody spravedlnosti, zvítězivše nad všemi překážkami, v posled zrcadlí nahé duše.

Posun ruky, jež pozdvihuje, jež odpouští a dává, nebo zapuzuje a odpírá, pohled očí, jež chápají a pomíjejí, nebo lhou a zhrdají, zvuk hlasu, jenž varuje a zpívá, nebo znesvěcuje a proklíná, musí neklamně vykročiti ze svého úkrytu, aby se vyrovnaly se svým člověkem. A v čase každá lest promění se v živé a neporušitelné svědectví.

Dospěv plnosti, čas bude rozbit, Slovem, jako křišťál, jehož svědectví jest u konce: ale pravda, shodivši se sebe tyto svoje neuchvatitelné odlesky k ozařování cest lidí, bude naposledy obsažena v jeho nekonečné božské bytosti.

X.

„Železný je ukazovatel, zlatý je čas."
Sluneční hodiny.

„Jsem ze železa," dí ukazovatel, „ale hodiny, jež ukazuji pomocí slunce, jsou zlaté. Jsou jediné a pomíjejí, ale jsou zlaté."

„U mříží bezpočetných spíží tlačí se netrpělivý dav hodin, toužebný letu, ale velký řád bdí, nikdo nepřemůže, nikdo neporuší jeho stráže, a každé jednotlivé hodině zajištěn přechod prahu bezejména."

„A sotva dotčena sluncem, hodina stává se zlatou, za svého letu světem lidí."

„Uchvať ji, člověče," dí ukazovatel, „zachyť ji posunem souladným, je tvou, a je zlatá; ale, bude-li vesmírný rythmus přerušen jedinou tvou nečistou myšlenkou nebo jediným vznětem nenávisti, promění se pro tebe v železnou, a nižádná moc nezbaví tvých krásných křídel tajemné tíhy."

XI.

„Čas je při každém vznešeném díle učitelem člověka."
Sluneční hodiny.

Ctnost čekání!

Kapka po kapce kupí se v nás dělné síly, ale jediný čas učí nás užívati jich: třeba, aby zvolna a v čas kvasily v bezvědomí našem, až do označené hodiny, aby v sled vzklíčily a vztyčily se v světle.

Ale člověk, jenž má na kvap a znásilní vlastní vnitřní tajemství, donutiv je, aby se zjevilo nedokonáno nebo nevčas, provinil se hluboce a nenapravitelně.

Učitel přísný a přece něžný, čas, každého dne, každého dne dává nám zrnko soli, sémě oné moudrosti, jíž třeba jeho hodině. Proto ti, kdož nežijí marně, ukláněji se před vážným stářím, znamením bohatství zkušeností.

A léta jsou lidem a jejich dílu posvěcením.

XII.

„Aniž mluvíme, jest nám rozumněno."
„Čas hryže vše, a neslyšeti ho."
Sluneční hodiny.

V neznámu, jež je kolem nás a je v nás, a v nekonečném tajemství naší bytosti přítomné i budoucí patří mlčení k silám nejhlubším a nejčinnějším.

Slovo lidské snaží se označiti hráze, a mlčení v své svrchované síle boří je, jednu po druhé, ve jménu idey a lásky.

Žádná opravdu velká věc není vyslovena, leč mlčením.

Však není mlčení podobné mlčení času, jenž ubíhá tragicky a neproměnně něm, a říká volnému člověku vznešená, věčná slova.

XIII.

„Me lumen, vos umbra regit."
Sluneční hodiny.

Hodina jest označena na zdi mocí slunce, ale, chceme-li ji rozpoznati, jest nám sledovati znamení stínu, jímž se rozhovoří ukazovatel, a jemuž prozatím jedině rozumíme.

A tak jest prozřetelně našim smrtelným očím zapovězeno patřiti v tvář pravdy, a jest se nám spokojiti s jejím odleskem pod trestem oslepení a upadnutí v bezednou propast, jež je podél celé cesty.

Ale sám stín její věčné krásy, a ozvěna jejího hlasu, bledy a laskavy, jsou nám dostačitelny po trvání dne ukazovati nám cestu, jako temný sloup, jenž vedl národ israelský z Egypta, a jenž za sklonu noci proměnil se v sloup blahodárného světla.

XIV.

„Bez mraku je dobře."
Sluneční hodiny.

Tak říká nebi ukazovatel. A duši tak říkají hlasy věčné pravdy v jistých jasných okamžicích života. Jemný smysl pravé vidiny zatemňuje se nejmenším dechem rmutné vášně, a čím hustší mrak, tím jsou v duchu našem zmatenější postřehy a sklíčenější tužby: nerozpoznáváme již jasně ni cesty ni mety.

A zatemní-li se nebe, polední čára nespatřuje a nezjevuje hodinu světla, ztrácí náhle vší moci a všeho významu.

Budiž nebe jasno pro hodinu i duši.

XV.

„Zvolny smutným, rychly radostným jsou hodiny.“

Jde hodina, cestou rovnou, směrem k malému světlu, zdánlivostmi. Lehka a vesela, neboť vidí světlo, jde kvapně, neopozďujíc se otazováním staré moudrosti hvězd nebo mlčení světa: neví, jsou-li opravdové květy pod jejím netrpělivým krokem, je-li podél cesty hloží a bodláčí. Vidí slib, netáže se, je-li klamný, vidí světlo, netouží věděti, je-li zdáním neb ohněm: září naděje, a hodina a duše běží jí v ústrety.

Byl matný varovný hlas, a příliš daleko rozprchala se ozvěna.

Ale bázeň utkvěla ve vzduchu, a hodina jde zdlouha, jde jaksi opatrně, neboť nikdo nemůže říci význam zvuků a stínů podél jistých cest: jde zdlouha, jde opatrna, protože pod každou vteřinou, pod každým krokem může vzbuditi se onen neznámý bol, jenž trpělivě dýše v naší temnotě, a před nímž vždy prchá slepá duše lidská.

Jde zdlouha, jak obtížena, jakoby nesla břemena vteřin vzhůru strmou cestou, a nespatřuje vzdálené zoře, planoucí všemi růžemi a všemi opály, jež vychází ticha a v brzku neklamně zaplaví celá nebesa.

V své radosti, sebe vznešenější a ušlechtilejší, buď pamětliv bolu druhých, byť se ti jevil nízkým a všedním: v svém bolu přijímej bez trpkosti pohled úsměvu a zvuk bratrského zpěvu: a duše tvá, radostí i bolem, se zjasní pod okem Boha.

XVI.

„Sine sole sileo.“
Sluneční hodiny.

—

„Le ciel est ma règle.“
Sluneční hodiny.

—

„Komu jsem k čemu, chybí-li slunce?“
Sluneční hodiny.

Vody a lesy, sotva že jsou proniknuty a oživeny paprsky slunce, zjevují každou největší i nejmenši krásu, všecky odstíny barev, všecky tajné harmonie, jež zůstávají němy pod rouškou šedého nebe.

A jako vody a jako lesy od nebe žádají slunce, žádá čas od lidí, aby oživili jeho slepou sílu velkým světlem myšlenky od Boha.

Jediné lidé mohou učiniti zázrak, a mocí vůle proměniti trvale v svých srdcích vteřiny, unikavé oddechy času, v semena a plody — jež nejsou marny — pravdy, soucitu, krásy.

„Pro přátele, kterákoliv.“
Sluneční hodiny.

Svět duší jako svět věcí je řízen těmitéž zázračnými zákony přítažlivosti, jež se někdy zjevují a plní nás úžasným pochopením, někdy setrvávají skryty, ale jsou vždy článkem vesmírného souladu.

V každé hodině života buďtež brány našeho srdce hotovy zotevírati se trudu, bludu, trýzni, radosti druhých, naše oživné slovo budiž hotovo odpověděti na kterékolvěk zavolání, naše ruka vztáhnouti se ku každé prosbě, nejen těch, jež považujeme za své bratry, ale i toho, jenž jím bude snad zítra.

„A tak věz, že život tvůj ubíhá."

—

„Míjí skrytě a schází nestálý čas."

—

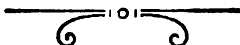
„Čas odchází, a člověk toho nepozoruje."

Sluneční hodiny.

Jako hedvábná nit bez konce sune se prsty, míjí čas za hlubokého ticha duší a myšlenkami, nezastavitelně, nesdělitelně, bez tvaru, bez barvy, vratký v svých částech, illusorní v svém počtu a v svých pravidlech, a nicméně jediným měřitelem života.

Ale naše jasná a pevná vůle může jej strhnouti k sobě, a ze samy jeho nestálosti vytvořiti vznešená díla, jichž žádná síla nezmaří, cenu života nehynoucího a svrchovaného.

A z jeho mlčení naše vytrvalá a jasná vůle může vyluzovati hlasy nejvznešenější, nejplnější souzvuky, a na podstatě síly, horoucnosti, odříkání a zhrzování skládati odpověď člověka na božské slovo, jež řídí vesmír.

A. S. DICHTL:

O přírodních zákonech a theoriích.

Často lze slýchati slova: „Železné, nezměnitelné přírodní zákony." Jest otázkou, zdali jsme oprávněni takto mluviti. Jsou skutečně zákony přírodní železné, nezměnitelné? Jaký je jejich původ?

Zkušenost nám podává přerozmanité zjevy v přírodě, živé i neživé. Proti nim se staví duch lidský, pozoruje je a snaží se všechny ty děje obsáhnouti. Pozoruje mezi nimi zjevy totožné, podobné i různé. Nejdříve arci znamená děje totožné, ty shrnuje v jeden celek; pak pozoruje děje podobné, ty shrnuje dle stupně podobnosti v celky, z nichž různost jednotlivých dějů nebo předmětů je vyloučena; činnost tato je činností abstrakční, jejím výsledkem jsou jisté všeobecnější pojmy; na př. kůň, lev, slon, člověk, mají některé vlastnosti shodné, v jiných se liší; všichni na př. mají podobnou organisaci těla, čtyři končetiny a j., shrnujeme je tedy v jeden celek, jemuž dáno jméno „ssavci",

k vlastnostem různým nepřihlížíme. Říkáme, že pojem „ssavec“ je vyšší, nadřaděný oněm pojmům, z nichž vznikl. Pomocí takových nadřaděných pojmů dovedeme se daleko lépe vyznati v přírodě, než kdybychom při každém novém předmětu měli jej obšírně popisovati.

Něco podobného platí i o přírodních zákonech. Jsou to stručné, jasné věty, které nás poučují, jak jednotlivé děje přírodní probíhají. Vidíme na př. padati kámen, vidíme, že měsíc obíhá kol země, země kol slunce. Vidíme, že komety na své dráze podléhají poruchám, kdykoliv se přiblíží k některé velké planetě. Nám se v přední řadě jedná ne o to, co je toho všeho příčinou, ale o odpověď na otázku, jak tyto přírodní děje probíhají. Tato odpověď je právě tím hledaným přírodním zákonem, který praví, že tělesa ta se pohybují tak, jakoby se přitahovala silou, jež je v přímém poměru s hmotou a v obráceném poměru se čtvercem jich vzdálenosti. Pravím z novu s důrazem, že o příčině toho pohybu nám tento zákon (Newtonův gravitační zákon) nepraví ničeho. On nám jen dovoluje pohyb těles nebeských v každém okamžiku stopovati. Nejsme ani oprávněni tvrditi, že by byl nezměnitelný. To bychom mohli dokázati jen tím, že bychom stopovali a měřili v každém okamžiku časovém pohyby všech hmot; ale těch je tak nemírné množství, že čas lidského života k tomu nestačí.

Nemáme tedy důkazu, že by tento přírodní zákon byl nezměnitelný, že by stál nad přírodou, která by ho nutně musila poslouchati. Stejné však platí i o jiných zákonech přírodních; jejich pravost není možno zkoušeti pozorováním všech jevů, jež se jimi řídí. Vždy ještě zbývá možnost, že se vyskytne zjev, který se jím neřídí. Nejsou tedy zákony přírodní nic jiného, nežli stručné a jasné formule, které shrnují řadu jevů podobných v jeden celek a dovolují stopovati jevy přírodní v jich celém rozsahu.

Jest tedy zákon přírodní každý jen výtvorem lidského ducha. Duch lidský vynalézá ony formule, jimiž nejsnáze možno stopovati a popsati děje přírodní. Řeknu-li, že dráha kamene, volně padajícího, se řídí zákonem: $s = \frac{1}{2} g t^2$ ($s =$ dráha, $g =$ zrychlení tíže $= 9{\cdot}81\ m$ za sec., $t =$ čas), dovoluje mi tato formule stopovati dráhu tuto v každé chvíli.

Také v tomto příkladě vidíme, že v oné formuli není žádné stopy po tom, co je příčinou pohybu. Duch lidský však pátrá po této příčině a nazývá ji silou přírodní. O podstatě každé síly přírodní (elektřiny, magnetismu, světla, tepla, tíže, chem. affinity) možno míti názory různé; co v pravdě jsou, to věděti nemůžeme, ježto vidíme pouze jejich účinky. Arci, že ten názor jest nejvhodnější, který dovolí nejvíce dějů přírodních shrnouti v celek. Jest to tedy zase jen praktická potřeba, která nás nutí, abychom vymýšleli vědecké theorie a hypothesy. Má-li být však této potřebě vyhověno, musí být nalezená theorie co možná nejjednodušší; neboť nemělo by smyslu, vymýšleti theorii, která by byla tak složitá, že každý děj, který se jí má vyložiti, potřeboval by, aby se oné síle theoretické přiřkla nová vlastnost.

Dejme příklad: Ještě na začátku minulého století vládla emanační theorie světla, jež učila, že světlo je jemná látka, roníci se ze svítících těles. Vyskytly se však zjevy, které nebylo možno snadno vysvětliti

z theorie emanační; polarisace světla se vyložiti dala, ale theorie se tak komplikovala, že ztratila svůj praktický význam. Young, Fresnel a Foucault chopili se tudíž myšlénky Huyghensovy, že totiž světlo je chvěním étheru, a touto theorií vyložili velmi dobře všecky zjevy polarisace a interference. Není tím snad řečeno, že theorie undulační je správna v tom smyslu, že podstatou světla je skutečně chvění étheru, ale znamená to tolik: všecky zjevy, jež působí světlo, dají se nejsnáze popsati a obsáhnouti tak, jakoby jich příčinou bylo chvění étheru. Ostatně, v poslední době ustupuje theorie undulační elektromagnetické theorii světla, jež tvrdí, že elektřina, světlo a teplo jsou děje totožné.

Jiný příklad. V době, kdy kvetla v Německu „naturfilosofie" (Oken, Hegel a Schelling jsou jejími representanty), soudilo se, že v živých tělech sídlí jiné síly, než v neživé přírodě. Myšlenku tuto pojal též největší fysiolog německý J. Müller, který arci sílu, v organismech činnou, také považoval za přírodní, ale nesprávně formuloval její vlastnosti; proto se ozval odpor proti jeho názorům. Soudilo se, že organické sloučeniny mohou povstávati jen v živých tělech působením „síly životní". Jakmile však se Wöhlerovi podařila synthesa močoviny, nastal obrat; síla životní byla vymítěna z oboru organické chemie, ale měla být vymýtěna též z fysiologie. Celé úsilí fysiologů hlavně německých, od let šedesátých do nedávna směřovalo k tomu, aby všechny děje v živém těle byly převedeny pod zákony, platné v mrtvé přírodě. Že se to nepodařilo, o tom svědčí ta okolnost, že v poslední době zase se počínají mnozí fysiologové vraceti k staré „síle životní", arci formulované tak, aby neodporovala zákonům fysikálně-chemickým.

Příklad tento je velmi poučný; vidíme z'něho, že síly přírodní a theorie o nich nejsou nic jiného, než výtvory lidského ducha. Vlastnosti každé síly si zvolíme takové, aby jimi bylo možno obsáhnouti celý rozsáhlý obor jevů přírodních. Není nutno, aby theorie taková obsáhla všechny zjevy přírodní, stačí, shrne-li v jeden celek zjevy nejpříbuznější. Není také jisto, že theorie taková souhlasí se skutečností; neboť skutečnost nám zůstává vždy skryta, pozorujeme pouze jevy, jež nám naše smysly podávají. Po podstatě jevů pátrati přesahuje meze schopností lidského rozumu.

Odpovědný redaktor a vydavatel VÁCLAV ČECH.
Majitel a nakladatel VLADIMÍR ČECH. — Tiskem ALOISA WIESNERA, knihtiskaře České Akademie cís. Frant. Josefa pro vědy, slovesnost a umění. — Papír ze skladu České společnosti pro obchod a průmysl papírnický G. WIESNER, DUFFEK a spol. v Praze.
V PRAZE 1904.

JAROSLAV VRCHLICKÝ:

Kadence.

(Z KNIHY ROND.)

KALEIDOSKOP.

Kaleidoskopu pestrá hříčka!
A přec i v ní znát ducha stopu,
jak v obrazy se pojí sklíčka
kaleidoskopu.

Tříšť květná mezi stohy snopů,
tříšť zvuků, které vánek hýčká
z fléten i kladiv od kyklopů;

Jak v polosnění přivřeš víčka,
třpyt hvězdný chytáš s nebe stropu,
sny jdou a písně větrnička
je pohání . . . Ó květy trópů
v kaleidoskopu!

SOUMRAK.

Soumrak padá . . . Srdce, jak je ti?
Tichne bouřných citů sporná váda.
Mít jen koho stulit v objetí! —
Soumrak padá . . .

Výčitky zlé jdou ti v zápětí,
vzdechů, tužeb celá Iliada,
moře ústupků, křivd, obětí!

V stopy škleb zní zlobné havěti,
mrtvo vše, co duše měla ráda,
mrtvo s ticha věčnou pečetí,
zmlkla již i píseň, Žehrazada . . .
Soumrak padá . . .

—

POD OBRAZ DOMKU MÉ MATKY.

Ten domek malý, nízký, všední, prost,
půl oprýskaných zdí list kozí halí,
kdys tajil srdce nejryzejší skvost
ten domek malý.

V něm láska bez sobectví byla host,
jak v něm jsme těšili se a jak smáli!
Co život byl, co všecka budoucnost?

Stín v letu píše na zeď: Ideály!
Vzpomínka klene teď jen křehký most
pro duchů kroky . . . jakoby se bály
jdou myšlenky . . . dnes již je minulost
ten domek malý.

—

IN MEMORIAM.

Až zaroste travou tam u zdi hrobek . . . víš?
s tou břečťanovou kolem clonou tmavou,
až zvětrá písmo desky, nízký spadlý kříž,
až zaroste travou . . .

Ty, která světu cizí v této hlíně spíš,
snem roků cestu žitím namáhavou
v snech andělských až pro vždy zcela zapomníš;

Má píseň — v rhytmu majíc tvoji chůzi hravou —
i mého života až schýlena v dno číš,
se sny a vzpomínkami, jež mi létly hlavou,
tu bude oblétati dále stinnou tiš,
až zaroste trávou . . .

—

NÁŠ ŽIVOT.

Ach, naše žití jak se v maličkostech třepí,
a přec je každý slavné, veliké chtěl míti,
v dóm gotický je toužil sklenout velkolepý
to naše žití!

Do stavby dal se silný athlet ale slepý,
teď sotva chýš má, jež se větrem k pádu řítí,
již z oken syčí Zášť, na práhu Nuda dřepí.

Z hrdého vysněného celku bídné střepy,
v nichž živoří jen upomínek bledé kvítí,
jímž cloumá vichr chladný — ne park, lány řepy
jest naše žití!

HROB MERLINŮV.

V Broceliandském lese vítr chvěje
starými duby, v uschlém kvílí vřese,
a sténá hroznou píseň beznaděje
v Broceliandském lese.

Ční k nebi skály jako stuhlé v děse,
na kalině se ptáče nerozpěje,
jen jeden hlohu keř se žalně třese.

Ten hloh teď krvavé jen květy nese.
Tam dohrán konec smutné epopeje . . .
Kdos volá v lese . . . Nikdo neozve se . . .
Smích z dálky . . . Snad se Viviana směje?
Přes Merlina hrob chladný vítr spěje
v Broceliandském lese.

DĚTSKÉ SNY.

I.

Táhnou tiše nad kolébkou
samé zlato; hravě spřáhnou
s těmi se, jež starce lebkou
táhnou.

Andělé tak v struny sáhnou,
dítě slyší hudbu hebkou,
po níž staří marně práhnou.

Puk a Víly chůzí křepkou
Morgana též vzdušnou trepkou
po špičkách se tiše nahnou . . .
Zlaté sny dál nad kolébkou
táhnou.

II.

Matka pouze i v snu vidí,
jaká snů těch honba sladká,
rhytmem srdce sny ty řídí,
matka.

Všecko v nich jest její látka,
ani smích ji neošidí
hrdliček, jich v kleci hádka.

Zvědavý sem Měsíc slídí,
přes mříž přehoup se i vrátka.
Marno! V dětské sny jen vidí
matka.

III.

Do oken šedé můry bijí
a z kamen plamen šlehá ven,
cos šeptá si Puk s Titanií,
od stropu stíny jdou, se svíjí,
do oken.

Svět proměnil se v poesii,
v ráj jizba, a to všecko jen,
že víčka děcka snové kryjí.

Jdou po špičkách, se honí, míjí,
a každý z nich jest vyzlacen
tou láskou matky, jež se zpíjí,
sny budoucna — pst, můry bijí
do oken.

IV.

Hlavičko zlatá, sny jsi líbeznými
jak vínkem královským spjata,
Bůh tě dny později dař a blaženými,
hlavičko zlatá!

Tvůj končí svět za okny zamženými,
čas ale, divý hřebec, dál chvátá,
cval jeho nestaví nejlepší rýmy.

Snové jdou tiše . . . lehká jich pata,
stínem skráň přeletí, matka jde s nimi . . .
Kéž nezvíš, co jest lítost a ztráta,
kéž tyto sny jsou až do smrti tvými,
hlavičko zlatá . . .

GABRIELE D'ANNUNZIO.

(PO PŘEČTENÍ JEHO KNIHY „LAUDI".)

I.

Ne, mrtva není velká velkých otců lyra,
tvé o tom hlasně do světa zní slavné pění,
ze sedmi strun zní Pana, mocná pěst jež svírá, —
ne, mrtva není.

Zní příroda z nich volná, která neumírá,
zní kosmické z ní antiky vše dávné snění,
zní Vlast, kdys veliká, dnes ponížená, sírá.

Zní v příští její lepší, jež se blíží, víra,
zní sláva geniů, jich kroků burácení,
je otvírá Pan velký, Klio uzavírá —
ne, mrtva není.

II.

Ten Pindar starý — věřím — žije kdesi,
ať v světech souhvězdí, ať v světech mlh a páry,
a mlhovin, jež Věčnu před okna se věsí,
ten Pindar starý,

v němž athletické, velké zápasníků žáry,
řev Pana v skalách, Driad smíchy mezi lesy,
klid svalů napjatých a bouřné krve vary;

Ten Pindar starý, země, moře dary
jenž sbíral plnou hrstí, boje vzruch a slávy plesy
ve paian mystický stkal, do taktu že páry
šly maenad nahoňadrých mezi skalin tesy,
dnes tleská, vidí, v tobě vnuk mu povstal jarý,
ten Pindar starý.

III.

A čtu a čtu vždy dál — a čtu, ach kam se nořím,
kaskady slok se valí, hřmí hřebců divý cval,
přes hlavu moji, letím s nimi proti Zořím . . .
a čtu a čtu vždy dál.

Kýs kosmu orkestr, já žárem jeho hořím . . .
se z hlubin ozývá, v něm rozkoš, ples i žal,
a vřelé pozdravy všem v dálce snícím mořím!

To čaloun Kybely, kam bosé nohy bořím,
šel tudy Hugo, Swinburne, písní bard i král,
dva světy, do nichž hrdě zvolal's: Třetí stvořím! --
A čtu a čtu vždy dál.

IV.

Ó Danta řeči, přísná, bouřná, sladká,
sním, jak tě starý kovář tento jiných větší
do výhně hodil, abys byla čárů matka,
ó Danta řeči!

Do země Etrusků ta první pluhem řádka,
tu tvrdé skaliny, tam mělčin nebezpečí,
bouř, vichrů svist a syk a hromů s vodou hádka.

Až v krajek šelest sladký, k zvuku, kterým zátka
ku stropu letící vše trudy modní zléčí,
v tvé knize, žije, vše, jest jako dvořan hladká,
jak věštec silná v jásotu a křeči —
ó Danta řeči!

SONETY SHAKESPEAROVY.

I.

Ostrovy zářící v slunci v pochmurném časů všech moři,
kolikrát unášen byl jsem tužeb svých divou k vám vichřicí!
Z dálky zřel z porfyru skály, z bezdna se týčí a noří,
ostrovy zářící!

Ohlasů Nymfy tam jeskyně, v hloubi sluje si tvoří,
milencům nešťastným; vzdechy zní steré k bledému měsíci,
Sireny na skalách pějí vstříc na pozdrav planoucí Zoři!

Z hlubiny kopyty zaduní temně Neptuna oři,
v dálavu prchají Flory v parách a mlžinách tančící,
na štítech skalních bílé plameny, těla žen, hoří . . .
Ostrovy zářící!

II.

Tajemné hádanky ukládala
podeprouc ruku si o spánky
královna ze Saby a se smála
v tajemné hádanky.

V leknínech Titanie spala,
Puk patřil v hasnoucí červánky,
z dálky se flétna ozývala . . .

Vlhavá letní noc báje tkala,
v houšti své nesla kahánky
druž svatojánských broučků malá —
Tajemné hádanky . . .

III.

Milenců zpovědnicí jsou subtilné ty jemné sloky,
jak zlaté sítě nítě, do nichž Venuši krásnolící
žárlivý chytil Vulkán, bubliny rostoucí v toky
k milenců zpovědnici.

Sny, tuchy, žárlení, trud, rozkoš výskající,
žehravých výčitky, vin hlod a Fata dunivé kroky
zní v rhytmech, v rýmy spjaté pestré šachovnici.

Déšť zlatých šípů z Amora kuše ve vichřici
unášen vášní — ach, ňadra, ó ruce a boky!
žen mizících v dálku, rej Brockenu při měsíci,
ó šepty stlumené, ó vzdechy palčivé měnící v milence soky
v milenců zpovědnici!

IV.

Kam ještě dále rvát mne chceš, násilný duchu?
Do jakých bludišť zaplést mne v radosti, v žale?
O jakých prasvětech vzbouzet chceš v duši mé tuchu?
Kam ještě dále?

Postavy tvoje, Hamlet, Lear, v zimničném ruchu
napřed se ostře rýsují v znělek tvých kancionále,
s Julií sténá Romeo vášně své u výbuchu.

Kaskady plynou akkordů, stékají od skály k skále,
protihra, výpad a útok a odrazy mísí se v uchu,
života báseň hořící k nebesům vatrou svou stále,
vítězná, jásavá, slavná v průsvitném vzduchu,
kam ještě dále?!

V.

Shakespeare, králi, největší z všech
kdo tvořili zde, s dušemi si hráli,
za tebou jíti v tvých královských snech,
Shakespeare, králi!

V tvých hořet a svíjet se plamenech,
tvých polnic hlanol slyšeti z dáli,
s tisíci mythů všech vzdálených ech.

Boly a snahy, dětí smích a dívek vzdech,
čím trpěli světci a běsi se smáli,
svět, člověk, kosmos, dnes a v aeonech
tebou živ tobě jak bohu žertvu svou pálí,
Shakespeare, králi!

VI.

Kdo moh' to říci: Přijde trpaslíků četa,
o granit bude tvůj nad pyramidy čnící
roh býčí brousiti si — malých velká meta! —
kdo moh' to říci?

A přišli, škleb jich v propast dílo tvoje metá.
Jak mohl's chytit za prsy tu hroznou lvici,
jež drama sluje, zakuklené Fatum světa?

Clown sprostý zmoh to — zbyli trpaslíci
a nechápou, že z tvojich veršů slétá
zlý pomsty Archanděl, jenž zdeptá s hrdou lící
zvěř škodnou, oka záloh jež mu v cestu splétá.
Kdo moh' to říci?

VII.

Ty kosmu staviteli, srdcí zpovědníku,
co pravd se rozletělo jako zlaté včely,
kde vzíti slova žasu, modlitby a díků,
ty kosmu staviteli!

Ty krásy pravé věčně mladý nápadníku,
ty soudce generac, jež přišly, aby mřely,
ty záhad řešiteli, diktatore mžiků!

Co znělo paianů a všecky oněměly —
tvé kletby zoufalce i šepot sladkých rtíků
v tvých verších tesaných pro věčnost zkameněly,
ty kosmu staviteli!

—

Z CYKLU: MERLIN A VIVIANA.

I.

Hvězd sladká dcero! V tobě půvab skryt,
jímž dýchá Noc, konstellac tisícero
když v modrém vzduchu zažihá svůj třpyt,
hvězd sladká dcero!

Jsi jako luny plný, sladký svit,
když srdce v mlhy opálové šero
si halí svojí lásky vzlet a cit.

Tě zřím . . . a chtěl bych věčně o tom snít,
i při vzpomínce vázne moje péro,
šat slední když ti s útlých boků slít,
tys Hebou tryskla, nektar v číši vlít,
hvězd sladká dcero!

II.

Ach, mít rád tebe! Což to málo je
a přec již tím si dobývám své nebe;
tys pramen, studna, prazdroj úkoje . . .
Ach, mít rád tebe!

Tys odvaha, s níž jde se do boje,
ne Heby pohár, sama ty jsi Hebe!
Jdeš vstříc mi v zbroji, kde já bez zbroje.

Svol, s prsů i rtu síly nápoje
bych lokat směl — neb zde mne všednost zebe . . .
Ó vůně samoty, dno pokoje,
ach, mít rád tebe!

III.

Hrdliček smích mi zapad v slech
při sledních od tebe kročejích,
ba opatrně šláp jsem v mech,
však eden hlasně zněl v mých snech,
hrdliček smích.

V tisících rosných krůpějích
smála se Vesna v lupenech,
já šlapal trávu bos a tich.

A plně zadržel jsem dech,
než motýla jsem vidin stih,
v tvých ňader těkal poupatech,
to smích byl a pln sladkých ech
hrdliček smích.

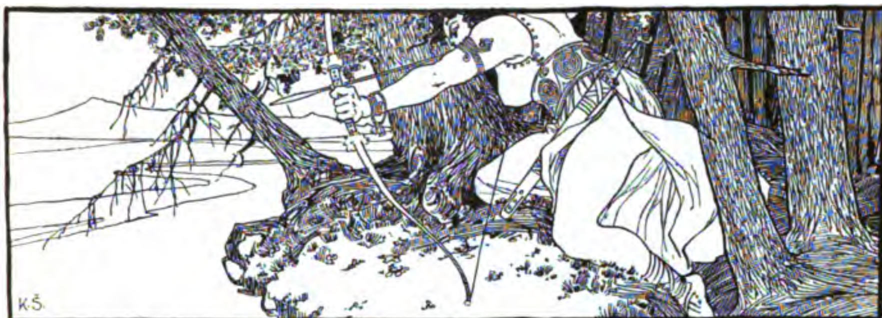
IV.

Jakbych patřil na lilii, jež se náhle otevřela
na svém stonku čistá, bílá, snem jsi byla, utopií,
košilka když — bílý motýl — přes tvé útlé boky sjela,
jakbych patřil na lilii.

Ach ten sladký, sladký profil, linie úst, nosu, čela,
hudbo tichá, v které duše splétají se a spíjí,
svatá formo, do níž Psyché halí se mi nahá, celá!

Křídel elfů snivá, nyvá píseň kol se rozzvučela
nad tůní, kde Oreada zlato kštic svých v pásmo svíjí,
nad snů tůní, předtuch, v kterých touha nenasytná mřela,
v kterých doznívá má duše etherickou fantasií,
jakbych patřil na lilii.

PAVEL DVOŘÁK:

Dvojí květ.

DENNÍK UČITELKY. (Dokončení.)

22. března.

Jsi zase můj.

Víš, jak dlouho jsme se již neviděli? Třicet dní, třicet.

A mám tě zas. Hladím tvé černé kudrny, hladím tvé líce, ruce, dívám se v tvé hnědé oko, mluvím a vykládám, a nevím o sobě, než že šťastna jsem.

Tebou jsem šťastna, ty slunce mé. Přišel jsi s jarem zpět, s písničkou skřivánčí a zjasněl jsi, zkrásněl, zteplel, že ohněm svým i ve mně jaro rozžeháš!

Mé slunce, ty můj, ty můj!

Nehněváš se, že jsem tě chtěla vyrvat ze sebe? Že jsem byla bláhová, tak bláhová?

Nemůžeš se hněvat, vždyť víš, to byla jenom mlha vnější, jež mne zalila, to byla náplava z chladných bouří cizích niter, jež krev mi prosákla a zmohla mne.

Vše zmizelo. Nehledím z dálky, nechvěji se po tom, co snad není, nevysiluji se přemýšlením, chci žít a žiji, žiji! Tobě žiji, lásce, přítomnosti a sobě. Okamžik stačí na dlouho, přítomnost na vždycky.

Nehněváš se již? Ty se usmíváš, můj drahý. Ó, zůstaň se mnou, stále u mne buď, chce se mi tolik povídat, co nitro moje smlčelo za dlouhých dnů, chci k mdlobě hledět na tebe, žít tebou, ó, zůstaň se mnou.

Víš, můžeme vykládat o modrém nebi, o slunci, o písni skřivánčí, o pupenech, co rodí list a květ, o větru vlahém, vůně nesoucím, o dálkách v obzor mizejících, o drobných stínech lidských, jež jdou nevidomky rájem nešťastni, o všem, o všem můžeme vyprávět, protože nechceme obsahu, než vůni jara, jež je v slově jako v pohledu a v ruky dotknutí. Chceš?

Nuž, pohleď do nebe tam! Nevidíš ničeho? A já v tvém oku vidím modré nekonečno v odraze, věčnost hlubokou, v jíž středu jsem. Tam nade mnou, tam v oku tvém pod námi, je bezmezí; to je bůh, a my jsme v něm; to je láska, a my jsme v ní. Láska, to je modré nekonečno, jehož středem jsem já a ty.

Je láska co jiného? Je písní skřivánčí či vánkem, jenž sbírá vůni rodících se květů? Ó, ne, to krátké je, a láska věčná, hluboká, bez dna, vypjatá k stropu azurnému, jehož není.

Ty neposloucháš však? Má slova v sen tě skolébávají? Nuž, sni a dumej, můj hlas ti bude tichým hlaholem zvonů, jež, za horami rozhoupány, jdou v svět zaniknout a usnutím svým duše v snění kolébat. Bude ti mluvit dál, pohádky šeptat o sobě, protože musím dnes mluvit, musím, mé nitro roste, rty mi přetéká, ale neposlouchej mne víc než mušku bzučící, jež nad horkou zemí se točí, štěstím tepla opilá.

Vidíš, tak tě mám ráda, když mi hlavu složíš v klín a spřádáš něco pod čelem, co rukou mohu rozhánět a dýchnutím. Myslím si, že vím tvé sny, že své ti vkládám do duše, a tak ti někdy odhánim je dychtivě a jindy laskám je, by sečkaly, ještě chvileninku sečkaly, až dosníš je. A jdou-li hravým přeletem mou duší, probírám vlasy tvoje husté, splétám krátké rulíčky, z nichž do každého vpletu po myšlence drobné, až všecka hlava tvá je otočena mými sny; a když se usměješ a vzhůru podíváš, tu rukou pohodím — a rozlétlo se vše, jen tvoje hlava zůstala.

A tu tě chytám za skráně a líbám oči, čelo, líce, rty, a líbám, líbám tě, ty můj!

Procitls? Nechtěla jsem, to samo sebou přišlo tak. Ale teď hleď zase na mne chvíli, ano? Chci vjít ti okem do duše, chci být v tvých snech, chci stále s tebou být, i když mi odejdeš — ty neodejdeš dnes? Ó, vím to, vím. Já budu v tvých, ty v mých snech zůstaneš, budeš mým snem, můj sen bude tebou dnes.

Ty můj!

23. března.

Jsem šťastna zase. Neslyším cizích zlostí; co ucítila jsem, je zapomenuto. Těším se, až jen půjdeme zas do polí ven, kde vzduch se chvěje čistý nad mezemi, až budu moci oči svoje šířkami zase nasytit, jsouť plny těsných průzorů ulic. Cítím již, jak hruď rozšířím, jak rozletím se srdcem nebi, zemi vstříc, usmívám se radostí a dětským jásotem.

25. března.

Nemocnička se zas plní, ač velkonoce za dveřmi. Velké stůňou, vlastně nestůňou, ale jsou rozrušeny jaksi, mdlé, oči jejich hledí tak divně z hluboka, stále chtějí mít někoho při sobě, láskat se chtějí. Jsou to ty, jež dospívají právě, nejsouce si toho zplna vědomy.

Půjde-li pak i Emča dolů? Raději bych byla, kdyby mohla odjet domů; pláně širé, volný výdech širé přírody by ji lépe přijal v náruč svou. Zde duše její vzpučí horkými květy, křehce vzepjatými do výšek, k nimž touží, květy, jež omamují, jež však záhy mrou.

26. března.

Což i já jsem proniknuta jejich touhami? Mé sny se zase rozehřívají, má rána bývají kalna zemdlením, a dny jsou bezradostné.

A čeho se děsím, je, že nejsem již lásky, té svojí nedávné, schopna. Marně volám jeho obraz k sobě, chladna zůstává má duše, jsem lhostejna, ač nechci, nechci!

Teď lhostejna po šťastném rozpjetí!

Co bude se mnou? Kolísám jako na vlnách.

Tuším, že něco ve mně roste, čeho neznám dobře, co mne strhne, až dozraje.

Co bude?

27. března.

Byl to jen záchvat okamžiku, kdy mraky nade mnou se protrhly? Tma. Rudé šeření — však východ?

29. března.

List mi došel včera z domu. Do smutných dnů ještě smutnější mrak mi veplul s ním. Kolik se jich již stahuje nade mnou? Je černo, tmavo v nich i pod nimi.

Otec je v pensi. Půjdou do městečka, kus od svých lesů, s nimiž srostli, ale přece ne tak daleko, aby jich neviděli. Dubín se zavře i za mnou jejich odchodem; snad nikdy již nebudu bloudit pod jeho klenbami a hledat v jeho oddechu svým těžkým záhadám rozřešení. Zavře se, když moje mladá léta shltil. A já?

„Jsi v teplém hnízdečku," píše mi maminka, „važ si ho. U nás je nuzno skoro, nemůžem pro tebe ničeho již —" Zde asi plakala, má zlatá. A mně bylo právě tam do pláče také, ani nevím, proč, vždyť jsem přec nechtěla od nich již ničeho. Tak mi ale bylo, jakoby poutem kdos semknul mi hrdlo. Cizí ruku jsem viděla padat mezi sebe a život, tutéž, jež smýkla otcem z lesa ven. Padla a o dveře moje se opřela. Nesmím již ven; vždyť jsem zde v teplém hnízdečku, nuž —?

Ah, ano, ale tam venku je život, je jaro, je slunce, je štěstí — a zde?

Jsem zavřena. Je určen každý můj budoucí krok.

Je jisto tak?

Jisto.

To jde můj konec? Má budoucnost?

30. března.

Jsem v teplém hnízdečku. Ó, mamičko, proč právě nyní přišlo vaše zlaté psaní, hrozné psaní? Nyní, kdy o svou budoucnost se rvu? Nasilo mi v hlavu výčitek. Proč jste mne sem pouštěli? Proč v malém jsem nezůstala, a proč jsem vůbec nezakrněla raději docela; když život zavřen přede mnou? Mne pálí to hnízdo teplé, protože vím, že zemru v něm; nenávidím duši svou, kterou jsem pracně stavěla do planých výšek.

Proč zrovna teď jste šli, když jsem se snad vrátit chtěla? Chtěla? Možná že ne, ale — jsem zavřena.

Ó, mamičko, mně smutno je. Nemohu vám psat — ani sobě již nemohu —

Čí je ta pěst, jež z života mne vyrvala?

Velkonoce.

Zmučený Kriste! Byl-lis Bohem, jsi-li, umřel-li jsi za nás, za naše štěstí, hle, klečím před tebou a modlím se: Buď dej mi štěstí, nebo srdce vyrvi mi, vody mi v žíly dej za horkou krev.

Jsem zmučena. Mé noci peklem jsou, kdy zmítám se na loži, zoufalá, pláču a sténám, hryžu podušky a žebrám o šero, bych vléci mohla bídu svou do práce, únavy a zapomnění. Mé dny jsou strachem z noci jen a samoty, jsou prázdny a plany v největších napjetích. Ubíjím se, vraždím se a vysiluji, ale nemohu. Krev nezná únavy, bouří mi k mozku.

Ó, Kriste, lásku mi dej! Ne tu, jíž jsem si hrála doposud, dej mi tu velkou, jižs nám v povinnost uložil a jíž mne zbavuješ. Volám po svém úkolu. Chci milovat, chci být ženou!

On? Jak daleko je ode mne! Jde dál k svým metám vysokým, nezná mne a o mně neví, a já se řítím v hlubiny, kam jeho noha nesejde. Jeho obraz mi z duše mizí dálkami, a cítím, jak každým úderem, jímž hlava v skály bolestí naráží, mizí víc, a vím, že zhyne on v mých snech, jež naplní se žárem bezpředmětným. Dnes ještě ruce za ním pnu a toužím k němu vší vášní svou. Jej moci objat, k sobě přivinout, ó, Kriste, tolik štěstí je nemožno, je nemožno. On vlídně dál se dívá na mne jako na všechny, já však již neumím se spokojit pouhým o něm snem. Chci víc, chci vše, chci lásku.

A je-li marno po něm ždát, je-li pýchou chtít — já vzdávám se ho, Bože můj! Však jednoho se zbavit nemohu, tvého údělu. Ó, sniž se ke mně dnes, nedej mi zhynout žízní, kterous hynul sám, shlédni, zachraň, spas mne!

Lásku mi dej!

Nevěř mým prvým slovům, která zoufala, jež zapírala tě, nevěř jim! Ty vidíš hluboko do srdcí našich, víš, že v mém jsi číst. Pro pokoj Tvůj v mém nitru — ne, ne, rouhám se stále. Má slova nejsou z duše mé, jich pramen v hrozných bolestech. Ó, Kriste, slyš — můj Pane!

V dubnu.

Neslyšels? Svou smrtí skončils účty s námi?

Marno prosit, marno zoufat, marno chtít či nechtít. Bolest dále se ryje nitrem, neumenšena a udeří, kdy chce. Jsem ubita již naprosto; snad některá rána mne přece dorazí. Jiného nemohu již chtít, nejsem s to.

Jdu-li za dětmi (musím, předpisuje řád), jdu jako v mučírnu. Musím se dívat na jejich mladá těla, polorozvitá, slyšet jich hlasy, teplem jara dýšící, musím je k sobě nechat přijít, ba i vlásky jim hladit a líbat čela běloučká. A já se svíjím v nitru.

Svoje mít! Své dítě mít, jež směla bych k ňadrům přivinout, jež mohla bych konejšit, hladit, láskat, v ruce brát a kolébat, s nímž žvatlat bych směla bezvýznamné slabiky, jež by plakalo beze mne, a jehož pláč by mne bolel, oh, svoje dítě mít! Dítě!

Prchám z dětské jizby v samotu, a zde vím, že jiná muka čekají, muka —

Je láska bez konce?
Jen bolest nekonečná je.
Ah, nekonečná.

V květnu, v lásky měsíci.

Již nemodlím se, Bože, o lásku. Místo ní jsi postavil mi před líc čas, brutální čas, jenž klidně jde.

Stárnu — sestárnu. Z mých kolejí není výhybky. Jdu v budoucnost nenáviděnou. Tys tak poručil — to byla Tvoje pěst, jež udeřila.

Však proč dals mi duši touživou, když cíle dojít nedáváš? Výčitkou Tě prosím. Nech si štěstí třeba, není-li pro mne určeno, řekni, že nesmím k němu jít, ale nestav mi přeludů, k nimž život Tvůj mne žene, by duši zkrvavil a dal jí procitati v prázdnotách sklamání. Dej mi resignaci, smím-li Tě prosit o něco!

Dej resignaci — ale nač dál —

FRANT. K. HEJDA:

Žádost.

KANCELÁŘSKÁ POVÍDKA.

Jednoho dne v srpnu, pátraje v starých listinách po jakési příloze, objevil Jan Drbohlav, písař registratury, na půlarchu sežloutlého papíru svůj vlastní rukopis. V tisícerých případech neznamenal by takový nález pranic zvláštního, ale tentokráte měl nepopíratelnou důležitost.

Byla to „věc úřední“, jak ani jinak býti nemohlo, neboť Jan Drbohlav nenáležel do té zlopověstné odrůdy kancelářských lidí, kteří erárního papíru, inkoustu a péra zneužívají k soukromým dopisům, ponejvíce žádostem za půjčky nebo úzkostlivým, v poníženosti se rozplývajícím odpovědím na upomínky věřitelů. Tedy důrazně podškrtnuto: věc úřední... S krásnými kaligrafickými ozdůbkami nahoře při „Löbliches“ i na konci dole při „Prag“. Ale v okamžiku, kdy Drbohlav svůj rukopis objevil, podivno! — nevěnoval pozornosti ani obsahu úřední věci, ani kaligrafickým ozdůbkám, nýbrž sesmykl zrak na datum. A sotva tak byl učinil, volná jeho levá ruka bezděčně se pozvedla k čelu a přejela kulatou chocholku vlasů, poslední, dost žalostný to zbytek bujné druhdy kštice, jíž se písař v mládí honosíval.

Drbohlavova tvář protáhla se pátravým, vzpomínavým výrazem; ústa drobet se pootevřela a polohlasně, sykavě proklouzla mezi zuby slova: „osmnáct set sedmdesát devět... sedmdesát devět...“ Následoval souhlasný, velmi rozhodný pokyn hlavou, jímž ale celé toto krátké přemítání bylo ukončeno.

A malou chvíli po té, uloživ oprášené desky s akty zase na jich místo, přistoupil Drbohlav jaksi váhavě a nerozhodně k svému kolegovi, druhému písaři registratury, Šverákovi, zaklepal mu lehce na rameno a hlasem pohnutým, neobyčejně měkkým, prohodil:

„Nu, Franc, kolkolem vzato... zjistil jsem zajímavou věc.“

Šverák povytáhl obočí a zahuhňal něco naprosto nesrozumitelného; nevybral jsi si, bylo-li to povzbuzení nebo odbytí. A psal dále, psal svým kostrbatým švabachem, rozrývaje zuřivě papír krátkými tahy, jež někdy ještě dodatečně přestíňoval.

Přítel a kamarád, stoje nad ním, hleděl do prázdna a dvakrát si dlouze pohvízdl. Pak zase navazoval hovor — a zas tak něžně a unyle:

„Považ, Franc... předevčírem to bylo a já ani nevzdechl; kde pak! ani ve snu mi nepřipadlo... a teď jdu do almary, hledám Fiskalitäten unter „H VI.“ a přicházím na jedno vyřízení, které jsem napsal před pět a dvaceti lety, zrovna po svém nastoupení do registratury. Tak před čtyřmi dny bylo tomu, kolkolem vzato, pět a dvacet let, co jsem sem přišel...“

Událost je do jisté míry významna a Šverák cítí potřebu, několika slovy o ní pohovořiti. Je drsný starý mládenec, věčně nespokojený s úřadem i životem, plný zakyslosti k světu i okolí nejbližšímu. Také ho nyní ani nenapadá, aby pojímal věc se stránky citové; nikoli, za jiný, všednější konec to vzal, a přestav psáti, nicméně schýlen nad stolem a vysedlé od stálého psaní rameno ještě více zakřiviv, obrátil trudovitý, krocaní svůj obličej k Drbohlavovi a prudce vyjekl:

„Co z nich máš, ze svých pětadvaceti let služby? teď sedíš s devadesáti korunami měsíční almužny... a sedět zůstaneš až do smrti! Služební jubileum... phe! pochlub se tím řiditeli — a víš, co ti řekne, ras? Spráskne ruce a začne potřásat hlavou: ‚das schöne Geld, das Sie bei uns schon verdient haben!‘ ano, to bude jeho první. A potom se vypne, zachrochtá a bude ti třikrát po sobě opakovat, jaké je to pro tebe štěstí, že máš tak shovívavého představeného jako on.“

Chtěl horlit ještě dále, používaje nepřítomnosti řiditele, s nímž byl ustavičně na štíru — leč zarazil se poněkud, seznav z lítostivého, bolestného pohledu soudruhova, že pronesené žaloby zařezávaly se mu do duše hloub, než zamýšlel. Ale neměl také chuti, aby obracel do nějakého slavnostního tónu, a proto, naleznuv střední cestu, zakončil svůj výbuch neurčitou větou, zpola steskem, zpola připovědí:

„Aspoň, víš, měl bys hledět téhle příležitosti využitkovat. Na tvém místě bez odkladu podal bych žádost za přídavek. Ať vyřídí nebo zamítnou, to je jedno. Když zamítnou, hlavu za krk si už nedáš! Jsme tady jako krtci; musíš se hnout a hrabat, chceš-li něco ulovit... možná, že tě přišlápnou, až se hneš, nu a pak zalezeš zase zpátky

do díry. Ale líp je, pravím ti, radš se ukázat a přišlápnutí vytrpět, než zůstat nepohnutě tam, kde jsem, sice myslí ti nahoře, že už o nic nestojíš a že pojdeš rád i s tím, co máš!“

Drbohlav naslouchal jako peskovaný hříšník, s hlavou sklopenou a pomžikávajícíma očima. Paralela s krtkem nebyla mu s dostatek jasna, měl v duchu jen neurčitou představu, že všecko to, co Šverák mluví, strašlivě „čpí socialismem“, před nímž pociťoval Drbohlav jakousi nevysvětlitelnou hrůzu.

Ale kamarádova zmínka o žádosti za přídavek vrátila se mu na mysl za dopoledne ještě několikrát. Vábila i zarážela současně. Představoval si žádost onu jako věc hotovou, napsanou kaligrafickým písmem na archu ministerského papíru, okrášlenou přízdůbkami nahoře před „Löbliches“ i dole před „Prag“. Nu což — žádost se už nějak složí a spíše; je to sice práce konceptní a vyžaduje velice bystrého, opatrného rozvážení, ale nechť si — bude se rozvažovat. Leč teď jde onen arch papíru z ruky do ruky, vykonává předepsanou úřední cestu — a mluví se o něm v kancelářích i v presidiu. Čte ho dnes ten, zítra onen . . . a všem čtoucím vraští se čelo a nabíhají na skráních žíly, jako se děje Šverákovi, když se rozčiluje. Už také není arch tak čist, jako ve chvíli, kdy z ruky žadatelovy byl vyšel; rohy jsou zohybány, pomaštěny, a sekretář Fantl, který má v referátu personalie, jistě naň vytrousil vlhký šňupavý tabák jako na každý akt, jenž rukama jeho kdy byl prošel! Na konec rozhoduje o žádosti zvláštní rada, a na kamenných, posupných výrazech jeví se předem zamítavé vyřízení. Arch jde pak zpět, opatřen stručnou odpovědí na rubru a vztekle vyraženou presidiální štampilií; klesá s výšin dolů do registratury, a kde kdo v kancelářích věnuje mu pilnou pozornost. Konečně dochází k okamžiku, kdy ředitel, stoje jaksi nezvykle, obřadně vzpřímen před Drbohlavem, odevzdává mu podání zpět s chladným připomenutím, že žádost „bohužel“ (nebo „mimo nadání“) nemohla dojíti příznivého vyřízení . . .

Mučivé tyto představy pronásledují ubožáka i mimo kancelář, zapuzují všecky myšlenky jiné, odnímají mu chuť k jídlu, činí ho mrzutým, nervosním, podrážděným. Sprostil by se jich rázem, odvrhl by je směle od sebe, kdyby — ach ano, to je právě to smutné! — kdyby mezi všemi stíny a chmůrami pochybností nezachvíval se zcela slabounký, ale přece jen jasný, vesele vyšlehující plápol naděje, že žádost o přídavek snad oslyšena nebude . . .

Jsa zvyklý, svěřovati se s každou důležitější věcí ženě, učinil tak i tentokráte; vyhlédl si k tomu předvečerní chvíli, kdy děti odběhly po svých hrách a v bytě bylo ticho. A započav mluviti hrobově tajeplným hlasem, volil zcela zvláštní slova, opakoval dvakrát bezprostředně po sobě větu, že „skutek sebe rozhodnější vyjíti musí ze zralého uvážení“, a než dospěl k vlastní věci, byl na čele i skráních všecek propocen. Žena, ubohá bytost, sešívající od rána do večera všeliké hadříky dětem na oděv, blouznící občas o výhře z loterie, jinak ale rozšafná a prozíravá, souhlasila se Šverákem, aby Drbohlav podal žádost o zvýšení platu. Především to není žádné provinění, a potom dostal poslední

přídavek už asi před desíti lety. Jakého dlouhého rozmýšlení tu třeba? Jiní žádají rovněž a dostává se jim! Peněz ve státních kasách je dost a všelijakých lenochů, kteří pro nic a za nic béřou tučné gáže, taky dost . . .

Poslední poznámku vyslechl Drbohlav se zřejmou nelibostí, neboť mu připomínala Šverákovy řeči, „čpící socialismem". Ale jinak dal ženě za pravdu a ještě večer sestavil si jakýs takýs koncept žádosti, v níž tónem hluboce poníženým dovolával se polepšení svých hmotných poměrů, „zůstavuje ostatně všecko milostivému uvážení svých pečlivých a laskavých představených". Ulehnuv, dlouho nemohl usnouti; asi dvakráte rozžehl svíčku, přečetl koncept znovu a opravoval, uhlazoval ještě vše, co se mu zdálo drsným, kostrbatým nebo ve slohu na diurnistu příliš odvážným a nabubřelým. — —

Po neklidné, z největší části probdělé noci vstal nicméně velice časně, už před šestou hodinou ranní, neboť jisté vnitřní přesvědčení ho nutkalo, dokonati započaté dílo co nejdříve, opsati žádost na čisto ještě před úředními hodinami a vložiti ji pak do rukou ředitelových s uctivou prosbou za přímluvu. Oblekl se horečně rychle, a protože snídaně nebyla ještě uvařena, odešel bez ní, rozhodnuv se, že si pošle z kanceláře sluhu pro koflík polévky. Když vyšel z domu, skorem ho zamrazilo, ačkoli bylo teplé srpnové jitro. A čím déle kráčel, hlavu maje všecku popletenu a rozvířenu myšlenkami na žádost a její osud, tím neodbytnější, tíživější malátnost věšela se mu na nohy. V malém sadu poblíže kostela usedl na lavičku a natáhnuv nohy, až mu v kloubech zapraštělo, líně a zbědovaně mrkal na okolojdoucí. Několik dělníků šlo sadem do práce a jeden z nich, ukázav na Drbohlava, výsměšně poznamenal: „Tenhle starý kostlivec by udělal taky líp, kdyby v noci nehýřil po hospodách. Uvidět ho takhle strážník!"

Hrozné pomýšlení, jaké následky by mohlo míti objevení se strážníka, vzpružilo nešťastníka opět k životu. Vyčkal, až dělníci zajdou, pak se vzchopil na nohy a zašed na chvíli do kostela, pomodlil se vroucně a upřímně za úspěch svého počínání. Ale pobyt ve studené předsíni chrámové roztřásl ho znovu chladem a mimo to začalo se mu dělat nevolno od žaludku. Zblednul, zuby mu jektaly, a na čele vyrazil pot. Nebylo jiné pomoci než zajíti do blízké kavárny. Tam poručil si černou kávu s rumem, vypil ji dvěma doušky, a zamítnuv časopisy, které mu sklepník přinášel, pohroužil se znovu do pročítání svého konceptu. — —

Odbila sedmá hodina, a Jan Drbohlav sedí již u svého psacího stolu v registratuře, kam ze dvora proniká dosti neurčité, květinami v oknech postavenými ještě sšeřené světlo denní. Na chodbě smýčí sluha, jinak je v celém přízemním oddělení kasárnické budovy mrtvý, ničím nerušený klid. Písař usedl s bázlivě pohnutou a divně povznešenou myslí, připravil si ministerský papír, nastrčil do násadky nové péro, a připomenuv si ještě jednou, že to, k čemu se byl odhodlal, koná ne pro blaho svoje, ale k prospěchu celé rodiny, učinil první náběh ke kaligrafickému „Hochlöbliches" . . .

Ale v tomto nezapomenutelném okamžiku musil se náš ponížený žadatel dožíti něčeho tak strastiplného a k tomu nenadálého, že zůstal tím na několik vteřin ohromen, nedůvěřuje sobě sám. Náběh ode dávna navyklý, tisíckráte bezvadně provedený, tentokráte žalostně selhal! Na místě úměrné okrouhlé, elipsovitě vypjaté linie vyšlo z péra cosi nestvůrného, schlíple nakřiveného, zrůdného... nu, jedním slovem nemožného!

Drbohlav vytřeštil zraky, zasyčel něco mezi zuby a v duši pocítil malomocný vztek. Věřil pověrám a toto zvrtnutí při začátku věstilo cosi osudného, neblahého... bylo mu, jakoby cítil za sebou nepřítele, který mu šťouchá do lokte a jízlivě se chechtá jeho nehodě.

Než čas spěchal, a nebylo možno se zdržovati. Uloživ pokažený arch do obálky, přisunul si Drbohlav jiný, pokřižoval se, namočil péro znovu a, přiblíživ je k papíru, hotovil se napsati „Hochlöbliches“ zatím bez kaligrafických ozdob a přičiniti tyto teprv později, dodatečně.

Leč nastojte — nepodařilo se ani „Hochlöbliches“ bez ozdob, nepodařil se vůbec ni jediný, obyčejný tah. A to z příčiny prosté. Písařova ruka se strašlivě třásla . . . a nebyla to jen ruka, třásl se písař celý, od brady až ke kolenům! Třásla se i celá kancelář — jemu aspoň se tak zdálo, neboť nač pohlédl, pulty, bílé štítky archivních desk, ornamenty na stropě, vše splývalo v tetelivý, chvějící se chaos...

Drbohlav odhodil péro kamsi do kouta, vymrštil se se židle a začal přecházeti po pokoji zbrklými kroky šílence, kterého zavřeli do separace pro zuřivé. Něco se stalo . . . někde něco nepozorovaného, ale důležitého... kolkolem vzato: takové nějaké péro nebo kolečko v jeho dosud spořádaném ústrojí vypovědělo službu, porušilo pořádek! Ale kde to jen vězelo, kde? Zlo se dostavilo — o tom nebylo pochybnosti; leč kudy vniklo do těla, jak ochromilo ruku? A co počít na jeho odstranění? Bože, bože . . . jaké to neštěstí, jaké utrpení!

Ubožák cítí, že počíná jím lomcovati slepý vztek, že ho zachvacuje pokušení, aby shodil s pultu některou tu tlustou knihu nebo roztřískal těžítkem tabuli v okně; ale v zápětí těchto divokých úmyslů dostavuje se vědomí, že by tím ničeho nevyvedl a nenapravil, naopak, že by přiběhl sluha a považoval ho za blázna nebo za socialistu. Ne, ne... nic překvapeného, nic... třeba jen soustřediti myšlenky, nabýti střízlivé rozvahy, čeliti zlu klidem.

Octnuv se před umývadlem, bezděky odklopil písař jeho desku, ponořil ruce na chvíli do vody a svlažil si také tvář a oči. To dělá dobře, voda vždy působí konejšivě, blahodárně, voda, kolkolem vzato, jest vlastně nejlepším léčivým prostředkem. Kdyby nebylo vody . . . nu, netřeba zase tak daleko zabíhati, ale vzpomenouti možno pouze na lázeňská místa, Karlovy Vary a tak dále . . .

Utřev se ručníkem, zašel Drbohlav do kouta, zvedl odhozené péro a velmi pečlivě je očistiv, podložil si linkovaným lenochem třetí arch ministerského papíru . . . Leč mezi těmito přípravami vracejí se myšlenky jeho, poněkud již rozptýlené, k žádosti zpět — a jedva se ruka přiblížila k papíru, vrací se také třesení... Nemožno teď ani péra přiložiti a tahu zachytiti, a kdyby i možno bylo, jediná kloudná písmena by se neukázala.

Nešťastný písař registratury zvrací se do lenochu svého skřípavého kancelářského křesla, ruka s pérem klesá bezvládně podle těla, a hlava těžce kloní se k prsům. Všecka zuřivost prchla z duše, ale dostavila se tichá, zoufalá beznadějnost. Což je mu po žádosti . . . vyřízení její beztak bylo pochybno, a nepřidají-li, nu tedy nepřidají — a živobytí bude se protloukati jakž takž i dále! Ale tu se dostavila pohroma krutější, příšernější. Kde se vzalo, tu se vzalo: stáří zabušilo na dvéře, surově a neočekávaně, zlomilo pojednou jeho síly, odňalo mu schopnost práce, okradlo ho mžikem a zákeřnicky o tu jedinou způsobilost k výdělku, která mu zbyla . . . Co bude ze ženy, co z dětí — — ?

Krátce po osmé vstoupivší do kanceláře Šverák zastal přítele v stavu takovém, že se při vší své otrlosti a hrubozrnosti důkladně polekal. Drbohlav byl dosud shroucen ve křesle, ale obě dlaně jeho pokrývaly tvář, ramena sebou poškubávala a z hrdla vyráželo mu dušené štkaní... Probůh, co se stalo? umřel mu někdo z rodiny, nebo došla odněkud smutná zpráva?

Šverák přišoupl si židli ke kamarádovi a jednal s ním, jako s nemocným dítětem. Nedoléhal, jen šetrně a laskavě kladl mu otázku za otázkou, těšil a konejšil ho jakýmsi dobromyslným bručením, aniž by ještě věděl, oč jde. Ale když posléze z kusých, spletených odpovědí Drbohlavových seznal příčinu žalu, zajikl se sám úzkostí, a nitrem jeho zachvělo cosi mrazivého.

„Nu, ale počkej . . ." koktal zaraženě, nech hloupostí a pokus se ještě jednou. Napiš to zrovna tady, přede mnou, snad už se to napravilo . . ."

Nikoli, nenapravilo se. Ruka Drbohlavova chvěje se nad papírem jako v zimnici a péro o papír zavadivší rejduje do neúhledné křivky.

„A což ten koncept . . . ten jsi napsal ještě bez závady?"

„Ale ovšem, to šlo docela dobře," stísněným a plačtivým hlasem odpovídá kamarád.

„Eh — tak to nic není. Jsi drobet nemocen, máš lehkou zimnici a proto se třeseš, blázínku! Já už myslel . . ." a Šverák, nedopověděv, obrací po krátké přestávce tón zase do své obvyklé medvědí drsnosti:

„Ale teď se seber — a hajdy domů, rozumíš? Doma si lehneš, paní ať ti udělá trochu horké limonády, vypotíš se . . . a dokud nebude zcela dobře, na kancelář ani pomyšlení — —"

Drbohlavovi vrací se při těchto slovech zase klidnější mysl, ale také přepadá ho hned bázeň před uposlechnutím rady přítelovy.

„Víš," Franc . . . já uznávám, kolkolem vzato, že by mi to snad posloužilo, ale . . . potom tady ty řeči . . ."

„Co — jaké řeči? jsi nemocen a basta! To bych se podíval, aby si někdo dovoloval řeči! K smíchu . . . Zkrátka a dobře — —"

„Ale . . . sluha mne viděl, když jsem přicházel . . . a nepozoroval na mně nic . . . nic . . . tak bude-li se někdo potom vyptávat . . ."

„Bude-li se někdo vyptávat," rozkřikl se Šverák, „je moje věc, abych mu na to vyptávání dal náležitou odpověď. A mně se snad bude víc věřit než sluhovi!"

„Když myslíš, Franc, já tedy tě poslechnu . . . Ale prosím tě, omluv mne panu řiditeli, hned jak přijde . . . víš, hned!“

Drbohlav konečně odchází, všecek zkrušen obavami, co tento odchod může míti za následky. Ale za pět minut otevírají se dvéře kanceláře lehounce, neslyšitelně znovu, Drbohlavova hlava objevuje se v nich a rty jeho šeptají bázlivě:

„Odpusť, Franc . . . řekni řiditeli také, že — kolkolem vzato, odešel jsem nerad, velmi nerad . . . !“

Šverák zařval nějakou neomalenost, a Drbohlav zmizel na dobro. —

Rázem deváté hodiny přišel řiditel, malý, skoro titěrný mužík pichlavých a pátravých oček, s bradou jakoby rozštípnutou hlubokou rýhou, bledými licousky, řídkými a chvějícími se kolem hubených tváří. Mluví-li řiditel, je vypjat jako dřevěný panák, u něhož jste smáčkli péro. A řeč jeho, silně do němčiny zadrhující, má jakýsi dutě skřehotavý, těžko označitelný zvuk.

Mžikem postřehnuv nepřítomnost jednoho z písařů, jež nazývá kalkulanty, řiditel registratury zprvu čekal, podá-li mu Šverák sám nějaké vysvětlení. Seděl u stolu, netrpělivě přehrabával se v aktech, vybíral péra a zase je odkládal . . . najednou prudce se otočil.“

„No — a pan Terpohlav . . . was ist mit ihm?“

Neodkládaje péra a nepozvednuv zraků od své práce, odpovídá Šverák lhostejným, monotonním hlasem:

„Dnes se musíme obejít bez něho, pane řiditeli.“

„Tak . . . tak?“ — a řiditel protahuje nervosně dolejší ret mezi zuby. „No — a jakej je grunt toho, že pan Terpohlav nepšítomen? Namenstag — geburtstag?“

„Něco jiného,“ prodlužuje každou slabiku Šverák, a zůstaviv řiditele okamžik v napjatém očekávání, dokládá pak velice zřetelně:

„Služební jubileum.“

„Wie — was? Slušeb — —“

„Služební jubileum, pane řiditeli . . . pětadvacítileté. Ovšem drobátko opozděné; připadlo už na patnáctého, ale Drbohlav slaví je teprv dnes, po čtyřech dnech . . .“

Řiditel poulí oči, svírá oběma rukama opěradla svého křesla a, vypnuv svá slabá prsíčka co nejvíce mohl, drtí slova a věty hlasem, připomínajícím šlapání na ořechy:

„So — wieder was neues, na! Slušebny jubileum, vida, vida . . . to slyšim poprvé a jsem tady taky už heskejch pár let! Slušebny jubileum, na ja . . . Natürlich! und das sagt man nur so . . . No vědí, pane Sverrak, erstens je to jen tady možné, aby někdo mir nichts dir nichts zůstal doma a vymluvil se na slušebny jubileum . . . ein Kalkulant und so was! k smíchu . . . ! na ja . . . a potom jsem chtěl říct . . . richtig, zweitens: když jsem tu včera byl já celej den a byl tady pan Terpohlav celej den, snad se slušelo pšijít a říct: pane ršidytel, já sejtra sustanu doma und so weiter . . . wie, meinen sie nicht?“

Šverák přestal psát, přejíždí si rukou vousy a hlasem zcela klidným odpovídá:

„Nu víte, pane řiditeli... proti tomu se dá taky namítnout· erstens a zweitens. Vy jste tedy přesvědčen, že si Drbohlav vymyslil výmluvu, aby mohl zůstat doma. Tak staří lidé jste oba a tak málo si důvěřujete... totiž pardon, to podezření pronášíte jen vy o něm, kdežto on je vám oddán a ctí vás jako nikdo jiný. Ale to je vedlejší věc... teď jde o tu výmluvu. Školák se chce vyskotačit, zanedbá půl dne vyučování a přijde učiteli se lží: stonal jsem, nebo: švec mi nepřinesl boty a podobně. Ano. Tak jsme to blahé paměti dělali všichni. A teď by bylo něco takového napadlo i tomu lišákovi Drbohlavu! Kdo ví, co za tím vězí, snad se dal na hýření a někde bendí, pije a prozpěvuje, flamendr! mezitím co my se tady k vůli němu rozčilujeme... totiž pardon: jenom vy se rozčilujete, pane řiditeli, já ne, já ani nemám k tomu práva, jako sprostý kalkulant. Ale co mi nenapadá... vždyť se možno o tom tak nazvaném služebním jubileu přesvědčit — není k tomu třeba jiného, než vstát a podívat se na personální status. Račte dovolit — —" Šverák přistoupil k jedné skříni, vyňal podlouhlou, úzkou knihu, rozložil ji před řiditele a nalezl po kratičkém pátrání zápis z roku devětasedmdesátého — — „ano, tu to máme: Johann Drbohlav, Diurnist, fünfunddreissig Jahre alt, verheiratet, den Dienst angetreten am 15. August achtzehnhundert neunundsiebzig... Vida, to služební jubileum by se shodovalo..."

„Na ja — — a co dál?" vyjekl řiditel, jehož skráně zmodraly naběhnuvšími žilkami.

„To máme tedy odbyto, to erstens," zase docela suše a netečně vykládá Šverák, setrvav již u stolu řiditelova. „Teď přijdeme k dalšímu. Ale podívejme se ještě jednou na ten personální status... je to poučná kniha. Tuhle máme na příklad vypsáno, jak Drbohlav postupoval. Když byl přijat, měl třicet zlatých; za pět let dostal přídavek, pětku. A po desíti letech druhý přídavek, desítku. To dělá všecko dohromady pětačtyřicet zlatých... málo, aby člověk vydržel, a právě tak dost, aby neumřel hlady, zvlášť má-li doma k živení několik krků..."

„Ale, pane Sverrak," zasípěl řiditel, „ich muss doch bitten... co je mi do toho všeho — ?"

„Já vím, pane řiditeli, že vám do toho nic není. Vždyť to také nebyla vaše zásluha — — eh, chci říci: vaše vina, bylo-li na ty přídavky erárními penězi plýtváno... to je všeobecně známo... nu a teď, co máte také vy sám co mluvit do záležitostí platu, chvála bohu, již se tak nerozhazuje! Drbohlav — abych nešel pro příklad daleko — odsloužil si svých pět a dvacet let, nahekal se nám tu do omrzení, ale dovedl také udělat důkladný kus práce; to se mu při vší zdrželivosti v projevech uznání nedá upřít. Nu, dobrá, seděl, pracoval a čekal... nedávno ještě mi povídá: víš, Franc — veselo je přece i nuznému člověku, ví-li, že dojde za své poctivé přičinění nějaké uznalosti. Více neřekl, ale rozuměl jsem mu. Čekal... a v duchu počítal: až se přiblíží den mé dokončené pětadvacítileté služby ve státním úřadě, vstoupím do kanceláře, a tu již očekávati mne bude můj pečlivý, humanní, vždy laskavý pan řiditel se slavnostně zladěnou tváří. Na můj pozdrav odvětí přátelským pokynem a potom řekne povýšeným hlasem: Tak, pane kal-

kulante Drbohlave — vy jste si tady vysloužil plné čtvrtstoletí, teď je na nás, abychom vám za to projevili vděk. Máte ode dneška přidáno tolik a tolik... neděkujte, není to jen moje zásluha! — Ano, pane řiditeli, takhle asi nebo zcela podobně si to ten starý hlupec ve své zbloudilé fantasii představoval! Alter schützt vor Thorheit nicht — jak sám ráčíte říkat. Však ale dostal za vyučenou, jak se patří! Poslední tři dny seděl už jako zmoklá slepice, kloudné řeči s ním nebylo... a dnes ráno, hodinu před vaším příchodem, pane řiditeli, byl zde a rozplakal, rozlítostnil se mi tak, že jsem ho na vlastní odpovědnost poslal domů. Práci za něho zastanu... jenže — —" teď Šverák položil důraz na každé slovo, nespouštěje s řiditele zraků — „na dlouho to asi nepůjde. A neklame-li mne tušení, bude třeba, aby se pan řiditel záhy postaral o náhradní sílu za Drbohlava...

„Wie so, wie so?" překvapeně vyjekl řiditel — „eště snad není tak zle, na ja... übrigens, to všecko je sbytečny, co mi tu povídají, já vím, že je pan Terpohlav dobrý pracovník, spolehlivý und so weiter... ale já nejsem všemohoucí a... was die Erhöhungen anbelangt... vědí dobše, pane Sverrak, že ode mne to nezávisí! — Na... co teda chce teď dělat pan Terpohlav, co —?"

„Bezpochyby už nic," temně vrčí Šverák. „Tuhle začal psát nějakou žádost... račte se podívat... ale třásla se mu ruka a nedošel ani do polovice ‚Hochlöbliches'; ... patrně žádá za propuštěnou."

„Cha cha... co by dělal, kdyby odtud odešel?... das glaube ich nicht!"

„Nu, to je konečně jeho věc. A jsou záležitosti, s nimiž se lidé ani důvěrnějším přátelům nesvěřují. Kdož také ví, nemá-li už slíbeno někde něco jiného? Ostatně do toho se mu míchat nebudeme... já jen mohu opakovat své přesvědčení, že Drbohlav asi hodlá oznámit presidiu, že z registratury vystupuje. Jsou takové povahy, pane řiditeli. Neúčinkuje na každého teprv rána klackem... stačí i sklamaná naděje, cosi jako vědomí nezaslouženého odbytí, zahanbení, opomenutí... a člověk je jako otráven, nevydrží déle klidně na místě, protože se mu zdá, jakoby zevšad číhala potupa, ozýval se výsměch..."

Řiditel přechází po pokoji s čelem svraštělým a s rukama za zády složenýma; v okenních tabulích pobzukují mouchy, a z chodby slyšeti nosově zpěvavý hlas sluhy, pronášejícího pozdrav a spolu odpověď na jakousi otázku. Šverák se usadil zase ke svému stolu a trochu znepokojen — neví, jestli svým diplomatickým úskokem nepřestřelil — očekává finale tohoto výjevu, jehož hlavní osoba se s jeviště byla vzdálila...

Pojednou řiditel se zastavil uprostřed světnice, vypjal se jako dužina a skřehotavým svým hlasem takřka zaúpěl:

„Ne ne... to já nepochopuju, to mně pšesahuje rosum... na ja, so was auf einmal! Übrigens schon recht... ale takhle to nemůže zůstat; buďto je poršádek anebo je anarchie. A já si dnes o tom promluvím s panem presidentem!"

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

Druhého dne ráno, krátce po osmé, kdy kalkulant Šverák, u vědomí zvýšené povinnosti značně si přispíšiv, odložil již druhý vyřízený akt, otvírají se zvolna a neslyšitelně dveře registratury a vstupuje Drbohlav s bledou tváří a vpadlýma, zoufalýma očima, leč oděn do dlouhého černého kabátu, lesklého na loktech a lopatkách, jehož šosy dosahují mu až na lýtka.

Šverák odkládá péro, hledí starému kamarádovi pátravě do obličeje a předvídaje cosi osudného, sám svrašťuje starostlivě obočí.

„Franc," šeptá Drbohlav, klobouku neodloživ, „se mnou je zle; kolkolem vzato, velmi zle."

„Tak . . . hleďme, hleďme . . . nu, posaď se nejdříve."

Starý písař vyhovuje vyzvání, ale usedá stranou na židli u okna, jakoby ke svému stolu už nepatřil. Klobouk položil na zem vedle sebe, zakýval několikráte hlavou a nechal ji málomyslně svěšenu.

„Jdu k řiditeli — žádat za dovolenou," vypravil pak ztěžka ze sebe — „na dnešek nespal jsem opět, zemdlen jsem, sotva lezu — ale odhodlat jsem se musil . . . Ano, Franc . . . musím si vyprosit dovolenou; přišla na mne nešťastníka těžká pohroma . . ."

„Nu, jen neztrácet hlavu, co je dnes, nemusí být zítra! A jakž, cítíš, že jsi nemocen?"

„Vlastně snad ani ne tak nemocen . . . ale tuhle ruka, nešťastná ruka . . . vypověděla službu, příteli — ano, tak je to! Nu, abych ti to vyložil: jdu včera ráno odtud domů a cestou napadne mne zastavit se u doktora a přeptat se na to ono — vlastně: on doktorem není, studoval sice medicinu, ještě když u mne bydlíval, ale pak toho nechal, oženil se a vyrábí teď nějaké pilulky. Leckdy jsem mu vypomohl, tu a tam nějakou maličkost půjčil a o zaplacení ani neupomínal . . . proč bych se taky jednou nemohl na něho obrátit, ne? A když přece léta na studiích strávil, ledacos pochytil a všecky vědomosti z hlavy ještě nevytrousil! Tak uvažuju a zamířím do jeho bytu. Přijal mne s otevřenou náručí, představil mne ženě a dokonce hostit mne chtěl; ale nepřipustil jsem. ‚Jdu se žádostí,' povídám, ‚a prosím vás, kolkolem vzato, o radu jako odborníka . . .' a pak mu vypravuju, co se stalo, líčím, jak jsem se marně pokoušel psát, ba i jen péro v ruce zachytit — a hlas zajiká mi do pláče, ‚vždyť', dokládám, ‚uznáte, že to je můj chleba a moje výživa a nebudu-li schopen psaní, nezbude mi snad, než spáchat jednou nejtěžší hřích a udělat tomu konec . . .' Zakabonil se, potřásl hlavou, konejšil mne jako ty nyní — ale konec konců smutnou pravdu vyjevil mi přece. Trpím prý asi písařskou křečí . . . a není divu, po pět a dvacíti letech ustavičného škrabání pérem na papíře . . . stihlo to jiné taky — přepadlo to i mne! Četl mi o tom dlouho z jakési tlusté knihy a jmenoval to i názvy latinskými. Dostavuje se to při všelikých zaměstnáních, také při sazečství, hře na klavír a housle. Ani tu šení nemáš . . . najednou přemrskne se ti sval, nějak naběhne a cítíš místo bolestivé. Pak marno chápat se péra . . . už i při myšlence na psaní schvacuje tě křeč, ano! Šla mi hlava kolem, když mi to vykládal . . . a jedné jediné myšlenky jsem byl schopen v té chvíli: že jsem žebrák a snad žebrákem zůstanu. ‚A vaše věda,' namítám, ‚žádnou pomoc pro

ten případ nezná, žádných nadějí neposkytuje?' On se zahloubal zase do čtení a pak, pokrčiv rameny, s vážnou tváří mi sděluje, že, kolkolem vzato, léčení je dost obtížné, taky dost zdlouhavé... ,Především třeba je pro první dobu naprostého klidu,' praví, ,vyžádejte si, dobrodinče, z kanceláře na několik neděl dovolenou a pak na zlo nemyslete. Postupně teprv bude možno léčit... opatříte si brková péra a budete se učit jimi psát... anebo budete užívat tlusté korkové násadky... jsou takové násadky již dávno pro choré vašeho druhu zavedeny...' Nu, to bylo všecko, co z knihy vyčetl a co mi řekl. S takovou mne propustil a teď... nezbývá než rady uposlechnout... aspoň se, kolkolem vzato, pokusit — —"

Hlas Drbohlavův stišuje se vždy více, a poslední věta zní již jako samomluva. Oba přátelé sedí němě proti sobě, s hlavami sklopenými, čely zachmuřenými. Zasteskiost jakoby sdělovala se i všemu okolí; s regálů sšeřené jizby shlížejí řady přímých, obrovských knih jako tváře soudců, rozložené folianty na pultech vyčítavě zdají se tlumočiti otázku, kdo bude v nich počítati a zanášeti nadále — — —?

Na chodbě zaropotily, drobné, povědomé krůčky.

Drbohlav zmateně, rozpačitě vstal a bezděčně vztáhl ruku k chocholce...

Ředitel vešel — a sotva se rozhlédl po kanceláři, pablesk jakéhosi radostného překvapení zazářil mu v očkách. Vypjal se tentokráte hned u dveří a s nezvyklou, dobromyslnou ironií zavřeštěl:

„Ach — unser Deserteur, Herr Terpohlav... na ja, so was kommt mir g'rad' recht! Also — —"

Ukloniv se hluboce, starý písař vydechl stísněným hlasem:

„Pane řediteli — kolkolem..."

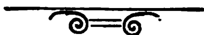
„Eh, já uš vím... natürlich... slušebny jubileum! Na — člověk nemůše mít oči všady... já sem na to sapomněl a to bylo to cely neštěstí! Übrigens ist schon recht... včera jsem mluvil s panem presidentem... no a... kurz und gut: mají pšidáno o patnáct slatých. Ale teď si napišou hned šádost... est ist nur wegen der Formalität... a pošleme ji do presidium!"

Jektaje zuby, všecek ohromen úžasem, koktá Drbohlav po druhé:

„Pane řediteli — —"

„Na ja... uš vím, ale poděkovat se mušou víc tady panu Sverrakovi, než mně. Der hat mich aufmerksam gemacht, der Rebellant! Ale teď píšou, má to na spěch!"

Mechanicky, jako ve vidění, přistupuje Drbohlav ke psacímu stolku, usedá na židli ve svém černém kabátě, jehož šosy dotýkají se podlahy, chápe se péra a nového archu ministerského papíru... a vykouzliv tentokráte zcela bezvadné „Hochlöbliches", seznává pojednou, že domnělá písařská křeč byla jen přeludem jeho ustrašeného, nevyspalého mozku...

ARNE NOVÁK:

Augsburk.

(Z CYKLU: STARÁ MĚSTA.)

Augsburk, zbožně vyhledávaný ve chvílích výtvarného zanícení pro švábsko-bavorskou školu malířskou a soustavně míjený povrchními turisty, jest mnohem více než architektonické a starožitnické museum pozdní gotiky a ranní renaissance, mnohem více než lokální gallerie samostatných tradicí malířských: jest to zkamenělý poslední akt tragedie duchovního zápasu dvou věků, dvou světových názorů, dvou protichůdných kmenových pravd. Jinde představuje osamělá osobnost myslitele a spisovatele těžký a bolestný lom středověku a renaissance v ostrém vyhranění a rozhodné formulaci — Augsburk zdá se býti oživen stíny celé generace, jejíž lebky brázdil a zrak zneklidňoval onen spor. Jinde visí v obrazárně několik zajímavých děl, prozrazujících mistra, jenž odpoutav se od technických i životních tradic tabulového malířství germanského, hledal novou barevnou a citovou pravdu za Alpami — Augsburk vychoval celou skupinu umělců, křížících v směsi brzy okouzlující, brzy odpuzující, hranaté rysy německé s linearní něhou vlašskou, ponořujících okoralou divokou krajinu vysočiny švábsko-bavorské tu divadelně onde vyrovnaně do barevného ovzduší plánin toskánských a nížin hornoitalských. Jinde v městském archivu prozrazuje svazek zažloutlých dokumentů jazykem žalob, stížností, appellací a kryptogrammy daňových součtů, platebních rozkazů, dlužních úpisů průběh hospodářského boje mezi středověkou měšťansko-cechovní soustavou a moderním velkoobchodem i finančnictvím v XVI. století — v Augsburku čtou se dějiny tohoto společenského převratu v plánu ulic, na architektuře veřejných budov a na façadách domů. Jinde vyhrocuje se slohový kontrast asketické, temné, životu nepřátelské gotiky a volného, světlého, radostného rinascimenta na několika sousedních stavbách — Augsburk vděčí celý svůj architektonický ráz, celý svůj kamenný charakter různosti, protikladu, vyrovnávání a překonávání se těchto dvou tvarových a prostorových názorů světových v širokém rámci německého cinquecenta.

Prožíti v Augsburce myšlénkou, náladou a zrakem tento dramatický rozpor, tající za projevy tak různými tytéž síly hybné, viděti jej ve vzdušných klenbách gotických chrámů i slyšeti jej ve šplounání renaissančních kašen, čísti jej v zdivočelých fysiognomiích na obrazech staršího Holbeina, i rozuměti mu, je-li zazděn do základů staveb Fuggerovských — toť pochopiti duši Augsburka. Pak ovšem ztrácí se duchu zakletému do XV. a XVI. věku ostatní obsah dějin městských, byť i v něm majuskulemi latinskými byl zapsán kolonisační původ římský,

byť i v něm hranaté litery gotické hlásaly legendarní martyria starokřesťanská: právě jako míjí příchozí do Augsburka bez zájmu a zvědavosti vstupní třídu nádražní, jen aby dospěl kamenného světa mezi dómem a dvojchrámem svaté Afry a svatého Ulricha. —

Koncem XIII. století počíná sláva Augsburka: r. 1286 stane se říšským svobodným městem, o 150 let později vyjme jej císař Zikmund z moci zemských i městských fojtů, počátkem XVI. věku zprostředkuje slavný právník městský Konrád Peutinger řadu nových svobod, mezi nimi r. 1505. právo de non appellando; tu jest město takměř suverenní. Neodvislo zevně, rozvíjí se plným a složitým životem vnitřním; vládnouc svým majetkem neobmezeně, provádí nákladné kanalisační podniky, rozšiřuje a přeplňuje stále staré stavby a začíná nové; živí vlastní umělce, zaměstnává několik rozsáhlých dílen malířských: každé desetiletí oněch stkvělých dvou věků označeno jest vlastními výtvarnými památkami.

Středověká ponurá gotika stvořila v Augsburce dvě výrazná protichůdná díla architektonická velikého slohu, jedno profanní, druhé sacerdotální, jedno trapně lidské, druhé děsivě mystické: východní starou část města a biskupský dom.

Hluboko a srázně pod stkvělou, vzdušnou třídu Maxmilianovu a pokračující Karolininu, k úzkým a kalným kanálům Lechu spadá staré město augsburské. Šikmé, klikaté uličky ztrácejí se mezi křivými schodišti a nepravidelnými plácky, shrbené jednopatrové domy osleplé sazemi a kouřem klesají pod špičatými štíty a těžkými kamennými římsami, malé branky a prázdné spojovací oblouky zejí do šedivých nádvoří a černých náměstíček. Dílny v přízemí osvětlovány jsou téměř jen dveřmi, staré krámky krčí se do stínu kostelních pilířů, kanály protékají středem křivolakých dvorků a podrobeny od století službě městských živností i domácího průmyslu, ženou kola primitivních strojů. Obydlena dnes chudšími řemeslníky a dělníky továren na obvodu města, shromažďovala ve středověku tato čtvrt bez vzduchu a světla měšťany, kramáře a cechovní mistry Augsburka. Zde zprostředkována byla obchodní tržba mezi severem a Italií, zde hromaděny byly v temnotě a tajnosti poklady nabyté prodejem koření a mastí, hedvábných tkaniv a vlněných látek, zde prováděny v dílnách mistrů dokonalé práce průmyslu kovoliteckého a tepeckého. Spokojen s domácností skrovnou a s bytem nepatrným, dýchaje volně pod nízkým zakouřeným stropem a pod okny poloslepými, shromažďoval měšťan čtrnáctého věku, ať řemeslník, kramář či hospodář, tuto svoje bohatství. Neznaje pozdějšího osobivého rozdílu mezi řemeslem a uměním, mezi drobným kupectvím a finanční spekulací obchodních domů, neznepokojen sporem mezi světem cechovním a měšťanským, žil svobodný Augsburčan v rámci neutěšeného města existenci klidnou a vyrovnanou. Jeho způsob života bez komfortu, bez nádhery, bez přepychu připomínal posud zevně onen názor století ryze středověkých, kdy pozemská existence byla trestem a vyhnanstvím, zkouškou a hrůzou; kdy poctivě a bez smlouvání platil muž boží za serafický jas nebes temnotou pozemského svého bytu; kdy tísnivá nízkost sroubeného stropu vyvolávala touhu po vzdušné výši klenby oblačné;

kdy trouchnivící a plesnivící prkna podlahy v dílně slibovala v náhradu kvetoucí trávníky zahrad rajských s petrklíči a růžičkami. Roucho askese nosilo se již jen ze šetrnosti, temnota pozemského života připouštěla se jen z hospodářské spořivosti: duch smířil se již se zemí a časnou skutečností. Na rozdíl od prvních věků feudálních, kdy měšťan jest bez hodnoty společenské a politické, má nyní jeho život své hodnoty; bylo by však pošetilé měřiti je dle desek pozdějšího hodnocení sociálního a mravního. Jsouce zvyklí hleděti nepředpojatě a objektivně právě jen až k době renaissance, jsme vždy nakloněni křivditi této kultuře měšťanské, jako jsme stále skeptičtí k jejímu slovesnému výrazu, k drsné a suché poesii meistersingerů, i k hranatým formám a tvrdým barvám jejích primitivních malířů.

Zvykli jsme přijímati kulturu tu s obdivem a s nadšením pouze v hieratickém jejím výrazu, v lithurgickém rouše, v sacerdotální pose: obdivujeme se jediné jejím chrámům. Proto temný, abstrusní, zdivočelý biskupský dóm na severním konci Augsburka jest zbožně vyhledáván i těmi, kdož míjejí bez porozumění profanní architekturu města: leč právě tato kathedrála mate je a uvádí v úžas. Všecka běžná epitheta, přisuzovaná konvenčně gotice, znějí tu falešně a skřípavě: tento nepravidelný, kamenný netvor, rozbíhající se na všechny strany, není ani štíhlý, ani vzdušný, ani exstatický, ani roztoužený. Rozdělen na pět velikých lodí a dva rozsáhlé chóry, obklíčen nekonečnými polotmavými ambity, prozrazuje nepřetržité přestavování, proměňování, doplňování. Nastupující biskup zastavil a odvolal plány svého předchůdce a uplatňoval osobní náladu i architektonický vkus svého desetiletí; fundatorská horlivost vnutila nové neorganické části; vedoucí stavitel pokoušel se zavděčiti chlebodárcům i zachovati alespoň částečně původní plán. Tak budován byl chrám déle než století, mezi léty 1321—1431, a byv dostavěn, byl své generaci archaismem. Vyjadřuje však právě svojí nepravidelností, temnou zmateností, divokou mnohotvárností vlastní charakter německé gotiky: tvrdohlavou snahu po krajní individuelnosti, jednostranný sklon k hranaté význačnosti, i za cenu jednotného souladu, harmonické souřadnosti jednotlivých částí.

Naturalistický tento individualismus švábské a bavorské gotiky stupňoval a soustředil na svých dílech onen mistr, jemuž zdá se býti dóm v Augsburce zasvěcen: Hans Holbein starší. Na pobočních oltářích chrámových visí jeho sceny ze života Mariina, gallerie městská vyplněna jest ze třetiny jeho díly, Maxmilianovo museum připomíná jej mnohonásobně a v prvním velkém sálu Pinakotheky v Mnichově spatřuje se velká serie jeho obrazů, o jejichž augsburském původě katalog dává zevrubné svědectví. Posledním výmluvným svědkem augsburské měšťansko-biskupské kultury gotické jest Holbein starší; jeho veliký syn jest již dědicem tradicí renaissančních a humanistických. Opustiv barevné troubadourství ve službě svaté Panny, jíž náleželo jeho mládí, stal se Holbein starší vytrvalým malířem vzrušených scen a zůstal jím do smrti. Volil nejraději hlučně ukrutné výjevy z utrpení Ježíšova, maloval se zálibou pestrý dav diváků před chrámem, kde konal se zázrak neb mučednictví: nesměřoval však nikdy k harmonické vyrovnanosti daného

výjevu, k linearnému učlenění skupiny, ku geometrické souměrnosti celku. Odváděl pozornost divákovu, roznícenou sytým a mužným kolorismem, od celého zástupu k jednotlivé rozvířené skupině, od této skupiny k nápadnému jednotlivci, od postavy jednotlivcovy k jeho škaredé neb směšné fysiognomii. Portraitoval na legendárních neb biblických scenách celý současný Augsburk; od své rodiny po městské tuláky, od úředníků po žebráky obecní, od vysokých hodnostářů po směšné figury augsburských ulic, a portraitoval je vždy znovu a vždy s ostřejším vytknutím rysů osobitých. Oživil evangelium spustlými lancknechty patnáctého věku a pitvornými šašky končícího středověku, uvedl do „Zlaté legendy" švábský typ ženský a neohrabané gesto selských Helmbrechtů ze svého kraje, naplnil oltářní obrazy šklebícími se karrikaturami a groteskami, tím křiklavějšími, čím velebnější architektura skutečných či vybájených chrámů a paláců vyvrcholuje obraz. Leč Holbein přežil světový názor a uměleckou pravdu mužných svých let: zatím co maloval hranatý svět středověké gotiky, žili kolem něho lidé renaissanční. Chtěl se jim přiblížiti, stylisoval renaissančně, hledal vyrovnaný klid koncepce; na posledních jeho obrazech ustupuje nepokojná křivka charakterisační volnému toku linie, italské ovzduší transponuje svadlou a zsinalou pleť vychrtlých tváří — a nové zkoumání historiků přisuzuje tato díla vzniklá i označená v dílně staršího Holbeina jeho renaissančnímu synu.

Tak odehrálo se v jediné rodině augsburské vývojové drama, jemuž malebnou scenerii poskytl celý Augsburk: gotika střetla se s rinascimentem, germanský sever s románským jihem, zvichřená drsná vášeň s vyrovnaným klidem, divoká linie s harmonií komposice. Cizinec sestupující od kathedrály na jih zpřítomní si pohnuté to drama, stane-li uprostřed hlučného náměstí Ludvíkova. Gotický, ponurý, nepravidelný dóm opustil právě; starý, klikatý, špinavý Augsburk svažuje se stupňovitě po jeho levé ruce — ostatek jest stkvělé, vzdušné, grandiosní město renáissanční. Hrdá, sebevědomá radnice Eliase Holla z prvních let XVII. století tyčí se s kamennou posou slavnostního řečníka a promlouvá v důrazných a odměřených klassických periodách latinsky o slávě a moci městské. Tu, monumentální předsíní spočívající na gigantických sloupech vstupovali do nádherných, volných síní pyšní a bohatí „senatores", nikoliv již pokorní a dobromyslní „rathsherren". Přítomnost římských císařů, jejichž mramorová poprsí vystavena jsou v atriu, zvyšovala vážnost a význam jejich porad, a obrovské kovové perutě císařského orla vztyčeného na radnici byly jim symbolem velikých římských tradicí. Jako v humanistickém písemnictví, tak oživly tu v celém slohu života názory a zvyky římského starověku. Zdobili-li předkové renaissančních těchto měšťanů domy boží věžemi, prokazovali noví Augsburčané tutéž poctu domům lidským: nejen radnice jest zdobně ověžena, nýbrž i bývalá hlídka zdobena jest půvabnou, smavou renaissanční věžičkou, zvanou Perlachturm. Odvolávali-li se předkové na starobylou křesťanskou minulost, sahající až do počátku čtvrtého věku a zpečetěnou mučednickou krví svaté panny Afry, obnovila tato generace pamět římského původu, vyslovovala hrdě dávné latinské jméno Augusta Vindelicorum, hlásila se nadšeně k zakladateli města císaři Augustovi. R. 1594 povolán

byl hollandský umělec Hubert Gerhard, aby ozdobil hlavní tržiště kašnou s bronzovou sochou obdivovaného caesara jakožto ochránce města, a dosud jest toto delikátní renaissanční dílo bohaté a radostné ornamentiky rostlinné, slavný „Augustusbrunnen“, skoro symbolem města.

Od kašny a radnice táhne se k severu volná, širá, přímá třída Maxmilianova. Zelenavé renaissanční i gotické vížky kostelů stíní ji radostně s obou stran, klidný, neokázalý palác rodiny Fuggerovské zvedá se důstojně mezi ostrými štíty domů na západní straně a před ním mezi spletí domů v sousedství pyšně vztyčené zbrojírny pnou se elegantní linie renaissanční stavby t. zv. Fuggerovské koupelny. Uprostřed symmetricky členěné a volně dělené třídy šplounají dvě stkvělé kašny z dílny renaissančního kovolitce Adriana de Vries; robustní socha Herkulova na jedné z nich hlásá kult vítězné síly, křepká, téměř letící socha Merkurova na druhé vyjadřuje kult vítězné intelligence — pravý protiklad křesťanského hodnocení života.

Severní konečnou kulissu velkoměstské té třídy tvoří elegantní štíhlý radostný dvojchrám svatého Ulricha a svaté Afry, jehož zadní katolický díl zavírá svojí malebně stupňovanou věží panorama městské. Na místě bývalého benediktinského kostela, nad hrobkou patrona města svatého Ulricha založil císař Maxmilian nový chrám a dal jej vystavěti nejpozdnější gotikou. Pravý protiklad biskupské kathedrály: tam hranatá, těžkopádná massivnost, zde štíhlá, vzdušná elegance; tam přeplněná a nejednotná dekomposice stavitelská, zde jednoduchá, přísná úměrnost; tam strnulé přítmí a úzkostný děs, zde proudy volného vzduchu a radostného světla. Tvarového bohatství starého stilu bylo užito k vyjádřeni nového cítění: gotický zákon jehlancovitého unikání k nebesům podřízen jest ne supranaturalistické touze mystické, nýbrž renaissanční žádosti vzduchu, světla, slunce. V takových chrámech modlili se lidé cinquecenta řečí, jež sacerdotální symboly křesťanské mísila a zaměňovala s allegoriemi pohanských básníků; tu nevzývali anděla strážce, nýbrž osobního genia, neslavili „Todtenmesse“, nýbrž exequie. Není náhodou, že rodina Fuggerova vyvolila si právě tady a v chrámě svatě Anny svoji hrobku, nikoliv v ambitech kathedraly, kde odpočívali kněží a kanovníci středověcí.

Zdálo-li se našemu skeptickému srdci, že jest dóm zasvěcen památce staršího Holbeina, vzýváme v chrámě svatého Ulricha velikého zakladatele císaře Maxmiliana. Císař Augustus dal Augsburku jméno, císař Maxmilian vtiskl mu celý charakter; zcela oprávněně jmenuje se repraesentační třída městská Maxmilianovou, s důvodnou pýchou přikládá si městské museum jeho jméno. Není tu jen historická shoda okolností a náhodná motivace diplomatická: vnitřní nutností náleží císař Maxmilian a město Augsburk k sobě. Prolínání středověku s renaissancí, křesťanských životních ideálů s moderního životního názoru, hranatých německých forem a svobodného obsahu — toť vlastní tajemství jeho bytosti. Poslední rytíř podniká středověká dobrodružství puzen moderním individualistickým sebevědomím; za pomoci literárních sekretářů spisuje avanturní román svého života s humanistickou touhou po nesmrtelnosti jména a památky; na starobylých zámcích shromažďuje staroněmecké rukopisy, veden při-

kladem učeneckých nových snah italských; napodobuje vlašské renaissanční mecenáše, ale žádá od malířů sujety křesťanské a liturgické. Jeho duševní dvůr bydlí v Augsburce. Jeho finanční a státní rádce, chefredaktor vládních novin Konrád Peutinger, „urbis Augustanae, imo Sueviae totius immortale decus“ jest městským písařem Augsburka a prvním jeho historikem velkého slohu. Duchaplný illustrator obou allegorických románů císařových „Theuerdank“ a „Weisskunig“ mistr Johannes Schönsperger bydlí v Apothekergässchen augsburské a tvoří tu s humorem svoje charakteristické kresby, jichž allegorie jest nejdůslednějším realismem a jichž ornamentika jest nejrozkošnější hrou rozmaru.

A vedle této velmoci císařské, podepřené sice tradicí a důmyslem státnickým, ohrožované a stíhané však stále finanční tísní, hospodářskou nesamostatností, stojí v Augsburce velmoc jiná, bez titulu, bez minulosti, ale s realními vydatnými základy — obchodní domy a finančnické rodiny augsburské. Hospodářské převraty, podmiňující veškerý vznik moderní společnosti evropské, vynesly na světlo úspěchů a slávy rodinu Welserův a Fuggerův. Objevení nových zemí za oceánem, změna obchodních těžišť v Italii i v střední Evropě, zdokonalení báňské těžby, zmnohonásobnění tovární výroby, pronikavý obrat v peněžním a směnečném hospodářství učinily z rodin kdysi skromně kupčících obrovské firmy finančnické. Rodina Welserova měla v moci část Indie a provedla kolonisaci Venezuely; dům Fuggerův strhl na sebe všecek obchod ve Východní Indii, rozvinul ohromný vývoz kovů a zvláště mědi, a stal se za Jakuba Fuggera na rozhraní XV. a XVI. věku tím, čím XIX. století jest firma Rothschildova. I v bohatých italských městech říká se „rico com un Fuggero,“ císařská rodina jest zadlužena u Ulricha a Jakuba Fuggerů, půl milionu fuggerského rodinného pokladu zakoupí pro Karla V. korunu císařskou, papež Lev X. dluží si z téhož mocného pramene. Dluhy rostou, ani císař ani papež nemohou již zaplatiti jich, i odvděčují se různými výsadami a tituly: r. 1532. povýší je císař za říšská hrabata, současně jmenuje papež Jakuba Fuggera „eques aureatus“, r. 1534. dostane se rodině svobodného práva raziti mince. Rodina Welserův spěje současně k slávě, také ona povýšena jest do šlechtického stavu a Filippina Welserova stane se chotí císařského prince a zasáhne i do českých dějin.

Tyto kupecké rodiny nezískaly jen šlechtickou důstojnost, nýbrž i šlechtickou grandezzu, a vyrostla-li jejich moc z nové kultury hospodářské, byla posvěcena též novou kulturou duševní. Rodinný palác Fuggerský na Maxmilianstrasse má vybraný klid a důstojnou úměrnost aristokratickou, bohatě zdobené místnosti t. zv. Fuggerské koupelny se svou sytou polychromií a stupňovanou dekorativností připomínají raffinovaný sensualism pozdního cinquecenta v Italii, domy Welserovské v ulici Karolinině i v třídě Filippiny Welserové jsou plny sebevědomé a přece neokázalé dignity. Jakub Fugger jest štědrým přítelem malířů, sochařů a zlatotepců, a s jeho jménem spojen jest nejkrásnější zaalpský pomník humanistického názoru socialního: čtvrt Fuggerei v severovýchodním Augsburce. Středověk stavěl kostely a kláštery, zakládal řádové domy i kněžské kolleje, zařizoval hospitály a pečoval o výzdobu

hřbitovů, poskytoval útrpnou almužnu nemocným a žebrákům, byl však lhostejný k potřebám chudého, společensky stísněného člověka, neznaje sociální spravedlnosti. Jakub Fugger postavil se r. 1519. na stanovisko opačné a s intuicí genia uhodl požadavky moderní morálky společenské. Vida spuštění a bídu, tmu a zatuchlost středověkého Augsburka, zbudoval v pravidelném čtverci 53 malé, přízemní domky, rozdělil je přímočarými, širokými ulicemi, postavil do prostředka několik čerstvých studnic, zavřel toto městečko v městě vlastními branami a uvedl do vzdušné, slunné, zdravé a útulné čtvrti zchudlé rodiny augsburské. Nechtěl poskytnouti almužnu, nýbrž jen čin občanské spravedlnosti, i dal vybírati pranepatrnou činži z každého domku. „Fuggerei" stojí neporušena posud: mezi čistými, vlídnými domky šplounají za horkých letních dnů osvěžující kašny, slunce proudí rovnými ulicemi do okének, z nichž chvílemi vyhlédne koketně rusá hlavička některé mladistvé panny Afry neb Charity — a naše století čeká marně na kapitalistu, jenž by následoval příkladu fuggerovského.

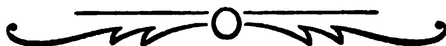
Podporováno touto novou společenskou i duchovní kulturou vyrůstá v Augsburce i nové výtvarné umění renaissanční. Již poslední díla staršího Holbeina prozradila nám obrat od krajní individualisace k harmonické typosaci, od hranaté charakterisační linie k sladěnému, barevnému celku, od ojedinělého výrazného rysu k vyrovnané všeobecnosti; změna koloritu i ráz architektonických kuliss daly již tu hádati na vlivy jižní. Další rozvoj augsburského malířství postupoval týmž směrem; malíři raději stylisovali skutečnost než by ji úzkostlivě okreslovali; tíhli spíše k barevné i scenické dekoraci než k vystižení charakterů; milovali více gobelinovou eleganci celku než skulpturální pevnost detailu. Kolmarský mistr, drsný a energický Martin Schongauer byl učitelem většiny augsburských malířů, sledujících po Holbeinovi starším, a odkázal jim svůj chmurný epický ideál ženské bytosti, složené z kostí, svalů, trpělivosti a vůle, ideál to essencielně německý. Žáci, ať slují Engelberger, Gültlinger, Hagenauer, Amberger či Burgkmair, liší se vzájemně pouze stupněm vlivů italských, specielně benátských, jak R. Muther duchaplně vyvodil.

Hans Burgkmair jest z nich nejbohatší talent: elegantní, uhlazený pán, jenž shlédl sever i jih, drsnou přírodu i svůdné paláce, jehličnaté lesy i benátské kanály, duchaplné hlavy mužů i roztoužené pohledy krásných žen. Na jeho obrazech není prudké vášně ani velikých citů, jeho světci neznají těžkých problémů, jeho světice neprožily hlubších žalů: život se na těchto lehce a radostně malovaných deskách nežije, vypráví se tu jen o něm. Burgkmair nepatří velké generaci renaissančních malířů germanských, tušené starším Holbeinem a vyvrcholené Dürerem; nemá ani hluboké vážnosti, kterou si z dílny Schongauerovy přinesl jeho švábský spolužák Zeitblom; jest spíše jen epigonem. Tanuly-li nám před díly staršího Holbeina na mysli „Passionál" a „Zlatá legenda", vyslovujeme u Burgkmaira mimoděk tak charakteristický titul ryze humanistické knihy Erasmovy „Colloquia familiaria".

Burgkmairem vývoj augsburského malířství končí, největší výtvarný rodák města Hans Holbein mladší, jenž grandiosně vyslovil humanistické

evangelium velké osobnosti a jenž dovedl úplně smířiti gotickou hranatost charakteru germanského s renaissanční harmoničností dojmu, vyspěl již v cizině. Augsburk byl příliš zaujat náboženskými spory a dogmatickými zápletkami, i odmlčel se na rozhraní XVI. a XVII. věku výtvarně na dobro. Zapomnělo se, že jest to město Augustovo a mluvilo se jen o kolébce augsburské konfesse; nezajímaly učené styky domácích humanistů s Erasmem a Huttenem a připomínala se jen theologická kontroverse mezi Lutherem a Cajetanem. Humanismus vstoupil i tu do služeb reformace. Konráda Peutingera, jenž vždy vycházel z klassiků, vystřídal rektor gymnasia u svaté Anny Sixtus Birk-Betuleius, jehož stálým východiskem byla bible a jenž v německých i latinských náboženských dramatech vkládal starozákonním figurám do úst senekovské tirady o bludařství, modlářství a občanské republice.

Pak přišly pohromy třicetileté války; když se převalily, byla slavná minulost renaissančního města již mrtvá a zkamenělá. Jest jí podnes; jen bohaté renaissanční studny v širé a liduprázdné třídě Maxmilianově šumí sladce svoji věčnou píseň marné krásy a krásné marnosti.

K. SCHEINPFLUG:

Hořící palác.

Ten palác pyšný, nepřístupný, tajeplný,
jenž zíral mlčky v nadpozemských snech
na město, lesy, oblaka a vlny,
ten palác hyne v plamenech.

Poplašný signál zazní s městských věží,
noc probouzí se v rozčilený chvat.
— Ten palác hrdý — víš, tam na pobřeží?
ten palác hoří! Pojď se podívat!

Ó, jaký pohled! vztyčen na své skále,
jak oltář obětní, tak slavně hoří tu.
Plebejské záští zhasne nenadále,
a duší proudí vlny soucitu.

Sem žebřík, vodu! Pokřik zazní nocí.
Zeď přelezeme, bijem na vrata.
— Otevřte rychle, jdem vám ku pomoci!
Jdem hasit požár, páni, knížata!

Však uvnitř ticho, ani prst se nehne,
ni stopy strachu, zmatku, paniky;
jen z plamenů to odmítavě šlehne:
— Zpět! Nepošlapte moje trávníky!

I ucouvneme mlčky, rozpačiti,
ke tmavým oknům zraky upjaty.
Krov plamenný se s temným hlukem zřítí,
a rudou září vzplanou komnaty.

A vnitřek zámku, tajeplný, cizí
se zjeví v záři smrti magické.
Plafondů malby přejdou matnou visí,
rozhýří barvy květy tropické,

na lustrech zlaté reflexy se mihnou,
prokvete stříbrem modrý čaloun stěn
a v hloubi krby z mramoru se zdvihnou
a v loubí sochy heroů a žen

Tak zazáří to v jeden pohled letmý...
Labutí píseň, dobrodružství v snech...
Na křídlech ohně vynoří se ze tmy
a mizí v dýmu, plamenech.

Teď nová okna rudým třpytem vzplanou —
dav ztrnulý své vlny utiší:
hle, v hloubi síně... u těch květů... stranou...
tam je kdos živý! Člověk! Ježíši!

Jde zvolna síní, stane, rozhlíží se...
Teď oknem v park se dívá nehnutě,
kde v stínu stromů černá voda tmí se,
již úbělové brázdí labutě,

teď k rudým květům hlavu svoji sklání,
jich vůni, zdá se, ssaje s rozkoší,
teď před obrazem stojí v zadumání,
teď zrakem laská bílé sousoší,

nad jakous knihou obličej svůj bledý
teď schyluje a listy převrací...

jak by se loučil, jak by naposledy
chtěl opíti se krásy sensací.

Teď zočil housle, pozdvihl je k líci...
V tom v clonách okna plamen vyšlehne,
skla cinkot zazní, smutný, žalující,
a houslí hlas k nám jasně zalehne.

Ó, jaká hudba! Jak když lesy hučí
kdes na vrcholech nedostupných skal —
jak ručej, jenž kles rokli do náručí,
kdes pod zemí by temně zaplakal —

jak řvaní lva by tichou nocí vzletlo
nad krajem přikrčeným bázlivě —
teď jak by spasné rozžehlo se světlo
v Skal Zákeřnických černém průlivě —

jak sasanky by snivě hovořily
v hlubinách moře, na dně písčitém —
teď čísi ruce jak by udeřily
o tvrdou skálu křehkým varytem...

Ó, jaká hudba! Pýchou samot kruší
a snů jich vzletem v závrať unáší,
jich rozkošemi rozechvívá duši,
jich tužeb žízní, které nezháší,

v ní echo tonů dávno zmlklých šumí,
v ní příštích světel zář se mihotá...
A duše kleká, třeba nerozumí:
zpěv smuteční? či hymna života?

Teď tušíš jasně: on se nezachrání,
on setrvá a se vším zahyne!
A volat znovu temný stud ti brání.
A hudba zní. A doba uplyne...

Pak nový rachot trámoví a zdiva,
mrak černý dýmu, jisker vzletlý tlum.
Vše zmizelo. A nic už nezazpívá.
Jen plamen šlehá slavně k nebesům...

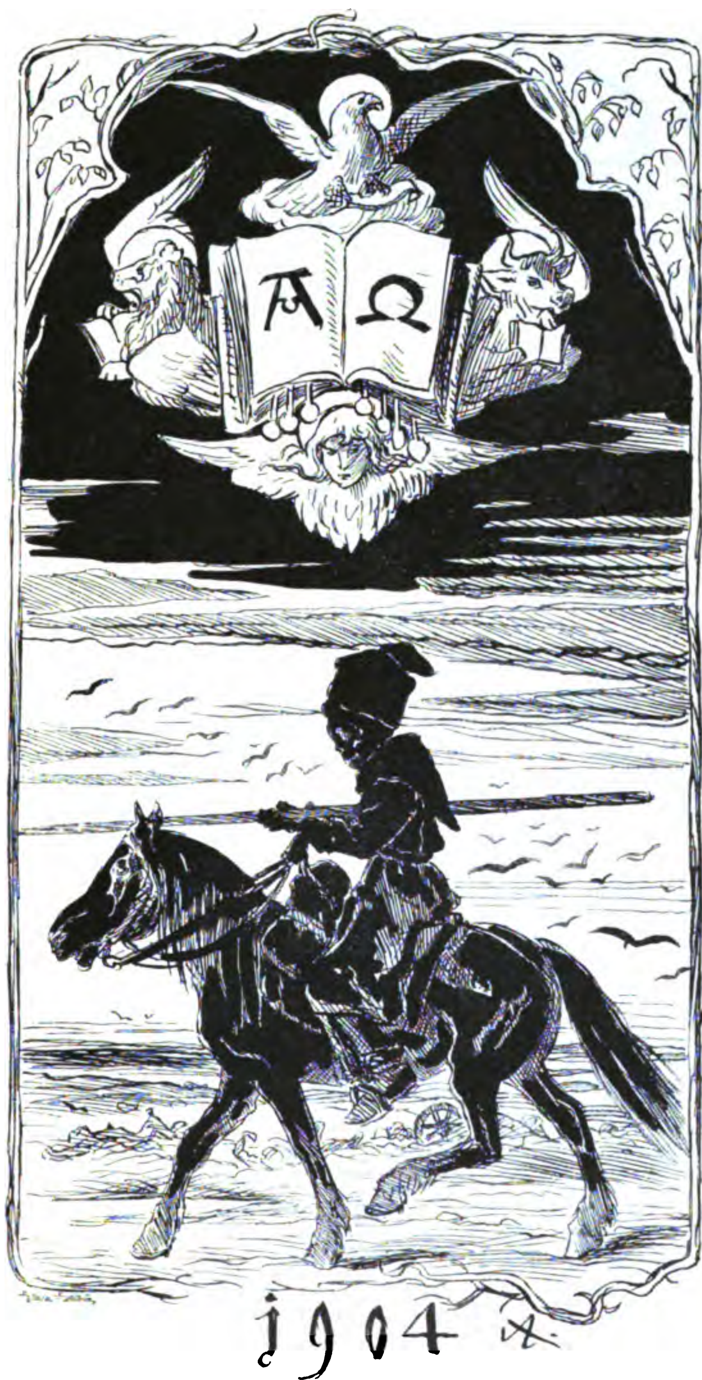
Když přijdeš domů, lože marně láká.
Ta divná hudba stále v duši zní.
Máš krutý pocit lapeného ptáka,
jenž prvně vzleť a hned jej uvězní.

Ty mladé sny o bájných zámků kráse
přec tedy pouhým klamem nebyly?
Je přece život, vyšší život, zdá se!
Ten život jest — a my ho nežili . . .

Ta hudba zní. Jdeš čerstvou stopou její
a procházíš těch skvělých síní řad.
A v srdci touhy bolestné se chvějí.
Snad není ještě pozdě, snad . . . ach, snad . . .

Či všecko to je navždy pochováno?
ó, navždy? navždy?! navždy — docela?
Ne, nelze věřit! Přijdeš tedy ráno:
Rum. Zříceniny. Kupa popela . . .

Z KRESEB MIKULÁŠE ALEŠE.

F. X. SVOBODA:

Řeka.

ROMÁN. (Pokračování.)

XX.

Tereza jediná nebyla dosti rozveselena, aspoň ne tak, jak by si byl přál Zima, a jak by bylo slušelo dnešnímu rozhodnutí jejímu. V jejím nitru rozlity byly nepříjemné rozechvění a pocit, že jednala ukvapeně, ze vzdoru, a že, jak v takových případech bývá, pouze sobě uškodila. Pozorujíc Viléma, soudila, že ho její počínání urazilo a že se úmyslně, aby ji ranil, bavil s paní Pechanovou. Ačkoli se mýlila, přece se vše ku podivu shodovalo, a srdce její stále více a více věřilo, že provedla osudný, nešťastný čin. Jen chvílemi jakoby prohlédla, konejšila se vzpomínkami na minulé styky s Vilémem, na jeho řeči i jeho chování, z nichž cítila, že si s ní jen pohrával. Než tyto chvílky jasného úsudku přece nestačily, aby se vymanila z rozechvění, které se znenáhla proměňovalo v tesknou náladu, jakési první vlny resignace.

Zima, jdoucí pozorně vedle ní, stopoval toto její znepokojení, ale jak již bývá u lidí jeho druhu, nechápal pravé příčiny, nýbrž vysvětlil si vše zcela jinak. Soudil, že rozhodnutí své pojímá Tereza příliš vážně a že i jakýsi stud a rozpačitost dívčí ji zdržují od větší veselosti. Díval se na ni s jemným nadšením a stále si vzpomínal na matku, jakoby mu scházela k úplnému štěstí.

Nedošínský se Štěpánkou byli téměř pohrouženi do své radosti, jakoby ničeho a nikoho již na světě nebylo. Vypravovali si, co kdo již dříve cítil, jak se do sebe zamilovali a co kdy učinili. Vzpomněli si na množství milých maličkostí, a tu se Nedošínský dověděl, že Štěpánka věděla o jeho slovech i činech, o každém hnutí, ačkoli se mu tehda zdálo, že si ho nevšímala. Měl radost z těchto podrobností, které posilovaly jeho důvěru v lásku Štěpánčinu, a chtělo se mu neustále tímto způsobem povídati. Jen jedna starost vytlačovala tyto roz-

milé nálady, ale starost zcela příjemná, plná těšení a touhy. Přemítal o tom, jak by unikli a jak by Štěpánku k sobě přivinul. Bez políbení byl by tento den nebyl úplný. Nevěděl, proč si to usmyslil, proč neustále na to myslil, ale chvílemi se již rozčiloval, že není příležitosti posvětiti pro celý život tento veliký den. Teď, když se navraceli před večerem do zámečku, všecken jeho rozum byl zabrán číháním, kde by mohl Štěpánčinu hlavičku ke svým rtům přitisknouti. Přál si políbiti ji na čelo, to zdálo se mu nejněžnější a nejvhodnější. Poněvadž dosud nikdy děvčete neobjal, měl o tom zcela zvláštní představy a pokládal tuto chvíli za cosi nesmírného a důležitého. Dlouho již pohlížel na profil Štěpánčin s touto myšlenkou a její bílé čelo pod havranní afinou jakoby již cítil u svých rtů.

Myšlenka, kterou si v hlavě nesl, nebyla zde samotnou, totéž zaújalo i Zimu, který si pojednou uvědomil, že nebudou s Terezou vroucnější a důvěrnější, dokud se neoctnou o samotě a dokud objetím a políbením nezlomí stud i rozpačitost její. I on neustále se ohlížel, kde by se skryli a kde by se poprvé něžně objali. Shlédával, že si překážejí nejvíce s Nedošínským sami, že ostatní společnost se o ně nestará a že je, mimo Miladu s Bláhou, kteří byli stále daleko v předu, velice zpozděna. K témuž poznání došel i Nedošínský, a poněvadž se i jemu zdálo, že je jaksi bez pomoci, že se ani jeden ani druhý k ničemu neodhodlá, svěřili se se svými touhami jeden druhému. Brzy se dohodli, že nejlépe bude, poněvadž se blížili zámečku a cesta byla již přímá, vyzvati slečny na lávku, kde si lásku vyznali, aby před odjezdem ještě jednou poseděli na tomto posvátném místě. Myšlenka zdála se krásná a při zapadajícím slunci a večerním chládku jakoby vzrůstala do nekonečného kouzla. Vysnili si oba tuto chvíli v nejvábnějších barvách a dohodli se i o některých svých pocitech z dnešního odpoledne.

„Víte, co mi působí největší rozkoš?“ ptal se Zima přítele, drže jej za ruku, mezitím, co šly slečny před nimi ve stejně důvěrném hovoru o dnešních důležitých událostech.

„Že — že cítíte — že —“ mluvil Nedošínský kvapně, takže nemohl ani myšlenku svou vyjádřiti, „že je konečně Tereza vaší —“

„Ano,“ zajásal Zima, „ano, ten pocit, že mi dala slovo a že mi jaksi již náleží, že je jen moje.“

„Totéž i já cítím. A víte, co se mi zdá? Jak jste sám jednou pozoroval, neměl jsem pana Pavlánského rád, ale teď je mi milý a jeho poznámky jakoby byly zcela nevinné.“

„Já už ho mám dávno rád!“ mluvil Zima živě, tiskna ruku přítelovu, „on je upřímný člověk a mnoho ve světě zažil. My jsme hloupé děti vedle jeho zkušenosti.“

„Štěpánka mi zašeptala před chvílí: Jste šťasten? A já odvětil: Proč se neptáte: Jsi šťasten? A na to ona: Jsi tedy šťasten?“

Zima se zarděl. Zamrzelo jej, že totéž s Terezou nemluvil a že byl daleko střízlivější před ní, že jaksi nedovedl a snad ani nemohl mluviti tak vřele a tak příjemně jako Nedošínský. „Možná, že jen proto byla Tereza nehovorná a zamyšlená,“ myslil si, „a možná, že jsem

učinil zcela špatný dojem. Kdybych byl býval smělejší, i ona by byla jiná. Již často jsem slýchával, že žena čeká odvážnost a útok velmi netrpělivě a že při tom dává na jevo, jak by ji tento útok a tato odvážnost urazily. Proč jsem byl tak nesmělý? Proč jsem tak málo mluvil?"

„A oči její pohleděly na mne tak laskavě, jakoby řekly: Jsem tvoje!" pokračoval Nedošínský všechen rozradován, nevšímaje si přítelovy rozmrzelosti. „Když jsem jí řekl: Jsem šťasten, má drahá duše! — přitulila se ke mně s jakousi něžností, ba mazlivostí, které bych byl nikdy u ní nehledal!"

„Však i já budu jiný," pomyslil si Zima a zatěšil se na chvíli, až zaběhnou do zahrádky. Podvečerní klid rozestřel kouzlo do jeho touhy. „Nemůžete si pomyslit, jak se těším!" řekl hlasitě a rozevřel náručí proti celému lesu, po jehož vrcholcích nachytáno bylo světlo nížícího se slunce. Malý lesní ptáček přenesl se přes cestu. Tereza jej provázela svýma temnýma očima až do stínu smrkových haluzí.

Obě slečny, ačkoli velice všemi událostmi vzrušené, mluvily o výbavě s upřímnou starostlivostí, jakoby si teprv teď připomněly, že nejsou nijak připraveny ke sňatku. Tato starost zaujala je úplně. Vypočítávaly a vzpomínaly, co již mají a co bude nutno poříditi. Čím častěji pak vyslovily slovo sňatek, tím jim bylo příjemněji.

Ubírajíce se alejí k zámečku, viděly Bláhu s Miladou vcházeti do zahrádky. Tito mladí lidé o nikoho se nestarali a o nikom nevěděli. Bylo jim volno a šťastno jako ptactvu, a poněvadž nebylo v nich ani nesrovnalosti ani jakékoli bolesti, nebylo jí ani v přírodě. Přes to, že si všímali jen sebe, že snili jen svou radost, ba, že viděli pouze sebe, přece všecka krajina, všechen les, všechno slunečno se zelení stromů i trav, všechny květy i všechen hebký vzduch splynuly s jejich radostí, zvýšily jejich štěstí. Příroda dýchala s nimi stejným rhytmem plna blaženosti jako oni. Nestarali se o ostatní společnost, kteráž zdála se jim splývati s okolní radostí jako stromy, ptactvo i kvítí. Jen rychle letící čas je chvílemi zkormoutil, ale v té chvíli si vroucněji stiskli ruce, a myšlenka, že bude Milada za čtrnácte dní v Praze, vynesla je opět k radosti.

Vyběhli na terasu a dívali se na cestu, jak kdo ze společnosti je zpozděn. Zima s Nedošínským a slečny Pavlánské byli nedaleko; paní Pechanová s Vilémem a Jindřichem ukázali se v dubové aleji. V této chvíli, zdálo se, zrychlili krok, aby v čas došli. I Pechan s Kubrichtem (kterýž dosud řečnil a rukama házel) a s Pavlánským se již ukázali. Z pravé strany lesa vystoupil právě hajný Vondráček a připojiv se k Pechanovi, cosi mu vykládal. Pechan se hlasitě smál, takže až sem bylo jeho hlas slyšeti.

Hana okamžitě uspořádala večeři. Zbývala jim k pobytu na zámečku již jen hodina času a to ještě musili jeti kočárem.

Sedm osob bylo ovšem příliš na jediný kočár, ale přece bylo možno je umístiti. Milada s Vilémem mohli se zdržeti. Pechanovi slíbili je doprovoditi, po případě dovézti, až se kočár vrátí z nádraží.

U večeře se společnost rozveselila. Na stole ocitla se teď kuřata na turecký způsob, jak si přál Pavlánský, a nově načaté plzeňské pivo. Všem bylo vysvětlitelno, že den tak rychle uletěl, a byli by rádi do rána hodovali.

Jen Pavlánský nebyl v dobré míře, jakoby jej byla veselá nálada v debatách zcela opustila. Příčinou jeho stísněnosti, patrné v očích i hovoru, byly některé poznámky Pechanovy, jež posuzovaly nepříznivě jeho skutky a příliš živě mu připomněly osud jeho dcer. Slova Pechanova teprv teď jakoby se mu usadila v nitru a jakoby teprv teď pochopil jejich účinek. Urážela jej a pokořovala z té příčiny, že se dosud nikdo neodvážil tak o něm mluviti, a že sebe viděl vysoko nad Pechanem. Zdálo se mu to velmi povážlivým, že se Pechan odvážil mluviti o něm tak káravě, jakoby se byl dopustil nějakého hříchu. Ano, snesl by byl takové pokárání od muže, který by mohl pochopiti převraty obchodní, ale že si tak dovolil mluviti muž, jenž o těchto obchodních vichřicích ničeho nevěděl, musil ucítiti v srdci hořkou urážku. Svraštil čelo, jež pod bílým vlasem svěže se červenalo, a velké černé jeho oči se zasmušily. Mluvil málo a roztržitě. Měl dojem, že se podobá psu, který již nemá zubů, a na kterého si každé štěňátko dovolí vyštěknouti. „Pechan soudí, že jsem odbytá veličina,“ pomyslil si s trpkou lítostí, „že jsem špatně spekuloval a že úpadek můj finanční je důkazem, že jsem byl hlupák! Ano, na pohled se tak zdá, ale já nejsem ještě padlý člověk, dokonce ne, má doba ještě přijde, můj obchodní talent se ještě jednou zaleskne! Všechno se ve mně bouří, když vidím, že mne kritisuje, že si dokonce i myslí o mne takové věci. Jaký on je duch? V čem je jeho význam? Jenom že umí peníze držet a kupony stříhat. To je vše! Peněz se drží, poněvadž ví, ztratí-li jich, že ztratí i jméno i rozum! Ale co činí, aby je udržel? Pranic! Samy se mu plodí. A tak chodí jen do komissí a do rady, kde rozumu nepotřebuje. Ale na mne si pojednou dovolí zuby vycenit! Vidí moje chyby! On vidí moje chyby, on vidí, když jenerál prohrál bitvu, že chybil; to vidí každý osel, a každý chlapec ví, že jenerál chybil, ano, chybil, ale s čím takový jenerál bojoval a že je přes to stále víc než ten osel, na to nikdo nepřipadne! Oh, jen kdybych dcery provdal! Jen kdybych té výčitky neměl! Jen ty kdyby netrpěly pro mé nehody!“ Takovými myšlenkami ještě více se rozmrzíval, ale neobíral se již Pechanem, nýbrž svými dětmi, a velice vážná starost ulehla mu na prsa. Třeba jej slova Pechanova urazila, skrývala přece těžkou pravdu, kteráž jeho mysl ovládla. Ucítil, že stárne, že síly ubývá, že se naděje na nějaký nový obchodní rozmach neustále menší, a pohlížeje na své dcery zalekl se temné jejich budoucnosti jako vlastního hříchu. Nemohl pochopiti, proč se nevdaly a proč se jim nápadníci vyhýbají, viděl, že jsou hezké i půvabné, že chování jejich má slušné formy, ba, že jsou zjevně ušlechtilejší než všichni ostatní. Zvláště Tereza jakoby naň vyčítavě hleděla a jakoby trpěla svým osudem. Povstal dvakráte a dotknuv se oběma rukama něžně jejích skrání, zašeptal jí:

„Ty jsi moje hodná dceruška!“

Usmála se naň a pohladila mu jemně šedivé vousy.

Nikdo nepozoroval jeho rozmrzení, poněvadž všichni mnoho mluvili a všichni myslili jen na sebe. Veliký pokoj, v němž nebylo nábytku, zvučel jako sud živým jejich hovorem. Pechan snad nejvíce byl rozjařen, jakoby se byla v něm všecka veselost mládí probudila. Všímal si neustále své ženy, žertuje s ní, a říkal jí „Haničko“ s jakousi srdečnou radostí, jakoby byl do ní znova zamilován. Líbila se mu, a v nitru jeho ozývaly se některé pocity z oněch dob, když za ní chodíval. Díval se na její plavé vlasy a šeptal si: „Sen uletí, poněvadž se sen nemůže na ničem zachytit. Sen je sen!“

Pavlánský vypil rychle sklenku piva a zapáliv si doutník, vyšel na chodbu a odtud po několika schodech na terasu. Příjemný podvečerní vzduch plný lesní vůně dotkl se jeho obnažené hlavy. Krátká touha po samotě a odpočinku zachvátila jeho srdce. Kolem stojící stromy jakoby snily laskavým klidem. Shledav, že nikdo za ním nejde, zaradoval se. „Hle, bolest srdce se rozplyne v této kráse,“ pomyslil si, „člověk se musí jen rozhlédnouti, aby pochopil, že není sám.“

Modravý kouř doutníku tichounce se rozplýval vzduchem.

Kvapné, plaché zašeptání jakoby sem bylo odkudsi zapadlo.

Pavlánský naslouchal. Kdesi dole pod terasou na severní straně jakoby se ozvaly rychlé kroky a stlumené, kvapné mluvení. Popošel k té straně, kde bylo zděné zábradlí s břečťanem, a pátral dolů. Viděl nejasně, schován zcela v hustém listí temně zeleného břečťanu, nevelkou zahrádku s několika stromy a lavičkou, k níž se právě kdosi blížil.

Pátral bedlivě. Pojednou mu srdce zabušilo. Rozeznal štíhlé své dcery v temně modrých šatech, v nichž se podobaly vlaštovkám, a s nimi professora Nedošínského se Zimou. Krev valila se mu hned k hlavě, hned k srdci. Nitrem zasvítila mu myšlenka, že se snad sen jeho počíná plniti. Přestal kouřiti a pozoroval. Všichni jaksi vesele (i Tereza byla odhodlanější po všem, co opět u stolu viděla) zasedli na lávku, aby opět povstali a cosi si šeptali. Rozeznával, že všichni o čemsi blouzní, na jejich očích i rtech bylo znáti vnitřní zanícení. Pak Nedošínský cosi důvěrného šeptal; i Zima nesměle promluvil, všechen se zapáliv. Tereza i Štěpánka stály chvíli rozpačitě se skloněnými hlavami. „Jen více odvahy,“ myslil se Pavlánský netrpělivě, v úzkosti, že by se mohlo nesmělostí dcer vše zkaziti, „jen rychle, polovina úspěchu vězí v odvaze!“ — Oba páni lehce rozevřeli náručí a po krátké chvíli obě slečny tichounce a nesměle k nim přistoupily; Tereza s jakousi zdrženlivostí, která se Pavlánskému nelíbila. Nedošínský sevřel Štěpánku v objetí svém rychle, a rty jejich se políbily. Vzpomněl si pak, že ji chtěl políbiti na čelo a okamžitě tak učinil. Zima přitiskl Terezu lehce a chvíli čekal, než se dotkla svými rty jeho rtů. V té chvíli se k němu přimkla s jakousi zvláštní prudkostí a zaštkala.

Pavlánský byl rozechvěn blahem, jakého snad ještě nikdy nepocítil. Nevěděl, co má učiniti, kam utéci, aby nedal znáti své pohnutí. Zachvacovala jej veselost, v níž by se byl nejraději po terase roztančil. Náhle se rozhodl vrátiti se ke stolu, aby dcery přišly později a neuhodly, že jich pozoroval.

Seběhl se schodů a mžikem byl u stolu, kde se živě hovořilo o kráse Pechanova revíru.

„Slovutný pane rádo," mluvil Kubricht, všechen pivem rozjařen, „neviděl jsem krásnější krajiny. Za každým krokem jsem se obdivoval Bohu, jak všecko zařídil, jak každou tu travičku pěkně vyzdobil! Zázrak, všude zázrak, za každým krokem zázrak!"

„Ještě čtvrt hodinky času," volal Pavlánský, pohlížeje na zlaté hodinky, „nuže, hezky vesele! Přítel Pechan by se horšil, kdybychom všecko nedopili a v poslední chvíli nebyli řádně bujní!"

Pechan povstal, aby nalil piva. Veselá slova Pavlánského i způsob, jak je pronesl a jak tvář jeho planula, jakoby nyní Pechana rozjařila ještě více. Hana stejně potěšena přistoupila k Pavlánskému.

„Tak, strýče, tak vás mám ráda!" řekla.

Usmál se a potřásl jí oběma rukama. Černé jeho oči jakoby jí v opojení vypravovaly, co právě viděly v zahrádce. Ona však myslila, že jí chtěl naznačiti, jak je krásná a jak výborně je pohostila.

„Veselost je jediná moudrost života!" zavolal Pechan, nalévaje Miladě piva. Pohlédla naň vděčně a pošeptala:

„Škoda, že je už po všem!" Hnědé oči její pocelovaly Bláhu. Pechan si toho povšiml.

„Naopak," řekl jí tiše, „přestávka nalévá nového oleje do srdce, aby pak ještě jasněji hořelo!"

Hana ocitla se u Jindřicha, jehož modré oči zářily jakousi radostí do dálky obrácenou.

„Opakuju vám," pravila mu tiše, „že mne slečna Marešova zajímá a že na ni stále myslím. Chtěla bych ji znáti osobně."

„Prosím, milostpaní," odvětil, pokloniv se.

V tom vrátily se slečny Pavlánské, zardělé, s očima zářícíma, obě jako omládlé. Brzy za nimi přišli i jejich nápadníci.

„Tu se něco děje," pomyslil si Pechan, „lesní vzduch dobře slouží srdci."

Pavlánský znova připomenul, že za deset minut nastane loučení a že si přeje, aby se rozveselili. Se sklenicí piva povzbuzoval i ostatní. Kubricht, ač již značně opilý, první mu přisvědčil. Počal již i poskakovati. „Jako opilý žid hopkuje," pomyslila si Hana, kterouž myšlenka, že je Kubricht kříženec, dosud neopouštěla. Nedošínský se Zimou rozveselili se neočekávaně rychle a divoce. Brzy nakazili i ostatní a tak poslední chvíle podobala se divoké orgii. Všichni pili a hlučeli, jakoby rozumu pozbyli. Pavlánský s očima roznícenýma, červený, se sklenicí piva ve výši, v pose elegantně tančícího pána, připíjel veselosti a všem, kdo jsou šťastni. Bylo mu lehko i radostno, jakoby omladl a jakoby mu křídla narůstala. Bujná jeho veselost i náhlé štěstí jakoby se rozlévaly do všech, jakoby se i jim chtělo tančiti a hlučeti, tak že se konečně vše shluklo do jediného, smějícího se a povykujícího chomáče, v jehož středu bělala se hlava Pavlánského jako pampeliška. Nebylo již ničemu rozuměti, všechny zachvátila rozpustilost. I Milada se smála stříbrným hláskem, aniž věděla proč. „To je krásné!" volala Hana, stojíc těsně v chomáči vedle Viléma, jenž jí stiskl vroucně ruku.

Pechan oznámil, napodobuje hlasatele v operách, vysokým, téměř zpěvavým hlasem, že je čas jeti na nádraží.

Chomáč se mžikem roztrhal, každý se rozeběhl pro své věci, a vše valilo se ve veselém hlučení před zámeček, kde stál kočár.

Bláha vyskočil na kozlík. Chtěl vzpomínati a chtěl býti sám. Ostatní namačkali se do kočáru. Loučení bylo hlučné a stále veselé. Kubrichtovi, který téměř stál, bylo vše k smíchu. Klonil se s kočáru a volal cosi nesrozumitelného.

Slunce již dávno zapadlo. Krásný, vonný večer snil v lesích.

Kočár vletěl do dubové aleje. Několik šátečků se zabělalo nad hlavami odjíždějících hostí.

„S bohem!“ volala Milada za nimi.

Hana zatřepala několikráte šátečkem, ale stesku nepocítila. Naopak, bylo jí příjemno, že odjeli. Myšlenka, že se obě sestřenice provdají, byla jí jaksi úlevně lahodnou, jakoby starost od jejího nitra odletěla.

Kočár hrčel již na silnici.

XXI.

Následujícího dne se Hana s nikým nesetkala. Nepřála si toho. Bylo jí potřebno, jako vždy po větší události, jí se týkající, jakéhosi urovnání rozvířených myšlenek. Toužila po takovém odpočinku, a těšilo ji přemysliti vše, co se sběhlo, a nabyti určitého světla. Ovšem, přirozený její optimismus zdravých lidí často ji příliš lehce přenesl přes mnohé vážné otázky, tak že neviděla zcela správně, ale její duše musila míti tohoto uspořádání.

Pechan odešel s Vondráčkem o šesté hodině do lesa, aby si prohlédl tři lapáky na lišky, které hajný postavil. Měl v úmyslu zajíti i do knížecího revíru přeptati se, nenalezl-li myslivec jeden jelení paroh, jehož dvojče nalezl sám poblíž hranic ve svém revíru. Parohy byly shozeny dvanácterákem a byly neobyčejně silné a vyvinuté. Pechan prohledal všecky houštiny i kouty svého revíru, ukáže-li se druhý paroh, ale marně. Vondráček soudil, že byl asi shozen v sousedním lese, ba řekl, že cosi takového pan revírník vypravoval již kdysi prý na jaře, když sněhy sešly.

Hana si vyšla po snídaní na paseku, kam nejraději chodila. Den byl jasný, ale ne již tak příjemný jako včera. Slunce hřálo daleko více a již o osmé hodině ukazovaly se dotěrné mouchy.

Po včerejší veselé a štěstím vonné náladě zaujala Hanu jakási přísná vážnost, jako se stává srdci, které se ocitlo z nenadání před velikým rozhodnutím. Již v noci, procitajíc neustále, vzpomínala a přemýšlela. V první chvíli byla šťastna, zcela bez starosti, jako dítě, jemuž se přání splnio. Radovala se, že se Vilém usmířil a že je vše opět srovnáno, aniž o tom dále myslila. Přijala jaksi bez úvahy včerejší zábavu a všecky pozornosti, jimiž ji po delší době náhle zahrnul. Když si však v noci vzpomněla na vše, napadlo ji, co asi znamená tento podivný obrat Vilémův, i to, že se ani slovem o ničem

nezmínil, jakoby se bylo nic nestalo. Otázka tato zůstávala jí temnou a jaksi urážlivou. Vyčítala si, proč tak snadně a bez otázky přijala jeho příchod, a proč se tak rozradovala. Musil z toho nezvratně poznati, jak jej miluje, jak trpěla, jak je jím zkrocena a jak jí vládne lehce i svévolně. Kdykoli procitla, vždy ji tyto otázky napadly, a vždy se rozčilila, jakoby ji urážело všecko toto Vilémovo chování.

Když však se ubírala lesní samotou na paseku, myslila již zcela jinak. Vše se jí jako zázrakem vysvětlilo. Dlouhé vzdalování i zdánlivý hněv Vilémův svědčily o určité nerozhodnosti, o vnitřním zápase, který musil přece v něm po jejím sdělení v zahradě sedláka Smutného vzniknouti. Tak jasné jí bylo nyní toto jeho mlčení. Pochopovala se zvláštní blahovolností a uznáním (jakoby si vyčítala, že mu křivdila) složitý jeho vnitřní zápas. „Jaký by byl člověk,“ uvažovala se zřejmou láskou a snahou zcela jej očistiti, „kdyby byl bez rozmýšlení přisvědčil? Což se takový převrat v životě může státi jen tak, jako když ruku obrátíme? Proč bych mu vyčítala, že si představoval naše štěstí jinak? On si je přece jedině tak mohl představiti. Vždyť se v životě jinak neděje! Myslil, že bude s námi jako s jinými, a navykl této myšlence. Proč jsem se divila, že jej návrh můj pomátl? Nemohlo ani jinak být, musilo jej moje nazírání poplésti! A tak si musil rozpor vybojovati! Ovšem! Což je lehkou věcí takové rozhodnutí? I on musil jako já zvážiti svou lásku se všemi předsudky společenskými, se zákonem, se svědomím a se vztahy rodinnými. Není ten boj snadný! Ano, proto se vzdaloval . . . a teď všechen šťasten přišel . . .“

Hana vstupovala na paseku. Oči jí zářily silným blahem, jakýmsi vítězstvím, jež nedovedla dosud ani posouditi, ani rozeznati. Usedla na široký, nevyvrácený jedlový pařez, zarostlý malinami, travou i modrými zvonky, a občerstvující kouzlo vniklo jí do nitra. Zde, v nížině poblíž starého lesa, v zelené květnaté mýtině, s modrým nebem nad hlavou, snila myšlenky podivného osvobození a neurčité krásy, tak kouzelné a nezatížené starostmi, jak dovede sníti jen mládí. Srdce její téměř zajásalo, když jí pojednou bylo jasno, proč se k ní Vilém vrátil v náladě tak veselé, aniž se zmínil o přešlých dnech.

„Vybojoval svůj těžký zápas,“ jásaly její radostné myšlenky, „přišel vesel a klidný. Kdyby byl podlehl — nikdy již by se byl nevrátil. On však se vrátil zcela šťasten, jako je každý, kdo dosáhl míru. Není již pochybnosti — je rozhodnut. Uznal, že je nutno naší lásce i těžkou oběť přinésti. Cítím, že skutečně miluje! Ano, miluje!“ Rozhlédla se po pasece a zavolala hlasitě: „Ano, miluje, miluje!“

A v té chvíli zdálo se jí čímsi krásným jeho mlčení o tomto prožitém zápase.

Se zalíbením, usmívajíc se a pohlížejíc do modrého zvonku u svých nohou, představovala si Vilémovu tvář.

„Jaký je jemný a věrný,“ zašeptala tichounce, jakoby to povídala motýlům, muškám a květinám.

Teď však, když pochopila jeho rozhodnutí, když si tak jasně vše po své touze vysvětlila, a když se tím radostně opojila, vrátila se k sobě. A tu ucítila v nitru svém onu přísnou vážnost. Ocitla se před hotovou

událostí a před skutkem. Nebylo již otázky; bylo rozhodnuto. V tom, že Vilém o všem pomlčel a jen vroucně její ruku stiskl, bylo cosi vznešeného a velkým činům podobného. „Musím pochopiti a jednati," říkala si hlasitě, „teď čeká Vilém můj čin! Chce, aby má láska prošla ohněm! Pro mne není kroku zpět!"

Tím ocitla se před čímsi složitým a těžkým, co dosud označovala krátkou větou: „Odejdu od muže!" Teď však, když bylo rozhodnuto v jejím nitru, že tak musí již učiniti, rozeznávala velikost tohoto skutku. Zdálo se jí, že i jakýsi temný strach šíří se jí srdcem.

Povstala a jakoby jí tato otázka byla příliš těžkou a dráždivou, vstoupila do vysokého jedlového lesa, stojícího na jižní straně paseky, a jala se rychle přecházeti po široké pěšině. Přála si na chvíli zapomenouti na vše, co již promyslila.

Hedvábná sukně její šustila.

Vzpomněla si pojednou na uhlíře, s nímž se asi před měsícem v knížecím lese setkala. Vzpomínka její byla tak určitá a silná, že vše viděla znova jako živé. Přes to, že byla vzrušena nezodpověděnými otázkami, nevyhýbala se této vzpomínce, ba oddala se jí zcela. Tehda na potulce došla k milíři, z něhož vystupoval dým a zaplétal se do haluzí stromů. Silný, asi čtyřicetiletý muž, umouněný, s očima ostrýma, ale přívětivýma, svalů neobyčejně vyvinutých, oděn v zaplátované spodky, do bot zastrčené, a v modrou plátěnou halenu, obcházel milíř a opleskával jej velikou dřevěnou plácačkou. Pěšinou lesní právě přicházela jeho žena s malým děvčátkem a přinášela mu oběd.

Uhlíř zanechal práce a popošel k boudě z chvojí. Zde usedl a pozdraviv se se ženou i děvčátkem jaksi prostě, bez polibků a beze všeho mazlení, vzal do rukou kamenný hrnek s polévkou a jedl.

Hana přistoupila až k nim.

„Trávíte zde celé léto?" otázala se.

„Ano — každé léto od maličkosti. Tam u hajnovny máme chatrč, kde bydlíme!" odvětil uhlíř. Bramborová polévka voněla kolem.

„A víte něco o světě?"

„K čemu by mi to bylo? Vím jenom, že musím pracovat a že mám tuhle ženu a dítě. K čemu vědět víc? Nevím, milá paní, proč si zvětšovat trampoty? Den letí, a já mám i zde stále co k pozorování. Dohledět se nemohu."

„A jste spokojen?"

„Když jsou ty dvě" (ukázal na ženu, jež se zasmála, a na dcerku) „zdrávy, dobře je nám!"

Hana tehda cítila, že jsou tito lidé šťastni, jaksi silně, prostě šťastni. I láska, s jakou na sebe hleděli, zdála se jí prostá a nepřemožitelná. Teď, když si vzpomínala na ně, zdálo se jí, že ji pojal stesk po takovém prostém životě, po takové hrubé, zemité lásce, po takové samotě. „Jmění skutečně není ničím," říkala si, „je jen bludičkou většině, poněvadž chudých je většina. Mám jmění, ale nemám toho, čeho měla tato rodina uhlířova. Štěstí může přijíti i do největší chudoby, a může přijíti i ke mně, nebudu-li v bohatém domě. Jen oči přimhouřit, a srdce se snadno

od toho všeho bohatství odtrhne . . . ano, snadno! Nevěřím, že k němu přirostlo, nevěřím. Snad pýcha trochu zabolí, ale pak se srdci ulehčí, a bude svobodno!"

Vzdálila se k travnaté lesní cestě a vracela se k domovu. Kdykoli odbočila od svých myšlenek, které ji jaksi lehce stahovaly do své moci, a přijala dotyk skutečnosti, vždy se jí zdálo, že se jí sny její rozletují a že je vše, co chce vykonati, mnohem těžší a bláhovější. Tímto střídáním stávala se rychle nervosní a poplašenou. Po veškerém uvažování i radosti zdálo se jí pojednou, že je příliš zapletena do silných provazů, které musí přetrhati, aby vyběhla na volný vzduch. Síly neztrácela, ale překážky jakoby vzrůstaly.

Jsouc stále podrážděnější, zrychlovala krok a neobyčejně se zahřála. Pocítila únavu a brzy i lhostejnost ke svým plánům. Všecka vedrem zemdlena vrátila se domů o jedenácté hodině. Ze všech svých úvah měla nyní v duši jen temnou jakousi rozmrzelost a neurčité obavy, jejichž podstaty nebylo možno se domysliti.

Pechan přišel brzy po jejím příchodu všechen vedrem přemožen, s kyticí lesního kvítí. Uviděla jej oknem, když byl ještě v aleji, a pocítila k němu prudký, zlý odpor. Otázka jejího života jakoby se k ní se svými okovy opět přibližovala. Spatřila v něm všecko své zlo, a srdce její otřáslo se nenávistí. Přímo odpor vyvolávaly v ní jeho šaty a myslivecký klobouk, v nichž se podobal mladému adjunktovi.

„K čemu mi přináší kytici?" pomyslila si s nevrlostí a chtěla odejíti do svého pokoje, aby nemusila květiny přijímati. Věděla, nesetká-li se s ní hned, že vloží sám kytici do vásy a postaví ji na stůl k obědu. V té chvíli však se jí zdálo malicherným takové utíkání, a přitisknuvši si dlaně na oči, prudce se otřásla.

Po chvíli vstoupil Pechan, přinášeje již i vásu s vodou, do níž zastrkoval na stole po lese nasbírané kvítí.

„Přinesl jsem ti kvítí a trávy, abys věděla, že jsem na tebe vzpomínal," řekl přívětivě, přistupuje k ní, aby ji políbil. Ucítila jeho nepříjemný dech, který jakoby čišel i z jeho předmětů, a odklonila se poněkud, tak že se ledva její tváře dotekl.

„Jak jsem včera pozoroval," opět se ujal slova, prohlížeje si koroptví křidélko na svém kloboučku, „budou u Pavlánských svatby. Neříkala ti děvčata nic?"

„Ano, domluvili se včera v naší zahrádce."

„Opravdu? To mne těší! Pozoroval jsem Nedošínského; byl velmi čilý a veselý." Přistoupil k otevřenému oknu, v němž poletovala vosa, a přidržuje si ruku nad očima, snažil se rozeznati, nevystupují-li na obzoru mraky. Neviděl ničeho; jen mléčné mlhy splývaly s modrými chlumy. „Nebude se ti po včerejší zábavě stýskat?" otázal se, maje v nitru laskavé přání Hanu rozveseliti.

„Mně je to jedno," odvětila mrzutě, „po nikom se mi zde nestýskalo."

Odešel do kuchyně, aby se přeptal, přišel-li již posel s dopisy. Anna podala mu noviny a několik dopisů. Většina náležela Haně.

Pechanovi přišlo pozvání ke stavební komisi, jež stále očekával. Vrátil se rychle k Haně, podal jí její listy a oznamoval jí, že pojede na dva dny do Prahy.

„Chtěla bys jeti se mnou?“ otázal se.

„Ne, ale nezapomeň prohlédnouti byt,“ odvětila. Napadlo ji v té chvíli nakázati mu, aby otevřel okna, aby dal vyklepati koberce i šatstvo, aby opět vše uložil a řádně uzavřel, ale neučinila tak. „Možná, že již byt ten ani neuvidím,“ pomyslila si s jakousi zlobnou rozkoší, „k čemu se tedy o jeho zápach starati?“ A bylo jí příjemno v srdci.

„Pojedu v úterý. Chceš-li, abych něco přivezl a vyřídil, řekni mi ještě.“ Protáhl se a zívl. Žluté, silné jeho zuby se úplně ukázaly.

„Nepotřebuju ničeho.“

„Vyjedeme si odpoledne někam?“ otázal se.

„Ne, chci si odpočinouti.“

„Večer půjdeme s Vondráčkem na čekání.“

„Jak chceš. Budu doma. Odpoledne si vyřídím korrespondenci.“

„Je mrzuta,“ pomyslil si Pechan dosti lehce, „bude nejlépe vyhnouti se. Není v mé moci rozveseliti ji.“

Odpoledne odešel do zahrádky, usedl zde na lavičku a četl si noviny. Hana psala po kávě dopisy. Vzpomněla si i na Karlu a sdělila jí v jednoduchých větách množství bezvýznamných událostí. Dnes jakoby jí mnohé odpouštěla a jakoby ji litovala. O čtvrté hodině ji zcela bez příčiny napadlo, že by mohl Vilém přijíti, a poplašivši se, dívala se upřeně na cestu od silnice. Nepřišel však.

O šesté hodině odešel Pechan s hajným na čekání. Byl tak zaujat touhou po srnci, který se včera Vondráčkovi ukázal v houštinách u palouků, že se zapomněl s Hanou rozloučiti.

Obloha se nezamračila, jak Pechan očekával. Naopak bylo úplně jasno a vzduch průhledný. Hana odešla až po západu slunce, téměř za šera, do aleje. Nervosní rozčílení, jež se v ní dopoledne probouzelo, opět se ukázalo. Měla pocit, že je daleko blíže svému odchodu z manželství, než jak viděla dopoledne. Jí šlo již jen o to, jak čin provésti.

Šla rychle, jakoby jí bylo příjemno rozrážeti tichý lesní vzduch, jenž se náhle ochlazoval. Rosná vůně šířila se krajinou. Oddala se vzpomínkám na Viléma a na jeho rozhodnutí. Znova si uvědomila, že bylo v jeho veselosti a v jeho mlčení o posledním odhodlání cosi krásného, a že nyní ona musí prokázati hrdinnost. Opět si řekla, že dovede snášeti i nedostatek pro své štěstí. Život s Vilémem jevil se jí jako neurčitá, úplná blaženost, jako naprosté štěstí, ráj, jenž jí byl dosud zakázán. Představy její o štěstí rodinném byly ještě bláhovější než sny mladé dívky, poněvadž po něm toužila. Upadala do vroucího roztoužení a v tomto opojení zahnula po silnici k T., jakoby chtěla až k němu dojíti. Silné přání, snad poprvé za všechnu dobu její lásky, Viléma spatřiti a horoucně obejmouti, uchvátilo její duši. Teplá a prudká vášeň probíhala její bytostí. Teď nebylo již třeba rozpaků, teď bylo vše jasno a vše ustanoveno. Náleželi si. Jeho včerejší radost byla přijetí všech jejích podmínek. Spěchala šerem podle hustých smrčin

s očima ke předu v dálce pátrajícíma. Krok její byl stále rychlejší, tak že chvílemi již běžela. Přála si s prudkou dětinností, aby jej spatřila, jak se k ní rozběhne šerem, jak vykřikne štěstím a jak ji uchvátí v horkém náručí.

Slyšela mužské hlasy. Kdosi šel před ní těžkými kroky stejným směrem jako ona. Dva sekáči ubírali se odkudsi s pole přes lesní tuto končinu. Rozeznávala určitě jejich hlasy. Vypravovali si o dětech. Jeden, zdálo se, stýskal si trpce na ženu.

Hana stanula. Nechtěla jich dohoniti. Jako opojena vracela se zvolna zpět. Divila se, jak daleko došla. Bylať se ocitla téměř na kraji lesa u T.

Manželství její jevilo se jí jako minulost, na niž jakákoli vzpomínka ostře ji rozčilovala. Myšlenka, že opustí bohatý byt, nebyla jí těžkou. Naopak, měla pocit, že vyjde z páchnoucího vězení na čerstvý vzduch. Nevěděla jen, jak se to stane. Jala se přemýšleti o svém blízkém skutku a snažila se představiti si změny, jež nastanou. Tu však se jí stávalo vše složitější a těžší, tak že po chvíli upadla do nové podrážděnosti. Musila si přiznati, že byl v posledních měsících muž její až příliš dobrý a že s úzkostlivostí pečoval o její spokojenost. Řekla si, že Vilém nebude nikdy tak mírný, tak laskavý a poslušný, ale cítila, že s větší trpělivostí a snad i rozkoší snese Vilémovu urputnost než laskavost Pechanovu.

Uvědomila si zcela jasně, že způsobí muži těžkou ránu, že jej překvapí a před světem zahanbí, a učinila rukama nervosní pohyb jakoby se chtěla těchto myšlenek zbaviti.

V té chvíli zahlédla daleko u lesních vrcholků, kam bylo viděti průsekem silnice, veliký, vycházející měsíc. V prvním okamžení učinila zlatá jeho plocha podivný dojem na její zrak. Zalekla se, jakoby se jí bylo zjevilo něco příšerného. Když však si uvědomila, že je to měsíc, zdál se jí klidný a přátelsky známý.

Než došla k zámečku, vystoupil nad lesy a rozprášil své kouzlo i tichý svůj svit po všech stromech, cestách i travách. Jasná, hebká, ke snům vybízející noc dlela v krajině. Hany zmocnila se zvláštní vášeň: rozběhla se v měsíčním svitu po louce vedle aleje, jakoby se chtěla v tomto světelném, měkkém stříbře vykoupati. Na pozadí černých olší, podle potoka vztýčených, světlal se její šat.

„Všecko je za mnou," snila v lehkém opojení, „kámen je s hrudi odvalen, život mi nastává. Již nebude trudu a odříkání. Ach, lehko opustím své pokoje, ani se neohlédnu, ani nezapláču. Muž bude sklíčen — pravda, ale ne pro mne, ne z touhy po mně, ale pro vlastní ješitnost! Ale což! Ať trpí, vždyť jsem i já pro něj trpěla! Ale já budu šťastna, a život můj bude pravdivý a prostý, nebudou radostí mojí toilety jako nyní, ale bude jí jednoduchý rodinný život!" (Prudce vydychla zdvihnuvši obě ruce do výše.) „Po ničem nebudu toužiti! Nic, čím se veselí svět, čím se lidé opíjejí, nezapadne do mé příští domácnosti! Zanechám i já všeho, čím jsem se opíjela, abych si nahradila přirozené a prosté štěstí ženy! Budu trpěliva a budu klidna a budu ochotna přijati každé břímě."

Unavena během a silně urousaná vrátila se na cestu do aleje.

Tvář Vilémova jakoby byla před ní; černé oči jeho hleděly na ni tiše a zkoumavě. Zachvátila ji něžná oddanost a jakási hluboká touha shořeti láskou pro bytost, již milovala. Hleděla na vlastní stín, který před ní ležel. V té chvíli ji cosi zamrzelo. Pátrala, co to bylo, a rozeznala na dně svého srdce chvějící se obavy, co všemu tomu řekne paní Řetovská a Milada.

Než i tento pocit zmizel v kouzlu měsíčné noci.

Hana se nyní ubírala k zámečku. U branky stanula. Zdi i celá hlavní stěna zdály se jako z měnivého sněhu bělostné.

Ozvaly se mužské hlasy.

Hana stanula a naslouchala. Nedaleko v aleji rozeznávala vracejícího se muže. Mluvil živě jako vždy, kdykoli se mu lov vydařil. Vondráček s kýmsi ještě nesli zastřeleného srnce.

Vydychla prudce, jakoby ze záchvatu odvážnosti a chtěla utéci do svého pokoje, aby se muži pro dnešní večer zcela vyhnula.

V tom přihodilo se však cosi neočekávaného.

V levo mezi dubovými stromky na husté trávě, těsně u stezky do postranních dveří zámečku, kudy obyčejně Hana chodila, polo měsícem osvětlen, jako socha, či jako příšera, stál muž jakýsi.

Hana se ulekla, a pojednou se jí zdálo, že rozeznala Vilémovu tvář. Vše to stalo se tak náhle, a Hana se tak poděsila, že prchala schodištěm do zámečku všecka bez sebe. Nevěděla, co učiniti. Myšlenka, že je to Vilém, rychle si dobyla její víry. Stanula a chtěla se vrátiti; ale v témž okamžení počal štěkati pes, jdoucí za Vondráčkem. V místech, kde právě muže onoho zahlédla, nebylo nyní nikoho. Měsíc osvětloval jen trávy. Ani kroků ani šustění nebylo slyšeti.

Srdce jí bušilo v jakémsi slavném pohnutí. Zašla do svého pokoje, dokud Pechan se neztišil ve velké síni, kam mu Anna zanesla večeři. Pak opět tiše vystoupila a rychle seběhla se schodů mezi dubové stromky, kde bylo úplné ticho. Pátrala, šeptala ve vytržení, hledala, ale nikoho zde nebylo. Jen odkudsi z lesa směrem k T. jakoby se ozvalo nejasné zazpívání neznámé jí písně.

Divná a neobyčejně silná úzkost naplnila jí nitro. Oči její ve všech keřích viděly postavy chladně stojících lidí. Rozběhla se po schodech a rychle odešla do svého pokoje. Zde položila se do okna a blouznivýma očima pátrala v noc. Z přízemí slyšela hlas Vondráčkův a kňučení psí.

„Byl zde, hledal mne, toužil po mně," šeptala prudce v náhlé zoufalosti, „a já chodila marně po silnici." Zakryla si oči rukama a zachvěla se.

Jakéhosi dojmu příšernosti nemohla se shostiti.

XXII.

Pechan rozhodl se druhého dne poslati zastřeleného srnce sestrám. Byla neděle. V úterý měl sám jeti do Prahy na komissi. Těšil se na tuto cestu. Nahromadilo se mu zatím množství všelikých maličkostí, jež bylo nutno vyříditi, a mimo to chtěl se poraditi s lékařem Vrbou. Pocítil dvakráte bolesti v krajině srdeční. Pokusil se ještě jednou, aby Hana jela s ním, aniž věděl, proč to činí, ale marně. Přes to, že ji vybízel

k této cestě, byl rád, když odmítla. Vondráčkovi dovolil, aby si sklidil v následujících dnech žito, které měl naseto na blízké mýtině. Ještě jakási starost mu tanula neurčitě na mysli, aniž si mohl jasně vzpomenouti jaká. „Ach tak!“ upamatoval se. „Milý pan Kubricht má zase bolesti, aby byl již jmenován úředníkem. Patrně ženitba ho nutí!“ Vzpomínkou na Kubrichta se zřejmě rozmrzel, a byla mu nepříjemna jakákoli služba pro tohoto člověka, ale přece se nemohl odhodlati neučiniti ničeho. „Je jako zimnice,“ pomyslil si, „pořád do mne šťuchá a pořád popobízí! Kolikráte přišli lidé dobří i ubozí, výborní studenti, ale poněvadž přišli tiše, skromně, poněvadž mne stále nenutili, ničeho jsem pro ně nevykonal!“

Haně opět připomenul, aby nezapomněla sestaviti mu seznam, co má z Prahy přivézti. Přál si učiniti jí radost; uznával, že letošní rok přinesl do jejich života klidnějšího vzduchu, že podivnosti její byly snesitelny.

O osmé hodině díval se na barometr a zpozorovav, že včerejší klesnutí se opět změnilo k lepšímu, zaradoval se. Poručil kočímu, aby zapřáhl. Chtěli jeti na mši do T.

Dříve však, než se připravili, přiběhl posel s telegramem od paní Jelínkové. Oznamovala, že jede k nim ranním vlakem.

„Jaká náhoda!“ zvolala Hana všecka potěšena zprávou Karlinou. „Včera jsem jí napsala list, který zde ještě leží! Vzpomněly jsme si obě stejně!“

„Ale co to, že přijíždí tak náhle?“ otázal se Pechan, jemuž byla ohlášená návštěva proti mysli. Neměl rád tuto mladou, jak říkal, „splašenou dámu“, která nepřinesla nikdy nic dobrého do jeho domu.

„Nevím, a překvapuje mne to. Vždyť víš, že jsme se ani nerozloučily, ani si nepsaly. Teprv včera odpoledne mne napadlo, Bůh *ví* proč, abych jí napsala; a ona patrně si též vzpomněla.“

„Však jsi byla mnohem klidnější, co jste spolu nemluvily.“

„Myslíš?“

„Ano; ona velice podněcuje. Je stále jako vyděšena, jakoby ji stále někdo honil.“

Hana se podivila, jak správně ji posoudil.

„Nedám se štváti,“ řekla s úsměvem, „a nemám jí již ráda, jako kdysi. Víš přece, že jsem o ní v poslední době vůbec nestála. Ale včera se mi po ní zastesklo. Cítila jsem, že jsem jí přece jen křivdila. Člověk nemá tak lehko souditi.“

„Ano, máš pravdu,“ vážně řekl Pechan, který chtěl ihned tento smysl na sebe stáhnouti, „ne souditi, ale pochopiti. Tak, tak, Haničko!“

„Ale ty stejně Karlu odsuzuješ . . .“

„Ne, ne, neodsuzuju jí — ne, ale znám ji dobře a vím, co v ní vězí.“

„Těším se na ni,“ řekla Hana živě, poskočivši si, „a nevím ani, že se mi zprotivila! Snad proto, že jsem jí dlouho neviděla a že jsem již zapomněla na její špatné vlastnosti.“

„No, snad ne právě špatné,“ opravil ji Pechan, jak vždy činíval, posuzovala-li kohokoli ostřejším způsobem, „ale na její potřeštěnost.“

V té chvíli bylo Haně nepochopitelno, že mluví s mužem tímto způsobem, právě tak, jakoby se byl život její nijak neproměnil. Pocítila k sobě nechuť, kárajíc se, že s ním mluvila tak po starém spůsobu a dokonce se mu stále jaksi omlouvala. A připamatovavši si, že je jí Pechan cizím člověkem, pochopila pojednou, proč si vzpomněla na Karlu a proč se těšila na její náhlou návštěvu. Bylo jí jaksi nutno s někým promluviti, s někým zkušeným, ne o sobě a o svých otázkách, ale o podobných událostech a situacích, jaké žila. Neměla dosti rozhledu a jistoty, cítila, že se dává příliš unášeti srdcem, že se nemůže ve všem na sebe spoléhati, a že není s to zrakem svým všecko ostražitě obsáhnouti. Ostatně odpor, jaký ke Karle v posledních dobách měla, změnil se i tím, že ji dlouho neviděla a že v mysli její probarvil se opět starý obraz přítelkyně, kdy se dívala na Hanu nadšeně svýma krásnýma očima, a snad i tím, že četla mnoho románů v této době, kde jí vážní autoři zavedli dosti hluboko do osudného postavení ženy, a z nichž poznávala i Karlino utrpení, jemuž nedůvěřovala. Vzpomněla si na tehdejší rozčílení, kdy se jí přiznala Karla ke své lásce, a byla nyní přesvědčena, že toto rozechvění je těžkou daní za pomíjející sen lásky s Janovským, člověkem, jenž nejevil nikdy dosti opravdovosti.

Odešla do kuchyně, aby zařídila oběd. Pechan přecházel pokojem zakaboněn.

„Ty bys mohl zůstati na mši a já dojedu pro Karlu na nádraží," řekla Hana vrátivši se bystře z kuchyně.

„A počkáte v T. na mne?"

„Ne, pojedeme ihned domů. Chceš-li, pošlu ti potom kočár."

Pechan hleděl do podlahy, jakoby uvažoval o tom, co Hana právě řekla.

„Ano; ostatně mohl bych jíti pěšky."

„Paní Řetovskou nenavštívíš?" otázala se Hana s úmyslem, aby mu způsobila radost. Měla opět tížící pocit, že mluví s ním jako s mužem a ne jako s cizím člověkem. Zdálo se jí, že stále od něho něco žádá, a z té příčiny chtěla mu dopřáti jakési odměny, zábavy s Miladou.

„Mohl bych," odvětil radostně.

Za chvíli vyjeli tryskem ze zámečku. Hana se ohlédla na travnaté místo mezi dubovými stromky, kde včera zahlédla Viléma. Vše bylo svěží, sluncem ozářené, ale stopy příšernosti jakoby ještě nyní zasvítily v její duši.

Položila se v kočáře k pravé straně, těsně za slunečník, jehož bohatá krajka zakryla i její oči pohledu Pechanovu, a nejen že sama nemluvila, nýbrž ani na poznámky jeho neodpovídala. Pochopil, že si přeje mlčeti, a skoro byl tím potěšen. Počínalť den přílišným vedrem. Koně stále se oháněli a pohazujíce hlavami frkali. Množství much doprovázelo kočár.

Pechan pozoroval les, a vzpomínky na včerejší čekání, kdy se mu podařilo položiti srnce, příjemně prýštily z jeho nitra. Jen chvílemi si uvědomil, že přijede paní Jelínková, a šedivé obočí jeho zpříkřelo pohled sivých očí.

„Nuže, Karla je opět v lásce," pomyslil si, „co pak se to asi stalo?"

Hana vzpomínala na Viléma a snažila se rozřešiti si již nyní některé starosti. „Co učiním, potkáme-li ho?" uvažovala. „Mám ho pozvati? Mám ho vzíti na nádraží?" S těmito otázkami si však ihned vzpomněla na nepříjemné pocity, jaké měla vždy, kdykoli byl Vilém ve společnosti její i Karlině, a ihned si umínila, že jej mine bez pozvání. „Možná však, že by byl uražen," sama sobě namítala, „a že bych pak i sama litovala, proč jsem s ním nepromluvila? Snad i situace se změnila. Tehda mne nemiloval jako nyní, tehda snadno koketoval i s ní, ale dnes je vše změněno. A kdož ví, zda i tehda, když se tak důvěrně s Karlou bavíval, neměl přání donutiti mne k žárlivosti?"

Nad smrčinami poletovaly z vysokého lesa na druhou stranu přes silnici barevné straky. Pechan si představoval, kdyby měl zde pušku, jak by je snadno sestřelil.

Hana přivřela oči. Hrčení kočáru zapadalo do sluchu jako z dálky.

„Bude jistě u silnice, jak uslyší kočár," pomyslila si s jakousi kvapivou starostlivostí, „a přistoupí k nám se smeknutým kloboukem. Oči jeho pozdraví mne svou láskou . . . a zeptám se ho, byl-li včera večer u zámečku? Musím se omluviti, že jsem utekla . . . a musím mu říci, že jsem jej potom hledala, že jsem vyběhla tiše, všecka blažena a roztoužena, a i to mu musím sděliti, že jsem běžela před tím silnicí až na kraj lesa, uvidím-li ho někde?"

Pechan odkašlal.

„Příštího roku si lépe zařídíme sklepy," řekl, „musím si sem pozvati stavitele."

Hana stáhla obočí. Hlas Pechanův nepříjemně ji vyrušil. Neřekla ničeho. Jen si pomyslila: „Ach, kdež já budu . . . zařiď si, co chceš!"

Vyjeli z lesa.

„Promluvím s ním pouze, nic jiného," opět si pomyslila o Vilémovi, „do kočáru ho nepozvu, nemohly bychom si s Karlou promluviti."

Krajina všecka sluncem zalitá a ohřatá, unikala k mlhavým obzorům plná lesíků, zralého obilí, strnišť a vesnic.

Pechan vystoupil na návsi a ubíral se ihned ke kostelíku, před nímž čtyři vysoké kaštany halily stínem vchod na starý hřbitov při kostele a sešlou, barokní sochu sv. Jana Nepomuckého. Na cestě za sochou stály dvě slečny. Hana pohlédla lorgnettem a přesvědčila se, že to není ani Milada ani Tylda.

Teprv když kočár popojel a blížil se statku, v němž Řetovských bydlili, spatřila Viléma se sestrou a Tyldou. Vyšli ze vrat svátečně oděni a ubírali se ke kostelu. Vilém přiskočil ke kočáru, jenž stanul, a smeknuv hluboko bílý slaměný klobouk políbil hebkou, vonnou ruku paní Pechanové. Její prsty jemně se zachvěly.

Tylda přivřela rty a odvrátila se hned, jak se s Hanou pozdravila. Milada zůstala s ní státi opodál. Srdce Tyldino bušilo.

„Ucítila jsi konvalinky?" otázala se Milada tichounce.

„Ano," odvětila Tylda. (Ve světlých šatech byla útlá a oči její i vlas černější.)

Vilém byl růžový a veselý, s pohyby lehkými a čilými.

„Hněváte se?“ otázala se Hana spěšně sklánějíc se k němu, aby kočí ničeho nezaslechl.

„Já? Proč? Nemám příčiny.“

„Snad přece . . . přišla jsem pozdě. Odpusťte!“

„Kdy? Co pravíte? Nevím o ničem.“

„Což jste nebyl včera večer u zámečku?“

„Ne . . . seděli jsme v zahradě. Byl pěkný měsíčný večer. Sešlo se sem asi dvacet lidí, vesměs Pražanů. Smáli jsme se a zpívali!“

„Nebyl jste tedy u nás?“ všecka sklamána zašeptla Hana, v jejíž duši opět se snesla příšerná jakási nálada.

„Ne . . . proč tak soudíte? Viděla jste mne?“

„Ano, zdálo se mi, že jsem vás viděla. Myslila jsem, že musíte přijíti, sám, z touhy, bez úmluvy — byl báječný večer, luzný, a spěchala jsem vám naproti, ale nikde vás neviděla.“

„Kdybych byl tušil . . .“ zašeptal těsně u její tváře.

Ucítila jeho dech, jenž jí připomínal vůni teplého mléka, a usmála se.

„Teprv, když jsem se vracela, zdálo se mi, že jsem vás zahlédla na trávě mezi doubky u samého zámečku. Patrně jsem byla již touhou po vás tak opojena . . .“

„Při svitu měsíce snadno má člověk podobné představy . . .“

„Viděla jsem vás zcela určitě. Srdce mi bušilo . . . ale přece mne cosi polekalo. Snad i to, že se právě vracel muž. Utekla jsem před ním a jak zašel k večeři, vyběhla jsem tam, kde jste se mi ukázal, ale nikoho tam nebylo . . .“

Vilém cítil zvláštní stesk a lítost, že nebyl u zámečku.

„Vy můžete tak pozdě ven?“ zašeptal všechen opojen.

„Ano . . . ale mlčte o tom! Pes Vondráčkův štěkal. Někdo tam byl, jistě tam někdo byl. Slyšela jsem z lesa zpěv.“

„Možná!“ řekl Vilém, a náhlá žárlivost proletěla mu nitrem.

„Věřila jsem, že přijdete . . . ten večer lákal, bylo až nesnesitelně teskno!“

„Přijdu dnes . . .“

„Dnes ne, přijede k nám paní Jelínková.“

„Co se stalo? Usmířily jste se?“

„Oznámila, že přijede.“

Vilémovi se zastesklo po této štíhlé, vášnivé brunetě. Těsně za lítostí, že nebyl včera večer u zámečku, pronikla mu k srdci lítost, že se s Karlou nesblížil, jak si byl již na koncertu citeristů umínil.

„Dnes tedy nemám přijíti?“ otázal se.

„Ne, ale zítra! Zítra večer! Budu čekati . . . ale zůstaňte dále v lese u pěšiny, tam, co jsme našli tehda veliké vosí hnízdo. Bude zas tak krásně a měsíc bude v úplňku. Přijdu . . . přijdu! A teď s bohem! Slečna Tylda se horší. Miládku pozdravujte! S bohem!“

Stiskla mu ruku a vyzvala kočího, aby jel na nádraží.

Vilém dotkl se horkými rty jejích růžových prstů a rychlým krokem se ubíral za Tyldou a Miladou. Obě byly zakaboněny. Zaluskal za nimi prsty a zasmál se.

Kočár letěl k nádraží.

Hana pocítila radost z té maličkosti, že Vilém mžikem opustil Tyldu a přiběhl k ní. Obírala se příjemným tímto pocitem delší chvíli. Pak vzpomněla na muže a napadlo ji podiviti se vlastnímu nitru. Shledávala, že si blížící se rozluku s mužem představovala zcela jinak, jaksi vzbouřenější a vzrušenější. „Ostatně,“ zasmála se, „ještě to může nastat!“

Pak se oddala pohnutí, které v ní Vilém způsobil svým teplým dechem a roztouženým šeptáním. Bylo jí, jakoby byla nápojem, jejž on, žízniv, chce vypíti jediným douškem. Měla silný dojem, že pro ni trpí, že se pro ni mučí, že po ní touží a umírá. Cosi krásného a zároveň mocného i sladkého nutilo ji, aby se vložila oddaně v jeho horoucí objetí a usmířila tak jeho prahnutí.

Myšlenka, že se zítra večer při měsíci v tichu lesním setkají, ovládla ji jakousi září, opojností a velikostí. „Tento večer bude posledním mým večerem v tomto mém životě s Pechanem!“ pomyslila si. „To bude ta chvíle!“

Přesedla v kočáře na levou stranu, aby se lépe mohla zastíniti slunečníkem, a v duši se jí kmitla Tylda, jejíž tvář byla dnes tak zvláštní, jako černým pelem poprašená, a jejíž tělíčko ve světlých šatech svítilo mladostí a půvabem. Usmála se z myšlenek, které ji nyní hřály v srdci. Vzpomněla na Viléma. „Jeho mlčení je výrazem skutečné síly!“ řekla si a přišlo jí opět zděšení ze včerejší večerní představy. Nemohla nyní pochopiti, že to nebyla jeho tvář. Čím déle pak o tom přemýšlela, tím záhadnější jí byl tento obraz. Zvláštní úzkost z čehosi osudného, z čehosi neznámého rychle si podmaňovala její duši.

Trhla hlavou, jakoby se chtěla násilně těmto pocitům vyprostiti, a pohlédla k nádraží.

„Bože, jak jsem lhostejná!“ zašeptala. „Vždyť už je všechno rozhodnuto! Oba jsme si vybojovali svůj čin!“

V dálce zapískal vlak.

Přijela na nádraží téměř současně s ním. Sotvaže seskočila a popoběhla ke vchodu, již spatřila Karlu rychle se blížící, v černých krajkových šatech s krvavou pentlí na krku a na prsou, s malým černým kloboučkem s červenou mašlí. V ruce nesla tři nachové růže. Zdála se vyšší a elegantnější než dříve. Hana povšimla si jejích pohybů při rychlé chůzi a vzpomněla si na jeden výrok Vilémův o ní: „V její chůzi je cosi smyslného.“ Nic takového však neviděla. Naopak, zdálo se jí, že tato chůze není příliš pěkná. Jeden určitý dojem však přece měla: Jevila se jí krásnější než ve vzpomínkách.

A v té chvíli pocítila k ní bývalou lásku. Rázem bylo jí jasno, že je Karla strůjcem jejího štěstí, že jejími prsty probíhala přádýnka prvních útlých styků s Vilémem, že ona zapřádala její román a že bylo nanejvýš nevděčno vzdalovati se jí. I v té okolnosti, že přijela náhle dnes, v poslední chvíi rozhodnutí, viděla Hana cosi vyšší mocí určeného. Zatoužila velikou silou, aby jí mohla říci právě tak jako Karla jí řekla, že miluje z celého srdce. Poslední nesrovnalosti, jež je rozlučovaly, neměly nyní té dráždivosti jako tehda, a dovedla je přejíti

opět velice šťastně. Vysvětlila si je dokonce tím způsobem, že sama vše zavinila, že přestávala Karlu milovati, že se poddala příliš předsudkům, a aniž mohla míti pochopení pro všechny prohlubně života, že ji prostě odsuzovala. Od té doby, kdy nahlédla v její skrytý sen, viděla v ní bytost lehkomyslnou a nesnažíc se pochopiti ji, zatvrdla v srdci. Tím počalo chladnutí jejich přátelství a tím vznikala i Karlina jízlivost a zlomyslnost. Hana teď cítila, že se neměla stavěti tak lehko na soudní místo, že neměla k tomu ani práva ani schopnosti.

Objaly se prudce. Černá hlava Karlina přitlačila se na plavé vlasy Haniny, rty šeptaly cosi u růžového ucha jejího a ruce stiskly téměř vášnivě tělo plavovlasé paní.

„Proč mi nepíšete?" zašeptala Karla vyčítavě.

„Právě mám pro vás neodeslaný dopis," odvětila Hana.

„A nehněváte se, že jsem přijela? Neobtěžuju?"

„Naopak, jsem ráda, že vás vidím. Včera jsem si na vás vzpomínala."

Usmály se na sebe a vstoupily do kočáru.

XXIII.

Chvíli mlčely. „Každý má své utrpení," pomyslila si Hana, „a těžko rozumí druhému."

Švestkové, poprášené stromečky u silnice rychle se kmitaly.

Karla pojednou sklonila hlavu na šíji Haninu, jemně ji objala a tiše se rozplakala. Pláč byl upřímný a jaksi vášnivý.

Hana pozdvihla její vonnou hlavu a pohlédla na uslzené, dlouhořasé oči její.

„Co je vám?" zašeptala přívětivě.

Karla se k ní znova přitiskla. Hana ucítila na tváři její horké slzy.

„Upokojte se, srdéčko," řekla něžně, hladíc její chvějící se ruku.

„Zastesklo se mi po vás," po chvíli řekla Karla všecka se třesouc, jakoby jí rozechvívala vášnivá bolest, „a musila jsem vás uvidět. Vím, že jsem vás často týrala, ale to všecko bylo z veliké úzkosti. Litovala jsem toho velice. Víte přece, jak jsem vás měla ráda."

Hana ji políbila.

„Bylo-li mezi námi trochu trpkosti," řekla, „nemůže nás dnes mrzeti.

„Mnoho jsem vytrpěla, mnoho."

Hana se chtěla otázati co, ale nepronesla této otázky. „Chce-li, ať sama poví," pomyslila si, „potřebuje-li útěchy mé, sama nejlépe ví."

„Mám nešťastnou povahu," mluvila Karla zcela šeptem, stále k Haně přikloněna, „a musím všecko protrpěti. Dvě vlastnosti mi dal osud, na něž zemru, uvidíte. Lehkomyslnost a strach. V jejich moci se třesu jako muška. Každé chvíle něco lehkomyslného provedu, pro co se pak strachem mučím v nejvyšší míře."

Hana si vzpomněla, jak tehda večer přiběhla Karla k ní a ze strachu se vyzpovídala.

„Stále mne cosi svádí," pokračovala Karla, „abych něco provedla. A já to učiním tak lehce a bez přemýšlení jako dítě, jakobych musila mít trochu radosti. Ale co pak pro tyto veselé chvíle vytrpím, nelze ani říci! Svědomí mé se zmítá, a strach mne bičuje jako zlosyna. Snad potom i koušu a snad i škrábu kolem sebe, ale na konec sama nejvíce trpím."

„Snad musí tak být," připojila Hana, myslíc více na sebe než na Karlu.

„V posledních dnech jsem byla strašně vyděšena!" chvějíc se mluvila dále paní Jelínková. „Přihodilo se mi něco, čeho jsem neočekávala. Přišla jsem na to, že má Janovský známost s mladistvou, bohatou slečnou!" (Černé oči její se široce otevřely.) „Již od jara . . . a známost vážnou." (Hlas její se všechen zabarvil poděšením.) „Myslím, že si ji chce vzít."

Haně se v první chvíli zdálo, že provedl doktor Janovský cosi strašného a nečestného tímto skutkem. „Nikdy jsem nic od něho nečekala," pomyslila si, od první chvíle mi bylo jasno, že je to pouhý panák, neschopný lepších cílů. Cit jeho byl povrchní jak všecko jeho nitro." Ale po krátkém mlčení nezdál se jí skutek jeho tak špatný.

„Snad není proto tak zle," řekla vlídně s úmyslem ukonejšiti ji, „jste vy vdaná, proč by se on neměl oženiti? Nemyslíte přece, že zůstane pro vás svoboden?"

„Nesnesu, aby náležel jiné."

„A což vy nenáležíte též jinému?"

„To je něco jiného!"

„Vidíte, teď pochopíte můj názor. Chyba je na vaší straně. Od té chvíle, kdy jste se oddala Janovskému, měla jste opustiti muže."

„Ano, teď to uznávám."

„Poměr Janovského k vám je nezávazný a mělký. Silný, čestný muž by takového poměru ani nechtěl."

„Představte si však, že mne klamal a že tuto mladistvou dívku miluje! Toho nesnesu! Tento člověk si vyhledá takové poupátko a hraje si před ním na nevinného!"

„Pochopte však, že jste mu vy nepřinesla manželství."

Karla pohlédla na Hanu s jakousi vytřeštěností, jakoby jí byla tato poznámka cosi strašného odhalila.

„I on má právo na manželsví," pokračovala Hana živěji a vroucněji, poněvadž její srdce snilo o šťastném manželství jako o největším blahu, „a nemůžete mu zazlívati. Vy jste mu nepřinesla takové oběti, vy jste si vše snadno rozluštila. Byla jste milenkou a ne ženou. Štěstí své jste si jen lehko zbudovali a proto se i lehko rozpadává. Mohu vám dnes říci, že jsem tento obrat očekávala. Cítila jsem, že musí přijíti, ale znala jsem váš názor a nemohla jsem na tom pranic změniti. S tímto osudem, má milá, musíte se smířiti. Pro vás nezůstane svoboden a neprožije takový muž svůj život na prázdno. Učinila jste sama jeho lásku příliš lehkou, pohodlnou, bez mravních závaží, a pak se lekáte, že nemá trvání."

„Pozorovala jsem již delší dobu, že je chladnějším. Nevěřila jsem však vlastním obavám. Teď však, když všecko vím, jsem velice pokořena. V první chvíli jsem jej chtěla zastřeliti.“ (Oči jí silně zasvítily a rty se sevřely.) „On však netuší, že jsem se o všem dověděla. Myslí, že je to pouhá nedůvěra a snad i obavy, čím jej mořím!“

„A nedovedla byste se ho odříci?“

Karla se nervosně zasmála.

„Pozoruju na něm, že k tomu pracuje, ale to právě mne rozčiluje. Nedovedu se s tou myšlenkou shodnouti! Áčkoli mi byl často protivný, nudný, a ačkoliv bych se ho byla často ráda zbavila, přece je mi to nyní nesnesitelno!“

„Jste pyšná! Uráží vás, že on vás opouští!“

„Nenávidím ho, když pozoruju jeho vytáčky a vylhané omluvy.“

„S tím však jste musila počítati. Nejlépe bude, učiníte-li teď sama rychlý konec, dříve než vás on sám předejde.“

„Ano, to by bylo nejlépe!“ řekla Karla rychle, napřímivši se. „Myslila jsem si již několikráte: Rychle konec! Rychle!“ (Ohlédla se jako z netrpělivosti.) „Ale neměla jsem odvahy!“

„Odvahy? Proč?“ podivila se Hana nazvednuvši bílý gáz na kloboučku, spadající jí příliš až na oči.

Tu se Karla pojednou čímsi podráždila.

„Jsem taková,“ řekla s náhlými přestávkami, „nemohu se přemoci. Větřím jako zajíc a nemám klidu. Vidím hned to nejhorší a strach mne zcela zblázní. Kdyby toho nebylo, snad bych se snadno vzmužila!“

Hana pohlížela na ni jako člověk, který stále jen hledá ve všem důkazy pro své názory.

„Trest, trest,“ pomyslila si v jakési nejasné úzkosti, „to je trest! Tak lacino se nežije proti zákonu, Není-li oběti, je strach.“

Karla se netrpělivě obracela.

„Nevěřím mu,“ řekla pojednou ostře jakoby se byla k tomu těžko odhodlala, „zdá se mi, že by mne zradil!“

„Proč? Z jakého důvodu?“

„Z jakého důvodu? Aby mne ztrestal za to, že jsem sama známost přetrhla. Ostatně — z pouhé mužské nadutosti! Bude se chlubiti, chvástati a vyzradí na mne všecko!“ Upravovala si krajku na ňadrech třesoucími se prsty v hedvábných černých polorukavičkách.

„Ne, tak bídní muži nejsou,“ zašeptala Hana s úžasem. „Vždyť by i na sebe žaloval!“ Zahleděla se na Karlinu planoucí tvář a pomyslila si: „Jak málo důvěry bylo mezi nimi! Jaká ničemná láska to byla! Ano, to všecko je trest!“

„Ne ne, sama jej nesmím zamítnouti!“ s podivnou vytřeštěností mluvila Karla, tisknouc si dlaně na skráně, kde ucítila prudkou bolest, „tím bych se odsoudila sama! Všechno by se vyzradilo, byla bych zostuzena, a muž by mne vyhnal! Ne, to nesmím učiniti. Mstil by se mi! Naopak, musím si ho udržeti — ano, i potom, až se ožení, i potom, abych jej měla v moci, aby nesměl mluviti, aby byl sám svázán!“

Hanu poslední slova její rozčílila.

„Zlo hojí zlem,“ pomyslila si, „a všecko je jen proto, že chtěla žíti své štěstí lehce. Trest musil přijíti! Kdyby byla měla poctivé síly a řekla muži: „Nemiluji tě, náležím jinému, rozejdeme se“ — neměla by nyní tohoto strachu, nebylo by úzkosti před vyzrazením! Ubohá Karla, chtěla pravdu ošiditi a ocitla se v slepé uličce. Chce nyní zničiti příští manželství Janovského, aby byla klidna! Každého zavraždit, kdo by mohl mluviti!“

Obrátila se ke Karle a vzala ji za ruku.

„Ne, to není správné,“ řekla, „vy musíte ustoupiti, nejste v právu!“

Karla se trpce zasmála, a na řasách zasvítily jí veliké slzy.

„Nevím si rady, přijela jsem proto k vám,“ promluvila, jakoby jí samé nebylo jasno, co se s ní dělo, „vy mne vždycky utišíte. Jste pokojnější.“

„Nevyčítejte mu, bude-li se vyhýbati —“

Karla si setřela krajkovým šátečkem slzy.

„Pomozte mu,“ dále řekla Hana, „aby vás směl opustiti. Snad se bojí vašeho nepřátelství. Nevěsta jeho by asi takové zprávy klidně nesnesla. Představte si to!“

Karle se zaleskly oči, a rty se stáhly. Zlá radost zateplila se jí ve tváři.

„Však o tom vím, že se bojí, ano!“ zvolala živě. „Přičinila jsem se, aby byl v té úzkosti!“

Hana si vzpomněla, jakým způsobem týrávala i ji a jak se snažila vypěstovati v ní obavy, že vyzradí Pechanovi, co se stalo v Mokropsích, a ucítila opět stopy rozčilení, které se jí tehda zmocňovalo. Teď však se jí zdála Karla neškodnou a smutnou.

„Nečiňte to,“ řekla jí Hana káravě, „zbytečně jej dráždíte! K čemu to všechno je? Lépe bude, rozejdete-li se v míru.“

„Ach ne, mýlíte se, on musí mít strach jako já. Musím mít v ruce tutéž zbraň, jakou má on. Neužije-li jí proti mně, neužiju jí ani já proti němu. Neměla bych klidu! Stále bych na to myslila a stále bych žila v obavách.“

Úzkost, kterou cítila v posledních dnech, rychle se jí opět zmocnila. Jemné, ale mučivé chvění nervů probíhalo jí tělem. „Jsem daleko z Prahy,“ myslila si, „a Janovský může se setkati s mým mužem. Včera jsem jej rozčilila svými narážkami a výhrůžkami. Dnes se mi může pomstíti. Nepotřeboval by než ukázati mé dopisy!“ V té chvíli všecky její tepny bušily v jediném vášnivém taktu. Uvěřila, že je Janovský této msty schopen, a vyděsila se strašlivě. Všecka se třesouc, přitiskla se k Haně, jakoby ji vítr chtěl odnésti.

„Co je vám?“ otázala se Pechanová udiveně.

„Jsem rozčilena. Muži jsou ničemové a zlí sobci! Nevěřím mu a vím, že se bude mstíti velice nízkým způsobem!“

„Ach ne, nebude —“

„To mi nestačí. Strach mne neopustí, nebudu jista. Mýlíte se.“

Blížili se k T. Hanu poněkud již uklidňování Karly unavilo. Podlehala mimoděk jejímu podráždění a znepokojila se, aniž mohla obsáhnouti proč. Srdce její toužilo po vlastní radosti, kteráž ji k sobě

vábila, a nedovedla proto pochopiti rozčilení své přítelkyně. Ba, neměla ani chuti obírati se touto její trampotou, kteráž jí byla vzdálena. Cítila, že jí sama Karla mnoho zamlčela a že jí nemůže proto ani raditi. Rovněž rozřešení této otázky nezdálo se jí těžkým.

Karla se odchýlila a hleděla v dálku. Uhodla, že nemá Pechanová pro její soužení zájmu a podráždila se tím. Zamrzelo ji, že sem přijela, a umiňovala si, že se již o své záležitosti ani nezmíní. Zvláštní, převratné city se v ní střídaly a proměňovaly. Povšimla si, že se Hana zahleděla na vesnici a okamžitě uhodla, že zde Vilém bydlí.

„Uvidíme pana Řetovského?" otázala se přímo.

„Ano, bude asi u kostela."

„Mluvíváte s ním často?"

„Dosti zřídka."

„Tak? Ale nehněváte se?"

„Ne, jsme zcela dobrými přáteli."

Opět umlkly. Karlu odpovědi Haniny urážely. „K čemu zapírá?" pomyslila si. „Chce mi snad namluviti, že mezi nimi ničeho není? Chacha! Proč tedy je Vilém zde na letním bytě? Nebude přece myslit, že jsem tak pošetilá, abych nevěděla, že uplynulo od procházky rozkvetlou třešňovkou více než čtvrt roku? Je jí patrně nepříjemno, že vím, co se tehda dělo . . . chce se nyní skrýti!"

Kočár hrčel již vesnicí. Na návsi uviděly Viléma, bavícího se s Tyldou a Miladou. Smál se čemusi hlasitě. Spatřiv kočár, pospíšil k němu a všecek růžový usmíval se na obě dámy.

„Je překrásný!" pomyslila si Karla s prudkostí, jež ji mžikem vynesla z nepříjemné nálady. A již se podivila, jak jen se stalo, že nevyužitkovala dávno jeho pozornosti, kterou jí s počátku podával?

Kočár stanul. Koně pohazovali hlavami. Kočí se ani nepohnul.

Vilém políbil oběma dámám ruce a živě se rozpovídal. Karla mu kladla rychle otázku za otázkou a zcela jej pro sebe zaujala. Zapomněla na Hanu úplně, jakoby jí zde nebylo, a mluvila tak vznícené a směle, že se podobala rozpustilé koketce.

Hana se rozmrzela.

„Muž je v kostele," řekla Vilémovi, „zajde k vám! S bohem!" A podávala mu ruku.

Karla se krátce zasmála.

Kočí zahvízdl jemně a koně se rozletěli. Tylda s Miladou se poklonily.

Hana všecka zardělá tvrdošijně mlčela.

„Bože, jak rychle jsem se v ní opět sklamala!" pomyslila si a v nitru jejím ožily všecky nepříjemné vzpomínky na dřívější Karlino chování.

Karla se usmívala. Cítila, že Hanu podráždila, a bylo jí proto příjemno. „Co jsem viděla," napadalo ji, „to mi stačí. Miluje ho!"

Bylo stále větší vedro. Les zelenal se již nedaleko.

„Nemůžete si pomyslit," mluvila Karla chvílemi, pomíchávajíc svá slova krátkým smíchem, „jak ráda pozoruji muže, když se přetvařují! Vy asi nepozorujete té komedie! Ostatně, muž, který teprv chce ženu

zavésti, je těžko k rozeznání! Dvoří se příliš, koří a naříká! Trpí, vždy velice trpí! Zázračné ovoce z desátého království by přinesl! Všimáte si toho? Ty oči pana Řetovského! Jaká pokora! Miluje vás —"

Hana prudce pohodila rukou.

„Velice vás miluje," se smíchem pokračovala Karla, „je to na něm jasně vidět! Ale přes to mu nesmí člověk věřit! Není dlouho tak hodný a poslušný! Ach ne! Jen potud, pokud ženu k sobě nestrhne! Potom již ne, potom vystřízliví a je odporný! Potom má žena stále pocit udeřiti jej do hloupé, lživé tváře! Však to poznáte!"

„Nebuďte tak zlá!" napomenula ji Hana, pocítivši u srdce sklíčující tíseň.

„Dobře činíte, že mi nevěříte!" pokračovala Karla s jakousi jízlivou radostí, jakoby se nemohla nasytiti své bodavé řeči. „Každý si myslí, že si to lépe zařídil a provede tutéž hloupost, kterou viděl u jiných!"

„Ubezpečuji vás, že nic takového neprovedu," řekla Hana nápadně tvrdě.

Na chvíli umlkly.

Nízké smrčiny po pravé straně silnice rychle prchaly se svými tenkými, dlouhými vrcholky. Karla pozbývala ohně a propadávala svému strachu. „Každému vlezu do pasti jako hloupé zvíře," uvažovala, „a potom si nevím rady. Musím se seznámiti s nevěstou Janovského! Ano, ale on nesmí o tom věděti." Myslila upřeně na známé, kteří by mohli seznámení sprostředkovati, a neurčitá radost jakoby se jí probouzela v poděšeném srdci. „Čím dříve se s ní seznámím, tím lépe," napadalo ji, „potom již bude Janovský mlčet. Sňatek však mu nezkazím, ale musí se mne bát, velice bát!" Těmi úvahami se srdce její kvapně rozbušilo.

„Pan Řetovský nepřijde odpoledne k vám?" otázala se po delší době hlasem již laskavějším.

„Ne, nepozvala jsem ho. Přichází velmi zřídka."

„Myslíte, že snad miluje tu tenkou slečinku, co stála na návsi?"

„Nevím; možná."

„Ach ne, miluje vás!"

Za krátko přijely do zámečku. Teprv teď dověděla se Karla, že je Pechan v T. a že se vrátí později. Po malé snídani ukázala jí Hana zámeček i nejbližší jeho okolí. Pechan se vrátil o půl dvanácté. Byl velice unaven vedrem i cestou, ale nálady veselé, takže i vůči Karle, kteréž nenáviděl, byl roztomilý. Zašel s ní do zahrádky a vypravoval jí, co vše zde prožili. Karla, pozorujíc jeho tvář, divila se, jak zdravě vypadal a jak velice omládl. „Můj muž nikdy nebyl tak příjemný a tak elegantní," pomyslila si, všímajíc si i modního střihu šatů i pevného držení jeho těla.

Odpoledne po svačině vyšli si na delší procházku lesem. Hana byla povděčna, že přítomnost jejího muže zabraňovala jakékoli důvěrné rozmluvě s Karlou. Nepřála si již mluviti s ní ani o svém krásném snu, ani o její starosti s milencem. Vše jakoby jen hynulo v jejích ostrých slovech. Cítila, že by každá rada její byla zbytečna, že si dělá Karla přece jen co chce, a těšilo ji, že se bavili hovorem o domácnostech,

o divadle a o zdejších poměrech. Shledala, že poměr její ke Karle dávno již byl porušen a že se nedá nikdy spraviti. Zdálo se jí, že není již doma, ale kdesi na návštěvě. Vše bylo jí jaksi cizí, i zámeček, i les, i lidé. Bylo však cosi divného v tomto pocitu, jakási zatrpklost, nebo rozpačitost a snad i stud. Nebylo v ní srdečnosti k těmto místům a nebylo v jejím nitru jistoty, že vše kolem ní není upjato vůči ní, že jaksi neublížila tomuto domovu.

O půl sedmé odjela s Karlou na nádraží, ačkoli se chtěla tomu vyhnouti. Vymlouvala se na bolení hlavy a snažila se přinutiti Pechana, aby jel sám, ale Karla prosila, aby jí neopouštěla, že spolu málo mluvily a že si ještě na cestě něco povědí.

Bylo jasno. Slunce zapadalo. Příjemný chládek zaléval lesy. Kdesi znělo bučení krav a silný ženský smích.

„Nehněvejte se, Hano," řekla pojednou Karla, „že jsem vás obtěžovala svou potřeštěností. Věřte mi, jsem ubohá! Bojím se příštích dní! Vím, že Janovskému něco provedu, co mne bude mrzeti, a co jej přinutí, aby se mstil! Žárlím, miluju a nenávidím! Těžko říci dnes, co učiním zítra!"

Hana se vžila v její pocity a pokývla soucitně hlavou. Vzala ji vlídně za ruku a přichýlivši se těsně k ní, řekla:

„Nevidím do vašeho srdce, ale soudím podle sebe a své zkušenosti. Musíte se odříci muže, kterého milujete, a nechcele se odříci muže, kterého nemilujete. Jste opravdu ubohá! Milovala-li jste Janovského pravdivě, nebude vám možno ještě jednou se zamilovati. Bude vám hořko! Chápu to! Ale vy byste měla opravdovým skutkem vykoupiti svůj osud! Vy byste v tomto opuštění a odříkání měla všechen svůj život věnovati dítěti a muži!"

„Chtěla bych," zašeptala Karla, „ale nebudu mít nikdy klidu!"

„Vyzpovídejte se muži! I on byl vinen vaším osudem! Potom, odpustí-li vám, nebude již strachu ze msty Janovského."

Karla si stiskla hlavu oběma rukama.

„Ne ne," rozhodla se rychle, „vaše rady jsou pohřební. Nemáte pochopení pro kouzlo lehkomyslnosti. Odpusťte, ale takové vážné pojímání povinností a žalářování duše i těla zdálo se mi vždy — nejmírněji řečeno, pošetilostí. Jen proti sobě jste, proti nikomu jinému! Všechno, co mi radíte, je horší než podřezání žil! A ostatně — i v mém strachu je cosi příjemného. K čemu zpovídání? K čemu muže děsit? K čemu jej zbláznit? Ne, ne, Hano, nemohu si pomoci, je to dětinské. S tímto názorem nebude Vilém váš —"

Haně zabušilo srdce. Napjala se vzdorem, ale přemohla se.

„Ulomíte všemu křídla napřed," nervosně se smějíc pokračovala Karla, „učiníte všecku lásku balvanem již napřed! Vzpamatujte se, má milá, nepochopíte-li rozkoše lehkomyslnosti, ničeho nezažijete! Tak, jak vy lásku pojímáte — vlezete do pekla. Varuju vás!"

„My si nemůžeme rozuměti . . ." zašeptala Hana, všecka řečí paní Jelínkové vyděšena, „jsme zcela různé bytosti! Co vás unáší, mne vraždí. V postavení vašem nežila bych ani hodiny. Smrt by mi byla lahodnější."

„Pak se vyhněte dobrodružství a krásným mužům! Potom se ohlédněte před Vilémem a nikdy neposlouchejte jeho sladkých řečí! Žijte ve svých salonech a vyhýbejte se lásce!“

Hana neodpověděla. Mlčely pak obě delší dobu. Karla pozorovala, jak se přibližuje kraj lesa a jak se zvolna otevírá rozhled na vesničku T. „Hana bude Vilémovi strašným závažím,“ myslila si, nemajíc v té chvíli pražádného strachu ve svém nitru a pociťujíc k ní ostrý odpor. „A myslím, že mi závidí, co žiju! Chtěla by mne zahnati k muži do nudy, práce a odříkání. Chtěla by mne zničiti! Ano, závidí mi! Spokojím-li se s vlastním mužem, nemusím se k tomu ještě zpovídati a čekati, odpustí-li mi! Situace má není ještě tak zoufalá! Cítím ještě mnoho, mnoho touhy a vášně, a život můj bude ještě velice veselý! Až Janovského svážu strachem, přivábím si novou lásku! A chtěla bych — Viléma!“

Zasmála se hlasitě. Hana na ni pohlédla. Blížili se vesnici. Na západě byly nakupeny malé zarudlé mráčky.

Karla očekávala, že uvidí Viléma, ale Hana jí neupozornila, aby se v čas podívala do zahrady sedláka Smutného, kde byla četná rozveselená společnost a kde se ukázal na okamžik i Vilém se smeknutým kloboukem.

Rozloučení obou paní bylo daleko chladnější než ranní setkání. Karla však byla klidnější, jakoby se byla tím, že viděla Viléma a že Hanu pokrotila, upokojila. Teď, když odjížděla, nevěděla ani, proč sem jela. Cítila však v srdci určitý milý dojem, že jí není Hana nebezpečnou. Mnoho se o ní nedověděla, ale přece shledala, že nemá zájmu o cizí život. Bylo jí jasno, že proto prožívá sama cosi důležitého. „Je v tom po uši,“ pomyslila si.

XXIV.

Paní Pechanová neměla skutečně pražádného zájmu o kohokoli jiného. I Karla a všechno její blouznění vyvětralo z duše zcela lehounce. Nestarala se ani o Pechana. Toužila vzdáliti se s Vilémem tak, aby nikoho ze svých známých neviděla a pranic o nich neslyšela.

Spala nepevně, unášena sny a touhami. Rána nemohla se dočkati. Vstala daleko dříve než jindy a rychle vyběhla na terasu. Jasné, svěží ráno, plné slunečního svitu, světlých par a třpytící se rosy usmálo se na její duši. Vydychla z hluboka, a srdce její bušilo jako vězni, jenž se dověděl, že zítra bude propuštěn na svobodu. Vše, co viděla, jakoby bylo jiné, krásné a veselé. Příroda jakoby se stala nádhernější i ochotnější. Jen to, že nebyla již teď mimo tento život, lehce ji chvílemi zamrzelo.

Stála zde v růžovém svém županu s vlasy jen zcela lehce sepjatými, ve tváři svěží a vznícená. Když zaslechla kroky mužovy a když tušila, že sem vystoupí, seběhla rychle do svého pokoje. Snažila se

vyhnouti se mu, pokud bude možná. Ne, že by jí byl odporný, naopak, dnes neměla v srdci pražádné hořkosti vůči němu, ale proto, aby si tím nevzpomínala na minulý život, a aby nemusila mluviti s ním o záležitostech, pro něž neměla již zájmu. Nechtěla pokaziti si radostnou náladu, a nepřála si již ani jemu nějak ublížiti. Za včerejší den bylo mezi nimi zcela přátelsky a veselo. Přála si udržeti tuto mírnou náladu, aby i Pechanovi bylo zjevno, že odešla z hlubších příčin, bez nepřátelství. Přece však, když jeho kroky zaslechla, sevřelo se jí srdce, a stížil se jí dech.

Dnešní večerní schůzka s Vilémem jí překážela. Bála se jí, jakoby mohla ohroziti její štěstí. Vše utvořilo se tak, že mohla odejíti z domu zcela nenápadně za nepřítomnosti mužovy až zítra, a setkání s Vilémem v měsíčné noci lekalo ji stále více a více. Chtěla se s ním setkati již zcela volná, zcela jen jemu náležející a bála se, že by se snadno něco stalo, co by rozrušilo rozloučení s mužem a co by jí nedovolovalo již vrátiti se domů.

Když se při snídaní setkala s mužem, shledávala, že nemá dosti odvahy pohleděti mu do očí, jakoby se obávala, že na ni všechno pozná. Ačkoli jí nenapadlo zůstati, a ačkoli se celou bytostí radovala z blížícího se nového života, přece jí bylo jaksi smutno, jaksi teskno, čeho neočekávala a co ji samotnou překvapovalo. Povšimla si rukou mužových, když míchal kávu, a bylo jí ho podivně líto. „Je chudák", pomyslila si, a hlava se jí téměř zatočila pocitem marnosti všeho.

„A přece snad by bylo dobře, kdybys jela se mnou do Prahy!" řekl vlídně snaže se pohlédnouti jí do očí.

„Ne; nepojedu, nenuť mne!" odvětila rychle a rozhodně. V téže chvíli však si pomyslila: „Jakoby tušil, co zamýšlím učiniti. A jak je to divné, kdybych s ním jela . . . všechno by se změnilo. Neodešla bych z domova."

„Taky nevím ještě, co ti mám přivézti!"

„Nic, to si nejlépe zapamatuješ!"

„Vím, že mi to povíš až zítra ráno při odjezdu."

„Možná."

„A co paní Jelínková? Nerozčilila tě? Bál jsem se toho."

„Ne, byla dosti veselá a klidná. Vypravovala mi všední své příběhy."

„Musím je ve středu navštíviti."

„Ano — prosím!" řekla Hana a dopila kávu.

Po snídaní odešel Pechan s Vondráčkem do lesa. Hana si vyšla na cestu do aleje jen lehce oděna, s vlasy sotva na hlavě sepjatými. V ruce nesla březovou větvičku a pošlehávala jí do kmenů mladých dubů. Teď, když byla sama, znova se roztoužila a rozveselila. Tísnivá lítost, která ji v přítomnosti mužově tak rychle pronikla, zcela zmizela. Tím pevněji si nyní umínila, že se mu vyhne, pokud bude možno. Rozeznávala i při pouhé vzpomínce stopy těchto pocitů. Stále se jí dotíralo na mysl, že přes všechny rozpory nebyl Pechan zlým mužem, že byl laskavý i pozorný, a že byl i trpělivý. Tyto dotěrné myšlenky ji podrážďily

Z toho však nenásleduje," bránila se, „že mu mám obětovati celý svůj život a všecko své štěstí!"

Jala se vzpomínati na Viléma a okřála jako zázrakem. Sen její o pravé lásce a o pravém štěstí opět se jí rozestřel duší. Představovala si Vilémovu postavu, jeho chůzi (líbilo se jí neobyčejně jeho kladení nohou na zem), jeho tvář s úsměvem na rtech, a zatěšila se, až půjdou spolu zavěšeni. Vzpomněla si na smluvenou večerní schůzku v dubovém lesíku, tam, kde jej v měsíčním svitu na trávě zahledla v sobotu tiše stojícího, a pocítila záhadný, temný stesk. Dojem ze sobotní večerní halucinace smísil se i s dnešní schůzkou, a bylo jí, jakoby se měla setkati ne s tím vášnivým, vroucím, krásným Vilémem, jenž tak výmluvně dovedl líbati její ruku, ale s kýmsi tajemným, s kýmsi omamným a osudným, kdo ji zajme pouhým pohledem do záhadné své říše.

Nevěděla, co činiti. Rozhodla se již ráno, že schůzku odřekne, ale stále váhala. Znova a znova si řekla: „Bože můj, vždyť jsem ještě Vilémovi nenapsala, aby sem večer nechodil!" — ale znova a znova se zaradovala, že dosud neodřekla.

Čas ubíhal velice zvolna. Stávala se rychle netrpělivou; vše bylo jí zde cizí a podivně bolestivé. Nejraději by byla již nyní odešla. Stále silnější vedro zmírňovalo její nepokoj.

O desáté hodině rozhodla se odříci večerní schůzku. Pojednou, jakoby se únavou touha její zmírnila, pochopila, že by tato schůzka neodpovídala jejímu krásnému snu. Zašla do zámečku a napsala Vilémovi několik slov. Překládajíc list, jemně vonící bezem, ucítila, že trhl jí srdcem jakýsi strach. Musila se opříti o lenoch křesla a zavříti oči, aby se vzpamatovala. Zasmála se. Přirozené právo její mladosti jasně a určitě jí zazářilo před očima. Oddechla si.

O jediné věci nepochybovala: o opravdovosti Vilémově. Sama v sobě nebyla dosud úplně jista, ale víra v upřímnost jeho byla podivuhodně pevna, ačkoli se nijak nesnažil tento náhled o sobě stvořiti. Právě ono mlčení jeho činilo na ni dojem jistoty a síly a zbavovalo ji starostí o budoucnost. Tato největší otázka byla pro ni rozřešena touto úplnou důvěrou. Stála před novým životem svým jako před tajemstvím, jako před čarovným světem, o němž nesměla ničeho zvěděti, poněvadž jí v něm připravil Vilém překvapení. Byla přesvědčena, že od té chvíle, jak k němu přijde a řekne, že život svůj slučuje s jeho životem, vezme ji do své malé, nové domácnosti. Byla by se nikdy neosmělila ptáti se ho nyní, co učiní, jak zařídí byt, jak si upraví poměr k matce a stačí-li jeho příjmy k tomuto rozhodnutí. Štítila se této sprostoty srdce a radovala se z té příjemné skutečnosti, že o těchto všedních starostech nikdy nemluvili.

O desáté hodině poslala malého hocha hajného do T. s psaním Vilémovi. Oznamovala mu, že nemá času ani příležitosti večer odejíti, ale zítra o deváté hodině aby ji očekával na tomtéž místě. „Trpělivým království se přibližuje," připojila na konec krátkého listu svého.

Uzavírajíc červenou skřínku z mahagonu, dárek Slávův, vzpomněla si náhle na množství předmětů svých, které měla v Praze, a nevěděla, co s nimi. Okamžitě však se rozhodla, že ničeho nechce, že se všeho zřekne, co kdy od muže dostala, a že na pražské salony své co možná rychle zapomene.

Jedna věc ji mrzela; že neměla síly odejíti tak, aby Sláva o všem věděl. To, co chtěla zítra učiniti, opustiti domov za mužovy nepřítomnosti, bylo pohodlné, ale dobře cítila, že nesprávné. Tímto tichým odchodem musila způsobiti muži jitřivou bolest, překvapení velice kruté, zkrátka dojem, jaký nechtěla způsobiti. „Takový odchod z domova," opakovala si několikráte, „mohl by nastati po prudkém výstupu, po hádce, po nenávisti, ale můj odchod jde z hlubších příčin . . . my jsme se zmýlili a chceme se vrátiti. On musí pochopiti, že se dusíme v jizbičce beze vzduchu. K čemu se zadusit? Dnes už Sláva ví, že pranic neztratí, vrátím-li se k životu. Nám se stalo rozloučení nutností!" Mrzelo ji proto, že nemohla s ním promluviti klidně o životní své otázce, aby oba pochopili a uznali nutnost změny svého života. Věděla zcela určitě, že i on nese těžce manželství, že by si přál volnosti, ale cítila, že to, co by jej osvobodilo, byla by jen její smrt. Tušila na dně jeho duše toto strašné přání a stávala se proto vůči němu příkrou. Soudila, že by dosáhl téhož výsledku i jejím odchodem, a nedovedla dosti jasně rozeznati příčiny, proč se úzkostlivě bránil této cestě. Byla přesvědčena, kdyby se s ním zcela klidně a laskavě rozhovořila o svém vnitřním žalu a o své lidské touze, že by se brzy rozčilil a že by se stařeckou umíněností a zlobou všecky její plány zadupal. Podrobila se tedy nutnosti a rozhodla se odejíti, až bude Pechan v Praze. „Bude rozčilen jen v prvních dnech," konejšila se, „později se uklidní a zařídí si život po svém!"

Odeslavši Vilémovi list, vstoupila Hana do kuchyně. Anna v modrých šatech, s bílou zástěrou a bílou mašlí v černých, uhlazených vlasech krájela mrkev a zpívala si tichounce: „Kdož by tě, Mařenko, nemiloval." Spatřivši paní, otázala se, má-li upraviti k večeři koroptve, které včera Vondráček přinesl.

„Jak chcete . . . třeba ano," odvětila Hana a stanuvši u okna, hleděla do zelené zahrádky. Vzpomněla si na Zimu a Nedošínského, jak se v této zahrádce zasnoubili, a usmála se. „Řekla jsem vám," oslovila Annu, jejíž ruce nyní obratně vyřezávaly kost ze skopové kýty, „že si vezme pan Zima slečnu Terezu a pan Nedošínský slečnu Štěpánku?"

„Něco jsem již zaslechla, ale ne určitě. Tedy přece . . . čekala jsem to."

„Tam na té lávce si to řekli. Přece však je mi divné, že je pan Zima ženichem. Pomyslete si, že si ještě dělá sbírky z poštovních známek a že hází lidem pod nohy žabky, aby se výstřelem ulekli!"

„Jen když je hezký!"

„Kdy jste dostala psaní?"

„V sobotu, prosím," odvětila Anna a povzdychla si.

Hana se zahleděla na její bledou, smutnou tvář, a v té chvíli pocítila starost o osud této věrné služky. „Budu-li pryč, Pechan si nepovšimne její touhy," pomyslila si všecka dojata. „Je k těmto lidem studený a odměřený. Vyplatí služné, podívá se, plní-li službu, a pak — daleko od těla, co možná daleko."

Před obědem, když se Pechan vrátil, přistoupila k němu.

„Víš, co mi přineseš z Prahy?" otázala se.

Pechan se usmál, rozhrnuje si husté, šedivé vlasy. Sivé oči jeho se na ni tázavě zahleděly, a rty se pootevřely.

„Jedinou věc!" mluvila dále Hana. „Maličkost, kterou jsi mi již několikráte slíbil a na kterou jsi vždycky zapomněl!"

Pechan vrtěl hlavou, bera Hanu za obě ramena s něžností, kteráž se jí však dotkla nepříjemně. Nedovedl si vzpomenouti, co by to bylo.

„Co tedy?" tázal se ochotně, přikláněje se, jakoby ji chtěl políbiti.

Dívala se na jeho promodralé, oschlé rty a rychle řekla, aby zamezila nepříjemné políbení:

„Slib mi však, že mi přání to splníš!"

„Možno-li — milerád!" odvětil a podal jí ruku. „Slibuji ti to!"

„Postarej se tam — ale řádně," šeptala prosebně, „aby Annin Vojtěch konečně dostal místo. Slibujeme jim to dosti dlouho!"

„Ano . . . člověk na to zapomíná! Dobře, žes mi vzpomněla! Ano! Právě něco bude! Slibuji ti to. Promluvím se starostou! Ano!"

„Děkuji ti!" řekla spěšně a odběhla do kuchyně. Usmála se na Annu a pošeptala jí: „Právě mi pán slíbil, že Vojtěch dostane místo!"

Služka přiskočila k paní Pechanové a políbila jí ruku.

„Byla jste hodná," řekla Hana patrně dojata, „budeme míti na sebe příjemnou vzpomínku."

Odpoledne si Pechan na chvíli lehl. Po svačině vyšel si na obchůzku revírem. Chtěl zastřeliti zajíce a několik koroptví, jež si přál přivézti doktoru Vrbovi. Na západní straně hromadily se mraky, hrozící bouří, ale ztratily se opět kamsi na Brdy. Slunce znova zalévalo krajiny i lesy svým žárem. Vondráček, kráčeje podle Pechana, nebyl potěšen touto procházkou. Chtěl si před zítřejší žatvou odpočinouti.

Hana byla podivně neklidna a netrpěliva. Vznikalo v ní přání, aby již byla mimo tento život. Čas byl tíživě dlouhý, přeplněný nepříjemnými úvahami. Chtěla jíti ještě na paseku, ale nedošla ani do čtvrtiny cesty. Vše ji unavovalo a vše bylo jí cizí.

Večer připravoval si Pechan věci na cestu. Pohvizdoval si pozoruje chvílemi Hanu, jejíž chování bylo mu nápadno. Pomyslil si, že snad si přála jeti s ním do Prahy a že jí dosti k tomu nenutil, ale když jí znova opakoval, aby jela, pohnula odmítavě rukou a zavrtěla hlavou.

Měsíc vyšel o něco již později; ubývalo ho poněkud. Hana všecka rozčilena vyšla na terasu. Domnívala se, že Vilém přišel i proti její vůli. S podivnou úzkostí, vyděšena vzpomínkou na sobotní zjevení, sestoupila dolů až k dubovému lesíku. Bylo zde ticho a smutno. Noc byla teplá, bez rosy. Otevřenými okny zámečku zapadalo sem pohvizdo-

vání Pechanovo. Stanula a naslouchala. Zapjala ruce za hlavu a zabědovala. Myšlenka, že by nemohla déle žíti jak žila, silně ovládla její nitro. Zdálo se jí, že dnešní den byl již přes míru, že nebyl ke přetrvání, a že se jí stal svou vleklostí těžkým soužením. Litovala nyní, že odřekla večerní setkání. Noc byla příliš teplá a příliš tísnivá. Stesk, jejž snad poprvé v této síle ucítila, zachvátil její bytost. Zdálo se jí, že se jí bez Viléma zmocní strach a snad i pomatenost. Zachvátila ji víra, že on jediný, kdyby nyní přišel, mohl by ukonejšiti její srdce. Vznikal v ní pocit, že zde tone v odporných vodách, a že ji zde Vilém zbytečně nechává. Nitrem jí letělo štvavé rozčilení, že činí tak úmyslně, a, pobíhajíc netrpělivě, pociťovala touhu volati: „Kde jsi? Proč jsi nepřišel? Proč nejdeš mne vysvobodit? Mám zde zahynouti?“ Nemohla pojednou pochopiti, že zde Vilém není. (Kdyby byl i přišel, nebyl by zde, nýbrž na oné pěšině, kde měli ustanoveno.) Touha, již nemohla zdusiti a uchlácholiti, prosákla její srdce. V té chvíli jakási odvaha i bezohlednost zasvítily v její tváři, a vdechujíc teplý i vonný vzduch, cítila, že by se stulila v objetí Vilémově jako dítě, jež bylo dlouho vězněno u zlých lidí. Představovala si, že by se na suchých těchto travách k sobě přivinuli, že by ji líbal, že by cítila jeho dech, jeho vůni, jeho vášeň, a při těchto roznécujících představách pociťovala v těle svém opojné teplo. Rozepjala ruce a povzdechla si vášní.

Šla tiše pěšinou měsícem osvětlená do lesa. Oči její pátrály do předu, ale nikoho neviděla. Ruce její byly napjaté a v pěsti sevřené. Všechno tělo jakoby zpívalo touhou. Myšlenka, že Viléma nespatří, že ji odtud ještě neodvede, naopak, že se musí vrátiti do zámečku, kde je vše nasyceno nepříjemným dechem stáří, stále silněji krušila její srdce.

Náhle stanula. Dech se jí zatajil. Zdálo se jí, že zaslechla své jméno, jakoby někdo tiše zavolal. Naslouchala dychtivě.

„Haničko, Haničko!“ ozvalo se kdesi. Po chvílce se volání opakovalo.

Pochopila, že volá muž, a nepříjemné zamrazení přeběhlo jí po těle.

Vracela se domů nerada. Lesy, měsíčním svitem zalité, tiché, široké, do kouzelné moci zasněné, jakoby jí nechtěly pustiti do nevlídné skutečnosti.

Když se ocitla v zámečku, shledala, že si dosud muž nic nepřipravil. Vše bylo rozloženo na stole a židlích. Hledal právě košili a límečky. Teprve teď uvědomila si Hana, že dříve starávala se sama o tyto věci, a jala se nyní, nemluvíc, upravovati jeho zavazadla. Potěšen její ochotou, počal si srovnávati úřední spisy.

Když mu později připravovala prádlo na ráno, zadívala se naň a delší chvíli se ani nepohnula. Nevěděl, že se naň dívá. Vybíral z několika párků koroptví, ležících podle sebe na dřevěné lavičce, prohlížeje bedlivě jejich drápky, dva mladé pro doktora Vrbu.

Haně se zdála jeho tvář cizí a neznámá. Divila se, že tento člověk byl jejím mužem. „Kdo je ten člověk?“ myslila si. „Vím? Znám jej? Ne, neznáme se. Nemohli jsme se znáti. Byli jsme dvě neslučitelné látky. Takový byl náš celý život. On si srovnával věci, a já jsem nemohla pochopiti, proč musím vedle státi.“

Konečně si povšiml, že se naň dívá.

„Vybral jsem mladinké!“ řekl odkládaje skřipec.

Neřekla ničeho. Přinesla ještě kravatu, rukavice a kapesníky. Chvílemi si uvědomila, že koná tuto práci naposled. Pocítila i radost i nejasný stesk. Vždy pak si řekla: „Je nutno pochopiti, že byl tento můj život marný a bezúčelný.“

O desáté hodině šli spat, ale Hana opět vstala a usedla k otevřenému oknu. Rozechvění její rychle vzrůstalo. V myšlenkách jejích nastával úplný zmatek. Rozčilovalo ji bezdůvodné domnění, že Vilém čeká na lesní pěšině. Nevěděla, co činit.

Ulehla opět a aniž věděla proč, tlačíc tvář do měkkého polštáře, tiše se rozplakala. A pojednou, jakoby kdosi vševládný povelel, sletělo se do její duše tisíce vzpomínek, tisíce otázek, všecko trpké i veselé, a noc zmatku, tísně, strachu i jakéhosi černého zoufání mořila ji svou hrůznou délkou, halila ji děsivými plachtami, houpala nad ní svou těžkou tmou a dusila všecku její radost, kterou jí po chvílkách do tohoto šíleného snění přinášely ochranné čluny vzpomínek na lásku Vilémovu.

Vstala bledá a stísněná dříve než Pechan. Oblékla si růžový župan a vystoupila na terasu. Teprve svítalo. Všichni ještě spali. Nad lesy bělala se lehká pára. Východ zakryt byl vysoko vznesenými beránky.

„Všecko člověka tíží, i radost!“ řekla.

Ranní chládek konejšivě se dotýkal její horké tváře. Byla všecka rozcitlivěna, s chvějícím se srdcem i dechem. Myšlenky její ztratily jasnosti a určitosti. Chvěly se v ní jako lístečky topolí. Nebyla s to cokoli rozvážiti neb posouditi. Jen rozhodnutí její, odejíti z tohoto manželství, stále bylo pevno a trčelo jako skála uprostřed vlnobití. Šla za ním jako přičarovaná, silou snu, bez vlastní vůle téměř.

Když se vrátila s terasy, byl již Pechan vzhůru. Prohlížel si prádlo a počal se ihned mýti.

„Odpoledne nechoď daleko do lesa, bude bouře,“ řekl Haně, jež proběhla jeho pokojem na chodbu a do kuchyně, „barometr rychle padá!“

Neřekla ničeho. Šplouchání vody a přerušované, hlučné frkání Pechanovo, když si prudce přejížděl oběma namydlenýma rukama popelavé, vrásčité tváře, doprovázelo ji až do kuchyně. Shledavši, že Anna již vstala a že vaří již kávu, sestoupila do přízemí ke stáji. Zaslechla tlučení, funění a odfrkování koní. Pravidelný zvuk kartáče prozrazoval, že kočí se již připravuje. Za oknem bytu hajného zamihla se černá, rozcuchaná hlava Vondráčkové.

Hana vyběhla opět nahoru. Po chvíli prodlévala na terase a hned zase v jídelně. Neměla nikde stání. Byla stále netrpělivější a poděšenější. Ovládalo ji přání, kdyby mohla zamhouřiti oči a blížící se odjezd mužův přespati.

Při snídani vyptával se Pechan na některé podrobnosti, o nichž si myslil, že souvisely s jeho cestou do Prahy. Chtěl věděti, co zaříditi v bytě, a s kým má promluviti. Hana odpovídala krátce a nápadně mrtvě. Chvílemi se na muže zahleděla a nemohla dosti jasně pochopiti svůj život i své skutky. Zdálo se jí, že se vše stalo bez její vůle.

Pod okny zafrkal kůň. Na písku zašustil kočár a kroky kočího. Vondráček snášel již dolů zavazadla.

Haně bušilo srdce.

„Jen rychle, rychle," šeptala si.

Pechan, oblečen v šedý, pěkný šat, všechen vymydlen, se svítícím límečkem i manšetami, překládaje si v dlouhých třesoucích se prstech fialkami navoněný šátek, vyhlédl ještě oknem, a pohlednuv na hodinky přistoupil k Haně. Chtěl ji políbiti na rty, ale ona tak rychle sklonila hlavu, že ji políbil na čelo.

„S bohem!" řekl. „Ve čtvrtek dopoledne přijedu!"

„S bohem!" odvětila krátce.

V té chvíli se jí zdálo, že se rozčilení její umírnilo. Šla s mužem až ke kočáru. Když usedl, pocítila, že je již zcela kýmsi cizím, a podala mu ještě ruku. Usmál se a pokynul kočímu, aby vyjel.

Hana hleděla za odjíždějícím mužem, nepohnuvši se, dokud jeho bílý slaměný klobouk nezmizel za dubovými stromky.

Tíseň jejího nitra se rozletěla. Vše se rázem změnilo.

(Pokračování.)

Škola a nervosita.

Referuje Dr. J. L.

Není pochyby, že zdraví obyvatelů velkoměstských upadá. Je tu jistě účastno činitelů více, z nichž za první ze všech těch škodlivin pokládáme dle nejvnitřnějšího přesvědčení svého nemírnost v požitcích. Ale jsou i jiní vinníci: těžší boj o život, nezdravý vzduch, nezdravé byty, chyby předků. Uvádí se také škola, dlouhá léta trvající návštěva škol.

Letos vejde v Praze v život instituce školních lékařů. Bude jich pro hlavní město devět. Venku tu a tam už působí. Faktum to dokazuje, že už i rozhodující živly neodborných kruhů daly se přesvědčiti o tom, že škola je závažný činitel, řekněme fysiologický, a že třeba přizvati lékaře ke konferenci. To vzbudilo pozornost v nejširších vrstvách obyvatelstva, jak svědčí četné návrhy a mínění, v denních listech uveřejňované. Tu je povinností nás, lékařů, zdravé to hnutí podporovati, živiti pozornost o věc, aby veřejnost zase hned na vztah školy ke zdraví nezapomínala. Jeť publikum bytost velmi těkavá, co chvíli zvíří její zájem něco jiného — o hlubší vzdělání ducha svého mnoho nestojí, a proto třeba veřejnost vzdělávati takto episodicky, při příležitosti — jinak poučení nepřijme.

* * *

Z novodobých obecných stesků slýcháme nejčastěji nářky na slabé nervy. Velicí znalci otázky, na př. heidelberský, professor Erb, po němž nejeden zjev chorobný, na který byl první upozornil, jméno nese, tedy osoba jistě z kompetentních nejpřednější, prohlásil na jedné ze svých universitních přednášek — šíře věc dovodiv — že naše nervy nejsou v celku horší nežli nervy našich předků. Jiní zase — na př. neméně vážený neurolog Krafft-Ebing, na mezinárodním sjezdu lékařském v Moskvě r. 1897, připouštěl úpadek tělesný, tedy především nervstva, ale obviňoval z toho zla hlavně dvě příčiny, civilisaci a syfilisaci, jinými slovy rozšířenost chorob pohlavních.

Ať už je tomu tak či onak — otázku nelze tak snadno zodpověděti, jak by se zdálo — nebude nikdo as odporovati ze čtenářů, kteří o věci přemýšleli, že nikdy se v té míře nemluvilo o nervech, jako nyní. S tím souvisící problem přetěžování ve školách, jenž mnohými co jediná příčina soudobého úpadku nervového se cituje, také znova a znova se vrací na přetřes v listech politických, odborných i vzdělávacích, třebas i u nás před lety už popíral je znalec chorob nervových velice závažný, prof. Thomayer.

* * *

Znova ohlásila se otázka tato na posledním mezinárodním sjezdu pro školní hygienu, z jara v Norimberce odbývaném, kde jeden z řečníků, Němec dr. Wildermuth, zdravotní rada v Stuttgartu, lecos pozoruhodného, třebas ne pro odborníka nového, pověděl o předmětě.

Lékař ten, specialista pro choroby nervové, uvážil zkušenosti svoje, jež si za 14 let získal u nervosní mládeže ve věku 6—18 let. Ovšem, lékaři odbornému přivádějí se zpravidla případy těžké neb aspoň tvrdošijné, což pro posouzení vztahů mezi školou a chorobami nervovými je směrodajné. Rychle pomíjejících případů lehčích skorem ani nevidí. Léčí je domácí lékař nebo rodiče sami, nebo se neléčí vůbec.

Nemocní jeho pocházeli ze středních vrstev, nejvíce ze stavu rolnického. Autor vyloučil všecky těžké neurosy, blbost, padoucnici a všecky organické choroby nervové, jež nesouvisí nijak se školou, a uvažoval jen případy hysterie, neurasthenie, posunčiny (chorea, nemoc s bezděčnými pohyby končetin i trupu a hlavy), jakož i duševní poruchy. Měl pak mezi 9000 nervosních nemocných takové mládeže neuropatické 360 příkladů, a sice 183 chlapců a 177 dívek.

Neurasthenii (nervosnosti) trpělo 91 příslušníků školy, 57 chlapců, 34 dívek. To je pozoruhodno proto, že se popírala neurasthenie mládeže. Nejpřednější příznak její bylo bolení hlavy v četných případech.

Ze všech těch nemocných bylo **74%** dědičně zatíženo,*) valná menšina odnesla si nemoc z akutní choroby přestálé, jediný případ vznikl po uleknutí. Onanie u většiny těch nemocných byla zjištěna nebo pravděpodobna. Tento zjev se však považuje za následek neuropathie, nikoli za její příčinu, což však autor v plném znění nepotvrzuje. Viděltʼ několik případů neurasthanie vzešlé ze zmíněné neřesti.

Závažná příčina nervosnosti školní mládeže je však i alkoholismus. Škodí hlavně tím, že lihoviny odnímají chuť k jídlu, takže mládež znechutí si mléko a jinou nedráždící stravu, čímž trpí na výživě. Mládež pila nejednou velmi nemírně mošt, který se na německém venkově pokládá za neškodný.

Jak nyní tato nervosní mládež prospívala ve škole? 32% dětí těch učilo se dobře a velmi dobře, 26% dávalo slabý prospěch.

U pěti dítek, mladších 14 let, uvádělo se i přetížení ve škole co příčina nervosy.

U jednoho velmi dobrého žáka bylo tomu tak (po přípravě ke zkoušce, „Grandexamen" zvané, vyvinula se u něho neurasthenie se silným bolením hlavy). U jednoho děvčete bylo vinno drsné a beztaktní jednání učitelky, u 3 ostatních pacientů šlo o malé nadání, any se děti ty už dříve učily špatně. Není tedy vliv přetěžování příliš patrný. U mládeže, starší 15 let, dle zkušeností autorových jednou šlo o přílišnou pilnost, nikoli však pilnost ze školy požadovanou, nýbrž ctižádostí diktovanou. Byl to primus. U druhých 2 pacientů, kde bylo přetěžování školní obviňováno, ukázalo se lékařským vy-

*) O zatížení mluví autor jen tenkráte, když rodiče trpí neurosami, nebo když v nejbližším příbuzenstvu vyskytuje se mnoho neuros a těžších.

šetřením, že neurasthenie měla jinou příčinu — ne právě nevinná allotria. Dva pacienti onemocněli neurasthenií po maturitě. To je tedy zase procento nepatrné, a ještě školu obviňuje nespravedlivě, neboť poslední příčina vězí jinde. Ještě o dívkách jest se zmíniti, z nichž 6 následkem namáhavého cvičení v hudbě, které se chtěly věnovati, onemocnělo neurasthenií. Dvě v praktickém životě už postavené dívky obviňovaly tělesné namáhání.

Proto autor uzavírá, že, co se této choroby týká, vina školy se přehání.

Jiná rozšířená neurosa je hysterie. Autor pozoroval takových nemocných, školu navštěvujících, 97. U dětí není tato neurosa nijak vzácná — ani na venkově, v nejodlehlejších vsích neschází. Autor ji nazývá hysteria rustica (venkovská). Ale z příčin jejích zase shledává autor v 40% zatížení, dále akutní choroby. 33% hysterických dobře se učilo, jen 10% prospívalo ve škole špatně. Z duševního přetížení vzešla hysterie jen v jednom případu, u chlapce dobře prospívajícího, jenž chtěl jeden ročník přeskočiti. Některé zajímavosti z Wildermuthovy praxe nelze tu pominouti. Pozoroval chlapce, jenž se ve škole počne chvěti při psaní, ale jen když naň někdo hledí. Touž hysterickou poruchou trpí jeho otec, učitel. Ve 4 případech vyvodilo hysterii žáků surové počínání učitelů.*)

Zvláštní kapitola zasvěcena t. zv. školní úzkosti, o níž se neví, patří-li k neurasthenii či hysterii. Nemíní se tím úzkostlivost dětí již z domova plachých nebo lenivých. Míní se tím těžká, prudce vystupující úzkost s bušením srdce a dušností, povstávající, když dítě má jíti do školy. Jakmile sedí v lavici, úzkost zmizí. Vyskytuje se u dobrých žáků, kteří nedovedou udati žádnou příčinu své bázně.

I při hysterii vliv školy se přehání. Ani u ostatních neuros (chorea, tic, křeč pianistů a houslistů, tetanie, nemoc Basedowova) škola co příčina (ni v jediném případu) obviněna býti nemohla.

Pokud škola vinna při duševních chorobách, je zvláště důležito zjistiti. Mínění odborníků nejsou shodna. Finkelnburg vidí z části příčinu psychos ve vyučování, Hasse a Snell obvinili r. 1881 a 1882 nejostřejším způsobem osnovy vyšších škol, co zdroj vzrůstajícího počtu psychos; Kraepelin nevidí ve vyučování vlastní příčinu, nýbrž jen obecně seslabující psychický moment; Aust prý nemůže popříti vinu školy na psychosách; Fodor tvrdí, že školou způsobených psychos ubývá.

Emminghaus vyjadřuje se zdrželivě, Westphal polemisuje s Hassem, Conrads přímo popírá možnost psychosy, školou vyvolané, a jsou vážní neurologové, kteří prohlásili, že nikdy neviděli psychosu, z toho zdroje vzešlou.

Mezi uvedenými jsou nejpřednější němečtí neurologové, na příklad Westphal.

*) Jací dovedou býti němečtí učitelé, učí zkušenosti z německého Polska. Vzpomeňme též na dojemný obrázek Sienkiewiczův, který před lety v Květech přeložen.

Wildermuth viděl 111 případů psychosy u mládeže školní. Byla to manie, melancholie, hypochondrie, demence, t. zv. cirkulární pomatenost atd. V 70% šlo o dědičné zatížení. U některých též akutní choroby i jiné příčiny.

I tu autor svědomitým rozborem svého materiálu dospívá k závěru, že ani při chorobách duševních škola, resp. přetěžování vinno není. Někdy se obviňuje zkouška, nezdar při ní, namáhání při studiích, že psychosu zavinily, kdežto nezdar ten byl vlastně první projev psychosy, před tím už tiše se vyvíjející. Jsou to přece choroby hluboko v konstituci tkvící. O příčinách psychos víme jen tolik jistě, že, vedle některých psychos, z otrav neb infekce vyplývajících, dědičně zatížení mají více vyhlídky na takovou chorobu, nežli nezatížení.

Zkušenosti starého a bystrého praktika-specialisty vrcholí tedy v poznání:

Z velkého počtu neuros u mládeže jen malý zlomek vyvěrá ze škodlivin školních a ještě menší z t. zv. přetěžování. Nanejvýš vidíme tu příčinu jen tu a tam u neurasthenie, a ještě tu jsou někdy okolnosti, jimiž není škola sama vinna (vyučující síla surová, drsná atd.). Zajímavé je doznání autorovo, že vzdělávací momenty co příčiny neuros a psychos vedle školy uváděné (společnost, divadlo, koncerty) taktéž až na nepatrné výjimky nejsou vinny.

Mnohé děti přicházejí už do školy nervosní. Proto míní autor, že by měly býti do školy připuštěny až po 8. roce. Jindy měli by rodiče vzdáti se vyššího vzdělání dítek svých. Soukromé školy pro dítky nervosní (jako působí na př. ve Würzburgu jedna) se osvědčují. Autor vyslovil se proti přílišnému individualisování: „Nepokládám za škodlivé ani pro učitele ani pro žáka, učí-li se pohromadě mladí lidé různě nadaní. Pro schopné nervosní tedy je přímo užitečno, přijdou-li do školy, kde se příliš neindividualisuje. (Tu se zas ozývá Němec, „ein gewisser militärischer Zug“ byl by mu ve škole velmi vítaný.) Kde to prostředky dovolují, aby se učitel i škola, rozvrh hodin a osnova dle kolísání psychického stavu žákova „individualisovaly“, nebývají výsledky valné.

O přibývání psychos u mládeže nevíme nic jistého. Autor není nakloněn mu věřiti. Lékaři především mají se chrániti přehánění! Jeť pessimistická nálada dnešního intelligenta z příčin, mimo jeho zdraví ležících, bez toho až příliš černá, a netřeba ji — nota bene zbytečně — činiti ještě černější.

Pisateli této stati je vskutku milo, že dávno jím hájenému mínění zkušenosti odborníků dávají za pravdu. Škola za jeho mládí byla těžší, nežli dnes, kdy je spíše hračkou, aspoň v nižších třídách, nežli, dle pořekadla „učení — mučení“ — a přece nikdo z nás netrpěl nervosou. Děti mé učí se z obrázků a hrají si takřka ve škole. Před 30 lety nebyly methody tak dokonalé, a učení bylo dost obtížné — a přece nebylo nervos ve školách. Ty přišly později, až v dospělém věku a ne ze školy.

KONRÁD POSPÍŠIL:

Dědičný hřích.

Jak slepci, jemuž vrácen zrak, den procitnutí neskonalým blahem,
mně v opak počátkem byl muk zlověstný den, kdy prohlédly mé oči!
Prohlédly oči mé, by zřely to, dým růžový co zraku dříve skrýval:
na čele bratrů zřím skvrnu neblahou, v zrcadle vlastní zohavené čelo,
jak Kaina znamení potupné stygma hříchu,
hříchu, jenž zplozením v dědictví kleté přešel,
jenž otrávil nám krev, jenž ochromil nám údy,
jenž duši zohavil, znetvořiv obraz boží!
Dědictví kletby odvěké, ortele hněvu nebes,
Čechie matky šij, nad břímě Atlanta tíží!

A marno jest se kát, a marno v hruď se bít,
a marný hranic dým, plamenů oběti,
šílená naše pouť, bosou kde nohou v dál
po cestě trnité hledáme spásy chrám.
Jak slepci šílení, krutý jež vyštval chán,
by v poutech spřeženi přes zasněženou pláň
se hnali zoufale k rodiště ssutinám,
jež dříve domovem a hrobem bude teď
těm, které nepokryl na cestě sněhu rov:
my ženeme se v dál, nám marný hvězdy svit!
Jak chlapec bláhový, jejž vábí libel třpyt,
by, v tůň se zabořiv, byl rakům potravou:
za třpytným heslem dne s dětinnou důvěrou
my ženeme se v boj přes bělohorskou pláň
a v spěchu zoufalém vraždíme druha druh,
co potupný zní smích za námi z pekla bran!

To Kaina znamení tak pudí nohy v cval,
že marně s výše skal proroků v káže hlas:
„Ustaňte, šílení, potřete krutou zmij,
jež jedem pekelným vám otravuje hruď,
tu krutou zmiji lži, ten jazyk dvojaký,
ten falše kleté zub, ješitné šupiny,
kryjící zbabělost povrchním nadšením,
kryjící hnilobu chvilkovým vzplanutím,
jak podlost otroctví hrdostí zdánlivou;
kryjící nevěstku úborem jeptišky,
satana šklebnou tvář škraboškou anděla!
Kde's, Mesiáši, kde's, dědičný hřích by's sňal?!“ —
— Proroků v marný hlas zaniká v echu skal . . .

Smutný obraz.

Jsem smutný obraz na stěně . . .
Tak někdy dávno četl jsem,
kde — nevím — ale slova ta
mi navždy v duši utkvěla.

Jsem smutný obraz na stěně . . .
Jsem portret, záhy vybledlý
zahnědlých stínů fermeží,
vyhaslých světel ztemnělých.

Jsem smutný portret na stěně . . .
Pod strojeným tu úsměvem,
jejž malíř kdysi vynutil,
je zakryt duše temný mrak;
pod strojeným tím úsměvem,
pod zhnědlou korou nátěru,
v níž drobných trhlin sítiny,
zakryto plátno zpuchřelé;
pod plátnem, dávno zpuchřelým,
pavouků hnusné předivo,
a pavouk starý, svědomí,
již dávno usnuv, neloupí.
V prachu a špíně pavučin
idejí mouchy vyssáté . . .
jen z rámu červotoče prach
se čas po čase vydrolí.

Jsem smutný obraz na stěně...
a visím zde a nevím, proč,
vím jen, že konec blízko jest,
vím jen, že pouto zetlelé;
vím jen, že stopa světlejší
na stěně zbude krátký čas
jak upomínka hasnoucí
na smutný obraz bývalý...

V. CHALOUPECKÝ:

Dvě skizzy.

I.

Krajina mírná, tichá...
Slunce je v západu.
A večer na vše dýchá
modravou náladu.

Městečko: jak by snilo.
A zámek uprostřed.
Jak cosi by tu zbylo
již z dávno zašlých let.

Aleje. Voda. Splavy.
Topoly. Hasne den.
Zkřivených olší hlavy
podivný snějí sen.

Pán s posou příslovečnou
(snad zdejší don Juan!)
se zlatovlasou slečnou
jde vážně zadumán.

Za vážnost svoji sklízí
důvěrný její smích.
— Za lesy slunce zmizí,
a kraj je sir a tich.

II.

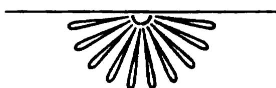
Topoly štíhlé podle cesty rostou.
Topoly štíhlé stafáží jsou prostou.

Krajina tichá: sady pole, luka.
A na rozcestí (symbol!) boží muka.

Na stráních mírných plané růže, smrčí...
a ke kostelu chaloupky se krčí. —

Šedivé mraky plují kamsi v dálku. — —
Kolem je ticho — ticho katafalku. —

Mně smutno je: až k smrti smutno je mně:
stesk na mne pad, stesk mojí rodné země.

JIŘÍ MAHEN:

Prstýnek.

Takový slaboch! Takový slaboch!

Ale v tomhle výkřiku dřímalo daleko více, než tušiti možno bylo.

Znám slabochy, kteří potulují se bezstarostní a zase příliš úzkostliví a pláčou.

Znám slabochy, kteří vlekou se životem s lesklýma očima, jež hoří touhou po pomstě, a výskají si.

Ale Hanuš patřil zcela jinam.

Jeho myšlenky daly se v dálku, usmívaly se na dítě, jež nebylo ještě takovým ubožcem, slabochem: s rozpitvanými nervy, soucitem, nenávistí, nadšením i láskou —

Sletí večer v údolí. Někde hoří světla. Síla, obrovská síla roste v ramenou. A človíček si říká: Dnes dovedl bych bořit hory!

Potom klesne k zemi.

Mein Brot ist mein Blut und mein Abendmahl.
Und die Sterne kommen und tanzen und grüssen...

Podivné zoufání rozhoupá zvonečky: Bim-bam.

Podivná úzkost sevře hrdlo.

Podivná, neslýchaná dříve modlitba vyjede mezi sevřenými rty: Pane bože! Pane bože! —

Ač v Něj snad nevěří: Pane bože —!

Ale snad že tomu učila matka, maminka:

Maminko! Maminko!

Takový slaboch!

A hvězdy jdou a tančí, pozdravují...

* * *

Říkal si to stokráte: Tenhle rok smutně skončí.

Na konec věřil tomu. A věděl: Můj milý Kamile Graumanne, sejdeme se!

Psal často zvláštní verše. Nejčastěji o psech s nemocnýma očima, o vzteklých psech, o těch, kdož nemají pána na nebi svrchu ani na zemi dole.

Takoví psi!

Toulali se, toulali, do cizích hájemství zabíhali a zvěř nejkrásnější dávili, vždy drzí, vždy hladoví, bdělí a zase příliš neopatrní psi.

To nebyl špatný obraz! Tak skoro do slova tomu bylo!

Psal také zvláštní prosu: O noci, jež mohla býti krásnou a nebyla. O zlatu, jež mohlo přinésti trochu štěstí dvěma příliš upřeným očím, a nepřineslo, o ženách, jež líbaly, by oklamaly, a o nešťastných princích, kteří se zbláznili z luxu a zkažené krve.

A to vše (cítil to) byly obžaloby, jež se neprojednají nikdy. Suchá akta, jež kdysi lítost vzbudila a snad i pláč a plno mrzutostí ve všech instancích.

Řekl si: Bude nutno začít jinak život! Půjdeme pomalu, ale jistě!

Při prvním kroku zadíval se do čistých květů třešní na chudé stráni. A bylo mu něčeho strašně líto...

Potom viděl letět orla. Díval se a díval.

A neodolal. Zvedl ruce.

Klesly mu bezvládně k tělu.

Zbyl mu blahý sen a prudká touha. Nebylo možno žíti jen a jen v experimentech, jež zabíjely —

Zbyla mu jeho nepokojná, divoká hlava.

A neklid, který štve, až uštve...

Kamile Graumanne, sejdeme se!

Věřil už tomu.

Ano, tenhle rok smutně skončí.

* * *

Ubíhala před ním v šero večera, jakoby se ho bála.

Stál a díval se za ní. Jen díval.

A v jeho prsou neozval se ani jeden výkřik, kterým by ji zadržel.

Chtěl říci, zvolati: S bohem!

Ale přes rty nepřešlo jediné slovo.

Ulekala se a ubíhala.

Utíkala domů, kde jí neměli rádi od té doby, kdy chodila s ním, s podivínem, který dovedl tak ztlumeným hlasem mluviti k ní o svých velkých touhách, jež všechny byly churavy . . .

Ubíhala domů, kde pálo jediné světlo, před nímž se mohla vyplakati, světlo v malé lampičce nad ložem.

Její srdce bylo prostřeleno.

Snad ani Hanuš nevěděl, že zabije! Ó, jistě, že netušil! Tomu přece ještě věřila!

Věřila! To bylo nejhroznější pro ni: že on ani té její víry už nechápal. Ani jejích skutků!

A že stál tam někde za rohem, že snad odcházel — odcházel — co ona ubíhala domů, oh, domů . . .

Běžela jak štvaná laň v polích, marně hledající les.

Že té víry bylo jen trochu, to dobíjelo.

Trpěl. Trpěla.

Jejich ruce marně snažily se družka družku uchopit a nepustit.

Ona však trpěla dvojnásob.

Snad, že věřila v očistec, v který on nedoufal.

Je nebe nebo peklo usouzeno. Tertium non datur.

Je láska nebo nenávist. Je soucit nebo pýcha.

Led nebo oheň. Plný, krásný život nebo smrt —

A když se o tomhle rozhovořil, třásl se na celém těle. Zdálo se, že by se rád s někým bil —

Ten někdo však nepřicházel . . .

Zvoneček, zvoneček zoufalství se ozýval: Bim-bam-bim-bim —

A to poslední bim — znělo jak úder hromu —

Jeho řeč zúryvkovatěla, jeho gesta ztvrdla, jeho ruce svíraly jako kleště.

A jeho obličej! Dva prameny vlasů spadaly přes vzdorovité čelo, na něž někdo neznámý psal tajemným písmem.

Dvě vrásky ostře se vyrýsovaly. Třetí přetáhla se přes dvě první. Říkalo se, to že značí sebevraždu —

Vzpomínal často svého dětství, jinošství —

Zdávalo se mu o slavných avanturách, jež by daly jeho životu směr a vedly k cíli . . .

Ale, jak to bývá při všech dobrodružstvích — Ještě ani nevyjel a podrazili mu nohy. Kulhal od těch dob.

A co s kulhavým rytířem v pohádce?

Byl k posměchu, třeba že měl srdce ze zlata. K smíchu zvláště byl těm, kdož čítali tak vždy pohádky: dobrý vezme hojně odplaty, zlý bude zatracen —

* * *

Kdyby mohlo vyprávěti bílé světlo, jež svítilo za dřevěnou ohradou nevysokého domu! Kdyby mohl jeho třesavý zásvit proniknouti až k očím té, jež seděla nad hebounkou prací večerní, do lampy vlhkýma očima zírala, němá k otázkám přece jen starostlivé matky!

Venku bouřil zimní vichr.

Pohádka rostla a jemněla, by připravila nejtrpčí zklamání.

Za ohradou stál Hanuš a hovořil sám se sebou.

Oběma duším se stýskalo po něčem dávném.

Říkal si: Nepustím tě, leč mi požehnáš —

Zdálo se: položila Eva ruce na jeho hlavu a pravila: Buď s bohem, můj milý —!

Hvězdy usmívaly se k jeho bolesti.

Nikdo nepřišel s nebe, aby potěšil.

Bylo vůkol něho tak bílo, tak bílo . . .

* * *

Přišel Kamil Graumann.

Přinesl Hanušovi tisíc pozdravů z dalekého světa.

Ani se ho neptal, kde všade byl.

Usedli spolu ke stolu v hostinci. Kamilovi nevedlo se zase asi dobře. Měl v očích bezedné propasti, měl rozbitý kabát. A jeho pohyby byly tolik měkké, unavené. Seděl a kouřil a vypravoval skoro s nechutí.

„A v Drážďanech jsi tedy byl —?“

„Ano. Ne dlouho! Asi tak týden.“

„Chtěl bych s tebou chodit —“

Zamlčel se na chvíli. Potom řekl podrážděně: „Tak rád bych jel někam ven. Ale není peněz . . .“

Hluboko v jeho duši ležely obrazy měst, jež si vysnil, hučely bystřiny horských koutů, jež neslyšel.

Ta města! Ty hory!

Marseille — Paříž — nade vším bylo zvláštní polosvětlo, hebké vlny krásných světelných vodopádů.

Potom by šel k moři, k moři —

Nebo norský fjord. Se záhadnými úkryty, zátočinami plnými tajemných kouzel a lidí. Tam někde daleko na severu, mezi polodivými lidmi, kde by zapomněl, že je něčím více, než je dobré člověku býti: civilisovanym zvířátkem s prostřeleným srdcem. A snad by tam přišlo vykoupení, stal by se zázrak. Zachránil by ohněm na břehu tři lodě rybářské před ztroskotáním, milovala by ho paní divných očí tolik, že by ho ke stromu přivázala, do rukou hlínu dala, trávy do ní zasela — až vzejde, že pak — pole — To byl už Hamsunův Munken Vendt . . .

„Trochu se mi přece po tobě stýskalo,“ ozval se zasmušilý Graumann.

„Jistě?“ těší se Hanuš.

„Ano! Po našich rozhovorech — víš — pamatuješ se —?“

„Nebudou už —“

Opravil se hned: „Budou, ale nové, změněné —“

Kamil zvedl zraky.

A trpkým hlasem pokračuje Hanuš: „Budou teď dvojnásob hezčí než dříve.“

Hodiny tikají dlouze a suše.

I ty dvě, tři postavy skrčily se v koutě, ztlumily rozhovor.

Kamil píše něco prstem po stole. Mohl by ledacos vypravovat. Ale mnoho řečí — to není jeho zvykem. Na příklad: kde bere peníze na cesty, odkud vlastně je, jak to dopadlo s jeho krásnou známostí někde v Krušných Horách, o níž tak hezky na jaře vyprávěl.

Ale on mlčí.

Mají si s Hanušem vypravovati o strašně známých věcech, mají si dotvrzovati světoborné staré pravdy, jež jsou průhledny tak, že omrzí, mají si vypravovat o východech slunce, o chlebě svobodného, o tom, že Lemonierovi sebrali ctnostní Němci román — ?

Měli své radosti, své bolesti.

Na tisíc zámků uzavřeli je v svých nitrech.

Byli to přátelé?

Dva lidé, kteří si podávali ruce jen proto, že si rozuměli, kteří už nepomýšleli ani na odboj, ani na výboj . . .

Ctili druh druha. Jejich láska nesla nejčistší květy.

Pili. A netrvalo dlouho, byli s penězi u konce.

Mívali jich vždy málo, nikdy si nelámali hlavy, kam s nimi, pálily je v rukou —

Teď teprve začal Kamil vyprávět.

Ne o sobě, ale o těch ostatních tam venku, tam daleko, kde byl, kde se mihl, o sklářích, o hornících, o dvou studentech, kteří děsili okolí svými kousky, z nichž už ani jeden nebyl rozumný, o někom, kdo měl krásné oči a krásnější rty, o slunci, jež zapadalo do skal nad malým hřbitůvkem se smuteční vrbou, o hladu a o nadbytku ve dny nesváteční.

To vše pálilo, bolelo, utěšovalo. A marně.

Hanuš svěsil hlavu a vzpomínal. Hořely jeho vzpomínky jako červánky nebes jemné a krásné.

Zapadá slunce. Šero a noc, v níž svítí hvězdy.

Vítr šumí v úvalech hor. Ve vsi hoří malá okénka, mnoho lidí se modlí. Světlá postava jde k lesu.

Eva je to. Eva.

Kdyby ruce se ke skráni nepřitiskly, rozskočí se hlava . . .

Přichází sklepník a praví něco.

Hanuš platí posledním penízem.

Najednou se Kamil naklonil přes stůl.

Prstýnek, prstýnek —

„Je zlatý,“ povídá Hanuš a obrací se ke sklepníkovi: „Dáte zlatku?“

Prstýnek. Nebude tu noc rozčilovat.

Sentimentální pijáci, kdo pak vás uklidní?

Dvě stě písní bloudí duší a každá je nedokončena.

Dvě stě písní prosí za boží světlo.

Je na konec nutno pohráti si s nimi, potom je odkopnout jako starý brak, který není k ničemu na tom světě, na tomhle světě . . ., není k praničemu . . .

* *

Tak divně třásla se majáku světla,
  bouře když hučela nad skalinami.
Ty a já. Proč pláčeš, milá má?
  Jsme tu tak sami, tak sami —

Tak divně šumělo majáku světlo
  pestrou hrou paprsků rozvlněné.
Ty a já. Záhada vzrůstá a jitří,
  bezradně ku předu pohání, žene —

Tak divně hučelo pod námi moře
  pobouřené a s bělavou pěnou.
Kterak se chechtalo výstražné světlo
  nad lodí záhubě posvěcenou!

Výkřiků několik prolétlo nocí,
  výkřiků ubohých před smrtí.
To letí vlna, jež potopí ke dnu,
  ubohou skořápku rozdrtí — !

Je ti tak smutno. My zachraňovali
  rozbitý, rozbitý vrak.
Ty a já. Modlitba přetěžkých slov
  stoupá do oblak.

* * *

Ač se jí tolik vyhýbal, přece se s ní potkal.

„Hodil jsem tvůj prstýnek do řeky," řekl jí, když se tázavě podívala na jeho ruku.

Přicházela známá.

„Aby tedy odpustily, odpustila, že musí odejíti za — nutnými — záležitostmi —" řekl Hanuš.

Eva věděla, že utíká.

Její mladé srdce se sevřelo, zaplakala.

Jíní rozkvétalo po stromech.

* * *

Graumann zase zmizel. Hanuš toulal se městem.

Stál v opuštěné ulici a díval se daleko za město.

Modravý pruh obzoru přerušen byl dvěma silhouettami topolů. Tam někde začínaly lesy, jeho milované lesy a skály, mezi nimiž jeho srdce bylo cele doma.

Neměl nikoho na světě.

Už opravdu neměl.

Ani otce, ani matky —

Sestra zemřela —

Ani přítele — ani Evy — ani Evy —

Už opravdu neměl nikoho.

Ani toho prstýnku!

Zbyl jen červený proužek na prstě.

Byl tolik rozrušen. Unavovaly ho mlhy smutných dní, unavovala ho četba, unavovala ho strašná tíha na prsou, zabíjela zvolna nějaká milosrdná ruka . . .

Zdál se mu krásný sen: Stál tam u těch dvou stromů odsouzený. Dva lidé vzali jeho ruce, přivázali kol pně. Potom dali mu kol krku něco studeného. Zlatý kruh, zlatá obruč, v níž jsou tři otvory.

Jeho mučitelé nepospíchají.

Dají hřeb do prvního otvoru. Ozve se rána. Ale to není ještě smrt. Ani když hřeb uvolní a v druhý otvor vbíjí.

Zvolna zaskřípe hřeb v třetím otvoru. Hanuš sepne ruce na prsou: Rychleji! Rychleji!

Rána! Nemůže se pohnout!

Druhá! Ano, ano, pane bože — bo—že — Evo . . .!

Třetí! Cha-cha-cha!

Omdlel.

* * *

„Hodil jsem tvůj prstýnek do řeky —“

Vody hučely.

Šel neobyčejně klidný po mostě. Snad že uvnitř nelkala už ani jedna bolest, ani jedna radost nevzlykla.

A zdravil, na všechny strany pozdravoval.

Tam, kde se most zatáčel, se zastavil.

Mávl rukou, něco se zatřpytilo vzduchem.

Prstýnek.

Skočil za ním.

Leonid Andrejev.

LEONID ANDREJEV:

Byli jednou.

Z ruštiny přeložil A. G. Stín.

I.

Bohatý a osamělý svobodný kupec Lavrentij Petrovič Koševěrov přijel do Moskvy léčit se, a poněvadž jeho nemoc byla zajímavá, přijali ho na universitní kliniku. Svůj kufr s věcmi a kožich nechal dole, v pokoji vrátného, nahoře pak, kde byl pokoj, svlékli s něho černé soukenné šaty a prádlo, i dali mu výměnou komisní šedý župan, čisté prádlo s černou značkou „pokoj č. 8." a pantofle. Košile objevila se pro Lavrentije Petroviče malá, a ošetřovatelka šla hledat novou.

„Jste až tuze veliký!" řekla, vycházejíc z koupele, kde převlékali se nemocní.

Ovzduší literarních spolků ruských v přítomné době je prosyceno Leonidem Andrejevem, mladým spisovatelem, jenž dosud vydal jedinou sbírku „Povídek". L. Andrejev narodil se r. 1871 v městě Orle, kdež také studoval gymnasium, načež navštěvoval právnickou fakultu v Petrohradě a Moskvě, kdež r. 1897 dosáhl diplomu, ale místo praxe právnické věnoval se literatuře. Hned první kroky jeho na poli literarním byly uvítány nadšeně od časopisů všech stran, Andrejev jednohlasně byl uznán za velmi nadaného spisovatele. Mnoho hluku nadělaly v poslední době jeho povídečky „Bezdna" i „V tumaně", na nichž ovšem nespočívá význam jeho, na které však ostře se obořila manželka hr. Lva Tolstého, S. Tolstá, vytýkajíc jim hrubou oplzlost a cyničnost. Z toho vznikl literarní boj mezi přívrženci mladého spisovatele a protivníky jeho... Podáváme tu překlad povídečky, která se nám v knize jeho nejvíc zamlouvá.

Poloobnažený Lavrentij Petrovič trpělivě a pokorně čekal, a nakloniv velikou plešatou hlavu, soustředěně pozoroval svoji vysokou, jak u staré ženy svislou hruď a poněkud naběhlý život, ležící na kolenou. Každé soboty Lavrentij Petrovič býval v koupeli a viděl tam svoje tělo, ale nyní bledé, pro zimu jako husí koží pokryté tělo jeho připadalo mu nové a přese všecku svoji zřejmou sílu velmi politování hodné a chorobné. I připadalo mu, že nenáleží sobě celý od té chvíle, co svlékli s něho obyčejné šaty, i byl ochoten dělat všecko, co mu naporučí. Ošetřovatelka vrátila se s prádlem, i ač Lavrentiji Petrovičovi zbývalo ještě tolik síly, že mohl zdrtit ošetřovatelku jedním prstem, přece poslušně dovolil jí, by ho oděla, i nešikovně prostrčil hlavu v košili, sebranou na způsob chomoutu. S touž pokornou neobratností čekal, odkloniv hlavu, než ošetřovatelka zavázala u límce kalounky, a potom šel za ní do pokojíku. I stoupal svýma medvědíma vyvrácenýma nohama tak nerozhodně a opatrně, jak to dělají děti, jež starší vedou neznámo kam — snad je potrestat. Košile přece jen, jak se ukázalo, byla mu úzká, stahovala při chůzi plece i praskala, ale on neosmělil se říci o tom ošetřovatelce, ač doma, v Saratově, pouhý jeho nevlídný pohled nutil mnoho lidí křečovitě sebou zmítat.

„Tuhle je vaše místo," ukázala ošetřovatelka na vysokou, čistou postel a vedle ní stojící neveliký stolek. To bylo tuze maličké místo, pouze kout pokoje, ale právě proto zalíbilo se člověku, ztrápenému životem. Spěšně, jakoby hleděl se zachránit před pronásledováním, Lavrentij Petrovič svlékl se ze županu, vyzul se z pantoflí a lehl. A od tohoto okamžiku všecko, co ještě ráno hněvalo i trápilo ho, odešlo od něho, odcizilo se mu i pozbylo pro něho důležitosti. Paměť jeho rychle, v jediném bleskozářném obraze reprodukovala celý život jeho za poslední léta: neúprosnou nemoc, den za dnem zžírající síly; osamělost uprostřed množství nenasytných příbuzných, v ovzduší lži, nenávisti a strachu; útěk sem, do Moskvy — a rovněž nenadále zničila tento obraz, zanechavši na duši pouze tupý, svírající bol. A bez myšlenek, s příjemným pocitem čistého prádla i klidu Lavrentij Petrovič pohřížil se v těžký a tvrdý spánek. Nejposlednější kmitly se v jeho na polo zavřených očích jak sníh bílé zdi, paprsek slunce na jedné zdi, a potom nastoupily hodiny dlouhého a úplného zapomenutí.

Nazejtří nad hlavou Lavrentije Petroviče objevil se nápis na černé deštičce: „Kupec Lavrentij Koševěrov, 52 let, vstoupil 25. února." Právě takové deštičky a nápisy byly u dvou jiných nemocných, nacházejících se v osmém pokoji. Na jedné stálo: „Jáhen Filipp Speranský, 50 let", na druhé: „Student Konstantin Torbecký, 20 let". Bílá písmena křídou krásně, ale pochmurně vynikala na černé půdě, a ležel-li nemocný na znak se zavřenýma očima, bílý nápis dále mluvil cosi o něm i nabýval podoby s ohlášením nad hroby, že tuhle, v této syré nebo zmrzlé zemi je zakopán člověk. Téhož dne Lavrentije Petroviče odvážili — ukázalo se, že má šest pudů*) dvacet čtyry libry. Ranhojič, vyřknuv tuto číslici, slabě se usmál i zažertoval:

*) Pud = 40 liber = 16·38 kg.

„Jste nejtěžší člověk na všech klinikách.“

Ranhojič byl mladík, jenž mluvil a jednal jak doktor, poněvadž jenom náhodou nedostalo se mu vyššího vzdělání. Čekal, že v odpověď na jeho žert nemocný se usměje, jak usmívali se všichni, dokonce i nejtíže nemocní na povzbuzující žerty doktorův, ale Lavrentij Petrovič neusmál se a neřekl ani slova. Hluboko zapadlé oči hleděly dolů, a massivní čelisti, porostlé řídkým prošedivělým plnovousem, byly stisknuty jak železné. A ranhojiči, který očekával odpovědi, bylo nevolně i nepříjemně: již dávno mezi jiným obíral se fysiognomikou a podle rozsáhlé mdlé pleše připočtl kupce k oddělení dobrosrdečných; nyní musil ho přestěhovat v oddělení zlých. Neustále ještě nedůvěřuje svému pozorování, ranhojič — jmenoval se Ivan Ivanovič — odhodlal se svého času požádat kupce za nějaký jeho vlastní lístek, by podle povahy rukopisu zevrubněji určil jeho duševní vlastnosti.

Brzy po odvážení Lavrentije poprvé prohlíželi doktoři; byli oblečeni v bílé haleny a odtud připadali zvláště důstojní a vážní. A potom denně prohlíželi ho jednou, dvakrát, někdy sami, častěji však v průvodu studentů. Podle požadavku doktorů Lavrentij Petrovič svlékal košili a neustále rovněž tak poslušně léhal na postel, vyčnívaje na ní jak ohromná masitá hrouda. Doktoři klepali po jeho hrudi kladívkem, přikládali trubku a poslouchali, vyměňujíce druh s druhem poznámky a obracejíce pozornost studentů na ty neb ony zvláštnosti. Často začínali se vyptávat Lavrentije Petroviče na to, jak žil dříve, a on neochotně, ale poslušně odpovídal. Z jeho úryvkovitých odpovědí vycházelo na jevo, že mnoho jedl, mnoho pil, mnoho miloval ženské a mnoho pracoval; a při každém novém „mnoho“ Lavrentij Petrovič neustále méně poznával sebe sama v onom člověku, který kreslil se podle jeho slov. Zvláštní bylo myslit, že to skutečně on, kupec Koševěrov, jednal tak nedobře a škodlivě pro sebe. A všecka stará slova: vodka, život, zdraví — naplňovala se novým a hlubokým obsahem.

Poslouchali a proklepávali ho studenti. Často přicházeli v nepřítomnosti doktorův, a jedni zkrátka i přímo, druzí s bojácnou nerozhodností prosili ho, by se svlékl, a znova začínalo pozorné a plné zájmu prohlížení těla jeho. Jsouce si vědomi důležitosti díla, které konali, vedli denník jeho nemoci, a Lavrentij Petrovič myslil, že je nyní celý přenesen na stránky zápisův. Každým dnem neustále méně a méně náležel sobě, a po celý téměř den tělo jeho bylo odkryto pro všecky a všem podrobeno. Na rozkaz ošetřovatelek těžce nosil tělo to do koupele nebo sázel je za stůl, kde obědvali nebo pili čaj všichni nemocní, kteří mohli sebou hýbat. Lidé ohmatávali ho se všech stran, obírali se jím tak, jak nikdo před tím v životě, a při všem tom po celý den neopouštěl ho nejasný pocit osamělosti. Podobalo se to tomu, že Lavrentij Petrovič kamsi velmi daleko jede, a všecko kolem něho nosilo charakter dočasnosti, nezařízenosti na dlouhý pobyt. Od bílých stěn, jež neměly ani skvrny, a vysokých stropů vála chladná odcizenost; podlahy byly vždy příliš lesklé a čisté, vzduch příliš rovnoměrný — dokonce i v nejčistších domech vzduch vždy zapáchá čímsi zvláštním, tím, co náleží jen tomuto domu a těmto lidem. — Zde však byl ne-

lišný a nezapáchal. Doktoři a studenti byli vždy pozorni a vlídni; žertovali, popleskávali mu na rameno, těšili ho, ale když odcházeli od Lavrentije Petroviče, přicházela mu myšlenka, že to byli vedle něho sloužící, konduktoři na této neznámé dráze. Již tisíce lidí převezli a denně převážejí, a jejich rozmluvy i poptávky byly jen otázkami stran lístku. A čím více obírali se tělem, tím hlubší a hroznější stávala se osamělost duše.

„Kdy máte dni k přijímání návštěv?" otázal se ošetřovatelky Lavrentij Petrovič. Mluvil krátce, nehledě na toho, k němuž byla obrácena slova.

„V neděli a ve čtvrtek. Ale požádáte-li doktora, můžete přijímat návštěvy také v jiné dni," odvětila hovorná ošetřovatelka.

„Je pak možno udělat to tak, by vůbec ke mně nepouštěli?"

Ošetřovatelka se podivila, ale odpověděla, že možno, a tato odpověď patrně potěšila nevlídného nemocného. A po celý tento den byl kupec poněkud veselejší, a ačkoliv nestal se hovornější, přece již neposlouchal s takovým zamračeným vzezřením všecko, co mu vesele, hlasitě a hojně žvastal nemocný jáhen.

Jáhen přijel z tambovské gubernie a na kliniku vstoupil o den dříve, než Lavrentij Petrovič, ale byl už dobře znám s obyvateli všech pěti pokojů, nacházejících se na vrchu. Byl nevysoké postavy a tak hubený, že při svlékání každé žebro vypoukle vynikalo, život pak vpadal, a celé jeho slabé tělíčko, bílé a čisté, podobalo se tělu desítiletého hocha, jenž se dosud nesložil. Vlasy měl husté, dlouhé, do šera šedé, na koncích žloutnoucí a zakrucující se. Jako z rámce, velikého nad výkres, vyhlížel z nich maličký, tmavý obličej s pravidelnými, ale miniaturními tahy. Podle podoby jeho tmavým a suchým obličejům starobylých obrazů ranhojič Ivan Ivanovič připočítal jáhna k oddílu lidí nevlídných a nesnášelivých, ale hned po první rozmluvě změnil svůj názor a dokonce na nějaký čas byl zklamán ve významu vědy fysiognomiky. Otec jáhen, jak ho všichni nazývali, ochotně a upřímně vykládal o sobě, o svojí rodině i o svých známých, a tak zvědavě a naivně vyptával se na to také jiných, že nikdo nemohl se zlobit, a všichni právě tak otevřeně mu vykládali. Kýchal-li někdo, tu jáhen zdaleka volal veselým hlasem:

„Ať se vaše přání splní! Za milou duši!" a ukláněl se.

Nikdo k němu nepřicházel, a on byl těžce nemocen, ale necítil se osamělým, poněvadž seznámil se netoliko se všemi nemocnými, nýbrž i s jejich navštěvovateli, i nenudil se. Nemocným denně přál několikrát, by se uzdravili, zdravým přál, by vesele a šťastně trávili čas, a všem dovedl říci něco dobrého a příjemného. Každé jitro všem přál: ve čtvrtek — čtvrtek, v pátek — pátek, a ať cokoli dálo se ve vzduchu, jehož neviděl, neustále tvrdil, že počasí dnes je vzácně příjemné. Při tom ustavičně a radostně se smál dlouhotrvajícím a neslyšitelným smíchem, tiskl ruce ke vpadlému životu, pleskal rukama na kolena, druhdy pak dokonce tleskal dlaněmi. A všem děkoval, druhdy těžko bylo rozhodnouti, zač. Tak po čaji děkoval nevlídnému Lavrentiji Petroviči za společnost.

„Tak jsme s vámi pěkně čajíčku popili — po nebesku! Opravdu, otče, co?" říkával, ač Lavrentij Petrovič pil čaj odloučeně a nikomu nemohl dělat společnosti.

Tuze byl hrd na svou jáhenskou důstojnost, které se mu dostalo teprve před třemi lety, dříve pak byl psalomščíkem.*) A všech — i nemocných i přicházejících návštěvou — vyptával se, jakého vzrůstu jsou jejich manželky.

„Já pak mám manželku velmi vysokou," s radostí říkával po této nebo jiné odpovědi. „A děti jsou vesměs po ní. Granátníci, za milou duši!"

Všecko v klinikách — čistota, láce, vlídnost doktorů, květiny v chodbě — vyvolávalo jeho nadšení a pohnutí. Brzy se směje, brzy žehnaje se směrem k svatému obrazu, vyléval svoje city před mlčícím Lavrentijem Petrovičem, a nedostávalo-li se mu slov, volal:

„Za milou duši! Takhle před Bohem, za milou duši!"

Třetím nemocným v osmém pokoji byl černý, plnovousý student Torbecký. Nevstával téměř s postele, a každého dne přicházela k němu vysoká dívka se skromně sklopenýma očima a lehkými, jistými pohyby. Ztepilá i elegantní ve svých černých šatech, rychle přecházela chodbou, sedala si u záhlaví nemocného studenta a sedávala ode dvou zrovna do čtyř hodin, kdy podle pravidel končilo se přijímání návštěvníků, a ošetřovatelky podávaly nemocným čaj. Druhdy mnoho a živě mluvili, usmívajíce se a snižujíce hlas, ale náhodou vyráželi jednotlivá hlasitá slova, zrovna ona, jež měli říci šeptem: „moje radosti!" — „miluji tě!" Druhdy dlouho mlčeli a jen hleděli druh na druha záhadným, zamlženým pohledem. Tehdy otec jáhen kašlal a s přísným úředním vzezřením vycházel z pokoje, Lavrentij Petrovič pak, jenž se tvářil, že spí, viděl přimhouřenýma očima, jak se líbali. A v srdci jeho vyšlehoval bol; i začínalo srdce nerovnoměrně a silně tlouci, a massivní čelisti vyčnívaly jako hrbolce a pohybovaly se. A s touž chladnou odcizeností hleděly bílé stěny, a v bezúhonné bělosti jejich byl zvláštní a smutný posměch.

II.

Den v pokoji začínal časně, když ještě jen kalně se šeřilo od prvních paprsků úsvitu, a byl dlouhý, světlý a prázdný. O šesti hodinách nemocným podávali čaj ranní, a nemocní pomalu pili jej, potom pak dávali teploměr i měřili temperaturu. Mnozí, jako jáhen, po prvé zvěděli, že existuje u nich temperatura, i jevila se jim temperatura čímsi záhadným, a měření její — věcí velmi důležitou. Nevelká skleněná palička s černými a červenými čárkami stávala se ukazovatelkou života, a jedna desetina stupně výše nebo níže nemocného rozveselovala nebo zarmucovala. Dokonce i věčně veselý otec jáhen upadal v chvilkovou sklíčenost a rozpačitě vrtěl hlavou, jestliže se objevilo, že temperatura jeho těla je nižší než ona, kterou mu pojmenovali normální.

*) Nejnižší hodnost pravoslavných duchovních.

„Tohle je, otče, kousek! A i f," říkával Lavrentiji Petroviči, drže v ruce teploměr a s nelibostí jej prohlížeje.

„Ty pak podrž jej ještě, smlouvej se chvíli," posměvačně odpovídal Lavrentij Petrovič.

A otec jáhen smlouval, a podařilo-li se mu dobyt ještě jedné desetiny stupně, rozveseloval se a vřele děkoval Lavrentiji Petroviči za poučení. Měření nalaďovalo mysli na celý den na otázky o zdraví, a všecko, co doporučovali doktoři, plnilo se na puntík a s jakousi slavnostní náladou. Zvláštní slavnostní náladu vnášel do svého jednání otec jáhen, i drže teploměr, hltaje lék nebo konaje nějaký výkon, tvářil se vážně a přísně, tak, jako když byla řeč o jeho vysvěcení na jáhna. Dali mu pro potřeby analyse několik skleniček, a on rozestavil je v přísném pořádku, čísla pak — první, druhé, třetí . . . — požádal studenta, by mu napsal, poněvadž sám nepsal dosti krásně. Na ony nemocné, kteří neplnili rozkazů doktorů, zlobil se a neustále přísně domlouval tlustému Minajevu, jenž ležel v desátém pokoji: Minajevu doktoři zapověděli jíst maso, on pak potichoučku tahal je od sousedův po obědě a hltal bez žvýkání.

Od sedmi hodin pokoj zalévalo jasné denní slunce, pronikající ohromnými okny, i rozsvětlovalo se tak, jako v poli, a bílé stěny, postele, vyčištěné měděné táce a podlahy — všecko lesklo se a blyštělo v tomto světle. K samým oknům zřídka kdo přistupoval: ulice i celý svět, jež byly za stěnami kliniky, ztratily svoji zajímavost. Tam žili lidé; tam probíhala tramway, naplněná lidmi, procházel šedý oddíl vojáků, projížděli lesknoucí se hasiči, otvíraly a zavíraly se dveře obchodův — zde nemocní lidé leželi v postelích, sotva majíce sílu, by obrátili k světlu osláblou hlavu; oblečeni v šedé župany mdle vlekli se po hladkých podlahách; zde trápili se a umírali. Student dostával noviny, ale ani sám, ani jiní téměř nenahlédali do nich, a nějaká nepravidelnost v úkonu žaludku sousedova rozčilovala i rozrušovala více, než válka a ony události, jež později dostávají názvu světových. Kolem jedenácti hodin přicházeli doktoři a studenti, a opět začínala bedlivá prohlídka, která trvala hodiny. Lavrentij Petrovič ležel vždy klidně a hleděl na strop, odpovídaje jednoslabičně a zamračeně; otec jáhen rozčiloval se a mluvil tolik a tak nesrozumitelně, s takou touhou způsobit všem potěšení a všem prokázat úctu, že mu těžko bylo rozumět. O sobě říkával:

„Když jsem přišel na kliniku . . ."

O ošetřovatelce vypravoval:

„Ráčila mi dát klystér . . ."

Vždycky zevrubně věděl, v kterou hodinu a o kolika minutách měl žáhu nebo těžkosti od žaludku, o kolika hodinách v noci se probudil a kolikrát. Po odchodu doktorů rozveseloval se, děkoval, byl dojat, i býval sebou spokojen, podařilo-li se mu při loučení učinit ne jednu poklonu všem doktorům společně, nýbrž každému zvláště.

„Tak je to slušno," radoval se, „po nebesku!"

A ještě jednou ukazoval mlčícímu Lavrentiji Petroviči a usmívajícímu se studentovi, jak poklonil se nejdříve doktoru Alexandru Ivanoviči a potom doktoru Semenu Nikolajeviči.

Byl nevyléčitelně nemocen, a dni jeho byly sečteny, ale on o tom nevěděl, s nadšením mluvil o pouti do Trojicko-Sergijevského kláštera,*) již vykoná, jakmile se uzdraví, i o jabloni ve svém sadě, jež slove „bílý náliv", a od níž letošního léta očekával ovoce. A krásného dne, kdy stěny a parketová podlaha pokoje zalévaly se slunečními paprsky, jichž s ničím nebylo možno srovnat v jich mohutné síle a kráse, kdy stíny na sněhobílém prádle postelí stávaly se průhlednými, docela letními — otec jáhen hlasitě prozpěvoval dojemnou píseň:

„Nad nebesa vyvýšenou a čistější než paprsky slunce Paní světa, jež zbavila nás kletby, poctěme písněmi! . . ."

Hlas jeho, slabý a jemný tenor, začínal se chvět, a v rozčílení, které snažil se skrýt před okolními, otec jáhen zvedal šátek k očím a usmíval se. Potom, prošed se po pokoji, těsně přistoupil k oknu a zvedal oči k modrému, bezoblačnému nebi: nebe prostranné, daleké od země, tiše krásné nebe samo zdálo se velebnou božskou písní. A k jejím slavnostním zvukům nesměle připojoval se chvějící se hlas lidský, plný chvějící se a vášnivé prosby:

„Následkem mnohých hříchů mých churaví tělo mé, churaví též duše má: k tobě se utíkám, Požehnaná, naděje nedoufajících, Ty mně pomoz! . . ."

V určitou hodinu podával se oběd, znova čaj i večeře, o devíti pak hodinách elektrická lampička zatahovala se modrým starohedvábným stínítkem, i začínala právě taková dlouhá i prázdná noc.

Kliniky utichly.

Jenom na osvětlené chodbě, kam byly obráceny neustále otevřené dveře pokojů, pletly punčochy ošetřovatelky a ticho si šeptaly a procházely se, časem pak přecházel některý ze služebníků, hlučně dupaje nohama, a každý jeho krok vynikal jasně a ztrácel se v přísné posloupnosti. K jedenácté hodině umlkaly i tyto poslední ohlasy minulého dne, a zvonivé, jako skleněné ticho, jež bděle střehlo každý slabý zvuk, sdělovalo z pokoje do pokoje každý ospalý dech uzdravujících se, kašel i slabé stěnání těžko nemocných. Slabé a šálivé byly tyto noční zvuky, a často tajila se v nich hrozná záhada: chrápe-li nemocný, či již sama smrt toulá se uprostřed postelí a chladných zdí.

Kromě první noci, kdy Lavrentij Petrovič usnul tvrdým spánkem, všecky ostatní noci nespal, a noci ty byly plny nových a těžkých myšlenek. Založiv si chlupaté ruce za hlavu, nehýbaje se, upřeně hleděl na ohnutý drát, svítící se skrz modré stínítko, a myslil na svůj život. Nevěřil v Boha, nechtěl žít a nebál se smrti. Všecko, co měl v sobě života a síly, všecko promarnil a prožil bez potřeby, bez užitku, bez radosti. Když byl mlád, a vlasy kadeřavily se mu na hlavě, kradl pánovi; chytili ho a ukrutně, bez milosrdenství bili, i nenáviděl těch, kdo

*) Klášter vzdálený od Moskvy 66 verst, založený 1336—41 blahoslaveným Sergiem Radoněžským; má 11 kostelův.

ho bili. V prostředních letech dusil svým kapitálem maličké lidi a opovrhoval těmi, kdo dostali se do jeho rukou, oni pak odpláceli se mu palčivou nenávistí a strachem. Přišlo stáří, přišla nemoc — i začali ho samého okrádati, i chytal neopatrné a ukrutně, bez milosrdenství je bil... Tak utekl celý život jeho, i byl jedinou hořkou urážkou a nenávistí, v níž rychle zhasínaly prchavé plaménky lásky a zanechávaly jen chladný popel a vyhaslé uhlí v srdci. Nyní chtěl utéci od života, pozapomenout, ale tichá noc byla ukrutná a nemilosrdná, a on brzy posmíval se lidské hlouposti i hlouposti svojí, brzy křečovitě svíral železné čelisti, duse dlouhý vzdech. S nedůvěrou k tomu, že někdo může milovat život, obracel hlavu k sousední posteli, kde spal jáhen. Dlouho a pozorně prohlížel bílý, ve svých obrysech neurčitý kopeček a tmavou skvrnu obličeje i vousův, a zlomyslně šeptal:

„Hlup-pák!"

Potom hleděl na spícího studenta, kterého ve dne líbala dívka, a ještě s větší zlomyslností si ulevoval:

„Hlup-páci!"

„Ve dne pak duše jeho ztrnula, a tělo poslušně konalo všecko, co přikážou, přijímalo lék i obracelo se. Ale každého dne sláblo a sláblo a brzy bylo ponecháno téměř v úplném klidu, nehybné, velikánské, a v této šalebné velikosti zdající se zdravým a silným.

Také otec jáhen slábl: méně chodil po pokojích, řidčeji se smál, ale nahlédlo-li do pokoje slunce, začínal žvatlat vesele a hojně, děkoval všem — i slunci i doktorům — a vzpomínal neustále častěji na jabloň „bílý náliv". Potom zpíval „Nad nebesa vyvýšenou", a tmavá, vpadlá tvář jeho stávala se světlejší, ale také vážnější: hned bylo vidět, že to zpívá jáhen, ne pak psalomščík. Ukončiv píseň, přistupoval k Lavrentiji Petroviči a vykládal, jakou listinu dali mu při vysvěcení.

„Takovouhle velikánskou," ukazoval rukama, „a na celé byla písmena, písmena. Jaká černá, jaká se zlatým stínem! Vzácná, na mou věru!"

Žehnal se směrem k svatému obrazu a s úctou k sobě dodával:

„Dole pak byla biskupská pečeť. Ohromná, na mou věru — zrovna jako buchtička. Zkrátka, za milou duši! Opravdu, otče?"

I smál se, až se zajíkal, skrývaje třpytící oči v sítě teňoučkých vrásek. Ale slunce schovávalo se za šedý sněhový mrak, v pokoji se chmuřilo, a otec jáhen se vzdechem léhal do postele.

III.

V poli a v sadech ležel dosud sníh, ale ulice dávno byly prosty sněhu, suchy a na místech, kde se mnoho jezdilo, dokonce zaprášeny. Pouze ze zahrádek před domy, obehnaných železným zábradlím, a ze dvorů vybíhaly teňoučké praménky vody a rozplývaly se jako louže po rovném asfaltu; a od každé takové louže na obě strany táhly se stopy mokrých noh, nejprve tmavé a husté, dále však řídké a málo znatelné — jakoby zástup, který zde procházel, najednou byl za-

chycen do vzduchu a spuštěn teprve u následující louže. Slunce lilo do pokoje celé potoky světla a tak zahřívalo, že bylo nutno schovávat se před ním, jako v létě, i nechtělo se věřit, že za tenkými tabulemi oken byl vzduch studený, svěží a sychravý. Sám pokoj se svým vysokým stropem připadal při tom světle jako úzký a dusný zastrčený koutek, kde nelze natáhnout ruky, by člověk nenarazil na zeď. Hlas ulice nepronikal do kliniky dvojitými rámy, ale otvírali-li ráno v pokoji velikou odklopovací okeničku — náhle, bez přechodů, dral se do něho opile veselý a hlučný křik vrabcův. Všecky ostatní zvuky tišily se před ním skromně a, jak se zdálo, uraženě, křik pak vítězoslavně rozléhal se po chodbách, zdvihal se po schodech, drze dral se do laboratoře, zvonivě přebíhaje po skleněných baňkách. Do chodeb vzdálení nemocní usmívali se naivnímu, klukovsky drzému křiku, otec jáhen pak zavíral oči, natahoval ruce do předu a šeptal:

„Vrabče! Za milou duši, vrabče!“

Okenička se zavírala, zvonivý vrabčí křik se ztrácel právě tak náhle, jak se rodil, ale nemocní, jak se zdálo, téměř ještě doufali, že najdou skryté ohlasy jeho, spěšně vcházeli do pokoje, nepokojně prohlíželi jej a hltavě vdechovali rozplývající se vlny čerstvého vzduchu.

Nyní nemocní častěji přistupovali k oknům a dlouho stáli u nich, utírajíce prsty bez tak čisté tabule. Neochotně, s bručením kladli teploměry a mluvili jen o budoucnosti. A všem budoucnost ta jevila se světlá a krásná, dokonce i onomu chlapcovi z jedenáctého pokoje, který jednou ráno byl přenesen hlídači do zvláštního čísla, potom pak neznámo kam zmizel — „byl propuštěn“, jak říkali ošetřovatelky. Mnozí z nemocných viděli, když ho přenášeli zároveň s postelí do zvláštního čísla; nesli ho hlavou napřed, a hoch byl nehybný, jen tmavé vpadlé oči přecházely s předmětu na předmět, i bylo v nich cosi takového pokorně truchlivého a těžkého, že nikdo z nemocných nesnesl jich pohledu — i odvracel se. A všichni se později dovtípili, že hoch zemřel, ale nikoho smrt ta nerozčilila, ani nepolekala: zde byla něčím obyčejným a prostým, tím, čím bez pochyby zdá se ve válce. Zemřel za tu dobu ještě jiný nemocný z téhož jedenáctého pokoje. To byl nizoučký a na oko dosti ještě čerstvý stařeček, raněný mrtvicí. Stařeček chodil, kolíbaje se, jedním ramenem napřed a vykládal všem nemocným jednu a touž historii: o pokřtění Rusi za sv. Vladimíra. Co dojímalo ho v této historii, navždy zůstalo neznámo, poněvadž mluvil tuze ticho a nesrozumitelně, zaokrouhluje slova i zatajuje koncovky, ale sám, jak bylo vidět, byl nadšen, máchal pravicí a točil pravým okem — levá strana jeho těla byla ochromena. Byl-li v dobré náladě, ukončoval vypravování neočekávaně hlasitým a vítězným zvoláním: „S námi Bůh!“ načež rychle odcházel, zmateně se směje a naivně zakrývaje rukou obličej. Ale častěji býval smutný a stěžoval si, že mu nedají teplé koupele, která by ho jistě uzdravila. Několik dní před smrtí určili mu večer teplou koupel, a stařeček celý den ten volal: „S námi Bůh!“ i smál se. Když už seděl ve vaně, nemocní, kteří šli kolem, slyšeli spěšné vrkání, plné blaženosti: to stařeček naposledy vypravoval hlídači, který ho opatroval, historii o pokřtění Rusi za sv. Vladimíra . . . V postavení

nemocných osmého pokoje nenastaly značné změny: student Torbecký zotavoval se, Lavrentij Petrovič pak a otec jáhen každého dne víc a více slábli: život i síla vycházely z nich s takovou zlověstnou bezhlučností, že ani oni sami téměř nedovtipovali se toho, i zdálo se, že ani nikdy nechodili po pokoji, nýbrž právě tak klidně ustavičně leželi v postelích.

A právě tak pravidelně přicházeli doktoři ve svých bílých halenách a studenti, poslouchali a proklepávali, i mluvili mezi sebou.

V pátek pátého téhodne velikého postu vedli otce jáhna do přednášky, i vrátil se z posluchárny vzrušený a hovorný. Smál se, až se zajíkal, jako také v první době, žehnal se i děkoval, a chvílemi přistrkoval k očím šátek, načež oči se červenaly.

„Proč pláčete, otče jáhne?“ otázal se student.

„Ach, otče, ani nemluvte!“ s pohnutím ozval se jáhen. „Je to tak pěkné, za milou duši! Posadil mě Semen Nikolajič do křesla, sám postavil se vedle i povídá studentům: „Tuhle, povídá, jáhen . . .“

Zde jáhen učinil vážnou tvář, zamračil se, a slzy znova vytryskly mu v očích, i odvrátiv se stydlivě, vysvětlil:

„Už velmi dojemně přednáší Semen Nikolajevič! Tak dojemně, že celá duše se obrací. Byl, povídá, jednou jáhen . . .“

Otec jáhen zaštkal.

„Byl jednou jáhen . . .“

Dále pro slzy otec jáhen nemohl, ale již ulehnuv do postele, zpod pokryvky zašeptal tlumeným hlasem:

„Celý život vyložil. Jak jsem byl totiž psalomščíkem, řádně jsem se nenajedl. Na manželku také, Pán Bůh zaplať, vzpomněl. Tak dojemně, tak dojemně: jakoby člověk zemřel, a nad ním přednášel. Byl, povídá . . . jednou, povídá . . . jáhen . . .“

A co otec jáhen mluvil, všichni uviděli, že tento člověk zemře, uviděli to s takovou nezvratnou a hroznou jasností, jakoby sama smrt stála zde, mezi nimi. Neviditelná, hrozná zima i tma zavála z veselého jáhna, a když s novým štkáním skryl se pod pokryvkou, Torbecký nervosně mnul si zchladlé ruce, Lavrentij Petrovič pak dal se do hrubého smíchu a zakašlal se.

Poslední dni Lavrentij Petrovič silně se rozčiloval a ustavičně obracel hlavu směrem k modrému nebi, zářícímu oknem. Změniv svoji nehybnost, křečovitě obracel se na posteli, hekal a zlobil se na ošetřovatelky. S týmž rozčilením vítal doktora při každodenní prohlídce, a ten konečně všiml si toho. Byl to hodný a dobrý člověk, i otázal se s účastenstvím:

„Co je vám?“

„Je mi nudno,“ řekl Lavrentij Petrovič. I řekl to takovým hlasem, jakým mluvívají trpící děti, i zavřel oči, by ukryl slzy. V jeho denníku pak uprostřed poznámek o tom, jaké má nemocný žilobití a dech, a kolikrát měl průjem, objevila se nová poznámka: „nemocný naříká si na nudu.“

Ke studentovi jako dříve přicházela dívka, již miloval, a tváře její od čerstvého vzduchu hořely takovou živou a něžnou barvou, že bylo příjemno i jaksi poněkud smutno hledět na ně. Nakloníc se k samému obličeji Torbeckého, říkávala:

„Pohleď, jak mi tváře hoří!

A student hleděl, ale nikoliv očima, nýbrž ústy, a hleděl dlouho a velmi pevně, poněvadž začal uzdravovat se, a síly mu přibývalo. Nyní neostýchali se druhých nemocných a veřejně se líbali; jáhen při tom delikátně se odvracel, Lavrentij Petrovič pak, netváře se již, že spí, vyzývavě a posměvačně hleděl na ně. A oni měli rádi otce jáhna i nenáviděli Lavrentije Petroviče.

V sobotu otec jáhen dostal z domu list. Čekal naň už po celý týden, a všichni v klinice věděli, že otec jáhen čeká na list, a spolu s ním byli tím znepokojeni. Vzmuživ se a veselý vstal s postele a pomalu přecházel po pokojích, všude ukazuje dopis, přijímaje blahopřání, ukláněje se i děkuje. Všem bylo již dávno známo o velmi vysoké postavě jeho manželky, nyní pak oznámil o ní novou podrobnost:

„Zdravě moje manželka chrápe. Lehne-li si do postele, bij ji třebas vojem — neprobudíš jí. Chrápe a je konec. Na mou věru, je to statná žena!“

Potom otec jáhen čtverácky mžikal i zvolal:

„A takovýhle kousek jsi viděl? Otče, co, otče!“

I ukazoval čtvrtou stránku dopisu, na níž neumělými, třesoucími se liniemi byl obkreslen obrys dětské ručky s roztaženými prsty, a uprostřed, zrovna na dlani bylo napsáno: „Tosík přiložil ruku.“ Dříve než Tosík ruku přiložil, byl patrně zaměstnán nějakou věcí, spojenou s použitím vody a bláta, poněvadž na oněch místech, jež byly proti vypuklostem dlaně i prstův, papír zachoval zřejmé stopy skvrn.

„To je vnuk, není hodný? Má teprve čtyry roky, a rozumný je, tak rozumný, že nemohu vám vypovědět toho. Ruku přiložil, co?“ v nadšení vtipným kouskem otec jáhen pleskal se rukama na kolena i ohýbal se návalem nezkrotitelného, tichého smíchu. A obličej jeho, který již dávno neviděl vzduchu, nažloutle bledý, stával se na chvíli obličejem zdravého člověka, jehož dni dosud nejsou sečteny. A hlas jeho nabýval pevnosti a zvučnosti, a bodrostí dýchaly zvuky dojemné písně:

„Nad nebesa vyvýšenou a čistější než paprsky slunce Paní světa, jež zbavila nás kletby, poctěme písněmi! . . .“

Tento právě den vedli do přednášky Lavrentije Petroviče. Přišel odtud rozčilen, s chvějícíma se rukama a i s křivým úsměvem, zlostně odstrčil ošetřovatelku, jež mu pomáhala ulehnout do postele, a hned pak zavřel oči. Ale otec jáhen, jenž sám prožil přednášku, dočkal se okamžiku, kdy oči Lavrentije Petroviče se pootevřely, a zvědavě s účastenstvím začal se ho vyptávat na podrobnosti prohlídky.

„Jak, otče, je to dojemné, co? Také o tobě nepochybně říkal: Byl, povídá, jednou kupec . . .“

Obličej Lavrentije Petroviče hněvivě sebou zaškubal, i spraživ jáhna pohledem, obrátil se k němu zády a znova rozhodně zavřel oči.

„To nic nevadí, otče, neznepokojuj se! Uzdravíš se, a jak ještě začneš tančit — po nebesku!“ pokračoval otec jáhen. Ležel na zádech

a blouznivě hleděl na podlahu, na níž pohrával neznámo odkud odražený paprsek sluneční. Student odešel kouřit, a ve chvílích mlčení ozývalo se pouze těžké a krátké dýchání Lavrentije Petroviče.

„Ano, otče," pomalu, s klidnou radostí mluvil otec jáhen, „budeš-li v našich krajinách, zajeď ke mně! Je to pět verst od stanice — každý mužík tě doveze. Na mou věru, přijeď, pohostím tě za milou duši. Mám kvas — takový, že ti to nemohu vyjádřit, tak je sladký!"

Otec jáhen vzdychl a po chvíli pokračoval:

„K ‚Trojici' tuhle také zajdu. I za tebe vyndám prosforu.*) Potom prohlédnu si hlavní chrámy. Půjdu do lázní. Jak se, otče, jmenují: veřejné, či jak?"

Lavrentij Petrovič neodvětil, a otec jáhen rozhodl sám:

„Veřejné! Potom pak, za milou duši — domů!"

Jáhen blaženě umlkl, a v tichu, jež nastalo, tiché a přerývané dýchání Lavrentije Petroviče připomínalo hněvivé supění parního kotle, zdržovaného na zásobné cestě. A ještě nerozptýlil se před zraky jáhnovými obraz blízkého štěstí, který vyvolal, když do sluchu jeho doletěla nepochopitelná a hrozná slova. Hrůza byla v pouhém jich zvuku; hrůza byla v hrubém a zlostném hlase, jenž metal nesmyslná, ukrutná slova, slovo za slovem.

„Na Vagaňkovský hřbitov půjdeš — slyšíš, tam!"

„Co to mluvíš, otče?" nerozuměl jáhen.

„Na Vagaňkovský, na Vagaňkovský, povídám, máš čas," odvětil Lavrentij Petrovič. Obrátil se k otci jáhnu, ba, i hlavu spustil s podušky, by žádné slovo neminulo onoho, na něhož bylo namířeno. „Nebo tě zavlekou v anatomický ústav a tak tě tam rozřežou — za milou duši!"

Lavrentij Petrovič dal se do smíchu.

„Co to, co to mluvíš, Bůh ti to odpusť!" breptal otec jáhen.

„Mně nic, ale hle, jak tu nebožtíky pohřbívají, tohle je vyražení. Nejprve odříznou ruku — pohřbí ruku. Potom odříznou nohu, nohu pohřbí. Tak některého nezdařilého nebožtíka tahají po celý rok, nemohou odtáhat.

Jáhen mlčel a upřeným zrakem hleděl na Lavrentije Petroviče, ten pak dále mluvil. I bylo cosi odporného a politování hodného v nestydaté přímosti jeho řeči.

„Hledím na tebe, otče jáhne, i myslím si: Jsi starý člověk, ale hloupý, bych přímo řekl, až k svatosti. Nuže, co si umiňuje: K ‚Trojici' půjdu, do lázní půjdu. Nebo tuhle také o jabloni ‚bílý náliv'! Budeš na živu sotva týden, ty pak . . ."

„Týden?"

„Inu ano, týden. To nepovídám já — doktoři to povídají. Ležel jsem nedávno, jako bych spal, tebe pak nebylo v pokoji — tuhle povídají studenti: ‚Brzy pak, povídají, našemu jáhnovi bude tento . . . Týden vydrží.'"

*) Při pravoslavné mši kněz vyndává maličkým „kopím" z pěti pšeničných chlebů „prosfor" části k poctě Krista Pána, Panny Marie atd. Z prosfory „zázdravné" vyndává části za živé osoby.

„Vy-dr-ží?"

„Ty pak myslíš, že ona udělí ti milost?" Slovo „ona" Lavrentij Petrovič pronesl s hrozným důrazem. Potom zvedl vzhůru svoji velikánskou hrbolcovitou pěst a smutně pokochav se jejími massivními obrysy, pokračoval: „Tuhle se jen podívej. Vložím-li ji na někoho, hned bude a i f, dušičku vypustí! Ale také... Inu ano, také. Eh, jáhne s jalovou hlavou: k ‚Trojici', do lázní půjdu. Žili lepší lidé než ty, ba i ti umírali."

Obličej otce jáhna byl žlutý jak šafrán; ani mluvit, ani plakat nemohl, dokonce ani vzdychat. Mlčky a pomalu klesl na podušku i pečlivě, unikaje před světlem i před slovy Lavrentije Petroviče, zabalil se do pokryvky a utišil se. Ale kupec nemohl nemluvit: každým slovem, kterým zdrcoval jáhna, přinášel sobě útěchu a úlevu. I opakoval s líčenou dobrosrdečností:

„Tak je to, otče. Za týden. Jak to povídáš: a i f? Tuhle máš a i f. Ty pak chceš do lázní — podivíne? Leda že tuhle na onom světě nám s tebou žhavými chvošťaty vyšlehají — proč ne, to je velmi možno."

Ale tu vešel student, a Lavrentij Petrovič neochotně umlkl. Pokusil se zakryt se pokryvkou jak otec jáhen, ale brzy vystrčil hlavu ze tmy a posměvačně pohlédl na studenta.

„Sestřička pak vaše dnes, jak vidím, opět nepřijde?" otázal se studenta s touž líčenou dobrosrdečností a nepěkným úsměvem.

„Ano, není zdráva," zkrátka od okna vhodil student zamračenou odpověď."

„Jaká škoda!" zavrtěl hlavou Lavrentij Petrovič. „Co pak je jí?"

Ale student neodpověděl: zdá se, že neslyšel otázky. Již třikrát dívka, již miloval, vynechala hodiny shledání; ani dnes nepřijde. Torbecký se tvářil, že hledí oknem na ulici tak, nemaje co dělat, ale ve skutečnosti snažil se nahlédnout v levo, kde nacházel se odtud neviditelný podjezd, a tiskl čelo k samé tabuli. A tak mezi oknem a hodinami, hledě brzy na to, brzy na ono, ztrávil dobu obyčejného přijímání návštěv ode dvou hodin do čtyř. Unaven a bled nerad vypil sklenici čaje a lehl si do postele, nevšimnuv si ani zvláštní mlčelivosti otce jáhna, ani právě tak zvláštní hovornosti Lavrentije Petroviče.

„Nepřišla sestřička!" pravil Lavrentij Petrovič a usmíval se nepěkným úsměvem.

IV.

Této noci, trapně dlouhé a prázdné, právě tak hořela lampička pod modrým stínítkem, a zvonivé ticho chvělo se i děsilo, roznášejíc po pokojích tiché vzdechy, chrápání a ospalé dýchání nemocných. Kdesi padla na kámen čajová lžička, a zazněla čistě, jako zvonek, a zvuk ten dlouho ještě žil v tichém a nehybném vzduchu. V pokoji č. 8. nikdo nespal této noci, ale všichni leželi ticho, a podobalo se, že spí. Jen Torbecký, který nemyslil na přítomnost cizích lidí v pokoji, nepokojně se obracel, lehaje si brzy na znak, brzy tváří dolů, často vzdýchal a opravoval pokryvku, jež sjížděla dolů. Asi dvakrát šel kouřit a ko-

nečně usnul, poněvadž uzdravivší se organismus nabýval vrchu. I spánek jeho byl tvrdý, i hruď zvedala se rovnoměrně a lehce. Nejspíše přišly k němu i pěkné sny: na rtech jeho objevil se úsměv a dlouho nescházel, zvláštní a dojemný úsměv při nehybnosti těla i zavřených očích.

Daleko v tmavé a pusté posluchárně odbily tři hodiny, kdy do ucha Lavrentije Petroviče, jenž začínal dřímat, vešel tichý, chvějící se a záhadný zvuk. Vznikal ihned po hudebním bití hodin a v první vteřinu připadal něžným a krásným jako daleká, smutná píseň. Lavrentij Petrovič začal naslouchat: zvuk se šířil a rostl, a neustále byl právě takový melodický, podobaje se nyní tichému pláči dítěte, které zavřeli do tmavého pokoje, dítě pak bojí se tmy i bojí se těch, kdo je zavřeli, i zdržuje v hrudi svíjející se vzlykot a vzdechy. Následující vteřinu Lavrentij Petrovič nadobro procitl a rázem pochopil hádanku: plakal někdo dospělý, plakal nepěkně, duse se slzami a sotva popadaje dechu.

„Kdo to?" zděšeně otázal se Lavrentij Petrovič, ale nedostalo se mu odpovědi. Pláč přestal, a tím nastal v pokoji ještě větší smutek a tesknota. Bílé zdi byly nehybny a chladny, i nebylo nikoho živého, komu bylo by možno postěžovat si na osamělost i strach, a poprosit o ochranu.

„Kdo to pláče?" opakoval Lavrentij Petrovič. „Jáhne, to ty?"

Vzlykot téměř skrýval se kdesi tu u Lavrentije Petroviče, a nyní, ničím nezkrocen, vyrval se na svobodu. Pokryvka, jež skrývala otce jáhna, zakolíbala se, a kovová deštička řinčícím zvuken udeřila o železnou postel.

„Co je ti? Co je ti?" breptal Lavrentij Petrovič. „Neplač!"

Ale otec jáhen plakal, a neustále klepala deštička, otřásaná vzlykajícím a zmítajícím se tělem. Lavrentij Petrovič posadil se na postel, zamyslil se a potom zvolna spustil na podlahu oteklé nohy. Když postavil se na ně, do hlavy uhodilo ho cosi teplého a hučícího — zrovna jakoby celá desítka mlýnských kamenů začala se vrtět a rachotit v jeho mozku — dýchání se přetrhlo, a strop rychle plul kamsi dolů. Stěží udržev se na nohou od záchvatu závratě, pociťuje tak jasně tepot srdce, jakoby někdo zevnitř hrudi klepal kladívkem, Lavrentij Petrovič si oddechl a rázně překročil prostranství, jež ho dělilo od postele otce jáhna — půl druhého kroku. Zde musil znova si oddechnout. Přerývaně a těžce supě nosem, položil ruku na třesoucí se kopeček, jenž se pohnul, by mu dal místo na posteli, a tázavě řekl:

„Neplač. Nu, nač plakat? Bojíš se umírat?"

Jáhen prudce stáhl pokryvku s hlavy a žalostně zvolal:

„Ach, otče!"

„Nu, co je? Bojíš se?"

„Nikoliv, otče, nebojím se," týmž žalostně zpívavým hlasem odvětil jáhen a energicky zavrtěl hlavou. „Nikoliv, nebojím se," opakoval, a znova obrátiv se na bok, zasténal a trhl sebou, vzlykaje.

„Nezlob se na mne, co jsem ti nedávno řekl," poprosil Lavrentij Petrovič. „Hloupé je, bratře, zlobit se."

„Vždyť se nezlobím. Proč bych se zlobil? Což jsi smrt přitáhl? Sama přichází...“ a otec jáhen vydechl vysokým, všecko zvedajícím zvukem.

„Proč jen pláčeš?“ neustále právě tak pomalu a rozpačitě vyptával se Lavrentij Petrovič. Útrpnost k otci jáhnovi začala přecházet a zaměňovala se mučivou rozpačitostí. Tázavě obracel oči s tmavého obličeje jáhnova na jeho šeďoučkou bradku, cítil pod rukou bezsilné třepetání hubeňoučkého tělíčka, i byl v rozpacích.

„Co pak řveš?“ naléhavě vyptával se jáhna.

Otec jáhen objal rukama obličej, a kolébaje hlavou, pronesl vysokým, zpívavým hlasem:

„Ach, otče, otče! Líto mi sluněčka! Kdybys věděl... jak u nás... v tambovské gubernii svítí! Za mi... Za milou duši!“

„Jaké slunce?“ Lavrentij Petrovič nepochopil a rozhněval se na jáhna. Ale tu hned vzpomněl si na onen potok žhavého světla, jenž ve dne vléval se oknem, i pozlacoval podlahu, vzpomněl si, jak svítilo slunce v saratovské gubernii na Volhu, na les, na zaprášenou stezku v poli — i spráskl rukama, i uhodil se jimi v prsa, a s chraplavým vzlykotem padl tváří dolů na podušku, zrovna vedle hlavy jáhnovy. Tak plakali oba. Plakali pro slunce, jehož už neuzří, a jabloni „bílý náliv“, jež bez nich dá své ovoce, pro tmu, která zachvátí je, pro milý život i ukrutnou smrt. Zvonivé ticho zachytilo jejich vzlykot i vzdechy, i roznášelo je po pokojích, míchajíc je se zdravým chrapotem ošetřovatelek, unavených za den, se sténáním a kašlem těžce nemocných i slabým dýcháním uzdravujících se. Student spal, ale úsměv zmizel s jeho rtův, a modré mrtvé stíny ležely na jeho nehybném obličeji, v nehybnosti své smutném a trpícím. Nemihajícím se, neživým světlem hořela elektrická lampička, a bílé zdi hleděly lhostejně a tupě.

Následující noci o pěti hodinách ráno zemřel Lavrentij Petrovič. S večera tvrdě usnul, probudil se s vědomím, že umírá a že musí cosi učinit: zavolat na pomoc, zakřičet nebo požehnat se — i ztratil vědomí. Vysoko zvedla se i klesla hruď, trhly sebou i rozevřely se nohy, s podušky začala viset těžká hlava a s hrudi rozmachem sjela massivní pěsť. Otec jáhen uslyšel ve snu skřípot postele, i neotvíraje očí, otázal se:

„Co je ti, otče?“

Ale nikdo mu neodpověděl, i usnul znova. Ve dne doktoři ho ujistili, že bude na živu, i uvěřil jim a byl šťasten: klaněl se s postele pouze hlavou, děkoval a přál všem šťastné svátky.

Šťastný byl též student, i spal tvrdě jako zdravý. Toho dne dívka přišla k němu, vřele ho líbala a proseděla déle, než byla určena hodina, právě o dvacet minut.

Slunce vycházelo.

PAVLA MATERNOVÁ:

Duma podzimní.

Osyka prokvétá žlutými listy,
se štíhlých haluzí třese ten květ...
Na nebi Září se vybírá čistý,
obzorům dává se fialovět.
Kruhem tam hory
s temnými bory
zvedají oltáře nebesům do tváře —
zářícím nebesům — nad smutný svět.

Co jsem tu více než list, který šustí,
s haluzí Věčna když na chvíli spad?
Nový svět cítím již nad hlavou růsti,
nový a neznámý ... stálejší snad.
Země kdy chladne,
stromoví chřadne,
jeseň kdy zašumí: duše jí rozumí,
které dech Života drah tu a svat.

Všecko se odloučí ve svojí chvíli
jako list s osyky, se sosny klest.
Zda možno státi, kdy všecko kams pílí?
Všecko když uzrává, zda jen lze kvést?
Jeden zrak pouze
dívá se dlouze
zaniklým v zápětí v nová tu podletí
jasnýma očima nesčetných hvězd!

F. J. ČEČETKA:

Měli se rádi...

NYMBURSKÝ OBRÁZEK Z ROKU 1562.

I.

Stmívalo se.

„Pusť mě, Řeháčku! — Nic naplat, bratří, já jdu domů — Vlasáku, varuj mi!“

Jan Žironkův, vzhledný mládec plecí zavázalých, zdvihal se v zástolí šenku. Rozveselení druzi nechtěli rozuměti, strhli ho k lavici, hlučeli, přemlouvali.

„Ty dobrý! Kam by šel?“ utrhl se Říha Řeháček, soukenník. „Však jsem já tě na to nevyprosil na panu děkanovi, aby šel se slepicemi na řád, než abychom poseděli a popili.“

„Ah, víme, chceš za Evou, šlakuješ ji. — Či k Femianě do lochu míříš?“ uštipoval forberečník Suk. Rozpustilý chechtot kolem stolu. Konvičku zardělému Janovi nastrčili, připili mu. Nebránil se mnoho.

Jak také odejíti, když dnes v Nymburce posvícenské pondělí, a na celém orloji českém teprve hodina první! Už od soboty vlaje s věže kostelní praporec posvícenský, výmluvný doklad, že tance, freje a kvasy mají svůj čas!

V hospodě Mandy šlotýřky v ulici Kostelní bylo včera, je i dnes na síni, v mazhauze jako v oule. Za dlouhým stolem v rohu šenku nejbujněji; Jan Žironků, první zvoník děkanského chrámu a pravá ruka páně děkanova, nemůže uklouznouti. Je hezký, statný jonák, ale dvoudenní panketování přece ho znavilo. Včera vytáčel, dokud bylo dechu, s nymburskými pannami u Bělochu, shlížel se v pomněnkových očích hladké panny Evy Podholovy, na srdce ji vinul, sladká slova šeptal — posléze v lochu u paní Femiany na kantnýři oči se mu sklížily. Vyspal se a šel rovně odtud zvonit na jitřní. Pan děkan se zle na něho hněval, ale přece ho dnes opět propustil k prosbám Řeháčkovým na závazek, že v střízví a brzy domů na děkanství se vrátí. A zvoník, pamatuje na rozkaz pánův, klíči netrpělivě v kapse cvrnká. Říha Řeháček, v jeho

boku sedící, stále nos brunátný v konvičku noří a přemlouvá Jana. Sladovník Vlasák s dvěma tovaryši, veselá podšivka Suk a jiní, kolem pijí pilně na společný řád, jak kruh na stole načrtaný svědčí. Na dolním konci stolu klubko karbaníků, chlapíci podraušení, zarudlí od hry i pití. Hrají o groš „kupeckou“ od božího odpoledne, a už nejsou klidni. Jan Pohrabáčův, neotesanec hrubý, šeredně láteří, že prohrál všecičko do posledního denáru.

„Nehrám, hrom bij — na kolo s vámi — fortelem šidíte, čtveráci!“ Umazané listy rozhodil, pěstí o stůl třískal. Hráči vzhůru — a v tom do hluku zazněla ze síně muzika, kobza, cymbál, píšťala. Tovaryši vyhrnuli se ven, popadli děvečky, sousedky, kde koho kdo mohl, a točili se po upěchované zemi.

Hrají muzikáři písničku veselou, novou. Vetešník či prťák Martin Havránek hned ji zpívá chraplavým hlasem, a u dlouhého stolu z toho plno smíchu. Písnička posměšná, nezvedená satyra nymburská o hospodě „Pekelci“, o předních paních a měšťanech! Havránek ječel:

— Já tam přišel do Pekelce
za štok k paní Majdalence.

Ona volá: Augustová,
pojď pít se mnou, Jáchymová.

Pošlem sobě pro Jaroše,
za pivo dá všecky groše.

Pošlem sobě pro Logika,
všecky truňky v sobě smíchá.

Logik nechce dneska jíti,
že má pilně vepře bíti.

Píseň tuto u Hvizdoně
Sukryn skládal v jeho domě. —

Smělá písnička o hrozných verších, štiplavá, rozjařila Jana. Zavolal děvečku Žofku černou: „Dám poctu! Nalej hudcům piva za groš českej, kmotříčkovi Pohrabáčovýmu dej za dva velká, ať se nehněvá, a Havránkovi taktéž! Ať zpívá, to dobré!“

Žofka jen se otočila a začla zpívati sama zas: „Já tam přišel do Pekelce . . .“ *)

Jan vysoukal pytlík z kalihot a sázel hotové na dřevo. Nazvonil se něco za rok, než ušetřil hromádku grošů k posvícení. Má míšek ještě naditý, může si něco dovoliti. Pohrabáčovi při pohledu na tolik peněz v očích se zajiskřilo. Sliny se sběhly. To by se hrála „kupecká“!

Sama paní Manda šlotýřka, vdova počestná a kulatá jak melounek, donesla v cínových koflících nový truňk, do kapsáře na bítém pasomanu shrnula peníze. Bez upejpání připila zvoníkovi, nebránic se, když ji sladovník po širokých zádech poplacával.

*) Měla po čase chuďátko pro písničku nemilé opletačky! Paní Majdalena Pekelská na soudě ji nařkla, že satyru složila. „Chtějí ji na mě secpati,“ bránila se, „nevím, kdo písničku složil, sám čert ji skládal.“

Pohrabáč hledal svádu, volal na zvoníka: „Pojď, kmotře, se mnou za pás, krejcar sázím!“

Jan se smál, ale paní šlotýřka na svobodníka spustila: „Nic tu, nic! Vypros si u pana purkmistra a pánův prostřed rynku, aby směl za pás. Tam ti toho přeju, jdi, milý, nepošťouchej, žena tě čeká!“

Nedal se snadno, čerti dnes jím šili: na děvečku se utrhl, že dala míru zlou, šlotýřce měchatých bab dal, až vejstupníka vyndali na síň, ze síně na ulici. Vykymácel se, aniž věděl jak.

Děvče stavilo na stoly lojové svíce a přálo dobrého večera. Do zvoníka najednou, jako když jiskra vjede — čepici na hlavu vtiskl a dral se ven. Světlo ho poplašilo. Tovaryši za ním, tahali ho, domlouvali — ale už byl na ulici.

„Těžko mi v hospodě, a pan děkan svolení na noc nedal,“ bránil se Jan neodbytným druhům.

„Je posvícení, pamatuj! Pobuď s námi — aspoň tu na záhrobci chvilku posedíme, donesu piva,“ sváděl Řeháček.

Člověk je slabý, dal si i Jan říci. Usedli podle zdi hřbitovní před dům měšťana Brečťánka se zvoníkem dva tovaryši Vlasákovi a Suk, Řeháček šel do svého sklepa pro pivo.

Zářijový večer jasný, teplý, pěkně bylo na čerstvém vzduchu o černé hodince. Kumpáni mluvili o včerejšku, před zraky Janovými vyhoupla se postať Evičky Podholovy, z hospody šlotýřčiny zněla sem tlumeně muzika, ozýval se hrdličí smích děvčat.

Řeháček donesl piva v báni, pili. Šel kolem Brožek šlotýř. „Vítaj nám, napij se!“ zvali ho mezi sebe. Přihnul si, přidal na řád tři peníze a spěchal po svém, slibuje, že se vrátí. S pole se kolébal otylý Petr Brečťánek a trochu podezřele patřil na společnost před svým domem. Když uctivě zdravili, procedil jen: „Zdrávi spali!“ a všel do domu. Nahodil se i podraušilý Cihulek, vracející se z rynku, a pozdravil kepsky: „Mastihubkové mdlí na luftě se sbírají.“ — „Varuj, buď nás prázden!“ odpovídali besedáři a napiti mu nedali.

V tom hluk blízko u Kamenného domu, Jan Pohrabáčů tam láteří. Vrátiv se prve z hospody, vrhl se doma na ženu, chtěl peníze. Paní Katuše, zvyklá podobným výstupům, s lože skočila, rozchlupačená k sousedě utíkala, a dvé dětí s vřískotem za ní. Pantáta nezdárníka posadil na práh před domem a zavřel na řetěz. Zeť pohulákal a pak na vratkých nohách došel před Brečťánkovo. Poznav ve tmě zvoníka, osopil se hned: „Proč ty mi nedáváš, Jene, groše bílýho, co jsem chodil do Sasky k knězi Vítovi s poselstvím?“ Rozdíral se víc a více, po záplatě ruku natahoval.

Zvoník nepozbyl klidu: „Kmotře, ty mne nenapomínej, však jest tobě kuchařka na faře zaplatila, a já jsem tobě dal poctu dnes. Nehrdluj se!“

„Zvyjebenej, lháři, lhal! Však jest mi žádnej nic nedal!“ řval šeredným jazykem, až se lidé stavili.

I otylému Brečťánkovi nebyla taková noční zábava pod vlastními okny po chuti. Byl poručil se s paní manželkou Zuzou pánu Bohu, lehli pod nebesa na lůže, a teď řev u samičké komory. Vstal poctivý

měšťan, zdvihl okno a pověděl srdečně: „Netuchejte se, vrabci, jděte, nebo zavolám rychtáře, potvorníci —!" Spustil okno, pupky skelné zadrnčely. Hubatý pohrabáč poslal za sousedem na dobrou noc též několik nevybíraných slov a hnul se za ostatními, kteříž vyprovázeli zvoníka k faře. I Cihulek tu byl, a tovaryš Vlasákův dal mu štus rád nerad.

Šli právě po krchově a, nic nedbajíce, vrapili se za vrch hlavy, prali se chutně. Roztrhovali je, zvláště zvoník zcela se mezi ně vložil, aby na posvátném místě a před samým děkanstvím se uchovali. Ale již ho chopil Pohrabáč za soukenný kolár, Cihulek pustil pachole, a dali se oba do Jana. Vyběhli z krchova na oulici a bili se mužsky; klofce lítaly, celá ulice se sběhla. Mládežka obskakovala, měla z šibřinek radost nekřesťanskou, baby křičely o pomoc. Brožek šlotýř s vykasanými rukávy přiběhl, ale nezasáhl. „Jen se šiďte," pověděl, „však jste svoji tovaryši, a je posvícení!" A díval se; patřilo to k posvícení.

Stará Šneková popadla pověrek a, pošťuchujíc rváče, volala: „Huš, huš, milej Jene, medle což děláte?" Měla se v čas co retovati.

Jan, oháněje se klíči, odpovídal jí: „Vidíš, Šneková, tepou mě, tepou lotříci — ale již jest má vyhraná — na — tu máš —!" A klíče od věže hromotlucky dopadaly na soupeře. Ani ti však nelenili. Pan děkan byl by Jana nepoznal, jak byl zedrán: čepice, obojek pryč, tacle s rukávů strhané, a plundry padaly, co chvíli je potáhl.

„Zvoníku, co děláš? Uršulko, děvečko, běž pro rychtáře!" vykřikovala na dcerku bohatá šlotýřka, která s celou hospodou též přiběhla. — „Pusťte mě!" Martin Havránek lokty se prodíral. Mýho zvoníčka tepou, tulichem na ně — —." Hned byl v kole, sedl na poraženého Pohrabáče: „Hi hi hi, do Prahy, valášku!" Vyskakoval mu na zádech.

Mumraj měnila se v opravdovou pranici. Zvoník pozbyl rozvahy, bil — uhoď kam uhoď. Zase ženy zasáhly: Šnečka s Řehačkou otevřely vrata u fary, všouply rázem Jana do síně a dvéře přibouchly. Avšak nežli se kdo z tohoto strategického obratu vzpamatoval, rozlétla se vrata farní, a rozpálený zvoník vyrazil s polenem v ruce. Boj nový, zuřivý; teď již Brožek uznal za hodné zakročiti. Ruce jeho štáfy, síla medvědí. Odhodil rváče na strany, sem tam pleštil, až mlasklo. Pohrabáč s Cihulkem bez řeči se zdvihli a šli k šlotýřce, zvoník bručel a sbíral po dláždění svoje svršky.

Diváci se rozcházeli, jen hokyně Anna Bosačka si ještě smočila: „Jdi ležet, dobrej Janíčku, jdi, dosti máš, žádnej ti nevezme, chudinko!"

Zvoník mlčel, za to Brožek ji odbyl: „Zač ten jazyk, mošno? Varuj k svým sejrům!" Babka šourala se preč, rozešli se poslední. Jan sedl za sloupem u domu šlotýřky na špalek — hněval se na celý svět. Pohrabáč s Cihulkem v šenku zle se kasali, piva chtěli, aby zvoníkovi připili po nymbursku. Paní Manda nedala, vystrčila je — a venku zvoník.

„Jděte spat," trestala je mateřsky, „máte rychtáře zejtřejšího dne, a on vám napraví; jestli rychtář nenapraví, napraví pan purkmistr a páni." Jan skroušeně poslechl, velkou mříž u krchova otevřel, šel domů. —

Co dál bylo, přikryla noc; bylo rychlé, smutné, bez diváků.

A přece byl jediný svědek — Jíra Kozel, ponocný na věži kostelní. Vyprávěl o tom na soudě: „Troubil jsem druhou, rvali se u Kamennýho domu. Neviděl jsem, než výkřik zaslechl a klíče zacrkaly. Tloukl, nevím kdo, nevím koho — sešel jsem s pavláčky.“ —

Pod krchovní zdí ležel zmordovaný zvoník, bez hnutí — —. Z mraků vyhoupl se měsíc, rozlil bledé světlo po gotických věžích chrámu, pilířích, fiálách, kružbách, zahleděl se dlouze v zsinalou tvář chuděry Jana, k životu ho zavolal. Zvoník pohnul hlavou, zavzdychal — probíral se z mrákot. Krev mu ušla, a dlouho trvalo, než po čtveru doplazil se k stavení šlotýřky. Co síly zbylo, napjal a vykřikl plačtivě: „Achich, paní — zabili mě — zabit jsem . . .“

Paní Manda v košili vyběhla a strnula. „Krev ho ujde, pomozte, lidé dobří!“ Utíkala ke Kryšpínovým vedle rozsvěcet. Stará Pohrabačka nahýbala se s pavláčky:

„Má milá Manda, pro Bůh, kdo že ubil koho?“

„Tvůj zeť s Cihulkem zvoníka!“ Tloukla klepadlem u souseda, chtíc ohně.

„Ba, přeběda mně, nešťastný ženě, jakž sobě mám nebožička dělati!“ naříkala na pavláčce starucha nad nezdárným zetěm.

Křiku, šumu na oulici přibývalo. Dorota Šimona postřihače jen v kytli první přiběhla a zvoníkem zatřásla. Chytil ji za ruku. „Má milá,“ chrčel, „měj v paměti, že mě to udělal Cihulek a můj vlastní kmotr Pohrabáč, ježto jsem jeho dví dítek na rukou držel —.“ Přiběhli i jiní, Jan omdléval a zas naříkal v pláči srdnatém — divadlo neveselé.

Řehačka mu hlavu zdvihla a řekla měkce: „Pojdiž, Jene, k nám!“ Chopili se ho a vnesli do stavení. Baba Lída podruhyně hliněný okřín přinesla a hlavu vodou s octem zmývala. A co ho zlívá, jako s dítětem se mazlí: „Netrhaj se, Janečku, netrhaj, hlávku promeju, šrámy se zahojí. — Vidíš, jak jsi okrvaven — co řekne mátě, až tě uvidí!“

Jan vzdýchá — hlavy neudrží, na prsech mu chrčí. „Zle je, kmotra — zle — k smrti.“

Babka, kus doktora, myje dál, ovazuje; zvoník sténá, ale přece se sbírá, okřívá. S Řeháčkem dovlekl se k šlotýřce, hledali barvíře. Hned za nimi přihnal se rychtář a už už na Jana žilou popřáhal, že si v noci pokoje nedá; paní Manda z gruntu pověděla, kdo kvalt začal. Rychtář spěchal, aby se mordýři ujistil, a šlotýřka vycinkala Janovi, jak se patří. Choulil se na lavici, vzdýchal: „Netresci mne, paní, dosti mám — pusť pachole se mnou k barvíři —.“ Odpustila ráda, a výrostek hrubý vedl nebožce, kde stála lázna s hostěnicí u vody.

Barvíř starý, mrzutý již spal. Dlouho bouřil hoch, než otevřel. Bručel, rozsvěcel, shledával instrumenta, obvazy. „Nehampejzujte, kohouti, nebude dranice, budete zdrávi.“ Janovi na stůl kázal lehnouti a kroutil hlavou, nelíbila se mu ztlučená hlávka. Zvoník trpěliv jak beránek, zuby zaťaty, jenom na čele pot studený a dech těžký. Barvíř sádly mazal, flastry kladl, vázal, pachole svítilo. „Jsi zle v tom, zvoníče — nevím, jak do rána — jdi a spi!“ Vystrkal oba ze dveří.

Spi! Zmordovaný Jan umíral, u Bělochovy hospody klesl, pachole bez rady. Na rathouze vysokým hláskem klinkal „pírklok", ponocný na věži troubil třetí hodinu. Dobil se hoch v dům, kde Eufemie, libá žena Machova, měla pivo na čepě, a mečíř Šperlink pomohl mu vnésti zvoníka do síně. Tři sedláci z Podmok, kteří na noc došli a ráno do Boleslavě na jarmark poputují, obklopili Jana. „Ty s umáchanou hlavou, což zle tě ztloukli!" Z lochu přiběhla paní Femiana; přepěkná žena, vlasy uhel, tváře růže, oči moře hluboké. „Můj Bože, Jene! Ty umíráš!" vzkřikla a s pláčem schýlila se k ubožci.*) Jan jen zkalený zrak k ní obrátil. Na faru ho už donesli, za dveře složili a odešli, nikoho nebouříce, báli se pana děkana. Vždyť Jan oživne, do komůrky dojde!

Rychtář s biřicem vedl Jana Pohrabáče a Jana Cihulka do šatlavy z hospody Rašovských. Tak skončilo nymburské posvícení l. 1562, nešťastně pro tři Jany.

II.

Časně z rána v outerý vstal pan děkan, a neslyšel zvoniti na jitřní. Jan též nepřicházel k němu. Volal ho — darmo. Sešel dolů do kuchyně. Kuchařka už vaří pivní polévku, o Janovi neví. Pan děkan se zlobí, a Regina sluha běží k podkrovní komůrce, kde bydlo zvoníkovo. Jen jen na tmavé chodbičce nepadne přes tělo. Vzkřikne: „Jene, vstávej, co je ti?" Třese jím, sáhne na ruku, mráz ji projel tělem — Jan studený, nebožtíček . . . Až sem v koutek tmavý v noci se dovlékl a dokonal svůj svět, ani kdo věděl.

Přišli páni, prohlédli, zapsali, potácivým krokem došla i matička Janova, staruška sešlá, už jako pára nad hrncem. Jen Jana měla, potěšení v světě jedinké, a přišla o ně. Ještě včera přišel k ní na Zálabí v komůrku, svěřil se rodičce se svojí láskou k Evičce, kul plány: ožení se, vezme matičku k sobě — teď tu leží s hlávkou rozbitou . . . plakala usedavě — —.

Velký zvon, kterým Jan k chválám božím zvonival, svolává v smutném praepulsu jemu na funus, hlaholí mu na cestu poslední. Na síni ve faře tělo zvoníkovo na marách, u nich matička stará, hořem schvácená, na ulici houfy lidstva, přišli vyprovodit dobrého mládence. Evička Podholová, panna přepěkná, také v zástupu, a slzy jako hrachy kanou jí po líčku. Ó, by před lidmi se nemusila zapírati, ulevila by své bolesti . . .

Žáci přezpívali veršíky, pan děkan notuje „De profundis" — též se mu hlas nějak chvěje. Rozezvučely se v lkavých tonech všecky zvony, žalovaly, a zvuk jejich nesl se až do šatlavy, kde seděli Pohrabáč a Cihulek, do duše řezal.

Hned po funuse poslali purkmistr a rada ze svého středu Burjana Hlaváče a Jakuba Herštáka s písařem do vězení, aby jim mordýři pravdu vyznali a nezpřeli.

*) Peklo měla pěkná paní doma za to, že byla k hostem vlídná. Žárlivec muž bijíval ji tuze, sešla brzy Iva se světa; soud byl o to dlouhý, zda umřela hlízou či morem či bitím. — Asi posledním.

Pohrabáč pověděl upřímně; „Co jsme učinili, z opilství jsme učinili, a je nám líto — měli jsme se rádi se zvoníčkem.“

Měli se rádi se zvoníčkem! Bože, až k smrti se měli rádi! Nemožno — a přece tak vybledlým pěkným písmem černé na bílém ve starém foliantu. Co diktovalo tuto lásku? A co vše z lásky neučinili dobří přátelé už před třemi sty padesáti lety . . !

Bývalo zvykem, že mordýře vodili na vala do katovny, na trápení nové přiznání vynutili, krevní písař vše do knihy smolné zapsal a „na spravedlnosti“ smrtí se vina smývala. Byly takové sondy v XVI. věku, ale zde ta „láska“ popletla na dobro i pány v radě. Lásky nelze přece trestati; květinka vzácná vypučela před věky tak řídce jako dnes, jí třeba pěstovati, zalévati, aby rostla, sílila! Měli se rádi se zvoníčkem . . .

Páni přemýšleli, vyslýchali, věc v líc i rub obraceli, až rozhodli nejmoudřeji: Příhodu z noci posvícenské péro písařovo vylíčilo ve spise, přiložili exameny obou vězňů, svědomí svědků, ani té „lásky“ nezatajili, spis ovázali, zapečetili a poslali slavné appelaci do Prahy. Tam páni moudřejší a zkušenější, ti ať rozhodnou o trestu.

Dočkali se záhy ortele — vzácný rozsudek XVI. věku zní doslova: „Pravíme za právo: Poněvadž to z svědků nachází, že nebožtík Jana Pohrabáče a Jana Cihulka polenem neb štěpinou jest uhodil a k nim kamením jest házel, tím počátkem bitvy byl, a Pohrabáč s Cihulkem mordem jeho povinni nejsou, když se brániti musili. Pro velikost skutku však za tři měsíce sběhlé o vodě a chlebě trestati se mají. Kdo původa v svádě zabije, mordem povinen není — —.“

Štěstí zvoníkovo, že je mrtev, trestu by býval neušel. Hoj, což veselo vám, Janové! Tři měsíce vodou ujdou, a jste svobodni, živote zachován. Že jste mnoho milovali, mnoho vám i XVI. věk, věk krve, odpustil.

Zapomene se záhy na vše, jen jedna jedinká dobrá duše pamatovati bude do smrti. Stará matička Jana zvoníka někde v podruží na Zálabí zhusta otevře truhlu malovanou, zadívá se na šátky po Janovi a slzami skropí jedinou památku po synečkovi. Snad i Evička časem vzpomene a přiklekne k hrobu toho, kdo ji měl rád. — — —

Ta láska divná po světě se podnes toulá, a Pohrabáčův stále dosti kolem . . .

Z KRESEB MIKULÁŠE ALEŠE.

BOHUMIL BRODSKÝ:

Po osamělých cestách.

ROMÁN. (Pokračování.)

On umře, on nám odejde," úpěla matinka, svírajíc papír a svíjejíc se bolestí. „Komu nás tu nechá? Co si bez něho počneme? Kdyby tebe nebylo, umřela bych s ním, ale kdo by se nad tebou slitoval?"

Zase ten stín mne napadl, a já cítila nenávist sama k sobě, že jsem rodičům jen za obtíž. Hořkost moje byla tím větší, poněvadž jsem oba milovala, poněvadž jsem si byla jista, jak oni mě milují. Ničím jsem jim dosud neprospěla, a jen jako kámen stála jsem v cestě jejich štěstí. Kdybych bývala byla méně pečlivě vychována, kdyby byla matinka mou duši tak vysoko nepovznášela, byla bych snad hned tehdy dopustila se samovraždy. Jako hbité pláče krčila jsem se do kouta kočáru a dívala se vyděšeně na krajinu.

Najednou mě matinka objala a prudce k sobě přivinula.

„Ty mé potěšení, ty má jediná radosti, jak tě nyní vychovám, jak tě ochráním?" vybuchla v zoufalém pláči. „Jak se s tebou tatínek rozloučí, když tě měl tolik rád, když se stále o tvou budoucnost staral?" —

Jaké to byly chvíle hrozného utrpení! Teprve teď jsem pociťovala opravdovou hrůzu a pochopovala, že ta rána, která mezi nás udeřila, se dotkne nejvíce mě. V nesmírném hoři tiskla jsem se k matince a volala, aby mě neopouštěla. Když jsme se vyplakaly, ptala se matinka sluhy, jak se neštěstí stalo. Vypravoval to prostě a, domnívaje se, že nemusí už nic zakrývat, nezatajil hrůzy, jež nás čekala. Dnes ráno při manévrech měl otec se svou setninou provést náhlý útok na nepřítele. Cesta vedla přes louku, bažinatou a plnou příkopů. Kůň tatínkův, necítě pevnou půdu pod nohama, byl nepokojný, a došed k hlavnímu příkopu, vzpíral se ho přeskočit. Tatínek ho bodl ostruhami a, když ani potom nechtěl jít a vojáci už byli za příkopem, švihl koně. Ten

se prudce vzepjal, skočil stranou, a tatínek, vylétnuv ze sedla, padl na znak k zemi, a to tak nešťastně, že mu nohy visely do příkopu a prsa byla vypjata přes okraj příkopu. Poděšený kůň, chtěje utéci, počal sebou zmítat, poněvadž se mu nohy bořily, a při tom zadními nohami prudce šlápl na prsa otcova. Krev se mu vyhrnula z úst, a když vojáci přiběhli, aby koně chytili, byl tatínek bez vědomí. Odnesli ho do blízkého selského statku, a, co se dál stalo, sluha povědět nemohl.

Matinka v kočáře omdlela. Mně samotné se zdálo, že slyším praskot kostí, a před očima ukázalo se červené vidmo, jakoby proud rudé krve stékal tetelícím se vzduchem. Spatřivši omdlelou matku, začala jsem úpěnlivě volat o pomoc. Zastavili kočár, a sluha seskočiv běžel k nedalekému stavení pro vodu. Sotva matinku otřeli, volala tiše, aby jeli rychle dál. Zvolna se zotavovala, ale byla nyní tichounká. Jen její oči podivně se svítily a vyděšeně těkaly. Hladila jsem ji, něžně jsem na ni volala, poněvadž jsem se děsila, že by také ona mi mohla umřít. Svět se mi najednou zdál být nevýslovně krutým, neměla jsem žádné dobré duše, nikdo z přátel maminčiných ani tatínkových se k nám nehlásil, a já opravdu nevěděla, kam bych se obrátila. Byla jsem sice dítětem, ale žena vyspívá dřív než muž a chápe vše kolem sebe, zvlášť, když od malička naučí se rozumět takovým jemným záchvěvům jako já. Moje laskání matinku probudilo. Položila svou hlavu na má prsa a tichounce se rozplakala.

Brzy začaly jsme míjet oddíly vojska, vracejícího se na svá stanoviště. Byli uprášení, unavení, ale vesele si zpívali a zvědavě se na povoz, tryskem jedoucí, dívali. Netušili, jak hrozné neštěstí se tísní v kočáře, jak bolestného kontrastu se dopouštějí zpívajíce, mezitím co my úpěly, zdrceny žalem. Řady vojska se množily, a my jsme zajely na polní cestu. Matinka začala pobízet kočího, aby rychle jel, a kočár sebou zmítal mezi kamením.

„Tamhle je to," ukazoval sluha na osamělý statek uprostřed polí. Vesnice ležela dál, a statek mezi několika stromy stál jako zbloudilý chodec. Vojáci se míhali kolem statku, a několik sluhů drželo důstojnické koně. Zachvěla jsem se, spatřivši koně. Jistě je mezi nimi ten, který mi ubil tatíčka.

Konečně kočár zastavil, a matinka chvatně vystupovala. Spatřila jsem plukovníka otcova pluku. Byl velmi vážný a, přiblíživ se k matince, nabídl jí rámě. Několik vyšších důstojníků stálo opodál, a ti všichni se blížili a velmi uctivě matinku pozdravovali. Teď jsem se zatřásla. Mezi důstojníky spatřila jsem kněze, oblečeného tak, jak jsem ho vídala v kostele. Plukovník cosi matince domlouval, a matinka, tisknouc dlaň k očím, plakala. Všichni blížili se ke stavení, a plukovník, pokynuv knězi, aby šel napřed, vedl za ním matinku. Kdosi z důstojníků přiblížil se ke mně a, vzav mě za ruku, vedl mě za nimi.

Nízká světnice se dřevěným stropem se ukázala. Nebylo v ní mnoho nábytku. Ostatně, neviděla jsem nic, než lože v koutě. Vojenský lékař, kterého jsem z města znala, stál u něho, a na loži byl tatínek. Teď matinka svezla se na kolena, a já, nedavši se udržet, vedle ní.

Ruka tatínkova, velmi bílá a jako bezvládná, visela dolů. Chytila jsem ji a líbala, tak vroucně líbala, jakbych byla chtěla život do ní vlít. Cítila jsem, jak se jeho prsty pohnuly a jemně se mé tváře dotkly."

„To vše další odehrávalo se jako sen. Kdosi mě zvedl a šetrně odstrčil, a na místo mé postavili matinku. Přistoupil kněz a, nakloniv se nad tatínkem, ptal se ho důrazným, po celé světnici slyšitelným hlasem:

„Jest to vaše dobrá vůle vzíti si za manželku Línu Járovu?"

Něco jako šepot ozvalo se z postele.

„Jest to vaše dobrá vůle vzíti si za manžela setníka Ladislava Durasa?" zněla druhá otázka.

„Ano," vydralo se zoufale z hrdla matčina.

Následovalo několik latinských slov, kterým jsem nerozuměla. Byla jsem zmatena a dala se vést k loži. Teď teprve jsem spatřila tvář tatínkovu. Ach, jak byla hrozná! Jak nekonečné utrpení bylo vryto do jeho ušlechtilé tváře! Jak se změnil! Rty jeho byly potřísněny krví, pleť žlutá, oči vyděšeny a plny nezměrné bolesti. Otočil je po mně. Chtěla jsem se naň vrhnout a líbat ho, ale kněz mě zadržel.

„Pane setníku, hlásíte se za otce Líny Járové a přejete si, aby byla jako vaše manželská dcera zapsána?"

Otec maličko přikývl hlavou. Cosi neobyčejně radostného a světlého zamihlo se v jeho zraku.

„Páni svědkové jsou ochotni vše dotvrdit?"

„Ano," ozvalo se několik hlasů.

„Jsem hotov, pane doktore," řekl kněz, ukloniv se plukovnímu lékaři a přistoupil k matince. „Buďte statečná, nezoufejte," povídal prostě. „Jako voják byl povinen život svůj kdykoli obětovat. Je smířen s Bohem, odchází statečně, nestěžujte mu poslední okamžik."

Potom vzal mne za ruku, chopil se bezvládné ruky otcovy a tou mi křížek udělal. Cítím to dotknutí, kdykoli si na onen okamžik vzpomenu. Než mi mohl zabránit, chopila jsem se zase ruky a líbala ji vášnivě. A moje matinka líbala se mnou. Vždyť jsme se loučily se svým drahým tatínkem, vždyť jsme ho ztrácely ve chvíli, kdy jsme se mohly k němu hlásit. A nemýlím-li se, plakali také důstojníci, plakal kněz i lékař. Vždycky mi to působí výčitky, že jsem přispěla k rychlému konci tatínkovu. Podíval se svým hrozně bolestným pohledem po světnici, pleť jeho zrůžověla, nazvedl hlavu, jakby chtěl něco říci, a najednou mu hlava padla nazpět, v krku mu zahrčelo, a nový proud krve se mu vyřinul z úst. Chtěl asi něco říci, a pohnutí ho rozčililo. Vzkřikly jsme, matinka se naň vrhla, ale, když ji lékař odstrčil, byl už konec. Oči jeho byly strnule upřeny, a ústa, plná krve, pootevřena —

Omdlelou matinku vynesli ven a mě vyvedli za ní. Byla jsem jak opilá a lhostejně jsem se potácela. Důstojníci mě oklopovali, těšili, mazlili se se mnou, ale vzpamatovala jsem se dobře až doma, až když jsem se vyspala.

Kolik jsme to, matinko, spolu zažily zoufalých chvil! Snad, kdybychom byly neměly vzájemně jedna druhou, byly bychom podlehly. Co nám bylo po tom, že jsi už nebyla svobodnou slečnou, ale vdovou

po hejtmanovi, co bylo po tom, že mě slečna ve škole nevolala víc Járová, ale Durasová? Líp by nám bývalo, kdybychom žily v ponížení a měly svého zlatého, dobrého tatínka, který ještě před smrtí ukázal, jak nás miluje, žádaje plukovníka, aby pro nás poslal, aby sňatkem na smrtelném loži odvalil kámen s naší životní pouti.

Sama jsem učinila návrh matince, abychom se odstěhovaly. Pozorovala jsem, jak matinka sestarala, jak každodenně, když se blížila doba, ve které druhdy tatínek přicházíval, zmocňuje se jí zvláštní rozčilení, ve kterém ztrácela své sebevědomí a stávala se podivně rozechvěnou. Hovořívala sama pro sebe, naříkala, tatínka volala, a já, slabá ještě a nesamostatná, jako malé ptáče zděšeně jsem ji prosila, aby se vzpamatovala.

„Odjedeme," povídala mi jednou, když jsem se vrátila ze školy. Byla velmi bledá, ustaraná, a celé tělo její zachvívalo se v náhlých záchvatech rozčilení.

Odjely jsme. Šla jsem s matinkou rozloučit se se slečnou a potom na hřbitov. Matinka prsty nahrabala trochu hlíny, ukryla do váčku a políbila naposled hrob. Mlčky jsem udělala také tak, a odpoledne odvážel nás vlak k rodišti matinčinu, kde doufala nalézt útěchy. Patříc oknem na mizející známý kraj, myslila jsem si, že jsem už zažila vrchol strastí, teď že mě očekává pozvolné zotavování, pozvolný návrat ke klidu. Kdy člověk nedoufá v lepší budoucnost? A kdy se při tom nepřesvědčí, jak nemilosrdně znovu a znovu vynalézá osud bolesti, kterými by oběť svou šlehal? — — —"

III.

V knize byla pomlčka. Výtoň zvolna zvedl hlavu a z hluboka si oddechl. Lačně, jedním dechem přečetl první stať zápisků Lininých. Nedbal, že večer se mění v noc, že celý den do úpadu pracoval, že tělo volá po odpočinku. Tak ho líčení mládí Linina zachvátilo, že by býval ani nepozoroval, kdyby byl někdo do vnitř vstoupil. Živě se představil útlé děvčátko s rysy Lininými, které dětskou duší pozorovalo zvláštní poměr svých nešťastných rodičů. Se živou věrností mihaly se jeho představy, a on, podléhaje dojmům až do krajnosti, procíťoval veškeré stupnice ponížení, radosti a zármutku.

S čelem svraštěným a očima do prázdna upřenýma zamyslil se, a mimoděk mu napadlo přirovnání jeho mládí s mládím Lininým. Ne, nezažil v útlém věku žádného pokoření, ale nezažil ani lásky. Ti, kdož byli kolem něho, neměli onu kouzelnou moc rozehřát jeho nitro, přivinout ho k sobě, zapálit jeho mladou duší oním posvátným citem nadšení, jaké vanulo z prostého líčení Linina. Ta zažila krásné chvíle dětské, které vyváží veškeré její utrpení. Proto je tak mírná, laskavá, proto se její oči usmívají a cosi sladce poutavého v nich hoří, co se nedá zakrýt ani naučit. Jaký nevyčerpatelný pramen potěchy má ve svém nitru, který svlažuje utýranou její mysl! Ne, nebyl nikdy tolik

nešťasten jak ona, ale nebyl také tak šťasten. A proto jeho život tak podivně vyzněl, proto podobal se suchoparné, neutěšené poušti, na které bez radosti umdléval, a na kterou se ohlížet, vzpomínat neměl chuti ani vůle.

Postava Línina vztyčovala se před jeho duševním zrakem, světlá, milá, sladká, a kouzlo z ní vanulo, jako když ona líčila jasný zjev své běloučké, něžné matky, žijící pro svou lásku a pro své dítě. Hořkost se ho zmocňovala. Vstal prudce a, vyšed mezi dveře, naslouchal jednotlivým zvukům, které se nocí nesly. Neslyšel však nic z toho ruchu oživené nemocnice. Pátral očima po domácím kraji, přál si spatřit svůj domov a oživit v duchu onen jediný, jímavý okamžik, kdy, vrátiv se domů, našel umírajícího otce. Co by za to dal, kdyby ještě žil! Jak by se staral, aby otec zažil lepších, svobodnějších chvil! Jakmile by vojna přestala a on byl promovován, usadil by se někde na venkově, vzal si rodiče k sobě a s otcem den co den chodil na procházky. Oživl by, zamilovali by se, oslazovali si život a nahražovali, oč je minulost připravila.

„Jeden z pánů oficírů prosí pana doktora, aby k němu přišel," ozvalo se vedle něho. Lekl se. Byl tak zamyšlen, že nepozoroval příchodu vojáka, majícího noční službu a přišedšího v trepkách.

„Co chce?" utrhl se nevrle.

„Rána ho bolí, bojí se, aby nedostal zánět, a chce ránu převázat."

„Bolí každého," hučel mrzutě. „Prostého vojáka, jako důstojníka. Což tam není ošetřovatelka?"

„Je tam jeptiška, ale od té on nechce si dát nic udělat."

„Ještě nás tu bude komandovat," řekl nevrle. „Nu, jdi, že přijdu hned."

Vešel do pokojíka a, zavřev knihu, uložil ji na předešlé místo. Kdyby Lína přišla, poznala by, že ji kdosi četl, a on nechce, aby ještě jí působil něco nemilého. Vůbec se musí vystříhat, aby se jí nešetrně nedotkl. Netušil, co se děje v nitru ošetřovatelky, nemohl uhodnout, že bytost, tak duševně bohatá, vybrala si takový málo vděčný obor působnosti. Nyní rozuměl jejím slovům o ženách, nyní chápal, proč tak nadšeně o nich hovořila, hájila a tak jemně dotýkala se oněch skrytých záhybů duše ženské, které obyčejně zůstanou utajeny před očima světa.

Pln ještě vzpomínek, vešel do cely, kde ležel raněný důstojník. Byly tu čtyry postele. Na třech leželi důstojníci, jimž byly ruce nebo nohy amputovány, čtvrtý měl rozseknuté rameno. Rána byla bolestná, nikoli však smrtelná. Důstojník byl dosti mladý nadporučík, který se lekal, aby se nestal mrzákem.

„Nejdete dlouho, pane doktore," uvítal Výtoně hned mezi dveřmi. „Nemohu vydržet, rána mě bolí."

„Je tu ošetřovatelka, byla by vám ránu převázala."

„Nechci od ní, není lékařem. Mám přece právo na pomoc lékařskou."

„Ano, na to máte právo, jen je-li pomoc lékařská k dostání," řekl Výtoň prudce.

„Vždyť jste tu přece vy?" vybuchl nadporučík netrpělivě.

„Ano, já jsem tu, ale vy tu nejste sám. Máme šest set nemocných, mezi nimi stodeset tyfem nemocných, a ty musím všechny já sám prohlédnout, operovat, většinou ovazovat. Nespal jsem už tři týdny, nenajedl se, neodpočinul si. Kdyby měli všichni nemocní v noci po mně volat a vzdorovitě odmítat pomoc ošetřovatelek, byl bych za dva dny na prkně. Konám svou povinnost až příliš svědomitě, a nedám se nadarmo týrat.“

„Budu si stěžovat,“ vyhrožoval nadporučík.

„Jak je libo, chcete-li, sám vám to napíšu. Budu rád, když se doví svět, co se od jednoho lékaře žádá. Ostatně, tihle ostatní tři páni, kteří si z vojny odnesou horší památku než vy a kteří mají nutně zapotřebí klidu, poučují vás nejlépe, jak má voják a důstojník své bolesti snášet.“

Nemocný neodpovídal. Rozhodný tón Výtoňův odňal mu chuť dále protestovat. Výtoň odkryl ránu a spatřiv, že není lze něco jiného konat, než co se dělalo, zavolal na ošetřovatelku.

„Sestro, zavažte ránu,“ poroučel suše. „Nebude-li pan nadporučík spokojen, a bude-li rušit klid ostatních, dejte ho přenést do velkého refektáře mezi dnes operované, kteří také nespí.“

Ale pan nadporučík už nehuboval. Cosi hučel mezi zuby, když jeptiška ránu obvazovala, a potom, stišiv se, poslouchal, jak druzí nemocní jeden po druhém usínají a klidně oddychují. Výtoň pomalu se vracel ke kanceláři. Nechtělo se mu spát, byl příliš rozčilen a zase se chvíli zastavil, aby dokončil přetrženou nit svých vzpomínek. Nedařilo se mu však. Cosi ho dráždilo, aniž si byl vědom, co tak ostře se zařízlo do jeho duše. Rozmluva s nadporučíkem nebyla nic nového. Často musil tak odrážet přemrštěné požadavky raněných důstojníků, kteří se dovolávali celé pozornosti nemocničního personálu, jakoby o ostatní obrovský počet raněných nebyla žádná péče.

Spíš onen hořký konec líčení Línina ho tak roztrpčil. Jeho duše málokdy měla příležitost tak hluboko se zamyslit a tak daleko se dát unést. Zápas životní, boj, ve kterém dosud žil, tlumily veškery jeho duševní záchvěvy. Proto tak drsně patřil na život, proto nemohl se pro nic velikého nadchnout, a s jakýmsi pohrdáním patřil na to, co se jiným jímavým a zvláštním zdálo.

Až teď, kdy měl příležitost sledovat jemné tkanivo myšlenek, kdy něžná duše Línina, kreslena upřímnou rukou a bez zakrývání toho či onoho ponurého záhybu, byl překvapen, . . . cítil se rozechvěn a lačněl po konečném dopátrání se celé pravdy. Arci, měl jít spat, zítra bude mít noční službu, a ve dne si neoddechne. Ale ať! Hodina, dvě mu přece zbudou, a, bude-li nejhůř, bude komandovat elevy. Ať se hoši zapotí, on také nespal několik prvých nocí.

Chvatně vešel do kanceláře, povytáhl lampu a, zapáliv si cigaretu, četl dál. Pozoroval, že písmo druhého odstavce je chvatnější, méně urovnáno, a že asi to, co nyní bylo zapisováno, nedělo se tak klidně, jako počátek. Nemýlil se. —

„Konečně tedy jsem cosi začala, co snad mou duši vyplní a co vypudí ony hrozné, nepokojné myšlenky, které mě neúprosně stíhaly.

Neměla jsem pokoj, a snad bych byla z toho zešílela. Bohu díky, začínám mít práci a doufám, že v ní pochovám všechno, co mě až dosud tísnilo. Snad nebudu moci tak pokojně sledovat své myšlenky, snad v něčem nebudu tak nestrannou, jak bych byla ráda, ale ne vědomě. Ostatně, nikoho tím nepohorším. Po mně nezůstane nikdo, kdo by, dostana tento zápisník do rukou, mohl se na mne horšit. Nebudu vedle sebe vidět vyrůstat květ, jako matinka. Nikdo po mně nezapláče, nikdo mě neoželí, a to, k čemu je poznamenání toto určeno, bude vyplněno. Bude-li mi dopřáno dojít stáří, upamatuji se aspoň na věci minulé, a potom klid a rozvaha opraví, na co snad chybně nazírám. Druhou kapitolu svého života jsem zavřela, mladost uprchla, a zbývá jednotvárný život, který bude čím dál neutěšenějším, bezradostnějším, a co tedy zlého by ještě mohl osud na mne uvrci? Co trpkého si vymysliti? Už je nasycen, už vyčerpal mé radosti i žaly, a troskami života osud pohrdá, těch si jako věci bezcenné nevšímá. Konečně tedy mě čeká pokoj! Draze jsem ho zaplatila! — —“

„Byt dědův byl prostrannější, než kde jsme druhdy s matinkou bydlily. Od té doby, kdy byl dán do pense, přestěhoval se do J., blízko vedle pevnosti. Pronajal si hezký domek se zahrádkou, ale v té nebyly takové staré jabloně, plné ptačích hnízd. Zákrsky se tu tísnily, aby nestínily záhony květin. Slunečno bylo v zahrádce, stále plno vůně, ale mně se v ní přece nelíbilo. Ani besídka divokým vínem pokrytá mne nevábila. Snila jsem stále o naší zahradě, o lavičce u zdi, za kterou se táhla pole, ohraničená modravými lesy.“

„Také můj život nebyl už tak bezstarostně radostný. Dědeček byl mrzutý, stále churavý, stýskalo se mu po zaměstnání a nemohl zapomenout na veselé zábavy, při kterých s kapelou koncertoval. Zvlášť, když bylo sychravé nebo deštivé počasí, a on, trpě rheumatismem, nesměl vycházet, býval s ním pravý kříž. Babička mu už rozuměla, nedbala jeho nevrlých slov, a také matinka jeho špatnému rozmaru navykla. Jen já jsem se dědečka bála, přes to, že mi prokazoval dost lásky a něžnosti. Zdá se mi, že mu nescházela dobrá vůle mě si naklonit, že však nedovedl udeřit na pravou strunu. Odvykl dětem, díval se na mě jako na bezduchou hračku, která nic nechápe. A zatím jsem už prošla tvrdou zkouškou života.“

„Bývalo-li pěkné počasí, a já nemusila do školy, brával mě dědeček ssebou na procházky. Nosil sice uniformu, ale bez šavle. Místo této míval hůl, na kterou se podpíral. Byl-li v dobrém rozmaru, musila jsem chodit zavěšena na jeho pravé straně, a žertovával se mnou, že jdu jako jeho nevěsta. S počátku mě procházky s dědem přiváděly v rozpaky a plnily strachem. Uvyklá vyhýbat se společnosti a zvlášť důstojníkům a jich paním, měla jsem instinktivní bázeň před nimi. To, co mně a matince udělaly, jak matinkou pohrdaly, to dosud hluboko leželo v mé duši, a já se bála nových jejich útoků. Prosívala jsem dědečka, aby při koncertech v důstojnickém parku usedl se mnou někde na postranní stezce, ale on se mi jen smál. Znám jsa se všemi důstojníky, šel přímo mezi ně, zastavoval se s paničkami, a při tom přicházela jsem také já ke cti, že jsem byla představována.“

„Moje vnučka, dcera hejtmana Durasa od — pluku," říkával, ne bez chlouby.

Nechápu, jak mohl tak lehce vyslovovat jméno mého tatínka, na kterého přece tolik žehral a jehož obviňoval, že mou matinku přivedl do záhuby. Do jaké záhuby? Což neměl tatínek výbornou povahu a dost dobré vůle učinit matinku svou? Mohl za to, že byl vydán tvrdý zákon, že žena důstojníkova smí být jakákoli, jen když má peníze? Neukázal svou čistou povahu dost zřejmě, zůstav matince dojímavě věren, ačkoli by jiný, nasytiv se jí, byl ji odmrštil? Neprojevoval tolik něžnosti a lásky až do konce svého života? Sama nedovedu chápat, kde se v mých rodičích bralo ono nevyčerpatelné zřídlo něžné náklonnosti, které až do posledního dechu ozařovalo jejich styky a činilo je mladistvě ohnivými a vroucími. Ano, matinka přes to, že nebyla oddána s tatínkem, zažila mnoho krásných chvil, které by jí mohla mnohá panička závidět, a, kdyby bylo hrozné neštěstí tak náhle neskončilo tatínkův život, jsem přesvědčena, že by se bylo stalo, nač se oba tolik těšívali, že, až tatínek doslouží zákonnitý počet let, půjde do výslužby, ožení se s matinkou a cele se nám věnuje. Tatínek matinku nezahubil, zahubili ji lidé, kteří nelidsky staví zákony a hráze mezi práva, a to práva nejsvětější. Jakoby tyto zákony přinášely dobro, které by převýšilo z nich plynoucí zlo! Měla jsem příležitost nahlédnout do mnoha rodin důstojnických, ale jak málo jsem v nich našla lásky a tepla domácího! Jedna strana béře si peníze, druhá za to lesklý povrch. Jedna i druhá strana jde za něčím zevnějším, neuvažuje o hlubším významu manželství, a, když prchnou první dny, stávají se domácí krby studenými, nevlídnými, jsou si manželé přítěží, které se zbavit brání ohledy na okolí."

„Taky jsem se proto jednou s dědečkem pohádala a řekla mu, že tatínek byl nejhodnější člověk, jakého jsem znala, a matinka že byla šťastnější, než kdyby se byla vdala dle přání dědečkova za úředníka, kterého jí dědeček, chtěje ji od tatínka odpudit, dohazoval. Dědeček se zle na mě katil a také matinku plísnil, že neměla přede mnou vše povídat."

„Nic jsem jí neříkala, ona sama všechno chápala."

„Bude z ní učiněný ďas a bude mít právě takovou tvrdou hlavu, jako jsi ty mívala."

„Jen když nebude horší mne," povídala matinka, a dědeček už jen hučel cosi o zvrácených pojmech.

Ale přes to měl radost, když ten či onen z důstojníků nebo jejich dámy mě pochválili, jak prý jsem sličná, jakou jemnou pleť, hezké oči a kdo ví co ještě hezkého mám. Nebyla bych pravdomluvná, kdybych popřela, že v mém dětském ještě srdéčku mi takové pochvaly lichotily. I trochu marnivá jsem byla, ale ona bázeň z mládí, kterou jsem nedovedla vypudit, byla jako přítěž, abych se nedávala příliš daleko unášet svým sebevědomím.

Bylo mi čtrnáct roků, když umřela babička. Škoda jí bylo. Byla to dobrá stařenka, měla ráda matinku i mě, a nikdy nehubovala. S dědečkem neužila tolik čisté radosti jako matinka s tatínkem. Dědeček

byl příliš velký sobec, rád se blýskal na zábavách, s důstojníky se přátelil, a to stálo hodně peněz. Proto musila babička doma šetřit, uskrovňovat se, a sama nemohla nikam do zábav docházet. Neželela toho, poněvadž příliš dobře cítila, že dámy důstojníků nepovažovaly ji za sobě rovnou, a jako z milosti ji trpěly, když tu a tam se mezi nimi objevila.

Smrt babiččina působila na dědečka víc, než jsem očekávala. Viděl najednou svou osamělost, své stáří, a snad mu také svědomí vyčítalo, že nebyl ke své ženě vždy dost útlocitný. Jakoby sestaral po jejím pohřbu, nesmál se víc, a také jeho procházky byly řidčí. Uvykl velice na mou matinku, a ona musila ho stále bavit, stále s ním hovořit. Za takových hovorů jsem všelicos postřehla, všelicos se v mé hlavě vyjasnilo, a já našla nit příčiny, proč se to, či ono stalo. Tím víc jsem milovala matinku a tím víc si umiňovala, že ji nikdy neopustím, že se budu o ni starat, až bude ještě takovou babičkou, jako byla ta zemřelá. — —

Když jsem odbyla měšťanskou školu, posílala mne matinka do kláštera v J. Jeptišky řídily tu nemocnici a vedle toho zařídily kurs pro vyučování ručním pracím a hudbě. Docházelo k nim množství děvčat jak z města, tak z pevnosti. Bývalo tu živo, a tam jsem se naučila poznávat dospělejší děvčata. Žasla jsem, co všecko už věděla, jak, nebylo-li dozoru, svobodně hovořila a netajila se svými milostnými dobrodružstvími. Ale jako všudy jinde, i tam dělily se přesně dcery důstojníků od dcer občanských rodičů, dožadujíce se větších práv a povýšenějšího ohledu. Já, ačkoliv jsem byla počítána mezi vojenské příslušníky, okázale se přátelila s ostatními děvčaty, jakobych se chtěla mstít za to, co se mi od dětí důstojníků v mém mládí dálo. Byla jsem za to od nich přehlížena, a patřily na mne jaksi s vysoka.

Hudbě učila jsem se velice ráda. Snad jsem to zdědila po dědečkovi. Vedle toho jsem měla stálou choutku chodit do nemocnice. Uprosila jsem jednu sestru jeptišku, aby mě tam zavedla, a zcela vážně jsem ji ujišťovala, že, až budu veliká, půjdu také do kláštera obsluhovat nemocné. Sestra se mi smála. Netušila, že jednou, byť ne jako jeptiška, budu přece nemocné obsluhovat.

Konečně přestaly také mé docházky do kláštera, a já začala zastupovat matinku. Vyspěla jsem záhy a v osmnácti letech byla jsem hotovou slečnou. Byla jsem vyšší matinky, ačkoliv jsem tváří byla jí nápadně podobna.

„Jako bys své matce z oka vypadla," opakoval často dědeček. „Nejsi sice tolik divoká, jako ona v tvém věku byla, ale to ještě může být."

Matinka, jak jsem vycitovala, měla mě vždy vášnivěji ráda a, ztrativši vše, co jí bylo na světě milé, všecku lásku soustředila na mne. Kdyby mě bývalo neštěstí dost neucelilo, snad by mě byla opravdu udělala marnivou. Nepokrytě mi říkala, jak jsem sličná, jak kvetu mládím a půvaby, a byla by mě strojila jako nějakou bohatou slečnu. Arci, neměli jsme tehdy žádnou nouzi. Dědeček bral slušnou

pensi, matince i mně byla cestou milosti také pense přiřknuta, a naše domácnost tolik nestála. Šila jsem si šaty společně s matinkou, a teprve, když jsem měla jíti na první ples, byla zavolána švadlena.

První ples! Kterému děvčeti při těch slovech nezavíří hlavou slastné myšlenky? Kdo může ve zlé vykládat, že mladé děvče uchovává na tu dobu vzpomínky až do pozdního stáří? I já přestála známou horečku a do dnes se divím, kde jsem vzala odvahu vstoupit do taneční síně.

Byl to důstojnický ples, na který jsem poprvé šla. Dědeček tak rozhodl, že musím jíti, ačkoliv matinka jako v nějaké předtuše zbraňovala, navrhujíc, abych napřed šla do nějakého občanského věnečku. Dědeček však provedl svou. Složil jakousi skladbu pro ples a, jsa už hodně dětinským, zlobil se doopravdy na matinku, že mu odporuje. Poněvadž matinka zůstala doma, připravil se on sám. V parádní uniformě uvedl mě do skvostně upraveného sálu. Hlava se mi točila, a nevím, neřekla-li jsem nějaký nesmysl mladým důstojníkům, kteří u vchodu vítali dámy a uváděli je na místa.

Záhy jsem měla společnost. Známí důstojníci přišli si zamlouvat tance, dělali mi poklony a žvatlali se mnou. Zprvu jsem byla všecka rozpačita, připadala jsem si hloupou, ale potom mě tíseň opouštěla. Smála jsem se, bavila a tančila. Neopomíjeli mě, cítila jsem, že mé první vystoupení dopadlo pro mne příznivě, a o půlnoci dala si mne představit sama paní velícího generála, vysoká, hubená dáma, aristokratka, požívající pověsti velmi přísné dámy. Změřila mě od hlavy k patě a potom mě políbila na čelo.

„Jste velmi milé poupátko," povídala milostivě. Do dnes cítím, jak jsem radostí zahořela ve tváři a jak hlubokou poklonu jsem paní generálové udělala. Dědeček byl všecek blažený a vytrval se mnou až mezi posledními. Jeho živost neopustila ho ani doma, a matinka musila dopodrobna vyslechnout jeho zprávu o plesu. Cítila jsem se tehdy tak šťastnou, že dlouho po tom nesnila jsem o ničem jiném, leč o novém plesu a nových úspěších. Když jsme nyní s dědečkem na procházky chodívali, neměla jsem nikdy nouzi o společníky. Vždy se vyskytlo několik mladých důstojníků, kteří, používajíce známosti s dědečkem, snažili se dostat se do mé společnosti.

Viděla jsem je ráda. Nemudrovali, nebyli dotěraví. Žertovali, vypravovali bezvýznamné věci, snažili se být roztomilými, a které mladé děvče nemá rádo takovou společnost! Ale mé srdce zůstávalo při tom klidno. Marně se matinka starostlivě vyptávala, s kterým z nich se nejvíce bavím, a občas prohodila, že děvče, které nemá peníze, nesmí se domnívat, že si může vzít důstojníka.

Tvůj otec byl výjimkou, a tak vzácnou výjimkou, že se až divím, kterak jsem já, nezkušená, při vší své lehkomyslnosti měla takové štěstí."

„Ale, matinko, já žádného z nich nemám ráda, já se jen bavím," smávala jsem se, nechápajíc její starostlivosti.

„Právě tak já se jen bavila, ale přišel okamžik, kde zábava ustoupila. Považ, dítě, že máš mne, že bych tak lehce nepřežila tvé utrpení."

Od té doby jsem velmi často si připamatovávala, co mi matinka říkala, a moje bezstarostná veselost měnila se v klidnější chování.

„Vaše vnučka je roztomilá slečna," povídala jednou jedna z dám mému dědečkovi, a to tak hlasitě, že jsem to slyšela. „Ale je ku podivu vážná. Není zamilována?"

„Zajisté. Do své matky," smál se dědeček.

Už tedy pozorovali moje uklidnění. A i to bylo vykládáno jinak. Nedovedla jsem pochopit, že vdané paničky velmi bedlivě střeží svobodné slečny a velmi ostře posuzují jejich jednání. V tak malém kruhu, jako byla důstojnická společnost, bylo to velmi snadné, a já se měla na pozoru.

Bylo mi dvaadvacet roků, když dědeček ulehl, aby víc nepovstal. Trpěl srdeční vadou, která se k rheumatismu připojila, a podlehl jí v několika týdnech. Byly jsme nyní s matinkou samotny, a matinka přemýšlela o tom, abychom se přestěhovaly do nějakého menšího bytu, který by tolik nestál. Ubyla nám nyní dědečkova pense, a, jak jsem z některých okolností poznala, ukládala matinka malé částky peněz. Proč, komu, mohla jsem tušit, ale tehdy to ve mně budilo úsměv. A přece, co přemýšlení, počítání, odříkání musila matinka zažít pro každý zlatý, který chtěla ušetřit. Až když jsem byla sama, chápala jsem, jak je to těžké ušetřit něco a při tom žít na venek tak, jakby peníze byly věcí vedlejší.

V důstojnických kruzích znali asi dobře naše poměry, už proto, že dědeček strávil v pevnosti několik desítiletí činné služby. A poněvadž byl oblíben, a poněvadž také maminčin život asi je pohnul, věnovali nám více pozornosti, než bychom bývaly se nadály. Za několik dní po pohřbu navštívila matinku paní majorová, choť místního velitele, a nabídla jí jménem velícího generála byt v erární budově. V pevnosti stálo několik takových budov, sloužících různým potřebám vojenským. Kde byly kanceláře, nalézalo se několik místností, naplněných odhozeným brakem, prázdnými bednami a podobně. Náhodou bez zvláštních úmyslů prohodil při jedné důstojnické večeři, kterých se občas účastnili veškeří důstojníci bez výjimky, jeden z účetních důstojníků, že je škoda místností, které v budově účetní zahálejí. Kdyby se daly upravit, mohly by tam být laciné byty pro svobodné důstojníky nebo pro vdovy po důstojnících. Myšlenka našla ohlasu, a druhého dne sama jeho excellence s místním velitelem prohlédla místnosti. Shledali návrh důstojníkův života schopným, a oddělení pro udržování staveb dostalo nařízení, aby byty dalo upravit.

Koho do bytů přijmout nebylo už tak věcí důstojníků, jako jich dám. Nikdo netuší, jak závažnou úlohu hraje krásná pleť právě u toho stavu, který zdá se býti prost slabosti poslouchat hlasu slabého pohlaví. Matinka by bývala byt jistě nedostala, nebýt adjutanta generálova, nadporučíka Oskara Findejse, jenž používal zvláštní výsady, že býval zhusta přibírán k těmto dámským poradám. Dámy štábních důstojníků a některé paničky důstojníků dragonských, kteří byli v pevnosti posádkou a z valné části náleželi k aristokracii, navrhovaly vesměs vdovy po důstojnících, kteří v pevnosti zemřeli a byli tudíž jaksi členy té velké rodiny, žijící uprostřed náspů a valů.

Arci, bytů bylo málo, stačily pouze pro tři rodiny, které měly míti po dvou pokojích a malé kuchyni. Každá z dám protežovala tu či onu vdovu, a bylo dost obtížné vybrat tak, aby nenastala roztržka. Už byly byty téměř určeny, když adjutant vyslovil jméno matinčino. Překvapil tím dámy. Ano, na matinku zapomněly. Nebylo divu, poněvadž ji mnohé ani neznaly. Ale jméno jim bylo známo, už k vůli dědečkovi, který byl v pevnosti sympatickou osobností. A pak také já stala jsem se jaksi známou. V pevnosti nebyl přebytek svobodných děvčat, a nepatřila jsem k nejošklivějším. Adjutant, postřehnuv vhodný okamžik, velmi vřele se matinky ujal. Jak se později ukázalo, pověřili ho tou úlohou mladí důstojníci, kteří doslechnuvše, že se budeme stěhovat, domnívali se, že snad matinka zamýšlí přesídlit někam na venkov. Mladí lidé bývají velmi vynalézaví a rádi sympatisují zase s mladými. Adjutant získán a, poněvadž byl obratný řečník a rozuměl umění naklonit si vlivuplné dámy, vylíčil stav mé matinky tak dojímavě, že její excellence první svůj hlas položila ve prospěch matinčin.

Dostalo se nám tedy nabídnutí, a to formou tak šetrnou, že matinka nemohla odepřít. Rozradována, že nám ubude starostí, přijala a šla se k paní generálové poděkovat. Při té příležitosti vzpomněla si paní generálová také na mne a domlouvala matince, aby mě doma příliš nezavírala, aby mi popřála styky s důstojnickými kruhy, což prý bude pro mne velmi výhodné.

Aniž jsme si toho byly vědomy, připravoval nám osud nevinnou léčku, do které jsme bez potuchy zlého vešly. Nalézaly jsme se nyní uprostřed rušného života, a naše styky s důstojnickými kruhy staly se velmi živé a každodenní. Byl to veselý život. Připadala jsem si, jakobych z diváka stala se účastnicí pohnutého a pestrého jednání. Seznámila jsem se s dámami a byla od nich zvána k domácím zábavám, při nichž jsem často účinkovala. Znalost hudby otevírala mi salony dám, které měly vliv a rozsáhlé známosti. Byla jsem obletována důstojníky a slyšela mnoho lichocení, mnoho významných poznámek. Bavilo mě to sice, ale nerozrušovalo. Klidně jsem mohla o všem uvažovat, žádný nepokoj se mne nezmocňoval, všichni mi byli stejně milí.

Až v zimě, když jsem na pozvání dám účastnila se vyjížďky na saních, poprvé jsem octla se v nesnázích, jichž jsem se už více nezbavila. Veliká společnost vyjela v dlouhé řadě saní do kláštera, asi dvě hodiny odtud vzdáleného. Jela jsem s chotí místního velitele. Mnoho důstojníků provázelo nás koňmo, a byla jsem nadšena náladou, která panovala. Zvonky zvonily, smích se ozýval, volání neslo se od saní k saním. Brzy ten či onen důstojník přitočil se se svým koněm k saním a, klusaje vedle nás, žertoval, vypravoval, lichotil.

Uprostřed cesty stal se naším společníkem nadporučík Findejs. Nevím, proč tehdy vzbudil mou zvláštní pozornost. Viděla jsem ho přece často, bavila jsem se s ním jako s ostatními, a nepozorovala, že by mi býval prokazoval více pozornosti než jiní. Snad jsem toho nepostřehla, snad mé srdce dosud dřímalo, a on nenalezl strunu, kterou by byl rozechvěl. Až teď, když vedle nás popojel a, nadnášeje se

obratně v sedle, k nám se skláněl, zdálo se mi, že jeho oči zcela jinak hoří než jindy, že jeho výraz je oduševnělejší, mužnější, jeho zjev sličnější. Ve své husarské uniformě připadal mi statný, sličný, a i to, co hovořil, nebylo tak duchaprázdné jako žvatlání ostatních důstojníků. Slyšela jsem o něm vypravovat, že je zámožný, že je jediným synem velkostatkáře, který je sice občanského rodu, ale jeho matka že je rozená šlechtična, mající vlivuplné styky, a že svého syna vášnivě miluje. Arci, už ta okolnost, že byl adjutantem velícího generála, dosvědčovala, že má mocné příznivce.

Po několika obyčejných frásích začal horovat o poesii zimy. Měl smysl pro vystižení krás krajiny, upozorňoval nás na malebné obrázky vesnic, ve sněhu zapadlých, na tu či onu skupinu stromů, tiše stojících, na sličné linie vzdálených kopců. Sledovala jsem chod jeho myšlenek a ku podivu, postřehla jsem, že jsem dost lhostejně nechávala míjet půvaby, které mne nyní zachycovaly a tichou rozkoš mi působily. Paní majorová přisvědčovala nadporučíkovi, ačkoli jsem ji měla v podezření, že tak činí ze zdvořilosti.

Abych mohla vše náležitě pochopit a svou náladu s jeho v soulad uvést, dívala jsem se naň velmi pozorně. A tu náhle ozvalo se ve mně cosi jako nepokoj, jak ostýchavost. Zmatek se mne zmocňoval, a cítila jsem, že nemohu se už naň tak klidně podívat jako dříve. Chtíc svůj zmatek zakrýti, vzdorně jsem k němu obracela zrak, ale vždy jsem bezděky musila pohled odvrátit. Tušila jsem, že mě moje zardívání prozrazuje, že vyčítá z mého výrazu změnu mé nálady, a hněvala jsem se sama na sebe. Ale to už byl počátek mocného a hlubokého převratu mé duše, kterému čeliti neměla jsem síly. Snad, kdybychom se bývaly záhy po vyjížďce odstěhovali, kdybych se byla ze všeho matince přiznala, byla bych po čase se uklidnila. Ale moje odhodlání svěřit se matince podrážela zvláštní touha ještě aspoň krátký čas zažít slast onoho nepokoje, který mě sice mučil, ale zároveň neznámou rozkoší zachvíval.

Findejs byl příliš obratný společník, a jeho živé styky s dámskou společností učinily ho příliš dobrým znatelem výrazu, aby byl nepostřehl, co se se mnou děje. A jakoby byl na mou změnu čekal, vytrvale klusal podle saní a, použiv vhodné příležitosti, popojel na druhou stranu saní, aby mi byl blíž a aby mě donutil věnovat mu víc pozornosti. Lichotilo mi to i podněcovalo, abych mu dokázala, že mě tak snadno nepřekoná. Stávala jsem se smělejší, domnívajíc se, že postřehne, že jsem se už ze zmatků dostala, ale zatím to znamenalo jeho úspěch.

Když jsme dojeli na místo a v hostinci připraveno pro nás občerstvení, stal se mým společníkem, donášeje mi čaj a studený nářez. Nebylo to nápadno, poněvadž také ostatní důstojníci posluhovali dámám. Cítila jsem sladkou rozkoš, když byl mi stále na blízku a tolik uctivě mi projevoval úzkostlivou pozornost. Děkovala jsem mu vesele, a, jak mi později ve chvíli upřímného přiznání sdělil, hořely prý mé oči tak zvláštním leskem, že poznal, že jsem mu nakloněna. Na zpáteční cestě měla jsem novou společnici. Paní majorová byla pozvána paní generá-

lovou do jejích saní, a místo ní přisedla paní rytmistrová, baronka K., mladá, veselá dáma, rodem Maďarka, která byla známa svým věčně kypícím rozmarem. Zábava stala se živější, a nadporučík, jenž opět naše saně provázel, sršel vtipy a poklonami. Paní baronka se domnívala, že to platí jí, a vysílala k němu ohnivé pohledy, pro které jsem se na ni v duchu hněvala. Vycítujíc však, že se Findejs na mě zcela jinak dívá než na ni, zažívala jsem tichou slast, že jsem nadporučíka víc zaujala než ona.

Pak už, jakobych byla spoutána, jakbych byla ztratila svobodnou vůli, neslo se všechno moje konání a cítění za jedním cílem, za touhou, aby Findejs prokazoval mi i na dále pozornost, abych se s ním mohla často setkávat. I jeho upoutala moje společnost, a po týdnu staly se nám styky potřebou. Zprvu jsem je chtěla ukrýt, vyhýbajíc se veřejnosti a uchylujíc se na osamělé cesty opuštěného parku, které vojáci den co den smetali. Starší dámy v té době málo do parku přicházely, a mladší oddávaly se bruslení. Chodívali jsme často sami dva, na pohled zcela lhostejně. Nedopustila jsem, aby se mi příliš přiblížil, a nechtěla jsem, aby hovořil o věcech důvěrných. Ale stoupající můj odpor dovršoval mé podlehnutí, usvědčoval mě z toho, čemu jsem chtěla předejít.

O plesu, který byl u velícího generála pořádán, zašla jsem v půlnoční přestávce do palmového pokoje. Byla jsem rozčilena, rozrušena, cítila jsem, jak vroucně toužím po společnosti Findejsově, jak hrozným by mi bylo, kdybych se ho musila odříci. Byla jsem rozechvěna, že jsem se nemohla ubránit slzám. A v tu chvíli mě vyhledal. Už jsem neměla sil odporovat, přemáhat se, a z plesu jsem si odnášela tajemství, že miluji a jsem milována. Byly to rozkošné chvíle, ve kterých jsem omamovala se pocitem dosaženého blaha. Neuvažovala jsem střízlivě. Vše se mi jevilo v růžovém osvětlení, věřila jsem jeho ujišťováni, neshledávala nic nebezpečného pro sebe. Dozajista, že jeho úmysly jsou šlechetné. Je to takový taktní, vzdělaný důstojník, jenž dozajista vše promyslil, než své city projevil. Ví, kdo jsem, a poněvadž, jsa sám bohat, nemusí se ohlížet po penězích, touží jenom po mně, chce být šťasten a doufá, že mu k štěstí dopomohu. A já o ničem víc nepřemýšlela, než jak veškery své duševní síly soustředím k tomu jedinému bodu, aby byl se mnou šťasten. Umiňovala jsem si nadšeně, že se budu snažit vyčíst jeho myšlenky, že se podvolím jeho zvykům a rozmarům a povedu ho ochotně na cestě souladu, abychom zažívali blažené chvíle, jako jsem vídávala matinku a tatínka žít.

Zprvu jsem vůbec nedotkla se důsledků, které z našeho poměru přirozeně vyplývaly. Dnes, kdy střízlivě vše uvažuji, divím se, proč hned tehdy nevzbudilo se ve mně podezření, že váhal veřejně oznámit naše zasnoubení, že jako důstojník a vzdělaný muž nepovažoval za nutno sám vše sdělit matince. Až když naše opojení se uklidnilo, ostýchavě jsem se toho dotkla. Donutilo mě k tomu pozorování, že mladí důstojníci nepřibližují se ke mně více tak bez ostychu, že některé paničky zvláštním úsměvem se usmívají, když buď mě samotnou, nebo ve společnosti Findejsově v parku potkávají. Trapné tušení počalo za-

kalovat můj klid, a já, neschopna žít v takovém rozrušení, dotkla se v hovoru s Findejsem okolnosti, že by bylo dobře, aby se něco k upokojení veřejnosti a k odstranění křivých posudků stalo.

„Ano, máš pravdu," řekl mi Findejs jaksi zaraženě. „Měl jsem sám na to pomýšlet. Víš, že mám ještě rodiče, že jsem jediným synem, a že, jako v každé rodině, i u nás osobuje si matinka zvláštní vliv na řízení osudu svého jedináčka. Vezmu si dovolenou a dojedu domů. Matinka mě má příliš ráda, než aby mi bránila, a jsem jist, že mohu ji tvým jménem ujistit o tvé budoucí lásce."

„Budu ji milovat jako svou matinku," ujišťovala jsem ho vřele. „Kéž by nebylo onoho ošklivého ustanovení, že ten, kdo chce důstojníka míti rád, musí být bohat! Nejsem lakoma, spokojeně žiji ve stísněných poměrech, ale v téhle chvíli si přeji, abych byla bohatá. Jak šťastny jsou ty, které, majíce velké věno, mohou svobodně řídit se při volbě své budoucnosti."

„I ty se můžeš řídit," řekl ohnivě. „Co tobě schází, mám já, a k čemu by mi byl majetek, kdybych nebyl šťasten? Doufej, Líno, maličko ještě vytrvej, a potom oddáme se svému štěstí."

Věřila jsem mu. Srdce mě k tomu nutilo, abych věřila. Musila jsem mu věřiti, poněvadž pochybovati znamenalo tolik jako se zahubiti. Ostatně, Oskar dokazoval, že své sliby béře vážně. Hned několik dní po naší rozmluvě vyžádal si dovolenou a odjel ke svým rodičům. Byla jsem nesmírně rozčilena a potřebovala jsem někomu se svěřiti. Komu jinému bych se byla svěřila, než matince? Netušila jsem, že mě už dlouho pozoruje, že trpí úzkostí, že odkládá rozhodnou rozmluvu proto jen, poněvadž se leká něčeho hrozného. Teď, když jsem já sama začala, lekla jsem se, vidouc, jak se třese, jak podivnýma očima se na mě dívá a neprojevuje žádnou radost z toho, co jsem jí svěřovala.

„Budu šťastna, matinko, tak šťastna jako ty," ujišťovala jsem ji horlivě, trpíc jejím pohledem, její bolestí, která byla vryta do její dobré, milující tváře.

„Kdo by ti to více přál než já, ale mám hrozné tušení, Líno, Bůh tě chraň pokoření," povídala teskně.

„Nelekej se, nebudu pokořena, uvidíš, přesvědčíš se," volala jsem nadšeně. Ale mé nadšení nebylo upřímné. Snažila jsem se vyhladit vrásky matinčiny, ano, hněvala jsem se v duchu na ni, že tak tvrdě může pochybovat, že tak skoro nepěkně smýšlí o Findejsovi i o mně. Ale také v mé duši bezděky vyvstávaly chmury, a obzor, dosud nezkalený, začal zahalovat se děsivými předtuchami. Čekala jsem, že mi bude Findejs z domova psát, že mi zvěstuje šťastné pořízení v domově, ale nepsal. S horečnou nedočkavostí hleděla jsem vstříc jeho příchodu, a když konečně přijel, lekl se, jak jsem nešťastně vypadala.

„Jsi nemocna?" ptal se starostlivě.

„Nikoli, zdráva jsem, ale bojím se, že nebudeme svoji."

„To je bláhové! Darmo jsi mě lekala. Dobře jsem pochodil. Ovšem, musil jsem dost zápasit, uznáš, že je to přirozené, očekávali-li moji rodiče, že moje nevěsta bude mít věno přiměřené k mému budoucímu majetku. Svedl jsem celou šarvátku a vyhrál jsem. Otec svolil hned,

jemu je lhostejno, kdo bude mou ženou, jen když budu spokojen, ale matinka má různé předsudky, ale ty jsem musil po řadě vyvracet. Proto jsem se tak dlouho zdržel, a proto ani ti nepsal. Včera konečně svolila, ale pod jednou podmínkou, které se dozajista podvolíš."

„Jaká je to podmínka?" ptala jsem se polekaně.

„Chce tě osobně poznat," usmíval se Findejs. „To jest přece přirozené, že chce znát svou budoucí snachu."

„Nemohla by snad přijet tě navštívit, a při té příležitosti bychom se seznámily?"

„Toho nežádej. Je churavá, starší dáma a má své rozmary, kterým my mladí musíme vyhovět. Mám ti jejím jménem vyřídit srdečný pozdrav a upřímné pozvání, abys ji navštívila. Přijme tě jako svou, a jsem si jist, až mou sladkou Línu spatří, že na ráz zmizejí veškeré obavy. Určili jsme také den, ve kterém tvou návštěvu očekává. Budoucí čtvrtek bude na stanici čekat náš povoz. Nu, jsi spokojena?"

Úzkost mě jímala, obávajíc se však, abych Oskara nehněvala, neodporovala jsem a nesdělovala mu své námitky.

„Pojede také moje matinka?" ptala jsem se, zakrývajíc svou sklíčenost.

„Budeš-li chtíti, ať jede. Dle mého úsudku bylo by líp, kdybys jela sama. Tvá matinka je samotářka, necítí se volně ve společnosti, a ostatně, ty můžeš velmi dobře cestu podniknout sama. Vždyť nejedeš mezi velkou společnost. Uvítají tě dva starší páni, rodičové tvého ženicha, a ty budeš jako doma. Jakmile dojedeš, budeš mi telegrafovat, a já přijedu za tebou. Po našem návratu ohlásím zasnoubení panu generálovi, a určíme sňatek. Musí se to vše brzy odbýt, abychom mohli pokojně se oddat svému štěstí."

Násilím jsem zapuzovala své obavy, a Oskar se domníval, že jsem úplně spokojena. Nechtěla jsem přemýšlet o tom, že je to téměř potupou, abych šla rodiče svého ženicha uprošovat, aby mu v lásce nebránil. Chtějí mě vidět, prozkoumat, ocenit a dle svého úsudku rozhodnout, hodím-li se jim za snachu či nic. Stud mě jímal, ale horečná touha, abych neklesla, abych vyhnula se ponížení a posměchu, abych matince ušetřila žalu, naučily mě se přetvařovat. Vesele jsem doma sdělovala, že rodiče Oskarovi dali svolení a že si mě přejí poznat. Matinka maličko oživla, pronesla cosi o mém štěstí a spokojenosti a horlivě mi pomahala v přípravách na cestu. Musila jsem svou chudou toaletu upravit, aby se za mě nestyděli, a matinka dala mi k disposici své skrovné úspory. Mnoho jsem jich nepoužila. Byla jsem si vědoma, že se neobjevím jako špatně vychovaná a nesmělá slečna, která se chce vetřít mezi společnost, vysoko nad ní stojící. Byla jsem přece dcerou po důstojníkovi a, vyhověla-li jsem požadavkům společnosti v pevnosti, vyhovím jí také v domácnosti rodičů ženicha.

Den co den stýkala jsem se s Oskarem a viděla, že i on je rozčilen, že si přeje, aby už bylo vše odbyto. Málo jsme v těch dnech hovořili o lásce. Náš hovor otáčel se kolem cesty, a Oskar netušil, jak mě roztrpčuje, když mě poučoval o slabostech svých rodičů, když mi udílel rady, jak si mám počínat, abych nenarazila. Ale nic jsem nenamítala,

trpělivě skrývajíc hořké zkušenosti ve svém nitru. Vždyť jsem ho upřímně milovala, a moje slova, že jedinou mou snahou bude učinit ho šťastným, nebyla prázdným zvukem. Líp je, myslila jsem si, nyní snést hodně zla, abych potom tím nerušeněji se mohla oddat svému blahu.

Přiblížil se předvečer mého odjezdu. Odpoledne jsem ještě s Oskarem hovořila v parku, a on byl ku podivu srdečný a veselý. Jeho nálada působila velmi blahodárně také na mě. Šla jsem domů v předtuše svého vítězství i štěstí. I matinka byla veselejší, a, jakoby lepší doby nás čekaly, útulno bylo v našem malém bytu.

Seděly jsme u večeře, když vešel sluha Oskarův a podával mi dopis. Nečekal ani na odpověď. Rychle jsem dopis otevírala. Vzpomněl si asi ještě na něco a chce mě před odjezdem upozorniti. Je takový úzkostlivý a bojí se tolik své matky! Otevřela jsem dopis a rychle přelétla krátké sdělení.

„Právě jsem obdržel telegram, že matinka ochuravěla. Odlož, prosím, svou návštěvu. Sdělím ti přímo z domova, kdy máš přijeti, poněvadž odjíždím domů. Velice se o matinku obávám. Vyřiď paní matce mou úctu“ atd.

Zarazila jsem se a, jakobych měla špatné svědomí, chvíli jsem nebyla s to podívat se na matinku.

„Oskara potkalo neštěstí, matka se mu rozstonala. Přečti si jeho dopis.“ Podávala jsem matince list a při tom jsem si všimla jejího výrazu. Její oči byly plny hrozného nepokoje, a chvěla se. Tiše vzala dopis, nahlédla do něho a mlčky ho položila na stůl. Ruce složila do klína a hlavu svěsila. Nevýslovná úzkost mnou zalomcovala. Měla jsem hrdlo jako sevřené, a div jsem nevypukla v pláč.

„Ty se něčeho bojíš?“ ptala jsem se prudce.

„Tohle jsem čekala,“ řekla matka zvolna. „Ubohé dítě, jak jsi nešťastná.“

Její slova, provanutá nezměrným žalem, účinkovala hůř, než kdyby mi býval Oskar sdělil, že matka mě nechce přijmout. Tušení matčino zmocnilo se také mě. Marně jsem se zimniční dychtivostí přemýšlela, co bych řekla na obhájení Findejsovo. Nic mi nenapadlo, vše na mě volalo, že se matka neklame, že náhlé ochuravění matky Oskarovy je pouhá výmluva, za kterou se kryje její zákaz, kterému se syn podvolí. Dlouho seděli jsme mlčky. Ale mně bylo tak strašlivě zoufale, že jsem musila něco nalézt, čím bych se upokojila.

„Ještě není nic ztraceno,“ řekla jsem po tom, „Oskar jel domů, on mě neobelže. A ať mu třeba nedají svolení, budu jeho, budu čekat, až se jejich srdce obměkčí, až je odpor Oskarův zlomí.“

„Věříš v to? Arci, já také věřila, nemohu po tobě házet kamením. Ale tohle není Ladislav, tohle není muž, schopný odříkání a obětí. Nehněvej se, že tak mluvím. Mnoho jsem zkusila, o mnohém jsem uvažovala. Já už dlouho trpím, dlouho jsem si jista, jak to skončí. Nechtěla jsem kácet tvé sny, nechtěla jsem se vinit, že jsem ti překážela ve štěstí, protože jsi mou vinou zažila trpkostí dost. Ale čím dřív se

zbavíš svých klamných nadějí, čím dřív přivykneš myšlence, že je všemu konec, tím líp pro tebe. Odstěhujeme se odtud, aby nezačalo znovu pronásledování, které by tebe i mne o poslední zbytek cti připravilo."

„Počkáme," řekla jsem drsně. „Musím se dovědět, co na tom je pravdy, musím se přesvědčit, že je opravdu tak nemužným slabochem. A potom se s ním vyrovnám."

„Jak se vyrovnáš? Půjdeš snad sama za ním? Budeš ho prosit nebo mu vyhrožovat? Myslíš, že tě někdo pochopí? Všichni tě odsoudí, všichni budou při něm proti tobě. Buď klidna, Líno, není možno jinak si počínat. Vezmi si příklad ze mne. Dědilas moje neštěstí, ale jsi svobodná, mladá, můžeš se ještě těšit, že přece jednou dojdeš klidu."

Rozlítostnila jsem se zoufale. Matčina slova byla pravdiva, protože je čerpala z vlastního boje životního, poněvadž patřila na svět střízlivě a věděla, co může očekávat. Najednou padla na mě bolest, najednou cítila jsem se malá, slabá, neschopná měnit to, co mě ubíjelo. Odpor, který se ve mně zvedal, podlehal střízlivé úvaze, a já už si byla vědoma, že těšit se nějakými nadějemi je zbytečné.

Nespala jsem celou noc. Nevyšla jsem ven ani druhého, ani následujícího dne. Naslouchala jsem každým krokům venku, lačně se těšíc, že mi bude dodán telegram s vyzváním, abych rychle jela pro své vysvobození. Nepřišel ani telegram, ani dopis. Celý týden uplynul, Oskar se nevracel, nepsal. Byl tedy konec, jak matinka prorokovala.

„Odstěhujeme se," navrhovala jsem, jako tehdy, když tatínek umřel a já chtěla matinku vytrhnout z ovzduší místa, kde vše na ni padalo a vše neštěstí jí připomínalo,. Teď nešlo pouze o matinku, teď šlo také o mě. Dozajista, že už v pevnosti se povídá o tom, co se stalo, že teď dámy při svých schůzích škodolibě si vypravují, jak byla pokořena chudá dcera důstojníkova, jež se chtěla vetřít mezi zámožné — paničky. Musí utéci před jich pohledy. Ať už potom jim budu sloužit za předmět zábavy, nesmím to aspoň vidět. Nebyla bych bývala snesla toho, a proto jsem se právě tak lačně, jako jsem dřív čekala a stěhování bránila, dala nyní do balení skrovného našeho nábytku. Kam půjdeme, je lhostejno. Ale někam daleko, kde není vojsko, kde se nikdo nedoví, co mě potkalo. Matinka trpěla se mnou, trpěla snad víc než já. Nemohla jsem ji klidně pozorovat, poněvadž jsem byla zoufalá. Nábytek jsme zbalily a odhodlaly se, že pojedeme nazdařbůh. Až najdeme místo, kde bychom mohly tiše žít, dáme si věci za sebou poslat. Za dva dny opustíme pevnost, a nikdy více ji nespatříme.

Listonoš mi donesl dopis. Nebyla jsem v první chvíli s to jej otevřít. Věděla jsem, že mi nepřináší nic radostného, a váhala jsem dovědět se dotvrzení všeho svého neštěstí. Snad by bývalo bylo líp, kdybych byla jej vrátila bez přečtení. Lačná lidská krutost a bezohlednost dívala se na mě z listu, který byl dopisu Oskarovu přiložen. Jak jsem očekávala, obsahoval Oskarův dopis sdělení, že jest mezi námi konec. Mám dopis schovaný. Byl dost vřelý, dost upřímný. Nebyl příčinou našeho rozloučení sám, ačkoli z něho vyzírala bázeň před matkou a úplné se podvolování její vůli. Ujišťoval mě, že na mě nezapomene, a že vždy bude na mě vzpomínat jako na světlý zjev, který by byl přispěl k jeho štěstí.

„Příliš jsem zvykl na své rodiče, zvlášť na matinku,“ omlouval se. „Vy, která máte také matinku tolik ráda, rozumíte mému tvrzení, že nejsem schopen něco učinit, nad čím by se rmoutila. A ona mi pohrozila, že do smrti bych se k ní hlásit nesměl, kdybych sňatek proti její vůli uskutečnil. Chybil jsem, že jsem hned při první návštěvě nevymohl, abyste hned k nám přijela. Bylo by vše jinak dopadlo. Matinka, starostlivá o mé štěstí, chtěla o vás a vaší matince nabýt bližších zpráv a z té příčiny obrátila se na paní majorovou Smolíkovou, s níž se letos v lázních seznámila, a jejíž muž slouží u pluku, u kterého byl také váš pan otec setníkem. Přikládám odpověď paní majorové. Prohlašuji, že nevěřím tomu, co je v dopise o vaší rodině psáno, ale přispěje to k částečnému obhájení mé matinky. Nedivte se, že po takovém zlomyslném listu matinka se tolik sňatku vzepřela.“

Mimoděk sáhla jsem po druhém listu. Člověk je někdy velmi krutá a velmi bezcitná bytost. Paní Smolíková pomstila se vrchovatě za to, že na zakročení tatínkovo musil její muž dát matince zadostučinění, Zášť její, nedovedla ani léta ukojit. Jaké asi zadostučinění pociťovala, když mohla podat zprávu, kterou pošlapala mé štěstí.“

„Předrahá paní Findejsová! Jsem velmi šťastna, že vám mohu své přátelství dokázat a odměnit se vám, za vaše laskavé pozornosti, v lázních mi prokazované. Shledávám v tom přímo řízení Boží, že jste se v této delikátní záležitosti na mě obrátila, poněvadž není nikdo s to podati vám tak správné informace jako já. Tážete se, co je mi známo o bývalé paní hejtmanové Durasové, a znám-li ji. Výborně. Arci, neznám žádné paní hejtmanové Durasové, znala jsem jakousi ‚slečnu‘ Járovu, dceru prý vojenského kapelníka, která s hejtmanem Durasem žila v milostném poměru, jenž ji v naší garnisoně k velkému rozhořčení celého důstojnického sboru vydržoval, jí platil byt, hradil její domácnost a neopomenul každodenně přesvědčit se osobně, co jeho chráněnka dělá a jak vychovává dcerušku, v nemanželském loži narozenou a teprve cestou milosti legitimovanou. Tento škandál, trpěný slabostí našeho pana plukovníka a kompromitující všechny dámy, které neztratily smysl pro čest a veřejnou slušnost, trval třináct roků a byl by asi trval dosud, kdyby neštěstí stihnuvší hejtmana Durasa při manévrech, nebylo poskytlo oné ‚slečně‘ Járové vhodnou příležitost vetříti se k nynějšímu svému jménu. Hejtman Duras, koněm byv podupán, před samou smrtí prosil za legitimování svého poměru, a pan plukovník, podlehnuv náhlému pohnutí — které, mimochodem řečeno, dost dlouho potom ho mrzelo — svolil k tomu, a krátce před smrtí byl hejtman Duras se ‚slečnou‘ Járovou oddán a dítě za své přijal. Je-li jím opravdu, nevím. Ona osoba, se kterou ani jediná paní ze všech žen důstojníků nikdy ani slůvka nepromluvila, odstěhovala se hned potom, poněvadž viděla, že svou úlohu dohrála. Jak vidím, postřehla, že už sama nebyla by s to opakovati komedii roztoužené milovnice a naučila tomu svou dceru. Trnu hrůzou, vzpomenu-li si, že jste se, předrahá paní Findejsová, měla stát obětí těch neslušných osob. Probůh, opřete se přání svého pana syna, zabraňte neštěstí. Jsem přesvědčena, že, až vše náležitě uváží,

poděkuje se vám i mně za včasné zakročení. Jak se, předrahá paní Findejsová, máte, jak Vám lázně prospěly? Já . . .“ atd.

„Opsala jsem si ten list. Musila jsem pospíchat, poněvadž mě pálil jako oheň, poněvadž jsem se bála, aby mě síla neopustila, dokud si na památku neopíšu výron zloby a nízké nenávisti. Matinka tušíc, že list obsahuje něco velmi hrozného, přála si jej čísti. Chtěla mě, chudák, těšiti. Kdyby byla věděla, co list obsahuje, bylo by to její záhubou. Ukryla jsem pečlivě před ní list, a když jsem jej opsala, připsala jsem na konec:

„V jádře pravdivý, zlomyslná slupka byla zbytečná.“

A poslala jsem dopis paní majorové Smolíkové zpět Findejsovi. Co v něm bylo psáno, nikdy se matinka nedověděla. Že měla jakési tušení, bylo znát na její zamlklé a jako zdrcené tváři. Ale neměla aspoň jistoty.

Po dvou dnech jsme odjížděly. Volily jsme ranní vlak, který ještě za tmy projížděl stanici v blízkém sousedství pevnosti. Nikdo z důstojníků nebyl na nádraží, nikomu jsme s Bohem nedaly. Až z nového našeho bydliště poděkovala jsem jménem matinky paní generálové za propůjčení levného bytu a poroučela jsem se jí. Co o nás bylo v pevnosti hovořeno, jak o nás soudili a nás odsuzovali, vrátil-li se Findejs opět do adjuntatury či zůstal-li doma, nevím a nechci vědět. Pokoj, který jsem léta musila pracně sbírat, nechci rušit si takovými věcmi, jež člověku otravují život a dávají příčinu k pochybování, je-li někdo mnohdy oprávněn nazývat se člověkem.

Dlouho jsme nemohly nalézt pokojného místa. Jako dvě bludné duše bez odpočinku putovaly jsme s místa na místo, až konečně na českém jihu jsme našly kout, který nás hostinně přijal. Ve venkovském městě, vzdáleném od dráhy, prostém posádky, najaly jsme si byt. Ve městě byl také takový klášter jako v J., a, jakobych tušila, že najdu za tichými zdmi nemocnice nejlepší útěchy, záhy jsem se seznámila se sestrami. Byla jsem tak sklíčena, moje nitro tolik toužilo po nějakém hlubokém, ničím nerušeném klidu, že, nebýt matinky, byla bych hned vstoupila do řádu. Nepudila mě k tomu snad touha po pohodlí, ale potřeba popřát nervům času a místa, aby otupěly, aby nebolely vzpomínkami. Pro matinku, předčasně stárnoucí, vysílenou a rozrušenou, neučinila jsem ten krok.

Ale za to v práci stala jsem se poloviční jeptiškou. Vědoma si jsouc, že jen úsilovným zaměstnáním, rozptýlením a novými starostmi budu moci nabýt duševní rovnováhy, vyprosila jsem si dovolení, abych směla v nemocnici při ošetřování nemocných pomáhati. Divily se mi, proč, ještě mladá a sličná, chci se zříci všech radostí. Dovedla jsem zvědavost jejich zaplašit, a jediná představená dověděla se, jakými cestami mě osud vedl. Od té doby mohla jsem svobodně docházet do nemocnice, ve které jsem trávila nejen volné dny, ale později také noci. Matinka neodporovala. Stávala se zasmušilou, trápíc se z mého neštěstí a vyhýbala se důvěrným hovorům se mnou. Snad zase ji napadal onen stín, kterým jsem byla, vázajíc její ruce, dokud byla mladá, a teď vázána jsouc sama, když jsem vstoupila v její šlépěje.

Nabyla jsem zručnosti v ošetřování nemocných. Tito mě rádi viděli, pozorovala jsem, že jsem našla cestu k jejich trpícím duším, že jsem porozuměla, jak laskavě nutno dotýkat se nejen jejich ran, ale také jejich duší, které obyčejně s tělem churavěly. Bývala jsem přítomna operacím. Zprvu jsem se třásla hrůzou, později jsem nabývala klidu, ačkoliv uvnitř jsem trpěla rozechvěním, které mě nikdy při pohledu na utrpení nemocného neopouští.

Svou zručnost ošetřovatelskou měla jsem příležitost osvědčiti na tom, kdo mi byl nejdražší, kdo mi jediný k útěše zbyl. Matinka po čtyřech rocích našeho pobytu v městě vážně ochuravěla, a lékař mi řekl, že beznadějně. Tím krutější pro mne bylo, že mnoho trpěla, poněvadž rakovina jater, jež na jejím zdraví hlodala, neslibovala brzké ukončení bolestí. Sama představená nabídla mi, abych dala matinku přenést do nemocnice. Byl mi postoupen pokojík, vyhražený pro potřeby sester, a tam jsem prokazovala matince poslední službu lásky. To byly těžké dni, když jsem sama bděla u jejího lože, střežíc její nepokojný spánek, a pozorovala pokračující chorobu. Všechna minulá utrpení, vše to, co mnou ve světě zmítalo, táhlo před mýma očima a připravovalo mi nová muka, novou bolest. V těch chvílích jsem se přesvědčila, že mi ke všem zklamáním zůstala ještě sladká touha po Oskarovi. Darmo jsem se plísnila, že je to pošetilé, že, vzpomínajíc naň, živím vě svém srdci neuhasitelnou žízeň, že láskou plýtvám, věnujíc ji člověku, který jí nebyl hoden. On dozajista na mě nemyslí, on dozajista s jinou je šťasten, on, ustoupiv matčinu rozkazu, projevil chabost a zbabělost, opouštěje nevinné děvče, které jím bylo v posměch uvedeno a o svůj klid připraveno. Marné byly všechny tyto protidůkazy. Čím houževnatěji jsem proti slastným vzpomínkám bojovala, tím směleji se vracely. Když matinka spala, často jsem se rozplakala a ptala se zoufale, čím jsme my, dvě slabé ženy, osud tak popudily, že nás pronásleduje, že nám nepopřeje ani onoho milosrdenství, abychom klidně mohly položiti své unavené hlavy. Čím se moje matinka, ta čistá, dobrá duše, provinila, že tolik trpěla a trpí. Nebyla její láska k tatínkovi ušlechtilá? Byl její poklesek snad v poměru k tomu, co zaň snášet musila? Nežijí přemnozí v tisíckrát horším životě a nepožívají při tom šetrnosti, neomlouvá svět jejich hrubé přestupky?

Už jsi si, matinko, všechno odbyla. Jako mučennice jsi trpěla, do poslední chvíle chvějíc se bázní o mou budoucnost. Nuže, už mě vidíš pokojnou. Celou minulost jsem vrhla za sebe, zřekla se vidin a tužeb, a života jsem se chopila, práce, kterou mi snad nikdo neurve, a kterou mi nikdo jako něco nehodného nevyčte. Ve dnech, kdy jsi ty umírala, umínila jsem si pevně, že půjdu od lože k loži, od trpícího k trpícímu, abych si vykoupila klid, abych si vykoupila tichý odchod ze světa, od lidí, kteří tak často klidně šlapou po srdcích druhého.

V klášteře jsem nezůstala. Cítila jsem, že nemám k tomu povolání, že jsou mi vzpomínky na Findejse příliš drahé, a že bych lhala tvrdíc, že mé myšlenky nejsou rozděleny. Představená zaopatřila mi místo v kursu, který společnost červeného kříže pořádá na vycvičení ošetřovatelek nemocných, které v čas války mají konat službu v polních ne-

mocnicích. Byla jsem tím zbavena starostí o svou výživu. Nepatrný obnos, který mi byl jako dceři po důstojníku vyplácen, byl by býval stačil sotva na byt a oděv. Měla jsem tedy zaopatření, a, když seznána moje zručnost v ošetřování nemocných, slibováno mi, že, byť nebyla válka, budu mít vždy dost práce, budu-li prý jen chtít a setrvám-li. Můj Bože, rozumím těm úsměvům a poznámkám. Domnívají se, že nejsem ještě tak stará, abych se nemohla provdat, a že snad bych na první nabídnutí směle se vrhla do náruče prvního muže, jenž by se přihlásil. Jak je to zpodilé! Ten, kdo na něco takového myslí, nesmí chodit k umírajícím hledat ženicha.

Jsem ošetřovatelkou, mám vysvědčení, doporučení a nyní konečně se cítím samostatnou a bezpečnou. Arci, nesmím se dívat na život jako mladé děvče, ale jako ten, kdo, spáliv mosty za sebou, patří klidně na přesně vytknutou dráhu životní. Mám už své pacienty, různého pohlaví, různých věků, ale všichni trpí a všichni jsou vděčni za každé dobré slovo, za každou ochotu. Není to veliký a krásný cíl, jít na této cestě, které se veliké davy vyhýbají? — — —

Povídá se, že bude válka. Nikdo nic určitého neví, ale dostala jsem upozornění od společnosti, abych byla připravena odebrat se na zavolání tam, kam mne pošlou. Jak kruté slovo je válka! Nedovedu si ještě dost živě vše představit, ale domnívám se, že v tom slově leží skryto všecko barbarství, které je stínem člověka. Není utrpení lidstva, které je stiháno nemocemi a neštěstím, dost veliké? Jest potřebí, aby člověk sám umořil oběti nenasytné zkázy? Proč hubí mladé životy? Proč právě výkvět nejzdravějších mužů kladou na oltář a žádají na nich, aby na se vzali břímě smrti nebo mrzáctví? Kterak stašlivě asi trpí ti, kdož, byvše před okamžikem zdraví, kdož náleževše rodinám a svým milým, najednou stávají se krví zbroceným lupem hýřící záhuby. Bojím se, že na to mé síly nestačí, abych klidně na to patřila — — — —

Odjíždím na bojiště, do vojenské nemocnice banjalucké. Válka nebude prý dlouho trvat, a zase se brzy vrátím. Neměla jsem ani času rozloučit se s hroby, které tu osiří. Vy půjdete se mnou, matinko i tatínku, viďte? Posílíte mě, budu-li se cítiti slabou — — — — —

Konečně ji znám, tu hroznou lítici, kterou válkou nazývají. Neviděla jsem sice bojiště, jen vzdálené dunění děl zachvívá občas zemí. Ale oběti války jsem viděla. Jak je to všechno strašlivé! Jak hrozné je to pomysliti, když na sta mladých životů propadá v hodině zkáze. Jak asi trpí, ubozí! Mně působí větší bolest dívat se na strhané bolestí tváře, než na rány, s kterými je do naší nemocnice přinášejí. A ubožáci nemají pohodlí, nemohou nalézt ošetření, jako jiný nemocný doma. Nyní ještě náš klášter — jaké štěstí mám na kláštery — může pojmout nemocné, splní-li se však předpovědění, že bude počet raněných neobyčejně stoupat, pak nemám dosti slov k politování nebohých trpících. Náš plukovní lékař hubuje, protestuje, ale co to vše pomůže! Vždyť ve válce se nejedná o to, aby se měli vojáci dobře, ale aby vyhráli — — — — —

Máme dvojnásobný počet nemocných, a nikdo neví, kdy přestanou docházet transporty s raněnými. Nové pluky vojska hrnou se na bojiště.

nepřítel ukázal se býti hroznějším, než za jakého byl považován, a potoky krve budou stoupat a zaplavovat nešťastnou, ožebračenou zem. Nemám ani čas na myšlenky a vzpomínky. Je nás k obsluze málo, vojáci nám přidělení jsou neobratní, leniví, a o místo nouze. Plukovní lékař byl povolán k vojsku, a chefem nemocnice se stal mladý, ještě nepromovovaný asistent, Vojtěch Výtoň. Zdá se být energický, jen stačí-li na tak veliký úkol — — — — —

Nespíme, nejíme, neodpočíváme. Nešla jsem do nemocnice z touhy po pohodlí, dovedla jsem si představit, že mě tu očekává úsilovná práce, ale takhle, jako to zde je, přece jsem si nepředstavovala. To je hrozný zápas, aby člověk zapomenul sám na sebe, na svůj život a potřeby, a každý okamžik využitkoval pro nemocné. Náš asistent je výborný lékař. Mýlil by se, kdo by pod jeho zamračeným zevnějškem a zdánlivou neochotou hledal bezcitnost a hrubost. Obětuje se opravdu nezištně a hýří svými silami. Nedostane-li pomoci, podlehne. Nevím, co mě na něm zajímá. Ale zdá se mi, že jeho minulost má právě tolik chmur jako moje, a že stará hořkost leží na jeho duši. Ano, čím střízlivěji se kolem dívám, tím více se přesvědčuji, že je málo těch, kdož by mohli vesele se rozhlédnout a říci, že nemají svůj tmavý kout, v němž je mnoho nadějí pochováno.

Jako světlý obrázek v našem příšerném domě je bílý zjev mladé Srbky, která následovala svého muže, raněného v bitvě, do nemocnice. Teprve měsíc je vdaná, a už osud jejich štěstí ztrpčil. Asistent ji nechtěl do nemocnice pustit, jednal správně, ale ve mně se ozval soucit s těmi lidmi. Kdo ví, jak dlouho zažijí slasti lásky. Přimlouvala jsem se, a — vyhrála. Radost z toho mám, když ji vidím, jak sedí na loži vedle svého muže, podobna polekané holubici, statečně střežící svého raněného sokola — — — —

Práce, práce, práce. Nic jiného pro nás není. A jak hrozná práce! Co přepodivných případů ranění se naskytá, jak často až pitvorným způsobem našla si zkáza cestu, aby podlomila život lidský. Cítím, jak slábnu, ale pouze tělesně. Duševně jsem nyní statečnější, někdy až veselá. Včera hovořili jsme s asistentem, a nevím, jakou náhodou dostali jsme se až k ženám. Mluví o nich velmi zle, velmi nepřátelsky, ba krutě. Ale je při tom k politování, poněvadž všechno to, co ho roztrpčuje, pochází od ženy. A k tomu blízké, takové, na kterou by měl s něžnou vroucností vzpomínat. Kdyby nebylo tolik práce, požádala bych ho, aby se mi dokonale svěřil. Snad bych, rozumějíc potřebám duše, mohla ho pozvednout, posílit, vrátit mu chuť a radost života —

Tyfus se objevil. Jediné slovo, a co hrůzy v sobě obsahuje! Raněný, který přestál nejhorší nebezpečenství a počal těšit se nadějí, že uhájí život, stává se hříčkou této kruté, strašlivé nemoci. Oběť za obětí se množí, podléhají i zdraví. Kdo je bude, ubožáky, obsluhovat? Nabídla jsem se já. Asistent sice odporoval, nutí mě k odpočinku, ale proč jsem sem vlastně šla? Půjdu mezi ně. A stane-li se, že už nepůjdu ke hrobům vašim, moji miláčkové, kéž aspoň bludný pták vám donese pozdrav — — — — —

Dnes donesli do baráku mezi tyfem nemocné také Petku, mladou ženu raněného Srba. Muž je na cestě k uzdravení, a žena mu snad odejde. Dlouho se bránila a nechtěla, ale vojáci násilím ji odvlékli. Budu mít dnes noční službu a musím ji potěšit, musím zvlášť jí pozornost věnovat. Už nenaříkám na svůj osud. Ten, koho jsem milovala, byl mi urván, ale zůstal živ, a jen moje sobecká touha po něm volá. Ale nešťastná Petka má ztratit svého muže i svůj život — — —

IV.

Výtoň vstával jako opilý. Po půl noci ulehal a teprve o dvou hodinách usnul. Rozčilení bylo mocnější než tělesná únava. S ranním úsvitem přišel ho, dle nařízení, budit voják. Zprvu zahučel a chtěl nařizovat, aby zaň službu konali elevové. Ale potom si vzpomněl, že přivezou nové nemocné, že bude třeba operací, a ty nezkušeným rukoum svěřit nechtěl. Ne, že by ho byla lichotivá vzpomínka v zápiscích Líniných marnivě polehtala, ale poněvadž to bylo pro něho potřebou, svědomitě konat svou povinnost.

Dal si tedy přinést studené vody a, umyv se důkladně, cítil osvěžení. Vracela se mu také vzpomínka na včerejší den a s ním jasná představa všeho toho, co dělal a čeho se dověděl. Línin zjev s novou živostí vyhoupl se před jeho oči, a on cítil, jak úzce se mu přiblížila a jak mocně jej rozechvěla. To nebyla jeho bývalá představa ženy, chabé, kolísající, neschopné něčeho velikého. Jak opravdový, celý, nadšený muž se mu jevila, a přece co něhy, co citlivého porozumění, co vzácné krásy naneseno bylo na jejím obraze.

Poprvé snad ve svém životě zabýval se Výtoň ženou s takovou vřelostí. Ano, ještě nyní jímalo ho ono slastné rozčilení, které v noci, když její zápisky dočetl, jím otřáslo a probouzelo v něm netušené představy a chtění. Udiven naslouchal tluku svých tepen a tázal se, pro koho mu krev v žilách zašuměla, pro koho se celé jeho nitro rozehřálo. Teď se onen pocit vracel, vracel se sice klidněji, ale stejně mocný. Ano, i on zažil mnoho zlého a prahl po uklidnění, ale nikoho nebylo, kdo by ho byl vzal za ruku a vedl laskavě hledat prameny nového života, jiného štěstí. Teď tu ruku cítil, toužil po ní sahnout, podržet ji na vždy ve své.

„Nabídnu se jí," řekl prudce, ale hned uleknutě se obrátil, není-li ona tu. Bylo snadno nabídnout se jí, jen přijme-li ona toto nabídnutí. Což neprochvívá veškeré její líčení stálá její láska k Findejsovi? Je možno, aby zapomněla, aby duši svou naplnila podruhé láskou, takovou čistou, bezelstnou láskou, jako milovala onoho slabocha?

Sluha přinesl snídaní, a Výtoň bez chuti jedl. Přemýšlel houževnatě, co učinit, aby donutil Línu ku změně názorů, aby šetrně jí projevil, jaká změna stala se s ním, aby ji přesvědčil o mužnosti svého odhodlání a získal si její důvěry. Musí být opatrný, musí pamatovat, že něco jiného je léčit pacienta a něco jiného rozechvět duši, která jinými city byla naplněna.

Neznaje styků se ženami, připadal si pošetilý a nesmělý, a, když vešel do tyfových baráků, nemohl se podívat na Línu. Zmateně ji pozdravil a popošel k nemocným.

„Petka prý onemocněla," řekl náhle a, obrátiv se, podíval se na ni. Byla velmi bledá, ale zdála se mu sličnější než jindy.

„Ano, je už tu. Obávám se o ni. Má velmi silnou horečku a je tuze nepokojná. Stále touží navrátit se ke svému muži."

„Nebohá Petka, draze zaplatí svou lásku," povídal vřele. „Musím se na ni podívat. Kde leží?"

„Tamhle na konci. Dala jsem ji položit mezi lehce nemocné, aby se příliš neděsila."

Výtoň šel chvatně k Petce, a Lína ho provázela. Ano, věnuje Petce veškeru pozornost, aby ji smrti vyrval. A potom řekne Líně, že ho ona k tomu nadchla, že její je to zásluhou, že nezemře.

Petka, spatřivši Výtoně, upřela naň svůj horečně se lesknoucí zrak.

„Pusťte mě k Ivanovi!" volala náruživě.

„Pustíme, Petko, ale napřed musíš být zdráva," povídal laskavě. „Špatně bys měla svého muže ráda, kdybys chtěla, aby se on od tebe nakazil a umřel. Chceš přece, aby Ivan byl zdráv, aby byl zase junákem, a ty se s ním mohla vrátit do rodné kuče."

„Chci, pravda, to chci," řekla, dívajíc se naň velmi pozorně.

„Nu, vidíš, že s tebou dobře smýšlíme. Až budeš zdráva, sami tě k němu dovedeme. Nevěříš-li mně, slečně věř!"

Zrak nemocné otočil se po Líně. Dívala se na ně svýma dětskýma, nedůvěřivýma očima, jakby chtěla vyzkoumat, neobelhávají-li ji.

„Pan doktor mluví pravdu," přisvědčila Lína, „Víš, že zachránil Ivana. On zachrání tebe. Máme tě oba rádi."

„Bůh zaplať," řekla tiše. „A Ivanovi neublížíte?"

„Jako rodného bratra ho budu ošetřovat," sliboval Výtoň, zachvácen podivným nadšením. Vše ho nutkalo, aby konal dobré, aby se snažil obmýt duši svou od hořkosti, aby také tak radostně bral na se břímě a vzdoroval malomyslnosti, jako ta slabá žena, jejíž přítomnost plnila ho náhlou zátopou rozkoše. Bez dlouhého filosofování, důkazů a bojů nové světlo nových názorů stékalo do jeho duše, zatlačujíc dřívější jeho trpkost, tvrdost a surovost, s jakou patřil na život lidský a zvlášť na ženy. A jakoby si byl jist pochvaly Líniny, podíval se na ni, když od lože odstoupil.

„Nevyspala jste se zas," řekl vřele. „Jděte aspoň nyní si odpočinout. Máme-li splnit slovo dané Petce, musíme být oba hodně zdrávi."

„Jste opravdu šlechetný," odpovídala, a její výraz byl tak vážný, že nepochyboval o pravdivosti, s jakou pochvalou pronášela. „Odpusťte, někdy jsem vám ublížila, domýšlela jsem se, že nemáte citu, přiznávám se, odsuzovala jsem vás."

„Nemám co odpouštět, nemýlila jste se. Byl jsem opravdu podivný a dost špatný člověk. Svět měl arci na tom podíl, ale i já nebyl bez viny. Vy jistě tušíte, kdo mě uvedl na tuto cestu."

Jeho oči zaplály, a rty se mu zachvěly. Byla změnou jeho výrazu a vřelostí hlasu zmatena, a mohl pozorovat, jak se lekla. Ale nebyl schopen chladné úvahy, domníval se, že všechny překážky překoná a nadchne ji pro své úmysly.

„Nebylo potřebí, aby vás kdo vedl," řekla zdrželivě. „Dřímalo vše ve vašem nitru a nyní probouzí se v nadšenou obětavost. Poslechnu vás a půjdu si trochu lehnout."

„Ano, to bude nejlepší. Já zatím prohlédnu tyfový barák a vykonám potřebné operace. Odpoledne se shledáme. S Bohem, slečno Durasová."

Vesele obrátil se k řadám loží. Nikdy ještě tak rád nekonal své obtížné povinnosti. S úsměvem se skláněl k nemocným, zkoumal tepnu, prohodil k nemocným laskavá slova a stručně nařizoval ošetřovatelkám, za ním jdoucím, co mají u jednotlivých nemocných zařídit. Vše mu připadalo tolik snadné, přirozené, s opravdovým politováním míjel ty, kteří, propadnuvše smrti, dokonávali svůj smrtelný zápas. Jak by rád všem pomohl, všechny životu navrátil, všem ulehčení přinesl. Hotov jsa v tyfovém baráku, spěchal se umýti, poněvadž už čekal nový, značný přírůstek nemocných. Dnes nehuboval, neutrhoval se nevrle na vojáky, nevinil nikoho. S chutí prohlížel rány a ty, kteří mnoho trpěli, povzbuzoval k statečnosti, posiluje je nadějí, že zase bude dobře.

Než se nadál, přikvapilo poledne, a ozval se v něm hlad. Voják donesl mu jídlo. Posadil se vesele ke stolu a, s chutí požívaje dost špatné jídlo, usmíval se z neznámé příčiny a těšil se, že odpoledne bude míti více času, že mu zbude chvíle, aby si mohl s Línou pohovořit. Venku je tak krásně, a na zahradě jest koutek, kam nevniká zápach karbolu a jódu, odkud může oko pookřát pohledem na širý kraj. Vyzná se jí, že četl její zápisky. A vyzná se jí, že, je-li na světě kdo, kdo by mu mohl vrátit víru ve štěstí a šlechetnost, jest to ona. Třeba ho hned milovat nebude, jen když si ho vážit bude, bude spokojen a rád spojí svůj život se životem jejím. U něho se nemusí bát, že by matka jako zlý duch chtěla zastoupit mu cestu a přinést jí potupu a pokoření.

Sotva byl hotov s jídlem, spěchal prohlédnout starší nemocné. Najednou mu připadala přeplněná nemocnice jako velmi milé místo, jako něco, co se k jeho duševnímu stavu nejlépe hodí a přináší mu mnoho úlevy.

V refektáři, kam v poslední době ukládáni ranění důstojníci, napadl Línu. Chodila mezi ložemi, těsně nahromaděnými, a podávala jednotlivým léky. Živý hovor hlučel klenutou, dlouhou místností. Důstojníci, spatřivše Výtoně, volali naň, aby se na toho či onoho podíval, aby vysvětlil tu či onu změnu v bolestech, a aby od něho slyšeli ujištění, že není zle, že nehrozí nebezpečenství životu.

„Kdo můžete, spěte, pánové," povídal s úsměvem. „A kdo nemůžete, buďte klidní, zapomeňte na všechno, pamatujte, že naprostý klid a trpělivost jest nejlepším průvodcem lékaře a léků. Slečno, pozoruji, že jste příliš dlouho nespala. Pojďte, vyjděte si trochu na svěží vzduch. Také se mi zachtělo nalokat se jiné atmosféry."

„Hned, pane doktore, budu hotova, za několik minut,“ hbitě skláněla se nad nemocnými, kteří se na ni dívali se zvláštním zájmem. Byla všem milá, a jakoby nevlídná místnost její přítomností se rozjasnila.

„Naši ranění dělají velmi pěkné úspěchy,“ povídala, když vyšli ven. Podvolujíc se jeho vedení, šla s ním k zahradě. Zachovávala klid, ale její nitro bylo znepokojeno jeho zevnějškem a chováním.

„Bohužel, že tyfový barák hubí, co bychom mohli zachránit. Kdyby byla vrchní zdravotní rada postarala se o polní nemocnici, kam by mohli býti přenášeni nakažení, troufal bych si nákazu omezit. Takhle vojáci, ošetřovatelky i já přes veškerou opatrnost přenášíme nákazu.“

„Nikdo dozajista netušil, s jakými obtížemi bude se okupace potkávat. Nedostatek lékařů zaviňuje, že není možno rozdělit práci a účelněji si počínat.“

„Ovšem, že nedostatek lékařů, ale tomu se mělo dávno předejít. Teď najednou vypisují se stipendia pro kandidáty lékařství. Proč se tak nedělo dřív? Mohlo být lékařů ne-li dost, aspoň víc. Aspoň já bych už byl několik let lékařem, kdyby se bylo dostalo mi pomoci, abych mohl bez podpor z domova studovat. Nezapírám, že jsem se zpozdil vlastní vinou, že jsem svou prchlivostí kazil svá studia, dnes už nedá se to odčinit. Snad by konečně i lékaři stačili, jen kdyby měli ku pomoci tolik obětavých ošetřovatelek, jako jste vy.“

„Nejsem sama, sestry také konají, co mohou.“

„Neupírám, konají, co jim povinnost káže. Ale u vás řídí vaše konání něco vyššího, co se nedá naučit a příkazem do srdce nalít.“

„Začínáte mě příliš chválit, a netušíte, že je mi to trapno,“ řekla s vážnou výčitkou. „Zdá se mi, jako byste mi bral všechnu radost, kterou mi moje postavení přináší.“

„Odpusťte, není mým úmyslem říci vám cosi nemilého,“ omlouval se vřele. „Toužím po tom, abych vás přesvědčil, že dovedu ocenit vaši povahu.“

„Jsem vám za to vděčna. Chcete-li mi však udělati něco velmi dobrého, nemluvte více o tom. Musila bych se jinak vám vyhýbat, a to bych nerada.“

„To ne, slečno, toho bych nesnesl. Nedivte se, že tak podivně hovořím a snad se vás nemile dotýkám. Musím s vámi vážně hovořit a spoléhám na vaše další odpuštění. Jsem viníkem a bojím se, že se budete hněvat.“

„Proč bych se hněvala?“ usmála se. „Zlého mi snad neřeknete nic, a, i kdybyste cosi takového musil říci, nejsem choulostivá, snesu hodně.“

„Vím to, a právě to mi činí taková muka. Nepovažujete mě přece za člověka beze cti a bez srdce.“

„Ne, pane doktore, velmi si vás vážím.“

„Děkuji vám, ačkoli nevím, budete-li soudit tak za chvíli. Včera večer jsem náhodou dostal do rukou knihu, která mě velice rozechvěla. Byl jsem nediskretní, nahlédl jsem zprvu pouze bezděčně do ní, ale potom neměl jsem více síly knihu odložit a čekat na dovolení, smím-li ji čísti. Ta kniha patří vám, slečno.“

Podívala se naň udiveně, hned nechápajíc. Ale v zápětí se zarděla a otočila hlavu stranou.

„Rozumím vám," povídala stišeným hlasem. „Neměla jsem čas uschovat ji. Stydím se, že jste dostal do rukou věc, která obsahuje pošetilý výron ženské hlavy."

„Nikoli, slečno, to není pošetilý výron ženské hlavy," pravil vroucně, „to je veliká životní tragika. Byl jsem nesmírně unaven, a přece jsem zapomněl na únavu a četl až do konce. Vaše kniha mi otevřela oči, naučila i mě jinak se dívat na svět a na život. Vrátila jste mě sobě samému. Byl jsem horší, než se vám zdá, sobec jsem byl, který považoval své nehody, vyvolané vlastní svéhlavostí a nepochopením za těžkou svou urážku, za nezaviněné pronásledování a utrpení. A zatím, jak jsem byl malý proti vám! Jak vysoko stojíte vy nade mnou!"

Chvěl se, a jeho hlava jakby se skrčila mezi rameny.

„Nemluvte o tom, prosím vás, nemluvte o tom," povídala chvatně. „Nic takového nechci slyšet. Zbytečně se snižujete. Není vše takové, jak jsem v pošetilých chvílích ženské slabosti napsala. Vylíčila jsem se jako trpitelka, a není to pravda. Ještě dnes knihu hodím do ohně. Ošklivá je to kniha, ani písmene víc nenapíšu."

(Dokončení.)

IN. ARNOŠT BLÁHA:

Slovo.

VOLNÁ KAPITOLA.

Jest textem k neviditelným obrazům a smyslovým doprovodem k neslyšitelným skladbám, jež sehrává život v síních lidských duší — ale, nutno se omeziti, možno tak říci jen o duších upřímných. Jen zde přiléhá text k obrazu, doprovod k hudbě. Tenkráte, jsouc bratrem činu, jest zrcadlem, v němž se odrážejí bohaté vegetace a neskonalé krásy rajských krajin, jest ozvěnou dalekých symfonií, skládaných velikými mistry v samotách pravdy. —

Jest závěrem slavných epopejí životních, radostným výkřikem na konci bolestných cest, zoufalým, nezapomenutelným rozsudkem pro všecky pokrytce na prahu věčnosti, smířením všech nepřátel, odpuštěním všech zatvrzelých — neboť jest poslední. —

Jest úzkostlivou předtuchou neznámé budoucnosti, počáteční slzou pláčů velikých jako přívaly dešťů, rozpuknutím se úsměvu na rtech radosti, hořčičným semenem zavátým z cizích světů na tuto zemi, do duše člověka, aby vyrostlo v obrovský strom, na němž budou sídleti nebeští ptáci; — jest zázrakem a privilejí, po níž marně věky smutní kámen a pro niž bolestí po dlouhá tisíciletí se třese osyka, — jest podivuhodným darem, před jehož příchodem příroda oblékla se v nejslavnostnější svá roucha a při jehož hudebnosti rozvila se nejdivočejší krásou — neboť jest první —

Když naplnila se dojmy radosti a barvami krásy dětská duše, přeteklo v ústech dítěte jako z číše příliš štědré, zrodilo se v záhadném početí při styku dvou světů, onoho neznámého, odkud přišla duše dítěte, a tohoto, do něhož přišla. V dítěti stalo se dítětem, překvapujíc svět krásou svého narození, záhadou svého původu, důležitostí svého života, neboť z něho vyrostly všecky kultury.

První člověk hrál si s ním jako s drahokamem, zvědavě zachycuje nádheru jeho barev a líbivé akkordy jeho zvuku; posílal je jako dítě do lesů na toulky, netrpělivě na kraji očekávaje jeho návrat — a obdivuje se jeho věrnosti; odrážel je jako míč od skal v údolích s dlouhými a několikanásobnými ozvěnami — obdivuje se jeho pružnosti; učinil z něho posla své lásky, báseň, v níž bylo vyzpovídáno všecko tajemno jeho duše. —

Do něho vložil hudbu všeho, co bylo kolem něho, neboť on rozuměl této hudbě.

A zhustil tuto hudbu v jediný, základní, upřímný tón a pojmenoval předměty. Neboť duše jeho byla lyrou, která se ozývala určitým tónem při styku s určitými předměty a zjevy přírody.

A nebylo při jeho křtu ceremonií, lží a hledanosti. Upřímnost mluvila z něho a mluvila k předmětům. — Ale věky nánosem prachu zakalily průhlednost této upřímnosti a pravdivosti. Pak se již spoléhalo více na tradici než na první dojem.

A přece jest ještě slovo tónem pro toho, kdo nosí lyru ve své duši, jest tónem, jenž vyvolává celou tu tajemnou hudbu, jakou mluví věci. Neboť touha a smutek věcí po slově slyšitelném jsou jejich řečí neslyšitelnou —; nemajíce řeči jako člověk, mluví k němu přece svojí němotou, svým pravým smyslem, chce-li jen a umí-li rozuměti.

Ale ovšem. Byl tu dvojí vztah. Předně předměty se svojí krásou a podivuhodnou účelností — předměty samy o sobě, a po druhé předměty v poměru a vztahu své užitečnosti k člověku. Obojí dohromady vlastně bylo původní krásou předmětů. Ale přišly doby, kdy člověk učinil z věcí jen svoji kořisť, a jména jejich udávala člověku jen počet poddaných, platících vysokou daň. Člověk vyhnán z ráje, naučil se předměty pozorovat se stanoviska zisku.

Ale hudba jejich neumlkla.

A tak slovo jest i dnes ještě tónem pro toho, kdo nosí lyru ve své duši. Básníci zachytili hudbu věcí a jevů světa, ale vedle nich stály i zištnosť a suchopárnosť. A dle svého hudebního smyslu řadili slova k slovům, a jejich ústy mluvil, vlastně zpíval němý svět.

Pochopivše krásu věcí a dojati smyslem jejich, očistili jejich prach a dali jim zvučnosť, která se obchodníkům zdála přepjatou a krátkozrakým příliš falešnou. Ale básníkům se zdálo, že nestačí již ani plurály ani superlativy, neboť se chtěli přiblížiti jádru a smyslu věcí.

To byli básníci aktivní. Ale byli i básníci passivní — rozuměli hudbě a řeči věcí, ale nenalezli pro ni slova. Vycítili její krásu — ale neměli řeči, nemohli mluviti. Byli to teprve básníci aktivní, kteří se dotkli strun jejich duše, a oni jako žáci, čtenáři a posluchači šli za nimi, spojeni s nimi mystickými pouty příbuznosti a vedeni za nimi láskou, která vede němé a toužící po řeči za mluvícími, neštastné za šťastnými.

Tak tito dvojí šli v čele a jejich originelnosť jest jen jejich pochopením, rozuměním.

Nemyslím tím jen básníky a spisovatele, kteří píší, neboť mnoho jest básníků, kteří nepíší.

Ale slovo jejich stává se světlem nevidoucím a slepým, stává se září, která padá i daleko do minulosti na události a jevy, kolem nichž mnoho lidí prošlo s tajemným tušením a s těžkými bolestmi lidí tušících a nemohoucích pochopiti — vysloviti svá tušení. Slovo básníků jest jim pak sladkou i bolestnou vzpomínkou, která daleko nazpět jako maják vrhá proudy světelné, zalévajíc život a duši bolesti dávného nepochopení, či radosti konečného neporozumění. Slovo básníků jest voláním, jemuž z duší vstříc vycházejí podivní a přece dávní a staří známí.

A v tomto znamení i minulosť žije jako přítomnosť, vrácena ku životu a štěstí příjemné skutečnosti pouhým slovem, přece jednou, třebas pozdě pochopeným — pochopeným zásluhou proroků, které

jsme potkali. Neboť tenkráte poprvé mluví věci a události k nám pravou svojí řečí — a my máme radosť, třebas pozdě, ale přece tichou radost z toho, co jsme kdysi vykonali a čeho dosah jsme nechápali.

A netýká se to jen minulosti — nýbrž též budoucnosti. A zde možno přijíti též k tomu těžkému a hlubokému slovu: duše davů.

Přijdou okamžiky, kdy velicí zástupové nasyceni jsou málo chleby a málo rybičkami. Přijdou okamžiky, řídké okamžiky, kdy i dav stává se passivním básníkem a touží pochopiti věci a události v jiném smyslu, než ve smyslu dnešního či zítřejšího výdělku, kdy posune své těžisko, abych tak řekl, a nazírání na svůj poměr k světu a životu dále do budoucnosti. A tenkráte slovo stává se hudbou, která ladí davy ve smyslu této touhy.

A neklamte se, — nemluví vždycky proroci, někdy jen jejich nájemci, kteří smysl, pravý smysl věcí přesadili na půdu svého prospěchu a ze slova udělali dojnou krávu.

Neboť oni mají často posluchačstvo, jež jako dítě obdivuje se barvám bublinek a zvukům rolniček, a nevidí dlouhých chapadel zištnosti řečníkovy, která potápějí se do jeho kapes — — —

Ale jsou ještě jiní lidé — lidé, kteří se nudí a usínají při koncertech, neboť struny jejich duší jsou strhané, a není slova, jež by k nim mluvilo, není úst, která by znala klíč k jejich srdci. Mlha jest v jejich zracích, a jejich sluch otupěl ve společnosti nepřátel hudby. Neznají krásy slova, aby mu věřili a se obdivovali, neznají moci slova, aby se ho obávali, se mu bránili neb podrobili. Pro ně svět jest kamenem a slovo jen pohybem jazyku, zubů, rtů.

A přece slovo cinká jako peníz, otravuje jako těžká vůně květin a jedů v ložnicích hříchu, lichotí se jako dítě, jež provedlo něco trestuhodného, svádí jako pohled očí milovaných, ničí jako zrada v hodinách jistoty.

Ale jest třeba býti příliš hluchým a slepým, příliš málo člověkem, abychom toho nepozorovali. A jest zase na druhé straně třeba býti lakomcem, abychom podlehli cinkání peněz, jest třeba býti nezkušeným a naivním, abychom neprohlédli intriky dětí, jest třeba býti příliš neopatrným, abychom se dali překvapiti nepřipraveni a ve chvílích nevítaných. Čili jest třeba dívati se příliš skrze opar vášní a skla egoismu do světa, abychom nerozuměli smyslu věcí — a dali se podváděti úskoky slov. Jest slovo posledním aktem tragedie, jest oponou, která zakrývá křeče nejsilnějších bolestí i opojení nejintimnějšího štěstí. Jest oponou jeviště, na němž rozhodují se osudy jednotlivců i národů, ale zakrývá též scénu sešlých kulis, otevřených propadlišť, — jeviště, „z něhož herci již dávno odešli vyděšení a hladoví.“

Jest slovo pluhem, kterým Bůh orá v duších brázdy, a city lidské jdou ke svým cílům těmito brázdami. Jest světlou stopou, kterou zanechávají věci i události, jdouce kolem našich oken, jest láskou nedosažitelnou a těšivým snem nekonečných nocí všem vyděděným, kteří postaveni byli do světa jako cizinci, jako obyvatelé a příslušníci kultur mnohem nižších, nevidoucí, neslyšící, nemohoucí vysloviti jména tohoto světa, spalováni ve své samotě láskou k barvám a písním a smrtelně závidíce všem kazatelům.

Jsou úzkými stezkami, křižujícími se v duších našich, a všecky vášně a radosti, všecky hněvy a bolesti, všecka nepřátelství i lásky, potkávaly se na těchto stezkách s očima planoucíma a tělem pozdviženým. Ale dbejte, dbejte, prosím, aby zarůstaly mnohé z těchto stezek, aby ztrácely se k nepoznání v záplavě květů bílých i plamenných, aby, když by jednou nepřítel přišel a chtěl nasíti koukole, nenašel cesty známé, ušlapané a jisté, ale aby zabloudiv upadl do sítí na něho nastražených.

Jinak se tomu říká, že slovo stává se stavem duše. Buďme proto, na stráži, nepřetvařujme se, a neříkejme: „pro jednou není zle!" neboť komu nebývá pro jednou zle, tomu nebývá ani pro podruhé a po třetí zle. — —

Jsou slova vodopádem řítícím se přes prahy důvěřivých duší — a když dole v loukách světa srazí se všecky proudy a všecky roztříštěné kapky v klidnou hladinu, obráží tato hladina všecken vnitřek a všecka zátiší duše.

A jindy tekou proudy divoké a hrozící povodněmi, a přece jsou kalné, chudé, o ničem nevyprávějící.

Neboť jsou lidé, kteří plýtvají přebytkem slov a kteří marně hledají to jediné, prosté slovo, jež říká všecko, jsou lidé, kteří se stále svěřují a přece, ať již úmyslně či nezaviněně, zůstávají tajnými, cizími, nepoznanými.

A jiní jediným krátkým, nehlučným slovem stávají se známými mezi milliony cizinců, přáteli tisícům nepřátel, spolehlivými tisícům podezřívavých a číhavých detektivů, důvěrnými rádci velikému počtu uzavřených nedůvěřivců a pochybovačů.

Neboť v nich promluvil, v jejich jediném slově pravý smysl věcí, jenž dobývá a podmaňuje svět, v nich ukázalo se nejvlastnější jádro radosti, nejsilnější oběť přátelství — svatá, serafická přesvědčivost pravdy.

A na druhé straně jsou lidé, kteří věky zůstávají sami, ne proto třeba, že mnoho mluvili a ničeho neříkají. Jest ještě jiný důvod jejich opuštěnosti, totiž, že slovo jejich jest hlasem budoucnosti; tajemné zákony nutnosti jejich slova zůstávají nepochopitelnými. I oni sami jsou cizinci, obyvatelé budoucích království, a milostí času náhle jako vlašťovky před jarem zabloudivší do studené, jihnoucími sněhy pokryté země.

Jsou cizinci, ale zůstávají přece věrnými a podivíny. Říkají jim „přepjatci, nadutci, výstředníci, les poètes mandits" a kdo ví jak jinak — ale oni se usmívají, neboť oni jdou přede všemi, a v jejich očích jest záře budoucích jiter, a v jejich zvláštnosti a výstřednosti jest cíl nových metamorfos života toho davu, jenž se jim posmívá.

Oni jdou za svou láskou, znajíce své slovo, svou řeč, s níž přišli sem z budoucnosti.

A tu stojí slovo jejich jako slovo budoucnosti proti slovu minulosti v zápase na život a na smrt. A trhají se od svých rodin, dávajíce se proklínati kletbou nevděčnosti, neboť nesou zvuk jejich duše s okolím, do něhož jsou postaveni, budí v nich touhy reformatorské, a nucená shoda působila by jim krvácení.

Jsou to staré, překonané tóniny, v nichž hrálo se do bohatýrských snů jejich mládí, když v duších jejich rodila se veliká symfonie pro uši nových, dalekých posluchačů, k nimž vzpínala se láska jejich jako láska rodičů k budoucím dětem, jako láska matčina k dítěti v cizině.

A získávají mnoho cizích, ztrácejíce své vlastní a nejbližší, a jejich sláva jest jejich bolestí, neboť jejich srdce jest smutno po domáckých, zastaralých chorálech mládí a domova, ale jejich duše má nové cíle, a jejich nohy touží po nových cestách. — — —

A trpí, neboť slovem jejich ozývati se budou pokolení příští, a zdají se příliš výsměšnými a novými, hrdými a vzpurnými minulosti. Neboť slovo každé má svůj čas, kdy nejjasněji a nejlépe zní, kdy nejsilněji voní, kdy nejlehčeji se chápe a nejvíce přesvědčuje.

A jsou lidé, kteří toho všeho jsou vzdáleni, neb nemají smyslu pro to vše.

A všecko má svojí hudbu, svoji řeč. Ale jsou to jen opravdoví lidé, otevřené duše, plamenná srdce, která rozumí řeči věcí, hudbě předmětů, barvám přírody. Většině jest svět ústy němými, kamenem bez duše, nástrojem beze strun, prázdnou plochou beze stínů a barev, neboť sami příliš křičí, příliš jsou pomalovaní a pestří, a příliš se sobě líbí, než aby mohli mluviti se stromy, zpívati s ptáky, diviti se zlatu podzimního listí, zastavovati krvácení raněných srdcí.

A přece nejedná se o žádné násilí člověku, nýbrž jen o ten pravý poměr člověka k světu, o to, aby všecko mělo své místo, o to, aby člověk pochopil, že nežije ve světě mrtvém jako jeho střed a těžiště, nýbrž že jest jen malým atomem ve velkém organismu, jednou notou v nesmírné harmonii, a nepatrnou barevnou skvrnou na světovém obraze, kresleném od tisíciletí a dosud nedokončeném.

Jen vyjděte ze svých příbytků a poslouchejte!

Ale nechoďte ven zmámeni dusným vzduchem svých úzkých komůrek, opilí těžkými nápoji svých pozemských vášní, vytrhněte své kořeny z půdy egoismu, a uvědomte si umlčované volání kohosi svatého a skromného v pozadí své duše.

Zbavte se na chvíli sebe samých, své světskosti a své malicherné lidskosti a zalíbí se Vám ta chvíle hovoru se vším, co Vám bylo dosud neznámým, a co k Vám otevře svá tisícerá ústa; a stane se Vám ta chvíle láskou nesmrtelnou, nutností neodvolatelnou, potřebou — životem.

V té chvíli budete opravdu lidmi, neboť pochopíte slova, jakými v duchu a v pravdě bude mluviti každý člověk, člověk každý ve své pravé hodnotě a důstojnosti, ne v zamlžení, v jakém Vám 'ho ukazovala Vaše pozemskosť a Váš egoismus.

Ztratíte nepřátelství, nebudete pomlouvati, odpustíte, ustoupíte, neboť tím budete stoupati a pokračovati ku předu, budete vzdorovati, neboť tím se budete podrobovati — a vše bude vhodné, v pravý čas.

A budete míti soucit s těmi, kdož barví svá slova zelení nepravého mládí, očkují hořkostí nepřátelství, líčí barvami úskočných snah, posílajíce je do světa komediantsky oděná, vyfintěná a směšně nastrojená.

Budete míti soucit s jejich blouděním a marným úsilím, a budete míti radost z jejich návratu, třebas pozdního. A když se obrátí a přijdou na Vaše cesty, nebudete míti *škodolibou* radost z toho, že přišli k Vám, jako mají některé žurnály, vlastně někteří redaktoři v Čechách, když protivník, ať již politický či jakýkoli změní svůj postup, svůj názor dle nutných zákonů vývoje a přibližží se poněkud k názoru či postupu svého dosavadního „odpůrce“ či „nepřítele“. Neboť tito chtějí vychovávat a ani dost málo nerozumějí paedagogice, protože mají *radost z chyby, ne z polepšení.* Ale vy musíte býti dobrými vychovateli — neboť Vy rozumíte smyslu všeho.

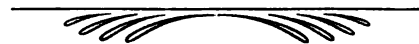
A strom Vám bude přítelem, půjdete kolem kamene, a budete se báti, aby noha Vaše ho neudeřila, neutrhnete květin, leč ty, které se Vám samy nabídnou, toužíce býti na Vašich ňadrech aneb ve věnci Vaší slávy. Nezlomíte větvičky, která se Vám postaví v cestu, toužíc se s Vámi seznámiti a Vám svěřiti novou nějakou pravdu; nezašlápnete mravence, který u cesty radostně diviti se bude Vašemu porozumění, jež pro něho znamená Vaše přátelství. V kalužinách viděti budete zrcadla nebes, a v duších svých bližních potápěti se budete jako v průhledných horských jezerech a rybnících.

A cesta Vaše nepovede již nahoru, kam Vám ukazoval smutek Váš, když unavila se nadutost Vaší světské malichernosti, ale po zemi, neboť na zemi přijde Vás navštíviti Bůh Váš, a s Vámi bude mluviti, a u Vás bude hostem, přilákán, pozván a potěšen Vaším pochopením, Vaší láskou a rozumem, tak jako na zemi Vás přišel vykoupiti.

A jedna bude bolest Vaše: nad těmi, na jejichž okna marně klepati budou slova věcí a lidí; a jedna bude radost Vaše: — nad těmi, kteří z dálek po různých cestách scházeti se budou v jednom chrámě ke společným modlitbám.

V té proměně budou slova znamenati jen to, co znamenají. Nebudou tvrdými jako srdce lichvářů, úskočnými jako úmysly ministerských předsedů, nebudou ohebnými jako paragrafy moderních zákonníků, nebudou falešnými jako dnešní spravedlnost a láska; nebudou přijímati barvu úst, která je vyslovila, a jazyků, o něž se otřela.

Jeden bude jejich smysl a jedno bude království — království sobě rozumějících, sobě odpouštějících, sebe milujících.

Odpovědný redaktor a vydavatel VÁCLAV ČECH.
Majitel a nakladatel VLADIMÍR ČECH. — Tiskem ALOISA WIESNERA, knihtiskaře České Akademie cís. Frant. Josefa pro vědy, slovesnost a umění. — Papír ze skladu České společnosti pro obchod a průmysl papírnický G. WIESNER, DUFFEK a spol. v Praze.
V PRAZE 1904.

FR. BRÁBEK A JAR. VRCHLICKÝ:

Nové překlady básní A. Petőfiho.

(UKÁZKA I.)

KUTYAKAPARÓ.*)

Jest z vencí, uvnitř černá čárda ta,
ta Kutyakaparó,
o hladu, žízni bídný chodec zde
tak mnohé zkusí zlo,
ba často chleba nedostane tu,
na víno zašilhal,
Noema prokleje, že v archu svou
si révu také vzal.

Síň malá, dlouhý, úzký, starý stůl
se táhne podle stěn,
že nesvalí se na zem, chrání jej
dvě slabé nohy jen,
a jak stůl dlouhý dlouhá lavice
se táhne kolkolem,
je v středu prohnutá, ne seděním,
leč stáří následkem.

Blíž zdi jest lože, když se stlávalo,
jest dlouhá řada dnů,
kdo nápad by měl, tam si ulehnout,
ni nepřijde mu v snu,

*) Kutyakaparó as jako „Psí pelech". Jmeno čárdy.

bachratá kamna na plec jednu, hleď,
svou hlavu kloní již,
skráň starce tolik vrásek nenese,
co trhlin na nich zříš.

Zde krčmář — starý člověk mrzutý,
jej slyšet mluvit, div!
máť svoje ústa k tomu jedině,
by hlasitě si zív';
tím krčmářem je starý Demetr
a choť? — Nu, řekl bych,
snad švarnou žínkou kdysi bývala
za časů minulých.

Však pocuchal zle ženu ubohou
ten drsný roků let,
ač není starší nežli padesát
neb padesát a pět;
jak věchet chrastí splývá rozcuchán
ten její plavý vlas,
zjev celý hodil by se do polí,
by strašák tam se třás.

Moc nemluví, a promluví-li přec,
jen aby zaklela,
že vyhubeni z župy beťaři
jsou skoro docela;
ach, pokud ještě těmto patřil svět,
kapalo aspoň přec,
když nepršelo, bez nich obchod teď
uvázl na konec.

Tak smutně chmurná čárda vypadá,
když dovnitř nahlédneš,
nic veselejšího však neuzří
tvé oko venku též;
jen jedno okno má, půl ze skla jest
a druhou větrů v svist
půl tvoří kalendáře starého
kdys vytržený list.

Já malé dítě byl jsem v onen čas,
kdy velký příval byl,
jenž ze dvou třetin její starých zdí
poslední vápno smyl,
to, které sem tam ještě zůstalo,
sežloutlo zcela teď,
a uhlím, figur divných směsicí,
jest pomazaná zeď.

Na konci trámu obruč za štít má,
když rve se vítr s ní,
jak oběšenec lítá sem a tam
ve bouři podzimní;
z dobytka hafan zůstal kramáři
na konci čárdy kdes,
den celý prospí, není k užitku
ni k škodě starý pes.

Jak čárda jest i její okolí,
kam zadívá se zor,
jen kopce pisčité zří bez konce
se táhnout po obzor;
ve holém písku sotva živoří
tu tam bezová houšť,
jež černá zrnka svoje mrzutě
v písečnou roní poušť.

Hlas zvonu z dálných vsí sem přichází
by zde jen umíral,
pták, zabloudí-li sem, se rozhlédne
a opět letí dál;
jak jinde tady slunce nesvítí,
jest mdlejší jeho svit,
jak mohlo by v té čárdy samotu
jen s útrpností zřít!

Od čárdy na sto kroků daleko
na kopci holém ční
kýs starý světec z kamene a sám
bez návštěvy zde sní.
Kdos rozedranou mošnu zavěsil
mu na kamennou plec,
jak chtěl by říci: „Co tu stojíš jen?
jdi s Pánem Bohem přec!“

JIŽ NEVÍM VĚRU, CO BYCH ČINIT MĚL . . .

Již nevím věru, čeho bych se vtípil!
Já víno všecko na světě jsem vypil,
však čím více toho, co vypiju, trýzní
vše hrdlo moje nejkrutější žízní.

Proč Pánbůh jednou zázrak neudělá?
Buď vínem v jeho povel Tisza celá!
Dunajem potom já bych musil býti,
kde Tisza vlévá se, a celou vpíti.

GAZDA AMBROŽ.

I.

Gazdo Ambroži, kam taký spěch?
„Běžím do krčmy u čertů všech,
žena dohřála mne, tož ji nechám,
vínem hněv svůj ukonejšit spěchám.

Však má štěstí tato dryáčnice,
že jsem doma nezdržel se více,
přede mnou tak hubou mliti déle,
musil bych ji vyrvat jazyk cele!“

*

Zlá to žena! Horší služka její!
O Ambroži klípek vyprávějí,
že by seděl doma tuze rád,
sama žena vyhnala jej z vrat.

II.

Statně gazda Ambrož popíjel,
deset dráb když zatroubil, vstal, šel . . .
pomalu se šoural domů líně.
Bůh ví, jak tam řádí hospodyně!
Po chvilce byl v krčmě zpátky zas.
„Ambroži, co napadlo to vás?“
„Inu — žena znovu láteřila,
neztichla, až hodně bita byla,
pak jsem z domu odešel, zlá bída!
do rána mne více neuhlídá.“

*

Zlá ta služka! Jazyk si zas brousí,
do rána vsí nový klep se trousí:
Ambrož musil zpátky v krčmu, milá
žena prý jej domů nepustila.

GAZDA JÁNOŠ.

Gazda Jánoš statný gazda jest,
nemá sobě rovna na vsí šest,
jednu chybu má vždy jako dnes,
že jest gazda Janoš bez peněz.

Šíré, dlouhé lány polí má,
hojně obilí mu na nich zrá,
v město na trh vozí jeho směs,
přec je gazda vždycky bez peněz.

Po krčmách se netoulává, též
na krčmáře nehuláká: „Běž,
vína nalej do mázu a nes!"
a přec gazda vždycky bez peněz.

Žinka hezká, čistá jako květ,
nezkřiví na hochy v hněvu ret,
zvlášť ne na pacholka — ví to ves —
proto gazda Jánoš bez peněz.

—

POSLEDNÍ ČLOVĚK.

Co je to nade mnou? Zda nebe, hrobky klenba?
Ba hrobka to jest, v které země,
ohromná rakev leží.
Tam nad mou hlavou onen svit,
jest sluncem on, či lampou hrobky té?
Jest lampou hrobovou,
mdlé jejíž kmitající paprsky
tmu noci hrobové
do bledožluta barví.
A jaké ticho! . . . Ha! Co ozvalo se
v té němotě?
Zpěv ptačí snad či dívčí hlas? Ó ne!
To červi hryží vychladlé
té rakve hosty s očmi zavřenými.
Ba zavřeny jsou všecky oči jich,
v nichž kdysi lásky
i nenávisti jiskry sálaly,
a z nichž tak odporně ven zíraly,
jak nevěstky zří z oken hampejzů,
ke všemu Zpupnost, Závist, Domýšlivost
a Pohrdání, Pokora.
Jsou zavřeny vše oči, chladným jest
i srdce, toto malé peklo, příbytkem
jež bylo ďáblů sta a sta,
kde hořela jen hříchů hranice
nezhasínajíc!
Leč teď je konec všemu.
Spí cti již loupení
i zrada přátel, vlasti, jiné potvory,

a, jež jim v patách věrně chodíval,
spí osten svědomí . . .
Však toto zemřelo již velmi dávno,
rod lidstva novější
již znal je pouze podle pověsti.
Teď konec všemu, neb již všecko spí.
Jsou oči zavřené a srdce vychladlá,
já jediný zbyl tady živoucí
v té přeohromné hrobky dutině,
a dumám, hosta čekaje,
Smrt opozděnou . . .
Proč nepřicházíš, Smrti? Snad se bojíš,
že dám se s tebou v boj a přemohu tě?
Ó, neboj se, já nejsem, kdo jsem býval,
jenž druhdy s hrudí smělou
klad vzdory osudu i světu.
Ty směle přijít můžeš, já se podám,
tě nenapadnu. Budu slabým hlasem,
Ty vichřicí buď!
Smeť mne!

—

HVĚZDNATÉ NEBE.

Ležím na znak na zeleném plášti země,
v tmavomodré nebe patřím v zadumání,
stříbrný a zlatý svit hvězd padá ke mně,
jako věnec otáčí se kol mých skrání.
V světla proudech duše moje přetajemně
zemský prach si smyla v tomto vykoupání,
znovuzrozená, kde výšin pne se témě,
po nebi se shání.

Zem spí celá, tiché jesti její snění,
jeden zvuk jen ucha mého dotýká se,
broučka malého snad v keři křídly chvění,
dálné řeky hluk snad takto rozléhá se,
či snad vzdálenějších mraků je to hřmění,
které, než sem dojde, v ševel zkolébá se,
hymnické snad je to duše moje pění
táhnouc ku hvězd kráse?

Leť má duše mezi nebes volná těla,
pronikni jich závoj tmavý, co tam skryto,
tajemná jejž Božství ruka přeumělá
předla z moudrosti či rozmaru, kdo ví to?

Výš hleď duše, co tam halí zář hvězd skvělá,
ještě výš pak nad ní, pověz, co se stkví to?
Rychlou perutí sleť ke mně, dál kde stmělá,
tvůj ret ať mně dí to!

Co jsi zřela, pověz, je tam také žití,
zdali smutné jest a trudné jako tady?
Je tam osud, který jen se umí mstíti,
málo odměn rozdávaje, přísný všady?
Což to jedno chtěl bych jen se dozvěděti,
o tom jistou zprávu mít a jisté rady,
jsou tam srdce, jimž se na dně láska nítí
hoříc pro žen vnady?

Milují-li tam, ó, kterak toužím výše
modlitbou se vroucí dostat v ony kraje,
nepůjde-li láska se mnou v ony říše,
s bohem buďte třpytné, hvězdné nebes ráje!
Sličnější jest země se svým trudem spíše,
nechť zde setlím v tmavý hrob se ukládaje,
Nic tu nenahradí lásky sladké číše,
všecky její báje!

MÁ FANTASIE.

Má fantasie dítě prachu není,
jí matkou blýskavice, otcem hřmění,
již v plenkách dračí mléko ssála smělá,
lví krví v jinošství se opájela.

Ji divokou jsem nemoh' překonati,
od země k zemi začla putovati,
ba smísila se brzy s hukem moře,
hřmíc nebes jako země po prostoře.

Po pouštích vlasaticí přelétala,
po skráních modrých hor se v hvozdy dala,
v pralesích duby rvala od kořenů,
na štítech hor pohnula skalní stěnu.

Kdes, divochu, teď? — Vedle kvítku sedá
vždy vedle tebe, dívko moje snědá,
tam teskní, šeptá, chorým vánkem nyje...
Jak zkrotla divoká má fantasie!

MILUJI TAK!

Tak miluji, jak člověk ještě
na světě nemoh' milovat,
v své hrudi cítím lásku plát,
však pozemskou ta dívka není.

Já miluji bohyni, ženu
Svobodu, ve vyhnanství jest,
ach, že jen může ve snu snést
se ke mně, v snu že zřím ji pouze!

Však v snech mých skoro denně v noci
a v každé téměř noci sní
má duše, včera byl jsem s ní
na louce jedné plné kvítí.

Já klesl, odříkal jí pěkně
horoucí lásky vyznání,
má hlava již se uklání
květ utrhnout a jí ho podat.

Však za mnou kat v tom objevil se,
mou srazil hlavu, já zřel naň,
leč hlava padla v moji dlaň
a podal jsem ji místo květu.

—

KDO ROZLUŠTÍ?

Kdo můž' mi tuto jednu
hádanku rozluštit:
zda mohou lidstva slzy
kdy lidstva špínu smýt?

—

PÍSKOT.*)

Pěkné je to obecenstvo
a co tropí — nestoudnost!
vypiská vám každý večer
naši celou společnost!

*) Petőfi věnoval se původně umění hereckému s nezdarem, jejž na četných místech s humorem připomíná.

Při tom pískotu a křiku
jaký příjem, přátelé?
hercům zbývá dnes neb zítra
do bot prásknout vesele!

Dvakrát stahovati lišku,
komu by to napadlo?
pískejte si, páni, aspoň
když je plné divadlo!

VÁLKA BYLA.

Nejkrasším snem mého žití
válka byla dravá,
v které srdce za svobodu
všecku krev svou dává.

V světě jediná je svátost,
pro niž bojovati
hodno jest i hrob si kopat
a krev pro ni dáti.

Svoboda je tato svátost,
šílenci ti byli,
za jiné kdo ideály
život položili.

Mír, mír dejte světu, ne však
z tyranových dlaní,
z volnosti jen svaté ruky
ať se na svět sklání!

Tak až zaplane mír světa
celé na prostoře,
uvrhneme všecky zbraně
v hloub až na dno moře.

Ale dokud nebude tak,
ať meč z pochvy letí,
kdyby měla válka v soudný
den až vydržeti!

TISA.

Soumrak letního dne začínal,
u Tisy jsem vinoucí se stál,
tam, kde malý Tur k ní spěchá hbitě
jak na ňadra matky svojí dítě.

Hladká řeka dýchala jen něhu,
v lože tulila se beze břehů,
nechtíc slunce paprsky, jež kmitly,
o vln záhyb aby zaklopýtly.

Rudé paprsky si jako víly
na zrcadle hladkém zatančily,
zvuk jich krůčků téměř slyšel's plání,
malinkých jak ostruh zacinkání.

Kde jsem stál a kam jsem zrakem sáhnul,
k louce žlutý písku čaloun táhnul,
na této jak řádky v knize leží
řádky posekané trávy svěží.

V majestátu němém za lučinou
vysoký les, odkud stíny kynou,
oharek jak vrh by v skráň mu západ
hořel, jakbych krev zřel s něho kapat.

Proti Tise břehu na druhém
olše, lísky sedly v pestrý sněm,
průlom jediný v nich zahlédneš,
a tím dálné vísky štíhlou věž.

Jako upomínky šťastných chvílí
různé mráčky po obloze pílí
z dálky mlžné, jak se v dumě tměly,
Mármarošské břehy pohlížely!

Ani hlasu. V svátku ticho ladné
ptáček zvoní, mlýna hukot vpadne,
ale z dálky velké hukem splývá
jako komár, když si večer zpívá.

Proti mně, kde druhý břeh se stáčí,
mladá selka s džbánem v ruce kráčí,
co v něj vodu žblunkat tiše nechá
na mne hledí — a již zpátky spěchá.

Nehybný jsem stanul tam a němý,
jakby kořeny mé nohy tkvěly v zemi,
v sladký sen se duše zkolébala,
o přírody krásách přemítala.

Přírodo! bytosti divumilá,
kde řeč, jež by s tebou závodila?
Jak jsi velká, čím víc v klid se noříš,
krásnějšího tím víc zahovoříš!

Do táně jsem přišel pozdě v noci,
k večeři sáh čerstvém po ovoci,
s přátely v noc hovor tichý vedl,
z chrastí vedle časem žár se zvedl.

Pár dnů prošlo, tu mne z dřímání
vyplašilo zvonů hřímání.
„Povodeň zde!“ křik jsem slyšel znět
a zřel moře, kam se porozhled.

Jako šílenec, jenž pouta rval,
uháněla plání Tisa v dál,
hučíc, zuříc, drtíc vše v dál spěla,
jakby celičký svět spolknout chtěla!

F. X. SVOBODA:

Řeka.

ROMÁN. (Dokončení II. dílu.)

XXV.

Dech volnosti pronikl náhle, jakoby vichrem přiletěl, všecku její bytost. A nezměnilo se jen její nitro, ale změnily se les, louka, obloha i vzduch. Soucit s Pechanem, který včera i dnes ráno chvílemi pocítila, zanikl úplně. Mladá síla a silná, radostná víra v nový život rozlily se jejím krásným, teplým, vonným tělem. Jako mladý jelen, jenž se chystá proletěti houštinami lesními, aby se příjemně ošlehal větvičkami keřů i stromků, i ona chystala se proletěti příštím štěstím svým. Pocit bezohlednosti rozkvetl v ní. „A teď náleží život mně!“ zavolala vesele. „Není minulosti, není trudu, není lítosti!“

Vrátila se bystrým krokem do zámečku. Bylo půl osmé. Nevšímala si ničeho, jakoby jí zde nebylo příjemno. Odhodila župan a zavřevši se ve svém pokoji, učesala si pečlivě své bohaté vlasy. V té chvíli měla pocit, že se vrátily její mládí a její dávná veselost i odvaha. Chvílemi se ztišila a naslouchala. Úplné, šumící ticho bylo všude; jen hodiny slabě tikaly.

Vstoupila do malé světničky, sousedící s jejím pokojem, kde byla již připravena vana s teplou vodou. Vykoupala se a umyla. Jizbička, do níž svítilo slunce, naplnila se vůní jemného mýdla. Koupel působila na Hanu osvěživě, tak že všecka zrůžověla. Únava, již bylo na ní ráno znáti, zcela zmizela. Mladé, plné a pružné tělo její působilo jí zvláštní, téměř jásavou radost. Vyskočivši z vany a přehodivši přes sebe bělostné prostěradlo stanula před vysokým starým zrcadlem s oprýskaným bohatým rámem a se zálibou se zadívala na svůj obraz. Pohnula se a protáhla, sklonila hlavu v zad a pootevřela rty, aby bylo viděti bílé zuby. Tak zdálo se jí, byla nejkrásnější.

Ulekla se náhle. Cosi zahrčelo. Zdálo se jí, že kočár. Okamžitě si pomyslila, že se muž vrátil a zaražena naslouchala; ale mýlila se. Kolem bylo ticho.

Odběhla pak bosa do svého pokoje a rychle se obula do černých botek a oblékla se do modrých jednoduchých šatů. Zmocnil se jí divoký chvat a zvláštní nepokoj, jakoby se bála, že se muž vrátí a že ji zde překvapí. Nebylo jí jasno, co si má vzít s sebou. Vyhledala malou, koženou ruční tašku, ale opět ji odhodila. Stále vše přebírala a odkládala. Chvílemi se napřímila a přemýšlela, ale mysl její nedovedla se na ničem zachytiti. Vzpoměla si na svou korespondenci. Otevřela rychle stolek, sebrala dopisy a odnesla je do kuchyně do kamen. Anna vykřikla, že je to škoda, ale Hana se zasmála a zvolala:

„Milá Anno, je to samé zbytečné naříkání a mudrování. To je nejlépe dát ohni!“

Vrátila se do pokoje. Uvědomila si, že si musí vzíti něco prádla. Mrzelo ji jen, že půjde na schůzku s Vilémem s cestovní taškou. „Ne, to není možná,“ řekla si rozhodně, „byla bych směšná!“

Jala se nervosně přecházeti.

„Musím se sem ještě vrátiti,“ rozhodla se všecka jaksi sklamána. „Ano, přijdu k obědu a odpoledne odjedu. Ostatně — nevím, kam se nyní uchýlím, sotva budu moci zůstati v T. — Musím počkati i na to, co řekne Vilém a co zařídil! Nejlépe bude, odjedu-li odpoledne do Prahy.“

A převlékla se rychle do růžových hedvábných šatů, o nichž kdysi Vilém řekl, že zpívají společně s růžovou její pletí píseň zdraví a rozkoše. Zapamatovala si tato slova a ráda tyto šaty nosila.

O půl deváté seběhla před zámeček. Vondráček se ženou šli právě na pole k žatvě. Hajný zvyklý na laskavosti paní Pechanové i na ochotu, s jakou s nimi i s jeho dětmi hovořila, vybízel ji, aby se šla podívat na jejich žito. Doprovodila je a slíbila, že snad později přijde. Rychlým krokem vrátila se pak k zámečku.

Prodlela zde asi pět minut. Když bylo na jejích malých hodinkách devět, vklouzla mezi mladé doubky na úzkou pěšinku a ubírala se zvolna do lesa k onomu místu, kam pozvala Viléma. Dech její byl rychlý, oči roznícené, smysly napjaté. Chvíle, na kterou se těšila ne snad jen v posledních dnech, ale po celou dobu svého podivného manželství, se přibližovala Převrat k novému životu nastával. Snad nikdy její opravdovost a odevzdanost nebyly tak silny jako v této chvíli. Napadlo ji mysliti si, že toto setkání je sňatkem, jejž určil sám zákon přírody. Bavilo ji rozváděti sněním tuto myšlenku. „Oč krásnější je tento sňatek,“ šeptala si, „než sňatek můj v týnském chrámu! Zde je teplo, vonno, zeleno. Les je chrámem. Nad námi zeleň a modrá obloha!“ Zaradovala se silným blahem a naslouchala. Les byl zcela tichý. Blížila se určenému místu.

A v téže chvíli, naklonivši se, zahlédla nedaleko na stezce mezi zelenými podrosty živě jdoucího Viléma. Bílý klobouk jeho, proužek límečku i manžety zasněžily se určitě a vesele. Tmavomodré šaty jeho na záhybech zaleskly se jako hedvábí. Šel bystře, lehce, jak dovedl jíti jen v takových chvílích, kdy jej unášela touha.

Hana pocítila radost z jeho mládí a svěžesti. V téže chvíli jakoby se byla náhle rozhodla, rozběhla se k němu.

Stanul a díval se na ni. Sukně její šustila, tvář se rděla, zuby se bělaly. Svit sluneční přeskakoval po ní a proměňoval její barvy.

Vztáhl k ní ruce.

Uchvátila jej silně a přimknula se k němu. Bohaté plavé vlasy její zasvítily zlatě vedle jeho černých kudrn. Cítil jejich vůni. Dýchala prudce a ruce její stahovaly se štěstím. Touto bezeslovnou vroucností sdělovala mu sílu své lásky, touhy a víry. Ňadra její pohybovala se rychle; cítil jejich pružnost i teplo. Náprsenka jeho při jejich pohybu prohýbajíc se pravidelně šustila.

Vzal lehce její hlavu do hladkých svých rukou a skloniv se mírně políbil ji dlouze.

Přimhouřila teplé modré své oči a uvědomila si rozkoš tohoto políbení. Dech jeho byl vonný, rty vlhké, touha v nich žhavá a rozechvívající. Krátká, odporná vzpomínka na políbení Pechanovo prudce proletěla jejím nitrem.

Vdechla vůni jeho tváře i dechu, a ruka její pohladila jej, chvějíc se, po růžové tváři.

„Pochopil jsi?“ zašeptala těsně u jeho rtů.

Díval se zblízka do jejích vlhkých modrých očí. Byly zvláštní, čisté a bez poskvrny pravidelné. Kterýsi obraz neznámého mistra mu připomínaly.

„Ano,“ odvětil tiše, „pochopil jsem, že si náležíme!“

Zajásala.

„Ano! Ano!“ volala, celujíc jej. „Že si náležíme na věky!“

„Vida, jak málo je k tomu potřeba,“ pomyslil si, „aby člověk získal krásnou ženu. Tak se s ní musí jednat!“

„Škoda, že jsi odřekla včerejší schůzku,“ řekl pozastavuje se nad vlastní smělostí, s jakou přijal a opětoval její tykání, „bylo tak teplo! Těšil jsem se a toužil jsem po tobě.“

„Co pryč, to pryč!“ řekla. „Ostatně, měls přijít; já jsem zde byla!“

„Přišla jsi? Škoda! Šel jsem až k lesu a bylo mi teskno! Toužil jsem po tvém objetí jako dítě! Jedenácte let představuju si, jak by bylo krásné sevříti v loktech toto mladé tělo! Známe se teď půl roku, ale za tu celou dobu jsme se sotva jednou políbili!“

„Odpusť,“ šeptala, „byla jsem tím sama vinna. Celá příčina byla má nedůvěra. Nevěřila jsem ti, a tys byl uražen. Nedovedla jsem pochopiti, že jsi uražen jen proto, že ti nevěřím, myslila jsem, že ti má opravdovost nepříjemna! Odpusť! Dnes chápu častou tvou nevrlost! My ženy jsme trochu krátkozraké! Naše vysvětlování a naše skutky točí se na malých obzorech, my daleko nevidíme!“

„Blázne!“ pomyslil si, a přitiskl ji k sobě. Zvláštní rozkoš, že je zcela tento silný plavý oř v jeho moci, zazvučela jeho lehkomyslným srdcem. Její všechen duševní stav byl mu jasný. Věděl, co si myslí, čemu věří a jaké má bláhové plány. „Takové jsou všechny ženy!,“ myslil si s jakousi pohrdavostí muže sobce, který jaktěživ nepřemýšlel o ženském utrpení. Bylo mu zcela prosté a přirozené neohlížeti se na tento pošetilý sen. „Každá si toho vybájí a oslepne při tom!“ A bylo dosti podivno, že je za to nazýval hloupými a ne smutnými. Nechápal,

že jejich sny prýštily z čistých pramenů, kdežto jeho pýcha z kalných vod. Pohlížel na Hanu, na její opravdovost i vroucnost, a div se nerozesmál. „Nejsi první, která tak blázní," myslil si, rozněcuje se její krásou, „ale tím se počíná! Později nebudeš tak blouznit, a až se setkáš s jiným milencem, budeš zcela jiná! Nuže, mysli si, co chceš, to není hlavní věcí, ale hlavní je, že jsi dnes mou, zcela mou, že jsi v mém objetí a že se chvěješ štěstím a opojením! Krásné, krásné je milování, ale nesmíme je prorážeti hřeby a svírati řemeny! Však i ty jednou pochopíš, že je láska pouhé ptáče, zcela svobodné!"

Hana jej svírala všecka blažena svýma toužícíma rukama.

„Jak je silný a prostý!" myslila si. „Miluje hrdinně! Půjde přes všecky překážky a nebude se ohlížeti."

Hleděla do jeho očí s oddaností, s určitou vůlí říci mu, že mu náleží celou bytostí, ačkoli shledávala v srdci zvláštní, úskočně skrytou myšlenku, našeptávající jí, že je Vilém přece jen cizí člověk. Snažila se pocítiti silné přesvědčení, že je jejím mužem, ale nedovedla toho. Bála se, že je příliš vroucí, vroucnější než on.

„Viděl jsem dnes ráno pana Pechana," řekl pojednou Vilém zcela klidným hlasem, jakoby nebyl pranic rozechvěn.

„Ano, jel do Prahy," odvětila.

„A kdy se vrátí?"

„Ve čtvrtek dopoledne!"

Vilém se zaradoval pozvednuv významně obočí.

„Kam půjdeme?" otázal se, ohlížeje se po lese.

Hana byla stísněna jeho podivnou chladností. Zpozoroval to a přitáhnuv k sobě její hlavu, zlíbal nesčetněkráte všecku její tvář.

Šli pěšinou, držíce se za ruce, oba opět opojeni. Ocitli se u travnatých doubravin. Vilém zašeptal, že je zde krásně a vedl Hanu ne již pěšinou, ale po teplých, vybledlých travách mezi hustými dubovými stromky a podrosty. Došli ku nepatrnému svahu na malé místečko s oblohou nezakrytou a trávou teplem dýšící. Bylo zde ticho a nikdo sem nemohl zablouditi. Oba zatoužili usednouti zde.

„Zdá se mi," řekla Hana odepínajíc si široký slaměný klobouk, „že jsme v neznámé, cizí zemi." A pohodila klobouk se slunečníkem do trav.

Vilém usedl a vzav Hanu za obě ruce, stáhl ji k sobě.

„Jsi krásná!" zašeptal vášnivě, „a škoda každé chvíle, která uletí nad námi, aniž bych tě líbal!"

Teplé, hebké trávy zavoněly kolem nich.

Hana se zahleděla do modrého nebe. Daleké, prchlé a teskné sny, zcela již bez podstaty, jakoby zadýchaly do jejího nitra. Přílišný svit sluneční podráždil její zrak. Přimhouřila oči. Po celém těle cítila teplo. A opět jí proletěla duší myšlenka, oč krásnější a sladší je tato chvíle než první styk s mužem po svatbě.

Vilém se k ní sklonil a zahleděl se na roznícenou, sluncem ozářenou tvář její. Políbil ji a položil hlavu její na trávu. Vzpomněl si, jak viděl ji právě v těchto růžových šatech na zeleném pažitu v Kunraticích a jak se mu zdálo, že je omamujícím květem. . . .

Očekávala vše, co činil, a každé hnutí jeho jakoby zvýšilo její rozkoš. Napadlo ji pojednou otázati se ho, miluje-li ji opravdově, největší silou svého srdce, ale zaváhala. Pomyslila si mimoděk, že by jej urazila touto pochybností, a neřekla ničeho. „Ve všem je třeba víry," zachvělo se v jejím nitru, „bez ní se vše sesype! Nemám-li této víry v jeho srdce, nemám ničeho, a mám-li ji, k čemu otázky? Však je to pouhá ješitnost! Chtěla bych naslouchati stále jeho šeptání, jeho ujišťování a jeho blouznění!"

Vůně lesa, teplo sluneční i vůně jeho dechu opíjely ji. Rozkoš a vášeň stále zjevněji pěnily se v její bytosti. Pozorovala vše, co se v ní dělo, prožila každý Vilémův polibek, každé jeho přivinutí, každé hnutí jeho rukou.

„Proč jsme se nepoznali dříve?" zašeptala.

„Lépe tak... jak je. Vše bylo by už za námi. Teď jsi krásná a omamná jako záhadný květ."

„Přece škoda, že jsme se dávno neznali. Byla bych neprožila téměř čtyři roky hořkosti a bolesti."

„Já lituji jen marně utracený poslední půl roku."

Líbal ji měkce a dlouze, stále vášnivěji. Pozoroval, jak šustil její hedvábný živůtek rychle se zvedajícími ňadry.

Objala jej a přivinula k sobě. A opět jakési dávné sny, plné stesku, až odkudsi z let panenství jakoby zašuměly jejím nitrem. Opět pozorovala každé jeho hnutí a každou svou vlnu vášně, poněvadž žila tento okamžik odevzdávání se milovanému muži poprvé.

Náhle se jí valila celým nitrem prudká vlna rozkoše.

Ucítila, že se jeho ruka dotekla pobouřených ňader jejích.

A nová vlna šuměla její bytostí...

Objala vroucně jeho hlavu. Cítila, že ssaje její bytost všemi smysly.

....

Dosáhl, po čem toužil.

Zvláštní, silné blaho ženy, jež věří, že spojena je s mužem mocí pravé lásky, zajásalo v jejím pobouřeném nitru. Objala jeho zemdlenou hlavu a jala se jej líbati na bledou tvář. Oči jeho byly přivřené. Toto líbaní její bylo mu nepříjemné, přál si, aby mohl dřímati. Ona však stávala se něžnou a stále vroucnější. Byla šťastna, že byla v jeho objetí, že splnila jeho touhu, a usmívajíc se jakousi hlubokou dobrotou ženství, hladila jeho vlasy. Neurážeło jí ani jeho mlčení, ani jeho zemdlení. Byl jí drahý. A srdce její jakoby mu šeptalo: „Hleď, tak budu něžná a tak tě budu stále milovati."

Vilém chvíli dřímal. Do tohoto dřímání přicházely vzpomínky na Tyldu a na Miladu. Mrzelo jej cosi. Nevěděl však co. Konečně se mu zdálo, že se nudí a že by byl nejraději v T. na zahradě. Tato divná, nepříjemná nálada rychle jej ovládla. Pohleděl na hodinky. Bílý ciferníček zabolel jej do očí.

„Je deset hodin, musím jíti domů!" řekl povstávaje.

Poznámka tato Hanu zarazila; hlas jeho zněl omrzele a nedbale. Nevěděla, co by řekla. Napadlo ji, že žertuje, a zahleděla se naň připravena okamžitě se rozesmáti. Tvář její byla krásná, jakoby se jí dotklo utrpení.

Odvrátil se. Oči jeho toulaly se po tratících se vrcholcích mladých dubů.

„Ano, musím jíti domů!" opakoval. „Zítra se můžeme opět sejíti. Třeba na tomtéž místě. Přijdeš?"

Slova jeho ji zcela pomátla. Mluvil lhostejně a téměř rozmrzele. Smysl jeho vět byl, že mu bude lhostejno, nepřijde-li. Pocítila tíseň v hrdle, jakoby ji stiskla křečovitá ruka, a oči její poděšeně zatěkaly kolem, jakoby hledaly porozumění a upokojení. Zelené stromky stály tiše a lhostejně k jejímu ustrašení. Tvář Vilémova byla tupá a netečná.

„Zítra již nebudu v zámečku," řekla tiše, hlasem zduseným.

„A kde budete? Jedete někam?" otázal se, neuvědomiv si, že jí vykal.

„Dnes odejdu." Po těch slovech povstala srovnávajíc si šaty.

„Kam odejdete?" otázal se Vilém, pochopiv, co chce říci. „Ach, zase ty pošetilosti!" pomyslil si.

„Řekla jsem vám, že náležím vám a nikomu jinému!" mluvila všecka uděšena, podlehajíc větší a větší úzkosti. „A řekla jsem vám, že odejdu z domova!"

„Ale, Hano, jaká jste bláhová!" chlácholil ji.

V té chvíli zdála se jí jeho tvář odporná a prázdná. Rozčilila se, a oči jí zasvítily. Sklamání udeřilo ji přímo do srdce a do obličeje. Ostrý hněv a nenávist rozlily se jí žilami. Třásla se všecka zmatena.

„Věřila jsem vám, Viléme!" zavolala prudce. „Přišla jsem k vám, abych nikdy od vás neodešla! Lhal jste mi! Nemilujete mne! Strašně jste mne zradil! Pochopuju vás! Ano! A nebojte se, že půjdu za vámi! Ne! Teď již ne! Urazil jste mne! Ponížil jste mne! Rozbil jste mi všecko štěstí! Nenávidím vás! Jste podvodný člověk! Jste lehkomyslný! Jste prázdný —"

„Ale, milostpaní —" chlácholil ji Vilém všechen zrudlý rozpačitostí.

„Nebojte se, nešla bych již s vámi, nejste schopen pravdy, nejste schopen úcty k ženě, nejste hoden mé víry a mé oddanosti!"

„Upokojte se, milostpaní — nebuďte bláhová —" mluvil slabošsky, ale všechen na ni rozmrzen, „mějte rozum! Vzpamatujte se! Vždyť vás miluju, věřte mi!"

Rozesmála se nervosně a pohodila rukama proti němu.

„Nevíte, co je láska!" vykřikla téměř.

„Pochopte přece, milostpaní," mluvil zmateně, „že jste sama proti sobě. Jak byste mohla žíti se mnou? Vždyť to není možná! Neměli bychom z čeho vydržet domácnost! Víte přece, že mám matku a sestru, a že mé příjmy jsou nepatrné! Je to čirý nesmysl! Jak vám to jen přišlo na mysl? A nejen to, uvažte, co znamená taková věc před veřejností? Byl bych zničen!"

Vykřikla pohrdáním a podrážděně se smála.

„Ubohý, kdo věří! Ubohý, kdo věří!" volala. „Vždyť není pravdy!"

„Jaký by to mělo smysl? Milujete-li mne, co nám brání? Naopak, kdo je svobodnější než vdaná žena?"

Zmocnil se jí nesnesitelný odpor.

„Netřeba více mluviti," řekla přísně a odhodlaně, „je jasno."
A neohlednouc se rychle odcházela.
Hleděl za ní v rozpacích, zlosti i studu. Byl by se rád smál, ale přece mu bylo nevolno, jako pošlehanému chlapci.

XXVI.

Podrážděna, v srdci zdrcena, s rozmeteným snem vrátila se Hana o půl jedenácté hodině do zámečku. Kočí před chvílí přijel a zastrkoval kočár do kůlny. Spatřiv paní přistoupil k ní a oznamoval jí, že šťastně dojeli. Usmíval se a přešlapoval, jakoby chtěl něco říci, k čemu neměl odvahy. Konečně se odhodlal.
„Chtěl jsem prosit milostpaní o dovolení na večer. Šel bych rád do V."
„Do V.?" otázala se Hana nechápajíc ničeho.
„Ano, mám tam děvče."
„A tak! Jděte si jen!" řekla rychle a veběhla do svého pokojíku.
V srdci jejím byl úplný zmatek. Tvář její s hořícíma očima a svítícími zuby podobala se poštvanému dravci. V té chvíli nejvýše v jejím rozbouřeném nitru zvedaly se vlny zlosti a pomstychtivosti. Vítr prudké nenávisti svištěl nad těmito vlnami. Chtěla něco rychle učiniti, něco divokého a smělého, něco hubícího, ale nevěděla co. Napadla ji myšlenka sebevraždy a zachvátila ji sladkou mocí svou. Jiného rozřešení neviděla. Proběhla pokoji v jakémsi pomatení, hledajíc, co učiniti, jak se zhubiti, ale již tímto pohybem rozešla se tma její duše a myšlenka smrti byla opět daleka.
Stanula v ložnici u otevřeného okna. Postele nebyly dosud ustlány. Vzpomínka na ranní touhu se jí bolestně dotkla. Sklesla na svou postel, zabořila tvář do měkké hedvábné pokrývky a vášnivě se rozeštkala.
Duší její hnal se zmatek jako vichřice. Naslouchala štkajíc vzlykavě jeho hučení. Sta a sta rozhodnutí, co učiní, stále se rodilo a letělo jako nízké mraky se studeným deštěm, ale ona se k ničemu nemohla vzchopiti, dívajíc se jen netečně, jak tyto marné její myšlenky opět kdesi zapadají.
Ucítila prudké bolení hlavy. Povstala a vrátila se do svého pokoje. Opřela se o svůj malý stolek a hleděla oknem do dálky. Tak setrvala až do oběda.
Zmatek jejího srdce stal se odpoledne těžším a bolestnějším. Přidružil se pocit pokoření, tíseň téměř neodvalitelná.
Jediné rozhodnutí, jež dávno již učinila a které v posledních dnech nabylo určité formy, odchod od muže, zůstávalo pevno i v této bouři. Když si uvědomila, že po všem, co se stalo, musí odejíti, pocítila zvláštní úlevu, poněvadž to byl první nutný čin v tomto pomatení. Myšlenka, že by mohla zůstati doma, ani se jí v nitru neukázala.
Napsala muži krátký list:
„Opouštím tě. Prosím, nevyhledávej mne a přej mi klidu. Budu skryta, jakobych byla mrtva. Ty brzy budeš spokojen!"

Poslední větu přeškrtla a napsala vedle ní: „Mysli si, že nejsem již na světě, a budeš zcela šťasten!“ Avšak ani teď nezdála se jí věta případnou. Přála si, dáti mu na jevo, že zná nejskrytější jeho touhu, ale i takto neřekla, co chtěla. Mrzelo ji však přemýšleti o tom a zabalivši list položila jej na mužův stolek pod těžítko, kam se ukládala jeho korrespondence. Přiznala si, že neodchází pro nemožnost žití s Pechanem, ale pro změnu, která se s ní stala, pro úplnou nevěru svou. Nemohla by již žíti s ním, svědomí její mělo tuto určitou sílu.

Tím, že byla nucena jednati, vykonati přípravy k odjezdu svému a promluviti s Annou i kočím, velice se jí ulehčilo. Ztrnutí a úplné stlačení její vůle opět se rozplývalo. I jakási lehkomyslná radost se jí na chvíli duší zablýskla, radost, že odchodem svým způsobí otřesný dojem v nitru dvou mužů, jichž obou nenáviděla. Cítila, že budou míti strach, a ihned se připravovala, aby zmizení její bylo rychlé. Ale tato radost ku podivu brzy se rozplynula, jakoby neměla života, a do duše Haniny znenáhla slézaly se ošklivé starosti jako stíny, jako nestvůrní ještěři do tmavé sluje. Nevěděla, kam odejde, ke komu, jak bude živa a jak se uchytí? Tato budoucnost byla jí zcela temna, bez jediné odpovědi, ale přes to, že nebylo v ní ani světýlka, nebála se jí. Naopak, toužila vhroužiti se do této neurčité tmy, nechť se stane cokoli, jen když se něco změní v této její nesnesitelné tísni.

Zavolala si Annu.

„Napadlo mi navštíviti bratra v Plzni,“ řekla jí hlasem podivně určitým, „odjedu k němu ještě dnes. Pomozte mi složiti prádlo a některé maličkosti. Je mi dlouhá chvíle, a bratr mi vyčítá, že jsem ho dosud nenavštívila.“

Anna všecka rozveselena (přišlo jí od Vojtěcha psaní) jala se srovnávati do kožené tašky věci, které jí Hana podávala. Bylo na hbitých prstech služčiných znáti, že je všecka oživena. Bledá tvář její jemně se rozhořela.

Hana pozorovala její radostné vzrušení a pocítila opět živou bolest z jejího štěstí, jako již jednou cítila, tehda, když s Vilémem nemluvila.

„Co že je vám tak veselo?“ otázala se.

„Vojtěch mi dnes psal.“

„A — tak! Vojtěch! Mužský vám psal! Ano! A už jen hoříte! Něco vám nalhal, a vy se při tom rozplýváte!“

Anna se usmála jako dítě.

„Ten je jako nebožtík jeho otec,“ řekla pyšně, „neselže, a jeho věrnost z věčného oleje hoří!“

„Lže jako ostatní! Nevěřte mu ani slova a nikomu se nechlubte! Za půl roku bude lháti jiné — a vy budete plakat!“

Anna se rozesmutnila. Nechápala, proč jí paní řekla tato výstražná slova. Temné její oči ustrašeně se dívaly kolem, jakoby očekávaly záhubné přepadení.

„Proč by lhal?“ namítla nesměle, aby sama sebe potěšila. „Nic ze mne nemá. Píšeme si jen, ani se nevidíme.“

Hana si v té chvíli živě připomněla, jak se zachvívala v objetí Vilémově na teplé trávě v plném slunečnu mezi zelenými doubky, a rozčilivši se náhlým studem i pokořením, mrštila hřebenem, jejž držela v ruce, o podlahu.

„Oznamte kočímu, aby zapřáhal!“ řekla ostře a vztáhnuvši ruce za hlavu, prohnula se z touhy ulehčiti svému rozrušení.

Ani předměty, ani pokoje, ani zámeček, ani zdejší život nijak se její duše nedotýkaly. Neviděla ničeho a necítila s ničím. Pro tyto věci neměla v této chvíli pražádného smyslu, jakoby vše bylo dávno mrtvo a dávno již zapomenuto. Včera ještě obávala se této chvíle, zdálo se jí, že jí bude přece jen teskno, že bude dojata posledním pohledem na pokoje a zdejší místa, ale toho nebylo. V její duši rozložili se jiní dravci, pokoření a nenávist. Vedle nich nebylo pro nic místa.

Za chvíli odjížděla ze starého barokního zámečku za dusného vedra a dotěrnosti much s malým kloboučkem a bílým závojem, àni se neohlédnuvši. Dvě děti hajného a Anna stály na terase, čekajíce na její ohlédnutí, aby zamávaly šátečky svými, ale nadarmo. Anna všecka stísněna a zatrpklá stahovala rty, přemáhajíc náhlý pláč pro nevlídná slova své paní, která byla tak nezvykle zlá.

Hana si ničeho nevšímala. Nebylo pro ni minulosti a nebylo budoucnosti. Jen tisíce prudkých vět, jež proletovaly jejím nitrem, zcela její smysly zaujímaly. Zmizela již alej mladých dubů, zmizel zámeček, zmizela louka s olšemi a mizely i nízké smrčiny u silnice. A krátila se i tato, krátila se její bělostná pentle rychle a navždy. Zrak Hanin však upřen byl vytřeštěně ve vlastní nitro a toužil najíti spásy a posily v oněch letících větách, jimiž se podrážděná duše její jiskřila. Věty byly jako hubící oheň na ty, kteří sklamaly její víru, na muže, na lidský život, jenž byl náhle prosycen lží.

Dusot koní se zmírnil, ač se rychlost jejich nezmenšila. Ocitli se za lesem ve volném poli. Silnice vplétala se mezi stromky švestkovými do strnisek a luk. V pravo se leskl rybník.

Nedaleko, na kraji silnice u zrajícího, zakrsalého ovsa s množstvím rudých vlčích máků stála Milada Řetovská s knihou v ruce. Ve světlých šatičkách s malými modrými kvítečky a v bílém slaměném kloboučku zdála se štíhlá a mladinká, jako k radostné hře připravená. Byla opálena a hnědé oči její leskly se svěžím zdravím. Četla si verše a radovala se svým nevinným snem, vzpomínkami a touhami. Spatřivši kočár a sedící v něm paní Pechanovou, rozběhla se naproti ní.

Hana, jakoby procitla ze sna, hleděla na ni bez radosti. Nejraději by byla projela vesnicí se zamhouřenýma očima.

Kočí, vida slečnu spěchati ke kočáru, zastavil. Koně frkali a kopali.

„Milostivá paní, milostivá paní,“ volala Milada, „jedete k nám?“

„Ne, odjíždím.“

„Kam?“

Hana nevěděla, kam jede.

„Do Plzně k bratrovi,“ odvětila jen tak, jak řekla již Anně, ačkoli se chtěla vyhnouti své matce, sestře i bratrovi. Štítila se setkání s nimi a rozčilovala se pouhou myšlenkou, že by jí radili a kárali.

„A nezastavíte se u nás?"

„Ne, nemám času!"

„Vždyť jede vlak až k večeru."

„Ne, nezajdu k vám, ale půjdu pěšky!" Po těch slovech sestoupila s kočáru. Kočímu nařídila, aby dojel na nádraží a zavazadla její odevzdal portýrovi.

Počkaly, až se kočár ztratil u vesnice. Milada poznávala na přimhouřených očích jejích, že prožívá cosi těžkého ve svém nitru, a zvláštní nálada, úzkosti podobná, naplnila její mladé srdce. Šly pak spolu líným krokem po kraji silnice, kde se zelenaly po zemi rozlezlé trsy slezu a kde po chvilkách pocelovaly je řídké stíny stromků. Tretky na náramku paní Pechanové drobounce chrastily. Miladě bylo nevolno z té zvláštnosti, že obě mlčely.

„Milostpaní, víte, že my už za týden pojedeme do Prahy?" otázala se se zřejmou snahou něco promluviti.

„Už za týden?"

„Ano! Těším se jako dítě, počítám každý den!"

„A na co se tak velice těšíte?" otázala se Hana studeně zblednuvši. V srdci jejím rozložil se pocit, jejž znala, ale jehož sílu nedovedla rozeznati. Rozčilovalo ji, že se Milada tak radostně těšila.

„Ach, Bože! Vy se ptáte, milostpaní, na co se těším?" zvolala Milada nadšeně poskočivši si lehounce. „Stýská se mi po Jaroslavovi! Ano! Ach, těším se jako blázen! Píšeme si denně, to je pravda, ale procházky v Praze jsou přece krásnější!"

Hana se drobně zasmála. Dráždilo ji cosi ke kousavému posměchu. Krev jakoby se jí rozpěnila podivnou zlobou. Cizí štěstí, když sama sražena byla až k zemi, bolelo ji jako ostré světlo do citlivých očí. Vzepjala se jako splašený plavý kůň, který hrozí v divokém skoku svém všecko zašlapati. Nenáviděla radost a šťastnou lásku jako odporného nepřítele — silou, jíž nebylo možná zadržeti. Touha zpustošiti vše vystupovala zjevně z jejího srdce. Veselé těšení Miladino bodalo ji jako dráždivé ostruhy. Oči její jakoby vzrostly, obočí se sblížilo, stáhlo, chřípí otevřelo a bílé zuby obnažily, jakoby chtěla otřásti vším, co jí přišlo do cesty. Ztrácela rozum a všecka jako vyděšena trhla Miladinou rukou. Nebylo však to jen působení cizího štěstí, ale i jakési rozhorlení nad tím, že mají ženy oči zavázané. Dráždilo ji, že může Milada tak bláhově mluvit.

„Na to se těšíte?" otázala se hlasem, který dodal větě zlého smyslu.

Miladě zabušilo srdce.

„Ano!" řekla. „A nemám se těšiti?"

„Ne, naprosto ne! Lépe učiníte, vyhnete-li se takové radosti! Až pochopíte jednou, na co jste se těšila, bude vám hořko. Ale vaše radost je ubohá, poněvadž se radujete marně!"

Milada nechápala smyslu jejích slov. Měla tísnivý dojem, že je snad paní Pechanová v horečce. Dívala se na planoucí její tváře a byla by ráda něco konejšivého řekla, ale podlehala čemusi dusivému a smutnému.

„Říkám vám, netěšte se!" mluvila Hana stále vášnivěji, upadajíc do prudkého podráždění. „Na muže? Na svého milého? Víte, kdo je

muž? Znáte jej? Ó — nevíte! Nevíte, děťátko! A proto se netěšte, ale za to vyzbrojte se k zápasu! Víte, co činí muži? Víte, co je jejich láska? Víte, co chce muž? Má zlatá, ošiditi vás chce, podmaniti vás chce! Jen se nedejte splésti jeho podvodnou řečí, jeho sladkostí a všemi jeho úskoky! Lže! Hraje pouze o vaše tělo! A nemyslete si, že ten váš se liší od ostatních! Ne, ne, naprosto ne! Podniká zápas jako všichni, zápas o požitek! Není ničeho jiného mezi mužem a ženou! Neklamte se, nelžete si! Jen tento zápas je, jen ten! Muži jde jen o to, aby ženu ošidil, a za tu cenu lže, klame, ponižuje se i zuří! A nemůže-li dosáhnouti cíle, odvažuje se užiti poslední zbraně, sňatku! Ano! Ale je čas otevříti zrak!"

Oči její zarudly krví, tvář zdála se širší, chřípí se široce otevřelo, ruce se prudce pohybovaly. Na chvíli umlkla.

Milada nechápala jejích slov, ale přece jejich oheň, jejich déšť zapadal do její duše jako na čistý šat stříkající bláto a způsoboval jí těžký, mučivý pocit. Podobala se ulekanému dítěti. Bílé její prsty dotkly se plaše čela i skrání a tenoučké dva prstýnky na nich zasvítily jemně.

„Jarouš není takový," řekla upřímně, ale nesměle.

„I on je takový!" prudce pokračovala Hana pociťujíc příjemnou úlevu v této vášnivé, zlobné řeči. „Všichni jsou hříšní, všichni hledí na ženu stejně, všichni ji urážejí, všichni ji vidí nízce! Nedejte se klamati úsměvem, předstíranou nevinností, sladkou řečí a slibováním! To všecko je chytře nastrojeno na ošizení ženy!"

Milada se zalekla těchto slov, ale nemohla smyslu pochopiti.

„Jste přísná, milostpaní!" zašeptala chvějícím se hlasem.

„Ne, nejsem! Teď je pozdě, ale měla jsem být! V tom vězí všechno zlo, že mají ženy oči zavřené! Jen odtud musí vzejíti změna a zachránění ženy! Je vychována v illusi, ve víře, v touze po ušlechtilém, a myslí, že jsou muži dokonalé bytosti! O mravním pádu muže ničeho neví! Ale muž je padlý, dávno padlý! Když to žena pozná, je pozdě, je příliš pozdě! A proto tvrdím, že je nutno ženám illuse strhati a víru jejich rozmetati! Musí viděti, musí úplně všecko rozeznati, aby se muž obrodil!"

Milada hleděla k zemi na bílý prach. Podkůvky kteréhosi venkovana byly místy vetlačeny do něho. Srdce jí bušilo a mladá ňadra prudce se zdvihala.

Hana si pojednou vzpomněla na vše, co se dopoledne mezi ní a Vilémem stalo, a zarděla se nenávistí. Ucítila silné zabolení hlavy.

„Ani tomu nejnevinnějšímu nevěřte!" mluvila po krátké pomlčce stejně podrážděně. „Myslíte, že život jeho je čistý, on ale s vámi navazuje a jinde je zapleten s lehkými ženami! U vás je nevinný, ale u nich je sprostý!"

„To není možná!" náhle řekla Milada třesoucím se hlasem, jakoby se jí byl vtíral pláč do hrdla.

„Že to není možná? Opakuju vám, že je to tak! Znám takového muže, znám jeho život — —"

Milada nemohla vydychnouti zděšením. Čekala, že vysloví paní Pechanová jméno jejího bratra nebo jejího milého. Zakryla si oči, jakoby chtěla s nich sejmouti bolest.

„Ožení se, vyhledal si nevinnou dívku, právě takovou jako vy, která se naň dívá s úctou a s vírou — ale on současně je v nízkém poměru s vdanou ženou. Myslite, že se ta ošizená dívka o něčem doví? Řekněte jí, že jsou muži mravně sešlí, ona vám s upřímnou vroucností řekne, že její ženich takový není!“

Tato slova ostře pronikla hrudí Miladinou. Sevřela rty a schýlila hlavu.

„Ne, slečno, nevěřte nikomu, a na nic se netěšte! Muž je bytost zchátralá a dávno zkažená! Lže! Za cenu vašeho mladého těla bude lháti nejchytřejším způsobem a vezme na sebe kůži nejmírnějšího beránka! Jen nevěřte, ale stále číhejte, a stále buďte zlá!“

Hana náhle umlkla. Oči její hleděly příkře a dravě. Bylo jí lehčeji v nitru, ale tepny se jí rozbušily daleko prudčeji. Šla chvíli beze slova, jenom se pošklebujíc.

Milada si zaclonila rukou oči, aby lépe viděla v ostrém slunečnu, a pátrala kamsi k lukám u rybníka.

„Ráda bych uviděla Tyldu s Vilémem,“ řekla, „zdá se mi, že šli spolu k rybníku!“

Tato poznámka projela hrudí Haninou jako nůž. Vykřikla slabě a nutila se do zhrdavého smíchu.

„Tak — tak je to dobře!“ mluvila rozčileně. „Šli spolu k rybníku! Víte, co to znamená? Víte, že ji tam vylákal, aby ji svedl?“

Milada se zarděla studem. Zvláštní strach o Tyldu vnikl jí do nitra. Hnědé oči její jakoby se byly zakalily. Vzpomněla si, jak byla přítelkyně její poblazněna jeho koketováním, a ačkoli poznámka paní Pechanové zdála se zlou a smělou, přece se jí nemohla opříti. Ztratilať útoky podrážděné paní klidného rozhledu a podlehla jakémusi nepříjemnému, zcela fysickému podráždění. Všechno, co slyšela, posuzovala příliš ustrašenýma očima. V úplném zmatku a lítosti dívala se po polích. Ulekaný zrak její stále jakoby se ptal: „Co se stalo? Co je? Co bude?“

Došly k vesnici.

„Vyhnu se tudy pěšinou,“ řekla náhle Hana, „s bohem!“

A nepolíbivši slečny Řetovské, jak jindy činívala, ba, ani ruky jí nepodavši, odbočila v pravo, kde se proplétala zahradami podle rybníka úzká, hluboko vyšlapaná pěšinka, vedoucí do polí a luk za vesnicí. Odcházela rychle neohlednuvši se. Těžká bolest jejího nitra jakoby byla nabyla jiné formy. Nebylo jí tak beznadějno a budoucnost nejevila se jí jako pouhá temnota. Byla však podrážděnější, a rány jejího srdce byly palčivější. Měla i podivný pocit, že byla v jakémsi důležitém boji, ale nebylo jí sladko z myšlenky, že rozryla Miladino srdce. Viděla stále její ulekané hnědé oči a třesoucí se její bílé ruce.

Milada zůstala státi na silnici před vesnicí jako polekané dítě, trpíc lítostí, jejíž podstaty neznala, s očima uslzenýma a úzkostným strachem v srdci. Slova podrážděné paní napadala na její čistou duši jako zžíravý inkoust na bílý papír. Všechen svět jakoby se byl před ní proměnil.

Na silnici k nádraží viděla ještě spěchající Hanu. Zmocnila se jí touha dohoniti ji a zvolati: „Viďte, milostpaní, že to není pravda!“ Ale současně již zabírala její nitro těžká jakási zmalátnělost, jakási nedůvěra ke všemu životu.

XXVII.

Vilém byl s Tyldou na lukách u rybníka. Z dopolední schůzky s Hanou vrátil se rozmrzen. „Dobře se mi stalo,“ myslil si o jejím výbuchu, „proč jsem s ní co začínal! Věděl jsem přece napřed, že je trochu zbrklá.“

Odpoledne, když seděli na zahradě, přišla Tylda a bavila se s ním. Stáli u plotu naproti sobě, podepřeni o kmeny hruší. Tylda měla živě červené kartounové šaty s černými tečkami, jež jí slušely a v nichž zdála se ještě štíhlejší. Pozorovala svýma bystrýma očima Vilémovu tvář a všímala si každého jeho pohnutí i každého výrazu. Byla jím okouzlena, líbil se jí a koketovala s ním.

„Kdy půjdete k paní Pechanové?“ otázala se ho s patrnou narážkou na pozornosti, které v neděli Haně prokazoval.

„Nevím,“ odvětil, „snad až při odjezdu. Nestojím o ni.“

„Viděla jsem . . . chachacha!“

„Nesmějte se . . . od neděle jsem s ní nemluvil. Kdybych o ni stál, byl bych tam již šel.“

„Vám není radno věřit, pane Viléme. Tváříte se tak opravdově a najednou něco jiného provedete. Vzpomeňte si, jak jste se v sobotu posmíval paní Pechanové, když jsme tu večer seděli a honili se při měsíci po zahradě. Říkal jste, že je těžkopádná a umíněná, a že její krása spíše muže odpuzuje nežli přitahuje, a posmíval jste se, že asi v té chvíli jako my pobíhá při měsíci kolem zámečku a blouzní o rytíři, který by ji unesl z drápů starého draka. A již druhého dne, když jela tudy v kočáře, utekl jste nám a letěl jste k ní jako posedlý. Překvapilo mne to! A proto ani teď vám nevěřím!“

Vilém se usmál, pohlížeje si na špičky střevíců.

„Však jsem se potom za to káral!“ řekl. „V té chvíli jsem se právě přesvědčil, že jsem měl pravdu, když jsem o ní říkal, že spíše odpuzuje než přitahuje. Unavila mne svými nápady a zdlouhavými výklady. Všecko béře směšně vážně. Má se poškrabat na nose, a učiní k tomu výklad se stanoviska jakési hluboké morálky.“

Tylda se hlasitě rozesmála.

„Nepozorovala jsem, že byste se byl nudil!“ prohodila založivši za sebe na kmen hruše obě ruce.

„Musil jsem se stavět, jakoby mne její nápady zajímaly! Ach, ženy jsou strašné bytosti!“

„Chcete říci některé ženy, některé — či ne?“

„Ano, některé ženy! Vy ne, slečno, vy jste sama jasná radost! Vás nepočítám k těmto studeným rampouchům. Ostatně — samy sobě škodí. To jsou takové ženy, které si naházejí samy kamení na cestu

a pak naříkají: ‚Pro Pána, my máme těžkou cestu!‘ Mne brzy unaví takové těžkopádné svaté! Chce se jim usmáti se na hezkého muže, ale musí se otázati svědomí, starých lidí a snad i karet, mohou-li. Jděte mi s tímto blátem! Kam by člověk došel? Co by poznal?“

„Je vidět, že jste u ní nepochodil —“ namítla Tylda všetečně, ačkoli sama příliš nevěřila, že by byl do paní Pechanové zamilován.

„Dobře, výborně! Uhodla jste!“ smál se pleskaje si na koleno. „Nepochodil jsem!“

„Kdy tam tedy půjdete?“

„Až při odjezdu, dříve ne.“

„Uvidím! Budu vás hlídat!“

„Prosím vás o to! Jste teď tak krásná!

Usmála se, jakoby chtěla lichotku jeho odmítnouti, ale v úsměvu jejím bylo zřejmě viděti radostné zachvění.

„Nevěřím, že jsem krásná!“ zašeptla jen jako pro sebe, ale oči její vděčně Viléma pocelovaly.

Odstoupil od hruše a přiblíživ se k Tyldě, ukazoval jí, že po hrázi rybníka usadilo se asi dvacet svlečených dětí. Ačkoli bylo v ta místa dosti daleko, přece se opálená tělíčka a bílé košilky v silném slunečnu zcela jasně kreslila.

Přecházeli pak podle plotu v čilém hovoru, stále ještě se dotýkajícím paní Pechanové. Tylda počínala věřiti, že Hana Viléma omrzela a rozradovala se. Ulomivši si v plotě proutek brslenový švihala jím ve výši.

Na druhé straně zahrady, ve stínu za širokou stodolou a pod vysokými třešněmi seděly paní Řetovská s paní Navrátilovou. Milada před hodinou odešla k lesu na procházku s knihou básní, aby si klidně mohla sníti o své lásce, a setkala se tam s paní Pechanovou.

Obě matky, sedící na pevných, nebarvených židlích vypravovaly si o svých dětech. Paní Navrátilová majíc na klíně rozložené Národní Listy, pozorovala chytrýma očima svýma Tyldu s Vilémem. Činila to však tak bystře, že paní Řetovská ničeho nepozorovala. Obě jakoby vzájemně před sebou cosi skrývaly, mluvily z dálky a neurčitě, ba i s jakousi rozpačitostí. Na obou bylo znáti, že si nedůvěřují a že se snaží vylákati na sobě, co si která myslí. Paní Navrátilová, která neměla právě radost z mladé Tyldiny známosti s Jendou Přibíkem, medikem a spisovatelem, zabrala se do myšlenky, že by se dcera tímto způsobem nejen ze své bláhové lásky vyléčila, ale že by se i dobře vdala. Vilém se jí líbil neobyčejně. „Muž podle mého vkusu,“ řekla si hned, když jej poprvé spatřila, „elegantní a zdá se, vybouřený.“ Věřila, že nejlepším mužem je ten, kdo měl mnoho bouřlivého života za sebou. Pochyboval-li někdo o tom, přesvědčila jej ihned množstvím příkladů i důraznou svou řečí. Brzy shledávala, že se Tylda vzněcuje Vilémovou krásou a že rychle zapomíná na Přibíka. „Však jsem věděla,“ říkala si, „že se nesmí horování a slibování takové dívčinky brát vážně! Všecko je to na povrchu. Vždyť je takové děvče pouhé kvítečko! Nic silného a těžkého se nemůže za její lístky a stonky zachytit! Co se muž naděsil, že se schází s mladým spisovatelem a že se vrací domů celá zjevená, s novými ideami a převratnými nápady! Teď vidím, že to

všecko nic není! Rozplynulo se to . . a Vilém je pánem.“ Měla v srdci zvláštní rozkoš, když stopovala, jak se mezi těmito jejich dětmi kupí touha a zájem. Myslila si však, že má paní Řetovská s Vilémem jakési veliké plány, že jen ze slušnosti a pozornosti mluví pěkně o Tyldě, a z té příčiny skrývala svou radost před zvědavou starou paní. Řetovská naproti tomu soudila z opatrného chování paní Navrátilové, že by příliš o Viléma pro svou mladinkou dcerušku nestála, a zatajovala i ona svůj plán. A tak se stalo, že se obě ty chytré dámy bavily sice velmi živě, ale že stále číhaly na stráži a stále se jaksi chtěly ošiditi. Oči jejich tímto pátráním nabývaly vzhledu liščí vychytralosti, tak že jedna o druhé měla dosti pochybený a nedobrý soud. Vedle toho paní Řetovská cítila se příliš nevzdělanou a s obavami pronášela své usudky, aby se nezdála směšnou a aby tím i Vilém netrpěl.

Vidouce, že se Tylda s Vilémem živě baví, obě se v nitru veselily, ale na venek zachovávaly jako vždy zdrželivou míru.

Asi o třetí hodině přiběhla k nim Tylda všecka růžová.

„Maminko,“ volala s dětinnou radostí, „směla bych jít s panem Vilémem k rybníku na procházku?“

„A nebude vám horko? Tady je chládek!“ odvětila paní Navrátilová.

„Musila byste si vzít, slečno, slunečník!“ řekla paní Řetovská.

„My se slunce nebojíme. Mám široký klobouk!“ mluvila Tylda hbitě.

„Bude-li tedy pan Řetovský tak laskav a vezme tě, proběhněte se trochu. Ukážou-li se však mraky, vraťte se. Čekám dnes bouřku!“

„Ano!“ zvolala Tylda a políbivši matku rozeběhla se k Vilémovi.

„Jen aby příliš neobtěžovala,“ omlouvala se paní Navrátilová paní Řetovské, „stále se ho vyptává, jakoby byl jejím učitelem. Ona ovšem jen získá, ale aby se mu tím nezprotivila. On je — jak vidět — veliký dobrák!“

Paní Řetovská se usmála, a oči jí zasvítily podivným smutným ohněm, kterýž svit svědčil o tom, že si vzpomněla na nebožtíka muže.

„Ano, je . . . veliký dobrák je!“ řekla upřímně.

Obě se zahleděly za odcházejícími dětmi svými. Myšlenky jejich velice si byly podobny. Paní Navrátilová vzala pak noviny a cosi četla, aby se mohla chvíli oddati příjemnému snu svému.

Vilém s Tyldou vyběhli ze zahrady a ubírali se pěšinou k rybníku. Oba přáli si této volnosti. Bylo znáti na jejich kroku, na pohybech rukou, na výrazu tváře i na všem pospěchu, že mají stejnou radost, stejné přáni, stejné vzrušení. Byli zcela zaujati svou procházkou. Vilémovi, kterýž se bavil až nápadně živě, ani jediná vzpomínka na Hanu i na vše, co se stalo, neprošla duší. Nebyl z dopolední schůzky a z událostí ani rozrušen, ani dojat, ani pokořen, ani uspokojen; byl pouze blažen, že šel k rybníku s mladou dívkou, o níž věděl, že je všecka opojena. Rozmrzení z Hany bylo tedy zcela krátké.

„Vy jste měl asi u žen vždycky veliké štěstí a byl jste asi mnoho milován!“ řekla Tylda rozváděj íc rozmluvu, kterou sám Vilém před chvílí začal.

„Z čeho tak soudíte?“ otázal se hbitě, snaže se vylouditi na ni přiznání, že i ona je jím zaujata.

„Tak — myslím si to. Pozoruju vás mezi dívkami a dámami jen zde v T. a vidím, že jsou všechny nadšeny!“

„Skutečně? Nevím o tom ničeho.“

„Mlčte! Však vy to dobře víte!“

„Nevím ... všímám si jediné dívky ... jediné ... krásné ... “

Díval se na ni. Šla napřímena, hledíc ke předu upřeně a vypínajíc svá mladičká ňadra. Tušila, že naráží na ni, a všecka zardělá neřekla při těchto slovech jeho ničeho.

„Ostatně, věřím, že mnohou zajímám,“ pokračoval samolibě, „měl jsem skutečně u žen veliké štěstí, jak jste dobře uhodla. Prožil jsem nesčíslné množství dobrodružství a sta zajímavých známostí.“

„Je to možná?“ udivena se otázala Tylda.

„Proč by to nebylo možná?“

„Lze vícekráte milovati než jednou?“

„Proč ne? Třeba tisíckráte! Jeť každá láska jiná. Jen si vzpomeňte na sebe.“

„Já bych dovedla jen jednou milovati!“ řekla, zachvěvši se vroucně.

„Myslíte tedy, že máte ráda jen pana Přibíka?“

„Ach ne — to není ještě ta pravá láska, to bylo jen tak. Já jsem dosud nikoho nemilovala!“

Vilém se usmál. „Je chytrá,“ pomyslil si, „zapře všechno! Připravuje mi půdu!“ A příjemné, samolibostí dýšící rozechvění jím prošlo.

„Všechny lásky, které jsem měl,“ jal se opět mluviti s koketností, „čímsi zvláštním vynikaly. Každá byla zajímavá a každá jaksi k nepochopení jiná! Byl jsem vždy velice smělý a nemiloval jsem fádního okolkování, jakým trpí každý mladý muž. Věřím, že lze dobyti srdce kterékoli ženy —“

„Ano, vám, ale každému ne.“

„Myslím, že každému!“

„Mýlíte se! Ubezpečuju vás, že ne! Nesnižujte nás tímto způsobem.“

„Kam se podívám, všude mám vzpomínky, všude jsem něco prožil! Není roku v mé minulosti, který by se nehemžil láskami!“ vesele, s jakousi pýchou i vášní pokračoval Vilém, jsa si dobře vědom, že bude Tyldě stakráte zajímavějším a vzácnějším, vylíčí-li se tímto způsobem. Byl přesvědčen, že ženy milují dobrodružnost, smělost a romantičnost, že je jim světák mnohem bližší a nebezpečnější než dokonalý, slušností prosáklý muž, a beze strachu zvyšoval ještě svůj rozkošnický život.

„A byly to skutečné lásky, pravé lásky?“ otázala se Tylda pohlédnuvši naň. V té chvíli však postřehla, že ji upřeně pozoroval, a zarděla se.

Otázka její Viléma na chvíli zarazila. Zasmál se pak hlasitě.

„Kdož ví, jaké to byly lásky!“ zvolal živě. „Snad to ani lásky nebyly! Ale byly to veselé časy! Jsem však přesvědčen, že nemám mlhy před očima a že znám ženy dokonale. Dříve ještě, než která promluví, již z pouhého pohledu, úsměvu, z toho, jak jde, jak nohy klade, jak tělo nese, poznám její povahu. Což teprv, mluvím-li s ní chvíl

Vím velice brzy, je-li chladná, je-li vroucí, je-li vášnivá, je-li smyslná, poznám bezpečně, má-li předsudky, je-li náchylna kázati morálku anebo se upejpati!“

„Jaká tedy já jsem?“ otázala se Tylda živě.

„Milá a krásná!“ zasmál se.

„Ale — vy! — Jakou mám povahu?“

„Však i vás znám úplně! Ale nemyslete si, že vám to povím! Ach, ne! Řeknu vám jen jedno: Jste poněkud zvláštní! Jiná než ostatní dívky!“

Tylda si častokráte myslívala, že je jaksi jiná, že se skutečně liší ode všech, a podivila se, jak to uhodl. I příjemnou radost pocítila.

„Možná,“ řekla tiše, „ale jaká, jaká jsem?“.

„Jste velice vroucí a jemná,“ pravil.

Opět si pomyslila, že uhodl. Častokráte se jí zdálo, že je takovou.

„Chválíte mne příliš,“ pravila tiše, pohlédnuvši naň.

„Nevíte často sama, co chcete,“ mluvil dále, všechen rozveselen z toho, že si tak lehounce s ní pohrává a že ji uvádí v úžas, „trápíte se, srdce vaše plno je stesku a touhy . . . no, rozumím vám?“

„Ano . . .“ zašeptala. „A jak to víte?“

„Řekl jsem vám, že každou ženu prohlédnu!“ A pomyslil si: „To je lehká věc. Každá dívka si myslí, že je zvláštní, jiná než ostatní, že jí nikdo nerozumí a že je velice vroucí.“ Rozesmál se hlasitě. Tylda naň pohlédla, a bylo jí divné, že se směje.

„A muže taky znáte?“ otázala se.

„Dokonale! U těch není mnoho tajnosti. Muži nemají takovou složitost povahy jako ženy. Většinou jsou všichni náchylni hráti medvědy a dáti se vodit za nos. Všichni trpí pýchou a vědomím, že jsou vyšší než ženy a že mají vládnout. Tato vlastnost jim velice škodí, a zde jsou lehce ranitelni. Kdybych byl ženou, přísahám, že bych zbláznil hravě kteréhokoli muže a úplně jej ovládl!“

„Prosím vás naučte mne tomu!“

„Vy toho nepotřebujete! Vy zblázníte každého již svým zjevem, svou krásou!“

„Netropte si ze mne šašky!“ zvolala zamračivši se. Rty její však se lehce usmály.

„Myslím to upřímně. Chcete-li však, povím vám, jak spoutáte muže. Musíte nejprve pochopit, že láska je pouhá sebeláska, že je opřena o ješitnost a sobectví. Hru svou začněte tedy tímto způsobem: Připleťte se tomu, koho chcete získati a podmaniti, do cesty a snažte se vzbuditi v něm myšlenku, že může jen ruku vztáhnouti a že budete jeho. Muž totiž v první chvíli nejde ani za láskou ani za sňatkem, nýbrž za vášní. Tento silný cit vede jej všude, kde se sukně zakmitá. Je třeba tedy jen políčiti a již napřed jej jaksi přesvědčiti, že je krásný, a že jej milujete, aniž myslíte na sňatek nebo na známost. Jak vás bude takto viděti, poběží za vámi. Každý poběží. A teď musíte provésti druhý oddíl hry: Tak obratně popobíhati, aby se mu zdálo, že vás již již dosáhl, ale že musí ještě rychleji běžeti. Roztouží se. Pocítí znenáhla zájem o vás jako o hádanku. Bude si umiňovati, že vás musí

chytiti, a později se mu to stane otázkou pýchy. Při tom jej chvalte směle a nadšeně. Opakuju vám: směle! Nebojte se říci křivému: Jste krásně přímý! Hloupému: Jste sladce moudrý! Čím výše jej zvednete, tím pilněji vás bude hledati a tím zjevněji k vám přilne! Teprv potom, když se roztoužil, když myslí, že již již vás získal pro pouhou zábavu, klepněte jej přes prsty a počněte mu utíkat. Kopejte jej! Dívejte se po jiných! Urážejte jej! Čiňte jej malým! Pokořujte jej! A tu, pamatujte si, hodila jste mu smečku kolem šije. Je váš. Poběží za vámi skroušeně, jako žebrák, jako úplný otrok, jehož všecko úsilí, všechen pláč, všechna touha bude směřovati k získání vás. Za váš pohled poběží do ohně, za váš úsměv podnikne dalekou cestu. Potom bude blouzniti jen o sňatku a vezmete-li si jej, bude vám do smrti sloužiti!"

Tylda se rozesmála a vesele si poskočila.

„Nevím, dovedu-li to!" řekla.

„Když vy dívky jste strašné!" jaksi rozhorleně prohodil Vilém. „Vaše vychování je hrůzné. Vám se řekne: Sedávej, panenko, v koutě, budeš-li hodná, najdou tě! — Ale, probůh, to není pravda, nikdo vás nenajde!"

„Máte pravdu, často mě to napadlo!"

„Neumíte milovat, neumíte žít, neumíte nic! Upejpáte se a střežíte svou nevinnost! Ale to vše vás nečiní zajímavějšími! Naopak, je jisto, že se snadněji a lépe vdávají lehké ženy, poněvadž znají muže! Nevinnost jsou pouta! Nevinnost je hloupost! Dokud dívka nerozbije tato pouta, nemá ceny a života, dotud nepřekonala muže a dotud nejdou její myšlenky dále. Pouze unyle touží a báji si směšné sny."

Tylda naslouchala všecka zardělá. Stále větší horko prostupovalo její nitro. Hleděla do kvetoucích trav a zdálo se jí, že cosi pevného ji v jeho hlase ovládá. Šířil se jí v prsou stud, zvláštní, ostrý stud, kterýž chvílemi až dech jí zastavil, ale současně i jakási nutnost podrobiti se jeho rozhodnosti. Nikdo k ní dosud nepromluvil tímto způsobem. Důraz, jakým mluvil, přesvědčil ji úplně, že pronáší vážné, třeba že strašné pravdy, jež jí byly odporné i sladké současně. Jakmile nebylo bdění její dosti horlivé, již se jí vtlačila do duše opojivá touha mladé, neurčité vášně, kteráž ji však pobouzela k ostražitosti, a tak se stalo, že se okamžitě zdvihal odpor v jejím srdci proti této vábivé síle.

Vilémovi tento její boj, jehož stopy jevily se na roznícené tváři, působil příjemnou rozkoš „To je nejsladší pocit," říkával, „připravovati mladistvé děvčátko ke hříchu! Tato příprava je krásná — vše ostatní je zklamání."

Hleděl zblízka do jejích očí, jakoby ji chtěl hypnotisovati.

„Ach, jaká pak nevinnost!" mluvil živě. „Té nechceme, ale chceme, abyste byly rozkošnými ženami! Nechceme, abyste se dívaly jako jehňata, abyste byly studem strnulé, abyste se v objetí třásly úzkostí, ale chceme sebevědomé, probuzené ženy, veselé, smělé, s tělem živým, zohýbaným, jež znají, jak se nésti, aby bylo krásné!"

Tylda hleděla před sebe upřeně, podivně zmatena a roznícena.

Došli k rybníku. Děti, které se zde koupaly, oblékly se již a bledé, s vlásky umáčenými, bosy odcházely k vesnici.

„Žena, která něco žila, je daleko rozkošnější!" opět mluvil Vilém, sestupuje s hráze k potoku, kde se kupily husté olše a kde byl vždy příjemný chládek. „A proto vám radím: Mějte ne jednu, ale padesát známostí! Buďte však chytrá a učte se mlčet! A vyhýbejte se žvatlavým mužům! Ale jen si nemyslete, že smíte milovati jen jednou! Erotičnost je známka talentu! Kdo silně miluje, miluje i často! A nechvějte se úzkostí, že byste mohla býti nevěrnou. Buďte jen nevěrnou, vždyť muž není nikdy věren!"

Ocitli se v olšinách na chladných travách vedle nevelkého potoka. Žluté pryskyřníčky zde kvetly. Vilém vybídl Tyldu, aby si usedla. Naslouchali chvíli zpívání spěchající vody. Tylda však ničeho neslyšela. Tvář její byla roznícená, chřípí rozevřené, oči svítící. Srdce i tepny bušily prudkou silou. Nevěděla, co by řekla. Poznámky Vilémovy napadaly na ni jako neznámý vítr, jako poplašné zvonění. Vášnivá touha její vzrostla, ale současně vzrostl i její odpor ke všemu, co Vilém mluvil. Dojmy i pocity i myšlenky její se prudce měnily. Cítila se dětinnou a slabou vedle jeho zvláštní smělosti. Zdálo se jí, že myšlenky, které pronesl, často neurčitě v nitru svém pocítila.

Vilém hleděl na ni lačně. Již dávno toužil po této chvíli. Opojovalo jej cosi z této mladistvé, poněkud lehkomyslné a důvěřivé dívky. Její tělo jakoby bylo vonné a čisté, vášní prosycené. Toužil po objetí jejích tenkých, bílých rukou.

Přiklonil se k ní a zahleděl se zblízka na chvějící se rty její.

„Kdo jste, že mne tak omamujete svým dechem?" šeptal ohnivě. „Kdo jste, že na vás myslím a po vás toužím?" (Přiblížil se svými rty téměř až k jejím rtům, jež se pootevřely a zachvěly.) „Narcísku, krásný, bílý narcísku, vůně tvá je opojující! Slyšíš?" (Jal se ji líbati lehce a něžně. Přivřela oči a ruka její nesměle se dotkla jeho hlavy.) „Jsme na světě jen jednou," šeptal na jejích rtech, „a jen jednou je tato chvíle s tímto chládkem, s tímto potokem a s touto samotou! Nic se nevrátí a všecko uletí!" (Cítil, že se ruka její ovinula kolem jeho hlavy a že si ji přitáhla blíže.) „Nic není krásnějšího než chvíle opojení ... na vše člověk zapomene ... Váš dech je teplý a sladký! Ach, jaká jste líbezná!"

Líbal ji stále prudčeji a stále vroucněji svíral ji v objetí.

Tylda podlehala jakési neznámé jí rozkoši, které se však děsila. Očekávala cosi přílišného a chvěla se jemně v celé své bytosti. Zdálo se jí, že ji obstoupilo nesmírné štěstí, oheň silné lásky krásného muže, jakého tušila jen v nejskrytějších snech svých, ale toto štěstí jakoby mělo v sobě cosi drtícího a těžkého. „Můj Bože! Můj Bože!" zašeptala tichounce. Přivřela oči a napadla ji myšlenka, aby se stavěla spící, ale v té chvíli kohosi jakoby viděla, kohosi s ostražitýma očima. Poznávala pojednou oči matčiny, jež byly zapřeny o její tvář ... a při tom stále jakoby slyšela příval Vilémových slov o veselém žití, o hloupé nevinnosti a o smělé lásce. Strach s rozkoší šířily se jí nitrem jako vlny ... A náhle zatajila dech.

Stiskl lehounce mladá její ňadra. Ucítila mlsné jeho prsty.

Divná, jakoby hmotná vlna rozlila se jí nitrem. Strach, který se v její duši hromadil, vzepjal se prudkou silou. I oči matčiny, jež stále viděla, jakoby zasvítily. Rozhodila rukama tak silně, že Viléma odstrčila a posadivši se a vloživši tvář do obou svých rukou, prudce se rozplakala.

XXVIII.

Vilém povstal, zastrčil ruce do kapes a pohrdavě se usmíval. Oči jeho měly zlý, ostrý výraz. Potřásal koleny a netrpělivě čekal, až se Tylda upokojí. „Což nikdy nezmoudřím?“ myslil si pohněván. „Proč si všímám takové naivní žabky? Je zelené a hloupé dítě, které má chodit do školy a učit se slabikovat.“

„Proč pláčete, slečno?“ otázal se jí nevrle. „Co se vám stalo? Zdá se, že nemáte špetky rozumu.“

Nemohla ničeho říci. Tísnivá jakási ošklivost vyrostla jí v srdci. Nebyla však to ošklivost jen z Viléma, ale i z ní samé, z vlastního opojení, z vlastní slabosti. Mrzelo ji, že se dala na chvíli unésti, že naslouchala Vilémovým řečem a že přimhouřila oči ve vášnivém roztoužení. Měla pocit, jakoby se byl někdo dotkl špinavýma rukama čisté knihy. Urážело ji a pokořovalo, že na chvíli ztrácela moci nad sebou, a že Vilém viděl tuto její slabost. Odhalení její vášně jeho očima bylo jí nyní nesnesitelno. Stiskla si křečovitě hlavu široce rozevřenými prsty a znovu se prudce rozeštkala.

Vilém nechápal její bolesti. Horšil se.

„Nebojte se tak o sebe,“ řekl příkře a zlostně, s úmyslem raniti ji, „ujišťuji vás, že o vás nestojím! Ale nemůžeme přijíti každý zvlášť. Pojďte tedy aspoň na hráz, kam je viděti. Netěšilo by mne, aby si myslily, že jsme zašli spolu sem do olšin!“

„Jděte jen sám,“ odvětila tiše.

Vilém se prudce odvrátil a beze slova kráčel na hráz, kde usedl. Obracel se netrpělivě a pochechtával se. Rozevřenou rukou tloukl do trávy.

Tylda povstala a srovnávajíc si šaty, uvědomila si se zvláštní jasností, co se dělo, a těžký stud ulehl jí na prsa. Pokoření její jakoby se stávalo nyní určitým a jakoby nabývalo v její duši smyslu: „Zač mne má a jak se na mne dívá, když si dovolil tak se mnou jednati?“

A v té chvíli bylo jí líto, že se její sen o lásce s Vilémem tak ošklivě roztříštil.

„Nuže, pojďte sem!“ volal na ni s hráze hlasem již laskavějším.

Uznala, že se musí s ním vrátiti, když s ním odešla, a ubírala se se svěšenou hlavou na hráz. Přecházela zde bojíc se vzhlédnouti. Stud její jakoby stále silněji vzrůstal.

Po chvíli, nemluvíce, ubírali se pěšinkou do vesničky. Vilém chvílemi, aby ulevil své rozmrzelosti, něco zazpíval. Tylda šla smutna, jako každý snílek, na jehož illuse šlápla první surová noha. Svět ukazoval se jí jiný, špinavější a podvodnější. „Vždyť mne Vilém ani nemiluje!“ myslila si nyní, a tím odpornější jí bylo vše, co se stalo.

Po obloze hromadily se mraky, houstly a modraly. Slunce se v nich skrylo, a všechen kraj sesmutněl. Bylo dusno a těžko. Lidé se vraceli z procházek i s polí. I hřmění se ozývalo z veliké dálky.

U zahrady spatřila Tylda vracející se Miladu, kteráž šla silnicí od lesa se svěšenou hlavou. Aniž co Vilémovi řekla, rozběhla se k ní.

„Běž si, blázne!" řekl si v duchu Vilém a zlostí se až otřásl. Šel stezkou podle zahrady a stále si cosi hněvivého bručel.

Obě dívky, setkavše se, shledaly, že jsou uslzeny. Zachvátila je zvláštní prudká lítost, vzaly se za ruce, tiskly je pevně, a z očí vylily se jim slzy. V úzkostném pak očekávání i v touze potěšiti se odběhly do statku Smutných. Matky jejich seděly dosud v zahradě. Vilém hvízdaje si blížil se k oběma paním.

„Kde pak je Tylda?" otázala se paní Navrátilová, pozorujíc černýma a chytrýma očima svýma rozmrzelou tvář Vilémovu, ačkoli viděla, že běžela Tylda k Miladě. Chtěla jen vypátrati, proč je Vilém nevrlý, a co se asi stalo.

„Šla k Miladě. Tam jsou — v pokoji!" odvětil a ukázal na otevřená okna statku, jimiž bylo obě slečny viděti.

„Nezlobila vás Tylda?"

„Ach ne, milostpaní, bavili jsme se pěkně . . . Smáli jsme se!"

A již se vzdaloval ke statku. Jakýsi nepokoj nutil jej, aby byl poblíž děvčat. Obával se, že Tylda Miladě všecko poví, a rozčilil se tím. V očích své sestry i v očích matčiných, což bylo dosti zvláštní, byl Vilém ne sice bez vášně, ale velice čestným a slušným mužem. Matka tušila, že není takovým, jak by býti měl, ale přece z lásky své viděla jej lepším, a měla-li přece někdy pochybnosti, zatajila své podezření tak pečlivě, že ho nikdo nepostřehl. Milada viděla v něm sice koketní, ale dobré a šlechetné srdce. Tento sestřin obdiv byl mu milý, a myšlenka, že by se naň prozradilo dnešní dobrodružství, polekala jej a stísnila. Šel pozorně, se zatajeným dechem a silně bušícím srdcem do statku, aby zamezil Tyldino vyznání. Ocitl se v předsíni, kde nikoho nebylo a stanul u dveří pokoje. Zaslechl, jak děvčata uzavřela okna.

Položil ruku na kliku a vydechl tísní. V té chvíli však zaslechl štkavý Tyldin pláč a konejšení Miladino. Odtáhl ruku a těžce zachmuřen naslouchal. Rozeznával dosti jasně jejich hovor.

„A proč ty pláčeš?" řekla Milada. „Já bych měla plakati! Mně je zoufalo! Slyšíš? Upokoj se — povídám, že bych sama měla plakati! Co se ti stalo? Co? Pranic! Nechce-li tě Vilém — což na tom! Nelituj, však jsou muži falešní! Svět je špinavý! Nikomu nesmíme věřit!"

„Nikomu, ano," odpovídala Tylda nejasně, jakoby lapala vzduch a jakoby měla v hrdle křeč, „ale co bude? Co se stane? Ach, kdybys věděla! Ošklivo je mi!"

Vilémovi se hromadila tíseň v hrdle. Nemohl se odhodlati, aby vstoupil do pokoje. Nohy se mu chvěly.

„Husa!" říkal si neustále, a silná nenávist jej zachvacovala.

„Co se stane? Kdož může vědět, co se stane!" mluvila Milada hlasitěji, přiblíživši se patrně ke dveřím, tak že Vilém mimoděk odstoupil. „Všeho na světě se bojím, a je-li svět takový, jak jsem slyšela,

lépe je nežíti! V první chvíli jsem byla zdrcena, ale procházkou jsem se přece upokojila. Viď, Tyldo, že nejsou muži tak špatní! To snad není ani možná! Mluvila jsem s paní Pechanovou a uslyšela jsem věci, že jsem byla jako mrtva! Nemáme prý věřiti, není prý lásky, není věrnosti! Muži prý nás hledí jen ošiditi . . . A všichni prý klamou! Je to možná?"

„Je, ano, pravdu mluvila!"

„I ty tak mluvíš?"

„Ano. Zdá se mi, že je celý svět podskočný!"

„Nemáme tedy věřiti?"

„Ne, nikomu ne! Pravdu řekla paní Pechanová."

„Její slova mne téměř zničila! Musilo se jí stát cosi hrozného!"

„A kde jsi s ní mluvila?"

„U lesa. Šla na nádraží."

„Teď? Jela někam?"

„Kamsi odjížděla. Byla rozčilena . . . a jako zoufalá."

„Stalo se jí něco? Řekla ti, co jí bylo?"

„Ne, ničeho neřekla. Zdálo se mi, že šílí. Cítila jsem, že jí bylo těžko. A mluvila tak strašně, že jsem byla zdrcena. Ani věřit nelze — takové věci povídala."

Vilém poslouchal o odjezdu Hanině se zatajeným dechem. Nová úzkost pronikla mu hruď. „Že odjela?" pomyslil si všechen poděšen. „Utekla z domova? Je to možná? A pro mne? Já že bych to byl zavinil?" V té chvíli pocítil, což se mu již častěji v menší míře stalo, jakési podivení, že se zmýlil, že zbloudil, že jsou lidé jiní, že se dal zavésti k nesprávnému mínění o světě jen svou vášní, že zašel do jakéhosi pustého místa, kde je i život v nebezpečí, a pln rozčilujícího strachu počal se ohlížeti. Bál se pojednou příchodu obou paní a přiblíživ se vchodu do statku pátral, přicházejí-li. Skutečně, slyšel jejich hlasy. Bouře se blížila, stmívalo se, a bylo nutno odejíti ze zahrady. Vilém opatrně, aby ho nespatřily, vyšel před statek a uschován za vozem v sousední kůlně, čekal, až zajdou do stavení. Potom se nesměle vrátil ke vchodu a stanul. Srdce mu bušilo. „Teď všechno Tylda řekne," pomyslil si, a byla mu tato myšlenka nesnesitelnou. Hruď jeho byla sevřena zlostným strachem. A sotvaže jej tato obava napadla, zdálo se mu, že se opět Tylda rozplakala, a že ji obě paní konejší. Postoupil nervosně až ke dveřím pokoje. Slyšel pláč i hlasy, ale byl tak pobouřen, že nerozuměl ničemu. Bušení srdce jakoby přehlušovalo vše.

Napadlo jej odejíti do hostince, aby se upokojil. Na chvíli jakoby se byl odhodlal snésti lhostejně vše, co se stane. Ale vzpomněl si na Hanu, na její odjezd, představil si, že asi oznámila Pechanovi příčinu zcela otevřeně, a tíseň nesnesitelná rozložila se mu nitrem.

Vycházeje ze dvora statku, zahlédl pojednou Miladu s Tyldou, jež vyběhly do zahrady, aby unikly vyzvídání rodičů. Jako dvě ustrašené ovečky stanuly v travách pod starou jabloní a přitisknuvše hlavy k sobě, zahleděly se smutnýma očima v neurčito. Obě měly mnoho tísně na srdci, ale nedovedly vysloviti, čím trpěly. Ačkoli se snažily namluviti si, že Bláha a Přibík nepatří k těmto falešným mužům, přece bylo jisto,

že jim přestaly věřiti. Mnoho se v mladém názoru obou dívek změnilo, mnoho květu a jasu spadlo s života. I Milada, která dříve plna byla veselé důvěry, představujíc si Bláhu, ostražitě pátrala, jakým způsobem jí chce ošiditi. Kárala se za to, ale oči její zcela jinak již pohlížely na svět.

XXIX.

Hana, opustivši Miladu, došla rychlým krokem na nádraží. Pociťovala známou svou touhu po uklidnění a srovnání zdivočelých myšlenek. Kočáru, který jel nazpět k vesnici, vyhnula se polní pěšinou. Přes to, že byla již na nádraží, nevěděla, kam pojede. Nic určitého jí nepřišlo na mysl. Jen jedno věděla, že musí nejprv nalézti klidu a samoty, aby si srovnala přešlé události a stvořila si budoucí život. V této chvíli, když nebylo na malém nádraží nikoho, a jen zvonění telegrafického aparátu rozletovalo se otevřenými dveřmi úřadovny, uvažovala pouze o tom, má-li odjeti do Plzně nebo do Prahy. Vzpomněla si, že řekla Anně o návštěvě bratra Vojtěcha v Plzni, a pomyslila si, že Pechan po svém příjezdu a po přečtení jejího listu obrátí se nejdříve na tohoto švakra. Mrzelo ji, že nebude mít bratr vysvětlení jejího činu, a že nastane tím v celé rodině zmatek. Nutnost, zajeti nejdříve do Plzně, stále určitěji se ukazovala.

Večer byla již v nádražní plzeňské restauraci. Rozhodla se v poslední chvíli, že bratra nenavštíví, ale že dojede do Domažlic k přítelkyni, kteréž několik let neviděla. Hodlala si teď na nádraží odpočinouti a povečeřeti.

V nitru jejím dělo se cosi neočekávaného. Bylo jí jaksi volno, a vše, co minulo a co ji rozrušilo, jakoby rychle zapadalo. Opakovala si pro sebe několikráte slovo „osvobození“. Chvílemi probíhaly její duší vzpomínky, ale, ku podivu, neměly moci rozčiliti ji. Radost, že je vše za ní, zatlačovala ostatní dojmy.

Povšimla si, že naproti ní sedí mladý muž, který ji pozoruje. S počátku bylo jí nepříjemno z pohledu jeho černých, přilnavých očí, v nichž žilo cosi smělého a omamujícího, a snažila se skrýti mu svou tvář; brzy však přinutila ji zvědavost, a opět jej stopovala. Tvář jeho, snědá a oholená, připomínala jí krásné, fanatické kněze. Úsměv velkých, ostře řezaných rtů, plně červených, jež zvyšovaly bělost zubů, nebyl veselý, ale vábivý, smělý a pohrdavý. Zájem, kterýž se v ní probouzel, rozptyloval poslední zachmuření její.

Neznámý muž byl netrpělivý. Chtěl večeřeti; objednal si hamburský řízek a rozčiloval se, že ho dlouho nedostává. Povstal několikráte, přešel ke dveřím, jimiž pohlížel na nádraží, a opět se vrátil. Hana soudila, že je as třicetiletý, a že jej kdesi v Praze viděla. Přímé, ohebné tělo jeho všecko dýchalo silou a odvážností. I šat jeho byl tak ušit, aby jej činil mladým, a každý pohled, každé prohnutí zád i každý pohyb rukou svědčily o svěží vůli a příjemné rozhodnosti. Pozorujíc tuto zdravou sílu pociťovala Hana i ve svém těle souzvučné vlastnosti, a jakousi důvěru v život, jakési uklidnění své rozervanosti.

Konečně přinesl sklepník hamburský řízek. Neznámý muž ohlédnuv se na svá zavazadla, jež byla vedle lavice složena, jal se s chutí večeřeti. Hana cítila, že ji stále pozoruje, ale neměla již dojem, že jsou to pohledy mužské vášně, jež by ji byly stísnily a rozmrzely, ale že je to jakýsi zvláštní zájem, jemuž však rozuměti nemohla. „Snad mne zná!" myslila si. „A kdož ví, nemá-li osud jako já?"

Oba brzy cítili, že se cesta mezi nimi upravila.

Neznámý muž, jak se zdálo, připravoval se k odjezdu. Ohledav svá zavazadla, přistoupil pojednou k Haně.

„Račte prominout," řekl pokloniv se s pohledem plným důvěry, „jsem malíř Hodura, a zajímá mne vaše tvář i celý váš zjev tou měrou, že jsem vás znepokojoval svými pohledy. Chtěl bych vás malovati, je cosi zvláštního ve vaší tváři — jakési rozpoutání citů, a za tu cenu bych odložil svůj odjezd."

Hana se usmála. Hlas jeho jakoby ji povzbuzoval. Vzpomínala, že jméno Hodura několikráte již slyšela, ba zdálo se jí, že viděla i některé jeho obrazy na výstavách pražských. Byla by se ráda o tom zmínila, ale obávala se, aby nemluvila nesprávně a nestala se směšnou.

„Nezdržím se zde," odvětila, představivši se dříve jmenem, „odjedu ještě dnes do Domažlic."

„Přijedu za vámi. Nevadí, malíř místo a čas k svému životu volí tak lehce jako moucha."

„Nevím však, zůstanu-li tam. Lépe by bylo později, až si některé starosti upravím. Těžko vysvětlovati — ale mé nynější postavení je příliš pohnuté."

„Ach co!" živě řekl Hodura. „Takové není jako mé! Vaše je pohnuté, mé je bouřlivé. Ale síly je třeba v takové chvíli!"

„Vám není jako mně!" poznamenala Hana přesvědčivě.

„Možná — ale vlny mi zmítaly srdcem strašlivě. Rozešel jsem se se svou láskou!"

Hana se ani nepohnula. Cosi dalekého a divného jakoby se bylo teskllivě dotklo jejího srdce.

„Dost všední historie!" řekla tiše.

„Ano, ale lidé nebývají stejní! Má láska podobala se zápasu vyvésti princeznu z plamenů a z osidel draka!" (Tvář jeho se zarděla a oči zasvítily.) „Ach co! Řeknu to jednoduše: Miloval jsem bytost krásnou a drahou, ale ona chce umříti pro život zbytečných lidí, a já ji chtěl přinutiti, aby stvořila sebe na úkor těchto lidí! Taková byla ta naše bolestná a svárlivá historie! Stálý boj! Ona tvrdila, že je nutno světu se obětovati, aby splnila touhu své duše a povinnost k vyšší síle, a já jsem tvrdil, že musí vše pro sebe pohltiti, že musí pracovati bezohledně jen pro to, aby sama vzrostla, a tím že daleko lépe splní smysl oběti pro svět! O to jsme spolu zápasili a trpěli!"

Hana si vzpomněla na vypravování Houškovo o Bohušce, a myšlenka, že mluví Hodura o ní, náhle ji napadla.

„Mohl byste mi říci aspoň její křestné jméno?" otázala se vlídně.

Hodura váhal.

„Ach co!“ řekl pojednou. „Ničeho nezměním! Jmenuje se Bohuška! Znáte to jméno?“

„Jen nepatrně,“ odvětila, „zaslechla jsem jednou vypravování o její lásce k nešťastným lidem!“

„V poslední době jsme se téměř rvali o své cíle. Zhrozil jsem se až, jak zoufale se držela svého života. Nemohl jsem ji vyrvati! Užil jsem poslední síly, dal jsem lásku naši v šanc, ale ani to ji neodervalo! Vytrvala v sobě až hrdinsky! Dobrá! Umře pro zbytečné lidi!“ (Zasmál se, ale tvář jeho byla smutna.) „Chtěl jsem si ji vzíti, všecko jsme si připravili, a když jsem řekl, že potom ji odvezu z hrozného domova a že nebudu ničiti své zdraví a svůj talent jen proto, abych živil její matku, jejího bratra a snad i ničemného otce, rozrušila se tak, že bez poznámky, bez odpovědi, bez námitky odešla ode mne a nikdy již se u mého srdce nepřihlásila! Slova má urazila patrně srdce jejího srdce! Ach což! Vyplýtval jsem všechno nitro na tuto zmítanou lásku! Teď jedu do Italie, abych se nadýchal nové víry ve vlastní sílu!“

„Vám je lehko zvítěziti!“

„Každému, kdo je smělý a bezohledný!“ jal se Hodura mluviti s veselejším vzrušením. „Bláhovec, kdo myslí na včerejšek, a ještě větší bláhovec, kdo se souží pro minulé věci! Ne! Je nutno soužiti se jen pro budoucí věci! V tom je smysl! Co minulo — jakoby nebylo! Proč se trápiti? Proč se pro jiného soužiti? Ne! Zcela volným budu jako pták!“

„A je to možná?“ zašeptala Hana dívajíc se blankytem svých očí na jeho oživenou tvář.

„Ano, vše je možné! Jen vůle je třeba! Jen síly setřásti se sebe všechny slabosti a všechno hloupé rozcitlivění! Neznám již marné lítosti, ale znám sebe, svou víru, svou touhu, svou bytost, své umění! Sebe chci milovati! Jen toto sobectví je moc, jež povznáší!“

Hana podlehla této jeho síle. Veselý větřík jakoby zavanul jejím nitrem. Zdálo se jí, že jí podal světlo ve tmách.

„Nuže — šťastnou cestu — vy šťastný!“ řekla živě. „Kéž bych se i já mohla tak pozvednouti!“

Hodura překvapen na ni pohleděl.

„Jste snad i vy nešťastna?“ otázal se tiše.

„Nešťastna? Nevím. Snad naopak, ale je mi potřeba vaší síly. Opustila jsem muže . . .“

„Vy že jste . . .?“

„Ano . . . a vaše slova mne potěšila!“

Hoduru jakoby zachvacovala jakási světlá myšlenka.

„Nuže,“ řekl vesele, „pojeďte se mnou do Italie!“

Úchvatně prosta byla tato myšlenka. Zasvítila Haně temnem duše, a vše bylo rozřešeno. Tvář její se rozjasnila jako v udivení nad zázračným vyjasněním.

„Ano!“ řekla s jakousi bezpodmínečnou rozhodností a popošla rychle ke dveřím vedoucím na osvětlené nádraží. Zmocnila se jí příjemná netrpělivost a jakási radost ze svobodné, sebevědomé a sobecké síly Hodurovy.

Bylo jí, jakoby se byla mžikem ocitla v novém světě.

Za půl hodiny odjížděli do Mnichova.

XXX.

Ve čtvrtek dopoledne vrátil se Pechan z Prahy. Dověděl se od kočího, že paní je dosud v Plzni. Zpráva jej překvapila, ale ihned učinil takovou poznámku, aby se zdálo, že ví o jejím odjezdu do Plzně i o tom, že ještě se nevrátila.

Na tváři jeho, chladné a přísné, nebylo mnoho znáti, jen oči jeho jakoby nehybně tkvěly v předu, ale v prsou rozšířilo se mu dusné horko. Zpráva vzbudila v něm zlé tušení. Vešel napřímen, jakoby měl vstoupiti před shromáždění podřízených, do svého pokoje, s pohledem před sebe upřeným, a učiniv několik kroků stanul před svým stolkem. Bílé psaní bez adressy, položené pod jeho těžítkem, okamžitě proniklo jeho zrakem. Vzal je dlouhými svými prsty, jež se v té chvíli nezachvěly, a otevřev je, mlčky je přečetl. Hleděl dlouho do papíru, jakoby se zastavilo jeho myšlení. Pak přešel třikráte po délce pokoje dívaje se na špičky svých bot. Pocity, které v něm vznikly, byly zcela neurčité, ale těžké jako vozy s nákladem.

Anně, která právě vstoupila, oznámil, že místo pro jejího Vojtěcha je získáno.

„A pak," řekl váhavě, hlasem nepevným, „chtěl jsem říci, že paní se v Plzni roznemohla . . . a že snad sem již ani nepřijede."

Anna se ulekla a jala se vyptávati na podrobnosti.

Pechan jen pohnul rukou, a prošel dveřmi do sousedního pokoje. V prsou jakoby se mu bylo poněkud ulehčilo.

Po snídani usedl si na terase a jal se přemýšleti, co podniknout. Na vysokém nebi pluly lehké, zahnědlé obláčky a chvílemi zavanul větřík.

Na otázku, má-li nebo nemá-li jeti do Plzně, dlouho si nedovedl odpověděti. Konečně se rozhodl jeti. Věděl, že tam Hana není, ale doufal, že klid a přívětivost švakrova mnoho by mohly spraviti.

Konec dílu druhého. - - - - - - - - - - -
Nová, samostatná část, totiž druhá polovina románu vyjde v příštím ročníku.

KAREL B. HÁJEK:

Pohádka o mateřském srdci.

Co tu chci vyprávět, pánové, je vlastně štědrovečerní povídka nejvšednějšího rázu, místy ukrutně sentimentalní a smutná, a způsobilá i připravit vás na konec o dobrý rozmar a milou a teplou náladu, do níž se všickni stejně nutíme v tyto dny zasvěcené vzpomínkám, míru a tichému štěstí.

* * *

Je tomu už dávno. Bylo to tehdy, kdy sám neměl jsem nikoho, ani matky, ani milenky — a byl štědrý večer . . .

Výkladní skříně zářily tisícerými světly a přepychem a nádherou, a celé legendy o štěstí měšťáků vyprávěly těm, kteří zachouleni do vetchých cárů zastavovali se před nimi mlčící a s očima rozníceným chtivostí a závistnou touhou. Chýlilo se už k hodině, kdy se usedá k prostřeným stolům a vzpomíná těch, kteří odešli a už nikdy se nevrátí. Ulice se vyprazdňovaly, kdo se opozdil, pospíchal k těm, kteří čekali. Z mlhavé tmy padaly klidně veliké sněhové vločky, a okna zářila do ulic. Neměl jsem ke komu pospíchat, nikdo mne nepohřešoval, nikdo nečekal. A tak toulal jsem se utichlým městem uprostřed všech těch radostí a smutků, jež do příbytků lidských v ten večer vcházejí, a myslel jsem na ty, kteří vypluli na daleká, neznámá moře . . .

Zatoulal jsem se k řece. Nábřeží bylo liduprázdné, jen středem jízdní dráhy zarachotila osamělá drožka. Pod vzdálenou svítilnou mihla se postava ženy. Šla proti mně. Minuli jsme se v pološeru, a když jsem se ohlédl, stála pod nejbližší svítilnou a dívala se za mnou. Ach, tedy tak! Vrátil jsem se. Přede mnou stála v lehké mantile a šálu pod sněhovým popraškem mladá žena a dívala se na mne velkýma, rozpačitě odvážnýma očima. Vyměnili jsme jen několik málo slov. Však víte, pánové, co stačí v takovém případě povědět. Měl jsem ji následovat do jejího bytu, kdesi v odlehlé čtvrti, kde bydlí v podnájmu. Šla přede mnou lehkým, pružným krokem a chvílemi zdálo se mi, že jej zrychluje jen proto, aby mi unikla.

Sníh se chumelil. Vedla mě řadou prázdných ulic, přešli jsme pusté odumřelé korso a octli jsme se v odlehlé končině klikatých, liduprázdných uliček, kde za každým rohem byla krčma. Kdesi otevřely se dveře, a do mrtvého ticha ulice zalehl drsný, vykřičený alt chansonety, s níž rozjařené hlasy zpívaly refrén jakési frivolní písničky. Vešli jsme do vrat jednoho z těch nízkých, špinavých domků.

Za malým nakloněným dvorkem vedla mě neznámá úzkou smrdutou chodbou, na jejíž konci otevřela klíčem nízké dvéře, podala mi ruku a vešla se mnou do tmavé místnosti. Zarazil mě vtíravý zápach laciné voňavky. Odněkud z kouta ozvalo se tiché zasténání a hned na to slyšel jsem, jak průvodkyně má někoho laská, líbá a zahrnuje nejlichotivějšími jmény. Stál jsem v číré tmě uprostřed mně neznámé místnosti, a někde na blízku odehrával se mně nepochopitelný výjev. Rozžehl jsem světlo. Neznámá klečela u lůžka a objímala a líbala vášnivě zakrsalé, rhachitické dítě, jehož veliká, těžká hlava klesala únavou na bílou, čistou podušku.

Je to její malá ubohá Máňa, brouček zlatý, dceruška její trpělivá. Dostala od sousedky ovoce a zlaté oříšky, a Ježíšek jí poslal stromeček se stříbrnými řetězy a se žlutými a červenými růžemi, a on ještě dnes přijde a takovou velkou, krásnou pannu jí přinese s velkýma, modrýma očima, které usínají, a náruč cukroví jí přinese a barevné svíčičky na stromek a anděla s bílými křídly . . . a líbala a hladila své dítě po bledých tvářích a řídkých vlasech a nechávala mě v rozpacích uprostřed jizby. Bylo mi trapno z toho výjevu, který mi připadal tak nejapně nastrojeným a neměl smyslu pro mne, pro člověka, o němž nemohla být přece v pochybnosti, proč přišel. Pak vstala, shodila šál s mantilou a pokročila ke mně.

Pánové jsou zajisté v jistém směru zvědavi, pravda? Byla krásná — to jest, měla tmavé, hluboké oči, snědou pleť kreolky, štíhlou urostlou postavu a měkké pohyby kočky.

Sáhl jsem po její ruce. Vymknula se mi nečekaným pohybem, chytila se za spánky a vytřeštila na mne zděšené oči.

„Ježíši Kriste! Ježíši Kriste!“

Na staré pohovce podle mne vypukla v křečovitý pláč. To byla hloupá situace, a já se už chystal odejít. Neporozuměla mému pohybu, uchopila mě prudce za ruku a mluvila vášnivě.

„Vy jste první, první, pane! Já se nikdy neprodávala, můj celý život byl poctivý — až do té chvíle, pane — strach o mé dítě mě vyštval do ulice — ne vlastní můj hlad, ale bída mého dítěte, smutné oči mé Máni, která čeká Ježíška, mě vyhnaly do tmy — vy jste první, první — ach, vy mi nevěříte! vy mi nevěříte!“

Byla rozčilena, a pláč její mě uvedl do největších rozpaků. Teprve po chvíli podařilo se mi ji upokojit. Podívala se na mne vděčnýma a dojemně důvěřivýma očima. Oh, jaké to bylo dobrodružství Štědrého večera! Stydím se vám přiznat, pánové, co se potom stalo. Na té pohovce, která byla dnes předurčena přijat dvě náruče, seděl jsem hodinu vedle ní a poslouchal její román. Však to znáte, pánové: každá má svůj román, někdy ukrutně pohnutlivý román. Když jsem ale naslouchal tehdy v sněživé štědrovečerní noci tomu měkkému, rozechvělému hlasu matky, která se chtěla obětovat pro panu s velkýma modrýma očima, pro svíčičky a anděla s bílými křídly na vánoční stromek pro své neduživé, rhachitické dítě, věřil jsem, že mám před sebou nejnešťastnější ženu, s níž jsem se kdy potkal.

Byla dcerou zámožného statkáře, sobce, který po smrti své ženy svěřil vychování její klášternímu pensionatu. S dojemnou šetrností mluvila o člověku, který ji svedl, a o tom, jak milenkou svého otce vyštvána byla z domu, kam se uchýlila v nejtěžších chvílích blízkého mateřství. Opuštěna, uražena a potupena po pět let se rvala o kus chleba pro sebe a své dítě, a bránila se kuplířkám a špinavým rukám svých šéfů.

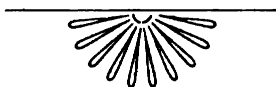
Dítě, dítě, její ubohé dítě, jak se pro ně probíjela tím životem, který pro ni samu neměl ceny! Před čtvrt rokem opustila poslední své místo, aby mohla sama ošetřovat svou malou, trpící Máňu, a včera prodala poslední kus hadru, aby ji nasytila a opatřila stromek se stříbrnými řetězy a se žlutými a červenými růžemi. Je Štědrý večer, hoří světla vánočních stromů a jiskří oči šťastných dětí — jen její dítě, její ubohá Máňa, která už tolik trpěla, nemá čím se potěšit . . . A to ji vyhnalo dnes ven, do sněživé noci, aby se prodala na veřejné ulici bez zardění a s nestoudným úsměvem tomu, kdo přijde . . .

Zaštkala usedavě. Na lůžku posadilo se nemocné dítě, natáhlo hubené ručky po pestrých papírových růžích na prázdném vánočním stromku a blbě se usmálo.

Když se pak vrhla k lůžku a v slzách líbala to své neduživé, trpící dítě, jehož úsměv chtěla vykoupit takovou obětí, položil jsem na stůl peníz a zmaten vyšel jsem do tmavé noci.

Bylo to hloupé, pravda, pánové — tak se přece neodchází — byla krásná, měla tmavé, hluboké oči, snědou pleť kreolky, štíhlou postavu a měkké pohyby kočky. —

Sníh přestal padat . . . z tmavých, probraných dálek svítily hvězdy. Byl Štědrý večer . . . hořela světla vánočních stromů, a jiskřily oči šťastných dětí . . .

Z KRESEB MIKULÁŠE ALEŠE.

A. PIKHART:

Andaluzské vzpomínky.

U hradeb tam za Sevillou,
kde přítel můj, Lilias Pastia,
se tančívá, ach, seguidilla,
pívá se manzanilla...

Libretista Carmen shrnul do těchto řádek skoro všechno, co hýbe srdcem pravého Andaluzana. Jen jediným bych veršík ještě doplnil:

a sluníčko když zapadá,
tam chodí slavný espada.

Potom by byla celá andaluzská sláva pohromadě: seguidillas, manzanilla*) a torero.

Seguidillas zahrnují pojmem svým předně lidové písně zvláštní formy, a tím také zpěváky a zpěvačky, kteří je obecenstvu prozpěvují, a za druhé tance dle rhytmu a melodie písní těch, a tím také tanečníky a tanečnice, kteří je před diváctvem tančí.

Cestovatele, který přijel poprve do Španěl, překvapí hned v severních provinciích, a překvapuje tím více, čím jižněji se ubírá, ráz melodií písní lidových. Slyšíte je všude, zpívá si děvče, uklízející v domě proti hôtelu, mladík, sedící na oslíku na nákladu klesti, hlouček vojáků, kteří mají prázdnou chvíli a vyšli si do města, a všechny ty melodie připomínají vám tolik zpěvy Arabů a Beduinů, že vás to až zaráží. Stejná zádumčivost, stejné jednotvárné opakování prosté kadence, stejné protahování hlasu — věru, kdyby nebyli Maurové zůstavili na odchodu svém ze Španěl nic jiného, než ty písně, dalo by se z nich dokázati, že v zemi té dlouho pobyli.

Andalusie se ovšem ozývá zpěvem ještě více, než španělský sever. Je to pochopitelno: Andaluzané mají duši ohnivější, fantasii vzletnější, a mají také více času na improvisování a popěvání písní, protože se lid v severních provinciích snaží, aby něco dělal, kdežto Andaluzané, jejichž potřeby se obmezují také po orientálsku na minimum, se prací nepřetrhnou. Za to ovšem dovedou znamenitě hrát na kytaru, zpívat, tancovat, hlomozit při býčích zápasech a — žebrat. Jak vidíte, samé svobodné umění!

Zajímavo jest, že se ve Španělsku podnes písničky improvisují, a to ne neuměle. V nejedné takové písni, vzniklé v ústech lidového

*) Vyslov: segidiljas, mansanilja.

zpěváka, najdete mnoho poesie, mnoho něhy, takže byste skorem neuvěřili, že její tvůrce neumí snad číst a psát a potlouká se jenom po kavárnách.* Poslyšte:

Cypřiše pod okny tvými
ve smuteční šat se halí,
že nemají květů, které
za oběť by tobě daly.**)

Nebo jinou, platnou jen v zemi, kde je vlas čérný jako noc, oči černější než vlas a pleť snědá, až temná:

Jenom černá země bývá
hřebíčkovým květům k zdaru —
Muž má míti ženu snědou,
plnou touhy, plnou žáru.

A což tato oddaná:

Srdce mé je z vosku,
sluncem jsou tvé oči,
pozor dej, až na mne
zraky tvé se stočí!
Jak se začneš dívat,
uzříš, že se počnu
žárem rozeplývat.

Představujeme si hudbu španělskou ohnivou, sálající žárem, šlehající plameny. Slova písně jsou taková, hudba sama však na začátku sklame. Je v ní jenom žal, jenom zádumčivost. Ba, v nejrázovitějších písních slyšeti po druhé řádce čtyřřádkové sloky táhlé, bolestné ay, naše ach, které zavzlyknutím svým dělí píseň ve dvě části. Teprv, když si ucho té zádumčivé hudbě navykne, postřehne v ní tlumený, zdržovaný žár. Jakoby pěvec halil srdce, z něhož plápolají plameny divé, žárlivé lásky, temným, těžkým příkrovem, aby plápolu toho nepoznal nikdo, leda snad ta, která jej rozdmychala.

I v tom je kus povahy orientálcovy, který hledí zevně zachovati vždy pósu umírněnou, důstojnou.

Obyčejné písně lidové, malagueñas, peteneras a jiné jsou vždy čtyřřádkové, jiné (soledades) trojřádkové a seguidillas sedmiřádkové:

Až mne jednou pochovají,
pamatuj mých slov:
půjdeš-li kdy vedle místa,
kde bude můj rov,
zůstaň chvíli stát,
a uslyšíš, kterak hlas můj
praví: „Mám tě rád!"

**) Tato, i všechny další písně v článku citované jsou věrně přeložené písně lidové, a obrázky jsou podobizny skutečných, namnoze slavných typův sevillských.

Jsou to písně, které pěstují hlavně cikáni, a vynikla jimi nade všecky Macarrona, mladá cikánka, proslavená v Seville svými písněmi i svým tancem.

Na jejím obrázku vidíte především typický hudební nástroj španělský — kytaru. Mnozí a mnozí si představují Španěla, hudbu provozujícího, s mandolinou, zapomínajíce, že mandolina jest nástrojem

La Macarrona.

vlašským, a ve Španělích že se vyskytuje zcela ojediněle, a pravým národním nástrojem španělským že jest kytara. Na tom nástroji dosahují skutečné virtuosity, a člověk by nevěřil, co se dá vše jeho tony zobraziti. Proto zpívá Španěl:

Stříbrná, hle, kytara jde
sem k nám po ulici,
struna její dí: „Mne vraždí
děvče smědolící.“

Na stolici má Macarrona na našem obrázku jeden šátek a přes rameno druhý. To jsou šátky manilské, vyšívané hedvábnými pestrými květy, motýly a zvířaty a časem i lidskými postavami čínského slohu a vyzdobené dlouhými, koketními třásněmi. Ke kroji „á lo majo“,*) t. j. k idealisovanému kroji národnímu, jaký nosí tanečnice, zpěvačky a krasavice vrstev lidových, patří nezbytně takový manilský šátek a není věru lacinější, než bývaly zlaté čepce našich babiček. Tři, čtyři sta zlatých za jeden nebývá cenou nepřiměřenou, hledě k dokonalosti vyšívání a jemnosti dessinu. Za to však není krom španělské mantilly šatu, který by se dal nositi koketněji, a který by lnul pěknějšími řasami k pružnému tělu tanečnice, šinoucí se rhytmickými pohyby po podiu.

Ostatně uvidíte takových šátků na našich obrázcích ještě několik.

Vraťme se však k seguidille. Táhlá, smutná její melodie zaznívá večer ve čtvrtích cikánských, a znalci usuzují, že jest málo těch, kdo ji dovedou zazpívati dokonale.

Melodie seguidilly i všech druhých písní lidových španělských se mění každou písní. Základní nápěv (skoro bych užil slova, teď najednou oblíbeného, rámcový nápěv) nabývá dle obsahu písně, dle nálady, vzletu a dovednosti pěvcovy různých odstínů. Uznáte sami, že lid, který dovede všemu dodati tolik výrazu, zapěje jinak seguidillu:

Před hrdelní soud jsem doved
tvoje oči, milá,
dvojice že lupičův to,
jež mne oloupila,
a za malou chvíli
soudce také naříkal si,
že jej oloupily

nežli šelmovskou:

Jest jak dříví syrové
děvče milované,
nejdřív slzí, vzpírá se,
a na konec vzplane,
a jak hoří v touze,
nevzpírá se, neslzí,
sladce vzdychá pouze.

Obecenstvo, scházející se v prostých kavárnách, naslouchá s utajeným dechem písním, které dílem pocházejí ze starého, hojného pokladu písní národních, uchovávaných po léta mezi zpěváky a milovníky zpěvu, a dílem se improvisují.

Improvisacemi těmi proslavilo se několik zpěváků, cantaores, jak je po andaluzsku nazývají, ale i cantaoras, zpěvačky, vynikly vedle mužův improvisací, a obecenstvo, které má mnohem více smyslu pro požitek z pěkné písně, dobře zazpívané, zachovává vděčně písně i jména tvůrcův jejich. Jsou to cikáni, koňaři, podloudníci, ženy, které opustily muže svého, nebo byly jím opuštěny a pod. O seguidillách

*) Vyslov: a lo macho.

vypravuje pravděpodobná pověsť, že základní tvar jejich vytvořil Maur, který pro nedovolené pletky s dcerou paše nějakého nucen byl v prvních desetiletích století devatenáctého uprchnouti z Afriky do Španěl a tam vytvořil seguidillu.

Macarroně, oblíbené v sevillském obecenstvu, vzniká nebezpečná soupeřka v mladé dívce, zvané La Hija del Ciego.*) Je to dcera slepce, který zpívá po ulicích písně, aby se obživil.

La Hija del Ciego.

Nejoblíbenější její seguidillou jest:

Jako stín je láska má,
hochu nejmilejší,
čím se více vzdaluješ,
tím je mohutnější.
Vzdálenost je vichr divý,
který malý oheň sháší,
ale velký živí.

*) Vyslov: la icha del sjego = dcera slepcova.

To, co slyší obecenstvo od zpěváků a zpěvaček z povolání, zpívá potom také, a nejednou se podivíte, slyšíce, jak takový malý cvrček, který ještě ani cigaret nekouří (a to je ve Španělsku velké slovo!) prozpěvuje si filosofickou:

Žárlivost a mořská vlna
— obé stejné ceny —
vypadají jako hory
a jsou z pouhé pěny.
Vlny, zažárlení
utiší se, jakmile se
jenom vítr změní.

Seguidillas se však nejen zpívají, ale také tančí, stejně jako i jiné písně španělské a jako původně snad písně národů veškerého světa. Ten tanec se však liší od našeho tance úplně. Předně není ve Španělích nutno, aby tančil spolu vždycky párek jako u nás. Děje se to sice často, ale právě nejdokonalejší tanec, tanec, na kterém se kochá zrak četného diváctva, tančívá buď sama žena, nebo žen několik, nebo i sám muž. Bezděky jsem si při tanci takovém vzpomněl na starou anekdotu o Turkovi, který spatřil poprvé náš evropský tanec do kola, a vyslovil pak svoje podivení, že džaurové se tím namáhavým tancem drou sami. On že by si dal tančit svými otroky. Španělští džaurové tančívají, hlavně na vsích, také mnoho sami a v párcích, ale mnoho jim také zatančí otroci jejich, zvaní bailaores a bailaoras, tanečníci a tanečnice z povolání. Nevím, jakby u nás vydrželo křepké, čiperné děvčátko dívat se celé hodiny na tanec a neskočiti si s sebou. To by bylo slz, škubání, mračení, a u pohlaví silného, toho hříšného tance stejně chtivého, by asi nejednou došlo ne-li na nože, aspoň na nohy židlí. U nás je tanec více vybouřením, společným kolotáním párku, až dech dojde a hlava se zatočí.

Ve Španělích je sice tanec tím vším také, ale při tom má nepopíratelný znak touhy po krásnu, snahy o pěknou pósu, o malebný postoj, o projev pružnosti a sličnosti tělesné. Lid i na příklad na poutích a posvíceních se rád na tance jenom podívá, tančí-li tanečnice nebo tanečník, uměním v kraji známí, a účastní se ruchu tanečního jenom rhythmickým potleskem k hudbě — a ten potlesk k tanci je zase něco nejen orientálského, ale i přímo černošského. Toto přitleskávání, dále ostrý chřest kastanět, tichý doprovod kytary, tepot tamburiny a zpěv jsou taneční hudbou španělskou. K tanci stačí dobré tanečnici třeba jen nevelký stůl, protože se ve Španělích při tanci nelétá po sále, „vymetání koutů“ se v lidových tancích nezná, a myslím, kdyby lid spatřil kvapík nebo valčík, že by ustrnul. V kruzích městských a vyšších se ovsem tančí „po evropsku“, i čtverylky tam znají, a myslím, že se za podivným jménem jednoho z tanců, ve společnosti ode dávna oblíbených, „redova“, skrývá znetvořené jméno rejdováku. Jed bych ovšem na to vzíti nemohl.

Jak se tančí seguidillas, jak se při tom drží kastaněty, a jak málo odskakuje noha tanečnice od podlahy, o tom poučí nás připojený obrázek.

Tanců jest velké množství; hlavními jsou fandango, la jota,*) která se dle různých krajů různí, takže jest známa la jota aragonesa, la jota navarra a j., a dále tango, který tančí tanečnice vždycky se šedivým kordovským širokým kloboukem. Tanec ten stejně jako habanera**) vznikl na Kubě.

Seguidillas.

Při těchto tancích, pokud se provozují před diváctvem a ne pro vlastní obveselení, záleží mnoho nejen na sličném pohybu celé postavy, ale i na pěkných pósách rukou, na pružném prohýbání pasu v před a na zad, na rhythmickém tepotu podpatků o podlahu a na záhybech, v jaké se při prudších pohybech skládá kolem těla manilský šátek. Je to už poloviční balet, provázený významnými zpěvy, jako:

Bílé střevíce máš, Juano,***)
stříbrnou je stuhou vážeš:

*) Vyslov: chota.
**) Vyslov: avanera.
***) Vyslov: Chvano.

rci mi, kterak v nich jen chodíš,
že jich nikdy nezamažeš?
Blátu vyhnouti se stačím —
což pak nevíš, neustále
po mužských že srdcích kráčím?

nebo:

Že prý královna je mrtva,
povídá se v světě všady,
a já pravím, že to lež je,
vždyť ji tančit vidím tady.

V lidových kavárnách v Seville, Cadizu, Malaze a jinde možno viděti každého večera stejný obraz: Na vyvýšeném podiu sedí několik děvčat s čerstvými květy v černých načesaných vlasech, v manilských šátcích, a s nimi jeden nebo několik kytaristův a mužů či žen s tamburinami, a před podiem plno domorodého obecenstva, muži buď úplně oholení, snědí, drobní, v koketních kabátech, dosahujících jenom k pasu, s drahými, nebo aspoň draze vypadajícími knoflíky v náprsenkách, ve spodkách, širokých na bocích (ač ne tolik, jako francouzských ouvrièrů) a ke kotníkům se úžících, a s věčnou cigaretou v koutku úst, nebo postavy hřmotnější, s licousy zakrývajícími trojúhelníkovým tvarem opálené líce a v kroji starošpanělském, ke kterému náleží i hedvábný šátek, ovázaný kolem hlavy.

Čekají, bavíce se živě, nedbají mnoho, když hraje nějaký nepříliš oblíbený kytarista, nebo když se dá do tance nějaká bailaora, která dosud nedostoupila v umění svém dostatečné výše. Ale vystoupí-li oblíbená zpěvačka či tanečnice, La Macarrona, La Hija del Ciego, nebo tanečnice Carmelita, oživnou všichni, hltají každý pohyb mladistvého, na podiv pružného těla, každé hnutí rukou, malebně se zahýbajících a tepajících kastanětami takt, a když tanečnice protančí tanec, jehožto dobrá polovice jest výtvorem jejím, stejně jako bývají improvisovány písně i melodie zpěváky a zpěvačkami, a se zářícím temným zrakem usedá mezi ostatní, ozve se potlesk a hromové volání: „Olé, olé, Carmelita!“ — „Olé“ znamená asi jako naše „sláva“ či „zdar ti buď!“ a ozývá se všude, kde chce Andaluzan někoho oslaviti. A když pak oblíbený zpěvák začne zpívati písně lásky, třeba:

Děvče, půjč mi svoje oči,
hubí jako dýka,
chci dnes v noci jimi zabit
svého protivníka

nebo:

Podivný to pohled mají
oči tvoje temné, skvělé:
zhubí více za hodinu
nežli smrt za léto celé,

či když zvýší ještě náladu divočejší a žárlivou:

Nechci, bys šla mezi dveře,
ani vyšla ven k své druži,
ani, bys se pokropila
z kropenky, v níž sáhli muži!

a prudší:

Kdo mi brání v lásce k tobě,
zhyne ve ulici tvojí,
vyjdeš-li a kříž-li uzříš,
netaž se, proč že tam stojí?

Carmelita.

a stupňuje-li pak tyto projevy žárlivosti písněmi těmito:

Žárliv jsem i na vzduch,
jenž ti ve tvář vlét.
Kdyby vzduch byl mužem,
zabil bych jej hned

a

Olovem mé tělo páchne,
srdce po dýce jen touží,
vztekem, že nemůže stříknout,
krev mi v žilách prudce krouží,

zazáří oči celého diváctva, ve kterých to jiskřilo už za žárného tance, nejeden se přesvědčí, má-li v pasu ukrytý nůž, a všechno jásá hromovým: „Olé!“

Jako ve všem lidovém umění ve Španělsku, vynikají cikáni i v tanci. Viděl jsem v Seville mladého cikánského výrostka, obličeje a pohledu v pravém slova smyslu pitomého, bezvýrazného, neskonale hloupého. Ale hlupák poskočil a zatančil na podiu fantastický tanec, ve kterém chvíli postupoval o krůček toče boky, natřásaje stehna, lomě ruce do podivných oblouků, prohýbal se jako vrbový proutek, klesal na zem na jednu ruku a vyskakoval zase pružnými, elegantními a nenamáhavými pohyby, a v té žlutohnědě cikánské tváři začaly svítit oči nějak intelligentně, oduševněle. Cikán octl se ve svém živlu a byl v něm skutečným suverénem.

Z cikánského rodu pochází také tanečnice a zpěvačka Pepilla la Gitana,*) jejížto obrázek podáváme hlavně proto, že jest velmi typický.

Tančí-li tanec párek, bývá tanec skoro vždy nesmírně smyslný. Muž krouží kolem děvčete chtivě, jakoby vášní opojen, děvče, ač roztouženo, vyhýbá se mu, ustupuje; tanec mužův se stává stále vášnivějším, naléhavějším, odpor její stále slábne, a poslední skupiny svědčí o úplném vzdávání se, o vítězství lásky velitelské nad láskou ostýchavou. Jsou to celé balety, ale improvisované a složené výhradně z prvků tance lidového bez příměsků baletní pantomimy a bez předběžného otrockého nastudování.

Časem tančívají tyto párkové tance dvě dívky, z nichž jedna převlečena za muže. Tanec tím nabývá větší pružnosti a malebnosti, ale tratí na žáru a nezkrocené vášni.

Na obrázku s párem tanečnic spatří čtenář další dvě slasti Andaluzovy. Sedící děvče v mužském šatu (je to Agueda**), kdežto děvče s kytarou se jmenuje La Niña Lucena) je oděno šatem zápasníka s býky, a v ruce drží štíhlou sklenku, ze které se pije manzanilla.

Manzanilla jest slavné, bílé víno andaluzské, bez kterého nelze konati žádných zábav, ani slavností. Vedle jerezu,***) známého u nás poangličelým jménem sherry, jest nejpopulárnějším vínem ve Španělích a podává se v úzkých, dlouhých sklenkách, zvaných cañas,†) kterých se při pravém andaluzském bendění objednávají celé podnosy anebo tucty. Je dosti silné, a vůně jeho připomíná poněkud vůni heřmánku.

A teď se zmíním o posledním — vlastně prvním činiteli v zábavách nejen andaluzských, ale vůbec španělských — o zápasníku s býky. Jemu lze věnovati nejen celou kapitolu, ale hned velký, tlustý svazek. Kolem něho se točí všechno, ženy o něm horují, muži hledí domoci se jeho přátelství, děti o něm sní a vidí v něm vzor, ke kterému jejich mysl zalétne vždy při otázce: „Čím pak bys byl nejraději?“, tone v slávě, zlatu, lásce — slovem, je tím, čím je v ostatní Evropě mladý, hezký tenorista s vysokým C. Zápasníkovým vysokým C je krátký, toledský kord, kterým ukracuje život bujným býkům, a jako

*) Vyslov: Pepilja la Chitana, t. j. Pepička Cikánka.
**) Vyslov: Ageda.
***) Vyslov: cheresu.
†) Vyslov: kaňas; caña znamená rákos.

žádného tenoristu, vystupujícího v lesklém brnění Lohengrinově nebo v pěkném rytířském hávu omládlého Fausta, nenapadne, že by malé nastuzení mohlo zničiti ten hlas „na světě jediný“, a učiniti z pyšného, bohorovného muže omrzelou trosku, nemyslí také torero, když vstupuje v nádherném atlasovém, zlatem pokrytém tradicionelním šatu na zápasiště, že by malé uklouznutí v rozhodné chvíli mohlo zničiti ne snad jen jeho hlas, ale zmařiti hned jeho život, anebo aspoň zmrzačiti jej nadobro.

Pepilla la Gitana.

Oba vidí jenom obličeje obecenstva, rozzářené očekáváním a nedočkavostí, oba vidí jen slávu, které dosáhnou v nejbližších okamžicích, a každý z nich snad při tom v duchu trochu i

počítá, co mu to,
počítá, co mu to,
počítá, co mu to vynese.

Ovšem nebývá snadno státi se slavným zápasníkem. Velký počet jich vychází z řad lidí, které povolání jejich samo uvedlo mezi skot,

takže poznali jeho povahu i svoje síly. Bývají to pastevci, kteří střeží a trochu i krotí býky, vyrůstající polodivoce na širých pastvinách a chované výhradně pro zápasy. Bývají to také řezničtí tovaryšové, kteří poznali, že zabíjeti býky dle pravidel umění zápasnického jest slavnější a výnosnější, nežli zabíjeti je na porážce. Mezi ně se ovšem

La Niña Lucena a Agueda.

dostane nejeden ze tříd vzdělanějších, a najdete mezi nimi i lidi studované, bakaláře a filosofy. Ti se vrhli na zápasnické umění z obliby, z nepřemožitelné vášně.

Většina zápasníkův uvázne na stupni nižším. Zůstanou pouhými členy cuadrilly,*) nadhánějící a prohánějící býka po zápasišti a vyzbrojené pouhým rudým či žlutým pláštěm. Nejeden stane se snad znamenitým picadorem,**) který na ubohé, vybrakované herce staví se rozdrážděnému, neseslabenému ještě býku v ústrety, aby jej po-

*) Vyslov: kvadriljy.
**) Vyslov: pikadorem.

dráždil ještě více bodem krátkého hrotu svého kopí, nebo vynikne jako banderillero, který zaráží banderillas*) býku do hřbetu. I ti jsou sice slavni, ale nejslavnějším jest espada, rek španělského obecenstva, který se staví proti divoké a často i úskočné bestii s kordíkem v ruce a vzdoruje její mohutné síle chladnou krví, obratností a mrštností svojí.

Banderillero Recorte.

Sám zápas s býky je tak nechutný a surový, že člověk cítí až hnus, ale přes to dlužno nezneuznati osobní statečnost, troufalost a chladnokrevnost zápasníkův.

To platí ovšem jen o zápasech velkých, ve kterých vystupují zápasníci slavní a — znamenitě honorovaní. Při zápasech ve městech menších odehrávají se scény až komické. Na takové zápasy se z devětadevadesáti všeobecně známých příčin koupí lacinější býk a objednají lacinější zápasníci, a za málo peněz bývá ovšem i málo muziky. Býk nemá chuti

*) Vyslov: banderiljas, diminutivum od bandera, prapor.

do boje, zápasník je neobratný, časem jej býk porazí, ale nevyužije svého vítězství pro nedostatek bouřící síly, netrpělivější z obecenstva skáčou do areny, dráždí býka a utíkají mu pak, klidíce časem trknutí bolestné sice, ale jinak neškodné, a z dramatu obratnosti, bojující se silou, se stává fraška.

Přes to však si obecenstvo i takovou corridu*) libuje, a zápasníci jsou stejně pyšni jako jejich šťastnější kollegové na hlavních zápasištích.

Typickým odznakem zápasníka s býky jest malý cůpek, coleta,**) na který jest hrdější, nežli mandarin s křišťálovým knoflíkem na čapce na sáhodlouhý svůj cop. Ten nevelký cůpek, který zápasník v civilu shrnuje pod klobouk, jest jeho znakem, diplomem, a jako nelze představiti si zápasníka v plnovousu nebo kníru či licousech, nelze si ho představiti také bez colety. Útvar její poznáte z připojeného obrázku, představujícího sevillského banderillera Recorte. Copánek vyzdoben u temene velkým knoflíkem z černého hedvábí, a mám pana Recorta v podezření, že si před fotografováním pro větší effekt coletu nějakou falší sesílil a prodloužil.

Celý torerský bohatý kroj je na obrázku znáti od hedvábných bílých punčoch až po zvláštní klobouček, vyzdobený hojnými třásněmi a třapci. Torerský klobouk leží také na předešlém obrázku u nohou Aguediných.

V rukou drží Recorte dvě hůlky, ovinuté buď barevným papírem, či stuhami, a zahrocené na konci v ostrou špičku s kotvičkou. To jsou banderillas, kterých vrážejí banderilleros každému býku do hřbetu celkem tři páry. Jak to asi chudáka býka bolí! Viděl jsem při zápasech v Madridě, že býk po prvním páru banderillas přeletěl ohradu zápasiště — a že taková ohrada není nízká, vidíte na obrázku za Recortem. Za touto první ohradou je chodba, utvořená ohradou druhou, a býk, který přeskočí do chodby, vběhne za okamžik vrátky, zvláště upravenými, zase na zápasiště.

Ovšem, hůře bývá, dostane-li se i za ohradu druhou, nad kterou sedí obecenstvo na amfiteatrálných sedadlech. Sám toho trochu pošramotí, a o další oběti se postará panika mezi obecenstvem a zbrklá stráž, která zuřícího býka hledí zastřelit a bouchá kolem něho. Podobné neštěstí se událo nedávno, tuším že v San Sebastianu, při zápasu býka s tygrem.

Zápasník s býky, tak zvaný espada, který měl štěstí, že ho býk nezabil či nadobro nezmrzačil (menších, ač dosti povážlivých šrámů zakusí každý zápasník dosti), stává se na stará kolena milionářem, nebo aspoň boháčem statisícovým. Ovšem, je to krvavý a nebezpečný chlebíček. Takový espada mívá za celou dobu svého blahodárného působení čtyři i pět tisíc býčích životů na vrubu. Stává se, že v saisoně zápasí někdy i třikát denně, po každé v jiném městě. Zapíchne šest býků v jednom městě dopoledne (na velkých zápasech se dva espadové střídají), o druhé odpoledne jest už v městě sousedním, odpraví jich tam stejný počet, a skončí svůj denní úkol ve městě třetím, kde podvečer padnou za oběť jeho kordu býkové další. Měl jsem v Madridě v rukou kord slavného espady Terascuely, kterým zabil tři sta šedesát býků! Teď chovají tu čepel jako vzácnou relikvii.

*) Vyslov: korridu, t. j. býčí zápas.
**) Vyslov: koleta.

Kolik myslí těmi proudy krve sesuroví, kolik síly se ve zbytečném boji vyplýtvá, kolik statisíc ta pochybná zábava ročně stojí, nechci a nedovedu vyložiti. Mnoho vzdělaných Španělů brojí proti krvavé té zábavě, ale ta je tak zakořenělá, že jest veškeré namáhání odpůrcův jejích marno.

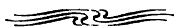
Z jásotu a obdivu areny vychází torero do všedního života, ale ani tam ho neopouští nimbus, obestírající jeho oholenou hladkou tvář a pružnou postavu. Aficionados,*) přátelé zápasův, jej všude obklopují, jsou šťastni, mohou-li mu podat vzácný doutník nebo aspoň voskovou sirku, smějí-li s ním v kavárně vypit číšku kávy s náprstkem silné, křišťálové anisety, kolportují jeho výroky a vtipy, a jsou mu dobrovolným dvořanstvem, neméně pokorným a oddaným jako dvořanstvo králův. Škrábne — či přitlačí-li jej býk při zápasu na zeď, telegrafují o tom do všech časopisův, jména lékařův, kterým bylo popřáno přiložit první obvaz, i těch, kteří pak raněného pravidelně ošetřují, letí od úst k ústům, vydávají se několikrát denně bulletiny o teplotě, náladě a apetitu zbožňovaného pacienta, a pacient, dovoluje-li to způsob rány a léčení, dá se fotografovat v pohodlném křesle, s nohou či rukou ovázanou, obličejem unylým a s tlustým doutníkem v ústech, a veškeré obecenstvo trne, v jakém to nebezpečí jeho miláček byl, kupuje obrázky a slibuje svatým svíce a mše za jeho dokonalé uzdravení. Nám je to všechno ovšem nepochopitelno.

A když slavný muž konečně sezná, že už má na těle dosti jizev a v kapse dosti výdělku, odhodlá se, že stráví poslední léta záslužného svého života v soukromí na svých statcích. Pořádá se ještě jeden velký, slavný zápas, oslavenec se ještě opojí vášnivými projevy obecenstva a sezve potom nejbližší své dvořany a přátele, vystrojí hostinu, na které praskne nekonečný počet tuctů cañas s manzanillou, a na konec obklopí všichni hosté hostitele za nálady tak pochmurné, jakoby pochovávali svoji babičku, nejdůvěrnější přítel vezme nůžky a šmik! — coleta uletí, a na světě jest o jednoho slavného zápasníka méně a o jednoho privátníka více. Coleta se uloží do nádherné skřínky, a dlouho ještě vzpomínají znalci, jak se ten a ten espada proti býku stavěl, jak mířil kordem, a jak dovedl skoliti býka jednou ranou.

Podivno, že? Inu, jiný lid, jiný kraj, jiný mrav!

Ale přes veškeru odpornost krvavé té podívané zbývá v nás na konec z Andalusie a celého jejího života vzpomínka krásná, plná barev, jasu, světla a veselí, a člověk horlivě přikyvuje, slyše zpívat:

Ztratím-li se, hledejte mne
ve slunci jižního kraje,
kde se rodí snědá líčka,
kde sůl,**) vtip a krása zraje!

*) Vyslov: afisjonados.
**) sůl značí vtip, bystrost i krásu.

AUG. EUG. MUŽÍK:

Kalypsó a Hermes.

Svadlá a spustlá výspa. Na břehu stojí nymfa Kalypsó a hledí snivě na moře. Hermes přiletí v podobě racka, promění se zase v boha a stane před Kalypsó. Ta jej s počátku nevidí.

Kalypsó.

Tu stojím, stojím, na vlny zřím šumné,
jak druhdy on tu dlíval
a přes moře se díval . . .
Zda bod se zjeví někde v dáli,
ta plachta jeho — — zrak mne šálí — — —
či tys to, Odysseus?!
Ne! . . . Kdo jsi, co chceš u mne?

Hermes.

Ty neznáš mne? . . .

Kalypsó.

Ne, jsi mi cizí.

Hermes.

Tak rychle mizí
má tvářnost tobě? Hermes jsem.

Kalypsó.

Co zas mi chceš? Jdeš s rozkazem
jak tenkrát ke mně? Čím teď mohu,
chtíc třebas, vůli splnit věčných bohů,
co mohu dát vám? . . . On — přec víš —
jest dávno v dáli již.

Hermes.

Odysseus?

Kalypsó.

Ano, on. V dál spěchal —
mne samotnu zde nechal
a neptal se, jak já to snesu,
tu tíhu zklamání a děsu — —
já vůle bohů poslušna jsem byla,
jej v dálku propustila — —

Hermes.

A trpíš teď — my víme.
My v srdce všechněch tvorů nahlížíme,
a zříme s výše,
jak shasínáš a vadneš tiše
jak fialka ta poslední v tvém ladě,
jež odkvétá ... Kde myrty tvoje svěží,
kde réva v plných hroznů vnadě,
a cedr, vonná cypříš,
jež rostla péčí tvojí na pobřeží?
Jen slzou půdu jejich kypříš,
a přes moře jen hledíš
a ve sláň moře marné slzy cedíš,
v sůl bezednou tu drobnou krůpěj soli.
My bohové tvé všecky známe boly
a teskné lkání.
V svém věčném radováni
jsme rušeni, kde jedna sestra naše
zde dole trpí, třeba dobrovolně,
a před námi své líce kryje plaše,
a nyje, sténá bolně.

Kalypsó.

A proto's přišel?

Hermes.

Ať z bohů rozkazu či vůle vlastní —
my věčni jsme a mladí, šťastni,
neb srdce nemáme, a proto pouze
jsme nesmrtelni. K tvojí touze
my srdce v ňádra vložili ti,
jež jako lidské cítí.
Čím stalo se ti srdce ono? Rci mi — —
nuž teď je máš; však slovy mými
buď varována — posud pozdě není.
Rci slovo jen, a vše se rázem změní,
zas budeš šťastna, nesmrtelna, klidna,
jak tenkrát, nežli on sem vnik',
ten bídný smrtelník,
a omámil tě mocí svou, tě shlídna.

Kalypsó.

Jak, ty bys mohl zničit minulost,
vše, čím mne neblahý ten host
kdy mučil? ... Šťastnou být mám já jak v dávném čase ...?

Hermes.

A budeš — z ňader když ti srdce vezmu zase.

Kalypsó.

Ó, moře zelenavé,
ó, světlo studené a plavé,
jež po západu slunce na ně padá!
Co dnů a nocí
co jar i jesení, kdy květ i listí svadá,
já stála tu, jak on tam za vlny znik' tmavé,
tou jata mocí,
jíž nechápu a přec ji cítím — láska, touha
to nebo bolest pouhá?

Hle, plejady tam z jara z vlny vzhoří,
to věstí plavcům cesty moři, —
a na podzim zas v mhy se boří —
jen Orion se nikdy neponoří —
tak z chvíle den, z dne rok se tvoří — —
já zřím to vše, tu stojím, zmírám v hoři.

Hermes.

Nuž *chtěj* jen — jiného ti třeba není —
a vše se rázem změní.

Kalypsó.

Já *nechci* šťastna býti,
já *nechci* zapomníti,
já *nechci* bolů svých se vzdáti.

Hermes.

Pak budeš dále lkáti,
neb proti vůli tvojí
sám Zeus tvé srdce nezahojí,
pak pomoci ti nelze.

Kalypsó.

Budiž tedy.

Hermes.

Jdu k tobě naposledy,
vše rozvaž!...

Kalypsó.

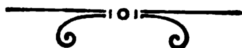
Čím jsem jemu byla?!...
Jen travná pláň, kam zabloudila
na chvilku jeho unavená pata.

Já však jím byla vzňata
jak pláň ta, již on spálí náhlým žárem,
a která hoří širým suchopárem.
Já, družka, sestra bohů! On však, běda,
mne nechápal — já nesmrtelnost svou
s ním chtěla dělit, to, co nikdy nedá
ten, jejžto bohem smrtelníci zvou.
On z loktů mojich spěchal na pobřeží,
a sedal tu, kde Okeán v dál běží,
a pátral zrakem upřeným,
zda aspoň lehký dým
by Ithaky kdes zahlíd' svojí . . .
Má láska darmo touhy jeho kojí,
a chce, by zapomněl v těch loktech mých,
těch nesmrtelných, zjasnělých,
jak vaše jsou . . .
Když's přišel s bohů vzkazem,
bych propustila jej, já v hrůze zachvěla se,
jak tknuta mrazem.
On však, volný zase
v dál spěchal ode mne, přes moře, bez váhání,
se neohlednuv ani.
Já dlouho za ním zřela,
než zmizel v dáli zcela . . .
Ten nevděčný, ten zrádný,
jak z lidí nebyl žádný!
A přece za jedinou chvíli,
již pospolu jsme žili,
tu chvíli jeho lásky mocnou, vřelou,
dám vaši věčnost celou,
neb žena, když se chotí muže stává,
se pro věčnost mu vzdává . . .
Ó, štěstí, když jsem zpívajíc si tiše
jej usadila prostřed svojí chýše,
kol stávku chodila a člunkem zlatým tkala
si nachová a zlatá roucha
a naň se zadívala . . .
On sedí, slouchá,
a nektar pije.
A zapomíná, zdá se, z mojí melodie
na svoji ženu, děcko
i dálnou vlast a všecko . . .
Ó, chvíle krásné — —
však záhy vše zas hasne . . .
Jak, bohové, jste závistiví, krutí
jen rozejít se rozkaz váš nás nutí.
Ach, láska prchla — jenom bolest živá —
však i ta sladká jest, neb z lásky zbývá!

Hermes.

A byla bolest dřív než nebesa i země,
a bohové i lidské plémě,
a bude dál, až v chaos zpět
se zvrátí celý svět . . .

Slyš, družko naše, přijde čas,
kdy, jak jsme vstali, bohové my zas
se v prázdno sřítíme . . . bůh přijde jiný,
a v chaosu zas prastarého stíny
my zapadnem' a budem zapomněni,
neb všecko se mění,
i fatum naše. Jako pára zmizí
vše jména bohů, velká, ryzí . . .
Tu útěchu však mám,
a tobě též ji dám:
že přijde člověk pěvec, proti jehož slávě
jen bědné rovni trávě
ti bozi budou všickni, mdlí a malí!
Je zřím, jak s trůnu svého vstali,
a na své místo usadili jej . . .
Snad již se rodí — naději tu měj!
On do svých zpěvů, nesmrtelných slok
tvůj přeleje ten lásky, bolu tok,
a v jeho písni, jež tak mocná, želná,
ty budeš nesmrtelna.
Vše zhyne v času toku.
Však za tisíce roků
ne dívka, ale žena,
jež, láskou jak ty umučena,
si šeptne ještě „Kalypsó!" V té chvíli
svou v upomínce na tě hlavu schýlí,
a z krásných očí slza žhavá, bolná
na opuštěný klín jí skane zvolna.

BOHUMIL BRODSKÝ:

Po osamělých cestách.

ROMÁN. (Dokončení.)

Proboh, jen to ne! Nechcete-li knihy víc používat, dejte ji mně. Věřte mi přece, že mi kniha ta otevřela oči, že mě navrátila sobě samému. A ještě jedno požehnání mi přinesla. Naučil jsem se znát vás. Slečno Durasová, byl jsem snad někdy špatný člověk, blízký úplnému poklesnutí, ale už jím nejsem a nebudu. Tolik mohu si důvěřovat a směle tvrdit. I vy jste samotná, a život byl k vám nemilosrdný. Vykonejte poslední dobrý skutek, neodmítněte to, co vám nabídnu!"

„Nepotřebuji ničeho, pane doktore, mám, co potřebuji," odpovídala úzkostlivě. Ohlížela se, kudy by odešla, a přece jí bylo líto Výtoně opustit.

„Vím, že po ničem netoužíte, ale, konajíc dobro, vykonejte je také na mně. Nemám nikoho, mimo svou starou matku, blízkou smrti. Až se vrátím z války, stanu se někde lékařem. Pojďte, slečno, se mnou, konejte se mnou dobro, buďte mým dobrým duchem. Nevzpírejte se. Vím, co chcete říci, vím, že kdosi jiný je zapsán hluboko ve vaší duši. Nežádám, abyste ho z duše vypuzovala, nebudu vám vytýkat, že se musím dělit s jiným o vaše srdce. Dostačí mi, když mi budete upřímným přítelem. Možná, že časem vybledne onen obraz, že budete moci soustředit svou něžnost na mě jediného. Pravila jste, že si mne vážíte. Od úcty k něžnému přilnutí jest pouze krok. A kdybych toho vůbec očekávat nemohl, budu spokojen vaší pozorností. Zapřisahám vás, slečno, neberte mi hned na počátku všechnu naději, nesnesl bych toho."

Chvěl se rozčilením. Jako jedním dechem vášnivě pronášel své nabídnutí, a ona cítila, jak náruživě lpí jeho pohled na ní.

„Co jsem to udělala!" zaúpěla a přitiskla dlaně ke tvářím.

„Dobrodiní jste udělala a uděláte. Prokazujete-li dobrodiní cizím nemocným, kteří vám někdy ani nepoděkují, proč byste je neprokázala i mně? Což je to něco nesplnitelného?"

Mlčela chvíli. Nebyla připravena, nevěděla co říci.

„Dnes vám neodpovím," povídala potom tiše. „Nemohu vás přece obelhávat. Nechte mě, ať mohu všechno promyslit, uvážit. Buďte jist, že se nebudu bránit použít všeho, co by ve váš prospěch znělo. Vždyť mi vlastně chcete prokázat vy velké dobrodiní, nabízíte mi bezstarostné postavení, nabízíte mi svou lásku, a, jak vás znám, nečiníte tak lehkomyslně, v záchvatu okamžitého rozčilení. Viďte, že se uklidníte, že nebudete doléhat, dokud vás sama nepožádám, abychom se k tomu předmětu vrátili."

„Všechno vám slíbím, všemu se podvolím, jen, prosím vás, nemučte mě příliš dlouho." Vášnivé vybuchnutí ustupovalo u něho úzkosti. Byl příliš unaven, než aby byl s to snést takové napjetí.

„Ne, nebudu ani vás, ani sebe mučit," řekla s mírným úsměvem. „Nechci, abyste trpěl mou vinou. Ať už to dopadne jakkoli, náhoda nás seznámila, ale naše obapolné seznámení se nesmí skončit zlozvukem. Neměla jsem nikdy mimo rodiče důvěrných přátel a cítím, že i přátelství jest síla, kterou se můžeme podepřít."

Podala mu ruku, a on, přijav ji, pevně stiskl a chvíli ponechal ve své.

„Jsem velmi unaven, ani nevím, čím to je, že tak najednou jsem slabý. Promiňte mi, musím jít si odpočinout."

„Jest to trest, že jste se v noci zabýval nedovolenými věcmi," zažertovala. „Buďte bez starostí, dohlédnu všudy sama a dám vás, bude-li potřebí, probudit."

Odcházel volným krokem do kanceláře. Ano, jest velmi slabý, nevyspal se, unavil, a rozčilení vyčerpalo jeho síly. Je mu jako po těžké nemoci. Ale při tom ho nic na duši netíží. Tak volně dýchá, tak pokojně se dívá na svět, jakby se probudil z ošklivých snů. Pravdu řekla, že už pouhé přátelství je velikou silou, o niž se můžeme podepřít. Není sám, cítí její blízkost, a ta je mu tak nevýslovně sladká a milá. Jak se rozhodne? V jeho prospěch se rozhodne, musí se rozhodnout. Zarazil se nad jistotou, s jakou sám sobě tvrdil příznivý úspěch. Z čeho čerpá tuto jistotu? Čím ohluší svůj nepokoj, dokáže, že sám sebe nevede na bludné cesty? Svraštil čelo a maličko se zasmušil. Ale záhy vztyčil hlavu. Ne, neklame se. Ať třeba nemá jistoty, věří svému vnuknutí a za tím půjde rád a s veselým srdcem.

Sotva ulehl, usnul hlubokým, klidným spánkem a probudil se až za tmy. Vyskočil uleknutě a hádaje, že je už asi deset hodin, chvatně se oblékal. Elevové mají dnes odpočinek, a nemocnice je bez dohledu. Proč ho nedali vzbudit? Zapínaje cestou blůzu, chvátal chodbami, aby napřed důstojnické oddělení prošel. Mezi dveřmi objevila se Lína, držíc v ruce svíčku. Světlo padalo na její bledou tvář a zalévalo ji zvláštním půvabem.

„Proč jste mě nechala tak dlouho spát?" vytýkal laskavě. „Sama jste se nevyspala, a nemocnice byla bez dohledu."

„Zahrála jsem si na pana doktora," povídala vesele. „Měla jsem radost, že si odpočinete. Což nejsme přáteli, abychom jeden druhého nepodporovali?"

„Vy mě učiníte svým nevolníkem," hučel zmateně cítě, jak se v její přítomnosti chvěje, a jak ho opouští veškerá odvaha.

„To bych nerada. Nemám ráda slabochů. Ale vím také, jak vaše slova vyložiti. Nehněvejte se, pane doktore. Nic se nestalo, a já už spěchám na lože. Dobrou noc. Nezapomeňte na Petku." Kývla hlavou na pozdrav, a jemu se zdálo, že pohled jejích očí je dnes jinačí, než jindy, že jest důvěrnější a bližší. Snad se mýlí. Dostačí mu však, že tak něžně s ním hovořila. Teď může zase třeba dvě noci bdít a použije první příležitosti, aby oplatil její pozornost a starostlivost.

Vešel tiše do refektáře a, svítě si na ležící raněné, pozoroval, kdo z nich nespí. Někteří naň tiše zavolali, a on, opatrně se k nim přiblíživ, tlumeně se tázal po jich přání. Nařídil, čeho bylo potřebí, a, vyšed ven, zamířil přímo k tyfovému baráku. Musí se sice potom umývat, aby zbytečně nevydával ostatní nemocné nebezpečenství, ale co na tom? Výslovně si přála, aby nezapomněl na Petku. Vzali si její život na starost a musí dodržet slovo. Jakoby osud mu vkládal zkoušku do rukou, napadlo mu, že dle toho, jak léčení Petčino dopadne, bude soudit na svůj vlastní život. Zachrání-li ji, i své štěstí zachrání. Zemře-li Petka, i jeho štěstí zemřelo. Kolik lidí vzdělaných směje se pověře a přece spoléhá se na takové nahodilé věci! Kolik mužů, kteří se nelekají žádného nebezpečenství, chvěje se, jak dopadne ta či ona věc, kterou uvedli ve spojitost se svým záměrem a podnikem! Aniž uvážil, na jak chatrný základ klade spokojenost celého svého života, věřil Výtoň zcela pevně, že mezi ním a Petkou jest vniterná páska, jež na čas je spoutala. A jakmile tato domněnka, vzniklá nahodilou vzpomínkou Líninou o Petce, padla do jeho duše, začal se o mladou ženu strachovat víc, než o všechny ostatní nemocné. Sotva vešel do baráku, zamířil přímo k Petce. Nespala a, slyšíc kroky doktorovy, otočila po něm oči. Slabý úsměv ukázal se kolem rozprýskaných jejích rtů.

„Jak je, Petko?" ptal se laskavě a, ujav ji za ruku, zkoušel její tepnu.

„Pálí mě to," zanaříkala tichounce jako postřelené ptáče.

„Přestane to pálit. Buď tichá, pokojná, slyšíš, Petko? Musíš být zdráva, sice Ivan bude naříkat."

„Jsem tichá," ujišťovala bázlivě. „Ptá se po mně Ivan?"

„Stále se dotazuje, co dělá jeho sladká Petka. Půjdu teď k němu a řeknu mu, že je hodná, že dobře poslouchá, a že, než Ivan bude moci chodit, ona se k němu vrátí."

„Řekni mu to, jistě řekni," prosila, a nadšení se ukázalo na její tváři. „Ty nelžeš, ty mě chceš uzdravit, a já se za tě modlím a za tvou slečnu."

Krev se Výtoňovi vehnala do tváře. Řekla „za tvou slečnu". Což by tušila, co se v něm děje? Měla by ta prostá, mladá žena, která neměla žádného vzdělání ani zkušenosti, takový bystrozrak, aby postřehla jeho změnu? Ať jest to cokoli, cosi tajemného spřádá tu svou síť a činí ho blízkým Petčiným.

„Za ni se modli, Petko, zaslouží si toho," povídal měkce. „Chceš něco? Bolí tě něco?"

„Nic mě nebolí,“ zavrtěla maličko hlavou. „Slabá jsem, a pálí mě tělo.“

„Poručím, aby ti dali čerstvé obklady a něco pít. Jsi trpělivá a proto budeš zdráva. Přijdu se ještě na tebe podívat.“

Dojat obracel se k ostatním nemocným. Někteří z nich blouznivě volali z horečky, jiní chroptěli, sténali, jen Petka tak tichounce ležela jak malá mučennice, která ráda podstupuje své utrpení, zasvěcujíc je vyšším zájmům a cílům. Nařídiv ošetřovatelkám, aby zvlášť Petku dobře obsloužily, vyšel ven. Nebe bylo jasné, plné hvězd, a vzduch se tetelil ostrým cvrkotem nepokojných cvrčků, kteří prováděli svůj noční koncert a zdáli se být mnohem křiklavějšími, než jejich soudruzi v chladnější Výtoňově vlasti. Nechtěje vcházeti do kanceláře, zašel k nádržce na zahradě, kam stékala voda, rourami sem vedená, omyl ruce i hlavu, na chvíli podržel týl pod pramenem vody a, setřesa vodu, pustil se na další obhlídku. Šel navštívit Ivana Petroviče. Spal, když k němu přišel, ale, jakoby byl cítil jeho příchod, otevřel široko oči a upřel je na doktora. Poznal ho a tiše ho pozdravil.

„Bolí noha?“ ptal se Výtoň vesele.

„Už málo, jen když jí pohnu. Neschromnu?“

„Jako já budeš vykračovat. Petka ti pozdrav vzkazuje.“

„Je živa? Neumře?“ Rozespalá jeho tvář se vyjasnila, a v očích se mu ukázal strach.

„Zachráníme sokolu holubici. Ty, jak se mi zdáš, nemáš Petku rád, jako ona tebe.“

„Kdo to řekl?“ zamračil se Ivan a, podepíraje se lokty, nazvédal se na loži.

„Lež, jen lež, nikdo to neřekl, myslil jsem si to sám. Ona, ať k ní přijdu kdykoli, vždycky se na tebe ptá, ale ty nikdy sám o ní nezačneš, nezeptáš se, nestrachuješ se.“

„Není hodno muže mít o ženu strach, ale ona mi nesmí umřít. Jako pohan bych vlastní rukou umřel.“

„Budeš žít,“ usmíval se Výtoň a mírně ho nutil, aby se dobře položil. „Máte se rádi, a smrt vás nesmí rozvést. Spi, Ivane, vyřídím Petce, co jsi povídal.“

Ivan zavřel oči, a spokojenost se rozlila po jeho vyhublé, osmahlé tváři. Právě tak se budem s Línou milovat, myslil si Výtoň blouznivě, jda od postele k posteli. Nikdy tak rád neponocoval jako dnes. Když šel kolem kanceláře, šel po špičkách. Možná, že si dnes tam lehla, nesmí ji vyrušovat. A ráno nařídí vojáku, aby mu snídani do kanceláře nenosil a vůbec tam nechodil, dokud mu sám nenařídí.

K ránu vešel opět mezi nemocné tyfem. Petka dřímala. Horkost se umírňovala, a pouze její líce hořely oním ruměncem, jenž svědčí o varu krve. Nemohl dosud ničím podepřít své přesvědčení, že Petku zachrání, krise měla nastat až po třech dnech, a každá hodina mohla znamenat obrat k horšímu. Ale on věřil, věřil tak pevně, že tento obrat se nestane, že se sám sobě divil, odkud se prýští jeho přesvědčení. Snad mi chce osud dát tím prudčí ránu, až uvidím najednou se všecko

řítit. Máchl zlostně rukou, jakoby podobné myšlenky zapuzoval, a po chvíli byl opět klidný. Nařizoval právě vojáku, kterého na chodbě potkal, aby mu snídani přinesl do zahrady, když se ukázala Lína. Vyšla opravdu z kanceláře, kdež spala, a, shrnujíc si vlasy s čela, přivírala oči před náhlým přívalem denního světla.

„Proč tak brzy vstáváte?“ volal rozmrzele.

„Nemohla jsem spát. Ostatně, jsem zase čilá a zotavená. Odpusťte, zaběhnu si na chvíli do zahrady, a potom mě čeká práce.“

Zmizela dřív, než ji mohl zadržet. Jako paprsek světla mihla se mu, a on se lačně díval za ní. Okamžik vzniklo v něm pokušení jít za ní, ale potom zastyděl se za svou slabost a šel ke kanceláři. Maně podíval se vzhůru, leží-li tam ještě kniha. Nebylo tam nic. Už ji dobře ukryla, aby se jí nestalo podruhé, že by někdo nepovolaný mohl nahlédnout do záhybů její duše. Vepsala tam opět něco? A vepsala-li, zmínila se také o něm? Jak dychtil poznat její duševní boj a pozorovat, na čí stranu se kloní. Příliš se na své štěstí spoléhá, dává se vést hříčkami své podrážděné fantasie a věří na uzdravení Petčino. Sklame-li ho to vše, snad by udělal nejlépe, jako hrozil Ivan.

Měl nyní volno se položit, ale, poněvadž každého rána přicházela dlouhá řada raněných, která sem od pluků byla posílána, čekal, nebude-li potřebí operací. V poslední době dohonila zdravotní rada svá opatření, na obvazištích a v pohyblivých nemocnicích vykonávány nutné operace, a jen vedlejší věci odkazovány na nemocnice, dosti od operujícího vojska vzdálené. Někdy ovšem bylo nutno podniknout nové operace, když amputovaná končetina začínala trpět zánětem, ale přece jen nebyl takový nával jako dříve. Za to plnila se nemocnice úžasným počtem raněných. Dosavádní baráky nedostačovaly, a proto na rychlo budovány nové a nové. Z říše zasílány potřebné předměty k obvazům, léky a lože, ale, bohužel, lékařů neposílali. Několik nových sester ošetřovatelek přišlo nahradit tyfem zemřelé nebo vysílené, také počet vojáků zdravotního sboru rozmnožen, ale přes to měli všichni obrovskou práci, neměli-li nemocní trpět.

Výtoň, usadiv se, podepřel hlavu, a oči se mu klížily. Stálé noční přecházení ho unavilo, a, jakmile se posadil, spánek se oň pokoušel. Poddával se mu s rozkoší, spřádaje sny, které ho ukolébávaly jako tichounká píseň.

Pojednou prudce vyskočil. Kdosi naň volal, a on, protrhnuv se, spatřil Línu. Stála u dveří, a cosi nezvykle uděšeného vyzíralo z její tváře.

„Nelekejte se, pane doktore,“ povídala bázlivě. „Přivezli raněné, jest vás potřebí.“

„Hned, hned,“ povídal chvatně, protíraje si oči. „Co jsem to udělal, že jsem tak náhle usnul? Je tím vinno horko. Kolik je jich?“

„Třicet šest vojáků a osm důstojníků.“

„Ta okkupace přijde draho,“ řekl, nutě se do žertu. „Budeme mít zase hodně co dělat. Budou operace?“

„Nevím,“ řekla tiše. Teď se teprve na ni podíval a všiml si, že se s ní děje něco neobyčejného.

„Co je vám?“ ptal se starostlivě. „Něco se vám stalo?“ Přistupoval blíž a chtěl ji vzít za ruku. Ustoupila a, jakoby se mu nemohla podívat do očí, otočila zrak k zemi.

„Ráda bych vám něco řekla,“ povídala těžce. „Dověděl byste se to později, a nerada bych, abyste mě měl v podezření. Mějte se mnou cit a nedejte se unést hněvem proti němu.“

„O kom to mluvíte? Co se stalo? Řekněte přece, co se stalo, nechápu vás a nevím, co vám říci. Buďte jista, že nikomu neublížím.“

„Rytmistr Findejs je mezi raněnými,“ řekla velmi rychle a podívala se naň s nesmírnou úzkostí.

„Á, ten,“ vynutil z hrdla, a zlost jím zatetelila. Zamračil se a sevřel ruce v pěst. Ale, rychle se vzpamatovav, snažil se usmát. Místo úsměvu skřivila se jeho tvář.

„Pane doktore, mějte smilování, vždyť on, vždyť já za to nemohu,“ zaúpěla. „Ráda bych, abyste ho prohlédl. Pochopte mě, že jeho objevení se přivedlo mě ve zmatek, že si ani nejsem dobře vědoma, proč jsem vám to přišla říkat. Považovala jsem to za svou povinnost vás na to upozornit. Nechci, abyste mě měl v něčem v podezření. Nemyslete si, že jsem tak vrtkavá, abych odvolávala při pouhém jeho spatření všechno, co jsem řekla. Snad právě jeho přítomnost přispěje k brzkému rozřešení mého zmatku.“

Slzy se jí svezly z očí. Výtoň, poslouchaje ji, díval se vytřeštěným pohledem k zemi.

„Vy ho dosud milujete,“ povídal jako pro sebe.

„Což jsem to zapírala?“ vybuchla lítostivě. „Milovala jsem ho z celé duše a vzpomínala na něho. Nezapomínejte, že jsem ho milovala beznadějně. A přiznejte přece jako muž, že to nebylo pro mne příhanou, že jsem své city hájila s větší vážností než on. Nevím, co se stane, veškeren můj klid zmizel, lekám se sama sebe a proto, že si vás vážím, přišla jsem vám všechno předem říci, abych se nedočkala, že byste s pohrdáním se ode mne odvrátil. Či mám i svého prvního přítele ztratit?“

Zavzlykla, a její pláč probouzel Výtoně.

„Máte pravdu, je to ode mne pošetilé, tolik se rozčilovat. Myslil jsem, že jsem se přiblížil k světlému obratu svého života, a zatím to byla prchavá vidina. Víc jste zkusila než já a máte právo na své štěstí. Nebudu vám překážet, ctím vaše přátelství a vykonám, co si budete přát. Pojďme, slečno.“

„Počkejte ještě,“ prosila úzkostlivě. „Nerozuměl jste mi, a mě by to mučilo, že chodíme vedle sebe bez porozumění. Od té doby, kdy jsem ho naposled viděla, uplynulo téměř šest roků. Nevím, co se ve mně probudí, nevím, jaká změna se s ním stala. Snad se zasměje, až mě spatří, snad bude opakovat své pokusy. A také nevím, co bude mé nitro opětovat. Vizte přece, že nemám klidu, že mi jde o to, abyste mi ponechal trochu svobody, abyste mě nestíhal výčitkami, byť pohledy pronášenými. Prosila jsem vás přece o čas k přemýšlení a úvaze. Nuže,

popřejte mi týden. Budu moci nyní velmi vážně přemýšlet, nic nezůstane utajeno v mé duši. A potom přijdu a řeknu vám poctivě, co mi bude svědomí mé velet. Viďte, že mi teď rozumíte?"

„Rozumím, slečno, jděte a buďte svobodna. Byl bych pošetilý sobec, kdybych chtěl poroučet tam, kde se poroučet nedá. A o Findejse se nelekejte. Budu ho právě tak, ne-li pečlivěji, ošetřovat jako ostatní důstojníky, budu se vaším způsobem na něm mstít."

Bolestný úsměv se mu na rtech ukázal, a podával ruku Líně. Vložila svou do ní a stiskla ji srdečně.

„Pojďme," řekl potom prostě a s hlavou sklopenou šel podívat se na toho, kdo netušil, že se mu stal lupičem pokoje. V dřevěném baráku leželi nově přivezení. Oddělení důstojníků bylo přehraženo plátěným závěsem. Po dlouhé cestě, na které všichni trpěli, odpočívali nyní s výrazem přetrpěné bolesti. Ošetřovatelky a vojáci přebíhali, přinášejíce obvazy a léky, aby ranění mohli býti převázáni. Elevové chápali se už práce, a tiché sténání oznamovalo počátek obmývání ran, které se vždy jitřily a dvojnásob bolely.

Výtoň ani nepozoroval, že Lina nevešla za ním do důstojnického oddělení. Zůstala mezi přivezenými vojáky a, chopivši se práce, snažila se zakrýt své rozechvění. Zbystřeným pohledem rozhlédl se Výtoň, snaže se poznat Findejse. Nepodařilo se mu to. Ranění byli vesměs jezdečtí důstojníci různého stáří, které se nedalo přesně určit. Sáhl tedy po listině, obsahující jména přivezených, jakoby prohlížel poznámky vojenského lékaře, u jednotlivých přičiněné. Dva rytmistři, dva nadporučíci a čtyři poručíci tu byli. Jméno Findejsovo bylo na prvém.

„Pan rytmistr Oskar Findejs," pronesl hlasitě, snaže se být hodně klidným.

„Já jsem," ozvala se odpověď, a Výtoň, třeba odpověď musil čekat, překvapeně obrátil se po hlasu. To je tedy on. Nevypadal tuze mladě. Měl mohutný, černý knír, žlutou pleť, vpadlé tváře a byl blízek holohlavosti. Tupě díval se na Výtoně.

„Raněn do bérce?" ptal se Výtoň, snaže se zakrýt své nesnáze.

„Ano. Rána proklatě bolí. Kulku mi sice vyňali, bojím se však amputace. To bych raději se zastřelil."

„Buďte klidný. Jsou tu ranění důstojníci, kteří snesli víc, a nereptají. Podíváme se na ránu, a povím vám upřímně, co soudím. Neskrývám před důstojníky, co je očekává. Sestro, pomozte mi."

Opatrně odkrýval ránu, a když se ukázal obvaz, jal se vymývat. Findejs skřípal zuby, sténal a každé chvíle chytal rukou ruku Výtoňovu.

„Uklidněte se, pane rytmistře," prosil lékař důrazně, potlačuje výbuch zlosti. „Nejsou to tak hrozné bolesti. Kdybychom vám nohu řezali, bylo by horší. Má-li se rána hojit, musí být náležitě ošetřována. Nechcete být přece mrzákem."

„Trvá to příliš dlouho," naříkal Findejs. „Už mě dost umučili na obvazišti, těšil jsem se, že budu mít klid."

„Na několik dní ano, ale potom by přišla horečka, sněť a amputace. Ostatně, přejete-li si, uspíme vás, ačkoli to děláme pouze u těžce raněných. Vy jste raněn pouze lehce."

„Nedělejte s ním tolik okolků, čekáme také,“ ozvalo se zlostně s vedlejšího lože. „Celou cestu nás znepokojoval, naříkal jako dítě. Že se, Oskare, nestydíš?“

„Přeji si pokoj,“ křikl Findejs pánovitě. „Bude-li to brzy, dejte se tedy do toho.“

Výtoň, nemoha se ubránit usměvu, dokončil omytí, ostříhal výběžky roztřepené kůže a masa a, přiloživ obvaz, dal dodělat ošetřovatelce povrchní pokrytí rány. Findejs stále naříkal, stále něco hučel a ještě, když už Výtoň a ošetřovatelka ho opustili, něco měl povídat. Jeho soused, rytmistr, měl sečnou ránu, která se táhla nad uchem až do tváře. Seknutí šlo až skrze kost, a rána byla nejen velice bolestná, ale také nebezpečná. Bylo nutno ostříhat vlasy, opatrně vymývat, sešívat, a přes to, že Výtoň pospíchal, jak nejvíce uměl, dlouho trvalo, než se mohl vztyčit. Za tu dobu neslyšel ani jediného vzdechu. Nemohl odepřít uznání takové statečnosti.

„Pane rytmistře, musíte být velmi klidný, abyste nezjitřil ránu. Může nastat zánět mozkových blan a ten končívá ochrnutím.“

„Děkuji. Klidným budu. Možno-li, dejte mého kollegu přenést někam jinam. Mě to velmi dráždí, a on se domnívá, když sám nespí a je ve špatném rozmaru, že musí všichni trpět s ním.“

„Ano, já také za to prosím,“ ozval se jeden z nadporučíků, který měl roztříštěnou holeň.

„Nařídím hned, jak si přejete,“ řekl Výtoň, nedbaje protestů Findejsových. Přišli vojáci s nosítky a za chvíli odnášeli Findejse do refektáře, odkud přinesli raněného setníka od pěchoty.

„Dal jsem rytmistra Findejse přenést do refektáře,“ sděloval Výtoň Líně lhostejně. „Důstojníci nechtěli s ním být pohromadě.“

„Co jim udělal?“ ptala se zdrželivě.

„Tuze naříkal a vyrušoval ostatní.“ Chtěl odejít, ale ona ho zadržela otázkou, jaké povahy je jeho zranění.

„Patří mezi lehce raněné,“ povídal, patře jinam. „Pouhé natržení svalů, spojené s krvácením. Za tři týdny může jít zase do sedla.“ A už chvátal nazpět k důstojníkům. Dojem, jejž naň Findejs udělal, byl velmi špatný. Váhal s konečným úsudkem, domnívaje se, že je předpojat, že příliš náhle se objevil v nemocnici, a to ve chvíli, ve které bylo jeho nitro nervosně rozechvěno. Sečká, až jak bude později. Ale už teď mu napadalo, kterak mohla Lína, tato silná, ušlechtilá bytost s takovou silou vůle a hloubkou citů, oddati se vášnivě člověku, ne-li zbabělému, dojista povrchnímu. Hořel touhou vědět už předem, jaký dojem u Líny způsobí první setkání se s Findejsem. Potlačoval však svou nedočkavost a vyhýbal se všem stykům s ní.

Lína spatřila Findejse až při noční službě. Všemi síněmi napřed prošla, stále oddalujíc okamžik, kdy ho spatří, až konečně si dodala odvahy a vešla do refektáře, spoře osvětleného jednou lampou. Sotva za sebou dvéře zavřela, už s opačné strany refektáře kdosi podrážděně začal hubovat.

„Jaký je to pořádek!“ křičel hlas, a Lína sebou trhla, poznávajíc Findejse. „Člověk se nemůže dovolat obsluhy. To jsme ve vojenské nemocnici? Kdo si zde má polevit, ošetřovatelky nebo nemocní? Chce se mi pít, voda mi steplela, ale, kdyby zde hořelo, živá duše sem nepřijde.“

„Odpusťte, nemůžeme všudy být,“ hájila se Lína mírně, zůstávajíc v přítmí. „U dveří je zvonek, a někdo z vojáků, službu majících, by hned přišel.“

„Nehádejte se se mnou,“ zakazoval Findejs. „Zde panuje podivný pořádek, že personál, počínaje lékařem, považuje za nutné, poučovat víc než pomáhat. Učiním oznámení. budu si stěžovat.“

„Nemohu vám bránit,“ řekla Lína chvějícím se hlasem. „Dovolte, čím vám mohu posloužit?“

Přistoupila blíž, přemáhajíc nával roztrpčenosti nad počínáním si Findejsovým. Když z listiny, kterou při odevzdávání raněných do ruky dostala, se dověděla, že je mezi raněnými také rytmistr Findejs, bouře zalomcovala jejím nitrem. Veškeré staré vzpomínky na ráz oživly, a s nimi všechno to, co ji k minulosti poutalo. Nejen hořkost znovu zalila její nitro, také slast zažité lásky se hlásila. ozývala se, nevolána, ozývala se tak hlasitě a neodbytně, že přehlušila vše, co kalilo její vzpomínky na Findejse. Je raněn, trpí, byl potrestán za svou slabost, a snad v této chvíli v duši jeho právě tak, jako v ní, se vrací vzpomínka na bezpráví, jehož se dopustil, touha napravit, co se napravit dá, táhne jeho hlavou, a její představa mihá se před jeho očima. A když si potom uvědomila, že také Výtoň čeká na její rozhodnutí, zmatek jí zatetelil. Byla bez rady a v návalu náhlé úzkosti spěchala mu říci, že je Findejs tu. Nemilovala Výtoně, jako milovala Findejse, ale cosi vznešenějšího, závaznějšího nutkalo ji, aby zůstala v očích Výtoňových čistá, bez příhany a stínu. Viděla, jak byl zdrcen, jak trpěl, ale zároveň, jak mužně se přemohl a volnost jí dával.

A teď, když stísněna, rozpačita vešla v místo, kde se s Findejsem měla setkat, byl to on, který tak vášnivě jí vytýkal nedostatek pozornosti a ochoty. Byl to první případ, aby byl důstojník takové obžaloby na správu nemocnice činil, a jí bylo jasno, že je činil nespravedlivě. Byla tím také dotčena, poněvadž nešetřila síly a nasazovala své zdraví i pokoj ve prospěch trpících.

Blížíc se k němu, neměla už pocitu slastného zmatku, ale trpkého sklamání. Držíc svíčku, došla volně až k loži, a její pohled setkal se s pohledem Findejsovým.

„Vodu bych rád, čerstvou, pramenitou,“ hučel Findejs, dívaje se na ni zamračeně.

„Hned ji přinesu,“ povídala tiše a brala džbán, aby vyšla pro vodu.

„Dovolte, mně se zdá . . ,“ povídal pojednou změněným hlasem a nahnul hlavu pátravě směrem k ní. „Patříte mezi ošetřovatelky?“ dodal chvatně.

„Zajisté, pane rytmistře. Jsem ošetřovatelka červeného kříže, Lína Durasová,“ pravila vážně a důstojně se vztyčila. „Přejete si snad něco více?“

„Vy jste zde? Jak je to možná!“ hučel zmateně.

„Ano, jsem zde, obsluhuji hned od počátku války naše raněné. Ale vy jste žízniv, musím spěchat pro vodu.“

„Dostačilo by, kdyby některý z vojáků došel pro vodu,“ povídal rozpačitě a utkvíval na ní s rostoucím udivením očima, které se mu rozhořely.

„Nepřál jste si přece obsluhy vojáků, a mě to nesníží,“ řekla úsečně.

„Nedejte se tolik týrat,“ křikl z přítmí jeden z důstojníků. „Už nemohu poslouchat to stálé svéhlavé týrání personálu. Ten pán zapomíná, že tu není sám, a že ostatní by rádi spali. Proč chodí do nemocnice?“

Findejs se ani neozval, a Lína, aby předešla vádě, rychle vyšla. Krev jí v hlavě šuměla. Poznala Findejse. Nezměnil se mnoho. Vypadá starší, svěžest uprchla z jeho tváře, ale jinak je to týž, kterému obětovala veškeren svůj duševní život. Ale není už tak laskavým, jakým býval, a chová se tak podivně, že na představu, kterou o něm měla, nový stín padl. Vyhrožuje, pánovitě poroučí a nemá ohledu ani k raněným, ani k obsluhujícím. Když Výtoň nařizoval jeho přenesení, domnívala se, že se lékař dal unést hněvem proti Findejsovi. Ale teď poznávala, že nemohl jinak jednat. Stále tedy pýcha a povýšenost ho provázela, a jako druhdy odmítl vykonat svou čestnou povinnost vůči své nevěstě, tak ani nyní není si vědom, že má povinnosti k jiným. Byl překvapen, spatřiv ji, chtěl napravit svoje pochybení, ale z čeho asi vyprýštila náhlá změna? Ohlásila se v něm láska, vědomí viny, nebo pouze touha uchlácholit tu, na které se tolik prohřešil?

Ještě více rozčílena, vracela se s vodou a, nalévajíc do sklenice, podávala mu píti. Upil málo a potom sáhal po její ruce.

„Zůstaňte tu chvíli, musím s vámi pohovořit,“ žádal tichým, prosebným hlasem.

„Ostatní pánové chtějí spát,“ řekla prostě. „Přijdu zítra, za dne.“ Ustoupila tak daleko, že jí nemohl dosáhnout.

„Za dne se nedá o všem hovořit, co bych vám rád pověděl,“ dorážel nedůstojně. „Budeme-li tiše hovořit, nebudeme nikoho rušit.“

„Ne, pane rytmistře, nemůže to být. Vše se dá vždycky říci, a nebudu se ostýchat ve dne vám pověděti, co bych vám řekla teď. Dobrou noc! Buďte pokojný, abyste si nemoc neprodloužil.“

Maličko kývla hlavou na pozdrav a vztyčena odcházela k ostatním ložím, tážíc se bdících důstojníků po jejich přáních. Odpovídali zdvořile, dávajíce na jevo uctivou šetrnost k ošetřovatelce, jejíž obětavosti naučili se vážit. Když vyšla ven, zastavila se a, podepřevši se o zeď, přemýšlela. Co jí chce říci? Dozajista, že se vrátí k dobám, kdy se jednalo o jejich budoucí štěstí. Bude se omlouvat, bude sebe líčit jako nevinného. Bude snad znovu slibovat, znovu v její duši probouzet lákavou vidinu štěstí, které by se mohlo vrátit. Co má počít? Může mu věřit? Má jít za hlasem srdce, jež by bylo ochotno mu odpouštět, a oddat se slastným tužbám?

Výtoň jí dal svobodu. Ví, že slovo své dodrží, že chápe, proč žádala uvolnění závazku. Ale ví také, jak trpí a jak bude trpět, oznámí-li mu, že poslechla svého srdce. Findejs mohl splnit, po čem toužil, jen kdyby býval měl dost síly opřít se rozmarům své matky a kdyby býval nespokojil se falešným líčením majorové Smolíkové. Byla-li jeho láska opravdová a hluboká, měl přijít a optat se na její minulost a, až by mu byla vylíčila, jak její matka nevinně trpěla, jak přes svůj poklesek byla čistá a dobrá, byl by býval snadno mohl vrátit se k matce a říci jí, že vzít si za ženu dceru takové šlechetné ženy není příhanou. Ale on zbaběle uvěřil, jako jeho matka, a zevnějšímu lesku obětoval vniterné své štěstí.

Ale což, změnil-li se, přesvědčil-li se, že chybil, litoval-li a chce-li napravit své bezpráví? V tom případu se od něho odvracet bylo by příliš kruté. Právě tak kruté jak odmítnout Výtoně, jenž tak nadšeně a nezištně po ní zatoužil a chtěl jí nahradit strádání, Findejsem zaviněné.

Bloudila chodbami a síněmi nemocných. I u Petky byla, ale nedovedla s ní dnes hovořit. Nemohla nalézt laskavý ton a bezstarostnou náladu, aby ubohou nemocnou, jež se po ní svýma trpícíma očima ohlížela, potěšila. Toužila, aby už bylo jitro. A když přišlo, byl její zmatek právě takový, jako před tím.

Výtoň jí přišel do cesty. Vážný, starostlivý, ale stejně laskavý.

„Důstojníci z refektáře pro mne vzkazují, voják mi sděloval, že se s rytmistrem pohádali. Kam ho dáme? Měli jsme pokoj a musíme ho mít už z ohledu na raněné.“

„Zařiďte to, jak za dobré uznáte,“ povídala zahanbeně. „Vím, že je to nutno.“

„Nemohu si jeho podrážděnost jinak vysvětliti, než nezvyklostí bolesti. Buď je celý jeho nervový systém rozrušen, nebo nemá síly něco zlého mužně snést.“

„Ať jest tomu jakkoli, musíme míti zřetel na ostatní raněné,“ řekla rozhodně. „Vy snad váháte k vůli mně. Prosím vás, abyste s ním jednal, jakobych ho vůbec neznala.“

„Už jste s ním hovořila?“ ptal se dychtivě, nechápaje hned.

„Několik slov pouze. Ale ráda bych s ním hovořila dřív, než by se stala moje známost s ním podezřelou.“ Nedívala se do očí Výtoňovi, jenž lpěl zrakem na jejích rtech.

„Vyklidíme malou, rohovou celu. Leží tam dva operovaní, které umístíme v baráku. Za hodinu bude vše provedeno, a poručím, aby až do vašeho odvolání nikdo k němu nevstupoval. Jděte se však předem trochu vyspat, jste velice vysílena.“

„Děkuji, nechce se mi spát. Jsem vám vděčna, že mi dopřejete příležitosti, abych mohla se rozhodnout. Nesnesla bych dlouho nejistoty. Nebude mít na něho vliv rozčilení? Je opravdu poranění méně závažné?“

„Spolehněte se na mé ujištění. A co se rozčilení týká, rána se tím, bude-li noha klidně ležet, nezhorší. Bude ovšem více než kdo jiný nakloněn tyfové nákaze, ale při jeho úplném oddělení a vaší opatrnosti není se ani toho co obávat. S Bohem, slečno!“

Chvátal k barákům. Chtěl vidět Petku, která se mu stala jedinou nadějí ve zmatku a zoufalé nejistotě. V některých chvílích už nadobro se zříkal každé naděje a přece znovu a znovu vracel se a chápal každé nepatrné okolnosti, aby probouzel nový zákmit splnění svých snů. Teď, když Lína žádala, aby mohla s Findejsem o samotě hovořit, dostavilo se okamžikové zdrcení. Ale, než došel k loži Petčině, už zase začínal doufat.

Horečka Petčina byla stále stejná. Slabost její sice rostla, také rty a jazyk byly oteklé, ale nedostavovaly se příznaky zhoršení, které by vzbuzovaly vážné obavy. Trpěla mnoho, ale tiše, a podvolovala se každému nařízení. Chvílemi sice horečka stoupala, že upadala v blouznění, ale netrvalo dlouho, a vracela se k jasnému vědomí. Uzdraví-li se, bude dlouho slabá. Nu, teplé podnebí bosenské by potom úspěšně podporovalo její zotavení, a její duševní nálada by byla výborným pomocníkem.

„Jak bylo v noci, Petko?" ptal se důvěrně, přátelsky.

„Dobře. Taky jsem dřímala."

„Počkej, po dvou dnech se vyspíš. Budeš potom spát několik dní. Máš vše, co potřebuješ?"

„Všechno. Jen kdybych Ivana aspoň na chviličku viděla," zatoužila vroucně.

„Tím milejší ti bude potom. Každý se musí někdy odříci toho, co je mu nejmilejší, aby dobře ocenil, co má."

„Oh, já vím, co mám," řekla s dětinou vážností. „Není nad Ivana junáka v celých horách."

„A on zase tvrdí, že není šumnější ženy nad Petku. Dobře tak, že se máte rádi. Ještě dva dni, Petko, a potom se spolu zasmějeme. Buď zdráva!"

Pohladil ji po rozpálené ruce a odcházel. Polovinu svých starostí nechal u lože Petčina a, naleznuv opět odvahu, konal obchůzku. Chvílemi mu napadalo, že snad v téhle chvíli sedí Lína u lože Findejsova, že, držíce se za ruku, dívají se do očí a čtou vzájemně ve svém zraku probuzený oheň lásky. Ale zlostně zapuzoval takové myšlenky. Co je mu po tom? Na nic neměl dosud práva a, jako se dožaduje svobody pro své city a názory, tak také musí ctíti cestu, kterou se jiný chce brát za svým cílem. Jako bludné světlo vytrysklo jeho zatoužení po radostech života, a jako bludné světlo může zatoužení to zmizeti.

Vyšed z tyfového baráku ke klášteru, spatřil nahoře v chodbě Línu vcházeti do rohové cely, kde teď byl rytmistr Findejs sám. Už tedy se stalo, co se státi musilo. Sami se setkali, a to, co se v cele odehraje, vrhne svůj stín také na něho. Chvatně popošel a téměř zhurta vstoupil do refektáře, kdež ho očekával hromadný stesk na Findejse. Musil se usmát, když mu všichni děkovali, jakého nepříjemného společníka je zbavil, a, třeba se přemáhal, škodolibou radost přece potlačit nedovedl.

Snad by býval Findejs začal si také stěžovat na nedostatek přátelství svých vojenských kollegů, kdyby byl někdo jiný k němu vstoupil. Ale objevení se Línino zatlačilo veškeré jeho rozdurdění. Když k němu vešla, nazvedl se a obě ruce k ní vztahoval.

„Konečně vás vidím! Nemohl jsem už snést nejistoty. Pojďte ke mně blíž, dovolte, abych směl aspoň vašich rukou se dotknout a je políbit.“

„Ne, pane rytmistře, chcete-li, abych u vás setrvala a s vámi hovořila, chovejte se tak, jakobychom se neznali,“ řekla zasmušile a posadila se na druhé, prázdné lože. „Chtěl jste mi něco říci, a přišla jsem k vám. Nezapomínejte, že je v nemocnici mnoho lidí, kteří mě znají, a že nesmím ztratit čest, které jsem si pracně dobyla.“

„Což by bylo pro vás nečestné, kdyby vás viděli u mne seděti a laskavě se mnou hovořiti?“

„Nebuďte tak nedůtklivý a sobecký,“ řekla s přitrpklým úsměvem. „Vy byste arci neztratil ničeho, ale já mnoho. Jsem ošetřovatelkou a tou jsem také mimo válku. A víte, že jsou v rodinách velmi opatrní, aby lidé, kterým poskytují výdělek, byli počestní. Pověst má obrovská křídla, přenese se daleko, a já se, pane rytmistře, ničeho tolik nebojím jako potupy a nouze. Obé by mě mohlo potkat. Víte tedy, proč jsem opatrná, a dle toho jednejte.“

„Ach, vy narážíte na onu nešťastnou příhodu. Nevím, kdo z nás byl více vinnen, ale vy jste byla také vina.“

„Já?“ podivila se s úžasem. „Čím pak?“

„Že jste byla ke mně málo upřímná. Proč jste mi tehdy hned předem nesdělila nic ze své minulosti? Dalo by se bývalo mnoho ukrýt a lecčemus předejít.“

„Odpusťte, co se mělo ukrývat?“ ptala se úsečně, a ruměnec jí naskočil.

„Prosím vás, nebuďte tak podrážděna, dejte si něco pokojně říci. Nezapřete přece, že jste sama doznala pravdivost sdělení o svém původu.“

„Doznala jsem, protože jsem neměla, proč svůj původ skrývat. Bylo snad v tom něco hanebného, že moje matka, která obětovala muži, jehož milovala, nejen své srdce, ale také pověst, nemohla pro nedostatek peněz dosáhnout na venek pečeti, která by bývala jí dávala dovolení šlechetného muže milovat? Myslíte, že je pouze to počestné, co se kryje za zevnější formou? Chcete-li, abych vás klidně vyslechla, musíte o mé matce hovořit se vší úctou, které si ona zasloužila, nejen svými vlastnostmi, ale také proto, poněvadž zemřela jako vdova po důstojníku.“

„Když mi nerozumíte, nebo nechcete rozumět,“ naříkal netrpělivě. „Já všechno uznával a uznávám, ale doznejte přece, že jsou jisté ohledy, které se v lepších společnostech zachovávají. A na to jsme neměli zapomínat, vy ani já, vy více než já, protože jste o všem věděla.“

„Nemohu dále poslouchat, co mluvíte,“ řekla prudce a vstala, mířic ke dveřím.

„Probůh, počkejte, nebuďte tak vášnivá,“ volal polekaně. „Jsem raněn, mám bolesti, nedobře se vyjadřuji. Přestaňme tedy o tom. Jsou jiné, důležitější věci, o nichž s vámi musím hovořit. Posaďte se. Líno, udobřete se a trochu aspoň buďte laskavější. Já jsem velice nešťasten.“

Přikryl si tvář rukama a těžce oddychoval. Podívala se naň se strany a poslechnuvši usedla. Mlčela však čekajíc, co řekne. Za chvíli nechal své ruce klesnout a vyčítavě se na ni podíval.

„Vy se ani neptáte, jak jsem byl živ, když jste z pevnosti zmizela," povídal uraženě. „Všudy jsem vás hledal, ale vy jste naschvál zašla někam, kde by vás nikdo nenašel."

„Jste na omylu, nezmizela jsem se světa, a, kdybyste mě byl upřímně hledal, byl byste mě snadno nalezl. Byl byste se dověděl u evidence pensistek po důstojnících, kde má matka i já bydlíme. Víte, že tam mají přesný výkaz, kde ta která pensistka žije."

Findejs překvapeně na ni pohleděl a potom zahanbeně zatěkal pohledem po stropě.

„Teď arci vím, jak jsem vás měl hledat, ale tehdy, v tom zmatku, nevěděl jsem si ani rady, ani pomoci. Zlý duch náš, paní majorová Smolíková, přijela k nám na návštěvu a napovídala toho tolik, že by mě býval otec vydědil, kdybych býval na tom stál, aby se náš sňatek uskutečnil. Nesmím si na majorovou vzpomenout, všecek se třesu hněvem."

„Ku podivu, hněv váš propuká až po letech," prohodila Lína výsměšně. „Měli vás páni rodiče tak málo rádi, že vám připravovali taková muka? Když už jste dle jejich vůle učinil a zřekl se mne, mohli mít na tom dost, a vy, jako dospělý muž a důstojník, mohl jste říci: ‚Udělal jsem, co jste chtěli, připravil jsem nevinné děvče o její pověst a, ať byla jakákoli, tak špatnou jsem ji nepoznal, aby smělo být dál na ni metáno blátem.' Ale vy jste šel ve své poslušnosti dál, vy jste byl ochotným posluchačem tupení paní majorové a, když odjela, začal jste se rozhorlovat. Napřed jste nechal někoho morálně utlouci a, když už se nemohl hýbat, začal jste uvažovat, že nebylo třeba ještě ubitou snižovat. A pak se vám ozvaly výčitky svědomí, které zakrýváte zvučným jménem, že jste nešťasten. Lituji vás opravdu. Mnoho jste zkusil za to, že jsem byla tolik smělá a doufala v pravdivost vašich slibů."

„Jak jste neúprosná a jak se umíte mstít!" zažaloval, spínaje ruce. „Což jsem mohl matince poroučet, koho si smí pozvat a koho ne? Učinila to bez mého vědomí."

„Proč jste na znamení protestu neodjel?"

„Povídám vám stále, že jsem tehdy nevěděl, co dělám," vybuchl netrpělivě. „Zápasil jsem mezi poslušností k rodičům a mezi láskou k vám."

„Poslušnost zvítězila, já vám nic nevyčítala a nevyčítám, a je tedy vše skončeno. Proč hýbat starými bolestmi? Nechte vše klidně spát. Vidíte, že jsem se neztratila, našla jsem si povolání, uživím se poctivě, a vy můžete řídit se hlasem svých rodičů."

„Jen mohu-li," zvolal popuzeně. „Jsem nešťasten, poněvadž jsem se octl ve slepé uličce, ze které se nemohu dostat. Teď vidím já i matinka, že jsme chybili, důvěřujíce majorové. Vás potupila a vychválila mou paní jako anděla. Uvěřili jsme, a neštěstí bylo hotovo."

„Jste ženat?“ ptala se jako lhostejně, ale mráz přejel jejím tělem.

„Jsem a nejsem,“ řekl s povzdechem. „Oženil jsem se tři měsíce po našem rozloučení. Majorová dohodila matince dceru po pensionovaném plukovníku, bohatou prý a sličnou dámu, která by se dobře do naší rodiny hodila. Byl jsem svým duševním neštěstím tak uštván, že jsem nekladl vážného odporu a na sňatek přistoupil. Ale už za půl roku litoval jsem nejen sám, ale také matinka. Oč jste vy byla lepší Irmy! Nezapírám, že byla sličná, ale za to jaké měla požadavky! Chtěla se vyrovnat všem dámám v garnisoně, pořádala nákladné zábavy, tisíce vyhazovala na své toalety a při tom se domnívala, že já jsem pouze k mlčení odsouzený statista, který má svým jménem a svou kapsou zakrýt její množící se výstřelky. Marně jsem prosil a hrozil, marně matinka zakročovala. Byla tak smělá, že matince zakázala míchat se do našich záležitostí. Posmívala se mi, že jsem slaboch, zvyklý na komando matinčino, a pohrozila mi, že mě opustí, budu-li prý jí svými rozmary strpčovat život. Já a rozmary! Neměl jsem rozmarů, a kdybych je býval měl, býval bych je po jejím boku ztratil. Nesmím si vzpomenout, jaké ponížení jsem za ta čtyři léta snesl.“

Zamlčel se a zamračil. Lína, mimoděk zaujata jeho vypravováním, cítila soustrast s jeho neštěstím.

„Neměl jste děti?“ ptala se laskavě.

„Měl, dvě děti se nám narodily, chlapec a děvče. Žijí dosud u své babičky. Chudáci, děti! Nemají ani matky a snad ztratí také otce!“

Zavzdychal tak nemužně, že Lína s nevolí sebou pohnula.

„Nemluvte tak, vždyť přece víte, že vaše poranění je lehké.“

„Věříte také tomu doktorovi? Arci, nemáte zkušenosti, ale já jsem ho na prvý pohled prohlédl. Je to nějaký šarlatán a k tomu hrubý člověk, který . . .“

„S takovými věcmi přestaňte!“ okřikla ho prudce. „Doktor Výtoň je muž vzácných vlastností a nadliské obětavosti. Jsem s ním pohromadě pět týdnů a neznám šlechetnější povahy.“

„Bože, vy jste svéhlavá. Ve všem chcete, abych se vám podvolil. Buďsi, nebudu o tom hovořit. Snad jednou se přesvědčíte, že nejsem tak slepý, jak se domníváte. Dejme tomu, že se vyléčím. Co mě očekává? Moje kariéra je skandálem mé paní zničena. Ještě před jejím útěkem musil jsem se vzdát adjutantství, paní generálová žehrala na mě, zdá se mi, hodně k vůli vám. A potom pod záminkou, že mám doma prudké výstupy, bylo mi naznačeno, abych žádal o vřadění do pluku. Byla to pro mne rána! Měl jsem téměř jisto, že se dostanu ke generálnímu štábu, a mohl jsem dnes být majorem. Ale, ani kdyby toho nebylo, nebyl bych zoufal. Tu se stalo to nejhorší. Po jedné hádce odešla Irma z bytu a nevrátila se. Pátrali jsme po ní, až ona sama po několika dnech nám oznámila, čeho se dopustila. A s jakou škodolibostí a drzostí to udělala! Nemohla prý žít s člověkem tak bezohledným a sobeckým, a nikdy se už nevrátí. Přemohl jsem se a jel za ní, abych ji uprosil a přiměl k návratu, než se stane skandál všeobecným. Vyhledal jsem její byt ve Vídni a ustrnul, když jsem viděl,

že žije ve společné domácnosti s důstojníkem, jenž, vystoupiv z vojska, zařídil si továrnu. Měli známost už skoro dvě léta, připravovali vše a pak na ráz odhodlali se ke skandálu. Co jsem tehdy vytrpěl, nikdo nepochopí. Už jsem měl revolvér v ruce, ale vzpomínka na děti mě zadržela. Zdrcen jsem se vrátil domů, odvezl děti k rodičům a dal se přeložit ke pluku v Uhrách. Posuďte sama, není to hrozné?"

Se svěšenou hlavou seděla Lína. Přeslechla jeho otázku a neodpovídala.

V.

„Mějte chvilku trpělivost, přijdu hned," řekla náhle a vycházela ven dřív, než ji mohl zadržet. Musila trochu na vzduch. Bděla celou noc, a, třeba že měla vládu svých nervů ve svých rukou, sdělení Findejsovo přece jí zatřáslo. Spěšně sešla do zahrady a zde, přitisknuvši se do kouta ke zdi zahradní, zadívala se do daleka.

„Pomstěna jsi, všecko, co na tobě páchali, vrátil jim osud s úroky," hučelo v její hlavě. „Pohrdli tebou, že jsi se narodila mimo manželství, a zatím ta, která nalezla milost v jejich očích, nahrnula spoustu na jejich hlavy. Jaká to byla žena a matka, že mohla opustit muže a děti?"

„Ale což, není možno, že ji k tomu sami dohnali? Nepřiznal se Findejs sám, že mu vyčítala bezohlednost a sobeckost? Nevyznívá z jeho slov to, co ona sama pocítila, tvrdá ruka panovačné jeho matky, která se neptala po citech synových, ale po tom, z jakého rodu je jeho nevěsta? A ta, kterou uznala za hodnou sdílet jejich domácnost, vzepřela se proti její vládě, proti choutkám mužovým a, hájíc právo na své štěstí, bezohledně přetrhala veškerá pouta a šla za hlasem svého srdce hledat jinde, co jí manželství nedávalo."

Tak tedy všechno skončilo. Možná, že by se to tak bylo skončilo i s ní, možná, že potom, až by byla dosáhla zdánlivého štěstí, musila by bývala v útěku hledat svou spásu. Aby byla měla odvahu s lehkým srdcem vrhnout se do náruče jiného muže, toho by bývala nedokázala, a tím trpčím by bývala bolest, žít daleko od muže a od dětí. Oč výše stála čistá láska tatínkova k matince! Oč posvátněji patřili na svazek svých duší! Oč více slastných chvílí zažili!

Nemohla se ubránit pocitu lítosti nad Findejsem ale nezapírala si také, jak kvapem bledne představa její o něm, jak mizí kouzlo, které tak často obestíralo její vzpomínky na ty krátké doby blaha i na hrozné okamžiky, když její štěstí se sřítilo. Ne, to už nebyl ten Findejs, na nějž vzpomínávala. Tenhle budil v ní soustrast, ale marně pátrala po nějakém vyšlehnutí vášnivého zatoužení po něm. Musí být k němu šetrná, musí opatrně vést ho k myšlence, že se mnoho, velmi mnoho změnilo, co se nedá nijak znovuzbudovat.

Váhavě se vracela a váhavé vešla do cely. Čekal už ji a, pátraje po její tváři, snažil se postřehnout nějakou radost na ní. Vykládal si její odchod tak, jakoby nechtěla před ním projevit jásot, že je svoboden.

„Jak jsme oba nešťastní, viďte,“ povídal s důvěrnou vřelostí.

„Oba? Ne. Nejsem nešťastná. Ale vy jste skutečně mnoho zažil. Nebylo by líp, abyste se zřekl vojny a šel na statek svých rodičů? Žil byste osaměle, mohl byste se věnovat vychování svých dítek, a to by vám poskytlo mnoho útěchy.“

„Jaká to shoda myšlenek!“ zvolal radostně. „Dávno už na to přemýšlím a také tak učiním, jen co ta noha se uzdraví. Ale já myslím dál, Líno, ve mně se probouzí chuť k životu. Dost jsem trpěl, chci zase žít, radostně zažít. Musí se vrátit ony doby, ve kterých jsme oba blouznili o svém štěstí. To nás nyní očekává. Osud sám mi naznačuje, že mi dá léku. Viďte, že mě milujete tak, jako jste mě milovávala. Já nepřestal na vás myslit a po vás toužit.“

Zase ruce k ní vztahoval očekávaje, že je uchopí a k němu se přivine.

„Musíte být klidný,“ napomínala ho, jakoby jeho rukou neviděla. „Jsem proto u vás, abych od vás slyšela vše a vše abych vám řekla. Kterak si představujete naši lásku a náš vzájemný poměr? Vy se chcete dát rozvést! Nebo jste už snad rozvod uskutečnil?“

„Ne,“ řekl zaraženě. „K čemu to? Proces by nadělal mnoho hluku, věc usnula, a matinka nechce o rozvodu ani slyšet, už k vůli dětem nechce k němu připustit.“

„A to vy si představujete, že bychom snad mohli nadále tak na sebe vzpomínat, jako jsme vzpomínávali? Nebojte se, já na vás nikdy nezapomněla.“

„Líno, nemučte mne, nenapínejte mé síly. Což mi nerozumíte? Může-li moje žena sdílet domácnost jiného, můžete i vy přinést podobnou oběť mně a pomoci mi vychovávat děti, které si vás budou vážit jako své nejlepší přítelkyně.“

Teď tedy věděla, co chce. Zbledla a vstala. Ruce se jí maličko zachvěly, a zlý výraz zablýskl se v jejích očích.

„Nestydíte se, pane rytmistře, činit takový návrh mně, právě mně, kterou jste odkopl, protože nebyla uznána za hodnou stát se vaší ženou? Teď, když vaše legitimní žena od vás utekla, mám jít k vám já jako náhrada? Jste při smyslech?“

„Proč se tolik horšíte?“ koktal zmateně. „Láska se neptá, čím bude, ona přináší oběť, ať jest jakákoli.“

„Jakou oběť jste přinesl vy naší lásce?“ ptala se se stoupající náruživostí.

„Já? Já jsem chtěl, ale víte přece, že různé ohledy mi bránily, a že jsem nebyl tehdy zkušený. Teď bych jednal jinak. Rozpomeňte se přece na svou matinku, ta také z lásky žila s důstojníkem, a vy to neshledáváte hanbou.“

Jakoby ji byl udeřil, zapotácela se a zachytila o postel. Oči se jí vytřeštily, a, lapajíc po vzduchu, bránila se mdlobě.

„Co je vám? Vzpamatujte se. Vždyť jsem vás neurazil.“

„Vy, vy, který jste zneuctil mě a zneuctil svou ženu, vy budete přirovnávat mou matku k té, kterou chcete učinit svou — ne, ani to neřeknu, hanba mě dusí. A já jsem vás mívala ráda! To jste muž a to jste důstojník?“

Vzpamatovala se, a v celé své výši se vztyčila. Oči jí zahořely takovým opovržením, že se Findejs přikrčil, jakby se obával, že ho udeří. Když otevřel přimhouřené oči, byla už pryč. Oddechl si, poněvadž se jí zhrozil. Co jí to jen napadlo? Čím se tak urazila? Můj Bože, proč se tolik pro pravdu zlobí? Vždyť nezapřela, že její matka byla oddána až před smrtí svého muže. Očekával, že bude potěšena, že radostně přivítá jeho nabídnutí. Žije přece tak těžce, nouze ji zahnala až do nemocnice, a mohla tedy zkrotnout. Arci, mohl jí to pouze naznačit, nemusil tak plnou pravdu povídat. Ostatně, ona sama, až ji hněv přejde, bude uvažovat a vrátí se, ráda se vrátí. Co může očekávat? Mladost ztratila, krása její odkvetla, a kdo by se mohl pro ni zanítit?

Přece však, když ani toho, ani druhého dne nepřišla, začal být nepokojný a nařizoval vojákovi, jenž mu posluhoval, aby vyřídil slečně Durasové, že by s ní rád hovořil. Voják se vrátil bez Líny.

„Slečna vzkazuje, že je churavá, a že tento pokoj obsluhuje jiná ošetřovatelka, jeptiška. Mám ji zavolat?“

„Dej pokoj, hlupáku, a ptej se, až se tě budu tázat. Dojdi mi pro doktora.“

Za chvíli vstupoval Výtoň. Podíval se ostře na Findejse. Tušil, že se něco mezi ním a Línou stalo, ale vykládal si to ve svůj neprospěch. Napadl včera Línu, plačící v kanceláři. Sotva ho spatřila, vyskočila a úprkem utekla. Lekl se, co se stalo, a chtěl jako náhodou se s ní setkat a ptát se, ublížil-li jí snad nevědomky. Ale ona se mu vždy vyhnula, oči sklopila, a on mohl pouze sledovat stopy slz na její tváři. Snad asi se s Findejsem domluvili, a teď neví, jak to má jemu, Výtoňovi, říci. Bláhová, povídal si trpce. On nebude zoufale naříkat, vyčítat jí, plakat. Dovede snést víc a, až dojde jeho trpělivost, pak se nebude rozpakovat svůj rozervaný život skoncovat velmi krátce a bez bázně.

„Přejete si?“ ptal se stručně rytmistra.

„Rád bych vás požádal o pomoc, soukromou a trochu podivnou,“ začal Findejs rozpačitě. „Vzkázal jsem pro slečnu Durasovou, aby ke mně přišla, ale ona se mne straní. Pro takové bezvýznamné slůvko, pro ne dost opatrně stylisovanou větu. Prokažte mi přátelskou službu, vyřiďte jí, aby nebyla tak umíněna, že jsem to tak zle nemyslil a že jsem ochoten ustoupit, v čem si bude přát.“

„Dovolte, mám jiné starosti než dělat posla,“ řekl Výtoň zlostně, ale hned se umírnil. „Ostatně, nechci být neochotným. Mám-li však něco vyřizovat, musím vědět, je-li to věc čestná. Nerad bych si svá ústa poskvrnil.“

„Vy jste také tak zhurta nakvašený. Kdo chce něco nečestného? Jste lékařem a umíte tedy mlčet. Známe se se slečnou Durasovou delší dobu, a jedná se o nějakou delikátní věc.“

„Snad o sňatek?“ ptal se zvědavě.

„To ne, jsem ženat. O něco jiného se jedná.“

„A slečna nechce od poslední rozmluvy s vámi hovořit?“

„Nechce. Odešla rozčilena a, ačkoli jsem jí vzkázal, tvrdošíjně vzdoruje. Jsem celý zoufalý. Noha mě bolí, a starosti mě rozrušují. Ať má trochu citu. Viďte, že ji sem přivedete?“

„Já? Ani mi nenapadne. Ba, ani jí nic nevyřídím, poněvadž bych se příliš styděl a poněvadž vás příliš dobře znám. Ale poradím vám něco. Telegrafujte pro svou matinku, ať pro vás přijede. Vaše paní matka vede celý váš život, ať se také stará nyní o vás a předejde vašim urážkám. Nevím sice dosud nic, nač si asi slečna Durasová stěžuje, ale tím líp pro vás. Byl bych s to vás z nemocnice vyloučit a ubytovat vás u některého Turka ve městě. Poslechněte mě a telegrafujte. A nenamáhejte se vzkazováním pro mne nebo slečnu Durasovou. Elev s jedním vojákem vám poslouží, co bude potřebí, a nikdo víc nesmí překročit práh této cely. Poroučím se, pane rytmistře.“

Uklonil se mu obřadně a s posměškem na rtech odcházel. Findejs nemohl hned nalézt slov, kterými by odpověděl. Úžas se ho zmocnil. Odkud ten hrubý doktor ví o jeho matince? Proč, byť ne přímo, zastává se Líny? Žalovala mu asi, pomluvila ho, všeho, co jí v dobré vůli svěřil, všeho použila k jeho snížení. A on s ní tak dobře smýšlel! Z bídy ji chtěl vytrhnout, chtěl jí dát okusit opět slastnějších chvil a za vše to klidí takové hrubé odmítnutí. Výš touží, chce ho dohnat k obětem, žádá snad rozvod, sňatek a domnívá se, že svým vzdorem prosadí, nač v duchu pomýšlí. Ne, ne, on má trpkých zkušeností dost, on se nebude na nic vázat, ničím své síly podlamovat.

Vědomí, že s ním beze vší šetrnosti jednají a vyhrožují, že mu ani náležitou posluhu věnovat nebudou, rozčilovalo ho vždy více. Vzpomněl si na radu Výtoňovu. Není zlá, uleví mu v každém ohledu a poskytne mu aspoň příležitost, aby si mohl stěžovat, aby mohl poukázat na brutální zacházení s raněnými důstojníky v nemocnici. Ostrými články v denních listech odhalí veřejnosti hrozné poměry a bude žádat za potrestání, za zadostučinění.

Rozkřičel se nejprve, volaje vojáka, a, když jeho křik bez odpovědi v cele zanikal, zvoncem jal se trhat. Voják, všecek zděšen, vrazil do vnitř a vzpřímen čekal rozkazů.

„Papír, péro, inkoust,“ křičel, hroze pěstí. „Co stojíš? Slyšíš přece, co poroučím.“

Voják vyběhl z cely a, nevěda si rady, utíkal hledat Výtoně, aby mu oznámil, čeho si raněný přeje.

„Vezmi si v kanceláři a dones, co máš poručeno,“ řekl Výtoň vesele. „Bude-li ti spílat, obrať se a odejdi.“

Za chvíli kvapil voják s telegramem k vojenské telegrafní kanceláři. Findejs volal matku do Banjaluky, prose jí, aby ho převezla domů, sice že zahyne. A poněvadž nebyla naděje, že matka dříve než za čtyři, pět dní přijede, krátil si dlouhou chvíli sestavováním stížností a novinářských článků, kterými po opuštění nemocnice chtěl proti Výtoňovi útočit. Voják, k jeho posluze určený, odnášel špatný jeho rozmar, věda však, že se nemá čeho bát, lhostejně vyslechl spoustu hrozeb a spílání. —

Výtoň, jenž by za jiných poměrů byl jednáním rytmistrovým pobouřen, pociťoval zvláštní radostné veselí. Jakby se mu ulevilo, tak najednou mu bylo volno, a tak zbytečnými zdály se mu všecky starosti. Lína odmítla jít znovu k Findejsovi a neposlechla, ani když po vojáku

ji k sobě volal. Hovořili tedy spolu důvěrně, a při té rozmluvě padlo asi něco, co ji musilo nejen zraniti, ale co také rozptýlilo v její duši veškeré kouzlo, jež ji k Findejsovi táhlo. Nešel k Líně, aby jí sdělil, že také on byl proti ní volán na pomoc. Měl tušení, že ona soukromá rozmluva musila obsahovat cosi ošklivého, čím by ještě víc ji poranil, kdyby po tom pátral. Ne, její duše, která nyní žije v úzkostech a zmatcích, musí mít čas k svému zotavení, musí sebrat sílu svou a nesmí být dotýkána rukou nešetrnou. Až přijde chvíle, ve které chladná rozvaha v ní nabude vrchu, až se duševně sebere a setřese kal, který byl na ni vržen, pak se přihlásí sama. Jeho láska nebyla by mužným citem, kdyby nyní na ni dorážel, podezříval ji, sobecky pamatoval na svůj vlastní klid.

Několikrát za den mihla se Lína kolem něho. Sotva že chvatně se na ni podíval, chvátal rychle za svými povinnostmi. Pouze jeho rozjasněná tvář a veselý pohled svědčily, že je už klidný, že se přestal strachovat. Snad to pozorovala, poněvadž se také ona jemu více nevyhýbala, třeba že při setkání přešla kolem něho plaše a beze slova.

Této noci měl Výtoň noční službu a v jakémsi rozjaření vykonal večerní obhlídku všech síní a baráků. Mezi nemocnými tyfem zastavil se u Petky. Byla chudáček vyhublá a slabá jako dokonávající dítě. Horečka jí lomcovala, ruce bezvládně spočívaly na pokryvce, a její oči smutně se dívaly bez veškerého výrazu rozrušení. Jakoby lhostejně očekávala svůj konec, ani z příchodu Výtoňova neměla radosti a na jeho otázky důsledně odpovídala záporným zavrtěním hlavy, jakoby ho žádala, aby ji nevyrušoval a nemařil klidu posledních chvil. Velmi pozorně zkoumal její tepnu i teplotu a vážně pozoroval její dech.

Dnešní noci se o jejím bytí či nebytí rozhodne. To mu bylo jasno. Vše je dosud příznivo, ale povstává jiný, hroznější nepřítel. Je velmi slabá, činnost jejího srdce je nepravidelná, a není vyloučeno ochrnutí srdce. Veškera dobrá nálada Výtoňova na ráz zmizela. Zavolal ošetřovatelku a, poručiv jí, aby výhradně u Petky byla na stráži a každou změnu mu hned oznámila, odešel ven.

Starostlivě přecházel chodbami a zahradou a netrpělivě se díval na hodinky. Čas líně utíkal, a on, pozoruje tiše přecházející vojáky a ošetřovatelky, lekal se, brzo-li ho některý z nich zavolá a sdělí mu, že Petka dokonává.

Bylo k půlnoci, když spatřil pološerem chvátající Línu. Neměla dnes noční hlídky, a domníval se, že spí. Zatím míří do tyfového baráku. Jistě ji tam volá bázeň o Petku. Jakoby i ona neurčitě si byla vědoma, že je osud Petčin v jakémsi spojení s jejím životem, jde se přesvědčit, čemu ta mladá, čistá žena propadne. Nemohl se přemoci a vešel za Línou. Spatřil ji skláněti se nad nemocnou a nevýslovná úzkost jím zatetelila. Ostýchavě se přiblížil a okamžik čekal. Teď se Lína ohlédla a, spatřivši ho, zarazila se a poodstoupila.

„Je velmi slabá," řekla tiše.

Sklonil se také k nemocné a napjatě poslouchal.

„Vydrží-li ještě půl hodiny, je zachráněna," povídal, opět se vztyčiv. „Počkám zde."

Složil ruce na záda a, podepřev se o stěnu, zasmušile se zadíval na tvář nemocné. Horečné záchvaty zachvívaly chvílemi jejím tělem, a oči její se namáhavě otevíraly. Jako ve mdlobě spočívala nehybně, kdykoli záchvat pominul, a hluboký vzdech sotva slyšitelně přesunul se přes naběhlé, zamodralé rty. Vždycky se zdálo, že s tím vzdechem vyletí také její duše, ale zase mírný pohyb jejích prsou svědčil, že dýchá, že je živa.

Pojednou nepokojně pohnula hlavou, cosi jakoby nesrozumitelně povídala, poobrátila hlavu na stranu a stišila se. Výtoň prudce přistoupil k loži a chopil se její ruky. V rozčilení se mu zdálo, že tepna přestala bít. Naklonil se nad srdcem a stajil dech. Neslyšel nic. Už se chtěl vztyčit a oznámit Líně, že Petka dokonala, když tichounký úder dolétl k jeho sluchu. A za ním druhý, třetí. Srdce bilo, slabě sice, ale ku podivu pravidelně. Podíval se na její tvář a viděl, jak má oči zavřené, ústa pootevřená. Tiché oddychování zachytil napjatým sluchem, a veliká radost vracela se mu do srdce. Dosud si však nedůvěřoval, nechtěl nic říci a sledoval každé pohnutí a šelest. Ano, teď si byl jist. Usnula. Spí pokojným, zdravým spánkem, jenž je výslednicí přestálé krise. Ústa se mu skřivila radostným výrazem, jejž potlačoval.

„Spí," povídal šeptem, vzhlížeje k Líně, jež bledá, chvějící se stála těsně u něho. Neodpověděla, ale oddychla si, a slzy se jí ukázaly v očích.

„Pojďme, nerušme ji. Sestro, ať má nemocná naprostý klid. Přijdu se na ni podívat." A dotknuv se ruky Líniny, vyzval ji, aby vyšla ven.

„Pojďte se umýt, dotýkali jsme se příliš těsně nemocné, a naše radost mohla by brzy skončit."

Poslechla ho a, umyvši se u nádržky, čekala, až také on vykonal svou obvyklou očistu, nutnou, aby nákazu sám nešířil.

„Posečkejte zde, slečno, přinesu něco z lékárny. Nebál jsem se až dosud a nikdy jsem nesáhl po ochraňujících prostředcích, ale dnes se velice bojím."

Odkvapil a vrátil se po chvíli s připraveným lékem. Lína stála dosud u nízké zahradní zdi, patříc do pološera, z něhož vystupovaly matné stíny okolních budov. Mlčky přijala lék a jaksi bázlivě se podívala na Výtoně.

„Slíbil jsem Petrovići, že mu oznámím, až jeho žena bude zachráněna. Chcete se mnou chvíli zde setrvat, nebo mám jít?"

„Nechce se mi spát, jsem velmi rozčilena, zůstaňte," řekla tiše.

„Děkuji vám, slečno, prokazujete mi dobrodiní. Jsem také velice rozčilen. Kdyby byla Petka umřela, nevím, co bych byl počal."

„Tolik vám na jejím životě záleželo?"

„Tolik. Proč bych toho před vámi tajil? Stal jsem se pověrčivým a řekl jsem si: Zachráním-li Petku, budu sám zachráněn. Zemře-li, i pro mne všechno štěstí zemřelo. A zachránil jsem ji."

Neodpovídala, zádumčivě hledíc k zemi.

„Neobávejte se, že bych chtěl vás přinutit k nějaké odpovědi. Slíbil jsem vám, že vás nebudu znepokojovat, a věřím ve váš slib, že mi, až týden uplyne, odpovíte. Chtěl jsem vám pouze říci, proč jsem tak veselý."

„Domnívala jsem se, že vás rozveselilo odbytí, kterého se mi dostalo,“ povídala trpce.

„Jaké odbytí? Nerozumím vám,“ podivil se upřímně.

„Chcete mě pouze ušetřit,“ pochybovala, pátrajíc v jeho tváři, neprozradí-li se.

„Já? Ne, slečno. Patřím na vás zcela jinak, než se domýšlíte. Kdybych býval věděl o nějaké urážce, byl bych se postaral, aby se vám dostalo zadostučinění, a kdyby vás potkalo cosi smutného, byl bych vás požádal, abyste přijala ode mne nějakou útěchu. O ničem nevím. Pan rytmistr Findejs mě sice žádal, abych vás přemluvil k opětné návštěvě, ale, vyptav se ho, viděl jsem, že jste měla dozajista vážnou příčinu k zastavení dalších návštěv. A pak jsem věřil, až se uklidníte, že sama mi řeknete, co za dobré uznáte.“

„Arci, jsem odhodlána všechno vám říci,“ povídala ostýchavě. „Musíte mi však slíbit, že chování svého vůči Findejsovi nezměníte.“

„Nepotřebuji ani slibovat, rozumí se samo sebou, že na toho pána patřím jako na raněného důstojníka. Trochu jsem se sice přenáhlil, zakázal jsem ošetřovatelkám k němu přístup a také sám se ho straním. Elev s vojákem se o něho starají. Přejete-li si, půjdu k němu opět. Tuším, že telegrafoval pro matku, aby ho odvezla. I to by se dalo odvolat.“

„Jen to ne,“ ozvala se prudce. „Chce-li odejet, ať odjede. Nic mi tak neuleví jako to. Vy se obáváte, že mám starost, neubližuje-li mu někdo? Nikoli. Příliš mnoho šetrnosti bylo mu prokazováno. Vím, že k vůli mně. On tak jemnocitný nebyl, on nezapomněl ani teď na své sobectví, a úroveň jeho cti snížila se tolik, že se za něho stydím. Tísnilo mě, že tu dlouho zůstane, že mě i vás bude znepokojovat, že ve své bezohlednosti potupí mě před personálem. Schopný toho je. Nic mu není daleko. Odjede-li, jakoby těžké břemeno se mne spadlo.“

„Urazil vás, viďte,“ povídal Výtoň temně.

„Nic vám teď nepovím. Musíte i vy se uklidnit, abyste na vše patřil rozumně a nedal se uchvacovat hněvem. To vám mohu říci, že jsem se už rozhodla. Toužíte-li ještě nyní po tom, abychom si jednou náleželi, nestojí nic víc mezi námi. Ale jednu podmínku si ještě kladu.“

„Mluvte, poslouchám,“ řekl pohnutě.

„Zde v nemocnici nesmí padnout závazné slovo. Patříte na mne jiným zrakem, než jakým byste na mě patřil venku. Pochmurné ovzduší zdejší činí mě snad zajímavější, než opravdu jsem. Nezapomínejte také, že už nejsem mladým děvčetem. Jsem pouze o dvě léta mladší vás, a můj zevnějšek bude každým rokem ztrácet. Teď snad připadám vám milá, protože nemáte příležitosti přesvědčit se, že také jiné ženy jsou milé a půvabné, snad mnohem půvabnější, než já. Jste příliš čestný, než abyste později poznav, že jste se přenáhlil, vinil mě nebo ustupoval. Najděme střední cestu. Rozejdeme se odtud jako dva, kteří se seznámili, ale jež nic nepoutá. Vy se vrátíte domů a půl roku budete svoboden. Naleznete si zatím své působiště, ohlédnete se po světě a přesvědčíte se, byla-li nynější vaše volba rozumná.“

„Prosím vás, odvolejte svá slova, neukládejte mi zase novou zkoušku," prosil netrpělivě.

„Jedná se o celý život, a v té věci nesmíme se oba štítit něčeho trpkého. Ostatně, není to nic vážného. Půl roku uplyne velmi rychle, zvlášť vám, poněvadž budete mít mnoho starostí a mnoho práce. A snad potom uznáte, že jsem dobře učinila. Možná, že vás nějaký jiný obraz zachytí, něco jiného zaujme. Nuže, budete volný, bez závazků a svobodně, bez výčitek svědomí budete moci ustoupit, a také já nebudu trpět, nebudu zakoušet nových zklamání."

„Nezažijete jich více," zvolal vroucně.

„Dej Bůh! Ale já nejsem tak lehkomyslná, jako jsem bývala, a dříve, než začnu věřit v nový den a v nové štěstí, musím míti jistotu."

„Kam půjdete vy? Mám vás nechat znovu strádat?"

„Ne, nebudu strádat. Půjdu za svým povoláním. Přesvědčil jste se, že mi ošetřování nemocných není břemenem, že mi bylo radostnou útěchou. Půjdu zase za svým cílem. A nic nechci vzpomínat, že mě čeká štěstí, abych potom nepřišla o veškeren pracně naströdaný duševní klid."

„Ale kde já vás najdu? Mám snad potom v úzkostech pátrat po světě a marně hledat vaši stopu?"

„Ne, pane doktore. Nezapomínejte, že jsem ošetřovatelkou červeného kříže, který může vždycky podat zprávu, kde ta či ona ošetřovatelka je zaměstnána. Nuže, to nejhlavnější je odbyto. Jste spokojen?"

„Co mám dělat?" zahučel stísněně. „Prosit vás, abyste jinak se rozhodla, vím, že je marné. Snad přece jednou také já dočkám se ukončení temné doby svého života. Nezapomínejte, že teď už váš život patří z polovice mně, a že pro mne jste povinna se šetřiti."

„Vím, co mám dělati, také vy buďte toho pamětliv. A teď jděte k Petrovići. Dlouho jsme spolu stáli a musíme být opatrni, aby zlomyslná ústa nezkalila náš pokoj. Půjdu si lehnout, a vy zdráv konejte svou obětavou povinnost."

Podala mu ruku a stiskla vřele jeho. Výtoněm zalomcovalo pokušení políbit ji. Ale zastyděl se za svou slabost a chvatně se od ní odtrhl.

„Dobrou noc," řekl prudce a zamířil k síni, ve které ležel Ivan Petrovič. Bděl. Spatřiv doktora, nazvedl se a rukou naň kýval.

„Nu, čeho si přeješ, Ivane?"

„Byl jste u Petky?" ptal se lačně.

„Byl, před chvílí."

„Neumřela?"

„Proč by umírala?" zasmál se Výtoň.

„Probudil jsem se před chvíli ze sna," vypravoval Ivan rozechvěně. „Zdálo se mi, že Petka přišla sem a, líbajíc mě, povídala, že už mohu jít, že na mě čekají brati. Byla jako na cestu připravena a smála se. Opravdu, zemřela. Vždyť jsem cítil její dech, a, když jsem se probudil, stín padl na mne za mou hlavou. Ohlédl jsem se, ale už jsem ničeho neviděl."

„Věřím, že jsi nic neviděl," přitakal Výtoň vesele. „Kterak zde mohla být Petka, když poprvé spí. Jako kuřátko tam leží, slaboučká a vyhublá, ale už jí nic nebude, už to všecho přestojí. Dočkáš se, Ivane, i toho, že přijde sem a že tě políbí. Neboj se, potom ti neuteče a nebude tě pouze ve snách líbat."

„Nelžeš?"

„Myslíš, že bych se bál takovému junáku pravdu říci do očí? Díval jsi se jindy na smrt, musil bys i teď se dívat a trpět."

„Pravda;" řekl vážně a ulehčeně zakýval hlavou. „Nu, sláva Bohu, jen když je živa. Kéž i ty jsi dlouho živ!"

Hlas se mu zachvěl pohnutím, ale nepodlehl mu, potlačil slzy. Nesluší se na junáka, být příliš citlivým. Ještě jednou musil ho Výtoň ujistit, že je Petka zdráva, a pak teprve se usmál, ukazuje při tom své bílé, krásné zuby. Jen při tom se zasmušil, že on i Petka ještě aspoň čtyři týdny budou musit zůstat v nemocnici, a že potom, nebude-li okkupace skončena, nepropustí je do domova. Poněvadž se hovorem ostatní nemocní probouzeli, nesnažil se Výtoň ho potěšit a odcházel.

Měl sám dost o čem přemýšlet. Teď teprve se v něm hlouběji pohnulo rozechvění, když klidně uvažoval, co mu dnešní noc přinesla. Dostal slovo a, třeba byla jeho trpělivost znovu napjata, jak jinak patřil do budoucna! Měl se aspoň nač těšit, k čemu připnout svou duši, čím zahřát své nitro. Nebyl více roztrpčeným poutníkem, patřícím na svůj život jako na pochybnou cestu, která vede pustým krajem a končí kdesi v temnu a neznámu. Všechno se kolem něho rozsvětlí, útulný život kolem něho sepřede své jemné sítě, ve kterých skryje veškeré své štěstí, aby je žárlivě střežil před zlomyslným osudem.

Tušil, že asi také duše Línina jest zvířena, že jen s namáháním zapuzuje tužbu oddat se víře ve štěstí. Nestěžoval její zápas, nevtíral se jí. Arci, toho nemohl si odepřít, aby aspoň při setkání s ní nevyměnil pohled plný vroucího zážehu, aby tu a tam nepromluvil několik prostých slov, do nichž vkládal celé své štěstí. Rozuměla mu, a její bledé líce rozkvétaly v těch chvílích ostýchavým ruměncem, který činil její tvář tolik sladce jímavou.

Obyčejným místem, kde se setkávali, bylo lože Petčino. Co něžné pozornosti jí prokazovali! Sesláblá a hubená ležela na loži a sotva sebou mohla pohnouti. Ale jejím očím vracel se lesk, a na její rty úsměv. A jak se uměla dětsky krásně usmívat, jaká vděčnost hořela v jejích očích! Sotva se mohla ruky některého z nich zmocnit, hladila ji a všecka sesmutněla, odcházeli-li. Lína dělila se s ní o své pochoutky, a Výtoň neopomenul přinášet k posilnění víno, které bylo pro důstojníky určeno.

Jednoho dne, když právě stáli u Petky, žvatlajíce s ní jako s rozmazleným dítětem, přišel za Výtoněm voják. Nějaká paní prý přišla do nemocnice a přála si mluvit s řídícím lékařem.

„Neodcházejte, vrátím se sem," řekl Líně. „Hádám, kdo to asi je. Vy také, viďte?"

„Ano. Nezapomínejte, že je jejím jedináčkem," dodala prosebně.

Výtoň máchl rukou a vyšel ven. Tušení ho neklamalo. Matka Findejsova přijela si pro syna. V domněnce, že celý svět ví o jejím velkostatku a šlechtickém původu, spustila velmi zhurta, zmýlila se však, že lékař bude zastrašen. Úsečně a pánovitě zakázal jí křičet a pohrozil, že ji dá vojáky z nemocnice vyvést. A pak, jak už jednou byl pobouřen, netajil se svým posudkem o panu rytmistrovi.

„Kdyby se zaň nepřimlouvala slečna Durasová, byl bych ho musil na přání ostatních důstojníků z nemocnice vyloučit," řekl úmyslně.

„Jaká slečna Durasová!?" ptala se s úžasem.

„Vždyť ji dobře znáte a, neznáte-li, zeptejte se paní majorové Smolíkové," odbyl ji krátce.

„Ona je tu?" lekala se.

„Bohu díky, ano. Máte snad strach o syna? Je to zbytečné, slečna vaším synem pohrdá, není jí víc nebezpečným. Pan rytmistr je lehce raněn, schopen převezení, a všichni vám budeme velmi vděčni, zbavíte-li nás takového zbabělého pacienta. Vojáci ho přenesou do vozu, já nemám nic víc, co bych v té věci udělal. Poroučím se vám."

A, obrátiv se k ní zády, volal na vojáka, aby přinesl nosítka a zavolal si na některého ze svých kamarádů, aby mohli vynést rytmistra Findejse.

Za chvíli vyběhli ošetřovatelky, vojáci i ranění, kteří mohli chodit, aby se podívali na odchod rytmistrův. Učinil jej hodně hlučným, křiče hlasitě a stěžuje si na správu nemocnice, v čem mu jeho matinka vydatně pomáhala. Smích je provázel, a v refektáři bavili se důstojníci dlouho vypravováním o rozmarech svého málo statečného kollegy.

— — — — — — — — — — — — — — — — — — —

„Kolik je hodin, slečno?"

„Půl páté, milostpaní."

„To je již tma. Sedněte si ke mně blíž, bojím se velice po tmě, jakobych stále před očima měla onu hrůznou tmu, která se kolem mne v rozbitém vagonu prostírala, když jsem se ze mdloby probudila."

„Dám rozsvítit."

„Ne, ne, je mi takhle dobře. Vždyť se až děsím na nekonečnou noc, ve které světlo stále dráždí mé nervy. Když jste vy vedle mne, nebojím se. Budeme si aspoň trochu povídat. Bohu díky, že aspoň má hlava je zdráva. Vypravujte mi něco, ať je to cokoli."

„Nevím věru, co bych povídala. Veselého nic nevím a smutným nebudu plašit zbytek vaší trpělivosti."

„Ach, ano, člověk má ve svém životě tak málo radostí. Sotva se těší, že mu nastane nový život, něco šťastného a jasného, za chvíli se vše změní ve smutek. Vy jste asi viděla mnoho hrůz. Četli jsme s Karlem, co tisíců bylo padlých, co tisíců raněných, a kolik jich podlehlo nakažlivým nemocem. Také takové jste ošetřovala?"

„Zajisté a kolik set. V době tří měsíců bylo jich u nás přes tři sta, a z těch polovina zemřela. Právě si vzpomínám na radostný zjev, který mi z banjalucké nemocnice zbyl. Hned na počátku přivezli raněného Srba. Byl střelen do nohy a dost povážlivě. A s ním přijela

mladičká žena, s pola dítě ještě. Nechtěla se od muže, s nímž byla teprve měsíc před tím oddána, odtrhnout. Bylo mi jí líto, a prosila jsem lékaře, aby jí dovolil trávit u muže v nemocnici, Vyhověl mi, a mladá Petka stala se naším miláčkem. Sotva ale muž byl prost nebezpečenství, rozstonala se Petka na tyfus. Jakoby o naši sestru šlo, tak jsme ji obsluhovali a zachránili. Když se poněkud zotavila, žádala vášnivě být u muže. Nezbývalo než ji přenést na lože vedle něho. Nezapomenu na její oči a na její jásot, kterým muže uvítala. Všecky ošetřovatelky chodily se na ní dívat, a, když potom z nemocnice odcházela, plakali jsme téměř všichni. Taková šťastná povaha to byla, která neměla pro nic jiného smyslu, než pro muže."

Nemocná tiše poslouchala. Ráda slyšela Línin sladký hlas. Zvykla si na ni jako na svou starší sestru, a hovory s ní byly jí dobrodiním. Od té doby, kdy při železničním neštěstí byla jí zlomena ruka i noha, a ona v beznadějném téměř stavu odvezena do hotelu, uplynulo pět týdnů. Po celou tu dobu byla Lína její ošetřovatelkou. Podivnou náhodou jela týmže vlakem a, když se neštěstí stalo, nalézala se ve vagoně, neštěstím ušetřeném; zvyklá nemocným a rozumějíc poraněním, bez vybídnutí spěchala ku pomoci a dříve, než přijeli lékaři, několik nemocných ovázala, aby aspoň trochu úlevy jim poskytla. Byla právě zaměstnána paní Irmou Vejerovou, když se dostavila lékařská pomoc. Lékařům neušla zručnost Línina, a, sotva minul první nával uděšení, starali se o převezení raněných. Stav paní Vejerové, dámy dosti slabé a neštěstím celé zdrcené, nedovoloval dalekého převážení. Na jich radu odvezl ji muž, který jako zázrakem byl vážnějších zraněuí ušetřen, do nejbližšího hotelu a požádal Línu, aby u jeho paní zůstala. Přijmula nabídnutí a oznámivši, kde se nalézá, oddala se se vší něhou a láskou ošetřování roztomilé bytosti, tolik postižené a tolik trpící. Vroucně si zamilovala mladou trpitelku, která se podobala děvčeti v rozpuku nejkrásnějších let, ačkoli Líninu zraku neušlo, že je o málo mladší než ona. Přivolaní lékaři ze sídelního města dovedli ruku i nohu zachovati, ale léčení trvalo dlouho. Dosud nemohla se hýbat a trpěla bezesnými nocemi, v nichž jí byla Lína trpělivou společnicí.

Teď, když Lína povídala o Petce, stišila se paní Irma a chvíli neodpovídala.

„Nedivím se, že tolik po muži toužila," povídala po chvíli jako pro sebe. „Co je žena bez muže? Muž je světlem a teplem ženiným. Žena sice jeho život činí sladkým, ale snáze vydrží muž bez ženy, než žena bez muže. Co já se vytrpím, že tu Karel není. Už druhý den je na cestě a nepřijede až zítra. Zkusí, ubohý, k vůli mně. V továrně je ho zapotřebí, a přece přes den sem přijíždí. A k tomu ta ošklivá záležitost, která nyní kalí naše štěstí. Ne, nejsou všichni muži stejní. Jsou mezi nimi někteří, před kterými by měla každá žena býti veřejně varována. Jsou mezi nimi sobci, kteří pamatují vždy a ve všem na své já a ženu mají pouze za hračku, která nemá citu a váhy, se kterou si zahrají a potom ji odhazují. Myslíte, že nemám pravdu?"

„Věřím vám. Sama jsem se o tom přesvědčila," řekla Lína s hořkým úsměvem.

„Opravdu? Arci, je na vás vidět, že jste vždycky nebyla ošetřovatelkou nemocných. Odpustíte mi zajisté malou otázku. Čím byli vaši páni rodiče?“

„Otec byl důstojníkem, matka dcerou vojenského kapelníka.“

„Tak?“ podivila se paní Vejerová. „Kde byl váš pan otec posádkou?“

„V K. Moje matinka byla z J.“

„Bože, jak podivné myšlenky člověka napadnou,“ řekla paní Irma užaslým tónem. „Otec důstojníkem, matka dcerou vojenského kapelníka. A Vaše matinka byla z J. Všecko tak nápadně se shoduje. Promiňte, jsem zvědavá jako všechny ženy. Znala jste kdysi důstojníka jménem Findejs, Oskar Findejs?“

Lína otočila hlavu po paní Irmě a v prvním překvapení nebyla s to hned odpovědít.

„Mne se nebojte,“ ozvala se paní Irma dychtivě, snažíc se v pološeru pokoje proniknout každý záchvěv na tváři Línině.

„Nemám se čeho bát. Ano, znala jsem důstojníka toho jména a, abych přiznání své dovršila, byla jsem mu téměř zasnoubena.“ Slova svá pronášela klidně, a jen zcela nepatrně zachvíval se její hlas.

„Vy jste tedy ubohá jeho první oběť!“ zvolala paní Vejerová rozčileně. „Vy jste ta, která jste mohla každé být varovným příkladem a zvlášť mně. Víte, že já jsem žena Findejsová?“

Tušení, které se Líny zmocňovalo již před pronesením přiznání, stavši se skutkem, překvapilo Línu. Ne snad nějakým roztrpčením, ale obnovením rány, která v duši její už usínala. Zatmělým pokojem rozložilo se ticho, a pouze veselé tikání ozdobných hodinek, stojících na nočním stolku, zazvonilo do náhlého mlčení.

„Prosím vás, slečno, dejte rozsvítit,“ ozvala se nemocná po chvíli. „Jsem velice rozrušena, a tma mě dusí. Musíme na sebe vidět, musímě si říci, co nás obě tlačí. Hle, jaká náhoda! Obě, kterým tolik ublížil, shledaly se, aniž by se hledaly. Proto mě stále cosi k vám poutalo, a vaše tvář mi připadala známá. Teď se pamatuji, že jsem vás viděla na podobizně. Ukazoval mi ji jednou se smíchem, jaké měl milostné dobrodružství. Tehdy jsem mu věřila a teprve později, když už byl konec, dověděla jsem se od dam, jak hanebně si vůči vám počínal. Tak vy jste jeho první oběť!“

A upřela své široko otevřené oči na Línu, jež, nechtíc v takové chvíli přivolávat hotelový personál, sama rozsvítila. Podívala se také na paní Irmu a smutně se usmála.

„Pojďte sem ke mně, sedněte si tuhle,“ prosila nemocná, chvatně vztahujíc k ní zdravou ruku. „Nesmíme být nepřítelkyněmi, nás neštěstí spojilo, a jsem nevýslovně šťastna, že jsem vás nalezla. Povídejte mi všechno, co víte, nic přede mnou neskrývejte. Nechci vašeho pokoření. Také já sama řeknu vám všechno. Nic mé výčitky tolik neuspí, jako vědomí, že nejsem sama, že také někdo jiný nevinně snášel hanbu a potupu toho člověka. Sama jste se s ním seznámila? Nikdo vás nepřemlouval?“

Držela pevně ruku Líninu a lačně se dívala na její ústa.

„Není nic prostšího, než moje seznámení se s panem Findejsem,“ povídala Lína a, zadívavši se před sebe do prázdna, opakovala krátce vše, co věděla. Nenanášela křiklavých barev, nestěžovala si, neobviňovala Findejse. Jakoby to bylo všechno přirozené, tak vypravovala běh svého mládí a své dívčí lásky. Až když došla k líčení, jak těžce ji paní majorová potupila, zarazila se, okamžik váhala, ale potom zasmušile pověděla i to. A, jakoby ji vypravování ulevilo, jakby s kýmsi sobě drahým sdělovala svůj žal, nakreslila svůj potomní život, svůj zápas o chléb a konečně svůj pobyt v nemocnici. I o setkání s Findejsem se zmínila, ale zamlčela, z čeho on svou paní vinil a jaká nabídnutí činil.

„Jeho matka proň přijela a odvezla ho domů,“ řekla krátce. „A potom, když okkupace byla skončena, když se létací lazarety vracely z bojiště, byli jsme z nemocnice propuštěni, a já odjela domů. Byla jsem u dvou nemocných a, poněvadž jsem měla několik dní prázdno, jela jsem se podívat na své rodiče. Místo toho stalo se neštěstí, a já zůstala u vás. To je vše, co mohu říci.“

„Jak vás lituji, jak jste byla nešťastna!“ povídala paní Irma zádumčivě. „A přece, jak jste byla při všem tom neštěstí statečná! Já na vašem místě byla bych si zoufala. Proto také neodolala jsem touze, nalézt náhradu za svůj zmařený život. Vím, že mě mnozí právem odsuzují. Ale což jsem měla odříci se všeho štěstí? Měla jsem proto, že mě jeden muž oklamal a hanebně zradil, celý svůj život pohřbíti? Neměla jsem k tomu síly. Nemám takovou velikou a šlechetnou duši. Vy mě také odsuzujete, viďte?“

„Já? Proč? Kdo ví, kdybych byla se octla ve vašich poměrech, nebyla-li bych bývala ještě horší. Nejsem také bez viny, a jaký smysl by to mělo, vás odsuzovat?“

„Děkuji vám, slečno, vy jste dobrá duše,“ povídala chvatně. „Vy tušíte, že dost trpím, a neumoříte mé utrpení. Neměla jsem takového vychování jako vy. Scházelo mi teplo rodiného života. Můj otec ženil se už jako starší muž, a matinka byla velmi mladá. On se ženil z lásky, matinka pro zaopatření. Byla dcerou vyššího státního úředníka, který dal své dceři pečlivé vychování, nemohl jí však dát věno. A tu přišel otec, plukovník a zámožný muž. Lákavé postavení zlákalo matinku. Vzala si ho, toužíc po samostatném, rušném životě. Užila ho plnou měrou. Můj otec byl rozumný a dobrý muž, který nechtěl svou mladou ženu v poutech držet a její život mařit žárlivou svéhlavostí. Ponechával matince volnost, popřál jí zábav, nebránil jí ve veselosti a byl jí vděčen. že nezneužila své svobody k jeho snížení. Třeba ho matinka nemilovala tak vroucně jako on ji, přece si ho vážila, byla mu vděčna, a já, vyrůstajíc mezi nimi, požívala jsem svobody snad víc, než bylo užitečno. Otec mě svou láskou kazil, a matinka, toužíc svá mladá léta věnovat sama sobě, nestarala se příliš o mne.“

„Sdědila jsem po ní veselou, nepokojnon povahu, touhu po samostatnosti, libujíc si od mládí provádět svou vůli. Matinka, když jsem začala vystupovat na veřejnost jako dospělé děvče, stávala se omrzelou, sesílila a spchodlněla, a můj otec zatoužil pô klidu, zažádav o výslužbu.

Usadil se potom v K., aby byl na blízku vojska a důstojníků, s nimiž by se mohl stýkat a svou nudu v jich společnosti zahánět. Můj život začínal být dosti jednotvárným, poněvadž většina důstojníků byla ženatých, a důstojníci žili v uzavřené odloučenosti od ostatních vrstev společnosti městské.

V té době přinesla paní majorová Smolíková rodičům návrh na moje vdavky. Kdyby bývala její dcera neměla v té době vážnou známost s jedním nadporučíkem, byla by dohodila jistě ji. Mimochodem řečeno, její hrdá a málo půvabná Mici je až dosud svobodná, ačkoli by se spokojila ženichem méně významným, než je důstojník. Tehdy návrh majorové vyrušil otce i matku. Naléhali na mě, a já se tuze nebránila. Na vyzvání majorové přijel Findejs k nám a mně se dosti líbil. Moje matinka byla jím nadšena, a já podlehla jejímu dojmu. Vykonáno několik návštěv, vyměněny dárky, a já se stala paní nadporučíkovou.

Poslední dny před sňatkem byly dost smutné, a já, jakobych byla tušila, co mě očekává, přála jsem si v duchu, aby k sňatku nedošlo. Po sňatku odjela jsem na několik dní na statek mužův a tam jsem se po prvé dověděla o vás, a tam také počínaly ve mně klíčiti obavy. Viděla jsem, jak muž podléhá vedení své matky, jakou bezděčnou hříčkou je v jejích rukou, a jakou vládu osobuje si ona také v jeho domácnosti. Mlčela jsem, ale umiňovala jsem si, že to nestrpím, že nedovolím, aby někdo se se mnou dělil o muže. Cítila jsem dost síly vést svůj dům a přála jsem si, abychom už raději byli v pevnosti. S množstvím dobrých naučení a spoustou chvály o svém synu propouštěla mě moje tchýně, slibujíc mi, že se na nás častěji podívá a ve všem nám poradí. Rozradostněna, že jsem se dostala z ovzduší, které mě ubíjelo, vroucněji jsem se k muži přivinula, a on, zbaviv se matčina vlivu, stal se také něžnějším a veselejším.

Společnost nás přijala dobře, a paní generálová, při první návštěvě dosti chladná a upjatá, naklonila se mi později velmi přátelsky. Jak jsem se dověděla, velice mému muži zazlívala jeho počínání proti vám, a nikdy už nepožíval její přízně tou měrou, jako dříve. Veselý život a četné styky probudily ve mně chuť k životu. Byla jsem ráda veselá a sama jsem také veselosti nepokazila. A můj muž, nemaje nikoho, kdo by proti mně štval, radoval se se mnou.

Naše nálada byla skalena příchodem tchýně. Měla asi dobré zprávy, že se bavím, že nesedím doma a nelekám se, co tomu ona řekne. Přijela v nepěkné náladě a neskrývala se její příčinou. Začala mě hned poučovat, jak si mám počínat, jak se mám o muže starat, společnostem se vyhýbat, šetřit, přičiňovat se, zkrátka, počínala si, jakobych byla malé děvčátko. To mě podráždilo. Řekla jsem jí bez ohledů do očí, že je teď v mé domácnosti, ve které rozhoduji já, že se nedám mistrovat, a že ji sice ráda uvidím jako matku svého muže, nikoli však jako svého soudce. Tím jsem ťala do živého. Napřed začala s vysoka, vyhrožovala a byla dost hrubá. Když jsem se nedala a oplácela rovné rovným, rozplakala se a nářkem snažila se svou svéhlavou snachu dostat ve své područí. A poněvadž její nářek byl mi protivný, a já ji prohlédla, zůstal i tento pokus bezvýsledným. Odjela jako bouře, a brzy cítila jsem její

vliv znovu. Nemohouc opanovati mě, sáhla po synu. Dopis za dopisem vyměňovala s Oskarem, a tento použil každé dovolené, aby jel vyslechnout rozkazy a přání matčiny.

Spracován jejími náhledy, počal dorážet na mě s rostoucí bezohledností a hrubostí. Zakazoval mi zábavy, vycházky, styky. Čím byl prudčí, tím jsem byla vzdorovitější. Bouřilo se ve mně vědomí uražené ženské důstojnosti, a nechtěla jsem klesnout na místo lepší domácí služky. Narození dětí na čas zastavilo neshody, ale po mém ozdravěni vždycky propukaly bouře ve větší ještě síle. Paní tchýně si přála, abych i na stravě šetřila, jen abychom mohli dětem nahromadit hojně majetku. A já jí na vzdor nešetřila, třeba mně samotné bylo peněz líto. Kdyby byli mírností a laskavostí na mne působili, byla bych se stala povolným jejich nástrojem. Jak jsem vás poznala, vy byste se byla stala v té rodině ubohou popelkou. Nelitujte, že vás osud s Findejsem rozvedl."

„Nelituji, milostpaní," řekla Lína smutně. „Lituji jen toho, že moje dobrá matinka tolik trpěla, že ani k stáru nezažila tiché radosti."

„Nemylte se, byla by zažila víc lítosti," zvolala nemocná prudce. „Domníváte se, že matku nebolí, když vidí dceru kráčet pochybnými stezkami? Nestěžovala jsem si doma, pověst sama roznesla různé věci z naší domácnosti, a rodiče, nechtíce se mezi nás míchat, psali mi, abych přinesla oběť pro zevnější slušnost a klid. Ale to už bylo pozdě. Byla jsem doštvána tak daleko, že jsem muže nenáviděla. Lačněla jsem po rozloučení od něho. Dostalo se mi toho, ačkoli mi to přineslo novou řadu žalů. V J. byl nový adjutant, muž v každém ohledu čestný, vzdělaný a milý. Byl synem zámožného továrníka a setrvával na vojně, poněvadž otec jeho dosud sám továrnu řídil, a jemu se bezstarostný vojenský život líbil.

Paní generálová od té doby, kdy se moje roztržka s mužem stala veřejným tajemstvím, okázale mě vyznamenávala a mého muže přehlížela. Že byl sproštěn čestné služby adjutantské, bylo také jejím dílem. Docházejíc často k ní, měla jsem příležitost seznámit se s novým adjutantem. Znáte ho. Je to Karel Vejer. Z počátku to byla lítost, která ho pudila, aby pozornostmi mě potěšil. Později dostavil se hlubší cit a mně nezůstal utajen. Začala jsem hrát s ohněm. Abych muže popudila, vyznamenávala jsem Vejera. A konec toho byl, že se u mne dostavilo, čeho jsem dosud nepocítila. Začala jsem ho milovat. Mé dosud spící srdce se probudilo, a pak je utišit nebylo v mé moci. Dlouho jsem zápasila, dlouho bránila se udělat, co by tak násilně rozervalo rodinu, ve které dvě malé děti pamatovaly mě na mou povinnost. Ale když jednou Findejs veřejně mě snížil a obvinil mne z tak nízkého skutku, že jsem hanbou byla ohromena, setřásla jsem veškeré ohledy a odhodlala se k tomu, co mi Vejer před tím spůsobem šetrným nabídl. Nemusím vám povídat, čím jsem se stala," dodala, snižujíc hlas, a slzy se jí ukázaly v očích. „Rodiče se mne zřekli, ztratila jsem duševní klid a žiji v stálém nepokoji. Často se mi zdá, že nevydržím v takovém duševním napjetí, že si zoufám, ale nezištná, veliká láska Karlova mě pozvedá a těší. Věřte mi, nic bych se byla

smrti neděsila, kdyby byla přišla. Byla by mne vysvobodila ze zmatků, kterým jsem na celý svůj život propadla. Oč spokojenější a šťastnější jste vy."

Stiskla pevně ruku Líninu, a proud slz stékal na její tvář. Lína se k ní naklonila a, stírajíc něžně její slzy, usmívala se na ni laskavě.

„Každý neseme si svůj stín," povídala vzrušeně. „A každý se domníváme, že je nejtěžší. Jen víru v lepší dny si musíme zachovat, nemáme-li poklesnout. Proč byste se zříkala života? Proč se zbavovala naděje, že také naše bouře dozní a ustoupí jasu? Nemáte dost, co by vás uklidnilo, nemáte lásky? A nemilujete sama?"

„Ach, ano, mám lásku, velikou, drahou," volala vzrušeně, a červeň zalila její tvář. „Máte pravdu, nemám proč naříkat. Zkusila jsem snad méně než vy. Dobře se mi vede, nemusila jsem třást se o svůj život. Vidíte, jak slabý tvor je žena, jak je její nitro stále neukojeno. Jakou bolest dělám Karlovi stálou svou nespokojeností! Už budu odhodlanější. Povzbuďte mě, slečno, kdykoli začnu naříkat. Zasloužím toho, abyste mě hodně vyplísnila."

„Nebudu vás plísnit, nemám proč," zasmála se Lína vesele. „Ale pamatovat vás budu na vyšší váš cíl. Kolik ještě radostí prožijete, než se dočkáte mrzutého stáří!"

„Myslíte?" ptala se dychtivě, a úsměv rozjasnil její tvář. „Kéž by se to stalo! Požádám Karla, až přijede, aby zanechal procesu. Vidíte, ani jsem vám neřekla, jak se Findejs mstí, jak chce ještě teď nasít mezi nás hodně trpkosti. Když jsem byla při neštěstí raněna, přihlásil se Karel o náhradu a také pro mne se náhrady domáhá. Při příležitosti vyšlo na jevo, že nejsem ženou Karlovou, a chytrý advokát, zastupující dráhu, chce mě odmítnout tím, že prý musí můj pravý muž projevit souhlas s mou žádostí o náhradu. Náš advokát psal Findejsovi, ale ten ukázal, co v něm je. Na advokátův list ani neodpověděl, ale za to napsal dráze, že se zříká každého nároku na náhradu, poněvadž jsem nepřestala být jeho ženou. Běží tu o čtyřicet tisíc, které by Karlovi velmi prospěly, poněvadž má nemoc stála mnoho, a on mnoho mou nemocí zanedbal. Konečně se tedy odhodlal a odjel za Findejsem sám, aby s ním vyjednával. Domnívám se, že Findejs, jaký už je lačný peněz, dá se penězi získat. Stále si myslím, kdy Karel přijede, s jakou se vrátí, jaké nové obtíže bude Findejs dělati. Dovolte, klepe někdo?"

Lína rychle povstala. Ložnice neměla vchod z chodby, přicházelo se do ní z vedlejšího pokoje, do něhož byly dvéře zavřeny. Když otevřela dvéře, jasně ozvalo se klepání z chodby. Otevřela rychle a překvapeně vítala Vejera.

„Je paní vzhůru?" ptal se nedočkavě.

„Ano. Právě jsme o vás hovořily."

„Pojďte se mnou, nesu zprávu, která ji rozčilí, a obávám se, aby neomdlela."

Rychle vešel do vnitř, a radostný výkřik s lože ho vítal. Došel až k nemocné a, nachýliv se k ní, políbil ji vřele.

„Ty jsi už zde? Co tak brzy? A jsi nějak rozrušen! Mluv, Karle, nenechávej mě v nejistotě! Jest to něco zlého?"

Lína, přistoupivši k ní, pohladila ji po tvářích a tišila ji.

„Nebojte se, nic se mi nestane," bránila se nemocná. „Škodí mi víc úzkost, než když zvím pravdu. Nemáš mě, Karle, rád?"

„Víc než kdy jindy," pravil vřele. „Nelekej se, není to nic pro nás zlého. Jak bys uvítala zprávu, kdyby ti přinesla tvou svobodu?"

„Ty se mne chceš zříci?" ptala se s hrozným úžasem.

„Rozuměj mi, co slovem svoboda míním," domlouval důtklivě.

„Ach, už vím," vydechla ulehčeně. „On se chce dát rozvést? Před slečnou nic nezatajuj, ví všechno."

„Nemám už co tajit," usmíval se radostně, a oči jeho zářily. „Víš, co by pro nás znamenala svoboda?"

„Nemuč mě," zaúpěla, „to by musel Findejs... Karle, on snad..." Nedořekla. Najednou jí napadla ta strašlivá myšlenka. Oči vytřeštila na Vejera a začala se třást.

„Ano," řekl vážně, jist jsa, že mu rozumí.

Irma zavřela oči a ztišila se jako bez ducha. Lína, přiskočivši ke stolu, vzala flaçon s étherem, aby ji posílila. Ale Irma jemně odstrčila rukou flaçon a otočila po ní oči.

„Nic mi není," povídala tichounce. „Hrůza na mne sáhla. Pojď, Karle, ke mně a sedni si vedle mne. Nemáš na tom podíl?"

„Jak se můžeš ptát!" pravil vesele. „Takovou cestou se štěstí nedobývá. Ne já, ale jiný stal se naším mstitelem. Major Smolík."

„Kterak ten?" podivila se se vzrůstajícím zájmem.

„Mstil svou dceru. Paní Findejsová udobřila se s paní majorovou a, aby měla před kým hodně nás snižovat, pozvala si ji i s dcerou k sobě na návštěvu. Od té doby, co je major ve výslužbě, nedostává se jeho paní a dceři peněz na lázně. Major měl hodně dluhů, hotové jmění se stenčilo, a lesk jejich rodiny pohasl. Teď ráda dělala paní Findejsové společnici, jen když mohla zažít trochu pohodlí na panském sídle. Rytmistr, trávě dovolenou u matky, začal prokazovat pozornosti slečně Mici. Jeho matka o tom nevěděla, majorová stavěla se nevědomou. Před několika dny přijel za nimi major, aby je odvezl domů, a ten nešťastnou náhodou stal se svědkem čehosi, zač žádal na rytmistrovi, buď aby přistoupil k rozvodu s tebou a dal Mici upsat polovinu svého majetku, nebo aby se s ním bil. Findejs přistoupil na souboj, a včera ráno rozsoudila je zbraň."

Chvíli bylo ticho.

„Je mrtev?" ptala se po chvíli Irma, choulíc se.

„Večer skonal."

A zase bylo chvíli ticho. Lína, bledá jako smrt, podepírala se o okno, aby neklesla.

„Také vám, slečno, nesu novinu," řekl Vejer, aby přerušil teskné mlčení. „Seznámil jsem se náhodou s pánem, jenž vás dobře zná. Hádáte, kdo to je?"

„Snad doktor Výtoň?"

„Uhodla jste. Je usazen v městečku asi hodinu cesty od statku rodičů Findejsových a byl zavolán k těžce raněnému. Přijel jsem k večeru na místo, a pan doktor právě vycházel ze zámku. Findejs

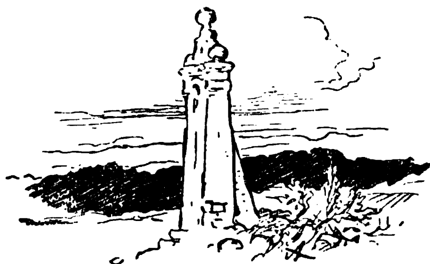
skonal, a on se ubíral domů. Tázal jsem se ho na příhodu, a, když slyšel, jak dalekou cestu jsem konal, nabídl mi, abych byl jeho hostem, poněvadž na podružné dráze vlaky za noci nejezdí. Přijal jsem vděčně nabídnutí, a rozhovořili jsme se. Přirozeně otáčel se hovor kolem Findejse. Nezamlčel jsem, co mě přivedlo k němu, a pozoroval jsem, že i on má jakýsi starý dluh, který smrtí ovšem byl smazán. V jeho bytu jsme se domluvili, a já mu mohl zvěstovat, koho náhoda přivedla k loži mé sladké budoucí ženy. Slečno, uložila jste panu doktorovi příliš těžkou zkoušku. Obstál jí a obstojí. Nechcete být milosrdnou a zkrátit dobu zkoušky? Telegraf je nedaleko, a zítra by tu byl."

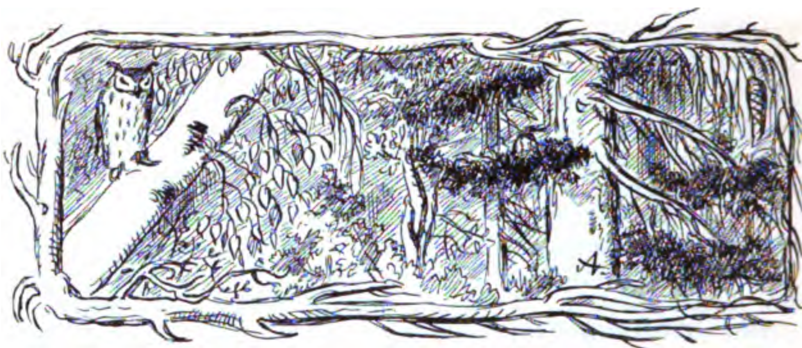
Chvějíc se, dívala se Lína k zemi. Mlčela. Hrůza ze smrti Findejsovy zápasila v ní s touhou po štěstí, po konečném ovlažení rtů z poháru, který až dosud jí unikal.

„Slečno, sdílejte se mnou radost," ozvalo se něžně s lože. „Je to sice kruté, radovat se nad mrtvým ze života, ale vy jste si svůj trest už odbyla."

„Mám poslat telegram?" ptal se Vejer znovu.

„Pošlete!" zavolala prudce, jakby násilím vše ostatní se sebe setřásala, a přitisknuvši hlavu vedle hlavy nemocné, zaplakala v náhlém návalu blížícího se blaha.

RŮŽENA ČECHOVA:

Stařeny.

ČRTA VESNICKÁ.

V krásném statku u Žalů byl malounký výměnek, obrácený okny do velikých stromů, rozložených okolo loudavého potoka, vybílený, s plotnou a policí ve výklenku a dveřmi na pertlík.

Pro starou Žalovou, matku mladého hospodáře, bylo sednice dost. Do pravého koutu naproti plotně postavila postel, do levého stůl a lavici' kout protější vyplnily strakatá truhla a přeslice, už pouhá to jen památnost po prababě. Na okně hopkal v zelené pták kleci s pohodlným hrdélkem, a na stěně hrkaly černé dědičné hodiny.

Do nedávna žil tu ještě se Žalovou muž její, otec Pavlův, který naříkal na úzké zůstávání, léto prožil takřka pod nebem, jen co se najíst a vyspat domů přišel, i nepohody odbyl mimo dům, v boudě hlídačské, u zeleného hájku, v rozhovoru se starým druhem Slezem, jenž byl beznohý a rád mudroval.

Obydlí stalo se vyměnkářům vězením od té doby, co se s mladými hněvali.

Syn doženil s krásnými penězi a polnostmi čipernou, vlídnou ženu, vnesla slunečno do mladé domácnosti, libovali si Pavel i staří.

Ale Růža, mladá selka, měla rodiče, a ti byli velcí páni, na kraji vsi měli statek jako zámek, bez dědice, neboť syn jediný, před plnoletím zemřel, a měli hrdé hlavy, dali dceru, a za ní přišly k Žalovům na statek jejich velké rozumy.

Hrstková, Růžina matka, stokrát aspoň ohlásila, že dcera mohla dostat úředníka, že se o ni ucházeli statkáři, s jinší výbavou než je Pavlova, a tatík Hrstka počítal odevzdané věno dceřino jako dar, který se ničím nenahradil, ač statek Žalův byl jedním z nejspořádanějších.

Za jedné návštěvy udeřil hrom.

Přišel Hrstka do statku, hezky ranně, odložil oba kabáty jako doma, kloboukem hodil na vystlanou postel, sedl na nejvyšší místo ke stolu a načal drahý doutník:

„Kdy začneš s přístavbou stodoly?“ obrátil hlavu po Pavlovi, „jaro je rychlejší než zedníci, od jara do léta ujíždí čas na koni, ať se tvému rozpaku chasa nevysměje!“

„E, tuhle tatínek povídal, že naše stodola na všecku ourodu postačí a ještě se nenaplní,“ Pavel odvětil nevrle.

„Tedy tatínek tu vladaří, to je jiná, o tom jsem nevěděl,“ zahučel sedlák jako v žertu, ale zlost prořízla čelo divnou vráskou.

Tatínek Pavlův, seschlý a šedivý, ohříval na lavici záda o kamenec, dýmal hrozné kotouče ze sprosté dýmky a očinka přimhuřoval do husté řasy jako noční pták.

Neřekl nic za vyjížďkou Hrstkovou, jen hlavu přiklonil a rameny rychle pocukal.

Pavel nemlčel:

„Co bych nevladařil? Ale moudré rady rád uposlechnu, ať ji dá otec nebo vy!“

„Nu, stav nebo nestav, ale divím se jen pantátovi, že se chce oblékat do cizí starosti — — já, být výměnkář, spal bych v pokoji, jed bych v pokoji a spravoval si svou duši!“

Žala nakvasila slova. Natyčil dlouhé tělo a řekl ostře: „Cizí starosti? Což jsem tu cizí? Pod střechou, kde jsem se narodil a padesát let poctivě se klopotil? Syna tohoto odchoval a nezkrátil jej o krejcárek? Trámy staré nad hlavou znají mne . . . vás učí se teprve znát!“

V Hrstkovi vzkypěla krev. Vybouřil tělo z pohodlí a počal spěšně navlékat kabáty.

Pavel mu nadskočil: „Nu, nu, pantáto, snad neodejdete s mrzutostí, co tatínek povídá, nepovídám já, myslím, že jste u mne hostem a ne u tatínka, máme vás rádi, abych vám dokázal, že si vás vážím, začnu stavět hned po neděli, ať už bude přístavku třeba nebo ne.“

Hrstka se posadil, přes vztek nalila se radost, jen čelo zůstalo vráskou zkoseno.

Tatíčkovi u kamen vyhasla dýmka, objímal ji vetchýma rukama, všecek ztrnulý.

Stará Žalová vešla. Čilá a drobná jako koroptvička, na míse přinášela homolky. Otočila se po mužských a vytušila z nevlídných obličejů nedohodu.

„Nu, synáčku,“ nabízela z mísy nesměle, „snad ti budou po chuti, jsou z kozího, to ty rád, a kmínované, pantáta snad taky ochutná?“

„Nejím to!“ zasupl Hrstka, „jste boháči výměnkáři, když můžete rozdávat.“

Syn vzal homolku a spolkl, nezastavuje prudkých kroků přes sednici.

Mamince po slovech Hrstkových zmizela radost z očí, postavila mísu, zatáhla tělo do šátku, jakoby cítila zimu v přetopené světnici.

„Jsme aspoň tak bohatí, že nepotřebujeme vašeho, má rada prohrála, nemáme už tu co dělat! Pojď, maminko, ze synova, které je ode dneška pro nás cizinou!"

Syn otočil bolestně zraky po matce, chystal se něco říci, ale neřekl ničeho — nechal odejíti rodičů, kteří cupali staře přes ohromný dvůr za suchý topol, kde krčilo se výměnkářské obydlí s okénky jako do klícky.

Syn přišel druhý den za rodiči:

„Tatínku, k čemu ty bouřky? Polí přirostlo, nebude snad nemoudré stodolu rozšiřit!"

„Máš rozum Hrstkův, co chceš ode mne? Stav si třeba zámky, ale na otci nežádej, aby kamenů podával. Chci mít ticho tady pod střechou, řekl jsem to včera a říkám to dnes: tvé není mé a mé není tvé, zůstaňme každý na svém. Pro návštěvy je tuhleta kuča skoro malá!"

Syn zamrkal po matce, která připravovala dřevo do pecky, bleďoučká ve scvrklé tváři a jako bojácná.

„Maminko, nepřimluvíte se za mne, máme se rozejít v nepřátelství?"

„A co, nepřátelství! Přejeme ti do vrchu štěstí, zbohatl jsi Hrstkovými poli, zbohatni ještě jeho moudrostí. Maminka už se tě naspravovala dost. S pánem Bohem, s pánem Bohem, abychom s kopce dolů přišli."

Nepřátelská zeď byla postavena.

Rok odešel.

Matka zastavila se s hochem o pouti, když se šlo z kostela:

„Synáčku, tatínka znáš, je tvrdohlavý, ale dobráček, vejdi k nám a vyrovnej ten hněv, který souží tebe i nás!"

„Jak vyrovnat, maminko? Zedníci jsou v práci, a to otce nejvíce pohněvalo, že dal jsem pantátovi za pravdu."

Ale šel přece za topol.

Žal řezal při zídce angrešty, které patřily k výměnku, měl kožený vycpaný kabát a čepici se sedlem beraním v týle.

Neohlédl se, ale poznal krok Pavlův.

„Tatínku!" zaprosil syn.

Otec obrátil celé dlouhé kostnaté tělo, dvě vrásky u očí nedodaly odvahy milému chlapci. Znal ty vrásky už od dětství, trestaly více než velká ruka.

„Což se máme hněvat i druhý rok?"

„Třeba třetí rok, budeme-li živi a zdrávi," řekl pevně otec a zas nožem čistil horlivě větve.

„Maminka se proto trápí, poslala mne k vám, abych ujednal smír."

„Jen když tvoje srdce při tom spalo!"

„Šel jsem prosit," řekl syn popuzen, „ale pokořovat se nedám, třeba jste můj vlastní otec!"

Tatík přesunul čepici, neobrátil se, syn odešel, maminka naslouchala v malé sednici, a srdce bolelo, jako naříznuto rychlým nožem tatínkovým . . .

Před letem Žal se nachladil na polích a ulehl s bolestí na prsou a v celém těle. Přišla kořenářka s vážnou radou, navštívil jej voják na dřevěné noze, pak pan páter se svatou hostií, a naposledy syn — ale tu oči Žalovy právě světu se uzavřely. Nepodali si syn s otcem ani ruku.

Strojil se pohřeb jako u pánů, syn dal si záležet na slavnosti, vzali hudbu a oba kněze, šli všichni od Hrstků, taky panímáma, která se přitočila k Žalové u samého hrobu a řekla: „To budete zase utíkat k mladým, když tatínek nebude hlídat dveře!“

„Ba nebudu, ba nebudu,“ ujišťovala Žalová, „nebude-li tatínek hlídat dveře, bude je hlídat jeho rozkaz, zůstanu už nadosmrti ve svém!“

A zůstalo při tom, ani syn nerozmluvil matčinu vůli.

Tetičky ze statků trousily se na návštěvu k staré vdově, každá vzala něco s sebou, jak to v některých vsích zvykem bývá.

Stará chalupnice Rybářka navštívila taky Žalovou. Lidé pohrdali Rybářkou, snad proto, že neměla nic než záplaty na šatech a všetečné oči. Zůstávala na půdě s vyhlídkou na veliká řepová pole, od snachy, která byla paní v chalupě a měla syna babina, dostávala syrovátku a denně bandorů na mísu a tři krajíce chleba, ráno, v poledne, večer.

Chodila na holi, protože jí v nohách píchalo, a s holí hovořila jako s kamarádkou. Někdy zažebrala a byla za to bita od vlastního syna, když se o tom dověděl.

Žalová Rybářku vítala skoro ráda. Věděla novinky a uměla se zasmát při bídě.

„Což vy, tetičko,“ povídala jí Rybářka, „vy jste ještě jako milostpaní, máte kozu, a to je velký kapitál. Z kozy bych i bez chleba chtěla žít. Nu a co brambůrky, taky vám dají?“

„Strych mám při výměnku, chleba od soboty k sobotě bochníček, a dají ledaco ještě mimo, v neděli i pečeni na talíř.“

„O jé, o jé,“ zahvizdla tetka Rybářka a chytila se za boky, jakoby kašel chtěl se rozburácet.

„To jste v tom dobře, ani umřít bych nechtěla na vašem místě, ale slyšela jsem, že se snachou dobře nejste.“

„Inu proč, proč, nechodím k nim, ale hněvu a hádek s nimi nemám.“

„A nevejdou oni k vám?“

„Nevejdou, už to tak za nebožtíka začalo, a už to tak zůstane do mé smrti!“

„Jen když vás netýrají! Já nesu, holenku, těžší kříž, nevěsta je jedovatá a syn horší než nesyn. Co dají, oželí, někdy scípám hladem a zimou ve vikýři, pozvou, abych se přišla ohřát, ale aby řekli, lehni za pec, leží tam pes, můžeš tam ležeti ty, takové milosrdenství je od nich daleko.“

Žalová poslouchala útrpně. Nabídla bídačce do hrnku mléka a nějakou homolku. Rybářčina široká ústa rozešla se v úsměvu přes celý obličej, když přijímala.

„Nu, zaplať pán Bůh, zaplať pán Bůh, a dej pán Bůh na jiné zas straně!“

Pozvala Žalovou.

Žalová přišla v příští neděli po požehnání.

„Máte tu hezky!“ obhlížela suchou, sluneční půdu. „Vidíte na kraj, až k svaté Hoře, a do nebe, u mne jsou okna zarostlá a v zemi, mám tmu od listopadu i v poledne.

Rybářka šeptala:

„Hezké světýlko je tu, to je svatá pravda, ale co do světla, když se tu v létě pražím a v zimě mrznu a do špatných schodů s holí se mlátím, a nic krom té sýrovatiny nezahřeje starý žaludek, ani hrnek kafíčka. Dnes z lesa přivlék syn borovičku, krade nevěra a Boha se nebojí, zatopili v peci, bude se slavit nevěstin svátek, těším se na vůni, koláč asi sotva pošlou.“

Zaplakaly obě.

Žalová přišla pozdě domů a cítila úlevu v duši.

„Je chuděra tahle rybářka,“ povídala k sobě nahlas, natáhla hodiny a poslouchala, jak ospalý pták tíkal a hrál si s drátky v kleci.

Venku začlo crčet při lahodném jarním vzduchu, vrabci zahřmotili pod střechou, a na dvoře rozesmály se mladé holky.

Žalová zatopila a usnula při růženci u velikého talíře, do kterého ještě polívky nenalila. V půlnoci se probudila, na dvoře bylo mrtvo, a větve do oken klepaly jako něčí ruce.

Stařenu uděsilo, že sedí u prostřeného stolu, obrátila oči na hodiny, povzdechla, polévku nevychladlou vysrkala ze železňáčku a začla se chvatně odstrojovat.

V tom vešel syn.

„Proboha, maminko, co děláte? Pořád čekám, až zhasnete, proč sedíte a pálíte přes půlnoc, olej je tak drahý, a kdybyste zdřímla, mohlo by se neštěstí přihodit!“ syn mluvil skoro zle.

„No, nehněvej se, stalo se jednou, nestane se podruhé. Byla jsem ve vsi, uvondala jsem se, přišlo spaní jako voda.“

„Že se vám chce chodit do vsi za Rybářkou, je klevetivá a skoro žebračka.“ Řekl krátce syn a odešel.

„Už nezbývá jen tady v té kobce umřít,“ roztřepetala se slova vyměnkářčina v náramném pláči, „petrolky je jim líto, útraty mé krejcárkové se počítají, Božíčku, rozsvěť už večery, ať se očím za živa nezdá o hrobě!“

Škytala pod nesmírnou duchnou, teprve až za svitání zavřely se neklidně oči.

Ráno vyčíhala u klíčové dírky nejmladšího pasáka bělovlasého: „Chlapečku, kup mi olejíčka do této láhvičky, a knůtky, dám ti krejcárek od cesty — — a co máš oči opuchlé jako králíček?“

„I stýská se mi, zlatá panímámo,“ řekl hoch a přimkl rty na svadlou její ruku, „mamka je až za horama a tady je zcela jinčí svět!“

„Věřím, věřím, dušičko, stesk je zlá nemoc, pláčeš ty tam venku, a já pláču tady, pomodli se ke Kristu, aby křížek odejmul, jsi mladý a to se ještě skáče, a kytky ze slz kvetou! Jdi, jdi ztichoučka, aby ve statku můj rozkaz nepohněval.“

Od té doby svítilo se ve výměnku knůtky, jež jako hvězdičky malounká očka otvíraly a zavíraly a činily jizbičku podobnou tichému kostelu . . .

Rybářka brzy návštěvu oplatila. Panímáma začla s ní šeptem:

„Pěkně vás vítám, musíme dnes zticha, synovi každý můj host překáží, ondyno mi vyčtl návštěvu u vás, už jen aby se uklidil člověk do hrobu!“

„No, no, nevídáno!“ nasupila rty Rybářka, „není dost, že nás zamykají do kurníků, i na ústa pověsili by zámky . . . Jajaj, máte to krásného syna, však jsem vám dávno už chtěla říci, co ve vesnici každý ví, mladá i stará Hrstice roznášejí, že prý vás krmí tady jako posvícenskou husičku, talíře prý nestačí se do výměnku posílat, a za to prý není ani zaplať pán Bůh!“

„Pro Krista pána, to že se povídá?“

„A horší ještě věci. Hlídáte prý vrchovatou postel nejlepších peřin a spořitelní knížku na tisíce, jakobyste se podruhé vybavovala!“

„Ježíši, Ježíši! Tuhlety peřiny po tatíčkovi zde zbyly, je jich zrovna na položení, velká, malá, svrchnice, spodnice a tři polštáře, počítejte, Rybářko, že nelhu, a krom toho není zapřeného peříčka v domě. Což mám na podlaze umřít jako hovádko? V knížce spořitelní zrovna je jen tak ta část na pohřeb zapsaná, nemám, co rozdávat a přijímat taky nechci nic!“

Žalová zalomila ruce, a už s ní nebylo řeči.

„No tak, potěš vás tu pán Bůh, tetičko,“ řekla Rybářka s lačným úsměvem na žlutém obličeji, „a nehněvejte se na mne, že od srdce povídám, jsme obě chudé báby a obě bez přítele. No a co, kde se sejdeme, když do stavení k vám je hlídaná cesta?“

„Přijďte na hřbitov, milá kmotra, máte tam drahý hrob vy a mám tam drahý hrob já, pán Bůh dobrého je tam strážce, a modlitbu ani pohan zakázat nemůže,“ navrhla Žalová.

„No, nevím, nevím, kosti mého muže za málo dní se vykopou, nemohu hrob vyplatit, syn může, z panského vejdělku má náspory, ale dělá se taky před mámou mrzákem — — No tak s pánem Bohem, tetičko — —“

Hůl šramotila přes dvůr, Žalové srdce se třáslo: Jen aby syn nezvěděl!

Večer přinesla holka talíř koláčů: „Nate, pajmámo, tohle vám posýlají!“

„Ne, ne, děvečko, vyřiď, že děkuju za dobré jídlo, které pán Bůh stokrát odplať, ale ode dneška kuchyň jejich okrádat nebudu, pro žaludek scvrklý je výměnkářského výbytu dost!“

Holčice usmála se bystře čistými zuby a řekla:

„Nebude aspoň staré líto o plný talíř.“

„Což staré bývá líto o dary na talířku?"

„Ale ba, říká, že toho sníte jako celý dvůr, že máte žaludek jako studnu, vždyť i nám závidí krajíček chleba!"

„Tak, tak!" výměnkářka se slzami v očích naslouchala.

„Musím jít, máme zakázáno u vás se zdržovat, ze slov prý rostou klepy, panímáma Hrstková věčně káže —"

Holčice mrštně otočila se ve dveřích. Žalové sklesly ruce do klína seděla jako zkamenělá u veliké mlčící přeslice.

„Tak, tedy Rybářčina novina nebyla pomluvou, vida, vida! —"

Talíře se více neposílaly, a výměnkářce bylo stokrát smutněji.

Vyskočila jednou chvatně s hrncem k pumpě, strašil ji každý krok na dvoře.

Kde se vzala tu se vzala, přišramotila se stará Hrstková:

„Co s holkou klepete jako uličnice, jste velká paní, když vám už na koláče žaludek zhrdl. Co očerňujete mne a dceru, jakobychom chasu mučily? Umeťte před svým prahem, chcete-li tady koštětem rozhazovat!"

Žalová nic, do džbánu vody nenatočila a zapadla za dveře jako boží žalost.

„Co to ta holka napovídala, žiju zde mezi samou nespravedlností, jen aby pán Bůh už bránu za Janem do nebes otevřel!"

Pláč a líné tikání ptáčkovo vyplnily světnici.

Před nedělí vydala se Žalová na hřbitov. Oblékla nejlepší šaty a vzala modlitby s růžencem jako na cestu do kostela. „Syna aspoň nepohorší můj odchod, uvidí-li mne k pobožnosti ustrojenou," zatěšila bázeň.

Na návsi, jako z nastrojení zlého osudu, potkala zase Hrstkovou. Šustila tvrdou, drahou sukní, bylo ji z dálky slyšet. Zkyselila tváře, když měla Žalovou přejít: „Děláte paní i bez neděle," uštípla se, „tohle je nový salup, ne, ještě jsem ho nikdy na vás neviděla?"

Žalovou polila krev: „Všecko mi zazlíváte, salup je po bábě, ale dnes vám to řeknu, a zítra otočíte ve vsi, že jsem jej koupila za synovy drahé peníze!"

„Nemůže se s vámi slušně promluvit, jsme z vesnice obě, ale takhle sprostě tu vesnici na sobě všudy ukazovat, za to bych se přece styděla," zasykala Hrstková a šustila dál.

Žalové sesmutněla cesta ku hřbitovu.

Hrob Rybářčin nalezla, byl samé býlí a zašlapán, jakoby smrť tady nespala, jen zelené větve smutného jasanu schýlily se přes nahou zem.

Poznamenala hrob křížem a povzdychla tady za Rybářku, která ke schůzce nepřišla. Potom obrátila kroky k velkému kříži, kde mezi světlými jasánky měla zahrádku nebožtíka muže, plnou vůně a svěžích barev.

Přiklekla a zapomněla na celý svět.

Kroky šoulavé po dlouhé chvíli ji vzpamatovaly.

Od kostnice hrnula se hrobařka, bídačka ohnutá, kašlavá, která každému na potkání stěžovala si na muže a na nemoc.

„Drží hrdlo láhve a kope hrob, není-li to největší hřích?“

Tři děti pochovala, to třetí zabilo se pádem s věže, a ona tatíka vinila z neštěstí.

Měla děti v jednom hrobě, posázeném žlutými kosatci, které polední slunce upalovalo.

Zdaleka podávala ruku Žalové:

„Taky jste se modlila?“

Žalka přitakala hlavičkou a zasmála se smutně.

„Radosti lopata zahází, a trudy tady zbudou!“

„Ba, ba!“ svědčila výměnkářka.

Šly spolu kousíček po pěšince, mezi krásnými hroby, hrobařka víc kašlala než mluvila:

„Sežírá mne nemoc, máme vlhko v baráku, samý pot na stěnách, a větráme-li, mlha z močálů plave pod stropem. S mužem abych se křičela, a to taky prsa trmácí, není med život, ba není — —“

Rozešly se u vrat, každá v jinou stranu k svému soužení.

Chlapec, skotáček, nadskočil cestu panímamince u samých vrátek:

„Dostali jsme včera na statek holku z našich hor. Už je mi lehčeji, jako bych byl o několik mil mamince blíž. Myslím, panímámo, že ta vaše rada mi pomohla. Modlil jsem se každý den za odvrácení křížku. Tuhle vám za to nesu vdoleček, je s borůvkovým mazáním jako u pánů!“

Stařeně zasmály se oči.

„To mě těší, chlapče, že pláčem nesužuješ oči, ale vdolečku nepřijmu, je z jejich mouky a z jejich vajec, a oni staré matce rádi nedávají.“

Pacholík zarmoucen odnášel dar.

Žalové mnoho se stýskalo v malounké sedničce. Vydala se jednoho dne humny na návštěvu k Rybářce.

Skoro radostně vešla na slunečnou půdu. Rybářka seděla zády ke dveřím a chrustala bezzubými dásněmi rozmočenou pučálku a upíjela z hrnku kořalky.

Polekala se z návštěvy.

„Myslila jsem, že jde nevěsta, tohle to mi hrozně závidí . . . ale, tetičko, uvěřte, nevypiji do roka více jak půllitříček, je toho kapička za krejcar, a krejcary kdo pak jednomu dá? Sepnu-li ruce k žebrotě, syn zapomene na úctu k matce. No, tak vás vítám, už jsem myslela, že moje upřímnosť pokazila si přátelstvo u vás!“

„A kdež, jsem ráda, řeknete-li od srdce — — máte tady hezky teploučko a světlo, na polích není ještě tak jarně jako u vás!“ chválila Žalová.

„Hezky začíná tu být,“ libovala si Rybářka s očima lesklýma od vodky, „taky vlaštovky se mi tu usadily, tuhle za trámem a tuhle, jsou toho tři hnízda, mám ráda ten štěbet okolo uší!“

„Je, je, je!“ radostně divila se panímáma. „Vlaštovičky, hleďme, sametové hlavy ukazují, to už jsou mladé?“

„Snad už kolikáté!“ zařehtala se Rybářka. „Trochu mne zlobí bystrými křídly, hledají vikýřek, ještě se zdá noc, ale moje spaní beztoho už se trhá jako pavučina.“

„Hned bych s vámi měnila,“ zatoužila Žalová.

„A já si zase myslím, že není nad vaši obezděnou, teplou sednici, každé počasí mi sem vstrčí prsty, v zimě měla jsem vánici ležet na podlaze, syn ani nepolitoval, řekl k mému stesku: I jaká pak zima pod slamou, hůř by vám bylo, kdyby na střeše ležely tašky!“

Očinka Rybářčina zamrkala, ale slz neukáplo.

„Tuhle tu pučálku mi dala Saňová, nechce přijít o poslední zub, ještě se dovede parádit, pomyslete si, teto, a je jí přes osmdesát. Má ta osoba ráj na světě, snachu jako andělíčka a syna zrovna svatého. Někdy se taky ke mně vyškrábne, ale s tou aby člověk jen povídal o muzikách. Má tři vnučky na provdání, jednu krásnější než druhou, to je nějakých starostí, aby měly šaty pěkné a pěkně sestřižené, plné pentlí a hlouposti.“

Žalová při řeči byla zamyšlená.

„Proč jste nepřišla ondyno na hřbitov?“ ptala se.

„I, abych vám pravdu řekla, nechodím za tu zeď ráda, bolí mi hlava už teď z toho dlouhého tam spánku, a co — — nebožtíci nás neuslyší, a pláč náš jich neprobudí. Jdu tam v roce jednou, o dušičky pálit světla, teď kosti mého vykopou, a do kostnice jaké pak návštěvy? Počkám, až odnesou mne tam čtyři milosrdné ruce, bude to taky co nevidět. Nohy mne zábnou a opuchají, a to je nanic, s nohama vstupuje člověk nejdřív do hrobu. Slibuji tuhleté přítelkyni dlouho už pensi, pohovořily jsme si v zlých dobách, kdyby syn nebyl lačný i na každý kus dřeva, vzala bych ji s sebou do hrobu.“

Rybářka hrábla po holi, nahoře ovinuté do hadříku. Zas ji položila a vychrstla zbytek zelené vody.

„Ani nenabízím, vím, že na ostré nedržíte, že to své mlíčko nejradš cucáte, to už je tak od zvyku.“

„Tak už zase půjdu,“ zvedla se Žalová, „přijďte někdy v sobotu, to syn odjíždí do trhu. S pánem Bohem!“

„S pánem Bohem!“ loučila se sladce Rybářka, ale s půdy nesešla.

Dvorkem hnala se kyprá a hezká mladá ženská, s copem tlustým, černým, jenž přehazoval se na boky a slušel červené sukni.

Žalová pozdravila.

„Byla jste se podívat na naši bábu, ta asi naříká, ale nevěřte jí každé slovo. Nechci o ní klevetit, ale povídá s vámi o nás a s námi o vás, říká, že prý vyháníte štěstí synovi z domu! Nemusíte jí to povídat, i nevinné slovo jí brousí jazyk, beztoho se u nás klidně sousta nenajíme!“

Žalové sešel úsměv s očí, kterým chtěla ukázat přívětivost.

Přišla domů roztrpčená. Nesvlékla ještě ani salup, když do dveří vešla děvečka, nejstarší z chasy, ostrá a hubatá:

„Panímámo, vzkazují pro vás, je tam zle!“

Žalové sklesly ruce. Hrnula se do statku jako svadlé listí.

Syn stál na prahu a matku očekával.

„Vrána u nás nadělovala, máme chlapečka, ale žena umírá," řekl s nejistým pohledem a matce ruku políbil.

V staré Žalové zvedla se divná radost. Vroucnost synova jakoby ji zalila. Vešla ztícha do velké sednice a drobnými krůčky cupala ke kolébce, kde na bílé pěně čerstvých peřinek spinkalo děťátko. Pokřižovala je a dotkla se rty čílka. „Andělíčku!" šeptala, a slzy ukapovaly jako hráchy.

„Dávejte pozor!" strčila do ní hrubě ruka, „podívejte se, je zrovna čerstvě oblečeno do batistu, který se musí šetřit, není to žádné selské plátno ani nitěný cvilink, to víte, barevně dítě neoblékneme jako chalupníci."

Matka nevěstina stála Žalové za zády.

Žalová utřela zvlhčené oči velkým šátkem s červeným vyšívaným srdcem v cípu, a přešla chvatně k posteli, kde nevěsta umírala. Nachýlila se k ní nesměle a ohlédla se po synovi. Syn mnul ruce a měl starostlivé čelo, vypadal vyhublý a starý. Až se matka zhrozila. Od syna svezla pohledy k nevěstě. Ležela na nastlané krásné posteli, měla ohnivé tváře a ohromné oči, jako jinak zbarvené.

Žalová ji pohladila po zpocených vlasech. „Zaplať pán Bůh za děťátko!" zašeptala srdečně.

Nevěsta nepoznala tchýni, blouznila o ohromné vodě, která zalévá sednici a mrtvé dítě, a bála se tlápek kočičích, aby neudusily dech v prsou.

„Stůněš!" politovala Žalová a prohlédla léky na stole v malých láhvičkách. Hrstková už zase Žalové byla v patách.

„Snad nechcete podávat užívání, ošetřím si dceru bez vás, už je snad té podívané dost!" křikla zlostně.

Žalové třásla se duše, ale nepromluvila. Syn přistoupil k matce, pohladil nahrbená záda a řekl:

„Snad nebudete utíkat, maminko, je tu vaše vnouče, zakolíbejte je, těší-li vás to!"

Hrstková vyšla prudce ze světnice, jakoby ji Pavel těmi několika slovy pokořil.

Žalové zaplakaly oči. Radostně hrnula se ke kolébce. Syn přiklonil se k matce a řekl dojatě: „Myslím, že Bůh mne trestá za to, že jsem se srdečně s otcem nerozloučil. Nevaroval mne dobrák zbytečně před Hrstkovými, jsou tady pány a s vámi zacházejí, až je mi to hanba. Nehněvejte se, maminko, sejdeme se zase, až tam to srdce dotluče, budete hlídat moje děťátko —"

Matka přivinula se k synovi jako mladá nevěsta. Zaplakali oba v jedné náruči.

„A co, není už naděje?" pozvedla hlas Žalová.

„Lékař řekl, že na tuto velkou horečku jsou její síly slabé."

Nemocná na posteli náhle se rozkřikla. Trhala košili s těla a kopala do peřin a chystala se vyskočit. Hned tu byl celý dům.

„To je z té čisté návštěvy!" klnula Hrstková.

Lékař přišel, poručil vyprázdnit světnici, zbyl tui než muž a Hrstková s nemocnou.

Žalová zatáhla se do výměnkářské světničky jako udeřená rukou a ne slovem, celá zmalátnělá a sešlá. Ale v nitru i pod tou tíží cosi radostného se vynořovalo jako teplá jitřní hvězda.

Druhý den byl stálý poplach v domě a mladé matce velmi zle. Třetího dne lékařův výrok kladl se na váhy — ráno se rodičce polepšilo, večer vešla naděje do domu.

Příroda vyhrála, krise odešla šťastně, dítěti zůstala matička.

Věda je omylná. Dům se nyní hýbal jako řeka radostná, s které sešel pevný led. Syn pozval matku. Vešla s obavou, ale úsměv bledé Růži, která už nabyla vědomí a rozeznávala okolí, dal jí sílu. Hrstková měla sežloutlý obličej a dítě tulila do náruče, jakoby zakrýti je chtěla pohledům Žalové. Hrstka stál u lože, s hlavou vzpřímenou, tepaje zle očima skromňoučkou návštěvu. Štěstí Pavlovo bylo veliké, nechápal té chvíle bol matčin, která bez polaskání malého děťátka vracela se zádumčivě v smutnou samotu.

Zašla i v následující dny do statku, odprošujíc v duchu nebožtíka Jana za své návštěvy.

Když už bylo po nebezpečí, a žena Pavlova chodila zase po stavení a vycházela ven, přišel syn k matce s prosbou:

„Přechovejte dnes u sebe kluka, jdeme až za les, chce se jí sbírat fialky a panu páteru doneseme za ouvod!"

„Dobře, dobře," plesala maminka, „však bych chtěla milé Jezule denně hlídat!" Přineslo se i s kolébkou, a mladí bezstarostně odešli.

Žalové bylo blaze, slunce pohladilo její skromný nábytek, a pták v kleci načínal jarní melodie. Babička bzukala zapomenuté už písničky po úryvkách a nořila se v spokojenou tvářičku dítěte přeblaženým pohledem . . .

Vkročila Rybářka. Žalové nebyla dnes vítanou návštěvou. Bouchala holí a hlavu měla zavázanou do velikého šátku. Zakašlala místo pozdravu.

„To je to mé jaro na půdě!" řekla studeně. „A co vidím, vy jste chůvou! Hehehe!" řehtala se, ale tepla v hlase nebylo. „Tedy vás, chuděro, udělali chůvou. Tak to chodí, napřed vás odstrkují a teď jsou jim vaše ruce dobré! No, půjčte mi okáče, ať taky okusím ze sladké vaší kaše. Stafra, cent dítě! Inu, mé ruce jsou už suché slámy, ale vaše silnější nejsou. Máte co pozvédat, jen aby vám to nestrhlo, zlatá teto, prsa!"

Řeč Rybářčina tekla proudem.

„I tetičko, mám radost z vnuka!" úsměvně hájila si Žalová své štěstí. „Je tu kolíbka, když ruce bolí. Vždyť víte, co je to, chovat děti, které máme rády!"

Vzpomněla na nevěstu Rybářčinu a její nápověď, a střežila se s rybářkou srdce půlit.

„Jsou hodní ke mně, nemohu si naříkat, co bylo mezi námi, jako plívu sfoukl tento šťastný příchod hošíčkův, mladá si mne nadchází a syn lituje, čím otci nebožtíku ublížil."

„Jo, jo!" kývala velmi horlivě Rybářka a očima mhourala jako probuzená kočka.

Žalová rozvinula dítě ve veliké peřince a projevovala radost, nedbajíc pohledů závistivých.

„Podívejte se, teto," volala v nesmírném blahu, „tahle stehýnka růžová, to uplácané masíčko, není-li to radost, okáč dívá se po světě, jakoby už rozumoval!"

Rybářčina tvář zaostřila se, oplácala dítě a řekla suše: „I, bohdejť by kluk nebyl baculák, když máma tučně žije —"

„Povídá, povídá," těšila se zase Žalová, „jen uletět mezi ptáčky. Hleďte, už bábu zná, ruce po ní zvedá, zlatíčko, andělíček!"

„No, viděla jsem, půjdu zas, bavíte se dobře, návštěva je dnes zbytečná, přijďte na půdu, až vám bude dlouhý čas!"

Podaly si ruce. Rybářka hlomozila po dvoře, a všetečné oči všudy obracela.

„Ani ti křížek neudělala, krásný chlapečku," lichotila se babička něžně k dítěti. Děťátko broukalo a najednou se rozkašlalo. Tvářička zrudla, zakabonila se, z hrdélka hned za kašlem vyproudil stříbrný nářek. Žalová se polekala, zavinula dítě, chlácholila je, snímala polibky pohněvané vrásky s čela — — Dítě křičelo.

Mladí se vrátili, matka konejšila, neukonejšila. Odnesli maličkého hosta do předního velkého stavení — Žalová zkormouceně zůstala sedět na truhle a držela srdce jako nebezpečného ptáka.

Chlapeček se večer ztišil, ale v noci znova kašel vzal růžovému stvoření náladu. Výměnkářka nespala, bez pozvání zabušila na dveře, znepokojena osvětlenými okny. Služka přišla otevřít, ta, co koláče vracela, bystrá a povídavá.

„Je zle s chlapečkem!" vyrazila a v očích jí zablýsklo. „Už šli pro doktora, obličej má modrý a dusí se!"

„Pro Krista Pána!" chytila Žalová starou hlavu.

Potácela se do světnice.

Děťátko naříkalo trhanými, divnými zvuky.

„Bože, maminko," upjala na Žalovou zoufalý pohled mladá matka, „nedala jste cucnout kávu dítěti?"

„Ne, ne —"

„Neměla jste průvan v sednici?" doptával se zase syn.

„Ne, ne, drahé děti!"

Stará Hrstková loudala se po světnici, a tvář měla jako radostnou.

„Škoda, že jste své děti hlídala, taková radost, a vy ji ubožákům vezmete za jednu chvíli," řekla v nastrojené lítosti.

Stařice, která tu vypomáhala, pravila zdlouhavě: „To ta coura Rybářka tady byla u panímámy, viděla jsem ji zamířit za roh, její žluté oči nesnese dospělý, neřku-li takové marcipánové novorozeně!"

Hrstkové ještě více sesládl široký obličej, přikývla a zalomila rukama.

Žalová ani nemukla.

Syn zarmouceně a s výčitkou pohlédl k matce: „Proč jste nám neřekla, že čekáte návštěvu Rybářčinu?"

„Nečekala jsem, synáčku, přišla z nenadání," zavzlykla zubožená matka.

Přišel lékař, řekl stručně: „Má záškrt, rána se nedočká!"

„Co zavinilo nemoc?" spěchala otázat se Hrstková.

„Nic, nikdo, záškrt béře poupátka i nejpečlivěji ošetřovaná, ve vsi se toulá už od minulého týdne, nebude zde to děťátko jediné, co pochováme!"

Hrstkové jakoby ubylo sladkostí s tváří, přisvědčovala, ale po odchodu lékaře řekla: „Nebylo by přišlo to všecko neštěstí, kdybyste byli dítě mně svěřili."

Mladí těm hrozným slovům v zmatené bolesti uvěřili.

Děťátko vyškytlo malounkou dušičku, tvářička tuhla jako v starostech, složená do velkých vrásek. Rodiče šíleli, Hrstková klečela na zemi jako pochovaná, ale v šedivých očích rozžíhal se plamen žádoucího uspokojení.

Žalová ztratila se ze smutné světnice, snad ji vedl skotáček ze dvora aneb ji vytloukli pěstí, nevěděla, jak ušla ten kousek přes dvůr za scvrklý topol.

Ležela, nejedla, zvony uslyšela, písně, pláče a pak ticho náramné převalilo všecky zvuky, jen ten strašlivý poplach srdce nedovedlo zhýčkat a smířit.

Teď opravdu Žalová byla uvězněná. Mladí nepozvali, i chasa uhýbala se kamennému domečku v cípu na dvoře, z něhož nesmělé kročeje konaly návštěvu do chléva k staré koze v šeru, kdy ještě hvězdy hořely, a konečně ani k té koze nepřišly, kozin hlad zavolal ze dvora lidi — Žalová stonala. Stonala tiše, nikdo ji nenavštívil. Bělovlasý chlapec odevzdal hrnek nadojeného mléka a ujednaný bochánek bázlivě k loži, srdečně promluvil, ale málo, a jechal zas, ohlížeje se po oknech předního stavení, jakoby prohřešil.

Pán Bůh pomohl, pozvedla se stará, zmučená, po několika nedělích, ač si přála pod kříž hluboko, do ticha, které uspává a neprobouzí.

Zase chodila, šoulala se do chléva koze vypravovat křivdy, a když bídné nohy postavily se pevněji, nesla je do kostela a ku hrobu, který za čas nemoci stařeniny narostl a zhoustl letními květy a byl obletován motýli jako zahradní záhon.

Pomodlila se a přišla domů spokojenější.

Za ní v patách přihrnula se Rybářka: „Pochovali jste?" řekla před uvítáním. „Kdo by řekl, že taková mřenka za den bude v rakvi!"

Žalová mlčela, vzdýchala, židle nepodala.

„A prý jste taky stonala, ani se to ve vesnici nevědělo, až jeden chlapec od vás ze dvora přines to ke kupci! Že jste nevzkázala, byla bych vínem mazala zlekané nohy, žid dá rád na dluh, mohla jste platit třeba po roce. Byla to rána pro vás největší, chudáku, že prý smrť na vás svádějí, inu to je ta vděčnosť za vaši hloupou lásku.

A zimu tu máte, zlatá tetičko, v takovémhle létě s padankami krup a lijavci topí se u starého člověka, který si velkou nemoc odbyl — a dřívíčka žádného?"

Rybářka přehlídla pec, přehlídla celou sednici a pak se zabodla ostrým pohledem do sešlé ustarané tváře.

„Teto," zmohla se Žalová na slovo, „snad vás urazím, mluvily jsme spolu vždy upřímně, co řeknu, dám taky ze srdce, nechoďte ke mně na návštěvu, v domě to dělá bouřku, jsem tu poslední dny, ať zhasnu tiše jako plamen, zkoušela jsem už dost.

Nemohu za staré oči, které vidí na vás stín, od toho dne, kdy jste ubohého andělíčka nepokřižkovala, nemyslím nijak, než že toto opomenutí spálilo čistá jeho křidélka!"

Rybářka nasula rty a vyhoupla se na holi, jakoby nebes chtěla dosáhnout:

„Myslete si, co chcete, beznaboh nejsem, třeba obrázky nelíbám, kříž nekříž, život není moucha, aby ulétla. Věříte-li na uhrančivost, žluté oči mám a srostlá obočí taky: Věřte si! Pověrčivá jste od jakživa. — — — Jste panímáma a já chalupnice, to bude asi ten uzel, který se vám v hlavě rozvázal. Žijte tu zapředená jako pavouk, bábě Rybářce nemáte co vyčítat!"

Hůl hrozně třískala po dláždění, všiml si kde kdo návštěvy.

Do nepřátelství ve statku byl to nový olej — —

Rok se syn po matce nepoptal. Přešla zima, ledy odešly z loudavého potoka mezi olšemi, jaro prohřálo zem a okrášlilo nemocné větve čarokrásným lupením.

Všecko se lesklo a smálo. Kos zajásal z šedých lísek a ptáku zamyšlenému v kleci začala se taky ronit smavá nota z lenivého hrdla.

Výměnkářka cítila v tom divu za okny zázračné milosrdenství. Sepjala ruce a usmívala se jako zbavená všech trampot. Slunce padlo na vetchou postavu a ozlatilo bílé stáří nad rozrytým čelem.

„To budou zázraky!" zašeptala stařena a dívala se na křídlo někde u nebe.

Dveře se otevřely.

Vkročil syn.

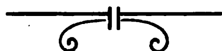
„Maminko!" s jásotem spěchal do zapomenuté sedničky, „klučíka pán Bůh dal jiného, ten má hlavičku ještě hezčí než první a vaše dobré oči. Ženu zachoval zdravou, máme radost, zveme vás oba, i to malé v kolébce volá po vás. Hrstková dávno už k nám nechodí, stůně na nohy a je to velmi zlé!

Budete kolébat a zpívat andělíčkovi?"

Matce spadla tiše bílá hlavička; celý obličej změkl v nesmírném štěstí.

Syn chopil se rukou, ale ruce byly studené, matička byla — mrtva — —

Jan zlatému srdci nedovolil hlídat druhého vnuka . . .

BLAŽENA STRŽÍNKOVA:

Matčiny zápisky.

PAEDOPSYCHOLOGICKÁ STUDIE.

ÚVOD.

V knize „De l'intelligence" od H. Taina jest stať velice zajímavá „O vývoji dětské řeči". S neobyčejnou bystrostí všímá si spisovatel pohybů dětských, zkoumá jejich příčiny a účel, sleduje výraz obličeje dětského, různé modulace hlasové, vykládá duchaplně celý postup duševní práce dětské, vnímání dojmů, tvoření pojmů jedinečných a generalisování jich v pojmy vyšší, a takto otvírá čtenáři velice poutavý pohled do duševní dílny dětské. Sledovala jsem též podobně vývoj naší malé dcerušky a tu jsem shledala překvapující podobnosti nejen ve způsobu a účelnosti pohybů a v rozvoji pojmů, ale i v řeči samé. Obě děti na př. říkaly „ham," oznamujíce tím zavření úst při jídle a generalisací pak jídlo vůbec, hlad a pod., u obou též se vyskytlo slovo „káka", které u malé Francouzky znamenalo vše, co kropí, u naší Blaženky rythmický pohyb. I první hra obou dětí byla stejná; záležela v tom, že dítě obličej schovalo a po chvíli s velikou radostí se ukázalo, Živý zájem, se kterým jsem onu stať četla, a zároveň i širší interes, který se nyní psychologii dětské věnuje, vedly mě k tomu, že jsem se odhodlala skromné své zápisky k tisku upraviti.

VÝVOJ DĚTSKÝ V PRVÉM ROCE.

Naše Blaženka narodila se dne 27. června r. 1903 jako dítě zdravé a normálně vyvinuté; rozvoj její pokračoval velmi rychle. Přesná pozorování duševní činnosti v první době života dětského jsou velmi nesnadná; první úsměvy dětské vyvolává lehký psotník, a přechodu mezi takovým bezděčným stažením svalů a úsměvem úmyslným lze jen velmi těžko postřehnouti. Podobně také zdá se někdy, že dítě pozoruje upřeně některý předmět; pohneme-li jím však, dívá se dítě bez vyrušení dále tímže směrem; předmětu onoho nerozpoznalo vůbec. Nejdříve pozorovali jsme vnímání sluchem a napodobení. Napřed vydává dítě zvuky neartikulované, které nemohou býti písmem zachyceny, neboť nejsou složeny z hlásek lidské řeči. Teprve když dítě vnímá hovor a zkouší napodobiti řeč, objevují se první hlásky. V třetím měsíci dovedla Blažka opakovati předříkávané „a", tu tedy se objevil první zvuk artikulovaný. Teprve 16. října, tedy ve věku 3 měsíců a 19 dní „otevřela oči", začala totiž nade vši pochybnost určitě pozorovati, a proto tímto dnem počínají tyto zápisky.

Rozvoj ve čtvrtém měsíci (od 16. — 27. října). Některé pohyby Blažčiny jsou prosté cviky svalů, dějí se mechanicky, ne úmyslně.

Je-li klidna, leží ráda na stole rozbalena; slintáček nebo kabátek nacpe si do hubičky, dívá se na strop a točí se stále v pravo jako hodiny; obě nožky totiž přehodí na pravo, zvedne se na patách a pošine trup také na pravo. Při tom klidně a zamyšleně dívá se na strop a nepozoruje ani, že jest vystydlá a že i stůl studí. Ležíc zvedá někdy s namáháním hlavu a opírá se o lokte, chtíc se posaditi; jestliže ji na chvilku posadíme, rozhlíží se kolem sebe s uspokojením.

Její smysly již nyní vnímají, co se kolem děje. Několikráte za sebou dívá se na mne a to pozorně, zamyšleně a jaksi radostně. Sleduje již také pohyb, na př. krájím-li maso, provází zrakem každé mé hnutí. Dostala panáka o jedné nožičce, pestře oděného, který zapískne, když se jím prudce pohne. Až do 16. října nikdy si ho nepovšimla; teprve toho dne počala jej loviti ručkama, trhati a strkati do pusy. Sahá nyní vůbec po všem, co se kde hýbe a leskne. Umí již nejen uchopiti předmět, ale také již jej podrží, ano hrkačkou i hrká. Teprve při dlouhém pozorování dítěte poznáme, jak těžko mu jest odhadnouti směr a vzdálenost a jak věc uchopiti. Ještě po roce dítě natahuje ruce po předmětech velice vzdálených, domnívajíc se, že jich dosáhne. Její čidla jsou zajisté velice citlivá; slyší-li strouhati sůl, syčeti řízky anebo rachotiti uhlí, stáhne úzkostlivě obličej a dá se do pláče. Výraz strachu jest zajisté pouze nahodilé stažení svalů obličejových, které značí v tomto případě nepříjemné podráždění nervu sluchového; nemůže se zajisté dosud báti dítě, kterému se ještě nic nepříjemného nestalo.

Mluví-li na ni cizí, podívá se naň, usměje se, ale pak schová obličej na rameno chůvino, „stydí se". Rozeznává již tedy osoby cizí od domácích, to znamená, že si podobu domácích již pamatuje.

V pátém měsíci tak sesílila, že dovedla již chvilku sedět. Rozbalená dívá se vážně na strop anebo na lampu a při tom buď se otáčí na levo anebo se převalí na bříško a „pase beránky"; při tom drží hlavičku pěkně vzhůru, dívá se a „povídá", chvilku si cumle prstíček a hlavu sehne a pak opět ji zvedne a povídá dále — — —

Veliké potěšení působí jí hořící svíčičky; na Dušičky třepala se na ně radostí, vidouc je hořeti na hrobech, výskala a smála se tak hlasitě, že se lidé zastavovali. Směr zvuku poznává již velmi správně a rychle; zavoláme-li „Blážo!," ihned se ohlédne. Bijí-li hodiny, stichne a naslouchá; spí-li, vzdychne si. Ručky její byly až dosud sevřeny jako paličky, nyní teprve se otevřely a pracují stále. Šermuje jimi neunavně ve vzduchu a loví každou tkaničku, která se jí při oblékání přiblíží.

Napodobovací pud také se již u ní budí. Když jsem snídala, majíc ji na klíně, brala mi hrníček s kávou do obou ruček a vedla jej k ústům. 20. listopadu počali jsme jí dávati sladovou kávu, která jí velice chutná. Krmím-li ji lžičkou, nechce ji pustiti od úst, oběma rukama si ji přidržuje; soudí bez pochyby, že z ní stále poteče. Nyní pochopila, že jíme a pijeme, a chce ode všeho. Loví rukama v mojí sklenici a vede ji k ústům, sahá do talíře a pod. Vypadá velice směšně, když chce sníst kaňku s voskovaného plátna.

Dne 31. října pozorovala jsem u ní první úsudek. Položila jsem ji na stůl na bříško, a Blažka sehnula hlavu a klepla se do nosíčka.

Od té doby nikdy již to neudělala, pochopila zajisté správně, čím si tu bolest způsobila, a pamatovala si to dobře. 27. listopadu hrála jsem si s ní; Blažka vykřikla, a tu jsem se skácela. To ji velice bavilo; křičela vždycky, kdykoli jsem se jí ukázala, a hlasitě se zasmála, kterak se lekám. I tu zajisté správně usuzovala, že se skácím, vykřikne-li. — I místní paměť má již dosti vyvinutou; jde-li s ní služka ke dveřím, již se těší, že půjde ven; zná tedy nejen dveře, ale ví zároveň, že jimi se jde na procházku.

V šestém měsíci pilně již cvičila nožky k chůzi. Když se poprvé postavila, stavěla nožky na hranu chodidla, asi za týden dovedla se již postaviti správně; pak již s malou oporou stála panáčkem, což jí působilo velikou radost, ano, dokonce i krůček ku předu udělala.

Na Štědrý večer dostala stromeček s rozsvícenými svíčkami; radostně se naň dívala a pak hluboce vzdychla, což u ní značí duševní pohnutí. Sleduje již na ulici veliká zvířata, ráda se dívá do zrcadla a usmívá se na malou holčičku, kterou tam vidí. Všechno jí nyní „podává prsty", nač dosáhne, stáhne k sobě a buď to strčí do hubičky anebo shodí na podlahu. Nejraději se probírá v záslonách. Ale jest dosud v chápání věcí velice neobratná; chce-li vzíti sklenici, natáhne prsty, položí ruku před sklenici a tlačí ji od sebe. Pokrok ve hmatání jeví se v tom, že již pozná, když jí něco z ruky vypadne.

12. prosince navštívila nás bývalá Blažčina chůva; naklonila se nad kočárek a hovořila s dítětem. Když se však od ní odvrátila, kopla ji maličká nožkou, upozorňujíc ji tak na sebe. Když jsem téhož dne večer odcházela do koncertu a přišla se rozloučit s dceruškou v bílé šále a kolovém plášti, tu stáhla koutky úst dolů — chtěla plakati, že odcházím.

V sedmém měsíci nechtěla již seděti, nýbrž stavěla se a dělala výpony. Když ležela v kočárku a někdo šel mimo, zvedala raménka, chtěla se pozvednouti, aby ji pochoval. Postavila se, když jsme ji za ručičky vzali, a radostně se smála, když jsme jí říkali: „Pámeček, páneček, zelený džbáneček."

Nyní přichází do doby, kdy dítě každou věc prohlíží a zkoumá dělajíc s ní fysické pokusy. Ležíc v kočárku, dlouho a trpělivě hrává si s koněm, který jest ušit z látky červeně a černě kostkované, místo očí má černé knoflíčky, hřívu a ocas z nití. Vždycky radši sáhne po tomto nehezkém zvířeti než po vkusném, bílém králíčku, kterému nevěnuje vůbec pražádné pozornosti. Rozhoduje tu zajisté barva; jako každé dítě miluje i Blažka červenou barvu nade všechny ostatní. Pozorně si koníčka prohlíží; jednou ručku natáhne a dívá se naň z dálky, potom zase pozoruje jej z blízka, tahá jej za hřívu, zkouší vytáhnouti knoflíčky a pod. Po krátkém čase přestávala ji zvířatka tak tuze zajímati, a tu věnovala více pozornosti tkaničkám a provázkům, vařečkám, pokličkám a lžičkám. Do pokliček tluče, naslouchajíc zvuku, který vydávají, tahá provázky, rozvazuje si povijan a hraje si s jeho tkanicí a pod. Velice má ráda betlémskou hvězdu se stromečku, kterou jsme zavěsili na stěnu, cuchá se zálibou její stříbrné vlasy, a velice ji mrzí, že taková krásná věc jest bez chuti. Ráda také škrabe nehty po látkách

a baví ji, kterak šustí. Zkouší také, zdali by nemohla vzíti květy namalované na stěně? Tak dítě na tomto stupni vývoje nejen cvičí smysly, ale také nabývá mnohých vědomostí o různých věcech, o jejich tíži a chuti, jaký zvuk vydávají, jak v různé vzdálenosti vypadají a pod.

Řeč její obsahuje již několik slabik; jakmile nové se naučí, již předešlou zapomíná. Neví dosud, že by mohly něco znamenati; opakuje si je pouze pro radost, a to mnohokráte po sobě, zvláště, když někdo na ni mluví nebo na procházce. Nejdříve říkala „jejejej", po několika dnech oblíbila si hlásku d a nejradši opakovala „dadada". Asi za 14 dní vydávala zvuk jako chrrrr, za krátko pak žvatlala „tatatata".

S počátku osmého měsíce vstávala již velmi lehce, jestliže jsme ji jen lehce pod ramínky podepřeli, ano zvedla se z položení, když jsme jí jen prsty podali. Naučila se také vrtěti hlavičkou záporně. Velice ráda tleskala rozevřenou ručkou o hřbet druhé, kterou nechávala poněkud sevřenou, když jsme jí k tomu říkali: „Paci paci pacičky, dal nám Pán Bůh ručičky;" v rythmu však tleskati nedovedla.

Když byly na procházce, upozornila ji chůva na bílé holuby, řkouc „králíček"; později vyhledala si Blažka na toto upozornění i bílé koně a jiná bílá zvířata. Značí jí tedy slovo „králíček" něco bílého (dle jejího bílého králíčka k hraní), snad to značí bílé zvíře. Dle všeho rozpozná dítě bílou barvu a bezpochyby také pohyb, neboť na bílý šat nebo pod. toto pojmenování nikdy nevztahovala. Hračka se arci také sama nehýbe, ale často jsme jí pohybovali. Jest ku podivu, že dítěti nevadí při tomto tvoření pojmu velikost na př. koně a holuba, která přece jest nápadně rozdílná. Tu jsme poprvé seznali, že dítě přijímá od nás pojmenování, ale pojem tvoří si samo.

K vyjadřování myšlenek nedovedla na tomto stupni dosud užívati řeči; pouze hláskami, které s rozmanitým výrazem pronášela, domlouvala se s námi. Tak ku př. když otec vzal do ruky rohlík, křičela úzkostlivě „e"; hlásila se tak o špičku, kterou pravidelně dostává. — V opakování stejných slabik cvičí se stále; dříve nejradši opakokovala slabiky s a, později s e. V prvních 14 dnech tohoto měsíce rozuměla správně slovům: máma, táta, ptáček, pá. 15. února zkoušela říci „táta", ale říkala „atata", „tadada", teprve 16. řekla správně „táta", ale o význam slova toho zatím se nestarala, opakovala si je pouze pro zábavu, jako když ptáček šveholí. V několika málo dnech říkala „ťap" (ťapkajíc = pleskajíc ručkou o stůl) a pro sebe říkala si „ptá" (t. j. ptaček). Avšak již asi 19. února spojila si slovo „táta" s pojmem otce a, ukazujíc na něho, správně jej jmenovala. 26. února počala říkati „máma" a „ne ne". Rozumí všem těmto slovům kromě ne. Také pěkně vyslovuje „ko" a ráda dělá „trrr".

Počíná si již také s námi hráti. Dokud byla menší, hrávala jsem s ní tak, že jsem se schovala za šátek nebo za záslonu a dělala jsem: bububu a, když jsem se jí opět ukázala, říkala jsem: ahá! Tato hra ji ze všech nejvíce a nejdéle bavila, a v tuto dobu počala ji napodobiti. Vzala plínku, oběma rukama ji zvedla nad oči a pak ji spustila a smála se. Druhý pak musil jí říkati: bububu — ahá!

29. března ráno pronesla první úsudek. Vzala novou hrkačku a začala mlaskati (to znamená, že jest hezká) a nastrkovala ji tatínkovi správným koncem, aby na ni zapískl, jak to včera viděla. — Dostala nový červený čepeček, který se jí velice líbil. Dali jsme jí jej na hlavu a pak jsme ji donesli před zrcadlo. Myslím, že tehdy již pochopila, že ta holčička v zrcadle s tím červeným čepečkem jest ona sama. — Také již i na lest se vzmohla. Když se jí otec směje, že si cumle prstíček, začne rychle jezditi hlavičkou sem a tam, jako by si brousila dásničky, a dělá při tom „blblbl", jako by se tak bavila.

Rozumí již také větám; 6. dubna ráno plakala hladem; když pak jí tatínek řekl: „Máma dá papat'," umlkla a trpělivě čekala. Slíbím-li jí: „Máma eme," čeká trpělivě.

Řekneme-li o něčem, že je to „činčí", mlaská pochvalně jazykem; dělává též „blblbl", brousíc dásničky. Vidí-li něco k jídlu, nebo má-li hlad, anebo vidí-li někoho jísti, dělá: p' p' p' p', rty s hlukem otvírajíc. Jest to případ generalisování pojmu jídla samého. Z celého jejího slovníku jest nejzajímavější slovo „káka". Jednou večer dívala se na pohyb kyvadla u hodin; ukazovala jsem jí rukou tento pohyb a říkala jsem: „Tyk tak, tyk tak — —". Druhý den ráno Blažka posadila se na postýlce, zadívala se opět na hodiny a, klátíc ručkou, řekla: „káka". Toto slovo značilo původně tikání hodin, přeneslo se pak na kyvadlo vůbec a konečně i na hodiny; ale rozsah jeho později se stále šířil. Jest to zajímavý příklad, kterak dítě pojmy generalisuje, přecházejíc od konkretního k všeobecnému. Později značilo slovo „káka" ku př. i letícího ptáka a po dvou měsících rythmický pohyb vůbec, tak že ho dítě užívalo mnohokráte za den.

V jedenáctém měsíci učinila mnohý pokrok v obratnosti tělesné, za to v řeči se značně opozdila. Již od předešlého měsíce se staví, zvedá se u židlí a obchází lavičky v besídce a pod. Dne 14. května udělala první 3 krůčky na místě a za týden ušla již samostatně 25 kroků; za čtrnáct dní obcházela již dobře sem tam po bytě a vytahovala klíče, kde který viděla trčeti. Také si počíná hráti vozíčkem, který tlačí před sebou po zemi; cvičí se tak v chůzi. Velice směšně vypadá, když jí vozík narazí na překážku a zastaví se; Blažka dívá se naň přísně, tlačí ze všech sil, konečně jím trhne zpět a již tlačí dále. Bezděčně vzpomínám tu na děvčátko, Tainem pozorované, které říkalo: „Vozík je zlý, nechce jeti." I Blažce se asi zdá, že vozík nechce dále ze zlé vůle. Nyní již dovede správně tleskati ručkama rozevřenýma a jest na toto své umění téměř hrda. Když slyšela vojáky bubnovat, počala též tleskati, napodobíc tak patrně rythmické zvuky.

Nyní napodobí velmi mnoho. Když jí služka dávala píti kávu, nechtěla, ale napřed si ukousla chleba a pak teprve zapíjela, jak to u služky viděla. Hází ručkou podle služky, vidí-li drhnouti podlahu, chce s námi tlouci paličkou housku v hmoždýři a pod., také již sama tahá za nitku, kterou se její papírový panák uvádí do pohybu. Při oblékání již sama ručku nastavuje.

V pokusech pokračuje stále; nejradši uchopí nit a odvinuje ji, anebo zvedne šněrovací botku za šňůrku a klátí jí, pozoruje její kyvadlový pohyb, dívá se, jak vypadá ve výši, a pod.

V devátém měsíci byla všecka zaujata tělesným cvičením. Naučila se seděti a lézti po zemi. To jsou momenty velmi důležité i pro rozvoj duševní. Dítě lezením nabývá samovolného pohybu, může se přiblížiti k předmětu, který je zajímá, může naň dosáhnouti, s různých stran jej prohlédnouti a pod. Také v skutku Blažka leze po celém bytě, točí kolem u kočárku, dlouho si hraje s košíčkem na šití, vyhazuje cívky, odmotává s nich niti a cuchá tkaničky, ráda se zamotává do povijanu a také si hrává se zvířátky, která má stále radši a radši. Velice ráda přileze k uhláku, hrabe se v uhlí, vyhazuje je a dává je do hubičky. Sahá na všechno a prohlíží všechny věci se všech stran, zkoušejíc, zdali se mobou hýbati, houpati, točiti, může-li jimi tlouci, jísti je a pod. — zkrátka, zabývá se nyní přehorlivě pokusy fysickými, které, bohužel, tuze často končí rozbíjením předmětů.

Tyto pokusy a cviky tělesné odvádějí ji od cvičení v řeči. S počátku pilně si opakovala slůvka naučená, ano 9. března dokonce pronesla celou větu: „máma emememe", chytajíc mne za šaty. (Říkávala jsem jí, když již byla v kočárku netrpěliva: mama vezme; o to mě tedy také tehdy žádala.) Ale pak náhle přestaly její pokroky v řeči, naopak zapomněla i mnohé z toho, čemu se dříve naučila, a také mnohé pojmy si popletla.

Její zrak poutá vše, co se leskne; ráda pozoruje kohoutky u vodovodu a baví ji, když se voda spouští, nebo když šiji na stroji; se zájmem pozoruje rozsvícené lampy a měsíc. Těší ji též, když jí bubnujeme prsty po okně, a sama jezdila prstem po skle, aby to svištělo. Kamen se nikdy nedotkne; natáhne ruku až k nim, ale rychle ji pak stáhne zpět; zdá se, že se již někdy spálila.

Nyní již dobře rozumí přísnému výrazu obličeje. Řekneme-li: „Pst, to nesmí!" zvážní a hned stáhne zpět ručku, kterou chtěla nedovolený předmět uchopiti. Také již by si ráda poroučela, chce si křikem vynutiti, abychom ji chovali a pod. Jest již rozhodně na čase, aby se dítě vedlo k poslušnosti.

V desátém měsíci nabyla značné zběhlosti v lezení; ráda by již vstávala, ale bez pomoci to dosud nejde. Chytá se židlí, přitahuje je k sobě, chtíc vystoupnouti, ale nedaří se jí to. V koupeli také již sedává a ráda ťapká ručkou do vody; plesknutí o hladinu a šplíchnutí vody velice ji baví. Hrává si nyní s kaštany, které jsme jí na nit navlékli, s dřevěnou cívkou a s kovovými kroužky, s vařečkami, pokličkami, cedníčky a pod. Všechno nyní strká do úst. Zkoušela sníst ohořelou sirku, ale nemohla ji spolknouti, proto říkala: „á" — ale polykala ji dále!

Mimiku napodobí dobře; krčí nos, mlaská, mrká, cvaká zuby po nás. Má holubičku, na stropě nitkou přivázanou; fouká na ni dle příkladu dospělých.

Od 2.—5. dubna byli jsme návštěvou na statku. Blažku opět nejvíce zajímala zvířata na dvoře, ale nejradši měla kočky, hladila je,

tahala je za srst a za uši a stále lezla za nimi po zemi. Její láska k zvířatům je vůbec pozoruhodná, každý kůň, pes a pod. vyvolá u ní radostné vzrušení. Svoje zvířátka, z látek ušitá, miluje jako živá, bezpochyby ani nerozeznává, že by živa nebyla.

Setkala se tam s děvčátkem skoro stejného věku, obě měly z toho velikou radost, sahaly na sebe a „povídaly si". — Když jsme čekali na nádraží na vlak, přejely mimo nás dva bleskové rychlíky. Proti všemu nadání Blažka se nepolekala, nýbrž dívala se s potěšením, kterak se vlak blíží, třepala naň ručkama a konečně natáhla je před sebe, chtíc vlak zachytiti, a smutně se dívala, že jí ujel. — Když jsme se čtvrtého dne navrátili domů, Blažka poznala domov, zaradovala se velice a táhla nás ihned k zrcadlu, foukala do holubičky, dívala se na hodiny a pod., zřejmě jevíc, že se na všechno jasně pamatuje.

Dříve pouze pozorně sledovala pohyby, nyní však je také napodobí. 14. dubna škubala jsem špenát, odhazujíc na pravo lístky a na levo stopky. Blažka se usadila naproti mně, zadívala se na mne pozorně, vzala do ruky lístek, roztrhla jej na polovice a hodila jednu na pravo a druhou na levo. Druhý den seděla na zemi; vzala jsem gumový míč a kutálela jsem jej k ní. Blažka jej chytila a napřed do klína schovala, ale pak jej spustila po ručičce směrem ke mně.

Škádlí velice ráda; chci-li ji obléknouti, dá ručku do zadu a těsně přitiskne k tělu, abych ji do rukávku nemohla navléknouti. Po několika dnech se dokonce obrátila k zrcadlu a dívala se tam bez pohnutí, tvářic se, jako by ani nevěděla, že jí nesu šatečky k obléknutí. Sobecká jest dost; chceme-li na ní rohlík, ihned jej schová za sebe. Do poslušnosti nemá valné chuti; když lezla ke kamnům, napomenula jsem ji po dvakrát „pst!", tu se vždy obrátila a zamračila se na mne.

Také již si vymyslila lest, chtíc nás donutiti, abychom ji pochovaly. Když jsme si jejího pláče nevšímaly, usedla na koberec, dala si pravý ukazováček do hubičky, pravý loket podepřela o levou ruku, hlavičku naklonila a tvářila se, jako by již již usínala. Pospíšila jsem k ní, abych ji uložila, ale Blažka se mne čile chytila, i musila jsem ji pochovati. — Když jsme tuto lest prohlédly, utekla se k druhé. Vidouc mě píti volala: „papapa". Nesu jí tedy sklenici; ale dítě odvrací hlavu, chytí se mne za sukně a jen se směje! Nezbylo mi opět, než ji vzíti na ruku.

Její řeč uvázla nyní pouze na oblíbeném slově „káka". Kdyby již byla v polospaní a slyší hodiny bíti, řekne alespoň „káka", když neukáže ručkou pohyb kyvadla.

Nade všechno má ráda živou králici, kterou jsme jí pro radost koupili. Leze za ní, tahá ji za srst a předhazuje jí trávu, ač ještě tomu nerozumí, že zvíře ji žere. Ale nic k jídlu jí nenechá; sebere a odnese její zemáky a jí její chléb, byť byl sebe tvrdší. Jindy by si takových potravin ani nepovšimla! Chodí také za krotkými kuřaty; přidržím-li jí je, líbá je bez vyzvání na červený hřebínek, ale zároveň je tahá nemilosrdně za peří. Má všechna tato zvířata velice ráda, ale naprosto tomu nerozumí, že jim působí bolest.

Škádlí stále velice ráda. Byly jsme v besídce u sousedů. Slečna Blažku chovala, a malá se tvářila, jako by si chtěla hráti při stěně besídky. Ale jak se u ní octla, hrábla paní do zkadeřených vlasů. Ale v tom okamžení se tvářila jako nevinňátko, opět táhla slečnu ke stěně a opět svůj čtverácký kousek opakovala.

Ve dvanáctém měsíci naučila se již dobře běhati, také zvolna choditi, ano, jde sama bezpečně do kopce i s kopce. Obratně chytá mouchy na okně a hned je zmačkne, tak že jí mrtvy z ruky vypadnou. Velice ráda běhá kolem stolu, provléká se mezi stolem a otomanou, při tom mává v ruce punčoškou, za chvíli ji odloží a uchopí slinták a pod., při tom radostně výská. Pohyb vůbec jí působí potěšení. Velice je tomu ráda, když někdo z dospělých usedne na podlahu; tu mu sedá na klín a hraje si s ním, chvílemi zase pobíhá pokojem a přenáší různé věci, opět se k němu vrací, usedá a pod. Když se toho nasytí, sedne tomu, kdo s ní hraje, na ruku a zvedá mu ramena, aby s ní vstal.

Miluje žlutavou barvu, ale červenou má ještě radši. Sotva spatřila svůj červený čepeček, již jej chtěla míti na hlavě a dívala se pak sebevědomě do zrcadla, jak jí sluší; když jsme jí jej sundali, dala se do pláče. K narozeninám dostala kytici žlutých růží s červenou uprostřed. Hned vytáhla červenou růži a dávala nám voněti; žlutých si ani nevšimla. Podobně se jí líbí i červené pelargonie za okny, rudé máky a pod. Protiví se jí, když je někde něco rozlito, má-li začerněné ruce a pod., říkává: „ba'" a zamračí se. Vzdálenost odhaduje dosud velice nesprávně; dávala voněti k růži vlaku, který byl asi 20 minut cesty vzdálen. I to jest zajímavé pozorovati, že si vlak představuje jako osobu, která může dokonce i čichati; podobný zjev shledává i Taine u děvčátka, které se ptá: „Co říká strom?" „Co říká králík?" a pod.

V pokusech fysických stále pokračuje. Uhodila jednou náhodou hlavou do skříně, a bylo jí divné, co to tak kleplo? Uhodila pak ještě třikráte tak hlavou, naslouchajíc pozorně klepnutí. Voda ji velice zajímá, ráda se v ní máchá. Ze všech procházek nejraději chodila po dřevěném mostě nad Orlicí, stále se dívala dolů na řeku, a bavilo ji, kterak voda plyne. Velmi ráda otvírá škatule, rozhazuje věci ze skříní a ráda nosí něco hodně velikého, vlněný šátek a pod. Sleduje také se zájmem, kterak se otáčí kolo šicího stroje. Hrává si též s malinkým nádobíčkem; do hrnéčka dává jablíčko, džbáneček nastrkuje dědečkovi na prst a pod. Bavilo ji též, kterak odskakovaly zelené kaštany, když jimi o zemi udeřila.

Velice ráda schovává se do koutka za skříní a myslí zajisté, že jí tam nikdo nevidí. Chůva ji hledá a hlasitě naříká, dítě mlčí jako duch; ale někdy se nemůže dočkati, kdy ji nalezne, a vyběhne jí s jásotem vstříc. Velice ráda vytahuje mi hřebínky a jehlice z vlasů a hraje si jimi. Ráda také hrává si deštníky a holí; zpíváme-li jí, „tančí", totiž otočí se dvakrát kolem osy. Ale ze všech her nejmilejší zůstává jí schování se za plínku a zase náhlé objevení.

Od 17. června do 5. července byli jsme v Brandýse nad Orlicí. Po devítidenním pobytu v těchto lázních spatřila holubičku, od stropu zavěšenou, ihned počala na ni foukati. Z toho vidíme, že 9 dní dobře na milou věc pamatuje.

Vlak vyvolal u ní radostné vzrušení. Tak jako dítě, Tainem pozorované, očekávalo již, kdy se objeví parník, a se zájmem jej denně sledovalo, i naše dceruška ihned se rozhlížela po vlaku, slyšela-li jej zapísknouti, a provázela jej zrakem, dokud nezajel, při tom volala: „fff" a rychle pohybovala ručkou s napjatým ukazováčkem vzhůru dolů, napodobíc tak pohyb pístu. Brzy znala i železniční násyp a hned znázorňovala vlak, když násyp uzřela. Když pak se v noci vzbudila a opět usínala, pískl půlnoční rychlík; tu alespoň řekla: „fff". Pracuje tedy její obraznost dosti čile.

Stále nyní usuzuje a úsudky pronáší, jak může. Když jsem šila, vytahovala mi práci z rukou, že prý jest „ba'", a, když mi ji energicky vytrhla, vlezla mi na klín. — Chce-li něco, čeho dostati nesmí, říkáme jí, že jest to „ba'". Dítě snadno nechá se o tom přesvědčiti, řekne „ba'", a již po té věci nebaží. Ale také mi to jednou oplatila. Chtěla jsem na ní kousek chleba, ale Blažka schovala ručku za záda a, zamračivši se, jako z nelibosti ubezpečovala mě, že jest chléb „ba'". — Řekli jsme jí: „Podej dědečkovi střevíce!" a ukázali jsme na ně. Ihned nesla střevíc po střevíci dědečkovi, který seděl na pohovce, a kladla mu je na klín. Ale z toho uzavřela, že má všechny střevíce nositi dědečkovi, i nosila mu nejen naše, ale také svoje malinké. Jednou však seděl dědeček na židli, a Blažka i hned mu nosila střevíce a kladla mu je na klín. Ale pak se zarazila a přemýšlela, nepatří-li střevíce na pohovku, ač tam dědeček nesedí? I vzala opět střevíce a přenesla je na pohovku. — Vidí-li v zasklené skříni něco, co se jí líbí, zkouší po straně, zda by ji nemohla otevříti? — Před cizími se nyní již ostýchá, a teprve po dlouhé době zdomácní.

Řeč její pokračuje zvolna. Rozumí již velmi mnoho; ku př.: „Pojď k mámě!" — „Půjdeme pá." — „Dej babičce přivoněti!" a j. Vidí-li letěti ptáka, volá „káka" a mává ručkou, vidí-li letěti mnoho ptáků, mává čile oběma ručkama. Ale „káka" jsou též hodiny vůbec (u kterých třeba kyvadla není viděti); má je velmi ráda, v cizí místnosti se po nich shání a, najde-li je, s radostí na ně ukazuje. Sotva jsme do Brandýsa přijeli, utvořila si nové slovo: „akegik" (bezpochyby ze slova koukejte) a upozorňovala nás jím na vlaky a pod. s velikou živostí. Babičce říká „bába", dědečkovi „ata" nebo „ede". Řekne-li jí někdo: „Ukaž, jak máš ráda!" tu jej hladí a říká též „áta" (t. j. ráda).

VACL. CHALOUPECKÝ:

Čeští Němci.

PŘEKLADY.

II.

RAINER MARIA RILKE.

VE STARÉM DOMĚ.

Dům starý . . . a před okem mým
se v širém kruhu Praha zračí.
Tam v hloubi soumrak tiše kráčí
kol všeho krokem neslyšným.

A město jako za sklem máš.
Jen jako v přílbě obr tmavý
s kopulí vzhůru, zelenavý
se noří svatý Mikuláš.

Sem tam již kmit se světel jas
v tom hluku města s schladlým žárem. —
Mně je tak, jak by v domě starém
teď „amen“ řekl něčí hlas.

—

LIDOVÁ PÍSEŇ.

Tak rád mám hlas
českého lidu písní;
v srdce se vloudí, tísní —
a tíží vás.

Když dítě tak
si na bramborách zpívá,
ta píseň zní ti tklivá
v snu pozdním pak.

A žití běh
tvůj můž být v dálném světě;
ta píseň napadne tě
i po letech.

Z VIGILIÍ.

Ta šedá pole spějí. Tiš.
Jen srdce mé bdí v tmách.
A večer též vplul v přístav již
a rudou plachtu stáh.

To vigilie snivá je,
v kraj padá noc a tma.
Jak lilie bílá luna je,
již noc v svých rukou má.

*

By tak rusé štěstí hlavu moji sinou
zlíbalo, neb zmdlel jsem touhy tísní.
— Bílé vody v tichých lukách plynou
a jen večer krví buky třísní.

Dívky domů jdou . . . jim růže svítí
na prsou; a zvonivě se smějí.
Na nebi se první hvězdy třpytí,
a ty sny, ty jenom roztesknějí.

*

Ta noc mi bělí chrysantémů svítí,
a mně je úzko před jich nádherou.
A pak! — pak tys mi přišla moji duši vzíti
hlubokou tmou.

Já smuten byl; tys přišla mile, tiše,
já u tebe dlel v snech jsem s duší svou.
Tys přišla. — Jako z pohádkové říše
to znělo tmou.

*

Zda víš, jak jablek dal jsem ti a jemně
a tiše tak tvůj zlatý hladil vlas.
To bylo, víš, když duše smála se mně,
a tys jen děckem byla v onen čas.

Pak zvážněl jsem. A v srdci nová vzplála
mi naděj. Starý žal však také nebyl tich.
To bylo tenkrát, když ti Werthra vzala,
víš, gouvernantka z rukou tvých.

Jásalo jaro. Ret líbal jsem ti vřelý.
Zář v zracích rozšířených hořela.
Neděle. Vím. A z dálí zvony zněly.
A světla jenom lesem šla.

*

V podzimním listí buků šli jsme rudém.
Zarudlé zraky — rozloučení tíž.
„Miláčku, pojď, my květy trhat budem.“
Já teskně řek: „Jsou mrtvé již.“

V mých slovech pláč byl. — Vzduch jak ether čirý.
Třpyt bledé hvězdy dětinně se smál.
K svým otcům umíraje den šel sirý.
Křik kavek z dálky zaléhal.

*

Jsi znavena? Já chci tě vésti z ticha
zde z toho hluku, jenž mne mrzí již.
Trpíme oba v těchto časech zlých. A
za lesem večer, z nějž jen hrůza dýchá,
jak jasný zámek na nás čeká již.

To nezví žádný den. Pojď, půjdem spolu sami,
nic v domě neuzří ni světlo z všech krás tvých.
Jak jaro jde tvá vůně poduškami.
Hleď, den vždy všechny sny tak zpřetrhá mi,
nuž pojď a uvij zas mi věnec z nich.

*

Tak smutni dlouze líbáme se;
dlaň svírá dlaň. — A potom v tmách
tou cestou, jež se v světle třese
my touláme se po lukách.

Pel květů prší v tiši němé,
den líbá první záři svou. —
Mně je: my spolu k bohu jdeme,
jenž vstříc nám kráčí dálavou.

*

To bolelo. Já snil, žes pobledlá
a smutná. Vím, tvá duše zvučela.

A tiše s ní též zněla duše má:
„Já trpím“ — dušemi to táhlo oběma.

Tu mír se ke mně snes. Já ležel jsem
v stříbrné noci mezi snem a dnem.

*

Ach dřív — když duše zatoužila
po tobě -- div byl, vesna byla
kol tebe a vše zjasnělé.
A touha má ti snivě vila
a tiše věnec na čele.

A teď tě zřím: ty roníš stále
jen slzy v háje opadalé.
A s tebou jde po milnících,
tam podle cesty dál a dále
jde západ barev podzimních.

Z KRESEB MIKULÁŠE ALEŠE K NÁRODNÍM POHÁDKÁM A POVĚSTEM.

noční, ale mužský nikoli nebezpečný, neboť byl to Stáňa, před nedávnem pětiletý. Z důvodů čistě paedagogických, aby totiž záhy zvykal i pracím ručním, dostal v červnu k narozeninám skříňku s rozmanitými nástroji, čímž Zuzaně způsobeno bylo hotové peklo, neboť mimo kuchyni měla teď v tomto svém království i dílnu všech možných i nemožných řemesel, ohánějících se kladivy, dláty, nebozezy, kleštěmi a pilkami. Kde jaký hřebík byl vytažen na škodu nádobí, zavěšovaného potom do prázdna; za to zatlučen byl zase tam, kam nijak nenáležel, o čemž přesvědčovala se Zúzi nejednou, na stolici usedajíc: její vnady se zděšením vyletěly z toho sedadla, do něhož Stáňa, Bůh ví co si vymýšleje, tloukl hřebík ze spod . . . Co chvíli zanechával hoblík na některém kusu nábytku svoje stopy, nikoli však hladké, a pokusy pilkou svědčily na několika místech o snaze jinak dobré naučiti se ruční práci.

„Já vám to, Stáničku, všecko vyhodím," slibovala Zuzanka každého dne několikrát, ačkoli čin zdál se býti dalek tohoto odhodlání, neboť pokaždé, když Stáňa se vrátil z procházky nebo ráno s dychtivostí z ložnice do kuchyně přiletěl, našel svoje nástroje dobře srovnané na malém svém stolečku v koutě kuchyně.

Jedinou výhodou pánových paedagogických snah a Stáňova řemeslnického úsilí bylo, že měla Zúza na některou chvíli pokoj, nemusíc se obávati, že Stáňa bude padati s okna na dvůr, nebo že vyleze na plotnu právě v okamžiku, kdy se tam dodělává oběd, nebo že bude vybírat vodu z kamnovce a hráti sobě ve vaničce na rozbouřené moře, aniž jiným způsobem naplňovati dobré její srdce úzkostmi a strachem.

Ode včíra tomu bylo jinak. Nástroje ležely srovnány ve skříňce pod kuchyňským stolem, Stáňa seděl na malé stoličce u svého stolku a připravoval z mouky maz. Byl všecek do toho zabrán, a nikdo se neptej, jak to vypadalo v kuchyni vůbec a v nejbližším okolí malého stolku zvlášť . . . Ale bylo ticho a klid, který měl svou předchozí historii . . .

Předevčírem, sotva se byli vrátili všichni tři, pán, Stáňa a služka, z prázdninového pobytu u pánova bratra, poštmistra a hospodáře v Lučanech, byl Stáňa s tatínkem na Olšanech, kde Stáňova matka už dvě léta byla pod zemí. Pak z Olšan zašli ještě dále do polí, v krásném a ještě teplém dni podletním, ale beze zpěvu ptactva, se šerými strnisky a přírodou tichou, truchlivou. Ode dvou let chodívali sem oba dva skoro výhradně. Těžce doléhal teď ten klid na prsa mladého dosud professora, který trpce plakal tam v koutě hřbitovního oddělení a ještě slzy si utíral. Stáňa plakal také, když viděl tatínka tak smutně nad hrobem skloněného, ale teď, když do polí vyšli, Stáňovy myšlenky se rozptýlily, chytajíce se kde čeho a pomáhajíce plašiti i trud otcův svými neustálými otazníky.

„Tatíčku, zabije se moucha, když spadne s třetího poschodí?" zavrtalo mu pojednou malým mozkem, když nějaký hmyz zabzučel mu kolem uší, načež po uspokojivém vysvětlení pozornost jeho asi nějaký vojín tudy se mihnuvší upoutal, neboť obrátil se na otce novou, časovou otázkou:

„Tatíčku, jaké pak kalhoty mají japonští huláni?"

Bývaly tyto procházky vedle krátkých okamžiků při obědě, někdy i při večeři, chvílemi jedinými, jež mohl otec dáti svému osiřelému synku, aby pěstil v něm dobré jádro, jež zasadila mu do duše nebožka matka.

Jak z té mouchy právě uvedené patrno, srdíčko Stáňovo, ach! zapomnělo hned za branou hřbitova na svůj smutek, který vrátí se mu po létech, snad po létech dlouhých, velmi dlouhých, a velké jeho matčiny oči, teď zas usměvavé, utkvěly na bílém bodu, koupajícím se v modrém vzduchu.

„Tatíčku, co je to tamhle, je to pták?"

„Ne, Stáničku, to je drak."

„Co to je, drak?"

Buď že náhodou ještě nic podobného neviděl nebo nebyla mladá mysl jeho ještě dosti vnímavou pro takové zjevy, tolik jest jisto, že Stáňa viděl dnes draka poprvé, a na otci bylo podati náležitou definici tohoto papírového vněmu. Otec odpověděl:

„Drak jest dětská hračka, zhotovená z papíru, na lehké kostře napjatého tak, že, vhodně jsouc postavena, proudem vzduchovým vznese se do výše . . .

„Mh", Stáňa na to, víc mechanicky než na důkaz porozumění, když otec přestal s úplným výkladem obsahu neznámého pojmu, učiněným nejbližším rodem i druhotným znakem, a chvátal po silnici blíž k tomu neznámému zjevení.

Byla to nesnáz s výklady těch věcí, které obyčejně velmi daleko bývaly od obvyklého obzoru filologova, od jehož Vergilů, Homérů, perfekt a různých aoristů neb absolutních ablativů kalhoty japonských hulánů valně se lišily. Týkaly se mimo věci vojenské obyčejně přírodopisu neb fysiky, a tu professor, života skutečného velmi vzdálený, nejednou byl nucen odbýti Stáňu: „Počkej až večer, teď nemám času," a pro výklad uchylovati se k odborným kollegům. Potom, když se večer vrátil, Stáňa, už v postýlce ke spánku se chystaje, honem vyletěl a postaviv se k napjaté síti ještě se tázal:

„Tak co to je, tatíčku, ten telefon?"

„Telefon je přístroj, kterým lze mluviti do dálky, skládající se z magnetu . . ."

„Aha, maginet," přerušil Stáňa výklad, vzpomínaje na malý magnet, kterým železné kachny a husy po vodě plovoucí o vánocích přitahoval, „to už vím."

Otec, chtěje udati co byl zvěděl od kollegy, neuprosně pokračoval ve své přednášce, ale dříve než na magnet navlékl cívku s četnými ovitky jemného osamoceného drátu, naproti cívce destičku položil a různé stanice spolu sdrátoval, Stáňa už klidně oddychoval, v libý spánek jsa ukolébán.

Nebožka matka byla by telefon popadla za jiný konec a byla by řekla asi toto: „Je to taková trubička na drátě a když se do trubičky mluví, je to slyšet daleko, až třeba ke strýčkovi do Nového Města." A kdyby se byl Stáňa divil a hleděl hlouběji přijíti té trubičce na kloub,

byla by jej bez rozpaků odbyla: „Mlč a spi, tomu ještě nerozumíš; až budeš chodit do školy, pan učitel ti to řekne. Ale musíš tam být tuze hodným," napomínala by již nyní.

Professor tenkrát po tom telefonickém výkladě stál u postýlky dívaje se na chlapce, jak klidně spí. Vzpomněl, jak přede dvěma léty, kdy Stáňa začínal se svými „proč?" a „co to je?", měl vyložiti chlapci pojem trojúhelníka a kterak Stáňa, jeho namáhavým výkladům nerozuměje, tázavě k matce se obrátil. Výklad: „má to tři rohy a vypadá to takhle" provázený obrazcem toliko prstem na stole naznačeným naprosto postačil, a radostné „aha, už vím" hlásalo náležité porozumění.

Tohle „aha, už vím" bývalo teď vzácností, leč sem tam na prostou moudrost Zuzančinu v kuchyni ozvalo se.

Professor zavzdychl, porozhlédl se v ložnici, v níž dosud ode dvou let nic se nezměnilo. Obě postele stály tu vedle sebe, levá však neodestlaná, a postýlka Stáňova byla u jejich nohou. Pravá almara byla teď zamčena: visely tam její šaty, pomalu z mody vycházející, a jen ob čas ji otevírala Zuzana, aby se moli do toho nedali, a někdy, ve chvílích svrchovaného stesku, také on . . .

Předevčírem tedy, když z Olšan se vraceli, Stáňa žebronil také o draka. Otec, pořád ještě v myšlenkách na hřbitově a v létech minulých, odbyl chlapce odvážným slibem:

„Tak počkej, Zuzanka ti nějakého udělá."

Nevážil následků svého slibu professor Kratina, neboť vařiti polévky a péci dobré buchty není totožno s hotovením přístrojů létacích . . .

„Zuzanko, budeme dělat draka!" přihnal se Stáňa z procházky.

„Zas něco!" zavzdychla Zuzana, dosud netušíc, co všecko bude míti toto ohlášení v zápětí. Stáňa pokoje nedal a ještě večer musily býti zahájeny přípravy. Po večeři kreslil otec geometrické obrazy, podávaje svými náčrtky základ k budově, kterou Zuzana zkušenostmi z dávných, ba pradávných dětských let měla doplniti, neboť professor sám, původem z horské vesnice podkrkonošské, neznal dobře této zábavy krajů rovinných. Zuzanka byla od Nymburka, a tam papíroví draci kvetou.

Bylo zapotřebí papíru a lepidla. O papír nebylo v otcově pracovně nouze, a vybraly se na to z koše knihkupecké obaly kněh, ze všech největší. Způsob, kterým lepidlo opatřeno, byl vlastně velice dojemný a provázen rosou v oku Zuzančině, která ovšem zpěčovala se obětovati tolik mouky, jež jindy smíchána jsouc s vodou pomáhala napravovati všecky trhliny Stáňových obrázkových knih.

„Dyť máme ve spižírně celý balík," namítal Stanislávek, znající malou špíž do podrobna. „Víš, tu, co jsme z ní dělali tatínkovi křenové placky."

„Ale Bože, vy si to ještě pamatujete," změkla Zuzana v obdivu nad dobrou pamětí Stáňovou, u něhož ovšem kura otcova housera minulé zimy pomocí těsta a křenu učinila hluboký dojem. Až tedy zaslzela, přičítajíc hlubokost onoho dojmu docela neprávem také na vrub soustrasti s bolestmi otcovými, a položila celý ten balíček žitné mouky

ɔběť lepidlu a zároveň s tím kde který hrnek a hrníček, neboť Stáňa :tovil mazu celé zásoby, jakoby slepiti chtěl, kde co v českém kraji zkliženého. Na svém stolečku měl toho vedle hrníčku také ještě na íři, a malé jeho prsty několikrát byly vytištěny na starých modrých ıhotkách a námořnické bluze, stříhané a sešívané ještě nebožkou ıminkou.

Zuzanka zatím, chtíc nechtíc, musila přenášeti mysl svoji do dob vno minulých, odpovídati na otázky fysiky a meteorologie se týkající, ɔdpoledne vynechati i procházku na Karlovo náměstí a pomoci lepit ıka. Stará její šněrovačka poskytla útlé součástky dračí kostry, jejímž vním trámem byl rákos ze starého deštníku z půdy, po nebožce ré paní, u níž Zuzana sloužila již celou řadu let pomáhajíc pěstovati :ru, tedy také nebožku, a k večeru rysoval se na kuchyňském stole avdový drak, proti obyčejným, za branou létajícím, dosti fantastický. ňa mohl oči na něm nechati. Ocas byl zhotoven z barevných pa-ků, a na temeni a po obou stranách skvěly se rovněž veliké, pestro-evné růžice. Provázky sehnaly se ze všech šuplíků a navázaly na e tak, že bylo vlastně víc uzlů než provázku, a když se tatínek er vrátil, zbývalo již jen namalovati přiměřenou dračí tvář. Když) dílo otec prohlížel, pravil v neblahé předtuše budoucích věcí:

„To jsme snad měli raději nějakého draka koupit!“

„Kde pak, milostpane, z toho by neměl Stanislávek daleko takovou ɔst. Ten se nalepil! Jen aby mu to taky lítalo,“ zakončila Zuzanka ji řeč starostlivě i v nevalné důvěře ve vlastní svoje dílo.

„Musíte s ním jít, Zuzanko, hned zítra. Já nemohu, mám odpo-ıe školu,“ zavzdychl professor, odcházeje do své pracovny.

Stáňa už spal, a professor odbyl svoji večeři u psacího stolku, :i přípravami na zítřejší školu. Potom vzal toho draka, namaloval inkoustem oči, nos a zubatá ústa. Dole v koutě ještě tkvěla na pa- knihkupecká adressa, tak že vypadalo, jakoby tento drak měl hned pis: Stanislav Novotný c. k. professor v Praze, ulice a číslo. Stu-ti professorova gymnasia, jimž každý professor je vtělením všeho zla, by souhlasili . . . A zas přemýšlel professor, kterak v podobných :ch daleko lépe se vyznala jeho Marie, jak její domečky, stromky ɔníčkové Stáňovi daleko více se zamlouvali, než kostrbaté a opatrné ory jeho filologického talentu. . . .

. . . A druhého dne, hned po obědě, jen co Zuzana umyla nádobí, ıli se oba dva, ona a Stanislávek, na Císařskou louku.

Všedního toho odpoledne a teď napodzim nikdo tam nebude, není aleko a může se tam hoch proběhnout, soudil professor odcházeje ɔbědě do školy. „Jen abyste byli nejdéle do 6 hodin doma, dnes m se dříve,“ dával ještě rozkazy.

Stáňa nesl draka, Zuzana provázky a drakův ohon, který se při- na místo příslušné až tam, aby snad ploužením po zemi se ne-odil. Sluníčko ještě mile hřálo, na nebi několik mráčků bílých plo-a vál také mírný větřík, nanejvýš příznivý věcem, které přijíti měly.

„Ten bude lítat!“ usmál se výběrčí u Palackého mostu na malého chlapce, ukazuje na draka. Stáňa jen zářil dychtivostí, a oči černé mu svítily. Držel svého draka, jakoby se bál, že mu uletí předčasně. Avšak převozník, který u nového vozového přístavu obě osoby, starou i mladou, na louku převážel, maje asi více času létací přístroj sobě prohlížeti a snad zkušenější jsa onoho výběrčího, prorokoval hůře.

„Má to moc těžké, to mu nepoletí, chlapečku!“

„Musíme to zkusit,“ těšila Zuzana, a sotva popošli kus cesty za řadu topolů na louce proti Vyšehradu, jala se upravovati draka ku cestě do vyšších sfér. Konečně ohon papírový byl připevněn a motouz uvázán.

Dva kluci šli okolo.

„Ten tam má namalovanýho čerta,“ poznamenal jeden s nevelikou úctou k malířským dovednostem professora N.

„I to je ta stará bába,“ markýroval neslušně druhý souvislost obrázku se Zuzanou.

Stáňa se po nich obrátil s jakousi lítostí a výčitkou v oku, že se posmívají jeho draku, který jim nic neudělal. Náplastí na tuto ránu byl výrok mladé chůvy, brzičko za kluky následující, která konejšila řvoucí mrně poukázáním:

„Koukal, Pepíčku, tenhle hošíček má hezkého draka! Díval se, jak poletí!“

Pepíček na chůvině ruce vyvalil oči, a opravdu ty veliké barevné růžice zaujaly jeho pozornost tak, že na chvíli stichl.

Teď jen jak přiměti tu malovanou potvoru, aby se vznesla?

Zuzana usoudila, aby Stanislávek nejprve držel klubko s motouzem, popošel, a ona že podrží draka proti větru. Na daný povel aby Stanislávek utíkal po pěšince.

Stáňa popošel několik kroků, motouz i se svými uzly se napjal; Zuzana draka nadzvedla a na povel „Tak už!“ Stáňa škubl provazem a utíkal. Zastavil se hned, neboť drak sebou pleskl do chudé trávy jako kus buchty.

„Musíte draka držet víc šikmo!“ napomínal kolem jdoucí starý pán. —

Zuzana zvedla draka a držela obludu šikměji. Po několika pokusech, stejně nezdařených, radil zas jiný muž kolem jdoucí:

„Držte to rovněji.“

Nešlo to však ani tak, ani onak. Konečně, když jiný ochotný rádce, plavec z protějšího Podskalí, uznal, že hošíček špatně utíká, že musí v čas povolit motouz, proti větru se obrátit a dbáti ještě jiných pravidel, dosti komplikovaných pro mysl tak mladou, zaměněny role, a Zuzana sama dostala se teď do ohně: chopila se provázku, Stáňa házel draka vší svou malou silou do povětří, a Zůzi utíkala po pěšince, pokud stačily jí stárnoucí nohy.

Ponenáhlu shromáždil se kolem Zúzi, Stáni a draka malý kruh zvědavých diváků, z nichž každý jinde hledal příčinu nezdaru. Kdosi radil, aby se na ocas uvázal vhodný kámen, jiný zas, aby ocas byl zkrácen, že je beztoho příliš těžký.

Stanislávek byl všecek červený.

Ti dva kluci zase se zde nachomejtli.

„Proč pak neletěj sama, matko!“

„Kluku nezbedná!“ dopálila se Zuzana právem, tím spíše, když celý kroužek, beztak již škodolibě rozveselený, dal se do smíchu.

„Sednou si na koště, půjde to líp,“ radilo druhé nastávající podskalské chlapisko, povzbuzené laciným úspěchem svého druha.

Stáňa, vsecek utrmácený a lítostivý, nevěděl si rady.

„Počkal, hošíčku,“ ujal se ho starý pán, pensista, hřející se tady v podletní přírodě, „já mu to vyhodím. A vy, matko, utíkejte.“

Popošli kousek, až k budce dřevařů, u níž páslo se kůzle; kolem pobíhal mladý psík.

Drak vyletěl rozmachem silnějších paží, chviličku nedlouhou opravdu jakoby k slunci tíhl, ale hned na to dopadl před pasoucí se kozu. Bylo na něm tolik toho moučného mazu, že při nejlepší vůli vysoko nemohl. Koza, v mylném domnění že předmět byl jí předložen k zábavě a potěšení, nebo snad čerstvou zelení papírků ocasových a jedné růžice uvedena jsouc v omyl, přiskočila k tomu předmětu; psík, kolem pobíhající, okamžitě vystihl situaci a chopil se bez váhání vzácné v této samotě příležitosti k pohrání: přiskočil také. Jen že čipernější jsa i povahou srdnatější, popadl ocas a jal se škubati drakem, který za ocasem poskakoval. Koza se nejprv lekla vyvalených očí, ale vidouc brzy, že strach tu je zbytečný, vrátila se ke psíku, a drak se stal předmětem upřímné zábavy obou, v nepatrné té chvíli, než Stáňa doběhl a ostatní došli. Hošík, vida milovaného draka v takovém nebezpečí i Zuzanku, odhánějící energicky psa i kozu, dal se do křiku.

Obě domácí zvířata v první chvíli pořád ještě špatně si vykládala vzniknuvší vřavu jakožto povel k obecnému veselí, pes draka nepouštěl, koza skákala kolem něho i Zuzanky, do cesty se jí pletoucí, tak že celá situace přímo vybízela draka, právě v letu po zemi místo na nebesku se nalézajícího, aby se jí nabodl na skloněné rohy. I kdyby se tak nebylo stalo, spisovatel byl by takořka nucen, draka tam umístiti. Koza, nevidouc dobře před sebe a polekána křikem kolem kol, pádila rovnou k řece Vltavě, a celá tato příhoda byla by skončila velmi smutně, kdyby včas nebyl se objevil deus ex machina v podobě ženy z té dřevařovy budky a chlácholivými slovy nezachránil kozu před smrtí utopením.

Na ubohém draku nebylo již co zachraňovati. Byl rozedrán, visely z něho cáry, dvě růžice vůbec upadly, třetí jen tak co bídně visela, a nedotknuta zůstala pouze adressa: Stanislav Novotný, c. k. professor . . .

Bylo po komedii. Kroužek, skládající se z chůvy, dvou pánů, z nichž jeden byl ten pensista, oněch dvou hubatých výrostků a ještě dvou nebo tří osob, jinak lhostejných, se rozcházel, Zuzanka sbírala draka, a Stanislávek tu stál všecek ustrašen a jakoby zahanben. Tolik se těšil, až bude drak vysoko, hodně vysoko — Zuzana slibovala; že až nad stromy . . .

Teď odcházeli tiše a truchlivě, ohlížejíce se bezděky, není-li ještě více svědků toho nezdaru.

Stanislávek ani nedutal. Jenom držel trosky svého draka, objímaje jej celou ručkou k tělu tak, aby nebylo vidět tu zkázu, a tlačil se k Zuzančiným sukním, jimž připadl nesnadný úkol, krýti neštěstí se strany druhé. Oči jeho kalily se studem z nezdaru díla, v němž pomáhaly pracovati malé jeho ruce s takovou horlivostí i s přesvědčením dokonalosti. První Stanislávkův neúspěch, — kolik ještě bude jich následovati! Po celou cestu k domovu tulil se k Zuzaně, nic si neposkočil jako jindy a jen spěchal, aby už byl doma. Nemluvil mnoho: přemýšlel a jen tu a tam se tázal, co je to rovnováha, proč má být ocas zatížen nebo uříznut, a proč ten provázek táhne dolů, když má uzly — a Zuzanka dělala bezděčné rigorosum.

V 6 hodin vrátil se domů professor. Stáňa seděl na kuchyňské tabuli, před sebou maje draka, vedle sebe hrníček s mazem, lepil a spravoval. Tváře mu hořely, jako dvě růže krásné, chtivostí napraviti nezdar svého díla.

„Nu tak, jak to dopadlo?“ tázal se otec.

Teď teprv jakoby stavidla spustil: hošík začal vykládati, proč drak nelítal, proplítaje svoje důvody všelijakou rovnováhou, zatížením a směrem větru. Otec pohlížel na hocha, jak se mu rozum otevírá, a myslil na nebožku Marii, jak sladce dovedla chlácholívati dětskou lítost . . .

„Snad abych mu nějakého koupil?“ poznamenal.

„I nekupujou nic,“ zrazovala Zúzi, „udělá mu to víc radosti, když si to slepí sám. Však to bude lítat, počkáme na větší vítr.“

ARNE NOVÁK:

Fiktivní dialogy.

(COGITATA ET VISA.)

Řada druhá.

HELENA.

Rozmlouvají: císař Rudolf II. a Faust.

Temná, zakouřená alchymistická laboratoř císařova na pražském hradě k večeru 1598.

Rudolf II.: Tvoje odporučení?

Faust: Moje umění: ars necromantica, ars chiromantica, ars aeromantica, ars pyromantica, hygra ars, magia.

Rudolf II.: Znám ty fráse; mohu si je klidně přečísti z tichých traktátků, aniž by mne obtěžovala odporná tvář lidská. Ale kdo poslal tě k mému dvoru?

Faust: Pokorní a oddaní služebníci Vašeho Majestátu, moji sousedé v bydlení pozemském i umění podzemském; magister John Dee —

Rudolf II.: Mlč o tom bezedném podvodníku; známť jej příliš dobře.

Faust: Také mám vyříditi nejponíženější vzkazy Vašemu Majestátu od druha svého učeného a statečného zároveň, Eduarda Kelleye!

Rudolf II.: Z pekla, ne? Ďáblové, tuším, lejí mu teď do chřtánu aurum impotabile.

Faust: K službám Vašemu Majestátu, jsou to moji dobří přátelé.

Rudolf II.: To věřím, četl jsem o tom v švábské jakési knížce.

Faust: Není zcela věrohodná, psal ji ctihodný hlasatel slova božího, pastor kterýsi.

Rudolf II.: I ty, chlape, začínáš o kacířích? Jsi s nimi snad spojen, abys mne otrávil?

Faust: Naopak, Vaše Veličenstvo, přišel jsem, abych prodloužil a omladil Váš život k slávě a prospěchu svaté říše římské a celého národu německého.

Rudolf II.: Nebyl's, chlape, někdy písařem, že znáš tak dobře nezvyky této hnusné chasy?

Faust: Prošel jsem všemi fakultami, jsem doktor sedmi svobodných umění —

Rudolf II.: A sedmi tisíc podlých šmejdů.

Faust: Juris utriusque doctor.

Rudolf II.: Qui tanto sciverit in uno, quantum in altero. Ale nemysli, chlape, že můj čas patří tobě!

Faust: Milost, Vaše Veličenstvo! Prosím, poroučejte!

Rudolf II.: Nevím, co umíš; stěží co kalého.

Faust: Magnum magisterium seu lapis philosophorum.

Rudolf II.: Nemysli, chlape, že mne oklameš. Ostatně nejsem při penězích. Úředníci na mých statcích šidí mne hanebně, aby sami bohatli.

Faust: Nejsem z těch, kteří bohatství odnášejí, přináším je naopak.

Rudolf II.: Nestojím o ně; co znáš dále?

Faust: Osvědčený návod na panaceu života.

Rudolf II.: Mám u ďábla dost panaceí i dost života. Snad ještě prodlužovat tuto podlou bídu?

Faust: Dovedu ji proměniti v báchorku.

Rudolf II.: Nejsem děcko, aby mne bavily báchorky.

Faust: Odpuštění, Veličenstvo, užil jsem špatného slova. Dovedu proměniti život v sen.

Rudolf II.: Co s tím? Nebyl můj život dost dlouhým, těžkým snem, bez vůle a činu, snem, který tlačí jako můra?

Faust: Sny, které vyvolávám, jsou rozkoší smyslů a srdce.

Rudolf II.: Nenávidím rozkoše, zůstává po nich chuť trpká a stahující.

Faust: Moje rozkoše nezanechávají příchuti, promění jeden okamžik v svrchovanou slast a zanikají.

Rudolf II.: Jsi moudrý muž, snad mne pobavíš.

Faust: Nechť poroučí Váš Majestát! Mám vyvolat dálné, stkvělé krajiny?

Rudolf II.: Jsou tam pohané a škodlivé podnebí.

Faust: Snad hvězdné dálky a nenarozené světy?

Rudolf II.: Zhnusili mně je astronomové.

Faust: Hrdiny starověku: Cyra, Alexandra, Scipiona, Caesara?

Rudolf II.: Posmívali by se mé chabosti.

Faust: Mocné panovníky a vladaře: Nabuchonodosora, Daria, Augusta, Konstantina?

Rudolf II.: Zdál bych se ubohým, hledě jim tváří v tvář.

Faust (s pošklebkem): Svaté mučedníky a mučednice?

Rudolf II.: Páchnou čerstvou lidskou krví.

Faust: Učitele a kazatele církve?

Rudolf II.: Moji jesuitští trýznitelé z mládí byli by mezi nimi.

Faust: Tedy ženy krásné jako den, záhadné jako noc?
Rudolf II.: Miloval jsem je vždy příliš a marně. Ale pokus se přece!
Faust: Snad mrtvé milenky Vašeho Majestátu!
Rudolf II.: Bojím se, že by se mně zhnusily teď náhle.
Faust: Krásky ze slavného rodu císařského?
Rudolf II.: V našem rodě byly ženy bez krve, bez síly, bez vášně. Nedovedly by mne okouzliti. Chtěl bych býti očarován krásou svrchovanou, slastným souhrnem dokonalostí, jež jsem hledal, uskutečněním snů, jež se mně nenaplnily, provedením slibu, jímž mne život ošidil. Myslím, že ta krása by mne vyléčila, že bych omládl pouhým pohledem jejím, a že její polibek vrátil by mne životu.
Faust: I tu dovedu vykouzliti, ale —
Rudolf II.: Můj rozkaz a má vůle nezná nižádného ale.
Faust: Váš Majestát dovolí, abych pokorně upozornil, že její pohled jest příliš mocný, že její dech jest horký a dusivý jako vítr na afrických pouštích, že její polibek jest rozkošný a hrozný jako polibek smrti.
Rudolf II.: Zdá se, chlape, že urážíš Můj Majestát a že se opovažuješ líčiti mne jako chabého slabocha.
Faust: Váš Majestát nebyl ve španělských klášteřích vychován pro pohled a krásu ženy nejspanilejší, milenky řeckých a trojských králů, pro pohled Heleny —
Rudolf II. (zajíkaje se úžasem a touhou): He-le-na, He-le-na! Ukaž mně ji, budu vyléčen.
Faust: Varuji ještě jedenkráte Vaše Veličenstvo —
Rudolf II.: Chci ji vidět, sic (tasí kord).

(Faust vyčaruje z par a z dýmu slastnou postavu nahé Heleny. Císař vztahuje po ní náručí, leč omdlev klesá k zemi. Helena rozplyne se jako oblak.)

Faust (prchaje z laboratoře, s hořkým posměchem): Pošetilé plémě lidské i se svými vladaři! Dalo by se uzdraviti jen rozkoší, jíž nedovede snésti!

KOUZLO ROZCHODU.

Rozmlouvají: Goethe a Charlotta von Stein.

Aleje kvetoucích stromů oranžových s bílou lavičkou v popředí ve Výmaru dne 18. června 1796.

Charlotta; Jste jistě zase úplně šťasten: s rozkoší malíře, jenž raději příliš dlouho pozoruje než by příliš rychle tvořil, obdivujete se bělostným plátkům oranžových květů; s rozkoší zahradníka, jenž okouší chuť zelin a plodů ve všech stupních jejich rozvoje, zaléváte svůj chřest; a ilmenští pstruhové letos tak hojní dovršují jistě štěstí labužníka, který vděčně chválí všecka dobrotivá božstva.

Goethe: I ta, jež dala hymetským včelám kromě sladkého medu i břitké žihadlo posměchu.

Charlotta: Ne, neposmívala jsem se vám naprosto. Dokreslovala jsem si hlasitě váš obraz, jak vrací jej každý návrat jara.

Goethe: Odnímala jste minulosti neurčitou krásu fikce a hledala schvalně drobné rysy pošetilé skutečnosti, abyste tak minulost ironisovala.

Charlotta: Nezabývám se tolik minulostí, jak myslíte; jest mne vzdálena a skoro cizí.

Goethe: Hájíte svrchované právo přítomnosti a máte pravdu. Ale nezamyslila jste se někdy hlouběji nad divnou a zmatenou mocí onoho okamžiku, jenž náhle a krutě proměňuje část života v pouhou minulost?

Charlotta: Nad okamžikem rozchodu, myslíte?

Goethe: Lidskou řečí dal by se okamžik ten tak jmenovati, nemají však snad bohové pro něj název jiný a případnější?

Charlotta: Na jméně nezáleží; fakt jest tu, proč příti se o jeho slovný stín?

Goethe: Byly chvíle, kdy jsme pochybovali o samé možnosti onoho faktu.

Charlotta: Tehdy již jsme byli ztraceni: pouhá úvaha připouštějící jsoucno toho faktu, byť byla sebe cudnější a nesmělejší, jest sama již počátkem rozchodu.

Goethe: Nejtajnější myšlenka milencova i milenčina jest zasnoubena s tou úvahou.

Charlotta: Myšlenka jest vždy vrahem srdce, meditace usmrcuje chladnou rukou krásný instinkt, metafysika lásky jest jejím hrobem.

Goethe: Jest příliš přísné a nespravedlivé, co tvrdíte.

Charlotta: Řekněte raději: příliš bolestně prožité. Dnes, kdy jsme oba již klidni, mohu vám zraditi zamlčené věty svého srdce. Ve chvíli, kdy poprvé jsem si šeptala sladké a zádumčivé kouzlo vašich arielských veršů o věčném smyslu a aeonové minulosti naší lásky, uvěřila jsem docela. A pak po několika slokách, kde dovedl jste proměniti v slova čistá a omamná zároveň ono záhadné fluidum, jež nás ovládalo jako měsíc kroky náměsíčníkovy, vyslovil jste jakoby náhodou polozamženou myšlenku o možnosti neb nemožnosti rozchodu. V té minutě procitla jsem, ubohá náměsíčnice. Věděla jsem jistě, že několik okamžiků — mohly to býti dny, měsíce, roky — půjdu vysoko a slastně po úzké a povýšené římse nad městem spících lidí. Ale věděla jsem též, že najednou otevře se přede mnou černý a hrozný jícen nicoty, že kroky mé se zmatou, nohy klesnou a já se zřítím hluboko v záhubu. A od té chvíle byla jsem připravena na vše, a nedovedlo-li moje pošetilé a zbabělé ženství přijmouti klidně tu pevně a jistě ťatou ránu onoho osudného červnového dne před sedmi léty, vzpínalo-li se moje tělo jako raněné zvíře v křeči a odporu, vězte, že přece na vše byla jsem předem připravena.

Goethe: Nevěděl jsem, proč váš zrak mne přímo hypnotisoval; teď to vím: byl to zrak jasnovidný.

Charlotta: Povím vám ještě více. Našla jsem si již tehdy výklad pro možné rozloučení. Vám celá láska — a proč by malicherná ješitnost

upírala jí onu krásu vroucnosti a vášně, která ji provázela? — byla přece jen stupněm vyššího vývoje, jen jednou fasí výchovy a vnitřního osvobození: byl jste milencem příliš myslícím.

Goethe. Což i vy jste nebyla myslící přítelkyní, mluveno těžkopádným slovníkem farářské lyriky Klopstockovy?

Charlotta: Ach ne, docela ne. Moje láska byla slepá a hluchá, byla to horečka, která béře vědomí, byla absolutní jako věčnost. Bylo to milování silnější nežli smrt.

Goethe: Chcete ukázati přesvědčivě a důrazně, že jsem byl vinníkem.

Charlotta (s úsměvem): Vy muži jste v lásce vždy vinníky. Nechcete však nikdy uznati své viny a abyste se ospravedlili, dobíjíte vždy krutěji svoje oběti.

Goethe: Což nezavinily snad vnější děje a příběhy konečnou katastrofu?

Charlotta: Pro vás neznamenaly vnější děje nikdy více než náhodnou scenerii vnitřního dramatu. Přiznávám vám konečně — nutno-li již v tomto dramaturgickém Výmaru mluviti dramaturgicky — že vnější děje spolupůsobily při zbásnění peripetie, ale deus ex machina, jenž tvoří katastrofu, byl jste vy sám.

Goethe: Porozuměla jste v lásce mnohému z dramatiky života; věřím, že poznání to vás ozdravělo.

Charlotta: Šla jsem vaší cestou. Relativism vyhojil z vášně, filosofický rozbor podvrátil víru v absolutnost citu a moje porážka jest dnes jen nutnou fasí vnitřního vývoje.

Goethe: Děkuji vám, žačko krásná, za absoluci, kterou dáváte nevěrnému učiteli. Pohřběme spolu svoje mrtvé —

Charlotta: A slavme svátky na vinicích!

Goethe: Bílé oranže kvetou jako tehdy, ptáci zpívají na týchž snítkách a jen přítomnost jest skutečností.

Charlotta: Nemluvme příliš hlasitě, abychom nevzbudili mrtvých, jež právě jsme pohřbili!

HRDINSTVÍ LINIE.

Rozmlouvají: Adolf von Menzel a Max Liebermann.

Okenní výklenek s mramorovým stolkem v Café Josty v Berlíně r. 189*.

Menzel (přicházeje a ostře pozoruje skly): Pan professor Liebermann?

Liebermann: K službám, Excellencí.

Menzel (přisedaje): Buďte mně vítán též jako člověk, jako umělce vážím si vás již delší dobu.

Liebermann: Jest hlubokou ctí nejen pro mne, ale i pro celý náš směr.

Menzel: Ach, nemluvte, prosím, o celém směru vaší skupiny, o vaší škole a tak dále. Nemám vůbec rád škol a směrů, skupin

a táborů, hesel a programmů a zlobil jsem se časem srdečně na pány, kteří se prohlašují za vaše kommilitony. Malujete-li vy dobře, neplyne z toho, že ti, kteří vystavují s vámi v témže saloně, také dobře malují a vaše seriosnost neomlouvá zběsilé extravagance vašich p. t. kollegů. Stál jsem vždy sám a myslím, že jest to jediná pravá moudrost v umění.

Liebermann: Ale mladší generace vždy se ráda seskupuje, nalézá vždy v sdružení sílu a povzbuzení, podporu a útěchu; to snad přizná mně Vaše Excellence.

Menzel: Též já jsem byl kdysi mlád, třeba že to dnes zní jako legenda, ale neměl jsem ani tehdy učitele, nadtož spolužáky, neměl jsem rádce, nadtož kamarády. Dnes jsem sestárl a to tak, že mnozí by mne rádi připočetli až k XVIII. věku, a nemám ani školy, ani žáků, ani epigonů. Dal-li jsem vás dnes pozvati, stalo se tak proto, že jste dost silný, abyste se dal vyloupnouti z té táborové slupky, která vás ukrývá, a abyste teprve pak mohl ukázati, seč jste. Přišel jste bohudíky sám, trabanty jste nechal kdes na Leipzigerstrasse, i nestarejme se dále o ně!

Liebermann: Podřizuji se zcela vaší vůli, Excellence. Dovolte však, abych se otázal, čemu vlastně vděčím za vzácnou čest dnešního setkání?

Menzel: Jest to zcela jednoduché a prosté: působivé síle svých obrazů.

Liebermann: Mohly se snad líbiti vašemu přísnému zraku a vašemu hlubokému úsudku?

Menzel: Našel jsem tam rysy spřízněné. Nikdo z mladších nekreslí tak dobře a tak pevně jako vy. Milujete plastiku tvaru a chápete reliefní charakter čáry. Vidíte všecky věci ostře skoro kritickým okem a neostýcháte se vrátiti jim na obraze říznost, kterou mají v životě. Našel jsem na vašich plátnech velmi intensivní skutečnost a ne matný sen o skutečnosti, kterým mne tak disgustují ostatní moderní. Dovedete postaviti figuru, která má kosti, svaly, zobrazujete stromy, které jsou ze dřeva a lýčí, a vaše krajinné části složeny jsou skutečně z hornin.

Liebermann: Nevím věru, zda všecky ty přednosti nejsou spíše v pozorovací síle Vaší Excellence než v mých obrazech.

Menzel: Neomlouvejte se, řeknu vám také trpké pravdy. Mnoho z toho jest zásluha vašich mistrů; slouží vám však ke cti, že jste si zvolil tak dobré učitele. Nemyslím těch pár Francouzů, v nichž se nevyznám, ale Hollanďané prospěli vám nemálo. Výborný to lid: realisté ven a ven. Vymalují přímořskou hráz s důkladností a správností, s jakou ji vystavěli. Vypodobní pasoucího se býka s pečlivostí, s jakou jej vykrmili. Jejich portrety by se mohly poslat do boje a přemohly by kde kterou nepřemožitelnou armádu.

Liebermann: Vaše Excellence miluje Hollanďany láskou téhož stupně jako já, ale důvody obou nás jsou patrně různé. Vyzpovídám se i za cenu, že se oloupím o sympathie Vaší Excellence.

Menzel (s úsměvem): Nebojte se, drahý pane, vždyť jste chválil před chvilkou moji pozorovací sílu.

Liebermann: Pro mne není pravdou skutečnost tvarová: hledám vždy realitu barevného dojmu. Nevěřím vůbec v absolutnost linearní podoby: studuji stále její změny pod vlivem slunce a ovzduší. Neuznávám téměř jsoucna: chtěl bych vždy zachytiti změnu a tok nálady. Právě to nazýváme —

Menzel: Uspořte mně vyslechnutí moderního hesla. Není tak příliš moderní, jak se domníváte. Kdybyste studovali jen poněkud mé obrazy, viděli byste, že jsem nikdy nechtěl zanedbat těchto zjevů, ale přece znal jsem jiný životní úkol malířský.

Liebermann: A poznal jste jej s heroismem.

Menzel: To rozhodnou až dějiny a jen dějiny národní, neboť byl to v jádře národní úkol. A velký národní rek byl mým učitelem. Víte jistě, jak miluji Friedricha Velikého: jest to milující vděčnost. Když jsem se byl něčemu naučil a něčemu rozuměl, byl jsem v situaci velikého krále. Kolem mne v malířství zdání a klam, faleš a přetvářka, a já miloval živou pravdu, mužnou skutečnost, odhodlanou upřímnost. Místo výtvarného činu bombastická frase, místo hrdinské práce divadelní lepenka vyšeptalé tradice. A tyto prázdné hlavy měly moc, měly vliv, měly obdiv. Zvedl jsem válku proti nim, trvala trochu déle než válka sedmiletá. Stál jsem v ní zcela sám, bez druhů, bez pomoci. Tázali se mne, zač jsem se bil a zdaž mám nějaký positivní cíl? Což nestojí to za celý život, pomoci pevné a mužné linii k vládě? Šlo o věc charakteru; odstín nálady, vybranost dojmu zdály se mně často jen luxem. Tak jsem sestárl, tak mne máte.

Liebermann: A tak se vám obdivujeme. Opakuji: vykonal jste dílo heroické. Leč co by znamenalo, kdybychom my je dnes zbytečně opakovali? Byl jste v první řadě chrabrým mužem, my chceme býti důslednými malíři; bil-li vy jste se pro pravdu linie, chceme my žíti pro vítězství barvy a světla. Nejdeme proti vám, nýbrž za vámi, pokračujíce jako dovršovatelé ve vašem díle. Mohli bychom se snad všickni dorozuměti.

Menzel: Ach opět kastovní attituda! Opět zájem strany! Možno, že máte část pravdy; leč jsem dnes příliš umdlen, abych v dalším hovoru odděloval ji od klamného domnění.

Liebermann: Smím vám podati váš Punch, Excellenci?

Menzel: Děkuji, prohlédněte jej sám. Budu raději pozorovati oknem vzrušený pohyb promenujícího obecenstva.

GUSTAV R. OPOČENSKÝ:

O mrtvé lásce.

Do daleka, do dáli,
naše touhy plesaly;
jejich hlas se ztrácel v lesích,
odrážel se o skály.

V ticho polních rozcestí
šli jsme lásku zanésti.
Obejmout a zazpívat si
ještě píseň o štěstí . . .

A jen ptáče v přeletu,
a jen včela ve květu
vyrušily naše štěstí
v rozkvětu, ach, v rozkvětu.

Ústa tvá můj hledal ret,
v slunce záři tonul svět —
V letní noci vlahém klínu
tiše šli jsme ke vsi zpět.

Proč jen jedno léto jen
hřál nás rozkošný ten sen?
Do daleka přelétlo to
jako jeden letní den.

Slavík umlk' ve křoví
srdce tep ztich' bláhový.
— Kam odlétla naše touha
kdož to ví, ach, kdož to ví?

Odpovědný redaktor a vydavatel VÁCLAV ČECH.
Majitel a nakladatel VLADIMÍR ČECH. — Tiskem ALOISA WIESNERA, knihtiskaře České Akademie cís. Frant. Josefa pro vědy, slovesnost a umění. — Papír ze skladu České společnosti pro obchod a průmysl papírnický G. WIESNER, DUFFEK a spol. v Praze.
V PRAZE 1904.

